LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R C Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՍՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆ ՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 1 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3384

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՆՃԱՔԸ ԴԱՐՁՈՒՑԻՆ «ՍԱՆՃԱՔԸ ՇԷՐԻՖ»

Մինչ Փարիզի թերթերը շատոնց մոռցած են Ալէքսանտրէթ-Անտիոքի վէճը, Թուրք մամուլը կը շարունակէ զայն արծարծել ամէն օր, արիւն պղտորել ամենագռեհիկ խուժանավարութեամբ։ ճիշդ այնպէս ինչպէս այն օրերուն, երբ համաձայնութիւն չէր գոյացած, տակաւին, Ժընեւի մէջ։

Ընթերցողները կը յիշեն անցուդարձը։ Երկար ձգձգումներէ վերջ, յունուար 27ին կարելի եղաւ բանաձեւ մը քուէարկել Ազգերու Ժողովին մէջ, եւ մանրամասնութիւններու ճշդումը յանձնուեցաւ մասնագէտներու խորհուրդի մը։

Այս ժողովն ալ գումարուեցաւ վերջերս, փետրուար 25ին, մասնակցութեամբ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն, ինչպէս եւ անգլիացի, պելժիացի եւ հոլանտացի մասնագէտներու։ Ու մինչ արդիւնքին կը սպասուէր, պատուիրակները լռիկ-մնջիկ իրենց տեղերը վերադարձան։

Ի՞նչ եղած է խորհրդակցութեանց արդիւնքը։ Վերջնապէս խմբագրուա՞ծ է վիճելի շրջանին կազմական կանոնագիրը։ Ճշդուա՞ծ է անոր իրաւական վիճակը, համաձայն յունուար 27ի բանաձեւին։

Վաւերական տեղեկութիւններ կը պակսին այս մասին։ Գիտենք, միայն, որ Ա. Դ. Խորհուրդը այս խնդիրը նորէն պիտի քննէ յառաջիկայ մայիսին, հաստատելու համար Ալէքսանտրէթի հիմնական օրէնքը։

Մինչ այս մինչ այն, Սուրիոյ թերթերը սեւ լուրեր կը տարածեն, իսկ Թուրքերն ալ կրակին վրայ իւղ կը լեցնեն։

Գաղափար մը տուած ըլլալու համար, նոյնութեամբ կ'արտատպենք հետեւեալ տեղեկութիւնը, քաղելով սուրիական մամուլէն.

— «Ժընեւէն կը հաղորդեն թէ սուրիական պատուիրակութեան եւ թուրք պատուիրակներու միջեւ բանակցութիւնները շատ բուռն հանգամանք մը ստացան։ Թուրքերը կը պահանջեն որ Իսքէնտէրունի Սանճաքը ունենայ իր մասնաւոր դրօշը՝ մահիկով եւ աստղով եւ կ'ուզեն պարտադրել իրենց կողմէ պատրաստուած կազմական կանոնագիրը։

Սուրիական պատուիրակութիւնը բացարձակապէս կը մերժէ այդ առաջարկները, նկատելով որ Սուրիոյ գերիշխանութիւնը Սանճաքի վրայ այդ կերպով կասկածելի կը դառնայ։ Ճէմիլ Մէրտէմ պէյ յայտարարած է որ իր կառավարութիւնն ու սուրիացի ժողովուրդը վճռած են կանգ չառնել զոհողութեանց առջեւ, պաշտպանելու համար Սուրիոյ անտեղիտալի իրաւունքները։ «Մենք Թուրքիոյ հանդէպ որ եւ է թշնամութիւն չենք սնուցաներ։ Ընդհակառակն կ'ուզենք բարեկամական ամէնէն անկեղծ յարաբերութիւնները մշակել անոր հետ, պայմանաւ սակայն որ ինքն ալ նոյն ոգին ցոյց տայ մեզի հանդէպ», յայտարարած է Սուրիոյ վարչապետը փրանսացի լրագրողներուն։

Ֆրանքօ-սուրիական դաշնագիրը ի զօրու պիտի դառնայ ներկայ տարուան սկիզբէն սկսեալ։ Այս մասին որոշ համաձայնութիւն մը գոյացած է Ճէմիլ Մէրտէմ պէյի եւ Պ. Պլումի միջեւ, որով, նոյն դաշնագրի վաւերացման յետաձգումը որ եւ է վնաս պիտի չպատճառէ Սուրիոյ»։

Այս տեղեկութիւնը հաղորդուած էր մարտ 19ին։ Աւելի վերջը, մարտ 24ին, արաբական թերթերը ծանուցանելով մասնագէտներու ժողովին յետաձգումը, յուսահատական կը գտնէին կացութիւնը։

Այսպէս, Պէյրութի «Էլ Նահար» լրագիրը հաստատելով պաշտօնական շրջանակներու մտահոգութիւնը, կը գրէր.

— «Ժընեւի բանակցութեանց յետաձգման պատճառը մինչեւ հիմա յայտնի չէր։ Սակայն, սուրիական պատուիրակութենէն կառավարութեան հասած նամակէ մը կը հասկցուի որ Թուրքիա բոլորովին նոր պահանջներ ներկայացուցած է։ Ֆրանսա ընդունած էր թուրք կառավարութեան պահանջները՝ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան, թրքական լեզուի պաշտօնականացման եւ Իսքէնտէրունի նաւահանգիստին գործածութեան շուրջ։ Այս անգամ սակայն Թուրքիա կը պահանջէ որ այդ բոլորէն զատ, Իսքէնտէրունի Սանճաքը Թուրքիոյ մաս նկատուի եւ թրքական սահմանադրութիւնն ու օրէնքները ի զօրու դառնան այդ հողամասի վրայ։ Կը պահանջէ նաեւ որ Իսքէնտէրունի Սանճաքին երեսփոխանները մասնակցին Էնգիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին։

Այս բոլորը ցոյց կուտան որ Թուրքիոյ նպատակն է բանակցութիւնները ձախողեցնել եւ Սուրիան նեղ կացութեան մը մատնել»։

Դժուար է երաշխաւորել այս լուրերուն վաւերականութիւնը։ Սակայն եւ այնպէս, կարգ մը երեւոյթներ կը հաստատեն թէ Թուրքիա ամէն խաղ ու դաւ կը փորձէ, վիճելի շրջանը իր իշխանութեան տակ ձգելու համար։

Այս հիմնական առաջադրութեամբ ալ, նորէն շարժման մէջ դրուած է թրքական մամուլը, քնարեր հէքեաթներով, որոնք ամէն օր կը նորոգուին, բայց միշտ իրարու կը նմանին։

Սանճաքը, զոր Թուրքերը «Հաթայ» կը կոչեն, այլեւս դարձեր է տեսակ մը «սանճաքը շէրիֆ» (նուիրական դրօշ), որ կ'ոգեւորէ ամբոխը, միեւնոյն ատեն սրել տալով անոր ակռաները։

Եւ կը տեսնենք թէ Թուրք մամուլը ինչ նրբութեամբ կը վարէ պայքարը, անդադար շոյելով խուժանային արամադրութիւնները,— «Սանճաքին կիները 80,000 դրօշներ շինած են.— Ֆրանսացիները զէնք եւ համազգեստ կը բաժնեն Դաշնակներուն,— Թուրքերուն ձեռնակապ կ'անցընեն, անոնց տուները կրակի կուտան» եւայլն։

Այսպէս ալ պիտի շարունակուի մինչեւ Ազգաժողովին յաջորդ նիստը, Մանաւանդ եթէ Ֆրանսան կլանուած մնայ ներքին հոգերով։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

«Թանսի Հռոմի թղթակիցը, որ նախապէս Պոլսոյ թղթակիցն էր, հետեւեալ կերպով կը բացատրէ Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին բուն պատճառները.—

Երկար տարիներով, ֆաշական իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, Հռոմի կառավարութիւնը ջանաց կարեւոր դիրքեր գրաւել ամբողջ արեւելեան Միջերկրականի մէջ, մինչեւ Սեւ ծով։ Այն ատեն ալ տեսակէտ ունէր թէ Իտալիա ամբողջովին Թուրքիայէն, Կովկասէն եւ ուրիշ գրացի երկիրներէ կախում պիտի ունենար ցորենի, քարիւղի եւ նոյնիսկ ածուխի համար, եթէ պարէնաւորումը վտանգուէր Միջերկրականի կողմէն։ Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ մինչեւ վերջին տարիները Եւրոպայի կացութիւնը բնազդաբար Իտալիան մղեց բարեկամութիւններ ապահովելու արեւելեան Միջերկրականի մէջ եւ խուսափելու Սուէզի եւ Ճիպրալթարի հարկեցուցիչ անցքերէն։ Ահա թէ ինչու համաձայնեցաւ Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ հետ եւ իր յարաբերութիւնները զօրեղապէս ամրացուց Խ. Միութեան հետ, կարծես թէ կ'ուզէր Ռուսաստանէն ճարել իր ցորենն ու քարիւղը, միջազգային բարդութեանց պարագային։

Այս քաղաքականութիւնը ձախողանքի մը յանգեցաւ, ֆաշականութեան եւ համայնավարութեան հակամարտութեան պատճառով։ Այն ատեն էր որ ծրագրուեցաւ Եուկոսլավիոյ հետ մերձեցում հաստատելու քաղաքականութիւնը։ Յայտնի է թէ Եուկոսլավիոյ տնտեսութիւնը լրացուցիչն է Իտալիոյ տնտեսութեան։ Իրականին մէջ, միջազգային բարդութեան մը պարագային Իտալիոյ նախատեսած պարէնաւորման գօտին այժմ կ'ընդգրկէ ամբողջ Պալքանները։ Պուլկարիան ալ մաս կը կազմէ անոր, համաձայնութիւն կնքելով Եուկոսլավիոյ հետ որ Իտալիոյ բարեկամն է։ Կ'ընդգրկէ նաեւ Ռումանիան։ Հաւանաբար այժմ այս ուղղութեամբ պիտի ընթանան Իտալիոյ ջանքերը։

Ուրիշ պատճառ մը կը կազմէ աշխարհագրական եւ զինուորական տեսակէտը։ Եթէ Ադրիականը վճռի շրջան մը մնար երկու երկիրներուն համար, թշնամութեան մը պարագային Իտալիա կրնար բացորոշապէս աննպաստ դիրքի մը մէջ գտնուիլ։ Ամէնքս ալ գիտենք որ Ադրիականի արեւելեան մասը, այսինքն Եուկոսլաւ ափը ի բնէ ամրացուած է, բաղդատելով արեւմտեան, այսինքն իտալական ափին հետ։ Անդին կը գտնուին ամուր ժայռեր, բերդեր, ծովածոցեր, հարիւրաւոր կղզեակներ, աղբիւր առաղ, ծանծաղուտ, ճշմարիտ նաւակայաններ։ Այնպէս որ, Պելկրատի համաձայնութիւնը կ'ապահովէ Իտալիոյ այդ ծովեզերքին ամբողջ կէսը, ամէնէն դժուարապաշտպանելին եւ ամէնէն խոցելին։ Ուրեմն տնտեսական եւ ռազմագիտական պատճառներ մեծապէս ազդած են քաղաքականութեան վրայ։

Պելկրատի համաձայնութիւնը նպաստաւոր կը համարուի այն իմաստով որ ո եւ է վնաս չի հասցներ կնքուած զինակցութեանց եւ դաշնագիրներու։ Ֆրանքօ-եուկոսլաւ զինակցութիւնը, Փոքր Համաձայնութիւնը, Պալքանեան Միութիւնը կը մնան։ Միայն մէկ նոր տարր կայ,— իտալօ-եուկոսլաւ ձգտումին անհետացումը, նոյնիսկ հունգարական վերաքննութեան նուազումը մէկ երրորդ համեմատութեամբ՝ Պալքաններու համար։ Ուրեմն վտանգ մը պակաս, յոյս մը աւելի։ Միւս կողմէ, Պելկրատի համաձայնութիւնը կը համարուի մեկնակէտ մը ապագայ համաձայնութեանց համար։

Նախարարական խորհուրդը երէկ զբաղեցաւ միջազգային կարեւոր խնդիրներով

Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց երէկ, քննելու համար շարք մը միջազգային խնդիրներ որոնք մասնաւոր կարեւորութիւն կը ներկայացնեն Ֆրանսայի համար։ Արտաքին նախարար Պ. Իվօն Տէլպոս մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց Սպանիոյ հետ կապուած խնդիրներու մասին, պարզելով այն նոր տագնապը որ ծագեցաւ օտար կամաւորները ետ կանչելու առթիւ։ Ցեսոյ խօսեցաւ Կեդր. Եւրոպայի մէջ տիրող դիւանագիտական գործունէութեան մասին, որ աչքի կը զարնէ մէկ ամիսէ ի վեր։ Շատ մը այցելութիւններ փոխանակուեցան Փրակայի եւ Պելկրատի միջեւ, բայց ամէնէն կարեւորը Իտալիոյ արտաքին նախարարին այցելութիւնն է։ Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրը պատճառ պիտի ըլլայ որ Փոքր Համաձայնութեան պետութիւնները վերաքննեն իրենց դիրքը։ Ֆրանսա, որ ուշադրութեամբ կը հետեւի Կեդր. Եւրոպայի եւ Պալքաններու կացութեան, չի կրնար անտարբեր մնալ այս նոր իրողութեանց հանդէպ։

Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ Քիլիկիոյ դէպքին հետ կապուած խնդիրներով, ինչպէս եւ ոստիկանութեան վերակազմութեամբ։

Սպանիական ճակատին վրայ

Անգլիական կառավարութիւնը պատասխանելով զօր. Ֆրանքոյի ազդարարութեան, որ կը յայտնէր թէ պիտի բռնուին անգլիական դրօշ պարզած նաւերը, ուժգնօրէն բողոքեց երեք նաւերու խուզարկութեան դէմ։ Անգլիա միշտ կուսակից կը մնայ ծովերու ազատութեան եւ ի հարկին մարտանաւերը շարժման մէջ պիտի դնէ, եթէ դպչին անգլիական դրօշ պարզած նաւերուն։ Իսկ Սպանիոյ ապստամբները դիտել կուտան թէ մաքսանենգ նաւեր կը շահագործեն անգլիական դրօշը։

*** Նոր լուրերու համաձայն, 1150 Սպանիացիներ ձերբակալուած են Թէթուանի մէջ (Մարոք), իբրեւ մեղսակից դաւադրութեան մը։ Ցիսուն հոգի անմիջապէս գնդակահարուած են։ Դաւադրութիւնը մատնած է իտալացի օդանաւորդ մը։ Կ'ըսուի թէ Զօր. Ֆրանքօ Թէթուան գացած է։ Սպանիոյ ապստամբները կը հերքեն այս լուրերը, բայց կը խոստովանին թէ Զօր. Ֆրանքոյի բանակին ձախակողմեան տարրերէն 250 հոգի ձերբակալուած են եւ գրեթէ կէսը գնդակահարուած, Վալլատոլիտի մէջ։

Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Քորտովայի ճակատին վրայ, ձեռք անցընելու համար հանքային կեդրոնները։ Կառավարական աղբիւրէ կը հաստատեն թէ հանրապետական բանակը գործողութեանց նախաձեռնութիւնն ստանձնած է բոլոր ճակատներուն վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՉ ԻՍԿ ԼՈՒՐ ՈՒՆԷՐ ...

Անգլիացի գրագէտ մը, Նօէլ Բաքսթըր, իր յուշերուն մէջ կը պատմէ թէ ինչպէս իրեն օգնութեան հասաւ Մայքըլ Արլէն (Տիգրան Գույումճեան), 1924ին, երբ մեկենասի մը կարօտը կը քաշէր։

— «Երբ կրկին անգամ ըլլալով աչքէ կ'անցընէի հասցէներու տետրակս, հանդիպեցայ Մայքըլ Արլէն անունին։ Գրեթէ տարիէ մը ի վեր զինք չէի տեսած, եւ այդ ժամանակաշրջանին՝ «Կանաչ գլխարկը» հրատարակուած էր եւ մեծ սպառումով կը ծախուէր։ Ցիշեցի վերջին քանի մը օրերու մեր պատահական հանդիպումները։

«Յաջողութիւնը դեռ նոր սկսած էր իրեն համար, եւ չքաւորութեան ընդգայնութիւնը անշուշտ ան ունէր տակաւին։ Անմիջապէս հեռաձայնեցի իրեն, եւ ան ինծմէ խնդրեց այդ իրիկուն իրեն հետ ընթրել Էմպէսիի մէջ։

«Ձմեռնային եղանակի սկզբնաւորութեան, հաճելի իրիկուն մըն էր։ «Քօքթէյլ» խմեցինք նոր զարդարուած ըմպելարանին մէջ եւ բարեհամբոյր արհամարհանքով ժպտեցանք ի տես նոր դարդանկարուած յաճախորդներուն։ Ճաշի կէսին, հոգերս պարզեցի, եւ առանց նոյնիսկ գիս հարցափորձելու թատերախաղին մասին կամ զգուշաւոր պայմաններ դնելու դրամը վերադարձնելու մասին, չէքի թուղթ մը բերել տուաւ եւ անմիջապէս երկու հարիւր ոսկինոց չէք մը գրեց»։

Այսպէ՛ս է մեր պատմութիւնը։ Այսպէ՛ս է Հայը,— միշտ պատրաստ՝ ծառայելու, օգնելու, երբ օտարն է դիմացը կամ գլխուն վերեւ։

Չեմ գիտեր քանի՞ տուգէն կայսր եւ զօրավար նարած ենք, վար պահելու համար բիւզանդական կայսրութեան արեւը։

Հայ զօրավարներ չէի՞ն որ պանծացուցին ցարական աշխարհակալութեան դրօշը։

Հանգուցեալ Պապը Ալին շատոնց փլած կ'ըլլար արքունի փողերանոցով, եթէ անոր պատուանդան չկազմէին հայկական դիւանագիտութիւնն ու տնտեսավարութիւնը։

Այս, միշտ պատրաստ ե՛ւ փառք ե՛ւ պատիւ եւ դրամ, ի հարկին կեանքն ալ ընծայելու օտարին։

Իսկ երբ կարգը կուգայ համեստ նպաստ մը նարելու մեր տնակին, օգնելու հարազատին, կա՛մ լուր ունեցած չեն ըլլար, կամ ուշ մնացած կ'ըլլան, եւ կամ նժարին մէջ կը դնեն չոր ու ցամաք «եան» մը։

Ութ-ինը տարի առաջ, երբ այս թերթը բուռն պայքար մը բացաւ անոնց դէմ որ ծուռ մեկնեն էին Մայքըլ Արլէնի մէկ բացատրութիւնը, աշխատակից մը կը ներկայանայ անգլիագիր գրագէտին եւ հպարտօրէն կը յայտնէ թէ հայերէնի թարգմանուած է «Կանաչ գլխարկը»։

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, հանեցէք հատ մը դրկել տալ մայրիկիս, շատ պիտի ուրախանայ։

ՎԱՀԷ

Ամէն օր ճէնաք մը...

«Ճիւմհուրիյէթ»ի թղթակիցը կը գրէ Հալէպէն.—

Վերջերս 200է աւելի մլլաներ եւ ֆրանսացի 3 սպայ Դամասկոսէն Րէսուլայն ղրկուած են։ Այդ սպաներուն հրամանին տակ գտնուած զինուորները բոլորն ալ Հայեր են։

Անթաքիոյ եւ Գրըգխանի մէջ ձերբակալեալ 25 Թուրքեր ձեռնակապերով եւ վզակապերով Հալէպ ղրկուած են։ Ժողովուրդը ազդուած է։

Հինգ հազար համայնավար Լիբանանի մէջ?

Պէյրութի Լը Ժուռ թերթը կը գրէ.—

Երկու շաբաթ առաջ ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր երկու համայնավար երիտասարդներ, երբ կը փորձէին նաւահանգիստին առջեւ խմբուած «Թէմէրիասիս» խորհրդային բեռնանաւով մեկնելու համար նաւակ նստիլ։ Ձերբակալեալները, որոնք մանրակրկիտ խուզարկութեան մը ենթարկուած էին, իրենց վրայ կը կրէին համայնավարական զինանշաններ, թռուցիկներ եւ գրքոյկներ։

Այս միջադէպին հետեւանքով հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Հասան Քապալան քննութիւն մը բացաւ, եւ երեւան եկաւ որ Լիբանանի համայնավարներուն թիւը 5000ը կը գերազանցէ։ Այս 5000 կարմրուկները բաժնուած են 500 բջիջներու, ուրիշ խօսքով խումբերու։

Աւելի զատ կը հաւաստուի թէ բջիջներու ցանցը կը տարածուի Լիբանանի բոլոր շրջաններուն մէջ, բացի Քէսրուանէն։ Բջիջները կը գործեն մեծ գաղտնապահութեամբ եւ իրարմէ բոլորովին անկախ։

Անոնք կ'ենթարկուին կեդրոնական կոմիտէի մը եւ կուսակցական խնդիրներու քննութեանց միջոցին իւրաքանչիւրը ներկայացուցիչ մը կը ղրկէ բջիջներու ներկայացուցչական ժողովին։

Կը կարծուի թէ Հովանաւորեալ երկիրներուն մէջ միայն երեք Շրջանային կոմիտէներ գոյութիւն ունին, մին Պէյրութի մէջ, երկրորդը Դամասկոսի մէջ, իսկ երրորդը Հիւս. Սուրիոյ մէջ։

Հարցաքննութիւններէն յայտնի կ'ըլլայ թէ վերջերս կարմրուկները հանգանակութեան ձեռնարկած էին, համայնավարական թերթ մը հրատարակելու համար։

«Փախի՛ր, մեյան կ'ուձակեն...»

Գրած էինք թէ մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուած է, Փարիզի ոստիկանութիւնը արդիացնելու եւ աւելի զօրացնելու համար։ Այս որոշումը տրուեցաւ իբրեւ հետեւանք Քլիշիի արիւնոտ խռովութեանց, ուր հինգ հոգի մեռան եւ ուրիշ բազմաթիւ քաղաքացիներ վիրաւորուեցան։

Յանձնաժողովը զանազան միջոցներ կը խորհի, որպէսզի եթէ ոստիկաները թշնամական ցոյցի մը հանդիպին, չստիպուին զէնք պարպել եւ արիւն թափել։ Առաջարկուած միջոցներէն մէկն է անվնասելի մելան մը արձակել ցուցարարներուն վրայ։ Այս մելանին հետքը կրնայ օրերով մնալ։ Առաջարկուած է նաեւ արտասուաբեր կազ կամ «սէլիւլօիտէ» գնդակ արձակել, պատուարներ կազմել փոխադրելի փշաթելերէ եւն.։

175,000 բանուորներ ճամբայ կը շինեն Եթովպիոյ մէջ

Իտալիոյ հանրօգուտ շինութեանց նախարարը Եթովպիա գնաց, քննական պտոյտ մը կատարելու համար։ Իր գլխաւոր նպատակն է աչքէ անցընել նոր ճամբաներու շինութիւնը, որուն վրայ կ'աշխատին 175,000 իտալացի եւ տեղացի բանուորներ։ Իբրեւ առաջին ծրագիր պիտի շինուի 145 մղոն ճամբայ, 16,500,000 անգլ. ոսկի ծախքով։ Մինչեւ որ ճամբաները գործածելի դառնան, գաղթականներու տեղաւորումը մեծ համեմատութիւններ չի կրնար ստանալ։ Կը յուսացուի մինչեւ 1939 լրացնել ամէնէն կարեւոր ճամբաները, որոնք Ատտիս Ապէպան, Հարրարը եւ Կոնտարը պիտի կապեն Կարմիր Ծովուն հետ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԻՐԵՆՔ ԶԻՐԵՆՔ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԵՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐԸ

«Հ. Կոչնակ» մարտ 6ի թիւով խիստ յատկանշական պատասխան մը տըւած է Բարեգործականի մասին մեր գրած վերջին խմբագրականներուն ։

Այդ պատասխանը գրողը պատահաբար Բարեգործականի Ամերիկայի շրջանի տէր ու տիրական անձն է, որ անկասկած գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկն է այդ կազմակերպութեան ներկայ ողբալի վիճակին ։ Բնական է, որ անիկա, իր խիղճը հանգստացնելու համար, մասնաւոր պէտք մը զգար արդարացնելու իր եւ իր ընկերներու ընթացքը։

Ըստ «Հ. Կոչնակ»ի՝ Բարեգործականի վարիչները Բարեգործականի որբանոցներու եւ վարժարաններու մէջ սկսած են հալածել Դաշնակցական ուսուցիչները այն պատճառով միայն, որ անոնք «կուսակցական փրոփականտ» կ'ընեն եղեր, այսինքն՝ մատաղ միտքերու մէջ կը սերմանեն եղեր «Դաշնակցական դաւանանքը», որ իբր թէ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ «ատելութիւն ներկայ Հայաստանի դէմ, ըմբոստութիւն Խորհրդային իշխանութեանց դէմ եւ հալածանք Հ. Բ. Միութեան դէմ»։

Հասկնալի է, որ Բարեգործականի վարիչները չէին կրնար հանդուրժել այդպիսի բան մը եւ ստիպուած են եղեր նախ, «աշխատիլ քաղցրութեամբ դարմանելու չարիքը՝ Դաշնակցական պաշտօնեաները խրատելով որ զգուշանան կուսակցական քարոզչութենէ» եւ, երբ այդ չէ օգնած, հալածանք են սկսած Դաշնակցական ուսուցիչներու դէմ ։

Հետաքրքրական է, որ այս տեսակ բացատրութիւն մը տուողը Բարեգործականի Ռամկավար մէկ վարիչն է, որ իր երկարամեայ գործունէութեան ընթացքին, այդ կազմակերպութեան մէջ երբեք չուզեց հրաժարիլ ամենամոլեռանդ ու նեղմիտ կուսակցական «փրոփականտէ»ն, երբեք չզգուշացաւ իր շուրջը սերմանելէ ռամկավար ծանօթ «դաւանանքը», երբեք չզգուշացաւ ատելութիւն հրահրելէ դէպի հայ ժողովուրդի միակ մարտական կազմակերպութիւնը, երբեք չզգուշացաւ անհաշտ ու պառակտիչ պայքար մղելէ ազատատենչ հայութեան դէմ եւ միաժամանակ ստրկամտօրէն փառաբանեց խորհրդային կոչուած օտար բռնակալութիւնը ։

Դաշնակցական ուսուցիչները կուսակցական փրոփականտի մէջ մեղադրող Բարեգործականի Ամերիկայի շրջանի վարիչը կը մոռնայ տարիներու իր ռամկավար թունալից քարոզչութիւնը Բարեգործականի դրամներով, կը մոռնայ մանաւանդ վերջին երեք-չորս տարիներու ընթացքին բոլշեւիկ գրգռիչներու հետ «միացեալ ճակատով» իր գործելը Դաշնակցութեան դէմ. կը մոռնայ, որ ինքն իսկ պաշտօնի կոչած եւ իբր գործիչ պահած է Ամերիկայի մէջ Գ. Սեւանի նման ակնյայտնի բոլշեւիկ մը, կը մոռնայ, որ իր մոլեգին հակադաշնակցական ընթացքով առիթ տուած է նոյն իսկ Տօքթ. Ծատուրեանի նման ռամկավար ընկերներու եւ Տէր Պետրոսեանի նման անկուսակցականներու բուռն կերպով բողոքելու իրեն դէմ ։

Սակայն, եթէ պահ մը ընդունինք նոյն իսկ, թէ անցեալի մէջ Բարեգործականի Ամերիկայի շրջանի վարիչը անմեղ հրեշտակի մը պէս պահած է ինքզինքը, «Հ. Կոչնակ»ի իր վերջին խմբագրականին մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «դաւանանք»ի մասին յայտնած իր արտառոց եւ զրպարտիչ մտքերը միանգամայն բաւական պէտք է ըլլային ցոյց տալու համար, թէ նման կոյր, աչառու, նեղմիտ եւ թունալից ռամկավար կուսակցականի մը չի կրնար ըլլալ եւ պէտք չէ ըլլայ պատասխանատու մենատէր վարիչը Ամերիկայի շրջանի Բարեգործականին, որ դեռ յաւակնութիւն ունի ինքզինքը չէզոք, անկուսակցական կազմակերպութիւն մը կոչելու ։

×

Անկարելի չէ հարկաւ, որ Բարեգործականի որբանոցներուն կամ վարժարաններուն մէջ տարիներ առաջ պաշտօնավարող դաշնակցական ուսուցիչներէն ոմանք քարոզած ըլլան Դաշնակցական գաղափարներ այնպիսի ձեւով մը, որ նկատուէր իբր «կուսակցական փրոփականտ» ։ Բայց մի՞թէ կարելի է հաւատալ, որ բոլոր Դաշնակցական ուսուցիչներն ալ նոյն «մեղքը» գործած ըլլան ։ Եւ, սակայն, բոլոր Դաշնակցական եւ նոյն իսկ Դաշնակցութեան համակիր ուսուցիչները անխտիր հալածանքի ենթարկուեցան Բարեգործականի որբանոցներուն եւ վարժարաններուն մէջ ։

Իրողութիւնն այն է, որ իր այդ հաստատութեանց վերաբերմամբ Բարեգործականը որդեգրած է ամենադաժան տեսակի տարամերժ կուսակցական քաղաքականութիւն մը, այն է հալածելով Դաշնակցականները՝ կը վարձէ միայն ռամկավար ու համայնավար ուսուցիչներ եւ անոնց միջոցով մեր մատաղ սերունդի մտքերուն մէջ կ'աշխատի սերմանել ատելութիւն դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ստրկամտութիւն օտար բռնակալութեան հանդէպ եւ նախապաշարում ու արհամարհանք դէպի հայ ազգային իտէալները, դէպի հայ ժողովուրդի հոգեւոր, քաղաքական ու տնտեսական ազատագրութիւնը ։

Ուրիշ խօսքով՝ Բարեգործականի վարիչները, կը ձգտին իրենց հսկողութեան ենթակայ հաստատութեանց մէջ արմատախիլ ընել դաշնակցական գաղափարները, որոնք իրականին մէջ ազգային գաղափարներ են, եւ միջոցներու մէջ խտրութիւն չդնող ձեւով մը սերմանել ռամկավար ու համայնավար կուսակցական գաղափարներ, նախապաշարումներ եւ զրպարտութիւններ ։

Իսկ եթէ «Հ. Կոչնակ» փորձէ պաշտպանել ռամկավար եւ համայնավար ուսուցիչներու պաշտօնավարութիւնը Բարեգործականի որբանոցներու եւ վարժարաններու մէջ ըսելով թէ անոնք չեն զբաղիր կուսակցական փրոփականտայով, այդ պարագային պիտի հարցնենք՝

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ Դաշնակցականներու կամ Դաշնակցութեան համակիրներու մէջ չգտնուեցաւ ու չի գտնուիր մէկ հատիկ ուսուցիչ մը իսկ, որ ռամկավար եւ համայնավար ուսուցիչներուն նման զգուշաւոր ըլլար Բարեգործականի հաստատութեանց մէջ չընելու կուսակցական փրոփականտ ։

Մի՞թէ ակներեւ չէ, որ «Հ. Կոչնակ»ի խմբագիր եղող Բարեգործականի Ամերիկայի շրջանի ռամկավար վարիչը գիտակցաբար կը կեղծէ, երբ մէկ կողմէն, ուժգնօրէն կը շեշտէ Բարեգործականէն հալածուած Դաշնակցականներու կուսակցական փրոփականտը եւ, միւս կողմէ, ամէն կերպով կը ծածկէ Բարեգործականի մէջ գործող ռամկավարներու եւ համայնավարներու կուսակցական քարոզչութիւնն ու դաւերը, կարծես անոնք բոլորն ալ անմեղ հրեշտակներ ըլլային ։

Մի՞թէ ակներեւ չէ դեռ, որ Բարեգործականը ոչ չէզոք եւ ոչ ալ անկուսակցական, այլ կատաղի հակադաշնակցական կազմակերպութիւն մըն է, որ «չէզոք» եւ «անկուսակցական» քօղին տակ կ'ուզէ մոլորեցնել հայ հասարակութեան իրապէս չէզոք եւ անկուսակցական տարրերը եւ կեղծիքով լծել զանոնք ռամկավարներու եւ մասամբ համայնավարներու կուսակցական կառքին ։

Կար ժամանակ մը, երբ Բարեգործականի վարիչները զգուշութեամբ շարժելով կը յաջողէին մոլորեցնել ու իրենց ցանցին մէջ ձգել շատեր ։ Սակայն, այժմ, տարիներու կուսակցական պայքարներուն մէջ անոնց դիմակները վար են առնուած, եւ ամէնէն միամիտներն անգամ կը տեսնեն թէ ինչ տեսակ կուսակցական գաւազիրներ են Բարեգործականի վարիչները եւ ուր կը տանին անոնք այդ կազմակերպութիւնը ։

Դժբախտաբար, Բարեգործականի անկումն ու քայքայումը անոնք այնքան հեռու են տարած արդէն, որ այժմ միայն արմատական փոփոխութիւն մը Բարեգործականի վարիչ մարմնի եւ քաղաքականութեան մէջ կրնայ փրկել այդ կազմակերպութիւնը ստոյգ կործանումէ ։

«Հ. Կոչնակ» ի զուր կը զրպարտէ Դաշնակցականները, որ իբր թէ անոնք այժմ բռնի միջոցներու կը դիմեն Բարեգործականի ձեռնարկները ձախողեցնելու համար ։ Այդ նեղութեան պէտք չկայ երբեք ։ Բարեգործականի ռամկավար վարիչները, որ փաստօրէն անոր մեծագոյն թշնամիներն են, արդէն մեծ թափով առաջ կը տանին անոր քայքայման գործը ։

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՔԱՆԻ՞ ԳՐԱՏՈՒՆ ԿԱՅ

Շթութկարտի մէջ կը հրատարակուի Համաշխարհային գրավաճառութիւն անունով պարբերաթերթ մը, որ կը հրատարակէ հետեւեալ վիճակագրութիւնը աշխարհի 5 մեծ երկիրներուն մէջ գոյութիւն ունեցող գրատուներու մասին —

	Գրավաճառ.	Բնակչ. միլիոն
Գերմանիա	15.000	63
Մ. Նահանգներ	6000	126
Անգլիա	10.000	43
Իտալիա	3000	43
Ֆրանսա	60.000	42

Այս ցուցակէն կը հասկցուի որ ամէնէն ընթերցասէրը Ֆրանսացին է ։ Ֆրանսայի մէջ մէկ գրատուն կ'իյնայ 700 բնակիչ, մինչ Գերմանիոյ մէջ՝ 4200 բնակիչի, Մ. Նահանգներու մէջ 21.000 բնակիչի, Անգլիոյ մէջ՝ 4300 բնակիչի, Իտալիոյ մէջ՝ 14.334 բնակիչի մէկ գրատուն ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ԹՈՐԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

«Մատամա մատամին, մէօսիէօ» ... կը շփոթինք վայրկեան մը եւ մենք մեզ Ֆրանսա կը կարծենք ։ Մեր շփոթութիւնը կարճ կը տեւէ. «Փաքինօօ» պոռալով բեռնակիրը պայուսակը կը վերցնէ մեր ձեռքէն ։ Կ'արթննանք, Իտալիա ենք եւ աւելի ճիշդը Թորինօ ։ Նահանգի եւ քաղաքի պարզ փոփոխութիւն մը. Լոմպարտիայէն անցած ենք Փիէմօնթէ, Միլանոյէն Թորինօ որ իր վեց հարիւր հազար բնակիչով, հիւսիսային Իտալիոյ երեք կարեւոր քաղաքներէն մէկն է ։

Նշանաւոր են այս քաղաքին ինքնաշարժի ու չօքօլայի ճարտարարուեստները ինչպէս նաեւ գինիներու զանազանութիւնը ։ Պիտի յիշենք միայն Ճինզանօ որ ծանօթ է բոլորին ։ Մաքուր ու ուղիղ ճամբաներով այս քաղաքը, որուն շէնքերու մեծամասնութիւնը կառուցուած Ֆրանսական ոճով, օժտուած է բնութեան բոլոր գեղեցկութիւններով ։ Փօ եւ Տօրա գետերը իրենց կապոյտով քաղաքը կը բաժնեն երեք մասի, իսկ Ալպեան լեռները կը կազմեն քաղաքին հորիզոնը ։ Վերջապէս այստեղ կարելի է գինովնալ վերջալոյսով մը ։

Անցեալին Թորինօն եղած է իտալական թագաւորութեան առաջին մայրաքաղաքը ։ Այստեղ է որ Գամիլլօ Պէնսօ Գավուր կ'որոճար իր հայրենասէրի քաղաքական ծրագիրները եւ կը ծրագրէր ներկայ իտալական կայսրութիւնը ։ Մենք պիտի ուզէինք մօտեցնել Թորինօն Երեւանին, եւ սակայն մեր փափաքին հակառակ, պիտի ընդունինք որ եթէ այստեղ Գավուրի մը կարելի էր ապրիլ ու գործել, անդին մեր դժբախտ հայրենիքին սահմաններուն վրայ, անհանդուրժելի գտան նոյնիսկ Սթալինի աչքին լոյսը, աջ բազուկը, աւելցուցէք դեռ ինչ որ կ'ուզէք, Աղասի Խանջեանը, երբ կը փորձէր արդար դատ մը պաշտպանել ։

Թողունք անցեալը, պատմութիւնը ու զբաղինք ներկայով ։ Ինչպէս ամէն իտալական քաղաք, Թորինօն ալ ունի իր նորութիւնները. լուծուած կը գտնենք խնդիրներ որ սերունդներ զբաղեցուցած են առանց արդիւնքի մը յանգելու, իսկ ներկայիս արդէն իրականութիւն են ։ Ուրիշ անգամներ ալ գտնուած ենք Թորինօ ։ Առաջին անգամ 13 տարի առաջ խումբ մը հայ, իտալացի, պուլկար ու սուրիացի գաղթականներով ։ Բոլորն ալ օրուան հոգերով ծանրաբեռնուած, նոր հայրենիք մը կը փնտռէին ։ Երկրորդ անգամ, ինը տարի առաջ այցելութեան եկած էինք մեր որբուհիներուն ։ Այդ շրջանին կային նաեւ կարեւոր թիւով հայ ուսանողներ ։ Այսօր այդ բազմաթիւ գաղութէն մնացած են հազիւ 25 հոգի ։ Ուսանողներ չկան, որբուհինները մեկնած են ։ Հայկական կեանք, կազմակերպութիւն չկայ ։ Գաղութին անդամները, որոնց մէջ չեն պակսիր նաեւ ազգային տեսակէտով նշանաւոր անուններ, համալսարան աւարտած դիրքի տէր հայրենակիցներ են ։ Կ'ապրին կղզիացած ու կը զբաղին իրենց գործերով կամ իրար խայթելով ։ Հաճոյքով չէ որ կը գրենք այս տողերը երբ կը մտաբերենք մեր ժողովուրդին վիճակը, եւ այն իտէալը որուն համար այնքան զոհեր տուինք ։

Իտալացի բարեկամ ընտանիքի մը մօտ կը հանդիպինք բժիշկ Եփրեմեանին, նախկին նախագահ Միլանոյի Հայ Ուս. Միութեան ։ Մեր երիտասարդ հայրենակիցը կը խորհի հաստատուիլ Եգիպտոս ուր ազգային գործերու նուիրուելու կարելիութիւններ կը տեսնէ ։ Կը ջանանք զինքը համոզել թէ իր այդ գնահատելի փափաքին կրնայ գոհացում տալ սկսելով իր գործը Թորինոյէն ... Կը տեսնուինք նաեւ ատամնաբոյժ Թուղճեանին հետ, ժարգիկ եւ աշխատակից «Յառաջ»ին ։ Հաստատուած է վերջնապէս Թորինօ ։ Բարեբախտաբար ակռայի ցաւ չունինք, բայց կան մեր ընդհանուրին ցաւերը եւ անոնց վրայ կը հրաւիրենք մեր ժարգիկ հայրենակցին ուշադրութիւնը ։ Կը տեսնուինք նաեւ կովկասահայ հաշուակալ Գեւորգեանին հետ որ մեզ կուտայ մեր հայրենակիցներուն զբաղմունքներուն ու թիւին մասին տեղեկութիւններ ։ Պիտի ուզէինք հանդիպիլ նաեւ գաղութին հին անդամներուն, բայց ժամանակի սղութիւնը մեզ թոյլ չի տար ուրիշ այցելութիւններ կատարելու ։ Մեկնելէ առաջ կը հանդիպինք փրոֆ. Բարվիսին, իտալացի լրագրող, որ վերջերս շարք մը յօդուածներով պարզեց հայկական դատը եւ ներկայացուց Հայերուն զոհողութիւնները ի նպաստ դաշնակից բանակներուն ։ Փրոֆէսէօրը մեզ կը խօսի իր գործերուն վրայ, ցոյց կուտայ Պօղոս Նուպարէն 1924ին ստացած նամակ մը, կը խնդրէ որ նոր նիւթ տրամադրենք իրեն, որպէսզի կրկին կարենայ զբաղիլ մեր գործերով ։ Կը խոստանանք մեր կարելին ընել ու ձեռքը սեղմելով կը վազենք կայարան ։ Գնացք մը չէնցած, վերջին նայուածք մը վերջալոյսին ու շոգեկառքը կը մեկնի ։

Ա. ՍԱՐԵԱՆ

Ռուսերը ցուցահանդէսին մէջ

Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ Փարիզ ղրկուած է, անջատ կտորներով հսկայ յուշարձան մը, որ պիտի զետեղուի Միջազգ. Ցուցահանդէսին մէջ, խորհրդային տաղաւարին վըրայ ։ Այս յուշարձանին հեղինակն է Տիկ. Մուխինա, — յուշարձանը կը ներկայացնէ երկու երիտասարդներ, բանուոր մը եւ գեղջկուհի մը (կոլխոզնիկ), որ երկինք կը բարձրացնեն խորհրդային զինանշանը, մուրճ-մանգաղ ։

Երկու երիտասարդները կը նմանին հսկաներու, 25 մեթր հասակով ։ Բանուորին ձեռքին երկարութիւնն է 8.5 մեթր, գլխուն մեծութիւնը՝ 2 մեթր, ոտքերունը՝ 3 մեթր ։ Ամբողջովին շինուած է մետաղով մը որ չի ժանգոտիր ։ Կը կշռէ 75 թոն ։

Պատրաստուած է Մոսկուայի մեքենական շինութեանց արհեստանոցին մէջ ։ Վրան աշխատած են 160 բանուորներ ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹՈՒՐՔԻԱ ԹՈՒՐՔԻ ԱԿՆՈՑՈՎ

ԽՄԲ.— Միւմթազ Ֆայիք կը շարունակէ իր տպաւորութիւնները տալ Թուրքիոյ զանազան վայրերէն. Անկէ առաջ հրատարակեցինք մը, թարգմանաբար ։ Ստորեւ մը եւս. —

Քիւչիւք Ճէրճիֆ գիւղն ենք, խօսիմ մխթարին հետ ։

— Ամուսնացա՞ծ ես, կը հարցնեմ ...

— Ոչ. բայց, պիտի ամուսնանամ ...

— Ո՞վ պիտի առնես ։

— Բարեկամ մը ունիմ. ունի քոյր մը, ես ալ քոյր մը ունիմ, պիտի փոխանակենք ։

— Դուն բաւական տարիքոտ ես, ի՞նչ ամուրի ես մնացեր ցարդ ։

— Ոչ կալուած ունիմ, ոչ ապրանք, միայն քոյր մը ։

Զարմացայ չէ՞ տակը ։ Մարտինէն հիւսէյինի ճամբան երիտասարդ մը ալ նոյն բանը ըսաւ ինծի ։ Անոնք միայն այսպէս իրենց քոյրե՞րը կը փոխանակեն ։

Արդեօք ի՞նչպէս կը պսակուին, մտածեցի ։ Նո՞ր թէ հին ձեւով ։

Հարցուցի.

— Հարսանիքը ի՞նչպէս կ'ըլլայ, ո՞վ կը պսակէ ձեզ ։

— Ոչ ոք ։ Երբ երկու կողմերը համաձայնին, գիւղին մեծաւորը աղօթք մը կ'ընէ ։

— Այդքա՞ն ։

— Այո ... ուրիշ ի՞նչ ։

Քիւչիւք Ճէրճիֆ գիւղին մխթարը ոչ արդի պսակի, ոչ ալ իմամի պսակէն տեղեակ է ...

— Ձեր մէջ երկու կին ունեցողներ կա՞ն ։

— Կ'երդնում որ չկայ ...

— Շիտակ ըսէ ...

— Հա՛ ոչ. բայց ուրիշ գիւղեր կան ։

— Անոնք հինէ՞ն ամուսնացած են ...

— Հինէն ալ կան, նոր առնողներ ալ կան ։

— Ուրեմն, եթէ ուզես դուն ալ երկրորդ կին մը կրնաս առնել ։

— Ինչո՞ւ չկարենամ, կը բաւէ որ քոյր մը ունենամ եւ կամ դրամ ։

Քիւչիւք Ճէրճիֆ գիւղի մխթարի այս խօսքերուն մէջ մեծ ճշմարտութիւն մը կարդացի ես ։

Ան չի գիտեր նոյն իսկ թէ օրէնքը արգիլած է երկու կին ունենալ ։ Երբ մաքսանենգութեան մասին հարցուցի, անմիջապէս ժխտեց, որովհետեւ գիտէ թէ արգիլուած է. բայց երկու կին ունենալու արգելքին անտեղեակ ըլլալով, սովորականի նման կը բարբառի ։

Ըսինք որ կրթական գործավարութեան նոր ծրագրով, շատ քիչ ատենէն մեր գիւղերը պիտի թափանցէ ուսումը ։

Կուսակալութիւնները պիտի սկսին իբրեւ «էօկրեթմէն» (ուսուցիչ) պատրաստել, մասնաւոր դասընթացքներով, չաւուշները ։ Ասոնք կոչուած են գիւղերու մէջ գիւղացիներուն ուսում ջամբելու, գիւղացին պէտք ունի կարդալ գրելէն զատ, քաղաքակիրթ կեանքն ու քաղաքակիրթ ուսումը անհրաժեշտ ձեւով սորվելու ։ Ահա այս կարեւոր պարտականութիւնն է որ պիտի կատարեն գիւղի ուսուցիչները ։

Այլապէս մեր գիւղերուն մէջ, որոնք այժմ ինքնագլուխ են մնացած, մեր ...

ԹԻՉ ՄԸ ԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գիտնականները մինչեւ այսօր չեն կրցած բացատրել յստակատեսութեան երեւոյթները, որոնց պատճառը կը վերագրուի ենթագիտակցութեան (subconscience) եւ անոր բըռնած տպաւորութիւններուն ։ Արդարեւ, կան ենթականեր, որոնք օժտուած են յստակատեսութեամբ, անոնց քով ենթագիտակցութիւնը աւելի զօրաւոր է քան թէ գիտակցութիւնը ։ Ենթագիտակից եսը կը կրէ անձերէ եւ առարկաներէ բխած հոսանուտներուն կամ ճառագայթումներուն ազդեցութիւնը, որոնք նոյնութեամբ կը պատկերանան յստակատեսին ենթագիտակցութեան մէջ ։ Ան արթուն վիճակի մէջ կը տեսնէ անցեալ, ներկայ ու ապագայ իրերն ու դէպքերը, որոնք առնչութիւն ունին ենթակային հետ ։ Առարկայ մը շօշափելով, հոտուըտալով կամ իր ճակատին վրայ դնելով, կրնայ երեւան հանել այդ առարկային նախկին տէրը, անոր գտնուած տեղը, եւ տեսնել այն կարեւոր դէպքերն ու տեսարանները, որոնց լուռ վկայ հանդիսացած է այդ առարկան ։ Կան որ ջուրի, հայելիի կամ փայլուն առարկայի մը վրայ նայելով, կը տեսնեն հեռաւոր անձեր կամ անծանօթ դէմքեր ։

Յստակատեսութեան կարողութիւնը գործածուելով, կրնայ հետզհետէ զարգանալ եւ ժառանգիչ ընել բացառիկ կարողութիւն մը ։ Կան յստակատեսներ, որոնք կրնան լսել նաեւ հեռաւոր ձայներ, ժամանակին, միջոցին եւ նիւթին մէջէն, անթել հեռագիրի ընդունարանին նման ։

Պէտք չէ կարծել թէ ամէն յստակատես կրնայ որոշ կերպով տեսնել իր անգիտակից եսին մէջ պատկերացած դէպքերն ու տեսարանները, որոնք երբեմն անորոշ ու խառնակ տեսլերեւոյթով մը կը ներկայանան ։ Այդ պարագային յստակատեսին գուշակութիւնը ստացուած ու անորոշ արդիւնք մը կուտայ ։ Աւելորդ կը համարիմ խօսիլ հոս կեղծ գուշակներու եւ շառլաթաններու մասին, որոնք հին ժամանակներու մէջ, ինչպէս նաեւ ներկայիս չարաչար գործածած են իրենց կարողութիւնը, շահագործելով ոչ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու կամ պարզամիտ մարդոց տգիտութիւնն ու միամտութիւնը ։

Գրիւսէլի մէջ տարիներէ ի վեր կ'ապրի Լակրանժ անունով յիսնամեայ անուս, անխնամ մազերով եւ սովորական արտաքինով կին մը, որ օժտուած է յստակատեսութեան բացառիկ կարողութեամբ ։ Յիշեալը գործածուած որ եւ է առարկայ իր ձեռքին մէջ շօշափելով եւ հոտուըտալով, անոր տէրը, ի՞նչ է զբաղումը, պիտի յաջողի՞ իր գործերուն մէջ, սիրոյ մէջ, պիտի ճամբորդէ՞ թէ ոչ, առո՞ղջ է թէ հիւանդ, ի՞նչ հիւանդութենէ կը տառապի, ի՞նչ պէտք է ընել բժշկուելու համար եթէ հոգեկան կամ ջղային որ եւ է ախտաւորութենէ կը տառապի, ներկայացուած առարկան եթէ հնութիւն մըն է ո՞ւր գտնուած է եւ քանի՞ տարուան հնութիւն ունի, եւն. եւն. հարցումներ՝ որոնց ամէնուն կը պատասխանէ յաճախ այնքան ճշդութեամբ որ զարմանք կը պատճառէ ամէնէն թերահաւատներուն անգամ ։

Տիկին Լակրանժ իր տան մէջ ամէն օր կ'ընդունի բազմաթիւ այցելուներ եւ շաբաթը մէկ երկու անգամ ներկայ կը գտնուի հրապարակային բանախօսութիւններու, ուր կը կատարէ իր փորձերը խուռներամ բազմութիւններու ներկայութեան, զարմանք ու հիացում պատճառելով ամէնուն ։ Այս տողերը ստորագրողն ալ քանիցս ներկայ գտնուած է այդ փորձերուն եւ անձամբ համոզում գոյացուցած անոնց ստուգութեան ու վաւերականութեան մասին, թէեւ պէտք է խոստովանիլ թէ երբեմն անտրամադիր վիճակի մէջ կամ ֆիզիքական յոգնութեան պատճառաւ, փորձերը սպասուած արդիւնքը չեն տար ։

Բազմաթիւ գուշակութիւններու մէջէն յիշեմ յատկանշական օրինակ մը՝ որուն ես ալ ականատես եղած եմ ։

Նախապէս հրապարակային փորձի մը ատեն կին մը Տիկ. Լակրանժին ներկայացուց գործածական մէկ առարկան իր ամուսինին, որ գործով մեկնած էր Ֆրանսական գաղթավայրերը, եւ երկար ժամանակէ ի վեր անկէ որ եւ է լուր առած չըլլալով, հաստատ համոզում գոյացուցած էր թէ մեռած է ան ։

Տիկ. Լակրանժ, այդ առարկան ձեռքին մէջ սեղմելով եւ լաւ մը հոտուըտալով, ըսաւ թէ ներկայիս իր ամուսինը ինքնաշարժով կը ճամբորդէ հարաւային Ֆրանսայի մէջ եւ տասը օրէն բոլորովին անակնկալ կերպով Գրիւսէլ պիտի գայ ։

Արդարեւ, ճիշդ տասը օր վերջ, ամուսինը առանց նախապէս լուր տալու իր կնոջ, կը զարնէ տանը դրանը զանգակը ։ Կինը երբ դուռը կը բանայ, զարմացումով կը տեսնէ որ եկողը իր ամուսինն է եւ աննկարագրելի խանդավառութեամբ կ'ընդունի զայն ։

Յաջորդ հրապարակային բանախօսութեան, այր ու կին եկան եւ Տիկ. Լակրանժին յայտարարեցին թէ իր գուշակութիւնը իրականացած էր ։

Իմ քաղած մասնաւոր տեղեկութեանս համաձայն, Տիկ. Լակրանժ տղայ հասակէ օժտուած է եղեր արտակարգ կարողութեամբ ։ Փոքր տարիքի մէջ, երբ իր մօր ընկերակցութեամբ կ'այցելէ եղեր ազգականներու եւ բարեկամներու տուներ, ներկաներու ձեռքերը կարդալ թօթվելէ ետք, կը բարեւէ եղեր նաեւ անտեսանելի մարդիկ ։ Այդ մասին մօրը կողմէ իրեն եղած դիտողութիւններուն, ամենայն պարզութեամբ կը պատասխանէ եղեր. — «Մայրիկ, ես ի՞նչ յանցանք ունիմ, շուրջս մարդիկ կը տեսնեմ» ։

Օր մը դպրոցին մէջ դրօսանքի ատեն կռիւ կ'ընէ իրեն տարեկից ընկերուհիի մը հետ ։ Բարկութեան պահուն, խօսքը անոր ուղղելով, զայրոյթով կը պոռայ երեսին.

— «Արդէն հայրդ վաղը պիտի մեռնի» ։

Արդարեւ, յաջորդ օրը այդ աղջկան հայրը յանկարծամահ կ'ըլլայ ։ Տնօրէնութիւնը վերահասու ըլլալով միջադէպին, ծնողներու պահանջին վրայ վարժարանէն կ'արձակէ այդ փոքրիկ կանխահաս գուշակուհին ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՍԻԿ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով ։

գէկ ոչ թէ երկու, այլ հինգ կին ալ կ'առնեն: Ասոնք ուղղողը մե՞նք պիտի ըլլանք :

Քննեք, սակայն, որ մենք այս ցա-ւալի իրողութեան մէջ յանցաւոր չենք: Նախկին կայսրութեան ժառան-գութիւնները այնքան դիւրին չեն ջնջուիր: Մենք դայն կրնանք մաք-րել՝ ուսումն ու մշակոյթը տարա-ծելով երկրին ամէն կողմերը:

Միթարին հարցուցի․

— Ո՞ւր է քու անձնագիրդ (նու-թուղ):

— Չունիմ :

— Լաւ, ինծի ցոյց տուր մէկը գիւ-ղէն, որ անձնագիր ունենայ:

— Ոչ ոք ունի․ կ'երդնում :

— Գիւղացիները արժանագրուած չե՞ն:

— Ես ի՞նչ գիտնամ ...

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

— o —

Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Մոսկուայի թերթերէն, որոնք կը վկայեն թէ ո՛րքան կը յառաջդիմէ խորհրդային երկիրը կրթական աս-պարէզի մէջ.—

Ներկայ եղանք նախակրթարանի մը քննութեան: Տեղի կ'ունենար ուղղա-գրութեան քննութիւնը: Քննիչը, ակ-նոցը անցընելէ վերջ, ըսաւ.

— Այս ի՞նչ է, Մաշունին:

Մաշունինի ուղղագրութիւնը բնդ-վեցուցիչ էր: Իր ընկերները քիչ մը աւելի լաւ էին, օրինակ՝ Գալով 40 սխալ ունէր 40 տողի մէջ, Մարվին՝ 26 սխալ, Շիկալեւ՝ 23, Մարակու-լին՝ 15:

— Կեցցէ՛ Մարակուլինը, ըսաւ քն-նիչը: Եկուր, Մարակուլին, համբու-րեմ քեզ, դուն լաւ լեզուագէտ մը կը-նաս ըլլալ:

Եւ քննիչը համբուրեց Մարակուլի-նի ... մօրուքը :

Մի զարմանաք, Մարակուլին եւ ընկերները նախակրթարանի ուսու-ցիչներ են, որոնք կը հետեւին, իրենց ուսումը կատարելագործելու համար, ժամանոր դասընթացքի մը: Մա-շունին, որ 40 տողի մէջ 93 սխալ ունէր, նախակրթարանի տնօրէնն էր (Իվանովա):

** Տաղանրոգի մէջ, կրթական քն-նիչը հրահանգ տուաւ ստուգել տեղա-կան վարժարաններու աշխարհագրու-թեան ուսուցիչներուն կարողութիւ-նը:

— Ի՞նչ է Ծափոնը:

— Ցամաք է:

— Ի՞նչ գիտէք Հնդկաստանի մա-սին:

— Հնդկաստան ... կը գտնուի Ափ-րիկէի մէջ:

— Ինչո՞ւ Ափրիկէի մէջ ըլլայ եւ ոչ ուրիշ տեղ:

— Որովհետեւ տաք երկիր մըն է, ուր խափշիկներ կը բնակին: Ծափո-նի մէկ գաւառն է:

— Ո՞ւր կը թափի Վոլկան:

— Արալի ծովուն մէջ:

Երբ գիտել տրուեցաւ որ ուսուցիչ-ները լաւ պատրաստուած չէին քննու-թեանց, ուսուցիչները պատասխանե-ցին.— «Թայց ի՞նչպէս կ'ուզէք որ պատրաստուինք, երբ մեզ կ'աշխատ-ցնեն կոլխոզներու դիւանին մէջ, կարելի չէ ինքնաշխատութեան նուիր-ուիլ» (Կոմունիստ Կրթութիւնը):

Այս վերջին խորհրդային պարբերա-թերթէն կը քաղենք հետեւեալ վկա-յութիւնն ալ.— Արհեստագիտական քիմիաբանութեան Մէնտէլեեւ ու-սումնարանին մէջ, քննութիւն մը կա-տարուեցաւ ուսանողներու ընդհ. զարգացման մասին.

— Ո՞վ էր Լէոնարտօ տը Վինչին :

— Պապ մը:

— Ո՞վ է Խեղճ Լիզային հեղինակը:

— Դէմեան Բեդնի:

— Ո՞վ էր Իդիպոս :

— Աւստրալիոյ մէջ տեսակ մը բան է:

— Ի՞նչ գիտէք Սպարտայի մա-սին:

— Սոկրատին կինն է:

— Թէհրանը ո՞ր երկրի մայրաքա-ղաքն է:

— Փարակուէյի:

— Ըսէք եւրոպական հինգ պետու-թիւններ:

— Գերմանիա, Անգլիա, Շուէտ, Թուրքիա, Միջագետք, Գրազիլիա:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԱԼԵՆ ՏԸ ԺԻՐՈՅԻ ՄԷՋ

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՕ (Մարսէյլ).— Շաբաթական 40 ժամը կը գործադր-ուի մարտ 8էն սկսեալ, քիմիական գործարանին մէջ:Մենք բանուորներս մինչեւ այսօր ոչ գանգատ ունեցած ենք, ոչ ալ գործարանը գրաւելու միտք, շնորհիւ մեր Գելժիկացի գոր-ծարանատիրոջ ազնուութեան: Ինչ որ պահանջեցինք, սիրով ընդունեց: Մի-այն շաբաթական 40 ժամի մասին մեր փափաքը յայտնեցինք Գ. Սոլվէին, որ օրավարձքի յաւելումները կատա-րած էր ինքնաբերաբար, իսկ վճարո-վի արձակուրդը երկու շաբաթի փո-խարէն նշանակած երեք շաբաթ: Քառասուն ժամուան համաձայնութի առաջին շաբաթին առթիւ, երբ կէսօ-րէն վերջը բոլոր բանուորները ազատ էին, Գ. Սոլվէն 25.000 ֆրանք տրա-մադրեց եւ պարահանդէս մը սարքել տուաւ առատ կեր ու խումով, մի-այն իր բոլոր բանուորներուն եւ ա-նոնց ընտանիք-զաւակներուն հա-մար: Մինչեւ լոյս նուագ եւ պարեր եւ մրցումներ տեղի ունեցան եւ շա-հող ներկաները նուէրներ ստացան: Բոլորս շնորհակալութիւն յայտնելով ուրախ զուարթ մեկնեցանք լուսա-բացին: Կայ ուրիշ գործարան մը, որ ֆրանսական ընկերութեան մը կը պատկանի եւ մօտ է մեր հաստատու-թեան: Այս երկու գործարաններու բանուորները միաժամանակ մարտ 20-ին 48 ժամուան օրէնքին թաղումը կատարեցին, իբրեւ գերեզման նշանա-կելով Ռոն գետը: Թաղումը կատար-ուեցաւ հետեւեալ ձեւով,— Գելժիկա-կան գործարանին բանուորները հա-ւաքուեցան միւս գործարանին բան-ուորներու թաղամասին մէջ: 48 ժամ-ուան դագաղը պատրաստ էին, երբ երկու գործարանին բանուորները միացան: Դագաղին առջեւ կեցած էր դրօշակիր խումբը, իսկ ետեւը՝ նը-ւագախումբը, որուն ետեւէն կուգար ժողովրդի թափօրը: Դագաղին երեք անկիւնը տարեր տեղ բռնած էին, իսկ միայն մէկ անկիւնը Ֆրանսացի, երբ դագաղը վերցուեցին, թափօրը շարժեցաւ «Էնթէրնասիոնալը» երգե-լով եւ առաջացաւ դէպի պելժիական բանուորներու թաղը: Այստեղ ուղղուե-ցաւ դէպի Ռոն գետը, որ հազիւ կէս քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի: Երբ հասան գետափը, կէս ժամու չափ գը-րաւոր ճառեր կարդացին, յետոյ դա-գաղը տեղաւորեցին չոգեմակոյկի մը մէջ ու յառաջացան դէպի գետին խո-րը: Դագաղին վրայ կարմիր տառե-րով գրուած էր,— «Աստ հանգչի քա-ռասունըութ ժամը»: Մինչ ժահերգը կը հնչէր, երեք անգամ դագաղը օ-րօրելէ վերջ նետեցին ջուրը: Շոգե-մակոյկը վերադարձաւ բերելով օրօ-րոց մը, որուն մէջ դրուած էր պուպ-րիկ մը, ուռենիի ճիւղերով շրջապատ-ուած: Շաբաթական քառասուն ժա-մըն էր, Ռոն գետէն գնած: Այս ան-գամ նորածինը վերցնելով նոյն ցն-ծութեամբ ճամբայ ելան դէպի քաղա-քապետարանը եւ տյնտեղ մկրտեցին 40 ժամը: Մկրտութենէն վերջը բա-ցօթեայ ճառեր խօսեցան հինգ հոգի, երկուքը աջակողմեան, երեքը ձախա-կողմեան:

Եղիազար Զատուրեան

ՆՈՐ ՀԱՅՆՈՑ ՄԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

— —

ԽՄԲ.— Գրած էինք թէ յունական կառավարութիւնը որոշած է քանդել Ֆիքսի, Լեմպազմայի եւն. գաղթակա-յանները: Քանդումը սկսած է արդէն, եւ ձեռնարկներ կը կատարուին գաղ-թականները այլուր տեղաւորելու հա-մար: «Հորիզոն» հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս մասին.—

Նոր գետեղման տեսակէտով, առա-ջին կարեւոր քայլը առնուած է ար-դէն: Ֆիքսի ժողովրդական Թաղ. Խորհուրդը, որուն կ'անդամակցին ձեռներէց եւ եռանդուն ազգակիցներ, բրած է՝ ամէնուն կողմէ մեծապէս գնահատուած կարգադրութիւն մը, որ կոչուած է ապահովելու 200 հայ ընտանիքներու անմիջական եւ վերջ-նական գետեղումը մայրաքաղաքին մէջ:

Այսպէս, Գրահամի անունով կոչ-ուած թաղամասին մօտերը եւ Վու-լիագմէնի նորաբաց պողոտային վը-րայ գնուած է արդէն մօտաւորապէս 60.000 տեղական քառակուսի արշին (34 արտավար) տարածութեամբ ըն-դարձակ հողամաս մը, ուր պիտի կը-նան պատսպարուիլ 200 ընտանիքներ:

Հողամասը գնուած է 1.100.000 տը-րախմիի, որ պիտի վճարուի մասնա-վճարներով, մէկ ու կէս տարուան ընթացքին: Իւրաքանչիւր ընտանի-քի պիտի յատկացուի 250 քառակու-սի արշին հող, որ պիտի արժէ մօտա-ւորապէս 6500 տրախմի (արշինը՝ 25 տրախմիէն) ու նախ ամբողջ գումա-րին 3000ը պիտի վճարէ կանխիկ, իսկ մնացածը՝ մէկ ու կէս տարիէն: Ամ-բողջ գումարները կը կեդրոնանան Ժող. Թաղականութեան մօտ, որ պա-տասխանատու է հողատիրոջ առջեւ:

Այս վերջինը, հիմնուելիք թաղի ե-կեղեցիին ու դպրոցին համար ձրի տրամադրած է 1750 քառակուսի ար-շին տարածութեամբ հողամաս մը:

Փողոցներու բաժանումները ըլլա-լէն վերջ, մնացած հողային տարա-ծութիւնը պիտի զատուի քառանկիւն մասերու, որոնք, իրենց դիրքին հա-մեմատ պիտի բաժնուին երեք աստի-ճաններու, համապատասխան գինե-րով: Իսկ հողերու բաշխումը ի վեր-ջոյ պիտի կատարուի վիճակով:

Գնուած հողամասը տեղւոյն վրայ ջուր չունի, բայց Ուլէնի ջուրը այն-քան մօտէն կ'անցնի, որ կարելի պի-տի ըլլայ դիւրաւ հանել նաեւ ջրաբաշ-խական ցանցը: Նոյնը նաեւ ելեկ-տրական հոսանքին համար, իսկ եր-թեւեկի դիւրութիւնը կայ: Օթօպիւս-ները կ'անցնին այս հողամասին շատ մօտէն:

Մինչեւ հիմա, արդէն իսկ արձանա-գրուած եւ առաջին մասնավճարները վճարած են 150 ընտանիքներ: Այս օ-րերս կը վերջանան արձանագրու-թիւնները, ուրիշ 50 ընտանիքներու մասնակցութեամբ:

Ֆիքսի գաղթակայանը բնակիլը պայման չէ, այս հողամասին վրայ տուն մը տեղ գնելու համար: Այն-պէս որ ուրիշ գաղթակայաններէ ըն-տանիքներ ալ հողեր գնած են այն-տեղ: Բոլոր գնողները պատրաստ են անմիջապէս սկսելու նաեւ տուներու եւ խանութներու շինութիւնը, այն-պէս որ 1—2 տարիէն, թիւ մը չշահա-գործուած հող չպիտի մնայ այս նոր թաղամասին մէջ:

Այժմ, Ժող. Թաղականութիւնը կը ջանայ ստանալ մայրաքաղաքի յատա-կագծի ապաստարկութեան արտօնու-թիւնը, որպէսզի Թոյլատրուի թաղա-մաս մը ստեղծել Աթէնքի այդ կէտին վրայ: Դիմումներ եղած են արդէն եւ խնամատարական նախարարութիւնը խոստացած է միջնորդել հաղորդակ-ցութեանց նախարարութեան մօտ, յատակագծի արտօնութիւնը ստանա-լու համար: Այս արտօնութիւնը ըս-տացուելուն եւ կառուցուելիք բնակա-րաններուն ձեւը ճշդուելուն պէս շի-նութիւնները պիտի սկսին:

Հիմնելի թաղամասին մէջ հող գը-նելու ցանկութիւն ունեցողներու թի-ւը երթալով կը մեծնայ, այնպէս որ Ժող. Թաղականութիւնը, ապահովա-բար անոր մերձակայ ուրիշ հողեր ալ գնելու պիտի ելլէ մօտ ժամանակէն:

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
եւ
ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Նշանուած
Վալանս, 14 մարտ 1937

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բոլոր հիմնարկներն ու պաշտօնա-տար անձինք պարտաւոր են կատա-րել այդ յանձնաժողովների պահանջ-ները եւ նրանց ներկայացնել անհրա-ժեշտ նիւթեր եւ փաստաթղթեր:

Յօդ. 34. Հայկական ԽՍՀ Գերա-գոյն Խորհրդի պատգամաւորը չի կա-րող դատական պատասխանատւու-թեան կանչուել կամ ձերբակալուել առանց ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի համաձայնութեան, իսկ ՀԽՍՀ Գերա-գոյն Խորհրդի նստաշրջանների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում — ա-ռանց ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի նա-խագահութեան համաձայնութեան:

Յօդ. 35. Հայկական ԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի լիազօրութիւնները լրանա-լուց յետոյ ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհր-դի նախագահութիւնը նշանակում է նոր ընտրութիւններ՝ ՀԽՍՀ Գերա-գոյն Խորհրդի լիազօրութիւնները լը-րանալուց ոչ ուշ քան երկու ամսուայ ընթացքում:

Յօդ. 36. Հայկական ԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի լիազօրութիւնները լրանա-լուց յետոյ, ՀԽՍՀ Գերագոյն Խոր-հրդի նախագահութիւնը պահպանում է իր լիազօրութիւնները, մինչեւ ՀԽ-ՍՀ Գերագոյն Խորհրդի նոր նախա-գահութիւն կազմելը:

Յօդ. 37. Հայկական ԽՍՀ նորընտիր Գերագոյն Խորհուրդը հրաւիրւում է ՀԽՍՀ նախկին կազմի Գերագոյն Խոր-հրդի նախագահութեան կողմից՝ ոչ ուշ, քան ընտրութիւններից մէկ ամիս յետոյ:

Յօդ. 38. Հայկական ԽՍՀ Գերա-գոյն Խորհուրդը կազմում է Հայկա-կան ԽՍՀ կառավարութիւն — Հայ-կական ԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսար-ների Խորհուրդ:

Յօդ. 39. Հայկական ԽՍՀ օրէնք-ները, ինչպէս նաեւ Հայկական ԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի Նախագահու-թեան հրամանագրերն ու մեկնաբա-նութիւնները, Հայկական ԽՍՀ Ժո-ղովրդական Կոմիսարների Խորհրդի որոշումներն ու կարգադրութիւննե-րը հրապարակւում են հայերէն, ռու-սերէն եւ ազրբէջաներէն:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀ. ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

Յօդ. 40. Հայկական ԽՍՀի պետա-կան իշխանութեան բարձրագոյն գոր-ծադիր եւ կարգադրիչ մարմինը հան-դիսանում է Հայկական ԽՍՀ Ժողովր-դական Կոմիսարների Խորհուրդը:

Յօդ. 41. Հայկական ԽՍՀ Ժողովր-դական Կոմիսարների Խորհուրդը պա-տասխանատու է Հայկական ԽՍՀ Գե-րագոյն Խորհրդի առաջ եւ հաշուետու է նրան, իսկ ՀԽՍՀ Գերագոյն Խոր-հրդի նստաշրջանների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում ՀԽՍՀ Գերա-գոյն Խորհրդի նախագահութեան ա-ռաջ, որին հաշուետու է:

Յօդ. 42. Հայկական ԽՍՀ Ժողովր-դական Կոմիսարների Խորհուրդը ԽՍ ՀՄի եւ Հայկական ԽՍՀ օրէնքների, ԽՍՀՄի Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի որոշումների ու կարգա-դրութիւնների հիման վրայ եւ ի կա-տարումն այդ օրէնքների, որոշում-ների ու կարգադրութիւնների՝ հրա-տարակում է որոշումներ ու կարգա-դրութիւններ եւ ստուգում է նրանց կատարումը:

Յօդ. 43. Հայկական ԽՍՀ Ժողովր-դական Կոմիսարների Խորհրդի որո-շումների ու կարգադրութիւնների կատարումը պարտադիր է Հայկական ԽՍՀ ամբողջ հողամասում:

Յօդ. 44. Հայկական ԽՍՀ Ժողովր-դական Կոմիսարների Խորհուրդը՝

Ա) Միաւորում եւ ուղղութիւն է տալիս ՀԽՍՀ Ժողովրդական Կոմի-սարների եւ իր գերատեսչութեան են-թակայ տնտեսական ու կուլտուրա-կան այլ հիմնարկների աշխատան-քին, միաւորում եւ ստուգում է ընդ-հանուր միութենական Ժողովրդական կոմիսարիատների լիազօրների աշխա-տանքը.

Բ) Միջոցներ է ձեռք առնում ժո-ղովրդա-տնտեսական պլանն իրա-գործելու.

Գ) Միջոցներ է ձեռք առնում ՀԽՍՀ պետական եւ տեղական պիւտճէներն իրագործելու.

Դ) Միջոցներ է ձեռք առնում հա-սարակական կարգն ապահովելու, պետութեան շահերը պաշտպանելու եւ քաղաքացիների իրաւունքները պահպանելու համար.

Ե) Ղեկավարում եւ ստուգում է աշ-խատաւորների պատգամաւորների շըր-ջանային եւ քաղաքային խորհուրդնե-րի գործադիր կոմիտէների աշխա-տանքը.

Զ) Անհրաժեշտ դէպքերում կազ-մում է ՀԽՍՀ Ժողովրդական Կոմի-սարների Խորհրդին կից տնտեսական եւ կուլտուրական շինարարութեան գործերի յատուկ կոմիտէներ եւ գլ-խաւոր վարչութիւններ:

Յօդ. 45. Հայկական ԽՍՀ Ժողովր-դական Կոմիսարների Խորհուրդն ի-րաւունք ունի կասեցնել աշխատաւոր-ների պատգամաւորների քաղաքային եւ շրջանային Խորհուրդների որո-շումներն ու կարգադրութիւնները, վերացնել աշխատաւորների պատգա-մաւորների քաղաքային եւ շրջանային Խորհուրդների գործադիր կոմիտէ-ների որոշումներն ու կարգադրու-թիւնները:

Ժողովրդական Կոմիսարների Խոր-հուրդն իրաւունք ունի վերացնելու ՀԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարների հրամաններն ու հրահանգները:

Յօդ. 46. Հայկական ԽՍՀ կառավա-րութիւնը կամ Հայկական ԽՍՀ Ժո-ղովրդական Կոմիսարը, որոնց ուղ-ղուած է ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի պատգամաւորների հարցապնդումը, պարտաւոր են ոչ ուշ քան երեք օր-ուան ընթացքում գրաւոր կամ բանա-ւոր պատասխան տալ ՀԽՍՀ Գերա-գոյն Խորհրդում:

(Շար.)

(4)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Զարգաշ գիւղացիի համար, ձմեռ-ուան ամիսները հանգստի շրջան մը կը կազմեն, երբ ակամայ կը բան-տարկուի գիւղին մէջ: Եթէ կարելի ըլլար, պիտի ըսէինք, որ այդ ամիս-ները գիւղացիի վայելքի ամիսներն են, երբ նշանտուքները եւ հարսնիք-ները տեղի կ'ունենան, Բարեկենդանը կուգայ, Ծնունդի տօնական օրերը հոգեկան բաւականութիւն կը պատ-ճառեն, երբ անուանակոչութեան օ-րերը իրարու կը յաջորդեն: Գիւղա-ցիք ձմեռուան երկար իրիկունները իրարու տուքս երթալով կ'անցընեն ժամանակը:

Այո, ձմեռուան ամիսները իրական վայելքի շրջան մը կրնան ըլլալ, եթէ միայն վայելելու արժանի բան մը ու-նենար հայ գիւղացին: 1896 թուական-ի ընդհանուր կոտորածն ու անոր յաջորդող թալանը սրբած տարած է-ին Վասպուրականի հայութեան տն-տեսութեան հիմերը: Գարուն ու ա-մառ շարունակ աշխատելէ վերջ, հա-զիւ կալոցի ժամանակ կը հասնէր, չես գիտեր ո՛րտեղէն իրարու ետեւէ կը թափէին գիւղացիի գլխուն հար-կահանը, միւլթազիմը, քաղաքի վաշ-խառուն, ամէն մէկը իր բաժինը պա-հանջելով: Հազիւ այնքան մը կը մը-նար գիւղացիին, որ ճիժ ու պժերով սովէ չկոտորուէր :

Քաղաքի եւ Այգեստանի բնակչու-թիւնը համեմատաբար տանելի կեանք մը կ'անցընէր ձմեռուան ամիսներուն: Գաղաքի մէջ խանութ ունեցողները, կամ ուրիշի հաշուին աշխատողները Այգեստանէն ամէն առտու քաղաքա-մէջ կ'իջնային, երեկոյեան մութը չկոխած վերադառնալով: Թէեւ քա-ղաքի մէջ ալ ընդհանուր աղքատու-թիւն մը կը տիրէր, սակայն ամէն պարագայի տակ գիւղերու եւ քաղա-քի չքաւորներու տարբերութիւնը շատ մեծ էր:

Երբ խստաշունչ ձմրան գիւղացին ու քաղաքացին իրենց տները կը քաշ-ուէին, ինչպէս խլուրդը իր պատեանը, գուրըը բաց գաշտերուն, խոր խոր ձորերուն մէջ միայն սովահար գայլե-րը կ'երեւէին, մէկ ալ թափառական ֆէտայիներու խումբերը, որոնք բուք ու բորանի մէջէն գիւղէ գիւղ կը ճամ-բորդէին, բոլորովին անտարբեր սար-սափելի ցուրտին ու փոթորիկներուն: Մանաւանդ 1908ի ձմրան այդ խմբերու երթեւեկը աչքի զարնող թափ մը ստացեր էր: Ութ տասը ան-ձերէ բաղկացած յեղափոխական խմ-բերը, գիշերները տեղէ տեղ շարժե-լով, հայկական գիւղերը կը մտնէին՝ սարսելով ժողովուրդը որ գինուի, զէնք ունեցողները կը վարժեցնէին, զինուորական ուժեր կը կազմակեր-պէին:

Անօրինակ ոգեւորութեան օրեր է-ին: Սակաւաթիւ ունեւորներու կող-քին, որոնք հաչտ աչքով չէին նայեր ազգային շարժման վրայ, աղքատ ժո-ղովուրդը, ռանակը ռսկորին պայքա-րի մէջ էր: Մասնաւորաբար քաղաքի եւ գիւղական երիտասարդութիւնը անհամբերութեամբ կը սպասէր ընդ-հանուր ապստամբութեան պայթե-լուն, որու համար տարիներով պատ-րաստուած էին: Ամէն գիւղ ունէր իր համայնական զէնքը, զէնքի պահե-ստը, զինուորական խումբը, խմբի ղե-կավարը, տեղական գործադիրը, շըր-ջանի մարմինը, շալակաւորներու տասնեակը, սուրհանդակը:

Յեղափոխական խմբի մը մուտքը տօնական ազդեցութիւն մը կ'ունե-նար գիւղի մէջ: Ընդհանրապէս եկե-ղեցին կը լինէր հաւաքման վայրը, ուր նոր եկող խմբապետը օրերով զինուորական վարժութիւններ ընել կուտար գիւղի զինուորներուն, մինչ ամբողջ գիւղացիք հաւաքուած՝ կը դիտէին իրենց զաւակներու վար-ժութիւնները, խառն զգացումներով տոգորուած: Ունեւորները աւելի թե-րահաւատ՝ կը սարսափէին մտածե-լով, որ իրենց կարողութիւնը, ունե-ցած չունեցածը կրնայ մէկ անգամով կորսուիլ, ինչպէս եղաւ 1896 թուա-կանին, երբ Թուրք կառավարութեան դրդումով եւ քաջալերութեամբ Քր-տերու վոհմակները յանկարծ ինկան անպաշտպան հայ գիւղերու վրայ ու տարին ամէն ինչ, մինչեւ տան դու-ները եւ տառատակի գերանները: Չը-քաւոր գիւղացիներու համար սակայն հաշիւը մէկ էր, բան չէր մնացեր, որ կորսնցնէին, հետեւաբար անհամբեր կը սպասէին մեծ օրուան գալուն:

Այս ժողովրդական ոգեւորութիւնը քիչ մը զինովութեան ձեւ առած էր: Հինգ կամ վեց կտոր զէնք ունեցող գիւղ մը կը ծրագրէր շրջանի քրտա-կան գիւղերու դէմ ելլել: Դարեր շա-րունակ զէնքի հետ գործ չունեցող Հայը, որուն արգիլուած էր նոյն իսկ դանակ մը ունենալ, սկսաւ երեխա-յական յափշտակութեամբ զէնքի հետ խաղալ: Դեռ թշնամիի դէմ հրացան մը չարձակած՝ անզգուշութեան հե-տեւանքով վնասուողներ եղան, նոյն իսկ քանի մը երիտասարդներ մահա-ցան: Բայց այդ արգելք մը չէր, որ ամբողջ Վասպուրականը չապրէր ան-սահման ոգեւորութեան օրեր:

Ձմեռուան պատճառով Պարսկաս-տանի վրայով զէնքի փոխադրութիւ-նը կանգ չէր առած: Ընդհակառակն՝ ամէն առնէ աւելի եռանդով զէնքը եւ ռազմամթերքը գիւղէ գիւղ կը փոխադրուէր, հետզհետէ կեդրոնա-նալով քաղաքի մէջ կամ շուրջը, ուր կը գտնուէին յեղափոխական ղեկա-վարները:

Յունուարի երկրորդ շաբթուն այն-քան սպասուած բժշկապետ Զախարո-վի խումբը առժանելի ճամբորդու-թենէ մը ետք, վերջապէս հասաւ Վան, Իգտիր - Պայազիտ գծով:

Վան հասնելով, Զախարովի խումբը ուղղակի Ռուսաց հիւպատոսարանը իջաւ:

Վան հասնելուն յաջորդ օրը բժշ-կապետ Զախարովը եւ ընկերները Ռուսաց հիւպատոսի առաջնորդու-թեամբ ներկայացան Վանի կուսակա-լին եւ բարձր պաշտօնէութեան, ո-րոնք թրքական սիրալիրութեամբ ըն-դունեցին հիւրերը՝ խոստանալով ա-մէն հնարաւոր աջակցութիւն, որ ըը-նաւ կատարելու յօժար չէին սակայն: Թուրք ժողովուրդը, ինչպէս միշտ, օտարներու ներկայութիւնը անհան-դուրժելի համարելով, Զախարովի խմբի հանդէպ սկիզբէն իսկ թշնամա-կան դիրք մը բռնեց, մանաւանդ հիւանդանոց բանալու գաղափարին դէմ, որ անհանդուրժելի նորութիւն մըն էր իրենց համար: Նահանգի կեդրոնական քաղաք Վանը, թէեւ մօտաւորապէս քառասուն հազար բը-նակչութիւն ունէր, բայց հազիւ եր-կու զինուորական բժիշկներ կային, որոնց անգործութեան պատճառով ի-րենք զիրենք հարբեցողութեան տը-ւած էին: Թուրքը իր էութեամբ նո-րութիւններու հակառակ, կը խրտչէր Ամերիկեան հիւանդանոցէն օգտուե-լու գաղափարէն իսկ եւ կը բաւակա-նանար մոլլաներու պատրաստած նուսխաներով կամ տնավարի դեղե-րով:

Անշուշտ Վանի Թուրքերու հակա-ռակութեան մէջ, որոշ դեր մը կը կա-տարէր Ամերիկեան հիւանդանոցի, կամ բժշկապետ Զախարովի եւ ընկեր-ներու քրիստոնեայ ըլլալու հանգա-մանքը: Ասոնք պարզապէս անհա-ւատներ էին իրենց հասկացողու-թեամբ եւ ուղղափառ մահմետակա-նութեան թշնամիներ:

Պոլսոյ կեդրոնական կառավարու-թիւնն ալ որ միայն դիւանագիտական ճնշման ազդեցութեան տակ համա-ձայներ էր Զախարովի խմբի Վան անցնելուն, թրքական երկերեսանի քաղաքականութեան հետեւելով, մինչ մէկ կողմէն կը թոյլատրէր ա-նոնց մուտքը եւ հիւանդանոց մը բա-նալու ծրագիրը, միւս կողմէն՝ Վա-նի նահանգապետին կը հրահանգէր աչալուրջ արթնութեամբ հետեւիլ օ-տարականներու ամէն մէկ քայլին, ամէն հնարաւոր դժուարութիւններով պաշարել զանոնք, մինչեւ որ ձանձրացած ըլլային հիւանդանոց բանալու գաղա-փարէն եւ ստիպուած հեռանային Երկրէն:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

Կանտի նորէն մէյտեղ կ'ելլէ

Մանր տագնապ մը ծագած է Հնդկաստանի մէջ, իբրեւ հետեւանք նոր սահմանադրութեան գործադրութեան, որ կը սկսի այսօր, ապրիլ 1:

Նոր օրէնքին համաձայն, բրիտանական Հնդկաստանի 11 նահանգներուն մէջ, որ վերածուած են դաշնակցային պետութեան, պատասխանատու նախարարները պիտի ընտրուին խորհրդարանէն։ Ամէն ինքնավար նահանգի մէջ պիտի գործէ խորհրդարանական դրութիւնը, սակայն կառավարիչները վեթոյի իրաւունք ունին։ Արդ, վերջին ընտրութեանց մէջ հնդիկ ազգայնականները, որոնց առաջնորդն է հռչակաւոր Կանտին, մեծ յաղթանակ մը շահեցան 11 նահանգներէն վեցին մէջ։ Ընտրուած երեսփոխանները ժողով գումարելով, որոշեցին կալս. կառավարութեան աջակցիլ այն պայմանով որ Անգլիացի կառավարիչները չգործադրեն վեթոյի իրաւունքը։ Հնդկաստանի կառավարութիւնը մերժեց այս պայմանը եւ հիմա հնդիկ ազգայնականները չեն ուզեր ստանձնել իշխանութիւնը՝ վեց նահանգներուն մէջ։

Օգտուելով այս կացութենէն, Կանտի ասպարէզ իջած է նորէն։ Առջի օր ճառ մը խօսելով, ազդարարեց.

—« Սուրին իշխանութիւնը պիտի վերսկսի, կարելի է ամէն վտանգէ վախնալ, երբ մարդիկ կը մերժեն նկատի առնել մեծամասնութեան կամքը։ Այդ սահմանադրութիւնը ինքնավարութիւն չի տար նահանգներուն։ Բրիտանական կառավարութիւնը չպահեց իր խոստումներուն ոգին։

ՁԱՅՆԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ փակուեցաւ երէկ, 31 մարտ։ Հասոյթները ծախքերէն աւելի եղած են 5 միլիոն ոսկի։ Նոր ելմտացոյցը կը ներկայացնէ 855 միլիոն ոսկիի գումար մը (85 միլիառ 500 միլիոն ֆրանք), ինչ որ 5 միլիառ 700 միլիոն Ֆր.ի յաւելում մը կը ներկայացնէ նախորդին վրայ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ հովուական թուղթ մը ուղղելով Ֆրանսայի եւ Պելճիքոյ ընդհ. տարագիրներուն, բացարձակապէս կը դատապարտէ համայնավարութիւնը, իբրեւ «ամենամեծ թշնամին կաթոլիկ եկեղեցւոյ»։

ՀԻԹԼԵՐ ԵՒ ԶՕՐ. ԼՈՒՏԷՆՏՈՐՖ ՀԱՇՏՈՒԵՑԱՆ, երկու ժամուան խօսակցութենէ մը վերջ։ Զօրավարը առաջին առթիւ ջերմապէս համակիր էր հիթլէրական շարժման, յետոյ յուսախաբ ըլլալով քէն պահեց։ Բայց այժմ թիւրիմացութիւնները հարթուած են եւ կը կարծուի թէ զօրավարը պիտի կրնայ տիրական դեր մը կատարել գերմանական բանակին մէջ։

ԱՊՐԻԼ 6Ը «Բանակի Օր» հռչակուեցաւ Մ. Նահանգներուն մէջ, նախագահ Րուզվէլթի հրամանով։ Այդ օրն էր որ Մ. Նահանգները մասնակցեցան մեծ պատերազմին (1917)։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլեց ժան ժաքոպի «Լէնին»ը եւ Անրի Պարպիւսի «Ստալին»ը, վնասակար գտնելով «հանրային ապահովութեան համար»։

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ բուռն յօդուածներ հրատարակեց Հռոմի Իլ Թէվէրէ թերթը, ինչ որ մեծ զարմանք կը պատճառէ, որովհետեւ ֆաշական կառավարութիւնը երբեք չէ քաջալերած հակահրէական պայքարը։ Վերջերս երբ Մուսոլինի Տրիպոլիս այցելեց, երկու Հրեաներ խարազանի բռնուեցան, որովհետեւ շաբաթ օր չէին բացած իրենց խանութները, հակառակ նոր հրամանագրի մը։ Սակայն եւ այնպէս, կառավարական շրջանակներէ կը հաւաստեն թէ ասոնք պատահական երեւոյթներ են եւ որ եւ է միտք չկայ հակահրէական քաղաքականութիւն վարելու։

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ, Պ. Փոթէմքին, Խ. Միութեան արտաքին գործավարի օգնական պիտի նշանակուի, յաջորդելով Պ. Քրէսթինսքիի, որ պիտի փոխադրուի դատական պաշտօնատուն։ Ուրիշ փոփոխութիւններ ալ պիտի կատարուին արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ։ Վերջերս վէճ մը ծագած ըլլալով, Քրէսթինսքի առաջարկած էր յարաբերութիւնները կանոնաւորել Գերմանիոյ հետ, մինչ Լիթվինովի կուսակիցները կառչած կը մնան ֆրանքօ-խորհրդային դաշինքին։ Մինչ կը կարծուէր թէ Լիթվինով պիտի հրաժարի, ճիշդ հակառակը պատահեցաւ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ կեդրոնը յանձնարարած էր Զուիցերիոյ երիտասարդի մը՝ տեղեկութիւններ հաղորդել Ֆրանսայի արեւելեան եւ հարաւային շրջանի զինուորական օդակայաններու մասին։ Երիտասարդը այս առթիւ քանի մը անգամ Ֆրանսա եկած գացած էր, բայց առջի օր ձերբակալուեցաւ Պազէլի մէջ եւ ամէն բան խոստովանեցաւ։ Ցայտնեց թէ ամսական 1200 զուիցերիական ֆրանքէն աւելի կը ստանար (6000 Ֆր. ֆրանք)։

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ ԼԻՆՏՊԷՐԿ, որ Եգիպտոսէն Հնդկաստան անցած էր վերջերս եւ այժմ Անգլիա կը վերադառնայ, Հալէպէն ճամբայ ելաւ դէպի Հռոդոս եւ Աթէնք, փոխանակ Պոլիս հանդիպելու։

ՓԱՐԻԶ - ՀԷՆՏԷՅ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ, որ կը սուրար 120 քիլոմեթր արագութեամբ, ծանր արկածի մը հանդիպեցաւ Տաքսի մօտ։ Ետեւի չորս վակոնները գիծէն դուրս ելլելով, նետուեցան 8 մեթր անդին, առուակի մը մէջ։ Մէկ հոգի մեռաւ, 50 — 60 հոգի վիրաւորուեցան։

Ա'ՈՒԶՈՒԻ վարժ ափիէսէօր մը մօտակայ գաւառի մը համար, Տեւական եւ ապահով գործ։ Պայմաններու համար դիմել Պ. Ցէքնեբուճեանի, 8 Rue des Panoyaux, Փարիզ (20). մէթրօ Ménilmontant.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽՈՒ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕ'Ի Հայ կամ. եւ Պարտիզներու Միութեան ժողովը 3 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պ. Գարակէօզեանի սրահին մէջ. 45 Ռիւ տը լա ՑԷֆանս։ կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։ Ներկայ կ'ըլլայ Ընդ. Ք. Պաղտասարեան եւ կը խօսի Միութեան նպատակներու շուրջ։

ԽՈՒ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Ֆ. Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամներն ու անդամուհիները 3 Ապրիլ շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, իր դպրոցին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Վարչութեան ընտրութիւն։

ԴԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ

CIGALE CINÉMA

60 Avenue de Saxe-LYON

Dancing-Cigale, պարահանդէս ամէն շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին եւ կիրակի ցերեկները ժամը 3ին, իսկ գիշերները ժամը 8.30ին։

ԴԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette angle Garibald

ՓՆՏՌԵՑԷՔ եւ ԿԱՐԴԱՑԷՔ

երգիծաթերթ՝ «Մ Ե Ղ Ո Ւ»

Փարիզի եւ Ցօջակի ճառաշիկորու ին

Գ. ՑԻՆԻԿԻՕՆԷՆ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

10 — 25 մարտ 937

ՀԱԼԷՊ, Ա. Խ.ի հաշիւ Ա. Գ. — 65:
ԳՈՐՏՕ, Գործ. — 235: Վճարեցինք Շ. Ն.ին։
ՓՐԱԿԱ, Եկ. — 148,15:
ԿՐԸՆՈԲԼԸ, Քէօս. — 35:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Ա. — 100:
ՄՈՆՖԷՐԱՆ, Աղ. — 140:
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ. — 320:
ՇԱՎԻԼ, Եկ. Հող. — 20:
ՎԻԷՆ, Ն. Խ. — 915:
ԹՈՒՆՈՒԶ, Պ. Վ. — 25:
ՓԱՐԻԶ (9), Ժ. Մ. — 17.50:
ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ, Ե. Թէր. — 35:
ՍԷՆ ԺԸՆԸՎԻԷՎ, Իշխ. Ա. — 35: 2
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ. — 810:
ՌՈՎՆԷ, Կէլ — 200:
ԳՈՄՕՆ, Գործ. — 230.05:
ԿՈՒՍԷՆՎԻԼ, Գ. Մ. — 35:
ԻՍԻ, Ֆարշ. — 50:
ԼԱՖՐԷԹ, Օ. Ն. — 35:
ՌՕԱՆ, Գօզ. — 35:
ԳՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ, Գործ. — 354:
ԼԻՕՆ, Գործ. — 892.40:
ԱԼՊԻ, Իսպ. — 140:
ՇԱՍ, Պ. Ա. — 25:
ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՐՕ, Ե. Զատ. — 140:
ՏՐՒԳՈԼԻՍ, Հ. Մ. — 79:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԳԱՆՁԷՕ-ՔԱՇԵԱՆԻ Արծիւ Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 3 Ապրիլ շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Տեղի կ'ունենայ 2 Ապրիլ, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Café Voltaire սրահին մէջ, 1 Place de l'Odéon, Métro Odéon.

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Նիւթ՝ Մշակութային ձեռնարկները Հանրապետական Հայաստանի մէջ։

Գեղարուեստական բաժին՝ ՕՐ. Ա. ՑՈՒՐԹԵԼԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ԹԱԴԱՍԵԱՆ (դաշնակ), ՕՐ. ԳԱԶԱՋԵԱՆ (արտասանութիւն)։

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք՝ 2 ֆր.։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի Մասնաճիւղին կողմէ «Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Օրուան եւ սանուհիներու «Արաքս» Միութեան 3րդ տարեդարձին առթիւ

ԿԸ ԲԱՆԱԽՕՍԷ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

11 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Cascade du Lacի սրահը, Անկէնի լճին դէմ։

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 5 ֆր.։

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՆԸՄԷԿ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ.— 18 Ապրիլ, կիրակի երեկոյ, **Salle Poissonnière**

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

հայ եւ ֆրանսացի մեծ արուեստագէտներու կողմէ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՎԱԼԱՆՍ.— 10 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ։
ԼԻՈՆ.— 10 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ։

Ընկերամշակութային Խնջոյք—Հաւաքախաղ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ

4 Ապրիլ, կիրակի, ժամը 3էն մինչեւ 12,

Հայ Երիտասարդաց Միութեան Ակումբին մէջ, 8 rue Bossuet, Paris.

Մէթրօ Poissonnière կամ Gare du Nord

Հաւկիթախաղ, գեղարուեստական բաժին, հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐ.։

Կ. Խաչի Օրը Վիէնի մէջ

4 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Թ. Ա. Կ. սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ Հայր. Կ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկերուհի ԷԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ պար, խմբերգ եւ արտասանութիւն։

Կը ներկայացուի՝ «ԽԷԶՈՑԻՆ ԹՈՒԶԸ» (զաւեշտ)։

Մուտք՝ 2 ֆր.։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

Փարիզի Հարաւ. շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

4 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ, 150 Route d'Orléansի սրահին մէջ,

Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՀԻՒԱՆԴՏԵՍ

կատակերգութիւնը մէկ արարով։

Արտասանութիւններ, խմբերգներ, անակնկալներ։ ԹԱՌ ՈՒ ՊԱՐ։

Մուտք՝ 3 ֆրանք։

Պատանեկան գեղեցկագոյն աղջիկը ընտրու.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Պետ. Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ իր բուժարանին.

24 Ապրիլ, շաբաթ իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Aéro Club de Franceի ընդարձակ սրահներուն մէջ, 6 Rue Galilée. Paris (16)

Նախագահութեամբ ՁԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԸՆՏԻՐ ՊՈՒՖԷ — ՊԱՌ ԱՄԷՐԻՔԷՆ

Գօթիյոն եւ հաճելի անակնկալներ եւ մրցում գեղեցկագոյն աչքերու։

Գնահատիչ մարմինը (Jury) կողմէ շահող տիկնոջ կամ օրիորդին իրր մրցանակ իրական մարգարիտէ մանեակ մը։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեսարիոյ Հայր. Միութեան Տիկիններու բաժնին կողմէ,

3 Ապրիլ, շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ լոյս,

8 rue Jean-Goujon. Metro Rond-Point Champs-Elysées

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն, ֆանթէզի եւ անակնկալներ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ ՅԱՏՈՒԿ ՍՐԱՀԻ ՄԷՋ

6 ՀՈԳԻՆՈՑ ԸՆՏԻՐ ՃԱՇ — ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ

Եկէք զուարճանալ բնտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ եւ քաջալերել կեսարացի կիներ իր հասարակական գործունէութեան մէջ։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Դպրոցական Վարչութեան կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին, 4 ապրիլ, կիրակի ժամը 4 — 12, Ecusson Bleuի սրահին մէջ, 23, Rue du Côteau։ Գեղարուեստական բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր։

Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդ. միջ — շոգեկառք Սէն Լազարէն եւ օթօպիւս թիւ 1 Իէնալ Մէրի։

Բացման ճաշկերոյթ

«Հայ Արծիւ» սեփական Ակումբին, տեղի կ'ունենայ 4 Ապրիլ կիրակի, ժամը 3.30ին, իր սեփական հաւաքատեղիին մէջ.

22 **Rue Richer, Paris (9)**

X

«Հայ Արծիւ» Ակումբին անդամագրուիլ փափաքողները կրնան դիմել վերոյիշեալ ցուցէին եւ կամ անձամբ ներկայանալ յորեքշաբթի երեկոները ժամը 7.30էն սկսեալ։

«Սիփան—Կոմիտաս» երգչախումբի

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ—ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Տեղի կ'ունենայ, 2 ապրիլ, ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր, Երիտասարդաց Միութեան սրահներուն մէջ,

8 Rue Bossuet, Place Lafayette. Փարիզ

Եւրոպական պարեր, գեղարուեստական բաժին, մեներգ, արտասանութիւն, խմբական երգեր եւ անակնկալներ Միութեան անդամներուն կողմէ։

Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

146 Rue Lafayette (Gare du Nord)

Թելեֆոն **Nord 84-04** (անփոփոխ)

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2– 7, Կիրակի եւ տօն օրեր ժամադրութեամբ

Տօքթ. ՄԷՍՃԵԱՆ

82 rue d'Amsterdam, Paris (9)

Tél. Pigalle 70—02. Métro Place Clichy

Մասնագէտ ներքին եւ կանանց հիւանդութիւններու։

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 3—7։

կիրակի եւ տօն օրեր մասնաւոր ժամադրութեամբ։

Maison DARON

Entreprise Générale de Bâtiments

PLOMBERIE-COUVERTURE

Eau, Gaz, appareils sanitaires, lavabo et tout à l'égout

TATOULIAN ARAKEL

Կը ստանձնէ նաեւ շէնքերու նորոգութիւնը եւ շինութիւնը։ Դիմել իր արհեստանոցը 32 Rue Menilmontant, Paris (20)

"ՇԻՐԱԿ,,

Արեւելքի միակ իսկական օղին է։ Անզուգական։ Անմրցելի։ Անխառն։ Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախորժաբեր, պատրաստուած զուտ չամիչի միւթով, հայ աւանդական սեղանին զարդ։

ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD	**ORIENT LLOYD**
48 rue de la République	**7 rue Auber, Paris**
Մարսէյլ, Tél. C.47-22 եւ C.74-51	Tél. Opéra 67-77 67-78

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ։

Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար։ Հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գին։ Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ԾԱԽՈՒ ԿՕՇԿԱԿԱՐԻ ԽԱՆՈՒԹ

ԾԱԽՈՒ է կօշկակարի լաւ խանութ մը՝ մէկ Banc finissage, մէկ կարի մեքենայ եւ զանազան գործիքներով։ Խանութին ետեւը կան երկու փոքր սենեակներ, իսկ առաջին յարկը 3 մեծ եւ գեղեցիկ սենեակներ։ Տարեկան վարձք 1300 ֆր. պայմ՝ 6 տարի։ Տեւական գործ։ Ապահով յաճախորդներ չափի վրայ պատրաստուածներու եւ նորոգութեանց համար։ Դիւրամատչելի պայմաններ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Thecar Chaussures sur mesure et réparations, 35 rue Burdeau Lyon, Rhône.

Etude de Mᵉ BERNARD WAHÉ

(17e ANNÉE)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales

JURISCONSULTE

de

Droit Français et International Privé

Mandataire en Justice

159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68—02

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ։ Խորհրդակցութիւն իրաւաբան. ամէն տեսակ խնդիրներու։ Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ։ Նաթիւրալիզասիոնի օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում։ Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն։ Իրաւաբանական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն։ Ճառերու եւ պատասխանութիւններու խմբագրութիւն։ Խորհրդակցութիւն 25 ֆր.։ Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5—7, բացի շաբաթ, կիրակի եւ տօնի օրերէ։

Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ քրոջս աղջիկը Մաքրուհի (խօտէմիշցի Էլիզա Պէյօղլեանի աղջիկը) որ Իզմիրի դէպքէն յետոյ մեկնեցաւ Հիւսիսային Ամերիկա։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Madame Yeranouhi Nouridjanian, 13, Rue des Plantes, Kremlin-Bicètre (Seine), France։ Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել։

— Կը փնտռուի Նիր Իսթ Րըլիֆի Սեբաստիոյ որբանոցի որբերէն Աղչէհիրցի (Գոնիա) Երուանդ Պօտուրեան, որ 1925ին մեկնած է Յունաստանէն։ Այժմ կը գտնուի Եգիպտոս։ Իր հասցէն իմացնել իր եղբօր՝ Օննիկ Պօտուրեանի, 13, Rue Drouot, Paris (9). «Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել։

Գրիգոր Հացագործեան (Աարբերդցի) կը փնտռէ Պ. Նազարէթ Հինտոյեանը (Այնթապցի) որ կը կարծուի թէ ներկայիս Հարաւային Ամերիկա կը գտնուի։ (Միասին հոս կ'ապրէին գտնուած են հօգեւոր շրջանակին մէջ)։ Իմացնել հետեւեալ հասցէին. M. Krikor Hatzakortsian, 189 rue Lafayette, Vienne (Isère) France.

«Արմէնիա»էն կը խնդրուի արտատպել։

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ յարկաբաժիններ, ամէն յարմարութիւններով (tout confort), մէկ մեծ սենեակ խոհանոցը մէջը՝ 1300 եւ 1500 ֆր. (շարժ եւ չափած մէջը ըլլալով)։ Դիմել 12 rue de la Vistule մէթրօ Maison Blanche.

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 2 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 2 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3385
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԿԱՊԵՐԸ ՉԹՈՒԼՆԱՆ...

Տարիներու ձգձգումէն վերջը, ուր բարեացակամութիւնը մեծ տեղ կը բռնէր, յունական կառավարութիւնը որոշեց քանդել Աթէնքի եւ Պիրէոսի գաղթակայանները, — մասնաւորապէս Ֆիքսը եւ Լիփազման։

Պէտք է խոստովանիլ որ երկուքն ալ, ինչպէս միւսները, Սելանիկէն մինչեւ Կրետէ, արատ մը կը կազմէին թէ բարեզարդութեան եւ թէ առողջապահութեան տեսակէտով։

Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջը, երբ աւելի քան մէկ միլիոն գաղթականներ Յունաստան թափեցան, ամբողջ բազմութիւններ տեղաւորուեցան ո՛ւր որ տրամադրելի տեղ կրնային գտնել։ Աստին ամայի տարածութիւն մը՝ լերան ստորոտը, անդին՝ փլփլկած գործարան մը՝ սառի կամ օճառի, ածուխի մթերանոց մը, կիսաւեր խան մը, մզկիթի մը բակը, արտ մը, փարաքա մը (զօրանոց)...

Բախտաւոր կը համարուէին անոնք որ կրցեր էին առանձին խրճիթներ կամ խցտեակներ գտնել։ Մեծամասնութիւնը սակայն ստիպուած էր գլխու տեղ մը ճարել բակի մը, գետնայարկի մը որ եւ է անկիւնը, եւ պատեր հիւսել՝ քուրջի, թուղթի, թիթեղի կտորներով։ Այսպէս կազմուած «սենեակ»ները ամէն բան էին, — հիւրանոց, ննջարան, լուացարան, աշխատանոց, խոհանոց։

Ժամանակի ընթացքին, կառավարութիւնը ամբողջ գիւղեր եւ քաղաքներ շինեց, յոյն գաղթականներու տեղաւորման համար, իսկ հայկական բազմութիւնները իրենց գլուխը քարին տալով, աշխատեցան կա՛մ տնակներ շինել եղած տեղին վրայ, կամ քիչ մը բարեկարգել ձեռք ձգուած բնակարանը եւ կամ ուրիշ տեղ փոխադրուիլ։

Ամէն պարագայի մէջ, մեծամասնութիւնը մնաց իր ինկած տեղին վրայ։

Այսպէս, Ֆիքսը (Տէրկութի, մայրաքաղաքէն 20 վայրկեան հեռու), որ մինչեւ 6-7000 հայութիւն ունեցած է, միշտ մնաց հոծ, թէեւ շատեր հեռացան կամ Հայաստան գացին։ Լիփազման, Պիրէոսի մօտ, նոյնպէս, թէեւ ոչ նոյնքան բազմամարդ։ Հին Քոքինիան ինքն իր մէջ լուծուեցաւ, երբ 80,000 հոգինոց քաղաք մը շինուեցաւ կառավարութեան աջակցութեամբ։

Արդ, բրիչը սկսած է գործել, արդէն, երկու հայաշատ գաղթակայաններուն մէջ եւ երկուքն ալ պատմութեան պիտի անցնին, շատ չանցած։

Ինչպէս ամէն տեղ, այս երկու «Հայնոց»ներուն մէջ ալ ինքնապաշտպանութեան բնազդը, միշտ արթուն, արդէն սկսեր է ելքեր փնտռել։ Եւ փնտռել այն ուղղութեամբ որ՝ նորէն կարենան համախումբ ապրիլ, ինչպէս 1922էն ի վեր։

Այս առթիւ, մենք առիթ ունեցանք հաղորդելու կարգ մը կազդուրիչ տեղեկութիւններ։

Ֆիքսի մէջ, որ կը գտնուի Աթէնքի ամէնէն գեղեցիկ եւ բանուկ պողոտային վրայ, կազմուած է ժողովրդական յանձնախումբ մը, հող գնելու եւ նոր Հայնոց մը կառուցանելու համար։ Գտնուած է հողն ալ, նորաբաց պողոտայի մը վրայ, 60,000 քառակուսի կանգուն տարածութեամբ, ուր պիտի կրնան տեղաւորուիլ 200 ընտանիքներ։

Ինչպէս կը գրէր Սելանիկի «Հորիզոն»ը, հողը գնուած է 1,100,000 տրախմիի, որ պիտի վճարուի մաս-մաս, մէկուկէս տարուան ընթացքին։ Իւրաքանչիւր ընտանիքի պիտի յատկացուի 250 քառակուսի կանգուն, որ պիտի արժէ մօտաւորապէս 6500 տրախմի (1000 – 1200 ֆրանք), 3000ը կանխիկ վճարելի։ Առաջին առթիւ իսկ արձանագրուած էին 150 ընտանիքներ, եւ մնացեալ 50ը եւս լրացած ըլլալու է մինչեւ հիմա։

Այս ուղղութեամբ կ'աշխատին, նաեւ, Լիփազմայի մէջ։ Մանրամասնութիւններ չունինք, բայց Աթէնքի թերթերէն իմացանք թէ այնտեղ ալ յարմար հողեր գտնուած են, նոյնպէս համախումբ տեղաւորուելու համար։

Ինչպէս Ֆիքսի, նոյնպէս Լիփազմայի մէջ կան բազմաթիւ անճար ընտանիքներ։ Օրինակ, Լիփազմայի մէջ հաշուած են թէ հազիւ 100 ընտանիքներ ի վիճակի են սեփական ծախքով բնակարաններ շինելու, իսկ 400 ընտանիքներ անկարող են։ Տեղական յանձնախումբը 400 համեստ տնակներու (1 սենեակ եւ մէկ խոհանոց) շինութեան համար կը նախատեսէ 10 միլիոն տրախմի։

Այս նոր տագնապին լուծման առթիւ, Աթէնքի մէջ զանազան խորհրդակցութիւններ կատարուած եւ ծրագիրներ մշակուած են։ Միեւնոյն ատեն անհամութիւններ ալ ծագած են, երկու ճակատի բաժնելով գաղթակայաններու ժողովուրդը։

Որքան կրցանք հետեւիլ, բոլոր ծրագիրներուն մէջ ալ յոյսեր դրուած են արտասահմանի աջակցութեան վրայ։ Եւ մասնաւորապէս կը մատնանշուի Բարեգործականը — ի՛նչ միամտութիւն։

Մենք տակաւին առիթ կ'ունենանք խօսելու այս մասին։ Բայց պարզելով այսքանը, կը փորձուինք հարցնել. — ի՞նչ կը խորհին անոնք որ, նոյն գաղթակայաններուն մէջ կը բնակէին տարիներ առաջ, եւ այժմ Ֆրանսա փոխադրուած, աւելի չէն վիճակ մը կը ներկայացնեն։

Աւելի բաց խօսելով, քի՞չ թիւ մը կը կազմեն այն Յունահայերը որ կրնային 1000 ֆրանքի վարկ մը բանալ, ընտանիք մը փրկելու համար։

Եթէ ճիշդ է որ ունեցողը չունեցողին պիտի օգնէ, անհատական պատասխանատուութիւն մը՝ եղբայրաբար ձեռք երկարելու անճարին։ Տնակի մը հիմը դնել, ֆրանքներ փոխ տալով, որպէսզի կապերը չթուլնան եւ հոծ համայնքներ ոտքի տակ չերթան։

Ծ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսա եւս ազդարարութիւն մը ուղղեց Զօր. Ֆրանքոյի

Անգլիայէն վերջը, Ֆրանսա եւս ուժգին ազդարարութիւն մը ուղղեց Զօր. Ֆրանքոյի, յայտնելով թէ Ֆրանսական տորմիղը պաշտպանողական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ եւ ի հարկին պիտի գրաւէ ապստամբներու նաւերը, եթէ Սպանիոյ ազգայնականները շարունակեն Ֆրանսական նաւեր բռնել եւ խուզարկել։

Արտաքին նախարար Պ. Իվոն Տէլպոս այս որոշումը նախարարական խորհուրդին հաղորդեց առջի օր, երբ զեկուցում կուտար միջազգային կացութեան մասին։ Զեկուցման մեծ մասը կը վերաբերէր սպանիական պատերազմին։ Ֆրանսական ազդարարութիւնը մասնաւորապէս կապ ունի «Իմէրէթի» շոգենաւին ամբարկածութեան հետ, որ կատարուեցաւ ազգայնական մարտանաւի մը կողմէ։ Հաստատուած է նաեւ որ վերջերս ապստամբ մարտանաւեր երեւցած են ֆրանսական ջուրերու մէջ։

Շարունակելով իր զեկուցումը, Պ. Տէլպոս յայտնեց թէ կացութիւնը բաւական բարւոքած է այն օրէն ի վեր երբ խորհրդակցութիւններ կատարուեցան Փարիզի անգլիական դեսպանին հետ, ի հարկին պաշտպանելու համար Սպանիոյ ծովեզերքը։ Նախարարը բացատրեց թէ այլեւս անհրաժեշտ չէ այդպիսի տնօրինութիւն մը, քանի որ յոյս կայ համաձայնութեան մը յանգելու եւ կամաւորները ետ կանչելու։ Ինչ կը վերաբերի Լոնտոնի իտալական դեսպանին այն յայտարարութեան թէ Իտալիա ետ պիտի չկանչէ իր կամաւորները, մինչեւ պատերազմին վախճանը, Պ. Տէլպոս ըսաւ թէ վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած է Փարիզի իտալական դեսպանին հետ, որ յայտնած է թէ Լոնտոնի դեսպանը այդ խօսքն արտասանած է առանց հրահանգ ստանալու Հռոմէն։

Նախարարը հաւատաց թէ ապրիլ 10էն կատարելապէս իրական պիտի դառնայ Սպանիոյ համար ծրագրուած հսկողութիւնը, թէ կամաւորներու եւ թէ ռազմամթերքի փոխադրութեան համար։ Յոյս կայ նաեւ ձեւ մը գտնելու արդէն գացած կամաւորները ետ կանչելու համար, թէեւ շարք մը խոչընդոտներ կը դժուարացնեն հարցին լուծումը։

Խօսելով ուրիշ հարցերու մասին, Պ. Տէլպոս բացատրեց թէ Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրը հետեւանք է երկու տարիէ ի վեր կատարուած բանակցութեանց եւ թէ կրնայ օգնել խաղաղութիւնը ամրապնդելու։ Այդ համաձայնութիւնը չի նշանակեր թէ Եուկոսլաւիա տրամադրութիւն ունի քաշուելու Փոքր Համաձայնութենէն։

*** Նախարարական խորհուրդի նոյն նիստին մէջ ընտրուեցաւ այն պատուիրակութիւնը որ Մոնթրէօ պիտի երթայ, Եգիպտոսի օտարականներու իրաւական կացութեան մասին խորհրդակցելու համար, քանի որ առանձնաշնորհները պիտի ջնջուին։

Աշխատանքի նախարարը ժողովին ներկայացուց կարգ մը հրամանագիրներ, որոնք շաբաթական 40 ժամուան կը վերածեն աշխատանքը՝ փոքրաքանակ առեւտուրի (բացի նպարեղէնէ), ինչպէս եւ դրամատուններու, ապահովագրութեանց, խնայողական սնտուկներու, թուղթի եւն. գործարաններուն մէջ։

ԻՏԱԼԻԱ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ...

Պ. Տինօ Ալֆիէրի, Իտալիոյ մամուլի եւ քարոզչութեան նախարարը, չորեքշաբթի օր ունկնդրութեան ընդունելով օտար թղթակիցները, պատասխանեց կարգ մը հարցումներու։

Ա. ՀԱՐՑՈՒՄ. — Ճի՞շդ է թէ նոր պատրաստութիւններ կը տեսնուին, կամաւորներ ղրկելու համար Սպանիա։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Ճիշդ չէ։ Կարելի է վճռապէս հերքել։

Հ. — Ի՞նչ է Իտալիոյ դիրքը Սպանիոյ կացութեան հանդէպ։

Պ. — Իտալիոյ դիրքը չէ փոխուած, կը մնայ այն ինչ որ է, — չմիջամտել, համաձայն Լոնտոնի ժողովին որոշման։ Բայց եթէ ուրիշ երկիրներ եւ պետութիւններ շարունակեն կամաւորներու վաշտեր ղրկել Սպանիա, այն ատեն իտալական կառավարութիւնը պիտի վերաքննէ իր դիրքը։ Անըմբռնելի է որ զսպողական միջոցներ ձեռք առնուին միայն մէկ կողմէն, ի նպաստ այն ուժերուն որ կ'ուզեն պոլշեւիկացնել Սպանիան։ Պատերազմը շատոնց վերջացած պիտի ըլլար, փրկելով Սպանիան, եթէ սկիզբէն իսկ ընդունուէին Իտալիոյ առաջարկած միջոցները։

Այս առթիւ նախարարը իր օգնականին հարցնելէ վերջ, յայտնեց թէ առաւելն հազար իտալացի կամաւորներ սպաննուած ըլլալու են Մատրիտի առջեւ, վերջին ճակատամարտներու ընթացքին։

ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Երէկ, հինգշաբթի, բացուեցաւ Փոքր Համաձայնութեան պետութեանց խորհրդաժողովը՝ Պելկրատի մէջ։ Կ'ըսուի թէ սովորական օրակարգէն զատ, երեք պետութիւնները պիտի քննեն զինուորական դաշինքի մը խնդիրը, ի հարկին մեքենաբար օգնելու համար իրարու, եթէ յարձակում կատարուի առանց տեղի տրուելու։ Ֆրանսական կառավարութիւնը այսպիսի թելադրութիւն մը ըրած էր ամիսներ առաջ, բայց Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա մինչեւ հիմա մերժած են պատասխանել։ Այս անգամ առաջարկը պիտի ներկայացնէ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը։ Սակայն հաւանական չի գտնուիր որ Եուկոսլաւիա ընդունի, որովհետեւ այդպիսի դաշինք մը պիտի դժուարացնէ իր յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ։ Ասկէ զատ, այդպիսի դաշինք մը պիտի հակասէ այն համաձայնութեան որ դեռ անցեալ շաբթու կնքուեցաւ Իտալիոյ հետ։ Ուրեմն ինքնին ջուրը կ'իյնայ զինուորական դաշինքի ծրագիրը։

— • —

ՃԱՓՈՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ լուծուեցաւ անակնկալ հրամանագրով մը, զինուորական տարրին ճնշումով, որ կը ձգտի պատռել քաղաքական կուսակցութիւնները եւ դիկտատուրա հաստատել։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Գործազրկութեան նպաստը օրական 2 ֆր. կ'աւելնայ Սէնի նահանգին մէջ

Պ. Մառան, Սէնի նահանգային ժողովին նախագահը եւ ելմտացոյցի տեղեկաբերը չորեքշաբթի օր վարչապետութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Ժիւլ Մոքի դիմելով, կարգադրեցին գործազրկութեան նպաստի յաւելման մանրամասնութիւնները։ Յաւելումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ. — օրական 2 ֆրանք՝ գործազուրկին համար, 1 ֆրանք՝ կողակցին, 50 սանթիմ՝ իւրաքանչիւր զաւկի համար։

*** «Իւմանիթէ» եւս ուրախութեամբ հաղորդելով այս կարգադրութիւնը, կը գրէ թէ համայնավար ներկայացուցիչները կատաղօրէն պայքարեցան ժողովին մէջ, ընդունիլ տալու համար յաւելումը։ Նահանգային ժողովին աշխատանքի եւ գործազրկութեան յանձնախումբը միաձայնութեամբ քուէարկեց յաւելումը, ելմտական յանձնախումբը հաւանութիւն յայտնեց, պայմանաւ որ պետութիւնն ալ պաշտօնապէս ստանձնէ իր բաժինը։ Այդ հարցն ալ կարգադրուած է չորեքշաբթի օրէն ի վեր, որով Սէնի նահանգին գործազուրկները պիտի կրնան օգտուիլ յաւելումէն։

Աշխատանքի վէճեր կը շարունակուին

Փոխադրութեանց պաշտօնեաներու եւ բանուորներու Դաշնակցութիւնը «անընդունելի եւ անգործադրելի» գտնելով շաբաթական 40 ժամուան աշխատանքի օրէնքին գործադրութեան եղանակը, պատրաստութիւններ կը տեսնէ 24 ժամուան ընդհ. գործադուլ մը հռչակելու։ Բայց, որոշում տալէ առաջ, պատուիրակութիւն մը ղրկեց վարչապետարան, բանակցելու համար։

*** Ջափու վրայ գերձակներու (այրերու) գործադուլը վերջացաւ։ Համաձայնութիւն գոյացաւ հետեւեալ հիմերուն վրայ — որ եւ է պատիժ պիտի չտրուի գործադուլի համար, պիտի դադրին կատարուած հետապնդումները, 40 ժամուան օրէնքը պիտի գործադրուի շաբաթը հինգ օր եւ օրական 8 ժամ աշխատելու պայմանով. իսկ աշխատավարձքի խնդիրը յանձնուած է իրաւարարի մը որ մօտերս պիտի արձակէ իր վճիռը։

Այս վէճը հազիւ կարգադրուած, այժմ ալ կարուհիները եւ կիներու դերձակները գլուխ վերցուցած են։ Անոնց ներկայացուցիչները ժողով գումարեցին առջի օր եւ զեկուցումը լսելէ վերջ, անբաւական գտան 10 առ հարիւր յաւելումը։

*** Հանրակառքի եւ ուրիշ փոխադրութեանց աշխատաւորները գործադուլ հռչակեցին Վալանսի մէջ։

*** «Մաթէն» կը գրէ թէ ցուցահանդէսի բանուորները ամէն բան ժամանակին հասցնելու համար, հիմակուընէ պայման կը դնեն որ գործ ճարուի իրենց, որպէսզի պարապ չմնան ցուցահանդէսին բացումէն վերջ։

«Եղբայրութիւն եւ ազատութիւն մեռան, գոնէ հաւասարութիւն պահենք»

Գնդ. տը լա Ռոքի կուսակցութիւնը պատճառ եղաւ որ տարօրինակ վէճ մը բացուի կառավարութեան եւ Լա Ռոշէլի տեղական իշխանութեանց միջեւ։ Կուսակցութեան անդամները կ'ուզէին մասնաւոր ժողով մը գումարել, բայց որովհետեւ ժողովրդական ճակատը հակացոյց մը սարքած էր, նահանգապետը արգիլեց, իբրեւ ներկայացուցիչը կեդրոնական կառավարութեան։ Ասոր վրայ տը լա Ռոքի կուսակցութիւնը փորձեց անտեսել արգելքը եւ երբ 100 անդամներ հաւաքուեցան ուրիշ սրահի մը մէջ։ Նահանգապետին հրամանով սրահը պարպուեցաւ եւ ներկաներուն անունները արձանագրուեցան, հետապնդումներ կատարելու համար։ Քաղաքապետն ալ իր կարգին արգիլեց բոլոր քաղաքական միթինկները՝ իր իրաւասութեան սահմանին մէջ։ Այս առթիւ հրատարակուած հրամանագրին մէջ քաղաքապետը կ'ըսէ.

— «Բոլոր քաղաքացիները պէտք է հաւասար ըլլան օրէնքին առջեւ։ Արդ, ժողովի ազատութիւնը գոյութիւն չունի այլեւս, քանի որ նոյնիսկ մասնաւոր հաւաքոյթները չեն թոյլատրուիր, եթէ քաղաքական կուսակցութիւն մը կ'ընդդիմանայ անոնց։ Քանի որ թէ եղբայրութիւնը եւ թէ ազատութիւնը մեռեալ տառ են այսօր, շատ աւելի պատճառ ունինք պահպանելու հաւասարութիւնը»։

Մոսկուա կ'ուզէ պահել Ռումանիան

Լոնտոնի թերթերը լաւատեղեակ աղբիւրէ կ'իմանան թէ Խ. Միութիւնը իրաւապէս պիտի ճանչնայ Պեսարապիոյ կցումը Ռումանիոյ։ Այդ պարագային, վերջնապէս լուծուած պիտի ըլլայ խնդիր մը որ 18 տարիէ ի վեր բազմաթիւ դժուարութիւններ պատճառած է Պուքրէշի եւ Մոսկուայի միջեւ։

Կ'ըսուի թէ Փարիզի եւ Փրակայի ճնշումին տակ, Մոսկուա յանձն առած է համակերպիլ Պեսարապիոյ կորուստին, շահելու համար Ռումանիոյ բարեկամութիւնը։ Փոխադարձաբար Ռումանիան ալ յանձն պիտի առնէ դադրեցնել Ֆաշական կազմակերպութեանց կողմէ մղուած հակախորհրդային պայքարը։

*** Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այս տեղեկութիւնները։

Երկրորդ հնգամեակին արդիւնքները

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին եւ կառավարութեան հրատարակած տեղեկագրին համաձայն, այս տարի յաջողութեամբ կը լրանայ երկրորդ հնգամեակը։ Անցեալ տարի ճարտարարուեստական արտադրութիւնը աւելցած է 28 առ հարիւր, բաղդատելով 1935ի հետ, մինչդեռ ծրագրով նախատեսուած էր 23 առ հարիւր։ Ծանր, թեթեւ եւ տեղական արտադրութիւնները եւ պարենաւորման ճարտարարուեստութիւնը գերազանցած են ծրագրեալ թիւերը, կարեւոր յաջողութիւններ ունեցած է նաեւ հողագործութիւնը, հակառակ ծանր երաշտներուն։ Առեւտրական գործառնութիւնները աւելցած են 30 առ հարիւր։ Տեղեկագիրը շարք մը թերակատարումներ ալ կը մատնանշէ, ածուխի, քարիւղի եւ ուրիշ ճարտարարուեստութեանց մէջ։

Նոր ծրագիր մը կազմուած է, անցեալ տարուան վրայ 20 առ հարիւր աւելի արտադրելու համար 1937ին։ Այդ ծրագիրը կը նախատեսէ աւելի քան 150,000,000 թոն ածուխ, 32,000,000 թոն քարիւղ, 16,000,000 թոն ձոյլ երկաթ, 20,000 թոն պողպատ, 220,000 ինքնաշարժ, 900,000 հեծելանիւ, 1,000,000 կրամոֆոն, 4,330,000,000 մեթր բամպակի հիւսուածեղէն։

Ուկրայնացիներու ձերբակալում Լեհաստանի մէջ

Լեհական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց «Ուկրայնական Ազգայիններու» ազգ. կազմակերպութեան վարիչը, գնդ. Վոլոշին եւ իր 43 կուսակիցները, իբրեւ յեղափոխական դաւադիրներ։ Կ'ըսուի թէ կազմակերպութիւնը 700 անդամներ ունի եւ հաստատուած է զինուորական հիմերու վրայ, գլուխ հանելու համար Ուկրայնայի փրկութիւնը։ Ոստիկանութիւնը 120 հրացան եւ քանակութեամբ ռազմանիւթ գտաւ խուզարկութեան ատեն։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ՍԻՐԻԾ ԹԵՐԻՆԵՐ

Էնկիւրի, ուրեմն, կը ջանայ գիւղէն (զինուորներէն) հայթայթել գիւղին համար անհրաժեշտ «էօկրէթմէն»ները, տարիներու երկարատեւ փորձէրէն յուսախաբ ըլլալով զանոնք քաղաքէն կամ վարժարանէն հայթայթելու իր ճիգին մէջ:

Ան ունի, սակայն, ուրիշ դժուարութիւններ՝ որոնք պէտք է հարթուին:

Թուրքիոյ մէջ, կը գրէ Թուրքերէն «Թան», 1.800.000 դպրոցականներ կան, որոնցմէ միայն 600.000ը դպրոց կը յաճախէին:

Որովհետեւ, ոչ դպրոց կար, ոչ ալ ուսուցիչ:

Ուրեմն, հարկ էր դպրոցներ շինել եւ ուսուցիչներ պատրաստել:

Էնկիւրի գոհ է, այլ եւս, որ գըտած է երկրորդը: Հանրապետական եւ արդիական երկրի մը համար, որ «մարդկային քաղաքակրթութեան մայրն է եղած», ինչ պատուաբեր իրողութիւն է գիւղէն եկած անտաշ տասնապետը կամ չավուշը դասընթացքէ մը անցընել ու գիւղ վերադարձնել իբրեւ ուսուցիչ: Այս բառը երբեք այսքան հեղինուած չէր: Ու երբեք, որ եւ է պետութեան մէջ, կրթական գործը այսքան ծիծաղելի ձեւով ըմբռնուած կամ կիրարկուած չէր:

Թողունք, սակայն: Էնկիւրի, կ'ըսէինք, ունի նաեւ չէնքերու հոգ մը: Այս ուղղութեամբ քաղաքներու թէ գիւղերու մէջ բաւական ճիգ թափուեցաւ:

Բայց, կրկին լսենք «Թան»ը. — «... Եւ սակայն, գիւղական դպրոցներու խնդրին մէջ կայ նաեւ գիւղերուն ցրուած ըլլալու պարագան: 18 հազար գիւղեր ի վիճակի չեն առանձին դպրոց պահելու: Ասոնց համար, կամ քանի մը գիւղերու յատուկ եւ կեդրոնական վայրերու մէջ դպրոցներ պէտք է բանալ եւ կամ ցրուած գիւղերը պէտք է համախմբել: Կրթութիւնը միայն այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ գիւղ տանիլ»:

Ուրիշ խօսքով, ուրեմն, խնդիրը դրուած է սապէս. — Դպրո՞ցը գիւղ տանիլ, թէ գիւղը ... դպրոց:

«Թան»ի աշխատակիցը բաւական խելքի ... մօտ բան կ'ըսէ, առաջարկելով գիւղերը իրար բերել: Առաջարկին այս անգործնականութիւնը կը մատնէ, արդէն, թէ որքան անլուծելի դժուարութեան առջեւ է Էնկիւրի: Այս դժուարութեան մասին մենք խօսած ենք, այս սիւնակներուն մէջ, ուրիշ առթիւ ալ: Իսկ Միւմթազ Ֆազիլ, Թուրք լրագրողը, որ Անատոլուի մէջ իր պտոյտները կը նկարագրէր, նոյն իսկ Իզմիրի եւ ուրիշ մօտակայ շրջաններու մէջ, դպրոցէ զուրկ գիւղերու վիճակը կը մատնանշէր (Թարգմանաբար տուինք անոնցմէ):

Թուրքիոյ մէջ, դպրոցներու մասին կան ուրիշ դժգոհութիւններ:

Ասոնց մին է դասագիրքերու պարագան:

Եւ որովհետեւ այս կէտին մէջ փաստերը եւ խոստովանութիւնները աւելի կ'արժեն, քան մեկնաբանութիւնները, կը նախընտրենք թարգմանաբար տալ ուրիշ Թուրքերէն թերթի մը հատուածները.—

«Նախակրթարաններու, նոյն իսկ միջնակարգ վարժարաններու գիրքերը հետեւեալ ախտը ունին.

Ա) Գիրքերը մանկավարժական դըրութեամբ գրուած չեն:

Բ) Կրթ. յանձնախումբը, երբ գիրքերն է ընտրած, նախընտրութիւն տըւած է դրականութեան եւ ոչ թէ մանկավարժութեան:

Գ) Գիրքերը ոչ միայն մեթոտով պատրաստուած չեն, այլ եւ մեթոտով չեն աւանդուիր:

Դ) Դպրոցներուն լաբորատուարները զէրոյի աստիճանն ունին:

«Դարմանելու համար այս հիւանդութիւնը, բաւական չէ նստիլ՝ նոր ծրագիրներ մշակել: Ատիկա արմատական լուծում չէ: Ամէն բանէ առաջ հարկ է փոխել մտայնութիւնը: «Ներկայ պայմաններուն մէջ այսքանը կրնանք ընել...»: Ոչ. ներկայ պայմաններով անեն մը կը բաւականանանք, բայց, այս ժամանակաշրջանին է որ պիտի ստեղծենք վաղուան բոլոր կարելիութիւնները: Հանրապետական կրթական վարչութիւնը տասնըհինգ տարուան կեանք մը ունի: Եթէ այս գործին երէկ սկսած ըլլայինք, այսօր արդիւնքները պիտի տեսնէինք»:

Բայց, առնուազն տասը տարի է որ այս գանգատները կը յեղյեղուին թուրք մամուլին մէջ: Թղթատեցէք «Ցառաջ»ի հաւաքածոն, ու պիտի տեսնէք որ միշտ նոյն ախտէն են խօսած, միշտ նոր ծրագիրներ են մշակուած ու միշտ ալ արդիւնքները չեն տեսած:

Ընենք ուրիշ մէջբերում մը եւս՝ Ասաֆ Նաղըճի ստորագրութեամբ յօդուածէ մը.—

«Դպրոցական դասագիրքերու լեզուն մանկական չէ: Նիւթերը գրքի առնուած չեն տղոց մտաւոր մակարդակին համաձայն: Օրինակները տըղոց շրջապատէն չեն: Այդ պատճառով ալ, դպրոցական գիրքերը օգտակար չեն դառնար:

«Անկէ զատ, մեր դպրոցները մեր տղոց ընթերցումի սէրը չեն տար: Հանրապետական վարչաձեւը կեանքին մէջ նետեց հարիւր հազարաւոր ընթացաւարտներ: Հակառակ ատոր՝ լրագիր, պարբերաթերթ եւ գիրք կարդացողներու թիւը բնաւ չաւելցաւ: Մինչդեռ, դպրոցին առաջին պարտականութիւնն է տղուն ընթերցումի սէրը տալ»:

Ուրեմն կացութիւն մը, որ երբեք մխիթարական չէ:

Հակառակ պարտադիր ուսման օրէնքին, տղոց նկատելի մէկ զանգուածը դպրոց չի յաճախեր, գիւղերուն գրեթէ կէսը ի վիճակի չէ դպրոց պահելու, ուսուցիչներ չկան ու Էնկիւրի անյոյս է զանոնք ունենալու տեսակէտէն, կրթական գործը որոշուած է վստահիլ գիւղացի տասնապետներով, դասագիրքերը երբեք մանկավարժական չեն եւ չէնքեր չկան շատ տեղեր:

Ահա ամփոփ պատկերը Թուրքիոյ կրթական վիճակին:

Անկէ դուրս՝ բոլոր բառածներն ու բառելիքները անբովանդակ եւ ուռուցիկ արտայայտութիւններ են: Պետութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է երկրին անտեսութեան ու բանակին վրայ: Իր ելմտացոյցը ծանրաբեռնուած է, եւ հնարաւորութիւն չունի կրթական գործին յատկացնելու գումարներ, որոնցմով կարելի ըլլայ այս բարոյական ճախճախուտը վերցնել եւ նոր դալարիք մը յառաջ բերել:

Երբ նկատի ունենանք, սակայն, թէ դպրոցը խարիսխը պէտք է ըլլայ ոչ միայն երկրի կրթական-մշակութային կեանքին, այլ եւ քամալականութեան «սեւ շրջանին» դէմ կառուցուելիք նոր շրջանին, պարզ կը դառնայ թէ Թուրքիա որքան մեծ վէրք մը ունի, որուն ախտաճանաչումը կայ, բայց դարմանումի կարելիութիւններ կը պակսին:

«Բանքեր»-տասնապետը քամալականութեան ձայնը գիւղ պիտի տանի այն չափով, ինչ չափով որ ինք ընդունակ է լսելու: Իսկ դասընթացքը զինքը պիտի դարձնէ դատարկ գըլուխով թութակ մը միայն, որ ի վիճակի պիտի ըլլայ յեղյեղելու, բայց երբեք՝ ներշնչելու կամ հաղորդելու:

Այսպէս կամ այնպէս, սակայն, Էնկիւրի ստիպուած է գոհանալ ատով: Ու Թուրքիոյ կրթական գործը պիտի շարունակէ մնալ նոյն անմխիթար ու թշուառ վիճակին մէջ:

Ապահովաբար պիտի ստեղծուի այսպէս անխուսափելի պատկեր մը:

Կեդրոնական քաղաքներ օր օրի պիտի բարելաւեն, անշուշտ, իրենց կրթական կեանքը: Տարիները պիտի փոխեն զանոնք: Նորը՝ հետզհետէ՝ պիտի արմատանայ հոն: Բայց, բոլոր այն վայրերը, ուր հնարաւորութիւնը պիտի պակսի՝ չէնքի, ուսուցիչի եւ պիւտճէի, վիճակը պիտի մնայ գրեթէ նոյնը, հետեւաբար եւ՝ երկրին մէջ պիտի խորանայ անջրպետը ծանծաղուածին ու փոփոխածին կամ կրթեալ՝ նորոգեալին միջեւ:

Այս իրողութիւնը, որ շատ արագօրէն երեւան սկսած է գալ քամալական Թուրքիոյ մէջ, արդիւնք է, դարձեալ, նոր վարչաձեւին ու անոր ըստեղծած պայմաններուն:

Թուրքիա չկրցաւ կրթական թափը միահամուռ կերպով տալ երկրին ամէն կողմը: Իսկ ատիկա պզտիկ թերութիւն մը չէ երկրի մը համար, որ պետական նոր շէնք մը կառուցանելու յաւակնութիւնը ունի եւ կ'ուզէ նոր իրաւակարգ մը տեւականացնել՝ բռնի ուժին տեղ գիտակցական հաւանութեան մը վստահելով զայն:

Այս դժբախտ իրողութեան առջեւ առնուազն ծիծաղելի չէ՞ որ Շիւքրիւ Գայա, դեռ քանի մը օր առաջ, Իզմիր այցելութեան առթիւ, երբ խաղողի արտածման համար գումարուած ժողովի մը առջեւ կը խօսէր՝ իրար խառնելով, տեղի անտեղի, արտածումն ու Թուրքիոյ անցեալ քաղաքակրթական դերը եւ «100 տարի առաջ Թուրքերու ամենամեծ թիւով ազգ մը ըլլալը» եւն., կ'եզրակացնէր իմաստակօրէն.— «Մենք պատմութենէն ժառանգ մը ունինք, այն է մեր մարդկային ձգտումները եւ մեր քաղաքակրթական գաղափարները մեր սահմաններէն դուրս տանիլ ու տարածել: Մեր սահմանները մեր մաքի թըռիչքին հետ կուգան ... Պատմութիւնը մեզի ցոյց տուած է շատ մեծ ժամանակաշրջաններ: Վաղն ալ նման ապագայ մը կը սպասէ Թուրքերուն»:

Շուշրթ մը չէ անշուշտ Շիւքրիւ Գայան, բայց մեծամտութեան այս ծայրայեղութիւնը շատ հեռու չէ շուշրթութենէ ...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԳԱԼ ՏԱՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄ...

1938 յունուար 22ին, Փրակայի գերման դեսպանը վերջնագիր մը պիտի տայ չեխ կառավարութեան: Չեխ կառավարութիւնը մեղադրուած է թէ ուժ կուտայ դաւադրութեան մը, Հիթլէրի կեանքին դէմ: Գերման կառավարութիւնը, այս մեղադրանքին ուժով, կը պահանջէ որ երկրէն վըտարուին բոլոր համայնավարները, ու գերմանական իշխանութեանց յանձնուին գերման քաղաքական տարագիրները:

Գերմանիա, արդէն աւարտած վերազինութեան իր երկրաշունչ ծրագիրը, ահաւոր ուժ մը դարձած էր իր աջանչելի բանակով, քիմիական ճարտարարուեստով, ստորերկրեայ օդանաւային կայաններով: Ահա այս ըսպառազէն կառավարութիւնն է, որ գալ տարի, ճիշդ 22 յունուարին, վերջնագիր պիտի տայ Փրակային: Կասկած չկայ, որ չեխ կառավարութիւնը պիտի մերժէ գոհացում տալ Գերմանիոյ:

Եւ ահա գերման գաղտնի ոստիկանութեան հրահանգով, քաջավարժ լրտեսներ ռումբով պիտի պայթեցնեն Փրակայի ստորերկրեայ ապաստանները, որոնք շինուած էին բանուորներուն արիւն-քրտինքով, պատսպարելու համար մայրաքաղաքին բնակչութիւնը օդանաւերու յարձակման դէմ: Նոյն ժամուն գերմանական օդային տորմիղը կ'անցնի սահմանը, բայց դեռ Փրակա չհասած՝ կռիւի կը բռնուի չեխական երկինքին մէջ: Գերմանական յարձակող օդային տորմիղը 4 անգամ աւելի մեծ է թիւով, հաշուելով չեխական ամբողջ օդատորմիղը: Չեխերը հերոսական դիմադրութիւն մը կը փորձեն, բայց եւ այնպէս կը պարտուին եւ գերմանական օդատորմիղը քիչ վերջ կ'երեւի չեխ մայրաքաղաքին վրայ: Փրակա դժոխքի է վերածուած, — բնակչութիւնը կրակներու մէջ խելակորոյս, կիներ ու երեխաներ արիւններու մէջ հոգեվարք: Չեխ մարտակոցները անընդհատ կրակ կը փոխեն երկինքն ի վեր, գերման օդանաւերը հրձիգ ու հեղձուցիչ ռումբեր կը նետեն վար: Ժամ մը վերջ ամբողջ քաղաքը հիմնայատակ կը կործանի, մինչ գերմանական բանակը յառաջ կը խաղայ գիշեր ցերեկ եւ կը գրաւէ ամբողջ Չեխիան:

Վէպ մըն է այս, հեղինակը՝ Ֆաուլըր Բայթ: Քիչ մը կը յիշեցնէ Ուէլսի գրականութիւնը: Սակայն իր այս վէպը բոլոր նախորդներէն կը զանազանուի ոչ թէ մարգարէաշունչ երեւակայութեամբ, այլ քաղաքական մթնոլորտին հաղորդակցութեամբ: Ֆաուլըր Բայթ կ'ըսէ թէ այս վէպը գրելէ առաջ երկար քննութիւն մը կատարած է քաղաքական ու զինուորական շրջանակներու մէջ: Որոշ է թէ պատերազմի պատրաստութիւն կը տեսնուի ամենուրեք, եւ պետութիւնները, մեծ ու պզտիկ, կը սպառազինուին տենդագին,— ատիկա կը տեսնուի մահկանացուի աչքերով, վկայութեան պէտք չկայ: Ինչ որ չենք գիտեր տակաւին, այն է թէ պատերազմի խարշակը ո՞ր ուղղութեամբ պիտի փչէ: Ընդհանրապէս այն կարծիքը կը տիրէ թէ պատերազմի առաջին զոհը պիտի ըլլայ փոքրիկ Չեխիան, որովհետեւ Գերմանիա իր աչքերը ուղղած է դէպի ռուսական հողերը: Եւ այնքան պատրաստուած է այդ ուղղութեամբ, որ ժագ Պանվիլ կը գրէր թէ «Գերմանացիները առաջին գրոհով պիտի գրաւեն Փրական, տակաւին Ռուսիոյ զօրաշարժը չլրացած մինչ Ֆրանսա պիտի տնտնայ վիճաբանութիւններով»: Աւելի յատկանշական է չեխ զօրավարի մը կարծիքը. — «Երբ գերման բանակը յառաջ խաղայ Պոհեմական դաշտերէն, ես գերի պիտի իյնամ տակաւին պիժամանոցս չհանած»:

Արդարեւ, Գերմանիոյ պատրաստութիւնները այնպէս են կատարուած, որ պատերազմին սկիզբը եւ Չեխիոյ գրաւումը տեղի ունենայ կայծակի արագութեամբ:

Ֆաուլըր Բայթ, ուրեմն, պարզ երեւակայութեամբ չէ որ կը գծէ իր տրամը,— գալ տարուան պատերազմը:

Իր վէպին գլխաւոր հերոս ընտրած է անգլիացի դեսպան մը եւ բրիտանական գաղտնի ոստիկանութեան գործակալ մը, որոնք կը թաղուին Փրակայի աւերակներուն տակ, — այնքան շանթահարիչ է գերման յարձակող օդատորմին հրամանատար՝ հարիւրապետ Տիւրէրի ռմբակոծումը: Շանթահարիչ, որովհետեւ, ըստ գերմանական արդի ռազմագիտութեան, «մարդկային է միայն այն պատերազմը, որ կարճ կը տեւէ, հետեւաբար տեղի կ'ունենայ շանթահարումի մը նման»: Այդ շանթահարիչ ու «մարդկային» պատերազմին նըմոյշը՝ Չեխիոյ գրաւումը մէկ օրէն միւսը: Գերմանները կը մեղադրեն Չեխերը, որ պատճառ դարձան իրենց դժբախտութեան, փոխանակ ենթարկուելու Գերմանիոյ՝ իրենց բախտը կապեցին հեռաւոր պետութեանց:

Փրակայի գրաւումէն վերջ, գերման կառավարութիւնը կը հրատարակէ հետեւեալ յայտարարութիւնը. — «Գերմանական կառավարութիւնը կը ցաւի որ ստիպուեցաւ խզել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Չեխօսլովաքիոյ հետ:

Այժմ ձեռք առնուած են այնպիսի միջոցներ, որոնք կը պահպանեն եւրոպայի խաղաղութիւնը, ինչպէս եւ Գերմանիոյ պատիւը եւ ապահովութիւնը:

Գերմանական կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ կը յարգէ բարեկամ եւ չէզոք երկիրներու հողային ամբողջականութիւնն ու ազատութիւնը:

Կէս օրը չանցած, նոր յայտարարութիւն մը.—

«Ոչ եւս է Չեխօսլովաքիան: Պոհեմիոյ, Մորավիոյ, Սլովաքիոյ երկիրները միացուած են գերմանական կայսրութեան, բացի այն հողամասերէն, որոնք կցուած են Հունգարիոյ եւ Լեհաստանի, ինչպէս կը պարտադրէր արդարութիւնը: Այս առաւօտ, Զօր. Վաչէք անձնատուր եղաւ, առանց պայմանի, իր բոլոր զինուորներով, եւ յանձնուեցաւ Զօր. Հոֆին: Երկիր խաղաղած է, միայն արեւելեան սահմանին մօտ տեղի ունեցան տեղական ապստամբութիւններ, զորս զսպեցինք, վերահաստատելով հանրային բարեկարգութիւնը»:

Պատերազմի այս առաջին հանգրուանին կը յաջորդէ, «ակնթարթի մէջ» Չեխօսլովաքիոյ գրաւումէն վերջ, Անգլիոյ միջամտութեան պատմութիւնը: Ռուսիա չի կրնար կռուիլ տակաւին, որովհետեւ զօրաշարժը վերջացած չէ, Ֆրանսա կը փորձէ տակաւին՝ բուռն վիճաբանութիւններու անձնատուր: Նոր մտահոգութիւն ցոյց կուտայ նաեւ Անգլիա, տեսնելով նոր կացութիւնը, զոր ստեղծեցին գերմանական զէնքերը: Բայց միւս կողմէ գերմանական օդային ահարկու տորմիղը սպառնալի կը դէ Անգլիոյ, որ խոհեմութիւն կը համարի չէզոք մնալ: Արտաքին նախարարը կը յայտարարէ, թարգմանելով հանրային կարծիքը.

— Ցիմարութիւն պիտի ըլլար կռուիլ Գերմանիոյ հետ Չեխերուն համար:

Ժամ մը վերջ դահլիճը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է, եւ դարձեալ արտաքին նոյն նախարարն է, որ կը հաղորդէ իր պաշտօնակիցներուն.

— Պարոններ, ծանրակշիռ հարց մը դրուած է մեր առջեւ: Գերման դեսպանը ճիշդ հիմա ինծի յանձնեց վերջնագիր մը: Կը պահանջէ յայտնել թէ

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ(*)

Գ.

Յոյժ ցաւալի է յայտնել, որ երբ Փարիզի մէջ աջ ու ձախ յաճախակի կարեւոր դիմումներ կատարելով, Մուրատեան վարժարանին վերաբացումը յաջողցնելու գործին կը հետամուտ էինք, նոյն ատեն լուր կը տարածուէր, թէ Ս. Ղազարի բարեհամբաւ կղզեակին մէջ անհամաձայնութեան, անսիրելութեան (չըսեմ անմիաբանութեան) ցեցն ու ուտիճը բոյն դնել սկսած էին:

Թէ վարդապետ վարդապետի հետ գժտուած կ'ապրի եղեր, փողոցը իրարու երես չնայելու, իրարու ողջոյն չտալու աստիճան:

Թէ՝ տպարանին վարիչ վարդապետ մը, պաշտօնէ արձակուելուն համար սրտմտելով, առեր քալեր է վանքէն, տպարանի հասոյթներէն ալ կարեւոր մաս մը հարկաւ անխղճօրէն իւրացնելով:

Թէ՝ ուրիշ մը, չգիտեմ ո՞ւր տեղ, հրապարակաւ ըսած ըլլայ, որ՝ երբ կարենայ վանքին եկամուտներէն մէկ միլիոն լիրէ կրծոն գրպանել, նոյն օրն իսկ ի սպառ պիտի հեռանայ միաբանութենէն, զուգէ երթալ, իր «էօլիֆ»ին հետ ժամանակը անցընելու...

Թէ՝ այլ իմն բարեծադիկ վարդապետ մը, (որ այլ եւս վտարուած է) նենգ ու խորամանկ օձ մը, գաղտնածածուկ վատ լրտեսի դերին մէջ, դիրքը ուղղելով Հռոմի կարտինալական ժողովին, Միաբանութեան վրայ յոռի զրպարտութիւններ կը յերիւրէ եղեր եւ զայն իբրեւ ոչ-կաթոլիկ ներկայացնելով կը թելադրէ եղեր՝ որ 1. Վանքին Սահմանադրութիւնը քննուի ու փոփոխութեան ենթարկուի ի բարեկարգութիւն !!!?, որ՝ 2. Աբբահայրը ցկեանս չընտրուի, այլ 5 կամ 6 տարուան համար, այն ալ եպիսկոպոս չըլլալու պայմանաւ (*), որ՝ 3. Լատին եպիսկոպոսի մը հսկողութիւնը եւ հակակշիռը միշտ անպակաս ըլլայ վանքին վրայէն, որ՝ 4. Այս ինչ կամ այն ինչ միաբանը հեռացուին ու փակուին լատին վանքին մէջ, եւ այլ շատ մը անճոռնի ու վատողի առաջարկներ, որոնց վրայ չարժեր ծանրանալ ...

Ի լուր այս սուտ կամ իրաւ տարաձայնութիւններուն, ես՝ իբրեւ անկեղծ բարեկամ վանքին, համարձակութիւնն ունեցայ՝ փոխ-Աթոռակալ Հ. Մինաս Վ. Նուրիխան Ծերունի պատուական բարեկամիս (այժմ հանգուցեալ) ուղղել՝ 1925 նոյեմբերին, մտերմական գիր մը, որուն մէջ պարզելով Միաբանութեան մասին լսուած տխրաղղեցիկ լուրերը եւ միանգամայն տեղեկացնելով Փարիզի մէջ բացուելիք Մուրատեան վարժարանին համար տեղի ունեցած ժողովներն ու աշխատութիւնները, կը խնդրէի՝ որ Մխիթարեան ուխտին նուիրուած վարդապետներ իրենց կենսային անմիաբանութեան որոմ ցանող արարքներէ, սիրէին իրար իբրեւ եղբայր, ըլլային՝ մի սիրտ եւ մի հոգի, չակարտէին Մեծն Մխիթար Աբբահօր սըրբազան յիշատակը, եւ Մուրատեան վարժարանի վերահաստատման կարեւոր գործին յաջողութեանը օժանդակող ըլլային:

Հ. Մինաս Նուրիխանի յղած այս նամակիս հետ, Հ. Գաբրիէլ Վ. Նահապետեան սիրելագոյն բարեկամիս ալ կը գրէի երկտող մը, որպէսզի ինքն ալ գիտակ ըլլար, վասն զի բուն Աթոռակալ-Տեղակալ վարդապետը Հ. Յովհաննէս Թորոսեան վանքին վերաբերեալ գործերու համար Հռոմ գտնուելուն, վստահ էր՝ թէ իր փոխանորդը եւ երիցագոյն վարդապետներ անոր պակասը զգալի չէին ըներ եւ ազդեցութիւն կ'ունենան զարտուղութեան մը մէջ ինկած Միաբանակիցները կարգապահութեան հրաւիրելու:

Հ. Գաբրիէլ՝ 1925 դեկտեմբեր 6ին կը պատուէր զիս երկար պատասխանով մը, որուն մէկ պարբերութիւնը զիս կարի յոյժ զարմացնելով կը զարմացնէր, ահաւասիկ.

«Ամենայարգելի եւ սիրելի Դոկտոր,

«Ձեր առ Աթոռակալ Հ. Մինաս Վ. գրած նամակը մէջտեղ չելաւ, ես տխրած հարցուցի թէ այդպիսի թուղթ մը ընդունե՞ծ էք: Այո, ըսաւ. Ետքն ալ Հ. Աւետիքը կար, հարցի՝ ի՞նչ գրած էր դոկտորը, ի՞նչ է բովանդակութիւնը. ըսաւ՝ որ խրատ գրած է. դէ լաւ՝ ըսացի, կարդայինք, լսէինք: Հ. Աւետիք (խոռոզլամիշ լինելով), ինչ կը վայլէ աշխարհականի մը, մեզի՝ վարդապետներուս խրատ կարդալ, ուրիշ անգամ ալ ըրաւ այս բանը: Ասիմ, ի՞նչ վնաս ունի, բարեկամ մարդ՝ սրտցաւութեամբ մեր բարույն՝ իրեն փափաքն յայտներ է, եթէ ճշմարիտ բաներ գրած է ընդունինք, եթէ ընդունայն՝ բանի տեղ դնելու չէ: Հ. Մինաս ըսաւ՝ որ լաւ բաներ գրած է, եւ ըսաւ՝ որ ժողովի մէջ միայն զայն կարդացի եւ Դիւանը դրինք: Ասի՝ զանէ ես կարդայի. խօսացաւ տալ. տեսնանք ե՞րբ, զի Հ. Ցոհանի ձանկն ինկած է, իբրեւ ընդհանուր քարտուղարի: Փոյթ չէ, կը գուշակեմ թէ ի՞նչ գրած կրնաք ըլլալ»:

Անմիջապէս որ այս տողերը կարդացի, վրաս վախ մը եկաւ !!! սկսայ դողդղալ !!! արագ փութացի իսկոյն գրել Հ. Գաբրիէլին եւ խնդրել ինծ պաշտպան կանգնիլ, զի մի գուցէ Հ. Աւետիք, որ Պողարեան կը յորջորջէր, ելլէր յանկարծ զիս բանադրէր, այն պարզ պատճառով, թէ՝ ես, աշխարհական մ'ըլլալով, մանաւանդ ոչ-կաթոլիկ մը!!! յանդգնած էի վարդապետներու խրատ կարդալ, վարդապետներու՝ օրինազանց եւ ուխտադրուժ, որոնց կարգին Հ. Աւետիք միայն եւ միայն զուգէ առանց աշխարհականութեան սեմին վրայ ոտք դրած ըլլալու, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ քահանայ, վարդապետ էր ծնած, եւ նշանակուած՝ որ ամուլ ազխտափառութեամբ ծերանար վանքին մէջ, առանց կարեւոր ուսումնասիրութեան կամ աշխատութեան հեղինակ ըլլալու (*):

Սակայն՝ վանքին մէջ տիրող անհաճոյ պատահարները, որոնք Աթոռակալ Հ. Յովհաննէս Վ. Թորոսեանի զօվելի խոհականութեամբը շուտով վերջ գտան, արգելք չեղան որ Փարիզի մէջ սկսուած գործերակերպը կասէր:

×

Ուստի 1926 ապրիլին Նորատունկեանի տունը գումարուած կարեւոր ժողովի մը մէջ որոշուեցաւ.

1.— Գրել Վենետիկ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ հարցնել Փարիզի նախկին Մուրատեան վարժարանի մասին.

2.— Պատրաստել խնդրագիր մը եւ ուղղել զայն Հռոմ Ս. Պապին, եւ մի առ մի թուելով այն թանկագին ծառայութիւնները զորս Մխիթարեան Միաբանութիւնները մատուցած են Հայ Գրի եւ միտքի զարգացումին, խնդրել՝ որ բարեհաճի հրաման տալ որպէսզի Ս. Ղազարի Միաբանութիւնը ընտրէ վերջապէս իր Աբբահայրը եւ ձեռնադրուէր այն իսկոյն եպիսկոպոս, ինչ որ կ'ունենար իր անժխտելի առաւելութիւնները եւ վանքին շուքը կը յաւելուր.

Նոյն ժողովին ներկայ էին՝ բարեկամս՝ Գ. Առաքել Սարուխան, Արշակ Չօպանեան, ես եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ իրաւագէտ Փիլիպպոսեան (այժմ մեռած), որուն յանձնուեցաւ գրի առնել նախատեսուած խնդրագիրը:

Երկու օր յետոյ Փիլիպպոսեան պատրաստած էր բան մը, սակայն շատ տափակ, որուն ոչ ոք հաւանեցաւ եւ Սարուխան ինքը յանձն առաւ նոր մը շարադրել:

Գ. Ա. Սարուխան ստիպուած ըլլալով մեկնիլ Պրիւքսէլ, հոն արդարեւ պատրաստեց խիստ պատշաճ ու գեղեցիկ խնդրագիր մը, զոր մեծահամբաւ Մէռսիէ կարտինալն ալ կարդալէ եւ անոր հաւանութեան արժանացնելէ յետոյ, յղած էր Փարիզ, Գաբրիէլ Նորատունկեանին

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Ց. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

(*) Անցեալ տարիի Նոյեմբերէն ի վեր չկրցայ շարունակել այս աշխատութիւնը, զոր այսօր վերսկսելով կը յուսամ աւարտել շուտով: Նախորդ յօդուածները տես ՅԱՌԱՋ 1936, ապրիլ 30, յունիս 12 եւ 17, եւ օգոստոս 12 եւ Նոյեմբեր 13ի թիւերը:

(*) Յայտնի է որ այլեւս Աբբահայրը ժամանակի մը համար կ'ընտրուի, ու եպիսկոպոս չի ձեռնադրուիր, ըստ Վատիկանի մէջ քննուած նոր Սահմանադրութեան:

(*) 1930ին երբ Վենետիկ կը գտնուէի, վանքին մէջ իմացայ թէ Հ. Աւետիք ծանր հիւանդ էր, Տիկին մը՝ որ վարդապետին ազգական է եղեր, հոն գտնուելով ուզեց որ զիս Սան Ջենոն տանէր Հ. Աւետիքը քննելու. սիրով յանձն առի երթալ յաջորդ օրը, բայց նոյն գիշերը դժբախտաբար Հ. Աւետիք առ Աստուած էր փոխած:
Յ. Վ. Ց. Թ.

չէզոք պիտի մնա՞նք, երբ Խորհրդային պետութիւն մը յարձակում գործէ Գերմանիոյ վրայ, Չեխիան կցած է Գերմանիոյ համար գերմանական կայսրութեան: Պատասխանը պէտք է որոշել մինչեւ երեկոյեան ժամը 5։

Նախարարները անձկագին կը նային ժամացոյցին,— 18 վայրկեանէն յետ վերջնագրին պայմանաժամը կ'աւարտի։

— Իսկ եթէ մերժենք պատասխանել այդքան կարճ պայմանաժամի մը մէջ…։

— Մերժումը պիտի համարուի պատերազմի յայտարարութիւն, իր բոլոր հետեւանքները աչք առած: Դեսպանը հասկցուց, որ գերմանական օդային տորմիղը իր ներկայութիւնը պիտի հաստատէ, իբրեւ պատասխան, ժամը ութէն առաջ: Ուրեմն 3 ժամ 18 վայրկեան վերջ։

Նախարար մը կը թելադրէ չէզոք մնալ, որպէսզի ընդհանուր պատերազմի չվերածուի կռիւը։

Արտաքին Նախարարը կ'աւելցնէ թէ գերման դեսպանը կը պահանջէ որ երաշխիք տրուի չէզոքութեան մասին: Օրինակ, Ճիպրալթարի նեղուցը եւ Սուէզի ջրանցքը պէտք է դրուին Գերմանիոյ հակակշռին տակ, մինչեւ որ ընդհ. պատերազմին վտանգը անհետանայ: Այդ երկուքը պիտի վերադարձուին խաղաղութիւնը վերահաստատուածին պէս, որովհետեւ առանց Գերմանիոյ համար որեւէ արժէք չեն ներկայացներ խաղաղութեան շրջանին, բայց այս խռովեալ պահուն՝ Գերմանիա կ'ուզէ Միջերկրականի մէջ փակուած պահել թշնամի պետութեանց նաւատորմը։

Շատ էր պահանջուած երաշխիքը: Գերմանիոյ յանձնել Հնդկաստանի ճամբաներուն բանալիները,— Ճիպրալթարն ու Սուէզը, կարելի չէ: Բայց սարսա՞փը օդային յարձակումի մը: Ի՞նչ ընել: Նախարարները կարծես անդամալուծուած են, մինչ ժամացոյցին սլաքը, անխնայ, կը ցատկէ մարախի պէս: Պայմանաժամը մօտ է աւարտելու, 5 վայրկեան մնաց, 3 վայրկեան ...

Հոս կ'աւարտի վէպը: Ի՞նչ որոշեց Անգլիա, ի՞նչ տեղի ունեցաւ վերջը ? Կ'իմանանք գալ տարի, երբ պատերազմն սկսի, 22 յունուար 1938ին, Չեխիոյ շանթահարիչ գրաւումով ...

ՊԱԼԶԱՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Քանի մը տարի առաջ, Վախթանկովի թատրոնը (Մոսկուա) փորձեց բեմադրել Պալզաքի Մարդկային կատակերգութիւնը, սակայն ձախողեցաւ։

Նկատելով որ Պալզաքը շատ ժողովրդական է Ռուսիոյ մէջ, խորհրդային ուրիշ թատրոն մը վերջերս ներկայացուց Պալզաքի մէկ ուրիշ գործը. — Մօրուն, տրամ մը 5 արարուածով: Այս տրամը առաջին անգամ ներկայացուած է, Փարիզի մէջ, 1848ին, հեղինակին կենդանութեանը: Թուրկէնիեւ ներկայ էր Պալզաքի այդ գործին բեմադրութիւններէն մէկուն, եւ այնքան տպաւորուած, որ նոյն ներշնչումով գրեց Մէկ ամիս գիւղի մէջ կատակերգութիւնը: Խորհ. քննադատները, խօսելով Մօրուին դրամին յաջողութեան մասին, կը յիշատակեն Թուրկէնիեւի կրած ազդեցութիւնը :

ԳՆԱ ՄԵՌԻՐ, ԵԿՈՒՐ ՍԻՐԵՄ..

ԹԱՒՐԻԶ.— Չորրորդ տարին է, որ խղճիս վրայ մի ծանրութիւն է բարդուել։

Բայց, լաւ է ուշ քան երբեք։

Խօսքս տարաբախտ նկարիչ Յովհաննէս Տէր Գէորգեանի մասին է, որ մեռաւ Թոքախտից 1933 սեպտեմբեր 15ին Փայաջուկում, էն գիւղում, ուր ծնած է մեր մեծ վիպասան Րաֆֆին։

Յովհաննէսը տաղանդաւոր նկարիչ էր, սակայն, ո՞վ իմացաւ իր մահը։ Ցաւ ի սիրտ պիտի ասել, որ իրեն շրջապատից բացի ոչ ոք։

Թոքախտից հիւծուած 25 տարեկան Յովհաննէսը 1930ին Ռ. Թուրքաստանից գալիս է ծննդավայրը Սալմաստ, նիւթական ծանր վիճակում։ Դժբախտ նկարիչը, փոխանակ լաւ օդ — սնունդ ստանալու, մաքուր օդի մէջ մընալու, հացի համար հարկադրւում է աշխատել Շահփուրի (նոյն Թիւին շինուած քաղաք է) ցեխից շինուած, խոնաւ ու ցուրտ մի խանութում, զուրկ մինչեւ անգամ լոյսից (ապակիների փոխարէն թղթեր էին փակցուածները)։ Դժբախտ նկարիչը այնտեղ անց է կացնում երեք ու կէս ծանր, տաժանելի տարիներ։ Շատ քիչ այցելուներ ունէր։ Խանութ-նկարչատան մտնողը նրա նկարներին «թամաշա» անելու կ'երթար։

Ոսկրացած մատներով նա վրձինը կը շարժէր կտաւի վրայ ու կ'անիծէր միշտ իր հիւանդութիւնն ու նիւթական անձկութիւնը, որոնք խանգարում են իրեն մեծ նկարիչ դառնալու։ Այո, նա վստահ էր իր ուժերի վրայ եւ յաճախ կը կրկնէր. — Էս պայմաններում նկարե՞լ. հնարաւո՞ր է արդեօք. տեղդ ցուրտ, մութ ու խոնաւ, ինքդ հիւանդ, սնունդդ պակաս, գիշերային հանգստից զուրկ նեղ-նեղ. բայց ես նկարում եմ ... Արեանս վերջին կաթիլներով եմ նկարում ...

Ջղաձգօրէն ու յուզուած նորէն վրձինը կը մօտեցնէր նկարին ու կը շարունակէր իր կիսատ նկարը, հազիւ լսելի ռուսերէն լեզուով անէծքը շրթունքին՝ — «Ջիզն, պրոկլեատաեա ժիզն» ...

Մերթ ընդ մերթ հազը կը խեղդէր դժբախտին. նա պահ մը կը հեռանար կտաւից ու վերստին կը մօտենար արցունքոտ աչքերով ...

Ահա այսպիսի դժնդակ պայմաններից յետոյ մեր նկարչի արտադրած գեղեցիկ նկարները կը շարունակէին երկար տարիներ շատ ընտանիքների յարկերի տակ առաջնակարգ տեղ գըրաւել ու գեղարուեստասէրների ուշադրութիւնը գրաւել։

** Ի դէպ կ'ուզէի նաեւ երկու խօսք աւելցնել Սալմաստի երիտասարդութեան մասին։

Վերջին տարիներս Սալմաստի երիտասարդութիւնը իր պարապ ժամերը յատկացնում է երաժշտական գործիքներ շինելու։

Առաջին անգամ երբ ինձ ցոյց տուին նոր շինուած մի ջութակ ես դժուարութեամբ համոզուեցի, որ այդ ջութակը տեղական է եւ տանը շինուած է: Մանաւանդ հետաքրքրական է երբ հնարում են բոլորովին նոր ձեւի գործիքներ, այնպէս որ անկարող ես գործիքին նայել եւ չհիանալ երիտասարդի հնարամտութեան վրայ։

Հայը ցիրուեցաւ, բայց հոգին տոկուն է եւ ստեղծագործող։

ՍԵԴՐԱԿ

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Զատկի երեկոյեան Սալ տ'Օրթիքիւլթիւրի մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Սափրիչներու ցուցահանդէս - պարահանդէսը։

«Եփրատ» նուագախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Օհանեանի նուագեց հայկական գեղեցիկ կտորներ, բացելով «Յառաջ նահատակ»էն։ Օր. Մ. Նիզամեան երգեց Կոմիտասէն եւ Ալէմշահէն: Փոքրիկն Անժել Նիզամեան, զգայուն կերպով նուագեց դաշնակի վրայ Մոցարթէն եւ Ալպենիթէն։

Միութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց Գ. Թուրեեան: Գ. Սահփանեան երկու բառով բացատրեց Միութեան նպատակը։

Յետոյ խօսք առաւ Ֆրանսացի Ազատ Դպրոցի նախագահ Գ. Ժ. Ժաքէ։ «Այս վեցերորդ կամ եօթներորդ անգամն է որ, ներկայ կ'ըլլամ Հ. Ս. Միութեան հանդէսներուն։ Ձեզ կը վստահեցնեմ որ միշտ ալ գոհ մեկնած եմ: Կը հաւատամ նաեւ որ Հայը ուր որ ալ գտնուի, իր արուեստը զարգացնելու ուժ եւ միջոց ունի։ Շնորհաւորելով իր գործունէութիւնը, ուրախ պիտի ըլլայի որ հետզհետէ աւելի ընդարձակէ եւ փայլ տայ անոր ամէն մէկ ճիւղին»։

Աւելի վերջ ցուցադրուեցան 10 - 15 օրինակ մազեր այլ եւ այլ գոյներով։ Իւրաքանչիւրը կը պատկերացնէր հեղինակին կարողութիւնը: Աչքի զարնող նորութիւններ կը պակսէին։

Միջանկեալ ընտրուեցաւ Սափրիչներու Միութեան «գեղեցկութեան թագուհին»։ Նախապէս որոշուած «Սաթենիկ իշխանուհի» տիտղոսով բեմ հրաւիրուեցաւ «թագուհին», Օրիորդ Վերժին Շահբազեան, 24 տարեկան, Կեսարացի: Առաջին պատուոյ օրիորդ ընտրուեցաւ Օր. Հերմինէ Հայկ Ցակըրեան, 17 տարեկան, Մեծ Նոր գիւղացի, իսկ երկրորդ՝ Օր. Մարի Ալեքսանեան, 16 տարեկան, Օրթա գիւղացի (Պոլսոյ)։

Միութեան փոխ - նախագահ Գ. Զալըմեան, որ կը հսկէր արարողութեան, յանկարծ փայլուն թուղթէ ծրար մը բեմէն ժողովուրդին ցուցնելով յայտարարեց. — Այս ծրարը «թագուհի»ի պսակն է: Բայց ձեզմէ որ եւ է մէկը չի կրնար գուշակել պարունակութիւնը: Մէկ վայրկեան լռութիւն։

Ու պարոնը երբ ծրարը բացաւ, յանկարծ երեւցան մէկուկէս մեթր երկայնութեամբ երեք եռագոյն դրօշներ: Խլացուցիչ ծափերու մէջ, իւրաքանչիւրը թագուհիներու ուսերէն մինչեւ մէջքը կապելէ յետոյ, Գ. Զալըմեան յայտարարեց.

— Այսօր, Հ. Ս. Սափրիչներու Միութիւնը անհուն գոհունակութեամբ կուգայ պատուել 1937ի «Հայ Թագուհին» այս պաշտելի եռագոյնով։ Առանց հայ դրօշակի «Հայ Թագուհի» չի կրնար ըլլալ։ Եռագոյնը անոր պաշտպանն է: Մեր արիւնը, մեր հոգին, մեր պատիւը այն է, մեզը՝ մինչեւ յաւիտեան»։

Տեղատարափ ծափերու մէջ, «հուսառներն ու «ապաչի»ները խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին այդ ընդարձակ սրահին մէջ։ Միութեան անունով մէկ մէկ ծաղկեփունջ նուիրուեցաւ իւրաքանչիւրին։

«Սաթենիկ իշխանուհի»ն իր «պատուոյ ընկերուհիներու» հետ՝ զարդարուած եռագոյնով, առաջնորդուեցաւ յարակից սենեակը լուսանկարուելու համար։ Մինչ «Եփրատ» կը հնչեցնէր «Լուսին չկարծը»:

Գ.

ՕՐ. ԱԼԻՍ ԳԸԼՃԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ՄԵԼԻՔ ԴԱՒԻԹ
Նշանուած
Կնքահայրութեամբ ընկ. Միսաք Միրզէի
Մարսէյլ 28 մարտ 1937

Ի՞ՆՉ ԵՂԱԾ Է 8000 ՏՈԼԱՐԸ

Հօկի Սաքրամէնթոյի մասնաճիւղի քարտուղար Արտաշէս Պէրպէրեան Ֆրէզնոյի «Մշակ» թերթին մէջ հրատարակած գրութեամբ մը կ'ամբաստանէ Ամերիկայի Հօկի Կեդր. Վարչութիւնը թէ՝ ան փճացուցած է 8000 տոլար, որ Խորհ. Հայաստանի անունով հաւաքուած էր շինարարութեան համար։

«Մենք որ ծանօթ ենք Հօկի ներքին գործերուն՝ շարունակ բողոքած ենք այդ կեղծիքին դէմ, թէ այդ դրամները պէտք է գործածուին հայրենիքի շինարարութեան եւ ոչ թէ «Բանուորի» եւ այլոց ամսականներուն»։

Խօսելով Քալիֆորնիոյ Հօկի մասնաճիւղերու մասին, բողոքող Պէրպէրեան կը գրէ.

«Այս շրջանին մեր տասը մասնաճիւղերէն եւ ոչ մէկը մէկ փենի Հօկի Կեդր. Վարչութեան ղրկած է կազմակերպութեան ձեռնարկներէն հաւաքուած գումարներէն։

«Այս մասնաճիւղերը ուրեմն մէկ տարուան մէջ ի նպաստ Հայաստանի ղրկած, սակայն վերաշինութեան անունով բեմերուն վրայ պոռալով կը ճայթին: Պէտք է ըսեն թէ ո՞ւր գացեր են հաւաքուած գումարները» :

«ՎԵՂԱՐԱՒՈՐ ՀԵՐՈՍ»ԻՆ ՄԱՀԸ

Մարտ 10ին, Երուսաղէմի վանքի իր սենեակին մէջ 15 ամիսներու տկարութենէ մը յետոյ—որուն ընթացքին առարկայ եղաւ միշտ Միաբանութեան եւ իր հայրենակիցներու ջերմ սիրոյն եւ գուրգուրանքին — վախճանած է Զէյթունի վեղարաւոր հերոսը, Բարթողիմէոս Ծ. վրդ. Թագաճեան, շրջապատուած Միաբանութեան երէց եւ կրտսեր անդամներէն, ու իր հայրենակիցներէն, որոնք արցունքով կը հսկէին իր մահճին շուրջը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յօդ. 47. Հայկական ԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդը կազմւում է ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի կողմից հետեւեալ կազմով.

ՀԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի Նախագահ,

ՀԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի Նախագահի տեղակալներ,

Պետական Պլանային Յանձնաժողովի նախագահ.

ՀԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարներ՝
Սննդի արդիւնաբերութեան ։
Թեթեւ արդիւնաբերութեան,
Անտառային արդիւնաբերութեան ,
Հողագործութեան,
Ֆինանսների ,
Ներքին առեւտրի,
Ներքին գործերի,
Արդարադատութեան,
Առողջապահութեան,
Լուսաւորութեան,
Տեղական արդիւնաբերութեան ,
Կոմունալ տնտեսութեան,
Սոցիալական ապահովութեան։
ԽՍՀՄի մթերումի Կոմիտէի լիազոր,

Ընդհ. Միութենական Ժողովրդական Կոմիսարիատների լիազորներ։

Յօդ. 48. Հայկական ԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարները ղեկավարում են պետական կառավարման այն ճիւղերը, որոնք վերաբերում են Հայկական ԽՍՀ իրաւասութեանը։

Յօդ. 49. Հայկական ԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարները համապատասխան Ժողովրդական Կոմիսարիատների իրաւասութեան սահմաններում՝ ԽՍՀՄի եւ ՀԽՍՀ օրէնքների, ԽՍՀՄի և ՀԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդների որոշումների ու կարգադրութիւնների եւ միութենական-հանրապետական ժողովրդական կոմիսարիատների հրամանների ու հրահանգների հիման վրայ եւ ի կատարումն այդ օրէնքների, որոշումների, կարգադրութիւնների, հրամանների ու հրահանգների՝ հրատարակում են հրամաններ ու հրահանգներ եւ ստուգում են դրանց կատարումը։

Յօդ. 50. Հայկական ԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարիատները լինում են միութենական-հանրապետական կամ հանրապետական։

Յօդ. 51. Հայկական ԽՍՀ միութենական - հանրապետական Ժողովրդական Կոմիսարիատները ղեկավարում են Հայկական ԽՍՀ պետական կառավարման իրենց յանձնարարուած ճիւղերը, ենթարկուելով, ինչպէս Հայկական ԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդին, նոյնպէս եւ ԽՍՀՄի համապատասխան միութենական - հանրապետական Ժողովրդական Կոմիսարիատին։

Յօդ. 52. Հայկական ԽՍՀ հանրապետական Ժողովրդական Կոմիսարիատները ղեկավարում են պետական կառավարման իրենց յանձնարարուած ճիւղերը, ենթարկուելով անմիջականօրէն Հայկական ԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդին։

Յօդ. 53. Հայկական ԽՍՀ միութենական հանրապետական ժողովրդական Կոմիսարիատների թւին են պատկանում Հայկական ԽՍՀի հետեւեալ Ժողովրդական Կոմիսարիատները՝
Սննդի արդիւնաբերութեան,
Թեթեւ արդիւնաբերութեան,
Անտառային արդիւնաբերութեան ,
Հողագործութեան,
Ֆինանսների,
Ներքին առեւտրի,
Ներքին գործերի,
Արդարադատութեան,
Առողջապահութեան։

Յօդ. 54. Հայկական ԽՍՀ հանրապետական ժողովրդական Կոմիսարիատների թւին են պատկանում Հայկական ԽՍՀի հետեւեալ Ժողովրդական Կոմիսարիատները՝
Լուսաւորութեան,
Տեղական արդիւնաբերութեան,
Կոմունալ տնտեսութեան,
Սոցիալական ապահովութեան։

ԳԼՈՒԽ Ե.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

Յօդ. 55. Պետական իշխանութեան մարմինները շրջաններում, քաղաքներում, աւաններում եւ գիւղերում հանդիսանում են աշխատաւորների պատգամաւորների Խորհուրդները ։

Յօդ. 56. Աշխատաւորների պատգամաւորների շրջանային, քաղաքային, խոշոր քաղաքներում ռայոնական, աւանային եւ գիւղական Խորհուրդները ընտրում են համապատասխան շրջանի, քաղաքի, ռայոնի, աւանի եւ գիւղի աշխատաւորները, երկու տարի ժամանակով։

Յօդ. 57. Աշխատաւորների պատգամաւորների Խորհուրդները (շրջանի, քաղաքի, ռայոնի, աւանի, գիւղի) ղեկավարում են իրենց տերիտորիայի կուլտուրական - քաղաքական շինարարութիւնը, սահմանում են տեղական բիւջէն, ղեկավարում են իրենց ենթակայ կառավարման մարմինների գործունէութիւնը, ապահովում են պետական կարգի պահպանումը, աջակցում են երկրի պաշտպանութեան ուժեղացմանը, ապահովում են օրէնքների կատարումը եւ քաղաքացիների իրաւունքների պահպանումը։

Յօդ. 58. Աշխատաւորների պատգամաւորների Խորհուրդները որոշումներ են ընդունում եւ կարգադրութիւններ են անում ԽՍՀՄի եւ ՀԽՍՀի օրէնքներով իրենց տրուած իրաւունքների սահմաններում։

(5)

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (239)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԵՐՋ ԺԱՄԱՆԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Զախարովի եւ ընկերներուն գալու երկրորդ օրն իսկ, Լեւոնը այդ մասին արդէն լսած, Գարեգինի եւ Ներսէսի հետ խորհրդակցելէ վերջ հետեւեալ նամակը գրեց բժիշկին.

«Ձեր եւ ձեր ընկերներու գալուստը բարի։ Ուրախ ենք, որ վերջապէս հասաք եւ կը պատրաստուիք անմիջապէս գործի անցնիլ: Մենք, մեր հնարաւոր օժանդակութիւնը սիրով պիտի բերենք ձեր գործին։ Միայն հարկաւոր է ծայրայեղ զգուշութեամբ շարժիլ: Կառավարութիւնը անշուշտ ձեր ամէն քայլին պիտի հետեւի։ Մեզ հետ տեսնուիլ առայժմ մի փորձէք: Յարմար առթին մենք ինքներս ձեզ հետ տեսնուելու յարմարութիւններ կը ստեղծենք։

«Աշխատեցէք կուսակալի հետ սիրալիր յարաբերութիւն պահել՝ առանց խաբուելու անոր քաղցր լեզուէն: Մի մոռնաք, որ Տաճկաստան էք, եւ թուրք պաշտօնեայի մը հետ է ձեր գործը։ Անոնք վարպետ են առանց զգացնելու՝ խաբել, բարեկամօրէն դաւաճանել, անմեղօրէն ժպտելով մահացու դանակ մը կոխել սրտիւէն: Մեր ընկերներէն Գարեգինը ձեր խորհրդականը կը լինի: Շարժեցէք անոր խորհուրդներով: Ճեմարանական մըն է, ռուսերէն կը խօսի, լաւ կը ճանչնայ տեղացիներն ու թուրք պաշտօնէութիւնը: Վստահ ենք որ ձեզ շատ օգտակար կը լինի:

«Յաջողութիւն ձեր գործին: Ջերմօրէն կը բարեւենք ձեզ եւ ձեր ընկերները:

ԼԵՒՈՆ» :

Յաջորդ երեկոյեան, տեղացի աչքի զարնող Հայերու նման, Գարեգինն ալ Լեւոնի նամակը գրպանը դրած՝ «բարի եկաք»ի գնաց ռուսական հիւպատոսարանը ուր կը մնային նորեկ հիւրերը։

Շքեղօրէն զարդարուած ընդունարանը գրեթէ լեցուած էր հիւրերով: Ոմանք հետաքրքրութենէ մղուած, շատերն ալ ապագայ հնարաւոր շահ մը ունենալու յոյսով՝ բարեկամանալու եկած էին նորեկ հիւրերուն։

Գարեգինը երբ ներս մտաւ, հիւպատոսը որպէս նախածանօթ, սիրալիր կերպով բարեւեց Գարեգինը ու անոր թեւը մտած՝ մօտեցաւ բժշկապետ Զախարովին, որ հիւրերով շրջապատուած, կոտրտուած հայերէնով մը կը փորձէր անոնց հետ խօսիլ:

— Պարոն բժիշկ, ձեզ կը ներկայացնեմ մեր քաղաքի մտաւորական երիտասարդներէն մէկը, Պարոն Գարեգինը: Էջմիածնի Ճեմարանն աւարտած է, գիտէ ռուսերէն։ Անվերապահ կը յանձնարարեմ ձեզ որպէս տեղացի մը, որուն խորհուրդներուն կարելի է հետեւիլ։

— Շատ ուրախ եմ,— ջերմօրէն Գարեգինի ձեռքը թօթվելով՝ ըսաւ բժշկապետ Զախարովը եւ քովի աթոռը ցոյց տուաւ.— Խնդրեմ, նստէ՛ք։ Ինչպէս կը տեսնէք, իմ խեղճուկ հայերէնով ի զուր կը փորձեմ ինքզինքս հասկնալի դարձնել ձեր հայրենակիցներուն։

— Ոչինչ, շուտով կը վարժուիք,— նոյնպէս ռուսերէն պատասխանեց Գարեգինը՝ յարմար առիթ մը սպասելով, որ բժշկին յանձնէ Լեւոնի նամակը։

— Խնդրեմ ծանօթացէք,— եւ Զախարովը Գարեգինին ներկայացուց երիտասարդ մը,— իմ օգնականը, բժիշկ Վասիլիյ Արկատեւիչ Պաւլով։

Երկու երիտասարդները իրարու ձեռք սեղմեցին։

— Տիկին Աւետեան, — շարունակեց Զախարովը,— մօտը նստած կնոջ դառնալով,— մեր ապագայ հիւանդանոցի աւագ հիւանդապահուհին է, իսկ մեր միւս ընկերուհին պէտք տարար ներկայ չէ, քիչ անհանգիստ ըլլալու պատճառով։

— Շատ ուրախ եմ,— ու մանկամարդ տիկինը Գարեգինի մօտ տեղաւորուելով՝ ազնուութեամբ սկսաւ խօսիլ,— սքանչացած եմ ձեր երկրի բնական գեղեցկութեամբ։ Գերմանիոյ մէջ մենք նման տեսարաններ չունինք, նոյն իսկ գեղեցիկ Կովկասը չի կրնար մրցիլ ձեր երկրի հետ։ Փոքր տարածութեան մը վրայ, հսկայական բարձրութեամբ սարեր՝ անդնդախոր ձորեր, վեր բարձրացած ուղղաձիգ կողերով, սիրուն փոքր դաշտեր, ու երկինքի նման կապոյտ լճեր: Անչափ ուրախ եմ որ եկայ ... հիմա չէ, բայց գարնան պիտի բարձրանամ ձեր սարերը ... հրաշալի երկիր մըն է ... Ափսոս միայն ...

Ու Տիկ. Աւետեանը վախնալով որ արդէն շատ բան ըսաւ, խոհեմութիւն համարեց լռել:

— Այո, տիկին, այստեղ պէտք է զգոյշ լինել,— տիկնոջ միտքը գուշակելով՝ ժպիտով մը պատասխանեց Գարեգինը,— պէտք է գիտնալ լռել : Տաճկաստանի մէջ ապրելու համար՝ լռելը անհրաժեշտ պայման մըն է ...

Ընդհանուր խօսակցութիւն մը ծայր առաւ, երբ քանիներ շատ զբաղած լինելը պատրուակելով՝ սրահէն հեռացան: Անշուշտ տեղացիները շատ հետաքրքրուած էին բացուելիք հիւանդանոցներով: Ոմանք, յաղագս համար նախաճաշական պարգեւ մը կը համարէին այդ։ Ուրիշներ՝ կուլտուրական մեծ բարիք մը: Բոլորն ալ արտայայտօրէն խորհուրդներ կուտային, մանաւանդ ամէն մէկը հիւանդանոցի շէնքի համար ամէնէն յարմար տեղը կ'առաջարկէր եւ իր պատրաստակամութիւնը՝ անձնուիրաբար օգնելու կովկասահայ եղբայրներուն, որոնք տեղական սովորութիւններուն անծանօթ էին ...

Ժամը տասնին մօտ հիւրերը կամաց կամաց սկսան ցրուիլ: Գարեգինը ամենավերջին մեկնողներէն մէկը եղաւ: Երբ մօտեցաւ Զախարովին «մնաք բարով» ըսելու, հազիւ լսելի ձայնով, ռուսերէն ըսաւ.

— Կարեւոր նամակ մը ունիմ ձեզի յանձնելիք ...

— Շատ լաւ,— նոյն ձեւով պատասխանեց բժիշկը եւ որպէս թէ Գարեգինը ճանապարհ դնելու համար՝ անոր թեւը մտած, խօսակցելով դահլիճէն դուրս ելաւ։

— Վաղը նորէն ձեզի կը հանդիպիմ,— նամակը բժիշկի ափին մէջ սահեցնելով ըսաւ Գարեգինը,— առայժմ, գիշեր բարի։

— Գիշեր բարի,— եւ Զախարովը անմիջապէս դահլիճը վերադարձաւ, ուր քանի մը հիւրեր դեռ կը յամառէին մնալ։

Կէս ժամ վերջը բոլոր հիւրերը մեկնած էին։ Բժշկապետ Զախարովն ու բժիշկ Պաւլովը երբ երկրորդ յարկը իրենց յատկացուած ննջարանը կը բարձրանային, Զախարովը չորս կողմը զգուշութեամբ նայելէ վերջ կամաց մը փսփսաց ընկերոջը ականջին.

— Վասիլիյ Արկատեւիչ, կարծեմ մերոնց հետ կապ հաստատեցի արդէն։

— Ի՞նչպէս,— զարմացած հարցուց բժիշկ Պաւլովը։

— Նամակ մը ստացայ:

— Ե՞րբ, ո՞վ բերաւ։

— Պարոն Գարեգինը ...

— Համակրելի երիտասարդ մը կ'երեւի: Իսկ նամակը ի՞նչ կ'ըսէ ...

— Դեռ չեմ կարդացեր,— ու բժշկապետ Զախարովը՝ յանկարծ ընկերոջ թեւը բռնելով կանգնեցաւ։

— Զար սատանայ, վայ թէ հայերէն գրուած լինի։

— Մոնիան կարծեմ հայերէն կարդալ գիտէ :

— Անշուշտ, վերջին երկու տարուան մէջ սովրեցաւ, բայց այժմ քնած կը լինի։

— Դեռ մէկ սենեակ բարձրանանք:

Բժշկապետ Զախարովը թիկնեղ, բարձրահասակ, միջին տարիքի մարդ մըն էր, նուրբ դիմագծով եւ ազնուական շարժուձեւերով, իսկ ընկերը՝ հազիւ 32 տարեկան, միջահասակ երիտասարդ մը, անկասկածելի ռուսական դիմագծով մը։

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գ. Օպոլենսկի, Փարիզի նախկին դեսպանը, ձերբակալուեցաւ մարտ 31ին, ամբաստանուած ըլլալով իբրեւ թրոցքիական եւ մեղսակից Սթալինի դէմ սարքուած մահափորձին: Իսկ տասը գերման պոլշեւիկներ որոնք քննադատեր էին Սթալինի քաղաքականութիւնը, դատապարտուեցան աքսորի:

ՑՆՑԱՑՈՒՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ 30,000 ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ, Մաթիաս Քվիք, մեռած ըլլալով, մեծ հանդիսաւորութեամբ թաղուեցաւ երեքշաբթի օր, Վարշաւայի կաթոլիկներու գերեզմանատան մէջ: Հազարաւոր քաղաքացիներ կը հետեւէին արարողութեան եւ ոստիկանութիւնը դժուարաւ կրցաւ ճամբայ բանալ սգաւորներուն համար: Մինչեւ անգամ գերեզմաններ կոխոտուեցան եւ ծառեր խորտակուեցան: Գահաժառանգը 16 տարեկան ըլլալով, հօրեղբայրը պիտի վարէ խնամակալութիւնը: Գաչտոնի անցնելէ անմիջապէս վերջ, խնամակալը յայտնեց թէ Հռոմ պիտի երթայ, Մուսոլինիի հետ բանակցելու եւ Գնչուները Եթովպիա փոխադրելու համար: Արդէն իսկ նամակներ գրած է «Առաջնորդ»ին: Խնամակալը կ'ըսէ թէ շատ մը Գնչուներ զգուած են թափառական կեանքէն եւ պատրաստ են տուն-տեղ ըլլալու, եթէ յարմար երկիր մը յատկացուի:

ՃԱՓՈՆՑԻ ԼՐՏԵՍ ՄԸ ձերբակալուեցաւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Տունին մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, անօթի մը կեղծ յատակէն հանեցին ամերիկեան ամրութեանց քարտէսներ եւ ուրիշ գաղտնիքներ: Լրտեսը, որ Ամերիկա կը բնակի 40 տարիէ ի վեր, ձերբակալուեցաւ երբ կը սպասնէր ուրիշ ճափոնցի մը, փորը ճեղքելով:

« ԵԹԷ ԴՐԱՄ ՉՈՒՆԻՔ, ՀՈՂ ՏՈՒԷՔ» — Այս խմաստով առաջարկ մը ներկայացուեցաւ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին մէջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պատերազմական պարտքերուն առթիւ, որոնք անվճար կը մնան տարիներէ ի վեր: Առաջարկին հեղինակը նկատի ունի Քանատայի շրջանը, ուր սեփականութիւններ ունին թէ Անգլիա եւ թէ Ֆրանսա:

38,000,000 ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻԻ ձուլ ոսկի պիտի փոխադրուի Ն. Միութենէն Լոնտոն, մաս-մաս: Առաջին բեռը, 5,000,000 ոսկի, արդէն հասած եւ Ամերիկա ղրկուած է, ծախուելու համար: Այս ոսկի պահեստին մէկ մասը պիտի գործածուի վճարելու համար Անգլիոյ մէջ գնուած ձգախէժի եւ մետաղներու փոխարժէքը:

ԱՏՏԻՍ-ԱԲԷԲԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, բազմաթիւ առեւտրական տուներ փակուած են վերջին դէպքերու հետեւանքով: Մասնաւորապէս փակուած է հնդիկ մեծ առեւտրականին, Մուհամմէտ Ալիի հաստատութիւնը եւ 18 օր պայմանաժամ տրուած է, հաշուեյարդար կատարելու համար: Կ'ըսուի թէ հաստատութիւնը կապ ունէր անգլիական Ինթէլիճընսին հետ: Հաստատութիւնը անգլիական ըլլալով, Հռոմի դեսպանը դիմում կատարեց Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան, բայց խուսափողական պատասխաններ տուին, միայն հաշուեյարդարի պայմանաժամը երկարաձգելով: Այս առթիւ բուռն վէճ մը բացուած է իտալական եւ անգլիական թերթերուն միջեւ: Վերջինները կը պնդեն թէ ջարդեր կատարուած են, Ատտիս-Աբէպայի մահափորձին առթիւ: Իտալական մամուլը կը խոստովանի թէ մահափորձին յաջորդ օրը, «կարճ կապեցին ամէն նկատում, ինչպէս պիտի ընէր ուրիշ որ եւ է ղողթային պետութիւն», և այս առթիւ ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղէ Անգլիոյ դէմ:

Գ. Պապիկեան, 10 Avenue Felix Faure, Sevran (S. et O.) France, մեզի կը հաղորդէ

ՕՐ. ՄԱՌԻ ԱՄԲԱԿՈՒՄԵԱՆԻ (Էօիրճէցի)

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 31 մարտ, չորեքշաբթի գիշեր, Փիթիէ հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ, այսօր, ուրբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Փիթիէի հիւանդանոցին մէջ, 22 բիւ Գրիւսն, Փարիզ, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Թիէյի գերեզմանատունը:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԳԱՆԵՀԷՅ-ՔԱՆԱՆԻ Արծիւ Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 3 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Տեղի կ'ունենայ 2 Ապրիլ, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Café Voltaire սրահին մէջ, 1 Place de l'Odéon, Métro Odéon.

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Գ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Նիւթ՝ Մշակութային ձեռնարկները Հանրապետական Հայաստանի մէջ:

Գեղարուեստական բաժին՝ ՕՐ. Ա. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ (երգ). ՕՐ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ (դաշնակ), ՕՐ. ՀՐԱՆՈՅՇ ԳԱԶԱԶԵԱՆ (արտասանութիւն):

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք՝ 2 ֆր.:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
Փարիզի Հարաւ. շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ
Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

4 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վ.րջ, 150 Route d'Orléansի սրահին մէջ.

Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի
ՆՇԱՆ ՓԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՀԻՒԱՆԴՏԵՍ
կատակերգութիւնը մէկ արարով:

Արտասանութիւններ, խմբերգներ, անակնկալներ: ԹԷՅ ՈՒ ՊԱՐ:

Մուտք՝ 3 ֆրանք:

Ընկերամշակութային Խնջոյք—Հանդիպում

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ
4 Ապրիլ, կիրակի, ժամը 3էն մինչեւ 12,
Հայ Երիտասարդաց Միութեան Ակումբին մէջ, 8 rue Bossuet, Paris.
Մէթրօ Poissonnière կամ Gare du Nord

Հանգիստ, գեղարուեստական բաժին, հայկ. եւ եւրոպական պարեր:
ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ՄՈՒՏՔ 5 ֆր.:

Կ. Խաչի Օրը Վիէնի մէջ

4 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2,30ին, Թ. Զ. Կ. սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ Հայր. Կ. ՏԷՐՄՈՎՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ ընկերուհի ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ պար, խմբերգ եւ արտասանութիւն:

Կը ներկայացուի «ԽԷԶՈՑԻՆ ԹՈՒՉԸ» (զաւեշտ):

Մուտք՝ 2 ֆր.:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Դպրոցական Վարչութեան կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին, 4 ապրիլ, կիրակի ժամը 4 — 12, Ecusson Bleuի սրահին մէջ, 23. Rue du Côteau: Գեղարուեստական բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդ. միջ. — շոգեկառք Սէն Լազարէն եւ օթօպիւս թիւ 1 Փընթ Սէվր:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեսարիոյ Հայր. Միութեան Տիկիններու բաժնին կողմէ,
3 Ապրիլ, շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ լոյս,
8 rue Jean-Goujon. Metro Rond-Point Champs-Elysées

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր: Նուագ, երգ, արտասանութիւն, ֆանթէզի եւ անակնկալներ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ ՑԱՏՈՒԿ ՍՐԱՀԻ ՄԷՋ

6 ՀՈԳԻՆՈՑ ԸՆՏԻՐ ՃԱՇ — ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ

Եկէք զուարճանալ ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ եւ քաջալերել կեսարացի կիներն իր հասարակական գործունէութեան մէջ:

Բացման հանդէս

«Հայ Արծիւ» սեփական Ակումբին, տեղի կ'ունենայ 4 Ապրիլ կիրակի, ժամը 3-30ին, իր սեփական հաւաքատեղիին մէջ.
22 Rue Richer, Paris (9)

×

«Հայ Արծիւ» Ակումբին անդամագրուիլ փափաքողները կրնան դիմել վերոյիշեալ հասցէին եւ կամ անձամբ ներկայանալ չորեքշաբթի երեկոները ժամը 7.30էն սկսեալ:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը, շաբաթ, 3 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, տեղի կ'ունենայ Մարսէյլի ԼԻՍԷ ՄԻՒԶԻԳԱԼԻՆ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ-ՕՏԻՏՈՐԻՈՒՄ, ԺԻՄՆԱԶի մէջ (Rue du Théâtre Français): Կը մասնակցին բազմաթիւ հայ փոքրիկներ եւ պատանիներ, ջութակահար Գ. ՅԱԿՈԲ ԹԻՒՐՔՃԵԱՆԻ լաւագոյն աշակերտներէն: Մուտք՝ 3 եւ 5 ֆր.:

Թատերական Ներկայացում

Նախաձեռնութեամբ Համաշխարհայնագ... Վերաշինաց եւ Զարմանեան Երիտասարդաց Միութեան եւ մասնակցութեամբ Արաքս երգչախումբի, տեղի պիտի ունենայ 4 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Շաֆրիկեան սրահին մէջ, 6 Բիւ տը լ'Էքլիբս, Մարսէյլ:

Կը ներկայացուի Վ. Տատրեանի ԲԱՐԵԻ ՏԷՐ ՊԱՊԱ

Մուտք՝ 4 եւ 6 ֆր.:

Թատերական Ներկայացում

Ալֆորվիլի Հ. Կ. Խաչի Մասնաճիւղին կողմէ
17 Ապրիլ, շաբաթ եւ 18 Ապրիլ կիրակի երեկոյ ժամը 8,30ին,
Կ. Խաչի Ակումբին մէջ

Կը ներկայացուի ՂԱՐԱԳԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ (օփերէթ 4 արար)

Սիրայօժար դեկավարութեամբ դերասան Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ եւ տեղւոյն սիրողներուն եւ ծանօթ նուագախումբի: Օփերէթի համար մասնաւոր հագուստ, տեկոր եւ հարսանեկան տեսարան:

Մուտք 5 եւ 9 ֆր.:

ՀԱՅ ԱՐԾԻՒ
(Aigle d'Arménie)

Պահել ու զարգացնել ընկերական եւ եղբայրութեան կապը իրարու միջ:
Պաշտպանել իր անդամակիցներուն բարոյական եւ ընկերային շահերը:

Հիմնուած 1936ին, Récépissé de déclaration No. 1929, le 8 Juillet 1936

Նպատակն է հայ նորահաս սերունդին մէջ զարգացնել ընդհանուր մարմնամարզը:

Մշակել երգի ճաշակը:

Տեղի կ'ունենան՝ երգչախումբի փորձեր (երեքշաբթի), մարմնամարզ (հինգշաբթի), երեկոյթներ (շաբաթ), թայերէնի դասեր (հինգշաբթի առաւօտները)

Տեղեկութեանց համար դիմել Ակումբին կեդրոնը, հիմնադիր Ա. Լ. Աճեմեանի, 22, Rue Richer, Salle des Réunions, Paris:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՉՆԱԿ ԱՐԴԻՒՆԵԱՆ

Ամսագրին երրորդ թիւը, (Մարտի) հետեւեալ բովանդակութեամբ. ԽՄԲԱԳՐԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ.—Մկրտիչ Պարսամեան, ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷ.—Վ. Մալէզեան, ՄԹՆՇԱՂ.— Հրաչ Սարգիսեան, ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔՈՒՇԿԻՆ.—Ա. Տարեան, ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ.— Սփինքս, ԼԹՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹԸ.— Զարմիկ ԱՐՋԱԿ ՔԵՐԹՈՒԱԾ.— Յ. Աղնաւոր, Ա. ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ.— Լ. Հ. Երէց ՔԱՀԱՅ.— Յ. Այագեան, ԳԻՐՔԵՐ ԳԷՄՔԵՐ:

Ցրուած բաժանորդներէն կը խնդրուի վճարել իրենց բաժնեգինը:

Բաժանորդագրութիւնն է.— Ֆրանսայի համար տարեկան 30 ֆրանք, Արտասահմանի համար 40 ֆրանք: Դիմել՝ M. et M. BARSAMIAN

30, Rue Drouot, Paris (9):

ՑՈՒՑԱՏԵՍԵՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈ Ի Յայ կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան ժողովը 3 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Գ. Գարակէօզեանի սրահին մէջ, 45 Բիւ տը լա Ցէֆանս: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Ներկայ կ'ըլլայ Ընդ. Ք. Պագտասարեան եւ կը խօսի Միութեան նպատակներուն շուրջ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Յ. Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամներն ու անդամուհիները 3 Ապրիլ շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին ի դպրոցին մէջ կա եւ որ օրակարգ վարչութեան ընտրութիւն:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

2.— ԵՐԵՔ ՍՈՒԼԹԱՆՈՒՀԻՆԵՐԸ— ՖԷՀԻՄԷ, ԽԱՏԻՃԷ, ՖԱԹԻՄԷ

Գրեց՝ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

1912ի վերջն էր, երեք սուլթանուհիներուն անունով, Պոլսոյ նախնական դատարանին քաղաքային առաջին ճիւղին առջեւ բացի դատ մը, որ, — տրուած ըլլալով երկու կողմերու պետական եւ ընկերային դիրքը, դատին առիթ տուող դէպքերուն պատմական դրոշմը, ինչպէս նաեւ դատավարութեան ընթացքին յուզուած խնդիրներուն միտասանաչման նկարագիրը, — թերեւս նախընթաց ունեցած չըլլայ Թուրքիոյ դատական տարեգրութիւններուն մէջ:

Դատախազ կողմը, արքեւափակման մէջ մեռած գահընկէց թագաւորի մը աղջիկները... Դատախազեալ կողմը՝ նոյն թագաւորին գահը յափշտակող Ապտիւլ Համիտ եւ իր կարգին Ապտիւլ Համիտի հարստութիւնը յափշտակող ելեւմտական նախարարութիւնը... Պահանջուած գումարը՝ մէկ միլիոն ոսկի, որ կը ներկայացնէր Սուլթան Մուրատի 30 տարուան սեփականութիւնը, սահմանուած՝ 1876ի երեսփոխանական ժողովի մասնաւոր մէկ օրէնքովը, բայց ամբողջովին գանձուած եւ իւրացուած Ապտիւլ Համիտի կողմէ... Դատախազեալներուն իբր փոխանորդ՝ դատարան ներկայացաւ փաստաբան, միանգամայն երեսփոխան, Մահմուտ Մահիր էֆէնտի եւ ընկերը Գուստաւի էֆէնտի: Կարգացուեցաւ սուլթանուհիներուն խնդրագիրը. անմիջապէս յետոյ խօսք առի եւ դատին խորը մտնելէ առաջ, կոչ մը ուղղեցի նախագահին եւ միւս երկու դատաւորներուն: «Այս դատը հասարակ դատ մը չէ, ըսի, ոչ ալ իմ պատասխանատուութիւնս՝ հասարակ պատասխանատուութիւն մը: Նշաններ կ'երեւան թէ ձեր վրայ ճնշում պիտի բանեցնեն վիժեցնել տալու համար սուլթանուհիներուն իրաւունքը: Դուք պիտի ներուիք ձեր դատաւորի անկողմնակալութեանը մէջ եւ ձեր քաղաքացիական քաջութիւնը դատն փորձերու պիտի ենթարկուի: Սուլթան Մուրատի զաւակները կը սիրեն յուսալ թէ Ապտիւլ Համիտի հրամանովը Միթհատ փաշան եւ ընկերները իբր Սուլթան Ազիզի սպանիչ մահուան դատապարտող սարկահոգի դատաւորներուն ամօթալի յիշատակը պիտի կրնաք մոռցնել տալ՝ պարկեշտ մարդու եւ անողոք դատաւորի ոգի ցոյց տալով»:

«Դատարանը, հաստատեց նախագահը ուժեղ ձայնով մը, օրէնքի հրամանին միայն պիտի անսայ»:

Յետոյ, կրկին խօսք առնելով, դատին ծագում տուող պարագաները պարզեցի: Մահիր էֆէնտի յեղաձգում պահանջեց դատին հիմնական կէտերը ուսումնասիրելու եւ իր պաշտպանողականը պատրաստելու համար: Հաւանեցայ:

Մէկ ամիս վերջ — նշանակուած օրը — կրկին յետաձգում պահանջեց միեւնոյն պատրուակով: Դժկամակելով համակերպեցայ: Բայց, երբ, երրորդ անգամ ըլլալով կրկնեց միեւնոյն յանկերգը՝ «Ոչ», պատասխանեցի: Հակառակորդին նպատակը սին պատրուակներով դատավարութիւնը խափանել էր, մինչ կարելի էր երկարաձգել փաստաբան մը, որ այս տեսակ կարեւոր դատ մը վրան առնէ՝ առանց խնդիրը ուսումնասիրած ըլլալու եւ դատարան ներկայանալ, առանց հիմնապէս պատրաստուած ըլլալու, ըսի: Այդ պահուն նախագահին երկու կողմը նստող դատաւորները ծռեցան դէպի անոր թիկնաթոռը եւ սկսան խօսիլ ականջին. խօսակցութիւնը երկարեցաւ, նախագահը նեղացած երեւոյթ ունէր, քաշուեցան խորհրդակցութեան սենեակը, ժամերով չերեւցան: Վերջապէս, իրիկուան մօտ, հաղորդեցին որոշում մը, մեծամասնութեամբ տրուած, որուն համեմատ դատը կը յետաձգուէր երկու ամսով: Նշանները մեր կողմին աննպաստ կ'երեւային...

(6) (Շար.)

ԽՄԲ.— Տես Յառաջ 23 մարտ:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 3 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 3 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3386

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԹԱԼԻՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԽՐԱՏԵԼ...

Կը յիշէք անշուշտ,— «Համհարափայլ Առաջնորդ»ը պատմական ճառ մը խօսած էր Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստին մէջ, կուսակցական եւ պետական կեանքի զանազան երեւոյթներու մասին :

Ճառը խօսած էր մարտ 3ին, բայց եւրոպական մամուլին հաղորդուեցաւ մարտ 28ին :

Նոյն « արագութեամբ », Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը ապրիլ 1ին կը հաղորդէ փակման ճառը, որ խօսուած է մարտ 5ին եւ որուն ամփոփումը դեռ երէկ երեւցաւ եւրոպական մամուլին մէջ :

Զքրքրենք այս արտակարգ յապաղման պատճառները, եւ անմիջապէս անցնինք ճառին բովանդակութեան, որ կը կազմէ համաջածոյ մը՝ պլետանի եւ անպիտան գիտելեաց :

Ինչպէս նախորդը, այս ճառն ալ մասնաւորապէս կը ծանրանայ Թրոցքիական շարժումին վրայ, անոր համեմատ բանաձեւելու համար դասերն ու մանաւանդ խրատները :

Եւ իսկապէս, խրատական մը կը կազմէ Սթալինի այս ճառը, արթնութեան հետ, չափաւորութիւն քարոզելու համար: Կը թուի թէ նորէն իր ականջին հասած են ըմբոստացուցիչ «քեալլագէօգութիւններ», կուսակցական եւ վարչական մաքրագործումներու առթիւ, ինչպէս, տարիներ առաջ, երբ նոր կը հաստատուէին հաւաքական տնտեսութիւնները (կոլխոզ) :

Այսպէս է որ, հարցումը տալով եւ պատասխանն ալ ետեւէն հասցնելով, կը յանձնարարէ՝ Թրոցքիականները դատած եւ վտարած ատեն, իւրաքանչիւր պարագայ քննել առանձին:

Իր կարծիքով, պէտք չէ միեւնոյն գծին վրայ դնել, զարնել եւ արմատախիլ ոչնչացնել ճշմարիտ Թրոցքիականները, եւ անոնք որ երբեմն կապեր ունեցած են այդ շարժման հետ, բայց երկար ատենէ ի վեր բաժնուած են:

— «Մեր պատասխանատու ընկերներուն մէջ կան որոշ թիւով նախկին թրոցքիականներ որոնք շատոնց ազատած են այդ կապերէն եւ պայքար կը մղեն թրոցքիականութեան դէմ, ոչ պակաս եւ նոյնիսկ աւելի լաւ քան մեր կարգ մը պատասխանատու ընկերները որոնք նախապէս առիթ չեն ունեցած այն կողմը հակելու : Ապուշութիւն պիտի ըլլար այժմ վարկաբեկել այդպիսի ընկերները »:

Աւելի ազդու օրինակ մը տալու համար, Սթալին յայտարարեց թէ 1927ի քուէարկութեան ատեն առ առաւելն 12,000 հոգի երեւան ելան իբրեւ համակիր Թրոցքիականութեան, մինչդեռ տասնեակ հազարաւորներ վտարուած են կուսակցութենէն :

Քանի մը հատուածներ եւս իր խրատներէն, որոնք չափէն աւելի «հայրական» կ'երեւան, բաղդատելով իր բուն գործերուն հետ :

1. Պէտք է ջնջել նեպոտականութիւնը, բոլոր պաշտօնեաները ընտրելով կարողութեան եւ քաղաքական արժանիքի հիման վրայ:

2. Լսեցէք ժողովուրդին ձայնը, փոխանակ ձեր գրասենեակներուն մէջ նստելու եւ հրամաններ արձակելու :

3. Մէկդի դրէք անսիրտ վերաբերումը անհատ անդամներու հանդէպ, վտարումներ կատարած ատեն:

4. Սխալներու ճանաչումը վտանգաւոր չէ, այլ կ'օգնէ դարմանները գտնելու :

5. Կատարուած գործը պէտք է վերստուգման ենթարկուի ոչ թէ վերէն, այլ զանգուածներու քննադատութեամբ :

6. « Գործը լաւ վարել՝ կը նշանակէ լուծում գտնել խնդիրներուն: Արդ, կարելի չէ արդար լուծում մը գտնել առանց նկատի առնելու զանգուածներուն փորձառութիւնը, քանի որ անոնք իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն մեր ղեկավարութեան արդիւնքները: Խնդիրներուն արդար լուծում մը գտնելու համար, անհրաժեշտ է միացնել ղեկավարներուն եւ զանգուածներուն փորձառութիւնը »:

Աւելորդ է կրկնել թէ այս բոլոր թելադրութիւններն ու խրատները կապ ունին նոր սահմանադրութեան հետ, որուն գործադրութիւնը՝ բազմաթիւ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ, հաստատուած կարգուսարքին մէջ :

Դժուարութիւնները ակներեւ են մանաւանդ անոր համար որ, թուղթի վրայ մշակուած սահմանադրութիւնը շատ բան կը խոստանայ ինչպէս ռուս ժողովուրդին, նոյնպէս 11 «դաշնակից հանրապետութեանց »:

Եթէ զանգուածները տառին հաւատան, կրնան փորձուիլ քիչ մը լայն շունչ առնելու : Ամէն պարագայի մէջ, կրնան դեր մը կատարել յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ, քանի որ պոլշեւիկեան կուսակցութեան անդամներուն թիւը 2—3 միլիոնէն աւելի չէ, 165 միլիոնին մէջ :

Իսկ իրականին մէջ, Սթալին եւ իր ողջ ձգած սակաւաթիւ ղեկավարները գիտեն թէ ինչպէս պիտի գործադրուի սահմանադրութիւնը, որպէսզի անսասան մնայ « տէր ու պաշտպան Առաջնորդ»ին գահը, նոյն իսկ աւելի ամրացնելով անոր պատուանդանը :

Խրատները անհրաժեշտ են իբրեւ օրօր, պարբերաբար, վարագուրելու համար աչքերը, որպէսզի կարելի ըլլայ շունչ առնել մէկ անակնկալէն միւսը :

Դեռ թարմ են 29 գնդակահարութեանց ցնցումները, եւ դեռ երրորդ դատ մը կարգի կը սպասէ :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Բացատրութիւններ կը պահանջուին Եուկոսլավիայէն

Ինչպէս հաղորդած էինք, հինգշաբթի օր Պելկրատի մէջ բացուեցաւ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը, որուն կը մասնակցին երեք պետութեանց արտաքին նախարարները: Առաջին ժողովն է այս, անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր: Արդ, վերջին վեց ամսուան միջոցին Եուկոսլավիա միակողմանի դաշինքներ կնքած ըլլալով Պուլկարիոյ եւ Իտալիոյ հետ, զրոյց շրջեցաւ թէ Փոքր Համաձայնութիւնը խախտած է :

Այս տեսակէտով իսկ, մասնաւոր կարեւորութիւն կը ստանար Պելկրատի խորհրդաժողովը: Թէեւ պաշտօնական զեկոյցները լաւատես կ'արտայայտուին, բայց իրազեկներ կը հաւատան թէ ժողովը բաւական յուզումնալից եղած է: Ժողովը հազիւ բացուած, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Քրոֆթա գանգատեցաւ թէ Եուկոսլավիա շեղած է ընկալեալ սովորութիւններէն, նախապէս լուր չտալով Իտալիոյ հետ ծրագրուած դաշինքի մասին: Ցեւոյ հասկցուցած է թէ անշուշտ միեւնոյն սխալները պիտի չկրկնուին, երբ դաշնագիր մըն ալ Հունգարիոյ հետ կնքուի :

Իսկ պաշտօնական տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ Եուկոսլավիոյ նախարարին բացատրութիւնները բաւական համարելով, ժողովը հաստատեց թէ Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ դաշնագիրը չի խախտեր Փոքր Համաձայնութեան միջեւ կնքուած յանձնառութիւնները:

Երեք արտաքին նախարարները յետոյ զբաղեցան միջազգային խնդիրներով եւ մասնաւորապէս Եւրոպայի կացութեամբ : Սպանիական հարցին առթիւ, խորհրդաժողովը նորէն քննեց Եւրոպայի ապահովութեան կազմակերպութեան խնդիրը: Օրակարգին վրայ կը գտնուէին նաեւ Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ խնդիրները: Այս առթիւ նորէն հաստատուեցաւ թէ երեք պետութիւնները,— Ռումանիա, Եուկոսլավիա եւ Չեխոսլովաքիա, հակառակ են նոր Լոքառնոյի մը :

Սպանիական ճակատին վրայ

Վերջին լուրերու համաձայն, Սպանիոյ ըմբոստները յառաջ կը խաղան Պիլպաոյի ճակատին վրայ, իսկ կառավարական զօրքը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ Պուրկոսի նահանգին մէջ, ուր կը գտնուի ապստամբներուն մայրաքաղաքը: Երկու կողմերն ալ յաջողութիւններ կը հաղորդեն: Ազգայնական հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ դէպի Պիլպաօ յառաջխաղացութիւնը սկսաւ գաղտնապէս, առտուն արշալոյսին: Վաթսուն օդանաւեր ռմբակոծեցին կառավարական դիրքերը, մինչ հետեւակազօրքը արագօրէն յառաջ կը խաղար: Պասքեան լեռնականները կատաղի դիմադրութիւն մը ցոյց տուին : Հեռագրի մը համաձայն, ապստամբները միայն 36 քիլոմեթր հեռու են Պիլպաոյէն :

Զօր. Մոլա օգնական զօրք ստացած է, մօտ 15,000 հոգի: Մատրիտի ճակատին վրայ եւս բուռն կռիւներ կը մղուին: Կառավարական զօրքը նոր դիրքեր գրաւած է Կուատալախարայի ճակատին վրայ :

*** Ֆրանսայի ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, ազդարարելով թէ ֆրանսական մարտանաւերը ի հարկին զէնքի զօրութեամբ պիտի պաշտպանեն իրենց նաւերը՝ սպանիական մարտանաւերուն դէմ եւ Ֆրանսայի ծովեզերեայ մարտկոցները կրակ պիտի բանան, եթէ սպանիական մարտանաւեր գործեն ֆրանսական ջուրերուն մէջ: Այս ազդարարութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց միջազգային շրջանակներու մէջ, մասնաւորապէս ուղղուած ըլլալով ապստամբներուն դէմ :

*** Փարիզի սպանիական դեսպանը բողոքագիր մը յանձնեց Ֆրանսական կառավարութեան, յայտնելով թէ Իտալիա խախտած է Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին 10րդ յօդուածը, քանի որ իտալացի զինուորներ կը գտնուին սպանիական ցամաքին վրայ: Բողոքագիրը խմբագրուած է ուժգին բառերով, բայց չի խօսիր Ա. Դ. Խորհուրդը արտակարգ նիստի մը հրաւիրելու մասին, որովհետեւ վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին թէ Ֆրանսա եւ թէ Անգլիա հասկցուցած են որ համաձայն չեն Ժընեւ փոխադրելու սպանիական խնդիրը: Նոյնիմաստ բողոքագիր մըն ալ անգլիական կառավարութեան յանձնուած է :

Արաբ ահաբեկիչի մը սպառնալիքները

Փախստական Քաւուքճի, որ ինքզինքը կ'անուանէ «Պաղեստինի արաբ ահաբեկիչ խումբերուն հրամանատարը», իր կենսագրութիւնը գրել տուաւ արաբերէն թերթերու մէջ, ինչ որ դժգոհութիւն կը պատճառէ նոյնիսկ արաբ վարիչներուն :

Եղած հրատարակութենէն կ'երեւայ որ Քաւուքճի Ֆրանսացիներուն եւ Անգլիացիներուն դէմ կը դաւադրէր Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, 1925էն սկսեալ : «Հրամանատարը» կը յայտարարէ թէ մինչեւ որ Արաբներու իրաւունքներուն գոհացում չտրուի, նոր ապստամբութիւն մը պիտի պայթի 18 ամիսէն, շատ աւելի ծանր քան նախորդը:

Քաւուքճի Թրքական բանակին մէջ ծառայած է Մեծ Պատերազմին, մասնակցած է Տիւրզիներու ապստամբութեան Ֆրանսայի դէմ (1925), Արաբիա փախած եւ միացած է Իպնը Սաուտի դէմ սարքուած ըմբոստութեան մը, աքսորուած է, յետոյ Իրաքի բանակին մէջ ծառայած, եւ վերջերս ալ Իտալիոյ դէմ կռուած՝ Եթովպիոյ մէջ: 1934ին խումբ մը արաբ երեւելիներու ներկայացուցած է ծրագիր մը՝ Սուրիան եւ Պաղեստինը Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հոգատարութիւններէն ազատելու համար: Իրաքի, Սուրիոյ եւ Անդրյորդանանի մէջ կազմակերպած հրոսախումբերը կը գործածէր յեղափոխութիւն մը յարուցանելու Պաղեստինի մէջ :

ՄԻՒՇԻՐ ԻԶԶԷԹ ՓԱՇԱ, օսմ. կայսրութեան հին փաշաներէն մէկը, մեռաւ Պոլսոյ մէջ: 73 տարեկան էր: Զինադադարին մեծ-եպարքոս նշանակուեցաւ Սուլթան Վահիտէտտինի կողմէ: Ներքին եւ արտ. նախարար էր քեմալական իշխանութեան հաստատումէն առաջ, բայց չյարեցաւ նոր շարժումին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՐԱՐԸ ԿԱՌՆԷԻՆ, ՃԵՐՄԱԿ ԷՐ, ԵՒ ԴՐԿԵՑԻՆ՝ ՍԵՒՑԱՒ

Կը ճանչնա՞ք Հ. Մկրտիչ Պօտուրեանը,— վարդապետ, մատենագիր, հրապարակագիր, քարոզիչ, հեղինակ «Հայկական Հանրագիտակ»ի մը, ուր ուզածդ կրնաս գրել եւ տպել տալ, Էնել - պակաս տիտղոսներով, իբրեւ երեւելի մարդ, հասցէդ ալ՝ տակը:

Միշտ աշխոյժ եւ եռանդուն, մեր բարեկամը մանրանկար թերթ մը կը հրատարակէ Պուքրէշի մէջ, «Հայ Մամուլ» (շաբաթաթերթ, քառակուսի ծալլուած) :

Երէկ, տիւանդորրի պահուն, ինչպէս կը գրէին պատերազմէն առաջ, աչքէ անցուցի վերջին թիւը, եւ ի՞նչ տեսնեմ,— սե՛ւ լուր մը Հայաստանէն :

Խորագիրն անգամ սարսուռ կ'ազդէ.— «Սեւ գիրը եւ Հայաստանէն ». վրան ալ «տխուր իրողութիւններ» : Հապա խմբագրակա՞նը ···

Նոյնութեամբ կ'արտատպեմ, որպէսզի իմանաք թէ «բանն ինչումն է».

— « Ոչ նամակ մըն է, ոչ ալ Խ. Հայաստանէն:

Կը յիշեն մեր ընթերցողները թէ 1935ին որքան հոգեկան հրճուանք զգացինք երբ մեր Երեւան մայրաքաղաքէն առաջին նամակը առինք: Գրապալատին դիրեկտորն էր որ կը գրէր. այդ նամակը եւ ուրիշներ՝ ուրախութեամբ հաղորդեցինք մեր ընթերցողներուն :

Գրքեր ու թերթեր կ'ընդունէինք այդ շրջանին, ու մենք փոխադարձ կը ղրկէինք մեր Գրապալատին: Մեր մեծ մեծ բանասէր լեզուաբան փրոֆ. Աճառեան, բաց քարդով ու հին ուղղագրութեամբ կը թղթակցէր մեզ հետ. այդ ատենները Խ. Հայաստանի դէմ արտայայտուողները կը դատապարտէինք: Իսկ հիմա՞:

Ես կը ստանամ իմ մէկ տպագրական աշխատանքը : Մոսկուան մեր ու մեր Երեւանի մէջտեղը կեցած իբրեւ պահակ՝ հայ անմեղ գիրն իսկ թոյլ չի տար որ մեր երկրին հասնի. ու յանձնարարեալ ծրարը ետ կուգայ ···

Խանճեանի մահէն եւ մեր հայրենասէր գրագէտներու շնորհազրկումէն ետք ոչ միայն մեր, այլ եւ Ռամկ. Ազատական թերթերը կոտրած սրտով կը վերաբերուին Խ. Հայաստանի հանդէպ: Զօպանեանէն աւելի ո՞վ կար Խ. Հայաստանի սերտօրէն եւ խանդավառութեամբ փարող, եւ ա՞յժմ :

Մենք որ հեռու մայրենի հողէն՝ հայրենիքէն եկած թերթերով կը խանդավառուէինք, այսօր հայ ոգիէ զուրկ ղեկավարներու շնորհիւ այդ հոգեկան սնունդէն ալ զրկուած կը մնանք :

Ցաւալի իրականութիւն » (28 մարտ) :

Լուսաբանուեցանք, ուրեմն:

Քանի վարդապետին նամակներն ու գիրքերը Երեւան կը հասնէին, եւ փոխադարձաբար ծրարներ՝ լիբեն, լա՛ւ էր կացութիւնը: Իսկ հիմա երբ ետ կը ղրկեն, սեւցաւ: Մանաւանդ որ, ետ ղրկողն ալ Մոսկուան է:

Ցլմարական չէ՞ Մոսկուայի այս արարքը:

Ահա նոր թշնամի մըն ալ շահեցաւ, — հակայեղափոխական, թրոցքի - զինովիեւական, բուրժուա - նացիոնալիստ, դաշնակ - մենշեւիկ, իմպերիալիզմի ագենտ Պօտուրեան ···

Մոսկուան ալ, Երեւանն ալ կրնային հարիւրներով բանտարկել, աքսորել, մինչեւ անգամ գնդակահարել եւ ուրիշ «յեղափոխական» շահատակութիւններ կատարել: Այդ բոլորը ոչինչ: Սակայն ծրար ետ ղրկել ···

— « Մոսկուան մեր ու մեր Երեւանի մէջտեղը կեցած իբրեւ պահակ՝ հայ անմեղ գիրն իսկ թոյլ չի տար որ մեր երկիրն հասնի ··· »

Հէյ վա՜խ, վարդապետ, լա՛ց, լա՛ց, ինչպէս որ «դուման պատեց Ալագեազ »:

ՎԱՀԷ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ

Երէկ հաղորդած էինք թէ Սէնի նահանգային ժողովը եւ կառավարութիւնը համաձայնած են, աւելցնելու համար գործազրկութեան նպաստը՝ նահանգին մէջ (օրական 2 ֆրանք գործազուրկին, 1 ֆրանք՝ կնոջը, 50 սանթ. իւրաքանչիւր զաւկին):

Երէկուան թերթերը հաստատելով այս տեղեկութիւնը, կը գրեն թէ Սէնի նահանգապետը հրամանագիր մը պիտի հրատարակէ այս մասին. իսկ յաւելումը պիտի հաստատուի կառավարական հրամանագրով մը, գործադրուելու համար ամբողջ երկրին մէջ :

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆԻ ՅԱՊԱՂՈՒՄԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Ոճիր պետութեան շահերուն դէմ»

« Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական օրկանը, խմբագրականով մը կ'ազդարարէ հարաւային շրջանի կուսակցական եւ տեղական իշխանութեանց թէ գարնան ցանքերու որ եւ է նոր յապաղում պիտի համարուի «ոճիր պետութեան շահերուն դէմ»:

Իսկապէս, ցանքերու ձգձգումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ պաշտօնական շրջանակներու մէջ, որոնք կը վախնան թէ հարիւր հազարաւոր թոն ցորեն պիտի կորսուի այս տարուան հունձքին համար, պարզապէս այս պատճառով:

Այս տարի գարունը բացառապէս կանուխ սկսաւ հարաւային Ռուսաստանի մէջ, եւ օդին վիճակը այնքան նպաստաւոր է որ հարաւային Ուքրայնայի եւ հիւսիսային Կովկասի մէջ ցանքը կրնար լրանալ մարտի վերջը: Մինչդեռ մարտ 25ին անցեալ տարի ցանուած տարածութեան մէկ չորրորդը միայն ցանուած էր,— 5,500,000 արտավար, փոխան 20,000,000ի: Այժմ վտանգը այն է որ տաք եւ չոր եղանակը կանուխէն կը սպառնայ այդ շրջաններուն: Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ Ազովի շրջանին մէջ (Սեւ ծով) որուն մաս կը կազմեն Քուպանի Կազակներու ցորենաշատ տափաստանները եւ Տոնի տափաստանին մէկ մասը, տարեկան ցանքի ծրագրին մէկ ութերորդը միայն կատարուած է: Կառավարական շրջանակները շատ ջղագրգռուած են անցեալ տարուան հունձքին անբաւականութեան պատճառով: Այս տարի աւելի ծանր է մտահոգութիւնը: Այս առթիւ թղթակիցը դիտել կուտայ թէ տեղական պաշտօնեաները այնքան զբաղած էին իրենց եւ ուրիշներու թերակատարումները մատնանշելով եւ բանաձեւեր քուէարկելով որ, ժամանակ չունեցան իրական աշխատանքի համար :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ մայիս 26ի նիստին մէջ պիտի ընդունի Եգիպտոսի թեկնածութիւնը, իբրեւ անկախ պետութիւն: Այս առթիւ կը կարծուի թէ ժողովականները առիթէն պիտի օգտուին, ճանչնալու համար Եթովպիոյ իտալական կայսրութիւնը (կցումը Իտալիոյ): Արդէն կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն այն պետութիւնները որոնք փաստօրէն ճանչցած են այս իրականութիւնը : Ամէն պարագայի մէջ, Իտալիա պիտի չմասնակցի Ազգաժողովին աշխատանքներուն, մինչեւ որ Հապէշեան խնդիրը չլուծուի :

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ԱՒԱԶԱՆԸ

ԹԱՓԱՆՑՈՒՄԻ ԵՒ ՁՈՒԼՈՒՄԻ ՃԻԳԸ

Քաղաքական ներքին անհանգստութիւնները մէկ կողմէ, ու փոքրամասնութիւններու հարցը միւս կողմէ, Հանրապետական Թուրքիոյ կառավարութիւնը ստիպեցին, որ Էնկիւրի որդեգրէ տեղաւորման եւ ձուլումի արագ աշխատանք մը։

Անտարակոյս ճիշդ էք իրարու կապել ներքին գետնի վրայ փորձուած թափանցումի այդ ճիգը եւ արտաքին աղդեցութիւններու հետ մէկտեղ ներքին ներդաշնակութիւններ ապահովելու ներդաշնի վերջին իրարանցումները։ Բայց խորք մը կայ, որ ընդհանուր քաղաքականութեան մը բնոյթը կուտայ երկու ճակատի վրայ փորձուած լարախաղացութեան։

Թափանցումի եւ ձուլումի ճիգն է առիկա, զոր Էնկիւրի նուիրագործեց վերջին սահմանադրական բարեփոխումներով։

Այդ բարեփոխումներու էականը, որ կը վերաբերի վերեւ մատնանշուած երկու ճակատներուն ալ, ազգայնականութեան ընդլայնուած, վերջնական ու ձեւաւորուած մուտքն է քամալական առաջադրութիւններու կարգին։ Ազգայնական ներքին ճակատին վրայ, ու աղդայնօրէն տրամադրուած արտաքին գետնի վրայ։

Իսլամ ցեղակիցներու խնդիրը, մասնաւորաբար արեւելեան նահանգներու մէջ, հին ցաւ է, զոր Էնկիւրի կ'ուզէ միանգամ ընդմիշտ դարմանել։ Վերջին տասնամեակին, այդ մտահոգութեամբ ամէն աշխատանք թափեց, — զէնքով, սպառնալիքով, փափկութեամբ, խօսքով կամ խոստումներով։ Այլ սակայն իրականութիւնը ապերախտ եղաւ, ու այդ շրջանի բնակչութիւնը չոգիի վրայ մընաց միշտ։

Գործնական, — քամալական Ազգ. Մեծ Ժողովը միջոցներու մէջ խտիր չըրաւ, ու քուէարկեց տեղաւորման օրէնքը, որ մանրամասնօրէն կը սահմանադծէ իսլամ ցեղակիցներու բնակութեան վայրերը եւ բաժան բաժան կ'ընէ զանգուածները։

Առանձնապէս, ընդհանուր լիազօրուած շրջաններ (միւֆէթթիշլիք) բաժանուեցան արեւելեան նահանգներու մէջ, ուր պէտք էր կառնցնել ապագայի վտանգը, զինուորական սարքով։ Եւ ընդհանուր իրարանցումով մը, ներքին նահանգներու բնակչութիւնը տեղափոխուեցաւ, գաղթեց կամ աքսորուեցաւ։

Քամալական յեղաշրջումը 10—13 տարուան մէջ ձեւական ու մակերեսային փոփոխութիւններ միայն ապահովեց Թուրք կառավարութեան, որ օսմանցիի մտայնութիւն ունի տակաւին իր մեծամասնութեան մէջ, մասնաւորաբար զինուորական մեծերու դասուն, որ գլխովին հակառակ է Աթաթուրքի քաղաքականութեան։

Գլխարկի մուտքը չփոխեց գլուխները, գրերու փոփոխութիւնը վաղուան կամ աւելի ուշ ապագայի սերունդին համար միայն ապահովեց սորվելու կարելիութիւն մը։ Այդ խուռնամանակ, — որովհետեւ Անատոլուն իր մեծով ու պզտիկով կը սիրէ ազատութիւնը ունենալ ... Մեծ զանգուածը, որ Պոլսէն ու Իզմիրէն անդին կ'ապրի, հին քունով կը քնանայ տակաւին ու հին մտայնութեամբ կը գործէ։

Անատոլուն նոյն թշուառութիւնը կը ներկայացնէ այսօր, վկայութեամբ նոյն ինքն Թուրք խմբագիրներուն, որոնք մեծ յոյսերով կը մտնեն խոբերը եւ յուսախաբ կը դառնան խմբագրատուն։ Անտարակոյս Էնկիւրի կ'արգիլէ բացատրուիլ ու արտայայտուիլ, բայց անգամ այդ դրութեան մէջ մամուլը կը սպրդեցնէ իր ըսելիքը, ու թէեւ զգուշաւոր ու կոճկուած, դուրս կուտայ ցաւ։

Նիզամէտտին Նազիֆ, Թուրք մամուլի չփացած տղան, հրատարակուած ու տխուր, վերջերս յուսահատական կանչերով լեցուց թերթերն ու հանդէսները, իր մեղքը լալով բացէ ի բաց, թէ «Անատոլուն կը մնոյի օրէ օր, հիւանդանոց չկայ, գիւղացին դժգոհ է, կրթական նոր ճիգ չկայ ու մէտրէսէները կը բանին, տըգէտ է ժողովուրդը ու տակաւին Քամալէն աւելի իր Ալլահին ու Գուրանին կապուած»։

Անշուշտ որ կեդրոնը կ'անդրադառնայ ամայութեան եւ գալիք անպատեհութիւններուն ու կը փորձէ խափանել չարիքը։ Վերջին չորս տարուան ընթացքին խմբակներ դէպ ու դէպ շրջագայեցան։ Նոյն ինքն Ըսմէթ մտիկ ըրաւ գիւղացիին ողբն ու [illegible] թեան չարժառիթներ, որոնք կը հասունան ու կը պայթին ժամանակին հետ։ Մամուլը մէկ ձայնի արձագանգ տուաւ — «Անատոլուի բարօրութեան ու բարգաւաճման» եւ «գիւղացիի գոհունակութեան», նոյն իսկ գիւղացիներու Ուլուս թերթուկը (որ կապ չունի Անգարայի «Ուլուս»ին հետ), որ Քամալին ու Ըսմէթին նկարներով կը խօսէր ժողովուրդին, քարոզութեան միջոց մըն էր, սին խոստումներով փչուած եւ ուռուցիկ։ Կարդացող կա՞յ, կրնա՞յ կարդալ նոյն այդ խեղճուկրակ ու թշուառ զանգուածը։

— Կասկածելի է, որովհետեւ տգիտութիւնը մէկդի, գործաւորը փաստ կ'ուզէ ու կրցած է գնահատել, համտեսել խօսքի արժէքը, «զարնել ականջներուն», ինչպէս պիտի ըսէր ինքը։

Ծարահատ ու յապաղած, Էնկիւրի այսօր տնտեսական միջոցներով ու քաղաքական աղդեցութիւններով կ'ուզէ շլացնել իր թափթփուկները եւ անոնց հետ միասնեղ խառնել ու լուծել իսլամ ցեղակիցներու պատկառելի թիւը, որ սակայն աշխատելու չատ ալ ընդունակ չէ։

Այսպէս է որ հողային խոստումներ ըրաւ անցեալ տարի, Ազգ. Մեծ Ժողովի բեմէն, եւ եղբայրութեան արտադրու բանաձեւ մը ուղղեց՝

— «Արեւելեան նահանգներու եւ Անատոլուի մէջ ոչ Քիւրտ, ոչ Լազ, ոչ ալ Չէրքէզներ կան ներկայիս, այլ միայն Թուրքեր, որոնք միաժամաբար ու համերաշխ կ'ապրին, կ'աշխատին ու կ'արդիւնաբերեն։ Գիւղացին ամէն առենէ աւելի արտադրող է այսօր, եւ ցեղային հակառակութիւններու հետքն իսկ չկայ»։

Այս չուառակուիկէն անմիջապէս վերջն էր որ Ազգ. Ժողովը նկատի առնեցաւ գիւղացիի բերքերուն արագ եւ առատ սպառումի հարցը։ Ու տակաւին հող է եւ կ'որոճայ։

Ինչ որ խոշոր ու տեւական արգելք էր Թրքական թափանցումի եւ ձուլումի քաղաքականութեան, կրօնքի անտեսումն էր (լայիքութիւն) եւ աղանդներու արգելքը։ Հոս էր որ աւելի լայն բացուեցաւ Էնկիւրիի աչքը, եւ վերջին սահմանադրութեամբ, տակաւին քանի մը ամիս առաջ, աչքի փուչի ցանեց «կրօնքի ազատութիւն» չէզոքելով, ու չմոռնալով յիշել «գիւղացիներու անտես միջոցներ տնտեսութեան» պարագան։ Պայմանաւ որ ո եւ է կերպով անհաշտ չըլլան երկրի շահերուն եւ քաղաքական սկզբունքներուն։

Ձուլումի այս մտահոգութեան հետ անմիջական կապ ունէր Պալքաններու մէջ ցրուած Թուրք գաղթականութեան ցեղային գոյութեան հարցը։ Մանաւանդ որ այդ գիւղացիներու հսկայ զանգուածը, մէկուկէս երկու միլիոն մօտ, իր ապրած երկրի բարքերով կը ներշնչուէր ու ազգային տեսակէտէ ալ կը խորհէր տարբեր սիրտով։

Թուրքիա, հետեւաբար, կ'ուզէ ապահովել Պուլկարիոյ, Ցունաստանի, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ արդէն «տեղական սպրանս» դարձած թրքութիւնը, մէկէ աւելի շահեր ակնկալելով այդ գործէն։

Միջոցներ ունի՞, պիտի կարենա՞յ յաջողիլ իր երազին մէջ։ Անկարելի կամ դոնէ դժուար կը թուի շրջանի մը մէջ, երբ նիւթապէս հիւանդ է եւ կազմակերպական տեսակէտ՝ թոյլ ու անկարող։ Արդէն ունեցած - չունեցածը հազիւ մէկ մասը կ'ապահովեն իր սպառազինումի խոշոր ախորժակին ... այդ տարբեր հարց է։

Էնկիւրի կ'ուզէ այդ գաղթականութեամբ (որ կենսունակ է, արտադրող եւ գործունեայ) ներարկել իր թթուած ու թոյլ գիւղացին։

Ապահովել զանգուած մը որ պիտի արտադրէ ու սպառէ, անմարդ ու խոպան հողերու վրայ։

Աւելցնել հողային համեմատութեամբ ցանցառ բնակչութիւնը, եւ այս կերպով խափանել նախ օտարին «ցանկութիւններ սնուցանող աչքը» ...

Ու տակաւին քօղածածուկ ընել ամայութիւնը, եւ դիմագրաւել արեւելքէն գալիք որ եւ է փոթորիկ ... ապագային մէջ։

×

Ներդաշնակութի՞ւն, մտաւոր եւ հոգեկան թրքացո՞ւմ, վտանգը վերջնապէս խափանելու ճի՞գ։

— Բոլորն ալ։

Էնկիւրի կը հաւատայ ներքին ճակատի վրայ հանդարտութիւն եւ կատարեալ թրքացում ապահովելու իր ճիգին եւ կը խորհի թէ առիկա թիկունք պիտի դառնայ իր արտաքին քաղաքականութեան էական ձգտումներուն ալ։

Իսկ ցեղային տեսակէտէն, անհրաժեշտ կը նկատէ որ փոքրամասնութիւնները եւս գան նոյն հովանոցին տակ, ամբողջացնելու համար «Թրքական ընդհանուր դիմագիծը»։

Թէ ինչ կ'ընէ այդ ուղղութեամբ, — այդ ալ առանձին։

ԱՐՄԷՆ ԱՐԱՏԵԱՆ

ՊԵԼՃ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

—●—

«Թանցի Պրիւէլի Թղթակիցը կը նկարագրէ այն թշուառութիւնը, որուն մատնուած է պելճ մտաւորականութիւնը, ինչպէս զայն դարմանելու հսկայական ճիգը, զոր կը կատարեն Պելճիոյ Համալսարանական Կրթութեան Օժանդակ Ընկերութիւնը, — հաստատուած 17 տարիէ ի վեր,— եւ Գիտ. Ազգ. Պրպտումներու Հիմնարկութիւնը,- հաստատուած 10 տարիէ ի վեր։ Շնորհիւ այս կազմակերպութիւններուն օժանդակութեան, բազմաթիւ երիտասարդներ կրցած են շարունակել իրենց համալսարանական ուսումը։ Ճիշդ է թէ նիւթական օժանդակութիւնը յաճախ ուսանողը կը զրկէ կեանքի դժուարութիւնները լիովին ճանչնալու, խոչընդոտները դիմագրաւելու կարողութենէն, զոր երիտասարդը կը ստանայ միայն՝ երբ կ'իյնայ ընկերային բիրտ պայքարներու յորձանքին մէջ։ Այսուհանդերձ նիւթական օժանդակութիւնը պահանջ մըն է ուսանող երիտասարդութեան ընձեռելու համար ամփոփուիլ իր մտաւորական մարզանքին մէջ, առանց սպասելու կամ ցրուելու իր ուժերը։

Համալսարանականներու օժանդակող այդ կազմակերպութիւնները տնտեսական տագնապի վերջին տարիներուն մասնաւորաբար ուսումնասիրեցին թէ ի՞նչ պէտք է ընել աւելցնելու համար համալսարանականներու թիւը (որովհետեւ այդ թիւին նուազումը պիտի նշանակէր երկրին մտաւորական կարողութիւններուն նուազումը), ի՞նչ պէտք է ընել աշխատանք եւ ապրուստ միջոց հայթայթելու համար անգործ մտաւորականներուն։

Առաջին նպատակին հասած են արդէն։ Ներկայիս պելճիական համալսարաններու բնակչութիւնը քառորդ չափով մը աւելի է 1913—1914 տարեշրջանի ուսանողութեան թիւէն։ Եւ ահա երկրին մէջ կը վխտան փաստաբանները, փիլիսոփաները, ճարտարագէտները, գիտնականները, գրագէտները։ Բժիշկները եւս չատ են ... քաղաքներու մէջ միայն, գիւղերու մէջ բժիշկի սով կայ։ Ճարտարագէտները եւ քիմիագէտները կրնան որ եւ է աշխատանք գտնել, միւսները՝ ոչ։ Այս համալսարանականները, միշտ անգործ, չեն ուզեր սակայն երթալ աշխատիլ պելճիական գաղթավայրերու մէջ։

Այս կացութեան առջեւ, Թէլադրուեցաւ որոշ փոփոխութեան ենթարկել ուսման ծրագիրները։ Խիստ քննութեան ենթարկել ընթացաւարտները, չխճողելու համար համալսարանականներու բազմութիւնը մակաբոյծներով։ Որով թէ համալսարանականներուն տրուած ուսման չափանիշը կը բարձրանայ, թէ բաղձալի զտումի մը կ'ենթարկուին, տկարները չեն խլեր օժտուածներուն հացը։ Ուսման ծրագրի փոփոխութենէն եւ քննութեանց դժուարութենէն զատ, թելադրուած է նաեւ թեկնածուներու մտաւորական պաշարին եւ ընդհանուր զարգացման ցուցադրութիւնը կատարել դասախօսութեամբ մը, որ ամէն համալսարանաւարտ պիտի առաջարկուի, որոշ նիւթ մը չուրջ, մօտ կէս ժամ տեւողութեամբ։ Ժիւրի մը պիտի հաստատէ թէ պատկաւոր երիտասարդը որքան «լեցուն» է, որքան պաշար հաւաքած է։

Հիմնուած է նոյնպէս համալսարանական վիճակագրական դիւան մը, երիտասարդութեան ցոյց տալու համար ասպարէզներու խճողումը կամ նօսրացումը, պաշտօնի մատուցումներու չատութիւնը կամ նուազութիւնը։ Որով ամէն երիտասարդ առիթ կ'ունենայ ընտրելու այն ասպարէզը, ուր հացի պայքարը սաստիկ չէ եւ պաշտօն մը գտնելու հաւանականութիւնը չատ է։

Ցետոյ ջանք կը թափուի, զարկ տալու համար ճարտարարուեստին, հաղորդութեան եւ առեւտուրին, հիմնել գիտական ուսումնասիրութեանց կեդրոններ, պաշտօնի կոչելով երիտասարդ համալսարանականներ, օդտագործելով անոնց կարողութիւնը եւ մտքի թարմութիւնը։ Կը թելադրուի գիւղատնտեսական առաջնութեանց՝ գործի կանչել երիտասարդ մտաւորականներ, որ աշխատին իրենց հովանաւորութեան տակ, հանրային մատենադարաններու եւ պետական դիւաններուն՝ գործի կանչել երիտասարդ անգործ համալսարանականները պատրաստելու համար գրացուցակները, եւն.։

Այս ձեւով, ոչ միայն համալսարանները լաւ պատրաստուած ուժեր կունան, այլ եւ համալսարանաւարտներն ալ անգործ չեն մնար, հետեւաբար երկրին մտաւորական մակարդակը միշտ բարձր կը մնայ։

Երեւակայեցէք որ տնտեսական տագնապին ամէնէն սաստիկ տարիներուն, երբ դեռ հիմնուած չէին ընկերային կազմակերպութիւններ՝ դիմագրաւելու համար տագնապը, Պելճիա զահավէժ անկում մը ցոյց կուտար դէպի «ուսման պրոլետարականացում», (այսինքն մտաւորական կարողութիւններու չքաւորութիւն)։ Այդ շրջանին, 9000 կը հաշուէին անգործ ուսուցիչներու թիւը, բազմաթիւ ճարտարագէտներ նախամեծար կը համարէին կամաւոր գրուիլ բանակին մէջ՝ անօթի չմնալու համար, հարիւրաւոր փաստաբաններ ոստիկանութեան մէջ մտան, վկայեալ ճարտարագէտներ՝ հանրակառքի մէջ տոմսակավաճառ դարձան կամ հանքերու մէջ մտան։

Եւ եթէ այսօր նուազած է այս դժբախտներուն թիւը, պատճառն այն է որ վերը յիշուած երկու կազմակերպութիւնները հսկայական աշխատանք թափեցին։ Եւ խոշոր գումարներ չարժման մէջ դրին։

Համալսարանական Կրթութեան Օժանդակ Ընկերութիւնը ունէր 61.750 հազար ֆրանքի դրամագլուխ մը։ 16 տարուան մէջ 2.036 համալսարանականներու տուաւ 14.147.888 ֆրանք, 304 երիտասարդ համալսարանականներու տուաւ 2.167.000 ֆրանք որպէսզի յաճախեն օտար համալսարաններ, 6.693.000 ֆրանք տուաւ երիտասարդ մտաւորականներու, որպէսզի պրպտումներ կատարեն, 6.122 000 ֆրանք տուաւ գիտական հրատարակութիւններու համար։ Անկէ զատ 60 միլիոն ֆրանք հիմնադրամով ընկերակցութիւն մը պելճ երիտասարդ համալսարանաւարտներ կը զրկէր Մ. Նահանգները, գիտական առաքելութիւններով եւ կատարելագործուելու համար ճարտարագիտական ասպարէզի մէջ։

Իսկ Գիտական Ուսումնասիրութեանց Ազգ. Հիմնադրամի Ընկերութիւնը, որ 126 միլիոն ֆրանք դրամագլուխ ունէր, անընդհատ դրամ բաշխեց, երկրին մտաւորական ուժեր պատրաստելու համար,— 214 երիտասարդ գիտնականներու վարկ բացաւ 4.492.000 ֆրանք, որպէսզի աւարտեն իրենց աշխատանքները, 10.475 - 000 ֆրանք տուաւ գիտական պրպտումներու համար։

Այսպէս է որ Պելճիա կրնայ պարծիլ թէ Եւրոպայի ամէնէն մտաւորական ժողովուրդներէն մին է։ Իր այս օրինակը ցոյց կուտայ թէ ժողովուրդի մը մէջ մտաւորական ուժեր պատրաստելու համար կը պահանջուին ահագին ճիգեր եւ հսկայական գումարներ։

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

—●—

Սիրելի Արազ.— Հերա դիցուհին մայրն է մեր այերին, որ մանաւանդ այերք ձեւին տակ լայն գործածութիւն ունի բանաստեղծական աշխարհին մէջ։ Այնպէս որ, բուն գործածութեան նայելով, օդ կ'առնուի աւելի իբրեւ համանիշ կլիմայի, օդի վիճակին — արեւային, անձրեւային, ցուրտ, բարեխառն, եւ այեր, այերք համանիշն է այն պարունակին, որ եթերային երկինքը կ'անջատէ երկրաւոր մթնոլորտէն։ Հերա արդէն, իբրեւ անձնաւորուած անունը այդ պարունակին, իր իգական պտղաբերութիւնը կ'արժեցնէ միջնորդութեամբ Զեւսի կամ Արամազդի, որ տիեզերական լինելութեան արու աւիշն է, հրէական Եհովային պէս։ — Իբրեւ հետաքրքրութիւն միայն մատնանշել կ'ընեմ հոս օգտակարութիւնը այերքին նոր գործածութեան, որ կրնայ սովորական դառնալ ժամանակին հետ։ Ցորմէհետէ սաւառնակին գիւտը ցամաքային ուղիներու զուգ կամ ապարէզ բացաւ օդին մէջ, եւ ունեցանք հետզհետէ օդատորմիղ, օդային կամ օդի նախարար, օդային կարգադրութիւններ, կարծես տրամաբանութիւնը պէտք է մղէ մեզ օգտուիլ այերքէն եւ ընդհանրացնել անոր գործածութիւնը, քանի որ մանաւանդ, օդային, օդի բացատրութիւնները մինչեւ ցարդ առնուած են մեր մէջ սին, ունայն, անիրական իմաստով — օդային խօսքեր, եւն. եւն.։ Անկէց զատ, պէտք է գիտնալ թէ մօտ է ժամանակը երբ բուն այերքէն աւելի վեր գիտութիւնը կարող պիտի ըլլայ եթերին մէջ ճախրեցնել իր այերագնացը, անհունին տարերային պաղանիքները, ծածկութիւնները կորզելու նըպատակով։ Այսպէս՝ օդային նախարար ըսելու տեղ լաւագոյն կրնայ համարուիլ այերային կամ այերքին նախարարը, բստ այնմ այերատորմ կամ այերային տորմիղ, եւն. ինչպէս կ'ըլլայ ֆրանսերէնի եւ անգլիերէնի մէջ, air, օդի բացատրութեան վերապահելով climat, climate։ Գերմաներէնի մէջ ալ լուծուած է այս խնդիրը, Wetter (օդ), Luft (այերք), երկրորդը միայն գործածուելով սպառողինութեան կարգին։

Քանի որ տեղն է, կրնանք յիշեցնել թէ օդը արմատականն է յօդել զօդել (կապել) բային, ինչպէս զատ բառը արմատն է (յ) հատանել զատանել բային։ — Աստուած, ինչ օտար արմատէ ալ յղացուած ըլլայ, կը մնայ մեծ հաստատածը Հայ ժողովուրդին, քանի որ ունինք հաստուածը (ստեղծուած), հաստիչ (ստեղծող) եւ պարզօրէն իսկ հաստ, որմէ նաեւ աստ կամ աստեղ (որմ), աստէոր (ուժով)։

Հ եւ Ց փոխանակ բաղաձայնի կարելի է կոչել կիսաձայն եւ իրաւունքով, որովհետեւ այս երկու տառերը կը-նան հնչուիլ չունչի ձեւով առանց ոեւէ ձայնաւորի օգնութեան, ինչպէս կ'ըլլայ մեր միւս բաղաձայններուն համար, որոնք չեն հնչուիր առանց ձայնաւորի, ինչպէս բ, գ, դ, թ, ծ, այլովքն հանդերձ։ Եւ յաճախ ըսինք արդէն, թէ այդ երկու կիսաձայնները մեծամասամբ կրնան զանց առնուիլ բառերուն վրայէն՝ որոնց կցուած կցուած են, հեղուկ (եղկ), հեղգ (դարձեալ եղկ), հրիտակ (կտակ), հորդ (որդ, ճամբորդ, փոխանակ ճանապարհորդի), յաղագս (աղագ, աղագաւ), հաւատ, յաւատ (աւատ), հետ, յետ, յետոյ (ետք, ետեւ), հիւսել (իւսել), հոյզ, յոյզ (ոյզ), յառաջ (առաջ)։

Միշտ հարկ կը զգամ լեզուին նախնական ծանօթութիւններու այսպիսի օրինակներով գիրքին պակասը լեցնել մեր նորագոյն, վերջին սերունդին խանդավառ տարրին համար, որովհետեւ քաջ գիտեմ, սիրելի Արազ, թէ այդ կայտառ տարրը, իր ազգասիրական կայթուածներուն մէջ, հաժմիտ է սա պարզուկ գեղօնին.—

Ու երբ օր մը Հայ բարբառին
Արձագանգը մարի յանկարծ
Լռէ փեղձերն իր խռովքին —
Ըսէ՛ք — կորա՛ւ ազգը անդարձ ...

Հոյլ ի հոյլ իմաստ պարունակող այս քառեակին առթիւ, Արազը անգամ կը ցատկէ իր Պեգասոսին նիւսը եւ, հեռարձակ, կը ձայնէ ամպորոտ.

— «Այդ օրերուն մի՛ սպասէք» ...

Եւ արդէն հետզհետէ ստուարացող փաղանգը հայալեզու - քաղցրալեզու գրողներու, որոնք Ցառաջի էջերը կը զուննագեղեն, հաւաստիք մըն է Արազով փոխանցուած ճշմարտութեան։— Բայց փութանք հագնիլ փարժապէտի վերարկուն ...

Հոլովներու ճապաղումէն զգուշացնենք մեր հետեւորդները, սիրելի Արազ։ Կը տեսնեմ ահա ... «գիւղացւոյ» փոխանակ գիւղացիի։ Շատերուն համար մեղք գործած կ'ըլլանք եղածին չափ միօրինակ հոլովումի քարոզութեամբ։ Բայց, ապարէզ կը կարդամ, թէ յայտնի անճաշակութիւն մը, անհամութիւն մըն է ըսել — Գիւղացւոյ մը զաւակը, փոխանակ գիւղացիի մը զաւակին։ Եւ զարմանալի երեւոյթի մը ականատես կ'ըլլամ — Ցառաջի բոլոր լաւագոյն գրողները նշանակալից նոյնութիւն մը կը ցուցադրեն առանց բանաքրաստումի եւ վերապահումի։ Եւ անոնցմէ կը հանեմ եւ գլխաւորաբար հոլովումի նոյնաձեւ տարազը, ինչ ինչ բացառութիւններով, որոնք ըստ ինքեան յարգի են գործածողներուն հեղինակաւոր հանգամանքին շնորհիւ։

ՏԱՐԱԶ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնլի եւ մելանով։

Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—●—

Կիրակի օր Մայիս 21ին թէեւ ... ուշ, բայց եւ այնպէս ծայրէ ի ծայր լեցուած էր Փոտանոների սրահը։ Հանդէսին բացումը կատարեց Տիկ. Վարչութեան ատենապետուհին Օր. Ֆլօրա, նախագահը Տօքթ. Գ. Թորգոմեան բժշկական գործունէութեան մը ենթարկուած ըլլալով։ Օրէորդը ամփոփ կերպով բացատրեց Խաչի օրուան նշանակութիւնը եւ ընդհ. տեղեկութիւններ տուաւ ... եւ օգտաշատ կազմակերպութեան աշխատանքին մասին։

«Տասը շրջանային վարչութիւններ փռուած աշխարհի հինգ ցամաքներուն վրայ, մտած ամէն մէկ անկիւն ուր հայկական բոյն մը կայ, ինչ ... եւ ինչ աշխատանք են վերցուցեր իրենց կանացի դիւրաբեկ ուսերուն վրայ։ Հայուն ամէն մէկ ցաւը իր արձագանգը ունի այս Միութեան ... մէջ, ամէն դիմում սրտցաւ ժպիտ մըն է որ կը դիմաւորուի անոր մօրաջան անդամուհիներուն կողմէ ... վայելած ժողովրդականութիւնը եւ համակրութիւնը ամէնէն շօշափելի ... ապացոյցներն են եւ ամէնէն ազդու ... կայութիւնը իր կատարած գործին։ Ահա Ֆրանսայի շրջանը 21 մասնաճիւղերով եւ 1000 անդամուհիներով, բոլորն ալ կապուած կենդանի գործի մը, — դարմանատուն, դպրոց, ... նուհիներու խումբեր, ... թեան կայան եւն.։ Եւ այս բարոյական աշխատանքը հազիւ ութ ... պատմութիւն մը ունի։ Վստահ ... որ մեր ժողովուրդը դիտէ գնահատել։ Անոր լումաներով եւ ... ներով պիտի կրկնապատկուի ... չի գործը հարիւրաւոր հայ մանուկներու ապահովելով իրենց մայրենի լեզուին ուսուցումը, ազգային ... աւանդներու դեղ ու դարման եւ ... խեղճ երեխաներու անուշ ... եւ կենսատու արեւը»։

Օրուան բանախօսը Գ. Ա. Խատի...եան գեղեցիկ ճառով մը պատկերացուց Կապոյտ Խաչին բազմապիսի ... ծանր աշխատանքը, մասնաւորաբար ծանրանալով այն գլխաւոր յատկանիշին վրայ որ զայն կը զատէ միանմանօրինակ բարեսիրական միութիւններէն։

«Ձեզ ուղիղ խօսիլ ոչ անոր դարմանատուներու, ոչ բաժնուած նպաստներու ոչ ալ ըրած զանազան օգնութիւններուն վրայ։ Ես երեք ուշագրաւ ... պարագաներ միայն կ'ուզեմ ցոյց տալ ... ձեզի համոզելու համար որ ... միութիւնը։ Ան միակն է որ ... գած է 8—10 հազար հայ կիներ հաւաքել միեւնոյն դրօշին, միեւնոյն իտէալին շուրջ, ստեղծելով հսկայ կազմակերպութիւն մը, Ամերիկայէն մինչեւ հեռաւոր Աւստրալիա։ Միակն է ան որ հանրային աշխատանքի լայն ասպարէզ է ստեղծած հայ կնոջ համար։ Միակն է որ իր շարքերուն մէջ ունի ոչ թէ ապրուստի եւ կեանքի անհրաժեշտ պայմաններն ու ... ուսութիւնը չկրցող կիներ, ... պէս է ուրիշ ազգերու մէջ, այլ ... նմանապէս ժողովուրդի այն զաւակները որոնք իրենց տունը, իրենց զաւակները կերակրելու մտահոգութեան ... տագնապած, կ'աշխատին օրն ի բուն ... յաճախ գիշերները իրենց հանգստի ... հաշուելով ժամերը նուիրելով ... Խաչին։ Միակն է դարձեալ ... խորապէս զգալով հայ կնոջ պաշտ... խանդաղատութեան բաժինը ... ջարդին դէմ, մեծ քաջութեամբ ... կ'աշխատի նոր սերունդի ֆիզիքական եւ բարոյական պահպանման համար ... Այս բոլորին փոխարէն ի՞նչ կը ... ու ան մեզմէ .— համեստ անդամավճար մը, քաջալերութիւն եւ ... մակրութիւն իր ձեռնարկներուն համար։ Գիտնանք ուրեմն գնահատել ... մեր մայրերուն ... ներն, որպէսզի անոնք ալ կրկնապատկեն իրենց ջանքերը»։

Օր. Ա. Առաքելեանի երկու գեղեցիկ երգերէն վերջ, որոնք երգուեցան բացառիկ յաջողութեամբ, Գ. Բ. Զարգարեան արտասանեց Դ. Վարուժանի «Վահագնը», խոր զգացումով եւ նուրբ արուեստով մը։

Փարիզի մասնաճիւղը վերջը պատրաստած էր իր անակնկալը, եւ ինչ հաճելի անակնկալ,— երկու սիրուն զաւեշտներ՝ իր անդամ-անդամուհիներէն կազմուած սիրողներու խումբի կողմէ։

Առաջինը, Հնարամիտ Վարժապետը ներկայացուեցաւ. Գ. Կարպիս (Ցակոբ աղա), Գ. Ցովիկ Եղիազարեան (Գ. Վահրամ), Գ. Արամ ... (Աւետիսեան էֆէնտի), եւ տիկին ... (Սուրբիկ Հանըմ) կողմէ ... յաջողութեամբ։ ... չէր հաւատար թէ բոլորն ալ ...

...անգամ բանի վրայ ոտք կը դնէին. այնքան բնական էր իրենց խաղը եւ համեղի:

Երկրորդն էր «Թանկագին համբոյրը» դերակատարութեամբ Գ. Ս. Թորոսեանի (Գիրիւլիկին), Գ. Գէորգ Թորոսեանի (Ուստոյեկին), Օր. Ցասենիկազարեան (Տիկին Ուստոյեկին) եւ Օր. Գըլըճեան (Նաստիա): Հոն ալ փոքրուած եւ համակրելի դերակատարութիւն մը կար յանձին Գ. Ս. Թորոսեանի որ առանձնած էր խաղին ծանրութիւնը: Միւս երեք դերակատարները ոչ միայն յաջողութեամբ կատարեցին իրենց բաժինը, այլեւ չզգացուցին ոչ Գ. Թորոսեանի եւ ոչ ալ համեցին թէ նոր են լծուած գրամաններուն այդ ասպարէզին եւ դժուարին աշխատանքին, կ. Խաչի սիրոյն:

Երկու խաղերն ալ որոնք կուշտ ու կուռ խնդացուցին ներկաները եւ գըլուխ առատ ծափերով: Փափաքելի էր որ այդ փոքրիկ խումբը յօրինէին իրենց այս առաջին փորձէն վերջ եւ շարունակէին կ. Խաչը օժանդ մնայուն սիրողներու խումբով մը:

Ժամը 3ին արդէն պարերը սկսած էին Մինչեւ կէս գիշեր ոչ ոք մտքէն անցուց մեկնիլ: Երանի՜ Փարիզի Խանամփիւռին յոյսերը հասայթի տեսակէտով ալ յաջողութեամբ պսակուած ըլլային

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ. — Նոյնութեամբ կը հրատարակենք այս կոչը, յառաջիկային անդրադառնալու համար:

Հայրենակիցներ, Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնս՝ իր կազմութեան երկրորդ տարուան սեմին վրայ կանգնած, պարտք կը զգայ բարոյական հակիրճ տեղեկագրով մը կոչ ուղղելու Փարիզի եւ շրջանի հայ երիտասարդութեան, որպէսզի ան ազգային պարտք մը նկատէ՝ իր շուրջ հաւաքուելով իր աշխատակցութեան բաժինը բերելու այն նպատակի իրագործման որ է, Հայ Երիտասարդութեան մտաւոր եւ ֆիզիքական բարձրացումը:

Միութիւնս՝ հիմնուած անցեալ տարուանկիզբը, Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութեամբ եւ նիւթական օժանդակութեամբ, վաւերացուած ֆրանսական կառավարութենէն, համեստ ծրագրով մը առարկայ ունի, կազմակերպուելով, լծուելով համագաղութային ազգապահպանման կենսական գործին:

Մէկ տարուան կարճ շրջանը բաւական եղաւ որ Միութեանս շուրջ հաւաքուի Փարիզի հայ երիտասարդութեան մէկ կարեւոր մասը: Մեր շարքերը կը ստուարանան հետզհետէ նոր անդամակցութիւններով: Մեր Ա.ին քայլերուն մէջ իսկ մեր գտած քաջալերութիւնը՝ մղիչ ոյժ մը կը դառնայ մեզ որ հետզհետէ գործադրութեան դնենք մր ծրագրի բոլոր տրամադրութիւնները:

Միութիւնս ունենալով իր սեփական ակումբը, Փարիզի կեդրոնական մէկ թաղին մէջ (8, Rue Boussuet, Paris). հետզհետէ դայն կը կահաւորէ եւ կ'օժտէ ընթերցասրահով մը, ճոխացնելով իր դեղեցիկ մատենադարանը որ կոչուած է ըլլալու փարիզահայ մտաւորականութեան ժամադրավայրը:

«Առողջ միտք առողջ մարմնի մէջ», կ'ըսէ առածը, այս ճշմարտութիւնն է որ չէր կարելի անտես առնել, ահա թէ ինչո՞ւ Միութիւնս բծախնդիր է իր անդամներուն, ինչպէս մտաւոր նոյնպէս ֆիզիքական զարգացման Մտաւոր ժամանակի մը մէջ, իր ընդարձակ շէնքին մէջ կ'ունենայ արդիական կահաւորումով օժտուած մարմնամարզական սրահ մը, առքերով մարմնակրթանքի դասախօսութեանց շարք մը:

Մտաւոր եւ ֆիզիքական զարգացման առնթեր երիտասարդութեան համար անհրաժեշտ ըլլալով զանազան զբօսանքներ, արդէն իսկ շատ մը խաղերու համար սարքաւորուած են սրահներ, որպէսզի հայ պատանին կամ երիտասարդը տարբեր հաճելի զբօսանքներու վայելքն ալ ունենայ:

Միութեանս ծրագրին մէկ կարեւոր մասը արդէն իրականութիւն է: Գրական պարբերական երեկոյթներու շարք մը հաստատած ենք, որոնք տեղի կ'ունենան հինգշաբթի երեկոներ, պատմական եւ գրական նիւթերու շուրջ: Դասախօսութիւններէ վերջ պարի բաժին մը՝ համեմուած գեղարուեստական կտորներէ, զուարթութիւն կը ստեղծէ հաւաքուած երկսեռ երիտասարդութեան մէջ:

Այս սեղմ էջը բաւական չէ մեր ծրագիրը ամբողջութեամբ պարզելու համ: Անհրաժեշտ կը նկատենք սակայն յայտնելու թէ մեր Միութիւնը կազմուած ըլլալով բացարձակապէս չէզոք գետնի վրայ, մէկ նպատակ միայն ունինք. մեր ակումբը դարձնել՝ «Ազգին Տունը» ուր հայ երիտասարդութիւնը առանց կուսակցական եւ դաւանական խտրութեան գայ հայ ազգային մթնոլորտի մը մէջ իր մտաւոր սնունդը փնտռելու, Հայ շինելու եւ Հայ զգալու ինքզինքը, պատրաստելու համար մեր սիրելի հայրենիքին գիտակից քաղաքացին:

Երիտասարդ ընկերներ, բացարձակապէս ազգապահպանման նուիրական գործին շուրջ կազմած մեր ծրագրին գործադրութեան մէջ հարկ է որ հաւաքուինք բոլորս անխտիր, ձեռք ձեռքի, միացեալ ճակատով դիմադրաւելու եւ պայքարելու այն աղէտին դէմ, որ կը կոչուի՝ այլասերում:

«Ոյժը Միութեան մէջ է»: Երբ եւ իցէ այս իմաստուն խօսքը այնքան ճիշդ չէ հնչած՝ որքան այժմ, մեր գաղթականի սա անկազմակերպ վիճակին մէջ, ուր տխուր է իրականութիւնը

Մեր ձեռնարկը մեզ պիտի առաջնորդէ համագաղթային երիտասարդութեան կազմակերպութեան մը ու նուիրական գործին:

Ձեզ երկարեցէք մեզ:

Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութիւն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅԼԱՆԴԱԿ ԲԺԻՇԿԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ի զուր չէ որ բժշկական միտք մը ըսեր է մեր տարագիր ժողովուրդի դժբախտութեան օրերուն.

— Այս ժողովուրդը ցաւը վերջը պիտի զգայ, այսինքն, վէրքին ահաւորութիւնը վերջը պիտի տեսնէ:

Եւ իսկապէս, Թուրքը միայն չէր տարեց, այլեւ մեր բարոյական նկարագիրը խաթարեց:

Անցեալները երկու հայրենակիցներ վէճի կը բռնուին, դրեթէ անարժէք գործի մը համար, մէկը՝ գործատէր ֆրանսացի գործատիրոջ, միւսը գործատէր - սեփականատէր: Այսպէս է, այսպէս չէ, մեր Գ. սեփականատէրը յոխորտալով թէ ինք Ֆրանսահպատակ է, իրեն «ոչ ոք կրնայ դպչիլ», խռովէն կը յարձակի եւ գլխէն ծանրապէս կը վիրաւորէ իր արենակից բայց «հայմաթլօս» հայրենակիցը, մինչեւ իսկ առրճանակ քաշելու յանդգնութիւնը կ'ունենայ

Մեր դժբախտ «հայմաթլօսը», որ դեռ նոր էր բոյն շինած, ամուսնացած, կը խեղդուի շատ յանցած եւ յետոյ կը մեռնի ...

Մեր «ֆրանսացի» հայրենակիցը իր պատիժը պիտի կրէ՞ թէ ոչ, այդ չէ գիս հետաքրքրողը, այլ ֆրանսահպատակ ըլլալու իր յոխորտանքը եւ այդ առթիւ ամէն ասպնութիւն, բռնութիւն գործելու «ազատութիւնը»:

Ուրիշ մըն ալ նոյն ձեւի ապառնատեսութեամբ շատ անարժէք վէճի մը առթիւ, ապաւինելով իր ֆրանսացի բարեկամ փաստաբանին, կը յայտարարէր թէ պիտի խաւարեցնէ այնքան խոստմնալից երիտասարդի մը արեւը:

Գոռոզախօսութիւն՝ անկասկած: Արեւելեան յիմար ունակութիւն որ մեզի ժառանգ մնաց Թուրքէն, ու հոս, տակաւին կրել նոյն վարնոց նկարագիրը, խորհելով թէ ֆրանսացի բարեկամ մը զինք կը փրկէ իր գործած ոճիրէն, խորհիլ թէ հպատակ ըլլալով իր տխմարութիւնը կը մնայ անպատիժ, — Թըզավարի մը տայնութիւն է միայն:

Ի՞նչ զարշելի ունակութիւն է, — հպատակութիւն կամ ազգային դիմագիծ փոխելով, սպառնալ եղբօրը ...

Կ. Գօյիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ. — Կեդր. Ցանձնաժողովի ձեռնարկին ընդհատումէն վերջ (1936 հոկտ. 4) ստացուած են հետեւեալ գումարները, ինչպէս հաղորդած է ինք մարտ 23ի յայտարարութեամբ. —

Ա. Ահարոնեան, Մարսէյլ,	200
Տիլանեան, Զուիցերիա	100
Աշեան	50
Ռմն Ա. (Ա. Խ.ի միջոցաւ)	200
» Գ. » »	300
Ա. Չափրեան, Քազապլանքա	100
Աղեքսանտրիայէն Գ. Ս. Ստեփանեանի միջոցաւ	851
Համազգայի Սանօթօրիումի հիւանդները	110
Տիգրան Օհանեան	30
Թ. Ցորանեան, Թուլոն	30
Ա. Ս. (Բ. անգամ)	50
Մանուկ Ֆէրմանեան, Հալէպ	20
Մ. Աւագեան, Վիշի	5
Փ. Մանուկեան, Վիէն	50
Եղեկիէլեան, Սէվրան	10
Մարսէյլէն, Ա. Քէօսէեանի միջոցաւ (335 փրանք). —	
Ա. Քէօսէեան	100
Խաչենան եղբարք	100
Մ. Աւտոյեան	10
Խ. Պօղոսեան	25
Յ. Տէրոյեան	20
Լ. Մանուկեան	10
Յ. Զրահեան	10
Գ. Յովսէփեան	10
Սալոն Զորի Հայր. Միութ.	50
Վիէնէն, ընկ. Ն. Խաչիկեան միջոցաւ (370 փր.) —	
Կարապետ Մուրատեան	50
Մովսէս Կարապետեան	50
Գէորգ Մանուկեան	50
Ներսէս Խաչիկեան	50
Արամ Պարոնեան	25
Գրիգոր Տէր-Խաչատուրեան	25
Սերոբ Արամեան	25
Սարգիս Հայրապետեան	25
Յակոբ Մկրեան	20
Ռմն	15
Ս. Թէրզիպաշեան	20
Կ. Փէլիվանեան	15
Գումար՝	2811
1936 հոկտ. 4ի գումարը՝	11685
Ընդհ. գումար՝ Ֆր.	14.496

Աղեքսանդրիոյ ցանկին մանրամասնութիւնները. —

Գ. Գ. Մեպուհ Ստեփանեան 200 եգիպտական դահեկան ողջ, Յակոբ Գըլըճեան 100, Կարօ Յակոբեան 100, Յովսէփ Գամպուրեան 100, Գասմաճեան եղբարք 50, Լեւոն Արփիարեան 25, Եղիազար Տէյիրմէնճեան 25, Կարապետ Առաքելեան 25, Լեւոն Ճիյէրճեան 25, Կարապետ Գավաֆեան 25, Գրիգոր Մամուրեան 25, Փրոֆ. Զարեհ Փիրանեան (Ֆլօրիտա) 40, Յովնիկեան եղբ. 50: Գումար՝ 790 ե, դ. ողջ: 851 Ֆր. Ֆր.:

ԾԻԾԱՂ

— Պարոն դոնապան, քու հնկողութեանդ կը վստահիմ, իմ բացակայութեանս չեմ ուզեր որ սա դիմացի երիտասարդը իմ յարկաբաժինս մտնէ:

Մէկ շաբաթ վերջը վերադառնալով

— Ի՞նչ անցաւ դարձաւ իմ բացակայութեանս

— Պէտք եղած հսկողութիւնը կատարեցի, պարոն, այդ երիտասարդը այս տունէն ներս չմտաւ, միայն տիկինդ երբեմն անոր կ'այցելէր, այս մասին հսկողութիւն պատուիրած չէիք:

ԾԻԾԱՂ

— Ի՞նչ է այս, ձեր բերած գինիին շիշին մէջ ողջ ճանճ մը կայ:

— Պարոն, ճանճին ողջ մնալը կ'ապացուցանէ թէ մեր գինին անվնաս է առողջութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յօդ. 59. Աշխատաւորների պատգամաւորների շրջանային, քաղաքային, ռայոնական, աւանային եւ գիւղական Խորհուրդների գործադիր ու կարգադրիչ մարմիններ են հանդիսանում նրանց կողմից ընտրուող գործադիր կոմիտէները, կազմուած՝ նախագահից, նրա տեղակալներից, քարտուղարից եւ անդամներից:

Յօդ. 60. Փոքր բնակավայրերի աշխատաւորների պատգամաւորների աւանային եւ գիւղական Խորհուրդների գործադիր եւ կարգադրիչ մարմիններն են հանդիսանում նրանց կողմից ընտրուող նախագահը, նրա տեղակալը եւ քարտուղարը:

Յօդ. 61. Աշխատաւորների պատգամաւորների Խորհուրդների (շրջանի, քաղաքի, ռայոնի, աւանի, գիւղի) գործադիր կոմիտէներն իրենց տերիտորիայի կուլտուրական - քաղաքական եւ տնտեսական շինարարութիւնը ղեկավարում են աշխատաւորների պատգամաւորների համապատասխան Խորհուրդների եւ վերադաս պետական մարմինների որոշումների հիման վրայ:

Յօդ. 62. Աշխատաւորների պատգամաւորների շրջանային Խորհուրդների գործադիր կոմիտէները շրջանային Խորհուրդների նիստեր հրաւիրում են տարեկան ոչ պակաս, քան 6 անգամ:

Յօդ. 63. Աշխատաւորների պատգամաւորների քաղաքային, ռայոնական, աւանային եւ գիւղական Խորհուրդների նիստեր (պլենումներ) հրաւիրում են ամսական ոչ պակաս, քան մէկ անգամ:

Յօդ. 64. Աշխատաւորների պատգամաւորների շրջանային, քաղաքային եւ ռայոնական Խորհուրդներն իրենց նիստերի ժամանակ ժողովը վարելու համար ընտրում են նախագահ եւ քարտուղար:

Յօդ. 65. Գիւղական Խորհրդի նիստերը հրաւիրում եւ վարում է գիւղական Խորհրդի նախագահը:

Յօդ. 66 Աշխատաւորների պատգամաւորների Խորհուրդների գործադիր մարմիններն անմիջականօրէն հաշուետու են ինչպէս աշխատաւորների պատգամաւորների այն խորհրդի առաջ, որն ընտրել է նրանց, նոյնպէս եւ աշխատաւորների պատգամաւորների վերադաս Խորհրդի գործադիր մարմնի առաջ:

Յօդ. 67. Աշխատաւորների պատգամաւորների Խորհուրդների վերադաս գործադիր կոմիտէներն իրաւունք ունեն վերացնելու ստորադաս գործադիր կոմիտէների որոշումներն ու կարգադրութիւնները եւ կասեցնել աշխատաւորների պատգամաւորների ստորադաս Խորհուրդների որոշումներն ու կարգադրութիւնները:

Յօդ. 68. Աշխատաւորների պատգամաւորների վերադաս Խորհուրդներն իրաւունք ունեն վերացնել աշխատաւորների պատգամաւորների ստորադաս Խորհուրդների եւ նրանց գործադիր կոմիտէների որոշումներն ու կարգադրութիւնները

Յօդ. 69. Աշխատաւորների շրջանային Խորհուրդները կազմակերպում են գործադիր կոմիտէների հետեւեալ բաժինները՝

Հողային,
Ժողովրդական կրթութեան,
Ֆինանսական,
Ներքին առեւտրի,
Առողջապահութեան,
Սոցիալական ապահովութեան,
Ընդհանուր,
Ճանապարհային
Պլանային յանձնաժողով:

Կադրերի սեկտոր՝ գործադիր կոմիտէի նախագահին կից:

Եւ բացի այդ, շրջանի տնտեսութեան առանձնայատկութիւններին համապատասխան եւ ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի նախագահութեան հաստատմամբ, աշխատաւորների պատգամաւորների շրջանային Խորհուրդները կազմակերպում են կոլտնտեսային եւ տեղական արդիւնաբերութեան բաժիններ.

Յօդ. 70. Շրջանի պայմաններին համապատասխան, ԽՍՀՄ ի եւ ՀԽՍՀ ի օրէնքների հիման վրայ եւ ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի նախագահութեան հաստատմամբ, ներքին գործերի ժողովրդական Կոմիսարիատն աշխատաւորների պատգամաւորների շրջանային Խորհուրդներին կից կազմակերպում է իր վարչութիւնները:

Յօդ. 71. Աշխատաւորների պատգամաւորների շրջանային Խորհուրդների բաժիններն իրենց գործունէութեան ընթացքում ենթարկւում են ինչպէս աշխատաւորների եւ նրա գործադիր կոմիտէին, նոյնպէս եւ ՀԽՍՀ համապատասխան ժողովրդական Կոմիսարիատին:

Յօդ. 72. Աշխատաւորների պատգամաւորների քաղաքային խորհուրդները կազմակերպում են գործադիր կոմիտէների հետեւեալ բաժինները՝

Ֆինանսական,
Կոմունալ տնտեսութեան,
Ներքին առեւտրի,
Առողջապահութեան,
Ժողովրդական կրթութեան,
Սոցիալական ապահովութեան,
Ընդհանուր,
Պլանային յանձնաժողով:

Կադրերի սեկտոր՝ գործադիր կոմիտէի նախագահին կից:

Եւ բացի այդ, քաղաքի արդիւնաբերութեան առանձնայատկութիւններին, քաղաքային եւ մերձքաղաքային տնտեսութեան համապատասխան, տեղական արդիւնաբերութեան եւ հողային բաժիններ:

(6)

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՉԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Սեննակի դուռը խնամքով գոցելէ վերջ, երբ երկու ընկերները առանձին մնացին, Չախարովը գրպանէն դուրս բերաւ նամակը, պատռեց պահարանը, որու վրայ հասցէ չէր գրուած: Աչք մը նետելով նամակի վրայ՝ ուրախացած բսաւ ընկերոջը

— Նամակը մաքուր ռուսերէն գրուած է...

— Ի՞նչ կ'ըսէք:

— Այո՛:

— Կարդա՛, տեսնենք:

Ընթերցողին ծանօթ նամակը կարդալէ վերջ, Չախարովը թուղթը մօտեցուց մոմին: Նամակը վայրկեանի մը մէջ բռնկելով փճացաւ:

— Հիմա աւելի հանգիստ կրնանք ըլլալ, — ժպտելով խօսքը ուղղեց բժիշկ Չախարովը, — մեր վրայ հսկող աչքեր շատ կան: Բացի Թուրք կառավարութենէն մենք պէտք է հաշուի առնենք եւ մեր պատուական հիւպատոսը, որ անշուշտ մեր մասին պիտի տեղեկագրէ Փեթերպուրկ:

— Իսկ այդ Լեւո՞նը, այդ այն անձնաւորութի՞ւնն է, որու մասին մեզ յայտնեցին Թիֆլիս ...

— Միեւնոյնը:

— Շատ կ'ուզէի անոր հանդիպիլ:

— Անշուշտ շուտով կը տեսնուինք:

Չախարովի հետ ունեցած առաջին հանդիպումէն վերջ, Գարեգինը գրեթէ ամէն օր, ազատ ժամերուն անոնց հետ կ'անցընէր ժամանակը: Գարեգինի ցուցմունքով Մահմուտ Աղի գործարանի ճիշդ դիմացը գանուող տնակին տունը վարձուեցաւ, այն մտքով, որ եթէ հեռաւոր թաղի մը մէջ բնակին նորեկները՝ կառավարութիւնը շատ աւելի խստութեամբ պիտի հետեւի անոնց ամէն քայլին, քան եթէ այդքան հրապարակային տեղ մը բնակէին, ինչպիսին էր Խաչ Փողանը, պետական պահակատան դէմ դիմացը:

Երրորդ այցելութեան ժամանակ միայն Գարեգինը հնարաւորութիւն ունեցաւ հանդիպելու Չախարովի խմբի չորրորդ անդամի հետ, որ, ինչպէս նախօրօք ըսինք, պաշտօնութեան մը հետեւանքով սենեակէն դուրս չէր գար:

— Ա՛յ, ահաւասիկ մեր չորրորդութեան հոգին, — քաջալերաբար ժպտելով բժշկապետ Չախարովը ընդառաջ գնաց օրիորդի մը, որ շալ մը ուսերուն առած՝ դահլիճի վրայ բացուող կողմնակի սենեակէ մը դուրս ելաւ, — ծանօթացէք, պարոն Գարեգին ... Սոնիա Ալլանով, մեր հիւանդանոցի մանկաբարձուհին:

Աղջիկը մտերմօրէն ձեռքը երկնցուց Գարեգինին, որ կարկամած՝ կարծես տեղէն չէր կրնար երերալ, այնքան որ շլացեր էր Սոնիայի արտակարգ գեղեցկութենէն:

— Ձեր մասին լսեր եմ արդէն, մեր յարգելի բժիշկը պատմեց, — հայերէն սկսաւ խօսիլ Սոնիան, — կը ցաւիմ, որ աւելի շուտ չկրցայ հանդիպիլ ձեզ ... տկար էի:

Կարծեմ Սոնիա Ալլանովը ընթերցողին կրկին անգամ ծանօթացնելու կարիք չկայ Միեւնոյն աղջիկն էր, որուն վերջին անգամ հանդիպեցանք Արսէնեաններու տունը:

Լեւոնի եւ Մոսոյի Թիֆլիսէն հեռանալէն շաբաթ մը վերջը, Սոնիան մեկնած էր Մոսկուա ուսանելու: Հակառակ հօր թախանձագին նամակներուն, մանկաբարձութեան ճիւղին էր հետեւած, օր առաջ աւարտելու եւ Կովկաս վերադառնալու ցանկութեամբ: Ուսանողութեան երրորդ տարին, աւարտական քննութիւններէն առաջ պատահաբար հանդիպած էր բժշկապետ Չախարովին, որ Մոսկուայի մէջ ծանօթ անուն մըն էր: Առաջին իսկ հանդիպումէն, գիրար գնահատող ծանօթութիւն մը ծայր առաւ անոնց մէջ, որ վերջէն սերտ բարեկամութեան մը փոխուեցաւ: Միասին ծրագրեցին Թրքահայաստանի որ եւ իցէ անկիւնը հիւանդանոց մը բանալու ձեռնարկը: Երբ Թրքական կառավարութենէն անհրաժեշտ թոյլտուութիւնը ստացան, Սոնիան եւ Չախարովը անմիջապէս վերադարձան Թիֆլիս, ուր Պետր Կարպովիչ Ալլանովը, աղջիկը այդ ձեռնարկէն ձեռք քաշել տալէ յուսահատած, պատրաստակամութիւն յայտնեց նախնական բոլոր ծախքերը հոգալ անձնական գրպանէն, հիւանդանոցի շէնքի կառուցման ալ մասնակցելու խոստումով:

Սոնիան արտաքինով գրեթէ չէր փոխուած, նոյն գեղեցիկ աչքերը, նոյն փղոսկրեայ մորթը, նոյն սլացիկ հասակը, բայց ինչ որ չկար այլ եւս այդ անոր դէմքի մանկական, զըւարթ արտայայտութիւնն էր:

Չախարովը եւ ընկերները նոր վարձուած տունը փոխադրուելէ վերջ, Գարեգինը ամէնօրեայ հիւր մը դարձաւ անոնց, թէ որպէս մէկը, որուն կրնային վստահիլ եւ թէ որպէս հաճելի խօսակից մը, որու հետ կարելի էր ազատօրէն խօսիլ: Բժշկապետը իր ընկերներով դեռ գործի չէր սկսած, սպասելով Պոլսէն գալիք կայսերական ֆէրմանին, որ առանց կ'ուշանար, թէեւ կուսակալը կը հաւաստիացնէր որ շատ շուտով կուգայ:

Ինչպէս ըսինք, Գարեգինը ամէն օր կը հանդիպէր Չախարովին եւ ժամերով կը մնար անոնց հետ: Բացի գործի ընդհանուր հետաքրքրութենէն՝ Գարեգինի ամէնօրեայ այցելութիւնները ունէին եւ անձնական դրդապատճառ մը: Ճիշդ է որ Գարեգինը նոյն իսկ ինքնիրեն չէր խոստովաներ, բայց եւ այնպէս ան ոտքով գլխով սիրահարուած էր:

Սոնիան մտերմօրէն կը տեսնուէր Գարեգինի հետ: Երբեմն ժամերով առանձին կը մնային: Գարեգինը մանրամասնօրէն կը ծանօթացնէր աղջիկը յեղափոխական շարժման, իրենց կատարած աշխատանքներուն. կը խօսէր իրենց ծրագիրներու եւ հնարաւոր ապստամբական ընդհանուր շարժման մասին, որ միաժամանակ պիտի բռնկէր Վասպուրականի եւ Տարօնի մէջ: Սոնիան դէմքի կեդրոնացած արտայայտութեամբ մտիկ կ'ընէր Գարեգինի խօսքերուն, ներքուստ ուրախանալով, որ ինք պատմական շրջանի մը, Երկիր կը մտնէր, որ մեծ դէպքերու ականատես եւ օժանդակող մը պիտի ըլլայ:

Անգամ մը, երբ Գարեգինը աւելի հանգամանօրէն խօսեցաւ ապստամբութեան ծրագրի մասին, Սոնիան քանի մը բոպէ մտածելէ վերջ, կարծես երկմտելով հարցուց.

— Ըսէք խնդրեմ, այդպիսի մեծ ծրագիր մը յաջողցնելու համար, կարող ղեկավարներ ունի՞ք:

— Այսինքն թէ ինչպէս ...

— Որ կարողանան զինուած ժողովուրդը ղեկավարել ոչ թէ միայն ցուցմունքներով, այլեւ անձնապէս անոնց ղեկավարութիւնը ստանձնելով:

— Օրիորդ, մենք բաւական թիւով փորձուած խմբապետներ ունինք ...

— Անշուշտ ունիք, բայց իմ հարցըս անոնց չի վերաբերիր ... ա՛յ, ես ըսել կ'ուզեմ թէ՝ ունի՞ք մէկ երկու մարդիկ, որ կարողանան այդ խմբապետները ղեկավարել, ընդհանուր ուղղութիւն տալ ապստամբական շարժումին ... կարծեմ կը հասկնաք, թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզեմ:

— Կը հասկնամ, օրիորդ ... անշուշտ մենք ունինք ղեկավար մարմին մը, բայց ձեր փնտռածը այդ չէ, դուք ղեկավար կը փնտռէք: Անշուշտ դժուար է ըսել թէ ղեկավար մարմնի ո՞ր անդամը ապստամբութեան մը պարագային իրապէս ուղղութիւն տըւողը պիտի դառնայ ... Ի հարկէ ես միայն կարծիք մը կրնամ յայտնել, ապագան է որ պիտի ցոյց տայ իսկական ղեկավարը: Իմ կարծիքով, Լեւոնը կամ Վահէն ... այս երկուքէն մէկը ...

— Գիտեմ, պարոն Վահէին անգամ մը հարեւանցի կերպով ծանօթացեր եմ Արսէնեաններու մօտ ... այն ժամանակ ես շատ ալ չէի հետաքրքրուեր հայկական խնդիրներով ...

ՍԻՐԱՆՈ (Շար.)

Ցուցարարական դժգոհութիւնը Սուրիոյ դէմ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն Թանի, Ապրիլ 1 թուականով — Վերջերս անհամաձայնութիւններ ծագեցան սուրիական կառավարութեան եւ Ճէպէլը Տրիւզի երեւելիներուն միջեւ։ Այս վերջինները տիւրզի կառավարիչի մը անուանումը կը պահանջէին։ Ներկայ Սուրիացի կառավարիչը, Նասիպ պէյ Ալ-պաքրի Դամասկոս գնաց, իր կառավարութեան իմացնելու համար այս պարագան, իբրեւ փոխանորդ ձգելով Ներքին գործերու տիւրզի տեսուչը։ Այս միջոցին շարժման վարիչը, Հասան պէյ էլ Աթրաշ, ազատական Սուլթան փաշա էլ Աթրաշի աջակցութեան դիմեց, եւ նախորդ յեղափոխութեան վարիչը չափաւորութեան խորհուրդ տուաւ։ Սուլթան էլ Աթրաշ այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Աժանս Հավասի թղթակցին — «Իբրեւ պետը Սուրիոյ յեղափոխութեան, ես բացատրեցի ազգականիս թէ մեր հիմնական նպատակը պէտք է ըլլայ Սուրիոյ միութիւնը եւ թէ Ճէպէլը Տրիւզի շահը կը կայանայ այդ միութեան մէջ»։

Հակառակ այս իմաստուն խորհուրդին, երեւելեաց ժողովը պահանջեց որ կառավարիչ նշանակուի Հասան պէյ էլ Աթրաշ։ Դամասկոսի կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի, միտքերը հանդարտեցնելու եւ թիւրիմացութիւնները փարատելու համար։

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ 15,000,000 փամփուշտ ապսպրած էր Նորվեկեան գործարաններու, բայց կառավարութիւնը արգիլեց գործադրութիւնը, երբ 4 միլիոնը Օսլօ հասաւ, չոգենաւ դրուելու համար։ Այս արգելքին պատճառ կը համարուի միջազգային կացութիւնը։ Նորվեկիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը կ'ըսէ թէ ուրիշ պատճառ մըն ալ կայ, սակայն չի կրնար յայտնել։

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ ՊԱՂՏԱՏ հասաւ գեղանի Գերմանուհի մը, որ նշանուած է Իրաքի սպայակոյտի նախագահին՝ Զօր. Պէքիր Սըտքըի հետ։ Մինչեւ սահմանագլուխ դիմաւորելու գացած էր սպայ մը։ Համաձայն իսլամական սովորութեան, աղջկան անունը չի յայտնուիր։ Պէքիր Սրտքը զայն գտած էր Վիէննայի մէջ, անցեալ ամառ։

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱՏՈՒՂԻ Դ. վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 15ին, ժամը 17.30ին (եւ ոչ թէ ժամը 21ին, ինչպէս նախորդ վիճակահանութեանց առթին)։

ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆ մը երեւան հանուեցաւ Փարիզ-Նիս շոգեկառքի տոմսակներուն մէջ։ Տարինէրէ ի վեր վերադարձի տոմսակներ կը տրուէին, չնորհիւ զանազան մեղսակցութեանց։

ԻՏԱԼԱՑԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ Ֆուրիօ Նիքլօ ապրիլ 1ին կոտրեց արագութեան համաշխարհային մրցանիշը, ժամական միջինը հասցնելով 517 քիլոմեթր 836ի։ Նախորդ մրցանիշը կը պատկանէր Ֆրանսացի Անոււի, որ 1935 օգոստոս 10ին կտրած էր ժամական 476 քիլ. 316։

ՆՈԲԷԼԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ թեկնածու առաջարկուած է Կանտի, Հնդիկներու հռչակաւոր առաջնորդը։

16 ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՏԱՆԻ ՄԸ, Մորիս Գոռւառ, 1914ին իր մեծ եղբօր ինքնութեան թուղթերը կողոպտելով, զինուոր գացած էր, հայրենիքին ծառայելու համար։ Երեք եղբայրները մեռան ռազմադաշտին վրայ, հայրը՝ սրտի ցաւէն՝ իսկ ինքն՝ ալ յիմարանոց մը ինկաւ ուր մնաց չորս տարի վերջը։ Մայրն ալ վշտէն մեռաւ եւ մնաց միայն աղջիկ մը։ Այս քաջ տղուն յիշատակը յարգելու համար նամականիշ մը հրապարակ հանուեցաւ։

ԳԱՆԴՈՒԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ծառայողները ժողով մը գումարելով, որոշեցին պնդել հետեւեալ պահանջներուն վրայ — Ցաւելում աշխատավարձքի, ջնջում անուանքի եւ պարգեւի (փուռպուար)։

Կառավարական խրատարարը 12 առ հարիւր յաւելում որոշեց փոխադրութեանց թանուորներուն համար։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան

Տեղի կ'ունենայ 14 Ապրիլ, կիրակի, ժամը 3ին,

SALLE DE GÉOGRAPHIE սրահին մէջ, 184 Bld. St. Germain

Կը խօսի ֆրանսերէն Պ. ՀՐԱՆՏ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «La guerre Arménienne et ses enseignements 1914—1921»

Տեղի կ'ունենայ փոքրիկ գեղարուեստական բաժին։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան ժողովը 3 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պ. Գարակէօզեանի սրահին մէջ, 45 Rue de la République։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։ Ներկայ կ'ըլլայ Ընդ. Տ. Պատասխանեան եւ կը խօսի Միութեան նպատակներու շուրջ։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Տ. Հ. Կ. խաչի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամներն ու անդամուհիները 3 Ապրիլ շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին իր ակումբին մէջ, կարեւոր օրակարգ. վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԳԱՆՁԵՑ ՔԱՑԵԱՆԻ Արծիւ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 3 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ Ներկայութիւն։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Հարաւ. շրջանի «Ցառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

4 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ, 150 Route d'Orléansի սրահին մէջ,

Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի ՀԻՒԱՆԴՏԵՍ կատակերգութիւնը մէկ արարով։

Արտասանութիւններ, խմբերգներ, անակնկալներ։ ԹԱՌ ՈՒ ՊԱՐ։

Մուտք՝ 3 ֆրանք։

Կ. ԽԱՉԻ ՕՐ—ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Պանթէօ-Բաշանի Կ. Խաչի Մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, 11 Ապրիլ, ժամը 4էն մինչեւ կէսգիշեր,

CHEZ BOIVINի սրահին մէջ, 25bis Ave. de la République Montrouge, մեթրօ Porte d'Orléansի մօտ

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ԼԵՒՈՆ ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ

Կը ներկայացուի երկու զաւեշտ սիրողներու կողմէ։ Կ'երգէ ՕՐ. Հ. ԳՆԵԱԶԵԱՆ, կ'արտասանէ ՕՐ. ՍՕՆԻԱ։

Արտասանութիւն, պարեր ազն. ամուսիններէ։

ԺԱԶ GARIO-CANTI — ԹԱՌ ԳԱՐԵԳԻՆ — ՊԻՒՖԷ

Մուտք՝ 5 ֆր., Երախաներու 2 ֆր.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Դպրոցական Վարչութեան կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին, 4 ապրիլ, կիրակի ժամը 4 — 12, Ecusson Bleuի սրահին մէջ, 23, Rue du Côteau։ Գեղարուեստական բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Մուտք 5 Ֆրանք

Հաղորդ. միջ. — շոգեկառք Սէն Լազարէն եւ օթօպիւս թիւ 1 Իֆնել Մէրի։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կեսարիոյ Հայր. Միութեան Տիկիններու բաժնին կողմէ,

3 Ապրիլ, շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ լոյս,

8 rue Jean-Goujon, Metro Rond-Point Champs-Elysées

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն, ֆանթէզի եւ անակնկալներ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ ՑԱՏՈՒԿ ՄՐԱՀԻ ՄԷՋ

6 ՀՈԳԻՆՈՑ ԸՆՏԻՐ ՃԱԶ — ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

Ելէք զուարճանալ ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ եւ քաջալերել Կեսարացի կինն իր հասարակական գործունէութեան մէջ։

Բացման Հանդէս

«Հայ Արծիւ» սեփական Ակումբին, տեղի կ'ունենայ 4 Ապրիլ կիրակի, ժամը 3.30ին, իր սեփական հաւաքատեղիին մէջ.

22 Rue Richer, Paris (9)

×

«Հայ Արծիւ» Ակումբին անդամագրուիլ փափաքողները կրնան դիմել վերոյիշեալ հասցէին եւ կամ անձամբ ներկայանալ յուլնքշաբթի երեկոները ժամը 7.30էն սկսեալ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Նահանգ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին կողմէ

4 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ԸՆԹԷՐՆԱՍԻՈՆԱԼԻ սրահին մէջ 230 Շըմէն տը լա Մատրակ, Մարսէյլ։

Աղամեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ ԱՐԱԳՕ։

Թատերական Ներկայացում

Նախաձեռնութեամբ Համաշխարհանաքի Վերաշինաց եւ Զարաձնաքի Երիտասարդաց Միութեան եւ մասնակցութեամբ Արաքս երգչախումբի տեղի պիտի ունենայ 4 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին,

Շաֆրիկեան սրահին մէջ, 5 րիւ տը լ'էքիրօ, Մարսէյլ։

Կը ներկայացուի Վ. Տատրեանի ԲԱՐԵԻ ՏԷՐ ՊԱՊԱ

Մուտք՝ 4 եւ 3 ֆր.։

Անուանական նուագի արտասանութեան

Այս կիրակի առաւօտ. 10էն սկսեալ Պ. Զ. ՄԻՐԶԱՅԵԱՆի սրճարանին մէջ, 45, Rue de la Défense, Իսի լէ Մուլինօ, կը նուագեն՝ ՔԵՄԱՆԻ ՍԱՐԳԻՍ եւ ՈՒՏԻ ՑԱԿՈԲ։

Արեւելեան պարուհի Անխարդախ օղի՝ առաջնակարգ աղանդերներով։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. կապոյտ խաչի Երջ. վարչութիւնը Զատկի առթիւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներուն նուիրած է 70 չէօրէկ, իսկ Ազգային Յղութեան քոյրերու վարժարանին (Սէն-Կրասիէն եւ Առնուվիլ) 60 չէօրէկ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆր. կապոյտ խաչի Երջ. վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հանրմոնդեանէ (Parfumerie Rosine) 15 շիշ օտըքոլոներ։

×

Ինծի պատահած ինքնաշարժի արկածին առթիւ, մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք Համախարբերդցիական Միութեան Ֆր. Երջ. վարչութեան եւ բոլոր ժամանեցիներուն եւ ամէն անոնց որոնք գրաւոր կամ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին։

Տէր եւ Տիկ. Ն. Թէպոյեան

Վալանս 31 Մարտ 937

ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Թատերախաղ կազմակերպութեամբ տեղի կ'ունենայ 8 Ապրիլ հինգշաբթի, ժամը 21ին, Sociétés Savantesի մէջ. 28 rue Serpente, (Դ. յարկի) Դասախօս՝ Պ. ՎՐԱՑԵԱՆ, Նիւթ՝ Հայկական խնդիրը։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

2.— ԵՐԵՔ ՍՈՒԼԹԱՆՈՒՀԻՆԵՐԸ— ՖԵՀԻՄԷ, ԽԱՏԻՃԷ, ՖԱԹԻՄԷ

Գրեց՝ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Երկու ամիս յետոյ նոյն դատարանը։ Դատաւորահին դուռը փակ է տակաւին։ Ներսիններուն մէջ ամբոխ, հետաքրքիր, բոլորակ կազմած է փաստաբաններու համատեղութեան մը շուրջ, ուր անուշմար շանցնիր Մահիր էֆէնտի, իր փաթթոցին ձիւնի ճերմակութիւնովը։ Մեր հակառակորդը, մերկացած կ'երեւի իր սովորական գոռոզութենէն։ Համարատուութիւն ընող պաշտօնեայի մը համեստ ձեւերն առեր է։ Բացատրութիւններ կուտայ, գլխու եւ ձեռքի ակնածալից շարժումներով ընդմիջուած, ուրիշ փաստաբանի մը՝ զաժանդէմ եւ ամբարտաւան՝ որուն հեղինակութեանը առջեւ կը կքին, կ'ըստորնանան, կը փոքրանան, չքանումբին միւս անդամները… Բերնէ բերան, ամբոխին մէջ, կը հրջի անունը այդ նշանաւոր մարդուն, որուն կերպարանքը կը յիշեցնէ հին Ասորեստանի տղեց ու պծգալի կուռքերը… Սէյիտ պէյ… Սէյիտ պէյ… Տիրող կուսակցութեան leaderն է ան, երեսփոխանական ժողովին մէջ. մէկը ուրեմն անոնցմէ, որ ճկոյթի շարժումով մը կրնան անձրեւ տեղացնել կամ օդը պայծառացնել. Սիւնի մը կրթընած՝ կը դիտեմ այդ ամէնը, կը զգամ թէ կատաղի պիտի ըլլայ կռիւը, բայց փառք Տիրոջ, վախը երբեք բնակած չէ իմ մէջս։ Դատաւորահին դուռը կը բացուի. բարապանին թթու ձայնը կը լեցնէ նրբանցքները, «Սուլթան Ապտիւլ Համիտ … Ելեւմտական Նախարարութիւն… Սուլթան Մուրատ» եւայլն եւայլն

Մեզ կը կանչեն։ Ամբոխը կը խուժէ դատասրահէն ներս։ Ահա նախագահը, որուն համակրելի դէմքը սովորականէն աւելի գունատ է, իրեն կը հետեւին միւս երկու դատաւորները, որոնք, չգիտեմ ինչո՞ւ, վրաս մեծամեծ թագի տպաւորութիւն կ'ընեն։ Գերեզմաններու լռութիւն սրահին մէջ։ Նախագահը հակառակորդ կողմին ուղղելով խօսքը, «Անցեալ նիստին ձեզի վերջնական պայմանաժամ տրուած էր, ձեր պաշտպանողականը պատրաստելու համար, խօսեցէք»։ Մէկէն՝ ամէնուն աչքը կը յառի Սէյիտ պէյի վրայ, որ իր սպայակոյտը կազմող պաշտպան փաստաբաններու հիացական եւ քծնողական նայուածքներովը խնկարկուած՝ կը կրթնցնէ ձեռքերը դրասեղանին եւ յամր ու չափուած շարժումներու կ'ենթարկէ իր աճեւ եւ ռնկրոտ մարմինը, մինչեւ որ վերջապէս ոտքի կը կանգնի։

«Այս վերջերս միայն փաստաբան անուանուեցայ այս դատին համար, որուն կարեւորութիւնը մեծ է։ Ուսումնասիրութիւններս չկրցայ աւարտել տակաւին. կը խնդրեմ որ դատը յետաձգուի ամիսով մը»։

Նախագահը իմ կողմս դառնալով. «Նէ՞ տէրսինիզ խօսրովեան էֆէնտի» (Ի՞նչ կ'ըսէք, պարոն Խոսրովեան)։ Արտայայտուեցայ բուռն զայրոյթով. «ամօթ» բառը կ'արտասանէի, երբ նախագահը ընդմիջեց. «ամօթ որո՞ւ համար»։ «Ամօթ, արդարութիւնը այսպէս նախատողներուն համար, պատասխանեցի։ Առաջին նիստին մէջ բոլոր այս ճնշումներու հաւանականութեանը վրայ խօսեր էի. դէպքերը դժբախտաբար եկան պէտք եղածէն աւելի հաստատել գուշակութիւններս։ Ձեր դատարանը արդարութեան տաճար մըն է գրական լեզուի մէջ. այս մարդիկը կ'ուզեն որ ան փոխուի կատակերգութեան թատրոնի մը»։ Սէյիտ պէյ զիս ընդմիջելով «այս մարդիկը» (պու ատամլար) բացատրութիւնը որո՞ւ ուղղել կ'ուզէ, հարցուց երեսս. ժողովի ատեանին (մէճլիսի Մէպուսան Էֆէնտիլէրինէ) պատասխանեցի, այն ատեանին, որ այս պահուս հոս փոխադրուած է տարածքի տակ պահելու համար դատաւորները։ Նախագահին աջ ու ձախ կողմը բազմող դատաւորները նորէն սկսան ոգեւորութիւն ցոյց տալ. նախագահին հետ կը խօսէին, բաներ մը կը հասկցնէին, գլուխին, ձեռքերնին ալ շարժումի մէջ դնելով։ Կռահեցի, որոշումը տրուած էր. մէկ ամիս յետաձգում՝ մեծամասնութեամբ։ Նշանները երթալով կը վատթարանային մեզի համար։

(6) (Շար.)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՕՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro . TOLBIAC

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 4 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 4 AVRIL 1937

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3387

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գին 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԿԵՐ...

« Խ. Հայաստան » ստացանք երէկ, մարտ 5էն 22: Եւ դարձուցինք աջ ու ձախ, փնտռելու համար ոչ թէ աւետաբեր լուրեր—այդ յոյսէն շատոնց փակած ենք — այլ որ եւ է խօսք՝ որ ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունենայ հայկական իրականութեան հետ:

Տօ՛ն է նորէն,— յորդահոսան ցնծութիւն, ծափ ու ծնծղայ, ժողով, ճառ, բանաձեւ, բացակայ ողջոյն. Մարտ 18ին բացուեր է «Հայկական ԽՍՀ Խորհուրդների արտակարգ Ցրդ Համագումարը», վաւերացնելու համար նոր Սահմանադրութիւնը: Եւ, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ, ոտքերը գետնէն կտրած, աչքերը շըլ մորած, միայն բերաններն ու ձեռքերն են որ կը բանին անդադար, կը գործեն « հարուածային կարգով »:

Ահա համագումարին Գ. նիստը. «վարչապետ» Գուլոյեանն է որ կը զեկուցանէ, եւ, ըստ ընկալեալ սովորութեան, կը յայտնէ «ժողովուրդ առաջնորդ մեծ Ստալինի»ի անունը (իր բառերն են):

Ու թերթը կ'արձանագրէ չեղափոխ.

— « Երբ հնչում է ընկեր Ստալինի անունը, դահլիճը ոտքի կանգնած բուռն օվացիա է սարքում ընկեր Ստալինի հասցէին, լսւում են «ուռա» բացականչութիւններ»: («Խ. Հ.» 21 մարտ):

Ճառախօսը շարունակելով զեկուցումը, կը շեշտէ. — «Հայ ժողովուրդը գնում է իր բարեկեցութեան, իր երջանկութեան, սոցիալիզմի կառուցման ճանապարհով: Դրա համար ամէնէն առաջ պարտական է ժողովուրդների առաջնորդ, մեր մեծ ուսուցիչ ու հայր Ստալինի»:

Ու թերթը նորէն կը յիշեցնէ.

— «Դահլիճը ոտքի կանգնած օվացիա է սարքում ընկեր Ստալինի հասցէին. «ուռա» բացականչութիւններ»:

Կարելի՞ է Ստալինը յիշել եւ մոռնալ անոր «լաւագոյն աշակերտը», «Անդրկովկասի բոլշեւիկների մարտական ղեկավար» ընկեր Բերիան »:

Եւ դահլիճը նորէն ոտքի կանգնած, «օվացիա է սարքում» ի պատիւ Ազատի Խանջեանի դահճին:

Բայց, հայկական կեանքի մէջ, ե՞րբ է պատահած որ ողբերգութիւն մը խառնուած չըլլայ ամէնէն «չքեղ եւ աննախընթաց » խնդակատակութեան:

Այս միեւնոյն նիստին մէջ, օրակարգի անցնելէ առաջ, կը կարդացուի լիազօրութիւնները ընձեռնողական զեկուցումը, որ կ'առաջարկէ.

— « Համագումարի կազմից հեռացնել Արամայիս Երզնկեանին, Արտօ Եղիազարեանին, Դանուշ Շահվէրտեանին եւ Խաչիկ Դէմիրչեանին, որոնք մերկացուած են որպէս ժողովրդի թշնամիներ ու հակայեղափոխականներ: Համագումարը միաձայն ընդունում է առաջարկը »:

Ուրեմն, ոչ իսկ ժողովի մասնակցելու իրաւունք ունին անոնք որ գործօն դեր կատարած էին, կարմրցնելու համար մինուճար Հայաստանը, անոնք որ զայն կը կառավարէին 16 տարիէ ի վեր:

Սակայն ողբերգութիւնը չի վերջանար այստեղ:

Համագումարի Գ. նիստէն մէկ օր առաջ, մարտ 20ին, «Խ. Հայաստան» առաջին էջին մէջ, գլխագիր եւ երեք սիւնակի վրայ կը հրատարակէր երկու «պատմական փաստաթուղթեր», մէկը՝ Լենինի կողմէ, ուղղուած Երեւանի Յեղ. Կոմիտէին, 1920 դեկտ. 2ին, միւսը՝ Ստալինի կողմէ, 1920 դեկտ. 4ին:

Թոյլ տուէք արտատպել երկուքն ալ, իբրեւ վաւերական պատմութիւնը ոճիրի մը որ իր նմանը չունի յեղափոխական շարժումներու պատմութեան մէջ:

Ահա Լէնինի ողջոյնը.—

Ցանձին ձեզ՝ ողջունում եմ իմպերիալիզմի լծից ազատուած աշխատաւորական խորհրդային Հայաստանին: Չեմ կասկածում որ դուք գործ կը դնէք ամէն ջանք՝ եղբայրական համերաշխութիւն հաստատելու Հայաստանի, Թուրքիայի եւ Ադրբէջանի աշխատաւորութեան միջեւ:

Եւ ահա միւսը, աւելի պերճ եւ չնաշխ. գարշելի հեգնութիւն մը, սկսելով խորագիրէն,— «Կեցցէ՛ Խորհրդային Հայաստանը».

Տանջուած ու բազմաչարչար, Անտանտի ու Դաշնակների շնորհիւ սովի, քայքայման եւ գաղթի մատնուած Հայաստանը, բոլոր «բարեկամների» կողմից այդ խաբուած Հայաստանն, այժմ ձեռք է բերել իր ազատութիւնը նրանով, որ իրեն յայտարարել է խորհրդային երկիր:

Ոչ Անգլիայի՝ հայկական շահերի այդ «դարաւոր պաշտպանի» կեղծ հաւաստիացումները, ոչ Վիլսոնի տխրահռչակ 14 կէտերը, ոչ էլ Ազգերի Լիկայի մեծադղորդ խոստումները՝ Հայաստանի կառավարման նրա «մանտադով» հանդերձ՝ չկարողացան (եւ չէին կարող) Հայաստանը փրկել կոտորածից ու ֆիզիքական բնաջնջումից, միայն խորհրդային իշխանութեան գաղափարը Հայաստանին բերեց խաղաղութիւն եւ ազգային վերածնունդի հնարաւորութիւն:

Ներկայումս Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանը գտնւում է Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան ձեռքին:

Հայաստանի եւ նրան շրջապատող մուսուլմանների միջեւ գոյութիւն ունեցող դարաւոր թշնամանքը լուծւեց մի հարուածով՝ Հայաստանի, Թիւրքիայի ու Ադրբէջանի աշխատաւորների միջեւ եղբայրական համերաշխութիւն հաստատելու միջոցով:

Թող գիտենան բոլորը, ով պէտք է գիտենայ, որ այսպէս կոչուած հայկական «պրոբլէմը», որի վրայ ապարդիւն կերպով գլուխ էին ջարդում իմպերիալիստական դիպլոմատիայի հին գայլերը, լուծելու կարողութիւն ունեցաւ միայն խորհրդային Իշխանութիւնը:

Կեցցէ՛ խորհրդային Հայաստանը»:

Որ եւ է խորհրդածութիւն աւելի՛ անդի՛ն, պիտի խաթարէր պատկերին հարազատութիւնը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ՉՈՒԶԵՐ ԸՆԴԱՐՁԱԿԵԼ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

— o —

Պերլինի մէջ ուրախ են՝ որ Ֆրանսա պարտուեցաւ

Փոքր Համաձայնութեան երեք արտաքին նախարարներուն խորհրդաժողովը վերջացաւ ուրբաթ օր, տեւելով միայն երկու օր: Շատ մը խնդիրներու կարգին, երեք նախարարները քննեցին նաեւ Հունգարիոյ հաւասարութեան եւ վերազինման իրաւունքը: Վաւերական տեղեկութիւններ կը պակսին այս մասին, բայց կը թուի թէ Փոքր Համաձայնութիւնը տրամադիր է սկզբունքով ճանչնալու Հունգարիոյ իրաւունքներու հաւասարութիւնը, պայմանաւ որ կարգ մը երաշխիքներ տրուին ապահովութեան մասին:

Օրակարգին մաս կը կազմէր ուրիշ կարեւոր խնդիր մը,— Փոքր Համաձայնութեան պետութեանց փոխադարձ օժանդակութեան յանձնառութիւնները տարածել յարձակման բոլոր պարագաներուն վրայ եւ Ֆրանսան ալ կապել հաւաքական ապահովութեան այս դրութեան: Սակայն Եուկոսլավիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ ՆԵՐԿԱՅԻՍ ՆՊԱՏԱԿԱՅԱՐՄԱՐ ՉԷ ԱՅԴՊԻՍԻ ԸՆԴԼԱՅՆՈՒՄ ՄԸ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸՆԱՅ ՑԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԳՐՈՒԻԼ, ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՊԵՐԼԻՆԻ ԵՒ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ: Հետեւաբար, խորհրդաժողովը որոշեց դոհանալ արձանագրելով հարցին ներկայ վիճակը: Այս խնդիրը արծարծեցՉեխոսլովաքիա, բայց ան չուզեր բռնանալ Եուկոսլավիոյ վրայ: Այս վերջինը կը կարծէ թէ դժուար է հաւաքական ապահովութեան մասնաւոր դրութիւն մը հաստատել կեդր. Եւրոպայի մէջ, առանց նկատի առնելու արեւմտեան Եւրոպայի դաշինքին (Նոր Լոքառնօ) խնդիրը եւ առանց Անգլիոյ գործակցութեան:

Այս տեղեկութիւնը քաղած է Աժանս Հավաս: Ուրիշ աղբիւրներ ալ հաստատելով արուած որոշումը, կը գրեն.— Փոխադարձ օժանդակութեան յանձնառութեանց ընդլայնումի ծրագրին հետ, Ֆրանսա թելադրած էր փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը կնքել Փոքր Համաձայնութեան հետ: Այս տեսակէտը յատկապէս պաշտպանեցՉեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչը, բայց մերժուեցաւ:

Ժողովէն վերջը հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը, որ շատ երկար է, աւելի շատ ընդհանուր խօսքեր կը պարունակէ քան որոշ իրողութիւններ: Կ'ըսէ թէ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ երեք պետութեանց մէջ, արտաքին քաղաքականութեան ընդհանուր սկզբունքներու մասին, թէ յարաբերութիւնները կը զարգանան բնական ընթացքով, համաձայն 1933 փետրուար 16ի դաշինքին, թէ Փոքր Համաձայնութիւնը հաւատարիմ կը մնայ Ազգերու Դաշնակցութեան, թէ երեք պետութիւնները պատրաստ են բարելաւելու իրենց յարաբերութիւնները միւս պետութեանց, մասնաւորապէս Իտալիոյ, Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ հետ եւն.: Այս առթիւ խորհրդաժողովը «դոհունակութեամբ» կ'արձանագրէ Եուկոսլավիոյ կնքած դաշնագիրները՝ Պուլկարիոյ եւ Իտալիոյ հետ, վստահ թէ անոնք պիտի նպաստեն խաղաղութիւնը ամրապնդելու:

*** Պերլինի մէջ ցնծութեամբ կ'արձանագրեն «Ֆրանսական քաղաքականութեան ձախողումը Պելկրատի մէջ »: Թերթերը մասնաւորապէս կը շեշտեն թէ խորհրդաժողովը մերժած է Ֆրանքօ-չեխական ծրագիրը՝ փոխադարձ օգնութեան յանձնառութեանց ընդարձակման մասին: Այս մերժումը կը վերագրուի Եուկոսլավիոյ, «որ չուզեր խրել զինակցութիւններու ցանցի մը մէջ ուր Խ. Միութիւնը այնքան տիրական դեր կը կատարէ»: Մամուլը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ նաեւ այն պարագան որ Փոքր Համաձայնութիւնը վճռապէս հակառակ է Հապսպուրկներու գահին վերահաստատման՝ Աւստրիոյ մէջ: Այս գիրքն ալ կը վերագրուի Եուկոսլավիոյ նախաձեռնութեան:

Քաոս Կեդր. Եւրոպայի եւ Պալքաններու մէջ

Փարիզի թերթերը կը հաստատեն թէ Եուկոսլավիոյ վարիչներուն ակնարկը գլխաւորապէս ուղղուած է դէպի Գերմանիա, որուն հետ համախորհուրդ կը գործէ Իտալիա: Ամէն պարագայի մէջ, Պելկրատի խորհրդաժողովը պարտութիւն մը կը համարուի Ֆրանսայի քաղաքականութեան համար՝ թէ Արեւելեան Եւրոպայի եւ թէ Պալքաններու մէջ: Ճիշդ է որ Եուկոսլավիա ոչ թէ մերժած, այլ անորոշ ժամանակով յետաձգած է փոխադարձ օգնութեան դաշինքին ընդլայնումը, բայց այդ կը նշանակէ թէ ուզած է հին ցաւ մը յայտնել Ֆրանսայի: Ինչպէս կը բացատրէ արժանական պաշտօնաթերթը, երբ Եուկոսլավիա փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը առաջարկեց Ֆրանսայի, պաշտպանուելու համար Իտալիոյ դէմ, Ֆրանսա չուզեց յանձնառութեան տակ մտնել Հռոմի դէմ: Այսօր Ֆրանսան է որ Եուկոսլավիոյ կ'առաջարկէ փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը, որուն հետեւանքը պիտի ըլլար ճակատիլ Գերմանիոյ դէմ: Ուրեմն Պելկրատ «վերադարձուց Ֆրանսայի դրամը», մերժելով յանձնառութեան տակ մտնել, ինչպէս ժամանակին մերժած էր Ֆրանսա: «Հետեւաբար քաոսը պիտի շեշտուի արեւելեան Եւրոպայի եւ Պալքաններու մէջ, քանի որ իւրաքանչիւր երկիր կը վերստանայ իր գործելու ազատութիւնը եւ կը ջանայ իր շահերը կարելի եղածին չափ յարմարցնել օրը օրին, մէկը Պերլինի, մէկը Հռոմի, միւսը Փարիզի հետ: Հակառակ այս բոլորին, Փարիզ - Լոնտոն առանցքը, որ այսօր կ'արհամարհուի Պելկրատի կողմէ, պիտի վերագտնէ իր ամբողջ հեղինակութիւնը, եթէ ընդհարում մը ծագի. որովհետեւ միայն Ֆրանսա եւ Անգլիա են որ հողային նպատակներ չեն հետապնդեր Պալքաններու մէջ: Բայց, ինչպէս պատահեցաւ 1914ին, այն ատեն կարելի չէ կանխել որ եւ է բան կազմակերպել իբրեւ պաշտպանութիւն »:

Ցուցահանդէսը պիտի բացուի Մայիս 2ին

Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ ցուցահանդէսին հանդիսաւոր բացումը պիտի կատարուի մայիս 2ին, սակայն ժողովուրդը պիտի ընդունուի մայիս 15ին: Նոյն իսկ եթէ բոլոր շինութիւնները աւարտած ըլլան, ինչ որ հաւանական չի թուիր, առ նուազն 15 օր պիտի անցնի, մինչեւ որ ամէն բան կազմ եւ պատրաստ ըլլայ:

— • —

ԻՏԱԼԱՀՊԱՏԱԿ ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ներկայացուցիչ պիտի ունենան Իտալիոյ խորհրդարանին մէջ,մասնակցելու համար երկրին ընդհ. կեանքին: Ինչպէս կը յիշուի, Մուսոլինի խոստումներ տուած էր Իսլամներուն, Ափրիկեան Տրիպոլիս այցելած ատեն: Այդ հաւաստիքներուն վրայ, կառավարութիւնը կարգ մը ծրագիրներ կը մշակէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԱՐՈ՛ՑԿ, ԽԱՐՈ՛ՑԿ

— . —

— « Ի՞նչ կը կայդայ նոր սերունդը», կը հարցնէ Սնլանիկի «Հորիզոն»ը, արտցաւ խմբագրականով մը (28 մարտ):

Ու բացատրելով թէ «հայ գրականութիւնը ունի գոհարազարդ հատորներ, որոնք կրնան մրցիլ օտար գրական արժէքներու հետ», կը պատասխանէ սրտաբեկ.

— « Մեր երիտասարդութեան, հասած կամ հասնող սերունդին համար գոյութիւն չունին այդ արժէքները, չկայ այդ գրականութիւնը: Ապերախտ է ան այդ ամէնուն հանդէպ: Զգենք ինքնադարդացումը,— պարզ հետաքրքրութեան համար ալ չի կարդար ան հայ գրականութեան արտադրութիւնը: Գաղափար իսկ չունի Վարուժանի մը անհասանելի մեծութեան մասին: Չի ճանչնար Զօհրապը: Չէ հետաքրքրուած Թումէն Զարդարեանով: Կարդներ կարդացած է Ահարոնեանի յեղափոխական գրականութենէն, բայց չէ ճաշակած անոր յետապատերազմեան գոհարները: Սրամանթօն յայտ է հանդէսներու առթիւ միայն, արտասանողներու բերնէն եւ չէ հասկցած: Րաֆֆիին վրայ նայած է իբրեւ սովորական վիպագիր մը: Գեղամին, Հրանդին կամ Թլկատինցիին անունն իսկ չէ լսած: Արտաշէս Յարութիւնեանն ու Տիգրան Չէօկիւրեանը փակ մատեաններ են իրեն համար: Չէ կարդացած «Խոնարհներու Քիւֆէճեան — Օշականը: Կոստան Զարեանը գոյութիւն չունի իրեն համար: Ու գոյութի՞ւն չունի գրագէտ-բանաստեղծ Նարդունին » :

Աղջիկ, «Կեանք եւ Արուեստ » յիշելով փրանսերէն գրքին սպառնացող վտանգը — շարժանկար, ձայնասփիւռ եւ ուրիշ հրապոյրներ — կը հարցնէ նոյն անձկութեամբ (թիւ 3, մարտ).

— « ՀԱՊԱ ՀԱՅ ԳԻ՞ՐՔԸ... որուն համար «վտանգուած» բառը շատ թեթեւ է :

« ... Ամէնէն հեղինակաւոր հեղինակը չի համարձակիր նոր գիրք մը լոյս ընծայել, եւ լաւագոյն պարագային ալ, գիրքերը գարակներու մէջ, փոշիներու ծանրութեան տակ անճանաչելի կը մնան »:

Ու ճարահատ հարցարան մը կը բանայ, հրաւէր ուղղելով իր աշխատակիցներուն եւ ընթերցողներուն,որ պատասխանեն.

— « Գոյութիւն ունի՞, կամ կրնա՞յ գոյութիւն ունենալ որ եւ է մարմին, որ գիրքով եւ անոր տարածումով զբաղի, եւ իր ներկայ վիճակին բերէ համեմատական բարելաւում մը »:

Թէեւ որ և է պարգեւ խոստացուած չէ, բայց անշուշտ գրասէրներ պիտի փութան պատասխանել, «ի սէր ազգութեան » :

Իմ խոնարհ կարծիքով, հարցը կարելի է լուծել այսպէս —

1. Կը կազմուի Ներկայացուցչական մարմին մը, նախագահութեամբ վեթերան գրավաճառ Պօղոս Պալենցի եւ առաջնորդութեամբ գահաժառանգ Հրանտ Սամուէլի :

2. Կը գնուի հող մը՝ Սէնի ափը, ցուցահանդէսի բաժնին մէջ, խարոյկի մը բոլոր յարմարութիւններով:

3. Կը հաւաքուին հայերէն բոլոր գիրքերը, եւ, ցուցահանդէսին բացման օրը, հանդիսաւոր պատարագէ մը վերջ, կրակի կը տրուին բոլորը մէկ :

4. Եթէ, այդ օրը, «ազգասէրներ» գտնուին կրակէն բան փախցնելու համար, կը դատապարտուին նորէն տպելու եւ ծախելու ինչ որ թռցուցած են :

ՎԱՀԷ

6. Գ.— Վերջին պահուն խղճահարութիւն մը ունեցայ: Նկատելով որ հայերէն գիրքը ընդհանրապէս մէկ անգամ կը տպուի, կ'առաջարկեմ կրակի տալ ոչ թէ բուն գիրքերը, այլ անոնց կողքերը, հանգամանքութեամբ տպելով հազարական օրինակ՝ իւրաքանչիւրէն:

Հազարաւոր երիտասարդներ այդ օրը միայն եւ ա՛յդ ձեւով պիտի լսեն թէ «ամ մեր Հայերն ալ» գիր ունին: Ու թերեւս խելքի գան, եթէ Ամերիկացի շրջիկ մը չփորձուի բոլորը ծախու առնել, իբրեւ արեւելեան հնութիւն :

Դ ՇԱՀՎԷՐՏԵԱՆ ԱԼ ՀԱԿԱՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ...

« Խ. Հայաստան »ի մարտ 21ի թիւէն կ'իմանանք թէ հոչակաւոր Դանուշ Շահվէրտեանն ալ հակայեղափոխական համարուելով, դուրս հանուած է 9րդ համագումարէն: (Տես այսօրուան խմբագրականը):

Պաղեստինը երկու մասի պիտի բաժնեն

« Տէյլի Հէրըլտ», աշխատաւորական կուսակցութեան օրկանը, կը գրէ թէ անցեալ տարի Պաղեստին ղրկուած արքայական յանձնաժողովը երկու ծրագիրներ կ'ուսումնասիրէ, երկիրը Հրեաներուն եւ Արաբներուն միջեւ բաժնելու համար: Առաջին ծրագրին համաձայն, հրէական ինքնավար գաղթավայրութիւն մը պիտի հաստատուի, մաս կազմելով բրիտանական կայսրութեան, եւ միւս կողմէ՝ արաբական անկախ պետութիւն մը: Երկրորդ ծրագրով, Պաղեստին պիտի վերածուի դաշնակցային պետութեան մը, հրէական եւ արաբական նահանգներով: Հայֆայի նաւահանգիստը, ուր կը յանգի Մուսուլի նաւթուղին, պիտի դառնայ չէզոք շրջան մը, Մեծն Բրիտանիոյ տիրապետութեան տակ:

Ամէն պարագայի մէջ, արքայական յանձնաժողովը իր եզրակացութիւնները պիտի հաղորդէ ապրիլի վերջերը.

Ի՞նչպէս պիտի ջնջուին

Եգիպտոսի առանձնաշնորհները

Ապրիլ 12ին Մոնթրէօյի մէջ (Զուիցերիա) կը բացուի միջազգային խորհրդաժողով մը, վերջ տալու համար օտարներու վայելած առանձնաշնորհներուն (կապիտիւլասիոն): Ժողովին պիտի մասնակցին Անգլիա, Ֆրանսա, Պելժիքա, Տանիմարքա, Յունաստան, Իտալիա, Հոլանտա, Նորվեկիա, Փորթուկալ, Սպանիա, Շուէտ եւ Մ. Նահանգները: Միւս պետութիւններէն Գերմանիա, Աւստրիա եւ Խ. Միութիւնը պատերազմի պատճառաւ կորսնցուցին իրենց առանձնաշնորհեալ դիրքը. բայց եւ այնպէս հրաւիրուած են եգիպտական կառավարութեան կողմէ, ինչպէս նաեւ Զուիցերիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ Եուկոսլավիա: Ուրիշ պետութիւններ ալ պիտի մասնակցին պարզ դիտողներ ղրկելով: Կը կարծուի թէ ժողովին պիտի մասնակցին հարիւրի չափ պատուիրակներ եւ մասնագէտներ: Ժողովը պիտի գումարուի այն պալատին մէջ ուր տեղի ունեցաւ Նեղուցներու խորհրդաժողովը, անցեալ տարի: Եգիպտական պատուիրակութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուի վարչապետ Նահաս փաշա, պիտի հասնի ապրիլ 7ին:

Կը հաւաստեն թէ եգիպտական պատուիրակութիւնը հետեւեալ միջոցները պիտի առաջարկէ, փոխարինելու համար առանձնաշնորհները.—

1. Բանակցիլ եւ դաշնագիր մը կնքել պետութեանց հետ, ապահովելով Եգիպտոսի օտար բնակիչներուն առեւտուրի, կրօնի, բնակութեան, տեղափոխութեան, ընկերակցութեան, ուսման եւն. ազատութիւնը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԿԱԹՈՂ. ՆՈՒԻՐԱԿԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ
ԻՐ ԽԱՐԻԽՕՓՈՒՄՆԵՐԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 21 Մարտ.— «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է այն աղա - ղակը — «Ես պարտուած եմ» — զոր արձակեց կաթող. նուիրակ Գարեգին արք. Յովսէփեան, անցեալ սեպտեմ - բերին Նիւ Եորքի մէջ գումարուած այն երեսփոխանական ժողովին առ - ջեւ, որ կը բխէր 1933ի Մարթինիք Օթէլի խեղկատակութենէն։

Այդ աղաղակէն յետոյ — որուն բո - լորովին տարբեր նշանակութիւն կը փորձէ տալ Երուսաղէմի «Սիոն»ը — կաթող. պատուիրակի ներկայութիւ - նը դարձաւ անիմաստ, եւ ժողովուր - դին հետաքրքրութիւնը անոր հան - դէպ հասաւ իր սառուցման կէտին։

Ամբոխներու բանակցութիւնները, միջամտութիւնները, երկուստեք կա - տարուած զիջումներն ու խոստումնե - րը յօդս ցնդեցան ճիշդ այն վայրկեա - նին, երբ անոնց արդիւնաւորութիւնը կը յուսային շատ մը միամիտներ։ Այդ աղաղակէն առաջ եւ անմիջապէս յետոյ կատարուած ուրիշ խոստում - ներ եւ ծրագիրներ նմանապէս չիրա - գործուեցան։ Ու այժմ չենք ուզեր մանրամասնութեանց մէջ մտնել։

Հակառակ իր կրած այս ահաւոր պարտութեան՝ կաթող. նուիրակը շարունակեց իր նախկին յարաբերու - թիւնները։ Սպառնալիքներ՝ մէկ կող - մէ, հաճոյակատարութիւն՝ միւս կող - մէն։ Ոչ մէկ փոփոխութիւն իր ըն - թացքին մէջ։ Շարունակեց հեռու մնալ այն հայ եկեղեցիներէն ու հա - մայնքներէն, որոնց չէր մօտեցած այդ պարտութենէն առաջ։ Աւելին. սպառնաց գրաւել այս ու այն եկեղե - ցին եւ յանձնել զանոնք այդ համայնք - ներու հակառակորդ կողմին, որմէ կրած էր իր ահաւոր պարտութիւնը։

Մէկ խօսքով, իր ներկայութեամբ նուիրակը ոչ մէկ փոփոխութիւն կր - ցաւ յառաջ բերել Ամերիկայի Հայ Եկեղեցւոյ արեւելեան թեմին մէջ։ Միայն պատճառ դարձաւ որ կիրքերը վերստին բորբոքին ու հրահրուին։

Այս պայմաններուն մէջ էր, որ ան ճամբայ ելաւ դէպի Քալիֆորնիոյ թեմը, որ նոյնպէս պառակտուած է— իրականին մէջ աւելի Արեւելքի թե - մէն առաջ, թէեւ բաղդութիւնները չստացան Արեւելքի սաստկութիւնը։

Ժամապարհին՝ նուիրակը այցելեց զանազան գաղութներ։ Այս տեղերուն մէջ ալ ան կրնակ դարձուց հայ հա - մայնքներու որոշ հատուածներուն՝ որոնք ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Այստեղերուն մէջ ալ ան շրջապատուեցաւ Մարթինիքեաննե - րու կողմէ։

Շատ բնական էր որ այսպիսի կողմ - նակալ ընթացք մը արգիլէր ժողո - վուրդին այնպիսի ընդունելութիւն, որուն արժանի է Հայ Եկեղեցւոյ հայ - րապետին ներկայացուցիչը։ Եւ նուի - րակը վայելեց միմիայն այս կամ այն աւետարականին եւ կամ փոքրաթիւ խումբի մը հիւրասիրութիւնը։ Բայց, մնաց անծանօթ ժողովուրդին, ու ժո - ղովուրդն անոր։ Արեւելքէն մինչեւ Քալիֆորնիա, հարիւրաւոր գաղութ - ներու մէջէն, Հայոց կաթողիկոսի ներկայացուցիչը անցաւ սովորական ճամբորդի մը պէս...

Քանի մը շաբաթներ առաջ ան վեր - ջապէս հասաւ Քալիֆորնիա, ուր ինչպէս ըսինք, թեմը արեւելեան թե - մէն առաջ պառակտուած էր։

Քալիֆորնիոյ թեմի առանձին կազ - մակերպութիւնը խաղ մըն էր ռամկա - վարներու կողմէ՝ տկարացնելու հա - մար դիրքը Ամերիկահայ թեմի նախ - կին առաջնորդ Տիրայր արք.ի։ Շատ փորձեր կատարուած էին 1922էն ա - ռաջ — սկսած Բարգէն եպիսկ. Կիւ - լէսէրեանէն — անջատելու Քալիֆոր - նիոյ եկեղեցիները Արեւելեան շրջա - նէն։ Քալիֆորնիոյ եկեղեցիները ի - րենց բոլոր շրջանային ժողովներուն մէջ այս առաջարկը եա մզած էին։ Վերջապէս 1927—28ին ռամկավարնե - րը յաջողեցան այս խաղին մէջ։ Հիմնեցին առանձին առաջնորդու - թիւն մը եւ հրաւիրեցին Գարեգին եպիսկ. Խաչատրեանը, որ հազիւ թէ հասած Քալիֆորնիա, իր դէմ գտաւ այն մարդիկը, որոնք հիմնած էին առաջնորդութիւնը եւ հրաւիրած զինք իբրեւ առաջնորդ։ Եա անծամբ ծանօթ եմ այն անատնելի կացութեան որուն մատնուեցաւ Գարեգին եպ.ը, իր պաշտօնավարութեան առաջին տարիէն սկսած։ Եպիսկ.ը պահեց իր բարեկամական դիրքը բոլոր կազմա - կերպութեանց հանդէպ անխտիր, եւ գործնականապէս աջակցեցաւ Բարե - գործականի ձեռնարկներուն

Այս բաւական չէր ռամկավար աղա - ներուն համար, որոնք կ'ուզէին խախ - տել Առաջնորդարանի անկախութիւնը եւ գործածել զայն իրենց ուզածին պէս։ Ժողովուրդը կանգնեցաւ Առաջ - նորդի կողքին։ Ռամկավար հոգաբար - ձուները սկսան դաւադրութեան եւ գործակցելով «Հօկ»եան տարրերու՝ էջմիածնի վրայ ճնշում բանեցուցին ու վերջապէս յաջողեցան հեռացնել Գարեգին եպիսկոպոսը։

Մանրամասնութիւնները այս դէպ - քերուն տրուած են Քալիֆորնիոյ Ա - ռաջնորդարանէ 1934ի ընդարձակ տե - ղեկագրին, ինչպէս նաեւ Ա. Գարոյի - եանի «Հայ Եկեղեցւոյ տագնապը» անուն գործին մէջ։

Քաշուեցաւ Գարեգին եպ.ը, բայց հարցը չլուծուեցաւ։ Ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութեան իրա - ւունքները, նուիրականացած հայ ե - կեղեցւոյ դարաւոր ժողովրդապե - տութեան աւանդութիւններով եւ օ - րէնքներով, անտեսուեցան էջմիածնի կողմէ, որ ընդառաջ երթալով խումբ մը մարդոց դաւերուն, հրաժարեցուց նախապէս իր կողմէ իբր առաջնորդ. փոխանորդ կարգուած Քասիմեան վարդապետը, եւ հաստատեց Կեդր. Վարչութիւն մը, գլխաւորութեամբ ազգէտ աէրտէրի մը, որ չէր կրցած պարզ հովուութեան պաշտօն մը գտ - նել Արեւելքի բազմաթիւ հայ գա - ղութներուն մէջ։

Քալիֆորնիոյ մէջ կան երկու եկե - ղեցիներ— Ֆրէզնոյի եւ Լոս Անճէլը - սի։ Ֆրէզնոյի եկեղեցիին շուրջ խմ - բուած են մօտակայ բազմաթիւ գա - ղութները՝ կեդրոն ունենալով Ֆրէզ - նոյի հայութիւնը։ Այս եկեղեցին իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կանգ - նած է Հայ եկեղեցւոյ ժողովրդապե - տական իրաւունքներու պաշտպանու - թեան տեսակէտին վրայ եւ ոչ մէկ յարաբերութիւն ունի այսպէս կոչ - ուած «հայրապետահաստատ Կեդր. Վարչութեան» հետ։

Ֆրէզնոյի եկեղեցին միակ հայ եկե - ղեցին է, որ կը պահէ իր ամբողջու - թիւնը Քալիֆորնիոյ մէջ։ Առանց ա - նոր՝ կարելի չէ երեւակայել Քալի - ֆորնիոյ թեմ։

Միւս եկեղեցին, Լոս Անճէլըսինը, պառակտուած է։ Ռամկավար հոգա - բարձութիւնը յաջողած է եկեղեցիի շէնքը իր ձեռքը պահել, բայց ոչ հա - մայնքը.

Կաթող. նուիրակը գնաց հարթելու «թիւրիմացութիւնները» եւ Քալիֆոր - նիոյ թեմին միասնականութիւնը վե - րահաստատելու։ Իր լաւ շարժառիթ - ները կասկածի տակ չենք դներ։ Բայց իր առած քայլերը համերաշխ չեն այդ լաւ շարժառիթներուն հետ։

Ան միշտ կը շարունակէ իր ընթաց - քը։ Մտերմական է անոնց հետ, ո - րոնք դէմ են Հայ եկեղեցւոյ ժողովր - դապետական աւանդութիւններուն եւ օրէնքներուն, ու կեղծաւորաբար կը ջատագովեն կաթողիկոսին «վեհապե - տական» իրաւասութիւնները։ Այն - տեղ ալ նուիրակը շրջապատուած է այս վերջիններով եւ չուզեր յարաբե - րիլ միւսներուն հետ։ Սպառնալիքներ կը կարդայ անոնց որ չեն ճանչնար այսպէս կոչուած «հայրապետահաստա - տուած Կեդր. Վարչութիւնը» եւ իր - տուիլակ առաջնորդ. տեղապահը։ Ե - թէ խղճալի չգտնէինք, պիտի ըսէինք թէ նուիրակը խակապէս ծիծաղելի դե - րի մը մէջ մտած է։ Իր սպառնալիք - ները այնտեղ եւս կ'արհամարհուին, ինչպէս արհամարհուեցան Արեւելեան Թեմին մէջ։ Այդ արհամարհանքը կը բխի այն պարզ իրողութենէն, որ ան չկրցաւ արժեցնել իր առաքելական պաշտօնը, եւ դարձաւ կողմ՝ եկեղեցիի վէճին մէջ։ Իր այս քաղաքականու - թեան պատճառներուն պրպտումն ու մեկնութիւնը շատ հեռուները պիտի տանէին մեզ։

Այսքան ըսենք միայն, որ նման խարխափումներով կաթող. պատուի - րակը Քալիֆորնիոյ մէջ ալ տեղ պիտի չտանի ինչպէս չհասաւ Արեւելքի մէջ։ Ու վերջ ի վերջոյ բոլոր կողմե - րու, թէ եկեղեցական հատուածնե - րուն եւ թէ էջմիածնի եղբայրակցու - թիւնը պիտի ըլլայ այն թէ Գարեգին արք.ի առաքելութիւնը պարզ շռայ - լութիւնն մըն էր ...

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ց. Գ.— Իբրեւ նոր բան աւելցնեմ թէ մինչ նուիրակը ուշ չխօսեց որ եւ է հայ եկեղեցի, որ չէր ճանչնար Ա - րեւելքի «հայրապետահաստատ Ա - ռաջնորդարանը», Քալիֆորնիոյ մէջ նոյնպատուիրակը ամէն կիրակի կը պատարագէ Ֆրէզնոյի Ս. Երրորդու - թիւն եկեղեցին, որ նմանապէս չի ճանչնար Քալիֆորնիոյ «հայրապե - տահաստատ Առաջնորդութիւնը»։ Այս անտեղեակութեան պատճառը այն է որ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցի - էն դուրս Հայ Առաքել. եկեղեցի գո - յութիւն չունի այդ հայկական մեծ կեդրոնին մէջ։

ՈՒՏԱՂ

— Պարոն բժիշկ, ի՞նչպէս գտաք մեր հիւանդը։

— Հոգ մի ընէք իմ դարմանումս անվրիպելի է, կամ հիւանդութիւնը կ'անհետանայ կամ հիւանդը։

ՐԱՖՖԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, այս տարի եօթնեմբերին պիտի տօնուի Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակը։ Փարիզի մէջ ալ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, նախաձեռնութեամբ «Համազգային»ի։ Վերջերս Պէյրութի Հայ Ճեմարանին մէջ հաւաքոյթ մը սարքուած ըլլալով՝ ընկ. Ն. Աղբալեան խօսեցաւ բանախօսութիւնը կատա - րեց Րաֆֆիի ստեղծագործութեանց մասին (ամփոփում) —

Մինչեւ Րաֆֆին Հայոց վիպագրու - թիւնը կը ներկայացնէր Թաղիադեա - նը։ «Տէր կեցո գձայոսի» հեղինակը։ Անոր գործերը հէքեաթի կերպարանք ունեցող գործեր են, ու յօրինուածքը միջնադարեան վէպերու յօրինուածքն է, միայն անուններն են հայկական։ Այդ վիճակի մէջ իսկ Թաղիադեանի գործը մի քայլ առաջ է նախորդէն, այն տեսակէտով՝ որ իրմէ առաջ վի - պային գրութիւններ չկային։ Վէպի դերը կը խաղային, օրինակ, «Պղնձէ Քաղաքին Պատմութիւնը» կամ ուրիշ օտար լեզուներէ թարգմանուած հէք - եաթներ։

Այնուհետեւ վիպական հետաքրք - րութիւն կ'արթնցնէր «Յայսմաւուր - քը», որ սուրբերու կեանքը կը պատ - մէ, եւ յաճախ կենցաղական գծեր տեղ կը գտնեն այնտեղ։

Առոնք էին գրական արտադրու - թեանց այն տեսակները, որոնք վէպի տեղը կը բռնէին։ Բազմաթիւ էին ըն - թացիկ գրոյցները

Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն յայտնութիւն մը եղաւ բովանդակ հա - յութեան համար իբր վիպագրութիւն։ Ան կը ներկայացնէր գիւղական միջա - վայրը. ու կը ներկայացնէր գիւղա - կան բարբառով։ Կը ներկայացնէր գիւղական դէմքեր եւ կենդանի մար - դիկ, օրինակ՝ Մօսին, գիւղի քա - հանան, գիւղապետը։ Խօսելով ռուս - եւ պարսկական պատերազմի մասին, ան կը ներկայացնէր նաեւ պատմա - կան յիշատակարան մը։ Կուտար կեն - ցաղական լայն պատկերներ, նկարա - գրելով չահագործումները, հարստա - հարութիւնները, ընթացիկ կեանքի սովորութիւնները։ Այնուհետեւ ազ - գային ցաւերու հանդէպ անկեղծ ու վարակիչ մորմոք կը ներկայացնէր։ Հոյակապ նկարագրութիւններ՝ տե - սարաններու, հին ու նոր քաղաքնե - րու եւ բերդերու։ Մէջ ընդ մէջ խառ - նուած են իր կենսագրական գծերը։ Կը տեսնենք քաջութեան տարաններ կը ներկայացնէ քաջութեան տիպար երիտասարդ մը՝ Աղասին։

Տեղ տեղ իր արձակը կշռոյթ ունի։ Այս ամէնը խառն եւ ձոյլ։ Իր գոր - ծը մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ իր ժամանակին վրայ ու այժմ ալ ու - նի։

Անոր ընթերցման ազդեցութեան տակ տողանդաւոր երիտասարդներ գիտակից դարձան իրենց կոչումին։

Այս է մեծագոյն դիրքը վէպի ձե - ւով, որ գոյութիւն ունէր Րաֆֆիէն առաջ, սակայն անիկա վէպ չէ մեր սովորական ըմբռնումով։

Րաֆֆին 1855ին սկսած է վէպ մը գրել՝ «Սալբին», որ լոյս է տեսած իր մահէն շատ վերջ։ Հրատարակիչ - ները կ'ըսեն թէ ինքնուրոյն է այդ գրուածքը, սակայն եթէ նկատի ու - նենանք, որ «Վէրք Հայաստանի»ն գրուած է 1848ին եւ նախ քան տպա - գրութիւնը ձեռագիր ընդօրինակու - թիւններով շրջան է ըրած ժողովուր - դին մէջ, անկարելի չէ որ Րաֆֆին ծանօթացած ըլլայ անոր եւ ազդեցու - թեան տակ սկսած ըլլայ Սալբին, մա - նաւանդ որ Սալբին բոլորովին ձեւ - ուած է «Վէրք Հայաստանի»ի վրայ։

Որով մենք կարող ենք Րաֆֆին հա - մարել Խ. Աբովեանի գործի շարունա - կողը։

Միեւնոյն ազգագրական հետաքրք - րութիւնը, նոյն ռազմաշունչ հերոսի տիպը, որ կը համապատասխանէ Ա - բովեանի Աղասիին. նորութիւն է սա - կայն Սալբիի մէջ ազատատենչ աղջ - կան մը տիպը՝ որ Աբովեանը չէ ըն - տեղծած, որովհետեւ ան կէտ առ կէտ կը հետեւի իրականութեան եւ չունի Րաֆֆիի հարուստ երեւակայութիւ - նը։

Այստեղ ալ ուշադրութեան կեդրո - նը գիւղացիական կեանքն է, բայց սկսած այն տեղէն, ուր կանգ է ա - ռած Աբովեանը։

Րաֆֆին նոր շրջան մը մտցուց վի - պագրութեան մէջ, Պարսկահայաս - տանը.

Նոր ժողովուրդներու կեանքը վի - պագրութեան նիւթ դարձուց, Պար - սիկներու կեանքը։

Դուրս եկաւ գիւղական շրջանակէն եւ վէպի նիւթ դարձուց նաեւ քաղաքի կեանքը իրՅնսկի Աքաղաղ»ին մէջ, ինչ որ նորութիւն էր։

Իր «Թաչագողի Յիշատակարան»ով թարագրական վէպի հիմը դրաւ։

Այնուհետեւ Րաֆֆին ստեղծեց պատմական վիպագրութեան նոր ձեւ մը։

Եւ վերջապէս, ընդհանրապէս վի - պագրութեան նոր ձեւ մը ստեղծեց Հայոց գրականութեան մէջ, ծրագրա - յին ձեւը, ինչպէս օրինակ «Խենթ»ն ու «Ջալալէդդին»ը։ Որով Րաֆֆին Հայոց վիպագրութեան սահմանները անհունապէս լայնցուց։

Իրմէ է որ «կիրը» կ'առնէ այն ուղ - ղութիւնը, որով յետագային զարգա - ցաւ Հայոց վիպագրութիւնը։ Ոմանք քաղաքի կեանքի ուսումնասիրութիւ - նը դարձուցին իրենց մասնագիտու - թիւնը, ինչպէս օրինակ Շիրվանզա - դէն։ Ուրիշներ ծրագրային վէպի ուղ - ղութեամբ գնացին, ինչպէս օրինակ Ահարոնեանը։

Կը տեսնենք ուրեմն որ Րաֆֆին ե - ղած է բազմակողմանի եւ շատ ուղ - ղութիւններու համար նախատիպ մը։

Ուրիշ մարդի մը մէջ ալ աչքի ընկ - նող դեր է խաղցած Րաֆֆին։ Իր «Խամսայի Մելիքութիւններ»ով ան - յայտութենէն դուրս է բերած նորա - գոյն ժամանակներու քաղաքական թանկագին փաստեր։

Այս բոլոր գրական գործերուն մէջ դիտելով Րաֆֆին իբր հեղինակ, ես կ'ըսեմ որ անոր հիմնական յատկա - նիշն է պայծառ եւ ուժեղ երեւակա - յութիւնը։ Իր տեսիլքները շօշափելի են, իր ծրագրած տիպարները այն - քան կենդանի են, որ թէեւ գիտակ - ցութիւնդ կ'ըսէ որ անոնք իրականու - թեան մէջ չկան, բայց չես կարող չը - հաւատալ անոնց իրականութեան։ Հազիւ նշմարելի հետքերու վրայով իր երեւակայութիւնը այնքան կ'ու - ժեղացնէ եւ կը խորացնէ տիպարներն ու դէպքերը, որ կը դարձնէ շօշափե - լի։

Րաֆֆիի երկրորդ յատկանիշն է քնարական շունչը որ զեղում մը չէ զգացումներու պոռթկում մը չէ, այլ ամբողջ գրուածքը կը թափանցէ եւ ... ական ու լարուած ներշնչում մըն է որ առաջին տողէն կը սկսի եւ կը մ... նայ միշտ թրթռուն մինչեւ վերջին վերջակէտը։ Այսպէս ըսենք՝ կը պատ... մէ երաժշտական գործիքի մը յարա... տեւ ընկերակցութեամբ։ Առոր հետ... ւանքով Րաֆֆիի ոճը բարախուն... մարդկային զարկերակի մը պէս... իր երեւակայութեան ուժին ընդր... կը սաւառնի իր դիտած կեանքին վ... րայ, ուստի իր քնարական շունչը կ... ղողէ իր ամբողջ գործը։

Գալով իր վիպական յօրինուածքին իր պատմելու եղանակը արեւելեան... Անշուշտ ան ծանօթ է ռուսական վէ... պերուն, սակայն այդ ճամբով չընթա... նար։ Պատմելու կերպը տէրվիշներու պատմելու կերպն է, որոնք իրենց պատմութիւնը կը կտրեն ամենաւ... տաքրքրական տեղը ու կը սկսին ու... րիշ հաւաքել։ Րաֆֆին ալ իր պատմու... շիւր հատուածի վերջը կը թողու... տաքրքրական կէտ մը անորոշ եւ կը ստիպէ որ շարունակես ընթերցում... Ասով ան կը դառնայ յափշտակիչ... գրաւող պատմիչ։

Իր երեւակայութեան զօրութեա... զուգընթաց են իր մաքի զօրութիւն... ու պայծառութիւնը։ Բայց իր միտքը դարձած է միշտ դէպի դէպքեր ... հոգեբան չէ, խուզարկու չէ մարդ... կային հոգիին, անիկա գլխաւոր պատ... ճառներէն մէկն է իր յաջողութեան որովհետեւ իր գործերուն մէջ դէ... քերը իրար կը յաջորդեն եւ կը կեր... վարուին իմացական զսպանակներով Ոչ թէ բնազդական շարժումներ... անորոշ արտայայտութիւններ են... ուր մարդու միտքը կը կորսուի ... ծրագրուած գործեր են որ կ'իրագոր... ծուին, ամէնքն ընթացիկ եւ սովո... րականպատճառներն են առաջ բերող գիպուածներուն։

Ինչո՞ւն եւ ի՞նչպէս միշտ որոշ ... անոր գրքերուն մէջ։ Որովհետեւ Րաֆֆիի միտքը դարձած է դէպի դէպքերը՝ եւ ոչ թէ երկարաշունչ նկա... րագրութիւնները, ասոր համար ... ան յափշտակիչ գրող մըն է բոլոր... համար։ Նորամիտներուն կը բեր... հանգիստ, երեխաներուն եւ պատանի... ներուն համար արդէն վայելք մըն է Րաֆֆիի ընթերցումը։

Մաքի եւ երեւակայութեան պայ... ծառութիւնը եւ ուժը կ'անդրադառ... նան նաեւ իր լեզուին վրայ։ Իր ե... զուն վերին աստիճանի պարզ է ... րութիւնը կազմուած է կարճ խօսք... րէ, մերկ, գոյական ու շատ քիչ ա... ծական ածականներ։

Տամբերու անհուն բազմութիւն մը դրուած է իր գործերուն մէջ։ Իր ա... քերն ալ կը դառնան առածներու պէս կարճ ու յստակ։ Ներշնչումը, որով ան միշտ լեցուն է, թափ կը հայթայթէ իր խօսքերուն եւ երաժշտական կէ... տայ, որ յաճախ թուարկութեան կերպարանք կը ստանայ. տեսակ մը հետեւողական եւ համաչափ կրկնու... թիւններու շարան մը կը կազմէ, ինչ որ ամէնէն անմշակ մաքին վրայ կը գրոշմէ կացութիւնը, որ կը նկարա... գրէ Րաֆֆին, ու անիկա մեծապէս կը նպաստէ Րաֆֆիի յաջողութեան, ... ճիդ՝ որովհետեւ կուտայ վայելք։

Մութը, խաւարը Րաֆֆիի օրկանա... կան թշնամի են։

Այս բոլորը կ'անդրադառնայ իր նկարագրին վրայ, կամ եթէ կ'ուզէ իր տաղանդը արտայայտութիւնն է իր նկարագրին։ Ան թշնամի է ամէն բանի որ խաւար է։ Ասոր համար է որ ան կը տեսնէ մեր կեանքի բոլոր հիմնական խնդիրները եւ կը գծէ այն խոշոր, դէպի ուր բնազդաբար կը ձգտի Հայոց ազգը։ Այս տեսակէտէն իր տաղանդը կարելի է համարել մար... գարէական։

Մեռած է աւելի քան յիսուն տարի առաջ, բայց հինցած չէ որովհետեւ ան մեր քաղաքական զարգացման հիմնական փուլը կը կազմէ, Հայ անոր գործին միջոցով միայն կարող է հասնիլ։ Նա անմահ է եւ անմահ պիտի մնայ, ինչպէս որ է պատմա... կան դէպքը։ Ով որ գիտէ Հայոց ա... ցեալը, անպայման պիտի հանդիպի Րաֆֆիի հոյակապ դէմքին եւ պէտք է խոնարհէ իր գլուխը անոր յիշատա... կին առջեւ։

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՆԿԱՐԻՉԸ

Ան հասաւ ինքնաշարժով եւ անմի - ջապէս բարձրացաւ սանդուղներէն, մէկուն նման, որ վարժուած է ուշա - դրութիւն հրաւիրելու։ Կը կրէր ծաղկեփունջ մը, որուն նմանը հաղ - ուադէպօրէն կարելի է տեսնել այր մարդու մը ձեռքը։ Անցաւ սրահին մէջտեղէն եւ ուղղուեցաւ դէպի ծած - կուած սեղանը։

Սպասարկողները յարգալիր խոնար - հութիւն կ'ընեն,— կը սպասեն անոր, սեղանին վրայ դրուած են երկու բա - ժակներ։ Անուանի մարդը ծաղիկ - ները կը թողու սեղանին վրայ եւ կ'ուղղուի դէպի հեռախօսը, կրկին կը վերադառնայ շուտով, ակնարկ մը կը նետէ զարդարուած սեղանին, կը շարժէ գլուխը ..

Կուզայ սպասարկողը՝ ծաղիկներն ու վարդերը առած Ծառան կը նա - յի ետեւ, կը տանի եւ ծաղկամանը, որուն, ինչպէս կ'երեւի, չի հանդուր - ժեր այցելողը։ Ան կը բերէ քանի մը ուրիշ՝ բարձր ու նուրբ թղուկներ, այն տեսակներէն, որոնցմէ կը գոր - ծածեն ծաղկավաճառատուները։ Այն ատեն, նկարիչը կ'երթայ անձամբ եւ խոհանոցէն կը լսուի զսպուած խն - դուք մը ու առարկութիւն. կը վերա - դառնայ սրահ՝ թաղարներով ու սա - նով, եւ կը բաժնէ սեղանին վրայի ծաղիկները։

Կը նստի, կը դիտէ նախաճաշը,— մութ կարմիր խնձորաւ՝ դրուած ճա - փոնական կապոյտ ամանի մը մէջ, կը բանայ գինիի շիշերը... Կը կանգ - նի ոտքի ու իրարու կը դարնէ ձեռ - քերը։ Կ'ուղղուի դէպի հեռախօսը եւ փակ խցիկէն կը լսուի խեղդուկ ձայն մը, բայց ոչինչ կը հասկցուի խօս - ուածէն։

Կ'երեւի նոր սպասարկող մը՝ կո - ղով մը բռնած։ Նկարիչը կը նայի պտուղներուն, ծառան եւս կը նայի զարմացումէն պապանձած։ Եղանա - կին առաջին պտուղներն են, ճիւղեր ամբողջ՝ տանձերով ու տերեւներով, ծիրաններ ու բոլորը դրուած փոքրիկ կողովին մէջ, ինչպէս կը գնեն Նորա - ծին մանուկները օրօրոցին մէջ, նկա - րիչը զանոնք կը բաշխէ սեղանին վը - րայ՝ հոս ու հոն։

Ծառաները կը բերեն ապուրը։ Նը - կարիչը ոտքի կ'ելլէ։ Հագած է մին - չեւ ծունկերն իջած կարճ տարատ՝ բոլոր երիտասարդներուն նման, բայց միթէ չի՞ տեսներ որ ծունկերը կը ծալլուին քիչ մը։ Կ'երթայ դէպի հե - ռախօսը ու հիմա կ'երեւի, իրապէս, քիչ մը կորաքամակ։ Այս անգամ ա - ւելի երկար կը մնայ հեռախօսին քով, ու կարծես կը խօսի մէկուն հետ փակ խցիկին մէջ, ուրկէ լսելի կ'ըլլայ միայն միօրինակ ու խուլ ձայն մը։

Ահաւասիկ ան կրկին կուգայ եւ կ'ուղղուի դէպի սեղան՝ յոգնած քայ - լերով, որովհետեւ իրապէս կը դժ - ուարանայ քալել,— ու կը նստի ա - պուրի ամանին առջեւ, կ'առնէ դգա - լը, բայց անմիջապէս կը թողու զայն տեղը եւ դառնալով քովը, կը նայի հայելիին ...

Պատուհանին ներքեւ կը տարածուի ծովը՝ նաւահանգստային մեծ կառու - ցումներով, եւ աշնանային օդին մէջ կը զգացուի այն անփոփոխ շէշտը որ այնքան լաւ ծանօթ է իրեն։ Շոգենա - ւերու ծուխը մանուշակ ձեւով մը կը բարձրանայ, եւ լուսաւորութեան մէջ խորհուրդ մը կայ զոր կը զգան պը - ատողները։ Արտակարգօրէն կը հաս - նի այն բոլորին որ կը գտնուի իր առ - ջեւ։

Զոր ձեռքը անհանդարտօրէն կը շարժի եւ ինքնամփոփ կը շարժէ գլու - խը։ Ոչ ոք ի վիճակի է նկատելու։ Ոչ ոք ի վիճակի է լրացումին տանիլ զայն։

Երիտասարդ ու չիկահեր աղջիկ մը կ'անցնի մօտէն ու նկարիչը կը բար - ձրացնէ գլուխը ծանրօրէն։ Բան մը կը խօսի իր մէջ ու անմիջապէս կը մարի, ճիշդ այնպէս ինչպէս կը պա - տահի մեզի՝ ամէն անգամ որ կին մը կ'անցնի մեր քովէն։ Քիչ յետոյ ան շունչ մը կ'առնէ ու կը սկսի մտածել այլ բաներու մասին.

Նաւակ մը թեթեւօրէն կը քշուի թերթով, կուրացուցիչ սպիտակ գիծի մը նման, կարծես թրթուր մը ըլլար, որ միաժամանակ կը շարժի իր բոլոր ոտքերուն վրայ։ Առագաստանաւերը կը գծեն շրջանակներ՝ փչելով շոգի եւ իրենց ետեւ կը թողուն սեւ ծուխի ծուէններ։ Մեծ շոգենաւեր են կեցած քարափին առջեւ։ Կրակարեր տեսիլք - ներ կը յայտնուին օդին մէջ,— առի - կա, պարզապէս առօրինակ խաղ մըն է, անհասատալի գոյներով։ Ձայլ մը կը յածի ծովուն վրայ, ամէն ինչ կը շարժի, իսկ ժամանակը կ'անցնի եւ, — Աստուած իմ, — երկնքի գոյնը կարծես կը փոխուի՝ երբ ակնարկը կ'ուղղես հոն։

Ան կրկին կը շարժէ գլուխը, սփո - փը գոցելով բերանը եւ մօրուքը։ Մը - տասայլ կը դիտէ բնութեան աննշան երեւոյթները, քանի որ իր ամբողջ կեանքը յատկացուցած է տեսնել սոր - վելու ու միայն հիմա կը մտածէ թէ երբեք առիթ պիտի չունենայ զայն պատկերելու։ Ան կը գիտակցի գոյնե - րու գեղեցկութեան, իր անզօրութեան եւ խորունկ համակերպութեամբ մը կը շարժէ գլուխը ..

Մտախոհ՝ գինի կը լեցնէ գաւաթին, կը վարանի պահ մը եւ զայն կ'ըմպէ ամբողջովին։ Ու վերջին անգամն ըլ - լալով կ'ուղղուի դէպի հեռախօսը՝ բոլորովին անվստահ քայլերով։

Ո՛չ, կին պէտք չկայ։

Թարգմ. ՍՕՍԵԱՑ ՏՂԱՆ

Հեղինակը, Ի. Իէնոէն՝ Տանըմար - քացի անուանի գրագէտ մըն է։ Ու - նի բազմաթիւ պատմուածքներ եւ վէպեր։ Գրած է նաեւ բանաստեղ - ծութիւններ եւ թատերգութիւններ։ Այս պատմուածքը թարգմանուած է իր «Զրոյցներ» հաւաքածոյէն։

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ՄՈՒՍԱՅԻՆ ՀԵՏ

ԶԳԱՑԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Սիրելի՛ օրիորդ, վըստահ եղէք որ պիտ' կարդամ սիրով
Եթէ ինծ գըրէք երկար նամակներ նրբին բառերով.
Թէ իմ սիրավեղ կեանքըս պիտ' երնուի եղնիկի' նըման
Կարկաչովն ամբիծ ձեր հեչուն անուան:

Օ՛, ամէն իրկուն, երբ լինեն Իտալեան բսկըսի եծծել.
Ես պիտի շրջիմ ծայռերէն կախուող ըստուերներուն մէջ,
Տենչամ ու հոգիս հակի իմ անձուն ֆընարիս անվերջ,
Ձեր ֆոյր սրտին հետ խօսելու՛ համար.

Ձեր ներկայութիւնն, որ մեզմ է հանգոյն ամպի' շարժումին,
Այժմ կ'ողողէ վիս պահերովն երկչոտ անցնող ժամերուն.
Կը թըւի ըլլալ ձեր դէմքը սիրուն, եւ ձեր նայուածքին'
Բացուածքը կապոյտ անուրջ մը բըթռուն:

Նաւակը ափին կը սպասէ լենծի, թեւնակներն արդէն
Կը շարժին ըշտապ, եւ ջուրերուն մէջ ծառախիտ ծայռեր
Եւ թուփեր իրենց մարմինն են փըռեր. կ'արթըննան լեճէն'
Տակաւ ֆըմայֆառ հովերն անհամբեր:

Պիտ' տենչայի՞ք դուք ըլլալ իմ կողքին, մուսզ' աստղի'ն նըման,
Եւ մելամաղձոտ ինչպէս այծեամն է ֆարայրի ծոցին.
Եւ պիտ' ցանկայի՞ք որ իմ մատներուս թափին ոսկեման
Հըպէր մեղմօրէն ձեր մետաքս ծամին:

Օ՛, լըճին վըրայ կարծես կը վազեն լոյսէ ոգիներ,
Կարծես ալիքներ կը դիմեն դէպ' ինծ, որոնց կատարին
Փոքրիկ փրփուրներ կ'ոստոստեն շողէ պարովն երկնային,
Եւ լըռութիւնն ինծ կը հըծծէ խօսքեր:

Եկո՛ւր Հայուհի, կը սահի նաւակն ափունքէ' ափունք,
Նըկնի ծայրերէն կ'իջնեն ջուրին մէջ աստղի բեկորներ,
Ո՛րքան հանդարտ է իրկունն այս անմայր, եւ ո՛րքան տարբեր
Ձայներու հիւծիլն արգո՛ւնք առ արցունք:

Օ՛, թող որ սահին ձեր ճակտին վըրայ իմ սրբ մատներուս
Նրանութեան թովքն եւ իմ ներշնչման յոյզերն լուսագէս,
Դոյլէ՛ խոր աչքերդ, եւ թող դալկահար շրթներուդ սնդուս
Շուրջ ծաղկին ցոլքեր, բանաստե՛ղծ իմ ես:

Կը զգամ որ հոգիս կը սիրէ' հոգիդ, եւ բզզացումն այս
Կը վարէ նաւակս, ուր միմիակ եմ ես անոյշ թախիծով.
Ուռենիներ կան եւ լալահառաչ ճիւղեր մեղմիոյով
Ցածող ալիքէ ալիք հեզանազ:

Եթէ նաւակն իմ յանկարծ կանգ առնէր բեւին տակ ժայռին,
Եւ ըլլայիք դուք խոտերուն մէջ զով ջուրի՛ պէս փռուած,
Լըքէի թեւնակն, եւ սիրակարօտ ակնարկով յուզուած
Դիտէի գըծերն ձեր մատղաշ մարմնին:

Կոպերուս տակ այժմ կը հալին սիրոյ տրտմութեան շիթեր,
Այս գարնանամուտ երեկոյեան մէջ սիրելն ի՛նչ ֆաղցր է.
Թրթռներուս դիմաց կ'անցնին զմրուխտէ շրթունքներ երեր.
Մինչ սրտիս դիմաց սիրտ մը կը հակէ:

Այժմ խաւարն անձայր կը փըռէ թեւերն ափերուն վըրայ.
Փոքրիկ լապտերներ կը կայծկըլտան յար շողիւնով նըրբին,
Որբ կը մեռնի գըլուխը հակած լուսին, որ հիմա'
Ջուրերուն վըրայ կ'երկըննայ լըռին:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Հիթլէրի կեանքը

— o —

Կուսակցական եւ ընկերային պայքարներու մէջ, ժամուըը յաճախ կ'առնէ կրօնթարդ կամ գողտոր հայելի մը ձեւը' երբ հարկ ըլլայ ներկայացնել հակառակորդը,— եւ այս վերջինը կը դառնայ տխեղծ, հրէշային եւ երբեք իրական

Հիթլէրի մասին եւս, ժախակողման թերթերը եւ Ֆրանսական ցեղային առեւտուրթիւննեըկատարեցին կորընթարդ կամ գողտոր հայելիի մը դերը: Կանխակալ կարծիքներու եւ ընկերային վարդապետութիւններու բռնապետութենէն անկախ, կ'արժէ ներկայացնել Հիթլէրի կեանքը ինչպէս որ է, (պիտի հետեւինք Անտրէ Պէօպլէրի առած կենսագրութեան, վրայէն սրբելով թշնամական խեղկատակութիւնները) —

Հիթլէրի ծեծ հայրը կը կոչուէր Ալոյիս Շիքլկրուպէր Նախ կօշկակար, յետոյ մաքսապետ: Շիքլկրուպէրի մայրը իր զաւկին առած էր իր մականունը,— հայրը, ագարակապանի մը մօտ ծառայ, մերժած էր ճանչնալ իր որդին: Շիքլկրուպէր ամուսնացաւ երկու անգամ, բայց կորսնցուց երկու կիներն ալ,— տարիքը առած էր արդէն բաւական, երբ ծանօթացաւ Օրթիլարա Փէօլցէլի, իրմէ 22 տարեկան փոքր: Տիկին Փէօլցէլ չդժկամակեցաւ կնութեան տալու իր աղջիկը, բայց պայման դրաւ որ փեսան փոխէ իր խրթնահնչուն անունը, եւ առնէ աղջկան մականունը, Հիտլեր կամ Հիթլէր:

6 Յունուար 1877ին, Շիքլկրուպէր արդէն կը կոչուէր Հիթլէր,— վայելուչ Աւստրիացի մը, միջնահերձ ալեհուր մօրուքով:

20 ապրիլ 1889ին, ուրեմն պսակադրութենէն 12 տարի վերջ, Հիթլէր, որ կը բնակէր պավարիական սահմանագլուխին վրայ, Պրաունաւ մէջ, մանչ զաւակ մը ունեցաւ:

Ատոլֆ Հիթլէր կոչեցին զայն:

Արիւնով' Գերմանացի, քաղաքացիութեամբ' Աւստրիացի, Գերմանիոյ ապագայ առաջնորդը բառ ռմանց կը կրէր ... հրէական արիւն: Այսպիսի զրոյցներ պակաս չեն սակայն բոլոր այն մարդոց մասին, որոնք նշանաւորեցան, պատմութեան մէջ, իրենց հակահրէական պայքարով, (դիւրին է ղարձած քացախի հայկական առացուածքին ձեւով): Անհիմն է սակայն այդ զրոյցը, որքան ալ 1871ին Փոլնայի մէջ ապրող Հրեայ մը ցոյց տրուի Հիթլէր անունով, կամ Մոսէս Հիթլէր մը դեռ այժմ կենդանի ի Լեհաստան:

Մաքսապետին տղան, փոքրիկ Հիթլէրը, շատ կը սիրէր պատերազմ խաղալ: Պատանի' լափելով կը կարդար 1870ի պատերազմին պատմութիւնը. Դպրոցին մէջ ունեցաւ գերմանապաշտ ուսուցիչ մը, որ կը սիրէր աւստրիական զպրոցին դասաբանները թնդացնել Տէօյչլանտ Իւպէր ալլէս ... քայլերգով:

Սկիզբները Հիթլէր շատ տարուած էր նկարչութեամբ եւ ճարտարապետութեամբ: Հայրը մեռած էր 1903ին: Մօրը արտօնութեամբ, 2 տարի վերջ, ներկայացաւ Վիէննայի Գեղարուեստից վարժարանի մուտքի քննութեան, նախ իբրեւ ճարտարապետութեան, բայց Նախակրթարանի վկայական չունէր ու մերժուեցաւ: Պէտք է խոստովանիլ, որ զուրկ չէր տաղանդէ, — քննութիւնը չափանիշ չէ.

Կը վերադառնայ մօրը մօտ: 17 տարեկան էր, երբ կը մեռնի մայրը: Բոլորովին թշուառ եւ անտերունչ, ճամբայ կ'ելլէ դարձեալ դէպի Վիէննա, ապրելու համար գործ մը գտնելու նպատակով: Ամէն աշխատանք կը փորձէ, մասնաւորաբար որմնադիրներու մօտ աշկերտութիւն կ'ընէ, երբ գործ չունի եւ ոչ ալ "ուտելիք" կը խառնուի թափառաշրջիկներուն, կը գիշերէ կամուրջներու տակ, կ'ապրի ծայր աստիճան թշուառութեան մէջ, «կը վայելէ անտուն եւ անյուսալ մարդոց մարմինին հոտը», առանց երբեք թոյլ տալու որ իր հոգեկան զառնութիւնը զինք նետէ մարքսիստ ընկերվարականներու գիրկը,— Հիթլէր այդ օրերէն կը վարժուի մտածել պայքարի մը մասին, բայց ոչ յանուն մարքսիստներու ընկերվարութեան, այլ' ազգային ընկերվարութեան:

Հիթլէր, իր թշուառութեան մէջ իսկ, կրցաւ պահել իր հոգեկան անկախութիւնը,— չեղաւ այն չատչատերէն, որոնք, կրաւորականութեամբ մը, կը թողուն որ իրենց հոգին լեցուի չմարսուած դառնութիւններով, ուրիշին շահուն պոռալու տենչով, անհարազատ ճառախօսութեամբ: Հիթլէր իր ճաշակն ունէր եւ իր գաղափարները: Այնքան որ իր բախտակիցները չէին սիրեր զինք, կը հեգնէին երաժշտութիւն ու ճարտարապետութիւն սիրող այս պրոլետարը, որ «կաթ կը խմէր», իր սենեակին մէջ կը փակուէր պարապ ժամերուն՝ ընթերցանութեան համար, պոչ կը կապէր Օփերային դռներուն առջեւ: Անհասկնալի կը գտնէին զինքը, որովհետեւ դէմ կ'արտայայտուէր գործադուլներուն եւ ընկերվարական կուսակցութեան առաջնորդներուն, քաղքենիներուն եւ Հապսպուրկի միապետներուն:

Հիթլէր, այդ շրջանին, ցոյց կու տար ընթերցումներու անյագ ծարաւ մը, ֆիզիքական եւ բարոյական զարմանալի կորով մը, ժուժկալութիւն մը' ամէն բան իր ներքին իտէալին զոհելու առաքինութեամբ:

1912ին կը մեկնի Միւնիխ,— այլեւս որոշած է ապրիլ Գերմանիոյ մէջ: Այնուհետեւ կ'ապրի աւելի եւս քաշուած, ինքնամփոփ, իր մտաւորական պաշարը աւելցնելու մտահոգութեամբ:

Ոմանք զինուորական դասալքութեան պատրուակ մը կը փնտռեն Հիթլէրի ճամբորդութեան մէջ դէպի Գերմանիա: Մինչդեռ հաստատուած է, որ զօրակոչի ժամանակ եւ 3 անգամ յանձնախումբ մը զինուորական ծառայութենէ ազատ կացուցած է զինք' «թոքերու տկարութեան պատճառով»: Թէ դասալիք մը չէր, կը հաստատուի անով որ ընդհ. պատերազմին սկիզբը խնդրագիր մը տուաւ Պավարիոյ Թագաւորին, կամաւոր ընդունուելու համար բանակին մէջ: Խնդրանքը կ'ընդունուի, բանակին մէջ կը մանէ, զինուորական մարզանք կը կատարէ եւ 1915ին կը մեկնի ռազմաճակատ: Կը վիրաւորուի, կը դարմանուի, դարձեալ ճակատ կը մեկնի, երկրորդ անգամ մըն ալ կը վիրաւորուի, տեսողութիւնը ժամանակ մը կորսնցնելու աստիճան եւ երկաթեայ խաչի պատուանշանը կը ստանայ:

Պատերազմէն վերջ կը մնայ զինուորական ծառայութեան մէջ: Պաշտօն կը ստանայ քննութիւն կատարելու յեղափոխական շարժումներու մասին: Կը զատապարտէ բազմաթիւ յեղափոխականներ, որոնք կ'աշխատէին քայքայել բանակը: Այդ շրջանին է, որ կը նշմարուի իր խօսելու գիւտութիւնը, ինչպէս եւ կատաղի թըշնամութիւնը մարքսիստներու դէմ: Նոր առաքելութիւն մը կը տրուի իրեն, այս անգամ: Միւնիխի մէջ հաստատուած, կ'աշխատի «բանակին միտքը մաքրագործել մարքսեան մանրէներէն»: Քաղաքական խմբակցութիւնները իրենց կարգին ամէն ճիգ կը թափէին թափանցելու երիտասարդներու եւ զինուորներու շրջանակներէն ներս: 1919ին, երբ քննութիւն մը կը կատարէր Գերման բանուորական կուսակցութեան մասին, որ կը պայքարէր մարքսեան թափանցումին դէմ, յանկարծ փափաք յայտնեց անդամագրուելու այդ կուսակցութեան: Շուտով առաջնակարգ դիրք գրաւեց անոնց մէջ շնորհիւ իր հռետորի ձիրքերուն: Եւ ահա այս կուսակցութիւնը դարձաւ ամպիոն մը իր միտքերը պարզելու, իր ուղած ուղղութիւնը տալով անոր' մարքսիստներու դէմ պայքարի ելլելու, կազմակերպելու իր առաջին «գրոհ»ները: Այդ գրոհներէն վերադարձին, կը խմէր ձեւարով պատրաստուած իր ապուրը կամ թասս մը կաթ, քիչ մը քաղցրաւենիք, (ոչ կը ծխէր, ոչ կը ճնկէր, ոչ ալ միս կ'ուտէր), ու քաշելով կ'երթար իր սենեակը' խորհրդածելու կամ կարդալու:

«Գերման բանուորական կուսակցութիւնը» կը յառաջդիմէր հսկայաքայլ,— իր հռետոր առաջնորդը մեծ նուաճումներ կը կատարէր ամէն օր:

Դեկտեմբեր 20ին, Հիթլէր խմբագրապետ դարձաւ Միւնիխի մէկ թերթին, Վոլքիշէ Պէօպախթէր, թերեւս շնորհիւ զինուորական իշխանութեան աջակցութեան: Լուտէնտորֆ եւս, հակաընկերվարական բայց եւ ազգայնական (գերմանական հեթանոսութեան վերածնունդին կողմնակից), ուժ կուտար իրեն: Յաջորդ տարի Հիթլէր գնաց Պերլին, ուր նոր յենարաններ եւ համակիրներ գտաւ: Կուսակցութեան մէջ իր յաջողութիւնները նախանձորդներ ստեղծեցին,— նախագահը, Տրէքսլէր, էնթրիկ մը լարեց իր դէմ: Հիթլէր լուր առնելով' վերադարձաւ Պերլինէն եւ հրաժարական տուաւ կուսակցութենէն: Փոթորիկ բարձրացաւ կուսակցութեան ծոցին մէջ,— ի՜նչպէս կորսնցնել նման հռետոր մը, որ թերթ ալ ունի եւ համակիրներու բազմութիւն մը: Տրէքսլէր, պարտուած, ներողութիւն խնդրեց եւ Հիթլէրը կանչեց իր գործին գլուխը: Հիթլէր զայն անուանարկեց, վանեց, եւ կուսակցութեան պահանջեց լիազօրութիւն վեց տարուան համար, եթէ կ'ուզեն որ մնայ իրենց մէջ: Եւ ահա պայքար մը սկսաւ իր դէմ,— Գրքոյկներ եւ յօդուածներ լոյս տեսան, յայտարարելով թէ Հիթլէր Աւստրիացի է, Գերմանացի չէ, թէ ցեղային ծագումով Հրեայ է, թէ կապեր ունի լրտեսներու հետ:

Հիթլէր պատասխանեց իր թերթով եւ այնպիսի լեզուով մը, որ հակառակորդները լռեցին: Ու նշանակուեցաւ նախագահ «Գերման բանուորական կուսակցութեան», ամէն լիազօրութիւն իր ձեռքին մէջ:

Այդ կուսակցութեան ուղիով, զայն կազմակերպելով ուզածին պէս, զայն պայքարի մէջ նետելով ամենայն խիզախութեամբ, ու շնորհիւ իր լեզուին ու գրչին' Հիթլէր հասաւ Գերմանիոյ առաջնորդի դիրքին:

Հազարումէկ առակաւոր բանք

— · —

Երկընքումը' թէ ամպ
Թամաշա կայ' սէյրան կայ,
Կանայք սանդուխ կը դընեն
Որ տեսնեն թէ հոն ի՛նչ կայ:

×

Հաստ ու բարակը մէկ գին,
Ափսո՛ս բարակ մանողին,
Մութն ու ճըրագը մէկ գին,
Ափսո՛ս ճըրագ վառողին:

×

Փորձանաւոր մարդու հալը
Փորձանաւորը կ'իմանայ.
Գետինն ընկած մարդու հալը
Գետինն ընկածը կ'իմանայ:

×

Հաւուն մէկն ի յաղբիւսէն
Մայրըրիտ մի էր գըտեր.
Մե՛ղք, ասաց, դուրս տեսքին,
Ինձ զարեհատ պիտէր:

×

Ամէն բանի հա՛ ասողը,
Ամէն բանի չէ՛ ասողը,
Ցորեն ու կորեկ ծեծողին
Քովը կեցող' «բի» ասողը:

×

Ինչ տեղ հաց'
Ինչ տեղ գինի,
Այնտեղ կաց,
Այնտեղ քընի':

×

Ո՛ր ջուրն որ ինծ կը խեղդի'
Ես անոր մեծ ծով կ'ասեմ,
Ո՛վ ծարիս մին կաթ կըրի,
Ես անոր զէր կով կ'ասեմ:

×

Կատակը անուշ պիտի'
Քանց ֆաղցրը գինին անուշ,
Կատակն անչափ որ լինի'
Կը խօզէ չար ֆան բզփուշ:

×

Դերձանը բըռներ գըմա,
Կը հասնիս կըծիկին մօտ,
Խօսքին ծայրն առ գըմա,
Կը հասնիս սրտիկին մօտ:

×

Թէ ուղտը պարել սովրի,
Արջը կար կարել սովրի,
Մեր Քիրտոն ալ մեր աշխարհը
Կառավարել կը սովրի:

ԴԱՒ. ԱՐՔ. ԱՑՎԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (241)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—— o ——

Սոնիայի դէմքը թեթեւ մը կարմրեցաւ, եւ աչքերը վար առած' քանի մը վայրկեան լռեց եւ յետոյ շարունակեց

— Հետաքրքիր պիտի լինի կրկին հանդիպիլ պարոն Վահէին: Կարծեմ բոլոր, թէ ան լեռնային շրջանը կը մնայ ...

— Այո, բայց փետրուարի 4ին քաղաք պիտի գայ, ինչպէս նաեւ բոլոր գործիչներն ու զինուորական խմբապետները, ընդհանուր խորհրդակցութիւն մը ունենալու համար:

— Շատ հետաքրքիր պիտի լինի նրանց կարողանալ ներկայ լինել ...

— Թերեւս լինիք: Պարոն բժշկապետը պիտի մասնակցի ժողովին: Կարգադրել փոքր պիտի հաւաքուինք.

Ա՜, այդ սիրուն բախտաւորութիւն մը պիտի լինի ինծ եւ ընկերներուս համար, թէ պատմական վանքը կը տեսնենք եւ թէ յեղափոխական զեկավարները: Այդ մասին պիտի խնդրեմ իր սիրելի բժշկապետ մեզ չմոռնայ:

Դառնանք մեր խօսակցութեան, Պարոն Վահէն կը ճանչնամ: Իսկ այդ ձեր Պարոն Լեւոնը ի՞նչ մարդ է.

— Շատ դժուարին հարցում մը տըւիք,— բարձրաձայն ծիծաղելով պատասխանեց Գարեգինը' մինչ Սոնիան զարմացած աչքերն այդ անպատասխանելի պատասխանին, յոնքերը կիտած' անոր կը նայէր:

— Կ'երեւի հետաքրքիր պատմութիւն մը կը պատմէք, պարոն Գարեգին,— ըսաւ տիկին Աւետեանը' ըմբիշկ Պաւլովի հետ մօտենալով երկու խօսակիցներուն,— չե՞նք խանգարեր..

— Անշուշտ ոչ, բայց տիկին, երբապէս պատմութիւն մը չէ որ կը պատմէի ... Օրիորդ Սոնիան շատ դըժուարին հարց մը տուաւ:

— Ի՞նչ հարց,— հետաքրքրուած հարցուց տիկին Աւետեանը:

— Օրիորդը կուզէ իմանալ, թէ մեր Լեւոնը ի՞նչ տիպի մարդ է:

— Շատ հետաքրքիր է լսել այդ մասին ձեր կարծիքը, պարոն Գարեգին: Երեւակայեցէք, ամբողջ ճանապարհին, Հայ թէ Քիւրտ գիւղերու մէջ այդ մարդու անունը կուտային, անհաւատալի պատմութիւններ կը պատմէին անոր մասին: Իրօք, ի՞նչ մարդ է այդ պարոն Լեւոնը: Դուք, անշուշտ որպէս մօտ ընկերը.

— Դժուար հարց մըն է, Տիկին Աւետեան,— ծիծաղը զսպելով պատասխանեց Գարեգինը,— եթէ Քիւրտի մը կամ Թուրքի մը հարցնելու լինիք, անոնք պիտի ներկայացնեն Լեւոնը անսիրտ, արիւնարբու գազան մը, կատաղի վագր մը, որ հանդէպ կը զգայ' աջ ու ձախ աւերներ գործելով: Կառավարութեան աչքին ան վտանգաւոր ապստամբ մըն է, կախաղան բարձրանալու արժանի, օրէնքէ դուրս ձգուած մէկը, զոր որ եւ է սէկր կրնայ յանել կամ սպաննել, հինգ հարիւր թրքական ոսկի նուէր ստանալով կառավարութենէն: Իսկ եթէ Հայու մը կարծիքը հարցնէք, ան պիտի ներկայացնէ Լեւոնը որպէս ժողովուրդի պահապան հրեշտակ մը, պաշտամունքի արժանի հերոս մը: Կը տեսնէ՞ք որ,— ժպտելով վրայ բերաւ Գարեգինը,— դժուար է երկու խօսքով վճիռ մը արձակել անոր մասին: Ցանոթ նման երկու դէմք ունի Լեւոնը:

— Այդ հաշուով, բացի Հայերէն, մնացած ցեղերը կ'ատեն այդ մարդը: Բայց ես կը զարմանամ, որ Քիւրտերն իսկ անոր գովքը կ'ընէին, գէթ այդպէս ըսին մեզի ..

— Այդ արդէն բոլորովին տարբեր հարց է,— բացատրեց Գարեգինը,— Քիւրտը ներկայիս որքան ալ որ այլասերած' դարձեալ որոշ չափով մը պահած է ցեղային ասպետական գիծերը: Քրտի համար կռուի մէջ կորովութիւնը, անվախութիւնը, յանդգնութիւնը, մարդու ամենամեծ առաքինութիւնները կը համարուին, անկախ անոր այս կամ այն ազգութեան պատկանելէն: Հետեւաբար Լեւոնի մէջ անոնք նախ եւ առաջ կարին տղամարդը կը տեսնեն, յետոյ միայն անոր թշնամի լինելը ...

— Ճանապարհին մեզ այն գիւղը ցուցուցին, ուր վերջերս Լեւոնը մեծ կռիւ մը ունեցեր էր,— խօսեցաւ բժ. Պաւլովը, որ մինչ այդ' ուշադրութեամբ կը հետեւէր Գարեգինի խօսքերուն,— հայ գիւղացիք հպարտութեամբ կը պատմէին, թէ Լեւոնը եւ իր եօթանասուն մօտ ընկերները երկու հազար Քրտերու եւ Թրքական կանոնաւոր զօրքի դէմ կռուած էին' սարսափելի ջարդ մը տալով անոնց ... Անշուշտ ժողովուրդը ընդհանրապէս կը սիրէ չափազանցել, իր սիրած հերոսի արժէքը բարձրացնելու համար թշնամիի թիւը կը բազմապատկէ: Ինծի կը թուի, թէ այդ պատմութիւնները վերապահութեամբ պէտք է լսել: Սոնիա՛, ի՞նչ էր անունը այն գիւղին, ուր կռիւը տեղի ունեցած էր..

— Ղըլճա,— վրայ բերաւ Գարեգինը,— գիւղը այժմ աւերակ է, Քրտերը թալլեցին եւ այրեցին տները: Ինչ կը վերաբերի կռւող կողմերու ուժերուն, ինչ որ լսած էք, բացարձակ ճշմարտութիւն է: Մեր կռիւներուն մէջ միակ առաւելութիւն մը ունեցեր են ֆէտայիներու խմբերը: Այդ՝ դիրքըն է եւ պաշտպանողական կռիւը, իսկ մնացած բոլոր առաւելութիւնները թշնամիի կողմն են եղած: Ես կընայի ձեզ կռուի մը մասին պատմել, ուր տասնըհինգ ֆէտայիներու դէմ երկու հազար կռւող զոհուած է ..

— Բայց այդ անկարելիութիւն է, այդ հաշուով, ձեր ֆէտայիներէն ամէն մէկը դիւցազնական հերոս մը համարելու է:

— Ոչ, պարզապէս կեանքէ ձեռք քաշած գաղափարական կռւողներ, հոգեկան վիճակ մը, որմէ զուրկ է թշնամին: Ահա իրական տարբերութիւնը երկուքի միջեւ.

— Իսկ արտաքին տեսքով ինչի՞ նման է այդ ձեր Պարոն Լեւոնը,— խորամանկ ժպիտ մը դէմքին, հարցուց տիկին Աւետեանը.— Գիտէ՞ք, պարոն Գարեգին, մեզ, կանանցս համար տղամարդու արտաքին երեւոյթը առաջնակարգ նշանակութիւն ունի, իսկ հոգեկան, մտաւորական կարողութիւնները երկրորդական կարգի վրայ կուգան ...

Գարեգինի մինչ այդ ուրախ արտամադրութիւնը կարծես մէկէն փճացաւ: Մէկ քանի վայրկեան լռեց ու ապա շատ հանդարտ ձայնով մը սկսաւ խօսիլ, կարծես արտասանած ամէն մէկ բառը կշռելով.

— Մեզ' տղամարդոցս համար, մարդու արտաքինը այնքան ալ հետաքրքրական չէ ... Կը կարծեմ, որ Լեւոնը առաջ շնորհալի արտաքինով երիտասարդ մը եղած լինելու է, բայց չեմ գիտեր որտե՞ղ եւ ի՞նչպէս զարհուրելի արկած մը կ'անցընէ: Անոր հետեւանքով, այժմ կաղ է եւ ձախ թեւը ազատօրէն չի կրնար շարժել .. կերպով մը հաշմանդամ վիճակ մը ունի ...

— Տխուր պատկեր մը գծեցիք ձեր հերոսին համար,— ծիծաղելով ըսաւ տիկին Աւետեանը, մինչ Սոնիան ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր.— Ես ու Սոնիան արդէն սիրահարուած էինք ձեր հերոսին: Գէթ մեր խաթեր համար ըսէք որ գեղեցիկ դէմք ունի՞,— կատակեց տիկին Աւետեանը' աչք ընելով Սոնիային:

— Մեծ յօժարութեամբ կ'ուզէի ձեզ բաւականութիւն պատճառել,— նոյնպէս կատակի տալով պատասխանեց Գարեգինը,— բայց իրողութիւնն այն է, որ Լեւոնը այդ արկածի ժամանակ դէմքին գրեթէ մէկ մասը կը կորսնցնէ ... Պատկերի մնացած մասը ինքներդ կը տեսնէք, երբ հանդիպիք անոր ...

— Ափսո՛ս,— իրապէս տխրած' ըսաւ տիկին Աւետեանը.— չեմ գիտեր, թէ ինչո՞ւ համար, բայց ես հերոսը միշտ ուժեղ, յաղթանդամ, գեղեցիկ տղամարդ մը կ'երեւակայեմ:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

2. Կազմակերպել մասնաւոր ոստիկանութիւն մը, պաշտպանելու համար օտարականներու կեանքը եւ գոյքը

3. Ջնջել հարկային առանձնաշնորհները եւ հաստատել պետական խորհուրդ մը կամ վարչական ատեան մը, լուծելու համար տուրքերու վերաբերեալ վէճերը ։

4. Հաստատել փոխանցման շրջան մը, խառն դատարաններու գործունէութեան համար, զանոնք քայլափոխելով մասամբ ։

Ո՞վ ինչ ունի Եգիպտոսի մէջ

Տասներկու առանձնաշնորհեալ պետութիւններէն հինգը ճակատ շահեր ունին Եգիպտոսի մէջ։ 1904էն ի վեր, երբ Ֆրանսա հրաժարեցաւ իր քաղաքական իրաւունքներէն, միայն Մեծն Բրիտանիա քաղաքական շահեր ունի Նեղոսի հովիտին մէջ։ Այդ շահերը կատարելապէս ճշդուած եւ օրինապէս նուիրագործուած 1936 օգոստոս 26ի անգլօ-եգիպտական դաշնագրով ։ Սակայն Եթովպիոյ գրաւումը եւ Իտալիոյ իսլամական նոր քաղաքականութիւնը պատճառ դարձած են որ Հռոմ աւելի մօտէն հետաքրքրուի Եգիպտոսով, որ քաղաքական, մտաւոր եւ բարոյական կարեւոր կեդրոն մըն է իսլամութեան համար, ափրիկեան թէ ասիական։ Բայց Անգլիոյ հետ, որ խնամակալ պետութենէ մը կը վերածուի դաշնակից պետութեան մը, ելմտական, տնտեսական, մշակութային եւ իրաւագիտական ահագին շահեր ունին Ֆրանսա (24,500 հպատակ), Իտալիա (52,500), Յունաստան (76,264)։ Փոքրիկ Պելճիքան ալ (481 հպատակ) մեծ գումարներ շահարկած է (հանրակառք, կալուածական ընկերութիւններ, դրամատուններ)։

Աշխատաւորական վէճեր

Աշխատաւորական շրջանակները հետզհետէ անհամբեր կ'երեւան, արտնջալով 40 ժամի օրէնքին գործադրութեան յապաղումներուն դէմ։ Փոխադրութեանց աշխատաւորները միշտ կը սպառնան գործադուլ հռչակել, եթէ կառավարութիւնը գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը չընէ։ Նպարեղէններու աշխատաւորները անցի օր պատուիրակութիւն մը ղրկեցին վարչապետարան, խնդրելու համար որ փութացնեն 40 ժամուան օրէնքին գործադրութիւնը։ Պ. Լէօն Պլում պատասխանեց թէ շարք մը հրամանագիրներ պատրաստուած են եւ Ազգ. Տնտեսական Խորհուրդին վաւերացման պիտի ենթարկուին ապրիլ 25էն առաջ։ Ինչ կը վերաբերի պանդոկներու, սրճարաններու եւ ճաշարաններու, 40 ժամուան օրէնքին գործադրութեան եղանակները կ'ուսումնասիրուին այս միջոցին եւ կը յուսացուի հրամանագիրները վաւերացնել մայիսէն առաջ ։

Այս առթիւ բանիք որ արմատականները տհաճութեամբ կը դիտեն կառավարութեան վրայ ի գործ դրուած ճնշումը, ինչպէս եւ արհեստակցական միութեանց դեկոյցներուն եւ բանաձեւերուն հրամայական շեշտը։ Անոնց թերթերը դիտել կուտան թէ բանուորները աւելի կը դժուարացնեն կառավարութեան դիրքը եւ եթէ այսպէս շարունակուի իրենց դիկտատորական շեշտը, կրնայ խախտել կառավարական ճակատը ։

ՋԻՆՈՒՈՐԻ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, ըմբոստները կը շարունակեն յառաջ խաղալ դէպի Պիլպաօ։ Կ'ըսուի թէ Զոր. Մոլա բազմաթիւ գերիներ բռնած է։ Կառավարական աղբիւրէ յաղթանակներ կը ծանուցանեն Քորտովայի ճակատին վրայ

ԱՏՏԻՍ ԱՊԷՊԱՅԻ առեւտրական մեծ տունը, Մուհամմէտ Ալի, որուն կեդրոնը կը գտնուի Պոմպէյ եւ որ մասնաճիւղեր ունի Եթովպիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, սկսաւ հաշուեյարդարի ենթարկել իր գործերը։ Ինչպէս գրած էինք, իտալական իշխանութիւնը կարճ պայմանաժամ մը նշանակած եւ արտաքսման հրամանագիր հանած է, ամբաստանելով թէ այս անգլիահնդիկ հաստատութիւնը զէնք ճարած է Հապէշներուն եւ վերջերս ալ օտար դրամներու առեւտուր կ'ընէր։ Այս առթիւ էր որ բուռն պայքար մը բացուեցաւ Լոնտոնի եւ Հռոմի թերթերուն միջեւ ։

ՀԻԹԼԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած ըլլալով Մ. Նահանգներուն մէջ, խորհրդարանը որոշեց քննութիւն մը բանալ։ Այս առթիւ կատարուած վիճաբանութեանց ընթացքին, երեսփոխան մը յայտարարեց թէ պատրաստ է անուններով յիշելու 125 լրտեսներ, որոնք կ'աշխատին Փաշական վարչաձեւը հաստատել Մ. Նահանգներուն մէջ ։ Մասնաւորապէս կ'ամբաստանուի Ֆրից Քիւն անուն Գերմանացի մը, որ Տիթրոյթ կը բնակի եւ ղեկավարը կը համարուի 200,000 հոգինոց կազմակերպութեան մը ։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻՆ գործադրութիւնը սկսաւ երէկ, շաբաթ կէս գիշերին (մէկ ժամ առաջ)։

450,000 ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐ գործադուլ հռչակեցին Մ. Նահանգներուն մէջ, ուրբաթ օր, բայց անմիջապէս վերսկսան աշխատանքը, գոհացում ստացած ըլլալով։ Աշխատավարձքի յաւելումը ընդունուեցաւ, բայց շաբաթական 30 ժամուան աշխատանքի եւ տարեկան 200 օրուան աշխատանքի ապահովութեան պահանջները յետաձգուեցան։ Գործադուլները կը շարունակուին ուրիշ ասպարէզներու մէջ ։

8 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 30 ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ Լոնտոնի մէկ արուարձանին մէջ, երկու ելեկտրական կառախումբեր ընդհարած ըլլալով, կամուրջի մը վրայ։ Վիրաւորներէն 13ին վիճակը շատ ծանր է ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ 14ամեակը տօնուեցաւ երէկ, շաբաթ։ Իրր 8000 օդաչուներ հաւաքուեցան Հռոմի հրապարակին վրայ, իսկ այսօր, կիրակի, մեծ զօրահանդէս մը պիտի կատարուի, օդագնացութեան մարզանքներով։ Իտալիոյ օդանաւային բանակը կը բաղկանայ 4087 սպաներէ։ 1940 յունուար 1ին այս թիւը պիտի բարձրանայ 7670ի։ Իսկ ենթասպաները, որ 8150 հոգի են, երեք տարի վերջը պիտի հասնին 12,700ի.

ՅԻՇԱՏԱԿ ԲԻՒՐԱՒՈՐ
ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՄԵՐՈՑ

Համաձայն Մայր - Աթոռի կարգադրութեան եւ վեհափառ հայր. Պատուիրակ Սրբազանի յանձնարարութեան ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻՆ նշանակուած ըլլալով որպէս անշարժ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ՄԵՐ ԲԻՒՐԱՒՈՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ — Այսօր կիրակի, ապրիլ 4, առաջնորդութեանս բոլոր եկեղեցիներուն մէջ կը մատուցուի Ս. Պատարագ եւ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն ։

Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ արարողութեանց կը նախագահէ Պատուիրակ Սրբազանը, եւ կը խօսի՝ նիւթ ունենալով «ՄԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՊԱՏԳԱՄԸ»։

Կը հրաւիրուի Վեհափառ ամբողջ Հայութիւնը իր պաշտօնական մարմիններով եւ բոլոր կազմակերպութիւններով՝ ներկայ ըլլալու սոյն արտայայտ պաշտամունքներուն եւ յարգելու յաւիտենական յիշատակը մեր անմոռանալի նահատակներուն ։

Առաջնորդարան Հայաստանեայց
Ֆրանսահայոց

ՖՈՒԹՊՈԼ

Այսօր, կիրակի, 4 Ապրիլ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կը մրցի S. A. C. Montatainsի Ա.ին հետ, որ կը գտնուի Փարիզէն 55 քմ. հեռու դէպի հիւսիս, Oise նահանգին մէջ եւ օրուան ախոյեանն է։

Ժամադրութիւն 12ին, Gare du Nord։ Շոգեկառքը կը մեկնի 13,34։

Պահեստի խումբը կը մեկնի 41 քմ. դէպի հարաւ, Mennecy, մրցելու տեղւոյն Բ. խումբին դէմ։ Ժամադրութիւն 11.45 Gare de Lyon, Շոգեկառքը կը մեկնի 12.18։

Մ ԵՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ 8 Ապրիլ հինգշաբթի, ժամը 21ին, Sociétés Savantesի մէջ, 28 rue Serpente, (Դ. յարկ)։
Դասախօս՝ Գ. ՎՐԱՑԵԱՆ,
նիւթ՝ Հայկական խնդիրը։

Ընկերական-մշակութային Խնջոյք–Համերգ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ
Այսօր, կիրակի, ժամը 3էն մինչեւ 12,
Հայ Երիտասարդաց Միութեան Ակումբին մէջ, 8 rue Bossuet, Paris.
Մեթրօ Poissonnière կամ Gare du Nord
Հաւկթախաղ, գեղարուեստական բաժին, հայկ. եւ եւրոպական պարեր։
Նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Գ. ՕՆՈՍԵԱՆի
ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
Փարիզի Հարաւ. շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ
Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ
Այսօր, կիրակի կէսօրէ վերջ, 150 Route d'Orléansի սրահին մէջ.
Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի
ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՀԻՒԱՆԴԸ Ս
կատակերգութիւնը մէկ արարով
Արտասանութիւններ, խմբերգներ, անակնկալներ ԹԱՌ ՈՒ ՊԱՐ.
Մուտք՝ 3 ֆրանք

Գաղափարական վերելքի աշխոյժ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Գետ. Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ իր բուժարանին.
24 Ապրիլ, շաբաթ իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ
Aéro Club de Franceի ընդարձակ սրահներուն մէջ, 6 Rue Galilée, Paris (16)
Նախագահութեամբ ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԸՆՏԻՐ ՊՈՒՖԷ — ԳԱՌ ԱՄԷՐԻՔԷՆ
Գօթիլեոն եւ հաճելի անակնկալներ եւ մրցում գեղեցկագոյն աչքերու։
Գնահատիչ մարմնոյն (Jury) կողմէ շահող տիկնոջ կամ օրիորդին իրր մրցանակ իրական մարգարիտէ մանեակ մը։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Դպրոցական Վարչութեան կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին, 4 ապրիլ, կիրակի ժամը 4 — 12, Ecusson Bleuի սրահին մէջ, 23, Rue du Côteau։ Գեղարուեստական բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր։
Մուտք 5 ֆրանք
Հաղորդ. միջ.— շոգեկառք Սէն Լազարէն եւ օթօպիւս թիւ 1 իջնել Մէրի։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Նահանգ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին կողմէ
Այսօր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ԷՆԹԷՐՆԱՍԻՕՆԱԼԻ սրահին մէջ
230 Շըմէն տը լա Մատրակ, Մարսէյլ։
Աղամեան թատերախումբը կը ներկայացնէ ԱՐԱԳՕ։

Բացման հանդէս

«Հայ Արծիւ» սեփական Ակումբին, տեղի կ'ունենայ Այսօր կիրակի, ժամը 3.30ին, իր սեփական հաւաքատեղիին մէջ.
22 Rue Richer, Paris (9)
×
«Հայ Արծիւ» Ակումբին անդամագրուիլ փափաքողները կրնան դիմել վերոյիշեալ հասցէին եւ կամ անձամբ ներկայանալ չորեքշաբթի երեկոները ժամը 7.30էն սկսեալ։

Տարեկան պարանցիկ ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Առաքածոյի Հայր. Միութեան կողմէ
9 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15,30էն մինչեւ կէս գիշեր
Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46ter rue St. Didier
Մեթրօ Victor-Hugo եւ Trocadéro
Ընտիր օրքէսթր, ճաշ եւ անակնկալներ։
Մուտք՝ 7,50 եւ 10 ֆր.

Արեւելեան ճաշարանի բացումը

Այսօր կիրակի առաւօտ ժ. 10էն սկսեալ Գ. Զ. ՄԻՐԶԱՅԵԱՆի սրճարանին մէջ, 45, Rue de la Défense, Իսի լէ Մուլինօ, կը նուագեն՝ ՔԵՄԱՆԻ ՍԱՐԳԻՍ եւ ՈՒՏԻ ՑԱԿՈԲ։

Արեւելեան պարուհի։ Անխառն օղի՝ առաջնակարգ ազանդերներով ։

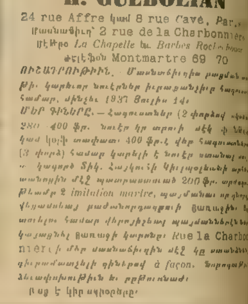

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆ.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	-
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԱՊՐԻԼ
MARDI 6 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3388

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գին 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԵՄՆ ԿԵՂԾ ԴՐԱՄ ԿԸ ՔՇԷԻՆ…

Ծաղրանկարի արագութեամբ կը կերպարանափոխուի Խ. Միութեան, անոր իւրաքանչիւր հանրապետութեան կամ ինքնավար շրջանի ղեկավարութեան պատկերը.

Տարիներով փառաբանուած համբաւներ, շողշողուն դէմքեր, կուռքեր կը սեւնան իրարու ետեւէ, կը քշուին, կ'իյնան թաւալ-գլոր: Ամբողջ շքախումբեր պատմութեան կ'անցնին իբրեւ հասարակ դաւաճաններ ու սրիկաներ, կազմելով «ամենածանր զազրելի դաւաճանութիւններու խայտառակ շղթան»: (Փրավտա):

Փաստերը կրնաք առնել ու շարել որ եւ է երկրամասէ կամ ժողովուրդէ,— միշտ նոյն ողբերգութիւնն է որ կը պարզուի, քամնելի, անհաւատալի, անըմբռնելի միօրինակութեամբ:

Եւ ամբողջ պատկերը մէկ բան կ'ըսէ.— Անոնք որ բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը հիմնեցին տարիներ առաջ, անոնք որ խորհրդային իշխանութիւնը հաստատեցին, անոնք որ համաշխարհային յեղափոխութեան կրակը վառեցին եւ տիրապար իշխեցին առնուազն 15 — 20 տարի, զանազան ճակատներու վրայ, մեծ մասով, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մաքսանենգներ կամ դրամանենգներ էին…

Կարելի չէ ուրիշ եզրակացութեան յանգիլ, զատ - զատ քննելով, գիտելով անկեալներն ու դաւաճանները, կալանաւորներն ու գնդակահարեալները, աքսորականներն ու կասկածելիները:

Յիշեցէք նախ զոյգ եղած անունները,— Թրոցքի, Զինովիեւ, Քամենեւ, Ռիքով, Թոմսքի,— բոլշեւիկեան կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյին անդրանիկ անդամները՝ Լէնինի եւ Ստալինի հետ:

Այս շքախումբէն Թրոցքի, կարմիր բանակին կազմակերպիչն ու վարիչը, դաւաճաններուն դաւաճանը կը համարուի այժմ, եւ իր անունին սկզբնատառն իսկ բաւական է, արտասանողը կրակը ձգելու համար: Զինովիեւ եւ Քամենեւ գնդակահարուեցան ուրիշ 14 երեւելիներու հետ, բոլորն ալ զարծօն եւ հեղինակաւոր անդամները կուսակցութեան: Թոմսկին անձնասպան եղաւ, երբ կը փորձէին ձերբակալել, իսկ Ռիքով արդէն դատի տակ է:

Անցեալ յունուարին դատուեցաւ երկրորդ շարք մը, որուն գլուխը կը գտնուէր Ռատէք, Ստալինի արտաքին քաղաքականութեան խորհրդականը, «ոսկեղէն գրիչ»ը, որուն խօսքը իբրեւ պատգամ կ'ընդունուէր միջազգային քաղաքականութեան մէջ:

Այս շարքէն ալ 13 հոգի գնդակահարուեցան իբրեւ «կաշառուածներ, սրիկաներ, օձեր, լկտի արարածներ, երկերեսանի դաւաճաններ»:

Կարճ կը կապենք մնացեալ անուններն ու յարակից մանրամասնութիւնները, անցնելու համար նորագոյն յայտնութեան,— Չեկայի ամենակարող նախագահին՝ Եակոտայի ձերբակալման եւ Պուխարինի ու Ռիքովի վտարման:

Մանրամասնութիւններ կը պակսին, Եակոտայի մեղքերու մասին: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ամբաստանեալը «ոճիրներ գործած է իր պաշտօնավարութեան ընթացքին»: Եթէ հաւատանք լրագրական տեղեկութեանց, Եակոտա վիթխարի գումարներ առած ըլլալով հանդերձ, Սպիտակ ծով - Լէնինկրատ ջրանցքին շինութեան համար, չարաչար շահագործած հազարաւոր քաղաքական յանցաւորներ եւ զանոնք կէս կուշտ կէս անօթի ձգելով ահագին հարստութիւն դիզած է:

Հարկ է սպասել դատավարութեան, իմանալու համար ամբողջ գաղտնիքը,— եթէ սակայն պիտի յայտնեն:

Այլապէս պերճախօս է միւս երկու ամբաստանեալներուն՝ Ռիքովի եւ Պուխարինի դէմ բացուած պայքարը:

Տեղական թերթերը դեռ նոր կը խօսին այդ մասին, հաղորդելով «Իզվեստիա»յի մէջ հրատարակուած մերկացումները:

«Փրավտա», կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, մարտ 13-ին հրատարակեց շռնդալից ամբաստանագիր մը,— «Պուխարինի եւ Ռիքովի պայքարը Լէնինի եւ կուսակցութեան դէմ», որ անմիջապէս թարգմանուեցաւ բոլոր լեզուներով, ինչպէս եւ Երեւանի մէջ («Խ. Հայաստան» 14 մարտ):

Յօդուածագիրը «պատմական ակնարկ մը» նետելով երկու ամբաստանեալներուն անցեալ գործունէութեան վրայ, կը ջանայ ապացուցանել թէ երկուքն ալ սկիզբէն ի վեր եղած են հակայեղափոխական, հակալէնինեան, հակակուսակցական եւ դեռ ինչ որ կրնաք մտածել՝ սեւցնելու համար:

Այդ ամբաստանագրէն կ'իմանանք թէ՝ Պուխարին, որ դեռ երէկ ամէնէն վաւերական տեսաբանը կը համարուէր եւ ամէնէն տաղանդաւոր ղեկավարը՝ խորհրդային մամուլին, առաջին օրէն իսկ «անկայուն» եւ կասկածելի տիպար մը համարուած է նոյն ինքն Լէնինի կողմէ, եւ բազմաթիւ ազդարարութիւններ ստացած:

Միւսը, Ռիքով, «նոյնպէս բազմիցս պայքար է մղել Լէնինի եւ կուսակցութեան դէմ»:

Այս երկուքը եւ իրենց հետեւորդները իբրեւ աջեր, նոյնքան ոճրագործ եւ դաւաճան կը հռչակուին, այսօր, որքան միւսները,— Թրոցքի, Զինովիեւ եւ ընկ.:

— «Ինչ վերաբերում է աջերին, ապա նրանք նոյնպէս դադարել են քաղաքական հոսանք լինելուց, նոյնպէս դարձել են ժողովրդի թշնամիների մոլեգին բանդա (հրոսախումբ), անհաշտելի թշնամի մարքսիզմ - լենինիզմին, պատրաստ ամէն բանի եւ ամէն-տեսակ ոճիրների ընդդէմ մեր հայրենիքի»: (Փրավտա, 13 մարտ):

Կը նշանակէ թէ բոլշեւիկեան ղեկավարութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կեղծ դրամ կը քշէր 1917էն ի վեր, կուսակցական թէ պետական ասպարէզին մէջ, առանց ազգի կամ տարբերի խտրութեան: (Յիշեցէք Երեւանի սեւ ցանկն ալ …):

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՉԵԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱԿԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Վորոշիլով վերջնագի՞ր տուած է

Նորէն վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հասնին Խ. Միութեան ներքին կացութեան մասին: Պաշտօնական տեղեկութիւններէն զատ, բազմաթիւ թերթերու մէջ կ'երեւան ծանրակշիռ լուրեր, որոնց վաւերականութիւնը դժուար է ստուգել: Ուստի կը հաղորդենք իրենց աղբիւրներով:

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն, կիրակի օրուան թուականով.—

Երկու թշնամի բանակներ կը ճակատին իրարու դէմ: Չեկային եւ կարմիր բանակին միջեւ երկար ատենէ ի վեր տիրող թաքուն մրցակցութիւնը ծանր ընդհարման մը յանգած է: Մարաջախտ Վորոշիլով, կարմիր բանակին սպարապետը, բողոքած է Չեկայի (Կէփէու) նախագահ Եէժովի դէմ որ կը փորձէր ձերբակալել բազմաթիւ սպաներ, իբրեւ թրոցքիական ամբաստանելով զանոնք: Կարմիր բանակին սպարապետը մերժած է թոյլ տալ որ Չեկան ձերբակալութիւններ կատարէ, յայտարարելով թէ իր քննութեանց համաձայն, կասկածելի սպաներուն դէմ եղած միակ մեղադրանքը այն է որ անոնք համակիր են Գերմանիոյ: Իր քննութիւններէն վերջը, ընդհ. սպարապետը խնդրած է Վորոշիլովէն՝ հետեւեալ խնդրանքները ներկայացնել Ստալինի.—

1 — Պէտք է ջնջուի Կէփէուին հսկողութիւնը կարմիր բանակին վրայ:

2 — Իւրաքանչիւր վաշտի յատկացուած քաղաքական հրահանգիչները պէտք է այսուհետեւ իրենց տեղեկագիրները ղրկեն կարմիր բանակի սպարապետին, եւ ոչ թէ Չեկային:

3.— Պէտք է երեք բարձրաստիճան սպաներ անդամ նշանակել ազգ. պաշտպանութեան խորհուրդին, որ մինչեւ հիմա ամբողջովին կը բաղկանայ համայնավարներէ:

4.— Կառավարական նոր մարմին մը պէտք է նշանակել, հսկելու համար բանակին եւ անոր կազմակերպութեան վրայ: Այս մարմնին անդամները պէտք է ընտրուին ընդհ. սպարապետին հաւանութեամբ եւ ուղղակի պատասխանատու ըլլան Քաղաքական Բիւրոյին, որ կուսակցութեան ամենաբարձր օրկանն է:

Սպարապետը խնդրած է նաեւ հեռացնել Չեկային նախագահը՝ Եէժովը, բայց Վորոշիլով մերժած է, միեւնոյն ատեն յայտնելով Ստալինի թէ անոր մեղադրանքները սպաներու դէմ՝ կազմալուծիչ ազդեցութիւն կը գործեն բանակին վրայ: Իր կարծիքով, ծանր սխալ մըն է թրոցքիական կոչել սպաներ որոնք հիացում կը յայտնեն Գերմանիոյ զինուորական կազմակերպութեան մասին:

*** Թղթակիցը այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդելով Չեկայի բանակին կազմակերպութեան մասին, կը գրէ թէ անոր թիւը կը հասնի 240.000ի, որոնց 40.000ը կեդրոնացած են Մոսկուայի մէջ: Իսկ բուն կարմիր բանակին Մոսկուայի պահակազօրքը կը բաղկանայ 90.000 զինուորներէ: Հանդերձանքի եւ սպառազինութեան տեսակէտով Չեկային զինուորները անհամեմատ աւելի բարձր են եւ աւելի վստահելի կը համարուին:

*** Թղթակիցը [illegible] Եակոտայի ձերբակալութիւնը, հաւանական կը գտնէ որ դատավարութիւնը շատ կարճ տեւէ եւ կատարուի գաղտնի, քանի որ ամբաստանեալը շատ ծանրակշիռ գաղտնիքներ գիտէ:

Պուխարին սկիզբէն ի վեր հակայեղափոխական էր…

Խորհրդային թերթերը սկսած են շարք - շարք յօդուածներ հրատարակել, ապացուցանելու համար թէ նախկին վարչապետ Ռիքով եւ հռչակաւոր տեսաբան - հրապարակագիր Պուխարին սկիզբէն իսկ հակայեղափոխականներ եղած են: Կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա», առաջին գրութիւնը նուիրած է իր նախկին տնօրէնին, Պուխարինի, եւ կը ջանայ ոչնչացնել անոր բոլշեւիկեան տեսաբանի համբաւը: Կ'ըսէ թէ անոր բոլոր աշխատանքները տոգորուած են քաղքենի աշխարհահայեացքով եւ որ եւ է կապ չունին համայնավարութեան հետ: Պուխարին երբեք ուղղափառ մարքսեան մը եղած չէ եւ միշտ խորթ է «դիալեկտիկական մատերիալիզմ»ին: Իրականին մէջ ան մանր քաղքենի մտաւորական մըն է: Եւ, երբեք չէ գնահատած ռուս ժողովուրդը, երբեք ցարին կողմէ շահագործուած բազմութիւններու համար չէ ունեցած Լէնինի ջերմ սէրը: Երբ Լէնին գրեց իր հռչակաւոր յօդուածը Մեծ Ռուսերու ազգային հպարտութեան մասին, Պուխարին ընկերվար հայրենասիրութիւն կոչեց այդ յօդուածը:

Այս յայտնութիւններէն վերջ, «Իզվեստիա» կը թուէ Պուխարինի քաղաքական եւ գաղափարական վէճերը Լէնինի հետ, սկսելով 1909էն: «Ան զանազան առիթներով խաբած է Լէնինը, միացած՝ Փիաթաքովի եւ Թրոցքիի հետ: Ան ընդդիմացած է Լէնինի՝ Պրէսթ - Լիթովսքի դաշնագրին ստորագրութեան ատեն: Ան չէր հաւատար թէ կարելի է ընկերվարութիւն կառուցանել միայն մէկ երկրի մէջ»:

Դեռ շարունակելի են մեղքերու այս մերկացումները …

40 ԺԱՄՈՒԱՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԸՆԴՀԱՆՐԱՆԱՅ

Շաբաթ օր շարք մը հրամանագիրներ հրատարակուեցան, որոնց համաձայն շաբաթական 40 ժամուան աշխատանքի օրէնքը կը տարածուի ուրիշ ասպարէզներու մէջ ալ:

Երէկ, երկուշաբթի, օրէնքը պարտաւորիչ դարձաւ բոլոր մանր առեւտուրներուն մէջ, բացի ուտեստի ճիւղէն, որու մասին առանձին կարգադրութիւն պիտի ըլլայ:

Փարիզի մէջ, բոլոր մեծ վաճառատուները գոց պիտի ըլլան կիրակի եւ երկուշաբթի:

Ապրիլ 12էն սկսեալ, դրամատուներու, սակարանի եւ ապահովագրական ընկերութեանց պաշտօնեաները պիտի չաշխատին շաբաթ եւ կիրակի, կամ կիրակի եւ երկուշաբթի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄԷԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

օտարականներու հպատակութեան մասին

Դատական նախարար Պ. Մարք Ռիւքառ շաբաթ օր նախագահեց Վոժցիներու Փարիզի եղբայրական միութեան տարեկան հացկերոյթին: Այս առթիւ խօսելով օտարականներու հպատակութեան մասին, նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— «Ես ուզեցի որ տասցական հպատակութեան (նաթիւրալիզասիօն) քաղաքականութիւնը ամէն բանէ առաջ նկատի առնէ ազգային պաշտպանութեան հարցը: Արդ, առանց յուզումի չէր որ հետեւելով Վոժի շրջանին զինուորցուներու բժշկական քննութեան, ամէն տարի կը հաշուէի նօսրացած, բաց մնացած դասերը: Ուստի, կառավարութեան մէջ ստանձնելով դատական նախարարի պաշտօնը, խորհեցայ թէ մեր պաշտպաններուն թիւը աւելցնելու համար, անհրաժեշտ է դիւրացնել ֆրանսական հպատակութիւնը բոլոր անոնց որ 30 տարեկանէն վար են, չափահաս, քաջառողջ եւ պարկեշտ, ընդունակ զինեալ ծառայութեան: Մէկ տարի առաջ, դատական իշխանութիւնը ամէն ամիս ֆրանսական բանակին կուտար 250 զինուորցու: Ես կրցայ կրկնապատկել այս թիւը մինչեւ 1936 դեկտեմբեր 31: Անկէ ի վեր, կրցայ անցնիլ 600ը, այսինքն ամիսը մէկ վաշտ: Ուրախ եմ ձեզի հաղորդելու այս լուրը, իբրեւ ներկայացուցիչ արեւելեան շրջաններու: Խորհեցէք, սիրելի բարեկամներ եւ հայրենակիցներ, որ զինուորցուներու այս թիւը մէկ տարուան մէջ վեց անգամ աւելի է քան Վոժի մեր սիրելի եւ քաջարի նահանգին նորագիրներու գունդը»:

ԵԱԿՈՏԱ, ՉԵԿԱՅԻՆ ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐԻՉԸ

դատի քաշուած

Շռնդալից դատավարութիւն մը եւս Մոսկուայի մէջ

Եակոտա, ամենակալ Չեկայի հռչակաւոր վարիչը, որ գնդակահարել տուաւ Զինովիեւը եւ ուրիշ 15 երեւելիներ, դատի քաշուած է: Այս առթիւ հրատարակուած հրամանագիրը կ'ըսէ թէ Հանրի Կրիկորեւիչ Եակոտայի ոճիրները երեւան հանուած ըլլալով, Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի Նախագահութիւնը որոշեց արձակել զայն Թղթատարական գործավարութեան պաշտօնէն եւ դատի յանձնել իր գործը:

Եակոտայի աստղը նսեմանալ սկսած էր Զինովիեւ եւ ընկ. դատավարութեան օրերէն (1936 օգոստոս): Մեղադրուելով յանցապարտ զանցառութեամբ եւ կասկածելի ապիկարութեամբ, հարկադրուեցաւ լքել ներքին գործավարութիւնը եւ նշանակուեցաւ Թղթատարական գործավար: 1937 յունուարին, պետական ապահովութեան ընդհ. վերատեսուչի իր իրաւասութիւնը փոխանցուեցաւ Եէժովի, իսկ ինք հանգստեան կոչուեցաւ Ռատէքի եւ ընկերներու դատավարութեան ատեն, ինչ որ կը չէզոքէր իր շնորհազրկութիւնը: Իսկ այժմ արդէն ամբաստանեալ է:

Եակոտա Չեկայի մարմնացումը եղած է: Այդ զարհուրելի պաշտօնատունը մտաւ 1920ին, երբ 29 տարեկան էր եւ այնտեղ շինեց իր ասպարէզը: Չեկան (արտակարգ յանձնաժողով) յետոյ կոչուեցաւ Կէփէու եւ ի վերջոյ ներքին գործավարութիւն, սակայն Եակոտա միշտ անոր մաս կը կազմէր: Հետզհետէ բարձրանալով բոլոր աստիճանները, դեր - նախագահ, յետոյ նախագահ դարձաւ այդ հաստատութեան, երբ մեռաւ անոր վարիչը, Մենժինսքի: 1920էն 1936, ամբողջ 16 տարի նոյնացաւ Չեկային հետ, եւ տարակոյս չկայ թէ իր անկումը ահագին տպաւորութիւն պիտի գործէ Խ. Միութեան մէջ, ու՛ր ամէնէն երկիւղալի եւ ատելի մարդը կը համարուէր:

*** Լեհական թերթերը կը գրեն թէ նոր դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Ստալինի դէմ, շնորհիւ կնոջ մը խոստովանութեանց: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, այս կինը մեռած գտնուեր է Լէնինկրատի մէկ պանդոկին մէջ, դաւադիրներու ձերբակալութեան յաջորդ օրը:

Տօրիօ նոր վարագոյր մը կը բանայ

Ժագ Տօրիօ, Սէն-Տընիի քաղաքապետը, որ վերջերս երեսփ. ժողովին առաջարկած էր քննիչ յանձնախումբ մը կազմել, քաղաքական կուսակցութեանց եկամուտի աղբիւրները ճշդելու համար եւ կը պնդէր թէ Ֆրանսայի համայնավարները 250 միլիոն ֆրանք ստացած են Մոսկուայէն, նոր յայտնութիւններ կը խոստանայ: Թերթերուն հաղորդած զեկոյցով մը կ'ըսէ թէ համայնավարները տասնորդ մը կը գանձէին իրենց վարած քաղաքապետութեանց սնտուկներէն: Ինքն ալ՝ երբ կը գտնուէր համայնավար քաղաքապետութեանց միութեան գլուխը, ստիպուեր է լուծել երկու ընկերութիւններ որոնց նպատակն էր առ հարիւր բաժին մը գանձել քաղաքապետութեանց ծախքերէն:

Զօր. Չաքմաք եւ Թ. Ռ. Արաս Պելկրատ կ'երթան

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Զօր. Չաքմաք եւ Թ. Ռ. Արաս Պելկրատ պիտի երթան ապրիլ 11ին, փոխադարձ այցելութիւն մը տալու համար Եուկոսլավիոյ վարչապետին որ Էնկիւրի գացած էր անցեալ սեպտեմբերին: Բայց այս այցելութիւնը միայն արարողական հանգամանք պիտի չունենայ, այլ մաս պիտի կազմէ այն այցելութեանց որ տեղի ունեցած են կամ պիտի ունենան Եուկոսլավիոյ մայրաքաղաքին մէջ, դիւանագիտական առաջնակարգ կեդրոնի մը վերածելով Պելկրատը: Մեկնելէ առաջ, Զօր. Չաքմաք Էնկիւրիի մէջ պիտի ընդունի Ռումանիոյ վարչապետը, Պ. Թաթարէսքօն, որ պիտի հասնի ապրիլ 6ին:

Չեխոսլովաքիոյ նախագահը Պելկրատի մէջ

Երէկ, երկուշաբթի, Պելկրատ հասաւ Չեխոսլովաքիոյ Հանրապետութեան նախագահը, Պ. Պէնէշ: Շաբաթներէ ի վեր մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուէին, ընդունելութեան համար: Հիւրին բնակութեան յատկացուած է արքայական նախկին պալատը: Բոլոր փողոցները դրօշազարդուած էին եւ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած էին կարգապահութեան համար:

Նախագահին կ'ընկերանայ իր արտաքին նախարարը: Այս այցելութիւնը մասնաւոր արժէք ունի անոր համար որ, կը կատարուի Եուկոսլավիոյ եւ Իտալիոյ համաձայնութենէն անմիջապէս վերջը: Պ. Պէնէշ նախագահութենէն առաջ արտաքին նախարար էր եւ խանդավառ ախոյեան մը՝ Փոքր Համաձայնութեան որ կը տկարանայ այժմ:

*** Գերմանական թերթերը դիտել կուտան թէ արեւելեան Եւրոպայի քաղաքականութեան կեդրոնը Փրակայէն փոխադրուած է Պելկրատ, ինչ որ կ'ապացուցանէ Ֆրանսական ազդեցութեան տկարացումը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ՄՈՒՐՃԻՆ ՈՒ ՍԱԼԻՆ ՄԻՋԵՒ

Իտալօ-եւգոսլաւ դաշնագիրը, որ այնքան արագ ու այնքան վճռական ձեւով մը ստորագրուեցաւ, կոչուած է մեծ ազդեցութիւն գործելու ընդհանրապէս միջին Եւրոպայի եւ Պալքաններու քաղաքական կեանքին, բայց մասնաւորապէս Արեւելեան Միջերկրականի ու Մերձաւոր Արեւելքի ապագայ իրադարձութիւններուն վրայ։

Մուսոլինիի այցելութիւնը՝ Ափրիկէ, իր խօսած ճառը՝ վերադարձին, Սպանիոյ մէջ իտալական գունդերուն մասին Հռոմի կարուկ յայտարարութիւնը եւ անգլիական մամուլի՝ Իտալիոյ մասին ունեցած արտայայտութիւնները ցոյց կու տան, թէ Միջերկրականի մրցակցութիւնը ոչ միայն վերջ գտած չէ անգլօ-իտալական «ջէնթլմէնական համաձայնութեամբ» այլ եւ, ընդհակառակն, օրէ օր աւելի իմաստ կը ստանայ Իտալիոյ Առաջնորդին կողմէ Իտալի ըսուած այն խօսքը թէ «ես ու դուն չենք կրնար սեղմուիլ Միջերկրականի մէջ» ...

Իտալօ-եւգոսլաւ դաշինքը նշանակութիւն ունի երեք կողմերով։

Առաջին — Կը հարուածէ Փոքր Համաձայնութիւնը եւ մանաւանդ Պալքանեան ուխտը, քանի որ Եուկոսլաւիան առանցքն է այդ երկու խմբաւորումներուն։ Հռոմ-Պելկրատ դաշինքը, որ կը նախատեսէ «ընդհանուր սահմաններու պաշտպանութենէն» զատ, «վտանգի մը պարագային գործակցութիւն մը՝ փոխադարձ համակերպութեամբ», օղակի մէջ կ'առնէ այն հողամասը որ Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ արեւմտեան ընդհանուր սահմանէն կը սկսի ու կ'երկարի մինչեւ Ափրիկեան ափունքը եւ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ծովեզերքը։

Այս օղակը աւելի կը շեշտուի, երբ նկատի ունենանք որ Իտալիա, Արեւելեան Միջերկրականի իր գերակայութեան համար ունի Սիկիլեան զօրեղ անցքը, ամրացած կղզիով, որ անգլիական նաւատորմին համար գրեթէ անկարելի կը դարձնէ ինքզինքը պաշտպանել Ափրիկեանէն մինչեւ Փոքր Ասիական ափունքը։

Այդ շրջագիծը առաւելապէս իտալական կը դառնայ վաղը, եթէ Սպանիոյ մէջ կռիւը ունենայ ազգայնականներուն համար նպաստաւոր ելք մը, որ, իրականին մէջ, պիտի նշանակէ իտալ-գերմանական գործակցութեան նոր խարիսխի մը ստեղծումը Միջերկրականի մուտքին։

Իրերու այս վիճակին մէջ, ուրեմն, Հռոմ-Պելկրատ Համաձայնութիւնը, որ ընդգծենք, գժգոհանք ստեղծեց ոչ միայն Փրակայի, Պուքրէշի եւ Փարիզի, այլ եւ Լոնտոնի մէջ, փաստօրէն չէզոք կը դարձնէ այն ուխտը, զոր յաջողեցաւ, ամիսներ առաջ, Անգլիա կնքել Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ հետ, իբրեւ պատուար կամ օղակ Իտալիոյ դէմ։

Եուկոսլաւիա իր նոր համաձայնութեամբ ինքզինքը կ'ազատէ այդ ուխտով իրեն ինկած պարտաւորութենէն, եւ, ընդհակառակն, կը մօտենայ Իտալիոյ, ճիշդ այնպէս ինչպէս փաստօրէն հեռացաւ Պալքանեան ուխտէն՝ մօտենալով Պուլկարիոյ։

Բնորոշեցինք այս աշխարհագրական ու քաղաքական շրջագիծը, վասն զի Թուրքիան, մասնաւորապէս Մոնթրէօյի եւ Եթովպիոյ գրաւումէն վերջ, Միջերկրականի ճակատէն իր ապահովումը երաշխաւորուած կը նկատէր Անգլիոյ հովանաւորութեամբ, եւ անոր միջոցաւ, Միջերկրականեան ուխտին կնքումովը, որուն միացած էր Եուկոսլաւիա Հռոմին հետ ունեցած իր ոչ բարեկամական յարաբերութեան բերումով։

Կասկած չկայ թէ Միջերկրականեան ուխտին չորրորդ պետութիւնը՝ Յունաստան, որ կ'իյնայ վերեւ գծուած օղակէն ներս,— հետեւապէս եւ իտալական ուժի շրջագծին մէջ,— պիտի ջանայ առնուազն իր չէզոքութեան վերադառնալ, մնացած ըլլալով մէկ կողմէ Իտալիոյ, կողմէն Եուկոսլաւիոյ եւ հիւս.-արեւելքէն Պուլկարիոյ միջեւ։ Աթէնք, որ աւանդօրէն կապուած է Անգլիոյ, այժմ ինքզինքը կը գտնէ հիմնովին փոխուած կացութեան մը առջեւ։ Մինչեւ 1936, Իտալիա ծովուն դարձուցած չէր իր քաղաքական դէմքը։ Հռոմէական կայսրութեան ծրագրին հետ վերածնաւ նոյն այդ կայսրութեան միջերկրականեան քաղաքականութիւնը։ Մինչեւ այդ՝ Իտալիա ոչ մէկ յաւակնութիւն երբեւան կը բերէր Միջերկրականի մասին։ Այդ պատճառաւ ալ բարեկամ մըն էր Անգլիոյ համար, որ կը գերիշխէր այդ ծովուն։ Աղէկ՝ Բրիտանիոյ պայքարը՝ Ռուսիոյ հետ, երկար տարիներ, Տարտանէլի մասին։ Աղէկ, նաեւ, Յունաստանի աւանդական կապը Անգլիոյ հետ։

Բայց, այն օրէն սկսին, երբ Իտալիա սկսաւ բացայայտօրէն իրենը նկատել Միջերկրականի գոնէ արեւելեան մասը, Անգլիա ստիպուեցաւ փոխել իր միջերկրականեան քաղաքականութիւնը։ Նախ՝ Տարտանէլը ուզեց բաց պահել՝ Իտալիոյ դէմ Ռուսիան քաշելով արեւելեան Միջերկրական. Թուրքիոյ ուժ տուաւ՝ այդ նպատակը աւելի դիւրացնելու համար։ Իսկ աղէկ դուրս, տեղւոյն վրայ, փնտռեց ուժեր ու գտաւ, այս անգամ ոչ թէ զանոնք հովանաւորելու, այլ անոնց հետ զինակցելու համար՝ ի նպաստ իր վտանգուող դիրքին պահպանման։

Հիմա, որ կ'ըսէինք Իտալիա աւելի ամուր կը կոխէ արեւելեան Միջերկրականի մէջ եւ աւելի նուազ կը դարձնէ Անգլիոյ ազդեցութիւնը բայց մանաւանդ կարելիութիւնները՝ հոն, շատ հաւանական է թէ ինչու Լոնտոն Տարտանէլի մասին իր դարաւոր քաղաքականութիւնը կը փոխէ։ Բոլոր անոնք որ Թուրքիայով կը շահագրգռուէին, մտահոգ էին Անգլիոյ քաղաքականութեան այս թրքանպաստ փոփոխումէն։ Մինչդեռ իրականին մէջ, Տարտանէլի շուրջ պայքարին մէջ, Անգլիան հիմա փոխարինած է Իտալիան, քանի որ Իտալիա զայն կը ձգտի փոխարինել — իբրեւ գերիշխող — Միջերկրականի իր աւազանին մէջ։ Աղէկ՝ իր ընդդիմութիւնը Մոնթրէօյի համաձայնութեան։

Բիւշտի Արասի Հռոմ այցելութեան առթիւ ջանացինք պարզել թէ երեւոյթներէն պէտք չէ դատել ու հոգ պէտք չէ տեսնել թրքական յաջողութիւն մը կամ ի նպաստ Թուրքիոյ իտալական հակում մը։

Իրողութիւնը այն է, որ Իտալիա՝ թէ իբրեւ Միջերկրականեան եւ թէ իբրեւ հակաբոլշեւիկ-ֆաշական երկնակի պատճառներ ունի Ռուսիան մղելու եւ արեւելեան Եւրոպայէն եւ Արեւելեան Միջերկրականէն։

Գերմանիոյ հետ գործակցաբար՝ այդ քաղաքականութեան փորձերն ու արդիւնքները կը տեսնենք Արեւել. Եւրոպայի մէջ։ Արեւել.-Միջերկրականի համար՝ նոյն փորձն է զոր կ'ընէ Հռոմ՝ ջանալով ջնջել տալ Տարտանէլէն դուրս գալու մասին Մոնթրէօյով Թուրքիոյ կողմէ Ռուսիոյ տրուած իրաւասութիւնները։

Ուրեմն, կացութիւնը կը մնայ այն ինչ որ էր դարեր առաջ։

Երկու ուժեր են որ արեւելեան Միջերկրականի մէջ կը պայքարին,— Իտալիա եւ Ռուսիա, մինչ առաջ կը պայքարէին Անգլիա եւ Ռուսիա։

Այդ երկու ուժերուն միջնադին ինկած է Թուրքիան, ինչպէս առաջ էր՝ օսմ.-կայսրութիւնը։

Ան այսօր Ռուսիոյ հետ է, ինչպէս կ'ըլլար երբեմն։ Վաղը կրնայ Իտալիոյ հակելու, ինչպէս կը հակէր Անգլիոյ՝ սուլթաններու օրով։ Բայց, անզօր է ունենալու իր որոշ դիրքը։

Իտալօ-եւգոսլաւ դաշնագրով ու նաեւ այն օղակով զոր գծեցինք վերը, Անգլիա քիչ մը եւս կը հեռանայ արեւելեան Միջերկրականէն, ինչ որ կը նշանակէ քիչ մը աւելի զօրացումը այնտեղ Իտալիոյ։

Անգլիոյ հեռացումով, սակայն, — երբ մանաւանդ փաստօրէն կը ջնջուի նաեւ Միջերկրականեան ուխտը՝ իտալ.-եւգոսլ. դաշինքով — Թուրքիա կը մնայ առանձին Իտալիոյ դէմ՝ իր կռնակին ունենալով առ այժմ, Ռուսիան.

Այս պայմաններուն մէջ, ուրեմն, Թուրքիոյ համար չափազանց աննպաստ է Եուկոսլաւիոյ մերձեցումը Իտալիոյ։ Այնքան որ Էնկիւրի ստիպուած է կամ ճակատիլ Իտալիոյ դէմ, եւ կամ զիջիլ — ոչ թէ հակցուիլ։ Զիջիլ՝ այն մտքով, որ իր ու Հռոմի միջեւ գոյութիւն ունեցող գլխաւոր արգելքը, — Մոնթրէօյով Ռուսիոյ տրուած իրաւասութիւնը՝ Տարտանէլէն դուրս գալու մասին,— չեղեալ նկատէ։ Իսկ Թուրքիան անզօր է առնելու այդ քայլը, որովհետեւ ատիկա պիտի նշանակէր հրաժարիլ Ռուսիոյ հետ զինակցութենէն եւ դիրք բռնել անոր դէմ։

Կը տեսնուի, որ փաստօրէն, ինչպէս կ'ըսէինք նախապատերազմեան պայքարն է՝ Թուրքիոյ կռնակին վրայ։

Իտալիա օրէ օր խրամ մը աւելի կ'ապահովէ իրեն։ Եւ օրէ օր բան մը կը նուազեցնէ բրիտանական պատնէշներէն։ Երբ նկատի ունենանք որ Անգլիա շարժելուն մէջ շատ ալ հաշիւ չունի (ու կը զինուի, շարժելու հարկադրանքին չենթարկուելու համար), հաւանական կը դառնայ թէ ինչու Թուրքիա ամէնէն աւելի մտահոգ է Պելկրատ-Հռոմ մերձեցումէն, որ յաջորդեց Պելկրատ-Սոֆիա մերձեցումին։

Կը հաստատուի թէ Չիանօ Էնկիւրի պիտի երթայ։

Ատիկա երբեք ենթադրել չի կրնար տալ թէ նպաստաւոր այցելութիւն մը կ'ըլլայ Թուրքիոյ համար։ Կրնան նաեւ արտաքին շպար մը տալ այդ այցելութեան, ըստ Էնկիւրիի սովորութեան։

Եուկոսլաւիոյ վարչապետն ալ գնաց Էնկիւրի բայց հազիւ վերադարձած խախտեցաւ պալքանեան ուխտը։

Մենք կը հաւատանք նոյն իսկ որ հիմա Չիանօ աւելի մեծ պատճառ ունի երթալու Էնկիւրի, քանի որ պատեհութիւն կը ներկայանայ աւելի ուժով խօսելու։

Կամ աւելի չեշտուած ձեւով դնելու հարցը Թամալի առջեւ,— ինծի հետ կամ ինծի դէմ...

Այո, Թուրքիա կը գտնուի մուրճին ու սալին միջեւ...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Ի՞ՆՉՈՒ «ՔԱՐՈՒՂԱՐ» ԵՒ ՈՉ "ՆԱԽԱՐԱՐ"

«Յառաջ»ի Վահէն, իր «Օրը Օրին» սիւնակին մէջ «Էնթաքարտուղար» խորագրին ներքեւ (փետր. 26) պէտք է տեսեր ամերիկահայ թերթերուն թելադրել թէ ինչ բառ գործածելու են ամերիկեան կառավարութեան «դահլիճ»ի անդամներուն մասին խօսելու ժամանակ։ Այսպէս. —

«Չեմ գիտեր առաջին անգամ ո՛վ սորվեցուց, բայց անհնար մինչեւ այսօր ալ, աննման համերաշխութեամբ մը, կը յամառին «քարտուղար» դարձնել Մ. Նահանգներու ԴԱՀԼԻՃին (ընդգծումը իմս է, Ա. Փ.) բոլոր անդամները,— «պետական քարտուղար» (Secretary of State կամ State Secretary, որ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆ է։ (Այս ընդգծումը Վահէինն է։ Ա. Փ.), «Աշխատանքի քարտուղար», «ծովային քարտուղար», «գանձային քարտուղար» եւն.»։

Առաջին անգամը չէ որ «Յառաջ»ի այս սիւնակին մէջ այս դիտողութիւնը կը կատարուի։ Մօտաւորապէս 10 տարի առաջ էր որ առաջին անգամ տեսայ զայն, բայց թէ անկէ ի վեր քանի անգամ կրկնուած է, չեմ գիտեր։ Առաջին անգամին մտածեցի քանի մը տող գրել «Յառաջ»ին եւ ներկայացնել այն պատճառը կամ պատճառները, որոնք ստիպած են ամերիկահայ թերթերը «աննման համերաշխութեամբ մը» գործածել «Քարտուղար» բառը փոխանակ «նախարար»ի՝ իբր ածական Մ. Նահանգներու դահլիճի անդամներուն։ Դժբախտաբար այդ յոգնութիւնը յանձն չառի այն ժամանակ։ Դժբախտաբար, ըսի, որովհետեւ, ինչպէս կ'երեւի «Յառաջ»ի Վահէն տասնեակ տարիներով սրտնեղութիւն ունեցած է Ամերիկայի հայ թերթերը աչքէ անցընելու ժամանակ «քարտուղար»ը բազմած տեսնելով «նախարար»ին տեղ։

Խօսք մէջերնիս, ես ալ նման սրտնեղութիւններ ունիմ այս կամ այն բառին ի տես եւ անունին ի լուր։ Անձնապէս զգալով թէ որքան կը չարչարուի Վահէն մեր երեսէն, որ անհոգ կերպով կը շարունակենք «քարտուղար»ը պահել «նախարար»ի աթոռին վրայ, այս քանի մը տողերը կը գրեմ, յուսալով թէ անոնք կամաց կամաց պիտի դարմանեն իր սրտնեղութիւնը։

Նկատեցէք վերը, որ ես դահլիճ բառը ընդգծած էի։ Վահէի սրտնեղութեան ակն ու աղբիւրը այդ դահլիճն է։ Պիտի զարմանա՞ք, երբ ըսեմ թէ այդպիսի բան գոյութիւն չունի ամերիկեան կառավարական դրութեան մէջ։ Անունը կայ, սահմանումը չկայ։ Անունը կայ, ճիշդ է։ Բայց հաստատութիւնը գոյութիւն չունի այն իմաստով, որ կը խօսինք անգլիական կամ ֆրանսական դահլիճի մասին։ Ամերիկեան սահմանադրութիւնը այդպիսի հաստատութիւն մը ստեղծած չէ։ Գործադիր իշխանութիւնը կեդրոնացած է Նախագահին անձին վրայ։ Այլ խօսքով՝ Մ. Նահանգներու նախագահը Մ. Նահանգներու գործադիր իշխանութիւնն է, ամբողջ կառավարութիւնը։ Նախագահէն դուրս ոչ մէկ անձ իբրեւ գործադիր իշխանութեան ներկայացուցիչ գոյութիւն ունի ամերիկեան պետական դրութեան մէջ։

Նախագահը իր աշխատանքները բաժնած է, եւ իւրաքանչիւր բաժնի պետ նշանակած է անձ մը, որ կը կոչուի Secretary, եւ իր բոլոր աշխատանքները կը կատարէ նախագահին անունով, ու պատասխանատու է միայն անոր։ Նախագահը իւրաքանչիւր բաժնի պետին հետ կը տեսնուի առանձին, եւ պէտք չունի դահլիճի միւս անդամներուն կարծիքն առնելու։ Ուրիշ խօսքով Մ. Նահանգներու նախագահը պարտաւորուած չէ հաւաքական խորհրդակցութեան կոչել իր «դահլիճ»ի անդամները, թէեւ եթէ ուզէ կրնայ, ինչպէս կրնայ խորհրդակցութեան կոչել որ եւ է այլ խումբ մը մարդիկ։ Ու իսկապէս մենք հազուադէպ պարագաներու տակ միայն կ'իմանանք թէ «դահլիճ»ի անդամները հաւաքուած են։ Այս պարագաներուն մեծ մասն ալ աւելի շատ ընկերական կամ ընկերային հանգամանք ունին,— երեկոյթ, պարահանդէս, հիւրասիրութիւն,— եւ ոչ քաղաքական, կառավարական։

Քիչ մը աւելի յստակ դարձնելու համար ամերիկեան «դահլիճ»ի պատկերը, ըսենք որ նախ՝ անոր բոլոր անդամները կը նշանակուին նախագահին կողմէ, եւ ոչ մէկ կապ ունին Քոնկրէսին հետ (կոչենք զայն խորհրդարան), որ բոլորովին տարբեր օրէնսդրական հաստատութիւն մըն է անգլիական եւ ֆրանսական խորհրդարաններէն։ (Մեր «խորհրդարան» բառը ընդհանուր իմաստ ունի, կարելի է գործածել զայն թէ Պարլամէնթին եւ Քոնկրէսին համար, բայց կարելի չէ գործածել թէ պարլամէնթի եւ թէ քոնկրէսի համար նոյն մտքով, որովհետեւ պարլամէնթական սիստեմը, ինչպէս կը հասկցուի Անգլիոյ ու Ֆրանսայի մէջ, բոլորովին տարբեր է congressional systemէն, որ ամերիկեանն է)։

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ դահլիճը, կամ կառավարութիւնը կը բխի Օրէնսդրական տունէն, Պարլամենտէն կամ Երեսփ. Ժողովէն։ Բրիտանական պարլամենտին մէջ մեծամասնութիւն կազմող կուսակցութիւնը կը կազմէ կառավարութիւնը, որուն բոլոր անդամները պէտք է անդամ ըլլան օրէնսդրական մարմնին։ Եթէ չեմ սխալիր օրէնքը նոյնն է նաեւ Ֆրանսական կառավարութեան կազմութեան համար։ Մանրամասնութեանց մէջ մտնելու հարկ չկայ, խօսելու համար պլոքներու մասին։ Էականն այն է որ կառավարութիւնը Անգլիոյ թէ Ֆրանսայի մէջ կը բխի օրէնսդրական մարմնէն — դահլիճին անդամները անդամ են պարլամենտին, կը մասնակցին անոր նիստերուն, եւ իրենց գլխաւորած բաժանմունքներու վերաբերեալ հարցերը՝ նախարարները անձամբ կը ներկայացնեն խորհրդարանին կամ պարլամենտին։ Կառավարութիւնը այնքան ատեն իր գոյութիւնը կը պահէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, որքան ատեն որ կը վայելէ խորհրդարանին մեծամասնութեան վստահութիւնը։ Որոշ պարագաներու մէջ, երբ կառավարութիւնը անել կացութեան մը կը մատնուի կամ պետական լուրջ հարցի մը առջեւ, կառավարական փոփոխութիւն մը անհրաժեշտ կը նկատուի, այս օրէնսդրական ժողովները (կամ տուները) կը լուծուին (Անգլիոյ մէջ Թագաւորին անունով, իսկ Ֆրանսայի մէջ Նախագահին կողմէ Ծերակոյտին համաձայնութեամբ) եւ ժողովուրդը կը կազմէ նոր օրէնսդրական ժողով մը, այս ալ իր կարգին՝ նոր կառավարութիւն մը։

Ամերիկայի մէջ կառավարութիւնը կը կազմուի բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ։ Կառավարութիւնը բոլորովին անկախ է օրէնսդրական ժողովէն։ Ժողովուրդը չորս տարին անգամ մը կ'ընտրէ գործադիր իշխանութիւնը, որ Քոնկրէսին կը ներկայացնէ երկրին վիճակը եւ պէտքերը ու կը յանձնարարէ վաւերացնել այս կամ այն առաջադրութիւնը։ Քոնկրէսը կրնայ միաձայնութեամբ մերժել նախագահին առաջարկները, ծրագիրները, բայց չի կրնար զայն իր տեղէն շարժել։ Նախագահը իր դահլիճը կը կազմէ անձերէ, որոնք կրնան բոլորովին սիրելի չըլլալ Քոնկրէսին։ Պայման է որ Նախագահին «դահլիճ»ին անդամները անդամ չըլլան օրէնսդիր մարմնին։ Եւ դահլիճի անդամները ոչ մէկ պարագայի տակ, Անգլիոյ կամ Ֆրանսայի նախարարներուն օրինակով, կրնան մասնակցիլ օրէնսդրական մարմնի նիստերուն, ոչ իսկ կրնան իրենց բաժիններու վերաբերեալ հարցերը ներկայացնել Քոնկրէսին անձնապէս կամ զանոնք պաշտպանել անոր առջեւ։ Այդ բոլոր խնդիրները կը ներկայացուին ուղղակի նախագահին կողմէ, իսկ անոնց պաշտպանութիւնը կը յանձնուի կառավարական կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն, Քոնկրէսը եթէ պէտք զգայ, կը կանչէ նախագահին «քարտուղար»ները եւ անոնց տեսակէտները կ'առնէ որոշ յանձնախումբերու միջոցաւ։

Օրէնսդրական տունը եւ գործադիր իշխանութիւնը ընտրուած ըլլալով ժողովուրդէն, անոնց ոչ մէկը միւսին պաշտօնավարութեան շրջանին վրայ ազդեցութիւն ունի։ Քոնկրէսը չի կրնար կառավարութիւնը փոխել կամ նախագահը եւ կամ անոր «քարտուղար»ը հրաժարեցնել, բացի այն բացառիկ պարագայէն, երբ նախագահը կամ իր մէկ քարտուղարը կ'ամբաստանուի պետական ծանր յանցանքով. (Այս պարագային օրէնսդրական մարմինը կը վերածուի դատական մարմնի, որ իր վճիռը կու տայ երկու երրորդի մեծամասնութեամբ)։ Ոչ ալ նախագահը կրնայ լուծել Քոնկրէսը։ Երկուքն ալ կը շարունակեն իրենց աշխատանքները, եթէ Քոնկրէսը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, նոյն իսկ ամբողջութեամբ, կազմուած ըլլայ կառավարութեան կամ նախագահի հակառակորդ կուսակցութեան կողմէ։ Այստեղ կ'արձանագրենք փաստերը, առանց խօսելու այս դրութեան անպատեհութեանց մասին։

Ի մի բան՝ ամերիկեան կառավարութիւնը ըսելով պէտք է հասկնանք ինքը՝ նախագահը, որ թէ դահլիճ է, թէ նախարարապետ կամ վարչապետ (նկատեցէք որ այդ անունով պաշտօնեայ մը գոյութիւն չունի ամերիկեան դահլիճին մէջ) եւ թէ նախարար ու նախարարներ։ Ան իր աշխատանքները բաժնած է եւ իւրաքանչիւր բաժնի գլուխ դրած է անձ մը, որ միմիայն իրեն պատասխանատու է, ինչպէս վերը ըսինք եւ չունի որ եւ է առանձնաշնորհ, զոր կը վայելեն Անգլիոյ կամ Ֆրանսայի կառավարութեան անդամները։ Նախագահը իր ուզած ժամանակը կրնայ հեռացնել զանոնք մէկ առ մէկ, կամ բոլորը միասին, ինչպէս ըրաւ Ճէքսըն, եւ ոչ ոք կրնայ նախագահը արգիլել նման քայլէ մը։ «Դահլիճ»ին բոլոր անդամները կրնան անհամաձայն գտնուիլ նախագահին հետ, բայց նախագահը կ'ընէ իր ուզածը, ինչպէս ըրաւ Լինքըն։

Ինչպէս վերը ըսինք, ամերիկեան կառավարական դրութեան մէջ «դահլիճ»ը գոյութիւն չունի։ Անուանական կոչում մըն է այդ։ Ամերիկեան դահլիճը իրապէս իրարմէ անկախ անձերու խումբի մը տրուած անունն է։ Անոնք չունին հաւաքական քաղաքականութիւն կամ հաւաքական պատասխանատուութիւն։ Արժէք չունին անոնք օրէնսդրական մարմնին առջեւ, ինչպէս ունին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ։ Անոնք անհատապէս ենթակայ են նախագահին եւ անհատապէս պատասխանատու միայն անոր։ Բոլոր կառավարական հարցերը կը վճռուին նախագահին կողմէ, եւ ան է միակ ու անձնապէս պատասխանատուն։

Ամփոփելով, ամերիկեան «դահլիճ»ը եւրոպական իմաստով կառավարութիւն մը չէ, այլ խումբ մը իրարմէ անկախ կառավարական բաժիններու պետեր, որոնք չունին եւրոպական դահլիճներու անդամներուն ոչ առանձնաշնորհները, եւ ոչ ալ իրաւասութիւնները։ Անոնք ministerներ չեն այլ secretaryները դահլիճի բոլոր ministerներուն, նախարարներուն իրաւասութիւնները վայելող անձին — նախագահին

Այս է պատճառը, որ Ամերիկայի հայ թերթերը յամառօրէն կը գործածեն «Քարտուղար» տիտղոսը երբ կը խօսին ամերիկեան դահլիճի անդամներուն մասին, եւ նախարար կը կոչեն մեր միւս հայ թերթերուն նման Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դահլիճի անդամները։

Այս երկար բացատրութենէն յետոյ՝ եթէ Վահէ «քարտուղար»էն աւելի յարմար բառ մը գտնէ ամերիկահայ թերթերուն՝ իր խոստացուած մրցանակը ինք պիտի շահի։

ԱՐՄԷՆ ՓԱՐՏԻԶԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Թանի թղթակիցը, Մ. Վիլար գրէ Պէյրութէն.—

Սուրիոյ մէջ կացութիւնը կը մնայ անորոշ։ Հանրային կարծիքը մեծ անհանգստութեամբ կը հետեւի այն բանակցութիւններուն, զորս Սուրիոյ նախարարները, Ճէմիլ Մարտամ պէյ եւ Սաատալլա Ճապրի, կը կատարեն Փարիզի եւ Ժընեւի մէջ, իրենց նպատակը փոփոխութիւն մը մտցնելու համար այն համաձայնագրին մէջ, որով կը լուծուէր Ալեքսանտրէթի հարցը։

Եթէ սուրիական նախարարներ միջազգային շրջանակներու մէջ իրենց շփումներուն ընթացքին, կրցան առարկայօրէն չափել այն դժուարութիւնները, (զորս Ֆրանսա կրեց համաձայնութենէն առաջ բացուած վիճաբանութեանց ընթացքին՝ իր [illegible] առանձնած ատաքելութեան պատճառով), ինչպէս նաեւ ձեռք ձգուած արդիւնքին կարեւորութիւնը, չի կարծուիր որ Սուրիոյ բնակչութիւնը, մասնաւորաբար համալսարանական երիտասարդութիւնը տրամադիր ըլլան ճանչնալու համաձայնութեան [illegible] առաւելութիւնները, եւ ընդունելու պաշտօնական գոհացումները։ Բանակցութիւններուն աշխատանքները [illegible] տեղեկութիւն չունին [illegible] ժողովրդական ցոյցեր, զոր կը հրահրեն մամուլի մէջ երեւցած կարգ մը յօդուածներ, ինչպէս եւ դրդումներ, զոր ցոյց կու տան հայրենասէր երիտասարդներ։ Բանակցողները, Եւրոպայէն վերադարձին, ստիպուած պիտի ըլլան մեղմացնելու եւ պարտութեան մասնակցելու այս դժգոհութիւնը, որ երբեմն վիճաբանելի չէ [illegible] թեան ժամանակ. Պէտք է ընդունիլ որ միտքերու այս բորբոքած վիճակին մէջ, ու նկատի առնելով ազգայնականներու պլոքին փափուկ կացութիւնը, որու մէջ կազմուեցաւ ներկայ դահլիճը, այնքան ալ դիւրին գործ չէ այդ։

Արդ, ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ գործադիր, անդարձ կանգնած միջազգային իրականութեանց առջեւ. Դժուար է ըսել, սակայն չի կարծուիր որ նախարարական բանակցութեանց արդիւնքը եւ բանակցողներու անձնական հեղինակութիւնը բաւական ըլլան խաղաղեցնելու հանրային կարծիքը եւ հեռացնելու անհամաձայնութեան ամէն սպառնալիք՝ ընդմէջ ազգայնականներու պլոքին ղեկավարներուն եւ իրենց իսկ շարքերուն։ Մինչ որ շարքերը առաջին օրերու խանդավառութիւնն ու համակրանքը [illegible] մատներ այլ եւս հանդէպ իրենց ղեկավարներուն։ Յաճախորդներու մեծ թիւ մը յուսախաբ է ներկայիս, որովհետեւ չիրագործուեցան խոստումները, որ ազգայնականներու յաղթանակի օրերուն շռայլուեցան իրենց։ Պաշտօնեաները, որոնք, կամաւ թէ ակամայ, իրենց աթոռները [illegible] պիւրին թեկնածուներուն, [illegible] սառուցանելու շարքերը ընդդիմադիրներուն, որոնք աշխուժօրէն կը կազմակերպուին քաղաքներու մէջ եւ [illegible] օրէ օր դժգոհներու նոր բազմութիւն մը կը շահին։ Միւս կողմէ, [illegible] մալսարանական երիտասարդութիւնը, որ հետզհետէ կը ձգտի սահմանելու հանրային կարծիքին ղեկավարութիւնը եւ անոր պարտադրելու [illegible] հաշտ ազգայնականութեան մը սկզբունքները, բացէ ի բաց պայքար կը մղէ կառավարութեան դէմ։ Գաւառներուն մէջ կառավարութիւնը կորսնցուցած է իր ժողովրդականութիւնը — վարչական ցանցին մէջ կատարուած փոփոխութիւնները եւ «երկաթէ շրջիկներու» պատճառած քանի մը [illegible] միջադէպերը վաղորդութիւն [illegible] գիւղական բնակչութեան [illegible] դայնական զգացումներուն մէջ [illegible] Ջազիրէ, հիւսիսային Սուրիոյ մէջ, [illegible] ազգայնական պլոքը տաժանելի [illegible] թանակ մը տարած էր վերջին ընտրութեանց ժամանակ, այժմ կը մատնուի անուրանալի հակազդեցութեան մը ընդդէմ այն կուսակցութեան, որ կը գտնուի իշխանութեան գլուխը։

Ահա այն անհնպաստ պարագաները, որոնց դէմ պիտի հարկադրուին [illegible] կառավարել Սուրիոյ նախարարները [illegible] գաւ, այն ճամբը, զորս պատասխանեցին անոնք Սուրիայէն չմեկնած,— այդ ճամբուն մէջ անդրդուելիութեան արտայայտութիւնները իրենց պիտի վերյիշեցնեն հարկաւ,— չեն կրնար միջոց ծառայել Ճէմիլ Մարտամ պէյին եւ Սաատալլա Ճապրիին, որ Սուրիոյ ժողովուրդին ընդդէմ

...ման ժողնեւեան համաձայնութեան անխուսափելի պարտադրութիւնն-ըէ

Այսուհանդերձ, կարելի է յուսալ, որ պարագաները ծանրութեան ստ... Մեւրիոյ բնակչութեան գլուաթէ մարդերը կ'ըմբռնեն թէ ինչ վը... ծանր կը ներկայացնէ կառավարական տագնապ մը: Արդարեւ կառավարական տագնապ պիտի ... ներկայ խմբակը քաշուի իշխանութենէն: Ու դժուար է ըսել թէ ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ նոր ... մը կազմել ընդդիմադիրներէ, որոնք թէեւ յաղթական, բայց ներկայացուցիչ չունին խորհրդարանին մէջ. ենթադրելով որ ընդդիմադիրները ստանձնեցին իշխանութիւնը, ... Արեւմուտքի համաձայնութեան, որ հետեւանք էր ֆրանսեւսուրիական դաշնագրին, ... պիտի մերժէին նաեւ հաշտուիլ ... հետ: Պէտք է ըսել ... հարցը ... պիտի հանդիսի դժուարութիւններու, որոնց վրայ կ'արժէ ... փետրուար 12ի միջադէպի ... Հոմսի մէջ, Փետրուար 25ի ... Լաթաքիոյ մէջ, ուր «երկաթէ շապիկները» յարձակեցան ...ին վրայ, կը մատնեն գրգռութիւնը ..., որուն յանդգնութիւնն ու լրբութիւնը կը սպառնան ... ծանրացնել ներկայ դժուարութիւնները: Այս երեւոյթները յարձակողական դիրք ... ոչ միայն Ֆրանսական զինուորական իշխանութեան, այլ եւ իրենց իսկ Հայրենակիցներուն, կրնայ վտանգել ... Ֆրանքեւ-սուրիական համաձայնութիւնը: Անոնք ... ներքին խռովութիւն կը յարուցանեն, դժուարացնելով կառավարութեան գործը:

Ինչ որ ալ ըլլայ, չի կարծուիր որ կառավարութիւնը, առանց ծանր պատասխանատուութիւններ ստանձնելու, ... երկար ատեն թոյլ տայ զօրութեան այնպիսի կազմակերպութեան մը, որ ուրիշ նպատակ չունի, բայց եթէ պետութիւն մը ստեղծել պետութեան մէջ, եւ որ կրնայ սկիզբ դառնալ, եթէ դարման մը չգտնուի, Սուրիոյ ...

Թղթակիցը այնուհետեւ կը խօսի Լիբանանի կացութեան մասին, ... դժգոհութիւնը յայտնելով ... Լիբանան կը զիջէ դէպի խաղաղութեան. — կիրքերը զսպուած են այնտեղ եւ համերաշխութիւն մը ստեղծուած է ... ցեղերու եւ համայնքներու միջեւ, առանց կրօնի խտրութեան

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ ՔԱՀԱՆԱՑ

Փարիզի Նորհեւր ... պահեալ. վերջերս քահանայ ձեռնադրեց ուսուցիչ Գ. Աւետիս Փայլակեան, կոչելով Տէր Աղէք: Նորընծան, որ աւելի չորս երկար տարիէ ի վեր անդրանիկ պատարագը Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ընել Մարսէյլի ... եւ երկար տարիներ ուսուցչական պաշտօն վարած Պոլսոյ եւ Սուրիոյ մէջ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ՝ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐՈՎ

Պուքրէշի Արաջը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ կրթական գործի մասին.—

Պուքրէշի ազգային վարժարանը ունի երկու բաժանումներ, մէկը կեդրոնին, իսկ միւսը՝ Օպօռ կոչուած հայաշատ շրջանին մէջ: Կը պահէ՝ մանկապարտէզ եւ նախակրթարանի 3 դասարաններ Օպօռի մէջ եւ մանկապարտէզ ու նախակրթարանի 7դասարաններ՝ կեդրոնին մէջ:

Օպօռի բաժանումը կը յաճախեն 138 երկսեռ աշակերտներ, որոնց 28ը մանկապարտէզի սաներ են: Կեդրոնի մանկապարտէզը եւ նախակրթարանի երկսեռ աշակերտներու թիւն է 222, որոնց 16ը՝ մանկապարտէզի սաներ: Ուրեմն, 1936—37 տարեշրջանին, Պուքրէշի ազգային վարժարանի աշակերտներու ընդհանուր թիւն է 360:

1920ին, երբ տակաւին հայ գաղթականներ Ռումանիա չէին ապաստանած, այս թիւը 90 էր: 1923ին հասած է 263ի, 1932ին՝ 405ի, 1935ին իջած է 375ի, 15 հոգի եւս պակսելու համար 1936 — 37 տարեշրջանին: Այժմու 360 թիւը տարեմուտին արձանագրուածն է եւ հետեւաբար փոփոխութեան ենթակայ է տարեշրջանի ընթացքին:

Ազգային վարժարանը անհրաժեշտ հոգածութիւնը ցոյց կուտայ նաեւ ոչ-բարեկեցիկ սաներու հանդէպ: Այս մասին գաղափար մը կուտան հետեւեալ թիւերը.

Վարժարանը ունի 129 ձրի սաներ, 82 ձրի ճաշողներ, 50 կէս եւ մէկ երրորդ գինով ճաշողներ, 36 ձրի գիրք ստացողներ, 48 ձրի կօշիկ ստացողներ, 47 ձրի զգեստ ստացողներ եւ 34 ձրի ձկան իւղ ստացողներ:

Այս կրթական հիմնարկութեան տարեկան պիւտճէն, 1936ի ընթացքին հասած է 1,178,000 լէյի, որուն 407,000ը հայթայթած է Պուքրէշի Թաղ. Խորհուրդը, 348,000ը գոյացած է 1936ի տարեկան պարահանդէսին (ի նպաստ ազգային վարժարանին), 311,000ը կրթական թոշակներէ, 75,000ը զանազան հասոյթներէ, եւն.:

Մտիքի բաժինը մեծ մասով կը բռնէ ուսուցիչներու տարեթոշակը՝ 916,000 լէյ: Աշակերտական ճաշարանին համար ալ յատկացուած է 68 հազար լէյի գումար մը:

Հողաբարձութեան տարեկան կարեւորագոյն եւ ամէնէն հասութաբեր ձեռնարկն է «Աւետեան պարահանդէս», որմէ, այս տարի, 400,000 լէյի զուտ շահ մը ապահովուած է: (Միայն ամերիկեան աճուրդէ մը գոյացած է 40,000 լէյ եւ շամփանեայի տաղաւարէն՝ 60,000):

ՍԻՄԱՆ

Գինով մը կէս գիշերին սրճարան մը կը մտնէ եւ Գօթէնը պահանջելով, կը սկսի բան մը փնտռել: Գինեպանը կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը փնտռէ այդքան մեծ ուշադրութեամբ: Գինովը խեղճ ձայնով մը,— հացիս կը փնտռեմ

ԹՐՔԻԱ

ԶՕՐԱՇԱՐԺԻ ԱՏԵՆ ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԵՒ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

Թուրքերէն Թանի Անգարայի թղթակիցը կը գրէ.—

Զինուորական նոր առաջարկներ խմբագրուած են, որոնք պիտի ներկայացուին Ազգ. Մեծ Ժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին, Մարտէն վերջ:

Որոշուած է որ մասնակի կամ ընդհանուր զօրաշարժներու պարագային, ենթակայ հողին վրայ գտնուող բոլոր կալուածներն ու ամբողջ բնակչութիւնը ենթարկուին բանակի հրամաններուն: Ամէն ոք պարտաւոր է օգնել բանակին ու տրամադրել իր ինչքն ու կարելի միջոցները:

Տրուած կալուածներու փոխարէն, կալուածատէրերուն պիտի տրուին ... եւ վնասի պարագային, օրէնքի սահմանադրութիւններու համաձայն դրամով պիտի փոխարինուի ամէն բան:

Բանակը կրնայ ձեռքի տակ առնել ինչ որ օգտակար ու էական կը նկատէ իրեն համար: Զինուորին համար ուտելիք, խմելիք, զգեստ, կենդանիներու սնունդ, փոխադրական միջոց (ինքնաշարժ, կառք, եւն.), շինութիւններ,— բոլորը պէտք է տրամադրուին երկրին պաշտպանութեան: Նոյն ձեւով պիտի օգտագործուին մարդիկն ալ: Ծառայութեան պիտի կոչուի ամէն ոք իր ուժերուն եւ կարողութեան համաձայն:

Արհեստանոցներու եւ աշխատանոցներու մէջ, զինուորական նիւթերու պատրաստութեան պիտի լծուի բանակը: Այս գործը պիտի ղեկավարուի Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարութեան որոշած մէկ քննիչին հսկողութեան տակ:

Մասնակի կամ ընդհանուր զօրաշարժի պարագային բոլոր արհեստանոցներու եւ գործարաններու աշխատաւորները պէտք է ենթարկուին բանակի հրամանին: Պէտք է տրամադրուի ամէն բան,—գործիք, մեքենայ, ... , ... ։ եւն.

Ամէն կարգի նախանիւթ, թերթ կամ արտադրութիւն, նոյն ձեւով պէտք է տրուի զինուորականութեան:

Երբ բանակին կամ զօրախումբերուն չեն բաւեր զօրանոցները, պատերազմական նախարարութիւնը զօրքերը պիտի տեղաւորէ տուներու մէջ: Իսկ երբ չեն բաւեր տուները, պիտի տրամադրուին խանութներն ու վաճառատուները:

Մասնաւոր խմբակ մը պիտի պատրաստէ ցանկը տրամադրելի եւ գործածուելու յարմար բոլոր շէնքերուն, տուներուն, վաճառատուներուն եւ աշխատանոցներուն:

Առանձին բնակող աղջիկներու կամ այրի կիներու մօտ զինուորները պիտի չի՛ տեղաւորուին.

Օրինագիծը կը մանրամասնէ օգտագործելի բոլոր միջոցներն ու նիւթերը: Փոխադրական բոլոր միջոցները, ինքնաշարժ, կառք, եւն.:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԼԻՈՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Մ. Ը. Մ.ՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Մարզասէր հայ երիտասարդութիւնը մէկ ամիսէ ի վեր անհամբեր կը սպասէր այս մրցումին, որ տեղի ունեցաւ կիրակի 28 Մարտ, խանդավառ մթնոլորտի մէջ, հակառակ օդին անյարմարութեան:

Մրցումը եղաւ իրապէս եղբայրական եւ հետաքրքրական: Երկու կողմերն ալ իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ արժանացան բուռն ծափերու: Մարսէյլի խաղացողները բոլորն ալ անթերի էին, բայց ամենափայլուն խաղացողն էր կեդրոնական միջնապահ Յ. Գէորգեան, նոյնպէս անթերի էին Լիոնցիները, առկայն մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէին իրենց կեդրոնական յառաջապահը եւ բերդապահը: Դժբախտաբար անդատաբար անձրեւի հետեւանքով, մրցումը դադրեցաւ սահմանուած ժամանակէն 25 վայրկեան առաջ, 2ով 1, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակով:

Նոյն իրիկունը Հ. Մ. Ը. Մ.ը ի պատիւ իր Լիոնի եղբայրներուն տուաւ եռեկոյթ - պարահանդէս մը, նախագահութեամբ Գ. Տիրան Թէքէեանի, որ ֆրանսերէն ճառով մը խրախուսեց մեր մարզիկները, բացատրեց մարզանքին առողջապահական դերը: Ապա շնորհաւորեց Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը, որ ձեռնարկած էր այդ օրուան մրցումին՝ մաղթեց որ ան շարունակէ այսպիսի մրցումներ կազմակերպել բոլոր այն քաղաքներուն հետ ուր կան հայկական խումբեր: Այս ձեւով հայ երիտասարդութիւնը կ'ըլլայ յարաճուն շփման մէջ եւ չի կորսնցներ իր ազգային դիմագիծը:

Գ. Թէքէեան իր ճառը վերջացուց բացագանչելով.— «Հայ երիտասարդներ, ձեզմէ շատերը քաղաքացի եղած են այս հիւրընկալ երկրին մէջ, աշխատեցէք ըլլալ այս երկրի օրինակելի զաւակներուն պէս, աշխատեցէք նոյնթափով ըլլալ օգտակար նաեւ այն հայրենիքին որ կը կոչուի Հայաստան»:

Պարահանդէսը անցաւ շատ յաջող, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս, յաջող էին նաեւ հայկական եւ ֆրանսական գեղարուեստական բաժինները, որոնց ընթացքին Գ. Համբարձումեան գեղեցկօրէն արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հին օրհնութիւնը»:

Պարահանդէսէն յետոյ Մարսէյլի եւ Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները եւ խումբ մը համակիրներ բոլորուած սեղաններու շուրջ ըրին հայրենաբաղձ երգեր, արտասանութիւններ եւ մաղթանքներ եւ առաւօտեան ժամը 7ին դժուարաւ կրցան բաժնուիլ եղբայրական ուրախ մթնոլորտէն:

** Կիրակի եւ երկուշաբթի տեղի ունեցաւ ամբողջ Մարսէյլի պատանեկան խումբերու (junior) տարեկան բաժակի մրցումը, որուն կը մասնակցէին քանի մը աւելի Ֆրանսական խումբեր: Այս երկու օրուան ընթացքին Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատանիներու խումբը յաղթելով յիշեալ քանի խումբերուն, շահեցաւ արծաթեայ բաժակը նուիրուած ծանօթ փաստաբան Գ. Rodolphe Polakի կողմէ եւ վեց արծաթեայ շքանշաններ:

Ապրին Հայ պատանիները:

Վարդան Քիւփէլեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յօդ. 73. Աշխատաւորների պատգամաւորների քաղաքային Խորհուրդների բաժինների իրենց գործունէութեան ընթացքում ենթարկւում են ինչպէս աշխատաւորների պատգամաւորների քաղաքային Խորհրդին եւ նրա գործադիր կոմիտէին, նոյնպէս եւ աշխատաւորների պատգամաւորների շրջանային Խորհրդի համապատասխան բաժնին կամ անմիջապէս ՀԽՍՀ համապատասխան Ժողովրդական Կոմիսարիատին:

Յօդ. 74. Աշխատաւորների պատգամաւորների շրջանային, քաղաքային, ռայոնական, աւանային եւ գիւղական Խորհուրդների լիազօրութիւնները լրանալուց յետոյ, նրանց գործադիր եւ կարգադրիչ մարմինները պահպանում են իրենց լիազօրութիւնները մինչեւ նորընտիր Խորհուրդների կողմից նոր գործադիր ու կարգադրիչ մարմինների կազմուելը:

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԲԻՒՏՃԷՆ

Յօդ. 75. Հայկական ԽՍՀի պիւտճէն կազմւում է ՀԽՍՀ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի կողմից եւ ներկայացւում է ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդին ի հաստատութիւն:

Հայկական ԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի կողմից հաստատուած պետական պիւտճէն հրապարակւում է ի գիտութիւն ընդհանուրի:

Յօդ. 76. Հայկական ԽՍՀ Գերագոյն Խորհուրդն ընտրում է Պիւտճէտային յանձնաժողով, որ զեկուցում է Գերագոյն Խորհրդին իր եզրակացութիւնը Հայկական ԽՍՀի Պետական պիւտճէի մասին:

Յօդ. 77. Հայկական ԽՍՀի պետական պիւտճէի կատարման հաշուետուութիւնը հաստատւում է ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի կողմից եւ հրապարակւում է ի գիտութիւն ընդհանուրի:

Յօդ. 78. Շրջանային, քաղաքային եւ գիւղական Խորհուրդների պիւտճէի մէջ մտնում են տեղական տնտեսութիւնից առաջացած եկամուտները, նրանց տերիտորիայի վրայ առաջացած պետական եկամուտների մասհանումները, ինչպէս նաեւ տեղական հարկերից եւ տուրքերից գոյացած մուտքերը՝ ԽՍՀՄի եւ ՀԽՍՀի օրէնսդրութեամբ սահմանուած չափերով:

ԳԼՈՒԽ Է.

ԴԱՏԱՐԱՆ ԵՒ ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 79. Արդարադատութիւնը ՀԽՍ Հանրապետութեան մէջ իրագործւում է ՀԽՍՀ Գերագոյն Դատարանի, ԽՍՀՄի Գերագոյն Խորհրդի որոշմամբ ստեղծուող՝ ԽՍՀՄի յատուկ դատարանների եւ ժողովրդական դատարանների միջոցով:

Յօդ. 80. Գործերի քննարկումը ՀԽՍՀի բոլոր դատարաններում կատարւում է ժողովրդական ատենակալների մասնակցութեամբ, բացի օրէնքով յատկապէս նախատեսուած դէպքերից:

Յօդ. 81. Հայկական ԽՍՀ Գերագոյն Դատարանը հանդիսանում է ՀԽՍՀի դատական բարձրագոյն մարմինը: ՀԽՍՀ Գերագոյն Դատարանի վրայ դրւում է ՀԽՍՀի բոլոր դատական մարմինների դատական գործունէութեան հսկողութիւնը:

Յօդ. 82. Հայկական ԽՍՀ Գերագոյն դատարանն ընտրւում է ՀԽՍՀ Գերագոյն Խորհրդի կողմից հինգ տարի ժամանակով:

Յօդ. 83. Ժողովրդական դատարաններն ընտրւում են շրջանի քաղաքացիների կողմից ընդհանուր, ուղղակի եւ հաւասար ընտրական իրաւունքի հիման վրայ, գաղտնի քուէարկութեամբ— երեք տարի ժամանակով:

Յօդ. 84. ՀԽՍՀ դատավարութիւնը կատարւում է հայերէն, իսկ ռուսական կամ ադրբէջանական բնակչութեան մեծամասնութիւն ունեցող շրջաններում համապատասխանօրէն՝ ռուսերէն կամ ադրբէջաներէն: Բնակչութեան մեծամասնութեան լեզուին չտիրապետող անձերի համար ապահովւում է լիակատար ծանօթացումը գործի նիւթերին՝ թարգմանի միջոցով, ինչպէս նաեւ դատարանում մայրենի լեզուով հանդէս գալու իրաւունքը

Յօդ. 85. Գործերի քննութիւնը ՀԽՍՀ բոլոր դատարաններում, որչափով օրէնքը բացառութիւններ չի նախատեսում, կատարւում է դռնբաց, ապահովելով մեղադրեալի պաշտպանութեան իրաւունքը:

Յօդ. 86. Դատաւորներն անկախ են եւ միայն օրէնքին են ենթարկւում:

Յօդ. 87. ՀԽՍՀ տերիտորիայի վրայ ՀԽՍՀ բոլոր Ժողովրդական Կոմիսարիատների եւ նրանց ենթակայութեան հիմնարկների հաւասարապէս առանձին պաշտօնատար անձերի եւ քաղաքացիների կողմից օրէնքները ճշգրիտ կերպով կատարելու բարձրագոյն հսկողութիւնն իրականացւում է ինչպէս ԽՍՀՄի դատախազի կողմից անմիջականօրէն, նոյնպէս եւ ՀԽՍՀ դատախազի միջոցով:

Յօդ. 88. ՀԽՍՀ դատախազին նշանակում է ԽՍՀՄի դատախազը հինգ տարի ժամանակով:

Յօդ. 89. Շրջանային եւ քաղաքային դատախազներին նշանակում՝ է ՀԽՍՀ դատախազը ԽՍՀՄի դատախազի հաստատմամբ, հինգ տարի ժամանակով:

Յօդ. 90. Դատախազութեան մարմիններն իրենց ֆունկցիաներն իրականացնում են անկախ տեղական որ եւ է մարմնից, ենթարկուելով միայն ԽՍՀՄի դատախազին:

(7)

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (342)

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Տիկին, Լեւոնը յաղթանդամ է, շատ յանդուգն, եւ անմարդկային ըն... ուժեղ: Այնպէս որ ... պաշտպան մը ... [illegible]

— Իսկ Հըլէնը, թէ ո՞ր տեղացի է, [illegible]

[illegible]

...թեան ժամանակ թոնիրը ինկած՝ կամ նման պատահարի մը հանդիպեր է, կիսամեռ ... [illegible]

[illegible]

...ցներ. ան բնազդօրէն կը զգար մեծութիւնը, որու մէջ ալ որ թաղուած լինի, մինչ մենք, մտաւորականներս, մեր որպէս թէ ամբողջ գաղտնութեամբ, շատ անգամ կոյր մարդու նման առանց նշմարելու կ'անցնինք իրական մեծութիւններու քովէն.

Այդ գիշեր ուշ ժամանակ մեկնեցաւ Գարեգինը: Ամէն անգամ որ դուրս կուգար այդ տնէն, կարծես իր էութենէն ակամայ բան մը կը ձգէր հոն: [illegible]

[illegible]

...լուէ: «Հըլ», մեր տղայն, ինքնիրեն խօսեցաւ Գարեգինը, «շլինի՞ թէ սիրահարած եմ», ու եռ դառնալով, տուն դուռը բացաւ, բարձրացաւ երկրորդ յարկի իր սենեակը, լամպը մարեց եւ անկողին մտաւ:

Բայց ամբողջ գիշեր Գարեգինի աչքերը չգոցուեցան: Մինչեւ լոյս կը մտածէր Սոնիայի մասին:

X

Ամբողջ շաբաթ մը Գարեգին չէր ե... [illegible]

Զախարովը յանձնարարեց ինչ որ ...

— Սիրելի՛ս, յայտնէ Եկաւեանին, միասին կը խորհրդակցիք, ես ժամանակ չունիմ: Ուրեմն, այդպէս, — խօսքը ուղղեց Եկաւեանին, — փետրուարի չորսի գիշերը Վարագայ վանքը պիտի լինինք: Տէ, ես գացի.

— Տօ, մարդ Աստուծոյ, մէկ յայտնէ թէ ո՞ւր կ'երթաս այսքան աճապարանքով:

Լեւոնը դրան մէջէն գլուխը դարձ... [illegible]

...կայութիւնը տարբեր ազդեցութիւն կը ձգէ գիւղացիներու վրայ: Ժողովուրդը առանց այլեւայլի կը հպատակի անոր կարգադրութիւններուն:

— Անշուշտ ես ալ այդ գիտեմ, բայց յանկարծ որ բան մը պատահի:

— Ջիմ ժժեռ, ի՞նչ կարող է պատահիլ ... է, տղաք, մէկ ան ըսէք տեսնենք, ի՞նչ կայ չկայ, Վանը կապուտեր էի:

— Վանը իր տեղն է, մենք ալ չնորհ... [illegible]

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

Սենեկապաները կը պահանջեն լուծել...

Շաբաթ օր Փարիզի սենեկապաններու միութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին եւ պահանջեց լուծել վերակազմուած «խառնվաճարք» կազմակերպութիւնները (գլուխն ըլլալով գնդ. տը լա Ռօքի եւ Տօրիոյի կուսակցութիւնները).

Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ վարչապետը կրկնեց իր նախկին յայտարարութիւնը, յիշեցնելով թէ դատական իշխանութեան կ'իյնայ քննել խնդիրը եւ պարտ ու պատշաճ որոշումը տալ:

Սենեկապաններու միութիւնը ժողովի հրաւիրուած է ապրիլ 13ին, եւ այս առթիւ պիտի ճշդէ իր դիրքը:

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

80,000 Իտալացիներ եւ Գերմանացիներ ցամաք պիտի ելնեն...

Միշտ հակասական են սպանիական ճակատէն հասած լուրերը: Կառավարական աղբիւրէ կը հաստատեն թէ զօրքը կարեւոր դիրք մը գրաւած է Թոլետոյէն 30 քիլոմեթր հեռու: Իսկ ազգայնական հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ անհելի ամբակոծութեան մը հետեւանքով, Զօր. Մոլայի զօրքը յաջողեցաւ խուճապի մատնել հիւսիսային ճակատի կարմիր զինուորները, որոնք սկսած են պարպել Տուրանկօն: Քաղաքին բնակիչները կը պարպուին: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ ամերիկեան շոգենաւ մը 50,000 հրացան եւ 50,000,000 փամփուշտ փոխադրած է Պիլպաօ, ինչ որ պիտի օգնէ դիմադրութիւնը շարունակելու: Այս ապրանքը բեռցուած է Լենինգրադէն: Այս լուրը հաղորդուած է ազգայնական աղբիւրէ. իսկ դիմացի կողմէն կը ծանուցանեն թէ 80,000 գերման եւ իտալացի զինուորներ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն Պալէարեան կղզիներուն մէջ, առաջին առթիւ Վալէնցիա ելլելու եւ Պարսելոնան պաշարելու համար...

*** Կառավարութիւնը հրամանագրով մը դրօշի տակ հրաւիրեց արտասահման հաստատուած սպանիացի զինուորցուները, որոնք ազատ կը համարուէին մինչեւ հիմա:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ տարեդարձին առթիւ, Մուսոլինիի կիրակի առտու աչքէ անցուց 300 օդանաւեր ու սաւառնակներ, ինչպէս եւ 10,000 օդաչուներ: Այս առթիւ յետ մահու ոսկի եւ արծաթ շքանշաններ բաշխեց զանազան պարագաներու մէջ զոհուած օդանաւորդներու:

ՄԱՐՈՔԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍՈՒԼԹԱՆԸ, Մուլէյ Հաֆիտ, որ Ֆրանսա կը բնակէր մեծ պատերազմէն ի վեր, մեռաւ Անկէն-լէ-Պէնի մէջ: Ծնած էր 1875ին: Երկար ատեն կռուած էր Ֆրանսայի դէմ, մինչեւ որ, 1912 մայիս 25ին Ֆէս հասաւ Զօր. Լիօթէ եւ զինու զօրութեամբ Ֆրանսայի հովանաւորութեան ենթարկեց Մարօքը: Մուլէյ Հաֆիտ նախապէս Սպանիա ապաստանած էր, բայց յետոյ Ֆրանսա հրաւիրուեցաւ եւ այստեղ ալ մեռաւ:

ԹՐՈՑՔԻ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ՊԻՏԻ ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ամերիկեան ատեանի մը առջեւ, իր իսկ պահանջով, խորհրդային իշխանութեան կողմէ եղած ամբաստանութեանց դէմ: Ատեանը գործի պիտի ձեռնարկէ քանի մը օրէն:

10,535 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՃԱՄԲԱՅ պիտի շինուի 1937ին, Ուքրայնայի մէջ եւ 2145 քիլոմեթր ալ պիտի նորոգուի, բոլորն ալ՝ ասֆալթական նկատումներով

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՄԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, կառավարութիւնը 2,350,360,000 ֆրանքի վարկ մը բացաւ, բաժնելով զանազան նախարարութեանց միջեւ. Առողջապահական նախարարութեան յատկացուած է 389,360,000 ֆրանք, հիւանդանոցներ, բուժարաններ, առողջարաններ, յիմարանոցներ եւ զանազան պատսպարաններ, ջուրի ճամբաներ, արձակուրդի կայաններ եւայլն կառուցանելու համար: Օդանաւային նախարարութիւնը պիտի ծախսէ 267 միլիոն, օդակայաններ, դպրոցներ, մարզարաններ եւն. շինելու համար: Իսկ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան սահմանուած է 896 միլիոն ֆրանք, բազմաթիւ շինութեանց համար: Ներքին նախարարութեան ալ յատկացուած է 796 միլիոն ֆրանք.

ԹԻՒՐՔԻԱՅ ներքին գործավարը վերադառնալով հարաւային ճակատէն (Սուրիա), յայտներ է թէ «կարեւոր միջոցներ պիտի մտածուին, յեղափոխական դէպքերու դէմ եւ սահմանային ապահովութեան համար»:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ կազմութեան առթիւ, Թուրք թերթերը կը գրեն թէ «բանակին մէջ մասնաւորապէս Հայեր պիտի գտնուին»... Գրգռիչ ակնարկութիւնները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան

Տեղի կ'ունենայ 11 Ապրիլ, կիրակի, ժամը 3ին,

SALLE DE GÉOGRAPHIE սրահին մէջ, 184 Bld- St. Germain

Կը խօսի ֆրանսերէն Պ. ՀՐԱՆՏ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «La guerre Arménienne et ses enseignements 1914—1921»

Տեղի կ'ունենայ փոքրիկ գեղարուեստական բաժին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՎԷՄ,,

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «Վէմ»ի Ժէ. թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.— ՅՈՎՀ. ՔԱՒՐԵԱՆ՝ Գաբրիէլ Սունդուկեան. Վ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ Արհաւիրքի օրեր. – Յ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ՝ Անդրանիկը Սիւնեաց երկրում (վերջ).— ԳՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ՝ Ղարա Մեյիք – Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ՝ Վ. Փափազեանի յուշերի առթիւ, Հայ հայկական բանակցութիւններ, հին թուղթեր.— Գէորգեան ճեմարանի մեծ գէպքը: ԱՆՑԵԱԼԷՆ՝ Գ. Նորատունկեան, Հ.Կ Մէնէվիշեան.— Մի ճշգրտում.— Գիրք եւ Մամուլ.— Հայաստանի գիտական գրականութիւնը.— Հայ հանրագիտակ. Լ. Լուսաբանեանի գործերը Գրախօսական. Հ. Ասլանեան (Լաս) «Հարցականի ուղիներով» Ս. Վ. Խմբագրութեան կողմից: Յաւելուած — Վահրամ Լեհ. Մանկունի. «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»

Խմբագրութիւնը շատ կը խնդրէ բաժանորդներէն փութացնել բաժնեգիններու վճարումը: Մասնաւորապէս կը խնդրուի Ֆրանսայի բաժանորդներէն ջանալ շուտով փակել իրենց հաշիւները, որով մեծ աջակցութիւն ցոյց տուած կը լինին խմբագրութեան: Փարիզի բաժանորդները կարող են բաժնեգինը ուղարկել Լ. Գեւոնեանի հասցէով «Յառաջ»ի խմբագրատուն, Մարսէյլինը Ն. Կակոսեանին՝ 49 rue Nationale: Կամ ուղղակի խմբագրութեան՝ S. Vratzian, 13 Rue des Platanes Plessis-Robinson, (Seine).

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Երիտասարդաց Միութեան

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

որ տեղի կ'ունենայ 8 Մայիս, շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս,

PALAIS DU CONGRÈSի շքեղ սրահներուն մէջ:

Parc des Expositions, Porte de Versailles:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վահագն խումբի ընկերական ժողովը 8 Ապրիլ, հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8,30ին, Եաճըրեանի սրահին մէջ, 8 Rue de l'Église. Մասնակցիլ կարեւոր օրակարգ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի Մ. ճիւղին կողմէ «Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Օր»ուան եւ տանուհիներու «Արաքս» միութեան 3րդ տարեդարձին առթիւ

ԿԸ ԲԱՆԱԽՕՍԷ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

11 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին,

Cascade du Lacի սրահը, Անկէնի լիճին դէմ:

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 5 ֆր.:

Կ. ԽԱՉԻ ՕՐ—ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Պանեկօ-Թաշանի Կ. Խաչի Մասնաճիւղին կողմէ

կիրակի, 11 Ապրիլ, ժամը 4էն մինչեւ կէսգիշեր,

CHEZ BOIVINի սրահին մէջ, 25bis Ave. de la République

Montrouge, մէթրօ Porte d'Orléansի մօտ

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ԼԵՒՈՆ ՁՈՐՄԻՍԵԱՆ

Կը ներկայացուի երկու զաւեշտ սիրողներու կողմէ:

Կ'երգէ ՕՐ. Հ. ԳՆԵԱՋԵԱՆ, կ'արտասանէ ՕՐ. ՍՕՆԻԱ

Արտասանութիւն, պարեր սան-սանուհիներէ:

ՃԱԶ GARIO-CANTI — ԹԱՌ ԳԱՐԵԳԻՆ — ՊԻՒՖԷ

Մուտք՝ 5 Ֆր., երախաներու 2 Ֆր.

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ

կազմակերպուած Զ. Ե. Ո. Միութեան Վալանսի Մ. ճիւղին կողմէ

10 Ապրիլ շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Foyer de Théâtreի մէջ.

(Քետական Թատրոնի սրահը):

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն եւլն.: Մուտք 1 Ֆր.:

ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ.— 11 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին:

Կը խօսի՝ Պ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Վալանսի Զ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ

17 Ապրիլ շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 13bis rue Boucherieի սրահին մէջ:

կը ներկայացուի Պ. ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆի

ՆՐՄԵՆՈՒՇԸ (5 ԱՐԱՐ)

Գիները՝ 4, 3 եւ 2 Ֆր.:

Թատերական Ներկայացում

Ալֆորվիլի Հ. Կ. Խաչի Մասնաճիւղին կողմէ

17 Ապրիլ շաբաթ եւ 18 Ապրիլ կիրակի երեկոյ ժամը 8,30ին,

Կ. Խաչի Ակումբին մէջ

կը ներկայացուի ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ (օփերէթ 4 արար)

Սիրայօժար գեկավարութեամբ գերասան Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆի եւ տեղւոյս սիրողներուն եւ ծանօթ նուագախումբի: Օփերէթի համար մասնաւոր հագուստ, տէքոր եւ հարսանեկան տեսարան:

Մուտք 5 եւ 3 Ֆր.: փոքրիկներու՝ 1 Ֆր.

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւայլն ամէն տեսակ գրքեր:

Արուեստական կազմատուն: Տպագրական գործեր:

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով.

51, Rue Mr.le Prince, Paris(6), Chèque postal Paris 1278-35, Tél. Danton: 88-65

ՀԱՅ ԱՐԾԻՒ ԱԿՈՒՄԲԻ ՍՐԱՀԸ

Ուրախ ենք յայտնելու մեր Ակումբին բոլոր համակիրներուն եւ անդամներուն թէ՝ Հայ Արծիւ Ակումբը վերջապէս ունեցաւ իր սեփական կեդրոնատեղին, 22, Rue Richer, Paris (9), ուր այսուհետեւ տեղի պիտի ունենան իր հաւաքոյթները եւ ժողովները:

Ակումբը բաւական ընդարձակ է եւ ունի հետեւեալ բաժանումները.—

ա) Հանդերձարան: բ) Գրասենեակ: գ) Դասարան: դ) Հաւաքատեղի: ե) Լուացարան եւ ճեմիչ:

Դասարան եւ հաւաքատեղի՝ հարկ եղած ատեն միացուելով կը կազմեն ընդարձակ սրահ մը, ուր կարելի է սարքել դասախօսութիւններ, հանդէսներ եւայլն: Սրահները լուսաւորուած են ելեկտրական առատ լոյսերով:

Հանդերձարանը օժտուած է ճորձակալներով:

Գրասենեակը, ուր տեղի կ'ունենան նաեւ վարչութեան ժողովները, կահաւորուած է արեւելեան ստամոքսային պարզ կարասիներով եւ արեւելեան գորգերով: Իսկ սրահին պատերը զարդարուած են, Դրօշներով պատկերներով եւ արեւելեան ձեռագործներով:

Ակումբին վարչութիւնը որոշած է սրահին պատերը հետզհետէ զարդարել հայկական ձեռագործներով, հայ յայտնի ազգայիններու նկարներով, հայ արուեստի ձեռակերտներու պատկերներով եւայլն:

Ակումբը գտնուելով կեդրոն թաղի մէջ, մեծապէս կը դիւրացնէ երթեւեկը:

Արդէն սկսած են Ակումբին դասախօսութիւնները:

Երգի դասերը տեղի կ'ունենան շաբաթը մէկ անգամ, չորեքշաբթի օրերը: Մարզանքի դասերը՝ երկուշաբթի օրերը:

Հաւաքոյթներ ամէն շաբաթ իրիկուն, որոնց միջոցին տեղի պիտի ունենան պարեր եւ դասախօսութիւններ: Պարերու համար արդէն սրահը ունի իր սեփական դաշնակը:

Անդամագրուելու համար պէտք է դիմել երեքշաբթի օրերը միայն, ժամը 20.30էն մինչեւ 24:

Ակումբս որոշած է նաեւ հայերէնի դասընթացք մը հաստատել 8էն 13 տարեկան պատանիներու համար, հինգշաբթի օրերը, ժամը առտուան 9էն մինչեւ կէսօր: Հայերէնի դասերը ձրի են: Արձանագրութեանց համար դիմել Ակումբս վերոյիշեալ հասցէին եւ կամ անձամբ երեքշաբթի գիշերները, ժամը 20.30էն կէս գիշեր:

Հայ Արծիւ Ակումբին գլխաւոր նպատակն է Հայը Հայ պահել, Հայը առողջ պահել եւ Հայը կարգապահ դարձնել:

Հայ Արծիւ Ակումբի Վարչութիւն

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ 8 Ապրիլ հինգշաբթի, ժամը 21ին, Sociétés Savantesի մէջ, 28 rue Serpente, (Դ. յարկ):

Դասախօս՝ Պ. ՎՐԱՑԵԱՆ,

Նիւթ՝ Հայկական խնդիրը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ... ԱՐԱՐԱՏ

Ամսագրին երրորդ թիւը (Մարտի) հետեւեալ բովանդակութեամբ.— ԽՄԲԱԳՐԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ.—Մկրտիչ Պարսամեան, ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷ.— Վ. Մալէզեան, ՄԹՆՇԱՂ.— Հրաչ Սարգիսեան, ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ.— Ա. Մարեան, ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ.— Սփինքս, ԼԹՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹԸ.— Զարմէն Ա. Ուրենց, ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԲԵՐԹՈՒԱԾ.— Ա. Ազնաւուր, Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ.— Լ. Հ. ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ա. Այազեան, ԳԻՐՔԵՐ ԴԷՄՔԵՐ:

Ցվճարող բաժանորդներէն կը խնդրուի վճարել իրենց բաժնեգինները Բաժանորդագրութիւնն է.— Ֆրանսայի համար տարեկան 30 Ֆրանք Արտասահմանի համար 40 Ֆրանք: Դիմել՝ M. et M. BARSAMIAN 30, Rue Drouot, Paris (9):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Նիր Իսթ Բաբիկ Ապէլեան, Սեբաստիոյ որբանոցի որբերէն Ագէլեա-ցի (Գոնիա) Երուանդ Գասպարեան, 1925ին մեկնած է Յունաստանէն ու, ժամ կը գտնուի Եգիպտոս: Իր հասցէն գիտցողները կը խնդրուի Օննիկ Գ. ցէն իմացնել իր եղբօր՝ տուրեանի, 13, Rue Drouot, Paris (9) «Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել:

— Սալմաստցի Տիկին Ֆանի Կարապետեան կը փնտռէ իր եղբայրը Թուագէտ Մուշեղ Մելիք Յակոբեանը, որ քանի մը տարիէ ի վեր կը գտնուի Փարիզ, իր հասցէն իմացնել Nichan Ter Karapetianի, Avenue Youssouf Abad, Téhéran (Iran), Via U. R. S. S. կամ «Յառաջ»ի վարչութեան:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER HAGOPIAN

13, Rue Demours, PARIS (17)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ 1937 — MERCREDI 7 AVRIL 1937

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆ ՆՈՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ԺԳ ՏԱՐԻ - 13e Année No. 3389 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՆՃԱՔԸ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Քիչ անդին պիտի կարդաք թարգմանութիւն մը՝ Պոլսոյ «Սօն Փօսթա» թերթէն։

Պէտք է ամբողջ բնագիրը տեսնել, իմանալու համար թէ ինչ քան թոյն կը հոսի Թուրք թերթին իւրաքանչիւր տողէն ու բառէն։

Առաջին էջ, երեք սիւնակի վրայ, կը կարդանք հետեւեալ խորագիրները, խոշոր տառերով.

— « ՍՈՒՏԻ ԾՐԱԳԻՐ, ՋՐՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ, ԳՐԳՌՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ։ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԳԱՂԹԱՑԻՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՒԵԼ ՔԱՆ ՆՈՐԷՆ»։

Ցեռոյ յուրին բովանդակութիւնը, նոյնքան գրգռիչ արտայայտութիւններով,— « ՆՈՐԷՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻ՞Ր ՄԸ ԳԻՏԻ ՀԱՆԵՆ »։

Մնացեալը պիտի կարդաք արդէն, գարշելի խեղաթիւրում — ներով եւ քօղարկեալ սպառնալիքներով,— «Թուրքիա պիտի գիտնայ համբերել, մինչեւ այն ատեն Դաշնակները թող չարունակեն...» ։

Ցօդուածագիրը, Մ. Գ.— անշուշտ ան որ վերջերս կարգ մը յաչեր հրատարակեց հայաջինջ սարսափներու մասին, (Թալէաթ, Էնվէր, Ջաւէն պատրիարք, Վարդգէս եւն.), «Յառաջ»ին ալ բաժին մը կը հանէ իր յարձակողականին մէջ։ Կ'ըսէ թէ «Յառաջ» «երկու - երեք շաբաթ առաջ շատ մը բաներ գրած է Թուրքիոյ դէմ» եւ փոխանակ թարգմանելու ինչ որ գրած ենք, քանի մը տողեր կը սահեցնէ, յանդելու համար իր.ուզած եզրակացութեան։

« Յառաջ »ը բազմաթիւ խմբագրականներ եւ ուրիշ գրութիւններ հրատարակած է Սանճաքի մասին, միեւնոյն ատեն տեղ տալով Թրքական հէքեաթներուն, որոնք օրն ի բուն կը տեղան կարկուտի պէս, անպարտելի մեղքեր պարտկելու ճիգով։ «Սօն Փօսթա» անշուշտ օրը օրին թարգմանել տուած է զանոնք, եւ գիտէ, կ'իմրնէ թէ ի՛նչ բսել կ'ուզենք։

Դատելով իր խօսքերէն, «երկու-երեք շաբաթ առաջ գրուած շատ մը բաներ»ը ապահովաբար կ'ակնարկեն «Յառաջ»ի մարտ 2 թուակիր խմբագրականին,— « Թուրքիոյ խաղերն ու գաւերը Արեւելքի մէջ»։

Թուրքիոյ բոլոր «Սօն Փօսթա»ները գլուխ գլխի տալով, կառավարութիւնն ալ իրենց գլխուն վրայ նստեցնելով, կրնա՞ն հերքել ինչ որ մատնանշուած է այդ խմբագրականին մէջ։

Սո՞ւտ է որ Թուրք մամուլն ու գործակալները ամէնէն գրգռիչ խարդախութիւնները կը կատարեն, քնարեր սուտեր կը հիւսեն ու կը տարածեն Ալէքսանտրէթ - Անտիոքի շրջանին մէջ, արիւն պղտորելու, ցեղ ցեղի դէմ հանելու, Հայերն ու Արաբները իրար ձգելու, ահ ու սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծելու համար։

Սո՞ւտ է որ, Սանճաքին վէճէն շատ առաջ, նոյն Թուրք մամուլն ու գործակալները տարիներով թոյն հոսեցուցին Սուրիոյ և Լիբանանի մէջ, թերթեր եւ պաշտօնեաներ կաշառեցին, երկրին հանրային կարծիքը հայ գաղթականութեան դէմ դարձնելու համար։

Սո՞ւտ է որ Թուրք յայտնի եւ գաղտնի գործակալներ տարիներէ ի վեր, բայց մանաւանդ վերջերս ամէն խաղ ու գաւ կը փորձեն, տեղական իշխանութիւնները լարելու համար հայ ժողովուրդին դէմ, Գաղեստինէն մինչեւ Իրաք եւ աւելի հեռուները։

« Սօն Փօսթա»ները կրնա՞ն ժխտել թէ՝ ինկլիզի իր դիւանագիտական ձեռնարկներուն առթիւ, երբ որ եւ է բանակցութիւն կը կատարէ այս կամ այն պետութեան հետ, միշտ աչքի առջեւ ունի հայկական տարրը։ Այսինքն, ձեւ մը կը գտնէ տեղական իշխանութիւնը մոլորեցնելու, զանազան պղտոր ծրագիրներ թելադրելու համար։

Ի հարկէ աւելորդ է այսպիսի հարցումներ ուղղել մամուլի մը, որ երբեք ալ նոյն լեզուն կը բանեցնէր։

Այդ մամուլը երէկ վրփուր կը տեղար գլխուդ եւ արիւն փրփրել կուտար քեզի, երբ կը գրէիր թէ Ապտիւլ Համիտ արիւնարբու գազան մըն է եւ Եըլտըզը՝ արիւնազանգ որջ մը։ Իսկ երբ ժամանակները փոխուեցան, նոյն այդ մամուլը Եըլտըզն ու Գապը Ալին վերածեց հասարակ անասնականոցներու կամ ազրանոցներու, Համիտն ու աքքունիքը, իշխաններն ու փաշաներն ալ դարձնելով վայրագ եւ ցոփակեաց անասուններ։

Թուրք մամուլը ե՞րբ ունեցաւ քաղոյական մը, գոնէ քրոնական միտք, որպէսզի փորձէր դէպքերը վերլուծել այնպէս ինչպէս որ են կամ եղած են, եւ ոչ թէ այնպէս ինչպէս որ կը հրամայէն օրուան իշխանաւորները։

Համիտի, Իթթիհատի թէ Աթաթիւրքի օրով, Թուրք մամուլը միշտ ալ կազմած է լրացուցիչ օղակը օրուան կարգ ու սարքին։ Պարզապէս կամակատար մը, իշխանութեան ուզած մթնոլորտը ստեղծելու, անոր գաղտնի ծրագիրները վարագուրելու եւ տարփողելու համար։

Այս պարագային ալ — Սանճաքի այս չարաբաստիկ հարցին մէջ, Թուրք մամուլը ի զուր կը փորձէ պարտկել իր կառավարութեան բուն ծրագիրը, իր բութ սլաքները ուղղելով միայն «Դաշնակ»ներուն դէմ։

1920ի աշնան, երբ Գարապէքիր Քեազիմ Հայաստան կ'արշաւէր, այն ատեն ալ կ'ըսէին — եւ հայ բոլշեւիկներն ալ կը կրկնէին — թէ գործողութիւնը ուղղուած է Դաշնակ իշխանութեան դէմ։ Եւ սակայն երբ ժամը հասաւ, ոչ Դաշնակ հարցուեցին, ոչ ալ հընչակ։ Ճիշդ ինչպէս 1915ին, երբ իբրեւ թէ պաշտպանողական միջոցներ ձեռք պիտի առնէին «քոմիթէճի»ներու դէմ։

« Սօն Փօսթա»ները երբ կը սպառնան, «համբերելու» իմաստով, ուրիշ բան չեն ըներ եթէ ոչ հաստատել ինչ որ կը յիշեցնենք տարիներէ ի վեր։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Լուպիանքայի բանտը կը լեցուի Չեկայի գործակալներով

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կարմիր բանակին եւ Չեկային միջեւ երեւան եկած ծանր հակամարտութեանց հետեւանքով, անհամբերութեամբ կը սպասուի Եակոտայի, Ռիքովի եւ Պուխարինի դատավարութեան։ Շատեր կը կարծեն թէ Չեկային նախորդ վարիչը ատեան պիտի չհանուի, որովհետեւ շատ մը նեղացուցիչ գաղտնիքներ գիտէ։ Եակոտա երբ Կէփէուին պետն էր, տասնեակ հազարաւոր լրտեսներ ունէր բոլոր գործավարութեանց, ինչպէս եւ ճարտարագործական կեդրոններու եւ արտասահմանի խորհրդային գրասենեակներու մէջ։

Տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ ելք պիտի ունենայ կարմիր բանակին եւ Չեկայի բանակին հրամանատարութեան միջեւ ծագած պայքարը։ Ամէն օր կարեւոր խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան Քրէմլինի մէջ, Սթալինի, մասնաւորապէս Վորոշիլովի եւ Չեկայի նախագահ Եէժովի միջեւ։ Կ'ըսուի թէ Վորոշիլով ամբողջ ուժը թափած է, ապացուցանելու թէ Չեկային հսկողութեան տակ բանող զինագործարանները բազմաթիւ ռումբեր չինած են որոնց չափը չի համապատասխաներ խորհրդային թնդանօթներու չափին։ Մարաջախտին կարծիքով, զինագործարաններու 1936ի արտադրութեան 20 առ հարիւրը պէտք է ոչնչացնել այս խակ պատճառով։ Եէժովէն բացատրութիւն պահանջուած է թէ ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ Չեկան չէ ձերբակալած խափանարարները։ Եէժով ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգած է իր նախորդին՝ Եակոտայի վրայ։

Իր գոյութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Լուպիանքայի բանտը այսօր լեցուած է Չեկայի պաշտօնեաներով։

Զրոյց կը շրջի թէ հաղորդակցութեանց նախարարը, Քականովիչ եւս աչքէ ինկած է, կարմիր բանակին սպայակոյտը գանգատած ըլլալով թէ խորհրդային երկաթուղիները «աղետալի» վիճակի մը մէջ կը գտնուին։

ՉԵԿԱՅԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբողջ բազմութիւններ ուրախութիւն կը յայտնեն

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Եակոտա, Չեկային ահարկու վարիչը, որուն սոսկը խաւարած էր անցեալ օգոստոսէն ի վեր, ձերբակալուած է եւ պիտի դատուի մօտերս։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին այս որոշումը խոր ազդեցութիւն գործեց Խ. Միութեան մէջ։ Ժողովուրդը, որ սրտանց կ'ատէր այս հրէշը, թէ ուրախութիւն եւ թէ զարմանք կը յայտնէ։ Ուրեմն այն մարդը որ կը դողացնէր ամբողջ Ռուսաստանը, եւ որ դէպի բանտ կամ մահ առաջնորդած էր այնքան մարդիկ, ինքն ալ պիտի ճաշակէ Լուպիանքայի բանտին «անուշութիւնները»։ Այս Լեթոնացի Հրեան, որ Չեկան կը մարմնացնէր ժողովուրդի աչքին, իր բոլոր ուժով ընդդիմացած էր այդ հաստատութեան բարեփոխման, գոնէ օրինականութեան եւ հակակշռի հաստատման։ Ան իրեն համար չինած էր անհրաժեշտ մարդու, գաղտնի ոստիկանութեան մասնագէտի մը անունը, անփոխարինելի՝ իր թղթածրարներու գիտութեամբ եւ անվրիպելի չէկիստի հոտառութեամբ։ Իր պետը, Մէնժինսքի, հիւանդ ըլլալով, կը ծգէր որ ուզածը ընէ։ Ինքն էր որ կազմակերպեց Թրոցքին եւ անոր կուսակիցները Ալմա - Աթա աքսորելու գործը։ Դարձեալ ինքն էր որ Ռուսաստանէն Պոլիս, Իշխանաց կղզիները քշեց Թրոցքին։ Ինքն էր որ դաժանօրէն ցուպեց «իւղակոմիսարութիւններ»՝ յուսաքական ոտնձգութեանց հաստատման առաջին տարիներուն։ Ինք պետն էր Չեկային աշխատանքի բանակավայրերուն եւ դատապարտեալներու այն բանակներուն որոնք փորեցին Պալթիկէն Սպիտակ ծով եւ Վոլկայէն Մոսկուա երկարող ջրանցքները։ Ան միշտ կը տեսնուէր Սթալինի եւ ուրիշ վարիչներու կողքին, պաշտօնական յուղարկաւորութեանց ատեն, Կարմիր Հրապարակին վրայ։ Իր դէմքը շատ անուր կը համարուէր, եւ սակայն իր հրաժարեցման համակերպեցաւ առանց դիմադրութեան։

Պաշտօնական շրջանակներու մէջ գաղտնի կը պահեն Եակոտայի դէմ եղած ամբաստանութիւնները։ Հաւանական է որ իր պաշտօնանկութենէն վերջ, Կէփէուի դիւանաթուղթերուն մէջ գտնուած ըլլան վտանգաւոր թուղթեր։ Ըսողներ կան թէ Ռատէք ծանր յայտնութիւններ ըրած է իր մասին։ Ստոյգ է որ առաջին հնգամեակին սկիզբը ուժ տուաւ Ռիքովի նման աջակողմեաններու։ Անկէ ի վեր դաւադրա՞ծ է Սթալինի դէմ, պարզապէս արթնութեան վրիպո՞ւմ ունեցած է Թրոցքիականութեան յարաճուն հոսանքին առջեւ, եւ կամ աւելի՞ խոր պատասխանատուութիւններ ունի,— կարելի չէ որոշ պատասխան տալ այս հարցերուն։

*** Այս տեղեկութիւնները կը քաղենք «Թանփ» թղթակցին հեռագրէն։ « Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Մոսկուայի թղթակիցն ալ խօսելով Եակոտայի ձերբակալման մասին, կը գրէ թէ կիրակի օրն ի բուն ժպտուն բազմութիւններ պոչ կազմեր էին, «Իզվեստիա» մը ձեռք ձգելու եւ Եակոտայի անկումին լուրը կարդալու համար։ Ամէն տեղ լուրը ողջունեցաւ զգուշաւոր գոհունակութեամբ։ Շնորհալից յայտնութիւններ կը սպասուին, եթէ դատավարութիւնը տեղի ունենայ հրապարակաւ։

Լոնտոնի թերթին թղթակիցը կ'ըսէ թէ Եակոտա գաղտնապէս կ'օգնէր աջ թեւի ընդդիմադիրներուն, Ռիքովի եւ Պուխարինի, երբ անոնք կը քննադատէին Սթալինի բռնի համայնացումը՝ 1922 — 30ին։ Եակոտա այս գործը կը կատարէր անոնց հաղորդելով գիւղացիական խռովութիւնները, որոնց զսպումը իրեն կ'իյնար, եւ աքսորի ու արմտիքի ահագին կորուստը։ Կը թուի թէ գաղտնապէս մասնակցած է Նաեւ Սթալինի դէմ ուղղուած խռակցութեանց, «սեւ աշունէն», 1933ի սովէն առաջ։ Բայց եւ այնպէս յաջողած էր իր հեռքերը պահել, երեւան հանելով «Ռուբէնի դաւը», որուն մէջ զինակահարուեցան քանի մը կարմիր փրօֆէսէօրներ, իսկ Զինովիեւ, Քամէնեւ եւ ուրիշներ աքսորուեցան։

Հակառակ հուաքական անտեսութեանց դէմ գաղտնապէս ցոյց տուած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՑՑ ԵՒ ԱՑՆՊԷՍ ՆԱԽԱՐԱՐ

*Յառաջ*ի խռանդուննաշխատակիցը, ընկ. Արմէն Պարտիզեան, յօդուածին կըրած էր Մ. Նահանգներու սահմանադրական կարգ ու սարքը բացատրելու, որպէսզի հասկցուի թէ ամերիկեան թերթերը իրաւունք ունին նախարարները «քարտուղար» թարգմանելու։ (Տես երէկուան «*Յառաջ*»ը)։

Համբերութեամբ կարդացի այդ գրութիւնը։ Բայց, անգամ մը եւս համոզուեցայ թէ՝ պարզապէս ընկալեալ սովորութիւն մըն է որ բառացի «պետական Քարտուղար» թարգմանել կուտայ Secretary of Stateը կամ State Secretaryն

Այս հիման վրայ ալ, կը թարգմանուին զանձային *քարտուղար*, աշխատանքի *քարտուղար*, ծովային *քարտուղար* եւն.։

Եւ, զարմանալի բան, բոլորն ալ « պետական» ըլլալով հանդերձ, իրենց «պետական քարտուղարը» կը նշանակէ արտաքին գործերու նախարար։ Իսկ State Departmentը՝ «պետական Բաժանմունք»։ (որո՞ւ միտքէն կրնար անցնիլ թէ ... արտաքին գործերու պաշտօնատունն է)։

Ոչ, սիրելի Արմէն, սահմանադրական զբէնքները, գործադիր եւ օրէնսդրական իշխանութեանց իրաւասութիւնները, վարչական դրութիւնները կը տարբերին երկիրէ երկիր, բայց կան հանգամանքներ, նուիրագործած տիտղոսներ որոնք հասարակաց են ամէն տեղի համար։

Եթէ, Մ. Նահանգներու սահմանադրութեամբ, գործադիր իշխանութիւնը կեդրոնացած է նախագահին ձեռքը կամ կառավարութիւնը ան կը կազմէ, այդ չի նշանակեր թէ իր գործակիցները նախարարներ չեն, այլ քարտուղարներ։

Մուսոլինին ալ ատեն մը 5 — 6 նախարարութիւն կեդրոնացուցած էր իր վրայ, եւ իրենցմէն մէջ ինքն է որ կը վարէ գործերը, բայց ունի կառավարութիւն մը, որուն անդամները նախարար կը կոչուին։

Նոյնպէս Հիթլէրը, որ շատ աւելի սեղմած է օղակները։ Կամ Աթաթիւրքը, որ իր նախարարները անուանեց «գործավար» (վէքիլ), հետեւողութեամբ Մոսկուայի եւ այժմ կը կոչէ «պաշ պագան», «իչ պագան», «տիշ պագան ».

Մ. Նահանգներու Secretaryն տեսականօրէն ինչ իրաւասութիւններ ալ ունենայ, կիսակնին մէջ նախարարի մը հանգամանքն ունի եւ անոր պաշտօնն է որ կը վարէ։

Եւ մենք ամէն օր կը կարդանք, ֆրանսերէն թէ անգլերէն թերթերու մէջ, որ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը այսինչ ծանուցագիրը ներկայացուց, ծովային նախարարը ծրագիր մը կազմեց նաւատորմի յաւելման համար, գանձային նախարարը յայտարարեց, դրամներու արժեզրկման մասին եւն.։

Անոնք ալ ճիշդ մեզի պէս կը թարգմանեն բառերը։

Արտաքին նախարար Քէլլօկը չէ՞ր, որ Փարիզ եկաւ եւ դաշնագիր ստորագրեց Պրիանի հետ։ Ի՞նչ ըսել է « պետական քարտուղար»։ Այժմ ալ Հըլը չէ՞ որ ծրագիրներ կ'որոնայ, նոյն հանգամանքով։

Եթէ ամերիկեան սովորութեան հետեւէինք, ինչո՞ւ առեւտրական նախարարութիւն պիտի թարգմանենք Անգլիոյ Board of Tradeը, որ ունի իր նախագահը եւ որ իրականին մէջ առեւտրական նախարարն է

Եւ ինչո՞ւ Chancellor of the Exchequer կը կոչուի ելմտական նախարարը։

Ատեն մը Կովկասի մէջ կ'առարկէին թէ Հայոց պատմութեամբ, մեր «նախարար»ը ուրիշ բան է, «մինիստր»ը ուրիշ։

Եւ կը ստիպուէինք բացատրել թէ՝ դարե՞ր անցած են այդ օրերէն ի վեր, իսկ հայկական մամուլն ու սահմանադրական գիտելիքները շատոնց բոլորած են հարիւր տարին.

Ընկեր Արմէն ինծի կը վերապահէ մրցանակը, եթէ կարենամ «քարտուղար»էն աւելի յարմար բառ մը դրկել։

Կրնայի դրկել։ Բայց ինչո՞ւ։ Նոր քառս մըն ալ ե՞ս ստեղծեմ, երբ մէջտեղն են պաշտօնն ալ, բառն ալ, եւ աշխարհի բոլոր թերթերը — նոյնիսկ թուրքերէնները — նոյն ձեւով կը թարգմանեն, եւ միայն ամերիկահայ թերթերն են որ կը յամառին նուիրագործել տարիներ առաջ գործուած սխալ մը։

ՎԱՀԷ

ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

«Թուրքիա համբերող է»

Պոլսոյ Սօն Փօսթա լրագիրը կը գրէ գրգռիչ խորագիրներու տակ (1ապրիլ)։ Աւելորդ է բացատրել թէ հարցը կը վերաբերի Ալէքսանտրէթի Սանճաքին.—

«Հաթայի խնդրին մէջ մենք ականատես կ'ըլլանք հետզհետէ պարզուող երեւոյթի մը, այն է՝ Դաշնակներու բարեկամութիւնը Ֆրանսայի հետ։

« Լա Սիրի» վերջերս Հայերու ի նպաստ յօդուած մը գրած էր։ Նոյն օրերուն, Սուրիոյ ազգայնական թերթերն ալ, ներշնչուելով Ֆրանսայէն, իբրեւ եղբայր կ'ընդունէին Հայերը։ Միւս կողմէ, ժամանակէ մը ի վեր կը տեսնուի որ, ՖրանսացիներըՀաթայի մէջ իբրեւ գրգռիչ եւ ահաբեկիչ կը գործածեն Հայերը։ Իսկ Փարիզ հրատարակուող Դաշնակներու օրկանը Թուրքիոյ դէմ կը գրէ։ «Յառաջ» անունով այս թերթը, Հաթայի խնդրին առթիւ, երկու - երեք շաբաթ առաջ շատ մը բաներ գրած է Թուրքիոյ դէմ։ Աւելորդ պիտի ըլլար պատմել գրածը. ամէն մարդ կրնայ գուշակել.— Թուրքիա գաղտնի նպատակներ ունի եւ ուժ կուտայ Սանճաքի հարցին, իրականացնելու համար զանոնք։ Ան կ'ուզէ մինչեւ Գաղեստին երկարել իր ձեռքը եւն. եւն.։ Բացայայտ կերպով կը պարզուի Փրանքեւդաշնակ ծրագիր մը.— Սուտի, զրպարտութեան, գրգռութեան ծրագիր։

Բայց Թուրքիա ալ ունի իր ծրագիրը ասոր դէմ.— Համբերել մինչեւ վերջին վայրկեանը։ Դաշնակներուն ալ իմաց տանք թէ, վերջ ի վերջոյ պիտի տեսնեն որ Թուրքիոյ հետ է ամբողջ աշխարհի հանրային կարծիքը։ Ֆրանսացիք մեր դէմը թող հանեն հայկական նոր հարց մը Սուրիոյ մէջ, Դաշնակներն ալ թող չհրաժարին իրենց նպատակներէն։ Թուրքիա պիտի գիտնայ համբերել. որովհետեւ գիտենք թէ համբերութիւնը յաջողութեան պայման է, եւ յաջողութեան լաւագոյն միջոցն է մանաւանդ միջազգային հարցերու մէջ։

Այո, Թուրքիա պիտի գիտնայ համբերել. իսկ մինչեւ այն ատեն Դաշնակները թող շարունակեն չնութիւն ընել օրօրոցներուն, թուչուն որսալու համար իրենց արիւնոտ բերաններով »։

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ 40 ԺԱՄՈՒԱՆ աշխատանքի գործադրութիւնը, որ երկուշաբթի օր սկսաւ մանր առեւտրականներու համար, կարգ մը դժուարութիւններ պատճառած ըլլալով, գիր մը ներկայացուեցաւ վարչապետին, յանուն 350,000 մանր եւ միջակ առեւտրականներու։ Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի օր փակ էին մեծ առեւտրականները եւ քաղաքը նորօրինակ երեւոյթ մը կը պարզէր

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ կռիւները կը շարունակուին կատաղօրէն։ Ապստամբները կը շարունակեն յառաջ խաղալ դէպի Պիլպաօ, դժուարին գետնի մը վրայ։ Կառավարական զօրքը նոր յաջողութիւններ շահեցաւ Քորտովայի ճակատին վրայ։

ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալ շաբթու Հռոմէն հաղորդեցին թէ Իտալիայ արտաքին գործոց նախարար կոմս Չիանօ մօտ ատենէն պիտի մեկնի Էնկիւրի։

Դժուար չէ գուշակել, թէ այս ճամբորդութիւնը նպատակ ունի խորացնելու եւ զօրացնելու քանի մը շաբաթ առաջ Միլանոյի մէջ սկսուած Թուրքեւիտալական նոր բարեկամութիւնը, տալու համար անոր աւելի հաստատուն ու տեւական հանգամանք մը։ Հարկաւ, անկարելի է երեւակայել, թէ կոմս Չիանօ պիտի փորձուէր նման ճամբորդութեան մը ձեռնարկելու, եթէ Թուրք կառավարութիւնը նախօրօք որոշ վստահութիւն ներշնչած չըլլար իրեն, թէ ան Էնկիւրիէն ձեռնունայն պիտի չվերադառնայ։

Ուշագրաւ պարագայ մը։ Եթէ Ալեքսանտրէթի սանճաքի շուրջը եղած Թուրքեւֆրանսական սուր վէճի ատեն Թուրքերն էին, որ մասնաւոր նախանձախնդրութիւն ցոյց տուին բարեկամանալու Իտալացիներուն հետ, այժմ, երբ Թուրքերը յաջողած են արդէն Ֆրանսացիներէն կորզել կարեւոր զիջումներ Ալեքսանտրէթի սանճաքին մէջ, Իտալացիները աւելի եռանդ կը սպառեն, ըստ երեւոյթին, իրենց կողմը գրաւելու Թուրքերը։

Եւ տարիկա հասկնալի է միանգամայն, որքան աւելի կը սպառազինուի Անգլիա, այնքան աւելի Իտալիա պէտք կը զգայ զինակիցներ գտնելու իրեն համար Միջերկրականի մէջ։

Մուսոլինիի ներկայ ճամբորդութիւնը դէպի Տրիպոլիս ցոյց կու տայ արդէն, թէ որքան Իտալիա մտահոգ է իր դիրքերով հանդէպ Անգլիոյ եւ թէ որքան մեծ ճիգ կ'ընէ բարեկամանալու իսլամական ժողովուրդներուն հետ, իր դիրքերը Անգլիոյ դէմ զօրացնել կարենալու համար։ Մուսոլինի աններեւ կերպով սկսած է աջակցիլ ոչ միայն Թրքական, այլ եւ համարաբական շարժման ղեկավարներուն հետ՝ Անգլիոյ դէմ պայքար թշնամացնելու համար։

Սակայն, Իտալիոյ դիւանագէտը չի կրնար միաժամանակ բարեկամանալ թէ Թուրքերուն եւ թէ Արաբներուն հետ, որոնց շահերը հակամարտ են, ինչպէս որ այնքան ցցուն կերպով երեւան բերաւ Ալեքսանտրէթի սանճաքին շուրջ ծագած վէճը։ Եւ կասկած չկայ, որ ասկէ յետոյ Թուրքեւարաբական յարաբերութիւնները ալ աւելի պիտի ձգտին, քանի որ Էնկիւրի աչք ունի ոչ միայն Ալեքսանտրէթի սանճաքի, այլ եւ ամբողջ Հիւս. Սուրիոյ վրայ։

Արդ՝ եթէ Մուսոլինի ուժ տայ Թուրքերու ձգտումներուն, չպիտի կրնայ շահիլ Արաբներու վստահութիւնն ու բարեկամութիւնը։ Եւ, ընդհակառակն, եթէ Մուսոլինի որոշած է իր կողմը գրաւել արաբական ժողովուրդները, պիտի ստիպուի խուսափիլ անոնց շահերուն վնասող քայլերէ եւ, հետեւաբար, չպիտի կրնայ Թուրքերուն գոհացում տալ ու անոնց տեւական բարեկամութիւնը շահիլ։

X

Իտալական խորհրդարանի անդամ Էնրիկօ Ինսաբատօ, որ Միջ. Արեւելքի գործերուն մէջ յատուկենակ անձ մը կը նկատուի, «Կաւկաս» թերթի վերջին (փետրուար) թիւին մէջ տպած է նշանակալից յօդուած մը, որ նուիրուած է Թուրքեւիտալական յարաբերութիւններուն եւ որ կը շօշափէ նաեւ կովկասեան ազգերու ազատութեան խնդիրը.

Էնրիկօ Ինսաբատօ կը պնդէ, թէ Իտալիա եւ Թուրքիա ընդհանուր շահեր ունին եւ բնական դաշնակիցներ են եւ թէ երկուքն ալ իրարու պէտք ունին՝ իրենց կենսական շահերը պաշտպանելու համար։ Իտալիոյ համար Թուրքիա կարեւոր է իբրեւ պետութիւն մը, որուն ձեռքն են դէպի Սեւ ծով տանող նեղուցները. իսկ Թուրքիոյ համար ալ Իտալիա կարեւոր է իբր պետութիւն մը, որ կրնայ օգնել իրեն իրագործելու իր ազգային նպատակները ոչ միայն Սուրիոյ (Հալէպի վիլայէթ), այլ եւ Կովկասի վերաբերմամբ։

Մասնաւորապէս ուշագրաւ են իտալական քաղաքագէտի հետեւեալ տողերը.—

«Թուրքիա պէտք է հնարաւորութիւն ունենայ ինքզինքը պաշտպանելու ցամաքի կողմէն, Ալեքսանդրէթն ու Քիւրտիստանը կարեւոր են, բայց անոնք պաշտպանութեան համար կարեւորագոյնները չեն, Թուրքիոյ կենսական շահերու տեսակէտով ամէնէն խոցելի կողմը Կովկասն է։ Միայն կովկասեան լեռնաշղթայի բարձունքներէն Թուրքիա կարող է պաշտպանել ինքզինքը, բայց ոչ երբեք Արտահանէն կամ Իգտիրէն»։

Աւելի խորքով իտալական քաղաքագէտը ցոյց կու տայ Թուրքերուն Կովկասի ճամբան եւ կը խոստանայ օգնելու անոնց անջատելու Կովկասը Ռուսաստանէն։

Ճիշդ է, Էնրիկօ Ինսաբատօ կը խօսի Կովկասի ժողովուրդներու եւ մասնաւորապէս Վրացիներու, Հայերու եւ Ազրպէյճանցիներու «անկախութեան» մասին։ Սակայն, որոշ է, թէ անիկա նկատի ունի այնպիսի «անկախ» Կովկաս մը, որ թրքական հակակշիռին տակ ըլլայ, եւ Թուրքիա ի վիճակի ըլլայ ինքզինքը պաշտպանելու «կովկասեան լեռներու բարձունքներէն եւ ոչ թէ Արտահանէն ու Իգտիրէն»։

Անիկա կը նշանակէ, թէ Իտալացիք կ'ուզեն մղել Թուրքերը դէպի Կովկաս, որ ըսել է՝ ընդդէմ Խորհ. Միութեան։ Իտալացիք պարզապէս կը ձգտին բաժնել Թուրքերը իրենց բոլշեւիկ բարեկամներէն եւ Թուրքերուն հետ միասին միացեալ ճակատ մը կազմել Խորհրդային կառավարութեան դէմ, ինչ որ կը ձգտին նաեւ ընել Իտալացիներու դաշնակից Գերմանիան ու Ճափոնը։

Այս կապակցութեամբ ուշագրաւ է նաեւ իտալացի քաղաքագէտի յայտնած այն միտքը, թէ՝ «Իտալիոյ թափանցումը Ասիոյ սիրտը կարող է կատարուել Մարքօ Փոլոյի գացած ճամբայով, բայց ոչ երբեք Միջագետքով, Սուէզով կամ Սինգափուրով»։

Այսինքն՝ Ֆաշական Իտալիա Փոքր Ասիոյ ճամբով պիտի շարժի Ասիոյ աւելի խորերը, ինչ որ ցոյց կու տայ, թէ Իտալիա աչք ունի նաեւ Թուրքիոյ վրայ, զոր իրեն դաշնակից դարձնելով՝ կ'ուզէ դիւրացնել իր թափանցումը դէպի Ասիոյ սիրտը։

Արդ՝ եթէ Թուրքիա ետ մղէ Իտալացիներու բարեկամական ձեռքը, պիտի ուղղակի դառնայ Իտալիոյ նուաճողական ձգտումներուն առարկան. իսկ եթէ Իտալիոյ հետ բարեկամ ու դաշնակից ըլլայ, պիտի դառնայ Իտալիոյ ենթակայ պետութիւն մը։

Այս երկու ճամբաներէն ո՞ր պիտի նախընտրէ Թուրքիա,— հարց մըն է, որուն պատասխանը կը թուի թէ իրենք՝ Թուրքերն ալ տակաւին տուած չեն եւ դեռ պիտի խուսափին տալէ վերջնապէս, մինչեւ որ միջազգային իրադարձութիւնները աւելի պարզեն կացութիւնը

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ

«ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԾԱՂՐԸ»

Վաղամեռիկ Պետրոս Դուրեանը շատ լաւ սահմանած է աշխարհը եւ անոր իրադարձութիւնները՝ իրական բանաստեղծներու ինքնայատուկ զգացողութեամբ մը տեսնելով ու զգալով։

Կարծէք վերջին քսանամեակը գլեց անցաւ, անհեթեթութեան եւ անտրամաբանութեան մարզին մէջ, բոլոր Դուրեաններու երեւակայածը եւ նախազգացածը

Արդարեւ՝ դիտենք մեր շուրջը, ամէն օր կը տեսնենք գլուխ գործոց այլանդակութիւններ եւ մտածումներ։ Խօսքս մեր ազգին չի վերաբերիր, ան արդէն կոտրած է անհեթեթութեանց մրցանիշը, շատ մը պարագաներու մէջ։ Այլ կ'ուզեմ մատնանիշ ընել օտար երկիրներու, մասնաւորապէս քաղաքակիրթ կոչուած ժողովուրդներու այլանդակութիւնները։

Առաջին հակասութիւն մը «արդարութիւն» բառին հասկացողութեան մէջ։

Արդարութիւնը կը ներկայացնենք աչքերը կապուած, մէկ ձեռքին մէջ սուր մը, միւսին մէջ նժար մը բռնած հուժկու կնոջ մը ձեւին տակ։ Մինչդեռ իրականութեան մէջ ան շատ վտիտ է եւ աւելին՝ աչքերը բաց են։ Այնպէս որ շատ լաւ կը տեսնէ իր պաշտպանելիք շահերը եւ շահելիքները իր ծոցը կը լեցնէ։ Այս է պատճառը որ մէկ երկրէն միւսը «տեղին արդարութիւնը» խորապէս կը տարբերի։

Արդարութիւն՝ անուն մը որ սխալ գործածուած է փոխաբերական իմաստով «օրէնք» բառին տեղ։

Ամէն օրէնք արդարութիւն չի տար եւ ամէն «արդարութեան պալատ»ի մէջ արդարութիւն չէ որ կը բաշխուի, այլ օրէնքը կը գործադրուի։

Ուրեմն՝ առաջին անհեթեթութիւն, օրէնքը շփոթել արդարութեան հետ։ Եւ տարիկա սերունդէ սերունդ, դարէ դար, քաղաքակրթութենէ քաղաքակրթութիւն, մինչեւ այսօր, հասնելու համար ներկայի «արդարութեան» անճարակութեան եւ օրէնքի անօրէնութեան։

Ուրիշ գլխաւոր անհեթեթութիւն մը՝ «կառավարութիւն» բառին հասկացողութեան մէջ։

Մինչդեռ կառավարութիւնները կը կազմուին ժողովուրդներու ծառայելու համար, այս ալ տեսակ մը [illegible], ժողովուրդները դարձած է կառավարութեան ծառայ եւ ստրուկ։ Այնքան որ սա վերջին տարիները նոյն իսկ տեսանք կառավարութիւններ առանց ժողովուրդի։

Ահա մարդկային ընկերութեան երկու գլխաւոր անհեթեթութիւնները,— օրէնք եւ արդարութիւն, ժողովուրդ եւ կառավարութիւն։

Այսքան սխալ ըմբռնումներու վրայ հաստատուած մարդկային ընկերութենէն աւելի լաւ վիճակ սպասելը անշուշտ սխալ պիտի ըլլար։ Այսպիսի հիմերու վրայ բարձրացած աշխարհէ մը ի՞նչ կարելի է սպասել, եթէ ոչ նոր անհեթեթութիւններ։

Վաճառական եմ, երբ տարուան վերջը կ'ունենամ մեծ բացեր եւ յանձնառարութիւններս չեմ կատարեր ատենին, «տիկին արդարութիւնը» գիս անանկ կը հալածէ եւ նոյն իսկ օրէնքը պատիժներ կը տնօրինէ։ Սակայն նոյն այդ օրէնքը եւ «արդարութիւնը» թոյլ կու տան եւ կը նուիրագործեն «կառավարութեան» տարեկան հսկայ բացերը որոնց երեսէն ժողովուրդը կը տուժէ։

Քանի խորանանք մանրամասնութիւններուն մէջ, այնքան պիտի խրինք անհեթեթութեանց մէջ։

Ո՞վ չէ լսած Ժընեւի անունը. մանաւանդ որ հոն է անհեթեթութեանց վառարանը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Արդ, նոյն քաղաքին մէկ հրապարակին վրայ նշանախօսք մը կայ, գեղեցիկ եւ վեհանձն։

«Ժընեւ՝ խաղաղ ապաստանարան» ։

Սակայն փորձեցէք հոն ապաստան փնտռել եւ կամ աւելի դիւրին՝ հարցուցէք սա 50 հայ որբերուն, իրենց տրուած «ապաստանարանի»ն մասին։

Բոլորովին անհեթեթութեան մէջ չիյնալու համար, լաւ կ'ըլլար գոնէ ծածկել այդ նշանախօսքը։

Ամէն տեղ կը գանգատին անգործութենէ թէ հազարաւորներ ստիպուած են պարապ պտտիլ, գործի պակասութեան պատճառաւ։ Եւ երբ պատահմամբ գործ մը կը բացուի եւ կամ շինութեան մը կը ձեռնարկուի, անմիջապէս կը ջանան գործածել ճարտարարուեստի վերջին նորաձեւ գործիքը, որ կը կատարէ տասնեակ մը բանուորներու գործը մէկ մինակը։ Եւ յետոյ կը զարմանան թէ անգործութիւնը չի նուազիր։

Ամբողջ ժողովուրդներ մխրճուեր են մինչեւ կոկորդը անտրամաբանութեան մէջ։

Տեսէք՝ կեդրոնական Եւրոպայի սա փոքրիկ երկիրը, որ սերունդներ շարունակ աշխարհը խլացուցեր է իր ազատութեան եւ ռամկավարութեան չեփորով։ Արդ, գիտէ՞ք որ այս երկրի քաղաքացին նոյն իսկ ազատ չէ, իր երկրին մէջ իսկ ուզած տեղը աշխատելու եւ կամ հաստատուելու։ Ցիւրիխցի գործաւորը չի կրնար գալ Ժընեւի մէջ աշխատիլ եւ փոխադարձաբար, որպէս թէ օտար մը ըլլար։ Եւ անհեթեթութիւնը հոն է որ, երբ պէտք ըլլայ, նոյն այդ Ցիւրիխցին պէտք է ինքզինքը զոհէ, Ժընեւը օտարէն պաշտպանելու համար։

Զուիցերիան՝ քանի որ անոր մասին կը խօսինք, փակ երկիր մըն է մեզի, Հայերուս համար։ Թերեւս աւելի դիւրին ըլլայ արքայութիւն մտնել քան Զուիցերիա։ Այն քանի մը տարաբախտ Հայերը, որոնք հոս գտնուելու յանցանքը գործած են, պարտին դրամական երաշխաւորութիւն մը տալ, իբրեւ թէ առաւ-փախաւներ ըլլային եւ կամ ատժամապէս ազատ ձգուած չարագործներ։ Կը ճանչնամ Հայ մը որ աւելի քան երեսուն տարի է կը բնակի Զուիցերիա, որ ատենին տուած էր իբրեւ երաշխաւորութիւն արժեթուղթեր։ Ան՝ հայ գործի մարդու հեռատեսութեամբ տակից շատ առաջ, երբ տակաւին այս արժեթուղթերը հարիւրին առ հարիւր կը պահէին իրենց արժէքները, առաջարկած էր զանոնք ծախել եւ տեղը հնչուն դրամ տալ իբրեւ երաշխաւորութիւն։ Մնաց որ տարրական տրամաբանութիւնն իսկ այդ կը պահանջէր։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ, հասաւ դրամի անկումը եւ արժեթուղթերը կորսնցուցին 25 առ հարիւր իրենց արժէքները։ Եւ ահա ոստիկանութիւնը նամակով մը կ'իմացնէ հայրենակցին թէ կորսուած 25 առ հարիւր արժէքը պէտք է նորէն վճարէ, ամբողջացնելու համար տրուած երաշխաւորութեան արժէքը։

Բայց բանաստեղծը շատոնց գրած է.

— «Աստուծոյ ծաղրն է այս աշխարհս ալ արդէն»։

ՓԻՐՃ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ
ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս նիւթի մասին շահեկան դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր, Սալ Վոլթէրի մէջ, նախաձեռնութեամբ «Համազգային»ի Կեդր. Վարչութեան։

Օրուան նախագահը, Տոքթ. Հրաչ Զարդարեան, երեկոյթին բացումը կատարելով, բացատրեց թէ 1918—20ի ողբերգական այլ եւ հերոսական պայմաններուն մէջ անգամ հայ ժողովուրդը կրցած է ստեղծագործել, մշակութային ձեռնարկներ հիմնել, որոնք յետագային հիմ ծառայած են ուրիշ կերտումներու։ Ցետոյ գեղեցիկ արտասանութիւն մը կատարեց Օր. Գազազեան, եւ բեմ հրաւիրուեցաւ դասախօսը, Ս. Վրացեան։

Ահաւասիկ դասախօսութեան ամփոփումը.

Ինչպէս Թրքահայաստանի համար մշակութային կեդրոնը Պոլիսն էր, ռուսական Հայաստանի համար ալ Թիֆլիսն էր։ Ներկայ Հայաստանի մէջ, բառին բուն առումով մշակոյթ գոյութիւն չունէր. կային 300ի չափ նախնական դպրոցներ եւ 6 հատ ալ երկրորդական դպրոցներ։ Իբրեւ տպարան կար Էջմիածնի տպարանը, իսկ իբրեւ թերթ՝ քանի մը թերթեր Էջմիածին (Արարատ), Երեւանի եւ Ալեքսանդրապոլի մէջ։ Գրական երեկոյթներ գոյութիւն չունէին, ինչպէս նաեւ պարբերականներ։ Չկար նաեւ մնայուն թատրոն, այլ միայն շրջուն դերասանական խումբեր։ Ոչ նկարչական ցուցահանդէս, ոչ ալ կանոնաւոր երգչախումբ։ Ոչ գրական կամ գրողներու միութիւններ, իբրեւ մշակոյթի անհրաժեշտ մասը կազմող ազդակներ։ Ահա այս էր վիճակը նախ քան Հ. Հ. անկախութիւնը։ Ցետոյ եկան պատերազմները, յեղափոխութիւնը եւ եղածն ալ կործանեցաւ, Էջմիածինը փակուեցաւ, ամէն բան հարթուեցաւ։ Ինչպէս դրամագլուխը, նոյնպէս մշակոյթի օրգանները կը գտնուէին Հայաստանէն դուրս, Թիֆլիս, Բագու։ Իրենց հոգեկան եւ մտաւոր պահանջներուն գոհացման համար, Հայերը կը փախչէին այս քաոս - անապատէն դէպի աւելի լուսաւոր կեդրոններ։ Ի՞նչ գործեր կատարեց Հանրապետական կառավարութիւնը երկուքուկէս տարուան ընթացքին

Ողբերգական պայմաններու մէջ ժողովուրդը մէկ ձեռքով պետութիւն կը կառուցանէր, միւս ձեռքով մշակոյթ կը ստեղծէր։ Համաձայն պետական վիճակագրութեան, 1919ի ուսումնական տարեշրջանի վերջը կային 435 դպրոցներ 38.000 աշակերտով, 20 երկրորդական վարժարան՝ նախնական, համայնական, գաւառական, պետական (նախկին ուսուցչական) դպրոցներ։ 1920—21ի ուսումնական շրջանով, պիտի բացուէին 1500 դպրոցներ, այդ ծանր պայմաններուն մէջ։ Բացուած կային մօտաւորապէս 1000 դպրոցներ 60.000 աշակերտով։ 20 դպրոցներու մէջ կար [illegible] աշակերտ, մօտ 400 ուսուցիչներով (միջնակարգ դպրոցներ)։ Նոյնպէս ծրագրուած էր հիմնել մասնագիտական դպրոցներ (Ալեքսանդրապոլ, Երեւանի մէջ ունէինք գիւղատնտեսական եւ արհեստագիտական վարժարաններ եւ ժողովրդական համալսարան). Միջնակարգ վարժարաններ բացուած էին Դիլիջանի եւ Ղարաքիլիսէի մէջ։ Վերաբացուեցաւ Էջմիածնի ճեմարանը։ Կազմուած էին ինը կրթական շրջաններ, կրթական նախարարութեան հսկողութեան տակ, որուն քով կար նաեւ Ուսումնական Խորհուրդ։ Ժողովուրդը կը մասնակցէր կրթական ծախքերուն։ Մասնագիտական դպրոցները պետութեան ձեռքն էին։ Փրոֆ. Ղամբարով միջազգային համբաւի տէր գիտնական մը եւ ուրիշ մասնագէտ գիտնականներ հրաւիրուած էին համալսարան, ուր [illegible] կը շարունակէին դասաւանդել։ Անդրանիկ համալսարանին բացումը կատարուեցաւ 1920 յունուար 31ին, Ալեքսանդրապոլի մէջ։ Բոլոր քաղաքներէն մասնաւոր շոգեկառքով եկեր էին, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ օտար ներկայացուցիչներ, նաեւ հանրապետական նախարարներն ու գլխաւոր գիտնականները, դրական դէմքերը։ Խօսք առաւ Փրոֆ. Ղամբարով, յետոյ նախարարներ եւ անգլիական ներկայացուցիչը, ըսաւ.— «Այս համալսարանին բացումը այնքան կարեւոր է, որքան Հայաստանի փաստական ճանաչումը»։ Խօսեցաւ նաեւ գնդ. Հասքէլը։ Տիգրանեան կարդաց մօտ 200 հեռագիրներ։ Խօսք առին նաեւ բոլոր կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։ Ցետոյ հանդէսը շարունակուեցաւ բազմահազար ժողովրդի ներկայութեամբ եւ բանաձեւ մը կազմուեցաւ որ կը պահանջէր փութացնել Թրքահայկ. խնդրին լուծումը։ Անցնելով գրականութեան եւ մամուլի ասպարէզներուն, 1920ին ունէինք 12 տպարան լաւ կազմակերպուած, հրատարակուեցան 50 գիրքեր, նաեւ պարբերականներ։ Երեւանի մէջ «Յառաջ» օրաթերթը, «Հայաստանի Աշխատաւոր», շաբաթաթերթեր, գիտական թերթ, «Հայաստանի կոոպերացիա», ուսանողական ամսաթերթ։ Նաեւ Կարս, Ալեքսանդրապոլ, Գորիս ունէին տեղական թերթեր։ Գրական խոշոր ձեռնարկներու հնարաւորութիւն չկար, ինչպէս [illegible] ամբողջ Թուրքահայաստանի մէջ, այդ շրջանին։ Գոյութիւն ունէին նաեւ գրական միութիւն, երիտասարդական հրատարակչական, Թիֆլիսի նոր [illegible] Գրականութեան [illegible] թեան գործը ամփոփուած էր [illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ
[illegible]

Ճէյլատողլու ... կը չակուիմ, Ճէյլատողլո՞ւ ենք հասած։ Մեծ ցանկութիւն մը ունիմ տեսնելու այս վայրը, որ ամենավտանգաւոր տեղն է այս նահանգին, քիմի կեդրոն է եւ որուն բնակչութիւնը զոհեր ու զոհեր տուած է ...

Պատուհանէն դուրս կը նայիմ։ Ընդարձակ դաշտ մը առջեւնիս որուն ծայրը անտեսանելի է։

— Հո՞ս է Ճէյլատողլուն։

— Այո։

— Այս վայրին ջուրը ո՞ւր է։

— Ծառերուն տակ ամբողջ ճահիճ է։

— Չէ՞ որ չորցուցած էին այդ ճահիճը։ Այդպէս կ'ըսէին ու կը գրէին։

— 1935 մայիս մէկին սկսան չորցնել։ Լիճին մեծ մասը չորցուցին, քիչ մը անդին պիտի տեսնէք ջրանցքները։ Բայց, դեռ շատ ժամանակի կը կարօտի ամբողջովին չորցնելը։ Դեռ շատ կը տեւէ։

Այս ծանօթութիւնը ինծի կու տայ ուղեկից մը։

— Դուք լաւ կը ճանչնա՞ք այս կողմերը

— Ես այս տեղացի եմ ու երկար տարիներ, պաշտօնի բերումով, այս նահանգին մէջ երկար ճամբորդութիւններ եմ ըրած։ Այս շրջանին մէջ կատարուած գործերէն ամէնէն կարեւորը այս լիճին չորցնելն է։ Անպայման այս շրջանի մահերուն թիւը պիտի նուազի՝ ճահիճները չորցնելէ վերջ.

Կ'անցնինք ջրանցքներուն ետեւէն։

Շոգեկառքը այնքան դանդաղ կ'ընթանայ, որ ներքին մղում մը կ'ունենամ դուրս նետուելու եւ ետեւէն հրելու. Երբ կ'ըսեմ ուղեկիցներուն, կը պատասխանեն.

— Այդ պարագային, փապուղիին ծայրը աւելի պիտի նեղուինք։

- Ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ հոն շատ երկար կը սպասէ շոգեկառքը։ Վայրաշարժը շոգեկառքը կը բաժնէ երկուքի եւ երկու անգամ կ'անցնի փապուղիէն։ Մէկ անգամէն չի կրնար այս վակոնները քաշել։

— Ի՞նչ տեսակ վայրաշարժեր են։ Ինչո՞ւ մեծ մեքենաներ չեն բանեցներ հոս։

— Գիծը այդպէս է, փապուղին ալ։ Անգամ մը մեծ մեքենայ մըն են անցուցեր, փապուղիին մէջ, հնոցպանն ու վարիչը ծուխէն խեղդուեր են։

Մենք այն վակոնին մէջ ենք, որ երկրորդ անգամ կ'անցնի փապուղիէն։ Ուզեցի իջնել վակոնէն։ Սանդուղները այնքան տաքցեր էին որ կարծես կրակի վրայ կը կոխեմ։ Վակոններուն շուրջ բազմութիւն մը որ շատ անհոգ է իր հագուստ կապուստին։ Կրկին վակոն բարձրացայ։

Աստուած իմ, սա երիտասարդ կինը որ կապոյտ չարշաֆի մը մէջ է ու դէմը նստած է՝ չի՞ մեղքնար ինքզինքին։ Զարմանալի՛ բան։ Ամբողջ ճամբուն տեւողութեան մէկ անգամ դէմքը չբացաւ, հանգիստ շունչ չառաւ։ Ի՞նչ ըսել հապա քովս նստող երիտասարդ մօր մը, որ ձեռքերը սեւ ձեռնոց ունի, անոնց վրայ մատանիներ է շարած եւ ձեռնոցները բնաւ ձեռքերէն չի հաներ, ... իսկ անոր քով ալ սեւ ուրուական մը, որուն միայն մէկ աչքը կ'երեւի՝ ամբողջ մարմինէն ...

Քիչ առաջ, երբ մարդիկ սափորները բերաններնին նետեր էին, քաղաքացիի մը հեգնանքովը նայեցայ իրենց։։ Հիմա ես եմ մեղքնալիքը։ Կարծեմ Թոփալըի մէջ մեր կերած ճէպապները շատ աղի էին։ Բերանս չորցած է։ Երանի ջուր ունեցողներուն։ Կը կարծէք թէ ճաշարան - վակոն մը կ'ունենար շոգեկառքը, քանի որ ցերեկը կը ճամբորդէ։ Թերեւս ծիծաղելի թուի այս ենթադրութիւնը՝ իմ ընթերցողներուս։ Թող ներողամիտ ըլլան։

Թուրքիոյ մէջ առաջին ճամբորդութիւնս է տարիկա։ Թերեւս 50 անգամ ճամբորդած եմ Սէմփլոն ճեպընթացով, շատ մի խնդաք վրաս ու տգիտութեանս ներեցէք ..

Հակառակ իմ տանջանքիս, ես կը խորհիմ ուրիշ բանի մասին,— ի՞նչ երեսով կ'ուզենք որ զբօսաշրջիկներ գան մեր երկիրը, երբ մանաւանդ այսպէս են մեր ճամբաները ..

Մարդը որ քովս է նստած, կարծես կը կռահէ ինչ որ ես կը մտածեմ.

— Այս փապուղին պիտի լայնցուի, կ'ըսէ.

Վերջապէս վայրաշարժը եկաւ։ Ասիկա հասկցայ շոգեկառքին երերալէն։ Քիչ վերջ շարժեցանք։ Կ'ընթանանք ...

Փապուղի՛ ...

Ամա, գոցեցէք պատուհանները, վակոնը ծուխով ու մուրով լեցուեցաւ։։ Տաքը ամէն բոպէ կը սաստկանայ։ Կարծես տարի մը կը տեւէ։ Պատուհաններէն լոյս մը կը թափանցէ՝ նախ աղօտ, յետոյ մաքուր։

Ազատած ենք։

Նազիլլի պիտի հասնինք ժամը 3ին։

Անոնուազն երկուքուկէս ժամուան ճամբայ ունինք։ Ինչո՞ւ ժամանակացոյցին համաձայն չընթանար շոգեկառքը։

— Ելլող իջնողը շատ է, անոր համար։

Նազիլլի։ Կանգ կ'առնեմ վակոնին սանդուղին վրայ ու շուրջս կը նայիմ։ Մեզի սպասողներ կա՞ն արդեօք. Այո. ահա կը մօտենան։ Նազիլլիի նորակառոյց գործարանին ճարտարապետներէն Ազմի ծանօթութիւններ կու տայ մեզի.

— Հարկ է որ մէկ տարուան ընթացքին գործարանը հիմնուի եւ մեքենաները զետեղուին։

— Կարելի պիտի ըլլա՞յ։

— Մենք կը ջանանք հասցնել, բայց չգիտեմ՝ պիտի հասնի՞ որովհետեւ հոս բանուորի տագնապ կայ։

— Բանուորի տագնա՞պ։ Զարմանալի բան։ Մինչդեռ Պոլսոյ նման [illegible] քաղաքներու մէջ մարդիկ կը գանգատին անգործութենէն։

— Ձեզ գիտնալ թէ Թուրքիոյ մէջ անգործութիւն կա՞յ։ Բայց եթէ գործաւորները շատ ըլլային, հոս կու գային։

— Արդեօք լաւ ունի՞ն թէ [illegible] բանուորի պէտք ունիք։ Եթէ լաւ [illegible] նենային, անպայման կու գային

Հեռուէն կ'երեւի ընդարձակ տարածութիւն մը։ Աջին ու ձախին աղիւսաշէնքեր։ Երիտասարդ ուսեալ երկրագործ մը որ մեզի կ'ընկերանայ, կ'ըսէ. այս Քոմպինէն կը նմանի Կեսարիոյ Քոմպինային ու երկուքն ալ շինուած են սովետական գործարաններու օրինակով։ Ցետոյ, ցոյց տալով մեզի, կաւելցնէ թէ այդ շէնքերն ալ բանուորներու համար կը շինուին

ՄԻՒՄԹԱԶ ՑԱՐ[illegible]

(Թան - Միլլիյէթ)

կրթ. նախարարութեան ձեռքը: Ան- պակաս էին դասախօսութիւններ, անդէմներ: Հրաւիրուած էին Լէօն, Ց. Թումանեանը եւ ուրիշներ:

Արուեստի ասպարէզը տխուր վի- ճակի մէջ էր. թէեւ կարեւոր երե- ւոյթ. համրաչէտ ընթացքին այս ալ կազմակերպուեցաւ, Երեւա- նի մէջ հաստատուեցաւ թատերական վարժարան, ձեռնար- կուեցաւ պետական թատրոնի մը հաստատման: Դերասան Զարիֆեանի ջանքերով համախմբուեցան բոլոր յայտնի դերասանները Երաժշտանո- ցի բացման համար պետական նպաստ- ներուեցան եւ հրաւիրուեցան ուսա հե- ղինակութիւններ՝ Իպոլիթէկով, Ի- վանով, որ սակայն չկրցան գրաւել, յատուկ դէպքերու հետեւանքով: 1921ին բացուեցաւ անդրանիկ նկար- չական ցուցահանդէսը, յայտնի հայ նկարիչներու եւ շատ մեծ յաջողու- թեան ունեցաւ. 20ին Ալեքսանդրապո- լի մէջ բացուեցաւ գեղարուեստական դպրոց մը եւ կատարուեցան թանգա- րանի նախնական աշխատանքներ: Փրոֆ. Թամանեանը պատրաստեց Հայաստանի բնակավայրերու գեղա- կարգային ծրագիրը, համաձայն ար- դիական պահանջներու:

Նաեւ ձեռնարկուած էր արձանա- գրելու եւ պահպանելու հնութիւննե- րը, Անիի մէջ եւ այլուր: Տեղի ունե- ցաւ ազգագրական եւ մարդաբանա- կան թանգարանի հիմնադրութիւնը եւ Թիֆլիսէն Եր. Լալայեանի 10.000 հա- տոր գիրքերը յատկացուեցան պետա- կան մատենադարանին: Նուէրներ բե- րուեցան Թիֆլիսէն, Պոլիսէն եւն.

Մարզական գետնի վրայ եւս ար- դիւնաւոր աշխատանքներ կատար- ուեցան: Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գործիչներ ե- կած էին Պոլիսէն եւ 1920ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ թափօր մը, 5000 արիներու մասնակցութեամբ.

Հիմնուած էին զանազան միու- թիւններ իրաւաբանական, բժշկական, մարզական, գիւղատնտեսական, հայու- հեաց միութիւն, ինչպէս եւ ճատրակ խաղացողներու միութիւն:

Ա Հայաստանի շատ մը մշակութա- յին ձեռնարկներու հիմքը դրուած եւ ծրագրուած էր հանրապետական շր- ջանէն Որբանոցութիւն, լիցում, դպրոց, համալսարանը, երաժշտա- նոցը, մամուլը եւն. այս բոլորի կազ- մակերպութեան ծնունդը տեղի ունե- ցաւ Հ. Հ. ժամանակ: Եթէ շատերը կ'ուրանան այս պարագան, կուգայ ժա- մանակը, երբ մարդիկ անաչառօրէն քննելով դէպքերը, պիտի խոստովա- նին ճշմարտութիւնը: Ինչ փոփոխու- թեան ալ ենթարկուի այսուհետեւ, փաստ այն է որ Հայաստանի մշակոյ- թը հիմնուեցաւ Հանրապետութեան ժամանակ Տափիր»

Բանախօսութենէն վերջ երգեց Օր. Աստղիկ Առաքելեան, նախ «Բէլէր ցա- վըր», ապա «Միրանի ծառը եւ «Բէ- լէ քէլէ»,չիրմալէ» դնահատուելով

Նախագահը հրաւիրեց ներկաները հարցեր տալու եւ շարք մը լուսաբա- նութիւններէ վերջ, փակուեցաւ երե- կոյթը, նախագահին շնորհակալու- թեան խօսքերով:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

—•—

Գիտութեանց Ակադեմիան սկսած է պատրաստել Հայաստանի աշխարհա- գրական բառարանը, որու նիւթերու մէկ մասը պատրաստ է արդէն:

Բառարանը պիտի ունենայ մէկ քա- նի բաժիններ,— վարչատնտեսական, ուր ցոյց պիտի տրուին Հայաստանի քաղաքները, շրջանային կեդրոնները եւ գիւղերը, ինչպէս նաեւ բնակչու- թեան աճումը 1897էն մինչեւ 1937: Ցետոյ երկրաբանական - ֆիզիքական բաժին, ուր ցոյց պիտի տրուին Հա- յաստանի հողային կազմութիւնը, լեռները, լիճերը, գետերը, կլիման, եւն.:

Մասնաւոր բաժինի մը մէջ պիտի ներկայացուին Հայաստանի տնտե- սական կեանքը, գործարանները, ա- ռեւտուրը, երկաթուղին, ցամաքա- յին եւ օդային հաղորդակցութեան միջոցները, հաւաքական գիւղատնտե- սութիւնները եւն.:

Բառարանը պիտի ունենայ նաեւ գիտութեան, մշակոյթի եւ արուեստի ընդարձակ բաժին մը, ուր ցոյց պի- տի տրուին Հայաստանի կատարած նուաճումները այդ ասպարէզներուն մէջ:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

—•—

Մարտ ամսուան սկիզբը Երեւանի մէջ բացուեցաւ Հայաստանի բժշկա- գիտական համագումարը: Հրատա- րակուած զեկոյցներէն կը տեղեկա- նանք, որ երկրին մէջ կը գործեն 680 բժիշկներ. 578ը շրջանային՝ Երե- ւանի Բժշ. Համալսարանէն,— կը նշանակէ մեծամասնութիւնը երիտա- սարդներ են:

Համագումարի մէկ նիստին մէջ, առողջապահական գործավարութեան մայրերու եւ մանուկներու պաշտպա- նութեան բաժնին վարիչ Լ. Ֆարման- գարեան զեկոյց մը տուաւ վիժումի հարցին մասին:

Ինչպէս յայտնի է, վերջերս Խու- սիոյ արդիլեց վիժումը, (առաջ ար- գելք չկար): Այս արգելքին հետե- ւանքով, ծննդաբերութիւններու թի- ւը աւելցած է Հայաստանի մէջ: Ֆար- մանգարեանի զեկոյցէն կուտանք կա- րեւոր մասերը.

Անցեալ տարի մայրատուներու շի- նութեան համար ունէինք 3 միլիոն 958.000 րուբլի վարկ, այս տարի՝ 6 միլիոն րուբլի: Հայաստանի 18 շր- ջաններուն մէջ, յղի կիներու բժշկ. քննութեանցմէտ հիմնած ենք վիժումի յանձնաժողովներ, որոնք անհրաժեշտ բժշկ. քննութենէն վերջ միայն կ'ար- տօնեն վիժումը: Առանց այդ արտօ- նութեան, վիժումի ամէն դէպք կ'են- թարկուի հետապնդումի: Ամառնի պայքար մը բացած ենք ատամէրնե- րուն եւ գաղտնի վիժում կատարող- ներուն դէմ: Ամէն յղի կին կը դա- նուի մասնաւոր հսկողութեան մը տակ, մինչեւ իր ծննդաբերութիւնը: Մայրութեան պաշտպան բժշկ. յանձ- նաժողովները յղի-կիներուն ցոյց պի- տի տան անհրաժեշտ օգնութիւնը. Բազմազաւակ մայրերուն օժանդակե- լու համար՝ պիտի ընդարձակուի մանկական մսուրներու ցանցը:

Գ. Աղբալեան, յանուն կանխարգե- լիչ բժշկական սպասարկութեան, զե- կոյց մը տուաւ քաղաքի եւ գիւղի հի- ւանդանոցներուն մասին: Ցոյց տուաւ հիւանդանոցներու սպասարկութեան եւ կահաւորումի վերաբերեալ թերու- թիւնները Ներկայիս Հայաստանի քաղաքներուն մէջ կը գործեն 28 հի- ւանդանոցներ 1946 մահճակալներով, իսկ գիւղերու մէջ՝ 23 հիւանդանոց- ներ 432 մահճակալներով: Հիւանդնե- րու սնունդի սպասարկութիւնը գոհա- ցուցիչ է:

Փրոֆ. Նոյեան խօսեցաւ արեան փոխներարկումի կայաններուն մա- սին. Շեշտեց որ կարճ ժամանակուան մը մէջ մեծ նուաճումներ կատար- ուած են,— կայաններ հաստատուած են Երեւանի, Լէնինականի, Ղափանի, Ալլահվերդիի, Կիրովականի, Ստե- փանաւանի եւ այլ շրջաններու մէջ: Արեան փոխներարկումի այս սպա- սարկութեան շնորհիւ որոշ չափով նուազած են մահացութեան դէպքե- րը: Սակայն կարելի չէ ըսել թէ չու- նինք այլ եւս ընելիք, դեռ կարեւոր պահանջներ կան, օրինակ՝ հարկ է հիմնել արեան փոխներարկումի ու- սումնարան մը, աշխատանոցներ, հի- ւանդանոցներ եւ մասնաճիւղեր:

Բժիշկ Արէլ Ալեքսանեան ընդար- ձակ զեկոյց մը կարդաց համաճարակ- ներու դէմ կազմակերպուելիք պայքա- րին մասին: Շնորհիւ մինչեւ այժմ կատարուած պայքարին, Հայաստանի մէջէն խպառ անհետացած է ծաղ- կախտը, որ առաջին զոհեր կը տա- նէր, հաղուադէպ են կեդծամաչկն ու բծաւոր ժանտատենդը: Չերմախտը բոլորովին անհետացած չէ տակաւին: Եթէ առաջ 10 հազար բնակիչէն 1100ը վարակուած էր մալարիայով, այժմ նուազած է այդ թիւը: Ջերմախտին բոյները քանդելու տեսակէտով, տա- կաւին շատ բան կայ կատարելիք Վա- ղարշապատի, Հոկտեմբերեանի, Ղա- մարլուի, Վէդիի շրջաններուն մէջ:

Փրոֆ. Գաբրիէլեան զեկոյց մը կարդաց կարմրուկ հիւանդութեան ծագման եւ տարածման պատճառնե- րուն մասին:

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԸ

—•—

Քանդակագործ Ուրարտու կը պատ- րաստէ բանաստեղծ Յովհ. Թուման- եանի արձանը:

Արձանի հիմնական ֆոնը, պատ- ուանդանով, պիտի ներկայացնէ Լո- ռիի ժեռուտ բնութիւնը: Այդ ապա- ռաժ պատուանդին վրայ պիտի ներկա- յացուին Թումանեանի բանաստեղ- ծութիւններուն, հէքիաթներուն եւ պատմուածքներուն հերոսները:

Արձանին շուրջը դիրք պիտի գրա- ւեն Լօռեցի Սաքօն, Անուշը, Թաթու- լի կինը (Թմկաբերդի առումէն), Ա- շուղը: Քանդակագործը պիտի պատ- կերացնէ նաեւ Սասմայ Ծռեր Դաւ- թի եւ Մսրայ Մելիքի առասպելական կռիւը:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ըն- թեռնլի եւ մելանով:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՐՈՒՆ Ա, ՋԻՒՆ Ա ԱՐԵՒ.— Մեղրիէն կը հեռագրեն Երեւանի թերթերուն թէ գարունը բացուեցաւ, երեւցաւ առաջին ձմեռուկը ձորերուն մէջ եւ ծաղկեցան ու ապխատ հացան ասորեններ:

Միւս կողմէ, Ստեփանաւանէն ալ կը հեռագրեն թէ յանկարծակի ձիւն տեղաց շրջանին մէջ:

ՆՈՐ ՋՐԱՆՑՔ.— Ն. Բայազիտի շր- ջանին մէջ Ղշլաղ եւ Նորադուզ գիւ- ղերու աշխատաւորութիւնը որոշեց ջրանցք մը շինել, ոռոգելու համար ի- րենց արտերը: Ամէն օր մօտ 500 գիւ- ղացի կ'աշխատի ջրանցքի գծին վրայ, արդէն պատրաստ է ջրանցքին 2 քի- լոմեթրը: Այս ջրանցքով պիտի ոռոգ- ուի 150 հեկտար տարածութիւն:

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ.— Լէնինականի աշխատաւորները երգ- չախումբ մը կազմեցին 60 հոգինոց, որ քառաձայն երգեց վերջերս Կոմի- տասի, Կարա - Մուրզայի, Գ. Սիւ- նիի, Սպ. Մելիքեանի երգերը: Երգ- չախումբը մեծ յաջողութիւն գտաւ

1000 ՕԴԱՆԱՒ,

15,000 ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ

—o—

Ճիւմհուրիյէթի էսկիշէհիր թղթա- կիցը կը գրէ.—

«Քիչ ժամանակի մէջ 1000 օդանաւ եւ 15 հազար օդանաւորդ ունենալու համար սահղծուած խանդավառու- թեան արձագանգ եղած էինք, ասէք ատոր: Այս ուղղութեամբ աշխատան- քի պիտի սկսուի, այժ պիտի տրուի նոր ձեռնարկներու: Երկրին օդանա- ւորդական աշխատութիւնները հպար- տութիւն կը ներշնչեն հայրենակից- ներու:— Կը տեսնուի թէ ամէն ջանք կը թափուի գործը ընդլայնելու եւ զարգացնելու համար:

Այս խմառով, կրնամ հիմակուց ապահովցնել ժողովուրդը, թէ որոշ- ուած է օդանաւային աշխատանոց- ներ բանալ երկրին զանազան մասե- րուն մէջ:

Գարապիւքի երկաթի եւ պողպատի գործարաններէ վերջ, օդանաւային կազմածներուն ճարտարարուեստ ալ պիտի զարգացնենք ազգային աշխատու- թիւն մը: Կը լսեմ թէ առաջին աշխա- տանոցը պիտի բացուի Գըրք - Քա- լէի մէջ:

ՏԻՂԱՂ

Երկու գինովներ պատէ պատ զար- նուելով կը քալէին: Մէկը միւսին թե-ւէն քաշելով ըսաւ.

— Զգոյշ, ծերուկս, բաւական խը- մած ես այսօր:

— Բաւակա՞ն, կը սխալիս բարե- կամս, շատ, այո, բայց երբեք բաւա- կան:

×

Ռուսիկանատան մէջ: Ռուսիկանը կ'ըսէ գինովին

— Այս անգամ ալ քեզ ազատ կը թողում, բայց անգամ մըն ալ քեզ հոս չտեսնեմ:

— Ի՞նչպէս, պարոն ռուսիկանա- պետ, հանգստեա՞ն պիտի կոչուիք.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յօդ. 91. Հայկական ԽՍՀ-ի քաղա- քացիներն ունեն աշխատանքի իրա- ւունք, այսինքն ապահովուած աշխա- տանք ստանալու իրաւունք, նրանց աշխատանքը վարձատրելով նրա քա- նակի ու որակի համապատասխան:

Աշխատանքի իրաւունք ապահով- ւում է ժողովրդական տնտեսութեան սոցիալական կազմակերպմամբ, խոր- հրդային հասարակութեան արտա- դրական ուժերի անշեղ աճմամբ, տն- տեսական ճգնաժամերի հնարաւորու- թեան վերացմամբ եւ գործազրկու- թեան լիկվիդացիայով:

Յօդ. 92. Հայկական ԽՍՀ-ի քաղա- քացիներն ունեն հանգստի իրաւունք.

Հանգստի իրաւունքն ապահովւում է բանուորի ճնշող մեծամասնութեան համար աշխատանքային օր կրճատե- լով— հասցնելով 7 ժամի, բանուոր- ների ու ծառայողների համար սահ- մանելով տարեկան արձակուրդ, որի ընթացքում պահպանւում է նրանց աշխատավարձը, աշխատաւորներին սպասարկելու համար սանատորիա- ների, հանգստեան տների, ակումբ- ների լայն ցանց տրամադրելով:

Յօդ. 93. Հայկական ԽՍՀ-ի քաղա- քացիները նիւթական ապահովու- թեան իրաւունք ունեն ծերութեան, ինչպէս նաեւ հիւանդութեան եւ աշ- խատունակութիւնը կորցնելու դէպ- քում:

Այդ իրաւունքն ապահովւում է բանուորների ու ծառայողների՝ պե- տութեան հաշուին կատարուող սո- ցիալական ապահովագրութեան լայն ծաւալմամբ, աշխատաւորներին ձրի բժշկ. օգնութիւն ցոյց տալով, աշ- խատաւորներին օգտագործման հա- մար կուրորտների լայն ցանց տրամա- դրելով

Յօդ. 94.— Հայկական ԽՍՀ.-ի քա- ղաքացիներն ունեն կրթութեան իրա- ւունք:

Այդ իրաւունքն ապահովւում է ընդ- հանուր տարրական կրթութեամբ, ձրի կրթութեամբ ներառեալ բարձ- րագոյն կրթութիւնը, բարձրագոյն դպրոցում սովորողների ճնշող մեծա- մասնութեան, տրուող պետական թոշակների սիստեմով, դպրոցնե- րում մայրենի լեզուով ուսուցանե- լով, գործարաններում, խորհտնտե- սութիւններում, մեքենա - տրակտո- րային կայաններում ու կոլտնտեսու- թիւններում աշխատաւորների համար ձրի արտադրական, տեխնիքական ու ագրոնոմիական ուսուցում կազմա- կերպելով

Յօդ. 95. Կնոջը Հայկական ԽՍՀ-ի մէջ տրամադրւում հաւասար իրա- ւունքներ են տրւում տնտեսական, պետական, կուլտուրական ու հասա- րակական - քաղաքական կեանքի բո- լոր բնագաւառներում:

Կանանց այդ իրաւունքների իրա- գործման հնարաւորութիւնն ապա- հովւում է կնոջը տղամարդուն հաւա- սար իրաւունք տալով աշխատանքի, աշխատանքի վարձատրութեան, հան- գստի, սոցիալական ապահովագրու- թեան ու կրթութեան ասպարէզում, մօր ու մանկան շահերի պետական պահպանութեամբ, կնոջը յղիութեան ժամանակ արձակուրդ տալով՝ պահ- պանելով աշխատավարձը, ծննդատու- ների, մանկամսուրների ու մանկա- պարտէզների լայն ցանցով:

Յօդ. 96. Հայկական ԽՍՀ-ի քաղա- քացիների իրաւահաւասարութիւնը տնտեսական, պետական, կուլտուրա- կան ու հասարակական - քաղաքա- կան կեանքի բոլոր բնագաւառներում, անկախ նրանց ազգութիւնից ու ռա- սայից հանդիսանում է անխախտ օ- րէնք.

Իրաւունքների որ եւ իցէ ուղղակի կամ անուղղակի սահմանափակումը, կամ ընդհակառակն, ռասայական ու ազգային պատկանելութիւնից ելնե- լով՝ քաղաքացիների համար ուղղակի կամ անուղղակի առաւելութիւններ սահմանելը, ինչպէս նաեւ ռասայա- կան ու ազգային բացառիկութեան կամ ատելութեան ու արհամարհան- քի ամէն տեսակ քարոզ - պատժւում են օրէնքով:

Յօդ. 97. Քաղաքացիների համար խղճի ազատութիւն ապահովելու նը- պատակով եկեղեցին ՀԽՍՀում բա- ժանուած է պետութիւնից եւ դպրոցը՝ եկեղեցուց: Կրօնական պաշտամունք- քի կատարման ազատութիւնը եւ հա- կակրօնական պրոպագանդայի ազա- տութիւնը ճանաչւում է բոլոր քաղա- քացիների համար:

Յօդ. 98. Աշխատաւորների շահերին համապատասխան եւ սոցիալիստական կարգերն ամրացնելու նպատակով ՀԽՍՀ-ի քաղաքացիների համար օրէն- քով ապահովւում է.

Ա) Խօսքի ազատութիւն.

Բ) Մամուլի ազատութիւն.

Գ) Ժողովների ու միթինգների ա- զատութիւն.

Դ) Փողոցային երթերի ու ցոյցերի ազատութիւն:

Քաղաքացիների այդ իրաւունքներն ապահովւում են՝ աշխատաւորներին եւ նրանց կազմակերպութիւններին տրամադրելով տպարաններ, թղթի պաշարներ, հասարակական շէնքեր, փողոցներ, կապի միջոցներ եւ աշխա- տաւորների այդ իրաւունքներն իրա- գործելու համար անհրաժեշտ ուրիշ նիւթական պայմաններ:

Յօդ. 99. Աշխատաւորների շահերին համապատասխան եւ ժողովրդական մասսաների կազմակերպական ինքնա- գործունէութիւնն ու քաղաքական ակտիվութիւնը զարգացնելու նպա- տակով՝ ապահովւում է ՀԽՍՀ քաղա- քացիների իրաւունքը՝ միաւորուելու հասարակական կազմակերպութիւն- ների մէջ - արհեստակցական միու- թիւններ, կոօպերատիւ միաւորում- ներ, երիտասարդութեան կազմակեր- պութիւններ, սպորտային եւ պաշտ- պանական կազմակերպութիւններ, կուլտուրական, տեխնիքական ու գի- տական ընկերութիւններ:

(8)

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (243)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— o —

Զախարովին կը մնար համբերու- թեամբ սպասել, բայց այդ ձգձգում- ները զինք կը ջղայնացնէին: Թրքա- կան զործելակերպին անսովոր՝ ան անվերջ դիմումներ կը կատարէր կուս- սակալի մօտ, որ միշտ միեւնոյն սի- րալիրութեամբ կ'ընդունէր զինք ու միեւնոյն հաւաստիացումով ճամբու կը դնէր, որ «ինշալլահ» մէկ երկու օրէն լաւ լուր մը ձեզ կը հաղորդեմ», իսկ միւս կողմէ ամէն հնարաւոր մի- ջոց ձեռք կ'առնէր Զախարովի ջանքե- րը ամլութեան մատնելու, նոյն իսկ արգիլելով որ անոնք բժշկական օգ- նութիւն հասցնեն ժողովուրդին, քա- նի հրամանագիրը չէր ստացուած: Միակ բացառութիւնը Սոնիան էր, որ վերջէն միշտ գրաւած էր ծննդաբերու- թեան մօտ՝ գտնուող կիներով եւ հի- ւանդներով:

Վանի, ինչպէս նաեւ Տաճկաստանի ներքին գաւառներուն մէջ, մանկա- բարձութիւնը յատուկ գործն էր պա- ռաւ կիներուն, որոնք մեծամասնա- բար ոչ միայն անգրագէտ էին, այլ եւ բոլորովին գաղափար չունէին ա- ռողջապահական տարրական կանոն- ներու մասին: Այդ պատճառով գա- ւառներու մէջ հարիւրաւոր նորածին- ներ եւ նորահարսներ անժամանակ կը թառամէին: Մայրայեղ պարագանե- րու մէջ միայն հայ կնոջ համար բը- ժիշկ կը կանչուէր, իսկ Թուրքերը ոչ մէկ կերպով կրնային հալածել բը- ժիշկ կանչելու գաղափարին հետ, այն ալ ծննդաբերութեան մը պարագա- յին: Եթէ տղացկան կնոջ ճակտին գը- րուած էր որ պիտի մեռնի, այդպէս կը մտածէին սահմանափակ բոլորը, ու- րեմն պիտի մեռնէր, հազար բժիշկ չէ- ին կրնար առաջքը առնել:

Սոնիան որպէս համալսարանա- ւարտ մանկաբարձուհի մը, անօրինակ նորութիւն մըն էր ժողովուրդի հա- մար: Ամէնէն առաջ կուսակալը, որ տարի մը առաջ ամուսնացած էր, պալատական բարձրաստիճան պաշտօ- նեայի մը աղջկան հետ, հրաւիրեց Սո- նիան՝ խնամելու իր մանկամարդ կի- նը, որ հաւանօրէն մայրիկ ակնկալներ զաւակ մը պիտի պարգեւէր իրեն: Ա- նոր օրինակին հետեւեցան շատերը: Սոնիայի դալէն շաբաթ մը չանցած՝ ան պաշտօնակը ձեռքը՝ տեղ տուն կը մտնէր, Թուրք ու հայ հիւանդ կիները խնամելով:

Սոնիան շատ շուտով ընտելացաւ տեղական սովորութիւններուն, նիստ ու կացին, ըմբռնեց ժողովուրդի հո- գեբանութիւնը, նախապաշարեալ հո- գին: Անկեղծ կարեկցութեամբ ան կը մօտենար բոլոր հիւանդներուն, որոնց ձրիաբար կը ծառայէր, իսկ չքաւոր- ներուն ոչ միայն կ'օգնէր, որ իր հաշ- ուին քաղաքի միակ դեղարանէն դեղ ստանան, այլ եւ նիւթապէս կ'օժան- դակէր անոնց: Սոնիան շատ քիչ ժա- մանակի մէջ շուրջը ստեղծեց ջերմ մթնոլորտ մը

Անգամ մը, երբ Սոնիան կուսակա- լի կնոջ սովորական այցելութենէն վերջ կը պատրաստուէր դուրս գալու, անսպասելի կերպով կուսակալը ներս մտնելով խնդրեց, որ Սոնիան մնայ, միասին ճաշելու համար:

Երեքով նստան սեղան: Կուսակալը, որ Սուլթանի պալատական նախարա- րի անհրաժեշտ էր, ազատ կերպով ֆը- րանսերէն կրնար արտայայտուիլ, նոյնպէս եւ կինը: Հաճելի ժամանակ անցուցին: Կուսակալը, խորամանկ անձնաւորութիւն մը, ինչպէս կը լի- նին ընդհանրապէս Թուրք բարձր պաշտօնեաները, որպէս թէ՝ ի միջի այլոց՝ խօսք բացաւ Զախարովի մի- սիոնի մասին:

— Ա՛յ, օրինակ, կ'ըսէն, թէ դուք մեծահարուստ վաճառականի մը մէկ հատիկ աղջիկն էք: Ինձ կը զարմացնէ այն, որ դուք եկած էք Վանի նման յետ ինկած տեղ մը …

— Բայց, պարոն կուսակալ, չէ՞ որ յետ ինկած տեղերը ամէնէն աւելի պէտք ունին օգնութեան: Ի՞նչ միտք պիտի ունենար, եթէ մենք Պոլսոյ մէջ հիւանդանոց մը բանալու աշխատէ- ինք, ուր վեց հոգի հոս արդէն դոյու- թիւն ունին, մինչդեռ հոս հազիւ մէկ երկու բժիշկներ կան …

— Որոնք անգործ են,— ծիծաղելով կուսակալը ընդմիջեց Սոնիայի խօս- քը,— թէեւ ես կ'ընդունիմ հիւանդա- նոցի մը անհրաժեշտութիւնը… բայց ինչ որ չեմ հասկնար … ըսե՛մ.. այսինքն՝ դժուար է հասկնալ, ձեր մասնակցութիւնն այս գործին: Դուք այդքա՞ն երիտասարդ, գեղեցիկ, հա- րուստ … չէ՛, չեմ կրնար հասկնալ..

— Դժուար չէ հասկնալը: Ես ձեզ հարց մը տամ …

— Խնդրեմ:

— Դուք ինչո՞ւ եկած էք այս հե- ռաւոր նահանգը:

— Այդ արդէն բոլորովին տարբեր հարց մըն է: Ես պաշտօնեայ մըն եմ, Պոլիս պահեն թէ դաւառ ճամբեն, ես պէտք է պարտականութիւնս կատա- րեմ:

— Ճիշդ այդպէս: Ինչո՞ւ ուրեմն կը կարծէք, թէ մենք՝ ժամանակաւու- թեան տէր անհատներս ազատ ենք պարտականութենէ: Դուք պետու- թեան կը ծառայէք, մենք՝ մեր օգնու- թեան պէտք ունեցող ժողովուրդին:

— Օրիորդը իրաւունք ունի,— խօսքի խառնուեցաւ տիկինը,— եթէ սիրելի օրիորդը չլինէր, ես չէի հա- մաձայներ, չէի թոյլ տար, որ որեւէ բժիշկ դիս քննէր

— Երբ կիները կը միանան,— ան- ձեռոցը սեղանի վրայ դնելով և ծիծա- ղելով ոտքի ելաւ կուսակալը,— մենք՝ տղամարդիկս կը կորսնցնենք: Կը յուսամ որ դուք եւ ձեր ընկերները չէք ձանձրանար մեր աղորմելի քաղա- քին մէջ: Եթէ կրնամ որ եւ է բանով օգտակար լինիլ ձեզ ..

Եւ կուսակալը թեթեւ խոնարհու- թիւն մը ըրաւ.

— Միօրինակ կեանք մըն է մեր աս- բանը,— յարմար առիթը չահագործե- լով վրայ բերաւ Սոնիան,— այս քա- նի մը օրերս կ'ուզենք շրջակայ վանքե- րը այցելել:

— Այս ցուրտ ձմրա՞ն: Օրիորդ, սպասեցէք. մինչեւ գարունը գայ:

— Գարնան, երբ հիւանդանոցը բացուի, հազիւ թէ ժամանակ ունե- նանք … Քանի ազատ ենք, ժամանա- կը օգտագործենք,— եւ դառնալով կուսակալի կնոջը, Սոնիան քաղաքե- րող ժպիտով մը շարունակեց,— բո- լորովին անհանգստանալու պատճառ չկայ, ամէն ինչ նորմալ է: Պատ- ուէրներուս հետեւեցէք: Գալ շաբաթ կրկին կ'այցելեմ ձեզ:

Երեկոյեան, երբ Սոնիան վերա- դարձաւ տուն, սամավարի շուրջը բո- լորուած գտաւ, բացի իր ընկերներէն, Գարեգինն ու Ներսէսը, որոնք այդօր քիչ կանուխ եկած էին այցելութեան: Սոնիան պատմեց կուսակալի հետ ու- նեցած խօսակցութիւնը եւ առիթէն օգտուելով անոր յայտնելը, թէ շր- ջակայ վանքերը տեսնելու պիտի եր- թան:

— Վարպետորդի մարդ մըն է մեր կուսակալը,— ըսաւ Գարեգինը,— այդ որպէս թէ անմեղ խօսակցու- թեամբ իր փորձէր ձեր խօսքերուն մէջ յետին նպատակ մը գտնել: Օր. Սոնիա, շատ լաւ պատասխաններ էք:

— Բայց, սիրելիս, ինչո՞ւ մեր Վա- րագ երթալու մասին խօսեցաք,յայտ- նապէս անհանգստացած խօսեցաւ բը- ժշկապետ Զախարովը,— մենք կրնա- յինք առանց մէկու մը յայտնելու եր- թալ …

— Որպէսզի հետեւէի՞ն մեզի … Ախր, սիրելի բժիշկ, դուք պիտի գիտնաք, որ մեր ամէն մէկ քայլին կը հետեւին: Ես դիտաւորեալ կերպով յայտնեցի վանքերը այցելերթալու մասին, որ միամտուին եւ մեր բացա- կայութիւնը աչքի չզարնէ, իսկ մաս- նաւորապէս Վարագ երթալու մասին, ես չեմ խօսած:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

ընդդիմութեան, Նակոտա հանրածանօթ էր իբրեւ ղեկիչն ու կազմակերպիչը անողոք խառնութեանց, գլուխ հանելու համար համայնացումը եւ առաջին հնգամեակը :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Ստալին լիովին տեղեակ էր Նակոտայի բուն նկարագրին, եւ քանի մը անգամ, 1931ին, 1933ին եւ 1934ին ուզած օձիքը ազատել : Բայց, Նակոտա ըլլալով Չեկային սկզբնական պետերէն մէկը եւ անոր խրական վարիչը՝ տասը տարիէ ի վեր, շատ մը գաղտնիքներ ունէր իր ձեռքին տակ : Ան շարունակ իր պաշտօնէութեան փորձերը կը խափանէր, կրկնապատկելով եռանդը եւ նոր դաւեր երեւան հանելով, նոր հալածանքներ սարքելով :

Գերմանիոյ զինուորական ատեր կուսակից է Խ. Միութեան հետ յեղու գծնելու

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը կը գրէ թէ Հիթլէրի զինուորական խորհրդականները համոզուած են որ Խ. Միութիւնը ահագին ուժ մը կը ներկայացնէ, հետեւաբար անհրաժեշտ է լեզու գտնել խորհրդային իշխանութեան հետ : Այս առթիւ տեղեկագիրներ տրուած են իրեն, ապացուցանելու համար գերմանական, ռուսական, ֆրանսական եւ իտալական զինուորական կազմակերպութեանց բաղդատական արժէքը, որ փորձուեցաւ Սպանիոյ մէջ : Հիթլէրի եւ Զօր. Լիւտէնտորֆի հաշտութիւնը որոշ չափով կը վերագրուի զինուորական տարրին գերակշռութեան : Զօր. Լիւտէնտորֆ շարունակ յիշեցուցած է թէ չարժեր մեծ կարեւորութիւն տալ իտալական բանակին՝ իբրեւ ազդակ եւրոպական պատերազմի մը մէջ : Իր կարծիքով, լաւագոյն է մերձեցում փնտռել Ռուսաստանի հետ : Կը թուի թէ Գերմանիոյ զինուորական տարրն ալ այս կարծիքն ունի :

Յառաջիկայ ամառ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Չինաստան, լաւագոյն յարաբերութիւններ հաստատելու համար Ճափոնի եւ Չինաստանի միջեւ : Պատուիրակութիւնը պիտի ըլլայ կէս տնտեսական, կէս զինուորական : Այս գաղափարը թելադրած է Զօր. Ռայխընաու, որ վերջերս Չինաստան ղրկուած էր եւ որ վերադարձին բացատրեց թէ Գերմանիոյ համար անհրաժեշտ է սերտ գործակցութիւն հաստատել Ռուսաստանի, Չինաստանի եւ Ճափոնի միջեւ :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանիա վերջերս տնտեսական համաձայնութեան ծրագիր մը ներկայացուցած է Խ. Միութեան, բայց այս վերջինը մերժեր է, գիտել տալով թէ կարելի չէ առեւտրական որ եւ է համաձայնութիւն կնքել առանց քաղաքական բարեկամութեան դաշնագրի մը :

Գնդ. տը լա Ռօք եւ 5 ընկերներ դատի յանձնուած

Հարցաքննիչ դատաւորը լրացուցած ըլլալով իր քննութիւնները, ձեռնհաս իշխանութեան ներկայացուց իր տեղեկագիրը՝ Ֆրանսայի ընկերային կուսակցութեան գործերու մասին : Տեղեկագիրը գնդ. տը լա Ռօքն եւ իր հինգ վարիչ ընկերները կ'ամբաստանէ թէ վերակազմած են լուծեալ Հրեղէն Խաչը, ուրիշ անուն մը տալով անոր : Ամբաստանեալները պիտի յանձնուին պատժական ատեանին (ուղղիչ տեանին) :

Օրէնքին տրամադրութեամբ, անոնք որ կը փորձեն վերակազմել լուծեալ կազմակերպութիւն մը, կը դատապարտուին վեց ամիսէն երկու տարի բանտարկութեան եւ 16էն 5000 ֆրանք տուգանքի :

Գնդապետը եւ հինգ վարիչները միեւնոյն ատեն կ'ամբաստանուին թէ առպրէն համախմբում մը կատարած են անցեալ հոկտեմբերին, Փարիզի փողոցներուն մէջ երբ հրաւիրուեցան ցոյց մը կատարելու եւ խանդարելու համայնավարներու մէկ ժողովը՝ Փարք տէ Փրէնսի մէջ :

Ամբաստանեալներուն մէջ է ժան Իպարնէկարի, գնդ. տը լա Ռօքի կուսակցութեան ութ երեսփոխաններէն մէկը. Ուրիշ ամբաստանեալ մը պիտի ըլլար հռչակաւոր օդանաւորդ Ժան Մէրմոզ, բայց մեռաւ չորս ամիս առաջ, յանդուգն թռիչքի մը հետեւանքով : «Փիւմանիթէ» կը գրէ թէ գնդապետը եւ Իպարնէկարի անտարբեր կ'երեւան եւ իրենց յոյսը դրած են օրինական քաղաքներու վրայ. ուստի կը պահանջէ առանց այլեւայլի լուծել «խռովարար» կազմակերպութիւնը եւ բանտարկել վարիչները :

Չեխոսլովաքիոյ նախագահը Պելկրատի մէջ

Սլաւական եղբայրակցութեան ցոյց մը եղաւ Չեխոսլովաքիոյ Նախագահին՝ Պ. Պէնէշի ընդունելութիւնը Պելկրատի մէջ, երկուշաբթի օր : Ամբողջ քաղաքը տօնական երեւոյթ առած էր : Հազարաւոր գիւղացիներ քաղաք թափած էին գոյնզգոյն տարազներով, ողջունելու համար հարեւան սլաւ ժողովուրդին նախագահը : Գիւղացիներու այս բազմութիւնը առտուն կանուխէն խռնուած էր դրօշազարդ փողոցներուն մէջ : Երբ նախագահական կառախումբը հասաւ, «գիվէօռները» (կեցցէ) կը թնդացնէին փողոցները : Ամբողջ ճամբուն վրայ շարուած էին զինուորներ եւ սոքոլներ, նկարազեղ համազգեստներով եւ արծիւի փետուրներով : Քիչ մը հանգստանալէ վերջ, Պ. Պէնէշ եւ խնամակալ իշխանը ներկայ եղան զօրահանդէսի մը, որուն կը մասնակցէին 8000 զինուորներ եւ 30 օդանաւեր :

Աւելորդ է բացատրել այս այցելութեան արժէքը, Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ համաձայնութենէն անմիջապէս վերջը : Իտալական մամուլը գիտել կուտայ թէ Պելկրատ երթալէ առաջ, Պ. Պէնէշ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Փրակայի իտալական դեսպանին հետ :

Նախագահը գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եուկոսլաւիոյ վարչապետին հետ եւ բացէ ի բաց յայտնեց որ եթէ Իտալիոյ հետ կնքուած համաձայնութիւնը Եուկոսլաւիոյ մասնաւոր մէկ քաղաքականութիւնը կ'ենթադրէ, Հռոմ - Պերլին առանցքին հետ, այն ատեն Չեխոսլովաքիա իր գլխուն ճարը պիտի նայի. իսկ եթէ կը նշանակէ լաւագոյն յարաբերութիւններ Իտալիոյ հետ, Չեխերը հակառակ չեն :

Ամէն պարագայի մէջ, մտահոգութիւն կը տիրէ ոչ միայն Փրակայի, այլ եւ Փարիզի եւ առաւելեւ մըն ալ Լոնտոնի մէջ :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ Անգլիոյ մէջ, ժամանակաւորապէս [illegible] գործերուն Վեց հազար բանուորներ աշխատանքը դադրեցուցին նաւաշինարաններուն մէջ : Հանքագործներուն մէջ ալ խլրտում կը տիրէ :

ՇԱՔԱՐԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ բացուեցաւ Լոնտոնի մէջ, երկուշաբթի օր : Հրաւիրուած էին 23 պետութիւններ, եւ բացակայ էր միայն իտալական պատուիրակութիւնը : Բուն շաքարի հարցէն զատ, գլխաւոր երկիրներու դիւանագէտները առիթէն պիտի օգտուին, քաղաքական հարցեր ալ շօշափելու համար :

ՉՈՐՍ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ ՓԱԿՈՒԵՑԱՆ Պուժէի մէջ, որովհետեւ բանուորները կը մերժէին աշխատիլ շաբաթ ամբողջ օրը, տեղը բերելու համար Զատկի երկուշաբթի օրը կորսուած ժամերը, լրացնելով շաբաթական 40 ժամերը : Անգործութեան դատապարտուեցան 800 բանուորներ :

ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԳԻՆԸ 40 սանթիմի կը բարձրանայ ստիպմանաբար : Ապրիլ 10էն սկսեալ 40 սանթիմի պիտի ծախուին «Էքօ տը Փարի», «Էքսէլսիօր», «Ֆիկարօ» եւ կարգ մը գաւառական թերթեր : «Լը Ժուռ» 40ի կը ծախուի քանի մը շաբաթէ ի վեր. Միւսներն ալ հետզհետէ պիտի բարձրացնեն :

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ, Փոթէմքին, Մոսկուայի արտաքին գործավարութեան Ա. օգնական նշանակուեցաւ : Կը կարծուի թէ այս փոփոխութիւնը պիտի օգնէ ճամբայ բանալու Մոսկուայի եւ Պերլինի մերձեցման :

ՉԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ ՄԸ գումարելու ծրագիր վերագրուած էր նախագահ Ռուզվէլթի. Նախագահը ինք հերքեց այս լուրը :

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame, PARIS (13)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ներ Իսթ Րըլիֆի Սիրայի որբանոցի որբերէն Ազնիւ Գոնիա (Գոնիա) Երուանդ Պօտուրեան, որ 1925ին մեկնած է Յունաստանէն: Այժմ կը գտնուի Եգիպտոս : Իր հասցէն իմացնել իր եղբօր՝ Օննիկ Պօտուրեանի, 13, Rue Drouot, Paris (9), «Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել :

— Սալմաստցի Տիկին Ֆաննի Տէր Կարապետեան կը փնտռէ իր եղբայրը Թուաղէտ Մուշեղ Մելիք Յակոբեանը որ քանի մը տարիէ ի վեր կը գտնուի Փարիզ, իր հասցէն իմացնել Nichan Ter Karapetianի, Avenue Youssouf Abad, Téhéran (Iran). Via U. R. S. S. կամ «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊՕՉՄԱՃԵԱՆ կը փնտռէ իր երկու քոյրերը, Էրզրումի Կէզայ Մահլէէն Պազմաճեան Կարապետի աղջիկները՝ Ազնիւ եւ Մարիցա. Գրել Երուանդ Պազմաճեանի, Coiffeur. Port-Pehlivi. Iran.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ԱՊՐԻԼ JEUDI 8 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ – 13e Année No. [redacted] Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Երկու խօսք

ԸՆԴՀ. ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԺԱՄԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Թերեւս ոչ մէկ ատեն այնքան սուր եւ ծաւալուն հանգամանք առած էր աշխատանքի դատը, որքան մեր օրերուն: Ոչ ալ այնքան խոր եւ լայն յաջողութիւններ շահուած էին մինչեւ այսօր :

Երեւակայեցէք մեր բնակած երկրին պատկերը :

Տարիներով քրտինք, նոյն իսկ արիւն թափուած է, արժեցնելու համար տարրական իրաւունքներ.— շաբաթական աշխատանքը՝ 48 ժամ, առանձին վճարում՝ յաւելեալ աշխատանքի համար, ապահովագրութիւն արկածի դէմ, պաշտպանութիւն մանուկներու եւ յղի կիներու եւայլն :

Տարիներով ծրագիրներ մշակուած, միջազգային խորհրդակցութիւններ կատարուած են, բայց արդիւնքը եղած է անբաւարար: Իշխանութիւններ եկած գացած են, երբեմն աջ, երբեմն ձախ հակելով, բայց միշտ զգուշանալով անդարմանելի ցնցումներէ :

Իսկ աշխատաւոր բազմութիւնները համբերած են ոչ թէ ճարահատ, «ճակտի գիր» համարելով չարաչար աշխատանքը, առանց համապատասխան իրաւունքներու, այլ բողոքելով, աւելի կուռ եւ ծաւալուն վիճակի մը վերածելով իրենց արհեստակցական կազմակերպութիւնները :

Եւ ահաւասիկ, տարիներ վերջը, կը կազմուի Ժողովրդական ճակատ մը, իշխանութեան գլուխ բերելու համար բուն իսկ այն տարրերը որ ամէնէն աւելի գրած, խօսած եւ ջանացած են, յանուն աշխատաւորներու դատին:

Իր կազմութեան առաջին օրէն իսկ, նոր իշխանութիւնը մշակած, բանաձեւած էր օրէնքներ, որոնք պիտի յեղաշրջէին Ֆրանսայի ընկերային եւ տնտեսական կեանքը, նոր ակօսներ բանալով բարօրութեան ճամբուն վրայ :

Տասը ամիս եղաւ արդէն, եւ ամէն օր կ'իմանանք նոր նուաճումներ՝ շնորհիւ ընկերային օրէնքներու :

Մանրամասնութիւնները մէկդի դնելով եւ քննելով միայն աշխատանքի ժամերու կրճատումը — չարաթը 40 ժամ — կը տեսնենք թէ ի՛նչպէս կերպարափոխուեցաւ երկրին ընկերային-տնտեսական, նոյնիսկ վարչական կարգ ու սարքը :

Դեռ նոր է որ կը տարածուի օրէնքին գործադրութիւնը բոլոր ասպարէզներուն մէջ, իբրեւ հինգ օրուան վերածելով շաբաթական աշխատանքը,— նորութիւն մը աննախընթաց :

Միայն այս փոփոխութիւնը, ինչպէս եւ տարեկան 15 օրուան վճարովի արձակուրդը, մեքենաբար յառաջ պիտի բերեն ապրելու, վայելելու նոր եղանակներ, որոնք անծանօթ էին մինչեւ երէկ :

Արդէն մարդիկ սկսեր են մտածել շաբաթական երկօրեայ հանգիստը արժեցնելու մասին (շաբաթ եւ կիրակի, կամ կիրակի եւ երկուշաբթի, համաձայն իւրաքանչիւր արհեստի կամ ասպարէզի):

Արդ, Ժողովրդական Ճակատի դահլիճը ունի մասնաւոր նախարարութիւն մը, որուն պաշտօնն է դիւրութիւններ ընծայել աշխատաւոր բազմութեանց, զբօսանքի, արձակուրդի, վայելքի համար: Մէկ խօսքով, չունեւորներուն ալ մատչելի դարձնել, ամառ թէ ձմեռ, այն վայելքները որ մինչեւ հիմա կը համարուէին ունեւորներուն առանձնաշնորհը :

Եթէ ափ մը յղփացած, ճարպ կապած հարուստներ կրնան Միջերկրականի ափերը իջնել ամէն տարի կամ չմշկել ձիւներու մէջ, իրենց դրամին ուժով, ինչո՞ւ այդ իրաւունքէն զրկուին հարիւր հազարաւոր բազմութիւններ, որոնց միակ եկամուտը սեփական աշխատանքն է :

Անցեալ տարի առաջին փորձը կատարուեցաւ, այս ուղղութեամբ: Եւ բիւրաւոր անբախտներ կրցան երթալ պտտիլ այն վայրերուն մէջ ուր միայն հիւանդկախ եւ անյագ հարուստներու ամբարտաւան շուքերը կ'երեւային: Այս տարի անշուշտ եռապատիկ աւելի բազմութիւն պիտի հոսի, ինչպէս կը հաստատեն բոլոր տեղեկութիւնները :

Բայց միայն Ֆրանսան չէ որ կը խլրտի, աշխատաւոր բազմութեանց յարաճուն, ամեհի եւ անդիմադրելի ճնշումին տակ:

Ինչպէս բոլոր ընկերային-քաղաքական շարժումները, այս հոսանքն ալ շատոնց սահմանը անցած, վարակած է ե՛ւ ուրիշ երկիրներու բազմութիւնները :

Շաբաթներէ ի վեր «նստուկ գործադուլ»ի փոթորիկ մը կ'ալեկոծէ Մ. Նահանգներու ընկերային-տնտեսական կեանքը :

Հարիւր հազարաւոր բանուորներ մէկ ազդանշանի վրայ կը դադրեցնեն կամ կը սպառնան դադրեցնել աշխատանքը, փակուելով, «նստելով» իրենց կեցած տեղը, ինչպէս եղաւ Ֆրանսայի մէջ: Բռնի միջոցներ՝ զանոնք դուրս հանելու՝ անցան ապարդիւն: Մինչեւ իսկ ծերակոյտը մերժեց ապօրէն հռչակել «նստուկ գործադուլը»: Եւ բազմութիւնները գոհացում ստացան եթէ ոչ ամբողջովին, գէթ հիմնական կէտերու մէջ (յաւելում, ժամերու կրճատում եւն.):

Նոյն երեւոյթը՝ հարեւան Անգլիոյ մէջ :

Գործադուլը, որ սկսած էր նաւագործարաններէն եւ զինագործարաններէն, վտանգելով վերազինումը, արդէն տարածուած է դրամատուններու, պանդոկներու եւ ուրիշ հաստատութեանց մէջ: Պաշտօնական շրջանակները արդէն սկսած են վախնալ թէ անհամութիւններ կրնան ծագիլ թագաւորին թագադրութեան առթիւ, յառաջիկայ մայիսին:

Միլիոններու մակընթացութիւնն է կը սարսէ հին կարգ ու սարքը, կարելի եղածին չափ արդարութիւն ձեռք բերելու համար:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵԱԿՕՏԱ, ՉԵԿԱՅԻՆ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ ԻՒՐԱՑՈՒՑԱԾ Է

Կը խմէր, կը զուարճանար, կը գողնար

Արդէն իսկ շահեկան յայտնութիւններ կը հրատարակուին Չեկայի նախկին նախագահ Եակոտայի մասին: Միայն քաղաքական պատճառներով չէ որ բանտարկուած է երբեմնի պատուհասը, այլ իբրեւ հասարակ յափշտակ եւ խենէշ արարած մը:

Եւրոպական թերթերու թղթակիցները կը հեռագրեն թէ Չեկայի նախագահ Եժով երեւան հանած է որ իր նախորդը Թղթատարական գործավար եղած ատեն, քանի մը ամսուան մէջ իւրացուցած է մէկ միլիոն ռուբլի, այսինքն աւելի քան 4 միլիոն ֆրանք կամ 40,000 անգլ. ոսկի: Հաստատուած է նաեւ որ ամէնէն խայտառակ կեանքը կը վարէր: Գործին ամէնէն տարօրինակ պարագան այն է որ այս մարդուն ոճիրները երբեք հրապարակ պիտի չելլէին, եթէ իր կառավարութենէն ջին ըրած չըլլար Թղթատարական գործավարի պաշտօնին դէմ, որ տեսակ մը պաշտօնանկութիւն կը համարուէր: Այս դիրքը բռնելով, գործեց բոլշեւիկեան ամենամեծ ոճիրը — անհնազանդութիւն, որով քննութեան տակ առնուեցաւ իր գործունէութիւնը: Եակոտա կը կարծէր թէ ինք օրէնքէն վեր է: Թղթատարական գործավար նշանակուելէ վերջ ամիսներով մերժեց երթալ իր նոր պաշտօնատեղին: Ի վերջոյ ծանր ճնշումի տակ գնաց, բայց այն ալ ատեն ատեն եւ լոլիկ դարձած: Կ'ըսեն թէ այդ վիճակին մէջ էր որ սկսաւ գողնալ պետական գանձէն:

Ամէնքն ալ գիտեն որ Եակոտա բազմաթիւ կասկածելի մարդիկ ունէր իր ընկերակիցներուն եւ հաւատարիմներուն մէջ: Այժմ որ լեզուները բացուած են, ամէնքն ալ բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ Չեկային նախկին նախագահը գռեհիկ խաչագող մըն է, ցոփակեաց, ոճրագործ եւ գինով:

ԴԵՌ ՊԻՏԻ ՔՆՆԵՆ 16 ՏԱՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Իրազեկներ կը հաւատան թէ գործը միայն զեղծարարութեամբ պիտի չվերջանայ, այլ քննութիւն պիտի կատարուի նաեւ իր 16 տարուան քաղաքական գործունէութեան մասին եւ այդ առթիւ է որ երեւան պիտի ելլեն ամէնէն զգրգռիչ յայտնութիւնները :

Ահա ուրեմն խայտառակօրէն դիմակազերծ կ'ըլլայ մարդ մը որ 16 տարիէ ի վեր կը ծափահարուէր, որուն երախտապարտութիւն կը յայտնուէր անհամար բանաձեւերով, իբրեւ «քաջարի եւ փայլուն առաջնորդը հերոսական Կէփէուին, անխոնջ արթուն աչքը պրոլետարական յեղափոխութեան եւ վարիչը բանուոր դասակարգի պատժարկու սուրին, որ կ'ոչնչացնէր դասակարգային թշնամիները, խափանարարները եւ կուլակները, յանուն ժողովրդային դատի փրկութեան»: Ահա գլխիվայր կը թաւալի այն մարդը որ կը մեծարուէր ամէն տեղ, մամուլին եւ հրապարակային ժողովներուն մէջ, իբրեւ «բարեկարգիչը ոճրագործներու եւ փրկիչը հոգիներու», իր հաստատած կեդրոնացման բանակատեղիներուն մէջ:

Իր ձերբակալութենէն անմիջապէս վերջը Եակոտայի մեծադիր լուսանկարը վար առնուեցաւ Թղթատարական պաշտօնատան պատերէն: Ժողովուրդը սկսած է զուարճանալ, բաղդատելով Թղթատարական եւ հեռագրական գործավարներու շարքը: Վերջին երեք գործավարները, Սմիրնով, Ռիքով եւ Եակոտա ամէնքն ալ երեւան եկան իբրեւ «վտանգաւոր ոճրագործներ»: Սմիրնով գնդակահարուեցաւ Զինովիեւի հետ, իսկ Ռիքով եւ Եակոտա նոր պիտի դատուին :

Վերջին լուրերուն համաձայն, Եժով այժմ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է բուն իսկ Չեկայի պաշտօնէութեան վրայ: Ահա այժմ պայքար չկայ Եժովի եւ Սթալինի միջեւ, որովհետեւ Եժով միեւնոյն ատեն քարտուղարն է Սթալինի Կեդր. Կոմիտէին եւ անոր կատարեալ վստահութիւնը կը վայելէ:

*** Տեղական թերթերը հրատարակելով այս մանրամասնութիւնները, գիտել կուտան թէ Եակոտայի ձերբակալման բուն պատճառները շատ աւելի ծանր են: Կ'ըսուի նոյն իսկ թէ ամբաստանեալը դաւ մը կը սարքէր Սթալինի դէմ, զայն սպաննելու եւ զինուորական դիկտատուրա հաստատելու համար : «Տասնըվեց տարիէ ի վեր նո՞ր կ'իմանան որ Եակոտա ոճրարար էր, գինով էր, անբարոյական էր»: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ Սթալին կ'ուզէ անխնայ մաքրել բոլոր այն հին բոլշեւիկները որ կրնան վտանգաւոր դառնալ իր միահեծան տիրապետութեան համար: Արդէն վարչական գլխաւոր պաշտօնները յանձնած է իր անձնական բարեկամներուն.— Եժով, Ժտանով, Փոթէմքին, Բերիա, եւայլն:

Ամէն պարագայի մէջ, զեղծումի եւ գինովութեան մասին եղած յայտնութիւնները առաջախաղ մը կը համարուին, պարտկելու համար Եակոտայի գործին քաղաքական-դաւադրական հանգամանքը: Ամբաստանեալը պիտի դատուի գերագոյն ատեանին առջեւ, հրապարակաւ կամ գաղտնի եւ ապահովաբար պիտի դատապարտուի գերագոյն պատիժին, ինչպէս Զինովիեւ եւ միւսները :

*** Թղթատարական գործավար նշանակուեցաւ Իննոկենտի Խալեպսկի. Ծնած՝ 1893ին, նոր գործավարը գործօն մասնակցութիւն մը ունեցած է յեղափոխութեան ընթացքին, մասնաւորապէս փայլելով կարմիր բանակին մէջ: 1921ի բանակին հաղորդակցութեանց պետն էր, 1924ին՝ նախագահը բանակին զինուորական եւ արհեստագիտական վարչութեան: Հինգ տարի վերջը նշանակուեցաւ վարիչ կարմիր բանակի մեքենաշարժ բաժնին :

ԳՆԴ. ՏԸ ԼԱ ՌՕՔԻ կուսակցութեան դէմ բացուած դատին առթիւ, հարցաքննում պիտի ուղղուի Երեսփ. Ժողովին մէջ, այն առարկութեամբ թէ օրէնքը հաւասարութեամբ չի գործադրուիր աջին և ձախին համար:— «Լ'Էօվռ» կ'ըսէ թէ հետապնդումներ պիտի կատարուին նաեւ միւս լուծեալ կազմակերպութեանց,— Հայրենասէր երիտասարդներու, Աքսիօն Ֆրանսէզի (արքայական), Սոլիտարիթէ Ֆրանսէզի եւն. դէմ:

12 ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՂՋԻԿ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ հրացանը գլխուն պարպելով, Քոնֆլանսի մէջ: Չէր կրցած դիմանալ մօրը մահուան: Նամակ մը ձգած էր, որով կը խնդրէր ամէնէն աղուոր հագուստները հագցնել եւ մօրը քով թաղել :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԶՏԻԿ ԲԱՆԵՐ...

ՄԵԾԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հերակլիոս, հայ կայսրը, որ բազմեցաւ բիւզանդական գահուն վրայ եւ փրկեց կայսրութիւնը զինու զօրութեամբ, աննկարագրելի սարսափ մը կը զգար՝ երբ ծով կը տեսնէր: Իր հետեւորդները նաւերով կամուրջ կը շինէին եւ նաւերուն եզերքները ծառերով կը ցցէին, որ կայսրը ծով չտեսնէր վտանգը անցած ատեն:

Վլատիսլաս, Լեհաստանի թագաւորը, ինքզինքը կը կորսնցնէր՝ երբ խնձոր տեսնէր :

Սֆալիկէր, մեծ բժիշկը, ջիղերու կծկում կ'ունենար՝ երբ կատու տեսնէր :

Լուդովիկոս ԺԴ. սիրտ խառնուք կը զգար՝ երբ զարշ գլխարկներ կը տեսնէր:

Հետաքրքրական է նաեւ մեծ արուեստագէտներու ներշնչուելու եւ ստեղծագործելու եղանակը.—

Եսքիլէս եւ Արիստոփան չէին կրնար տող մը բան գրել, առանց գինով տաքցնելու իրենց ուղեղը :

Պէյլը (Պասքալ), Միլտոն կը գրէին միայն երաժշտութեան ներշնչումին տակ :

Քորնէյլ, Մոլիէրանշ կը գրէին մթութեան մէջ:

Ընդհակառակն Մէզրէ, գրելու ատեն, պէտք է վառէր լամբը նոյնիսկ օր-ցերեկով :

Կէօթէ կը սիրէր գրել... քալելով, իսկ Տէքարթ եւ Լայպնից՝ իրենց անկողիններին մէջ պառկած :

Հիմա տեսնենք մեր մեծերը.—

Համաշխարհային յեղափոխութեան մեր օգտատիպ վարիչները, որ կը բնակին Երեւան, խմած չաղանոզ կը դառնան (այսինքն երազոյն կարմրին) երբ Դաշնակցական կը տեսնեն :

Հայ Բարեգործական Ընդհանո՛ւր (երկար մը կայ վերջին վանկին վրայ) Միութեան աթեռլիները տեսնելու (կարդացէք թքնելու) ծանր պաշտօնին կոչուած համմարե՞ղ վարիչ-պատուիրակը, Վահան Մալէզեան, յաւնոստութեան պէս ցաւի մը կը բռնուի՝ երբ կը տեսնէ Նըժանին պատկերը, (բայց իր այս տագնապը կը հանդարտի անմիջապէս որ կը ստանայ ամսականը,— ի դէպ՝ չաւելցուցի՞ն արդեօք, ներշնչուած՝ բանուորներու աշխատալարձի յաւելումի նոր օրէնքներէն):

Նուպար Մաքսուտեան, որ անգերագանցելի մասնագիտութիւնն ունի Ալիշանի պատմական գործերը արտագրելու եւ Հայոց ազգին բոլոր թերթերը ողողելու, դրախտային երանութիւններու մէջ կ'իյնայ եւ հրճուանքէն կը ցատկրտէ՝ երբ իր ստորագրութիւնը կը տեսնէ ՅԱՌԱՋի մէջ:

Այսպիսի պզտիկ բաներ ունին մեր ազգին մեծերը: Իսկ մենք պզտիկներս, որ ոչ գրած ունինք, ոչ ալ երգած, ոչ բանաստեղծ ենք, ոչ ալ երաժիշտ, կ'երդնում որ բանաստեղծ ալ կը դառնանք, երաժիշտ ալ՝ երբ տեսնենք որ գալիք այս օրս... զարկեր է *լօթըրին*:

ԱՐԱՋ

Ալէքսանտրէթ ազատ նաւահանգի՞ստ պիտի ըլլայ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն.—

Ժընեւի բանակցութեանց ձախողութեան լուրը հասնելէ վերջ, պաշտօնական անձնաւորութիւն մը յայտարարեց թէ, սուրիական կառավարութիւնը կ'ընդունի այլեւս Ալէքսանտրէթի ազատ նաւահանգիստ մը ըլլալու ծրագիրը, Տանժէի նման: Այդ պարագային Ալէքսանտրէթ պիտի դրուի Ազգերու Դաշնակցութեան հսկողութեան տակ:

Ուրեմն, եթէ Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ սկսելիք նոր բանակցութիւնները ձախողին, սուրիական կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ ազատ նաւահանգիստի ձեւը: Ապրիլ 22ին գումարուելիք վեցերու յանձնախումբին պիտի ներկայացուի սուրիական կառավարութեան յուշագիրը :

*** «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ «Իրաք կը միջամտէ Սանճաքի խնդրի կարգադրութեան» խորագրին տակ.— «Հաստատուեցաւ որ սուրիական պատուիրակները քանի մը օր պիտի մնան մեր մայրաքաղաքին մէջ: Այժմէն կրնանք յայտնել թէ պատուիրակները կառավարութեան հիւրերը պիտի ըլլան Էնգիւրիի մէջ: Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ Իրաքի կառավարութիւնը պիտի միջամտէ՝ փարատելու համար Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնը: Դեսպանատունը ճաշկերոյթ մը պիտի տայ ի պատիւ Սուրիացի հիւրերուն, որմէ վերջ պիտի սկսին տեսակցութիւնները»:

*** Այս առթիւ ըսենք թէ Սուրիոյ մարզպանը վերջերս Պաղտատ գնաց օդանաւով :

Վրդովիչ լուրեր Սուրիոյ սահմանագլուխէն

Պէյրութի Լը Ժուռ թերթին թղթակիցը կը հաղորդէ Ալէքսանտրէթէն.—

Թուրքիայէն նոր վերադարձող ճամբորդներ ստուգաթիւ զօրամասեր նշմարած են թուրքեւսուրիական սահմանին մօտ: Այդ զօրամասերը կը բաղկանան արդիական սպառազինումով մը օժտուած բազմաթիւ զօրագունդերէ :

Այս իրողութիւնը մտահոգութիւն պատճառեց Սանճաքի արաբական շրջանակներուն մէջ :

*** Նախկին նախարար եւ երեսփոխան Աստալի մտադրած է Էնկիւրի մեկնիլ, թրքական կառավարութեան հետ շփման մէջ մտնելու համար:

Կ'ըսուի թէ Անտիոքի երեսփոխան եւ նախկին նախարար Մուսթաֆա պէյ Քուաէյրի եւս մօտ ատենէն Էնկիւրի պիտի երթայ, մասնաւոր պաշտօնով :

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

«Անձնատուր եղէք, երբ ոչ...»

Զօր. Մոլա, Սպանիոյ ապստամբներուն հիւսիսի հրամանատարը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ուղղեց Պասքերու, որոնք ուժգին դիմադրութիւն մը կը ցուցնեն, Պիլպաօն պաշտպանելու համար.

— «Վճռած եմ վերջացնել պատերազմը հիւսիսային Սպանիոյ մէջ, կարելի եղածին չափ շուտ: Պասքեան նահանգի քաղաքներու եւ գիւղերու բնակիչներէն անոնք որ անձնատուր կ'ըլլան իրենց զէնքերով եւ ոճիրներ չեն գործած, պիտի վայելեն իմ պաշտպանութիւնս իրենց կեանքի եւ գոյքի մասին: Բայց եթէ ձեր անձնատրութիւնը անմիջական չըլլայ, պիտի ոչնչացնեմ ձեր ամբողջ նահանգը, սկսելով զինուորական ճարտարագործութենէն: Ես միջոցներ ունիմ, իրագործելու համար սպառնալիքս»:

Հակառակ այս սպառնալիքին, Պասքերը յայտնեցին թէ կռիւը պիտի շարունակեն մինչեւ վերջնական յաղթանակ: Իրենք չեն ծածկեր թէ հարկադրուեցան պարպել գլխաւոր դիրք մը՝ Պիլպաօյի ճամբուն վրայ, բայց կը պնդեն թէ շրջակայ բարձունքները իրենց ձեռքն են:

Պիլպաօյի գրաւման համար կռիւները կը շարունակուին, եօթը օրէ ի վեր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ, ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍ

Երեքշաբթի, 30 մարտ, գիշերուան ժ. Ցուկէսին Սալ տը Ժէոկրաֆիի մէջ տեղի ունեցաւ ռուս հանրապետական Միութեան հրապարակային հաւաքոյթը, նախագահութեամբ Պ. Միլիւկովի: Դասախօսն էր լեռնական (Օս) Պ. Արացխէ, նիւթը՝ «Համերաշխութեան գաղափարը կովկասեան ազգութիւններու մէջ»:

Ասոր՝ կ'ամփոփենք դասախօսին հիմնական տեսութիւնները.—

1. Մեծ ազգերու աշխարհակալութիւնը հնարաւորութիւն չի տար փոքր ազգերուն հասնելու անկախ պետական կեանքի: Անոնք ստիպուած են յարիլ այս կամ այն մեծ պետութեան: Դասախօսը իբրեւ օրինակ յիշեց Ֆրանսան, որ հակառակ իր վերին աստիճան յառաջադէմ եւ ազատական կառավարութեան, անկախութիւն չի տար ... իր գաղթավայրերուն: Նոյնը կ'ընեն բոլշեւիկները, հակառակ իրենց շռնդալից յայտարարութեանց:

Հոս դասախօսը միեւնոյն ձեւով կը մօտենայ մշակութապէս զարգացած այլ ճնշուած ազգերուն եւ օրինակ կիսակիրթ ցեղերուն, ինչ որ թոյլատրելի չէ լուրջ դասախօսի մը համար:

2. Անկախ ազգերու բնական վիճակն է ռազմականութիւն իրարու դէմ, որ սովորաբար կը տանի դէպի պատերազմ: Այս օրէնքին ենթակայ են թէ փոքր եւ թէ մեծ ազգերը: Հետեւաբար ազատագրուող ազգերը միայն կ'աւելցնեն պատերազմի վտանգը:

Հոս դասախօսը կը մոռնայ որ բացի ազգային հակակրութենէ, գոյութիւն ունի նաեւ համակրանք (օրինակ Փոքր Համաձայնութիւն, Պալքանեան ուխտ, անգլօ-ֆրանսական միջազգային համաձայնութիւն եւն.)

3. Փալով Կովկասի, դասախօսը շեշտեց, թէ դարեր շարունակ կովկասեան ժողովուրդները պայքարած են իրարու դէմ, այն ալ ամէնէն վայրագ ձեւերով: Յիշեց Դաղստանի ներքին անընդհատ կռիւները, նաեւ Դաղստանցիներու եւ Վրացիներու պայքարը: Կովկասեան ժողովուրդներու համերաշխութեան գաղափարը երեւան կուգայ միայն ռուսական տիրապետութեան օրերուն, յատկապէս 1855—56 թուականներէն:

Դասախօսը մանրամասնօրէն կանգ առնելով ռուս պետականութեան եւ մշակոյթի բարերար ազդեցութեան վրայ, եւ Կովկասի ապագան կը տեսնէ միայն ռամկավար, դաշնակցային Ռուսիոյ մէջ:

Դասախօսութիւնը անցաւ բաւական աժգոյն, ոչ համոզիչ էր եւ բաւական դժգոհութիւն յառաջ բերաւ ունկնդիրներու մէջ, որոնց մեծ մասը Կովկասցիներ էին:

Դասախօսութենէն վերջ տեղի ունեցաւ միտքերու փոխանակութիւն, հակաճառութիւններ, որոնք շատ աւելի շահեկան էին քան բուն դասախօսութիւնը.

Գ. Վաչնաձէ (Վրացի) կովկասեան ժողովուրդներու համերաշխութեան եւ համագործակցութեան բոլորովին տարբեր պատկեր գծեց, մանաւանդ յիշելով այն պարագան, որ Հայերը եւ Վրացիները հազարամեակներ ապրած են համերաշխ, առանց որ եւ է պատերազմի.

Կովկասեան ազգերու սահմանները դարերով գրեթէ անփոփոխ մնացած են: Կովկասցիները երբեք չեն մղած աշխարհակալական պատերազմներ, կրցած են պահպանել կրօնական հաշտ կեանք: Կրօնական թշնամանքը — յետագայ արհեստական ներարկում է եղած:

Պ. Գուրեւիչ (Ռուս) կանգ առաւ Համաթուրանական վտանգի վրայ, օրինակներ բերաւ Զարեւանդի լքէն, շեշտեց Նախիջեւանի անբնական վիճակը, որ ստեղծուեցաւ Թուրքիոյ պահանջին համաձայն, եւ հարցը ուղղելով կովկասեան ժողովուրդներու միաւորականութեան, որ կը ձգտի իրենց ազգերու բացարձակ անկախութեան, ըսաւ.

— «Արդեօք նպատակայարմա՞ր է այսօր, 1937ին կանգնած մնալ Ռուսիայէն բացարձակ անջատուելու տեսակէտին վրայ: Կովկասը կը գտնուի երեք վտանգաւոր աշխարհակալութիւններու (թրքական, գերմանական եւ իտալական) սահմանի վրայ: Աւելի լա՞ւ է ապրիլ գերման տիրութեան մէջ, քան ըլլալ հաւասար անդամ ազատ եւ ռամկավար Ռուսաստանի:

Զօրս կողմէն ձայներ լսուեցան.— «Բայց ո՞ւր է այդ Ռուսաստանը» :

Հարցը շատ տեղին է դրուած: Ո՞ւր է այդ ազատ եւ ժողովրդավար Ռուսաստանը, որուն հաւասար անդամ ըլլալու կը հրաւիրուի Կովկասը: Դժբախտաբար իրենք Ռուսերը չեն պատասխաներ, թէ երբ կը հաստատուի այդպիսի Ռուսաստան, եւ չեն ալ կրնար պատասխանել: Իրական Ռուսիան, այսօրուան բոլշեւիկեան Ռուսիան է: Եւ կովկասեան ժողովուրդները ի հարկէ պէտք է նկատի առնեն այսօրուան իրական վիճակը երբ կը գծեն իրենց քաղաքական ուղիները մօտաւոր ապագայի համար:

Փրոֆ. Ալէքսիէւ (Ռուս) գիտել տուաւ թէ երկրագունդի վրայ կը ձեւաւորուին պետութիւն-աշխարհներ: Փոքր ժողովուրդները պէտք է որոշեն թէ ո՞ր խմբաւորման պիտի յարին: Ժողովուրդներու շահը կը պահանջէ, որ այդ միութիւնը հանդէս գայ տեսակ մը «հողեկան դաշինքի» ձեւի տակ: Ռուսիոյ եւ Կովկասի միջեւ այդ դաշինքը գոյութիւն ունի, պէտք չէ քանդել զայն:

Ընկ. Ա. Ջամալեան զարմանք յայտնեց դասախօսին, որ ջատագով կը հանդիսանայ ռուսական «մօրակէին», առանց որու կ'երեւի անհնար են կովկասեան ժողովուրդներու համաձայնութիւնը եւ համագործակցութիւնը: Ընդհակառակն կովկասեան ժողովուրդները ընդունակ են կազմելու մէկ ընտանիք: Եւ Հայաստանի համար շատ աւելի մեծ արժէք ունի նոյն իսկ երկու հազարնոց վրացական եւ ադրբէջանեան դաշնակից զօրքը, քան ռուսական հարիւր հազարները, որոնք ճգնաժամի ատեն կը ձգեն մեզ եւ կը հեռանան, ինչպէս սովորաբար ըրած են: Դիմելով Ռուսերուն, ընկ. Ջամալեան ըսաւ.«Դուք Ռուսերդ պէտք չէ խանգարէք մեր միացման գործը, ինչպէս ըրած էք շատ անգամ: Երբ ծագեցաւ վրացական ապստամբութիւնը, Ռուսերը հրապարակ նետեցին հայ Չէկիստները, որպէսզի գրգռեն Վրացիները Հայերու դէմ: Այսօր ալ Կովկասի մէջ հալածուած քաղաքականութիւնը կը տարուի վրացի Բերիայի ձեռքով, որպէսզի գրգռեն Հայերը Վրացիներու դէմ: Թերեւս, երբ կովկասեան միութիւնը արդէն իրականութիւն ըլլայ, մենք գանք եւ ըսենք — Կ'ուզենք ապրիլ Ռուսաստանի հետ միասին, բայց մինչեւ այդ՝ պիտի միանանք, իրագործենք մեր անկախութիւնը եւ մենք ազատօրէն պիտի որոշենք այդ կարգի խնդիրները»:

Դասախօսը իր վերջին խօսքի մէջ նորէն պաշտպանեց իր տեսակէտները, պնդելով թէ Կովկասը կրնայ խաղաղ եւ հանգիստ ապրիլ միայն իբրեւ Ռուսիոյ անբաժան մասը:

Փակելով ժողովը Պ. Միլիւկով ըսաւ.

— «Մենք ռուս ռամկավարներս ոչինչ չենք կրնար խոստանալ ձեզի, եւ չենք ալ ըսեր որ անպայման ձեր յոյսը դնէք մեր վրայ: Մենք կ'ուզենք հասկնալ իրար, գտնել մէկ ընդհանուր լեզու՝ համաձայնութեան գալու համար: Անշուշտ խօսք պիտի ըլլայ ոչ թէ «մօրական» մասին, այլ համաձայնութեան: Պէտք է շարունակել այս փորձը»:

X

Ռուսական խմբակցութիւնները մինչեւ այսօր ալ աննշան բացառութիւններով շատ աղօտ գաղափար ունին կովկասեան ժողովուրդներու ձգտումներու եւ հնարաւորութեանց մասին: Անոնք միշտ կ'առաջարկեն համաձայնութեան գալ իրենց հետ, բայց գործնականի մէջ որ եւ է բան չեն ըներ: Իրենք իրենց մէջ երբեք չեն զբաղիր լրջօրէն ազգային հարցով, որ իրենց համար առաջնակարգ նշանակութիւն պիտի ունենար: Մամուլը, բացի պատահական մէկ երկու յօդուածներէ, ոչինչ կ'արտայայտէ Ռուսիոյ ազգութիւններու կեանքի մասին: Ժամանակ է որ Ռուսերը հասկնան թէ փոքր ազգերու հետ համաձայնութեան գալու բանալին կը գտնուի իրենց Ռուսերու ձեռքը: Համաձայնութեան գալ կարելի է գործով, ոչ թէ խօսքով: Ռուսերը վերջ ի վերջոյ պարտաւոր են հասկնալ, որ փաստօրէն սպիտակ ցեղին պատկանող քաղաքակիրթ ժողովուրդներէն անազատ վիճակի մէջ կը գտնուին միայն Ուկրայնան եւ կովկասեան ժողովուրդները: Եւ որքան շուտ կովկասեան ազգերը ձեռք բերեն իրենց անկախութիւնը, այնքան աւելի հնարաւոր կը դառնայ ազատ համաձայնութիւնը Ռուսիոյ հետ:

Ս. ԱՐԱՄԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Աստուծոյ քենեկալը.— Երկու հըրանիր կը խօսակցին

— Բայց սիրելի Գօխոր, խենթեցա՞ր արդեօք.

— Ինչո՞ւ խենթենամ, սիրելիս

— Հապա երէկ ինծի այցետոմս ցոյց տուիր, որուն վրայ գրած ես, թէ Աստուծոյ քենեկալն ես: Ինչո՞ւ այդպէս գրած ես:

— Քու խելքդ ալ բանի չի հասնիր: Զօքանչս երկու աղջիկ ունէր, մէկը Աստուած առաւ, միւսն ալ ես: Աստուծոյ քենեկալը չե՞մ ըլլար

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԾԵԾԵՆՔ

Նախ մեր երախտագիտական տուրքը տանք սիրելի «Յառաջ»ին, որուն սիւն էջերը մեզ՝ երիտասարդներուս ազատ մարզարանը եղաւ, մեր պոռթկումները, ցաւերը եւ ուրախութիւնները արտայայտելու համար:

Անգնահատելի է այս առթիւ իր ծառայութիւնը.

Ասկէ առաջ յայտնած ըլլալով իմ տեսակէտս երիտասարդական կազմակերպութեան մասին, նոր բան մը չէ որ պիտի ըսեմ:

Անցեալները երիտասարդ ընկերներ, գործեալ գրաւած ըլլալով առիթ տուին ինծ կրկին զբաղիլ այս հարցով: Այժմ կարգ մը ընկերներ մեր անկազմակերպ կացութիւնը կը վերագրեն հին սերունդի միասարբեր վէճերուն եւ աւերիչ ունակութիւններուն:

Չենք ժխտեր, բայց արդարութիւնը կը պահանջէ խոստովանիլ որ, եթէ դպրոցներու եւ որբանոցներու մէջ կային որոշ ցանողներ, կային նաեւ արժանաւոր մշակներ, որոնք սերունդ կը զարգնէին ազնիւ զգացումներով:

Արդ, կը կարծեմ թէ, այդ եղածն ալ բաւական էր որ վերակազմուէին մեր ցիրուցան ուժերը: Իսկ իբրեւ կորիզ արդէն ունինք ՁՈՄը: Անոր նպատակներուն մէջ շատ քիչ բան փոփոխութեան կը կարօտի:

Սակայն, միշտ ալ իր անունի հարցը եւ իր ծայրայեղ [illegible] հեռու կը պահէ [illegible] երիտասարդութիւնը:

Մեր որբանոցի պաղ կամարներուն տակ հասակ նետած սերունդը — բարեկամներ թող չվշտանան— եթէ ըսեմ թէ այդ հին օրերուն թերեւս աւելի բախտաւոր էր քան անոնք որ դուրսն էին:

Երբ որբ ու որբանոց կ'ըսենք, ամէն անգամ մեր հին օրերու ծանօթ [illegible]: Որբանոցը դարձաւ [illegible] պատմութիւն:

ՁՈՄի անունը ինչ ձեւով ալ բացատրէ մեր սիրելի Նարդունին, անհրաժեշտ է անունի փոփոխումը, իրենց ծրագիրը իրականացնելու համար:

Ինչո՞ւ ծանրացայ ՁՈՄի վրայ: Որովհետեւ ուրիշ կերպ այնքան ալ դիւրին չէ գրեթէ նոյն ծրագրով նորի մը ծնունդ տալ:

Ահա ձեզի Մարսէյլի օրինակ. Երեւակայեցէք անգամ մը այն միութիւնները որ «կ'ապրին» ... աւելի քան 70 «միութիւններ»: Նպատա՞կ, ծրագի՞ր, բոլորն ալ միօրինակ, բաժան-բաժան: Անշուշտ «Հայրենակցականները», իւրաքանչիւր գիւղ իր 5—10 անդամով, քաղաքի մը Միութիւնը 10—15 անդամներով, այնքա՞ն իրենց գեղեցիկ [illegible], խոստացած բարիքները ո՞ր աստիճան պիտի իրականացնեն:

Եթէ որբանոցները խաթարեցին մեր ազգ հոգին, չմոռնանք նաեւ սա հիւանդագին պարագան.— Հայրենակցական վէճերու մէջ խրած երիտասարդներու ողբերգութիւնը:

Կը կարծէ՞ք թէ պզտիկ չարիք մըն է այս, հակառակ իր անմեղ երեւոյթին: Ի՞նչ կը սպասենք այս փոխանցիկ հիւանդութեամբ վարակուած սերունդէն, վաղուան սերունդէն:

«Յառաջ»ի աշխատակիցներէն Տոնմիկ, ծրագիր-կանոնագիր մը հրապարակ հանած էր. Շատ մը կէտեր կարելի է ընդունիլ իբր օգտակար ատաղձ եւ սրբագրել կամ աւելցնել:

Կարեւորը անգամ մը գործի ձեռնարկելն է, իւրաքանչիւրը իր տեղին վրայ: Պահանջել բոլոր երիտասարդ կազմակերպութիւններու բարոյական գործակցութիւնը, եթէ կարելի է ձուլել մէկ դրօշի տակ եւ անցնիլ աշխատանքի:

Որքան գեղեցիկ համագործակցութիւն է, երբ վստահինք իրարու, քիչ մը նուազ քննադատող ըլլանք, ամէն բանի տակ անպայման չարամտութիւն չնկատենք. Մեր քննադատութիւնները թող տրամաբանութեամբ ըլլան եւ ոչ թէ ծայրայեղ, այնքան որ անդամներու յուսահատութիւն եւ յոռետեսութիւն չպատճառենք, իրարու հանդէպ բարեացակամ ըլլանք, իրար յարգենք ու սիրենք, մանաւանդ զգուշանանք անհատական [illegible] վիրաւորելէ.

Արդ, ժամանակն է գործի անցնելու: Մինչեւ հիմա եղած թերացումները բաւական են: Յայտնի է արդէն որ տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութիւնը կը պահանջէ կուռ համախմբում, երիտասարդ ուժերու անկեղծ եւ արագ գործակցութեամբ:

Քաղաքական ինչ դաւանանք ալ ունենանք, որ ճամբով ալ քալենք, միեւնոյն նպատակին կը տանի մեզ, եւ պէտք է տանի մեր խուլը:

Եթէ հին սերունդը չկրցաւ լաւ օրինակ հանդիսանալ, եթէ անոնք չկրցան իրար հասկնալ, դէթ ջանանք արժեցնել մեր յատկութիւնները: Մենք որ առանց բացառութեան տառապանքի ծովէն անցանք, երբ, տակաւին շատ դեռատի, ահաւոր խորշակը եկաւ քանդել հայրենի բոյնը, ուր մեր քաղցրալեզու մամիկներու բերանները փակուեցան հէքեաթի կէսին...

Ահա տարիներէ ի վեր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ կ'ապրինք, բան մը սորված պէտք է ըլլանք եւ պէտք է գիտնանք թօթափել ասիական ունակութիւնները:

Շատ խօսեցանք, ժամանակն է գործի ձեռնարկելու:

Կ. ՊՕԼԻԿԵԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պերլինէն կը հաղորդուի թէ «գերմանական աստուածճանաչութիւն» կոչուած շարժումը մեծ ծաւալ առած է վերջերս: Այս շարժումին առաջնորդն է Զօր. Լուտէնտօրֆ: Գերմանական աստուածճանաչութեան սկզբունքները այսուհետեւ պիտի համարուին աւետարան պետական կրօնքի:

Զօր. Լուտէնտօրֆ երկար ատենէ ի վեր խզած էր իր յարաբերութիւնները Հիթլէրի հետ, որուն բարձրացումին նպաստած էր ազգային-ընկերվարութեան շարժումին կազմութեան սկզբնական օրերուն: Ու Լուտէնտօրֆ մերժած էր նաեւ մարաջախտութեան գաւազանը, զոր ուզած էր Հիթլէր տալ իրեն: Լուտէնտօրֆ կը փափաքէր որ Հիթլէր «գերման ցեղին նուիրականութեան» գաղափարին հետ հռչակէր նաեւ «գերման հոգիին ինքնուրոյնութեան» հաւատքը: Հիթլէր անտարբեր կը թողէր այդ տեսակէտին, բայց երբ Հռոմի հետ կրօնական քաղաքականութեան մասին անհամաձայնութիւն մը ունեցաւ, այս [illegible] փորձեց օգտագործել Լուտէնտօրֆ, որ հրապարակ կուգայ [illegible] գիներու պատերազմ մը մղելով Գերմանիոյ մէջ: Այսպէս Հիթլէրի գերման ցեղապաշտութիւնը եւ Լուտէնտօրֆի գերման հոգեպաշտութիւնը կը միանան, կը ձուլուին, կամ իրար կը լրացնեն: Ազգային-ընկերվարութեան ծրագրին 24րդ յօդուածին համաձայն, «բացարձակ ազատութիւն կը տրուի բոլոր այն կրօնքներուն որոնք հաշտ են գերմանական ցեղին հետ»: Հիթլէր-Լուտէնտօրֆ միութեամբ, գերմանական աստուածճանաչութեան հետեւորդներն ալ կը ստանան այդ ազատութիւնը: Լուտէնտօրֆ, այս առթիւ, կ'ըսէ թէ [illegible] ամբարտակը, որ արգելք պիտի դառնայ իր վարդապետութեան ծաւալման: Կը նշանակէ թէ այդ ամբարտակը քանդուած՝ իր հոսանքին մէջ պիտի խեղդէ բովանդակ Գերմանիան: Ան դէն կը հաղորդուի թէ այժմէն [illegible] հազարներու կը հասնին հետեւորդները:

Զօր. Լուտէնտօրֆի «Գերման աստուածային ակունքը» անունով իր [illegible] մէջ քանի մը օր է ի վեր պատմելով իր յուշերը, կը [illegible] թէ Գերմանիա, երբ յաղթանակի մօտ մը միայն մնացած էր, [illegible] «ազատ-որմնադիր [illegible], Վատիկանի, դրամատէր [illegible] եւ բոլոր արտասահմանեան միջազգայնականներու ...»: Որով Գերմանիոյ թշնամիներն են Հրէութիւնը, ազատ-որմնադրութիւնը եւ Վատիկանը (քրիստոնէութիւնը):

Այժմ եկած է ժամը, որ գերման ժողովուրդը իր օձիքը ազատէ արտագերմանական ուժերու: Ինչո՞ւ [illegible] Պէտք է ցոյց տալ գերման ժողովուրդին թէ ինչ վնասներ հասցուցած են իրեն Հրեաները, քրիստոնեաները եւ ազատ-որմնադիր գրագէտները:

Քրիստոնէութիւնը օտար կրօնք մըն է, որ [illegible] գերման ցեղային յատկութիւնները եւ ժառանգական ձիրքերը, կը քանդէ միութեան [illegible]

Որպէսզի գերման ժողովուրդը դառնայ անմահ եւ Գերմանիան՝ յաւիտենական, որպէսզի գերման ժողովուրդը հպարտութիւնն ունենայ իր [illegible] եւ գիտակցութիւնը իր ցեղին, անհրաժեշտ է անոր մէջ զարգացնել գերման հոգիին բոլոր թաքուն ուժերը, զերծ քրիստոնէութեան թունաւոր եւ օտարական ըմբռնումներէն, Աստուածաշունչի հրէական վարդապետութիւններէն:

ԾԻԾԱՂ

Ամերիկացի նշանաւոր աւազակ մը իմացած ըլլալով, թէ [illegible] ոստիկանապետ 50,000 տոլար գին նշանակած է իր գլխուն համար, ըսած է իր բարեկամներուն.

— Եւ խորհիլ որ ոստիկանապետին գլխուն մէկ տասնոց իսկ տալու չկայ ...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

2.— ԵՐԵՔ ՍՈՒԼԹԱՆՈՒՀԻՆԵՐԸ— ՖԵՀԻՄԷ, ԽԱՏԻՃԷ, ՖԱԹԻՄԷ

Գրեց՝ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

— «Ով կ'ուզես ըլլայ առ, բացի Զօհրապ էֆէնտիէն» շեշտեց Ֆեհիմէ սուլթանուհին, երբ իրեն կը տեղեկացնէի անցուդարձը եւ երեսփոխան ընկեր մը առնելու պէտքը զգացնելով, Զօհրապին անունը կուտայի:

— «Դատը, բայց, կրնայ արձագանգ գտնել երեսփոխանական ժողովին մէջ, որուն leaderը մեր հակառակորդն է արդէն. պէտք է որ մեր տեսակէտները հոն, ի հարկին, զօրեղ կերպով պաշտպանուին, երեսփոխանը միայն Զօհրապ էֆէնտին կրնայ ըլլալ»:

Երբ տեսայ որ սուլթանուհին կը պնդէ իր մերժումին վրայ՝ յայտարարեցի թէ պիտի ստիպուիմ դատէն հրաժարիլ:

— «Ձեր կողմէն այդպիսի շարժում մը՝ վտանգի պահուն նաւը լքող նաւապետը կը յիշեցնէ», ըսաւ:

— «Ոչ, պատասխանեցի, անհասկացողութիւն կայ նաւապետին եւ նաւատէրին միջեւ: Երբ տակաւին նաւը բաց ծովը չէ եղած, այդ պարագային պատուաւոր նաւապետը այն է, որ համոզումէն չի շեղիր, այլ պաշտօնէն կը հրաժարի»: «Եւ յետոյ, ի՞նչ է պատճառը որ Զօհրապ էֆէնտին կը մերժէք», հարցուցի:

— «Անոր մասին գէշ բաներ կը պատմեն. հէմ տէ սիզին միլլէթինտէն (պատմողներն ալ ձեր ազգէն են)» ըսաւ կարմրելով, խնդալով:

— «Անոնք, պատասխանեցի, իսկական Հայեր չեն կրնար նկատուիլ, այլ օձի լեզու հայախօս թշուառականներ: Զօհրապ էֆէնտի հայ գրականութեան, այո, նոյնքան ալ թուրք գրականութեան կարկառուն դէմքերէն մէկն է. յետոյ բարձր իմացականութիւն մը եւ քաջ փաստաբան մըն է: Հայ մը, պայմանաւ որ քիչ մը ցեղային զգացում ունենայ, Զօհրապ էֆ. մասին այս կերպ միայն կրնայ արտայայտուիլ: Ու յետոյ ...

Խօսքս ընդմիջեց սուլթանուհին.

— «Թէլլաշ իթմէյինիզ, թէլլաշ իթմէյինիզ. Զօհրապ էֆէնտի էյի միւտաֆաա իտտինիզ, իւմիտ իտէրիմ քի օտա պիզիմ տավայը մահիրանէ միւտաֆաա իտէճէք տիր»: Հանդարտեցէք, հանդարտեցէք, Զօհրապ էֆէնտիի դատը լաւ պաշտպանեցիք, կը յուսամ թէ ան ալ մեր դատը ճարտարօրէն պիտի պաշտպանէ:

Սեւամորթ ներքինին բերաւ սուրճերը մինչ կը պատրաստէի Զօհրապի անունին փոխանորդագիրը որուն տակ սուլթանուհին դրաւ իր ստորագրութիւնը:

X

Քանի մը օր վերջ, Գրիգոր Զօհրապը տարի ներկայացուցի Խատիճէ սուլթանուհիին՝ անոր պալատը, Օրթագիւղի բարձունքներուն վրայ: Իշխանուհին մեզ ընդունեց եւ հիւրասիրեց մեծ Տիկինի մը վայելուչ կենցաղագիտութեամբ: «Հայրս, ըսաւ, շատ կը սիրէր Հայերը, որոնցմէ կ'ընտրէր իր բարեկամները եւ խորհրդականները, ուրախ եմ, որ հիմա ալ մեր շահերը կը պաշտպանուին Հայ փաստաբաններու կողմէ»:

Վերադարձին, երբ բլրակէն վար կ'իջնէինք Օրթագիւղի նաւամատոյցը երթալու համար, դատին շահեկանութեան պարագային մեզի, երբ վարձք, դատի մեծ գումարները նկատի ունենալով՝ ծրագիրներ կը շինէինք: Այս առթիւ իրարու կը հարցնէինք, թէ ի՞նչ է պատճառը որ փաստաբանները, հակառակ, շատ անգամ մեծամեծ վարձքեր ստանալնուն, չեն յաջողիր հարստութիւն շինել: Եկանք այն եզրակացութեան, թէ արուեստին ճշմարիտ կոչումը ունեցողները՝ դրամը չեն սիրեր դրամին համար, իսկ դրամը զինքը այս կերպ սիրողներուն քովը միայն կը դիզուի: Զարմանքի Զօհրապ, կարծես այս եզրակացութեան նոր եւ անվիճելի փաստ մը բերելու մօտ՝ ենթադրութիւն մը ըրաւ: Վայրկեանի մը համար երեւակայեց, թէ դատը շահուած եւ ինք, իր բաժնին, հարիւր հազար ոսկի վարձք ստացած, «այդ, պիտի չվարանիմ, ըսաւ կատակախօսելով, զոհել այդ հարիւր հազար ոսկին՝ գոհացնելու համար կայսերազուն իշխանուհիի մը օր եւ է քմահաճոյքը... ի գին անոր մէկ համբոյրին... որուն օգոստափառ յիշատակը սիրային կեանքիս հպարտութեան պսակը պիտի կազմէ»...

X

Դատավարութեան օրը, որոշեալ ժամէն շատ աւելի առաջ, արդէն դատարանին նրբանցքներուն մէջ էինք: Մեր հակառակորդները մեզ կանխած էին հոն եւ անսովոր իրարանցում մասնաւոր սենեակը կը մտնէին, ցոյց կուտային, դատաւորներուն կ'ելլէին, դատաւորին քարտուղարներուն հետ կը տեսնուէին, թուղթեր կը ղրկէին, թուղթեր կը ստանային: Ինչ որ սակայն մասնաւոր կերպով մեր ուշադրութիւնը գրաւեց, իրենց թեւերուն տակ կը կրէին «ֆեթվա»յի գիրքեր, (իսլամական օրէնքներու համաձայն տրուած վճիռներ, հին ժամանակներու մէջ), որոնք հեռուէն իսկ կը ճանչցուէին իրենց մասնաւոր եւ հնադարեան կազմին պատճառաւ: Երկուքնիս ալ միեւնոյն նախազգացումը ունեցանք ... Սուլթան Մուրատը պիտի նկատէին իբր իսլամներու խալիֆա եւ անոր պարագային պիտի յարմարցնէին իսլամական օրէնքէն քաղուած անհեթեթութիւններ:

Վերջապէս զոռաց huissierին ձայնը:

Բազմութիւնը ճեղքելով վազեցինք գրաւել մեր աթոռները: Նախագահը հրաւիրեց Սէյիտ պէյը, որ պատասխանէ [illegible] սուլթանուհիներու դատին: Սէյիտ պէյ տեղէն ելաւ, [illegible] կրօնական ներշնչեալ եւ խոնարհ երեւոյթ [illegible], բայց ցնցող նախագահը՝ [illegible] քերը գետին յառած, ծոցի գրպանէն թուղթ մը հանեց, երկիւղածութեամբ համբուրեց եւ նախագահութեան [illegible] յանձնեց... Ոտքի ելայ եւ «Ի՞նչ է այդ կառավարութիւնը, ի՞նչ է այդ թուղթը», գոչեցի: Մեղմ նախագահ [illegible] շուարեցաւ, շփոթեցաւ, մնաց [illegible] եւ չկրցաւ բառ մը իսկ արտասանել: Այս անգամ հակառակորդ փաստաբանները՝ միաբերան՝ «Ֆէթվայը Շէրիֆ տիր, էֆէնտիմ, ֆէթվայը Շէրիֆ ... օգուննուզ» ([illegible] ֆեթվա է, սուրբ ֆեթվա է, [illegible]) պոռացին:

(7)

(Շար.)

ՆՈՐ ՀՈՎ. Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

—•—

Բուլղարական «Սոցիալիսթիչեսքի Զեմլեդելիե» թերթի Մոսկուայի թղթակիցը կը գրէ —

Այժմ անկուսակցական մտաւորա-կանութիւնը զերծ կը մնայ այն հար-ուածներէն, որոնք ուղղուած են համայնավարներուն։ Ճնշումները, համայնավարներուն մէջ, ուղղուած են կու-րենց հիմքին մէջ, ուղղուած են կու-սակցական մեքենայի դէմ։ Անկու-սակցական մտաւորականութիւնը ա-ռակցական տարրերէ չէ, ու հաղ-ւոյց ուղղակի տարրերէ չէ, ու հաղ-ւոյց չեն այն փորձերը, երբ իշ-խանութեան պատասխանատու ներ-կայացուցիչները, այդ մտաւորակա-նութեան հետ իրենց անձնական խօ-սակցութեանց ընթացքին զանոնք վս-տահեցնեն թէ իրենք այժմ վախնալու պատճառ չունին եւ թէ որ եւ է վտանգ չի սպառնար իրենց։

Անկուսակցական մտաւորականու-թիւնը այլ եւս զարգած է փուլ մը որուն ընթացքին իշխանութեան աչքին, ու նկատուելէ իշխանութեան աչքին, ու աւելի երբեք այն չէ հիմա, ինչ որ էր նախկին տարիներուն։ Անկէ ոչ մէկ վտանգ կայ վարչաձեւին համար։ Ան իրաւասութիւն ցոյց չի տար իշխա-նութիւնը ձեռք ձգելու։ Իշխանու-թեան գլուխը գտնուող անձերուն հա-մար, վտանգաւոր կը նկատուին ներ-քին-կուսակցական տարրերը, այն-քան որքան ընդդիմադիր տրամա-դրութիւն եւ իրենց միջեւ յարաբերու-թեան օրինաւոր ձեւը ունին։

Բայց կարելի չէ ըսել թէ անկու-սակցական մտաւորականութեան մի-ջեւ այժմ կը տիրէ կատարելապէս անդորր տրամադրութիւն եւ — ապահովութիւն՝ ապագայ օրերու մասին։ Ա-ռաջ շրջաններուն մէջ եւս բազմական ձերբակալութիւններ են կատարուած։ Բայց առիթը տեղի կ'ունենայ հար-ուածի ենթարկուած համայնավարնե-րուն հետ անոնց ունեցած կապին գի-ծով։ Այսինքն՝ կը ձերբակալուին ան-կուսակցական մտաւորականներ՝ որ-պէս ծանօթներ եւ կապ ունեցողներ այն համայնավարներուն հետ, որոնք այժմ քաղաքական անբարեյոյսներ կը նկատուին։

Անկուսակցական մտաւորականութ այդպիսի կապեր կը փնտռէր առաջ՝ երբեւ որոշ երաշխիք յանկարծական ամբաստանական հարուածներու դէմ։ Իշխանութիւնը եւս կը ցանկար որ պաշտօնին այդպիսի կապեր, իբրեւ պաշտօնական պայման դնելով որ, կարգ մը առիթներու, անկուսակցա-կան յանձնարարուէր երկու կուսակ-ցականներու կողմէ։ Այդ պատճառաւ ալ մինչեւ վերջերս, ամէն մէկ ան-կուսակցական կը ձգտէր նման ծանօ-թութիւններ ապահովել, ու երջանիկ կ'ըլլար, եթէ պարզապէս որ եւ է հին բոլշեւիկ մը տունը հիւր ըլլալու առի-թը ունենար։ Այժմ կացութիւնը արմատապէս փոխուած է, ու անկու-սակցականներէն ամէնէն շրջահայ-եացները կը նախընտրեն որ եւ է անձ-նական կապ չունենալ համայնավար-ներէն ո եւ է մէկուն հետ։

Կան նոյն իսկ առիթներ, երբ հա-մայնավարները կը փնտռեն հովանա-ւորութիւնն ու պաշտպանութիւնը ան-կուսակցական փրոֆէսէօրներու եւ ուրիշներու։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Թուրքերը կուգան»

—

Ժումհուրիյէթի խմբագրապետ Եար-տուղար Գ. Ալիտին Տավէր կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Այն շրջանին ուր օսմանցի Թուրքե-րը կը դողացնէին Եւրոպան, չարու-թիւն ընող տղաքները վախցնելու հա-մար «Թուրքերը կուգան» կ'ըսեն ե-ղեր։

Հիմա ալ Սուրիոյ թերթերը վեր ի վերոյ նոյն յանկերգին փարած են։ Ա-նոնք Սուրիոյ ժողովուրդը վախցնե-լու նպատակով, մերթ ընդ մերթ, հին «Թուրքերը կուգան» խօսքին փոխա-րէն, հետեւեալ պնդումը հրապարակ կը հանեն.

«Սուրիա թրքական նոր արշաւանքի մը պիտի ենթարկուի ...»։

Այս պնդումը ընողներուն կարգին, Ֆրանսացի «Փրէյր»ներուն գրամով լոյս տեսնող «Էլքապէ՞»ս թէ «Էլհա-պէս» անուն թերթն ալ կայ եղեր։ Այս թերթերը, իրենց խելքով, դարձ-դարձիկ լեզուով մը սա ըսել կ'ուզեն.

— Երբ Ֆրանսա քաշուի Սուրիայէն Թուրքերը պիտի գան։ Ուզրենք, չըլ-լայ որ հեռանայ Ֆրանս. բանակը։

Այս քարոզութիւնը կատարել տո-ւողներն են այն տղրուկները որ երբ կայթնուռ կով կը շահագործեն Սուրի-ան, իսկ կատարողներն ալ անոնք են որոնք Ֆրանսացի դաղթային պաշ-տօնեաներուն իրենց տոլքեւ նետած ոսկորներով կ'ապրին։

Բայց աշխարհի մէջ կարելի չէ են-թադրել խեղճ քարոզութիւն մը, որ առէ աւելի գէշ եւ աւելի հակառակ արդիւնք տայ։ Որովհետեւ Թուրքիա-յէն բանի բաժնուելէն ի վեր Սուրիոյ մէջ հաստատուած վարչութենէն՝ Սուրիացիները այնքան զզուած են որ կասկած չկայ թէ կարօտով կը յիշեն հին շրջանները, եւ նախանձով կը դիտեն սահմանէն անդին գտնուող իրենց հին հայրենակիցներուն երջա-նիկ ու անկախ կեանքը։ Օրինակ կ'ու-զէ՞ք.

Աչուասիկ Պաղեստինի ասող մուֆ-թիին որուն նախապէս Թուրք բանա-կին մէջ թնդանօթաձիգ սպայ ըլլալը տեղ մը կարդացեր էի — անգլ. քննիչ մարմնին ըսած խօսքերը.

«Թուրք վարչութեան տակ աւելի երջանիկ կ'ապրէինք։ Թուրք վարչու-թիւնն ու հովանաւորութիւնը կը նա-խընտրենք անգլ. վարչութեան հովա-նաւորութենէն»։

Խորհեցէք որ, Պաղեստինի ասող մուֆթին, երբ այս խօսքերը ըրած է, ան, վայելած չըլլալով Աթաթիւրքին Թուրքիոյ մէջ հանրապետական վար-չութեան տակ ապրելու երջանկութիւ-նը, հին վարչութիւնը նկատի ունի։ Եթէ ան համբ առած ըլլար նոր Թուր-քիոյ վարչութեան անկախ եւ ազ-գային հայրենակցութեան, անշուշտ աւելի ուժով պիտի ըլլային իր խօս-քերը.

Երբ Պաղեստինի մէջ այսպէս խոր-սէր մը գոյութիւն ունենայ Թուրքիոյ հանդէպ, կրնանք պնդել որ, առանց հերքուելու վախը ունենալու, նոյն զգացումը աւելի զօրաւոր է Սուրիոյ մէջ։

Մենք վստահ ենք որ, երբ քննու-թիւն մը կատարուի Սուրիոյ ժողո-վուրդին մէջ, մեր խելքը գլուխը սու-րիացի եղբայրները պիտի յայտնեն թէ մօտով կը փնտռեն Թուրք վարչու-թիւնը։

Ահա այս պատճառաւ, Սուրիոյ մէջ ուր երբեք ազգային եւ անկախ վար-չութիւն մը չհիմնուեցաւ, «Թուրքե-րը կուգան» ըսելով անփորձօրէն կա-տարուած քարոզութիւնը դատապար-տուած է հակառակ արդիւնք տալու։

Ժողովուրդը երբ լսէ այս քարոզու-թիւնը, բացարձակ է որ՝ «Թուրքե՞րը կուգան, խնդրենք, ժամ առաջ թող գան» ըսելով ներքնապէս պիտի ուրա-խանայ եւ գաղտնօրէն պիտի աղօթէ։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Տ. Ե. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Անցեալ փետրուարին լրացաւ Տա-րօն - Տուրուբերանի Ամերիկայի Հայր. Միութեան քսանամեակը։ Այս առթիւ Միութեան Կեդր. վարչութիւ-նը հետեւեալ կոչը ուղղած է իր հայ-րենակիցներուն։ (Նոր հասաւ միայն մեր ձեռքը).—

Սիրելի հայրենակիցներ, այս տա-րի կը լրանայ Տարօն Տուր. Հայր. Մի-ութեան կազմութեան 20 տարին, ո-րու ընթացքին այս Միութիւնը կա-տարած է համեստ, բայց օգտակար գործեր որոնց պարտք կը զգանք ներկա-յացնել հայ հասարակութեան։

1. Գաղթականութեան որբախնամ ը-պատ մօտաւորապէս 10.000 տոլար։

2. Տարօնի պատմութեան վերաբեր-եալ գրքերու հրատարակութեան 1000 տոլար։

3. Կրթական եւ մասնաւոր ուսանող-ներ պահելու համար 3000 տոլար։

4. Անհատ վերերան հայրենակիցնե-րու որպէս օգնութիւն 2000 տոլար։

Բացի վերոյիշեալ գլխաւոր նիւթա-կան յոհողութիւններէն, այս Միու-թիւնը կարողացած է գաղթաշխարհի գրեթէ ամբողջ Տարօնցիները կազմա-կերպել իր դրօշին տակ։ Այսպէս Ի-րանի, Սուրիոյ, Ֆրանսայի, Պալքան-ներու եւ Ամերիկայի մէջ ունի շուրջ 40 բազմանդամ մասնաճիւղեր, որոնք ընդհանուր ծրագրով մը կրթական-մշակութային մարզական գանազան ակումբներ են հիմնած իրենց տեղե-րուն վրայ եւ մեր երիտասարդու-թիւնը կը պատրաստեն օգտակար եւ պիտանի Հայեր դարձնելու համար։

Այսօր հպարտութեամբ կրնանք յայտարարելու, որ Տ. Տ. Հայր. Մի-ութիւնը դարձած է երբեմնի Մամի-կոնեաններու փառապանծ նախարար-ներու ոգիին կազմակերպեալ ներկա-յացուցիչը իր կուռ եւ կարգապահ շարքերով։

Հայրենակիցներ, ահա այս կազմա-կերպութեան քսանամեակն է որ կը տօնենք։

Այս առթիւ փետրուար ամիսը կը յայտարարենք Տ. Տ. Հայր. Միու-թեան քսանամեակի տօնակատարու-թեան ամիս որ կը զուգադիպի Վար-դանանց տօնին։ Այս տօնակատարու-թեան առթիւ Կեդր. Վարչութիւնս պատրաստել տուած է Միութեանս զի-նանշանը (Մամիկոնեանց Արծիւ) որ-պէս զարդակոճակ։

Այս զարդակոճակը խորհուրդ մը կը պարունակէ, որ ամէն հայրենա-սէր Հայու համար նուիրական է։ Ան կը ներկայացնէ Մամիկոնեան Ար-ծիւը, սուրը ձեռքին եւ իր մագիլնե-րուն մէջ ննջող եւ թունաւոր օձը ճզ-մած։ Ուսկեայ գեղեցիկ զարդ մը ըլ-լալէ աւելի ազգային խորհրդանիշ է ան զոր ամէն հայ հպարտութեամբ պէտք է կրէ իր կուրծքին վրայ։ Ուստի, տանելու համար դիմելու է Միութեանս մասնաճիւղերուն կամ Կեդր. Վարչութեան։

Հայրենակիցներ, ինչպէս կը տես-նէք, Տ. Տ. Հայր. Միութիւնը իր քը-սան տարուան գործունէութեամբ ազ-գային հաւատքի, յոյսի ամրացման համար արդիւնաւոր գործ է կատա-րած իր բնագաւառի գանգուածնե-րուն մէջ։ Այս գործը պիտի շարու-նակուի այսուհետեւ ալ աւելի մեծ թափով։

Կը հաւատանք որ հայրենասէր հա-յութիւնը անխտիր, զօրավիգ պիտի հանդիսանայ մեզի մեր այս ազգօ-գուտ գործին մէջ։

ՀԱՅ ՏՊԱԳՐԻՉՆԵՐՈՒՆ

ԹԱՒՐԻԶ.— Ազգային մեծանուն վիպասան Րաֆֆիի ծննդեան հարիւ-րամեակին*) առթիւ (որ լրացաւ 1935 ին) տարիներէ ի վեր նիւթեր հաւա-քելով պատրաստած եմ լայնածաւալ եւ բացարձակ ուսումնասիրութիւն մը, որ կը պատկերացնէ անմահանուն մեծ վիպասանի մանրակրկիտ կենսագրու-թիւնը՝ բազմատեսակ նոր եւ ցարդ անյայտ տեղեկութիւններով, փաս-տաթուղթերով, Րաֆֆիի բազմաթիւ անտիպ նամակներով եւ լուսանկարնե-րով, յուշերով եւ փաստական վկա-յութիւններով հարուստ եւ ճոխ հա-տոր մը։

Նպատակս է այս հատորը լոյսընծայել մամուլանդ, որ քանի մը դրամէր ան-ձեր խոստացեր են հոգալ հատորի հրատարակութեան ծախքերը՝ թէ անհատապէս եւ թէ զանազան ձեռ-նարկներով։

Արդ, կը խնդրէի որ Փարիզի հայ-կական տպարանները գրէին ինձ ի-րենց պայմանները նկատի առնելով հետեւեալ կէտերը — «Հայ - Բոյժի ծաւալով, 16 էջի (թիւ 10 տառերով) շարուածքն ու տպագրութիւնը եւ թուղթի արժէքը, 1000 օրինակի հա-մար։ Հատորը պիտի ունենայ մօտա-ւորապէս 500 էջ եւ 100ի մօտ պատ-կերներ։

Այն տպարանները որ կ'ուզեն բա-ռանձնել յիշեալ հատորի տպագրու-թեան աշխատանքները, թող բանակ-ցին հեղինակին հետ, առաջարկելով իրենց պայմանները։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

Հասցէ.— Haïk Adjemian, Tauris (Iran).

(*) Այս մասին, յատկապէս ծնն-դեան քուականի վրայ ծանրանալով եւ «փաստերու վրայէն քաղելով» պատրաստած եմ բնդարձակ յօդուած մը, որ շուտով կ'ուղարկեմ «Յառա-ջ»ին։ Հ. Ա.

Կ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ուրախութեամբ կիմանանք որ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը որոշած է յառաջիկայ աշնան տօնել բանաստեղծ Կարապետ Բասմաջեանի գրական եւ բժշկագիտական յիսնամ-եայ յոբելեանը, նախագահութեամբ փրոֆ. Լէնէլ Լավաստինի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Իսկ բանուոր դասակարգի շարքերից ու աշխատաւորների միւս խաւերից ամէնից աւելի ակտիւ ու գիտակից քաղաքացիները համախմբւում են Համ. Կոմունիստական (բոլշեւիկ-ների) կուսակցութեան մէջ, որ աշ-խատաւորների առաջաւոր ջոկատն է՝ սոցիալիստական կարգերն ամրացնե-լու ու զարգացնելու համար նրանց մղած պայքարում եւ աշխատաւորնե-րի բոլոր՝ ինչպէս հասարակական, այնպէս եւ պետական կազմակերպու-թիւնների ղեկավար կորիզն է ներկա-յացնում։

Յօդ. 100. Հայկական ԽՍՀի քաղա-քացիների համար ապահովւում է ան-ձի անձեռնմխելիութիւն. Ոչ ոք չի կարող ձերբակալուել այլ կերպ, քան դատարանի որոշմամբ կամ դատախա-զի սանկցիայով։

Յօդ. 101. Քաղաքացիների բնակա-րանի անձեռնմխելիութիւնն ու նամա-կագրութեան գաղտնիութիւնը պաշ-տպանւում են օրէնքով։

Յօդ. 102. Հայկական ԽՍՀն ապաս-տանի իրաւունք է վերապահում օ-տարերկրեայ քաղաքացիներին, որոնք հետապնդւում են աշխատաւորների շահերը պաշտպանելու, կամ գիտա-կան գործունէութեան, կամ ազգա-յին - ազատագրական պայքարի հա-մար։

Յօդ. 103. Հայկական ԽՍՀի իւրա-քանչիւր քաղաքացի պարտաւոր է պահպանել Խորհ. Սոցիալիստական Հանրապետութիւնների Միութեան եւ Հայկ. Խորհ. Սոցիալիստական Հան-րապետութեան սահմանադրութիւնը, կատարել օրէնքները, աշխատանքի կարգապահութիւն պահպանել, ազ-նուօրէն վերաբերուել դէպի հասարա-կական պարտքը, յարգել սոցիալիս-տական համակեցութեան կանոնները։

Յօդ. 104. Հայկական ԽՍՀի իւրա-քանչիւր քաղաքացի պարտաւոր է պահպանել ու ամրացնել հանրային, սոցիալիստական սեփականութիւնը, որպէս խորհրդային կարգերի սրբա-զան ու անձեռնմխելի հիմք, որպէս Հայրենիքի հարստութեան ու հզօրու-թեան աղբիւր, որպէս բոլոր աշխա-տաւորների ունեւոր ու կուլտուրա-կան կեանքի աղբիւր։

Հանրային սոցիալիստական սեփա-կանութեան դէմ ոտնձգութիւն անող անձերը ժողովրդի թշնամիներ են։

Յօդ. 105. Ընդհանուր զինուորա-կան պարտականութիւնն օրէնք է հանդիսանում։

Զինուորական ծառայութիւնը Բան-ւորա - Գիւղացիական Կարմիր Բա-նակում ՀԽՍՀ քաղաքացիների պատ-ուաւոր պարտականութիւնն է։

Յօդ. 106. Հայրենիքի պաշտպանու-թիւնը Հայկական ԽՍՀի իւրաքան-չիւր քաղաքացու սրբազան պարտքն է։ Հայրենիքին դաւաճանելը — եր-դումը խախտելը, թշնամու կողմն անցնելը, լրտեսութիւնը — պատժը-ւում են օրէնքի ամբողջ՝ խստու-թեամբ որպէս ամենածանր չարագոր-ծութիւն։

ԳԼՈՒԽ IX

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄԸ

— ս —

Յօդ. 107. Աշխատաւորների պատ-գամաւորների բոլոր Խորհուրդների՝ ՀԽՍՀ Գերագոյն խորհրդի աշխա-տաւորների պատգամաւորների շը-ջանային, քաղաքային, ռայոնական-աւանային ու գիւղական Խորհուրդ-ների պատգամաւորների ընտրութիւն-ները կատարւում են ընտրողների ընդ-հանուր, հաւասար եւ ուղղակի ընտ-րական իրաւունքի հիման վրայ, գաղտնի քուէարկութեամբ։

Յօդ. 108. Պատգամաւորների ընտ-րութիւններն ընդհանուր են. ՀԽՍՀի բոլոր քաղաքացիները, որոնց 18 տա-րին լրացել է, անկախ ռասայական ու ազգային պատկանելիութիւնից, դա-ւանանքից, կրթական ցենզից, նստա-կեցութիւնից, սոցիալական ծագու-մից, գոյքային դրութիւնից եւ ան-ցեալ գործունէութիւնից, իրաւունք ունեն մասնակցելու պատգամաւորնե-րի ընտրութիւններին եւ ընտրուելու, բացի խելագարներից եւ այն անձե-րից, որոնք դատարանի կողմից դա-տապարտուած են՝ ընտրական իրա-ւունքների զրկումով։

Յօդ. 109. Պատգամաւորների ընտ-րութիւնները հաւասար են՝ իւրաքան-չիւր քաղաքացի ունի մէկ ձայն, բո-լոր քաղաքացիները ընտրութիւններին մասնակցում են հաւասար հիմունքնե-րով։

Յօդ. 110. Կանայք ընտրելու եւ ըն-տրուելու իրաւունքից օգտւում են տղամարդկանց հետ հաւասարապէս։

Յօդ. 111. Կարմիր բանակի շարքե-րում գտնուող քաղաքացիներն ըն-տրելու իրաւունքից օգտւում են բո-լոր քաղաքացիների հետ հաւասարա-պէս։

Յօդ. 112. Պատգամաւորների ընտ-րութիւններն ուղղակի են. աշխատա-ւորների պատգամաւորների բոլոր Խորհուրդների ընտրութիւնները, սկ-սած աշխատաւորների Խորհրդից մինչեւ ՀԽՍՀի Գերագոյն Խորհուր-դը, քաղաքացիները կատարում են անմիջականօրէն ուղղակի ընտրու-թիւնների միջոցով։

Յօդ. 113. Պատգամաւորների ընտ-րութեան ժամանակ քուէարկութիւ-նը գաղտնի է։

Յօդ. 114. Հայկական ԽՍՀի աշխա-տաւորների պատգամաւորների Խոր-հուրդների ընտրութիւնները կատար-ւում են ըստ ընտրական շրջանների, հետեւեալ նորմաներով.—

Շրջանային Խորհրդին՝ նայած շր-ջանի մեծութեան, մէկ պատգամա-ւոր, ոչ պակաս, քան 300 բնակչից եւ ոչ աւելի, քան 1000 բնակչից։

Քաղաքային եւ ռայոնական Խոր-հուրդներին՝ նայած քաղաքի եւ ռա-յոնի մեծութեան, մէկ պատգամաւոր ոչ պակաս, քան 100 բնակչից եւ ոչ աւելի, քան 1000 բնակչից։

(Շար.)

(9)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (144)

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— օ —

— Ինծի կը թուի թէ, օրիորդը շատ լաւ ըրած է այդ մասին կուսակալի հետ նախօրօք խօսելով,— կարծիք յայտնեց Ներսէսը, մինչեւ ականջ-ներու ծայրը կարմրելով.— Եթէ ա-նոնց յայտնելու գացած լինէիք, ձեր բացակայութիւնը անմիջապէս աչքի պիտի զարնէր, ու անշուշտ լրտեսնե-րը ձեզ փնտռելու պիտի ելլէին։

Ուրեմն, վաղը կ'երթա՞նք, սար-սափելի ձանձրացայ տան չորս պա-տերու մէջ փակուելով, ի՞նչ կ'ըսէք, Պարոն Գարեգին.

— Անշուշտ, Տիկին Աւետեան, կէս օրուան մօտ մօրս եւ քրոջս հետ միա-սին կուգամ, եւ օրը ցերեկով ճամբայ կ'ելլենք, որպէսզի գիւղացի պահակա-կետն մեր երթալը տեսնեն.

— Բայց ինչո՞ւ վաղը։ Կարծեմ ը-սիք, թէ չորսին պիտի հաւաքուին մեր բարեկամները,— հարցուց բժիշկ Պալոլը.

— Աւելի լաւ է օր առաջ երթանք, բոլորովին կասկածի տեղի չտալու համար։

— Ուրեմն վա՞ղը։

— Կէս օրին.

Առջի օր ուշ ատեն Գարեգին մօրը, քրոջը եւ Զախարովի խմբի հետ Վա-րագայ վանքը հասաւ։

Երեկոյեան ժամերգութիւնը վեր-ջացած էր, եւ միաբանները դուրս կուգային եկեղեցիէն, երբ անսպասե-լի ուխտաւորները վանքի դարպասէն ընդարձակ բակը մտան։ Վանահայրը վանքի լաւագոյն սենեակները տրա-մադրեց անոնց։ Հիւրերը յոգնած եւ ցրտահար թէեւ ընթրիք մը վայե-լելէ յետոյ քաշուեցան իրենց սենեակ-ները։

Առտու շատ կանուխ ոտքի վրայ էին մեր բարեկամները։

Ձմեռուան ցուրտ եւ պայծառ օր մըն էր։ Մթնոլորտը այնքան խաղաղ ու ջինջ էր, որ հեռաւոր լեռնաշղթա-ներու ձիւնապատ գագաթները կար-ծես կախարդանքով մը մօտեցած կ'ե-րեւէին, զարմանալի յստակութեամբ։

Վարագայ վանքի որբանոց դպրո-ցի աւագ ուսուցիչը, ճեմարանա-ւարտ համակրելի երիտասարդ մը, ա-ռաջնորդի դեր կը կատարէր՝ պտըտ-ցնելով հիւրերը վանքի պատմական վայրերը։ Ամէնէն աւելի հիւրերու վրայ մեծ տպաւորութիւն ձգեց Վա-րագայ վանքի եօթը եկեղեցիներէն Սուրբ Գէորգ եկեղեցիի գաւիթը, ուր տարաշատակէն քանի մը մատնաչափ բարձրութեամբ երեք տապանաքարեր երկնցած էին կողք կողքի.

— Այս տապանաքարի տակ,— բա-ցատրեց Դարմանեանը, որբանոցի ա-ւագ ուսուցիչը,— կը գտնուի Պետրոս Գետադարձ կաթողիկոսի գերեզմա-նը։

Ի՞նչ կը նշանակէ գետադարձ բա-ռը,— հետաքրքրուած հարցուց տի-կին Աւետեանը, որ Հայոց պատմու-թեան մասին շատ թերի գաղափար մը ունէր։

— Այդ անունը, յարգելի տիկին, կապուած է ինքնորդ դարուն կա-տարուած հրաշքի մը հետ։ Որքան ալ որ ներկայիս կը դժուարանանք հը-րաշքներու հաւատալ, սակայն մեր մատենագրութեան մէջ կը հանդի-պինք անօրինակ հրաշքի մը, որ տեղի ունեցած է մեծաղօր Վասիլ կայսեր ներկայութեանը։ Ծննդեան տօնին, մկրտութեան արարողութեան ժամա-նակ, որթոտաքս եկեղեցիի ծխա-կատարութեան նման, մենք՝ Հայերս ալ խաչը լճի կամ գետի մէջ կը նետէ-ինք։ Այդ սովորութիւնը մինչեւ հի-մա ալ շատ մը շրջաններու մէջ պահ-ուած է։ Երբ պոնտական Տրապիզոն քաղաքի մօտէն վազող Ճորոխ գետի մօտ կը հաւաքուին Վասիլ կայսրը, յոյն եւ հայ կղերը, Պետրոս կաթողի-կոսը Կենաց Փայտի մասնատուփը կը նետէ գետի մէջ, ու յանկարծ Ճորոխը կանգ կ'առնէ, ջուրը կը դադրի հոսե-լէ։ Ահա այդ հրաշքի պատճառով ալ Պետրոս կաթողիկոսը կը կոչուի Գե-տադարձ։

— Իսկ ա՞յս գերեզմանը,— հար-ցուց Սոնիան, որ լարուած ուշադրու-թեամբ մտիկ կ'ընէր Դարմանեանի տուած բացատրութիւններուն։

— Այս՝ Արծրունի Սենեքերիմ թա-գաւորի գերեզմանն է, որ իր թագա-ւորութիւնը փոխանակեց Ցունաց կայսեր հետ՝ գոհանալով Սեբաստիոյ շրջանով, ուր կ'ապրէր իբրեւ կիսան-կախ իշխան մը։ Սենեքերիմ թագաւո-րի մահէն վերջ սակայն, իր հետե-ւորդներն ու ազգականները, 1022 թուականին թագաւորի եւ Խուշուշ թագուհիի աճիւնները հոս բերին Վաս-պուրական, ու ահա այստեղ թաղե-ցին։ Այս երրորդը թագուհիին գե-րեզմանաքարն է...

Զախարովն ու իր ընկերները հետա-քրքրութեամբ կը լսէին Դարմանեանի տուած բացատրութիւնները, բայց ամէնէն աւելի՝ Սոնիան կրօնական երկիւղածութեամբ կ'ունկնդրէր ա-նոր։ Պատմական վայրի մը մէջ, աւե-րակներով շրջապատուած, Սոնիան հոգեկան վերացումով կ'ապրէր ան-ցեալ օրերը, երբ հայ ժողովուրդը անկախ էր, ինքն իր տէրը, ունէր իր մեծագործ թագաւորները։ Բայց Սո-նիայի յուզումը կրկնապատկուեցաւ, երբ Դարմանեանը եկեղեցիին մէջ մատնացոյց ըրաւ թագուհիին առանձ-նարան աղօթարանը։ Քարէ սանդուղ-ներէն բարձրանալով սրբատաշ քարե-րով շինուած բարձրադիր անկիւնը, ուր բազմաթիւ հայ թագուհիները շը-ջապատուած իրենց նաժիշտներով, աղօթելու կը կանգնէին, Սոնիան, արմուկը յենած եկեղեցիի պատին, անձնատուր եղաւ իր հոգին ալեկոծող մտքերուն։ Երբ ընկերները եկեղեցի-էն մեկնելով ձայն տուին, Սոնիան ե-կեղեցիէն դուրս գալէն առաջ, թաշ-կինակով աչքերը չորցուց։

Սուրբ Սոփիա կիսաքանդ եկեղեցիի արեւմտեան պատին վրայ, Դարման-եանը ցոյց տուաւ Վարագայ վանքի ամենահին արձանագրութիւնը, որ հետեւեալ բովանդակութիւնն ունէր.

«Ես Խուշուշ խաթունս դուստր Գագկայ յազգէն Բագրատունեաց կենակից Սենեքերիմ արք ... սրբ յի-շեցէք ի մաքուրս ...

— Միակ վաւերական արձանա-գրութիւնն է, որ դեռ կը մնայ։ Եթէ այս պատն ալ քանդուի ...— ու Դար-մանեանը տխրօրէն գլուխը երեր-ցուց։

— Ես կ'առաջարկեմ քիչ մըն ալ վանքէն դուրս ելլենք, դէպի Կելի կողմը։ Թէեւ ձիւնը խոր է, բայց ի-բարու օգնելով կ'երթանք,— ըսաւ Գարեգինը, երբ դասաւանդութեան պատճառով Դարմանեանը հեռացաւ հիւրերու քովէն։

— Երթանք, երթանք,— ուրախա-ցած ձայն տուին հիւրերը, որոնք բնական անհամբերութեամբ կ'ուզէ-ին մէկ օրուան մէջ ամէն ինչ տես-նել։

— Իսկ կրնա՞նք Վերին Վարագ բարձրանալ,— հարցուց Սոնիան։

— Դժբախտաբար, ոչ, շատ վտան-գաւոր է,— բացատրեց Գարեգինը։

— Մի՞թէ այդքան հեռու է։

— Անշուշտ ոչ։ Սովորական ժամա-նակ մէկ ժամուան ճանապարհ է մի-այն, բայց թանձր ձիւնը, ճանա-պարհի մը չգոյութիւնը ... բայց ա-մէնէն աւելի վտանգաւոր է ձիւնափո-թորիկը՝ մեր երկրի հռչակաւոր բու-քը։ Մի խառուիք կապուտակ երկն-քէն։ Բաւական է որ հիւսիսային քա-մին քիչ մը ուժգնօրէն սկսի փչել, երկինք գետին իրարու կը խառնուին, ու այն ժամանակ վայ այն մարդուն, որ բարձունքներու վրայ կը գտնուի։

— Առայժմ հեռուէն դիտելով կը բաւականանանք, մինչեւ որ գարունը գայ։ Կ'ենթադրեմ թէ ի՜նչ սքանչելի գարուն մը պիտի ունենանք։

Շար.   ՄԱԼԽԱՍ

Ապստամբները կը յայտնեն թէ Գաւաքը մեծ դժուարութեանց կը հանդիպին, ապահովելու համար իրենց պարէնաւորումը, քանի որ կորսնցուցած են տիրապետող դիրքերը։

Ապստամբները կը գործեն ոչ միայն ցամաքէն, այլ եւ ծովէն։ Առջի օր երեք յածանաւեր ռմբակոծեցին ծովափը, ծանր վնասներ պատճառելով։

Գալով Հարաւային ճակատին (Անտալուզիա), կառավարական զօրքը յառաջ կը խաղայ դէպի Փէնարոյա։ Ապստամբները տկար դիմադրութիւն մը կը ցուցնեն այս ճակատին վրայ։

Մատրիտի շրջանին մէջ կռիւները կը շարունակուին միշտ, առանց վճռական ելքի մը յանգելու։

Չեխոսլովաքիոյ նախագահը Պելկրատի մէջ

Գ. Պէնէշ, Չեխոսլովաքիոյ նախագահը, վերջացուցած ըլլալով իր այցելութիւնը, Պելկրատէն Փրակա վերադարձաւ երէկ։

Երեքշաբթի օր 300 կարմիրներ ձերբակալուեցան Պելկրատի մէջ, այս այցելութեան առթիւ։ Ոստիկանութիւնը մասնաւորապէս կը վախնար հակ-ֆաշական ցոյցերէ։

Կը թուի թէ նախագահին եղած ժողովրդային պատիւները շատ ալ հաճելի չեն եկած պաշտօնական շրջանակներուն։ Պելկրատի ժողովուրդը Տոքթ. Պէնէշը ողջունեց ոչ միայն իբրեւ նախագահը եղբայր ժողովուրդի մը, այլեւ իբրեւ ներկայացուցիչը ժողովրդավար երկրի մը։

Պելկրատի մամուլը արձանագրելով եղած ընդունելութեան ջերմութիւնը, վերապահ դիրք մը կը բռնէ այցելութեան քաղաքական հանգամանքի մասին։ Փարիզի մէջ որոշ յուսախաբութիւն կը տիրէ Փոքր Համաձայնութեան ապագայի մասին, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն։

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ խախտած ըլլալով, Ֆրանսայի ելեկտրագէտներու սէնտիքային նախագահը, Գ. Վէժէ, բողոքագիր մը ուղղեց եւ յայտնեց թէ ելեկտրական գործարաններու գործադուլը ծանրապէս կը վտանգէ ցուցահանդէսին յաջողութիւնը։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ ՓԱԿԵԼՈՒ հալածեալ որոշման դէմ բողոքագիր մը ուղղեց Գ. Տօմանժ, երեսփ. ժողովի առեւտրական յանձնախումբին դեր-նախագահը, յայտնելով թէ պիտի հարցապնդէ կառավարութիւնը։ Մանր առեւտրականներու դաշնակցութիւնն ալ շարք մը գանգատներ յայտնեց, օրէնքին գործադրութեան անպատեհութեանց դէմ։

ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒ, ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒ աշխատաւորները ապրիլ 20ին ցոյց մը պիտի կատարեն Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ 80 քաղաքներուն մէջ, պահանջելու համար պարգեւներու ջնջումը, աշխատավարձքի յաւելում եւ 40 ժամուան օրէնքի գործադրութիւնը։

ՊԵՐԼԻՆԷՆ ՎՃՌԱԿԵՍ կը հերքեն գերմանեւռուս մերձեցման մասին շրջած զրոյցները։

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 30 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Փարիզի, Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Բոլորն ալ կը գրաւէին թմրեցուցիչներու առեւտուրով, յորս խումբի բաժնուած։

ԼԻՈՆԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿԱԶԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ քանի մը ժամ գործադուլ հռչակեցին երեքշաբթի առտու, բողոքելով թէ 40 ժամուան աշխատանքի օրէնքը չի գործադրուիր։ Կը վախցուէր որ քաղաքը ջուրի եւ հացի նիւթերէն ալ մատնուի, բայց բարեբախտաբար կացութիւնը վերահաստատուեցաւ։

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒԻ ԼԻՈՆԻ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ

—

ԼԻՈՆ.— Աղքատախնամս, որ գոյութիւն ունի տարիներէ ի վեր, եւ նպատակը եղած է բազմաթիւ չքաւոր ընտանիքներու, մինչեւ 1935 մայիս, բացի ենկեղեցիի պնակէն ուրիշ հասոյթի միջոց չէ ունեցած։ Սակայն անկէ ասդին, իր շրջանակը ընդլայնած ըլլալով կատարած է հանգանակութիւն եւ ստացած է նուէրներ։

Աղքատախնամս 1935 յունիս մէկէն մինչեւ 1937 փետրուար 1, ընդհ. մուտք ունեցած է 34710 ֆրանք 40 սանթիմ։ Ելքը եղած է 34353 ֆր. 80 սանթիմ։

Այս դրամին 32.200 ֆրանքը Նանսէնեան նպաստն է։ Մնացած 2510 ֆրանք 40 սանթիմը գոյացած է ամսական նուէրներէ։ (ԽՄԲ.— Մանրամասնութիւնները կանց կ'առնենք)։

1937 փետրուար մէկին Աղքատախնամիս գանձը կը մնար 356 ֆր. 60 սանթիմ։

Անշուշտ մեր ելեւմուտքը, աւելի շատ կ'ըլլար քան այն ինչ որ ներկայացուցինք, բայց դժբախտաբար 1936 մարտ ամսուն եկած 3000 ֆրանքէն Ազգ. Միութեան բաժին հանած չըլլալով, մեր դէմ դժուարութիւններ յարուցին։ Իսկ Նանսէնեան նպաստը բաշխող յանձնախումբը, մեզ կը յայտարարէ որ, այդ դրամէն ոչ մէկ սանթիմ ուրիշ տեղ պիտի տրուի այլ բոլորն ալ պիտի բաշխուի աղքատ եւ չքաւոր ընտանիքներու։ Ասոր համաձայն պարտաւորուած ենք շարժիլ մենք ալ։

Գալով Նանսէնեան նպաստին 32.200 ֆրանքին 20.700ը բաժնուած է արդ. միութիւնը, որ չենք գիտեր թէ որքա՞ն բաժնած է կամ ո՞րքան ընտանիքներու տուած է։ Իսկ մեր ձեռքով բաշխուած է երեք անգամ 1936 մարտին 3000 ֆրանք 89 ընտանիքի, յուլիսին եկած 5000 ֆրանք 148 ընտանիքի, եւ դեկտեմբերին 3500 ֆրանք 122 ընտանիքի։ Ուրեմն 11500 ֆրանքը բաժնած ենք 359 ընտանիքներու, որոնց մէջ մէկէն մինչեւ 7 հոգինոցներ կան, ինչպէս նաեւ հիւանդանոցի հիւանդներու եւայլն։

Այս 11.500 ֆրանքի բաշխումը կատարած ենք տուները պտտելով եւ ամէն ընտանիքի վիճակին համեմատ տրուած է գումարը, որոնց բոլորին ալ ցանկը ղրկած ենք Փարիզ, Նանսէնեան նպաստի բաշխման յանձնաժողովին, Գ. Բաշալեանի հասցէով։

Այժմ աղքատախնամս կառավարութենէն վաւերացուած ըլլալով, ձեռնարկած ենք բեղուն գործունէութեան մը, հակառակ այն խոչընդոտներուն որ կը յարուցանեն կարգ մը մարդիկ։ Մեր ամբողջ յանցանքը 20.700 ֆրանքին ցանկը պահանջելն է, որ կը գտնուի Ազգ. Միութեան դիւանին մէջ։ Մենք պիտի ջանանք առեղծել հասոյթի ուրիշ եւ աւելի նպաստաւոր աղբիւրներ։

(ԿՆիք)

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Գրօշակամտի ցանձնախումբի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 13 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ ճաւաքատեղին։

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ԿՈԼՈՆԳԻ Արամ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 9 Ապրիլ, ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական ճաւաքատեղին։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արթիւ ենթակոմիտէի ճանդիպումը, 10 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ, իր Ակումբին մէջ։

Կը խօսի' ընկ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ժողովի կը ճրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette, Զարգարեան գրագարանը՝ կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ճիշտ ժամանակին ներկայ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վաճագն խումբի ընկերական ժողովը 8 Ապրիլ, ճինգշաբթի երեկոյ ժամը 8,30ին, Շահրիկեան սրահին մէջ, 5 Րիւ տը լ'Էքլիզ, Մարսէյլ՝ կարեւոր օրակարգ։

(ՄԱՐՍԷՅԼ) Պուլվար Օտտոի Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը ճրաւիրէ իր բոլոր ընկերները 11 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2 30ին, ծանօթ ճաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը 11 Ապրիլ կիրակի երեկոյ ժամը 7ին, Լա Վիոդ. սովորական ճաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 9 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 9 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3391
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդային թերթեր, մանաւանդ անոնց հայերէն տպագրութիւնները կարդալ՝ կը նշանակէ խրիլ անտառի մը մացառներուն մէջ, եւ լոյս փնտռել զանազան ճեղքերէ :

Նոյնիսկ օրուան վարիչներուն «ուղղութիւնը» իմանալու համար, պարտաւոր ես ծայրէ ծայր կարդալ ձուլածոյ խմբագրականներ, թխածոյ թարգմանութիւններ, թութակաբար ընդօրինակուած բանաձեւեր կամ երկարապատում յօդուածներ :

Այդ կերպով միայն կրնաս իմանալ թէ այսինչ երեւելին ձերբակալուած կամ վտարուած է, իբրեւ «հակայեղափոխական եւ ժողովուրդի թշնամի» :

Խնդիր չէ թէ գործողութիւնը ե՛րբ է կատարուած : Կարեւորը այն է որ պատահաբար, ի մէջ այլոց կ'իմանաս դէպքեր, որոնք իբրեւ լուր իսկ չեն հաղորդուած, ինչպէս պիտի ըլլար ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ :

Անցեալ տարի, ամիսներ առաջ, այդ միջոցով իմացանք խումբ մը երիտասարդ գրագէտներու բանտարկութիւնը (Ա. Բակունց, Դր. Սիմոնեան, Ալազան եւայլն : Այս «եւայլն»ն ալ բնագրէն առնուած է...) :

Դարձեալ նոյն ճամբով՝ շարք մը նոր ձերբակալութիւններ, որոնց ոչ թուականը կարելի է ճշդել, ոչ ալ թիւը :

Այսպէս, կրկին աչքէ անցընելով «Խորհրդային Հայաստան»ի վերջին կալոցները, ահա թէ ի՛նչ «նորութիւններ» իմացանք եւ կամ արդէն հաղորդուած տեղեկութիւններ ստուգեցինք .—

1. Հօկի գլխաւոր վարչութեան նախագահ Արսէն Նոյլեան ձերբակալուած է իբրեւ «մերկացուած յեղափոխական», համաձայն «Խ. Հայաստան»ի փետրուար 1ի խմբագրականին :

2. Նոյն աղբիւրին (նոյն թիւ) համաձայն, իբրեւ «հակայեղափոխական — նացիոնալիստ» ձերբակալուած է Արտօ Եղիազարեան, նախ կրթական գործավար, յետոյ արուեստի վարիչ :

3. Իբրեւ «հակայեղափոխական եւ տրոցկիստ» ձերբակալուած են Հայաստանի համալսարանի դասախօսներէն Ս. Միքայէլեան եւ Մ. Եգանեան, ինչպէս եւ ձէթ-օճառի գործարանին վարիչը, Խաչիկ Դեմիրճեան : («Խ. Հայաստան» փետրուար 12 եւ 16) :

4. Փետրուար 26ի թիւին մէջ, խմբագրականը «հակայեղափոխական, տրոցկիստ-դաշնակ-նացիոնալիստ սրիկաներ»ու կարգին կը յիշէ նոր անուն մը, Արամայիս Երզնկեան, Արսէն Եսայեանի հետ, որոնք «դաւաճան Խանջեանի հովանաւորութեամբ խլրդային աշխատանք էին կատարում» :

5. Ա. Եսայեան կրկին եւ կրկին իբրեւ «հակայեղափոխական-նացիոնալիստ» կը դատապարտուի յօդուածագրի մը կողմէ. («Խ. Հայաստան», 27 փետրուար) :

6. Սեւ ցանկին մէջ կը փայլի նոր անուն մը, Դանուշ Շահվերդեան, իբրեւ «ժողովրդի թշնամի եւ հակայեղափոխական» վտարուելով խորհուրդներու 9րդ համագումարէն, Արամայիս Երզնկեանի, Արտօ Եղիազարեանի եւ Խաչիկ Դեմիրճեանի հետ : («Խ. Հայաստան» 21 մարտ) :

«Աւետիս» մը եւս, այս առթիւ :

Ամերիկայի «Բանուոր»ը, որ Երեւանէն հեռագրով իմացած էր Շահվերդեանի եւ միւսներու դէմ եղած ամբաստանութիւնները, իր խմբագրականին մէջ կը փութայ աւետել.

— «Դեռ ուրիշներ կրնան նոյն բախտին արժանանալ» :

Ուրեմն, տերեւաթափը, որ վերսկսած էր աշնան, կը շարունակուի տակաւին, եւ կրնայ տեւել տարուան բոլոր եղանակներուն, ինչպէս ամբողջ Խ. Միութեան մէջ :

Պատկերը այնքան խօսուն է որ, նոյնիսկ «Հայաստանասէր»ներ լեզու ելած են, մեղադրելու համար իրենց խնամիները, նոյնպէս «Հայաստանասէր» :

Երեւակայեցէք «Արեւ», Եգիպտոսի Ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, «Յառաջ»էն արտատպելով նորագոյն ձերբակալութեանց լուրը, կ'ողբա՛յ սրտառուչ լրջութեամբ (31 մարտ).

— «Այսպէս, ուրեմն, կ'իյնայ սեւ վարագոյրն ալ այս երեք դէմքերուն վրայ, որոնք սակայն Հայաստանի նոր իրաւակարգին ամէնէն եռանդուն եւ փայլուն ալ ներկայացուցիչները եղած էին տարիներէ ի վեր, եւ որոնց գործած «դաւաճանութիւն»ներու վրայ դժբախտաբար ոչ մէկ տող կը գրեն արտասահմանի այն հայ թերթերը, Ամերիկայէն Փարիզ, որոնք իրենց ներշնչումները կը ստանան համայնավարական աղբիւրներէ» :

Դժբախտաբար տերեւաթափը միայն պաշտօնանկութիւններով, շնորհազրկումներով կամ բանտարկութիւններով չի վերջանար : Նոյն թափով կը շարունակուի «սեւացրէքեան» արշաւը, հետեւողութեամբ Նայիրի Զարեանի, որ աննախընթաց շնականութեամբ մը խաչեց իր տաղանդաւոր ընկերը, Ա. Բակունց :

Երեւանի «Գրական Թերթ»ի 1937 մարտ 10ի թիւին մէջ, զոր երկու օր առաջ ստացանք, ամն Հր. Քոչար դժոխքի կրակներուն կը յանձնէ ուրիշ երիտասարդ գրող մը, Խ. Դաշտենց, կոչելով զայն «նացիոնալիստ տականքների հոգեւորդին», իսկ անոր մէկ արտադրութիւնը՝ «Անեղապօէմ»ը՝ «տրոցկիստական-նացիոնալիստական գրական վժժուածք» :

Դեռ կը խօսինք այդ մասին : Այսօր կ'արձանագրենք միայն իրողութիւնը, հաստատելու համար թէ մինչեւ ո՛ւր իջած են Երեւանի ղեկավարութիւնն ու գրականութիւնը, ճիշդ այն օրերուն երբ նոր արեւներ կը խոստանայ Ստալինեան սահմանադրութիւնը :

Ճիշդ է որ միեւնոյն խորշակը պայթած է խորհրդային բոլոր հանրապետութեանց գլխուն : Բայց, չէ՞ որ իւրաքանչիւրը կրնայ դիմանալ իր ուժին համեմատ : Թերեւս ուրիշներուն աւելին է որ կը պակսի, իսկ Երեւանին՝ եղած-չեղածը ...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

«ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՀԱՒԱՍԱ՞Ր ԵՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ԱՌՋԵՒ»

Ընդդիմադիրներու պայքարը Ժողովրդական Ճակատին դէմ

Տեղական մամուլը տաք վիճաբանութեան մը բռնուած է, գնդ. տը լա Ռոքը եւ հինգ ընկերները դատի յանձնելու որոշման առթիւ : Փարիզի երեսփոխան Թէթէնժէ, նմանապէս լուծեալ «Երիտասարդ հայրենասէրներ»ու կազմակերպութեան նախագահը, հարցապնդում մը պիտի կատարէ այս մասին, դիտել տալով թէ կառավարութիւնը անարդար խստութեամբ կը վարուի Ընկերային կուսակցութեան հետ, իսկ ներողամիտ է ընկերվարականներու եւ համայնավարներու հանդէպ : Թէթէնժէ կը հարցնէ թէ ի՛նչու հետապնդում չկատարուեցաւ, երբ Քլիշիի ընկերվարական քաղաքապետը եւ համայնավար երեսփոխանը բռնութեան դրդեցին ժողովուրդը, ինչ որ տեղի տուաւ խռովութեանց, «հինգ մահերով եւ հարիւրաւոր վիրաւորներով», մինչդեռ պատժական ատեանին առջեւ կը հանուին Ընկերային կուսակցութեան վարիչները, որոնք պարզապէս ազդ մը փակցուցած եւ ցոյցի հրաւէր մը ուղղած են, որ ոչ մահ պատճառած է, ոչ ալ վէրք : Կը հարցնէ նաեւ թէ Պ. Պլում ինչպէս կը հաշտեցնէ մարտական կազմակերպութիւնները արգիլող օրէնքը՝ «10.000 համազգեստաւոր երիտասարդներու թափորին հետ, զինուորական շարքերով, նուագախումբերով եւ դրօշներով եւ մասնակցութեամբ երկու նախարարներու» : Այս հարցումը կը վերաբերի ընկերվարական երիտասարդ պահակներու թափորին, որ տեղի ունեցաւ Քրէյլի մէջ, մարտ 28ին, եւ ուր ներկայ էին անպաշտօն նախարար Պ. Փօլ Ֆօռ եւ ծովային նախարար Պ. Գյանքօ :

Վերջապէս, ազգայնական երեսփոխանը պիտի հարցնէ թէ Ֆրանսացիները տակաւին հաւասա՞ր են օրէնքին առջեւ, թէ այսուհետեւ օրէնքը պիտի գործադրուի միայն կառավարութեան քաղաքական հակառակորդներուն դէմ :

*** Արմատական կուսակցութեան աջ թեւը գնդ. տը լա Ռոքի եւ իր բարեկամներուն դէմ բացուած դատը կը նկատէ Տօն Քիշոթի պայքարը հողմաղացներու դէմ :

«Լը Ժուռնալ» բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ «Ժողովրդական Ճակատին ծրագիրը աղէտի մը կը յանգի» : Յետոյ կը շարունակէ, ժողովուրդը զգուշացնելով զանգուածներու դիկտատուրային դէմ .

— «Կառավարութեան եւ խորհրդարանին վերեւ կը գտնուին փողոցին իշխանութիւնը եւ զանգուածներու նախարարութիւնը. իշխանութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը իրարմէ անջատուած են : Ֆրանսա արդէն կարեւոր հանգրուան մը կտրած է այն ճամբուն վրայ որ կը տանի դէպի չուոնեւորներու դիկտատուրան : Անոնք որ ազատութիւնը գրած են իրենց ընտրական ծրագրին գլուխը, ամէն օր կը յօշոտեն զայն : Իրենց մենաշնորհը համարելով հանրապետականութիւնը, անոնք ամէնէն բիրտ հարուածները կը հասցնեն ժողովրդապետութեան եւ վարչաձեւին» :

Ուրիշ ազգայնական թերթ մը, «Էօգր», անխուսափելի կը գտնէ պառակտում մը՝ ընկերվարականներուն աջ եւ ձախ թեւերուն միջեւ, բայց դիտել կուտայ թէ շատ ուշ մնացած են : «Ժողովրդական Ճակատին կարմիր գինին բացուած է. պէտք է խմել... Մեծ բարեբախտութիւն պիտի ըլլայ, եթէ օր մը արեան փոխուելու չվերածուի» :

Ձախակողմեան թերթերն ալ նոյն ուժգնութեամբ նոր դաւեր կը վերագրեն ընդդիմադիրներուն :

*** Գերմանական թերթերը երկարօրէն խօսելով Ֆրանսայի գործադուլներուն, 40 ժամուան օրէնքի հետեւանքներուն, ապրուստի սղութեան եւ ուրիշ դէպքերու մասին, կը յանձնարարեն Ֆրանսացի համայնավարներուն՝ տեսնել թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ Ռուսաստանի մէջ, ուր 40 ժամուան խնդիր չկայ եւ բանուորը աւելի խիստ կարգապահութեան ենթարկուած է քան Ֆրանսայի մէջ կամ այլուր :

*** Գնդ. տը լա Ռոք եւ իր հինգ ընկերները վերաքննութիւն պահանջեցին այն վճիռին դէմ որ պատժական ատեանին կը յանձնէ զիրենք :

*** Հարցաքննիչ դատաւորը որոշեց դատի յանձնել ուրիշ լուծեալ ընկերակցութեան մը՝ «Լա Սօլիտարիթէ Ֆրանսէզ»ի նախագահը, Ժան Ռընօ, իբրեւ դրդիչ ոճիրի եւ բռնութեանց :

Եակօտայի օգնականն ալ պաշտօնանկ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ պաշտօնանկ եղաւ Փրոքոֆիեւ, Չեկայի վաղեմի պաշտօնեաներէն մէկը, որ երբեմն աջ բազուկն էր Եակոտայի : Երբ այս վերջինը Չեկայի նախագահութենէն իյնալով թղթատարական գործավար նշանակուեցաւ, Փրոքոֆիեւ ալ իրեն օգնական տրուեցաւ : Այժմ իր պաշտօնանկութիւնը կը ծանուցանեն քաղաքավարական բանաձեւով մը, որ տակաւին ենթադրել չի տար թէ ինքն ալ պիտի ձերբակալուի եւ դատուի :

Խորհրդային մամուլը տակաւին մեկնութիւններ չի հրատարակեր Եակոտայի անկման մասին : Նոյնիսկ իր ձերբակալութիւնը չէր ծանուցած մինչեւ երեքշաբթի, թէեւ ամէն մարդ գիտէր :

Փարիզի Խորհրդային նոր դեսպանը

Փարիզի խորհրդային դեսպան Պ. Փոթէմքին արտաքին գործավարութեան մէջ պաշտօնի կոչուած ըլլալով, իրեն յաջորդ նշանակուեցաւ Պ. Սուրից, Պերլինի դեսպանը

Պ. Սուրից Պերլին կը մնար 1934էն ի վեր : Նախապէս եղած է դեսպան Աֆղանիստանի, յետոյ Օսլոյի, իսկ ամէնէն կարեւորը՝ Էնկիւրիի : Ամէնէն երկար Թուրքիոյ մէջ մնաց, աւելի քան տասը տարի եւ կը համարուի թուրքեւ-խորհրդային բարեկամութեան լաւագոյն վարպետներէն մէկը : Էնկիւրիի մէջ էր որ հաստատեց խորհրդային առաջնակարգ դիւանագէտի արժանիքները : Այն ատեն ստացաւ Լէնինեան շքանշանը, որ շատ քիչ անգամ կը տրուի մասնաւորականներու եւ որ իրմէ զատ տրուած է միայն Լիթվինովի եւ Մոնկոլիոյ դեսպան Թայիրովի : Փարիզի դեսպանութիւնը խորհրդային դիւանագիտու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՄՈՒԷ

Ըլլալով ընդհանուր քաղաքակրթութեան հիմնադիրներն ու քարոզիչները, Թուրքերը լրջօրէն ձեռնարկած են քաղաքակրթելու մեզ :

Բայց, երբեմնի «Սատըք Միլլէթ»ը երախտիք չի ճանչնար եւ միշտ ալ դժուարութիւններ կը յարուցանէ :

Ո՞ր մէկ դէպքը յիշել :

Մարդիկը Թանկալթի գերեզմանատունը պահանջեցին, հասարակաց պարտէզի վերածելու կամ բնակարաններ շինելու համար :

Կարելի՞ էր ընդդիմանալ այսքան քաղաքակրթական ծրագիրի մը :

Եւ սակայն, Պատրիարքարանը ընդդիմացաւ եւ դատ բացաւ :

Հետեւա՞նքը,— աւելի քան հարիւր հազար ոսկի մսխելէ վերջ, փառաւորապէս կորսնցուց այդ գետինը :

Առջի մէկ օրէն կորսնցուցած էր, բայց ստիպեցին որ ազգ. սնտուկն ալ պարպէ, դատ վարելով :

Կառավարութիւնը, միշտ բարեխնամ, նորէն քաղաքավարի շարժեցաւ, ինչ որ կը նշանակէ թրքավարի :

Գրաւելով 60,000 քառ. մեթր հողը, բանուկ պողոտայի մը վրայ, 600 մեթր ալ ձգեց հայ հասարակութեան, որպէսզի կարենան աղօթել եւ մատաղ օրհնել :

Ուրիշ օր մը կառավարութիւնը պատուիրեց էվգաֆին ներկայացնել բոլոր հաշիւները,— դպրոցական, եկեղեցական, բարեգործական եւն. :

Պատուիրեց տոմարներն ու արձանագրութիւններն ալ թուրքերէն բռնել :

— Գլխուս վրայ, պալ Մէհմէտ :

Էվգաֆը, միշտ աչքը բաց, առատօ մը պահանջեց ներկայացնել, ճոխ, մոմի, պնակի, խնկագնի հաշիւները :

Թաղ. խորհուրդները տրտնջալ սկսան, յայտնելով թէ օրէնքը այդպիսի բան չի տրամադրեր :

Ու մինչ Էնկիւրիի լուսաբանութեան կը սպասէին, ահա դատական կոչնագիր մը՝ մայր եկեղեցիին եւ Գում-գափուի դուրսի եկեղեցիին թաղականութեան :

Երկուքէն ալ մէկ - մէկ տէրտէր եւ թաղական դատարան կանչուած են, Ծնունդին օրը պնակ պտտցուցած ըլլալով իրենց եկեղեցիներուն մէջ :

— Աման էֆէնտիմ, (ո՛չ. պայ...) մենք ի՞նչ յանցանք ունինք, դարերէ ի վեր հաստատուած սովորութիւն մըն է, նպաստ չէ որ կը ժողվենք, այլ իւղի եւ մոմի դրամ :

— Իրաւունք չունիք, արգիլուած է : Ոստիկանը չըսա՞ւ :

Դեռ այս դատը չվերջացած, հիմակ ալ Գատըգիւղի Թաղ. խորհուրդին անդամները դատի քաշուած են :

Ամբաստանութիւնը նոյնն է.— «եկեղեցիին մէջ պնակ պտտցնելով նպաստ հաւաքած են» :

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ եկեղեցիներուն նամակներ գրելով, իւղագին ուզած են :

Անդին Մայր վարժարանը փակուելու վտանգին հասեր է, կքելով «քաղաքակրթական» պարտաւորութեանց ծանրութեան տակ.— կալուածատուրք, շահատուրք, տուրք, տուրք...

— Քամուէ՛, կ'ազդարարէ «բարեխնամը» : Քամուէ որ շուտ իյնաս :

— Տեղդ զամուէ, կը հասկնան մերիններ, իբրեւ անբուժելի յետադիմականներ ...

ՎԱՀԷ

Զինուորցուներու արձանագրութիւնը Ալիքանթի մէջ

Ալիքանթէն կը գրեն մեզի (8 ապրիլ).— Քաղաքապետութիւնը ազդ մը ուղղեց հայրենադարձ օտարականներուն, որպէսզի արձանագրուին, 20էն մինչեւ 33 տարեկան զինուորցուները : Մեր փոքրիկ գաղութի երիտասարդները գրեթէ բոլորն ալ արձանագրուեցան : Արձանագրութեան ժամանակ սովորական հարցումներ կ'ուղղեն.— Լողալ գիտե՞ս, ձի հեծնե՞լ, հեծելանի՞ւ, նաեւ եւայլն : Հաւանական է որ բժշկական քննութեան կանչուին մայիսին :

Թուրքիա լուրջ միջոցներ ձեռք կ'առնէ Սուրիոյ սահմանին վրայ

Ճիւմհուրիյէթ կը գրէ հետեւեալ գրգռիչ խորագրին տակ.—

«Անոնք որ Թուրք հողերու վրայ աւազակներ ղրկելու լրբութիւնը ցոյց կուտան, պէտք է խորհին առոր փոխարէն Թուրքիոյ ձեռք առնելիք միջոցներու լրջութեան մասին եւ զգուշանան».—

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, մեր հարաւ. սահմաններուն վրայ վերջերս պատահած են կրկնուիլ կարգ մը յելուզակային դէպքեր : Բայց այս երեւոյթին բուն ուշագրաւ կողմը այն է որ այս դէպքերը կը քաջալերուին եւ նոյն իսկ կը կազմակերպուին կարգ մը օտար իշխանութեանց կողմէ :

Բացարձակ է որ Թուրք հանրային կարծիքին վրայ խոր անդրադարձներ պիտի ունենայ մեր հարաւային սահմաններու ապահովութիւնը վտանգելու ձգտող այս դէպքերուն մանաւանդ այս օրերս տեղի ունենալը, երբ Հաթայի (Սանճաք) ճակատագիրը խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ, իսկ միւս կողմէ սահմանէն անդին շարունակաբար կը կեղեքուին Թուրքերը :

Այս տեսակէտով, իսկապէս զարմանալի է որ այս դէպքերը առաջ բերելու յանդգնողները չեն ըմբռներ թէ պատասխանատուութեան ինչքան մեծ բեռ մը կ'առնեն իրենց ուսերու վրայ եւ չեն անդրադառնար անոնց հետեւանքներուն :

Իսկ այս խնդրին ամէնէն աւելի ուշագրաւ կէտը, Ֆրանսական կառավարութեան այս կացութեան հանդէպ ցոյց տուած անտարբերութիւնն է :

Թրքական գործարանի մը հիմնարկէքը աջակցութեամբ Անգլիոյ

Ապրիլ 3ի տեղի ունեցաւ Գարապիւքի (Էնկիւրի) երկաթի գործարանին հիմնարկէքը, որուն ներկայ էր նաեւ անգլ. դեսպանը : Այս առթիւ վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւ ճառ մը խօսելով ըսաւ .

— «Մենք միշտ կը գնահատենք բարեկամական գետնի վրայ ընծայուած նիւթական օժանդակութեանց արժէքը : Այս կարեւոր ձեռնարկը կրնայ իրականացնել Աթաթիւրքի երկար ատենէ ի վեր սնուցած մէկ փափաքը : Գարապիւքի այս գործարանին մէջ մօտ 1000 գործաւոր պիտի աշխատին : Գործաւորի թիւին այս նուազութիւնը հետեւանքն է գործարանին մեքենական խիստ արդիական կազմուածքին եւ կարգ ու սարքին : Այսօր, այս նոր ձեռնարկով, Թուրք ազգին զարգացումի եւ կենսունակութեան ճամբուն վրայ նոր քայլ մը առնուեցաւ.— Երկաթի շրջան մը բացուեցաւ» :

Կարճ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ անգլ. դեսպանը, շեշտելով անգլեւ-թուրք բարեկամութեան կարեւորութիւնը :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ամերիկեան լաւատեղեակ թերթ մը, Քրիսչըն Սայընս Մոնիթօր, որ լոյս կը տեսնէ Պոսթըն, իր վերջին թիւին մէջ կը հրատարակէ ուշագրաւ զեկուցում մը, վար գրի առած է իր արտաքին խմբագիրը՝ նոր վերադարձած ըլլալով Խ. Ռուսիայէն.

Կ'ամփոփենք էականագոյն մասերը.—

Սովետական Ռուսիոյ մէջ կացութիւնը այսօր շատ աւելի պրկուած է, քան ուրիշ որ եւ է ատեն. Մանաւանդ այսպէս կոչուած Թրոցքիական դաւաճանութեան [illegible]: Այսօր՝ բարձր պաշտօնէութիւնը ներկայիս կը գտնուի գաղտնի ոստիկանութեան հետապնդումին տակ. Ամէն պաշտօնեայի թղթածրար կը քննուի Կէփէուի կողմէ: Քանի մը հազար անձեր արդէն իսկ ձերբակալուած են՝ եւ իրենց բոլոր ազգականները «կասկածելի ենթակայ» են:

Պարզ է, որ Սթալին ու իր ներկայացուցիչները լրջօրէն մտահոգ են սովետական վարչաձեւի ապագայի մասին. Որովհետեւ, ամէն ինչ ցոյց կու տայ թէ «Թրոցքիական նոր դաւադրութիւնները» բաժադրեալ կատակերգութիւններ չեն՝ ինչպէս էին առաջինները. Այս փաստը թէ անոր մաս կը կազմեն խորհրդային ամենաբարձր պաշտօնեաներէն ոմանք, բառացի չափով յստակօրէն կը խօսի կացութեան լրջութեան մասին: Պրաւտա բոլոր անկողմնակալ դիտողները չեն կրնար համաձայնիլ Սթալինի տեղուամին հետ՝ Թրոցքիականներու կողմէ «վարչաձեւին հասցուած մեծ վնասներու» մասին: Սակայն, փաստ է, որ պետական մեքենան ենթարկուած է, վերջերս, բաւական ուժեղ հարուածի մը:

Ամէն ատենուան նման՝ Քրէմլին խեղդեց դաւադրութիւնները՝ բիրտ յատուկ անողոքութեամբ: Անոնք որ դատապարտուած կամ [illegible] չեն, պաշտօնանկ են եղած: Ես անձնապէս խօսած եմ բազմաթիւ ուսանողներու հետ, որոնք արտաքսուած են համալսարաններէն, որովհետեւ «ազատ Թրոցքիականներուն հետ սերտ [illegible] կապեր ունէին»:

Հարկ է աւելցնել, սակայն, թէ ժողովուրդին մեծ մասը երբեք այս[illegible] չէ խորհրդային նոր «մաքրագործումներով» [illegible]. իշխանութեան հետապնդումները այսօր, բացառապէս [illegible] կուսակցութեան ներկայ եւ նախկին անդամներուն դէմ: Դաւադրական բոյները իրականին մէջ ցրուած են ամբողջ երկրին մէջ՝ առանց որ եւ է կապ ունենալու իրենց [illegible], որ շատ դժուար կը դարձնէ զանոնք երեւան հանելը: Սթալինի դէմ պայքարը սկսաւ երեք տարի առաջ՝ Քիրովի սպանութեամբ. Այն ատեն [illegible] սովետական [illegible] ամէն մէկ յեղափոխութեան: Սթալինեան վարչաձեւը, գոնէ ցարդ, կը թուի բաւական ուժեղ՝ առանց մեծ ցնցումներու փրկելու համար իր հակառակորդներէն: Բայց, պարզ է, որ պետական մեքենան «մաքրելու» համար «Թրոցքիականներէն», պէտք պիտի ըլլայ երկար ժամանակի: Ասկէ կը հետեւի որ՝ եթէ Սթալին ասկէ առաջ տրամադիր էր մեղմելու վարչաձեւը, այժմ հրաժարած է իր այդ գաղափարէն վերջնականապէս.

Սթալինեան դիկտատուրան ապագային ոչ միայն պիտի չմեղմանայ, այլ եւ պիտի խստանայ:

Ճիշդ ատոր համար է որ Սթալին որոշած է ազատիլ մարքսականութեան բոլոր «տեսաբաններէն», որոնք կրնան ընդդիմանալ իրեն: Ատոր համար ան կը փճացնէ իր օգնականները: Սթալինի ծրագիրն է— բոլշեւիկութեան գրեթէ բոլոր յեղափոխականներէն եւ առաջնորդներէն ազատելէ վերջ [illegible] գիւղացիներուն հետ, որոնք 60 առ հարիւրը կը կազմեն Խորհ. Միութեան բնակչութեան. Ապագային գիւղացիները «ընկերվարականացած» պիտի չըլլան, [illegible] վարչաձեւին դէմ: Քրէմլին այլ եւս չի հաւաքեր գիւղացիներուն աշխատանքին պտուղները, ինչպէս կ'ընէր նախապէս, այլ զանոնք կը ձգէ անոնց: Հրովարտակ մը քանի մը օր առաջ վերահաստատեց սեփականութեան իրաւունքը գրեթէ բոլոր գիւղացիներուն, որոնք անգթութեան ենթարկուած էին «հակայեղափոխական համոզումներու» պատճառաւ.

Միւս կողմէ՝ վերջերս կը նկատուի մեծ անկում մը ճարտարարուեստի մէջ: Արտադրութիւնը 20 առ հարիւր աւելի քիչ է, քան ինչ որ պէտք է ըլլայ ըստ ծրագիրներու: Այլ կերպ ալ չի կրնար ըլլալ, քանի որ գրեթէ բոլոր բարձր պաշտօնեաները եւ գործարաններու տնօրէնները ամիսներ շարունակ կը հարցաքննուին՝ ամբաստանուած ըլլալով իբրեւ Թրոցքիականներ: Խորհրդային ճարտարարուեստը այսօր իջած է այնպիսի աստիճանի մը որ հազիւ կրնար գոհացում տալ երկրին նուազագոյն պահանջներուն: Սթալին իր ձեռքին տակ ունի աշխարհի ամենահարուստ հողամասը, բայց, հակառակ ատոր, խորհ. ճարտարարուեստական արտադրութիւնները շատ աւելի գէշ են՝ քան ամերիկեան ու եւրոպական արտադրութիւններու ամէնէն գէշերը: Ամէն անկողմնակալ դիտող կրնայ ընդունիլ որ [illegible] մէկ շաբաթուան ընթացքին կը չքանայ, եթէ [illegible] մրցիլ օտար արտադրութեանց հետ: Բայց, Խորհ. Միութեան մէջ կը ցրուեն միայն սովետական արտադրութիւնները, եւ բնակչութիւնը ստիպուած է զանոնք ընդունելու այնպէս ինչպէս են անոնք, այլապէս ոչինչ պիտի ունենայ:

Այսօր ռազմականներու դրութիւնը, Ռուսիոյ մէջ, շատ աւելի գէշ է, քան ուրիշ որ եւ է ատեն: Խորհրդային հպատակներուն արգիլուած է «կապ պահել օտարականներուն հետ», բացի անոնցմէ, որոնք պաշտօնապէս ճշդուած են: Խորհրդային հպատակները չեն կրնար խօսիլ օտարահպատակներուն հետ: Այս «միջոցները»— որոնք գոյութիւն չունին աշխարհի ոչ մէկ երկրին մէջ — արդիւնք են այն վախին զոր խորհրդային իշխանութիւնները ունին օտար լրտեսներէն եւ Թրոցքիականներէն

Քրէմլինը, իրականին մէջ, ամէն կարելին կ'ընէ գոհացնելու բնակչութեան սնունդի եւ այլ նիւթերու պէտքերը, բայց ամէն անգամ չի յաջողիր: Գիները չեն իջած հակառակ տրուած խոստումին: Հագուստի յատուկ կերպասները, օրինակ, տասն անգամ աւելի սուղ են քան ամերիկեան ու եւրոպական կերպասներու միջին գինը: Այնքան ատեն որ Մոսկուա էի, կրցայ բերել տալ ֆինլանտեան իւղ: Հակառակ անոր որ մեծ մաքսատուրք վճարեցի, ինչպէս նաեւ մեծ երկաթուղային, իւղը երեք անգամ աւելի աժան էր՝ քան Մոսկուայի շուկան ծախուած իւղը: Այսպէս են բոլոր նիւթերու գիները: Բնակարանային պայմանները աւելի սարսափելի են: Ամենասովորական բան է տեսնել որ ամբողջ ընտանիք մը կ'ապրի սենեակի մը կամ մառանի մը մէջ: Ընդհանրապէս կացութիւնը այնպէս է որ երկար տարիներու համար բարելաւման որ եւ է նախանշան չերեւար:

Սթալին կը տեսնէ ասիկա ու այդ պատճառաւ օձիքը կը թօթվէ իր բարեկամներէն:

ԶԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅՐԻԿԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Ապրիլ 10ին Երուսաղէմի մէջ մեռաւ Բարթողիմէոս Ծ. Վ. Թագուհեան, Զէյթունի վերջին հերոսը: Իր հայրենակիցներէն Գ. Գուլայեանի խոստաւ կերպով կը պատկերացնէ հանգուցեալին կեանքն ու գործը.—

Բարթողիմէոս վարդապետ Թագուհեան, 1851ին ծնած է Զէյթունի հաբառային գիւղերէն Ենիճէ Գալէի մէջ, համեստ ընտանիքէ մը, որմէ սերած է Ֆռնուզի հռչակաւոր միաբաններէն Թագաձեան Յովհաննէս վարդապետը:

1896ի Զէյթունի մեծ պատերազմին, Բարթողիմէոս վրդ. մտաւ Թուրք զօրանոցը՝ իր սպիտակ ձիուն վրայ խաչը կուրծքին ու սուրը կուշտին: Թուրք զինուորը եկաւ ու անցաւ իր սուրի տակէն. Այդ պատերազմին ապացոյցը տուաւ վեհագոյն անձնուիրութեան ու ճշմարիտ հայրենասիրութեան: 1896 յունուար 28ին Զէյթունի մէջ ծանօթացաւ Թուրքերը եւ Զէյթունցիները հաշտեցնելու եկած եւրոպական յանձնաժողովի ներկայացուցիչներէն մանաւանդ իտալական հիւպատոս Գ. Վիթթօյի հետ, որուն համակրանքը շահած էր իր անկեղծութեան ու արիութեան համար:

Թուական մը, ամբողջ պատմութիւն մը, երկար անցեալ մը, կեանք մը կը պատկերացնէ մարդուս, եւ պատմութիւն մը վրայ ամբողջ [illegible] կառուցանել կը սկսի մտքիդ մէջ:

Մարդ անոնց մէջ կ'ապրի, անոնք իրեն բաներ մը կը խօսին: Կը փոխադրուինք հին օրերու մէջ եւ կը տեսնենք շարժիլը, գործելը, խօսիլը հին մարդոց

Բարթողիմէոս վարդապետ երկար տարիներ մնաց ու գործեց Ֆռնուզի, Զէյթունի եւ շրջականներուն մէջ: Վանքը շինելու համար գնաց մինչեւ Երուսաղէմ ու Պոլիս եւ սակայն չհասաւ մուրազին:

1915ին ժողովուրդին հետ ինքն ալ տարագրութեան ճամբան բռնեց: Հասանբէյլի (Ամանոս) կը գտնուիմ. կը լսեմ թէ մեր վարդապետը Պաղչա-Պուլանըղ հասած է: Քանի մը զինեալ կարիճներով՝ չորս ժամուան լեռնային ճամբայ մը կտրելով, գիշերը կը հասնինք Պաղչա եւ կը յաջողինք մտնել Տէր Մեսրոպ Քէօշկէրեանի տունը: Քահանային ընկերացած, կը մտնենք Հայոց գիւղը, ուր կը մնար մեր վարդապետը:

Կ'ողջագուրուինք իր եւ իր մօտ եղողներուն հետ. կը մնանք ժամ մը եւ կրկին կը յաջողինք պաշարման շղթայէն դուրս ելլել: Առաւօտ կանուխ Թուրք սպայ մը գիւղացին ու եկեղեցին դուրս կը հանէ ժողովուրդը, ճամբու վրայ են բոլորը, ուրիշ սպայ մը վրայ կը հասնի եւ կ'ապտակէ ու կը նախատէ ծերունին ինկած մեր Արիւծը, որ զանազելով ժողովուրդին՝ ըսաւ.— «Ինչո՞ւ մեր լեռներուն մէջ չմեռանիք եւ այս օրը տեսանիք, ինչո՞ւ ձայնս չլսեցիք»: Անհաւատալի սարսափ մը պէս պատկերացող յուզումէն սկսաւ զառանցել լալ, փնտռեց իր հին օրերը, իր Ֆռնուզը, իր պողպատները ···

Ճոլակեց տարագրութեան սեւ ու կարմիր օրերը, ազատեցաւ հրաշքով եւ վերադարձաւ հայրենիք, ուր մնաց ու ժողովուրդին հայրիկը եղաւ մինչեւ քէմալականներու ջարդերը:

Շատ մը տեղերէ վերջ, կարգը եկած էր Զէյթունին ալ մէջտեղէն վերցնելու: Մարաշի եւ բոլոր Թուրքերուն աչքին փուշն էր Հայ Արծիւներու բոյնը, պէտք էր քանդել զայն, քար քարի վրայ չձգել, տարագրութեան արդէն այրած էին քաղաքը, շատ քիչ տուներ կը մնային: Վերադարձող Զէյթունցիները Թուրք զօրանոցը մտան: Քէմալականները պաշարեցին զօրանոցը: Կատաղի կռիւներ օրերով. 1921 յունիս 26ի գիշերը գործեցին Թնդանօթները. Թուրքերը իտալական Թնդանօթ եւս բերած էին կարենալ քանդելու համար իրենց իսկ ձեռքով շինուած շատ ամուր զօրանոցը:

Դաշնակութեան չգտած, Թուրքին վիժ չտուած եւ լեռները ողջ մնացած հերոսներ ալ կային Հայ մարտիկներու մէջ: Երդուեցան հայրենի լեռներու մէջ մնալ կռուիլ ու պատուով մեռնիլ: Ծերեր, պառաւներ, հիւանդներ եւ մանուկները Բարթողիմէոս վարդապետին հետ անձնատուր կ'ըլլային: Սրտաճմլիկ եւ անմոռանալի տեսարան մը կը պարզուէր. կռուողներու մէջէն այն կիները եւ կամ աղջիկները որոնք Թուրքին անձնատուր ըլլալ չէին ուզեր եւ դէպի լեռները կռուողներուն ալ չէին կրնար ընկերանալ, կ'առաջարկէին իրենց եղբայրներուն եւ կամ ամուսիններուն, որ մեկնելէ առաջ գնդակահարեն զիրենք: Հայ մայրերէն եւ քոյրերէն քանի մը հոգի իրենց սիրելիներուն ձեռքով սպաննուեցան:

Թուրք սպայ մը յանձնուողներու կարաւանէն Բարթողիմէոս վարդապետը եւս կը բերէ Զէյթուն եւ կը դրէ զօրանոցի պատերուն տակ, որպէս զի համոզէ կռուողները որ ըլլան անձնատուր

— «Զաւակներս, ձեր պայքարն դաւլքւալ, լաւ զարկէք, անձնատուր մի' ըլլաք եւ ձեր լեռներում մէջ մեռէք»:

Ահա յորդորը Թակարդը ինկած Արիւծին:

Մեր վարդապետը անձնատուր եղած կարաւանին հետ գնաց մինչեւ Չերմուկ (Տիգրանակերտի շրջան) եւ դարձեալ ազատուեցաւ հրաշքով, իսկ կռուողներու ընտանիքներէն եւ փոքրիկներէն անոնք, որ անձնատուր եղած կարաւանին միացած էին, Թուրքերը զօրանոց դրկեցին եւ գնդակահարեցին:

Ասկէ քանի մը տարիներ առաջ, Պէյրութի մէջ եղած Զէյթունի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ Երուսաղէմ գրեցինք իրեն եւ խնդրեցինք որ գայ Պէյրութ ու Հայրենակցի մը տունը մնայ մինչեւ կեանքին վերջը: Շնորհակալութիւն յայտնելով՝ կը յայտարարէր թէ ծերացած է եւ չուզեր բաժնուիլ իր սիրած սրբավայրերէն

Քանի մը տարի առաջ Երուսաղէմի մէջ առանձին գիրքով մը տրուեցաւ իրեն կեանքին ամբողջ պատմութիւնը:

1909ին Պոլիս, Ամբառ Բիւրատ Տէր Ղազարեանց գրեց կենսագրականը «Վեղարաւոր Հերոսը»:

Տասնեակ տարիներու այս առիւծասիրտ վեղարաւոր հերոսը՝ իր բազմաչարչար կեանքին գրեթէ մէկ դարու բեռը կը թօթափէ եւ այսօր կը հանգչի Երուսաղէմի մէջ: Իր անունն ու անկեղծ ազգասէրի քաջագործութիւնները երբեք պիտի չմոռցուին երկար ու ապագայ սերունդներէն:

Կը խոնարհինք անոր անմոռաց յիշատակին առջեւ: Հանգիստ իր յոգնավաստակ ոսկորներուն:

Գ. Գ. ԳՈՒՅՈՒԼԵԱՆ

ԺԱՆՁՑՆԵՆՔ ՄԵՐ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

Այս կիրակի տեղի կ'ունենայ Մարտիկներու Միութեան կազմակերպած հրապարակային բանախօսութիւնը:

Մասնաւոր ճիգ թափած ենք միշտ, իւրաքանչիւր տարի չորս մը դասախօսութիւններ տալու, ընտրելով բացառապէս զինուորական եւ պատմական նիւթեր: Այս դասախօսութեանց գլխաւոր նպատակն եղած է նախ հայ երիտասարդութիւնը ծանօթացնել մեր մօտիկ անցեալին, եւ անկէ որոշ դասեր քաղել, միւս կողմէ տարեցներու եւ նախկին կռուողներու միջեւ պահել ու պահպանել եղբայրական եւ զինակցական աւանդութիւնները

Կիրակի օրուան բանախօսութիւնը այս կրկնակ նպատակներէ զատ, կ'ապահովէ ուրիշ օգտակարութիւն մը, — մեր ռազմական գործերը պատկերացնել եւ արտաքին ճակատի, Ֆրանսացիներու առջեւ:

Արդարեւ այս ուղղութեամբ ի՞նչ աշխատանք կատարուած է: Գրեթէ ոչինչ:

Կար ժամանակ, երբ Եւրոպա գտնուող քանի մը մտաւորականներ գրեթէ նահատակի գործ կը կատարէին քաղաքական մարզին մէջ: Ծանօթը կը յիշեմ «Pro Armenia»ն: Հրապարակի վրայ ունի՞նք արդեօք զայն յիշեցնող երեւոյթ մը: Ոչ դժբախտաբար: Եւ այս պարտականութիւնը կը ծանրանայ ամբողջապէս նոր հասակ նետած մտաւորականներու, արեւմտեան դաստիարակութեան տէր դարձած հայ երիտասարդներու ուսերուն վրայ: Դեռ աւելին,— ընդհանրական համալսարաններու մէջ ուսած ու թրծուած հայ երիտասարդները աւելի շատ կը հեռանան հայկական կեանքէն եւ ժողովրդական խաւերէն, առաջին օրինակը տալով ազգային կազմալուծման եւ այլասերման:

Անշուշտ բացառութիւնները յարգելի են եւ ատոնց մէջ, անտարակոյս առաջին տեղը բռնողներէն մին, կիրակի օրուան մեր բանախօսն է՝ Հ. Փաստրմաճեան, որդին [illegible] յեղափոխական եւ հայրենասէր, Արմէն Գարոյի (Գարեգին Փաստրմաճեան).

Հաճոյքն ունեցած եմ զինք ճանչնալու 1921ին Կրենոպլի մէջ. Դեռ [illegible] ատեն, այն ատեն արդէն, ցոյց կու տար ամենախոր հետաքրքրութիւն հայկական գործերու մասին, կարդալու, ուսումնասիրելու, եւ [illegible] մասնաւոր ճաշակ եւ տենչ ունէր ինչ որ զինք կատարելութեան [illegible] հետզհետէ:

Հ. Փաստրմաճեան [illegible] բազմաթիւ [illegible] ուր մասնաւորաբար [illegible] է Զուիցերական բանակի [illegible] զինուորական [illegible]. Այդ զինուորականներէն կարելի է [illegible] Շթայնգուէլ, Մէյըր եւ [illegible] Անդամ է «Ամերիկեան Զինուորական» [illegible] Միութեան, եւ սոյն ընկերութիւնը Հ. Փաստրմաճեանին յանձնած է պատրաստութիւնը «Լեհոնային պատերազմ»ի վրայ [illegible] ուսումնասիրութիւն մը, որ [illegible] լոյս պիտի տեսնէ [illegible].

Ներկայիս Հրանտ Փաստրմաճեան կ'աշխատի իբրեւ խորհրդական [illegible] եւրոպական զանազան [illegible] հիմնարկութեանց համար:

Ան երեք տարի դասախօսած է [illegible] համալսարանին մէջ: [illegible] Chambre de Commerce Internationale [illegible] պաշտօնական կամ [illegible] միջազգային կազմակերպութեանց [illegible] կեդրոնական [illegible]:

Իր դասախօսութեան նիւթը կ'ըլլայ՝ 1914էն 1921ի հայ զինուորական գործողութեանց ամենախոր վերլուծումը, որուն համար օգտուած է [illegible] եւ օտար բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններէ եւ հրատարակութիւններէ:

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք հայ երիտասարդներուն, մտաւորական դասին եւ մեր ռազմիկ ընկերներուն հոծ բազմութեամբ ներկայ ըլլալ անոր [illegible] դասախօսութեան:

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐ[illegible]

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Գ. Ժօրժ Մոնէ, երկրագործութեան նախարարը, ճառ մը խօսելով Լիոնի մէջ, [illegible] յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Տասը ամիսէ ի վեր ամէնքս ալ կը ջանանք իրականացնել ինչ որ [illegible] Պլում ինք պիտի ուզէր իրագործել: Այս երկրին գործերուն [illegible] Թեան վարչապետութիւն մը տալ [illegible] մեր գլխաւոր մտադրութիւն [illegible] Գիտենք թէ ուր կ'երթանք, գիտենք թէ ուր կ'ուզենք տանիլ այս երկիրը. Մենք գիտէինք կանխաւ մեր պատասխանատուութիւնները, որովհետեւ կանխաւ ամէն ինչ հաստատուած էր մեր միտքին մէջ: Կ'աշխատինք [illegible] անհեթեթութիւնը դրամատիրական վարչութեան՝ որ [illegible] հարստութիւնները կը բազմապատկէ, [illegible] արտադրողներուն [illegible] աղքատանալու անկարգութեան մէջ [illegible] Մենք կը կարծենք [illegible] բան մը փոխեցինք դրամատիրական անկարգութեան մէջ, որով զօրաւոր [illegible] կերպով կը [illegible] ճառերուն [illegible] ինչպէս նաեւ [illegible]

ԳՐՈՒՑ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

2.— ԵՐԵՔ ՍՈՒԼԹԱՆՈՒՀԻՆԵՐԸ— ՖԵՀԻՄԷ, ԽԱՏԻՃԷ, ՖԱԹԻՄԷ

Գրեց՝ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Տեղէն ցատկեց Զօհրապ, մօտեցաւ նախագահին եւ գոչեց. «Հոս ոչ մզկիթ է, ոչ ալ մեդրեսէ, հոս Օսմանեան [illegible] է եւ միայն Օսմանեան [illegible]

Ընդհանուր դատախազը— որ դասին հանրային կարծիքին հետ առնչութիւն ունենալուն պատճառաւ ներկայ կը գտնուէր՝ [illegible] որ Ֆեթվան կարդացուի: [illegible] նեցին անոր տեսակէտը եւ կարդացուեցաւ Ֆեթվան որ ահաւասիկ.

«Ըստ իսլամական օրէնքի, Իսլամներու խալիֆա եւ Օսմանեան պետութեան փադիշահ եղող անձ մը, այդ հանգամանքով, պետական գանձէն դրամ պահանջելու կամ պետական գանձին դէմ դատ բանալու իրաւունք ունի՞: Պատասխան.— « Ոչ »:

[illegible] պէյ, որ յանկարծ ունկնդիր էր Ֆեթվայի ընթերցումը, հանդիսաւոր ձայնով մը ըսաւ.

«Այս պետութիւնը իսլամական պետութիւն է եւ իսլամ պետութեան օրէնքը՝ «իսլամ»ի օրէնք է, հետեւաբար կը պահանջեմ որ խոնարհիք այդ օրէնքին առջեւ եւ մերժէք սուլթանուհիներուն դատը»:

Մինչ Ֆեթվան կը կարդացուէր՝ մենք կը պատրաստուէինք արդէն մօլլային յարձակումի մը:

«Դուն պատժական կողմը վեր առ, ես ալ քաղաքայինը, որ երեսփոխանի դիրքիս աւելի հաշտ կուգայ» ըսաւ յուսահոգին: Այնպէս ալ ըրինք:

Ոտքի ելայ եւ սա իմաստով խօսեցայ

«Երբ հիմա, այս դատավարութեան ունկնդիրներէն մէկը, անկցի Սահմանադրութիւնը եւ կեցցէ Շէրիաթը գոչելու ըլլայ՝ ի՞նչ ընթացք պիտի բռնէք: Կ'ենթադրեմ թէ պիտի ձերբակալէք եւ պատժական օրէնքին համաձայն հետապնդումներու պիտի ենթարկէք: Չեմ գիտեր թէ ընդհանուր դատախազը ինչ պատիժ պիտի պահանջէր անոր դէմ, բայց թող ներէ ինծի երբ իրեն յիշեցնելու ըլլամ, թէ Մարտ 31ի դէպքին «Կեցցէ Շէրիաթը, անկցի Սահմանադրութիւնը» պոռացողներէն մէկ քանին Պայազիտ հրապարակը կախել տուաւ ...: Արդ, հիմա որ Շէրիաթը պահանջողները նոյն ինքն օրուան եւլեմաական նախարարը, նոյն ինքն օրուան երեսփոխանները եւ leaderներն են, Սուլթան Մուրատի աղջիկները պիտի ուզէին գիտնալ, թէ արդեօք միեւնոյն չափը ու միեւնոյն կշիռը պիտի գործածէ՞ք այդ երեւելիներուն հանդէպ ...

Արդարեւ, նախարար, երեսփոխան, leader, հոս քիչ առաջ, նախատեցին Սահմանադրութիւնը, փորձեցին սպաննել զայն եւ շնական պաղարիւնով մը հրաւէր ուղղեցին ձեզի որ պատրաստուիք կատարել Թաղումի կարգը: Սահմանադրութեան 4րդ յօդուածին համաձայն կայսեր եւ կայսերական գերդաստանին իրաւունքները եւ թոշակները Ազգին նուիրական պարտքը կը կազմեն: Մեր դատը կը կռթնի այս յօդուածին եւ այնքան պարզ ու պայծառ է, որքան յօդուածը ինքնին: Մեր հակառակորդները որ ուրիշ շրջանակներու մէջ ինքզինքնին Սահմանադրութեան ախոյեան կը հռչակեն, հոս ձեզմէ պահանջեցին որ Սահմանադրութիւնը խարոյկի դատապարտէք եւ Ֆեթվան միայն դաւանիք՝ իբր հիմնական օրէնք Օսմ. պետութեան: Ձեզի ուրեմն կը մնայ կատարելիք մէկ բան միայն, այն է զգացնել այս պարոններուն, թէ այս երկրին մէջ գոյութիւն ունի դատական իշխանութիւն մը, որ ի հարկին կ'իջեցնէ — կամ միջոցներ ձեռք կ'առնէ իջեցնել տալու համար - օրէնքին ապտակը բոլոր անոնց, նախարար կամ երեսփոխան, որ կը յանդգնին դաւաճանել պետութեան հիմնական օրէնքին դէմ, որ Սահմանադրութիւնն է: Իսկ եթէ — ինչ որ պիտի չուզէի հաւատալ — դուք ալ փորձուէիք հետեւիլ անոնց հոսանքին՝ լաւ կ'ըլլար, որ վճիռ արձակելէ առաջ, յիշէիք անգամ մը իրաւաբանութեան սա անխախտ սկզբունքը, թէ պայմանագիր կողմերէն մէկը եթէ թերանայ պայմանագրութեան իր վրայ դրած պարտաւորութիւններուն մէջ, իրաւունք տուած կ'ըլլայ միւս պայմանագիր կողմին՝ պահանջելու պայմանագրութեան խզումը: Մի մոռնաք թէ Սահմանադրութիւնը տեսակ մը պայմանագրութիւն է Օսմանեան գերդաստանին եւ Ազգին միջեւ: Եթէ Ազգը այդ պայմանագրութիւնը չուզէ յարգել, Օսմանի գերդաստանն ալ իրաւունք կը ստանայ Սահմանադրութիւնը չեղեալ նկատելու »...

Այս թէզը ընդլայնեցի եւ խօսքին կարգը ընկերոջս անցուցի:

Զօհրապ ոտքի ելաւ:

— «Ինչպէս որ Խոսրովեան ըսաւ, մեր հակառակորդները Սահմանադրութեան հայհոյեցին. ես պիտի աւելցնեմ թէ իսլամական կրօնքին ալ հայհոյեցին, որովհետեւ կրօնքի մը հայհոյել է, երբ անոր կը վերագրուին դարու մը պահանջներուն համար յերիւրուած ծիծաղելի տրամադրութիւններ: Այդ Ֆեթվան, որ հիմա հոս կարդացուեցաւ, խեղաթիւրեալ ֆեթվա մըն է: Իսլամութեան առաջին դարուն մէջ հանրութեան ծառայելը Աստուծոյ ծառայել կը նշանակէր, որովհետեւ հանրութեան մատուցուած ծառայութիւն մը Աստուծոյ կրօնքը համարուող իսլամ կրօնքին մատուցուած կը նկատուէր: Այս կերպով ոչ միայն Խալիֆան, այլ ժողովուրդին միւս ծառայողները — դատաւոր կամ զինուոր — դրամական վարձատրութիւն չէին փնտռեր: Բայց յետոյ, երբ իսլամները քաղաքային մատով պետութիւն կազմեցին՝ [illegible] դիրքը փոխուեցաւ. զգացին որ պետութիւն մը պէտք ունի քիչ շատ կանոնաւոր բանակի, բազմաթիւ դատաւորներու, նոյնքան եւ աւելի քաղաքային պաշտօնեաներու, ուսուցիչներու, եւայլն, եւայլն, եւ ասոնք ապրելու համար դրամի կը կարօտին: Ցնորութիւն է պնդել թէ Հարուն էլ Ռաշիտի օրով Պաղտատի մէջ կամ Շամի մէջ Խալիֆան, դատաւորը, [illegible], ուսուցիչը՝ ձրի կ'աշխատէին: Բայց վայրկեան մը ընդունինք [illegible] պէյի հետ թէ այս Ֆեթվային կրկնած վարդապետութիւնը հին ատենը բոլոր իսլամ պետութիւններուն մէջ ի զօրու էր:

(8)

(Շար.

ձիններուն սակը: Բայց բոլոր այս բարենորոգումները չեն կրնար լիուլի արդիւնաւորուիլ, եթէ կառավարութիւնը չունենայ գործաւորական սէնտիքաներուն եւ գործակցականներուն համախումբ եւ աներկբայ աջակցութիւնը: Միայն թէ պէտք է զգուշանալ յախաղանց ռճապարելէ: Ամէն բան կարելի չէ մէկ անգամով ընել: Մեր ծրագիրը տակաւին չէ իրագործուած. Աւելի հեռու երթալէ առաջ պէտք է ներկայ հանգոյցը ամրացնել: Ժողովուրդին ներքին խաղաղութիւնը: Ընդդիմադիրներն ոմանք փափաք յայտնեցին որ Լէոն Պլումի կառավարութիւնը վախնայի, որպէսզի անյապաղ բացուի յեղափոխական ճանապարհը: Կը խորհիմ որ սարկա վտանգ է, քանզի Մեր կառավարութիւնը չէ [illegible]. Լէոն Պլումի աղդեցութիւնը չէ դադրած մեծնալէ երկրին մէջ՝ ուր իր ձայնը հետզհետէ աւելի կ'ունկնդրուի: Անշուշտ, գործաւորական զանգուածը պատրաստ է բոլոր ճակատամարտներուն համար, բայց մենք իրաւունք ունի՞նք մեթէ զայն խորտակելու զարհուրելի արկածախնդրութեան մը մէջ, որով իր [illegible] շատ դիւրաւ կրնայ տանիլ արինարբու եւ քաղաքական դաժանութեան մը:

Ու յետոյ, Ֆրանսա կղզիացած չէ: Վանկութիւններ, չզգալուած ախորժակներ աչք տնկած են անոր: Խաղաղութիւնը Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համաձայնութեան թելէն կախուած է: Պլումի քաղաքականութեան հրաշքն է որ պաշտպանեց եւ զօրացուց այս համերաշխութիւնը, մինչ Հինաւուրց [illegible], ատենապետ եւ Սովետներու անհամաձայն [illegible] պաշտպան էր Սպանիոյ ապստամբ զօրավարներուն քան Ժողովրդական [illegible]: Նմանապէս մեր անտեսական քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ սերտ համաձայնութեամբ երթալու բրիտանական եւ ամերիկեան ժողովրդավարութիւններուն հետ.

Մեր մեծ ցանկերէն մին այն եղած է որ գործաւորները մեր կոչերուն մըտիկ չեն ըներ, որպէսզի ճիշդ ժամանակին բացուի Փարիզի Միջազգային Արուեստահանդէսը: Աշխատանքներուն մէջ պէտք է նկատի առնել հասարակաց շահը: Անկէց զատ, պէտք չէ անտեսել ուղածին պէս ապստամբի մեքենային յառաջդիմութիւններուն դէմ: Մեքենան է որ պիտի աղատագրէ գործաւորը, թեթեւցնելով անոր յոգնութիւնը եւ պարապոյ ժամեր ապահովելով անոր: Ինչ որ մեր ձեռքէն եկաւ՝ ըրինք գործաւորական եւ գիւղացիական կազմակերպութիւնները նպաստելու համար: Կը խնդրենք որ իրենք ալ մեզի վստահին, ոչ թէ կուրօրէն, այլ աչքաբաց վստահութեամբ, քննադատելու պատրաստ, բայց հաստատ մտադրութեամբ միաբան մնալու եւ աշխատելու գործաւորական դասակարգին եւ խաղաղութեան յաղթանակին համար:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնլի եւ մելանով .

Զ. Ռ. Մ.Ի ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔԸ

Կիրակի կէս օրէ յետոյ տեղի ունեցաւ Փարիզի Զոմի մասնաճիւղի կազմակերպած խնճոյք հաւկթախաղը:

Ընտանեկան սեղմ ու տաքուկ շրջանակի մը մէջ եւ առհասարակ Զոմականներ տիկիններով ու փոքրիկներով եկած տեղ էին գրաւած: Կարծես ամէնքն ալ մէկ ընտանիքի անդամներ ըլլային, այնպէս պարզ ու անկեղծ վերաբերում ունէին իրարու հանդէպ: Գոնէ այդ տպաւորութիւնը կը կրէ դուրսէն դիտող մը:

Հանդէսին սեղանապետութիւնը յանձնուեցաւ Գ. Ա. Յովհաննէսեանին որ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր հայրենիքը» եւ «Մշակ Բանուորը»: Սեղանապետը իրեն յատուկ սրամտութեամբ խանդավառութիւն ստեղծեց: Ապա խօսք տուաւ Միութեան անդամներէն Գ. Ա. Թանէտանեանի որ պատմականը ըրաւ աւանդական հաւկթախաղին եւ թելադրեց որ Զոմականները անվթար պահեն մեր նախնիքներու այս գեղեցիկ սովորութիւնները եւ ամէն տարի հաւաքուելով զուարթ ու հաճելի պահերու մէջ ոգեկոչեն անոնց յիշատակները

Ետոյ Տիկ. Գաբիկեան մեծ զգացումով երգեց «Միրանի ծառը»: Տիկնանցէն Օր. Վ. Գասպարեան երգեց եւ արտասանեց յաջողութեամբ: Նոյնպէս յաջողութեամբ երգեցին Տէր եւ Տիկ. Գալոյեան, Գ. Ս. Էֆխանեան, եղան հայկական շուրջպարեր, ինչպէս «Հոյ Նար», «Հայօն կօնաէ» եւն.: Ապա Օնոսեանի նուագախումբը հնչեցուց եւրոպական եղանակներ եւ զոյգերը սկսան դառնալ մինչեւ գիշերուան ժամը 12:

Ներկաները սոյն ընտանեկան հաւաքոյթէն բաժնուեցան լաւագոյն յիշատակներով:

Օ. Կարապետեան

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՂԱՐԱԲԱՂ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆՃՈՅՔԸ

Ապրիլ 5ի կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշերուան 12ը, Օրթիքիւլթիւրի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ղարաբաղ - Զանգեզուրի Հայր. Միութեան խնճոյք - հանդէսը, մեծ խանդավառութեամբ Այսպիսի խնճոյք - հանդիպումներ (բանւոր) տեղի կ'ունենային Կովկասի մէջ, տօն օրերուն, մանաւորապէս Բագու եւ Թիֆլիս:

Հրաւիրուած էին նոյնպէս բաւական թիւով ոչ - Ղարաբաղցիներ բոլոր խաւերէն, մանաւորապէս դրադէտներ, հանրային - քաղաքական գործիչներ եւ Ժամուլի ներկայացուցիչներ: Ժամը 4ին փոխ նախագահ Գ. Տ. Բէգզատեան երկու խօսքով բացաւ խնճոյքը: Գեղարուեստական, երաժշտական ու գրական բաժինը յաջողապէս կը վարէր դերասան Ա. Շահխաթունին, ջերմ ծափերու մէջ: Երգեցին Գ. Գ. Ղուկասեան, Իսահակեան, Մ. Արղումանեան եւ Օր. Առաքելեան ընկերակցութեամբ դաշնակի:

Ընթրիքի ընդհանուր սեղաններու շուրջ բոլորուած էին մօտ 250 հոգի: Հայր. Միութեան վարչութեան նախագահ Գ. Աբրահամ Ղուկասեան ողջունեց հայրենակիցները եւ բարեկամները որոնք եկած էին բաժանուելու այս ձեռնարկը: Այս առթիւ յայտնեց որ միութիւնը պիտի ունենայ իր սեփական անկիւնը տրամադրելու համար բոլոր հայրենակիցներուն, առանց խտրութեան, աշխարհագրական դիրքին ու տեղին ու գաւառին. «Հայ ժողովուրդը բարձր է ու վեր է ամէնից»: Այս ճառէն վերջ ներկաները յոտնկայս երգեցին «Մեր հայրենիք»ը: Ետոյ խօսեցան փոխ - նախագահ բժիշկ Ս. Մելիք, Տիկին Ա. Բուդաղեան, Ա. Խատիսեան, Ա. Համալեան, Տ. Բէգզատեան, Ա. Զօպանեան, քանդակագործ Կիւրճեան: Հանդէսին ոգեւորութիւնը կը կրկնապատկէին Թառեա ժորժն ու Արզաբը: Հանդէսին մէջ ամէն ինչ հայկական էր, խօսքը եւ գրոյցը, պարը, երգը, նուագը եւն., համաձայն Ղ. - Զ. Հայր. Մ. Վարչութեան որոշման, թէեւ ներկաներուն մէջ կային բազմաթիւ Ֆրանսացի, ռուս, վրացի եւ ուրիշ օտար հիւրեր: Խնճոյքի անթերի կազմակերպութեան համար մեծ աշխատանք թափած էին տիկիններ Ս. Բէգզատեան, Ա. Բուդաղեան եւ Ն. Զաւրեան եւն.:

Տ.

ՍԹԱՆՈՁՑԻՆԵՐՈՒՆ

Վերջերս կոչ մը կարդացինք Սթանոզցիներու անունով: 25 հայրենակիցներով կազմուած է «Սթանոզի Վերաշինաց Հայր. Միութիւնը», միակ նպատակ ունենալով մեր ծննդավայրի անունով համեստ գիւղակ մը շինել մեր հայրենիքին մէջ:

Այս կոչը կարդացող մը առաջին առթիւ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ Սթանոզցիները դեռ նոր է որ կը կազմակերպուին հայրենակցական հողի վրայ, մինչդեռ իրականութիւնը այն է որ մենք տարիներէ ի վեր կազմակերպած ենք Հայր. Միութիւն մը, Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներու մասնաճիւղերով եւ մանաւորապէս Իսի լէ Մուլինոյի մեր մասնաճիւղով եւ երբ այսօր մայր միութենէն անկախ, նոյն իսկ անոր հակառակ Վերաշինաց կազմելու պատրուակով կոչ կ'ուղղուի մեր հայրենակիցներուն, կը նշանակէ թէ որդը մեր մէջ ալ մտած է եւ կամ մտնելու կ'աշխատի:

Սթանոզցի հայրենակիցներ, դուք, դուք բոլորդ ալ անշուշտ ծանօթ էք, մանաւանդ սա վերջին հինգ տարիներու ընթացքին «Վերաշինաց»ի կեղծ դիմակին տակ հայրենակցականները պառակտող, դուրսէն եկած ծանօթ չարժումին, որ այնքան աւերներ գործեց:

Մենք շատ աւելի լաւ կը գիտակցինք թէ ապագայ ազատ մեր հայրենիքի կերտիչը՝ խորհ Հայաստանի վերաշինութեան նպաստել, նուիրական պարտականութիւն է բոլորիս համար: Բայց գիտենք նաեւ որ մենք ունինք աւելի մեծ պարտականութիւն մը մեր հայրենիքի ապագայ քաղաքացիներու՝ երիտասարդ սերունդի փրկութեան խնդիրը: Ահա թէ ինչու համար մեր հայրենակցականը մինչեւ այժմ իր ամբողջ գործունէութիւնը նուիրած է այս վերջին աշխատանքին, զոր կը նկատենք աւելի նուիրական ու աւելի անհրաժեշտ մեր հայրենիքին համար:

Նորակազմ Վերաշինացը իր այդ յայտարարութեամբ, կ'ոգեկոչէ մեր ծննդավայրի նահատակներու յիշատակը, կը յիշէ մեր բազմաթիւ հայրերն ու եղբայրները, որոնք ինկան թրքական վայրագ բռնաւորութեան հարուածներուն տակ, հայրենիքի կարօտը իրենց սրտին, եւ այս մեր նահատակներուն յիշատակը յաւերժացնելու համար կը թելադրէ մեր աւերակ ծննդավայրի անունով կանգնել Նոր Սթանոզը, «խորհրդային» հայրենիքին մէջ: Ի՞նչպէս կրնաք հաշտեցնել դուք, սիրելի հայրենակիցներ, մեր նահատակ հայրերու յիշատակը եւ խորհրդային իշխանութիւնը ...

Կոչին ամբողջ բովանդակութիւնը կ'ապացուցանէ թէ այս շարժումն ալ կը կառավարուի այն ձեռքերով, որոնք պատճառ եղան միւս հայրենակցականներուն քայքայման:

Հայրենակիցներ, մինչեւ հիմա մենք մեր միութեամբ եւ ազգային արժէքներու պահպանման նախանձախնդրութեամբ գնահատանքի արժանացանք դաղթաշխարհի մեր ազգակիցներու կողմէ, մինչեւ հիմա մենք մեր կարելին ըրինք, մեր երիտասարդ սերունդին հայեցի դաստիարակութեան համար, մենք Հայաստանի արժանի քաղաքացիներ պատրաստելու գործին մէջ մեր ծառայութիւնը բերինք մեր ուժերուն ներած չափով, եւ դեռ կը շարունակենք այդ ուղղութեամբ, մինչեւ այն օրը երբ մեր հայրենիքը կարող կ'ըլլայ մեզ իր գիրկը ընդունելու: Եթէ այդ հայրենիքի վերաշինութեան կարգը մեզի ալ գայ, մենք Սթանոզցիներս չէ որ պիտի ընկրկինք, սակայն անկէց առաջ, ինչպէս վերը ըսինք, մեր առաջին պարտականութիւնն է, հայրենիքին արժանի քաղաքացիներ պատրաստել:

Ուրեմն կոչ կ'ընենք ձեր արթնամտութեան եւ խոհեմութեան չխաբուիլ դուրսէն թելադրուած վնասակար շարժումներէ, որոնց նպատակն է քայքայել ու պառակտել բոլոր ազգ. կազմակերպութիւնները: Բոլորդ անխտիր երես դարձուցէք «Վերաշինաց» անունին տակ կուսակցականութիւն խաղցող եւ հայրենիքի անունը շահագործող այդ քանի մը ղեկավարներէն: Մի հաւատաք անոնց սուտ ու փուտ կոչերուն: Ընէք աւելի կուռ շարքերով միացէք մայր հայրենակցականին, որպէսզի միացեալ ուժերով կարողանանք դիմագրաւել մեզի սպառնացող հոկայ վտանգին որ «ձուլում» կը կոչուի, եւ որ մեր դուռն է արդէն: Այդպէսով տասնապատիկ աւելի օգտակար եղած կ'ըլլաք մեր հայրենիքին, քան անոնք որ օրն ի բուն Վերաշինաց հոլովելով պատակտումի եւ այլասերումի սերմեր կը ցանեն մեր եղբայրներուն սրտերուն մէջ:

Կեցցէ՛ հայ հայրենիքը, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցեն հայրենասէր ու ազգասէր, գիտակից մեր Սթանոզցի հայրենակիցները:

Վարչութիւն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գիւղական եւ աւանային Խորհուրդներին՝ նայած Խորհրդի գործունէութեան սահմանների մեծութեան, մէկ պատգամաւոր ոչ պակաս քան 25 բնակչից եւ ոչ աւելի, քան 150 բնակչից.

Իւրաքանչիւր շրջանային, քաղաքային, ռայոնական, աւանային եւ գիւղական Խորհրդի ընտրական նորմաները սահմանւում են «ՀԽՍՀ աշխատաւորների պատգամաւորների Խորհուրդների ընտրութիւնների վերաբերեալ կանոնադրութեամբ»՝ սոյն յօդուածում մատնանշուած ընտրական նորմաների սահմաններում:

Յօդ. 115. Ընտրութիւնների ժամանակ թեկնածուներն առաջադրւում են ըստ ընտրական շրջանների

Թեկնածուներ առաջադրելու իրաւունքն ապահովւում է աշխատաւորների հասարակական կազմակերպութիւնների ու ընկերութիւնների — կոմունիստական կուսակցական կազմակերպութիւնների արհեստակցական միութիւնների, կոօպերատիւների եւ երիտասարդութեան կազմակերպութիւնների, կուլտուրական ընկերութիւնների համար:

Յօդ. 116. Իւրաքանչիւր պատգամաւոր պարտաւոր է ընտրողների առաջ հաշիւ տալ իր աշխատանքի եւ աշխատաւորների պատգամաւորների խորհրդի աշխատանքի մասին եւ կարող է ամէն ժամանակ ետ կանչուել ընտրողների մեծամասնութեան որոշմամբ, օրէնքով սահմանուած կարգով:

— o —

ԳԼՈՒԽ X.

ԳԵՐԲԸ, ԴՐՕՇԱԿԸ ԵՒ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Յօդ. 117. Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան պետական գերբը բաղկացած է՝ Մեծ ու Փոքր Արարատներից, վերը արեւի ծագող ճառագայթների մէջ մուրճ եւ մանգաղ, միմեանց վրայ խաչաձեւ, կոխերը դէպի վար, ստորոտում՝ խաղողի որթ ողկոյզներով ու տերեւներով, աջ ու ձախ կողմերից՝ ցորենի հասկեր եւ աւելի բարձր՝ ձիթենու ճիւղեր: Պետական նշանի կրկնակի շրջագծերի արանքում մակագրուած է «Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութիւն» եւ «Պրոլետարներ բոլոր երկրների, միացէք»:

Յօդ. 118. Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան պետական դրօշակն է կարմիր գոյնի կտոր, որի ձախակողմեան վերին անկիւնում, կոթի մօտ պատկերուած են ոսկեգոյն մուրճ եւ մանգաղ եւ «ՀԽՍՀ» տառերը:

Դրօշակի լայնութեան եւ երկարութեան յարաբերութիւնն է՝ 1:2:

Յօդ. 119. Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան մայրաքաղաքն է Երեւան քաղաքը:

ԳԼՈՒԽ XI.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

Յօդ. 120. Հայկական ԽՍՀ Սահմանադրութեան փոփոխումը կատարւում է միայն Գերագոյն Խորհրդի որոշմամբ, ընդունուած նրա ձայների առնուազն երկու երրորդի մեծամասնութեամբ

(Վերջ)

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ

Ա. — Ֆրանսայի շրջանի գործադիր մարմինը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն բոլոր բարեկամներուն որոնք սատարեցին «Վարդանանց»ի հանդէսին յաջողութեան, մասնաւորապէս դերասան Գ. Յովէլի Ուղունեանի եւ տիկ. Ուղունեանին:

Արդարեւ Գ. Ուղունեան մեծ ջանքով եւ համբերութեամբ կրցաւ լաւագոյն կերպով գլուխ հանել Վարդանանցի պէս երկարաշունչ եւ բարդ գործ մը, այնպիսի տարրերով՝ որոնց մեծամասնութեան հայերէն լեզուն խորթ է: Իր ձեռք բերած յաջողութիւնը մեր բոլոր ակնկալութիւններէն վեր եղաւ, որուն համար շնորհապարտ ենք իրեն:

Բ.— Մարտ 30ին Ֆրանսայի շրջանի պետին ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ Փարիզի ԵՆԹաշրջանի նոր գործադիր մարմնի ընտրութիւնը:

Ենթաշրջանի աւագ պետ Սեդոր Սերոբեան, շրջանային պետի փոխանորդի առաջնորդ ընտրուեցաւ ատենապետ եւ ընդհ. քարտուղար, Բ. քարտուղար՝ Օր. Անահիտ Սերճանեան, գանձապահ՝ Զիլինկիրեան, գոյքապահ՝ Նիկոլեան, հաշուակալ՝ Աշոտ Սերճանեան, անդամներ՝ Ձերչեան, Այվազեան, Ղարիպեան:

Կը խնդրուի ազգ. կազմակերպութիւններէն եւ անհատներէն որ միայն Փարիզի եւ շրջաններու սկաուտական գործերուն եւ հրաւէրներուն համար դիմեն՝ Գ. Ս. Սերոբեանի, 1, rue du Sud - Ouest, Sceaux (Seine - et - Oise):

Սկաուտներու ներկայութիւնը խնդրող հրաւէրները գրկել առնուազն 15 օր առաջ:

Ի դիմաց Շրջ. Գործ. Մարմնի
Վազգէն Անդրէասեան, Հայկ Մէրկէրեան

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— «Բաժակ Հ. Տըլաչեի» առաջին մրցումը պիտի կատարուի Գիւսրաթի դաշտին վրայ, Թուէթ տր Լիոնին կողմը, Կրընոպլէն 3 քիլոմեթր, Ապրիլ 11ին, Վարոնի խումբին դէմ, որ եղանակի սկիզբէն ի վեր մասնակցած է 3րդ աւրիի ախոյեանական խաղերուն, եւ յաղթած Շաթի խումբին յիշեալ բաժակախաղին: Վերոյիշեալ խումբը մեզի հաւասար խումբ մըն է գրեթէ: Սակայն ես մեծ հաւատք ունիմ թէ մեր տղաքը պիտի յաղթեն, եթէ բոլորն ալ ներկայ ըլլան դաշտը եւ մանաւանդ կարգապահ: Անշուշտ գաղութն ալ պիտի ուզէ քաջալերել:

Տ. Սողոմոնեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (145)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Տիկին Աւետեան, զարնան մեր երկիրը, մանաւանդ Վարագայ սարն ու Գէշէշ Կէօլի շրջանը եղեմական պատկեր մը կը ներկայացնեն.

Խումբը վանքի պարիսպէն դուրս եկած, զմայլութեամբ կ'առաջանար: Վանքի հօտաղներէն հովիւ երիտասարդ մը, որ շատ մտերմօրէն կը խօսէր Գարեգինի հետ, առջեւէն կ'երթար, ճամբայ բանալով: Հայկի գետակին քով հասան, որտեղէն կը բարձրանար ձորը, ժայռի մը տակ նստան յոգնած հիւրերը: Այդտեղէն, շատ չհեռու, կ'երեւար Վերին Վարագի ղիրքը, իսկ անոր կուշտին բարձրացած Վարագայ սարի ամենաբարձր գագաթներէն Աստղկան բերդը, քիչ աւելին՝ Գալիկա գագաթը:

- Ախ, ի՛նչպէս կ'ուզէի որ շուտով դարունը գար,— բացագանչեց տիկին Աւետեանը,— մէկ բարձրանամ մինչ Աստղկան բերդը: Սիրելի բժիշկ, Թուաստանի մէջ ես բոլորովին սաբերու չհանդիպեցայ:

— Թուաստանը անվերջ տափաստան մըն է,— ժպտաց Գալլիմը, ըն-քանչացած շրջապատի ամէնի գեղեցկութիւնով Հայաստանի ինչպէս կ'երեւի, սարերու ժամադրավայրն է:

— Իսկ ինչո՞ւ Աստղկան բերդ կը կոչեն դղեակը, - դառնալով Գարեգինին, հարցուց հարցատէր տիկին Աւետեանը:

— Մեր մատենագրութեան մէջ այդ մասին որոշ յիշում մը չկայ, բայց աւանդաբար կը պատմեն, եւ շատ ալ հաւանական է, որ տասնեակ դարեր առաջ, երբ քրիստոնէութիւնը մուտք չէր գործած Հայաստան, այդտեղ կառուցուած լինէր Աստղիկ աստուածուհիի մեհեանը: Դեռ մինչեւ օրս ալ, արեւելեան կողմի վրայ կ'երեւին հաստ պատի մը հետքերը:

— Շա՜տ, շատ պիտի ուզէի բարձրանալ հոն,— հառաչելով ըսաւ տիկին Աւետեանը.— կ'երեւակայեմ թէ ի՜նչ չքեղ համայնապատկեր մը պիտի պարզուի այդ բարձրութենէն .

— Իսկ դուք պիտի չուզէի՞ք տեսնել Աստղկան բերդը,— քնքշօրէն հարցուց Գարեգինը, որ Սոնիայի հետ՝ խմբէն քիչ մը հեռու նստած էր:

Գարեգինի ձայնին մէջ խանդաղատանք մը, անզօրարկելի ջերմութիւն մը կար: Բառերը չրթները կ'արտասանէին, իսկ ձայնը, սրտէն կուգար՝ բոլորովին փոխելով բառերու իմաստը:

Սոնիան հանդարտօրէն գլուխը բարձրացուց ու ուղիղ Գարեգինի դէմքին նայեցաւ: Այնքան պերճախօս էին երիտասարդի աչքերը, որ Սոնիան ըմբռնեց անոր հոգւոյն մէջ փոթորկուող զգացումը: Մինչ այդ, դեռ քաղաքը եղած ժամանակ Սոնիան զգացեր էր Գարեգինի հոգեկան վիճակը, թէեւ իր կողմէն ընկերական պարզ վերաբերմունք մը ցոյց տուած էր անոր հանդէպ, ու ոչ մէկ խօսքով չէր քաջալերած զայն: Սոնիան, Գարեգինին նայելով, տխրօրէն գլուխը օրօրեց, ու ձեռքը քնքշօրէն անոր թեւին դնելով՝ ըսաւ.

— Պարոն Գարեգին, ես ձեզ շատ կը յարգեմ, մենք լաւ բարեկամներ պիտի լինինք:

— Միա՞յն բարեկամներ,— չրթները կծելով հարցուց Գարեգինը դըժ-ուարութեամբ շնչելով:

- Այո՛, բարեկամներ, լաւ բարեկամներ:

Գարեգինը ընկճուած եւ սաստիկ շփոթած՝ գլուխը կախեց, անորոշ հայեացքը կեդրոնացնելով ձիւնէն դուրս ինկած ցօղունի մը վրայ, որ քամիէն կը դողար: Ակամայ իր զգացումը մատնած էր ու աղջիկը առանց այլեւայլի խնդրած՝ որ բարեկամ մընալով գոհանայ

— Բայց ես սկսայ սառիլ,— ոտքի ցատկելով պոռաց տիկին Աւետեանը,— քիչ շարժինք: Ա՛յ կ'ուզէ՞ք, քիչ մըն ալ վեր բարձրանանք ձորով:

Բոլորն ալ ոտքի ելած՝ պատրաստուեցան ձորն ի վեր երթալու, երբ վանքի հօտաղ Մրտօն, մօտենալով Գարեգինին՝ ըսաւ.

— Ճաշի ժամանակը անցեր է: Հիմա ձեր վերադարձին կը սպասեն: Մէկ ալ, տեսէք, սարի գագաթը ըռկաւ խառնուիլ, բուք պիտի փրթի:

Իրօք, Աստղկան բերդի եւ Գալիկայի գագաթի շուրջը կարծես թէ նոսր մշուշ մը պատած էր: Այդ յաբուրժ մշուշը երբեմն կը խտանար գագաթի շուրջ բոլորը, երբեմն ալ բոլորովին կը փարատէր, կարծես թէ գոյութիւն ունեցած չլինէր: Փորձառու մարդ մը անմիջապէս կրնար հասկնալ, որ հիւսիսի քամին սկսած էր փչել, եւ որ հետզհետէ թափ առնելով դիւական պարի մը պիտի փոխուէր շուտով: Բնութեան գիրկը մեծցած հօտաղ Մրտոյի համար, այդ հազիւ նշմարելի մշուշը անխախտելի նախազգուշական էր գալիք փոթորկին, որ Հայաստանի բարձունքներուն վրայ անսանձ կատաղութեամբ կ'ռոնայ՝ ամէն տարի բազմաթիւ մարդկային կեանքեր խլելով:

Հայաստանի մէջ ձմեռնահիւէն վերջ բուքը, ամէնէն ահաւոր աղէտը կը համարուի, երբ հիւսիսի քամին ամեհի թափով կը սուրայ՝ գետնի ձիւնը աւելը տանելով իր հետ, գազանի նման կաղկանձելով ոլորապտոյտ կը դառնայ ձորերու մէջ կամ ճամբաներու վրայ, պարզապէս խեղդելու մարդիկ եւ կենդանիներ, եւ կամ ձիւնի թանձր շերտերու տակ թաղելով զանոնք:

— Լաւ է եա վերադառնանք, մէկ երկու ժամէն փոթորիկ պիտի բարձրանայ,— խորհուրդ տուաւ Գարեգինը,— ու վայ անոնց որ դուրսը պիտի գտնուին այդ պահուն:

— Իսկ որքա՞ն կը տեւէ փոթորիկը:

— Մ՞վ կարող է ըսել, տիկին Աւետեան, թերեւս հինգ վեց ժամ, թերեւս ամբողջ օր մը:

— Այդ պարագային, ի՞նչպէս կը պաշտպանեք ձեր ընկերները հաւաքուին այս գիշեր:

— Ցեղափոխականներու աստուածը զօրաւոր է,— ժպտելով պատասխանեց Գարեգինը ու խօսքն ուղղելով մնացածներուն՝ ըսաւ.— Լաւ է՝ մըտիկ ընենք Մրտոյի խորհուրդին եւ վերադառնանք վանք: Շատ ուշացանք:

Ճաշէն վերջ, ոմանք գացին որսանոցի դղրոցն այցելելու, իսկ ոմանք քաշուեցան իրենց սենեակները՝ հանգստանալու համար: Սոնիան դղրոց այցելողներու հետ էր: Դիրմանեանի պատասխանութեան ներկայ լինելէ վերջ, մինչ ընկերները վերադարձան, Սոնիան աւագ ուսուցչի հետ դասարանէն դուրս գալով՝ մտաւ ուսուցչանոցը .

Դիրմանեանը քաջածանօթ էր Հայոց պատմութեան, բայց մանաւանդ Վասպուրականի տեղագրական պատմութեան, այցելած էր շրջանի բոլոր պատմական վայրերը, աւերակները, վանքերը, պտտած էր բոլոր գաւառները, խնամքով հաւաքած էր հոս ու հոն ինկած քարերու արձանագրութիւնները կրշողիր մագաղաթեայ գրքերու յաւելուածները, ժամանակագրական յիշատակարանները: Սոնիան, պատուհանի քով նստած, հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէր Վարագայ վանքի անցեալ պատմութիւնը, որ գարերու հնութիւն ունէր Խրիմեան Հայրիկի վանահայրութեան շրջանի մասին, երբ այդ պայծառ իմացականութեան տէր վարդապետը 1860ին կը վառէր Հայաստանի այդ եռ ինկած շրջանին մէջ ազգային զարթօնքի լուսատու փարոսներէն մէկը:

— Վարագայ վանքը հայութիւնը մարմնաւորող խորհրդանշանն է, խօսքը ամփոփեց Դիրմանեանը,— բազմաթիւ անգամներ այս մեծ վանքը թալանուեցաւ Թուրքերու եւ Քրտերու կողմէ, ամէն անգամ ալ, չանցած հինգ վեց տարի, աւերակներու մէջէն նորէն բարձրացած, ծաղկեցաւ վանքը:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

թեան ամենակարեւոր պաշտօնն ըլլալով, իր անուանումը կը համարուի համակրանքի փայլուն ապացոյց մը.

Գ. Սուրից ամուսնացած է եւ ունի երկու աղջիկներ, որոնց մէկը՝ ճարտարապետ-երկրաբան՝ կը բնակի Մոսկուա, միւսը՝ 15 տարեկան, կ'օգնէ հօրը:

Իտալիա կ'ամրացնէ Կարմիր ծովու ափերը

Իտալական կառավարութիւնը երեկ. ժողովին ներկայացուց Նաւային տեղեկագիր-նախահաշիւը, ուր ուշադրութեան կը հրաւիրուի Անգլիոյ հետեւեալ ծրագիրներուն վրայ.— 1. Նաւային կայանի մը բացումը Սինկափուրի մէջ.— 2. Ցամաք վայրի մը փնտռուիլը՝ նաւային կայան մը հաստատելու համար արեւելեան Միջերկրականի մէջ.

Տեղեկագիրը յետոյ կը թելադրէ ամրացնել Կարմիր Ծովու եւ Հնդկական ովկիանոսի իտալական նաւային կայանները, որոնք հողբալի կերպով անբաւական էին եթովպական պատերազմին ատեն: Այս բացատրութենէն կը հետեւի թէ Իտալիա մօտերս պիտի ամրացէ Տիմէյրահ կղզին եւ Կարմիր Ծովու այն հողաշերտը որ կը գտնուի Պապ-էլ-Մանտէպի նեղուցին դիմացը. («Աստուածաշունչին «Արցունքներու Դուռը»):

Իտալիոյ ծովային օդատորմիղը ամբողջովին պիտի վերանորոգուի: Նաւային քաղաքականութեան գլխաւոր սկզբունքը պիտի ըլլայ պաշտպանութիւն օդային յարձակումներու դէմ: Այս տարուան նաւային նախահաշիւն է 20.500,000 անգլ. ոսկի,— 7,000,000 ոսկի պակաս անցեալ տարուան վրայ:

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Անգլիական մարտանաւ մը Մայորքա գնաց, բացատրութիւն պահանջելու համար ապստամբ իշխանութենէն՝ անգլիական շոգենաւի մը ռմբակոծութեան մասին:

Ուրիշ ապստամբ թնդանօթակիր մը երբ կը փորձէր խուզարկել անգլիական փոխադրանաւ մը, երկու անգլիական թորփիլահալածներ օգնութեան հասան եւ արգիլեցին, Գիպպաոյի ջուրերուն մէջ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ապստամբները ընկղմած են դանիական նաւ մը:

Ապստամբ զօրքին հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ կռիւները յաջողութեամբ կը շարունակուին հիւսիսային ճակատին վրայ: Պարսելոնայէն կը հեռագրեն թէ Զօր. Ֆրանքօ նոր յարձակողականի մը ձեռնարկած է: Ցուսահատական փորձեր կատարուած են, ճեղքելու համար Հուէսքայի կարմիր գիծը, Պարսելոնայէն 220 քիլոմեթր դէպի հիւսիս-արեւմուտք:

Միւս կողմէ, ապստամբները նոր յաջողութիւններ կը ծանուցանեն Պիլպաոյի ճակատին վրայ եւ կ'ըսեն թէ կարմիրները շատ ծանր կորուստներ կրած են: Պասքերը կատաղի դիմադրութիւն մը կը ցուցնեն, բայց եւ այնպէս կորսնցուցած են կարգ մը կարեւոր դիրքեր:

Լոնտոնի սպանիական դեսպանը կը ծանուցանէ թէ մարտ 22էն 24 Քասթէսի մէջ ցամաք հանուած են 10,000 իտալական զինուորներ, մինչդեռ փետր. 20ին որոշուած էր դադրեցնել օտար կամաւորներու առաքումը:

Կառավարական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ 300 Գերմանացիներ գերի բռնուած են Քորտովայի ճակատին վրայ:

ԿՈՄԿՈՒՍԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ժընեւի Գերագոյն Խորհուրդը չորեքշաբթի օր երրորդ եւ վերջին ընթերցումով եւ 38ի դէմ 56 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը, որով համայնավար կուսակցութիւնը կ'արգիլուի Ժընեւի նահանգին մէջ: Այս առթիւ կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուեցան սկզբնական բնագրին մէջ: Որոշուեցաւ հանրաքուէի ենթարկել օրինագիծ մը, որուն համաձայն կ'արգիլուին այն բոլոր ընկերակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունին Կոմինտէրնի հետ, իբրեւ վտանգաւոր պետութեան հանրային բարեկարգութեան համար:

Գերագոյն Խորհուրդը անմիջապէս քուէարկեց օրինագիծ մը, որ պիտի չենթարկուի հանրաքուէի եւ որուն համաձայն մինչեւ երկու տարի բանտարկութեան եւ 5000 զ. ֆրանք (25.000 ֆր. ֆր.) տուգանքի կը դատապարտուին անոնք որ գիտակցաբար կը մասնակցին այս կազմակերպութիւններէն որ եւ է մէկուն: Վիճաբանութիւնները շատ բուռն եղան, բայց մեծամասնութիւնը յաղթեց:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերակոյտը 3ի դէմ 75 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը, որ կը դատապարտէ գործարաններու գրաւումը՝ բանւորներու կողմէ, ինչպէս եւ ճարտարագործական լրտեսութիւնը:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԳԱՐԵՋՐԱՏԱՆ ՄԸ բանւորները գործադուլ հռչակած ըլլալով, տէրերը իրենց հաստատութիւնը «գրաւեցին» եւ սկսան բանեցնել:

ԿԱԶԻ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԸ գործադուլ հռչակեցին Նիմի մէջ: Քաղաքը գրեթէ կուեցաւ կազէ եւ իրիկուան թերթերը լոյս չտեսան: Գրէնոբլի կազի բանւորները ալ գործադուլ հռչակեցին, մերժուած ըլլալով 12 առ հարիւր յաւելումը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ազգ. տնտեսութեան նախարարը, Տոքթ. Շախթ, մօտերս Փարիզ պիտի գայ, Պրիւքսէլէն անցնելով: Կ'ըսուի թէ ծրագիրներ պիտի առաջարկէ, եւրոպական նոր գործակցութեան մը համար, մանաւորապէս տնտեսական գետնի վրայ: Երկաթի եւ պղինձի նեղութիւնը հետզհետէ զգալի կը դառնայ:

ԹՐՈՑՔԻԻ պահանջած դատը քանի մը օրէն պիտի սկսի Մեքսիկայի մէջ: Առեանը պիտի քննէ աքսորական գործավարին դէմ եղած ամբաստանութիւնները, լսելով անոր բացատրութիւնները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Պրօպականտի Յանձնախումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ 13 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱՆԻԷԹ-ՍՈՒԱ-ԲՈԼՈՆԻ Աքամ Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 10 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արթիւ Ենթակոմիտէի հանդիպումը, 10 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ, իր Ակումբին մէջ: կը խօսի՝ ընկ. ԳԻՒՆԵՔԵԹ.

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այսօր, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8 30ին, 151 Cours Lafayette, Զաքարեան գրադարանը: կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ճիշդ ժամանակին ներկայ ըլլալ:

(ՍԱՐՍԷՅԼ) Պուլվար Թոտոի Վռամեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները 11 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3 30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր կարօ Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը 11 Ապրիլ կիրակի երեկոյ ժամը 7ին, Լա վիստ. սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ Մուրատ խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը 10 Ապրիլ շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ընկ. Մ. Գաբրիէլեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Կիրակի 4 ապրիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը մրցեցաւ Ս. Ա. Ս. Մօնթաթէքի Ա. խումբին դէմ, եր գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ առաւր բազմութեան մը ներկայութեան: Կարծես օրուան օգին պայծառութիւնը մեր մարզիկներուն եռանդը աւելի կրկնապատկած էր: Անոնք ամէն ջանք ի գործ դրին մաքրելու անցեալ կիրակի օրուան իրենց պարտութեան արատը: Ինչպէս շատ գովելի էր մեր խումբին գեղեցիկ եւ հետաքրքրաշարժ խաղարկութիւնը, որով տարին փայլուն յաղթանակ մը 3 — 1ով (որմէ պարտուած էր անցեալ տարի 1-0ով):

Իսկ պահեստի խումբը հակառակ իր երկու կարեւոր մարզիկներու բացակայութեան, ունեցաւ իր ճարպիկ եւ ուշագրաւ խաղարկութիւնը, բայց դժբախտաբար պարտուեցաւ 4 — 3:

Մաղթենք որ մեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներուն ուժն ու կորովը հետզհետէ աւելի զօրանայ իրենց մէջ, մեր յառաջիկայ մրցումներուն լաւագոյն յաջողութեան համար:

Ցաւալի է որ, ցարդ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չէ ունեցած իր սեփական մարզարանը որուն պէտքը այնքան զգալի է:

*** Կիրակի 11 ապրիլ մեր Ա.ի պահեստի խումբերը պիտի մրցին S. A. Vaugirardի Ա. եւ պահեստի խումբերուն դէմ: Սոյն խումբը Փարիզի Ա. տիվիզիոնի լաւագոյն խումբերէն մին է որ, ժամանակէ մը ի վեր փափաք յայտնած էր մրցելու մեր խումբերուն դէմ, իր սիրուն մարզադաշտին մէջ 176, Ave. Sadi - Carnot, Paris (15). (Porte Brancion):

Ժամադրութիւն.—Ժամը 2ին Portes de Versailles:

Ա. Խումբի մրցումը կը սկսի ժամը 3ին, պահեստին ժամը 4.30ին: Լիայոյս ենք որ Փարիզի եւ Նամանաւանդ Իսի լէ Մուլինօյի մարզասէր հասարակութիւնը խուռներամ պիտի փութայ իր ներկայութեամբ քաջալերել այս գեղեցիկ մրցումը:

Միսակ Երամեան

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պուլվար Թոտոի Վռամեան Ենթակոմիտէն բոլոր ընկերներու կողմէ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Աղամ Կոմոեանի փոքրիկին մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի Մասնաճիւղը իր խնդակցութիւնը եւ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Ոսկանեանի, որոնք 50 ֆրանք նուիրեցին Մասնաճիւղին, իրենց նորածին զաւակին՝ Արայի ծննդեան առթիւ:

ՕՇՈՒՄ ՔԱՐԽԱՓԱՆԻ

Մարսէյլի Փրկութեան Մայր եկեղեցի վարչութիւնը կը ծանուցանէ յառաջիկայ Աշխարհամարտի (...) կիրակի, 11 Ապրիլ Ս. Պատարագէն Մեսրոպ Մայր եկեղեցին մէջ կը կատարուի Զարխափան Ս. Աստուածածնի նկարին օծումը: Կը պատարագէ վիճակին կաթողիկոսական առաջնորդ, Զաւոն Տէր Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս եւ քարոզէ, նիւթ ունենալով «Մեր առաջնորդը», տօնը... Ս. Աստուածածնի Մարսէյլի հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ առիթին:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Կը հրաւիրէ Պ. Բաբկէն Պետրոսեան, նամակ մը ստանալու համար (Սելանիկէն)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Բելճիքա, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 10 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3392

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՆՈՒՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ

Խօսելով Ֆրանսայի ընկերային նոր կարգուսարքին վրայ, սա-ջի օր գիտել կուտայինք թէ չարժումը վարակած է, նաեւ, ուրիշ երկիրներ, եւ մասնաւորապէս Անգլիան ու Մ. Նահանգները :

Ժողովրդական ճակատը ձեռնարկած է յանդուգն փորձի մը: Ոչ թէ ընկերվարական կամ յեղափոխական կարգեր հիմնելու, այլ կեանքը վերանորոգելու, կարելի եղածին չափ արդարութիւն հաստատելու՝ բարեչրջման ճամբով :

Վարչապետը ինք միշտ կը յիշեցնէ, թէ իրենք «համբային բարօրութեան» իշխանութիւն մը կը ներկայացնեն, եւ ոչ թէ որոշ կուսակցութեան մը կամքը կամ ծրագիրը :

Դաշինքը ծնաւ Ժողովրդական Համախմբումի ուխտէն, որ կը ներկայացնէ նուազագոյն ծրագիր մը,— ընկերային, քաղաքական, տնտեսական, նիւթական, վարչական :

Ուխտը կնքուեցաւ 1935 յուլիս 14ին. ծրագիրը՝ 1936 յունուարին: Այդ հիման վրայ տեղի ունեցան ընտրութիւնները, 1936 ապրիլ 26ին եւ մայիս 3ին, յանգելով Ժողովրդական ճակատի յաղթանակին :

Որոշուած էր վերանորոգչական փորձ մը կատարել, առանց ցնցումներ պատճառելու: Այդ որոշման հաւանութիւն յայտնած էին, նաեւ, Համայնավարները, առժամապէս մէկդի դնելով իրենց բուն ծրագիրները :

Արդ, մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքները արժանի են լուրջ ուշադրութեան: Եւ ասոր համար է որ, խոր տպաւորութիւն կը ձգեն, նաեւ, ուրիշ ժողովրդավար երկիրներու մէջ:

Անշուշտ կարելի չէ ամէն փորձ կամ նորութիւն միեւնոյն ձեւով կրկնել ամէն տեղ: Իւրաքանչիւր երկրի միջավայրը եւ ժողովուրդի խառնուածքը իրենց յատուկ պահանջներն ունին :

Օրինակ, Անգլիոյ աշխատաւորականները մինչեւ այսօր ալ չեն ուզեր որ եւ է գործակցութիւն հաստատել Համայնավարներուն հետ: Անոնց արհեստակցական թէ աշխատաւորական ժողովները կը մերժեն դաշնակցիլ այնպիսի կազմակերպութեանց հետ, որոնք իրենց հրահանգներ նաեւ դրամը դուրսէն կը ստանան: (Այսպէս յայտարարեց աշխատաւորական վարիչ մը, իրենց համագումարին մէջ):

Բայց եւ այնպէս, մէկ երկրի մէջ կատարուած յեղաշրջումը, այս պարագային՝ Ֆրանսայի Ժողովրդական ճակատին կենդանի օրինակը չի կրնար հետքեր չձգել ծովերէն եւ լեռներէն անդին :

Իսկ փաստերը կը տեղան ամէն օր: Ընկերային խլրտումները օրէ օր կը բազմապատկուին եւ աշխատաւոր բազմութեանց ճնշումը կը դառնայ անդիմադրելի: Ցաճախ օրուան վարիչները իրենք են որ ընդ առաջ կ'երթան, նախատեսելով դալիքը, վտանգը:

Այս միջոցին, ինչ որ տեղի կ'ունենայ Մ. Նահանգներուն մէջ, կոչուած է եթէ ոչ վեր ի վայր շրջելու, գէթ հիմնովին փոփոխելու այդ երկրին ընկերային եւ տնտեսական կարգուսարքը :

Նախագահ Րուզվէլթ ինք արդէն խոր ցնցումներ յառաջ բերած էր, իր առաջին նախագահութեան շրջանին, առանց կաթիլ մը արիւն թափելու: Եւ նախագահական երկրորդ շրջանն ալ կը շարունակէ նոյն վճռականութեամբ, օգտուելով իր բացառիկ իրաւասութիւններէն :

Իսկ հիմա իր ետեւէն կը հասնի բուն աշխատաւորական - արհեստակցական բանակը, դղրդացին գործադուլներով: Արդէն իսկ շահուած են շարք մը յաջողութիւններ,— 40 ժամ, աշխատավարձքի յաւելում եւն.): Իրադիկներ 20 միլիոն տոլար կը հաշուեն աշխատավարձքի յաւելումները, այն ալ միայն երկաթի եւ ինքնաշարժի գործարաններուն մէջ): Ֆորտերը ցնցուած են արդէն եւ ապարէզ կը կարդան ...

Ի՞նչ կը հետեւի այս իրողութիւններէն :

Մինչ քաղաքական աշխարհը անհնարին ճիգեր կը թափէ պահպանելու համար հաստատուած կարգ ու սարքը, տնտեսական եւ ընկերային պահանջները արագօրէն կը փոխեն իւրաքանչիւր երկրի դիմագիծը :

Նոյնիսկ այն երկիրներուն մէջ ուր դիկտատուրան է որ կը վարէ իշխանութիւնը, մարդիկ չեն կրնար, չեն համարձակիր անտեսել աշխատաւորական պահանջները: Անոնք ալ ընդառաջ կ'երթան, միշտ համաձայն իրենց հայեցողութեան: Նոյնիսկ աշխատանքի տօնը, մայիս 1ը յարմարցնելով իրենց հաստատած կարգ ու սարքին (Իտալիա, Գերմանիա, Ցունաստան):

Այս երկրին մէջ ալ, ուր պայքարը սաստկացած է աջերուն եւ ձախերուն միջեւ, մասնաւորապէս Ժողովրդական ճակատի հաստատումէն ի վեր, նոյնիսկ նախկին Հրեղէն Խաչը մշակած էր աշխատաւորական ծրագիր: Եւ այժմ աւելի կոկած է զայն, իբրեւ ընկերային կուսակցութիւն: Այսպէս եւ ուրիշ հոսանքներ,— ամէնէն վերջինը՝ Տօրիօ, իր ժողովրդական կուսակցութեամբ:

Մէկ խօսքով, կը գտնուինք ընդհանուր եւ խորունկ յեղաշրջումի մը առջեւ, որ եթէ կ'ալեկոծէ շատ մը երկիրներու ներքին կեանքը, միեւնոյն ատեն իրեն հետ կը բերէ չօշափելի, տեսանելի բարիքներ: Նուաճումներ, որոնք երազ կը թուէին երէկ :

Այս չի նշանակեր թէ ճամբան պիտի կտրուի միշտ խաղաղութեամբ, առանց անակնկալ ցնցումներու :

Ժողովուրդներու պատմութիւնը քրիստոնէական տասնաբանեայ չէ: Եւ Քրիստոս ինքն ալ չկրցաւ իր տիրապետութիւնը պարտադրել միայն լերան քարոզներով :

Ուստի, շատ ալ զարմանալի չէ, երբ մարդիկ անձկութեամբ կ'արտայայտուին նոյնիսկ այս երկրի անցուդարձի մասին :

Երբ արդարութիւն կը պահանջես, վտանգն ալ աչքդ պիտի առնես :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ազգ. մեծ ժողովին մէջ յարձակումներ կ'ըլլան Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ դէմ

ԷՖՆԻՐԻԷՆ ԿԸ ՀԵՌԱԳՐԵՆ.— Չորեքշաբթի օր, Ազգ. մեծ ժողովի մէկ նիստին մէջ, Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա զեկուցում մը տուաւ հարաւային շրջանի գիւղերու եւ Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխի ընդհ. կացութեան մասին: (Գործավարը վերջերս պտոյտ մը կատարած էր այդ կողմերը):

Շիւքրի Գայա մասնաւորապէս յայտարարեց թէ զինեալ հրոսախումբեր կազմուած են, որոնց մեկնակէտը կը կազմէ Ալէքսանտրէթի Սանճաքը եւ որոնք սուրիական հողը կ'ապաստանին, երբ կը հետապնդուին թրքական իշխանութեանց կողմէ :

Այս յայտարարութեան վրայ, կարգ մը երեսփոխաններ յարձակեցան ֆրանսական եւ սուրիական կառավարութեան դէմ, մեղադրելով թէ անոնք իրենց նպաստաւոր դիրքով կը քաջալերեն զինեալ հրոսախումբերու կազմութիւնը, խանգարելու համար ապահովութիւնը թրքական սահմաններուն վրայ :

Ներքին գործավարը հաւաստեց թէ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, պահպանելու համար սահմանագլուխին ապահովութիւնը եւ մասնաւորապէս յայտնեց թէ ՉՕՐԱՔԱԺԻՆ ՄԸ ԴԻՐՔ ԲՌՆԱԾ Է ԽՈՒՎԵԱԼ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ, ՈՒԺՈՎՑԱԾ՝ ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀ ՊԱՀԵՍՏԻՆԵՐՈՎ: Ցետոյ շարունակեց .

— « Կառավարութիւնը չի կրնար հաւատալ թէ Սուրիոյ հողատէր իշխանութեան ներկայացուցիչները նպաստաւոր դիրք մը բռնելով ապաստան հրոսախումբերու հանդէպ որոնք կը խանգարեն սահմանագլուխին անդորրութիւնը, կ'ուզեն նուաստ չարժել ֆրանսական կառավարութեան քաղաքականութեան, քանի որ այդ կառավարութիւնը բարեկամական յարաբերութիւններ կը տանէ մեր կառավարութեան հետ: Ահա թէ ինչու՛ կառավարութիւնը կը մերժէ միանալ կարգ մը յարգելի երեսփոխաններու յանձնած կարծիքին, ֆրանսական կառավարութեան դիրքի մասին. մանաւանդ որ, Ալէքսանտրէթի խնդիրը միայն կիսովին լուծուած է գործնական տեսակէտով եւ ներկայիս ֆրանսական եւ թրքական գեսպանութիւնները կ'աշխատին կարգադրել այդպիսի սահմանային դէպքերը »:

*** Ժրնեւ ղրկուած սուրիական պատուիրակութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուէր վարչապետը, Դամասկոս վերադարձաւ ապրիլ 7ին, Էնկիւրիի ճամբով

Դաշնագիր մը Ռումանիոյ հետ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Թագաւորը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ իտալական դեսպանին հետ: Այս առթիւ տեղական թերթերը կ'ըսեն թէ բանակցութիւնները բաւական յառաջ գացած են եւ մօտերս դաշնագիր մը պիտի կնքուի Ռումանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, յարեւմտան խաղաղասիրական դաշինքին: Մեծ հետաքրքրութիւն կը շարժէ այս նոր դաշինքին խնդիրը, քանի որ Զօր. Աւերէսքու 1926սեպտ. 16ին արդէն դաշնագիր մը կնքած էր Մուսոլինիի հետ, Հռոմի մէջ :

ՊԵՐԼԻՆԻ ԵՒ ՀՌՈՄԻ ՊԱՅՔԱՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ԴԷՄ

Իտալական ֆութպոլի խումբը պիտի չգայ

Գերմանական եւ իտալական թերթերը այս միջոցին բուռն պայքար կը մղեն Ֆրանսայի դէմ, թէ սպանիական հարցին առթիւ եւ թէ ուրիշ պատճառներով:

Պերլինի թերթերը խօսելով 40 ժամուան օրէնքին գործադրութեան վրայ, կը գրեն թէ «կացութիւնը շատ ծանր է», թէ «կարգ մը ուտելիքներ կը սկսին պակսիլ», թէ «Ֆրանսայի վիճակը շատ կը յիշեցնէ Գերմանիոյ 1932ի վիճակը» եւն.: «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր», կուսակցութեան օրկանը, կը գրէ թէ «Ֆրանսայի մէջ յեղափոխութիւն կրնայ ծագիլ մէկ վայրկեանէն միւսը»...

« Պէրլինէր Թակպլաթ» եւ ուրիշ թերթեր կ'արտատպեն իտալական մամուլին մէկ լուրը, որուն համաձայն «ֆրանսացի զօրավար մը եւ ընդհ. ապաշակոյտէն 25 սպաներ ռազմագիտական ծրագիրներ կը մշակեն Սպանիոյ համայնավարներուն համար »:

Իսկ Հռոմի մէջ մամուլը առ հասարակ այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւնը կը բռնաբարեն ոչ - միջամտութեան համաձայնութիւնը: Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, իտալական պատուիրակը մօտերս կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ Լոնտոնի չէզոքութեան յանձնաժողովին մէջ: Իտալիոյ պաշտօնական շրջանակները միշտ այն համոզումն ունին թէ Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւնը կը շարունակեն զէնք եւ ռազմանիւթ ճամբել սպանիական կառավարութեան: Պայքարին գլուխը անցած է մասնաւորապէս Պ. Կայտա, «Ճոռնալէ տ'Իթալիա»յի տնօրէնը, որուն համար կ'ըսեն թէ Մուսոլինիի տեսակէտներն է որ կ'արտայայտէ: Պ. Կայտա թուանշաններ եւ թուականներ կը յիշէ, ապացուցանելու համար թէ Ֆրանսա պատերազմին սկիզբէն մինչեւ հիմա զինուոր, ռազմանիւթ, օդանաւ եւն. ղրկած եւ ուրիշ ամէն աջակցութիւն ընծայած է Սպանիոյ կառավարութեան: Միեւնոյն մեղադրանքները կ'ընէ նաեւ խորհրդային իշխանութեան դէմ :

*** Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը երէկ զեկոյց մը հրատարակեց որ կը հերքէ այս վերագրումները եւ ուրիշ հրատարակութիւններ, որոնք տեղ գտած են նաեւ ֆրանսական մամուլին մէջ:

*** Իբրեւ հետեւանք այս նոր պայքարին, Փարիզի Ֆութպոլի Դաշնակցութիւնը վերջին պահուն լուր առաւ թէ իտալական խումբը պիտի չմասնակցի կիրակի օրուան մրցումին, որ տեղի պիտի ունենար Փարք տէ Փրէնսի մէջ:

Այս լուրը մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց մարզական շրջանակներու մէջ. մանաւանդ որ, մինչեւ 400 - 450.000 ֆր.-ոտմսակ ծախսուած էր: Հռոմի մէջ կը վախնան որ հակաֆաշական ցոյցեր կատարուին: Մարտ 22ին, երբ իտալական ֆութպոլի խումբ մը գացած էր Վիէննա, անկարգութիւններ ծագեցան եւ խաղացողները իրար ծեծեցին :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՆԱՍՏԵ՞ՂԾՆ Է «ԵՐԿԱՐ ԱԿԱՆՋ» ԹԷ ՔՆՆԱԴԱՏԸ

— —

«Ցառաջ» գրած էր, երէկ, թէ « Ճացիոնալիստ - տրոցկիստ» բանաստեղծ մը եւս երեւան հանուած է Երեւանի մէջ :

Նոր ամբաստանեալը, Խ. Դաշտենց, գրքոյկ մը հրատարակեր է. «Անեղապօէմ», մօտ 30 էջ. ինչպէս կը տեղեկանամ քննադատէն (Հր. Քոչար, «Գրական Թերթ», 10 մարտ):

Արդ, հեղինակը բանաստեղծութիւն մը նուիրելով իր եղօրը, կը պատմէ թէ միջնադարեան Սպանիոյ մէջ զօրավար մը կռուելու չգնաց եւ պարտուեցաւ, որովհետեւ ... «շալվարը ծակ էր եւ առեղ չունէր շալվարը կարելու»:

Մարդիկ իրար կ'անցնին, թել ու առեղ կը ճարեն, շալվարը կը կարկտեն, եւ զօրավարը կը յայտարարէ .

— « Այն երկիրն է յաղթող ու լի, ով որ թել ու առեղ ունի »:

Բանաստեղծը շարունակելով իր պատմութիւնը, գրած կ'ըլլայ.— Ղոյթուրցի կոմունիստ մը, երբ իր հարազատներուն կ'երթայ եւ թել ու առեղ կ'ուզէ, ծակ շալվարը կարելու համար, կը ստանայ հետեւեալ պատասխանը .

Առեղ չկայ, գնաս բարով,
Ծորրդ կարի տրակտորով :

Եւ որովհետեւ բանաստեղծ սկիզբէն ըսած էր թէ «կը յաղթէ այն երկիրը որ թել ու առեղ ունի»,— պըծա՛ւ .

— « Մեկնաբանելու կարիք չկայ : Հեղինակը ոչ միայն չի կարողացել, այլեւ բառ երեւոյթին չի էլ ցանկացել թաքցնել տրոցկիստական իր երկար ականջները, որ ցցել է վեր եւ երգել իր խակական ձայնով: Դա տրոցկիստի եւ նացիոնալիստ երգ է, կամ աւելի ճիշդ՝ նրա նուագն է առաջին յաղթական հնգամեակի դէմ »:

Ճի՛շդ այսպէս կը բացատրէր ուրիշ քննադատ մը, Նայիրի Զարեան, կալանաւոր Ա. Բակունցի «Միրանի փողէն» պատմելով, կարմիր ներկելով հայ գեղջուկին խօսքը.— «Մըր սահման նեղ է »:

Հայ շինականը կը խօսէր իր արտի մասին, բայց բանաստեղծ - «խաֆիէ»ն վերլուծեց, թարգմանեց զայն եւ յայտարարեց թէ հարցը կը վերաբերի... Հայաստանի սահմաններուն. թէ Ա. Բակունց Թրքահայաստան կ'երազէ...

Մնաց որ, Դաշտենցի դատաւորը այդ պարագան ալ կը յիշէ, այս երիտասարդ բանաստեղծը հռչակելով Բակունցի աշակերտ :

Մեղք մը եւս,— խեղճ տղան Մոսկուայի մշակոյթին դէ՛մ ալ ծառացեր է. «դողում է ձեւարեկ» եւ անոր դիմաց «զգվերգում է Արագածն ու Արարատը, որոնց ստուերները դրօշ են երիտասարդ նացիոնալիստի համար »:

Դաշտենցի քննադատը կը խօսի անոր «տրոցկիստական երկար ականջներու մասին:

Ես ոչ բանաստեղծը կը ճանչնամ, ոչ ալ քննադատը:

Բայց, վերէն վար կարդալով այս գրախօսականը, միտքս կ'իյնան Մարգսեանի հռչակաւոր ռոնչակիները :

Եթէ անոնց հեկեալ ականջները մրցումի դրուէին Հր. Քոչարի ականջներուն հետ, պարզեր անկասկած պիտի շահէր այս վերջինը :

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՋՈՒՂ ՄԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ԱՄԽԱՀԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Գոյժ մը եւս Կարտանի ածխահանքէն (Մարսէյլ): Փլուզումի մը հետեւանքով, Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» խումբի ընկերներէն Աստուր Թէրզեան կը ջախջախուի ժայռերու կոյտի մը տակ: Կը թողու երեք զաւակներ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Վաղը, կիրակի, ռուս տպայի մը յուշերը «ԵՐՋԱՆԿԱՅԵՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ»

(ԳՐՈՒԱԾ ՅԱՏԿԱՊԷՍ « ՅԱՌԱՋ »Ի ՀԱՄԱՐ)

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պ. Ժան Լոնկէ, ընկերվարական ծանօթ գործիչը, «Փօփիւլէռ»ի մէջ հրատարակուած գրութեամբ մը շօշափելով հայրենազուրկ օտարականներու զինուորութեան խնդիրը, մասնաւորապէս կը զբաղի հայ զինուորներով: Այս առթիւ կը յիշէ թէ միջազգային օրէնքով կարելի չէ պարտաւորիչ զինուորութեան ենթարկել օտարականները: Այդպիսի նախընթաց չկայ: Եւ կ'եզրակացնէ .—

Հայրենազուրկներու զօրակոչը լռելեայն կը նշանակէ թէ Ֆրանսական հպատակութիւն պիտի տրուի անոնց, զօրանոց երթալէն առաջ կամ վերջը. Մենք գիտենք որ դատական նախարար Պ. Մարք Ռիւքար ըմբռնած է այս պահանջին հիմնաւորութիւնը: Մարդու Իրաւունքներու Դաշնակցութիւնն ալ կ'ըմբռնէ: Ամէն պարագայի մէջ, սրբազանական է հարցը,— կամ այս տարի զօրագունդի մէջ արձանագրուած հայրենազուրկ երիտասարդ նորակոչիկներուն պիտի տան երկրին հպատակութիւնը, կամ անկարելի պիտի դառնայ անոնց զինուորագրութիւնը :

ՏՕՐԻՕ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՔԱԿԵԼ ԱԾԻԿԸ...

Ժագ Տօրիօ, նախկին համայնավարը, առջի օր իր գործունէութեան մասին զեկուցում տուաւ 2000 ընտրողներու առջեւ, իբրեւ քաղաքապետ Սէն Տընիի: Բուռն քաղաքապետական հաշուետուութենէն վերջ, ժողովրդական կուսակցութեան նախագահը յայտարարեց .

— « Համայնավարները օտար նպաստներու խնդիր յարուցին եւ երբ եւ հաշիւներս բացի, երեսփ. ժողովին մէջ մերժեցին կազմել քննիչ յանձնախումբ մը, որ պիտի լուսաբանէր իրենց հաշիւները: Քաղաքապետական գետնի՞ վրայ կը յարձակին իմ վրայ : Շատ լաւ, քանի որ ներքին նախարարը այնքան կը հետաքրքրուի քաղաքապետութիւններով, անոր պիտի ներկայացնեմ կարգ մը պարագաներ, որպէսզի լուսաբանուի .—

1. Մասնագէտներու ընկերութիւն մը 50 միլիոնի գործ տեսած է համայնավար քաղաքապետութեան հետ: Ցանձնառութեանց առմարներուն մէջ հաստատուած է որ իւրաքանչիւր գործի վրայ կէս առ հարիւր աւելի պահանջուած է յանձնառուներէն: Ո՞ւր կ'երթար այս դրամը: Ես մաքրեցի աւելցի այդ ընկերութիւնը Սէն Տընիի մէջ: Բայց ընկերութիւնը միեւնոյն պայմաններով գործած է բոլոր համայնավար քաղաքապետութեանց հետ :

2. Ուսումնասիրութեանց ընկերութեան մը նախագահն եղած է Վիլժիւֆի համայնավար քաղաքապետին օգնականը: Թող ստուգեն թէ այդ ընկերութիւնը ամբողջ երեք տարի 10 առ հարիւր չէ գանձած համայնավար քաղաքապետութեանց ըրած հայթայթումներէն :

3. Թող ներքին նախարարը բարեհաճի քիչ մը հետաքրքրուիլ ճարտարա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՄԱՐՏԸ ԱՆՑԱՒ, ԵԿԱՒ ԱՊՐԻԼ...»

Տարիներէ ի վեր, անշուշտ սենեակիս մէկ անկիւնը փոշեթաթախ ու հին պայուսակ մը, որուն մէջ հին թուղթերու եւ երանելի յիշատակներու կապոցներ կան, հաշուեյարդարի կ'ենթարկեմ։

Ինչե՜ր, ինչե՜ր կան անոնց մէջ. Նկարներ, նամակներ, յուշիկներու փշրանքներ, եղերքները ծալլուած, ճմրթկուած թուղթի կտորներ, ու, այդ բոլորին քովը, հին, պատառոտուած ու դեղնած էջերով գիրք մը ...

Ի՞նչպէս է մնացեր մինչեւ հիմա, ինչո՞ւ եմ պահեր զայն, տարիներով պտտցուցեր այդ անդէտ եւ վաղուց կարդացած գիրքս։ Չեմ գիտեր, միայն այսքանը կը յիշեմ որ, երբ իւրաքանչիւր հեղ հարկադրանքը առիպեր է զիս սահմանէ սահման լողալու ու երբ ինծմէ անբաժան պայուսակս կարգի դնելու եւ «աւելորդները» դուրս ձգելու առիթման տակ գտներ եմ, միշտ ալ, անծանօթ մղումով մը այդ թերթափ գիրքը մէկ կողմ՝ «ընտրեալ առարկաներուս» մէջ խառնած եմ։ Եւ այսօր երբ նոյն հարկադրանքով կրկին հին պայուսակս կը խառնեմ, ահա նոյն գիրքը ձեռքիս մէջ, առանձին յուզումով եւ կենդանի սարսուռով մը կը թղթատեմ զայն։

Մինչդ 17 տարի առաջ, երբ պատեհութիւն կը գտնէի Թրքական գեհենէն ազատելու ու երբ տասնապանքով փոշեթաթախ ոտքերս որբանոցի սեմերէն ներս կը մտնէին, այդ օրերուն նոր եւ մոռցուած տենչանք մըն էր որ խարոյկի կը վերածէր ներաշխարհս։ Ու երազներու եւ նոր ապրումներու փապուղի մը կը սկսի երկարիլ ինծմէ ջէպի կեանքը։

Ուրախ էի՛ ...

Տրտում էի՛ ...

Ուրախ էի որ ազատուած էի գեհենէն, ապաննուելու, ծեծի եւ անլուր չարչարանքներու սպառնալիքէն։ Տրտում էի եւ մանկապարտէզի աչքերուս՝ մինչ իմ հասակակիցներս գիրքերով ու տետրակներով լեցուն պայուսակներ իրենց անուրջին ներքեւ դպրոց կը մտնէին։

Տայլ չէի, ուսումը ատողներէն չէի։ Կեանքն էր որ զրկած էր զիս այդ պատեհութիւններէն, օրերն էին որ այդքան բաժին հաներ էին ինծի։ Ու բաւի բայց կրծող նախանձ մը ներսս։ «Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ այսքան ետ մնացեր եմ, ինչո՞ւ այսքան ուշացեր եմ» ...

Ու այս հոգեկան ցանկութիւններս օր մը, արցունքի տաք կաթիլներով փանցի անդրանիկ, բարի վարժուհիս — Վերոնիկ Գէորգեանի (Թարբերդցի) առջեւ։

Եւ այնիւ վարժուհիս, ոչ միայն լսեց տրտունջներս, այլ եւ սիրով ընթացք տուաւ ցանկութիւններուս։ Օր մը զիս կանչեց իր մօտը ու խօսեցաւ։ «Տղաւ, բաւ, ամիսէ մը մեծ, ամառնային արձակուրդն է։ Երեք ամսուան չրջան մը ունիս, փոխանակ այդ երկար ժամանակը պարապ անցընելու, աչխատէիր այս գիրքը, ու երկարեց գիրք մը, սորվէ, սերտէ, կարդալ ու պատրաստուէ, յաջորդ տարեմուտին գիրք մը, սորվէ, սերտէ, կարդա ու ցնէ»։

Հրճուանքս չափ չունէր։ Համբուրեցի ձեռքը եւ խոստացայ աշխատիլ։ Ու ամբողջ երեք ամիս ճգնեցայ, իբրեւ ուսուցիչ ունենալով որբանոցի ինծմէ տարէց որբ ընկերներս (մէկը մեր Կարօ Մխիթարը)։ Եկաւ սպասուած թուականը, եկան «մտից» քննութեան օրերը։ Կարգ պիտի փոխէի, հետեւաբար քննութիւնը պիտի ըլլար խիստ եւ երկար։

Ներկայացայ առեանին։ Մէջտեղը նստած էր տարէց վարժուհի մը, բոլորտիքը քանի մը ուրիշ երիտասարդներ, եւ անոնց առջեւ խեղճ, գունատ եւ դողահար։

Ի՞նչ պիտի հարցնէին, ո՞ւրկէ պիտի սկսէին ... Ձեռքիս գիրքը բանալ տալէ առաջ, քանի մը կրօնական հարցումներ ուղղեցին, որոնց պատասխանեցի գրեթէ անսխալ։ Յետոյ, բացին գիրքը, ու անոնցմէ մէկը թելադրեց որ կարդամ առաջին դասը։ Ակայ «ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ»։ Մեր տունը մեծ է, եւ ունի ութ սենեակ։ Դահլիճ, հիւրանոց, մանկատուն» ·

Յետոյ բացին քանի մը էջեր ալ, որոնք եւս կարդացի գրեթէ սահուն։ Ապա տարէց վարժուհին, գիրքը առաւ, բացաւ էջ մը, ու կրկին վերադարձուց, «կարդա» ըսելով սուր չեչտով մը։ Դողդղալով եւ վախկոտ չեչտով մը կարդացի ոտանաւորը.

Մարտը անցաւ եկաւ ապրիլ գեղեցիկ,
Հեռու տեղերէ դարձար դու ծիծեռ-
նակ,
Ո՛հ, բարի եկար գարնան կարապետ,
Բայն շինողներուն մէջ ամէնէն վար-
պետ։

Քննութիւնս գոհացուցիչ էր։ Կարգըս փոխեցի։ Բարի վարժուհիս գոհ, հարազատ մօր մը խանդաղատանքով գրկեց, համբուրեց զիս եւ քաջալերական խօսքերով յուսադրեց։ Եւ ... նոյն գրքին վրայ երկտող մը գրեց իբրեւ խրատ եւ յիշատակ.—

«Մ ... ժամանակը ծախու առ բայց զանիկա մի ծախեր։ Օրերը արագըն-թաց գետի մը ջուրերուն պէս կ'անցնին, երանի անոր որ կրնայ օգտուիլ անոնց լիառատ ակունքէն։

Կեանքի եւ օրերու տաճարը, սիրելիս, պատճառ մը չեն խուճապներու եւ ձգտումներու հետապնդման ··· Անոր խրատս մօր մը կողմէ նուէրած հաբագատ»։

×

· · Ու հիմա տասներկու տարի վերջ, տարիքի եւ մտքի, կեանքի ու օրերու ահագին անջրպետով մը բաժնուած այն օրերէն, որքան սարսուռով եւ անհասանում կարօտով աչքերս յառած եմ հինցած, դեղնած թերթիկներուն, բարի վարժուհիս յիշատակ երկտողին։

Ո՜հ, եթէ գիտնայի թէ օր մը անոնք այնքան պիտի մեծնային իմ աչքիս, այնքան յարգի խորհուրդ մը պիտի դառնային, ճշմարիտ, հազար անգամ զանոնք պատուած եւ չորս հովերուն յանձնած կ'ըլլայի ··· իսկ հիմա՞ · ·

Մարտը անցաւ եկաւ ապրիլը

Ե՞րբ, ո՞ւր։ Ո՛չ, ո՛չ։ Ոչ մեր մարտը անցնելիք ունի, եւ ոչ ալ գեղեցիկ ապրիլը գալիք, ընդհակառակն, որքան դացինք այնքան հեռացանք անկից։ Շատ փնտռեցինք, շատ քալեցինք, բայց, տակաւին չհասանք մեր ապրիլին։ «Մեր ապրիլին»

Ու տակաւին այսօր ալ, այս անծանօթ հորիզոններու տակ, փոր մը հացի, պուտ մը արեւի սուտեր կը մուրանք։

Կ'ապրինք։ Ու կ'անցնին եւ մարտը, եւ ապրիլը եւ մայիսը

Ե՞րբ, ե՞րբ ··· երբ պիտի գայ այն օրը, որ իրապէս մեր մարտը անցնի, եւ գեղեցիկ ու արեւոտ ապրիլը իր ծիծեռնակովը գայ ··· որ բոյներ շինուին, որ սեմերը նորոգուին, որ ծուխերը բարձրանան, որ երգը զուարթ ու գեղգեղ երգը հնչէ, որ կեանքը եռայ, որ խորհուրդը իր կատարելութեան հասնի ··

Ե՞րբ, ե՞րբ · ·

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐԶԻ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ
ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

« Թան »ի թղթակիցը կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Հնդկաստանի բարեփոխեալ սահմանադրութիւնը, որ ութ տարիներու ընթացքին մշակուելով՝ վերջապէս վաւերացուեցաւ 1935ին, գործադրութեան կը դրուի այս տարի։

Ապրիլ 1ին այդ բարեփոխութիւնը կատարուեցաւ միայն 11 նահանգներու մէջ, որոնք կը կազմեն Հնդկաստանի բրիտանական բաժինը, որմէ անջատ են հարիւրաւոր հնդկական իշխանապետութիւններ, որոնք բրիտանական գահուն հետ կապուած են մասնաւոր դաշնագիրներով։ Բարեփոխեալ սահմանադրութիւնը, որ կը նախատեսէ Տէլհին մայրաքաղաք դարձնել կեդր. կառավարութեան, ամբողջովին գործադրութեան պիտի դրուի այն ատեն միայն, երբ համաձայնութիւն գոյանայ Անգլիոյ կառավարութեան եւ 700 հնդիկ իշխաններու մեծամասնութեան միջեւ, նոր վարչաձեւին գործակցելու տեսակէտով։ Եթէ մինչեւ այժմ յետաձգուեցաւ հնդկական այս նոր սահմանադրութեան գործադրութիւնը, պատճառն այն էր որ երկար եւ չատ փափուկ բանակցութիւններ կը կատարուէին իշխաններու առանձնաշնորհներու եւ իրաւունքներու մասին։

Ծանօթ է, որ փետրուարին տեղի ունեցած ընտրութիւններուն մէջ, որոնց մասնակցեցան սահմանափակ թիւով ընտրողներ միայն, (աւելին կարելի չէր այսքան ընդարձակ երկրի մը մէջ, որուն բնակչութեան, — 1931ի մարդահամարով՝ 290 միլիոն բրիտանական բաժնին մէջ, 64 միլիոն հնդկական կիսանկախ իշխանապետութեանց մէջ,— հարիւրին 95ը գրել - կարդալ չէ գիտեր), հնդիկ ազգայնականներու կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ բրիտանական բաժնի 11 նահանգներէն 6 նահանգներու մէջ։ Այս յաղթանակը ցոյց կուտայ, որ ընտրութիւնները կատարուեցան նոր հիմերու վրայ, կատարելապէս ազատ։ Սակայն ազգայնականները պիտի ուզե՞նստանձնել իշխանութիւնը այն նահանգներուն մէջ, ուր իրենց մնաց յաղթանակը։ Առիկա պիտի նշանակէր վաւերացնել նոր սահմանադրութիւնը, զոր գոհացուցիչ չէր գտներ ու կը դատապարտէր իրենց համագումարը։ Եթէ, ընդհակառակն, մերժեն ստանձնել իշխանութիւնը, իրենց կրօնական ու քաղաքական տեսակէտներուն հակառակորդներն են որ պիտի գան գրաւել աթոռները, տրամադիր՝ գործելու համաձայն նոր սահմանադրութեան։

Այդպէս է պատահած, արդարեւ, յիշեալ մեծ նահանգներէն հինգին մէջ,— Մատրաս, Պոմպէյ, Օրիսա, Պիհար եւ կեդր. նահանգները։ Նոյնը պիտի պատահի անշուշտ միւս նահանգներուն մէջ ալ։ Մահմետականները. Անհպելիները եւ բոլոր այն տարրերը, որոնք նուազ հակումով կը թուին հնդկական ազգայնականութեան, յօժար են կիրարկելու նոր սահմանադրութիւնը, որ մշակուած է ազատական ոգիով եւ գրուած է փորձի։ Այս առթիւ յիշեցնենք որ այլ ցեղերու պետական զատաբաժանութեան անփոփոխ մեթոտը կը կայանայ այն եղանակին մէջ, որ այդ ցեղերուն կ'արտօնէ հակակշռելու մը հանրային ձեռնարկներ, առեւտրական, կրթական, առողջապահական, փոխադրաթիւն,— իրեն վերապահելով նիւթականը, երկրին պաշտպանութեան հոգը, եւայլն, որոնք եւս առ-տրճանապարհ կը յանձնուէին տեղացիներուն։

Հակազգայնականները իրերահասկացողութեան եկած են Փէնճապի, Սինտի մէջ եւ հիւսիս արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ, ուր կը տիրապետեն մահմետականները, ստանձնելու համար իշխանութիւնը քանի մը Հնդիկներու հետ։ Պէնկալի եւ Ասամի մէջ նոյն իսկ միութիւն յառաջ եկած է շրջանի քաղաքական ու կրօնական զանազան խմբակցութեանց միջեւ, որոնք ունին այլ ու կին ներկայացուցիչներ՝ կառավարական որոշ փորձառութեան տէր, մարզուած իրենց նահանգներուն, ոմանք Տէլհիի խորհրդարանին մէջ։

Եթէ նոյնիսկ ենթադրենք, որ ազգայնականները անդրդուելի պիտի մնան իրենց որոշման վրայ, պոյքոթ ընելով նահանգային խորհրդարաններուն դէմ որոնց համար ընտրուեցան, այսուհանդերձ նոր սահմանադրութիւնը կը յատկանշէ կարեւոր յառաջդիմութիւն մը Հնդկաստանի քաղաքական զատաբաժանութեան պատմութեան մէջ, ոչ այնքան զանգուածին, աւելի վարիչներուն համար։ Այդ վարիչներէն չատերը արդէն կը գտնուին իշխանութեան գլուխը,— Ֆազլ Ուլ Հաքը՝ Պէնկալի մէջ, Սիքանտէր Հայաթ Խանը՝ Փէնճապի մէջ, Ղուլամ Հիտայաթուլլահը՝ Սինտի մէջ, Սըր Տէնձիչահ Քուփըրը եւ Մէհթան՝ Պոմպէյի մէջ, Սըր Քէտարին՝ Մատրասի մէջ, ինչպէս մահմետական քաղաքական մեծ դէմքեր, Մոհամմէտ Եունուս՝ Պիհարի մէջ, Սըր Ապտուլ Քայյում՝ հիւսիսարեւմտեան նահանգին մէջ։ Եւ դեռ բազմաթիւ դէմքեր, հեղինակաւոր եւ ազդեցիկ, Կանտիէն սկսեալ մինչեւ Տիկին Փանտիթ, Անհպելիներուն առաջնորդէն՝ Տոքթ. Ամպէտքարէն սկսեալ, (որ իր ներկայացուցած դասակարգը ճնչող ազգային հին աւանդութիւններուն դէմ թչնամութեամբ բաւական նեղութիւն պատճառած է ամէնէն ազատական Հնդիկներուն անգամ, ինչպէս եւ Կանտիին, որ աշխատած է ջնջել ճանհոլեկիութիւնը), մինչեւ Տիկին Լաքչմիփաթին, երեսփոխանուհի Մատրասի խորհրդարանին մէջ,— մտաւորական ու քաղաքական ուժերու պատկառելի հոյլ մը։

Ի մի բան, փորձի նոր շրջանը որ կը բացուի Հնդկաստանի պատմութեան մէջ, չատ հետաքրքրական երեսներ ունի։ Որքան ալ սկսած ըլլայ դառնութիւնով մը ազգայնական ուղղութեան վրայ, նոր սահմանադրութիւնը պիտի շարունակէ իր ընթացքը որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէր Մատրասի խորհրդարանին նախագահը, սահմանադրական ոգիով տոգորուած մարդիկ «թոյլ պիտի չտան որ կամովին քուէարկուած օրէնք մը ջնջուի այս կամ այն մարդոց կողմէ, որոնք չունին ուրիշ նպատակ, բայց եթէ քանդել սահմանադրութիւնը»։

Անգլիական քաղաքական հանճարը այնպէս մը ըրած է որ նոր սահմանադրութիւնը կարենայ նպաստել քաղաքական միտքերու կազմութեան, ուժերու դասաւորումին, զանգուածներու կրթութեան, առանց թոյլ տալու որ ընդդիմադիրները քանդեն զայն։ Միւս կողմէ, պէտք է հաւատալ, որ Հնդիկներու քաղաքական ընդունակութիւնները, որոնք այնքան խոր են, ցոյց պիտի տան թէ գիտեն գնահատել այն առիթը, որ բարեփոխեալ սահմանադրութեան մը վարչաձեւին տակ իրենց կ'ընձեռէ այդ կարողութիւններուն ծաղկումը։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

— o —

ՊԵՐԼԻՆ, 5 Ապրիլ (Յառաջ). — Անցեալ ուրբաթ օր, Լանտվերքազի - նոյի սրահներէն մէկուն մէջ գումարուեցաւ Պերլինի հայ գաղութին տարեկան ընդհանուր ժողովը, ատենապետութեամբ Տոքթ. Ա. Արեղեանի եւ քարտուղարութեամբ Գ. Սեւաչունիի։ Օրակարգի հարցերն էին՝ վարչութեան տեղեկագիրը անցեալ 1936 - 37 տարուան գործունէութեան համար, հին վարչութեան հրաժարականը եւ նորին ընտրութիւնը։

Ինչպէս ասկից առաջ մըշտ, Պերլինի Հայ Գաղթ. Միութեան վարչութիւնը անցած տարին եւս ունեցած է եռանդուն ու օգտաշատ գործունէութիւն մը։ Այսպէս, պատշաճ հանդիսաւորութեամբ եւ գաղութիս գործօն մասնակցութեամբ կատարուած են մեր ազգային բոլոր տօները — ապրիլ 24ի Սգատօնը, Մայիս 28ի Անկախութեան տարեդարձը եւ Հայ Մշակոյթի Օրը։ Ասկից զատ, Ծննդեան տօներուն կազմակերպուած է յատուկ երեկոյ մը մանուկներու համար՝ անոնց եւ պատանիներու մասնակցութեամբ, ինչպէս եւ թատերական ներկայացում մը։ Գաղթ. Միութեան ջանքերով էր որ կազմակերպուեցաւ նաեւ գերմանացիտ Թուրքէնի նուագահանդէսը, որուն յաջողութեան վարչութիւնը բերած էր իր գործօն աջակցութիւնը։ Տեղի ունեցած են նաեւ տարեկան երեկոյթ - պարահանդէս մը, գաւառահանդէս, նուագահանդէսներ, եւն.։ Տեղի ունեցած են քանի մը պատմական հաւաքոյթներ եւս։ Բոլոր հանդէսներուն եւ հաւաքոյթներուն Պերլինի մեր հայրենակիցները սիրով բերած են իրենց ջերմ մասնակցութիւնը։

Գաղութիս հոգեւոր հովիւը կատարած է իր եկեղեցական պարտականութիւնները սովորականին պէս, բարեխղճօրէն։ Ան միեւնոյն ատեն մայրենի լեզուի դասեր կուտայ հայ մանուկներուն։ Վարչութեան տարեկան տեղեկագիրը գիտել կուտայ թէ դժբախտաբար նուազած է հայերէնի դասերուն հետեւող մանուկներուն թիւը, մասամբ ծնողներու թուլութեան եւ մասամբ ալ ընդհանուր պարագաներուն ծանրութեան պատճառաւ։ Անշուշտ թէ ծնողները եւ թէ վարչութիւնն ու դասատուն ջանալու են հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ դարմանել այս թերին։

Պերլինէն դուրս, Համպուրկ եւ Լայփցիկ ապրող մեր հայրենակիցներուն հետ եւս սերտ կապեր պահպանած է Գաղթ. Վարչութիւնը։ Անոր գործօն աջակցութեամբ էր որ անցեալ մայիսին Համպուրկի Հայերը Ս. Գրքի հայերէն թարգմանութեան 1500ամեայ առթիւ կազմակերպեցին իսկապէս չքեղ հանդէս մը, բացառիկ յաջողութեամբ։

Գալով նիւթականին, այն եւս բաւ ամենային գոհացուցիչ համարելու է։ Անցեալ մէկ տարուան ընթացքին, ընդհանուր մուտք եղած է՝ 4140 մրք. Նուէրներ՝ 739 մ., հանդէսներէ՝ 515 մ., մնացեալը՝ նախորդ տարուընէ պատրաստի գումար մը եւ եկեղ. մուտք։ Ընդհ. ելքը համապատասխան եղած է մուտքին։ Ելքին գլխաւոր յօդուածներն են՝ ռահիկ հոգեւոր հովիւին, նպաստ կարօտ հայրենակիցներուն, հանդէսներու, եկեղեցիի, գիւտական ծախքեր, եւն.։ Պատրաստի գումար՝ 445 մարք։ Ելքի մէջ կը գտնուի գումար մը, որով գնուած է նկարիչ Ս. Խաչատրեանի Պերլինի ցուցահանդէսին նկարներէն մին ու նուիրուած Պերլինի պետական թանգարանի, յանուն հայ գաղութին Աւելցնեմ որ անցեալ տարուան ընդհ. ժողովէն ընտրուած հաշուեքննիչ մարմինը նախօրօք քննած էր վարչութեան մէկ տարուան հաշիւները եւ բոլորը գտած կանոնաւոր։

Մտքերու փոխանակութենէն վերջ ընդհանուր ժողովը բանաձեւով մը իր գոհունակութիւնը եւ շնորհակալութիւնը յայտնեց վարչական կազմին իր օգտաշատ գործունէութեան համար ընդունեց անոր հրաժարականը, և առոյ անցաւ նոր վարչութեան ընտրութեան։ Հին վարչութեան անդամներէն վերընտրուեցան Օր. Նազարեան, Գ. Գ. Դաւիթխանեան, Մելիք եւ Արէլեան։ Նոյն վարչութեան միւս երեք անդամները չուզեցին վերընտրուիլ, մէջն ըլլալով ատենապետ Ա. Շալճեան, որուն եռանդուն գործունէութիւնը մասնաւոր գնահատութեան արժանացաւ ընդհանուր ժողովին կողմէ։ Նոր ընտրուեցան Տոքթ. Արեղեան, Սեւաչունի եւ Մատնեան. Հաշուեքննիչ յանձնախումբին անդամ վերընտրուեցան հին կազմէն՝ Գ. Գ. Համբարձումեան եւ Գ. Տէր Յարութիւնեան, նոր ընտրուեցաւ Գ. Թափալճեան։

Նորընտիր վարչութիւնը ունեցաւ իր առաջին նիստը եւ մշակեց գործունէութեան ծրագիր, առաջիկայ ամիսներուն համար։ Դիւանը կազմուեցաւ այսպէս՝ Նախագահ՝ Տոքթ Ա. Արեղեան, փոխ - նախագահ եւ գանձապահ՝ Դ. Դաւիթխանեան, քարտուղար՝ Յ. Մելիք։

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— o —

«Մաթէն»ի մէջ Իվ Տէլպա, հաստատելով թէ Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Փոթեմքին Մոսկուա կանչուած է, փոխանորդաբար մարկետ-ապատային գործավարութիւնը կը թէ հեռոհեռէ կը խաւարի Լիթվինովի ասողը։

Բայց Փոթեմքինի փոխ - գործավարանուանումը ուրիշ յատկանշանական կողմն մըն ալ ունի։ Փարիզի այս նախկին դեսպանը ճանչցուած է իբրեւ պաշտպան արեւմտեան Եւրոպայի մեծ ճերուն խաղաղ լուծման եւ կողմնակից գերմանեւռուսական կարելի համերաշխութեան մը։

Ժամանակին բողոքեց՝ երբ Հրեայ Սուրիցը դեսպան նշանակուեցաւ Պերլինի։ Լիթվինով տեղի չտուաւ եւ Սուրիցը դրկեց Պերլին, տեսակ մը ցոյց՝ արհամարհելու համար Հիթլէրի ցեղապաշտութիւնը։ Այդ յամառութիւնը ուրիշ հետեւանք չունեցաւ բայց եթէ այն որ Գերմանները անգիտանալու եկան խորհրդային դեսպանի մը ներկայութիւնը Պերլինի մէջ։

Փոթէմքին երբեք չմոռցաւ գերմանեւռուսական համերաշխութեան մը առիթ ստեղծելու իր ծրագիրը, ու փորձեր կատարեց՝ երբ կարմիր բանակին հրամանատարները գաղտնի խորհրդաժողով մը ունեցան Քրէմլինի մէջ,1936 յուլիսին,ինչպէս և երբ գերման ճարտարարուեստի ներկայացուցիչներուն կողմէ հրաւէր մը ունեցաւ։ Նման փորձի մը համար մեծ յարմարութիւն կը ներկայացնէր տնտեսական դետինը, ծանօթ ըլլալով որ Ռուսիա կը մնայ Գերմանիոյ ամէնէն գլխաւոր չուկան, այնտեղէն հայթայթելու նպատակով իրեն պակսած նախանիւթերը մասնաւորաբար պատերազմական ճարտարարուեստի համար։ Սկիզբէն ի վեր ռուսեւգերմանական առեւտրական փոխանակութիւնները, բացի քաղաքական արգիլեալ բերումնէն, տասն անգամ աւելի եղած են ռուսեւֆրանսական առեւտրական փոխանակութիւններէն։ Փոթէմքին կը խորհի որ դժուար չէ տնտեսական գետնի վրայով մօտեցնել երկու դրացի մեծ պետութիւնները, որոնք պատերազմէն վերջ պահ մը այնքան սերտ յարաբերութիւն կը մշակէին որ Գերմանները կը վարէին ամբողջ ռուսական ճարտարարուեստը, նոյն իսկ Գերմանները ռուսական հողի վրայ կը կատարէին իրենց սպառազինութիւնները Ֆրանսայի դէմ փորձի մը համար։

Լիթվինով սակայն կ'ուզէր որ փարիզի ռուսական դեսպանը ամէն արագութեամբ փորձէ արգելք դառնալու համար գերմանեւֆրանսական համերաշխութեան։ Այս անգամ, Փոթեմքին ինք կոչուելով վարելու արտաքին գործավարութեան կարեւոր բաժինին ուղղութիւնը, պիտի զգո՞ւ՞ արդեօք վերաքննել տալու համար Պարթու - Լիթվինով քաղաքականութիւնը եւ իրականացնելու ռուսեւգերմանական համերաշխութիւնը

Ֆրանսական մամուլը միեւնոյն ատեն մտահոգ կը թուի, որ գերմանեւռուսական համերաշխութեան մը պարագային, Գերմանիա իր աչքերը պիտի յառէ Ֆրանսայի։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

— —

2.— ԵՐԵՔ ՍՈՒԼԹԱՆՈՒՀԻՆԵՐԸ— ՖԵՀԻՄԷ, ԽԱՏԻՃԷ, ՖԱԹԻՄԷ

Գրեց՝ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Ի՞նչ բան կ'ուզէ Սէյիտ պէյ, կը պահանջէ որ այդ վարդապետութիւնը մեր երկրին մէ՞ջ ալ գործադրուի, ի՞նչ աղէկ բան. ես իբր երեսփոխան՝ դժգոհ ըլլալու պատճառ մը պիտի չունենայի, որովհետեւ ամէն տարի գլուխս կը պայթեցնեմ միջոց մը գտնելու համար Թուրք պետութեան պիտոյքին բաց գոցելու. Երբ Սէյիտ պէյի վարդապետութիւնը կիրարկուի, ալ ի՞նչ հարկ պիւտճէի ... Միայն թէ պարոնայք դատաւորներ, դուք ինծի պէս ուրախանալու պատճառներ պիտի չունենայիք, որովհետեւ, այդ վարդապետութեան համաձայն, դատաւոր, ընդհանուր դատախազ, քարտուղար, պիտի չկրնային պետութենէն դրամ ստանալ։ Այո, Սէյիտ պէյ լաւ կ'ընէր եթէ այսպիսի ծիծաղելի եզրակացութիւններու յանգող մտացածին սկզբունքներ ձեր կրօնքին վերագրելէ զգուշանար

«Վերջացնելէ առաջ ձեր ուշադրութեան կը յանձնեմ սա կէտը, թէ քաններորդ դարու հարցերը լուծելու համար միջնադարեան պատգամներու դիմելու եղանակը՝ անհեթեթ հակասութիւններու առջեւ կրնայ դնել ձեզի։ Զոր օրինակ, Շէյխաթին սապէս հարցում մը ուղղեցէք. —«Գրիգոր Զօհրապ, իպա՛մ, որ Պոլսոյ բնակիչներուն քուէովը Օսմ. Երեսփոխան ընտրուած է՝ իսլամներու կողմէ իբր այն կրնա՞յ ճանչցուիլ»։ Պատասխան՝ «Այո»։ Իսկ «Գրիգոր Զօհրապ, կնավուր, որ Պոլսոյ բնակիչներուն քուէովը Օսմ.Պարլամէնթերեսփոխան ընտրուած է, իսլամներու կողմէ իբր այն կրնա՞յ ճանչցուիլ»։ Պատասխան «Ոչ»։ «Այս կերպով, չարունակեց Զօհրապ, կը կործանէք այն սահմանադրական կարգուսարքը, որ․ սադմնային վիճակի մէջ ըլլալով հանդերձ, այս երկրին տառապեալ ժողովուրդներուն փրկութեան միակ յոյսը կը մնայ։ Դատ մը չահելու համար երկրին ուժիմը խաղալիկ մի դարձնէք, պարոննե՛ր ···»։

Դատավարութիւնը աւարտած էր։

×

Երկու ամիս անցեր էր, երբ մեզ կանչեցին եւ հեռեւեալ վճիռը հաղորդեցին.—

«Օսմանեան պետութեան հիմը իսլամական օրէնքն է։ Իսլամական օրէնքով — համաձայն Շէրիական Ֆէթվային — սուլթանուհիներուն կողմէ բացուած դատը անընդունելի է»։

Այս վճիռին հաղորդումէն քանի մը օր յետոյ Ֆէհիմէ սուլթանուհիէն առացայ սրտայոյզ նամակ մը, որ կը վերջանար սա բառերով. «Թուրք տօղտուղումա պէյրաք ուբանըպօլում» (Թուրք ծնած ըլլալուս կ'ամչնամ)։

×

Մեծ Եղեռնի երկրորդ տարին էր։ Բերայի չիտակէն կ'անցնէի՝ մտահոգ, յանկարծ կնոջ ձայն մը, որ զիս կը կանչէր. մօտեցայ կառքին, փոքրիկ եւ սիրուն ձեռք մը սեղմեց ձեռքս, մինչ ականջիս կը մրմնջուէին հետեւեալ խօսքերը.

«Թուրք տօղտուղումա պէյրաք ուբանըպօլում» (Թուրք ծնած ըլլալուս կ'ամչնամ)։

Ֆէհիմէ սուլթանուհին էր ·

Անցեալները թերթերէն իմացայ որ Նիսի մէջ հազար զրկանքներու տակ, հոգին աւանդեր է Ֆէհիմէ սուլթանուհին

Զգացի թէ փունջ մը մանուշակ սրտառական եմ իր հողակոյտին

Վերջ

ՄԻՇԱՂ

Ֆրանսացի երեսփոխան մը, որ անիմաստ բայց երկարապատում ճառեր խօսելու մէջ մէկ հատիկ էր, օր մը կը հարցնէ Ֆրանսայի հանրապետութեան վարչապետ Պրիանին.

— Ինչպէ՞ս էր այսօրուան ճառս, պարոն նախագահ։

— Շատ երկար էր։

— Իսկ ի՞նչ բան ամէնէն աւելի արպաւորութիւն ձգեց ձեր վրայ։

— Երկու բաներ, սիրելի պաշտօնակից։ Նախ ձեր յամառութիւնը եւ ապա մեր համբերութիւնը ··

«Ազդակ»ի տասնամեակը

Պէյրութի Ազդակը վերջերս լրացուց իր հրատարակութեան տասնամեակը։ Այս առթիւ մեր պաշտօնակիցը բացառիկ թիւ մըն ալ հրատարակեց, կրկնակ ծաւալով եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ։

Յայտնելով մեր ջերմ խնդակցութիւնները, առողջ կ'ամփոփենք բանալի խմբագրականը.—

«Տասը տարի առաջ լոյս ընծայուեցաւ «Ազդակ» բաւարարելու համար զգացուած պահանջ մը մեր գաղութին մէջ։ Անոր առաջին թիւը լոյս տեսաւ 1927 մարտ 6ին, որպէս եռօրեայ։

Թէեւ զուտ անձնական ձեռնարկ, սակայն, մանաւանդ հրատարակութեան սկզբի օրերուն, «Ազդակ»ի հրատարակութեան ու բովանդակութեան քաջալեր հանդիսացան քանի մը ընկերներ, որոնք ոչ միայն խմբագրական աշխատանքներ ստանձնեցին այլ ամէնէն դժուարին ու յուսահատական փայլիկաններուն զօրավիգ կանգնեցան թերթի հրատարակչին, որ կրցաւ տոկալ մեր գրագրական ասպարէզի բոլոր դառնութիւններուն ու դժուարութիւններուն։

Շատ դժուարին եղան այն պայմանները, որոնք պարտադրուեցան մեր թերթին իր հրատարակութեան առաջին տարիներուն։ Դժուարութիւններ եւ արգելքներ, որոնք գլխու բարար արգիլեր էին մեր գաղութի հայութեան անհատական անհախանձելի վիճակին ու մասնաւոր կացութեան ստաբիլներ յարունակ սարսելին թերթի գոյութիւնը։ Շատ անձուկ թիւ մը կը ներկայացնէր ընթերցողներու նախակ Սուրիոյ ու Լիբանանի մէջ։ Թերթի առօրեայ ծախսերն ու աշխատակիցներու օրավարձերը ապահովելու մտահոգութիւնը հրատարակչին գլխուն զբաղում կը կազմէր, իսկ տարր ապարաններու քմահաճոյքները մարզը յուսահատութեան կ'առաջնորդէին։

Սակայն, հակառակ այդ բոլոր դժուարութեանց ու զրկանքներուն, ապաւինած մէկ կողմէ գաղափարի մը գործունէութիւն բնող անսասան հաւատքին եւ միւս կողմէ օրէ օր աճող ընթերցողներու ցոյց տուած զուրգուրանքին ու համակրանքին, ինչպէս նաեւ մեր աշխատակիցներու անկեղծ ու անմնուէր վերաբերմունքին, կարելի եղաւ գլուխ հանել մեզի վստահուած դժուարին առաքելութիւնը։

Ինչպէս բսինք, «Ազդակ» զուտ անհատական ձեռնարկ մըն է։ Սակայն անոր հրատարակիչը ըլլալով համոզուած Դաշնակցական մը եւ հաւատացած Դաշնակցութեան ազգային իտէալներուն եւ ձգտումներուն, «Ազդակ» անսայթաք ներշնչուած է անոր գաղափարական ոգիէն եւ հաւատարիմ մնացած անոր ազգային ու քաղաքական նպատակներուն»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ Թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնլի եւ մելանով։

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

«Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարն ունեցած է, իր ընդհանուր փորձերու կողքին, հերթական կերպով կազմակերպելու ընկերահամակրական հաւաքոյթներ, որ կը ձգտին իր շուրջը համախմբելու երիտասարդներ, ընկերական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ։

Երկրորդ հաւաքոյթն էր որ տեղի ունեցաւ անցեալ ուրբաթ երեկոյ, Հայ Երիտասարդաց Միութեան սրահներուն մէջ։ Երգչախումբի անդամ - անդամուհիներէն զատ, հաւաքուած էին նաեւ դուրսի շրջանակէն բաւական թիւով երիտասարդներ։

Եւրոպական պարերու ընթացքին, մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան զանազան անակնկալներ երգչախումբի անդամներու կողմէ. Թէեւ պատեհութիւն չունեցանք լսելու երգչախումբի խմբերգները, սակայն կարելի է ըսել որ ներկաները գոհացում ստացան, մեներգներէն կամ արտասանութիւններէն։

Օր. Ալիս Թէմիրճեան իր անգլիերէն զուարթ երգով եւ համապատասխան շարժուձեւերով զարմանք պատճառեց բոլորին, իսկ Արամ Գեորգեան իր կատակային արտասանութեամբ եւ բանաստեղծական ձեւերով զուարճացուց ներկաները։ Օր. Արասեան, Օր. Շահրիկեան, Գ. Մէրթինեան եւ Գ. Մէհտէրեան իրենց հայկական մեներգներով հաստատեցին երգչախումբի զուրգուրանքը իր ամէն մէկ անդամին վրայ, որոնց յաջողութիւնները միակ հոգեկան գոհացումը կը կազմեն երգչախումբին։ Ցաջող էին նաեւ Օր. Ալիս Փափազեան եւ Կարպիս Գանթարճեան իրենց Ֆրանսերէն երգերով, իսկ Օր. Սոնիա որ վերջերս հայկական բեմերու վրայ առիթը կ'ունենանք ծափահարելու, հարազատ եւ հայրենի յատուկ առոգանութեամբ արտասանեց Գեորգ Դուրեանի «Տրտունջք»ը։

Մթնոլորտը այնքան տաքցած էր մինչեւ գիշերը ուշ ատեն, որ ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ։

Ցաջորդ հերթական հաւաքոյթներու ընթացքին երգչախումբը մտադրութիւն ունի նաեւ բացի իր գեղարուեստական բաժինէն, սարքելու օրուան յատուկ բանախօսութիւններ, որոնք անշուշտ աւելի հետաքրքրական կը դարձնեն այս հանդիպումները։

Ցարատեւութիւն եւ եռանդ երգչախումբին։

Թղթակից

«ՆԱՄԻԼԷ»Ի ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Գ. Շարլ տ'Էսփինէ, որ կ'աշխատի շարժանկարի վերածել ակադեմական Անրի Պորտոյի «Նամիլէ»ն, ամբողջ աշխատանքները պիտի կատարէ Լիբանանի մէջ։ Նրաժշտական բաժինը ստանձնած է Լիբանանցի տաղանդաւոր երգահան մը, Գ. Նաճիպարի, որուն անունը յայտնուեցաւ «Գէն Հուր»ի մէջ։

Հեղինակը, Գ. Ա. Գոոտօ ինքն ալ կ'ակակցի շարժանկարին պատրաստութեան, ինչ որ մեծապէս պիտի նպաստէ ամբողջ գործին յաջողութեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

— Ն —

ՔԱՇԱՆ — Ցառաջդիմասիրաց Միութեան տարեկան Գ. հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի, Ապրիլ 4ին, Գանէնոյի ծանօթ սրահին մէջ։ Հանդէսը բացաւ Գ. Լեւոն Զօրմիսեան։ Բացատրեց թէ Միութեան գործը հարազատ է իր միջավայրին եւ ինքնատիպ իր գործունէութեան բոլոր ձեւերով։ Զանազան հոսանքներ ոչ թէ բացասական են եւ վնասող, ինչպէս են շատ մը շրջաններու մէջ, այլ իրենց յառականչանական երանգներով եկած՝ զետեղուած են Ցառաջդիմասիրացի կողքին եւ կը ջանան զօրավիգ հանդիսանալ, ջիղ եւ աշխոյժ դնել անոր գործին եւ նպատակին։ Մանաւանդ հայ լեզուի պահպանման եւ մշակման հարցի շուրջ, առեղծուած է համոզումներու ներդաշնակութիւն եւ տեսակէտներու համերաշխութիւն։

Աշակերտները կ'երգեն «Մել մեծաքանչը»ը։ Երկու խօսք ուսուցիչ Գ. Նրշան Գէչիկթաշլեանի կողմէ.— «Բիչ առաջ աշակերտական խումբը երգեց խօսքը հայ լեզուին ուղղելով.—«Կեաց ծաղկալից, ծաղկաւէտ»։ Մեր աքթողնասուր լեզուն կուգայ մեզի դարերէն, դրախտներէն, հեթանոս եւ աստուածաշնչական ճանապարհներէն, գետերէն, լիճերէն, լեռներէն ու սարերէն, անոնց ձայներէն ու անոնց հոգիներէն. կուգայ մեզի անհուն եւ անհատնում գանձի մը նման, ոսկի հօրերու նման, հրաշքի նման։ Բոլորս պարտինք երկրպագել այս ոսկեմայր դիցուհիին առջեւ եւ մանաւանդ անոր ոգին թափել մեր մանուկներուն ուղղն ու ծուծին մէջ, որպէսզի ան յաւիտեան ապրի մնալով ծաղկալից եւ ծաղկաւէտ։ Դպրոցը տաճարն է լեզուին, մեր այս օրինակելի շրջանին մէջ բոլոր գոյնի Հայերը միացած են յանուն մեր բարբառին, հրաշագեղ ծխածան մը կազմելով այս դաղութին վրայ, Գաննէզոյէն Քաշան, Գուր-լա Բէն։ Գաշունը, արբաղնասուրը, մեծահարուստ հայ լեզուի «կեաց ծաղկալից, ծաղկաւէտ»։

Արտասանութիւններ եւ երգեր կը յաջորդեն իրարու։ Այցելու մը ունէինք մեր մէջ, արտացաւ մտաւորական մը, Գ. Գարեգին Տիլանեան որ Զուիցերիայէն հասած ըլլալով Փարիզ, հնօրեայ ուխտաւորի մը պէս եկած էր մեր մօտ իր կեանքի լաւագոյն յիշատակները վերապրելու համար։ Ցուզիչ էին իր խօսքերը։ Զորս տարի ուսուցչութեան պաշտօն վարած է Տրապիզոնի շրջանին մէջ. այս վայրկեանը կը նկատէ իր հոգեկան անցեալ ապրումներու վերապարթումի առիթ մը այս մթնոլորտին մէջ զոհ է եւ ուրախ, ճանչցած է մեր շրջանը «Ցառաջ»ի միջոցաւ, տարագիր հայութեան մտքի եւ զգացումներու թելերը իրարու հետ հաղորդակցութեան դնող այդ կարեւոր լրաբերէն. կը փափաքի խապրիկներ ստանալ միշտ այս հայ սեւուլիկ սերունդէն։

Ցառաջդիմասիրացի աշակերտներէն Օր. Ցոլինէ Աճէմեան գծած էր գեղեցիկ գիւղանկար մը աճուրդի համար։ Միութեան անդամներէն Գ. Ցարուհին Տէմիրճեան կը առնի այդ աշխատանքը, օրիորդները եւ տիկինները առատաձեռն կը մասնակցէին։ Գ. Արամ Աբրահամեան բախտն ունեցաւ պատկերին տէրը դառնալու։

Տիկին Ս. Սարգսեան երգեց «Գարահիսար»ը եւ «Հայաստան»ը եւ արժանացաւ ծափերու։

Հանդէսի վերջին բաժինն էր «Հիւանդատ» կատակերգութիւնը, գրուած մանաւորապէս Գ. Նշան Գէչիկթաշլեանի կողմէ, իր տեսակին մէջ նոր եւ պատկերաւոր գործ մը։ Այս տարուան ընթացքին երրորդ կտորն էր որ կ'ըմբռշխնէինք, կուշտ ու կուռ խնդալով։ Մեր ընկերային եւ ընտանեկան կեանքի զանազան երեւոյթներու իրական հայելիացումը ունէինք մեր առջեւ։ Կատակերգութեան գործող անձերը հարազատօրէն հայկական են, սաւելապէս պոլսական, արքամուութեան հրթիռներ կը յաջորդեն իրարու։ Խաղը ճարտարօրէն կառուցուած է որով կը դնէ խանդավառ ընդունելութիւն։ Նշան Գէչիկթաշլեան մտադրած է այսուհետեւ նուիրուիլ թատերական գրականութեան։ Վստահ ենք որ պիտի հարստացնէ մեր գրականութեան այդ անճոխ ճիւղը։

Դերակատար աշակերտները, որոնք իրենց ուսուցչին ջերմեռանդութեամբ պատրաստուած էին, յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը, իրական դերասաններու նախանձը շարժելու աստիճան։ Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են Կարօ Ցովսէփեան, Կայծիկ Գեորգեան, Արփս Գավէգեան, Մատլէն Աճէմեան։ Ցաջող էին նաեւ Ալիս Գեորգեան, Էմիլ Արսլանեան, Կ. Գասպարեան եւ Փիլիպպոս Փիլիպպոսեան

Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն։

Սեդրակ Գարակէօզեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 5 ապրիլ (Ցառաջ).— Այս տարի եւս, Կ. Խաչի մասնաճիւղը գեղեցիկ հանդէսով մը տօնեց Կ. Խաչի օրը, անցած կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին։ Սրահը հաւաքուած էր համակիր բազմութիւն մը։ Հանդէսը բացուեցաւ Կ. Խաչի դպրոցի երկսեռ մանուկներու խմբերգով, որմէ յետոյ Հ. Կ. Տէրմոյեան իբրեւ նախագահ բացատրեց օրուան առնին իմաստը։

Օրուան բանախօսն էր Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, որ նախ բացատրեց թէ ինչպէս եւ ինչ նպատակներով կազմըւած է առաջին անգամ ընդհանուր միջազգային Կ. Խաչը Զուիցերիոյ մէջ, դառնալու համար հակայական կազմակերպութիւն մը։ Ապա անցնելով հայկական Կ. Խաչին, յատակօրէն պատկերացուց անոր ծագումն ու զարգացումը։ Մանրամասնօրէն թըւեց անոր 26 երկար տարիներու ազգօգուտ գործունէութիւնը, իր կազմութեան օրէն մինչեւ այսօր։ Իր բանախօսութիւնը վերջացուց հետեւեալ կոչը ուղղելով հայ տիկիններուն.— Դուք, տիկիններ, պահեցէք հայկական եւ ձեր ընտանեկան բոլոր աւանդութիւնները, յարգեցէք ձեր ամուսիններու եւ հնազանդ եղէքանոնց, բայց ըմբոստացէք անոնց դէմ, երբ ձեզ կ'արգիլեն անդամագրուիլ Կ. Խաչին։

Ցարգելի տիկնոջ այս կուռ բանախօսութիւնը որ տեւեց երեք քառորդ ժամ, խոր ապաւորութիւն գործեց եւ քանիցս ընդմիջուեցաւ ջերմ ծափերով։

Շատ կոկիկ էր նաեւ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը։Դպրոցի մանուկներուն քանի մը յաջորդական երգերէն եւ արտասանութիւններէն վերջ կարգով արտասանեցին օրիորդներ Շնորհիկ Ճղլեան Զմրնցի «Եա իմ անուշ Հայաստան»ը, Հերմինէ Փանոսեան «Երազուած աշխարհը», Փայլիկ Թէրզեան «Ոհ ինչ անուշ մեներգ Փոքրիկն Սիլվարդ Մաթոսեան յաջողապէս արտասանեց «Հայ դրօշին»։ Տեղի ունեցան նաեւ երկու խմբական պարեր։ Դարձեալ փոքրիկներու կողմէ, չորս օր առաջ մարդած էին տիկիններ Մարի Մուրատեան եւ Ազատուհի Մազոյեան։ Ամէնէն վերջը, ներկայացուեցաւ «Մէչլայի Թուղթ» զաւեշտը, որուն մէջ Գ. Սարգիս Մաթոսեան իր կատակերգութիւններով կուշտ ու կուռ խնդացուց ներկաները։ Դաղարի մը պահուն քանի մը օրիորդներ բաւական թիւով տոմսակներ վաճառեցին ի նպաստ Կ. Խաչի մանուկներու օգափոխութեան կայանին։

** Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ Կ. Խաչի անդամուհիներուն վրայ հինգ նոր անդամուհիներ աւելցած են, նոյն իրկունը իրենց ընդհ. ժողովին մէջ, ներկայութեամբ Տիկ. Էլլէն Բիւզանդի։

Դարուն

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐԶՈՒԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 ապրիլ.— Նկատի առնելով «Ցառաջ»ի խստապահանջ գիծը, Ամասիոյ եւ Մարզուանի Միութեան վարչութիւնը յաճախ պէտք չզգար մեր հաւաքոյթներու նկարագրութիւնները ղրկել հայ թերթերուն։ Սակայն լռիկ մնջիկ կը գործենք, նպատակ ունենալով գաղութներու մէջ Հայը Հայ պահել եւ միեւնոյն ատեն սատարել մեր մայր հայրենիքին մէջ գտնուող Նոր Ամասիոյ շինարարութեան։

Ուրախ ենք յայտարարելու որ ոչ մէկ պառակտում կայ մեր մէջ, ամենայծու ազգայնականէն կասկարմիրը համերաշխօրէն կ'աշխատին կողք կողքի։ Մեր հայրենակիցները Հայ բշնամի չունին եւ չեն ալ ճանչնար։ Մենք միայն մէկ պառակտում ունինք, ցիրուցան հայրենակիցներ բոլոր երկիրներու, միացէք։

Մեր վերջին հաւաքոյթներէն մէկը տեղի ունեցաւ ապրիլ 4ին, կիրակի կէս օրէ վերջ, Գար տիւ Կլօպի մէջ։ Սրահը նեղ կուգար ներկայ հայրենակիցներուն։ Միութեան փոխ-նախագահ Գ. Ց. Սահփանեան, հաւաքոյթին բացումը կատարեց եռանդուն եւ խրախուսիչ խօսքերով։ Հեռագեղէ երգուեցան «Կռունկ» (Ա. Թումաեան), «Տուր, տուր»ը (Օր. Ս. Չէքմեան), արտասանութիւն մը Գ. Ց. Ասլանեանէ, ուսուցիչ Ջութակահար Քիւրքճեանի աշակերտներէն հայրենակից փոքրիկ Նարկիզեան յաջող կտորներ նուագեց։ Ինչպէս միշտ այս անգամ ալ հայրենակից Գ. Շիշմանեանի նուագախումբը մէջընդմէջ հայրենաշունչ եղանակներով իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերաւ։

Վերջին խօսքը Փարիզի հայրենակիցներէն Գ. Սարգիս Կէօզմէքեանի տրուեցաւ որ Մարսիլիոյ իր հայրենակիցներու ազդանուէր եւ համերաշխ գործունէութեան համար, ցաւով յիշեց թէ Փարիզի մէջ կարելի չէ եղած համանուն միութիւն մը կազմել։ Խոստացաւ ամէն աջակցութիւն ընծայել Մարսէյլի կազմին։ Այս առթիւ ստորագրեց ոսկեղօծարը, միութեան նուիրելով հարիւր ֆրանք.

Հաւկթախաղը ուրախ մթնոլորտ մը ստեղծեց ներկաներուն մէջ։ Շահած հաւկիթները հայրենակիցներուն կողմէ աղքատներուն բաժնուեցան։

«Սինէ Սէթոս»ի պատշաճ մէկ ներկայացումով վերջացաւ Զատկի առթիւ սարքուած այս հաւաքոյթը։

Ն. Թումաեան

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ» ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

— . —

«Ցառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն այն կոչը, զոր հրատարակութեան տուած էինք մեր մատենաշարին տասներորդ հատորին (Արտ. Ցարութիւնեանի «Արձակ էջեր եւ Ընտրուածներ) առթիւ։

Իր կազմութենէն ի վեր Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ ընկերակցութիւնը ամէնուն համակրանքին առարկայ դարձեր է, շնորհիւ այն նըւիրական նպատակին, որուն իրականացման համար իր անդամները կանդչեն առներ նիւթական եւ բարոյական զոհողութեան առջեւ։

Մեր կոչէն ազդուած, Նիւ Եօրքէն Տիկ. Ն. Երկանեան իր Վանեցի ընկերուհիին Օր. Համասփիւռ Միրզախանեանի մահուան առթիւ մեր ընկերակցութեան նուիրած է 25 տոլար, ինչպէս նաեւ Մարսիլիոյ Տարօն-Տուրուբերան Նահանգային Հայր. Միութիւնը Ս. Սասունիի եղերական մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ 50 ֆրանք։

Շնորհակալութեամբ արձանագրելով այս նուիրատուութիւնները, մեր համակիրներուն կը կրկնենք մեր կոչը, խնդրելով որ Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ Ընկերակցութեան յարատեւման համար, իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերեն, որպէսզի Նահատակ Գրագէտներու նոր հատորներով օժտուի ծանօթ մատենաշարը։

Մեր գործին ծանօթ է արդէն հայ հասարակութիւնը։ Լոյս ընծայած ենք տասը ընտրուած հատորներ, որոնք հայ գրականութեան լաւագոյն էջերը կ'ամփոփեն։ Տակաւին շատ գործ ունինք կատարելիք, եւ Նահատակ բազմաթիւ Գրագէտներ իրենց կարգին կը սպասեն։

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

Մեր ընդհանուր հասցէն է.— M. Barsamian, 121, Rue Marcadet, Paris 18

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ

— . —

Վերջերս Փարիզի եւ արուարձաններու հասարակութիւնը մեծ գոհունակութեամբ տեսաւ խմբապետ Մ. Սէթեանի հայկական շարժանկարին մէջ, թէ Մարսիլիոյ հայ արիներու «Մեծն Տիգրան» եւ «Արտաշէս» խումբերը ինչ կարգապահութեամբ կը հետեւէին հանգուցեալ Վարանդեանի յուղարկաւորութեան։

Այս տարի եւս Մարսէյլի արիները իրենց անկարելին կը փորձեն որպէսզի պատուիրակութիւն մը ուղարկեն Հոլանտայի միջազգային բանակումին։ Ըսկապէս մեծ դոհողութիւն կը պատճառէ այս գործը։ Միջոցներ ճարելու համար, այսօր, շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Մարսէյլի Շահրիկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ իրենց տարեկան մեծ երեկոյթը։ Մարսիլիոյ հասարակութեան կը մնայ քաջալերել ձեռնարկը։

Ք. Ցարշեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՀԻՏ, հանդէս մտածման եւ արուեստի, Ը. տարի թիւ 1—2, (յունուար - մարտ)։ Տարեկան բաժնեգին 100 ֆրանք կամ 5 տոլար։ Հասցէ.— A. Tchobanian, 9, Rue Say, Paris (9):

ՆՈՐ ՀԱՍԿԵՐ, մանկական - պատանեկան երկշաբաթաթերթ, թիւ 1 (25), Բ. տարի։ Բաժնեգին արտասահմանի համար 3 տոլար։ Հասցէ.— Մուշեղ Սարվարեան, Թէհրան (Իրան)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (346)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— o —

Վերջին անգամ, 1896 թուականին, Թուրք կառավարութեան դրդումով ամէն կողմէ յարձակեցան Քիւրտերը, թալլեցին ամէն ինչ որ կարելի էր, կրակ տուին ու այրեցին բոլոր շէնքերը՝ ամայի աւերակ մը դարձնելով Վարագը։ Բայց, ինչպէս կը տեսնէք, որիորդ, այդ դէպքէն շատ տարի չէ անցած եւ սակայն վանքը արդէն վերաշինուած է, տնտեսութիւնը վերականգնած ու իր ծոցին մէջ զուրգուրալով կը խնամէ 96 թուականի կոտորածի հետեւանքով որբ մնացած սերունդը։

— Այո, երաւունք ունիք,— մտախոհ հայեացքը պատուհանէն դուրս նետելով պատասխանեց Սոնիան,— զարմանալի ճակատագիր մը ապրած է հայ ժողովուրդը, ուրիշ ոչ մէկ ազգ կրցած է ապրիլ միեւնոյն պայմաններու մէջ։

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Սոնիան, Դարմանեանի քովէն դուրս գալով՝ գնաց բժշկապետ Զախարովի սենեակը, ուր իր ընկերները սամավարի սեղանը հրջապատած ուրախ խօսակցութեան մը բռնուած էին։ Վանքի բակին մէջ, քամին ոլորապըտոյտ դառնալով ձիւնի անծայր սիւն մը դէպի երկինք բարձրացուցած էր։

Մրտօն հիշդ գուշակած էր։ Սկզբնական թեթեւ քամին հիմա արդէն անսանձ կատաղութեամբ կը փչէր՝ ճամբուն վրայ գտնուող գետնի ձիւնը աւելել տանելով իր ընթացքի հետ։ Վարագայ սարի գագաթները այլ եւս չէին երեւեր, ամբողջ երկինքը ծածկուած էր գորշ քօղով, ու արեւը այդ վարագոյրի ետեւէն կ'երեւար, առանց ջերմութեան, լուսնակի նման սառն։

Երբ Սոնիան Զախարովի սենեակի դուռը բանալով՝ ներս մտաւ, բաց դունէն ձիւնախառն քամին վզզալով ներս խուժեց։

— Շուտ գոցէ դուռը, Սոնիա,— պոռաց տիկին Աւետեանը,— ի՛նչ անտանելի քամի է։ Ես մուշտակիս մէջ փաթթուած՝ դրեթէ սառեցայ։ Խնդրեմ, Վասիլիյ Արկատեվիչ, բաժակ մը թէյ եւս ...

— Մէկ դուրս նայեցէք,— ըսաւ բըժշկապետը, որ պատուհանին առջեւ կանգնած դուրսի փոթորիկը կը դիտէր,— հաւատացէք, որ այսպիսի բուքի մը չեմ հանդիպած։

Քամին յարաճուն կատաղութեամբ կը փչէր, երբեմն մնդալով կը մեղմանար, ձիւնի հատիկներ օդի մէջ կը պարէին, ու մէկ ալ յանկարծ ոռնոցով մը վրայ կուտար, անկարելի դարձնելով քանի մը քայլի վրայ տեսնելը.

— Ի՞նչպէս պիտի գան մեր բարեկամները,— անվիատակցօրէն բարձրաձայն խօսեցաւ Սոնիան՝ հայեացքը դըսի փոթորկուող բուքին յառած,— խեղճերը ի՞նչպէս պիտի գան։

— Խօմ գիժ չեն որ այս օդին գան, — ընկերուհիին մօտենալով ըսաւ Տիկին Աւետեանը,— որտեղ որ են, հոն ալ կը մնան այս գիշեր, մինչեւ որ փոթորիկը անցնի։ Այնպէս չէ՞, պարոն Գարեգին։

— Ի՞նչը այնպէս չէ, տիկին, չէի լսեր ձեր խօսակցութիւնը,— ու Գարեգինը գրեթէ ակամայ մօտեցաւ երկու ընկերուհիներուն։

Սոնիայի հետ ձորի մէջ ունեցած խօսակցութենէն վերջ, Գարեգինը կը խուսափէր աղջկան մօտենալէ։ Տխրած կ'երեւէր, ու կարծես թէ ծանր խորհուրդ մը կը չարչրկէր միտքը։

— Գ'ըսէի որ, այս եղանակին միայն գայլերը դուրսը կրնան մնալ,— ծիծաղելով ըսաւ տիկին Աւետեանը, — իսկ մերոնք՝ խելօքիկ մը եղած տեղերնին կը մնան ... չէ՞ք կարծեր։

— Դժուար թէ ... վաղորոք նշանակուած էր փետրուարի չորսը։ Կը կարծեմ թէ՝ բոլորն ալ հոս պիտի գտնուին մինչեւ կէս գիշեր։

— Բ՜առ ... շատ ուրախ եմ որ եկողներէն մէկը չեմ. ես անպատճառ ճամբան կը սառէի...

— Ձեր հաստ մուշտակո՞վ,— հեգնեց Գարեգինը,— եկողներէն շատեր կարգին զգեստ ալ չունին հագած ...

Հեռզհեռէ մթնեց։ Այլ եւս դուրսը ոչինչ չէր տեսնուեր, կը լըսուէր միայն քամիի ոռնոցը, որ անօթի գայլի նման պատուհանի ապակիները կը ճանկռտէր։ Ժամը ութ անցած էր, եւ սակայն դեռ ոչ ոք չէր եկած։

Սեղանի շուրջ շարուած մեր բարեկամները, ամէն մէկը իր մտքին մէջ խորասուզուած, գրեթէ իրարու հետ չէին խօսեր։ Ամբողջովին լռութիւն կորած՝ անոնք մոտիկ կ'ընէին դուրսէն, պատշգամի վրայ ոտնաձայներ լսելու համար ու մտախոհ դէմքով ժամացոյցները կը նայէին։

Մրտօն, երրորդ անգամ լցնելով սամավարը նորոգած էր, որ եկողները անմիջապէս տաք թէյ ունենային։

Ժամը իննէն քիչ անց՝ Մրտօն ուրախ դէմքով ներս մտաւ սենեակէն ու բաներ մը փսփսաց Գարեգինի ակաջին.

— Շատ լաւ, Մրտօ, գնա դարպասը բաց,— եւ Գարեգինը գինքը շրջապատողներուն դառնալով՝ յայտնեց, որ քաղաքի ուղղութեամբ, Կարկուտ Խաչի կողմէն բազմաթիւ մարդիկ կուգային դէպի վանքը։

— Անշուշտ մերոնք են, չէ՞,— հարցուց բժշկապետ Զախարովը, որու համբերութիւնը սկսած էր հատնիլ։

— Անկասկած, այսպիսի եղանակին ոչ ոք դուրս կ'ելլէ, եթէ ոչ ֆէտային.

— Սարսափելի պայմաններու մէջ կ'աշխատին ձերոնք,— մոլտաց բժիշկ Գալովը՝ ակամայ սարսռալով,— բարեբախտաբար սամավարը կ'եռայ։ Լաւ կը լինի, որ շիշ մը քոնեակ բանանք. մեր բարեկամները սառած վիճակի մէջ պիտի գան։

— Իրաւ ինչպէս ալ չմտածեցինք, — ու Սոնիան իր սենեակը վազելով, երկու շիշ քոնեակ բերաւ։

Վանքի հիւրասենեակները, որոնք ուխտաւորներու յատկացուած էին, բոլորն ալ կը բացուէին մէկ ընդհանուր պատշգամի վրայ։ Մրտոյի երթալէն հազիւ քառորդ մը անցած, բազմաթիւ քայլերու ձայներ լսուեցան, որոնք ծանր ծանր կը մօտենային։ Սեղանի շուրջ բոլորուածները բնազդօրէն ոտքի ելան, դիմաւորելու համար եկողները երբ դուռը բացուեցաւ, ու իրարու ետեւէ ներս մտան քսանըհինգ զինուած մարդիկ, կէս մը սառած վիճակի մէջ, անկարող ձեռները գործածելու։

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

պետական ընկերութեամբ մը որ, համայնավար քաղաքապետութեան մը հետ կատարած խարդախութիւնը գործի վրայ, իր ստացած գումարին մէկ հինգերորդը կը վճարէ համայնավար կուսակցութեան: Այն ատեն պիտի տեսնենք թէ այս կէտերուն սուտերը հանել պիտի ըլլա՞յ համայնավար քաղաքապետներուն, Քլամարէն մինչեւ Վալեան Բուլիւրի »:

Ներկաները քանաւոր մը քուէարկեցին, որ ամբողջովին նպաստաւոր է Սովետի

Ցուցահանդէսը պէտք կրնայ ձգուիլ, եթէ...

« Էնֆորմասիոն », Փարիզի սեղանաւորական մեծ օրաթերթը, որ մինչեւ հիմա նպաստաւոր դիրք բռնած էր Լէոն Պլումի դահլիճին հանդէպ, երկար յօդուածով մը կը տրտնջայ աշխատաւորական խլրտումներուն դէմ «որոնց հետեւանքով կը տուժէ ոչ միայն միջազգային ցուցահանդէսը, այլեւ ամբողջ երկրին տնտեսական գործունէութիւնը եւ կեանքի մակարդակը »:

Նոյն թերթին տեղեկութեանց համաձայն, ցուցահանդէսին ձեռնարկատէրները ազդարարած են թէ չեն կրնար իրենց գործը վերջացնել մինչեւ յուլիս, եթէ հազար վարժ բանուորներ չտրամադրուին գործաւորներէն կամ չարտօնուի շաբաթը 60 ժամ աշխատելու եւ օտար աշխատաւորներ վարձելու առանց խտրութեան :

*** Գետական արժեթուղթերը զգալի անկում ունեցան այս օրերս, իբրեւ հետեւանք աշխատաւորական խլրտումներու եւ սեղանաւորական խաղերու .

Ծակօտն հիւանդացա՞ծ է

Պերլինի հիթլէրական օրկանը, «Անկրիֆ», Մոսկուայէն կ'իմանայ թէ կարգ մը զրոյցներու համաձայն, Ծակօտայի առողջական վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ : Ջեկային նախկին վարիչը կը տառապի սրտի հիւանդութենէ ։ Գերմանական թերթը կը կարծէ թէ Թերեւս կ'ուզեն «բանտին մէջ մեռցնել» Ծակօտան, խուսափելու համար դղրդալից դատավարութեան մը դարձեալ

Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, Ջեկան ձերբակալած է նաեւ Ծակօտայի քարտուղարուհին, Եաթեր Լուրիա, ինչպէս ուրիշ երեք երիտասարդուհիներ , որոնց մէկը գերմանուհի :

" Կ'ուղղուած են անհնարելոց հայր „

Ջոր. Կէօրինկ, որ տիրապար ստանձնած է Գերմանիոյ քառամեայ ծրագրին գործադրութիւնը, առջի օր ճառ մը խօսելով, բացատրեց Թաղապետական իշխանութեանց դերը՝ այս աշխատանքին մէջ: Ցետոյ երկարօրէն ծանրացաւ տառին աղտեղութեանց օգտագործման մասին, որոնց համար գիտական բազմապիսի միջոցներ կան: Ապա ծանրանալով պարենաւորման դժուարութեանց վրայ, յայտարարեց .

— « Եթէ նուազում մը տեսնուի այս կամ այն քաղաքին մէջ, պէտք չէ անմիջապէս երկիր - երկինք իրար անցընել, յաւելուածական պարէն առանելու համար Պերլինէն: Այն ատեն համայնքներու վարիչներուն կ'իյնայ մողովուրդին բացատրել նեղութեան պատճառները: Բայց կրնամ այստեղ ձեզի տալ հաւաստիք մը,— Եթէ կարելի չէ խուսափիլ հաւկիթի եւ կարագի, թերեւս նոյնիսկ միսի եւ կարգ մը ուրիշներու նուազութենէն, ես կ'երաշխաւորեմ ամենօրեայ հացը »:

Անգլիոյ նախարարներուն թոշակի յաւելումը

Անգլիոյ աշխատաւորական երեսփոխանները ժողով գումարեցին առջի օր, գրադելու համար թոշակներու յաւելման օրինագծով, որ 37 միլիոն սթերլինի յաւելուածական ծախք մը պիտի պատճառէ: Հաւանական է որ երեսփոխաններուն տարեթոշակին ալ աւելնայ, 400 ոսկիէն բարձրանալով 600ի:

Ինչպէս յայտնի է, օրինագիծը ոչ միայն վարչապետին տարեթոշակը 10.000ի եւ բոլոր նախարարներունն ալ 5000ի կը բարձրացնէ, այլեւ տարեկան 2000 ոսկի կը սահմանէ ընդդիմադիր երեսփոխաններու պետին: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը սկզբունքով կ'ընդդիմի որ 2000 ոսկի վճարուի համաքաւան կոչուած վարչապետներու, ինչպէս եւ վճարում մը ըլլայ ընդդիմադիրներու պետին: Սակայն մտավախութիւն մը կը տիրէ որ այս վերջին թոշակը զուտ բանայ չարախօսութեանց: Չէ՞ որ այն ատեն ըսողներ պիտի մտածեն թէ ընդդիմադիր հոսանքը «ծախու առնուած է» կառավարութեան կողմէ :

Երեսփոխաններու տարեթոշակներուն յաւելումը անհրաժեշտ կը համարուի ոչ միայն աշխատաւորականներուն, այլեւ պահպանողականներուն կողմէ, այն պատճառաբանութեամբ թէ երեսփոխանները ծանր ծախքերու մատնուած են իրենց թղթակցութիւններով, Լոնտոն բնակութեամբ եւ ճամբորդութիւններով: Տարին միայն մէկ անգամ ձրի տոմս կը ստանան իրենց շրջանները երթալու համար :

ՔԱՆԱՔԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

40 ՍԱՆԹԻՄԻ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ, այսօրուընէ սկսեալ, «էքսէլսիօր», «էքօ տը Փարի» եւ ուրիշ կարգ մը թերթեր: Ձախակողմեան թերթերն ալ պիտի բարձրացնեն գինը, երբ համաձայնութիւն գոյանայ «Իւմանիթէ»ի հետ:

ԲՈՆԱՓԱՆՑԻ ՄԷՋ (Ռումանիա) երեւան հանուած է համայնավարական բջիջ մը, որուն մէջ կը գտնուէին չորս Պուլկարներ եւ Հայ մը, Միհրան Վարդանեան: Ռումանական թերթերը կ'ըսեն թէ կազմակերպութիւնը կը գտնուէր Վառնայի կեդրոնին հրամանին տակ եւ կը ձգտէր խորհրդային իշխանութիւն հաստատել Տոպրուճայի մէջ: Բռնուած են բազմաթիւ թռուցիկներ եւ ապագրական մեքենաներ: Կալանաւորները կը մերժեն ամէն առնչութիւն. ուստի զինուորական հիւանդանոց փոխադրուած են, քննի կերակրուելու համար :

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՈՎԸ», ճապոնական օդանաւ մը որ Թոքիոյէն ճամբայ ելած էր ապրիլ 5ին, առտուն Փարիզ, կէսօրէն վերջը Լոնտոն կը սպասուէր երէկ: Օդանաւը Թոքիոյէն Աթէնք հասած էր երեք օրէն պակաս ժամանակի մը մէջ, այն ալ առանց թռչելու գիշերը :

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ շաբաթական տեղեկագրին համաձայն, ապրիլ 3ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 386.254, այսինքն 2666 հոգի պակաս անցեալ շաբաթուան վրայ: 1936ի միեւնոյն շաբթուան նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 457.750, ուրեմն այս տարի պակսած են 71.196 հոգի:

40 ԺԱՄՈՒԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ գործադրութեան առթիւ, մանր առեւտրականներու կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին եւ բացատրեց շաբաթը երկու օր յաջորդաբար խանութները գոցելու անպատեհութիւնները: Առաջարկեց մէկ օր մնայուն հանգիստ, մէկ օր ալ կարգով: Պ. Լէոն Պլում յանձնարարեց մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացնել :

ՄԵՆԱՍՏԱՆԻ ՄԸ ԿԱՑՍԵՐԸ, Կրընոպլի մէջ, սովորութիւն ըրեր էին գործածուած նամակադրոշմները մաքրել - սրբել եւ նորէն օգտագործել : Քննութիւն բացուեցաւ :

15 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ գողութիւններով հռչակ հանած խաբեբայ մը, Ալժերիացի Աքրուն Տահօ պէն Մուհամմէտ, ձերբակալուեցաւ Փարիզի մէջ, երկար հետապնդումներէ վերջ :

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՖՈՐՏԸ ընդհ. գործադուլի սպառնալիքին առջեւ գտնուելով, յայտարարեց թէ ոչ մէկ ոճնաքսա կը ճանչնայ: Իսկ ոճնաքսներու վարիչը պատասխանեց թէ Ֆորտ այլեւս պիտի չկրնայ օթօ շինել :

Թատերական ներկայացում

Ցրանսահայ Կ. Խաչի Ս. Շամոնի մասնաճիւղին կողմէ
11 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին,
Քալաթիոյ կրթասիրաց ընկերութեան սրահին մէջ. Սէն Շամոնի
կը ներկայացուի ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ:

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Պրօպականտի Յանձնախմբի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 13 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱՆԻԷՐ-ԱՍՆԻԷՐ-ԲՈԼՈՆԻ Արամ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 10 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ ենթակոմիտէի ծանդիպումը, 10 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ, իր Ակումբին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ,

Գաւառ

(ՄԱՐՍԷՅԼ) Պուչվառ Յատոփ վ.ռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները 11 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին. կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը 11 Ապրիլ կիրակի երեկոյ ժամը 7ին, Լա վիստ սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ:

ԱՎԻՆԻՈՆԻ Մուրատ խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը 10 Ապրիլ շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ընկ. Ք. Գաբրիէլեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան
Տեղի կ'ունենայ 11 Ապրիլ, կիրակի, ժամը 3ին,
SALLE DE GEOGRAPHIE սրահին մէջ, 184 Bld. St. Germain
Կը խօսի ֆրանսերէն Պ. ՀՐԱՆՏ ՓԱՍՏԸՐՄԱՃԵԱՆ
Նիւթ ունենալով «La guerre Arménienne et ses enseignements 1914-1921»
Տեղի կ'ունենայ փոքրիկ գեղարուեստական բաժին:
Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. Ա. ՌԱՆԺԻԼԵԱՆ (իր ինքնագիր նոր գործը),
Պ.Պ. ՆՈՐԱՅՐ ԼԱՒՍՊԱՐՈՆԵԱՆ եւ Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ:
Իւրաքանչիւր մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆր.:

Ս. ԽԱՉԻ ՕՐ—ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Պանթէօ-Քաշանի Կ. Խաչի Մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի, 11 Ապրիլ, ժամը 4էն մինչեւ կէսգիշեր,
CHEZ BOIVINի սրահին մէջ, **25bis Ave. de la République**
Montrouge, մէթրօ **Porte d'Orléans**ի մօտ
ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ԼԵՒՈՆ ՋՈՐՄԻՍԵԱՆ
Փարիզի Կ. Խաչի սիրողներու խումբը կը ներկայացնէ
երկու զաւեշտ
Կ'երգեն Օրիորդներ՝ Հ. ԳՆԵԱՃԵԱՆ եւ ԱՆԱՀԻՏ ԳԱՎԻՃԵԱՆ.
Կ'արտասանեն Օրիորդներ ՍՕՆԻԱ. Է. ՍԻՐԱՀԱՄԵԱՆ եւ Գ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ.
Երգեր եւ պարեր սան.սանուհիներու կողմէ:
ԺԱԶ **GARIO-CANTI** — ԹԱՌ ԳԱՐԵԳԻՆ — ՊԻՒՖԷ
Մուտք՝ 5 ֆր., երախաներու 2 ֆր.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի Մ.ճիւղին կողմէ
«Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Օրիորդաց եւ սանուհիներու «Արաքս» Միութեան
3րդ տարելիցին առթիւ
ԿԸ ԲԱՆԱԽՕՍԷ Պ. Ա. ՎՐԱՑԵԱՆ
11 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին,
Cascade du Lacի սրահը. Անկէնի լճին դէմ.
Իւրաքանչիւր մասնակցութեան համար մուտք 5 ֆր.

ԱՊՐԻԼ 11 Լիոնի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան Լիոնի Մասնաճիւղին,
մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարանդեան կոմիտէի,
Ֆ. Կ. Խաչի, Համազգայինի, Ֆ. Բ. Նախկին Հայ Լէգէոնականներու
եւ Հայրենակցական Միութիւններու
Տեղի պիտի ունենայ այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին,
Երրորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅԱԳԷՏ **Rev. P. M. TALLON**ի
ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. Կ. ԽՐԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական նոյն բաժին.— Կը մասնակցին Mme GODIN (դաշնակ), ՕՐ. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (մեներգ), Պ. Պ. X (ջութակ), ԳՈՒՐԳԷՆ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (սրինգ), ԶԱՐԵՀ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ (Հաւայեան կիթառ), Ա. ՌՈՍՏՈՄԵԱՆ (մեներգ), Լ. ԱԼԼԱՄԵԱՆ եւ Մ. ՄԻՐԶԷ (արտասանութիւն):
Իւրաքանչիւր մասնակցութեան համար 1 ֆր.:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ Վալանսի մէջ

Կազմակերպուած Զ. Ե. Ո. Միութեան Վալանսի Մ.ճիւղին կողմէ
Այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Foyer de Théâtreի մէջ,
Պետական թատրոնի սրահը:
ԿԸ ԽՕՍԻՆ Պ. **ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ** ԵՒ ՏԻԿ. **Է. ԲԻՒԶԱՆԴ**
Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն եւլն.　　　Մուտք 1 ֆր.
ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— 11 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին:
Կը խօսին՝ Պ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ եւ ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Ի նպաստ Հայ Արինրերու միջազգային բանակումին:
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— 10 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.40ին,
Շահրիկեան Ակումբին մէջ, 5 Րիւ տը լ'Նօլիբա:
ՊՕՄԱՆԻ ՄԷՋ. – 11 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին,
Վարանդեան Ակումբին մէջ:
ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ ՄԷՋ.— 17 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին,
Պ. Գասպարեանի սրահին մէջ:
Հետաքրքրական նոյն յայտագիր: Շարժանկարով պիտի ցուցադրուին Կամիտաս Վարդապետի «Հալի երգը», երգեցողութեամբ Ալէմշահի խումբին եւ Հայ Արինրերու նշանաւոր անցքերը: Ռաստիոյով իր մասնակցութիւնը կը բերէ ԺԱՌ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ: Կը ներկայացուի «Պեզօ Ռոտիկանակները», զաւեշտ մէկ արար:　　Մուտք՝ 5 եւ 3 ֆր. փոքրիկներու 1 ֆր..

ՕՇՈՒՄ ՁԱՐԽԱՓԱՆԻ

— . —

Մարսէյլ—Փրատոյի Մայր-եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ յառաջիկայ Աշխարհամարտի ... կիրակի, 11 Ապրիլ, Ս. ... Մեսրոպ Մայր եկեղեցիի մէջ կը ... տարուի Ջարխափան Ս. Աստուածածնի նկարին օծումը: Կը ... վիճակին կաթող. Պատուիրակ Տէր շնորհի Տ. Գարեգին Արք. Պատ... քարոզէ. Նիւթ ունենալով «Սիրո... տաճարը յանձին Աստուածածնի» Մարսէյլի հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ ... դիպուածին:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՍ կը հրաւիրէ Պ. Քաջքէն Պօտոսեան, ... մը ստանալու համար (Սէլամիէն)

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17 Rue Damesme. PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 11 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 11 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3393
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՒ ԽՕՍՔ

ՐԱՖՖԻԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բանասէրները տակաւին չեն համաձայնած Րաֆֆիի ծննդեան թուականի մասին: Հաւասարապէս կը պնդեն Ե՛ւ 1835ի Ե՛ւ 1837ի կուսակիցները :

Այդ պատճառով ալ, երկու անգամ յայտարարութիւն ե-գաւ, հարիւրամեակի տօնակատարութեան մասին: Մէկը՝ 1935-ին, առաջին գիտողութեան վրայ յետաձգուելու համար. իսկ միւսը՝ այս տարի :

Արդ, բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ հարիւրամեակը պիտի տօնուի այս տարի, արժանավայել շուքով: Գոնէ այս տպաւորութիւնը կը ձգէ Փարիզի մէջ կատարուած խորհրդակցութիւնը, նախաձեռնութեամբ «Համազգային»ի կեդր. վարչութեան :

Որքան գիտենք, այդ խորհրդակցութեան առթիւ ընտրուած է կազմակերպիչ յանձնաժողով մը, որ իր առաջին նիստը պիտի գումարէ վաղը, երկուշաբթի, տօնակատարութիւնը ձեւակերպելու եւ աշխատանքի բաժանում կատարելու համար:

Դատելով կազմակերպիչ յանձնաժողովին ցանկէն, բոլոր հոսանքներն ու խաւերն ալ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան: Ուրիշ խօսքով, տօնակատարութիւնը պիտի կազմակերպուի համազգային գետնի վրայ, ինչպէս կը պահանջէ տարրական ողջմտութիւնը

Քանի որ առաջին ազդանշանը Լոյս - Քաղաքը կուտայ, անհրաժեշտ է կարելին փորձել, որպէսզի իր օրինակը խրախոյս լոյս հանեցնէ միւս գաղութներուն մէջ, նոյն հիման վրայ կազմակերպելու համար բոլոր տօնակատարութիւնները :

Նախընթաց մը ունինք արդէն,— Աստուածաշունչի Թարգմանութեան յոբելեանը:

Չենք ուզեր բաղդատութիւն մը կատարել երկու տօնակատարութեանց միջեւ :

Երկուքն ալ կը կազմեն ինքնավստահութեան, ներշնչման աղբիւրներ: Կը ներկայացնեն հանգրուանները՝ ազգային գիտակցութեան եւ ստեղծագործութեան: Խորհրդանշանները՝ երկունքի մը որ սեփական լեզուի, մշակոյթի ձգտումը կը խտացնէ, դարեր առաջ, եւ քաղաքական ազատութեան, յեղափոխական խմորման խոյանքը՝ մեր ժամանակներուն մէջ:

Ուրեմն, որքան խանդավառութեամբ եւ բազմութեամբ կատարենք այսպիսի տօնակատարութեանց, այնքան պայծառօրէն արտայայտուած պիտի ըլլանք մեր ինքնաճանաչումը,— սեփական արժէքներով հպարտանալու առաքինութիւնը :

X

Այս խորհրդածութիւնները տուն կուտան շատ բնական հարցումի մը,— լաւագոյն չէ՞ որ այս տօնակատարութեան գլուխն անցնի Երեւանը: Ճիշդ այնպէս ինչպէս Մոսկուան՝ Պուշկինի հարիւրամեակին առթիւ :

Քաղաքական — ընկերային տեսակէտնե՞ր:

Բայց չէ՞ որ Պուշկինն ալ նոյնքան խորթ կը հնչէր խորհրդային ականջներու, դեռ քանի մը տարի առաջ: Եւ չէ՞ որ ան աւելի «բուրժուա նացիոնալիստ», իսկական Ռուս էր, քան Րաֆֆին՝ իր արտադրութիւններով:

Արդա՞ր է որ Պուշկին յեղափոխական համարուի, ըմբոստացած ըլլալով ցարական բռնակալութեան դէմ: Իր բազմաթիւ երգերուն միայն մէկ տողը պիտի բաւէր պանծացնելու զինքը·

— Ատում եմ քեզ եւ քո գահը — միահեծան զռռոզ ցար,
Եւ քո որդոց ու քո մահը — պիտի տեսնեմ անպատճառ:

Իսկ Րաֆֆին ինչո՞վ ետ կը մնայ այս ճամբուն վրայ: Ինչո՞ւ ետ պիտի մնար :

Արդեօք անո՞ր համար որ ան ըմբոստութեան, ազատութեան կայծերը վառեց, կրակը արծարծեց շատ աւելի դաժան, իսկապէս աննախընթաց եւ արիւնազանգ բռնակալութեան մը, թրքական եւ սեփական սարսափներուն եւ կեղեքումներուն դէմ :

Եւ Րաֆֆին իր «Խենդ»ի երազներուն հետ, իր Կայծերու, Ձարհաններու խոյանքներուն մէջ, իր ցանած «Կայծ»երու ճամբուն վրայ, խոնարհ, աշխատաւոր գանգուածներու տառապանքին ու իրաւունքները մոռցա՞ւ որեւէ առեն: Գտարե՞ց անոնց գիտակցութիւնը,— բաղդատելով իր ժամանակին հետ:

Գիտենք որ այս հարցումները անապատին մէջ արձակուած կանչերու տպաւորութիւնը պիտի գործեն :

Նախընթաց մը ունինք արդէն,— Աստուածաշունչի Թարգմանութեան 1500ամեակը:

Երեւան բարեհաճեցաւ արտօնել որ կաթողիկոսը նուիրակ մը ղրկէ արտասահման, այս տօնակատարութիւնը կազմակերպելու համար: Եւ, գերազանցապէս ազգային - քաղաքական դէպք մը, վերածնութեան զարազարձ մը հագաւ եպիսկոպոսական շուրջառ, ամփոփուեցաւ կրօնական պատեանի մը մէջ: Իսկ Երեւանը, որուն համար կ'ըսեն թէ այժմ կը գուրգուրա՛յ անցեալ ժառանգութեանց եւ մշակոյթի արժէքներու վրայ, ոչ իսկ տող մը գիր չնորհեց ամբողջ տօնակատարութեան ընթացքին:

Իրողութիւն է որ կեդրոնները ընդհանրապէս աւելի լայնամիտ կ'ըլլան քան ծայրագաւառները:

Արդ, եթէ Մոսկուան շատ հեռու է Երեւանէն, ահա հարեւան Թիֆլիսը, նոյն ճամբուն վրայ,— Խորհրդային Վրաստանը պատրաստութիւններ կը տեսնէ փառաւորապէս տօնելու երկու ազգ. փառքեր, Շոտա Ռուսթավելի եւ Ի. Ճաւճաւաձէ, որոնք նոյնքան «յետադիմական» կրնային համարուիլ: Եւ Հայաստան ալ պիտի մասնակցի:

Ահա նոր Սահմանադրութիւնը լաւագոյն պատեհութիւնը չի՞ կազմեր, ապացուցանելու թէ Երեւանը կը վայելէ ազատութիւն: Կրնայ գոնէ յիշատակի տօն մը սարքել իր նախաձեռնութեամբ . . .

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԻՋՆԱՅ ՖՐԱՆՔԸ

Ելմտական նախարարը կը ձգտի վրդովիլ լուրերը

Քանի մը օրէ ի վեր, օտար դրամները զգալի բարձրացում կը ցուցնեն Փարիզի սակարանին մէջ: Ուրբաթ առտու, տոլարը բացուեցաւ 22.45ի, մինչ նախորդ օրը փակուած էր 21.87ի, յետոյ եղաւ 22,55 եւ գոցուեցաւ 22.40ի : Միւս օտար դրամներն ալ բարձրացան: Անգլ. ոսկին, որ նախորդ օրը փակուած էր 106.95 ֆրանքի, բարձրացաւ նախ 109.65ի, յետոյ 110.20ի: Եւ որովհետեւ Հաւասարեցման դրամագլուխէն գումար չորամադրուեցաւ համեմատութիւնը պահպանելու համար, սակարանին մէջ զրոյցներ շրջեցան թէ կառավարութիւնը պիտի ձգէ որ ֆրանքը նուազագոյն մակարդակին իջնէ, համաձայն դրամական պայմանագրութեան (43 միլիկրամ), ինչ որ տոլարը պիտի բարձրացնէր 23 ֆրանքի, անգլիականը՝ 112ի: Նոյն իսկ զրոյց կը շրջէր Լոնտոնի մէջ թէ ֆրանքը երկրորդ անգամ պիտի արժեզրկուի, իջնելով 43 միլիկրամէն վար :

Ելմտական նախարար Պ. Վէնսան Օրիօլ, որ բացառիկ ժողով մը գումարած էր այս առթիւ, ուժգնօրէն հերքեց նոր արժեզրկման վերաբերեալ զրոյցները: «Մինչեւ հիմա ժողով գումարեցի Հաւասարեցման դրամագլուխի վարիչներուն հետ եւ այդպիսի բան չըսեցի: Ձեմ ալ հասկնար թէ ի՛նչ բան կրնայ տեղի տուած ըլլալ այդպիսի զրոյցներու: Պատճառ չկայ պաղարիւնը կորսնցնելու այսպիսի զրոյցներու հետեւանքով: Կրնամ ապահովել թէ լուրջ հիմքեր չունին այդ զրոյցները »:

Ելմտական նախարարին յայտարարութիւնը անմիջական ազդեցութիւն գործեց սակարանին վրայ եւ ֆրանքը սկսաւ բարձրանալ :

Ելմտաւորական շրջանակներու մէջ զանազան բացատրութիւններ կը տրուին ֆրանքին այս ելեւէջերու մասին, բայց բուն պատճառները լուսաբանուած չեն տակաւին :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մաքրագործում բոլոր ճակատներու վրայ

Եակոտայի ձերբակալումէ ի վեր, շռնդալից լուրեր կը շրջին Խ. Միութեան ներքին գործերու մասին: Հինգշաբթի օր կ'ըսէին թէ ձերբակալուած է նոյնինքն... Սթալին եւ իշխանութիւնը անցած է մարաջախտ Վորոշիլովի ձեռքը: Այս անհաւատալի զրոյցը արձանագրած էր նոյնիսկ ծանրաբարոյ Թանը, որ առհասարակ բարեացակամ է եւ մտերմական թղթակից ունի Մոսկուայի մէջ :

Այսքան ծանրակշիռ զրոյց մը ստուգելու համար, Աժանս Հավաս ամէնէն առաջ տեղեկութիւն պահանջեց Վարշաւայի թղթակցէն, որ կը պատասխանէր թէ հիմք չկայ հաւատք ընծայելու շրջած լուրերուն, թէ բանակին եւ Ջեկային միջեւ ծագած դժուարութիւնները հարթուած են եւ բանակը գոհացում ստացած է : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Կէփէուն (Ջեկա) այսուհետեւ պիտի զրուի կարմիր բանակի ապայակոյտին իշխանութեան տակ եւ պետական ոստիկանութեան մասնաւոր գունդերը, որոնց թիւը 200 — 240,000 կը հաշուէն ամբողջ երկրին մէջ, այսուհետեւ պիտի կազմեն տեսակ մը ոստիկան - գօրք:

Միեւնոյն ատեն Մոսկուայէն հասած լուրեր կը հաստատէին թէ մայրաքաղաքը բացարձակապէս հանդարտ է: Անշուշտ բոլոր խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթն է Եակոտայի ձերբակալութիւնը. մանաւանդ որ ձեռնարկուած է ներքին գործավարութեան, բուն իսկ Ջեկային եւ շարքերու մաքրագործման.

Այս առթիւ աւելորդ չէ յիշել թէ՝ Սթալին դեռ անցեալ տարի ուշագրաւ զիջումներ կատարեց բանակին համար,— հակայական շափերով աւելցուց անոր ելմտացոյցը, մասնաւոր իրաւակարգ մը հաստատեց սպաներուն համար, բարձրացուց անոնց հեղինակութիւնը՝ վերահաստատելով աստիճանները եւ ստեղծելով մարաջախտի տիտղոս, բարեփոխեց համազգեստները եւն.: Ուրեմն, եթէ կարմիր բանակը նորէն դժգոհութիւն յայտնած է, այդ կը վերաբերի մասնաւորապէս ներքին գործավարութեան՝ Ջեկային իրաւասութեանց, այն ալ համաձայն կուսակցական կարգապահութեան :

*** « Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը Վարշաւայէն կը հեռագրէ թէ Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, Եժով՝ Ջեկային նախագահը, պիտի արձակուի մօտերս, մարաջախտ Վորոշիլովի պահանջով: Կ'ըսուի թէ սպարապետը բողոքած է թէ Ջեկան շատ կը խառնուի կարմիր բանակի գործերուն: Եթէ Եժովի պաշտօնանկութիւնը հաստատուի, կը նշանակէ թէ Վորոշիլով գերակշիռ դիրք մը պիտի վայելէ Խ. Միութեան ներքին քաղաքականութեան մէջ :

Նոր ձեռնարկներ տնտես. գործակցութեան համար

Ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները այս շաբթու հրաւէր մը ուղղեցին պելժիական կառավարութեան, ուսումնասիրելու համար մաքսային խոչընդոտներու եւ ուրիշ դժուարութեանց կրճատման խնդիրը: Այս առթիւ հարցասփռում մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, եւ վարչապետը պատասխանելով հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ .

— Որ եւ է ձեռնարկ չէ կատարուած բրիտանական կամ ուրիշ կառավարութեանց կողմէ, միջազգային համաձայնութիւն մը կնքելու համար առեւտրական հարցերու մասին. թէեւ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուած են կիսապաշտօնական եղանակով : Բրիտանական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները հարցուցած են Պելժիոյ վարչապետին թէ կրնա՞յ նախնական եւ կիսապաշտօնական պրպտումներ կատարել զանազան երկիրներու մէջ, բաժնեցուցակներու ընդհանուր կրճատում մը կատարելու եւ ուրիշ արգելքներ պակսեցնելու համար: Պելժիոյ վարչապետը պատրաստակամութիւն յայտնած է կատարելու այդ գործը: Որ եւ է միջազգային խորհրդաժողով չէ ծրագրուած առ այժմ :

** Անգլիոյ դրամատան վարիչներէն Սըր Ճ. Սթէմփ ճառ մը խօսելով, լաւատեսութիւն յայտնեց միջազգային առեւտուրի կազդուրման մասին: Իր կարծիքով, Խ. Միութիւնը իբրեւ ոսկիի արտադրիչ ի վիճակի է ճարելու իրեն պէտք եղած բոլոր նիւթերը :

Գերմանական մամուլը շօշափելով այս հարցը, նորէն կը յիշեցնէ Հիթլէ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՈՒԻՃՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գիտէ՞ք, ի՞նչ է լուինը :

Տեսակ մը լու, որ կը բնակի եւ արձանի բանջարեղէններու վրայ:

Առանց ծիծաղ քաղցր ըլլալուն՝ մրգեղէնները շատ կը սիրեն,— կ'երթան կ'ուտեն: Պարտիզպաններու իրական մղձաւանջն է լուինը.— անպիտանը այնքան շուտ եւ այնքան արագ կ'աճի, որ մէկ լուին կրնայ երկու շաբթուան մէջ տեսնել իր հարիւր հազարերորդ թոռը : Սակայն լուինն մղձաւանջն ալ լուինն է դարձեալ : Լուինազգիներէն ընտանիք մը կայ, այնքան պզտիկ որ չի տեսնուիր, .. այս լուինն է որ խեղճ կ'անիծէ այն լուիններուն, որոնք անո՜ւշ անո՜ւշ կը ծծեն՝ աւերելով ամբողջ պարտէզ մը :

Որով առաջին դասակարգի լուինները թշնամի են պարտիզպանին, երկրորդ դասակարգի լուիններն ալ՝ բարեկամ :

Հիմա ենթադրենք թէ ի՛նչպէս բարեկամ լուինները ջարդ մը կուտան թշնամի լուիններուն :

Այն շրջանին, երբ թշնամի լուինները հանգիստ կ'ածեն, բարեկամ լուինները գողի պէս կը հետապնդեն զանոնք, պարտէզին բանջարեղէնի տերեւներուն վրայ : Անհունօրէն փոքր են, չեն տեսնուիր : Պաշտպանողի մեր բարեկամը կը մօտենայ հաւկիթ ածողին, դիրք կը գրաւէ, յարմար պահը եւ յարմար դիրքը գրաւելէ վերջ՝ կը նետուի թշնամի լուինին վրայ, առջեւի երկու թաթերով կը գրկէ զայն, միւս երկու թաթերով ալ կը կառչի տերեւին, արագօրէն կը դառնայ եւ թշնամի լուինին փորին տակ կը մտնէ, յանկարծ իր կուրծքէն բարակ սանդ մը կը հանէ, կը խրէ թշնամի լուինին փորը : Հաւկիթ մը տեղաւորելէ վերջ ծակած տեղը, կը ցատկէ կը փախչի. նոր որսեր փնտռելու,— օրական քանի մը անգամ այսպէս :

Հաւկիթը շուտով թրթուրի կը փոխակերպուի բանջարակեր լուինին փորին մէջ, եւ անյագութեամբ կ'ուտէ զինք իր փորին մէջ կրող լուինը : Կ'աճի. կը մեծնայ, այնքան որ լուինին փորը կ'ուռի, եւ իր մորթը ճեղքած վերքն ալ կը բացուի,.. 15 օր վերջ դուրս կը բռչի արդէն թրթուրը՝ թիթեռնիկի փոխակերպուած, մինչ բանջարակեր լուինը կը սատկի հիւծախտաւոր:

Զարմանալի՛ բնութիւն :

Լուինը կը սպանէ զլուին, (այստեղ առանց զայն չերթար հայցական հոլով սեռի խնդիրը, մեծարժան Տարագ) :

Ցեղ մը կը ապանէ իր ցեղակիցը :

Եւ յիշեցի. պատեղ. մեր հայ բոլշեւիկները :

Երեւանի մէջ սթալինիստ բոլշեւիկը կը յարձակի տրոցկիստ բոլշեւիկին վրայ, մին զմիւսը կը դրկէ Սիպերիա, հետեւելով Մոսկուայի ոգեբերութեան: Եակոտան եղբօր վաստակաւոր եւ վերթերած բոլշեւիկներուն փորը, եւ հիմա ուրիշ մը պիտի ճեղքէ իր փորը :

Իսկ եւ իսկ լուինի կը նմանին բոլշեւիկները, կարմիր գիծէն ներս,— իրար կ'ուտեն, իրար կը հատցնեն :

ԱՐԱԶ

Ընկերային պարտաւորիչ օգնութիւն Ֆրանսայի Հայ տարագիրներուն

Երէկ ստացանք հետեւեալ զեկոյցը, ապրիլ 8 թուակիր . —

Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովը գոհունակութեամբ կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ 1933 Հոկտեմբեր 28ին Ժընեւի մէջ ստորագրուած դաշնագիրը որ կը վերաբերի տարագիրներուն իրաւական միջազգային դրութեան, 1936 դեկտեմբեր 3էն սկսեալ ի զօրու է Ֆրանսայի մէջ (տես պաշտօնաթերթ, 1936 դեկտեմբեր 5ի, թիւ 285) ;

Ինչպէս ասկից առաջ մասնաւոր զեկոյցով մը Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովը հրապարակաւ իմացուց, այդ օրէնքին 9րդ յօդուածին համաձայն, ֆրանսական օրէնքներուն տրամադրած բոլոր ընկերային նպաստները պարտաւորիչ կերպով պէտք է կիրարկուին նաեւ Ֆրանսայի հայ տարագիրներուն համար, բացի անշուշտ աշխատանքի իրաւունքէն եւ գործազրկութեան նպաստէն որոնք ապահովուած են հայ տարագիրներուն ;

Հետեւաբար, Ֆրանսայի չքաւոր հայ տարագիրներուն բժշկական ձրի օգնութեան, անկար եւ անբուժելի ծերունիներուն նպաստ տալու կամ զանոնք անկելանոցներու մէջ պատսպարելու, յղի կիներուն ծննդաբերութենէ առաջ եւ յետոյ նպաստ յատկացնելու, հիւծախտաւորները զարմանելու եւ զանոնք առանձնարաններու մէջ պատսպարելու, երէք եւ աւելի զաւակ ունեցողներուն նպաստ տալու, խելագարները յիմարանոցներու մէջ տեղաւորելու մասին ֆրանսական բոլոր օրէնքները գործադրելի են հայ տարագիրներուն համար, ճիշդ այն չափով եւ եղանակով որքան բուն Ֆրանսայի քաղաքացիներուն համար :

Այդ նպաստներէն օգտուելու համար հայ տարագիրները կը բաւէ որ դիմեն իրենց բնակավայրի Մէրիներուն եւ իրենց հայ տարագիր ըլլալը հաստատող վկայագիր մը ներկայացնեն: Այդ վկայականները կը տրուին հայկական օֆիսներուն կողմէ եւ կը վաւերացուին Նանսէնեան Միջազգային Օֆիսէն, Փարիզ, 28 Գուլվար Թուրվայլ

Թուրքիոյ վարչապետը դէպի Սոֆիա եւ Պելկրատ

Գոյսէն կը հեռագրեն թէ Զօր. Իսմէթ Ինէօնիւ ճամբայ ելաւ դէպի Պելկրատ, Սոֆիայի ճամբով, ուր պիտի մնայ քանի մը օր :

Այս այցելութիւնը ուշագրաւ է անոր համար որ, տեղի կ'ունենայ Խալքանեան դաշնագրին կնքումէն եւ Չեխոսլովաքիոյ նախագահին այցելութենէն վերջ

— o —

Պ. ԳԱՌՆԻԿ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, Սթրազպուրկի քարիզարանական հաստատութեան երիտասարդ եւ տաղանդաւոր դասախօսը, այս երեքշաբթի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին Սորպոնի մէկ ամփիթատրոնին մէջ պիտի ներկայացնէ իր ակադեմական ճառը, տոքթորայի համար .

40 ԺԱՄՈՒԱՆ օրէնքին գործադրութիւնը դժուարութիւններ պատճառած ըլլալով մանր առեւտրականներուն, առջի օր բացառիկ ժողով մը գումարեց երեսփ. ժողովին առեւտրական յանձնաժողովը: Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, որոշուեցաւ չորեքշաբթի օր յանձնաժողովին առջեւ հրաւիրել աշխատանքի, ազգ. տնտեսութեան եւ առեւտրական նախարարները :

« ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՈՎԸ», ճափոնական օդանաւը որ ապրիլ 5ին ճամբայ ելած էր Թոքիոյէն, ուրբաթ ժամը 1·30ին հասաւ Փարիզ, իսկ 3·25ին՝ Լոնտոն, կոտրելով բոլոր մրցանիշները. Երկու քաջարի օդանաւորդները 15,500 քիլոմեթրը կտրեցին 94 ժամէն, արժանանալով ամբողջ աշխարհի հիացման :

ԱՅՍՕՐ ՊԻՏԻ ՁԱՓՈՒԻՆ Պելժիոյ վարչապետ եւ Ռէքսի երիտասարդ վարիչը՝ Լէօն Տրկրէլ. Աննախընթաց ձեւ մը առած է ընտրական պայքարը :

ՍԹԱԼԻՆ-ՆԱՄԷ

Եթէ ըսեմ որ այս միջոցին Հայաստանը հարեմատան մը վերածուած է, իսկ ժողովուրդն ալ հարեմներներու, պիտի կարծէք թէ կը զուարճանամ:

Ի՞նչ հարեմատուն կամ հարեմեւոր, երբ իրարու ետեւէ բանտ կը նետուին օրուան կուռքերը, հին թէ նոր, իբրեւ «ժողովուրդի թշնամի», «հակայեղափոխական, տրոցկիստ-դաշնակ-նացիոնալիստ սրիկաներ»

Դուք չէ՞ք որ հաղորդեցիք թէ վերջերս ձերբակալուած է Աբօէն Եսայեանը, Արտօ Եղիազարեանը, Արամայիս Երզնկեանը, Եաշիկ Դէմիրճեանը, Ս. Միքայէլեանը, Մ. Եզանեանը,— բոլորն ալ ծանօթ՝ իբրեւ կարմիր լէնինական կամ առնուազն ուղեկից:

Եւ, օրուան լուրերը նոր ողբերգութիւններ, աւելի տխուր դէպքեր դուշակել չե՞ն տար, դառնելով Մոսկուայի վերջին անցուդարձէն:

Բայց եւ այնպէս, իրականութիւն է ինչ որ պիտի պատմեմ: Աղբիւրս ալ՝ ուղղակի խորհրդային: Ուղղակի Երեւանէն

Դիմախոսպար ոչ տրամադրութիւն, ոչ ալ միջոց ունիմ ամբողջական պատկեր մը ներկայացնելու: Նպատակս ուսումնասիրութիւն մը տալ չէ, այլ ճաշակ մը: Տեսակ մը թուուցիկ չարժանկար, ուր իրար կը հրմշտկեն ողբերգութիւնն ու խեղկատակութիւնը:

⁎

Գիտէք որ Սթալին հրամայեց «ուրախ կեանք վարել: Ուրեմն դառնալ: Ուտել, խմել, զուարճանալ:

Հրամանը հազիւ արձակուած, կէս կուշտ կէս անօթի քաղաքացիներու բազմութիւնը տեղէն ցատկեց, խայտաց: Պար ու ծնծղայ՝ ամէն կողմ:

Թերթերու սիւնակները սկսան յորդիլ «ուրախութեան», «բարօրութեան» պատմութիւններով,— մէկը մանճակալ է ունեցեր, ուրիշ մը՝ քանի մը աթոռ եւ սեղան, երրորդ մը՝ լուսանկարի գործիք: Աւելի բախտաւոր մը՝ ռատիօ:

Այսպէս շողիրոտ պատմութիւններ՝ օրն ի բուն: Աշխարհի բոլոր լեզուներով: Ս. Միութեան բոլոր մասերուն մէջ:

Աղբի՞ւրը այս բարիքներուն,— մարդկութեան հանճարեղ առաջնորդ, շող ու արեւ Սթալին. «Մայէի Շահանշահ»:

Բանաստեղծները թեւ տուին իրենց բոցավառ երեւակայութեան.—

Փա՛ռք քեզ յաւերժ, Ստալին, ով առաջնորդ համաշխարհի,

Իմաստութեան ո՛վ պայծառ եւ անսահման հորիզոն,

Խորհրդային երջանիկ հայրենիքի մեծ պարծանք,

Մեր յոյզերի՝ խնդութեան ո՛վ ով-կիանոս դու հզօր: (Մ. Մերամեան, «Գրական Թերթ», 10 մարտ 1937):

Կը յիշեմ տասնապատիկ աւելի բոցավառ բաներ կարդացած ըլլալ, արհեստով բանաստեղծներու ստորաքրութեամբ, գլուխն ըլլալով Թէթեւոլիկ Ազատ Վշտունին եւ չնաշխարհ Նայիրի Զարեանը:

Բայց այսօր կը թողում տիտղոսաւոր «պօէտները», գրագէտու համար ժողովուրդի զաւակներով,— աշուղ, մշակ, բանուոր, կոլտնտեսական, կոլտնտեսուհի եւն., որոնք մէկ օրէն միւսը բանաստեղծ դարձած, Սթալինի փառքը կ'երգեն օրն ի բուն, միաձայն կամ բազմաձայն: Մանաւանդ ծերունիները.

Երեւանի թերթերը կը վկայեն թէ այս բոլորը տեղի կ'ունենան ինքնաբերաբար, արտայայտելու համար «այն ինչ որ ասել է հանճարեղ առաջնորդը մի նախադասութեամբ.—

Կեանքը լաւ է դարձել, կեանքը ուրախ է դարձել»:

Այսպէս, «Ս. Հայաստան»ի աշխատակիցներէն Բ. Վէսեան կը պատմէ թէ Սթալինի յանձնարարութիւնը՝ տարեկան 7–8 միլիոն փութ հացահատիկ արտադրելու մասին, «բուռն խանդավառութիւն է առաջացրել»:

Ապացո՞յց — լսեցէք վաթսունամեայ Մելիք Մելիքեանը, Լէնինականէն.

Հէ՜յ, ճամբեք, անուշ եավեր,
Արտագածէն փչեցէք,
Հէ՜յ արծաթեայ սառն աղբիւրներ,
Ծաղկանց եովտէն եոսեցէք:
Նոր գարուն է կանգնել շէմքին,
Կոլխոզնիկի երանդում.
Առաջնորդին խմաք հեք տուել,
Ուք միլիարտով բերք տալու,
Ազնիւ մարդու պատուին վայել,
Եստտումը չենք դրժելու:

«Ըտիկա ի՞նչ է որ», պիտի բացէր մեր գիւղացին: Ականջ տուէք աշուղ Շերամին.

Մեծ Ստալին, դու մի հանճար ես,
Համայն աշխարհի անգին գոհարն ես,
Ամենաբարձր գործեր կը վարես,
Իլկրին կեանք տուող մեծ Ստալին,
Դուն ես մեր փայլուն ոսկէ բանալին:

Անդին, Ապարանի մէջ, 72 տարեկան անգրագէտ Մկրտիչ Գէորգեանը աւելի կրակոտ երգ մը յօրիներ է «յանպատրաստից», ինչպէս կը վկայէ «Խորհրդային Արուեստ»ը (1937 մարտ 1).

Պողպատից մարդ ես,
Լոյս ճառագայթ ես,.
Անշէջ կրակ ես,
Ընկեր Ստալին:

Կը թուի թէ քիչ մը աւելի սուր երեւակայութեամբ օժտուած է Շամշատինի Մովսէս գիւղի բնակիչ Բաղրատ բիձան.

Մենք ունենք մի հատ,
Ղեկավար ամուր,
Ձուլուած պողպատից,
Կռած ամրակուռ.
Նրան առում են
Համաշխարհային
Հանճար իմաստուն,
Գիտուն Ստալին:

Կարելի՞ է գիմանալ սա վեց տողերուն խորախորհո՛ւրդ ուժգնութեան. (Հեղինակ՝ Արթիկի կոլտնտեսական Ասլանեան).

Մեծ Ստալին, դարեր ապրես,
Դարեր շողայ արեւը քեզ,
Ժողովուրդը քեզմով հպարտ,
Երջանիկ է ու միշտ անպարտ:
Անուշ օրեր, ուրախ տարի,
Խինդն այդպէս թող վարարի:

Եւ դեռ ի՞նչ գոհարներ, որոնց շնորհիւ կ'իմանանք թէ «ով հաց չէր տեսել չալաքով, հիմա տանում է ամբարով» (կառք):

Մեղքը իմս չէ, եթէ տակաւին չըհամոզուեցաք թէ Հայաստանը դարձեր է հարեմատուն, իսկ ժողովուրդը՝ հարեմեւոր:

Կը խոստանամ նոր ծաղկաքաղ մը կատարել, բոլոր թերահաւատները դարձի բերելու համար:

Շ. ՍՈՒՐԷՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՂՋԻԿԸ

1.

Երբ աշնան մի տատոտ ես աշխարհ եկայ,
Հաւաքուեցին տունը մեր ազգ ու բարեկամ:

Իմ քրոջն ձայնեցին տխուր եւ անյոյս,
— Էհ, աղջիկ է, ասացին, էլ ինչ աչքալոյս:

Թեւ ու թիկունք չի լինի աղջիկը հօր համար,
Եւ օջախը հայրական չի պահի անմար:

Ու երբ անշուք օրօրոցում ես արտասուեցի,
Զոյգ այտերիս արցունքի շիթեր սառեցին,—

—Արցունքով էլ, ասացին, աղջիկը կ'անի,
Ամէն անգամ միք վազի դուք նրա կանչին . .

Երբ մեծացայ, ուզեցի մանուկների հետ
Շրւի փչել ու գնալ դաշտը ծաղկաւէտ.

— Դու աղջիկ ես, ասացին, այդ ո՞ւր ես վազում
Չե՞ս տեսնում քո մայրիկի հոգսերը բազում:

Նստիր նրա ծնկի մօտ, կարկատան արա,
Որ փեսացուն հաւանի ու ետ չդառնայ:

Ես կարկատան արեցի եւ ասեղի պէս
Աղջիկ լինելը խոցեց մանկութիւնն իմ ինձ:

Աղջիկ լինելն ինձ թուաց կակաչ մի բացուած,—
Դրսից կարմիր, իսկ ներսից սիրտը սեւացած:

2.

Հայրենիք իմ գեղեցիկ, հայրենի արեւ,
Ձեր գրկի մէջ աղջկայ նոր բախտը բացուեց:

Ստրկութիւնը նրա հալուեց, ծուխ դարձաւ,
Դարձաւ հեռւում գունատուող դալուկ միտած:

Հիմա ունես դու բազում աղջիկներ զուարթ,
Որոնց համար կեանքը ազգ դարձել է ալ վարդ:

Աղջիկներ, որ քաջասիրտ, որպէս արծիւներ
Երկինքներ են նուաճում, սանձում են հողմեր:

Աղջիկներ, որ քո կանաչ դաշտերում անծիր,
Նուաճում են անմուած լեռները հացի:

Ու ծովերն են նուաճում մեր կապտաբիլ,
Բարձունքները գիտութեան հպարտ լեռների.

Եւ ամէն տեղ դու ես, որ նրանց սրտի մէջ
Բորբոքում ես քաջութեան խարոյկը անշէջ:

Աղջիկներն այդ բախտին դէմ չե՛ն իջնի ծունկ,
Ազատութիւնը իրենց չեն տայ ոչ ոքի:

Եւ հպարտ է նրանցով երկիրն իմ ազատ,
Եւ հպարտ է ամէն մի ծնող հարազատ:

Ջուարթ վառուիր հայրենի արեւ հուրհուրան,
Ամէն ծնունդ աղջկայ օրօցքի վրայ:

ԱՂԱՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՔԱՂԱՔԷՆ ԴՈՒՐՍ

Ոչ մէկ պարտադրութիւն չի կրնար արգիլել ինծի, ուր որ ալ երթամ՝ կ'ընտրեմ յիշատակի մը հետ կապուած նմանութիւններ, գրուած մը արթնցնող ապրումներ, մտերիմ ձայներով անծանօթ մարդեր, ու սիրտս կը զօրանայ, կը անանի նոր հորիզոններ չափելու համար:

Ես գրուշմուած նամակ մըն եմ կախարդող հասցէով, ու շատ սուղ մը ճարուած: Օրէնքը պատուանդան ըրած, ինկած եմ ճամբայ՝ արձակուած նետի մը պէս, ե՞րբ պիտի հասնիմ, բայց պիտի հասնիմ:

Երբ այս օտար գիւղին մօտեցայ դալար սաղարթներով բլուրի մը ըստորոտը, այնքան ծանօթ երեւցաւ չուրջս, որ տերեւներուս փոկերը թուլցնելու համար մէկ դի դրի զաւազանս, ու ամբողջ հասակս փռեցի մարգարիտներով լի արտի մը մէջ:

Վերէն օդանաւի մը թեւր սեւ փետուր մը ձգեց վրաս եւ ագռաւներու երամը շուշացաւ իմ անշարժութիւնս չափելու: Անոնք քրքիջիս մէջ ճանչցան՝ իրենց ցախէ բոյները այրող դեղացի տղան ու փախան:

Քաղաքէն փախած եմ ու այս գիւղը զիս չի ճանչնար, է ի՞նչպէս վերը սաղարթներուն մէջէն ծանօթ ձայներ կը լսեմ.

— Հէ՛յ, հէյ հէյ, հո՛ւ այրուի ձեր բոյնը, աւրեցիք մեր տունը, ընկղի զողեր, հէ՛յ հէ՛յ հո՛ւ ..

Սեւաւոր գիշակերները ընկոյզ մարսելու համար երակներէս կտուց կըտուց օշարակի պէտք ունէին:

Տնակէ մը զիս կը կանչեն ու ես պիտի չերթամ դեռ, որպէսզի մազիներ դարձած եղունգներս զիս չմատնեն:

Խոզերի փուշերով բռնուած եմ ու զետնի մարգարիտները դեռ սիրտ կ'ընեն ժպտելու, վերի կանչող աղջիկներուն պէս, ա՜յ անպիտաններ ի՜նչ մարդ զատաք սիրաբանելու:

Կիսով կը նստիմ ու զաւազանիս հասակին վրայէն կը դիտեմ, Մարիկ աչին տանիքին վրայ ընկոյզ է մէյմէկ որ չորցնէ: Ես զոխը հանուած ընկոյզները դիտել չեմ սիրեր, մանաւանդ երբ կը կոտրեն եւ ընկղմէջը կ'երեւայ ձեւաձեւմակ: Ամէն բան դիտելու առենը կայ:

Մարիկ աչին, չափուած պատար՝ ալեհեր գլուխը հովին տուած, աչքերուն տեղ սեւ խոռոչներ կ'երեւան, գոյնզգոյն ցնցոտիները բռնկած մոլէտի (խարույկ) կը նմանին. ու ինք ագռաւներու կռինչին պէս անէծք կը տեղայ չուրջը: Մտածեցի երթամ իր քով հին օրերու պէս, ու իր թափած ակռաներուն մէջէն լսեմ, պայծառ հարսանիքին մասին որոնք իրենց վիժուկները կը փոխեն անխոհեմ հարսի մը նարածինին հետ: Թզուկներու կոռնները զեւերուն դէմ, ու զարմանազան պատմութիւնները անդնդային: Բայց ահա ան ուրուականի մը պէս թեւերը դէպի առաջ տարածեց ու բարձր ցուիքէն վար անհետացաւ: Հովը աւլեց բոլոր ընկոյզները — բամպակի բացուած խոզաններու պէս, — անոր ետեւէն ու երկու կտուրներու պարապութիւնը լեցուեցաւ տարօրինակ խառնուրդով մը:

Մօրէ մերկ, ժմնած տղայ մը փոթորիկին յաջորդեց տանիքին վրայ ու դեռ մնացած, զատուած սեւ ու ծանր ընկոյզներով՝ չուռ խաղաց իրմէ առաջ եղածէն անտեղեակ, ի զուր փնտռելով մամիկը որ իրմէ քայլ մը անդին երկու կտուրները չոգեց:

Այս միջոցին ժամացոյցի մը յորդած մրճահարումը կուգայ ականջներս զարնուիլ, երբ կը սկսիմ համբել՝ խլացուցիչ ու աններդաշնակ ուրիշ զանգահարում մը կուռի կը բռնուի, պախուրցէ հալածական տատակներու պարերգով:

Մտիկ՝ կ'ընեմ երկու ձայներուն վանկ առ վանկ.

— Ես եմ ժամանակը չափողը կանգ առ ու պիտի լսես կեանքիդ տեւողութեան վճիռը.

— Կանգ ա՛ռ, կանգ ա՛ռ (կարծես կը ծաղրէ միւսը ու արագ, անկապ բի մը պէս աւելի աղմկալից կ'ասեցնէ) ես իսկ եմ ժամանակը. բոլոր յուսահատ վշտաբեկները, խելակորոյս մրրկավար հոգիները զիս կը փնտռեն դարերու մէջէն: Պատարագ մը տեւողութեան չափ այս վէճը մութիկ բնոզը բարձրի մը պէս կը քերուրտի: Բայց ժամացոյցը իր ժամզատած մուրճը դեռ կը զարնէ իր խոկ կողերուն, որոնց դալարումով պատանակը կը ծծկուի: Մեր ժամանակը չափելու համար մարդկային անուտի տրնարամտութիւն, իսկ մի՞ւսը.

— Լսեցի՞ր, անբարտաւան, եւ թողեցի՞ր քեզի ապաւինողը իր անփմաստ տենչանքներուն ու իր զոյութեան հետ: Լսէ՛ ուրեմն թը՛նկ առա հիմա մէկ ժամ ալ քովմէ կը զակէ

Ցուսախաբ առի զաւազանս ձեռնարեր չուքս ու քայլերովս չափեցի զայն ու կորսնցուցի հաշիւս. Աչնան արեւը չուքս վերածեր է Սասունցի Դաւիթին ու ես անոր քով գաճաճ, գաճաճ

Ցանկարծ անապատելի ազմուկ մը միջոցը լեցուց: Նախ մեղուներու պարսեր եկան անցան գլխուս վրայէն, երամ երամ ճնճղուկներ թառամառ եղան, ու դեռ կարծես նժոյգներ սանձարձակ, վրնջացին գէլ դէպ լուսնի արձագանգ: Անդնդախոր ձորերու մէջէն Արտաւազդի շղթաները փրթա՞ն թէ Մհեր իր կապանքներէն ազատեցաւ: Կ'աճապարեմ ու գոյժ մը ներս կը մանեմ, հա՜ դպրոցը իր դռներն է բացեր.

— Դո՛ւրս, դուրս, կէս օր է:

Կը կոթնիմ յիշատակի կոճաղի մը փառքակին, ահա նոր զոհեր որսալու եւ իրական հերոսները խեղաթիւրելու մարդկային խարէութեան որոգայթ մը: Զաւազանս կոթնած, ձեռքերս կռնակիս որպէսզի մօրուքիս չոր կարծեն զիս, կը դիտեմ մերթ թռչկոտող մանուկները, եւ մերթ արձանագրուած անունները: Խախտուած պատուանդանի արկածալի թեքումը կորսուած է կառուներու նոյն խաղանկերու նմանող խորհրդածիկներու մէջ:

Մեր չուրջը կեանքը կ'եռեւեփի, ահա փոքրիկ աղջնակ մը իր սեւ աչքերը հեռուն մոլոր, վազքին մէջ կը գիրկընդխառնուի կարօտը երազ մանչուկի մը:

Անդին գոյգ մը վէճի մէջ են ու մոլեգին նայուածքներ կը փոխանակեն բարեխիշի մը արժէքին համար: Փոքրիկներ, փոքրիկներ, պէտք է լաւ ճանչնալ զանոնք, որովհետեւ բոլոր մեծերը կը տարրալուծուին անոնց մէջ:

Կեանքը անհամար օղակներով շղթայ մըն է եւ անոնք կազմուած են

ՌՈՒՍ ՍՊԱՅԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԶՆԿԱՅԷՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հարիւրապետ Ա. ՇԱՎԵՐՆԵՒ)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1917 տարւոյն Դեկտեմբերի վերջերն էնք: Ռուսական բանակը թէեւ կազմալուծուած չէր Կովկասեան ճակատին վրայ, ինչպէս էր այլ ճակատներու վրայ, այսուհանդերձ անկարող էր այլ եւս պատերազմելու: Զինուորները մէկ մտածում ունէին,— վերադառնալ Ռուսիա, իրենց գիւղը: Ոչ ոք կ'ուզէր պատերազմիլ այլ եւս: Եւ սպաները չէին կրնար զանոնք հարկադրել պատերազմելու: Թիֆլիզէն լուր հասած էր թէ քանի մը օրէն հրահանգ պիտի դրկուի, որպէսզի ամբողջ զինուորութիւնը վերադարձուի իրենց երկիրը: Ու զինուորները կը լքէին ճակատը, կը լքէին բոլոր այն շրջանները, քրիստոնեայ բնակչութեամբ, զորս Ռուսերը ազատագրած էին Թուրքերու տիրապետութենէն. Բավանդակ Թրքահայաստանը՝ դարձեալ պիտի իյնար խուժաններու լուծին տակ: Թուրքերը եւ Քիւրտերը սուիթ պիտի ունենային իրենց պարտութեան վրէժը լուծելու խաղաղ Հայերէն: Կասկած չկար որ նոր ջարդեր պիտի կազմակերպուէին, դարձեալ պիտի կոտորուէին Հայերը, պիտի քանդուէին իրենց գիւղերը եւ ստացուածքները:

Քիւրտերը, տեսնելով ռուսական բանակին կազմալուծումը, սկսած էին արդէն կողոպտել եւ հրդեհել հայկական գիւղերը: Քանիցս ռուս բանակին վարիչները փորձեցին զինուոր դրկել՝ օգնութեան հասնելու համար Հայոց, սակայն զինուորները ճառ կ'արտասանէին՝ չուզելով ճակատիլ նոյն իսկ ամի մը Քիւրտերու դէմ, չըվտանգելու համար իրենց կեանքը, երբ հնչած էր այլ եւս վերադարձի ժամը:

Այդ շրջանին, իմ Ջոկատիս հետ կը գտնուէի Երզնկայի մէջ: Մեր զօրամասը, ինչպէս բոլոր միւս զօրամասերը, ուրիշ մտածում չունէին, բայց եթէ վերադառնալ Ռուսիա: Երբ մեզի հրահանգ հասաւ մեր զէնքերը յանձնել Երզնկայի մէջ պատասխանատու մէկու մը, բոլորը հրճուեցան որ կ'ազատին աւելորդ բեռէ մը: Բախտը ինծի բերաւ ռազմանիւթերը յանձնելու պաշտօնը: Թնդանօթները պիտի յանձնուէին որոշ թիւով ձիերու հետ, ռազմանիւթի ննտուկներով եւ այլ սարքաւորումով: Ցանձնումի առեն կ'ուզէին տալ միայն դէշը. Թէեւ ոչ ոք պէտք ունէր այդ բեռան, դէշ թէ լաւ: Բայց այսպէս է մարդկային հոգեբանութիւնը,— երբ պէտք է ընտրութիւն մը ընել, լաւ է որ դէշը տրուի այսօր: Ոչ ոք կը խորհէր որ չյանձնուածը պիտի լքուէր վաղը:

Գէշ աղէկ յաջողեցայ թշուառ ձիերու լծել յանձնելի հրետանին եւ տանիլ մինչեւ Կովկասեան բանակին բապայակոյտը: Այնտեղ հրահանգ բաստացայ բոլորը յանձնել Մոսկուայի Հայոց Կոմիտէի ներկայացուցչին: Հայերը որոշած էին կազմել զօրաբաժին մը, որ, ռուսական բանակը քաշուելէ վերջ, պիտի գրաւէր դիրքերը եւ պիտի պաշտպանէր ազատագրուած շրջանները Թուրքերու եւ Քիւրտերու յարձակումներուն դէմ:

Երզնկայի մէջ Մոսկուայի Հայոց Կոմիտէի ներկայացուցիչն էր Բժ. Բաղդասարով: Ինծի հրահանգ տրուած էր անոր յանձնել հրետանին: Ցանձնեցի բժիշկին, որմէ խնդրեցի որ աչքէ անցընէ իրեն յանձնուած զէնքերը եւ ճշդելէ վերջ ստացագիր մը տայ ինծ: Խոստացաւ չուտով յանձնել այդ ստացագիրը, բայց մերժեց ճշդել յանձնուած հրետանիին սարքերը, ըսելով որ նախ վստահութիւն ունի վրաս, յետոյ իր մօտ ոչ ոք կար որ, իբրեւ մասնագէտ լեռնային հրետանիի, կարենար կատարել հարկ եղած ճշդումը: Մինչեւ որ քարտուղարը պատրաստէր ստացագիրը, հրաւիրեց զիս իր մօտ ճաշելու: Ճաշի ժամանակ, Բժ. Բաղդասարով զիս համոզեց որ մնամ Երզնկա, կազմելու համար լեռնային հրետանիի ջոկատ մը: Շնորհիւ Բժ. Բաղդասարովի ազդեցութեան, կէս ժամէն ռուսական բանակին պայակոյտէն արտօնուեցայ որ մնամ, եւ զօրաբաժնի հրամանատարը, Զօր. Լեախով, հրահանգ տուաւ ինծ որ անմիջապէս կազմեմ լեռնային հնծելազօրքէ հայկական ջոկատ մը:

26 Դեկտ. 1917ին, սկսայ կազմել պահանջուած ջոկատը: Պէտք է ըսել, որ ամէն բան դրուած էր տրամադրութեանս տակ: Ռուսական զէնքի մթերանոցները բաց էին առջեւս, կրնայի առնել ինչ որ ուզէի: Գալով զինուորներուն, բաւ ինծի որ պէտք է ընտրէի Մուրատի զօրաբաժինէն: Ու 26 Դեկտեմբերին, նոյն օրը գացի Մուրատին մօտ, հետը խորհրդակցելու եւ զինուորները ընտրելու համար:

Պիտի չմոռնամ երբեք տպաւորութիւնը, զոր վրաս թողուց Մուրատ, մեր այս առաջին հանդիպումին: Հագած էր գորշ համազգեստ մը, գլխուն դրած էր ոչխարի մորթէ պատրաստուած երկար գլխարկ մը, զոր մենք «կուբանկա» կը կոչենք: Քովը դրուած էր մավզէր մը, - ես զինք տեսայ միշտ այդ մավզէրով, կռիւներու մէջ: Կը մերժէր գործածել հրացանը: Համոզուած եմ որ չկայ երկրորդ նշանառու մըն ալ, որ կարենայ մրցիլ Մուրատին հետ: Իր գնդակը չէր վրիպեր երբեք, իր ամէն մէկ գնդակով մէկ հոգի կը ձգէր թշնամիէն: Միջահասակ, գիրուկ, իր դէմքը կ'արտայայտէր կորով եւ խիզախութիւն: Սակայն ինչ որ աւելի յատկանշական էին իր վրայ, իր աչքերն էին:

Անոնք կը ցոլացնէին խոր իմացականութիւն մը եւ կամքի արտակարգ ուժ մը: Իր մէկ նայուածքը բաւական էր համոզելու քեզ, որ կրնայ ընել ինչ որ ուզէ, եւ հնազանդեցնել առանց որ եւ է վարանումի: Ես քանիցս անսայ, որ անոնք որ գրգռած էին իր բարկութիւնը, չէին կրնար դիմանալ անոր նայուածքին, գետին կ'իյնային, այլ եւս անկարող վեր բարձրացնելու իրենց աչքերը:

Մուրատ փաշա ռուսերէն չէր գիտեր, միշտ իր կողքին էր թարգման մը, բժիշկ, որուն անունը չեմ յիշեր այս պահուս:

Մեր առաջին տեսակցութեան պահուն էր, որ ականատես եղայ այն ազդեցութեան եւ յարգանքին, զորս կը վայելէր Մուրատ: Երկու Երզնկացիներ մօտը եկած էին, իր արդարութեան յանձնելու համար վէճ մը. ցեին կրնար բաժնել առարկայ մը, եւ իրար կ'ամբաստանէին:

(1)

...քոքրիկ արկածներով: Պէտք է սոր-
վինք մենք մեզ կարդալ անվերապահ
...րաք ձայնով:

Փոքրիկը, ցաւ զգաց ու տղան լուռ
...մը բաժնուեցաւ ու անոր հո-
...ն ես կը զգամ որ կապուեցաւ ցաւի,
...բութեան անստուգութեան օդա-
...մը: Ես իմ նոյիրս մէջ պահած
...սպէս անհամար արկածներու
...ները, դուն ինչո՞վ ես կազմը-
...է քու ծանրութեանդ կեդ-
...երը Թէ մարդ գաղտնապահ
...ան ատեն է որ մենք պիտի
...սիրել եւ պիտի ծնէր ի-
...մարդը, ինչ դանձեր կան յաւ-
...թաքուած:

Կը փնտռեմ դպրոցի նոյն չէնքը,
...է ուրեմն որ մարդիկ մինչեւ չա-
...թիւն' քաղաքակրթութեան
...երը կը քամեն: Փոքրիկ հնա-
...ութիւն մը, կուշտս կեցած հա-
...կը չափէ:

...ինչ կ'ընես, տղայ, կը հարց-
...անայլայլ իմ յեղուով

...Դպրոց կ'երթամ, պարոն ... ու
...խօսքը չաւարտած ձեռքիս պատա-
...թողայ, ու ես եռեւէն:

...գաւառակի եւ եղայ նորա-
...մանուկ մը, խլուեցայ անութիս
...ու Միջոցեան պատսպարարկէն
...կուտ ներս կը մտնեմ: Պատու-
...անցքեան Ճիշդ մագիքեր գլխիկ
...են, խմբով փակցուած մա-
...կը են եղեր Թռչուններու ու
...անսալ կը սուլէ պատէ պատ:
...իւրաքանչիւրին դահաւորակին վրայ
...թերթեր չաւարտած են
...ալ-ձախ, ձախ ձախ ձախ,
...ալ, ալ, ալ ալ, ու գիրքը
...կ'իջնայ միակերպ: Թաղաւորի
...պատերազմելի է անոր ակքր,
...ները կը մտնէ.

...Ո՞ւր էիր դուն մինչեւ հի-

...

Բաղնեցար Թախանելէն հա՞, ո՞ր
...մանուկը նուաճեցիր ?? հիւսր, ե-
...ու եւ կանդնէ հոս-դուն ալ մօտ
...բսես ինծի Թէ ի՞նչ սորվեցար: Դուն
...ես որ վաղուց ուսանուներներ կը
...քեր գաւիթ, ողորմածութեան նե-
...կամուրջներ կը ըր-
...փոփոխի դետերու վրայ, ա-
...ներէն չանցած, կը յորինէր նի-
...ման ծառեր խարխուլ անունի
...ը, տունները հովանոց չմնաց
...յստակային չփոխէր. առանց հա-
...թաղաթար ճպուռ ծեծք հարուած,
...բոլ արդիւնքի գիւղի չորս կողմէն
...քալէ անցնիլ. մինչեւ դուն
...օրերէ ի վեր կորսուած եւ
...կը խաղայիր հա՛. բայց որո՞նք
...ընկերները, եւ դուն առար համար
...սեղանու տասը հարուած աւելի,
...մեղքի մէջ խրին պատուէր-
...մինչեւ տասը տարի:

...նիկեր եմ դաշի մէջ, փախուստի
...նայուածքս կրունկիս երբ կը տես-
...որ մինակ չեմ, արդէն բոլոր ըն-
...երս ոլոնդոլոն խշտաւկներու վը-
...նստեր են ու լուռ ինծի կը նա-
...ձախ կողմը աղջիկներ. Պատր-
...Հայկօն գիս կը ծաղրէ սիրահա-
...ական ձմռեհած նամակս ինծի ցուց-
...կ'ըսէ հիմա ես պիտի բռնեմ
...փոկերը, խաբեբայ:

Թող հոս զան փախստականին
ընկերները

Այլ կողմէս միամիտ տղաք քովս կը
չարուին: Կուրծքէս կախուած պնակը
վար կ'իյնայ ու դեռ կը կարդամ Ա. Բ.
Գ. Ի՛նչ արեւոտ օրեր անցուցինք
մենք միասին, քարայրներու ու ծեր-
պերու մէջ, մեր Թղթերը լցած մողէզ-
ներու, աքիսներու քմահաճոյքին:
Երջանկութեան Թեւերով ժայռէ ժայռ
ցատկեցինք: Մեր ոսկոռը ձիներուն
տակէն ծաղիկներու հետ ծլող բազմա-
տեսակ բանջարներն եղան: Ջինի մէջ
հալածվայրի մեղրիօչարակով կ'անցը-
նէինք մեր ծարաւը: Մեր գլորած
ժայռերու սարսռուն եղնիկներ դէպի
մեզ կը վազէին, կաքաւներու ե-
րամներ Թակարդներուն մէջ կ'ապաս-
տանէին: Մառերու կատարը մեզի օ-
րօրանի պէս էր, ու եւ է վէրք սռանա-
լը հաճոյք: Կաղնիի քաղցր սերեւներ
կը լլէինք ու մեր դիմադրութեան
չափը կ'աւելնար ու օրերու տեղ տար-
ուան հասակ կը նետէինք սպառ ան-
կուչկանդ: Դիշեր ցերեկ չկար որով
հետեւ մենք վառած ճրագներ էինք:

Միջնադարեան հղնուներներու պէս
կ'ուզէինք խօսակցութեան վարժը-
ւիլ, նոր կեանքի մը պատրաստուելու
համար, ժՁողորդին մէջ կը լլէինք
Թելադրութեան դոհակոյը ու հի-
մա խումբով կանդներ ենք հոս մեր
վարժապետին առջեւ, մեր ոտքերը ա-
մուր փոկերով կապուած եւ ճպոտա-
հար:

Մեր ո՞ր յանցանքին համար:

Մեր «փախուստի» օրերուն տեսա՞ք
գայլ մը մեր հօտերուն մէջ, աղուէս-
ներ՝ հաւնոցները, բորենիներ՝ գե-
րեզմանոցը, պիծակներն իսկ անհե-
տացան մեր մեղուանոցներէն:

Հարաններ ու աղջիկներ ապահով
ծոթրինարայր լեռներն եկան ձմրան
համար պաշար հաւաքելու եւ մենք
անոնցմէ պահուեցանք ու գիրենք
պաշտպանեցինք.

Մեր հովիւներու սրինգը չատ հե-
ռուներէն լսեցիք, ու երբեք տարի՞ն,
տարի՞ն, տուարը տարին, չկերկերեց:

Մեր աղբիւրները սկսան առատ հո-
սիլ ու արտերը երաշտութեան սարսա-
փով չխամրեցան: Մեր նիհար ցուլե-
րը սկսան եղէգեր օրել, ու արտավա-
րը կէս չմնաց:

Գիւղը մեր եռեւէն փնտռտուքի մէջ
իր լքուած այգիները այցելեց ու գի-
նին առատօրէն փարչերու մէջ փրփրե-
ցաւ:

Ե՞րբ տեսած էիք որ մեր կովերը
զոյգ, եւ այծերը երկու ծնէին: Մենք
վերէն անծանօթ Թռչուններ դրկե-
ցինք ու անոնք բնութեան մեր քիւե-
րուն ու դուք հրճուեցաք, չնայած
լերն իսկ երեն առած էին ու անոնց
վոհմակներուն կաղկանձը ալ չլսե-
ցիք:

Մենք էինք լեռներու կատարներուն
խարոյկներով պարողները, երբ վա-
րը գիւղի ծխաններէն բարձրացող բո-
ցը կը դիտէինք, ու հիմա մեր մար-
մինը բզքտուած.

—Կը բաւէ, ձեր միտր իմս է եւ ոս-
կորները մուրի նշանակ, ինչէք ժամուն
դուռը, որ դիտնան ձեր մայրերը Թէ
իրենց տուած իշխանութիւնը ի զօրու
է մինչ:

Երկու կողմէն աղջիկներ ու տղաք
մրցումի մէջ են օճախի մուր պատ-
րաստելու մեր «յանցաւոր» երեսնե-
րը քսելու համար, այս իրարանցու-
մին մէջ խոյս կուտամ կաղնիկաղ:

Սեւուկ աչքերով խարտեաշ տղան
խղճահար եղած՝ ձեռքէս խլած զաւա-
զանս ինծի կը բերէ, ես կը փախիմ.
տասնըեօթը հարուածը կը բաւէ:

Խ. Ն. ԱՐԱՄԱՆԻ

ՀՕՐՍ ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

—•—

10 մայիս 1915:

Այդ առաւօտ հայրս սովորականէն շատ տարբեր կը տեսնէի: Աչքերը ամբողջութեամբ կարմիր, եւ դէմքը կարծես մեղրամոմի գոյն ունէր:

Արեւը հետզհետէ կը բարձրանար: Քունէն նոր արթնցող հարսի մը պէս, ամպոտ էր ան ալ: Տժգոյն եւ գիւղը, եւ ծառերը, եւ ծաղիկները:

Դեռ շատ մանուկ էի: Բան չէի հասկնար: Թաղարին մէջ հաւաքուած վէրջերկես զատ, ուրիշ հոգ չունէի:

Թուրք ոստիկաններու ահ ու սարսափին տակ, մեր գիւղը կը աքսոր: Կ'աղերսէր եւ կուլար: Ապարդիւն: Անհատնում փրկագիններ, քանի մը վայրկեան վերջ, կը մոռցուէին: Ու կը սկսէր նոյն բանը, աւելի խիստ եւ կատաղի.

Քիչ մը վերջ, ամբողջ գիւղը օղակ կապած զինուորները քայլ առ քայլ մօտեցան դոներուն ու պահակ կեցան:

Անցան քանի մը մահասարսուռ վայրկեաններ, երբ յանկարծ տեսայ, որ խումբ մը ոստիկաններ առաջնորդութեամբ գիւղին, մեր դուռն ալ զարկին. Նոյն պահուն, ոստիկանի մը խռպոտ ձայնն էր որ ականջիս հասաւ

— Շուտ ըրէ, արդարութիւնը քեզի կը կանչէ:

Հայրս, 55 տարիներու բեռան հետ, չուաքած ոտքի ելաւ:

Տխուր էր: Մտածմունք մը որդի պէս կը կրծէր սիրտը: Տատամսոտ, մօրս հետ մօտեցաւ ինծ, վեր առաւ իր դողդղուն Թեւերով ու, համբուրեց.

— Զաւակս, ահա ես կ'երթամ: Բայց, չեմ գիտեր ուր: Ուստի, նայէ մինակիս եւ մի մոռնար . .

Յուզումը խեղդեց կոկորդը եւ ալ չկրցաւ խօսիլ

Վարէն դեռ կը լսէի Թուրք ոստիկաններու զռռուն գոչումները.

—Շո՛ւտ, մնացածն ալ վաղը խօսէ:

Հայրս ու մայրս լացին: Ես ալ լացի:

Եւ ես հօրս դողդղացող բազուկներուն մէջ ամբողջ մարմնովս քրտնեցայ: Սիրտս կը ճմլուէր եւ, արցունքներս կաթիլ կաթիլ կը հոսէին այտերէս վար:

Չէի հասկնար Թէ, ինչ կ'ուզէին խեղճ հօրմէս: Երրորդ անգամն էր, որ կը լսէի վարէն, Թոյնէն աւելի դառն խօսքերը ոստիկաններուն.

— Եթէ չես ուզեր գալ, մենք կուգանք: Բայց . .

Հայրս, տարիներէ ի վեր կարօտ մնացողի մը պէս, գիս իր Թեւերուն մէջ սեղմած կը համբուրէր անվերջ: Ինչ որ ուշադրութիւնս գրաւեց, աչքերն էին, որ արցունքի կաթիլներէն բռնաւորուած կը հեւային:

Այդպէ՛ս երկար մնալու ... բախտը չունեցայ: Արիւնոտ ոստիկաններ, ըը հայր եւ որդի բաժնեցին իրար-մէ:

Մայրս արցունքները չէր կրնար զսպել: Ու ես անդին, պատին տակ որբուկ, կծկուած մնացեր էի:

Վերջին նայուածքը, ա՜հ վերջին նայուածքը, որ մինչեւ այսօր դեռ կ'այրէ սիրտս, կ'արիւնէ Ձիուքերը ծաղին, գլուխը կախ ոստիկաններ-տին դառնալով.

— Էֆէնտի, խօսք մը միայն

Ու ես դրան սեմէն հազիւ լսեցի իր վերջին ձայնը, որ դողդղացող շրթներէն Թռելով կուգար ու կը մարէր մօտս.

— Զաւակս, վրէժս հետ ցեղիդ վրէժն ալ ... ու հետեւեցաւ ոստիկաններուն:

Հոն էր հայրս, բակին մէջ, իր հարեւանոր բախտակիցներուն հետ կապուած' կը ժամտար: Թուրք զինուորները նայուածքը մեզ հեռացուց յանէտ:

Գիշերն անցաւ: Առաւօտուն այլեւս չտեսայ զինքը

Ցաւերը օրը, խեղճ հօրս հագուստը դահճին մը վրան տեսայ ու գիտցի որ կուրծքին ձախ կողմը արիւնով ներկուած էր:

Հայրի՛կ, հայրի՛կ

ՅԱՏՈՒԿ ՓԻՐՓԻՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԱԼԱՐՄԷԵԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

Փետրուարի մէջ Մալարմէի բարեկամները հիմնեցին Մալարմէեան Ակադեմիա մը, նախաձեռնութեամբ Էտուար Տիւժարտէնի:

Ակադեմիային անդամներուն Թիւր պիտի ըլլայ 15, ներկայիս կը մասնակցին 11 բանաստեղծներ, որոնք յաճախած են Մալարմէի Երեքշաբթիներուն,— Ժան Աժալպէր, Էտուար Տիւժարտէն, Անտրէ Ֆոնթէնա, Փոլ Ֆոր, Անտրէ Ժիտ, Մորիս Մէթէրլինկ, Ալպէր Մոքէլ, Սէն - Փոլ Րու, Փոլ Վալերի, Ֆրանսիս Վիէլէ - Կրիֆֆէն, Ֆրանսիս Ժամ:

Ակադեմիան ամբողջացնելու համար, մնացեալ անդամները պիտի ընտրուին ծանօթ բանաստեղծներէ, փոյթ չէ Թէ ծանօթ չըլլան Մալարմէի Երեքշաբթիներուն:

Ակադեմիան իրեն կեդրոն ընտրած է Պետական Մատենադարանը: Էտուար Տիւժարտէն Ակադեմիային նըւիրեց իր մէկ հրաշալի ապարանքը, որ կը գտնուի Ֆոնթէնէպլոյի անտառներուն մօտ,— այս ապարանքը պիտի ծառայէ իբրեւ հանգստեան տուն բանաստեղծներուն: Ամէն տարի Ակադեմիան մրցանակ մը պիտի յատկացնէ այն քերթողին գործին, որ Թէեւ չէ գնահատուած կամ հասկցուած ժողովուրդէն, սակայն կը ներկայացնէ բարձր բանաստեղծութիւն:

Այս Ակադեմիային սանդղումը տուն տուաւ զանազան վիճաբանութիւններու,— Խոմոն Ժալու կը բողոքէ որ Մալարմէեան Արադեմիան պիտի նուիրուի միայն բանաստեղծութեան պանծացումին: Չըրայ չըլլած ըլլալով որ ակադեմականները պիտի ընտրուին այն բանաստեղծներէն, որոնք ապրելու համար պէտք չունին իրենց գրիչին, Ժալու կը յիշեցնէ որ Կէօթէ, Հիւկօ, Շիլլէր եւ շատեր իրենց գրիչով ապրեցան: Ճիշդ է Թէ Մալարմէ կը գրէր ծառայելով միայն իր ստեղծագործ ոգիին (կ'ապրէր ուսուցչութեամբ), առանց հոգ ընելու Թէ իր ստեղծագործութիւնները մատչելի՞ են հանրութեան: Այսպէս Մալարմէ մութ մնաց, անհասկնալի տակաւին մինչեւ այսօր,— շատեր բան մըն ալ չեն կրնար հասկնալ, կ'ըսէ Տիւժարտէն, երբ կը կարդան, օրինակ, Après - Midi d'un Faune-ը, այնքան հոյակապ որքան Փոլ Վալերիի Le Cimetière Marine-ը: Ժալու, խօսելով այս մԹութեան մասին, կը յիշեցնէ Թէ բանաստեղծութիւնը խնամութիւն մը ունի կախարդանքին հետ, (յիշեցէք Վալերիի Charmes-ը): Թէ որոշ յարաբերութիւն մը կայ գիտակցութեան եւ առաջադրներուն, ինչպէս հոգւոյն եւ իրերուն միջեւ, փաստ այն է որ խօսքը կախարդանքի աւանդութիւն է: Հին իմաստուններու օրով, բառեր կային որ սրբազան էին ու նըւիրական, աստուածութեան մը հըրաշքովը լեցուած: Յովհաննու Աւետարանին մէջ, «Ի սկզբանէ էր Բանն ...» ծանօթ խօսքը վկայութիւն մըն է հին աւանդութիւնէն Թէ խօսքը ստեղծագործ է: Մալարմէն հասկնալու համար, պէտք է խորապէս լուացուիլ փիլիսոփայութեան աւազանին մէջ, սերտել լեզուին իմաստաբանութիւնը, ինչպէս եւ քերթողական բարձր արուեստը:

ԵՐԵԽԱՆԵՐՈՒ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

—•—

Թերթերը յաճախ կը գրեն Թէ Փըրանսայի, ինչպէս Միացեալ - Նահանգներու մէջ աւազակները առեւանգած են ծանօթ ընտանիքի մը երեխան իբրեւ պատանդ: Լինտպէրկին երեխան մեռաւ այսպիսի առեւանգումի մը հետեւանքով:

Նոր բան չէ երեխաներու մարտիրոսութիւնը:

Հարիւրամեայ պատերազմներու տարիներուն, սովորական դարձած էին երեխաներու առեւանգումները: Առեւանգիչները, երբ փրկանք չստանային, ողջ ողջ կը խորովէին երեխաները:

Մանկութիւնը պաշտպանուած չէր նաեւ խաղաղութեան տարիներուն: 1780ական Թուականներուն, լեգէոն կը կազմէին անլեզու երեխաները, որոնք փողոց նետուած էին կամ եկեղեցիի մը դռնէն կախուած: Ֆրանսական կառավարութիւնը այդ շրջանին հաստատեց դառնակներ (tour), որոնք վանքի մը պատին վրայ կը բացուէին,— տեսակ մը դուռ որ կը դառնար ինքնիր վրայ, առանց ներսէն դուրս կամ դուրսէն ներս տեսնելու: Այն որ կ'ուզէր լքել իր երեխան, կը դնէր դառնակին վրայ եւ առանց տեսնուելու՝ երեխան կը յանձնէր վանքին հոգածութեան: Վանքերու մէջ, այս երեխաները կը խնամուէին մինչեւ պատանեկութիւն, եւ յետոյ կը ղրկուէին աշխատութեան:

Մինչեւ ԺԷ. դար Փարիզի մէջ գոյութիւն ունէին մանուկներու շուկաներ,— մայրերը այս շուկաներուն մէջ կը ծախէին իրենց երեխաները: Գնորդները ընդհանրապէս բանտէն փախած աւազակներ կամ գինով նաւաստիներ էին, որոնք, գնելէ վերջ երեխան, կը կոտրէին անոր ձեռքերը կամ ոտքերը եւ փողոցի մը անկիւնը նստելով՝ ողորմութիւն կը խնդրէին «խեղճ պզտիկին համար»:

Մանուկներու մարտիրոսութեան ամէնէն սարսափելի տարիները կ'իյնան 1663 — 1750 շրջանին: Փարիզի բնակչութիւնը սարսափով կը դիտէր որ մանուկները կ'անհետանային դպրոցէն վերադարձին: Ժողովուրդը ըմբոստացաւ, եւ այնպիսի խառնութիւններու դիմեց, որ կառավարութիւնն անգամ չկրցաւ առաջքն առնել: 1750 մայիսին, տղեկին մը իր 11 տարեկան տղան փողոց կը ղրկէ նամակ մը տանելու համար: Փոն - Մառիի վրայ, անծանօթ մը կը մօտենայ մանուկին եւ կ'առաջարկէ նստիլ իր կառքին մէջ: Տղան կը մերժէ: Կառքէն դուրս կը ցատկեն 3 հոգի, կը զրկեն ու կառքին մէջ կը նետեն, բերանը եւ աչքերը կը կապեն: Կառքին մէջ կային ուրիշ 8 մանուկներ, նոյնպէս կապուած: Տղուն պոռչտուքը կը լսէ պատահմամբ կամուրջէն անցնող զինուոր մը, որ կը վազէ կառքին ետեւէն, օգնութեան կանչելով անցորդները: Եւ ահա ամբոխ մը կը կայմուի, կառքը կը սուրայ, բայց մութիւնն ալ ետեւէն: Ի վերջոյ կը կեցնեն կառքը, կառապանը կը փախչի, Թըրթափանաւ մը խանութին տանիքը կը բարձրանայ եւ տանիքէ տանիք մինչեւ եկեղեցիի մը պատսպարանը. Հետապնդիչներն ալ եռեւէն: Կը բռնեն, վար կ'իջեցնեն ու քարկոծելով կը սպաննեն փողոցի մէջ:

Եւ այսպէս պակաս չէին առեւանգումները, ոչ ալ ժողովուրդին դայթակղիչ ցոյցերը: Փարիզի բնակչութիւնը վստահութիւն չունէր ոստիկանութեան վրայ,— ինք կը անօրինէր արդարութիւնը: Լսած էր որ առեւանգիչները մանուկ կը զոհեն՝ անոնց արիւնով լողնալու կամ այլ կախարդանքներու համար: Բժիշկի մը տան մէջ գտած էին 15 երեխաներու դիակները: Ահա Թէ ինչո՛ւ Փարիզի բնակչութիւնը յանկարծ կը կեցնէր անցնող կառք մը,— քանի՛ քանի՛ կառապաններ աւանդեցին իրենց հոգին զայրացած ամբոխի մը կռուփներուն տակ, երբեմն անմեղօրէն:

Ի վերջոյ հասկցուեցաւ Թէ ինչո՛ւ տեղի կ'ունենային երեխաներու առեւանգումները: Ոստիկանութիւնը ինքն իսկ կը կազմակերպէր դանոնք: Կառավարութիւնը ծրագրած էր ճերմակներու Թիւը շատցնել Ամերիկայի իր գաղութին մէջ,— աղջիկները օժիտ կը խոստանար, երիտասարդներուն հարստութիւն կը պանէր, կամաւորներուն հող կուտար, անոնք երեխաները կը տանէր Ամերիկա, գաղութ մը կազմելու համար այնտեղ: Ով որ անտէր երեխայ մը կը ներկայացնէր կառավարութեան, մրցանակ կը ստանար,— եւ ահա մրցում մը երեխայ առեւանգելու:

Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը եկաւ վերջ դնելու երեխաներու մարտիրոսութեան, կազմելով Ազգ. Խնամատարութիւն մը, որ առաջին օրերուն ծանր քննադատութիւններու ենթարկուեցաւ անոր համար որ Ազգ. Խնամատարութեան հիւանդանոցներուն մէջ երեխաները կը մեռնէին 20ի վրայ 19:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (247)

ՁԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—o—

Մրտօն, Գարեգինը, վերջին սրւեկ խորն ալ վաղեցին օգնելու անոնց, ուսերէն վար առնելով հրացանները, պարկերու փաթթոցները քաշելով, որոնք սառած՝ փայտի կարծրութիւն առեր էին:

Սոնիան եւ տիկին Աւետեանը Թէյ պատրաստեցին, ու մեր նորեկները օղանը բոլորելով, սոված գայլերու նման սկսան մաքրազարդել պնակները Երբ նորեկները քիչ մը շնորհքի եկան, Գարեգինը ծանօթացուց զանոնք Զախարովին ու անոր ընկերներուն.

— Կայծակ, Եկաւեան, Գէորգ, մեր դեկավար ընկերներէն, իսկ այս երիտասարդներն ալ, Գարեգին ձեռքով զինուորները ցուցուց,— ձեր լսած ատրպէյճական ֆէտայիներն են, ամէն մէկը անուն հանած կարիճ մը ..

— Հա՛, կարիճ ֆէտայիներ,— դժուարութեամբ խոշոր պատառ մը կուլ տալով հեգնօրէն ըսաւ Առիւծ Գեւօն ի զուր փորձելով շեղել պեխերը ոլորելու,— ինչպէս չէ, կարիճ ֆէտայիներ, որոնք քիչ մնաց ժժմներու նման պիտի սառէին ... Խանում, պուտ մըն ալ կաթեցուր էդ օրհնուած քոնեակէն, փորս ժորս սառած է,— ու Առիւծ Գեւօն կարօտով նայեցաւ քոնեակի շիշին՝ «ի խորոց սրտի» հառաչելով:

Բժիշկ Գալուստը, Թուրքերու յառուկ սրտբաց ձեւով անմիջապէս մտերմացաւ Գէորգի հետ, երբ իմացաւ որ ան ռուսական բանակի մէջ զինուոր է ու լաւ ռուսերէն խօսիլ գիտէ:

Անկիւն մը քաշուած, տաք տաք բակոան խօսիլ: Սեղանի չորս բոլորը ընդհանուր խօսակցութիւն մը ծայր տուաւ: Ուրախ զուարթ կը կատակէին նորեկները, կարծես բոլորովին մոռցած քիչ առաջուան նեղութիւնները, յոգնութիւնը եւ սարսափելի ցուրտը.

— Գարեգին, ինչպէս կ'երեւի, մենք առաջին հասնողները եղանք,— ձեռքերը իրարու շփելով ըսաւ Եկաւեանը,— էս քոնեակով Թէյը կենդանութիւն տուաւ: Սարսափելի բուք է, երկու քայլի վրայ չես կրնար տեսնել.

— Լա՞ւ չըներ՞ս Թէ որտեղ են տղաքը,— մտահոգուած հարցուց Գարեգինը,— կը կարծէի Թէ բոլորդ միասին կուգաք:

— Երէկ նամակ մը առացայ Վանէէն: Պիծայի հետ Բերդակ գիւղն էին: Այնտեղէն հոս երեք ժամուան ճանապարհ հազիւ լինի...

— Հապա Լեւո՞նը:

— Անորմէ լուր մը չունիմ: Այս ցերեկ Ս. Գրիգոր պիտի լինէր, կարեւոր գործով մը,— ու Եկաւեանը դէմքի խորհրդաւոր արտայայտութեամբ նայեցաւ Գարեգինին.— Ինչպէս կ'երեւի Վերին Վարագով պիտի գայ. այդ տեղով շատ կարճ է ճանապարհ

— Այս բուք բորանի ժամանակ Վերին Վարագէն մարդ չի կրնար անցնիլ. բաւծր հասատա զիոցողի մը վճռական շեշտով ըսաւ վանքի հօտաղ Մրտօն.— Վերին Վարագով մարդ չի կրնար անցնիլ.

Մրտօն այնքան յստակ եւ վճռական ձեւով խօսեցաւ, որ սեղանի շուրջը խօսակցութիւնը անմիջապէս դադրեցաւ ու բոլորի դէմքերը դարձան դէպի Մրտօն, որ սեղանի վարի ծայրը նստած՝ առջեւը կը նայէր, կարծես ինքն ալ փոշմանած, որ այդպիսի անխուր զուշակութիւն մը ընելու սահպուած էր: Երբ գլուխը բարձրացուց ու դէպի իրեն կողմը դարձած տեսաւ բոլորի մտահոգուած դէմքերը, Մրտօն, աւելի շատ ինքնիրեն խօսելով՝ շարունակեց.

- Եթէ ժամանակին մօտծէն եւ Կարմրաորի վանքի ճանապարհով շրջան մը դառնան Վարագայ սարի բոլորը, ձեզ նման դժուարութեամբ՝ բայց կուգան: Իսկ Վերին Վարագով . խելքիս բանը չէ, ոչ ոք ողջ առողջ կրնայ անցնիլ .

— Ի՞նչ կ'ըսես, Մրտօ,— բացադանչեց Կայծակը՝ տեղէն բարձրանալով ու ջղայնօրէն սկսաւ սենեակի մէջ վեր վար պտտիլ ...

Քանի ինքզինքս գիտեմ,— բառերը հատիկ հատիկ արտասանելով շարունակեց Մրտօն,— ամառ ձմեռ ես այս սարերու մէջ ապրած եմ ... ձեռքիս հինգ մատերուն պէս գիտեմ մեր Վարագայ սարը: Անցեալ տարի Վերի Վարագէն շատ վարը, գրեԹէ Կոր քարի մօտերը բուքը յանկարծ վրայ տուաւ, վանքի քսան ոչխարը խեղդուեցաւ, մնացածը հազիւ կրցանք ազատել: Եթէ Վերին Վարագի մօտերը լինէինք, ոչ հոգիներս կ'ազատէինք եւ ոչ ալ ոչխար մը ... Մեր սարը գիտեմ, Աստուած հեռու ընէ, հիմա հոն քամին սատանայի պար բռնած կը լինի, մարդ չի կրնար շունչ քաշել, քայլ մը չի կրնար առաջ նետել: Աստուած տար՝ որ պարոն Լեւոնը Կարմրաւորով ճամբայ ելլէր, Թէ չէ ...,— ու առանց շարունակելու գլուխը կախեց, կարծես յանցաւոր լինէր, գիտցածը ըսելուն համար:

Մրտոյի խօսքերը, ինչպէս եւ դուրսը կատաղօրէն մնկացող քամին շատ ծանր տպաւորութիւն մը ըրին ներկաներուն վրայ: Մտահոգուած իրարու նայեցան՝ զգալով, որ իրենք ոչնչով կրնային օգնել. պիտի պատահէր՝ ինչ որ պիտի պատահէր: Եկաւեանը բոլորովին լուռ իրարու ետեւէ սիկարէթ կը ծխէր: Կայծակը ձեռքերը մէջքին վրայ կապած՝ ման կուգար: Զախարովը մտամոլոր, հայեացքը պատին նետած, անգիտակցօրէն փոքր մօրուքին հետ կը խաղար: Իսկ Սոնիան եւ Տիկին Աւետեանը, աչքերնուն մէջ սարսափ լեցուած՝ իրարու կը նայէին:

— Ծօ, ձէ՛նդ,— աչքերը ոլորելով գոռաց Առիւծ Գեւօն՝ պեխերը ոլորելով,— վայլահ քեօ էդ լեզուդ քէօքէն կը փրցնեմ ... Ծօ, հայվան, էդ ի՞նչպէս Թէ մեր Լեւոնը չի կարայ անցնիլ Վերին Վարագով: Սարսափ, էն որ ուզենայ, Մասիսի վրայով ալ կ'անցնի

—Առիւծ ախպեր,—սարսափէն կուչ եկած պատասխանեց Մրտօն,— զօռ բուք է, վալլահ զօռ բուք է: Էս անհաԹին Աստուած տուիշմանս ալ հոն չձգէ

Հիմա Երկինք գետին իրարու խառնուած կ'եղնի ... Ես գիտեմ մեր սարի խասիեաԹը ..

- Ծօ, ձէնդ,— աչքերը ոլորելով գոռաց Առիւծ Գեւօն, որ չէր կրնար երեւակայել Թէ բան մը կրնար լինել, որ Լեւոնը չկարողանար ընել,— Ծօ, Թոփալ Սատանայ, դուն ըսէ տեսնեմ, Լեւոնը Վերին Վարագով կարա՞յ անցնիլ Թէ ոչ ..

— Հա՛յ, հա՛յ, Առիւծ, էդ ալ խօ՞սք է ...

— Ծօ, Յակոբ, դուն ըսէ:

Մոկացի Յակոբը պատասխանելն իսկ աւելորդ համարեց, ուսերը Թօթվեց, ու խոշոր բռունցքը այնքան ուժեղ իջեցուց սեղանին, որ Թէյի բաժակները ողբալին հեծեծալով՝ պարեցին.

Առիւծ Գեւօն բաւականութեամբ պեխերը ոլորեց, յաղթական հայեացք մը նետելով շուրջիններու վրայ, կարծես ըսել ուզէր՝ «ես չըսի՞ որ» .. ու յանկարծ հայեացքը կանգ առաւ քոնեակի շիշի վրայ, ու մեծ դժուարութեամբ խօսքը կուլ տուաւ: Հէ՜յ անցած ժամանակներ, երջանիկ օրեր, երբ ինք Ալեքսանդրապոլի մէջ, Ալափէքար Ցարութի գինետան պատուաւոր անկիւնը կը նստէր, շրջապատուած այնքա՜ն սիրալիր ունկնդիրներով ...

— Խաթուն քուրիկ, սա քոնեակէն քանի մը կաթիլ ալ լեցնէիր բաժակիս մէջ,— Առիւծ Գեւօն Թէյի բաժակը երկնցնելով ըսաւ Սոնիային,— անտէր մնայ էս ցուրտը, պաղը ոսկորներուս մէջ անցեր է ... ըհը, ըհը,— որպէս Թէ հազաց Առիւծ Գեւօն, խղճալի դէմք մը շինելով,— էսոնց բանը հեշտ է, երիտասարդ են, արիւննին տաք զիմացկուն ... Եթէ կարգուած լինէի՝ հիմա էսոնց տարիքին զաւակներ կ'ունենայի ... Իմ պանս պոչ է. տարիքս յիսուն վաթսունը անցուկ, էս ցուրտն ալ ...

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

րի դրած պայմանները: Արտաքին գործերու պաշտօնատան օրկանը կը յայտնէ թէ Գերմանիա պատրաստ է գործակցելու տնտեսական վերելքի համար թափուած ջանքերուն, «բայց, աշխարհ պէտք է ընդունի թէ Գերմանիա այդ աջակցութիւնը կրնայ ընծայել միայն այնատեն եթէ լրացուին այն պայմանները որ կը բխին Գերմանիոյ մասնաւոր կացութենէն: Անհրաժեշտ է որ, արտաքին պարտքերու կարգադրութենէն զատ, լուծուի մը գանուի գաղթային հարցին եւ նախանիւթերու խնդրին եւ երաշխաւորուի գերմանական դրամին հաստատուն վիճակը»:

Թերթը յետոյ կը բացատրէ որ եթէ Գերմանիա հեռու մնացած է Ազգաժողովի զանազան յանձնախումբերէն, պատճառը այն է որ կը խորշի անօգուտ վիճաբանութիւններէն եւ այսպէս կոչուած «տնտեսական խորհրդաժողովներէն որոնք պատրուակներ են քաղաքական որոշ արդիւնքներ ձեռք բերելու համար»:

Ինչո՞ւ չեկաւ իտալական խումբը

Գրած էինք թէ իտալական կառավարութիւնը արգիլած է իտալական ֆութպոլի խումբին՝ Փարիզ գալ, մասնակցելու համար այն մրցումին որ տեղի պիտի ունենար այսօր, Փարք տէ Փրէնսի մէջ.

Այս անակնկալ արգելքը դուռ բացած է դառն վիճաբանութեանց, տեղական մամուլին մէջ: Աջակողմեան թերթերը զայն կ'օգտագործեն, ըսելու համար թէ օտարները վստահութիւն չունին Ֆրանսայի վրայ: Արմատական թերթերէն «Լ'Էռ Նուվէլ», որ շատ ալ տաք չէ ժողովրդական ճակատին հանդէպ, նոյնպէս տրամադիր է անվստահութեան վերագրելու այս պարագան եւ կը հարցնէ.— «Ամէն պարագայի մէջ, հաճելի՞ է խորհիլ թէ մինչեւ հոս հասանք: Ուրեմն Ֆրանսան այլեւս չի՞ վայելեր ապահովութեան համբաւը, որ առատութեան, խրախճանքի երկիրը կը դառնէր զայն, նոյնիսկ չուերողներուն համար: Իսկ այս պարագան տխուր նախանշան մը չէ՞ յառաջիկայ ցուցահանդէսին համար»:

Արմատական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Լ'Էօվռ» դրուած արգելքը կապելով իտալական մամուլին հակաֆրանսական պայքարին հետ, որ սաստկացած է այս միջոցին, կը գրէ.— «Եթէ իտալացի մարզիկները Փարիզ գային, պիտի իմանային ճշմարտութիւնը՝ Սպանիոյ դէպքերու մասին եւ պիտի համոզուէին թէ սուտ բաներ պատմած են իրենց՝ Ֆրանսայի կացութեան մասին. պիտի տեսնէին թէ տուրքերը կը հոսին, թէ երկաթուղիներու եկամուտը 10 առ հարիւր աւելցած է բաղդատելով 1936ի հետ, թէ ամէն մարդ կ'ապրի, կը պտտի, կը խօսի ազատօրէն: Ուրեմն, նախընտրելի է որ այդ երիտասարդները չգան մեր երկիրը: Նոյն իսկ 48 ժամուան մէջ, անոնք շատ բաներ պիտի տեսնէին ու լսէին»:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ ընդարձակ զեկուցում մը տուաւ Սէնի ընկերվարական մասնաճիւղին անդամներուն առջեւ, մանրամասնօրէն պարզելով կացութիւնը եւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ սկիզբէն մինչեւ Պլիւմի դէպքը: Արմատական տագնապին առթիւ, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը չի կրնար հրաժարիլ տրդ. պաշտպանութեան պարտաւորութիւններէն: Ժողովը խանդավառութեամբ ողջունեց այս ճառը:

ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերը կը հաղորդեն թէ կառավարական զօրքը յարձակման ձեռնարկած է Մատրիտի ճակատին վրայ, կարգ մը դիրքեր գրաւելով: Իսկ ապստամբները նոր յաջողութիւններ կը ծանուցանեն Պիլպաոյի ճակատին վրայ:

ԵՐԵՔ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԻՍԻՈՆԱՐՈՒՀԻՆԵՐ վտարուեցան Եթովպիայէն, ամբաստանուած ըլլալով իբրեւ լրտես եւ անգլիական գործակալ:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Պրօպականտի Յանձնախումբի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 13 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին. ծանօթ հասցէին:

Կ. ԽԱՉԻ ՕՐ—ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Պանթէօ-Թաշանի Կ. Խաչի Մասնաճիւղին կողմէ կիրակի, 11 Ապրիլ, ժամը 4էն մինչեւ կէսգիշեր.

CHEZ BOIVINի սրահին մէջ, **25bis Ave. de la République Montrouge,** մէթրօ **Porte d'Orléans**ի մօտ

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ԼԵՒՈՆ ՋՈՐՄԻՍԵԱՆ

Մուտք՝ 5 ֆր., երախաներու 2 ֆր.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի Մ. ճիւղին կողմէ «Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Օրուան եւ սանուհիներու «Արաքս» միութեան 3րդ տարեդարձին առթիւ

ԿԸ ԲԱՆԱԽՕՍԷ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Այսօր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին,

Cascade du Lacի սրահը. Անկէնի լճին դէմ.

Տղաքներու մասնակցութեան համար մուտք 5 ֆր.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան

Տեղի կ'ունենայ Այսօր, կիրակի, ժամը 3ին,

SALLE DE GÉOGRAPHIE սրահին մէջ, 184 Bld. St Germain

կը խօսի ֆրանսերէն Պ. ՀՐԱՆՏ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

նիւթ ունենալով «La guerre Arménienne et ses enseignements 1914–1921»

Կ'արտասանէ՝ ՕՐ. Ճ. ՌԱՆԺԷԼԵԱՆ (իր ինքնագիր նոր գործը).

Պ.Պ. ՆՈՐԱՅՐ ԼԶՈՒՍՊԱՐՈՆԵԱՆ եւ Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ.

Տղաքներու մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆր.:

Տարեկան պարահանդէս-ցերեկոյթ

կազմակերպուած Առաքելական Հայ. Միութեան կողմէ

2 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30էն մինչեւ կէս գիշեր:

Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46ter rue St. Didier

Մէթրօ Victor-Hugo եւ Trocadero

Ընտիր օրքէսթր. ճաշ եւ անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Անճոռնի չկայ:

Մուտք՝ 7,50 եւ 10 ֆր.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Երիտասարդաց Միութեան

ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

որ տեղի կ'ունենայ 8 Մայիս, շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս.

PALAIS DU CONGRESի շքեղ սրահներուն մէջ.

Parc des Expositions, Porte de Versailles:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՅԻՍ—ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1937

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՈՎ, ՕԴԱՆԱՒՈՎ, ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉԵՐ. ՏԵՂԵԿԱՆԱԼ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

146 Rue Lafayette (Gare du Nord)

Թէլէֆօն **Nord 84-04** (անփոփոխ)

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2–7, Կիրակի եւ տօն օրեր ժամադրութեամբ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՒՐՈՊԱԿՐԹԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ, 15 Ապրիլ, հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, իր կեդրոնատեղին,

8 Rue Bossuet, Paris (10

Կը դասախօսէ՝ Պ. Վ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

նիւթ ունենալով «Ազգանուային կազմը եւ անոր դերը ներկայ կեանքին մէջ»

Բ.— Հինգշաբթի, 22 ապրիլ, ժամը ճիշդ 21ին:

Կը դասախօսէ՝ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով Ակնարկ մը հայ լեզուի ծագման եւ պատմութեան վրայ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Այս երկու երեկոյթները պիտի ունենան իրենց պարի բաժինը:

Պ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Պ. Ա. Չօպանեան 20 եւ 27 ապրիլի երեքշաբթի երեկոները, ժամը ճիշդ 21ին պիտի դասախօսէ Հայ գրականութեան պատմութիւն (Ոսկեդարու Գրականութիւնը):

Պատանեկան գեղեցկագիտի ակումբ (?)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Պետ. Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ իր բուժարանին,

24 Ապրիլ, շաբաթ իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Aéro Club de Franceի ընդարձակ սրահներուն մէջ, 6 Rue Galilée, Paris (16)

Նախագահութեամբ ՋԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԸՆՏԻՐ ՊՈՒՖԷ — ՊԱՌ ԱՄԷՐԻՔԷՆ

Գօթիլեօն եւ հաճելի անակնկալներ եւ մրցում գեղեցկագոյն աչքերու:

Գնահատիչ մարմինը (Jury) կողմէ շահող տիկնոջ կամ օրիորդին իբր մրցանակ իրական մարգարիտէ մանեակ մը:

Ձայնենի երգիչ ՆԵՐՍԷՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տեղի կ'ունենայ 15 Ապրիլ, հինգշաբթի երեկոյ **Salle Gaveau**ի մէջ

45 Rue la Boétie, մէթրօ **St. Philippe du Roule**

Կը մասնակցին՝ Տիկ. **IDA ARD** (Mezzo-Sop.)

Տիկ. **SONAJALG** (pianiste), ԹԱՌ եւ ՏԱՓ.

Յայտագիր.— Սպենդիարեանի Ալմաստ օփերայէն La célèbre marche Parisienne եւ Danses Almastes Սայաթ Նովայէն, Չայքովսքիէն, Մուսօրսքիէն, Իտալերէն, Ֆրանսերէն եւ ռուսերէն երգեր.

Գիները ժողովրդական:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑՈՅՑ

ՆԿԱՐԻՉ Վ. ՄԱԽՈխԵԱՆԻ ԵՒ Լ. ՆԱՖԻԼԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

կազմակերպուած Հայ Արուեստագէտներու Միութեան կողմէ

Նախագահութեամբ Պ. ԷՏԳԱՐ ՇԱՀԻՆԻ

13 Ապրիլ, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Բարեգործականի տան մէջ.

8 rue Bossuet, Փարիզ (10). Պիտի խօսին արուեստակիցներ:

Մուտքը ազատ է:

RAKI «PHENIX» d'Alger

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԸ

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

75 տարիէ ի վեր ամենուն կողմէ գնահատուած

ՌԱՔԻ ՖԷՆԻՔՍ

ՈՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՆԻՍՈՆԷ

PHENIX օղին թորուած է մասնաւոր խնամքով եւ ան չպարունակեր ոչ մէկ քիմիական նիւթ: Իր կազդուրիչ եւ առողջարար յատկութիւնները հաստատուած են ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ:

Օղիի սիրահարները հաստատած են որ ՖԷՆԻՔՍ օղին կը գերազանցէ Արեւելքի ամէնէն լաւ օղիները:

ALBERT BACRI, Agent général

19 Rue Turbigo, Paris (2), Tél. Central 83-17

ԱՊՐԻԼ ՅՈՒՍԱԼԷԿ (?)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՊՈՐՏԱՆԴԷՍ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ.— 18 Ապրիլ, կիրակի երեկոյ, **Salle Poissonnière**

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

հայ եւ ֆրանսացի մեծ արուեստագէտներու կողմէ,

Հ. ՁԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷՏՐՕ ԿԱՌ ՏԻՒ ՆՕՌ)

Tél. Trudaine 42 69

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:

Առաւօտները ժամադրութեամբ:

Tailleur de ST. BERNARD

H. GULBOLIAN

24 rue Affre կամ 8 rue Cavé, Par...

Մասնաճիւղ՝ 2 rue de la Charbonnière

Մէթրօ *La Chapelle* եւ *Barbes Rochechouart*

Թէլէֆօն Montmartre 69 70

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. Մասնաճիւղիս բացման առթիւ կարեւոր զեղչեր իւրաքանչիւր հագուստի համար, մինչեւ 1937 Յուլիս 14:

ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ.– Հագուստներ (2 փորձով) 380-400 ֆր. ...

3 փորձ) համար կարելի է նուէր ստանալ ... Տիկ. Հայկուհի Կիւլպօլեանի ... 200 ֆր. ... թեամբ 2 imitation martre, ... la Charbonnièreի մեր մասնաճիւղին մէջ կը ստանձնէ ... à façon. ...

Բաց է կիրակի օրերը:

Studio PHÉBUS.

23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris

Tél. Louvre 69-83

ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ ԽՂՃԱՄԻՏ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Յունուար 1էն սկսեալ կը գործադրենք մեր նոր արժեցուցակը անգլիական, ֆրանսական եւ չեխօսլովաք բրդեղէններու, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, ...

Ամենալաւ ապրանքներ բացառապէս զեղչուած գիներով:

Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal գիւրափոխադրելի գրամեքենաներ, որոնց առաքումը կ'ընենք ուղղակի Ամերիկայէն.

Փափաքողներու կը ղրկենք կերպասներու նմոյշները եւ գինները:

Դիմել՝ **American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber**

Tél. Opéra 67-77, 67-78

ՃԱՇԱՐԱՆ ''ՏԱՄԱՍ,,

4 Թրավէրս տիւ Մօն-տը-Փիէթէ (Րիւ տ'Էքսի անկիւնը)

4, Traverse du Mont-de-Piété, Marseille

(Angle Rue d'Aix)

Ուրախութեամբ կուգամ յայտնելու հասարակութեան եւ յարգելի յաճախորդներուս թէ՝ երկու տարիէ ի վեր փակուած «ՏԱՄԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆՍ պայմանաժամը լրացած ըլլալով, կը վերահաստատեմ 15 Ապրիլ 1937, հինգշաբթի օր: Ջանք չպիտի խնայեմ բաւ առաջնոյն գոհ ձգել բոլոր յաճախորդներս, մանաւանդ որ Փարիզէն հրաւիրուած մասնագէտ խոհարարապետի մը կողմէ պիտի պատրաստուին համեղ կերակուրներ. քէպապներ զուտ կարագով խմորեղէններ եւ զանազան անուշեղէններ:

ԱՆԹԵՐԻ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆ — ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ, ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

ՍՈՒՐԷՆ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ «ՏԱՄԱՍ

Maison DARON

Entreprise Générale de Bâtiments

PLOMBERIE-COUVERTURE

Eau, Gaz, appareils sanitaires, lavabo et tout à l'égout

TATOULIAN ARAKEL

կը ստանձնէ նաեւ շէնքերու նորոգութիւնը եւ շինութիւնը:

դիմել իր արհեստանոցը 32 Rue Ménilmontant, Paris (20)

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

52 Rue Regnault, Paris (13

Porte d'Ivryի մօտ.

ճաշ եւ ընթրիք (3 տեսակ

Գինը 4.50 ֆրանք:

կառավարիչ՝ ...

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ

CIGALE CINÉMA

60 Avenue de Saxe-LYON

Dancing-Cigale, պարահանդէս ամէն ... գիշեր ժամը 8.30ին եւ կիրակի ... ժամը 3ին, ... ժամը 8.30ին.

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆԵՐԹԵՐԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ԱՊՐԻԼ
MARDI
13 AVRIL
1937

ԺԳ. ՏԱՐԻ – 13 Année No. 3394

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ»

Աստւլիոը կը շարունակուի տակաւին, երիտասարդական կուռ ռակատի մը կազմութեան համար :

Հին եւ նոր տեսակէտներ իրար կ'ընդհարեն: Տարիներէ ի վեր լուծուած խնդիրներ կրկին կ'արծարծուին: Եւ, նոյն իսկ երիտասարդական շարքերուն մէջ աչքի կը զարնէ անհամբերու - թիւն մը, խօսքէն գործի անցնելու :— « Հնչա՞ծ է ժամը»:

Դժուար է ըսել թէ ի վերջոյ ո՛ւր պիտի յանգին այս հրապարակային վիճաբանութիւնները, որոնք յարաճուն կենդանու - թեամբ մը զարգացան այս թերթին մէջ, մանաւորապէս 1930էն աղին:

Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ որոշ ճամբայ կտրուած է արդէն, եւ տրամադրութիւններ կ'երեւան աւելին կատարելու:

Այսպէս, խօսելով մեր գաղութի մասին, հետզհետէ աչքի կը զարնէ խօսքէն գործի անցնելու ճիգ մը :

Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, հայաշատ արուարձանի մը՝ Իսի - լէ - Մուլինոյի մէջ կը գործէ Երիտասարդական Միութիւն մը, իր շուրջը համախմբելով ընդունակ տարրեր :

Արդէն երրորդ տարին լրացուց ուրիշ «Երիտասարդաց» մը, - կազմուած՝ այն պարոններէն եւ օրիորդներէն որոնք իրենց ուսումը լրացուցին Ֆրանսական լիսէներու մէջ:

Ասոնք ակամայ զրկուած՝ հայկական դաստիարակութենէ, բայց պահած՝ մայրենի լեզուն, գնահատելի ճիգեր կը թափեն, ծանօթանալու համար հայկական պատմութեան եւ գրականու - թեան, պարբերական դասախօսութիւններով:Կը ջանան իրենց համար ստեղծել հայկական միջավայր մը, որքան թոյլ կուտան օրուան պայմանները :

Փարիզի մէջ կը գործէ նաեւ երրորդ Երիտասարդաց Միու - թիւն մը, այն որ հիմնուեցաւ անցեալ տարուան սկիզբը, «Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութեամբ եւ նիւթական օժանդակու - թեամբ», ինչպէս կը հաստատէր իրենց վերջին կոչը: Այս Միու - թիւնը բախտաւոր է անոր համար որ իր տրամադրութեան տակ ունի մասնաւոր ակումբ մը, բոլոր յարմարութիւններով:

Այս ճամբուն վրայ, կը գտնուին անհատական ձեռնարկներ ալ, տարրուած՝ միեւնոյն տրամադրութիւններով

Աչք մը նետելով դէպի գաւառ, կը յիշենք հրապարակային կոչ մը Մարսէյլէն, ուղղուած՝ երիտասարդութեան, մշակոյթի Միութիւն մը կազմելու համար:

Ծանօթ չենք արդիւնքին, ինչպէս եւ ուրիշ վայրերու մէջ կատարուած աշխատանքներու :

Չենք գիտեր, նմանապէս, թէ ի՛նչ արդիւնքի յանգեցաւ Զ. Ռ. Միութեան անցեալ տարուան կոչը, ծրագիր մշակելու եւ համա - գործակցութեան մը հիմերը դնելու համար:

Արձանագրելով այս քանի մը պարագաները, կ'ուզէինք լաւատեսութեամբ դիտել «մօտիկ ապագան», ինչպէս կ'ըսեն :

Երիտասարդական որ եւ է կազմակերպութիւն կամ ձեռնարկ ամէն բանէ առաջ սահմանուած է բուն իսկ անոր շուրջը համախմբուած երիտասարդները փրկելու : Մանաւանդ այս համայնակուլ ծովուն մէջ :

Արդ, անոնք որ կը համախմբուին որ եւ է «Երիտասարդաց»ի շուրջը, անշուշտ պիտի ունենան ազգային իտէալ մը, որ խօսէր բոլորի սրտին :

Այս չի նշանակեր յարիլ քաղաքական կուսակցութեան մը: Կարելի է եւ կուսակցական ըլլալ եւ անդամակցիլ երիտասարդական կազմակերպութեան մը: Մէկը միւսը չի խանգարեր: Գործը կը խանգարուի, երբ քաղաքական խաղեր սարքուին Միութեան հրջանակին մէջ :

Բայց — Միութիւնը ինք պիտի ունենայ ազգային դաւանանք մը, այլապէս կը դառնայ «պարապ վախտի խաղալիք»: Լաւագոյն պարագային՝ ժամադրավայր մը ուր խումբ մը երիտասարդներ կը բարեհաճի՛ն հայերէն ճառ մը լսել, բայց ականջառոյց, անհամբեր սպասել ... «ճաշ»ին:

Բոլոր Միութիւններու ծրագրին մէջ կ'երեւայ խոշոր բառ մը,— ազգապահպանում: «Հայ ընելու, հայ զգալու» տենչ, դառնալու համար գիտակից քաղաքացիներ :

Անշուշտ ամէն մէկը այս ճամբուն վրայ դեր պիտի կրնայ կատարել համաձայն իր կարողութեան և գործունէութեան:Առով ալ ո՛չ միայն իրար չեն խաչաձեւեր, այլեւ կը լրացնեն: Ինքնաբերաբար կը ստեղծուի գաղափարներու եւ գործունէութեան եղբայրակցութիւն մը, որուն այնքան կարօտ ենք այսօր :

Երբ կը խօսինք ազգային իտէալի մասին, ըսել կ'ուզենք թէ ո՛չ ոք, անապատի բեւեռէն մինչեւ վերջին համայնավարականը կամ սոցիալականը, ոչ ոք իրաւունք ունի ինքզինքը եւ իր խումբը աւելի բարձր դասելու քան այս ժողովուրդը:

Տեսակէտները կրնան տարբերիլ, գործունէութեան եղանակները նմանապէս: Բայց, ինչպէս Հայր. Միութեանց պարագային, չկայ վերի եւ վարի արտի ցորեն: Չկայ «մենք» եւ «դուք», — երբ հարցը կապ ունի հայածական ժողովուրդի մը վերջին մնացորդներուն ինքնապաշտպանութեան, անոր մշակոյթին, անոր դիմանալու պայքարին հետ: Դուք ըսէք՝ «ազգապահպանում »:

Այս հիման վրայ միայն կրնան տեւել ու ծաղկիլ «Երիտասարդաց»ները, ատաղձանաբար յանգելու համար կուռ եւ ծաւալուն կազմակերպութեան մը :

Մէկդի՛ բոլոր կանխակալ կարծիքները, ինչպէս եւ սնամէջ յաւակնութիւնները, դառնալու համար իսկապէս երիտասարդաց ման ազդակ։

Այսպէս միայն կարելի է արդարացնել բառն իսկ — Երիտասա՛րդ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՏԱԼԻԱ Կ'ԵՐԿԱՐԻ ՄԻՆՉԵՒ ԱՓՐԻԿԷ

Լայն իրաւունքներ Լիպիոյ իտալացիներուն

Իտալիոյ նախարարական խորհուրդը կարգ մը կարեւոր որոշումներ առաւ ընդհանրապէս անդրծովեան ստացուածքներու եւ մասնաւորապէս Լիպիոյ մասին:

Գաղթային նախարարութիւնը այսուհետեւ պիտի կոչուի Իտալական Ափրիկէի նախարարութիւն: Այս փոփոխութիւնը միայն պարզ անունի փո - փոխութիւն պիտի չըլլայ, այլ աղդանշանը նոր գործունէութեան մը: Լիպիա, որ նախապէս կը բաղկանար երկու գաղթավայրերէ, Տրիպոլիս եւ Կիւրենիա եւ միացուած էր 1934ին, այսուհետեւ պիտի բաժնուի չորս նահանգներու,— Տրիպոլիս, Միսուրաթա, Պէնկազի եւ Տէրնա: Այս նոր նահանգները պիտի ունենան բուն Իտալիոյ նահանգներուն բոլոր վարչական յատկանիշները: Այսպէս, պիտի ունենան նահանգապետներ, ինչպէս Իտալիոյ մէջ: Մէկ խօսքով, Հռոմի կառավարութիւնը հիւսիսային Ափրիկէի գաղթավայրերն պիտի պարգեւէ նոր կարգ ու սարք մը, որ պիտի համապատասխանէ իր կայսերական ծրագրին: Ցատաջիկային այսպիսի կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ նաեւ արեւելեան Ափրիկէի համար (Եթովպիա): Ուրեմն, Իտալիան պիտի երկարի մինչեւ ափրիկեան հողերը, բուն բառով՝ գաղթավայրերը պիտի դառնան Իտալիոյ մարմնին լրացուցիչ մասերը :

Իտալական թերթերը բացատրելով այս տեսակէտը, կ'ըսեն թէ Ֆաշական Իտալիան կ'ուզէ իր գաղթավայրերուն մէջ հաստատել նոր քաղաքակրթու - թիւն մը, որ պիտի ձգտի բուն Իտալիան տեղափոխել, երկարաձգել իբրեւ ցեղ, իբրեւ ազգ եւ իբրեւ պետութիւն, քաղաքակրթական նպատակով: Այս կը նշանակէ «հետեւիլ հին Հռոմի, որ յաջողեցաւ հռոմէացնել աշխարհը, քաղաքակրթել բարբարոսները եւ դառնալ հասարակաց հայրենիքը բոլոր ազգերուն »:

Հիմա որ Իտալիոյ գաղթային նախարարութիւնը Ափրիկէի նախարարու - թիւն պիտի կոչուի, կարծողներ կան թէ որոշ մեղմացում յառաջ պիտի գայ Մօտաւոր Արեւելքի կարգ մը շրջաններուն մէջ (Փոքր Ասիա, արաբական թեր - թակղզի եւն.) ուր դեռ կը կասկածին Իտալիոյ դիտումներու մասին :

Նախարարական որոշումներուն միւս մասը կը վերաբերի Լիպիոյ Իսլամներուն: Կը յիշուի թէ Մուսոլինի իր վերջին այցելութեան առթին, երբ Իսլամի սուրը կը յանձնէին իրեն, յայտարարեց թէ նոր շրջան մը պիտի բացուի Լիպիոյ պատմութեան մէջ եւ թէ քիչատենէն մասնաւոր օրէնքներ պիտի հրատարակուին : Արդ, որոշուած է բնիկներէ կազմուած քաղաքապետութիւններ հաստատել ամբողջ հիւսիսային Ափրիկէի մէջ: Փոքր վայրերու կառավարիչները կրնան իսլամ ըլլալ: Կարճ խօսքով, Մարգարէին հետեւորդները պիտի կրնան ուղղակի կամ անուղղակի մասնակցիլ տեղական գործերու կառավարման: Ցեղոյ, ընդհ. ներման պիտի արժանանան ըմբոստները, վերստանալով իրենց գոյքերը: (Հարցը կը վերաբերի Սենուսիներու ապստամբութեան որ տեղի ունեցաւ 1930ին):

Ուրիշ կարեւոր տնօրինութիւն մը — ազգային զօրաբանակ մը պիտի հաստատուի Լիպիոյ մէջ, ինչպէս եւ գերագոյն հրամանատարութիւն մը՝ հիւսիսային Ափրիկէի համար: Լիպիոյ կուսակալը պիտի ըլլայ գերագոյն հրամանատարը հիւսիսային Ափրիկէի բոլոր ուժերուն : Ուրեմն, պիտի ունենայ ոչ միայն քաղաքային, այլեւ զինուորական պաշտօն :

Այս առթիւ Երկոտասան կղզիներու մասին ալ կարգադրութիւն մը եղած է: Այս գաղթավայրը մինչեւ հիմա կապուած էր գաղթային նախարարու - թեան. հիմա որ այդ նախարարութեան անունը կը փոխուի, Երկոտասան կղզիները պիտի կապուին արտաքին նախարարութեան: Հաւանական է որ յառաջիկային կատարեալ հպատակութիւն շնորհուի կղզեցիներուն:

*** Որոշուեցաւ 24.000.000 լիր տրամադրել, բանուորական բնակարաններ շինելու համար հիւսիսային Ափրիկէի մէջ :

Նոր պայմանագիրներ Իրանի եւ Թուրքիոյ միջեւ

Իբրեւ հետեւանք Թէհրանի թրքական դեսպանին կատարած բանակցութեանց, հետեւեալ պայմանագրութիւնները ստորագրուեցան երկու երկիրներուն միջեւ.—

1. Պայմանագիր սահմանային ապահովութեան համար: 2. Պայմանագիր՝ յանցաւորները յանձնելու մասին: 3. պայմանագիր դատական ապահովու - թեան: 4. պայմանագիր բնակութեան: 5. Մաքսային պայմանագիր եւ վերջապէս պայմանագիր մը՝ հեռագիրներու եւ հեռախօսի համար :

« Թան » այս լուրը հաղորդելով, կը գրէ թէ այժմ բանակցութիւններ կը կատարուին, վերջնապէս ստորագրելու համար փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիրը որ նշանագրուեցաւ վերջերս, Թուրքիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի միջեւ :

Թուրքիոյ վարչապետը Պէկրասի մէջ

Զօր. Իսմէթ Ինէօնիւ Պէկրատ հասաւ կիրակի օր, ընկերակցութեամբ արտաքին գործավար Թ. Ր. Արասի եւ ընդունուեցաւ Եուկոսլավիոյ վարչապետին կողմէ: Զինուորական ջոկատ մը մասնաւոր պատիւներ ընծայեց Թուրքիոյ վարչապետին, որ պատասխանեց Եուկոսլավիոյ բանակին աւանդական ողջոյնը.

— Ասուած օգնէ ձեզի:

— Ասուած օգնէ քեզի, պատասխանեցին զինուորները:

Թուրքիոյ վարչապետը իջեւանեցաւ գործարանատէրի մը վիլլան, որ յատկապէս պատրաստուած էր իրեն համար :

«Քափիթիւլասիոն»ներու ժողովը բացուեցաւ երէկ

Երէկ Մոնթրէօյի մէջ (Զուիցերիա) բացուեցաւ այն միջազգային խորհրդաժողովը որ պիտի զբաղի Եգիպտոսի օտարականներու առանձնաշնորհներուն ջնջումով: Ժողովը երկու գլխաւոր խնդիրներ ունի օրակարգին վրայ,— 1. Կատարել «Քափիթիւլասիոն»ներու ջնջումը: 2. Փոխանցման շրջան մը հաստատել, որ կրնայ տեւել 5էն 12 տարի եւ որու ընթացքին խառն դատարանները պիտի ձուլուին Եգիպտոսի դատական կազմին մէջ:

Այս առթիւ հաշիւ եղած է թէ օտար պետութիւնները 50 միլիառ Ֆրանք շահու դրած են Եգիպտոսի մէջ: Այս գումարին կէսը Ֆրանս. է: Ժողովին բացումը կատարեց Զուիցերիոյ նախագահը, Պ. Մոթա :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԸ ՀԱՍՆԻ՛Ն, ԿԸ ՀԱՍՆԻ՛Ն

Կազդուրիչ անակնկալ մը սարքած էր կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը, կիրակի օր, բեմ հանելով Հրանտ Փաստրմաճեանը (արդին ըզբաղեցեալ ընկեր Գարալյի) :

Սրահ մը լեցուն (Սալ տը Ժէօկրաֆի), բազմութիւն մը՝ բոլոր խաւերէն, աչքերն ու ականջներն ուղղած դէպի բեմ: (Ներկայացիներ ալ կային, ինչպէս եւ ներկայացուցիչներ՝ հայրենական ժողովուրդներէն) :

Բեմին վրայ՝ երիտասարդ մը. դեռ նոր բոլորած՝ «երեսուն հրաւանդաներ» Միջահասակ եւ նիհար. հակապատկերը՝ հայրիկին :

Նստած աթոռին վրայ երիտասարդ ճարտարագէտը կը խօսի հանդարտ եւ տիրական, ֆրանսերէնով մը գիտուն եւ հստուն : Դասախօսութիւն՝ բառին լաւագոյն, եւրոպական իմաստով :

« Հայկական պատերազմը եւ իր դասերը, 1914 - 1921» :

Խորագիրն իսկ ուսումնասիրութիւն կ'ենթադրէ.

Եւ խորապէս ուսումնասիրած իր նիւթը, դասախօսը ձեր առջեւ կը պատկերացնէր հայկական ռազմադաշտերը՝ իրենց անհեթեթ դժուարութիւններով, կ'ոգեկոչէր փէտայիները, յետոյ ակարեկումները ջարդարարներու՝ Եւրոպայի պղատաներուն վրայ: Ու նոր պահանջները զինուորեալ: Անհրաժեշտութիւնը՝ զանգուածային կազմակերպութեանց :

Ունէր սուր խօսքեր ալ.— «Մեր կողմերը չկար կայսին պատերազմ,

Ու նաւատ մը հաստատուն՝ փոքր ժողովուրդներու վերջնական յաղթանակի մասին, հիմնուած՝ ժամանակակից պատմութեան վրայ :

Կ'արժէր ամբողջութեամբ թարգմանել այդ դասախօսութիւնը, որ կատարուեցաւ բերանացի, տեւելով աւելի քան մէկուկէս ժամ ·

Ամէնէն վերջը, երբ հայրաբար իր ձեռքերը կը սեղմէին տարբեր սերունդի ներկայացուցիչներ՝ հրամանատար Դրոյի ու Ազի, Բաշալեան, Զօպանեան, Դալիպ Բէկ եւ ուրիշներ, ինչպէս եւ իր հայրիկին ընկերները, Ա. Գիւլխանտանեան, Վ. Փափազեան, Ա. Խատիսեան, Ջամալեան եւն., այս իր տպաւորութիւնները. ակնայ խորհրդածել.—

Կը հասնին, սակայն եւ այնպէս կը հասնին ծիլեր՝ նոյնիսկ այն սերունդէն որ հազիւ կարէ կտրուած, նետուեցաւ օտար միջավայրի աւազանին մէջ, ծաղկեցաւ ու զարգացաւ ճախարակ թառանէն մինչեւ համալսարանը :

Կը հասնին, բաւական է որ կանոնաւոր կայծ մը ձգուած ըլլայ իրենց սրտին մէջ, ներսէն կամ դուրսէն: Եւ խանդավառ աչքեր հսկեն իրենց քայլերուն :

Ահա Հրանտը՝ իր ֆրանսերէն դասախօսութեամբ: Ահա Օր. Թանձէլ - եանը՝ նոյնպէս ֆրանսերէն բանաստեղծութիւններով, որոնց տակ կան հայկական սարսուռներ: Ու դեռ ուրիշներ որ անծանօթ կը մնան, որ պիտի ծաղկին հետզհետէ ·

Միայն թէ — այո՛, կայծ մը կանոնաւոր եւ աչք մը արթուն, առանց վարժապետական եռանդի :

ՎԱՀԷ

Անդրանիկի յուշարձանին շինութիւնը

Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ Անդրանիկի Յուշարձանի Շինութեան Յանձնաժողովը մանրամասնօրէն քննութեան ենթարկելով շարք մը «մաքէթ»ներ, ընտրած է արձանագործ Մուրատեանի նախագիծը: Անմիջապէս պիտի ձեռնարկուի շինութեան, աւարտելու համար մինչեւ աշուն, երբ կը կատարուի ներսին մահուան տարեդարձի ուխտագնացութիւնը :

Ընդհ. ծախքը կը հաշուեն 45,000 ֆրանք: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

Կարգը եկաւ Չիչլիի գերեզմանատան

Պոլսոյ «Մօն Թէլէկրաֆ» թերթը կը գրէ (5 ապրիլ).—

Շիշլիի վերջին կայարանէն վեր կը գտնուին հայ եւ յոյն գերեզմանատուները. Այս տեղերը որոնք նախապէս քաղաքէն դուրս էին, այսօր քաղաքին մէջը նկատուելու կացութեան մէջ կը գտնուին, մանաւանդ Մէճիտիէ գիւղին ամառանոցի մը հանգամանքը առնելէ եւ քաղաքին հետ միանալէն յետոյ: Ահա այս մտածումով քաղաքին առողջապահութեան տեսակէտէն, ճիշդ չի նկատուիր յիշեալ գերեզմանատուներուն գործօն վիճակի մէջ մնալը :

Հետեւաբար, Քաղաքապետութիւնը երբ լրացնէ Զինճիրլիքույուի գերեզմանատան հողին յարդարումը, այս գետնին քովնտի հողամասը պիտի տրամադրէ հայ եւ յոյն գերեզմանատուներուն համար եւ ասկէ յետոյ նշեալ գերեզմանատուներուն մէջ մեռել թաղելը պիտի արգիլուի :

Կռիւներ թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ

Թուրք թերթերը կը գրեն.— Թրքական սահմանագլխին մօտ գտնուած Թէլ Համէպ եւ Շարանսա գիւղերու Քիւրտերը ապստամբած են եւ կրակ բացած սուրիական ոստիկան զօրքին վրայ

Գնդ. Շէֆիքի հրամանին տակ երկու ջոկատներ յարձակած են Քիւրտերու վրայ որ հարկադրուած են թողուլ իրենց գիւղերը։

Սուրիոյ պաշտօնական շրջանակները կ'ըսեն թէ Քիւրտերը կը գործածեն թրքական ռազմանիւթեր, բոլորովին արդիական

ԵԱԿՈՏԱՅԻ ձերբակալման խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել հանրային կարծիքը, թ. Միութենէն ներս թէ դուրս: Վերջին լուրերու համաձայն, դեռ ծունդներու խնդիրը երկրորդական է եւ ամբաստանութեան գլխաւոր պատճառները միշտ գաղտնի կը պահուին: Կ'ըսուի թէ ամբաստանեալը բանտարկուած է ոչ թէ Լուպիանքայի, այսինքն Չեկայի բանտին, այլ Գուեթիրքիի զինուորական բանտին մէջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ զինուորական տարրը պիտի ջանայ ամէն բան մէջտեղ հանել: Հաւանական է որ ուրիշ բազմաթիւ բարձր պաշտօնեաներ ալ շնորհազուրկ ըլլան: «Մաթէն» կ'իմանայ թէ շնորհազուրկներուն մէջ կը գտնուի Վօրօշիլով, Սթալինի անձնապահ գունդին պետը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Սթալինի պաշտպանութիւնը յանձնուած է կարմիր բանակէն ընտրուած սպաներու ջոկատի մը, որու կը հրամայէ Վորոշիլովի մարդը՝ Թափափորթ, սեփզդարար Մոսկուա կանչուած ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ պայքարը կը շարունակուի Զուիցերիոյ մէջ: Նէօշաթէլէն եւ Ժընեւէն վերջ, Պազէլի խորհրդարանն ալ առաջարկ մը ստացաւ, օտար կազմակերպութեանց գործունէութիւնը արգիլելու համար : Մշակուած օրինագիծը նկատի ունի ոչ միայն համայնավարութիւնը, այլեւ ֆաշականութիւնն ու հիթլէրականութիւնը, որոնք նմանապէս օտար ապրանք են :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՐՔԱՎԱՐԻ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐ, Կ'ԱՏԵ՛Մ ՁԵԶ

... Զարկին, արիւնեցին մեզ, արմատախիլ ըրին, եւ մենք պաշտելի յիշատակի մը պէս, Թանկագին զոհարի մը պէս, Թրքավարի մականուններ չալկած, կը Թափառինք երկրէ երկիր

Ողբալի երեւոյթ է իսկապէս, «Հայ եմ, Մեծն Տիգրանի ցեղէն եմ» ըսել, կռուիլ, հայհոյել Թուրքերուն դէմ եւ ունենալ Թրքավարի մականուն:

Նաւիլ եւ ողբ մը գրել կ'արժէ մեր բոլոր գրչի եւ գեղարուեստի վաստակաւորներու Թրքավարի մականուններուն վրայ.—

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Միքայէլ Նալբանդեան, Եղիա Տէմիրճիպաշեան, Թովմաս Թէրզեան, Մինաս Չերազ, Տիրան Չրաքեան, Օրմանեան, Սվաճեան, Թումանեան, Չուխաճեան, Այվազովսքի, Մոլոխեան, Գաբրըելեան, Տաշեան եւ ուրիշ շատեր:

Ճակատը համբուրեմ, պատանի Գ. Դուրեան, որ գարշելի «չըմպաճ» վերածեցիր «Դուրեան»ի:

Խանարհի՛մ առջեւդ սրբանուազ հայրենասէր Դանիէլ Վարուժան, որ ծեքծեքուն «Չպուքճեան»ը փոխեցիր արու ծիծեռնակի:

Հայաստան, պանդուխտ, գրկանքի եղբայրներ, Թօթափեցէք ձեր վրայէն ինչ որ Թրքութիւն կը հոտի:

Եթէ ձեր ունեցածը մասամբ է, ճահիճը նետեցէք, կամ Քլոր Ֆարրէրին ծախեցէք, եթէ ձեր ունեցածը պատմութեան է, պատռեցէք կամ պոռնիկներուն նուիրեցէք, եթէ անուն է, մականուն է, չո՛ւտ, չո՛ւտ, նողկանքով մէկդի նետեցէք եւ մոռցէք զայն, իսկ տուէք անկէ, ինչպէս ժանտախտէն:

Մկրտուեցէք նորէն, մեր մեծաքանչ, մեր Հայրենի, մեր դարաւոր լեզուին քաղցր, հնչուն, տաքուկ անուններով

Աւելով կ'ատեմ ձեզ, Թրքավարի մականուններ, —

Թէքէրլէկեան, Թաշեան, Արապաճեան, Ֆրճորգեան, Կիւլեան, Անէմեան, Կէօլիւպէօյիւքեան, Եէմէքճեան, Ալըքբարմաքեան, Ենիգարուեան ...

Պաշտելով կը պաշտեմ ձեզ, հայաշունչ մականուններ.—

Անիւեան, Բալեան, Կառավարենց, Աւոլեան, Վարդեան, Իրանեան, Մեծակենց, Հացուենց, Վեցմատեան, Նորպատեան

Թարգմանեցէք հայերէնի: Ձեզմէ՛ Նոր մականուններ ընտրեցէք.—

Ղազիկեան, Սէրեան, Հովեան, Կարմիրեան, Ալիքեան, Օրեան ...

Ընտրեցէք Ձեզմէ՛ Նմանահնչուն գիտակ բոլոր

Բասմաճեան — Բազմաջեան,

Ճամճեան — Ջամչեան, (Ջամիչեան)

Ջրաքեան — Ճրագեան ..

Ձեզմէ՛: Ձեր հօր անունը գործածեցէք իբրեւ մականուն.—

Հակոբեան,

Ռուբէնեան,

Սարգսեան,

Արմէնեան ...

Բայց չըլլայ որ դուք ձեզ կոչէք Բագրատունի կամ Լուսինեան, առանց օրինաւոր ժառանգութեան: Մի կարծէք որ չքեղ անուններ իւրացնելով դուք ալ կ'ըլլաք չքեղ: Հայաշունչ նոր անուն մը դրէք եւ զայն ջանացէք բարձրացնել: Այս կերպով աւելի մեծ ծառայութիւն մատուցած կ'ըլլաք ձեր ազգին, որովհետեւ բազմապատկած կ'ըլլաք ընտիր զաւակներու Թիւը: Գրաբարի տիտան Հ. Արսէն Անթիմոսեան ինքզինք կոչեց Բագրատունի, որովհետեւ իսկապէս դարերէ ի վեր Բագրատունի կոչուող տոհմէ մը կը սերէր: Իր հայրը՝ Անտոն Բագրատունի Անթիմոսեան: Խորէն արք. Նարպէյի եղբայրը ինքզինք կը յորջորջէր Գաբրիել Լուսինեան, բայց ի վերջոյ ապօրինութիւնը մէջտեղ ելաւ:

Հայ լեզուն հարուստ է բայական գեղեցիկ բառերով: Ընտրեցէք:

Անհուն հաճոյք կը զգամ երբ կ'իմանամ որ կան Հայեր Նախապետեան, Իշխանեան, Դարբինեան, Պապիկեան, Դաստակերտեան, Սիրականեան, Նաւասարդեան, Տաղաւարեան եւ նման կոչումներով:

Թարգմանեցէք, ընտրեցէք, փոխեցէք, որովհետեւ պատկանիլ պատմական եւ մշակութային բարձրագոյն արժէք ունեցող ազգի մը, ըլլալ որդին ազնուական եւ ուժեղ ժողովուրդի մը եւ կրել գաղանաբարոյ Թշնամի ազգի մը լեզուով մականուն, պղծելնալ, փոքրանալ, գետին քսուիլ, հող համբուրել է: Թշուառութիւն Թշուառութեանց է:

Մի բսէք Թէ «գեղեցիկը չի գադրիր գեղեցիկ ըլլալէ, նոյն իսկ ցնցոտիներու տակ»: Ցնդած պառաւի խօսք: Գեղեցիկը տասն անգամ, հարիւր անգամ աւելի կը փայլի չքեղ հանդերձանքով: Եթէ իսկապէս գեղեցիկ է:

Արդարացուցիչ ոչ մէկ պատճառ:

Իտալացիներն ալ տարիներով բաժնուած մնացին, ճաշակեցին աւստրիական դառն լուծը, բայց ոչ Թէ գրազէտ, այլ մէկ հատ Իտալացի չէք գտներ Շվարց, Ալսցէնցէրկ, Շթրաուս եւ նման կոչումներով: Եւ արդէն ո եւ է օտար մականուն Իտալացին ոչ միայն չի կրնար իւրացնել, այլ նոյն իսկ ... արտասանել: Անոնք որ Իտալիա կ'ապրին, կրնան վկայել:

Հապա Ցոյնե՞րը:

Ճիշդ մեզի պէս երկար ատեն ճզմըւեցան, արիւնեցան, լացին Թրքական զարշելի, արիւնաշանդ լուծին տակ, եւ սակայն ոչ մէկ հելլէն հին կամ նոր մատենագիր չէք գտներ Տէմիրճիօղլու, Ասլանիփուլոս, Ալթըբարմաքիս եւ նման յորջորջումներով:

Կրնա՞ք երեւակայել հելլէն աղատագրութեան մեծ գինուորները Գոցարիս, Քոլոքոթրոնիս, Թուրք մականուններով

Հապա Հրեանե՞րը:

Մարդիկը դարերէ ի վեր Թափառական են, հայրենիք չունին, իրենց լեզուն իսկ մոռցեր են, եւ սակայն տոհմային մականուններով կը շրջին, կ'աշխատին, գիտնալով հանդերձ որ առարկայ կ'ըլլան անողորմ հալածանքի, անգաղար կշտամբանքի

Քոհէն, Լեւի

Ուրեմն իրաւունք տուէ՛ք Քոնսէյլոտի Մարցիոյի.—

«Հրեային եւ քրիստոնեային միջեւ, Հայր երկուքին թերութիւնները ալ ունի, բայց ո՛չ առաւելութիւնները: Ցաւ կը պատճառէ».

Անհանդուրժելի է, եղբայր, ամբողջ գրականութիւն մը ունինք Թրքական մականուններով հիւսուած: Ամբողջ հայութեան երեք քառորդը ունի Թրքական մականուն:

Հայաստան, պանդուխտ, գրկանքի եղբայրներ, եթէ չարունակէք ապրիլ Թրքավարի մականուններով, վաղը, ձեր զաւակները, սերունդ եւ նոյն մեր ազգին պատմութիւնը, ամօթ պիտի զգան իրաւամբ:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

ԽԱՉԵԱՆՆԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ԽԱՉՈՒԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

ԽՄԲ. — Անցեալ տարի, Ա. Խանջեանի անձնասպանութենէն վերջ, խումբ մը խորհրդային կամ ուղեկից գրագէտներ վտարուեցան Երեւանի մէջ, իբրեւ հակայեղափոխական, «տրոցկիստ-նացիոնալիստ-դաշնակ» եւն.: Անոնց մէկ մասն ալ բանտարկուեցաւ (Ա. Բակունց, Դ. Սիմոնեան, Ալազան եւ ուրիշներ, որոնց կարծեմ եղած է տուուգել):

Կը թուի թէ հալածանքը չէ դադրած տակաւին, եւ ուրիշներ ալ սեւ ցանկին անցած են, ինչպէս կը հաստատէ հետեւեալ զեկուցումը, զոր տըւած է «Գրական Թերթ»ի խմբագիր Գ. Աբով, Մոսկուայի մէջ, խորհրդային Գրողներու միութեան վարչութեան լիագումար նիստին մէջ. (Գրական Թերթ, 20 մարտ 1937).

Ժողովրդի Թշնամիները խորհրդային Հայաստանում գրականութեան ասպարէզը դարձրել էին իրենց զործունէութեան գլխաւոր ասպարէզներից մէկը:

Մեզ մօտ տրոցկիզմն ու նացիոնալիզմը հանդէս են եկել իրար հետ կապուած, միաձուլուած:

Գրաւելով Հայաստանի խորհրդային Գրողների Միութեան մէջ ղեկավար պոստեր եւ օգտուելով ՀԿ(բ)Կ. կենտկոմի նախկին քարտուղար՝ դաւաճան տրոցկիստ-նացիոնալիստ Խանջեանի ամէն տեսակի օժանդակութիւնից, տրոցկիստ Սիմոնեանի գլխաւորութեամբ մի շարք նացիոնալիստ-տրոցկիստ հակայեղափոխականներ՝ Բակունցը, Թոթովենցը, Ալազանը, Վանանդեցին, Նորենցը եւ Մահարին մեծ վնաս հասցրին հայկական խորհրդային գրականութեան ոչ միայն իրենց գրական գործերով, այլ եւ կազմակերպչական միջոցառումներով:

Նրանց հակայեղափոխական գործունէութիւնը յատկապէս սանձարձակ դարձաւ յետ-համագումարեան շրջանում: Ամենատարր կերպով Նըրանք խեղդում էին ինքնաքննադատութեան ամէն մի փորձ, քաջալերում էին ստորաքարշութիւնը եւ ինքնագովութիւնը:

Իսկական խորհրդային գրողների դէմ Նրանք ամէն տեսակի ինտրիգներ էին սարքում, սահմանելով նրանց բըրաղուելը միայն Թարգմանչական գըրականութեամբ, նրանց ստեղծագործական աշխատանքի համար արհեստական խոչընդոտներ յարուցանելով, ինչպէս օրինակ Պետհրատի կողմից ինքնուրոյն ստեղծագործութիւնների համար պայմանագիր չկնքելը եւն.:

Վնասարարութեամբ կատեցում էր գեղարուեստական մեծ հանդէսի «Խ. Գրականութեան» հրատարակութիւնը, որ փոխանակ 12 համարի, տարուայ ընթացքում միայն 2—3 համար էր լոյս տեսնում, գրողները տպագրուելու տեղ չունէին: Նացիոնալիստ-տրոցկիստները ձգտում էին կազմա-լուծել նաեւ Գրողների Միութեան կազմակերպչական աշխատանքները, գրեթէ գերոյի հաւասարեցնելով համարեա գոյութիւն չունեցող ստեղծագործական սեկցիաները:

Յեղափոխական զգօնութեան բացակայութեան պատճառով մի քանի անկայուն գրողներ ընկան նրանց ազդեցութեան տակ եւ այսպիսով, ստեղծուեցան պայմաններ նացիոնալիստ-տրոցկիստների հակայեղափոխական արարքների համար — գրականութեան միջոցով կոմունիստական կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան դէմ պայքարելու համար:

Նացիոնալիստ-դաշնակ Բակունցը իր «Միրանի փող» պատմուածքում հակադրում է այսպէս կոչուած Թրքահայաստանը ներկայ խորհրդային Հայաստանին, կոչ է անում վերադառնալ այդ երկիրը, քանի որ, նրա կարծիքով, միայն այնտեղ կարելի է գտնել աշխատանքային հանգիստ-կեանք, «առանց շղթաների եւ բռնութեան»: Նացիոնալիզմով է յագեցուած նաեւ Թոթովենցի «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» գիրքը: Այդ գաղափարներով է յագեցուած նաեւ Մահարու «Մանկութիւն» գիրքը:

Հակայեղափոխականների գրականութեան ամենաբնորոշ յատկութիւնն անցեալի յետադիմական գովաբանումը եւ այդ անցեալի ռէակցիոն տարրերի հակադրումն էր մեր սոցիալիստական շինարարութեան:

Կատաղութեամբ լցուած լինելով սոցիալիստական շինարարութեան եւ խորհրդային իշխանութեան դէմ, Նըրանք մեր գիւղը պատկերացնում էին որպէս մթին ձոր, որ ապրում է նահապետական, նախայեղափոխական կենցաղով: Ցավթանկող սոցիալիզմի դէմ մղած կատաղի դիմադրութեամբ նրանք քարոզում էին բուրժուական ինտիվիտուալիզմ եւ յոռետեսութիւն: Նրանք ուռոց էին բարձրացնում հայ ժողովրդի անցեալի Թշուառութեան, Հայաստանի անցեալի իբր Թէ անելանելիութեան, հայ ժողովրդի ներկայի իբր Թէ անապագայ դրութեան մասին:

Հակայեղափոխական Ալազանը գընալով կուլտուրայի պաշտպանութեան միջազգային կոնկրէսը՝ օգտագործեց այդ ճանապարհորդութիւնը Փաշիզմի ագենտուրայի, դաշնակ Շահխաթունու եւ Զօպանեանի հետ հանդիպելու համար եւ արտասահմանից վերադառնալով իր գրքում խորհրդային երկրի այդ Թշնամիներին նկարագրեց որպէս խորհրդային Հայաստանի բարեկամների:

Տրոցկիստ Սիմոնեանը եւ Վանանդեցին գնդակահարուած տեռորիստ Վահանեանի հետ միասին աշխատում էին ցոյց տալ հայ անցեալ գրականութեան նացիոնալիստ գրողներին որպէս գեմոկրատների եւ բոլշեւիզմի նախահայրերի

Սա էր խոէոլոգիական այն զզուելի բաղաձը, որով հրապարակ էին գալիս տրոցկիզմի-նացիոնալիզմի այդ խղճուկ տականքները: Նրանք ունէին իրենց Թմբկահարողներ «Թէօրետիկներ», որոնք ուղղնում էին նրանց իրանց յօդուածներում եւ Թէորիապէս «հիմնաւորում էին» նրանց հակայեղափոխական գործունէութիւնը: Այսպէս օրինակ՝ քննադատ տրոցկիստ-նացիոնալիստ Սուրխաթեանը ոչ միայն մեծարեց այդ դաշնակ Բակունեցին, Մահարուն, այլ նաեւ արդարացրեց նրանց յոռետեսութիւնը, պատճառաբանելով այն նրանով, Թէ իբր՝ Հայաստանում գիւղացիներն ապրում էին Քաղնոֆոնի ժամանակի պայմաններում, եւ այդ է Բակունցի ու Մահարու յոռետեսութեան պատճառը:

Փաստերը ցոյց են տալիս, որ մեղանում գրողներից եւ քննադատներից նրանք, որոնք դէպի հակայեղափոխականները լիբերալ, Թուլամորթ վերաբերմունք ցոյց տուին, այդպիսի մարդիկ իրենք ընկան հակայեղափոխականների ազդեցութեան տակ, կամ ամբողջապէս քաշուեցին հակայեղափոխական ճահիճի մէջ: Ուստի պէտք է ուժեղ հակահարուած տալ այն լիբերալ վերաբերմունքին, որ հանդէս են բերել դէպի ժողովրդի Թշնամիները Մոսկուայի մի երկու ժուռնալներ ու գրագէտներ, որոնց մասին խօսեց ընկ. Ստավսկին:

Լէնինեան-ստալինեան կուսակցութեան օգնութեամբ, ընկ. Ստալինի լաւագոյն աշակերտներից ու զինակիցներից մէկի՝ ընկ. Բերիայի անմիջական օգնութեամբ այժմ մերկացուած են վերոյիշեալ հակայեղափոխականները, որ սողոսկել էին Հայաստանի Խորհրդային Գրողների Միութեան մէջ:

Մեր առջեւ այժմ խնդիր է դրուած Հայաստանի խորհրդային գրականութիւնից վերացնել այն բոլոր բացասական երեւոյթները, որ մնացել են Գրողների Միութեան ղեկավարութեան մէջ սողոսկած մի քանի հակայեղափոխականների գործունէութեան հետեւանքով:

ՉԻ ԲԱՒԵՐ ՄԻԱՅՆ ԿԱՐԴԱԼ ՍՈՐՎԵՑՆԵԼ

ԿՈՉ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Գաղութի գրեթէ բոլոր ազգ. կազմակերպութիւնները ոգի ի բռին կը պայքարին այլասերման դէմ եւ կ'աշխատին ամենայետին գիւղին մէջ իսկ — ուր խումբ մը հայրենակիցներ կան հաստատուած, — հիմնել դասընթացքներ, իրենց մայրենի լեզուն սորվեցնելու համար մեր մատաղ սերունդին.

Չի բաւեր սակայն, կարդալ սորվեցնել մանուկին, առանց անոր ձեռքը տալու կարդալիք Թերթ մը կամ գիրք մը: Տղան կը սորվի, կը կարդայ, կը գրէ, ճիշդ է, բայց դպրոցէն դուրս հազիւ կ'անդրադառնայ սորվածին: Առիթ չունի վերամշակելու զայն, ճար չունի իր մայրենի լեզուով կարդալու դասագիրքէն դուրս որ եւ է բան:

Չի բաւեր դասընթացքներ բանալ, պէտք է մանուկին տալ նաեւ կարդալու ճաշակը եւ աստիճանաբար անոր ճանչցնել մեր գրականութիւնը, մեր գիրքերը, մեր գրողները:

Ահա այս մտահոգութեամբ հրատարակուեցան «Արփի» ամսագիրը (Ամերիկա), Մատենաշար «Մասիս»ը (Ռումանիա) եւ «Մրգաստան»ը (Պուկարիա): Այս նպատակով է որ կը հըրատարակուի «Նոր Հասկեր»ը (Իրան): Դադրեցան դժբախտաբար առաջին երեքը նիւթական դժուարութեանց հետեւանքով, «Նոր Հասկեր»ը եւ ուրիշ հրատարակութիւններ չեն հասնիր ամէնուն ձեռքը, եւ պէտքը գրքի եւ Թերթի մանուկին համար՝ կը մնայ աւելի քան սուր զգալի:

Այս կարեւոր պակասին առջեւ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ձեռնարկած է հրատարակութեան ամսական փոքրիկ գրքոյկներու՝ Հայերէն մանկական պատմուածքներու, հէքեաթներու, մանկական տաղերու համար ձեռնարկին տեւականութիւնը նիւթապէս ապահովուած ըլլալով՝ անոր յաջողութիւնը կապուած է մեր գաղթականութեան աշխատակցութեան: Արդ կը դիմէ Միութիւնս հրապարակաւ, խնդրելով որ գրողներ, ճանչուած Թերթի կամ գիրքի հրատարակիչներ, մանկավարժներ, եւ ընդհանրապէս մանուկներու եւ պատանիներու ընթերցանութեան յարմար նիւթ ունեցող անհատներ մեզի տրամադրեն այդ նիւթերը, հրատարակելու համար:

Հրատարակուած ձեռագիրները կը վերադարձուին հեղինակին, անմիջապէս:

Գրքոյկին սպասումը առանձնաբար Ֆրանսայի մէջ ՀՕՋ. վարչութիւնը միւս գաղութներուն համար պիտի գրկուին Կ. Խաչերուն:

Կանխիկ բաժնեգին պիտի չգանձուի: Այս կոչը ուղղուած է մանաւանդ մեր դրացի եւ հրատարակիչ հայրենակիցներուն, վստահ ենք որ իր արձագանգը պիտի գտնէ բոլոր գաղութներուն մէջ եւ մեր ձեռնարկը լայն ընդունելութիւն պիտի գտնէ, ապահովուած Թէ նիւթապէս եւ Թէ մանաւանդ նիւթերու ընտիր եւ առատ պաշարով մը:

ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՀԱՍՑԷ.— 6, Rue d'Alsace Asnières France.

ԺԱՅՌ ՄԸ ԳԼՈՐԵՑԱՒ ՀԱՆՔԻՆ ՄԷՋ ՏԱՆԵԼՈՎ ԸՆԿ. ԱՍԱՏՈՒՐԸ...

ԿԱՐՏԱՆ. 4 ապրիլ (Յառաջ Սրտի ամենախոր ճմլումով է որ կը յիշեմ այս քանի մը տողերը, իբր յարգանքի պարտականութիւն Կարտանի սեւ հանքը ամէն տարի մեզմէ կը խլէ զոհ մը, ընկեր կամ բարեկամ: Տասնեակներու կը հասնի Թիւը այն ընկերներուն, որոնք եղերական մահով բաժնուեցան մեզմէ իրենց հետ տանելով մեր հոգիէն ու սրտէն մաս մը: Դեռ անցեալ ամառ էր, որ կորսնցուցինք մեր հին ու համեստ ընկերներէն մին, Սարգիս Տէր Ներսէսեանը: Դժբախտ ընկերը 11 տարի առաջ մէկ ոտքը զոհ տուած էր նոյն փլուզումէ մը, անցեալ տարի յաւէտ բաժնուեցաւ մեզմէ.

Դեռ անոր կսկիծը չմոռցած, ահա սուգ մը եւս: Այս անգամ ալ զոհն կուլ գնաց վարի հանքէն,— Ջուրի հանք ինչպէս կը կոչեն: Վեց հարիւր մեթր հանքային խորութեան տակ կ'աշխատին հայ եւ օտար բանուորներ որոնց կարգին մեր ամէնէն համեստ եւ եռանդուն ընկերներէն Ասատուր Թէրզեան: Ասոնց գործը ամենավտանգաւորն է: Հանքին տակ, խոռոչ եւ նոր փորուած անցքերը ձեռուընին տակ մասնաւոր սիւներ կը դնեն, որպէսզի փլչելու պարագային ազդանշան տրուի բանուորներու իրենց գիրենք ազատելու վերահաս վտանգէն: Ապրիլ 3ին առաւօտ ժամը 11ին մօտերը, երբ ընկ. Ասատուր եւ ուրիշ բանուորներ այդ սիւները կը

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԶՆԿԱՅԷՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հարիւրապետ Ա. ՇԱՎԵՐՆԵԻ)

Մուրատ մօրկ ըրաւ երկու կողմերն ալ, վայրկեան մը մտածեց եւ տուաւ վճիռը: Ցեռոյ երկուքէն մէկը մօտը կանչեց խիստ ձայնով մը: Մարդը մօտեցաւ Մուրատի եւ ծունկի եկաւ: Մուրատ իր ձեռքով մորակեց զայն, — մորակը երեք ձեռքէն պակաս չէր: Պատժուածը ոտքի ելաւ, համբուրեց Մուրատի ձեռքը եւ ամէն բան վերջ գտաւ: Դատ ու վճիռ վերջ գըտան տեղւոյն վրայ, առանց որ եւ է ձեւակերպութեան պատճառելիք յապաղումին:

Որոշուեցաւ որ 27 դեկտեմբերի առաւօտուն, Մուրատ կարգի կեցնէ իր կամաւորները վանքին առջեւ, որպէս զի անոնց մէջէն ընտրէ յարմար տեսածները:

27 Դեկտեմբերի առաւօտուն Մուրատի հետ գացինք վանքին մօտ, ուր հաւաքուած էին իր կամաւորներ: Մուրատ զանոնք ողջունեց մօտաւորապէս հետեւեալ խօսքերով.

— Դուք բոլորդ հոս հաւաքուած էք պաշտպանելու համար ձեր հողերը եւ ձեր ընտանիքները ընդդէմ դարաւոր Թշնամիին, որ իսլամներն են: Գրեթէ իւրաքանչիւրդ ունիք ազգական մը կամ բազմաթիւ ազգականներ, ջարդուած՝ Թուրքերու եւ Քիւրտերու կողմէ: Մենք կը կարծէինք Թէ վերջ գտած են մեր դժբախտութիւնները Ռուսերուն գալուստով, սակայն այժմ, երբ ընդհանուր փլուզում մը բռնկած է Ռուսիոյ մէջ, կը տեսնէք որ ռուսական բանակը չուզեր այլ եւս պատերազմիլ: Քանի մը օր վերջ մենք մինակ պիտի մնանք: Թուրքերը եւ Քիւրտերը պիտի չներեն մեզի, որ պատերազմի ընթացքին՝ օժանդակած ենք մեր քրիստոնեայ եղբայրներուն: Կատարենք ուրեմն մեր պարտականութիւնը հայրենիքին համար եւ մեռնինք, եթէ պէտք է, պաշտպանելով հայրենիքը, եւ ոչ Թէ ոչխարներու նման՝ մեր վիզը երկարելով Թուրքերու եւ Քիւրտերու դանակներուն: Կը հրամայեմ ձեզի հնազանդիլ ռուս բարձր, որ ձեզի պիտի սորվեցնէ գործածել հրետանին: Ռուսական բանակը սկսաւ քայքայուիլ, որովհետեւ զինուորները չեն հպատակիր սպաներուն: Կարգապահութիւն չմնաց ռուսական բանակին մէջ, սակայն կը կրկնեմ, — այդ բանը պիտի չպատահի երբեք իմ զինուորներուս մէջ: Կարգապահական ամէնէն աննշան Թերացումի մը պարագային, կը գնդակահարեմ Թերացողները:

Մուրատի զինուորներէն նախ ընտրեցի անոնք որ ռուսերէն գիտէին եւ յաջողած էին Ռուսիոյ զինուորագրուիլ, ձիգ այդ զինուորներուն մէջ էր նաեւ Մուրատի Թիկնապահներէն Ցարութիւնը: Մուրատ յօժարութեամբ Թողուց որ իր Թիկնապահը անցնի մեր ջոկատին մէջ: Առաջին օրէն իսկ, Ցարութիւն դարձաւ իմ ամէնէն մօտիկ աշխատակիցս, զինք նշանակեցի ջոկատին հրամանատար:

Ահա այսպէս կազմուեցաւ Երզնկայի հայկական ջոկատը:

29 Դեկտեմբերին հրահանգ եկաւ, որ բոլոր ռուսական զօրաբաժինները պէտք է վերադառնան Ռուսիա: Զորս օր վերջ Երզնկայի մէջ ոչ իսկ մէկ ջոկատ մնաց Ռուսերէն: Ճակատը պէտք է պաշտպանուէր հայկական ուժերով: Բոլոր հետեւակ զօրաբաժիններէն՝ Երզնկայի մէջ կը մնային միայն Հայերը, զինուոր Թէ սպայ, ինչպէս նաեւ ռուս կամաւորներ, — բոլոր առանց 900 հոգի: Այս ուժերով կազմուեցաւ հետեւակ զօրամաս մը:

Ուրեմն, Երզնկայի մէջ ունէինք ընդամէնը 900 ռազմիկ, ճակատելու համար Թրքական բանակին դէմ: Անոնց տրուեցաւ 4 Թեթեւ Թնդանօթ, 75 մմ. 1900ի մօտել:

Թնդանօթի սպայ չունէինք, այնպէս որ մարտկոցին կազմութիւնը յանձնուեցաւ հետեւակազօրաց սպայի մը, կամաւորապէս անցած հրետաձիգ ջոկատին մէջ: Իսկ Մուրատի ջոկատը, Թրքահայերէ կազմուած, բոլորն ալ կամաւորներ, կը լրացնէին մեր ուժերը:

Մուրատ ունէր իր զօրախումբին մէջ 300 հեծելազօրք, որոնց կը հրամայէր ռուս սպայ մը՝ Թուրքեստանի զօրաբաժինէն, գնդացիրի հեծելախումբ մը, որուն կը հրամայէր զարձել ռուս սպայ մը, լեռնային Թնդանօթաձիգներու ջոկատ մը, ինչպէս եւ 250—300 հետեւակազօր:

Ռուսական ուժերու մեկնումէն վերջ առաջին օրերուն՝ կազմակերպուած միակ կորիզն էր Մուրատի ջոկատը.

Բարեբախտաբար Թուրքերը պատրաստ չէին յարձակողականի համար, այդ օրերուն: Չէին գիտեր մեր Թիւը: Նախ Մուրատի հետեւակ ու հեծեալ ուժերուն յանձնուեցաւ ռազմաճակատին հսկողութիւնը, որովհետեւ ճակատը բռնող հետեւակ զօրաբաժինը կազմուած չէր տակաւին, չկար հրամանատարը որ կարենար կազմել ասդամոնակ զանգուածը բոլոր զօրամասերէն առնուած Կովկասահայերով:

2 Յունուար 1918ին Թիֆլիզէն հասաւ գնդ. Մորէլը, որ կը պատկանէր սպայակոյտին: Ան էր որ պիտի ստանձնէր Երզնկայի զօրաբաժնին հրամանատարութիւնը, գնդ. Բուզկովի հետ: Գնդ. Մորէլ, Թնդանօթաձիգ սպայ, աւարտած էր Սպայակոյտի Ակադեմիան եւ ծառայած Ճափոնի մէջ իբրեւ զին. կցորդ: Կարեւոր գէմք մըն էր ան: Աներկիւղ սպայ, երբեք չէր կորսնցներ իր պաղարիւնը: Բոլոր իր հրամանները կարճ էին, յստակ եւ որոշ: Կազմակերպական մեծ կարողութիւն ունէր: Երզնկա հասնելէն քանի մը օր վերջ, կարգ ու կանոն դրաւ զօրաբաժնին մէջ: Օժտուած մեծ իմացականութեամբ եւ չափազանց օրտոնս, անմիջապէս իր աչքառութիւնը դրաւ եց Մուրատը որ իր գնահատութեան արժանացաւ.

Գնդ. Մորէլ քանիցս ինծի բսաւ որ եթէ երբեք Թուրքերը յարձակողական սկսէին, միայն Մուրատն էր որ պիտի կրնար քաղաքէն դուրս հանել զօրաբաժինը եւ բնակչութիւնը Այսպէս ալ պատահեցաւ:

Գնդ. Մորէլ մեզի տեղեկացուց Թէ Թիֆլիզի մէջ կ'աշխատէին կազմել նոր զօրաբաժիններ, որոնք Երզնկա պիտի հասնէին 2—3 շաբաթ վերջ, գօրացնելու համար մեր շարքերը: Ան, լուրը անմիջապէս տարածուեցաւ ամբողջ Երզնկայի մէջ եւ ուժեղ տպաւորութիւն մը գործեց, որովհետեւ Կովկասահայերը, Ռուսերու օրինակին հետեւելով, կը Թերանային զինուորական կարգապահութեան մէջ եւ չէին ուզեր մնալ Երզնկա: Սպասելով իրենց ժամանակը կը սպասէին համբերելու համար զանոնք որ Հայերն ալ մտածակատը.

(2)

րէ՞ով եւ խախտած ապառաժի կտոր-ներ վար ձգելով զբաղած էին, յան-կարծ կը տեսնէ վտանգը եւ՝ իր ... աշխատող ընկերներուն կ'ըսէ.

— Փախէք, ձեղունը կը փլի.

Այս կ'ըլլայ մեր սիրելի ընկերոջ վերջին խօսքը։ Իր կողքին աշխատող Սարգիս Մարապեանը, որ հրաշքով ազատած է, կը պատմէ որ եթէ Ասատուր իր լամբարը առնելու զբաղած չըլլար, պիտի ազատէր։ Մօտ 40 մեթր երկայնութեամբ հանքին ձեղունը կը փլի. Ընկ. Ասատուր կը փախ-չի դէպի այն կողմը, որ ամէնէն ա-պահով վայրն էր, սակայն իր չար բախտէն տաղէ 15—25 մեթր կը վազէ ... ձեղունը եղածով վար կ'իյ-նայ եւ ընկերը իր վիթխարի ծան-րութեան տակ կը ճմլէ այնպէս ինչ-պէս խաղողը հնձանին մէջ։

Գրեթէ երկու ժամ մնացած էր աշխատանքին դուրս գալու, եւ ահա կը պա-տահի այս չարաղէտ վտանգը։ Ընկե-րը չորունակ գիշերը կ'աշխատէր, իրիկուան ժամը 10ին կ'իջնէր, առա-ւօտեան ժամը 5ին կ'ելլէր։ Նախընթաց իրիկուն տրամադրութիւն չունէր եղբօր երթալու, սակայն եւ այնպէս պայմանակը չլքելով կ'երթայ, այն յոյսով թէ, սովորականին պէս պիտի վերադառնայ ..

Տարաբաղդ ... չարաղէտ լուրը կայծակի արագութեամբ կը տարած-ուի Կարտանի Գիվէրի եւ այլ շրջան-ներու մէջ. Ամէն տեղէ կը հասնին ընկերներ ու բարեկամներ։ Կինը տա-կաւին յոյս չունէր դէպքէն։ Դրացի-ները կը ջանան գաղտնի պահել, սա-կայն ի վերջոյ կ'իմանայ ... Դէպքը կը պատահի առաւօտեան ժամը 3ին բայց տակաւին դիակը չկայ։ Հանքային ընկերութիւնը կը յայտնէ թէ ամբողջ երեք օր պէտք է աշխատիլ, որպէս-զի կարելի ըլլայ դիակը գտնել։ Բան-ւորները կ'իջնեն արկածեալ վայրը, կ'աշխատին անընդհատ, մինչ մենք կը սպասենք անհամբեր։ 14 ժամ-ուան տաժանելի աշխատանքէ մը վեր-ջ, կարելի կ'ըլլայ դիակը գտնել։ Անճանաչ վիճակ, բայց իրականութեան մէջ բոլորովին սեւցած եւ անճանա-չելի դարձած կոյտ մը։ Ճնշահեղձ եղած էր, գլուխը եւ մարմինին մասերը բոլորովին ջախջախուած էին։

Նոյն իրիկուն ժամը 6ին դիակը հանքէն վեր կը հանեն։ Պէտք եղած կարգադրութիւնները ընելէ յետոյ դագաղին մէջ զետեղելով կը տանին հանքին գեղարանը, ուր եկող բարե-կամներն ու ընկերները իրենց վերջին հրաժեշտ կ'այցելեն ընկերոջ, տես-նելով անոր ածխացած դէմքն ու այ-լանդակ տեսքը։ Հանքի ընկերութիւ-նը կը հարցնէ մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն թէ եկեղեցական ա-րարողութիւնը հայերէ՞ն պիտի կա-տարէք թէ Ֆրանսերէն։ Մեր ընկեր-ները կը խնդրեն որ Ծիսակատարու-թիւնը հայերէն ըլլայ եւ ողբացեալին մարմինն ալ Հ. Յ. Դ. տունը փոխա-դրուի եւ կը կատարուի մեր բաղ-ձանքը։ Ընկերութիւնը մասնաւոր կառք մը կը տրամադրէ եւ ընկերոջ դագաղը իր բնակարանը կը փոխա-դրուի, այնտեղէն ալ Կարտանի Հ.Յ.Դ. տունը։

Թաղման օր նշանակուած էր կիրա-կի, կէս օրէ վերջ ժամը 3։ Հ. Յ. Դ. տունը ներս ու դուրս, հրապարակը մինչեւ հանդիպակաց ճամբան լեց-ուած է բազմութեամբ։ Թրէյի բան-ւորները (20 ք.) Ֆիրօ, Սէն Սավուր-նէն, Կրէսսակ, Միոօ, Էքս, Միլ եւ ու-րիշ վայրերէ եկած էին ընկերներ, բարեկամներ հայ, Ֆրանսացի եւ ու-րիշներ։ Ներկաներուն մէջ կը նշմար-ուէին վարի ածխահանքի ընկերու-թեան տնօրէն Պ. Պօզ, իր ստորա-դաս պաշտօնեաներով, Պ. Լուսօ եւ Պէլօն, Միոօյի եւ Ֆիրօյի քաղաքա-պետները, ինչպէս նաեւ Թրէյի քա-ղաքապետ Պ. Ժօյի, արհեստակցական ընկերութեանց ներկայացուցիչներ (Թրէյ, Ֆիրօ, Սէն Սավուրնէն, Կրէ-սակ) իրենց դրօշներով, Թաղ.ներ, Կարտանի քաղաքապետ Պ. Սավին, Պ. Արման Լուի, Ֆէտէրասիոն Սու-սօլի կողմէ, Վալոնի հանքագործ-ներու կողմէ Պ. Պէնէտէթթի, Մատ-րակի եւ Գիվէրի բանուորներու ներ-կայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Փրօ-տուի շիմիքի, հանքագործներու պատուիրակութիւններ, Պ. Փուատէ եւ Թէյրաս, եւ ուրիշ բազմաթիւ ներկա-յացուցիչներ։ Բացակայ էին միայն մեր սեւ մօրուք քահանաները։ Կիրա-կի առաւօտ մասնաւոր մարդ ղրկուե-ցաւ Մարսէյլի առաջնորդարանը, որ-պէսզի քահանայ մը հասցնեն։ Առաւ-ւան ժամը 7էն մինչեւ իրիկուան 4՝ աւելի քան 1500 հոգի քահանային կը սպասէր անձկութեամբ։ Ֆրանսացի պետական պաշտօնեաներ եւ քաղաքա-պետներ, մինչեւ 20 քիլոմեթր ճամ-բայ կտրած եկած էին, յարգելու հա-մար յիշատակը համեստ հայ բանուո-րի մը, որ իր եղերական մահով մեր սիրտն ու հոգին ալ կը քամէր։ Սա-կայն մեր բարեխօս քահանաներէն եւ ոչ մէկը բարեհաճեցաւ գալու։ Հակա-ռակ մեր ջանաջան աշխատանքներուն կարելի չեղաւ եկեղեցական մը բերել, եւ մեր սիրելի Ասատուրին դիակը Ֆրանսացի քահանաներու առաջնոր-դութեամբ գերեզմանատուն փոխադր-ուեցաւ ... Թափօրը սկսաւ շարժիլ, առաջնորդութեամբ Թրէյի եւ Միոօ-յի բանուորական նուագախումբերուն, որ մահերգով յուղարկաւորները դէ-պի մեռելներու քաղաքը կը տանէին։ Յուղարկաւորները կարգ կարգ շար-ուած, կը քալէին լուռ ու կարգա-պահ։ Երբ թափօրը Կարտան հասաւ, հոն եւս հոծ բազմութիւնը ճամ-բուն երկու կողմերը բռնած կը սպա-սէր։ Դագաղը կ'առաջնորդեն Ֆրան-սական եկեղեցին, ուր Ֆրանսացի քահանան կը կատարէ եկեղեցական արարողութիւնը։ Թափօրը դարձեալ կ'ուղղուի դէպի գերեզմանատուն եւ դագաղը յամրաբար կ'իջեցնեն մահ-ուան փոսին մէջ։ Դամբանականներ խօսեցան հանքի տնօրէն Պ. Պօզ, Պ. Թէյրաս, յանուն Թրէյի աշնտիքանե-րու եւ հանքագործներու, Պ. Արման Լուի, Սու-սօլ ընկերութեան կող-մէ, Պ. Փէթինեան կարդաց դրաւոր ուղերձ մը յանուն Միոօյի հայ գա-ղութի, (թէեւ երբ Ասատուրը ողջ էր «Փաշխան» անուանել տուած էր զայն տեղացի ընկերվարականներու աջեւ ...)։ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կո-միտէի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Մ. Թաշ-ճեան, նախ հայերէն, ապա Ֆրանսե-րէն, շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն, Նիկոլ Դուման խումբի կողմէ խօսեցան ընկերներ Միհրան Ղազարեան Ֆրանսերէն (գրաւոր) եւ Լեւոն Գեղունի՝ հայերէն։ Ողբացեա-լի թաղման ծախքը հոգացած էր հան-քային ընկերութիւնը

Ընկ. Ասատուր Խարբերդի Շնթել գիւղէն էր, 34 տարեկան, բնաւորու-թեամբ համեստ, չէնշող եւ ընկերա-սէր։ Կուսակցական գործերու եւ աշ-խատանքներու մէջ աչքի կը զարնէր իր եռանդը։ Անդամ էր «Նիկոլ Դու-ման» խումբին վարչութեան, կար-գապահ եւ նուիրուած դաշնակցա-կան։ Կուսակցական պարտականու-թիւններ սիրով կը ստանձնէր, հակա-ռակ անոր որ գրոց-բրոց ալ չէր։ Ամուսնացած էր։ Ունի երեք զաւակ-ներ, երկուքը աղջիկ, մէկը մանչ եւ չորրորդ մըն ալ կը սպասէր։ Ասա-տուրի մահով Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնէ մարտնչող ուժ մը, իսկ մեր խումբը՝ եռանդուն ու սիրուած ըն-կեր մը։ Հողը թեթեւ ըլլայ, սիրելի Ասատուր։

** Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման խումբը, Էջսի Քեռի խումբը, Հայկական եռագոյն ժապաւէնով կապուած՝ Գիվէրի բան-ուորական զոյգ միութիւնները, Մի-օոյի օգնութեան սնտուկը, Հայկա-կան գաղութը, Միոօյի հայ գաղութ, Միոօյի պաշտօնեաները, գործաւոր-ները Մինէօրներու արհեստակցական ընկերութիւններ՝ Թրէյ - Միոօ, իր հօրեղբայրը, աշնտիքաներու եւ Ֆէ-տէրասիոնի հանքագործները կարծեմ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ալ ե-ղած են։

Լեւոն Գեղունի

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԵՆ «ԼԷՊԼԷՊԻՃԻՆ»

Պոլսոյ Քաղաքապետական թատ-րոնը մօտերս պիտի ներկայացնէ Տիգ-րան Չուխաճեանի «Լէպլէպիճի»ն։ Այս առթիւ կը գրեն «Թուրք Թէաթրո-սու»ի մէջ.—

« Լէպլէպիճի Հօր Հօրը օփէրէթը, որ երկինքները բարձրացուցած է մեզ մօտ առաջին օփէրէթի խումբերէն մէկը կազմակերպող Սերովբէ Պէն-լեանը, անդրանիկ գործերէն մէկն է Թագւոր Նալեանի, որ բեմի սիրահար նախակրթարանի ուսուցիչ մըն էր։

Այս հեղինակը, որ մեռած է 33 տա-րեկան խիստ երիտասարդ հասակին մէջ, դեռ ունի քանի մը թատերական գործեր։ Եթէ անոր «Լէպլէպիճի Հօր Հօրը» կրցած է իրմէ աւելի ապ-րիլ, ասիկա կը պարտի Տիգրան Չու-խաճեանի երաժշտութեան։ Տիգրան Չուխաճեան, Ջուզեպպէ Հայասար պէյլի նման, իր դաշնաւորած օփէ-րէթներով համբաւ շահած է։

54 տարի առաջ, Չուխաճեանի վար-չութեան տակ Սերովբէ Պէնլեանի օփէրէթի խումբը, փրիմատօնա Գա-րաղաշ քոյրերու հետ, 66 հոգիով Թուրինէի մը կ'ելլէ Պալքանները եւ ա-ռաջին անգամ կը հանդիպի Ցունաս-տան, ուր առաջին անգամն էր որ Թուրք օփէրէթի խումբ մը ներկայա-ցում պիտի տար։ Նախ քան ներկայա-ցումը, Աթէնական թերթերու ծաղ-րանքին առարկայ կ'ըլլայ խումբը, եւ լոկ հեգնելու համար թատրոն փու-թացող հելլէն թատերական քննա-դատները, իրենց յուսացածին բոլո-րովին հակառակը ըլլալով, հասուն օփէրէթի մը դէմ յանդիման կը գըտ-նեն ինքզինքնին։

Այդ թուականէն ի վեր, «Լէպլէպի-ճի Հօր Հօր» օփէրէթը առաջին գծի վրայ տեղ կը գրաւէ հելլէն օփէրէթի խումբերուն խաղացանկերուն մէջ։

«Փրոյիտա» թերթը սիւնակներով գովասանք շռայլած է Տիգրան Չուխա-ճեանին մասին. իսկ «Էֆիմէրիս» թերթի թատերական քննադատը, «Թատրոնի օրօրոցը եղող Ցունաստա-նի մէջ» նախադասութիւնով սկսած իր գրութեանը մէջ, չէ յատած է ա-պարդած թէ մինչեւ այն ատեն չէ գտնուած խումբ մը որ այսքան փա-խաղրած ըլլայ Արեւելքի հասուն եւ ինքնատիպ երաժշտութիւնը։

Խումբը Ցունաստանէն կ'անցնի Ե-գիպտոս, ուր, Խտիվին կողմէ յայտ-նուած փափաքին վրայ, Խտիվի թատրոնին մէջ 66 անգամ յաջորդա-բար կը ներկայացնէ «Լէպլէպիճի Հօր Հօրը»։ Տիգրան Չուխաճեանի ինքնատիպ երաժշտութիւնը հոն ալ մեծ յաջողութիւն կը գտնէ։

Տիգրան Չուխաճեան ասկէ զատ եւ երաժշտական տեսակէտով «Լէպլէպի-ճի Հօր Հօր»էն աւելի բարձր «Քէօսէ Քէհեա» անուն օփէրէթ մը, ժամա-նակ մը Իտալիոյ մէջ խաղացուած օ-փէրա մը, ինչպէս նաեւ «Զէմիրէ», «Օլիմփիա» անունով օփէրէթներ ու-նի.

« Լէպլէպիճի Հօր Հօրի արժէքա-ւոր դաշնաւորողը մեռած է Իզմիր, թշուառութեան մէջ »։

ԻՆՉՈՒ ՉԵՆ ԿԱՐԴԱՐ

Թուրքերէն Թան մէջ (26 մարտ) Ֆէյէզ կը գրէ.—

Եթէ միջին տարիքի մարդ մը նկա-տենք եւրոպական եւ ամերիկեան մա-մուլը, անկեղծօրէն բսելով՝ չեմ կր-նար վճռել թէ մեր մամուլը ի՞նչ պէտք է նկատել,— եռամսեայ ման-կի՞կ մը, թէ դեռ չծնած մը։ Ինչո՞ւ համար Թուրքիոյ մէջ լոյս տեսնող բոլոր օրաթերթերուն տպաքանակ թիւը 100.000ի չհասնի, եւ, օրինակ, Ռումանիոյ մէջ միայն մէկ թերթ այդքան թերթ տպէ, եւ՝ արեւելքէն դէպի Անգլիա հեռանալով՝ այդ թի-ւը կէս միլիոնի, մէկ միլիոնի, մէկ ու կէս միլիոնի, երկու միլիոնի, եր-կու քուկէս միլիոնի հասնի։

Որ եւ կերպով չեմ կրնար լուծել այս խնդիրը։ Ճիշդ է որ կ'ըսուի թէ մեր մէջ ընթերցողները քիչ են։ 17 միլիոնէն կէս միլիոն մա՞րդ ալ թերթ չի կարդար

Կ'ըսեն թէ թերթերը սուղ են։ Ա-ժան թերթն ալ նոյնն է։ Այդ պարա-գային,ամէնէն տրամաբանականը պի-տի ըլլար գուշակ ըսել թէ՝ Թուրքիոյ մէջ ընթերցողին ու լրագրին միջեւ փոխյարաբերութիւնը դեռ ծնունդ ա-ռած չէ, եւ այն ընթերցող դանդուա-ծը, որ իր ինչ ուզելը ինք եւս չի գի-տեր, իւրացուցած չէ տակաւին թեր-թին վայելքն ու պահանջը։

Ինչ որ ալ ըլլայ, ու ինչքան ալ աշ-խատինք օրինակել Արեւմուտքի թեր-թերը, միշտ աչքի կը զարնէ այն տար-բերութիւնը որ կայ մեր ու անոնց մամուլներուն միջեւ։

Եթէ հարկ ըլլար հաւատալ այն հա-մաշխարհային լուրերուն, զորս կու-տանք զարմացուցիչ դիւրութեամբ մը եւ որոնք բարեբախտաբար չեն իրա-կանանար,— տարին հինգ վեց անգամ ընդհանուր պատերազմներ աշխարհը պիտի այրէին եւ հիմա Եւրոպայի մէջ քար քարի վրայ պիտի չմնար։

Այն արտաքին լուրերը զորս աժան կերպով կը ստանանք եւ սակայն ա-նոնց ճիշդ ըլլալը չենք կրնար ստու-գել, եթէ չարունակեն մեր խոշոր տառերով մեր թերթերուն առաջին է-ջերը հինցնել, եւ հաւասարակութիւնը անդրադառնայ որ այդ լուրերը՝ հա-կառակ գիրերուն մեծութեան՝ շատ փոքր են, իր ու մեր միջեւ փոխա-դարձ յարաբերութիւնը երբեք պիտի չհաստատուի։

Մեր թերթերուն մէջ երեւցած ար-տաքին լուրերու խառնաշփոթութիւնն ու ներքին լուրերու չորութիւնը, ինչ-պէս նաեւ՝ «ամսագլխուն թոշակ պի-տի վճարուի», «Այսօր կամուրջը կը գոցուի»ի նման գրուելու անարժան տեղեկութիւնները թէեւ մեր մամու-լին մասնաւոր դիմագիծ մըն են ալ-ւած, բայց կը վախնամ որ դարձեալ անոնք են պատճառը որ ընթերցողնե-րը երես դարձուցած են։

Այնքան ատեն որ այս թերթերը չեն որոշադրուիր, Թուրքիոյ մէջ օրա-թերթերու ընդհանուր տպաքանակի քանակը 100.000ը պիտի չանցնի։ Ու ժողովուրդին մէկ մասը թերթի իր պահանջը պիտի գոհացնէ օտար մա-մուլով, եթէ նոյնիսկ լուրերը երկու երեք օրով ուշ ... ։

МАРСЕЙЛ

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎԱՏԹԱՐԱԴՈՅՑԸ

— o —

Աթէնքի Նոր Օրը կ'ողբայ այս խա-բագրով խմբագրականի մը մէջ (4 ապրիլ)։

— « Իրաւ է որ հայ նոր սերունդը շատ քիչ կը հետաքրքրուի ազգային հարցերով։ Ճիշդ է որ շատ քիչ է թի-ւը այն հայ տղոց ու աղջիկներուն, որոնք հայ մշակոյթին կը նուիրուին, որոնք ազգային խօսքերով կ'առաջ-նորդուին։ Ցաւալի փաստ է, որ մեր տղաքն ու աղջիկները չեն հետաքրք-րուիր իրենց պապերուն անցեալով ու չեն ապրիր իրենց հայրերուն հոգե-կան վէրքերը, դեռ մնացող նեխը։

Այս բոլորը դժբախտաբար ճիշդ է։ Եւ պատկերը գրեթէ նոյնն է ամէն տեղ։ Հայ նոր սերունդին մէջ կը պակսի խանդավառութիւնը դէպի հայ երգը, հայ մշակոյթը, դէպի դարե-րու սրբազան խօսքը։

Եւ համայնավարները կրնան ուրա-խանալ այս պատկերին առջեւ։ Ու ա-մերիկեան դիտողները եւ անգլիայ հայ մարդը կրնան անտարբեր գտնուիլ այս վիճակին առջեւ։

Բայց ժամանակ է որ աչքերը բա-նանք հայ ծնողքին։ Անոնք է որ վա-րագոյրը պատռենք անտարբեր եւ « չէզոք » «ազգայինն»ին կուրացած տեսողութեան վրայէն։ Ու հարցնենք.

— Հայ մայր ու հայր, ո՞ւր կը յա-ճախէ հանդէս չգացող զաւակդ։ Ո՞ւր ժամանակ կ'անցընէ ակումբէն ներս չմտնող տղադ կամ աղջիկդ։ Հայ ծը-նող, անտարբեր ես ազգային դատիդ հանդէպ. հոգ չես ըներ թէ տղադ կամ աղջիկդ որ եւ է միութեան չի պատկանիր, ժողովներու չի մասնակ-ցիր, «ազգային վէճերէ» հեռու կ'ապ-րի, հայ երգչախումբին մէջ չի մտ-ներ ու հայերէն գիրք չի կարդար եւ հայերէն բանախօսութիւն մտիկ չը-ներ։

Թող այդպէս ըլլայ . .

Բայց գիտե՞ս որ զաւակդ սրճա-րաններու եւ տուներու անկիւնը դրա-մով թղթախաղ կը խաղայ. գիտե՞ս որ տղադ սինէմային մերկապարանո-ցը կը փնտռէ, որ գիշերը մինչեւ ուշ ատեն գինետան մէջ կ'արբենայ։ Դուն որ չես հետաքրքրուիր թէ աղջիկդ հայերէն կ'երգէ կամ կը գրէ, գոնէ կը հետեւի՞ս անոր քայլերուն, գի-տե՞ս թէ հարիւրաւոր հայ աղջիկներ կան, որոնք դանդաղ մութ անկիւն-ներ կը սլքան

Հայ ծնող, ահա անմիջական վը-տանգը, ահա այլասերման յառեգոյ-նը։

Ձեր զաւակները չեն պատրաստը-ուիր, չեն աշխատիր հայ հաւաքակա-նութեան համար. անոնք ազգին զուլ-պան ըլլալէ շատ հեռու պիտի մնան։

Բայց, աւաղ, անոնք, այս ընթաց-քով, իրենք իրենց համար ալ անօ-գուտ ու քու սեփական տանդ պատ-ուին ալ անարժան դուրս պիտի գան։

Մեր ներկայացուցած պատկերը շատ գէշ է. գիտենք. բայց անիկա ի-րական է եւ սկսած է այնքան իրական դառնալ, որ ստիպուած ենք այսօր այս ահազանգն ալ հնչեցնել։

Անտարբերութեան, սուտի, թղթա-խաղի, ալքօլի եւ զանազան հիւանդու-թեանց սահմանը սկսած է անցնիլ նոր սերունդէն ներս։

Եւ մենք, որ ոչ քահանայ ենք եւ ոչ ալ պատուելի, մենք պարտաւորուած կը զգանք օժիտը բանալու եւ թօթուե-լու. բաց աչքերդ, հայ ծնող։ Ձեր զաւակները «Էչ նահատակ պիտի» չըլ-լան ազգին համար։ Բայց անոնք զուրպան պիտի ըլլան սուտին, թուղ-թին, ալքօլին ու Ֆրանկախօսին »։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԳԻՉ Ն. ԴՈՒԿԱՍՈՎ

Հայ տաղանդաւոր եւ ծանօթ երգի-չը, Ներսէս Դուկասով, բէնոր տրա-մաթիք, երգահանդէս մը կուտայ այս հինգշաբթի (15 ապրիլ), երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Կավոյի մէջ։ Պիտի երգէ կտորներ Չայքովսքիէն, Մուսոր-կսքիէն, Հալէվիէն, Սէն - Սանսէն, Սպենդիարեանէն եւ Սայաթ - Նովա-յէն։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

« ՅԱՌԱՋ »Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (248)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—o—

Սոնիան, որու մտահոգուած դէմքը կրկին պայծառացած էր, քոնեակը վեր վերցնելով բաժակի կէսէն աւելի լեցուց, մինչ զինուորները իրարու աչք ընելով՝ քթերնուն տակէն կը խնդային, միաժամանակ նախանձելով Գեւոյին, որ այնքան վարպետօրէն խօսք բերեր եւ քոնեակին էր հասցուցեր։

Խոշոր բաժակ մը քոնեակը, վարժ մարդու նման, մէկ ումպով դատար-կեց Առիւծ Գեւօն, քթունցքով պեխե-րը սրբեց, շափշփելով շուրթները ի-րարու զարկաւ, ինչպէս ինք կ'ըսէր, պաղած մարմինը տաքցուց, քիչ մըն ալ գլուխը եւ սկսաւ իրարու ետեւէ հաւատալի եւ անհաւատալի պատմու-թիւններ պատմել Սոնիային եւ տիկին Աւետանին, որոնք մեծ ուշադրու-թեամբ մտիկ կ'ընէին։ Պատմութենէ պատմութիւն անցնելով, որոնց պատ-մելու մեծ շնորհք ունէր Առիւծ Գե-ւօն, նկարագրեց դէպք մը, երբ երկու ընկերներով, ոչ աւելի ոչ պակաս, Սիփան սարի կատարին,բուքի էին բռ-նուած, յունուար ամսու մէջ։

— Քամին յանկարծ վրայ տուաւ, շարունակեց Առիւծ Գեւօն,— էնպէս քամի մը, որ գոմէշ մը տեղէն կրնար թռցնել։ Մենք երեքս իրար բռնած կը քալէինք։ Ձիւնախառն քամին երբ մեր բոլորը կը զառնար, կարծես թէ մեր ձեռքերն ու դէմքերը կ'ասեղնէին։ «Հա տղաք, ձեզ մատաղ», կ'ըսեմ, «քիչ մը ոտքերնիդ վերցուցէք». Բայց մինչեւ կուրծքերնիս ձիւնի մէջ խրուած՝ ո՞տք շարժել կը վինէր Մէկ ալ տեսնեմ ընկերներէս Քէյէշ Մարտիրոսը քթին բերնին վրայ կը պառկի ձիւնի մէջ. «Ծօ Աբրօ», կ'ը-սեմ միւս ընկերոջս, «Ճար չկայ, Սար-գիսը պիտի չայկինք»

— Մարտիրոսը,— Թափալ Սասնա-նան քմծիծաղով մը ուղղեց անունները չփոթութիւնը, որ կրնար հետե-ւանք լինել Առիւծ Գեւոյի թոյլ յիշո-ղութեան, մէկ մըն ալ խմած քոնեակի աղդեցութեան։

Առիւծ Գեւօն բոպէ մը լռեց, բար-կութեամբ նայեցաւ Թափալ Սասնան-յին որ իր խօսքով եկեր էր իր տուսար բռնելու, ու առանց շփոթելու պա-տասխանեց։

— Հա, ընկերոջս անունը Մարտի-րոս Սարգսեան էր։ Հիմա հասկցա՞ր Թափալ,— ու դինք ուշադրութեամբ մտիկ ընող Սոնիային եւ տիկին Աւետա-նին դառնալով շարունակեց.

— Ճար չկար, Մարտիրոսը շալկե-ցի, Աբրոյի հետ միասին սկսանք դէպ աղէկ վար իջնել սարէն։ Ի՞նչ երկն-ցնեմ, քիչ մը տեղ իջած կը լինէինք, մէկ ալ Աբրոն թէ՝ «Առիւծ Գեւօ, էլ չեմ կրնար շարժիլ»։ Աղաչանք պաղա-տանք օգուտ մը չըրաւ։ Երեսս խաչ կը քաշեմ, «Յա, Սուրբ Կարապետ», կ'ը-սեմ, ու Աբրոն ալ թեւիս տակ գր-կած՝ ձիւնը կուրծքովս ճեղքելով հա-զար զոռով ճամբայ կը բանամ, եւ եր-կու ժամէն կը հասնիմ հայկական գեղ մը, փրկելով ալեւ ընկերներուս կեան-քը։

— Շատ ներողութեամբ գիւղ հասած պիտի լինիք, կարեկցաբար Ա-ռիւծ Գեւոյին նայելով ըսաւ տիկին Աւետան, որ շատ տպաւորուած էր պատմողի խոժոռ դէմքէն, երկար պե-խերէն եւ հողի նման դարձող աչքե-րէն։

— Ներողութիւնն ալ խմաչ է, խա-թուն, միայն Աստուած գիտէ քա-շածս։ Ամէն տղամարդու ալ գործ չէ՝ երկու մարդ շալկած բուքի ժամանակ ձիւնի մէջ քալել։ Էյ կ'րտի ժամանակ-ներ, էն ատեն սալանի նման երիտա-սարդ մըն էի, էսոնց նման երեք եր-տասարդներու մարդ չէի բանը . . Բայց հիմա, տարիքս առած, ալ ա-ռաջուան նման ցուրտի չեմ դիմանար, մէկէս կը պաղի . . . Վաղը եթէ չէի-ւանդանամ՝ շատ բան . . . Քոյրիկ ջան, հէլէ մէկ երկու կաթիլ ալ լե-ցուր էդ քոնեակէն, պէլքի պաղս անցնի . . .

Առիւծ Գեւօն, Սիփան սարը միայն հեռուէն տեսած էր, ալ չխօսինք ձմեռ ատեն դագաթը բարձրանալու մասին։ Այնքանը բաւական է հասկնալու հա-մար թէ՝ Առիւծ Գեւոյի պատմու-թեան մնացած մասերը որքա՞ն ճիշդ էին։ Առավ մէկատեղ, Առիւծ Գեւոյի երեւակայական պատմութիւնները մոռցնել տուին Լեւոնի պարագան ու բարձրացուցին կիներու ինկած տրա-մադրութիւնները, թէեւ քոնեակի շի-շին պարունակութիւնը տպառնագին կերպով նուազեցաւ։

Բժշկապետ Զախարովը, Եկատեռնը եւ Կայծակը սեղանէն քաշուած՝ սեն-եակի հեռաւոր մէկ անկիւնը ցած ձայնով կը խօսակցէին, իսկ Գէորգն ու բժիշկ Պաւլովը կարծես մանկու-թեան ընկերներ եղած լինէին,քիթ քը-թի կը շարունակէին քախոցը։

Կայծակը աչքի պոչով կը հետեւէր սեղանի շուրջ կատարուած կատակեր-գութեան, որուն հերոսը մեր Առիւծ Գեւօն էր։ Լաւ գիտնալով անոր խը-միչքի հանդէպ ունեցած սէրը, գիտնալով նաեւ, որ շատախօ-սութեան սկսած՝ ան կը սպառնար քոնեակի երկրորդ շիշին, Կայծակը խօսքը Առիւծ Գեւոյին ուղղելով՝ ը-սաւ.

— Գեւօ՛, տաքցար եւ կազդուրուե-ցար, ժամանակն է որ պահակը փոխ-ուի ...

Որքան ալ որ այդ յիշեցումը Առիւծ Գեւոյի սրտովը չէր, մանաւանդ որ իր հետաքրքիր պատմութիւններով հեղհեղէ կը մտնէր երկրորդ շի-շին, սակայն մեր հերոսը քիթը բե-րանը ծամռելով ոտքի ելաւ անմիջա-պէս, վերցուց պատին կռթնցուցած հրացանը եւ կարօտագին ակնարկ մը նետելով քոնեակի մնացորդին՝ դուրս ելաւ սենեակէն, վանքի դարպասի մօտ պահակ կանգնած ընկերը փոխա-րինելու համար, մինչդեռ սեղանի շուրջ հաւաքուած զինուորները խոր-հրդաւոր ժպիտով մը իրարու աչք կ'ը-նէին։

Ժամը տասը անցած էր։ Քամին ոչ թէ դադրելու նշան չէր ցուցներ, այլ աւելի կատաղութեամբ կը փչէր՝ պա-տուհաններու ապակիները դղրդեցնե-լով։ Բոլորովին անսպասելի կերպով յանկարծ դուռը բացուեցաւ, ու սե-մին վրայ երեւցան Պիծան ու Վահէն եւ անոնց ետեւէն տասներկու զին-ուորներ, բոլո՛րին ալ դէմքերն ու ըղ-գեստները սառոյցով ծածկուած։

Անոնց մէջ միայն Պիծան կարծես բոլորովին անտարբեր ցուրտին ու բուքին, կուրծքը կիսաբաց, առանց գլխարկի, սովորական անտարբերու-թեամբ մօտեցաւ եւ պատին կրթն-ցուց հրացանը։

Վահէն այնքան սառած էր, որ ձեռ-քերը չէին բռներ եւ դժուարութեամբ կը խօսէր։ Ընկերները վրան թափե-ցան եւ օգնեցին նոր եկողներուն՝ ա-նոնց փամփշտակալները արձակելով, գլուխնուն փաթթոցները բանալով, հրացանները վերցնելով ուսերէն։

Մինչդեռ Պիծան բոլորովին անհոգ կերպով կը մօտենար սենեակի այն անկիւնը, ուր Կայծակն ու Եկատեռնը բժշկապետ Զախարովի հետ նստած է-ին, Վահէն ու իր հետ եկող զինուոր-ները սեղանի շուրջը հաւաքուած՝ քոնեակով խառն թէյ կը վայելէին այնպիսի ագահութեամբ, որ շատեր անզգուշօրէն բերաննին խաշեցին, թէեւ այդ պահուն չէին զգար։

Նոր եկողներուն մէջ Վահէն ամե-նախղճալի պատկեր մը կը ներկայա-ցնէր։ Այնպէս սառած էր որ հազիւ թէ թեւերը կը շարժէր ու կիսաթմ-բած վիճակ մը ունէր։ Առանց մատ-ները շարժել կարենալու՝ ափերով սեղմեց թէյի բաժակը ու ագահու-թեամբ սկսաւ ծծել քոնեակախառն թէյը, որ հեղհեղէ հաճելի ջերմու-թիւն մը կը յառաջացնէր մարմինին մէջ։

Սոնիան ամբողջ օրը անհամբերու-թեամբ կը սպասէր Վահէի գալուն։ Իր միակ նախկին ծանօթն էր, թէեւ ան-գամ մը միայն հանդիպած էր անոր, Արոյենեաններու տունը։

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

«Թէխս»ի ջախջախիչ պարտութիւնը

Կիրակի օր Պելճիոյ մէջ տեղի ունեցաւ ընտրութիւն մը, որուն մէջ իրարու դէմ կը ճակատէին երկու թեկնածուներ, վարչապետ Վան Զէլանտ եւ «Ռէքզաւ»ի երիտասարդ վարիչը, Լէօն Տըկրէլ, 30 տարեկան: Ցաղթանակը շահեցաւ վարչապետը, որուն կողմը կեցած էին չորս հոսանքներ — կաթոլիկները, ազատականները, ընկերվարականները եւ համայնավարները, ի հեճուկս ֆաշականութեան, որուն Պելճիոյ առաջնորդը կը համարուի Լէօն Տըկրէլ: Համաձայն պաշտօնական տեղեկագրին, վարչապետը շահած է 275.840 քուէ (75 առ հարիւր), իսկ Լէօն Տըկրէլ՝ 69.242, այսինքն 19 առ հարիւր: Սպիտակ քուէներու թիւն էր 18.358:

Շաբաթներէ ի վեր աննախընթաց պայքար մը կազմակերպուած էր այս ընտրութեան համար: Ամէնէն աւելի իրար անցած էին ձախակողմեան հոսանքները, ընկերվարական եւ համայնավար, նոյնիսկ այստեղ, Փարիզի մէջ, ջախջախելու համար Պելճիոյ հիթլէրական - ֆաշական շարժումը, ինչպէս կը կոչէին: Եւ երէկ «Իւմանիթէ»ն խոշոր տառերով կ'աւետէր «Ռէքզ - Հիթլէրի ջախջախումը Պրիւքսէլի մէջ»: Ռէքզը միայն իր կուսակցութիւնն ունէր այս կռուոյն մէջ. վարչապետին կուսակիցները օգնութեան կանչած էին նոյնիսկ Պելճիոյ բարձրաստիճան կղերը: Կաթոլիկ արքեպիսկոպոսը ընտրութենէն երկու օր առաջ հովուական թուղթ մը կը հրատարակէր, «Ռէքզը վտանգ մը հայրենիքին եւ եկեղեցիին համար», ինչ որ մեծ ազդեցութիւն գործեց բարեպաշտ ժողովուրդին վրայ: Այն կաթոլիկները որ կ'ուզէին սպիտակ քուէ ձգել, տեսնելով թէ ընկերվարականներն ու համայնավարները ուժ կուտան վարչապետին, վերջին պահուն իրենց քուէները տուին վարչապետին, որդիական հնազանդութեամբ հետեւելով արքեպիսկոպոսին հրահանգներուն:

Հակառակ իր ջախջախիչ պարտութեան, Լէօն Տըկրէլ որոշած է վերսկսիլ պայքարը: Թերթերը կ'ըսեն թէ ընտրութիւնը մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ ամբողջ Եւրոպայի վրայ, խրախուսելով ժողովրդապետական կարգերու կուսակիցները: Ընտրութեան արդիւնքը գոհունակութիւն պատճառեց Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ, իսկ դժգոհութիւն՝ Պերլինի եւ Հռոմի մէջ:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻԹԼԷՐ ԵՒ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ մօտերս տեսակցութիւն մը պիտի ունենան, գրած էին կարգ մը թերթեր: Բայց լուրը անմիջապէս հերքուեցաւ Հռոմէն:

ՀՌՈՄԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ Իտալիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատունը երթալով, Թուրքիա հրաւիրեց նախարարը, Կ. Չիանօ, յառաջիկայ աշնան համար, համաձայն իր ստացած հրահանգին:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻ աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, ինչպէս կը հաստատէ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը (Ժընեւ): Բարւոքումը ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ Ֆրանսայի մէջ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ ռումինական դաղտնի թուղթեր գրաւած է, որոնց համաձայն հարիւր հոգինոց արաբական ահաբեկչական կոմիտէ մը կը գործէ երկրին մէջ, համայնավարներու հետ: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են արդէն:

ԱՆԳԼԻՈՅ դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարեց կիրակի օր, վարչապետին հրաւէրով: Մեծ ուշադրութիւն գրաւեց կիրակնօրեայ այս ժողովը, որ տեւեց երկու ժամ: Կ'ըսեն թէ կապ ունի Սպանիոյ դէպքերուն հետ: Բրիտանական մարտանաւ մը դրկուեցաւ Սպանիոյ հիւսիսային ջուրերը, պաշտպանելու համար անգլիական նաւերը:

ՍՊԱՆԻԿԱՆ ճակատին վրայ կռիւները կը շարունակուին նոյն կատաղութեամբ: Ապստամբները անընդհատ կը ռմբակոծեն Մատրիտը: Կ'ըսուի թէ բանակցութիւններ կը կատարուին, Պիլպաոյի անձնատուութեան համար (իտալական աղբիւր): Կառավարական զօրքը ուժգնօրէն կը գիմադրէ Մատրիտի ճակատին վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կեդր. գործադիր կոմիտէի նախագահութիւնը պաշտօնէ արձակեց արմատքի եւ արքանի խորհրդային անտեսութեան գործավարը, Մոիզ Լալմանովիչ, տեղը նշանակելով Նիքոլա Տանչէնքօն:

ՄԱՆՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագեցան Հնդկաստանի հիւսիսային - արեւմտեան սահմանին վրայ: Անգլիական ջոկատ մը թակարդը իյնալով, կորսնցուց 40 սպաներ եւ զինուորներ: Կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ:

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ տեղի ունեցան Չինացիներու միջեւ, կիրակի օր, Սէն-Ժէրմէնի յարակից մէկ փողոցին մէջ, ուր ժողով գումարած էր Փարիզի չինական գաղութին ազգային կազմակերպութիւնը: Երեք հոգի վիրաւորուեցան, որոնց մէկը մեռաւ քիչ յետոյ:

ՏՈՒՐԻՈՅԻ ԿՈՒՍԱԿԻՑՆԵՐԸ ընդհարում մը ունեցան Մոնփէլիէի մօտ, ընկերվարականներուն հետ, իրենց տարեկան ժողովին գումարման առթիւ: Երեք հոգի վիրաւորուեցան: Նոր կուսակցութեան երկրորդ ժողովը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Տորիոյի, որ հարցումի մը պատասխանելով յայտարարեց թէ պատրաստ է ընդունելու նաեւ արմատականներու գործակցութիւնը, «ազատութեան ճակատին համար»:

ԿԱՏՂԱԾ ԽԵՆԴ ՄԸ, Անտուէ Թէօրիէ, շաբաթ առտու ժամը 2ին սպաննեց քրոջը սիրահարը եւ ծանրապէս վիրաւորեց չնքին դռնապանուհին: Ցետոյ կառախումբ նստելով, գնաց Ժիէն (132 քիլոմեթր հեռու Փարիզէն) եւ ժամը 3.30ին սպաննեց հայրը, վիրաւորեց անոր սիրուհին: Դարձեալ կառախումբ նստաւ եւ գնաց Վիշի (242 քիլոմեթր), եւ ժամը 7.30ին փորձեց սպաննել չարժավարը, բայց ինքն ալ վիրաւորուեցաւ ծանրապէս: Թէ ինք, թէ չարժավարը եւ թէ դռնապանուհին ծանր վիճակի մէջ են: Ջանազան հարցումներ ուղղուեցան, բայց երբեք ղղջում չյայտնեց:

Հ. Ց. Դ.

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Գրօպականի Ցանձնախումբի ժողովներ տեղի կ'ունենայ Այսօր, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու կողմէ մեր կսկիծն ու խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնենք ցիկին Թէրզեանի եւ պարագաներուն, մեր անմոռանալի ընկերոջ՝ ԱՇՈՏՈՒՐ ԹԷՐԶԵԱՆի եղերական մահուան (ծանքի արկածին զոհ դառնալուն) առթիւ:

Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Երջ. կոմիտէ

×

Հ. Ց. Դ. կարտանի Նիկոլ-Դուման խումբը իր ընկերներու կողմէ խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր եռանդուն ընկերներէն՝ ընկեր ԱՇՈՏՈՒՐ ԹԷՐԶԵԱՆի եղերական մահուան առթիւ իր ընտանիքին եւ պարագաներուն:

×

Մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք ծայրմակից եւ ընկեր Գ. Ց Վ. Ղէնպէրեանի եւ պարագաներուն, իր սիրելի մօր ցիկ. Ծ. Ղէնպէրեանի մահուան առթիւ:

Մարսէյլ Տէր եւ Տիկ. Յ. Յարութիւնեան

ՎՐԻՊԱԿ. Մարսէյլի Ամսօրա-Մարզուեցիներու հանգէսի նկարագրութեան մէջ («Յառաջ» 10 Ապրիլ) Սարգիս Կէօքմէքեան պիտի ըլլայ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17 Rue Damesme, PARIS (13)

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

ՄՈՆՓԷԼԻԷ, Տ. Փէշ — 70:
ՏԷՍԻՆ, Գործ — 320:
ՏԷՍԻՆ, Ն. Ե — 180:
ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ, Խար — 35:
ՇԱԼԷԹ, Կ. Փ — 35:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Տիկ. Ս. Գ. — 35:
ՖՐԷԺԻՒՍ ՓԼԱԺ, Ա. Ե. 100
ՓՈՐԹԼԷՆՏ, Գ. Տ. Ա. — 2 տոլար:
ՍԷՎՐ, Մ. Էսկ — 35:
ՇԱՎԻԼ, Մ. Ս — 35:
ՊՕՄՈՆ, Գործ — 204.85:
ՊՕՄՈՆ, Թ — 120:
ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՍՍՕ, Գործ — 348.40:
ՎԻՆԻ ՇԱԹԻՅԵՕՆ, ՍԹ — 100:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Ն — 140:
ՇԱՍ, Ս. Թ — 100:
ՍԷՆ ԹՐՈՓԷԶ, Հ. Զօր — 35:
ՓԱՐԻԶ (15), Թ. Գ — 35:
ՍԷՎՐ, Տիկ. Տէր Ե — 70:
ՄԱՍ ՏԸ ՔԱՐԱԺ, Ա. Զ — 35:
ՆԻՍ, Ա. Գ — 35:
ԱՓԹ, Թ. Գ — 105:
ԼՈՐԻԷՆ, Ալեք — 70:
ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Օ. Գ — 35:
ՌԻՒԷԼ, Հ. Մ — 70:
ՖՈՆԹԷՆ, Ճեր — 35:
ԱՆԻԷՌ, Մ. Ա — 35:
ՖՈՆԹԷՆ, Փամ — 35:
ԼԱ ԹՐՈՆՇ, Գ. Ք — 35:
ԹՈՒԼՈՆ, Եգկ — 140:
ԱՆԻԷՌ, Ց. Ադ — 50:
ՓԱՐԻԶ (20), Մ. Գաս — 70

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ վաղը, չորեքշաբթի 14 Ապրիլ ժամը 21ին, Ecole des Langues Orientales-ի մէջ, rue de Lille, Paris.

Դասախօս՝ Գ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայ ազատագրական շարժման ծագումը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՄԵՆՈՒՇ

(ցուած ցայկ. եղեռնի դրուագներէն)

ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ

La Société des Amis de l'Instruction ի ցիշատակ գրական մրցումին ... ժամանակով ներկայացուած գործերու մէջ ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ արժանացած է այս երկին Ֆրանսերէն բնագիրը: ՀԱՅ ՌԵՄԻ ՀԱՄԱՐ ՎԵՐԱԿՈՒԱԾ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԿՈՂՄԷ ... Թին արժանի շքեղ տպագրութեամբ հատոր մը: Գին 7.50 ֆրանք, գրավաճառ տպարան Ն. Արմէն եւ ընկ. 88 rue Saint-Savournin, Marseille, եւ գրատուն Հրանտ—Սամուէլ, 51 rue M. le Prince, Paris (6):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆ ՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 14 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. [redacted]

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵԿԸ ՄԻՒՍԻՆ «ՊԻՍԱՊԻՐ»

— o —

Բանգէտներու բազմութիւն մը ունինք որ միշտ կը քրթմնջէ, երբ կը խօսին գաղութներու կազմակերպութեան, ընդհանուր գերկավարութեան մը մասին :

— Եղբայր, ի՞նչպէս կարելի է… ցրուած ենք բազմաթիւ երկիրներու մէջ, կը գտնուինք բազմազան իշխանութեանց տակ, մէկ երկրին կարգ ու սարքը չի յարմարիր միւսին… Հապա նիւթակա՞ն դժուարութիւններ . .

Կան որ կատարեալ բարեմտութեամբ կ'արձակեն այս աղաղակը իսկ ուրիշներ նոյն պարագան կը շահագործեն, կը խեղաթիւրեն, արդարացնելու համար իրենց ապիկարութիւնը եւ ծուլութիւնը, կամ իրապէս նենգ դիտումներ :

Տասնամեակ մը տեւեց բանավէճը՝ այս վերջիններուն հետ: կրնայ նոյնքան ալ տեւել: Թէեւ առաջարկները չատոնց իջած են, եւ հիմա «Հայաստանասէրներ»ն անգամ խորհրդաւոր քօղ մը անցընելով Երեւանի գլխուն, մխրճուած են «գաղութային» գործերու մէջ: Կը հետաքրքրուին , ընդ առաջ կ'երթան «ազգային» կոչուած հոգերու …

Մենք նպատակ չունինք նոր վիճաբանութիւն մը սարքելու , երբ կը յիշենք այս պարագաները :

Պարզապէս կ'օգտուինք նոր առգնայէ մը, ապացուցանելու համար թէ ո՛րքան կարճ կը տեւէին ու նեղ կը մտածէին անոնք որ հայրենասիրութիւն սեպեցին պատ քաշել ո՛ր եւ է կեդրոնական կազմակերպութեան դէմ :

Ո՞րն է նոր առգնայը.— քանդում Աթէնքի եւ Պիրէոսի գաղթականներուն, որոնք 1922ին հաստատուած, տարիներէ ի վեր կը վայելէին յունական կառավարութիւնը :

Այս անգամ վերջնական է որոշումը: Ոչ եւ է իշխանութիւն պիտի չկրնար աւելի երկար համբերել, նկատի առնելով երկու քաղաքներու բարեզարդութեան եւ առողջապահութեան պայմանները :

Զգացումները մէկդի դնելով, մեր տարագիր բազմութեանց առնին կենցաղին բարելաւումը, նոյնիսկ առողջական առողջութիւնը կը պահանջէր քանդել այդ խամրոցները:

Արդ, կացինն ու բրիչը կը գործեն արդէն, եւ տեղին ժողովուրդը կը տապլտի արդար մտահոգութեամբ: Եղած - չեղած իշխանութիւնները աջ - ձախ ինկեր, օգնութիւն կը սպասեն: Կառավարութիւնը մաս մը հող տրամադրած է, ժողովրդական մարմիններն ալ յարմար գետիններ գտած են, մատչելի գիներով:

Այս լուրերը կը կարդանք ու կ'անցնինք: «Հարկաւ միտածողներ կան», կ'ըսէ մէկ մասը, եւ ուսերը կը թօթվէ:

Շատ աւելի մեծ թիւ կը կազմեն անոնք որ ոչ կը կարդան , ոչ ալ կ'իմանան: Եւ այս բազմութեան մէջ կը գտնուին չատ չատեր՝ նոյն այդ գաղթականներէն,— երէկ այստեղ եկած եւ տանելի վիճակ ստեղծած :

Ոչ միայն օրուան կեանքն է որ կապերը կը թուլցնէ իր սրընթաց գնացքով, ոչ միայն լեռներն ու ծովերը ահագին անջրպետ մը բացած են, այլ «տեսակէտները»:

Ստեղծուած է նեղմիտ, սահմանափակ, փերեզակային հոգեբանութիւն մը, որ թոյլ չի տար իր գիւղին կամ քաղաքին սահմանէն անդին տեսնել: Տեսակ մը նոր «հայրենակցական» շրջանակ, — Յրանսան իրեն համար, Յունաստանը կամ Իրաքը իրեն համար:

Կրնայինք ապացուցանել թէ աշխարհագրական հեռաւորութիւնը այնքան մեծ աւեր չէ գործած, որքան այն հոգեկան - բարոյական կղզիացումը, որ զարգացաւ տարիներու ընթացքին :

Ի վերջոյ ո՞ր օրկանն է որ պարտականութիւն պիտի սեպէր հետեւիլ այս նոր տագնապին հետեւանքներուն, ուշադրութեան յանձնել զանոնք, ի հարկին ծրագիր մը կազմել, ելք մը, ճար մը թելադրել :

Ահա կոչեր կը տեղան Աթէնքէն, ազգ. իշխանութեան, մամուլի եւ հայրենակցականներու միջոցաւ: Ուղղակի դիմումներ ալ կատարուած են, մասնաւորապէս Բարեգործականին :

Բայց, դուք լսեցի՞ք որ եւ է արձագանգ այս կամ այն գրասենեակէն: Գոնէ կրցա՞ք իմանալ թէ ի՛նչ կը խորհին, — չենք ըսեր ինչ միջոցներ ձեռք առնուած են:

Թող չառարկեն թէ հարցը կապ ունի մեծ գումարներու հետ , որոնց շուքն անգամ կարելի չէ ճարել :

Այսպիսի առարկութիւններն ալ յաճախ պատրուակներ են , աշխատանքէ եւ պատասխանատուութենէ խուսափելու համար:

Նախ արթուն աչք մը, բարախուն սիրտ մը գաղութէ գաղութ, որպէսզի անճարները գոնէ այն սփոփանքն ունենան թէ լքուած բաբիկներ չեն :

Ցեղոյ գլուխ մը բազմակողմանի, որ հետեւէր, պրպտէր, ձեռնակերպէր, գործէր,— համաձայն տեղին եւ հարցին :

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, ոչ լեռներն ու ծովերը կրնան կաշկանդել մեզ, ոչ ալ իրաւագիտական նրբութիւնները :

Ի վերջոյ մինչեւ ե՞րբ այս կամ այն գրասենեակին բարեհաճութենէն կախուած պիտի մնան համազգային հոգեր, — ամբողջ բազմութեանց ճակատագիրը :

Կը բաւէ՞ «ազգապահպանում» հոլովել տարին տասներկու ամիս, երբ «ազգ»ին մէկ մասը լուր չունի միւսէն, չի գիտեր թէ ի՛նչպէս կ'ապրի կամ կը խամրի :

Նոյնիսկ բարոյական կապը, կենդանի հաղորդակցութիւնը գաղութէ գաղութ՝ եթէ ուրիշ օգուտ ալ չունենար, պիտի օգնէր բանալու աչքերը: Տեսնելու անպարտելի ոյժերգութիւններ, ինչպէս եւ լուսաւոր երեւոյթներ :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ԶՕՐՔԸ Կ'ԱՒԵԼՑՆԷ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

— • —

Ներքին գործավարին յայտարարութիւնները

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐՈՒ, ՏԷՐՍԻՄԻ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Թուրքիոյ ազգ. մեծ ժողովի ապրիլ 7ի նիստին մէջ շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ ներքին գործավարը, երկրին անդորրութեան եւ մասնաւորապէս Սուրիոյ դէպքերու մասին: Այս առթիւ կարգ մը երեսփոխաններ թրքու խօսքեր արտասանեցին, Հայերու մասին ալ ակնարկներ ուղղելով: Ստորեւ՝ այդ յայտարարութեանց առաջին մասը (երկրորդը՝ յաջորդով).—

« Վերջերս, մեր կարգ մը նահանգներուն մէջ, երկար տարիներէ ի վեր անցեալին խառնուած կարգ մը դէպքեր պատահեցան, որոնց հանդէպ թէ երկիրը խոր դիւրազգածութիւն մը ցոյց տուաւ եւ թէ կառավարութիւնը առիթ ունեցաւ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնել :

Սախպոզական պարտականութիւն մը նկատեցի, այս պարագան իսկոյն տեղեկացնել Ազգ. Մեծ Ժողովին: Ամէն ամիս հրատարակուած ընդարձակ տեղեկագրերը ցոյց կուտան թէ երկար տարիներէ ի վեր մեր մէջ յելուզակութեան եւ ասպատակութեան դէպքեր տեղի չեն ունենար :

Հին եւ Զինազագարի շրջաններուն յաճախ պատահող այս կարգի դէպքերէն նշոյլ իսկ չէ մնացած: Այնպէս որ Թուրքիոյ բնակչութիւնը կատարեալ անդորրութեան եւ ապահովութեան մէջ իր տնտեսական ու ազգային վերելքին կ'աշխատի :

Աթաթիւրքի շրջանին գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն է դուրսը՝ խաղաղութիւն, ներսը՝ անդորրութիւն: Մեծ զոհողութիւններով ձեռք ձգուած այս անդորրութիւնն ու ապահովութիւնը ազգին ընդհանուր երջանկութեան վստահուած աւանդ մըն է:

Այս աւանդին դէմ յարձակողները,միշտ և ամենուրեք,իրենցիրենց դէմ դիմաց գտած են Հանրապետութեան անխորտակելի նկարագրին եւ վճռական գործերուն հետ: Ցայտնել թէ այս նախայարձակներէն ոչ ոք անպատիժ մնացած է՝ մեր կապարանոց իրողութիւն մը կրկնել պիտի ըլլար :

Ասկէ վերջ ևս, որո՛ւ կողմէ եւ ի՛նչ ձեւով ալ որ ըլլայ, նմանօրինակ փորձութեանց մէջ ինկողներուն վախճանը կատարելապէս նոյնը պիտի ըլլայ :

Այսպիսի ամբողջ ներքին կացութենէ մը զատ, շնորհիւ մեր մշակած բարի դրացնութեան սկզբունքին, մեր սահմաններուն մեծ մասին վրայ եւս երկար տարիներէ ի վեր ապահովութիւն եւ հանդարտութիւն կը տիրէ :

Սուրիոյ սահմանին վրայ մեզի դէմ կատարուած գողութեան, մաքսանենգութեան եւ աւազակութեան դէպքերը, շնորհիւ մեր ձեռք առած միջոցներուն, նուազագոյն չափին իջած են :

«ՄԱՔՐԵՑԻՆՔ, ԲՆԱՋԻՆՋ ԸՐԻՆՔ»

Մինչեւ 1935 Թուականը զանազան առեններ մեր սահմաններուն վրայ յարձակող Եաղօ, Ասօ, Սէյիտ աղա եւ Ալիճանի նման յելուզակներ իրենց բոլոր արբանեակներով միասին մեր հողերուն վրայ մինչեւ վերջին անհատը բնաջինջ եղած են :

936ի վերջին կէսին, դարձեալ կարգ մը հրոսախումբերու յարձակումներու ականատես եղանք: Ասոնք եւս մեծ մասամբ ջնջուեցան :

Փաստերով հաստատուած է որ այս հրոսախումբերը, մեր սահմաններէն դուրս կազմակերպուած եւ ապա զինուորեամբ մեր հողերուն վրայ ղրկուած են :

Այս միջադէպերը 937ի սկիզբէն ի վեր աւելի յաճախակի երեւոյթ մը սկսան պարզել :

Մարտ 15ին, Տիարպէքիրի եւ Մարտինի միջեւ, Քարաքէօփրիւ կոչուած վայրը , յելուզակութեան դէպք մը պատահած է: Տարիներէ ի վեր անդորրութիւնը այս կերպով չէր խանգարուած :

Նոյն Թուականներուն երբ Տէրսիմի մէջ բարեկարգութեանց նոր ծրագիրը գործադրութեան կը դրուէր, տեղեկացանք թէ հին ցաղաճներէն ոմանք , դուրսէն եկած կարգ մը մարդոց դրդումով կը փորձեն այդ ծրագրին դէմ ելլել:

Երբ տեղական իշխանութիւնները Քարաքէօփրիւի յելուզակները հետապնդել սկսած էին, տեղեկացանք թէ սահմանը անցած եւ խրախճանքի ցոյցերու մէջ իրեն կողոպտած իրերն ու առարկաները ծախած են:

Այն պահուն երբ այս իրադարձութեանց լուրջ կարեւորութիւն մը կ'ընծայէինք, Կէրջիւշի շրջականները երկրորդ հրոսախումբի մը հետ բախում ունեցանք: Ասոնք բազմաթիւ մեռեալ եւ վիրաւոր ձգելով փախան: Քննութեանց առուեցինք թէ ասոնք եւս մեր հարաւի սահմանը անցած ու հոն ապաստանած են:

Հասկցուած է որ երկու աւազակախումբի մարդիկն ալ նախապէս հարաւի սահմանը ապաստանած յելուզակներ են, որոնք հոն պատրաստուած եւ ապա մեր երկիրը մտած են :

Այս յաջորդական եւ շօշափելի փաստերուն վրայ հիմնուելով այն եզրակացութեան յանգեցանք թէ մեր հարաւի սահմաններուն դուրսը դիւրութեամբ կարելի է յառաջ բերել հրոսակային կազմակերպութիւն, որ մեր կողմէ հետապնդուելու եւ ներքին դրուելու պարագային, կրնայ նոյն քան դիւրութեամբ սահմանին անդին կողմը անցնիլ եւ ապաստան գտնել :

Կառավարութիւնը խոր լրջութեամբ քննեց այս հարցը: Երկրին անդորրութիւնը պահպանելու համար պէտք եղած բոլոր միջոցները ձեռք առինք : Այն խանգարումը զոր կը փափաքէին առաջ բերել մեր վարչական մեքենային մէջ, չուտով չէզոքացուցինք եւ բնականոն վիճակը վերահաստատեցինք :

Թունճէլիի (Տէրսիմի) բարեկարգութեան ծրագիրը ամբողջութեամբ պիտի գործադրենք եւ այդ շրջանի մեր հայրենակիցներն ալ շուտով պիտի վայելեն Հանրապետութեան բարիքները :

Ա. ընդհ. Տեսչութեան շրջանակին մէջ, ժողովուրդը ընդհանրապէս գոհ է անդորրութեան պահպանումին համար ձեռք առնուած միջոցներէն եւ հանրապետական իշխանութեան կը գործակցի ամէն մարզի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԹՈՐԹՈՌԻԼՄԱՍԱՆԵՐԸ

«Ցառաջ» երէկ գեկոյց մը արտատպած էր Երեւանի « Գրական Թերթ»էն, սեւ ցանկն անցած գրողներու մասին :

Եօթը - ութ ամիսէ ի վեր անխնայ կը խաչուին այդ «հակայեղափոխական»ները— Ա. Բակունց, Գ. Սիմոնեան, Ալազան, Թոթովենց, Մահարի, Նորենց, Վանանդեցի, Սալախեան:

Խաչուեցան Երեւանի մէջ եւ Թաղաքէ քաղաք՝ մասնաւոր բանաձեւերով: խաչուեցան իրենց տպեկիցներուն եւ երեխայի բախտակիցներուն կողմէ՝ ճառերով եւ մասնաւոր «ուսումնասիրութիւններով»: Խաչուեցան՝ գրկուելով իրենց գիրքերուն վաճառումէն, ըլլան իսկ պետական հրատարակութիւն :

Եւ սակայն, խաչելութիւնը չէ վերջացած տակաւին :

Այս անգամ, ամբաստանութիւնները, բանաձեւերն ու անէծքները փոխադրուած են Մոսկուա, աւելի ընդլայնելու եւ յաւելեալ տպագրութեամբ:

Կարդացէք արդէն: Եւ անգամ մըն ալ իմացէք թէ՝ այդ «ճապոնական-տրոցկիստ» հակայեղափոխականները մեծ վնաս հասցրին հայկական խորհրդային գրականութեան »: (Գ. Աբով, Գրական Թերթ, 20 մարտ):

Դեռ աւելի ահաւոր մեղք մը.

— « Նացիոնալիստ - դաշնակ Բակունցը իր « Միրանի Փող » պատմուածքով հակայլուած է այսպէս կոչուած Թրքահայաստանը ներկայ խորհրդային Հայաստանին, կոչ է անում վերադառնալ այդ երկիրը» :

Հապա սա միւս «դաւաճա՞նը», Ալազա՞նը, որ աչքի վրայ տեղ ունէր, Փարիզի կարմիր - կանանչ շրջանակներուն մէջ, երբ հոս եկաւ իբրեւ պատուիրակ միջազգային գրական համագումարին:

Ամբաստանագիրն այս մասը այնքան հաւնեցայ է որ, կը փորձուիմ աչխարհաբար հայերէնի վերածել, որպէսզի ամէն մարդ հասկնայ .

— « Հակայեղափոխական Ալազանը երթալով մշակոյթի պաշտպանութեան միջազգային համագումարին , օգտագործեց այդ ճամբորդութիւնը, ֆաշականութեան գործակալութեան (ագենտուրա), դաշնակ Շահխաթունիի եւ Զօպանեանի հետ հանդիպելու համար եւ արտասահմանէն վերադառնալով, իր գրքին մէջ խորհրդային երկրի այդ թշնամիները նկարագրեց իբրեւ խորհրդային Հայաստանի բարեկամներ »:

Մեր նոր Թորքումադան, Գ. Աբով, շոնդալից յայտնութիւն մը եւս բրած է Մոսկուայի ժողովին առջեւ :

Հակայեղափոխականներու ճակատին վրայ կը գտնուի նաեւ Կարէն Միքայէլեան,— այն որ տասը տարի առաջ Փարիզ եկաւ Գ. Վարդանեանի եւ Բժ. Կամսարականի հետ, եւ յետոյ Ամերիկա գնաց, իբրեւ արտակարգ պատուիրակութիւն խորհրդային Հայաստանի

Այս պարոնը դեռ 1905ին դիրք բռնած է եղեր Ս. Շահումեանի դէմ , իսկ 1935ին անոր գիրքը լոյս կը տեսնէ պետական հրատարակչութեան կողմէ :

Խօսք չուզեր, մեր հաւատաքննիչները տասն անգամ աւելի արթուն են քան պատմական Թոլմաս Թորքուէմադան :

ՎԱՀԷ

Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ

—o—

Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակի տօնակատարութեան յանձնաժողովը իր առաջին նիստը գումարեց երկուշաբթի օր, Հայ Երիտ. Ակումբին մէջ :

Յանձնաժողովը անգամ մը եւս յիշեցնել տօնակատարութեան համազգային հանգամանքը, որոշեց կրկին կոչ ուղղել այն Միութիւններուն եւ Թերթերուն որոնք մինչեւ հիմա չեն յայտնած իրենց հաւանութիւնը կամ հրաւէր չեն ստացած :

Յանձնաժողովը առաջին առթիւ կոչ մը պիտի ուղղէ բոլոր գաղութներուն, որպէսզի արժանավայել կերպով կատարեն հարիւրամեակի տօնակատարութիւնը :

Փարիզի մէջ տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ հոկտեմբերին, չարաթ գիշեր մը կամ կիրակի :

Այս առթիւ պիտի հրատարակուի հատոր մը՝ Րաֆֆիի կեանքի եւ գործի մասին: (Ինչպէս գրած էինք, Թաւրիզի մեր աշխատակիցը, Հայկ Աճէմեան եւս պատրաստած էր ստուար հատոր մը, որ պիտի հրատարակուի առանձին եւ որ յիշուեցաւ խորհրդակցութեանց ընթացքին):

Կազմուեցան երեք յանձնախումբեր.— Ա. Գործադիր մարմին. — Բ. Խմբագրական մարմին .— Գ. դրամահաւաք մարմին: (Մանրամասնութիւնները յաջորդով):

Աթէնքի Վարչութեան նոր դիմումը

—o—

Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան որոշեց նորէն դիմել Ներքին Նախարարութեան, դիւրութիւններ արուելու համար Հայերու հեյլէնահպատակութեան մասին: Վարչութիւնը շնորհակալութեան գիր մը ղրկած է Խնամատարական Նախարարութեան, որ ձրի հող տրամադրած էր Աթէնքի եւ Փիրէայի 100 ընտանիքներու:

Որոշուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնին մանրամասն տեղեկագրով մը բացատրել հիւղակներու քանդումին հետեւանքը եւ խնդրել որպէսզի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ընդհանուր հանգանակութեան մը ձեռնարկէ, հայ գաղթականներու տնակներու շինութեան համար:

Թուրքերէն խօսելու խնդիրը

—•—

Ամէն տեղ Թուրքերէն խօսելու խնդիրը եւրոպական թերթերու մէջ ալ արձագանգ գտած ըլլալով, Թուրք թերթերը ճշդումներ կը հրատարակեն : Այս առթիւ կը գրեն թէ Ներքին գործավարութիւնը ամէն կողմ շրջաբերական մը ղրկած է որուն մէջ կ'ըսէ .

— « Կը յսենք թէ քաղաքապետութիւններէ ոմանք Թուրքերէնէ զատ ուրիշ լեզու խօսողներէ տուգանք կ'առնեն: Ասիկա քաղաքապետութիւններու իրաւասութենէն բոլորովին դուրս խնդիր մըն է եւ կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան կը վերաբերի: Ասոր համար բնաւ տուգանք մի առնէք եւ կամ լեզուի խնդրոյ նման ձեր իրաւասութենէն դուրս խնդիրներու մի խառնուիք »

— • —

Գ. ԳՕԼՏՈՒԻՆ, Անգլիոյ վարչապետը, պիտի քաշուի մօտերս եւ լորտի տիտղոս պիտի ստանայ Ճօրճ Զ.ի թագադրութեան առթիւ: Իր վերջին ճառին մէջ ալ յիշեց հրաժարման որոշումը, յայտնելով թէ յոգնած է եւ իր ուժերը այլեւս չեն բաւեր տանելու պատասխանատուութեան բեռը :

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐ

«Նիւ Եորք Սըն»ի եւ «Փրովիտէնս Ճըրնըլ»ի Կ. Պոլսոյ թղթակիցը՝ Ուիլեըմ Պըրտ կը գրէ.—

Երկու ամիս առաջ, երբ Գերմանիոյ անտեսական դիկտատոր Տոքթ. Շախթ այստեղ կը գտնուէր, Թուրք բարձր պաշտօնատար մը հետեւեալ նկատողութիւնն ըրած է անոր.—

«Տոքթ. Շախթ, դուք կը խօսիք Գերմանիոյ գաղթավայրեր ունենալու պէտքին մասին: Բայց, Թուրքիա Գերմանիոյ համար դարձեր է գաղթավայրէ աւելի լաւ բան մը: Դուք Թուրքիոյ հետ վարուած էք ճիշդ այնպէս, ինչպէս պիտի վարուէիք գաղթավայրի մը հետ, այն միակ տարբերութեամբ որ դուք բանակ մը չէք պահեր Թուրքիոյ մէջ, եւ պարտաւորուած չէք քաղաքային պաշտօնէութեան ծախքերը հոգալու: Մենք՝ Թուրքերս ձեր ուսերէն վար առած ենք այդ բեռները»:

Այս բանը ինծ յայտնեց Թուրք դիւանագէտ մը, եւ պէտք է ըսել թէ՝ այս նկատողութեան մէջ շատ քիչ չափազանցութիւն կայ: Գերմանիա կամաց կամաց յաջողած է զօրաւոր օղակի մը մէջ առնել Թրքական առեւտուրը: Թուրքիոյ առեւտուրին 54 տոկոսը Գերմանիոյ հետ է:

Թուրք կառավարութիւնը նկատած է այն վտանգը, որ կը սպառնայ իրեն թոյլ տուած ըլլալով որ մէկ երկիր տիրապետէ իր անտեսական կեանքին: Եթէ այդ կացութիւնը շարունակուի, Թուրքիա շատ շուտով ինքզինք պիտի գտնէ Գերմանիոյ քմայքին առարկայ: Այն ժամանակ, եթէ Թուրքիա մերժէ հետեւիլ Գերմանիոյ հրահանգներուն, ցուցմունքներուն, Գերմանիա պիտի կրնայ յանկարծակի կտրել իր առեւտրական յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ եւ ձգել Թրքական առեւտուրը անել կացութեան մը մէջ:

Մեթոտները զորս Գերմանիա կը գործածէ Թուրքիոյ մէջ, համանման են անոնց, որոնք կը կիրարկուէին Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ, Պուլկարիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ: Միտումը տնտեսականապէս ապրանքներու փոխանակութեան վրայ հիմնուած է, բայց գործնականին մէջ՝ որոշ չափով կը տարբերի անկէ:

Օրինակի համար, Գերմանիա կուգայ Թուրքիա եւ կը գնէ բամպակ, բուրդ եւ ծխախոտ: Թուրք կառավարութիւնը կը վճարէ արտադրողներուն եւ փոխարէն վարկ կը ստանայ Պերլինի մէջ՝ հաւասար արժէքով ճարտարարուեստական բանուած ապրանքներ գնելու Գերմանիոյ մէջ: Բայց, որովհետեւ Թուրքիա տակաւին յետամնաց երկիր մըն է, եւ որովհետեւ իր ժողովուրդը տակաւին չի կրնար այդքան բանուած ապրանք սպառել՝ հետեւանքն այն կ'ըլլայ որ Թուրքիոյ վարկը կը դիզուի եւ կը դիզուի Պերլինի մէջ եւ իրապէս շօշափելի բան մը չի ստանար փոխարէն իր արտահանութեանց:

Դժուարութիւնը կը բարդանայ այն իրողութեամբ որ Գերմանիոյ գնումները Թուրքիոյ մէջ սահմանափակուած չեն միայն իր պէտքերով: Գերմանիա կը գնէ որքան բամպակ որ կը գտնէ, կը գործածէ որքան որ կրնայ, եւ մնացեալը կը ծախէ Ամսթերտամի՝ կանխիկ դանձումով: Այս կանխիկով,— փոխանակ զայն Թուրքիոյ վերադարձնելու, Գերմանիա կը գնէ այլ հում նիւթեր, ինչպէս նիքէլ, որոնք կ'արտադրուին երկիրներու մէջ, որոնց հետ Գերմանիա «ապրանքային փոխանակութեան» որ եւ է կարգադրութիւն չունի, եւ որոնք կը ծախեն իրենց ապրանքները միայն կանխիկ վճարողներուն.

Որովհետեւ մեծ տարբերութիւն մը կայ Գերմանիոյ մարքին պաշտօնական եւ իրական արժէքներուն միջեւ, Գերմանիա իր դնելիք ապրանքներուն համար ընթացիկ գիներէն շատ աւելի բարձր գին մը կը վճարէ: Այսուհանդերձ Գերմանիա այս բանը իրեն համար նպաստաւոր կը գտնէ, որովհետեւ, իրականին մէջ, ան իր դանձէն այս բանին համար բան մը վճարելու պարտաւորուած չէ:

Թուրքերուն մտահոգութիւն պատճառող բանը հետեւեալն է. ո՞րքան ժամանակ Գերմանիա պիտի շարունակէ դրամի այս անսանձ աժանցումը: Ուշ կամ կանուխ ան պիտի չկտրէ՞ մարքին գինը պաշտօնապէս եւ պիտի չվերադառնա՞յ բնականոն առեւտրական յարաբերութիւններու: Եւ եթէ, նոյն ատեն, Թուրքիա կորսնցուցած ըլլայ իր բոլոր միւս յաճախորդները, Գերմանիոյ անտեսական փլուզումը պիտի նշանակէ նաեւ Թուրքիոյ աւերումը:

Շատ առաջ չէր որ Գերմանիա Թուրքիոյ առաջարկեց ջրաբաշխական ընդարձակ ծրագիր մը, որ հաւանաբար պիտի կրկնապատկէ Թրքական բամպակի բերքը: Գերմանական դրամագլուխը, մեքենաները եւ գերմանական մասնագէտները պիտի կատարեն գործը, եւ ի փոխարէն Գերմանիա Թուրքիայէն բամպակ պիտի ստանայ երկար տարիներով:

Այս առաջարկին Թուրքիա տակաւին վերջնական պատասխան տուած չէ, բայց ինծ յայտնուած է թէ՝ հաւանաբար առաջարկը մերժուի: Եթէ ընդունուի ան, Թրքական բամպակի արդիւնաբերութիւնը ամբողջովին Գերմանիոյ քմայքին առարկայ պիտի դառնայ, որովհետեւ անգամ մը որ Գերմանիա դադրի Թրքական բամպակի բերքին մեծ մասը գործածելէ, Թուրքիոյ բամպակ մշակողները պիտի փճանան: Որովհետեւ, Գերմանիայէն զատ չկայ այլ շահաբեր շուկայ մը Թուրքիոյ բամպակին յաւելեալ արտադրութեան համար:

Քէմալ Աթաթիւրքի ղեկավարութեան ներքեւ նոր Թուրքիոյ զարգացումը անտարակուսելի մեծ թափ մը կրնայ ստանալ գերմանական աջակցութեամբ: Մինչեւ վերջին տարիները՝ Թուրքիա միջին դասակարգ չունէր, հետեւաբար չունէր տեղական, բնիկ դրամագլուխ: Բայց, այժմ կամաց կամաց կը գոյանայ կապիտալիստ դասակարգ մը, եւ այնպէս կը թուի թէ՝ կառավարութեան նպատակն է թոյլ չտալ որ օտար կապիտալիստները իրենց ճանկերուն մէջ առնեն երկիրը, Թուրքիան.

Այսպիսի ծրագիր մը բնականաբար կ'ենթադրէ թէ յառաջդիմութիւնը համեմատաբար դանդաղ պիտի կատարուի: Սակայն, Թուրքիոյ համար, թերեւս աւելի լաւ է որ երկրի նիւթական զարգացումը չկատարուի աւելի արագ քան զանգուածներու զարգացումը:

Պէտք է յիշել որ աշխարհական գաղափարները միայն քանի մը տարուան կեանք ունին: Նախապէս Թուրք երեխաները գոց կը սորվէին Գուրանը, որով շատերու դաստիարակութիւնը կը վերջանար: Այսօր նախնական ու կրօնական դաստիարակութիւնը պարտադրական է ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, եւ կ'աճի սերունդ մը, որ կը նայի աշխարհի վրայ՝ արեւմտեան մշակոյթի պատուհաններէն.

Անկէ քանի տարի ետք՝ Թուրք ազգի մտայնութիւնը գրեթէ եւրոպականացած պիտի ըլլայ կատարելապէս: Արեւելեան ճակատագրապաշտութիւնը մեծ մասով [illegible] պիտի ըլլայ, եւ այն անտարբերութիւնը, որով անցեալի Թուրքը կը դիտէր ժամանակի թռիչքը, տեղի պիտի տայ յառաջդիմութեան ձգտող այն անհամբեր անձկութեան, որ կը յատկանշէ արեւմտեան միտքը.

Այն ժամանակ, հաւանական է որ Թուրքիա դիմած ըլլայ դրամագլուխի պահեստներ, որոնցմով պիտի կարենայ իր միջոցներով տնտեսել իր սեփական զարգացումը:

Առնուազն այս է այն ծրագիրը, որուն վրայ կ'աշխատին Թուրքիոյ ներկայ վարիչները:

«ՓՂՈՍԿՐԵԱՑ ԱՇՏԱՐԱԿ»ԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻՆ

Կրնաս, ո՛ր ժամուն որ ուզես, քաշուիլ քու մէջդ, ոչ մէկ ապաստան այնքան խաղաղ է ու նուազ ներքակայ վրդովումի, որքան այն ապաստանը որ հոգիիդ մէջ կը գտնես:

ՄԱՐԿՈՍ ԱՒՐԵԼԻՈՍ

Աշխատանքի մը նոյնութիւնը կը ստեղծէ, մէկէն միւսին, տեսակ մը մտքի մերձաւորութիւն, տեսակ մը համակրանք, լար մը որ միեւնոյն երկինքին պատկանող զանազան հոգիներ, որոնք իրար չեն ճանչցած ու չպիտի կրնան միանալ, իրար կը կապէ:

Անոնց անկեղծութիւնը, անոնց մասնայատուկ երազը, կը բարձրացնեն զանոնք ու կը նետեն առանձնացման աշխարհի մը մէջ: Ճշմարտութեան, պատրանքի եւ կամ սիրոյ յամառողներն են անոնք:

Այս տեսակ խորհրդածութիւններու տարուեցայ, կարդալով Նարդունիի «Փղոսկրեայ Աշտարակ» խորագրով յօդուածը: Ու թափով մը, եռանդով մը զոր միեւնոյն գործատեղանին վրայ աշխատող գործակից մը պիտի ունենար, գրիչը ձեռք առի:

Արդի իմաստունները առհասարակ հասկցած են թէ պէտք է մաս կազմեն ընկերութեան, քանի որ կ'ապրին անոր մէջ, թէ պէտք է հաստատուին նրբամտութեան եւ խոհեմութեան հանգստաւէտութեանց մէջ. Կան նաեւ այնպիսիներ որ ուրիշները իրենց գաղափարներուն դարձնելու յիմարութիւնն ունին:

Ճշմարիտ իմաստունները ասոնք չեն սակայն:

Կարծելով թէ իմաստութեան ձեւը քին բռնած ըլլալով միանգամ ընդմիշտ պիտի չտան, կ'ուզեն իրենց դրացին համոզել թէ իմաստութիւնը իրենց պէս խորհելուն մէջն է: Նկատի չեն առներ անհաշտները, իրենք ալ յիմար կը դառնան իրենց կարգին ու ճշմարիտ անկարգութիւնը ծայր կուտայ:

Արդ, կեանքին մէջ ներդաշնակութիւն է անհրաժեշտը: Մեր ապրած ժամանակներու խառնութեան խակ պատճառաւ փիլիսոփայութիւնը նորաձեւութեան կարգ է անցած: Արդի մարդուն մտաւորական ու բարոյական կազմութեան մէջ փիլիսոփայութիւնը ո՞րքան մաս ունի: Պղատոն ու գեղեցկութեան պաշտամունքը կամ Տէքարթ եւ բանականութեան պաշտամունքը ըսելով ի՞նչ պէտք է հասկնանք: Բայց ես այդ չէ որ պիտի ուզէի ուսումնասիրել այստեղ, այլ փնտռել թէ արդի մարդուն մէջ, ծածկաբար եւ անտարակոյս անգիտակցաբար, ապրող ի՞նչ բան կայ որ Պղատոնէն կամ Տէքարթէն կուգայ:

Եթէ Պղատոն մեզի համար այնքան ապրող անձնաւորութիւն մըն է, այնքան սերտօրէն կապուած է մեզի, պատճառն այն է որ անիկա միեւնոյն ատեն թէ արուեստագէտ մը, թէ մեծ գրագէտ, թէ բանաստեղծ, պիտի ըսէի թատերագիր ալ է: Իր տրամախօսութիւններուն մէջ մենք կը գտնենք անհուն արուեստ մը, շարժում ու աւիւն, բանաստեղծութիւն, բեմադրութեան եւ յարդարանքի զգացում մը որ կը հմայէ մեզի: Ուրեմն իր դրութեան մէջ գտնուած գաղափարներուն ձեւի եւ բանաստեղծութեան գեղեցկութիւնը բարդուած ըլլալուն համար է որ Պղատոն կ'ապրի:

Ո՞րն է Պղատոնի վարդապետութիւնը: Սիրոյ եւ գեղեցկութեան պաշտամունքը:

Երեւակայեցէք քարայր մը ուր շղթայակապ բանտարկեալներ կան, բացուածք կրակի մը դէմ, իրենց ետին քարայրին նեղ դուռը՝ որուն կռնակ են դարձուցած, դռնէն կ'երեւայ ճամբայ մը ուրկէ մարդիկ կ'անցնին. Բանտարկեալները չեն կրնար տեսնել անցորդները, քանի որ իրենց կռնակները դարձուցած են անոնց: Բայց եթէ բոցերը շուքեր տան պատին վրայ, քարայրին մութ խորշին մէջ, բանտարկեալները կը տեսնեն անցորդներուն ուրուագծութիւնները: Շղթայակապ բանտարկեալները ուրեմն երեւոյթի մը առջեւ կը գտնուին որ ստուեր մըն է, ու կռնակնին են դարձուցած ճամբուն անցորդներուն:

Այսպէս ալ, այս աշխարհի վրայ, մենք քարայրի մը մէջ կը գտնուինք: Երկինքէն լոյս մը կ'իջնէ, քարայրի կրակին պէս, որ ստուերներ կը գծէ մեր առջեւ, այդ ստուերները մեր շուրջը գտնուող աշխարհին երեւոյթներն են բոլորն ալ: Բայց ինչ որ իրականութիւն մըն է, այդ ստուերներէն գերիվեր եւ որուն լուսաբծումն են միայն այդ ստուերները, մենք չենք տեսներ:

Այդ բարձրագոյն իրականութիւնը որ անտեսանելի է ու անծանօթ, որ կ'երեւայ մեզի մահկանացու, կորստական, անարժէք նշաններով որոնք արտաքին աշխարհին երեւոյթներն են, այդ բարձրագոյն իրականութիւնն է որ նիւթը կը կազմէ փիլիսոփայութեան, հաւատքին, մարդուն պաշտամունքին:

Այսպէս Պղատոն կուտայ մարդկութեան զգայարանքներու աշխարհին ու գաղափարներու աշխարհին զանազանութիւնը:

Երկու աշխարհ կայ, զգալի աշխարհը, որ ուրիշ բան չէ բայց եթէ ուրուականութեանց ամբողջութիւն մը, ու մտային, իմանալի աշխարհը, բարձրագոյն աշխարհը, որ մաքուր մտքին միայն կը յայտնուի, որ նիւթն է մեր պաշտամունքին ու սիրոյն:

Միայն թէ մենք խեղճ էակներ ենք ու մեր զգայարանքներուն ազդեցութիւնը մեր իմացականութեան ազդեցութենէն աւելի ուժեղ է. ասոր համար է որ բոլոր այդ երեւոյթներուն ետեւէն մեր վազքին մէջ մենք կը կորսուինք:

Ունինք մեր կիրքերը ու մեր պատրանքները, որովհետեւ մեր հոգին աստուածային ծագում ունի, աստուածներու աշխարհին մէջ է ապրած ժամանակին, յաւիտենական ու գեղեցիկ գաղափարներուն հետ: Բայց մեր հոգին ինկաւ, խեղճ մարմինի մը հետ միացաւ, ինկաւ կեանքին թշուառութեան մէջ: Այդ մարմինին մէջ մեր հոգին շատ մը զանազան կիրքերու հետ պիտի պայքարի: Մենք երեք մասերէ կը բաղկանանք. գլուխ մը, սիրտ մը ու մարմին մը ունինք ստորին պահանջներով, այնպէս որ մեր հոգին կը նմանի կառապանի մը որ թեւաւոր սայլ մը կը վարէ, սայլ մը որուն լծուած են երկու ձիեր, մին ազնուացեղ գեղեցիկ երիվար մը հնազանդ բոլոր հրամաններուն, իսկ միւսը ապուշ, յոռի ձի մը որ երբեք չի հնազանդիր, այնպէս որ խեղճ կառապանը չի կրնար միեւնոյն ընթացքով քալեցնել այս երկու տարբեր կենդանիները: Ահա թէ ինչու փիլիսոփայութիւն մը անհրաժեշտ է:

Ի՞նչպէս կարելի է պրծիլ այս կացութենէն:

Ինքնամփոփումով եւ վերյիշումով: Յիշել մեր առնոք տեսածները, քանի որ մտքերու աշխարհին մէջ ենք ապրած, աստուածներու ընկեր ենք եղած, անոնցմէ շփոթ բան մը մնացած է մեր մէջը: Ասոր համար է որ երեւոյթի մը առջեւ, օրինակ գեղեցիկ դէմքի մը առջեւ, հոգ չէ թէ շատ գեղեցիկ չըլլայ ան, բայց գեղեցիկ երեւնայ, երբոր նայինք այդ դէմքին, կը խորհինք կատարեալ գեղեցիկին վրայ:

Կեանքը, բարձրագոյն կեանքը Պղատոնի քով վերյիշում մըն է ուրեմն: Մտքին յիշումը գիտութիւնն է, սրտին յիշումը՝ սէրը:

Սիրային յուսահատութիւնը կնոջական է: Հին գրականութիւնը այդ ձեւին մէջ միայն ցոյց կուտայ մեզի: Դժբախտ այր չկայ հնութեան մէջ: Ողբերգութիւնները կնոջական ողբերով լեցուն են: Այրերը, ընդհակառակն փիլիսոփայ են: Ինչո՞ւ համար: Որովհետեւ մարդուն կնոջ հանդէպ ունեցած սէրը ամէնէն բնական, ամէնէն զգայուն եւ հետեւաբար իմանալի խոկալին ամէնէն հեռու եղողն է: Ահա թէ ինչու աւելի բնական է միմիայն փիլիսոփայութեան թեւերուն վրայ բարձրանալ գիտելով արժէքները, բնութեան գեղեցկութիւնները, գեղեցկութեան բոլոր ձեւերը, բացի կնոջ գեղեցկութենէն որ անհրաժեշտօրէն կը մղէ զգացական աշխարհին փոխանակ դարձնելու մտքի աշխարհին:

Հոյլներուն դէպի բարձրագոյն աշխարհը սլացումով է որ զգացական աշխարհը հասնի ինքն ալ ձեւափոխուելու եւ հետեւաբար կ'իրականանայ իր բաղձանքին խոկալը:

Պղատոն ամբողջութեան, ներդաշնակութեան ըմբռնումն ունի: Որ եւ է երգի մէջ թաւ ու սուր ձայները կը հակասեն իրար, ու եղանակը կը շղթայէ, կը լուծէ զանոնք, այնպէս ալ, կեանքին մէջ հակասութիւններ կան, տարրերը ներդաշնակութեան ստեղծ[...] է, ու աշխատանքը անհուն ներդաշնակութիւն մըն է որ անդադար [...] կ'ունենայ.

Պղատոն մարդկութեան համար [...] գոյուն էակներուն համար [...] զգալու ներդաշնակութիւնը [...] համար խոկալ մը իրագործեց [...] մենք մեր մարդկային փորձառութեամբ կը տեսնենք որ խոկալը [...] թիւն չունի:

Ահա գեղեցկագիտական, բարոյական ձեւը հին խոկալին:

Ա. ԱՋՆԱՒՈՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅԱՔԱՐԸ

ՄՈՆԹՐԷՕ.— Փարաւոններու մասնաւորութիւնը կարծէք կ'արտացոլայ բուրգերէն, առաջնորդելու [...] մար այսօրուան Եգիպտոսի պետական անձնաւորութիւնները դէպի [...] ջողութիւն եւ պսակումը իրենց [...] կախութեան պայքարին:

Պատմութեան մէջ չտեսնուած [...] ւոյթով մը, չլսուած վարպետութեամբ մը Եգիպտոս [...] կատարեց, անկախութեան, [...] պսակումը պիտի կազմէ «Քաղ[...] լաբիրինթոսներու ընդմէջէն: Փորձը [...] ուած է արդէն, այս քաղաքին մէ[ջ]:

Երբ յետադարձ ակնարկ մը կը [...] տենք պատմութեան վրայ [...] համար ազատագրուած ժողովուրդներու պայքարները, ամէն տեղ կ'[...] տեսած արիւն, ամերիկեան բանակ[...] րէն մինչեւ Արարատեան դաշտա[...] տերը:

Թրքական լուծէն ազատելու [...] մար՝ Հելլէնները կռուեցան [...] տարի շարունակ: Ռումանացիները, Պուլկարները եւ Սերպերը [...] րենց անկախութիւնը [...] վրայ, ռուսական բանակի [...] րուն վրայ: Մենք՝ խեղճ Հայ[երս] [...] ամենակ տարիներով կռուեցանք, [...] աւելի քան մէկ միլիոն զոհ [...] եւ տակաւին այսօր կը սպասենք [...] կախութեան, որ չի գար:

Եգիպտացիները չունեցան ոչ Մը[...] ուլիներ, անգլիական [...] այրելու համար, ոչ Գօլիֆարներ [...] մարքին վանելու համար Ալպիոնը, [...] ալ՝ մեր հերոս եւ անբախտ ֆէ[...] ներու նման քաջեր ահ ու սարսափ[ի] մէջ պահելու համար իշխողը, [...] ոչ մասնակցեցան ճակատամարտ[...] կռիւներու եւ ոչ ալ կրեցին աշխար[...] հատատան ջարդերը, բայց եւ այնպէս տիրացան կարեւորին, անկախութեան:

Իրաւ է թէ իրենց դէմ ունեցան [...] գոռոզ Անգլիան, սակայն [...] նենգամիտ Ալպիոնը, եւ որքան [...] նելու քաղաքական պայքարը, [...] ձեռքէն խլելու համար, Եգիպտ[ոսի] նման կտոր մը:

Գաղտնիք այս յաջողութեա՞ն [...] պարզ է,—

Եգիպտացիները գիտցան համախ[մ]բուիլ մէկ մարդու շուրջ եւ գոյացնել համագործակցութիւն մը, ամէն[...] միջեւ, ազգային վերածնունդի գաղափարին համար:

Այդ մարդն էր Զաղլուլ փաշան

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԶՆԿԱՅԷՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հարիւրապետ Ա. ՇԱՎԵՐՆԵԻ)

Թիֆլիսէն հասնելէս օգնական ուժերուն աւետիսը հրահրեց զինուորներուն ազգակցական ոգին. Ժամանակ շահելու համար, բանակցութիւն մը կատարուեցաւ Թուրքերուն հետ: Գնդ. Մորէլ, բանակցելու համար, Մուրատի զօրախումբին ռուս սպաները ղրկեց Թուրքերու մօտ,— Թուրքերը այնքան լեցուած էին վրէժով, որ վտանգաւոր էր ղրկել հայ սպաներ, փոյթ չէ թէ սպիտակ դրօշով: Ես ալ մաս կը կազմէի Թուրքերուն հետ բանակցող սպաներուն:

Կ'ուզէինք գիծ մը նշանակել երկու թշնամի բանակներուն միջեւ եւ կնքել ոչ-յարձակողական համաձայնագրութիւն մը: Երբ Թուրքերուն մօտ հասանք, նկատեցի որ Թուրքերը ոչ մեր կացութեան մասին լուր ունէին, ոչ ալ մեր ուժերու մասին: Թուրքերը համաձայնութիւն կը յայտնէին ամէն բանի մասին, սակայն ասիական ներդամտութեամբ մը կ'ըսէին թէ պատասխանատու չեն՝ եթէ յարձակում գործեն Քիւրտերը, որոնք կը բնակէին ստորոտներուն եւ, իրենց կողքին, որովհետեւ անոնք աւազակներ են, եւ մեզի կը ձգէին պատժել զանոնք իբրեւ աւազակ: Բայց մենք գիտէինք որ Թուրքերը իրենք զինած էին Քիւրտերը, որոնց ղեկավարներուն մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ Թուրք սպաներ: Ես անձամբ տեսայ, 21 յունուար 1918ին, երկու գիւղին մօտիկ կռիւի մը ընթացքին, թէ ինչպէս Թուրք սպայ մը յարձակողական կ'առաջնորդէր Քիւրտերը: Քիւրտերուն մէջ իր գոյութեան փաստը այն էր, որ իր դիակն ալ գտնուեցաւ սպաննուածներուն մէջ: Իր արտաքինը, իր սուրը, ինչպէս եւ շքանշանները, բացի քրտական իր համազգեստէն, ամէն բան կը մատնէր Թրք. բանակին մերձաւորութիւնը:

Մինչեւ 12 յունուար 1918, առաւել կամ նուազ չափով կեանքը խաղաղ անցաւ Երզնկայի մէջ: Մոսկուայի Հայկ. Կոմիտէն ամէն ջանք կը թափէր օգնութեան հասնելու համար հայ գաղթականներուն: Ժողովրդական ճաշի սպասարկութիւն մը ստեղծուեցաւ չքաւորներուն համար: Անոնց ճերմակեղէն եւ հագուստեղէններ կը հայթայթուէին. Այդ օրերուն, շրջակայ հայկական գիւղերու բնակչութիւնը ամբողջովին հաւաքուած էր Երզնկայի մէջ: Այնտեղ ապաստանած էին նաեւ գաղթականներ, որոնք եկած էին Թուրքերու տիրապետութեան տակ գտնուած շրջաններէ, անցնելով լեռ. ճամբաներէ: Անոնց կացութիւնը ողբերգական էր, որովհետեւ կորսնցուցած էին ամէն ինչ:

Մոսկուայի Հայոց Կոմիտէն ծանրաբեռնուած էր նոյնպէս զինուորներու կարիքները հայթայթելու պարտականութեամբ,— անոնց եւ համազգեստ ճարել: Գալով ինծի, շնորհիւ Բժ. Բաղդասարովի օժանդակութեան՝ ես ունէի ինչ որ անհրաժեշտ էր իմ զինուորներուս եւ ձիերուս համար:

Ինչպէս բոլ, Ռուսերը մեզի ձգած էին ամէնէն թշուառ եւ անկարող ձիերը, այնպէս որ կարելի չէր զանոնք գործածել ոչ միայն կռիւի համար, այլ եւ փոխադրելու համար հրետանին, նոյն իսկ 5—6 վերստ տարածութեան մը վրայ: Այդ մասին խօսեցայ Մուրատին եւ 3 օր վերջ ստացայ քիչ թէ շատ օգտագործելի անասուններ:

Բժ. Բաղդասարով եւ բոլոր անոնք որոնք կը գտնուէին Հայկ. Կոմիտէին գլուխը, այնքան ծանրաբեռնուած էին աշխատանքով, որ ժամանակ չունէին քնանալու: Երբ պէտք կ'ունենայի տեսնելու բժիշկը, ստիպողական գործի մը համար, զինք կը գտնէի զբաղած՝ նոյն իսկ ուշ գիշերով:

12 յունուարէն քանի մը օր առաջ, դարձեալ Էրզրումէն լուր կը հասնէր որ Թիֆլիսի մէջ կ'աշխատին կազմել քանի մը ջոկատներ, ինչպէս եւ այլ կարեւոր ուժեր, օգնութեան փութացնելու համար մեզի. Գնդ. Մորէլ ըսաւ ինծի որ շուտով Երզնկա պիտի հասնին հետեւակազօրաց քանի մը գումարտակ, ինչպէս եւ հրետանիի ջոկատ մը: Պէտք էր ամէն գնով պաշտպանել Երզնկան:

Թուրքերը անշարժ էին ճակատին վրայ: Մեր զինուորական պատնէշը կը գտնուէր Ջարտաքլը գիւղին մէջ, հետախօսով Երզնկայի կապուած: Քիւրտերը, ապաստանած շրջաններու մէջ, սկսած էին անհանգստութիւն պատճառել մեզի: 12—13 յունուարին կողոպտած էին մեր պարենաւորման կարաւանը, ինչպէս եւ կրակ բացած էին վիրաւորները փոխադրութեան յատուկ կառքերուն վրայ, իրենց թաքստոցներէն՝ ժայռերու ետեւ: Գիշերը անոնք կ'իջնէին մինչեւ Երզնկայի դռները եւ հրացանաձգութիւն կը կատարէին քաղաքին վրայ.

Գնդ. Մորէլ պաշարման վիճակ յայտարարեց քաղաքին մէջ. Հրահանգ ստացայ, իմ կարգիս, զինուորներս պահել միշտ պատրաստ.

14 յունուարին, Քիւրտերուն ցոյց տալու համար թէ հրետանի ունէինք, գնդ. Մորէլ հրամայեց թնդանօթաձգութեան փորձեր կատարել մեր հրետանիով: Լուր տուինք Թուրքերուն թէ թնդանօթաձգութեան փորձեր պիտի կատարուին, որպէսզի թիւրիմացութիւն չծագի: Ու դուրս ելանք Երզնկայէն, մօտաւորապէս 6 վերստ հեռանալով՝ փորձեր կատարեցինք: Մեր թնդանօթաձիգները լաւ կ'աշխատէին.

Թնդանօթաձգութեան այս փորձերուն ժամանակ էր, որ առաջին անգամ ըլլալով տեսայ Քիւրտերուն [...] գծութեան հետքերը. Երզնկայէն 5 վերստ հեռաւորութեան վրայ, [...] բարի եկեղեցիին ուշադրութիւնս [...] ւեցին եկեղեցիի մը աւերակները. Եկեղեցին քարաշէն շրջափակ մը [...] նէր: Պատին ետեւ՝ աւրօրինակ [...] մը, որուն գոյնը եւ ձեւը կարելի [...] րագրել: Զինուորներէս հարցուցի թէ ինչ բուրգ էր այս: Պատասխանեցին ինծ թէ Թուրքերու եւ Քիւրտերու կողմէ ջարդուած Հայերու գանկերու կոյտ մըն էր: Մօտենալով [...] բացայայտ տեսայ որ մարդկային գանկերու բուրգ մըն է, ճիշդ ինչպէս Վերեշ[...] պէսին «Պատերազմի [...] գանկաբուրգը»: Նմանութիւնը աւելի եւս յիշեցնելու համար [...] կարծապաշտներ [...] թռչնահաւաք [...] բոլորէն վեր եւ սկսան [...] շելով դառնալ օդին մէջ:

Թնդանօթաձգութեան փորձերէն [...] դարձին, Մուրատ իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ իր [...] մէջ թնդանօթներ ալ ունի, եւ հպարտ [...] կը զգար ինքզինք որ իր կամաւոր[ներ]ը, այսքան կարճ ժամանակի մէջ սորվեցան թնդանօթաձգութիւնը.

(3)

որուն շուրջ հաւաքուեցան թէ մասնաւորական, թէ հարուստ եւ թէ փողոցի ծէլլահը.

Ամբողջ ժողովուրդը հսկայ զանգուածով զօրավիգ հանդիսացաւ, անոր մէջ տեսնելով ազգային հերոսը։ Ամէնքն անվախօրէն էին թթու ազգայնական, աշխատեցաւ իր ըմբռնումներուն համաձայն՝ հետեւելով անոնց ամէնօրեան գծած ընդհանուր ուղեգիծին.

Եւ արդիւնքը ահա՛։ Ահա միջազգային ժողով մը կը նուիրագործէ այն անկախութիւնը ջնջելով թրքական շրջանէն մնացած առանձնաշնորհները, որոնք իրապէս անվայել էին ինքնակալ եւ անկախ երկրի մը։

Բնական է թէ առաջին առթիւ նոր պայմանները պիտի գան փոխարինել մասամբ «քափիթիւլասիոններու» առաւելութիւնները արեւմտեան պետութեանց համար։ Սակայն ժամանակի ընթացքին այս պայմաններն ալ պիտի իյնան, կը բաւէ քիչ մը համբերութիւն եւ խոհեմ դիւանագիտութիւն որոնց ապացոյցը քանիցս տուաւ Եգիպտոս։

Եգիպտահայ տեսակէտով «քափիթիւլասիոններու» ջնջումը պիտի ըլլայ մեծապէս օգտակար մեր գաղութին համար, հաւասարութիւն հաստատելով օրէնքին առջեւ Եւրոպացիին եւ տեղացիին միջեւ։

ՊԵՐՃ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՎԻԼ, 8 ապրիլ (Յառաջ).— Հանդէսի ժամանց մը ունեցաւ դաստիարակութեան մասը, ներկայ գտնուելով ցերեկոյթ-պարահանդէսին, որ սարքուած էր Համազգայինի եւ Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ մանկապարտէզին։

Հանդէսը բացաւ «Րաֆֆի» երգչախումբը «Տալուորիկ» խմբերգով, որմէ վերջ Համազգայինի ատենապետ Գ. Ց. Պօղոսեան երկու խօսքով շեշտեց կրթութեան եւ դպրոցի կարեւորութիւնը մեր մատաղ սերունդին համար որ կը ծնի ու կը ծաղկի օտար ափերու վրայ, անտեղեակ իր լեզուին եւ ազգային պատմութեան։ Հանդէսին երգեցին Տիկ. Գ. Խալիճեան, Գ. Գ. Օհանջանեան, Յ. Գոչեան եւ փոքրիկն Օր. Տագրամաճեան։ Արտասանեցին Պ. Պ. Ս. Միսաքեան, Նաւասարդեան, Ա. Միքիրեան (Խաչէն), Զ. Տէյիրմէնճեան (Մէտամ), Յ. Գոչեան, Տ. Օհանջանեան, փոքրիկներ Գ. Փափազեան եւ Օր. Շարապխանեան. նոյնպէս Գ. Վ. Տէյիրմէնճեան եւ Գ. Յ. Գոչեան «Ալ նայլոնդրուշ» դերին մէջ.

Ներկաները խանդավառուեցան, երբ հայկական պարերը սկսան երգչախումբի անդամներով, թախիծ Գ. Գարեգինի նուագին հետ, մինչ մէջ ընդ մէջ իր ֆանթէզիներով կը զուարճացնէր մեզ Գ. Կարպիս Քանթարճեան. Իսկ առանձին պարեցին Տիկ. Ք. Օհանջանեան, Օր. Գասըրճեան եւ փոքրիկներէն Օր. Թէժինա, Թորիկեան եւ Թորանեան։ Մինչ հայկական նուագախումբ, գինիի գոլորշիներուն հետ ցնդելով եւ պզտիկներու կանչն ու աղմուկը հարսանիքի մը վերածեր էին սրահը։

Երգչախումբի երկու խմբերգներ եւս եւ կը սկսի ծանօթ ճաշը եւրոպական, ուր զոյգեր իրար գտած ալ կը դառնան ու կը դառնան մինչեւ կէս գիշեր։

Գիտենք մտածել դպրոցին վրայ ամէն բանէ առաջ որ մեր յոյսն է ու մխիթարութիւնը այս օտար ու ցիրուցան վիճակին մէջ։

ՄԷՑ - ՍԷ

Ց. Գ. Սոյն հանդէսին մէջ քաշուեցաւ նաեւ «Համազգայինի» 10 հատորներուն (Արեւմտահայ Բանաստեղծներ) վիճակախաղը։ Շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 5 Մ. Ս. (Շավիլ), 25 Կիրճեան (Իսի), 27 Սերոբեան (Իսի), 30 Զօլաքեան (Իսի), 47 Նավիկեան (Շավիլ), 48 Գըլըճեան (Ալֆորվիլ), 74 Սաղաթէլեան (Շավիլ), 92 Փոյաճեան (Իսի), 94 Մ. Ս. (Շավիլ), 95 Պետեան (Շավիլ)։

Այս առթիւ նուիրատուութիւններ ալ եղան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ԳՈՐՏՕ, 7 ապրիլ.— «Արարատ» միութեան հանդէսը ի նպաստ իր դպրոցին, տեղի ունեցաւ 4 ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Բաբգէն-Շահպազ» ակումբին մէջ, Սրնօն։ Ցայտագիրը աշակերտներն եւ աշակերտուհիները կը ներկայացնէին։ Ծնողներ եւ երիտասարդներ եկած էին տեսնելու հայ փոքրիկները, թէ ինչպէս կ'արտայայտեն իրենց մայրենի բարբառը, եւ ինչպէս հայ երգը կը նկարեն։ Նաեւ քաջալերելու նիւթապէս, քանի որ միութեան միակ ապաւէնն է իր դպրոցին յարատեւութեան։

Միութեան նախագահ Գ. Ճ. Սուքիասեան քանի մը խօսքով բացատրեց թէ յաճախ կը կազմակերպուին հանդէսներ, դպրոցին եկամուտը ապահովելու համար։ Շեշտեց թէ հայ մանուկը հայ պահելու, հայ գիրը, հայ լեզուն սերցնել տալու համար ամէնէն անհրաժեշտը դպրոցն է, ուրիշ ելք չունինք։ Ապա կոչ ուղղեց ներկաներուն, որ խրախուսիչ ծնողք հոգածութեամբ հսկէ իր զաւակին հայեցի դաստիարակութեան վրայ, ճոխ գիրծ պահելու համար զայն։

Դպրոցի աշակերտները երգեցին «Աղուէս պառկեր» խմբերգը, ղեկավարութեամբ Գ. Ա. Մելքոնեանի, որ կ'ընկերակցէր ջութակով։ Ու սկսաւ արտասանութիւններու շարքը։ Լաւ առոգանութեամբ արտասանեցին ամենափոքրէն ամենամեծերը։ Մենագեցին Օր. Օր. Մաքրուհի Բարսեղեան «Աստուած են ուսին», Շ. Քէնտիրեան «Անուշ»ի երգերէն կտոր մը, նաեւ զուգերգ մը երկուքը միասին «Ահա եկաւ լուսին արթաթ»։ Ներկաներուն անակնկալ մը եղաւ, երբ հինգերորդ դասարանի աշակերտուհիներ Զ. Եղիկեան, Շ. Քէնտիրեան, Ե. Վարդանեան, Մ. Բարսեղեան եւ Վ. Իլպէկեան երկրորդ եռամսեայ քննութեան համար պատրաստած էին շարադրութիւն մը, նիւթ՝ «Գարունը», որ կարդացուեցաւ հանդէսին մէջ, մէկը միւսէն գեղեցիկ շարադրած։ Տեսնել պատանի հոգիները թէ ինչպէս թռիչք կ'առնեն բնութեան աժենալու եղանակը հարազատօրէն նկարագրելու համար։ Իրբեւ նմոյշ կ'արժէ քանի մը նախադասութիւն տալ հոս, նոյնութեամբ ... «Բոյսերը կը ծլին, ծիծեռնակները կուգան հեռու երկիրներէ եւ ծառերուն մէջ կը շինեն իրենց բոյները։ Մեղուները կ'արթննան իրենց ձմեռուան քունէն եւ կը թռին դաշտ, ծաղիկներուն հիւթը կը ծծեն որ մեղր պատրաստեն»։ Պէտք է գիտնալ որ այս տանուհիները Արարատ Միութեան դպրոցին մէջ հասակ առած են։

Միութեան կողմէ խօսեցաւ Ա. Քէնտիրեան, յիշեց թէ ինչ զոհողութիւններով դպրոցը այս մակարդակին հասաւ։ Ապա խօսքը ծնողներուն ուղղելով ըսաւ.— Քանի մեր այս թափառական կեանքին վերջ չէ տրուած, հայրական մեծ պարտականութիւն ունինք մեր զաւակներուն ուսուցանել մեր մշակոյթը, մեր պատմութիւնը եւ մեր աւանդական առաքինութիւնները, մեր կարողութեան չափ։ Գաղթաշխարհի ներկայ քաոսային վիճակին մէջ չունինք աւելի նուիրական գործ մը որքան այս փոքրիկները հայ կրթել, հայ մեծցնել եւ Հայու արիւնը տաք պահել, իրենց երակներուն մէջ։ Գ. Ա. Մելքոնեան դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիներու երկրորդ եռամսեայ քննութեան նիշերու արդիւնքը կարդաց։ Փոքր դադար մը վերջ, գիւղական տնակի մը ներքնամասը ներկայացնող երկու փարպրուած, կարծր հողէ ամաններ (կափարիչի ձեւ) աճուրդի դրուեցան։ Շահեցաւ Գ. Ս. Տէր Մարտուկեան 5 ֆրանք նուիրելով Միութեան։ Ընդհ. հասոյթ գոյացաւ 298 ֆրանք։

Ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ «Աղարակին մէջ» մանկական թատերախաղը, երգախառն։ Ներկաները մեկնեցան մանուկներուն գիլ ձայները իրենց ականջին։

Զալկարացի

ԳԻՒՂԱՐԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիացի պետական մեծ մարդը՝ Սըր Օսթին Չէմպրլէն՝ որ վերջերս մեռաւ, սովորութիւն ունէր իր գլխուն վրայ պահելու սիլինտր գլխարկը երեսփ. ժողովին ամբողջ նիստերու միջոցին։ Այն ատեն միայն քաղաքավար կերպով կը հանէր երբ իր անունը տրուէր, կամ երբ խնդիր իր նախարարական պաշտօնատան շուրջ կը դառնար։ Չէ՞ որ երկար տարիներ նախարարական պաշտօն վարած էր, մանաւանդ իբրեւ արտաքին նախարար։ Ամառնային տաք օր մը, ժողովարահը կարծես կ'եփէր, եւ Չէմպրլէն անդիւրակցարար, գրեթէ մեքենաբար սիլինտրը վար իջեցուց։ Բոլոր նայուածքները դէպի անոր կողմը դարձան։ Վարչապետ Պոլտուին, որ այդ պահուն բեմին վրայ ճառ կը խօսէր, կեցաւ եւ ինք ալ զարմանքով նայուածքը դարձուց Օսթըն Չէմպըրլէնի գանկին կողմը։ Վարչապետին այս արտասովոր նայուածքին վրայ մոռցուին նախագահն ալ իր հետաքրքրութիւնը ձուլեց բոլոր միւս երեսփոխաններուն զարմանքի տարափային կողմը։ Ի՞հ, Չէմպըրլէնի գանկը ամուրդի՞ թէ նուազուրդի ենթարկուած էր։ Օսթըն շատ ուշ իմացաւ իր մարմինին վերի մասին յարուցած հետաքրքրութիւնը, եւ յանկարծ շտապով իր սիլինտրը գլուխը դրաւ նորէն։ Եւ նիստը վերսկսաւ իր բնական ընթացքը.

ԵՌԱԳՈՅՆԻՆ ԿՈՂԸ ՈՎԿԻԱՆՈՍԷՆ ԱՆԴԻՆ

Տէր խմբագիր Յառաջի.— Ձեզ կը նամ արգիլել ինքզինքս ձեր միջոցաւ ընդհանուրին կրկնելէ բառ առ բառ, ինչ որ սիրտի տէր հայրենակից մը հեռաւոր Շիքակոյէն մասնաւոր նամակի մը մէջ գրած է զգայուն եւ միանգամայն պարզ շեշտով, որ նկարագիրն է ճշմարտութեան։ Ուրեմն թոյլ տուէք որ հոս ահա ընդօրինակեմ այդ աւելի քան վաւերական ազգայինին տողերը, որոնք թերեւս զարնացող եւ ուրացող պակասամիտները զգաստութեան առաջնորդեն։—

«Աւա՜ղ անցեալին։ Այսօր ոչ թէ եռագոյնն, այլ Զարասնճազ - Զմշկածաղ միացեալ թեմը անգամ գոյութիւն ունենալէ դադրած է։ Բայց ես ապագային համար լաւատես եմ։ Այն ազգը որ 500 տարիներու գերութենէն ազատուած, եւ 1915ի նմանը չտեսնուած զուլումներն ու կոտորածը տեսնելէ վերջ, 1918 Մայիս 28ին, փառաւոր առաւօտ մը, իր հարազատներուն արեան գնով ստեղծեց Հայաստանի կառավարութիւն մը, եւ աշխարհի հզօր ազգերու դրօշակներու կարգին, բարձրացուց նոյնքան պատկառելի եւ պաշտելի եռագոյն Ս. Դրօշակը, վստահ եղէք շատ չանցած կրկին այդ սրբազան եռագոյնը պիտի ծածանի Հայաստանի սարալանջերու գագաթին, որուն հովանիին տակ պիտի հաւաքուինք բոլորս միասին, եւ կրկին պիտի ունենանք թէ մեր թեմերը եւ թէ մեր երեսփոխանները։ Մինչ այդ՝ քիչ մը եւս համբերենք»։

Տէր խմբագիր, կարելի՞ է միթէ գրուածի տակ պահել այսպիսի բնագական տողեր, կուրծքին խորունկ ալքերէն բխած այս կենդանի յորդումը։

***

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

Կ'ըսուի թէ այրերը կիներէն նուազ ծեր կ'ապրին։ Կարծես այս խօսքին ապացոյցն է Նորմանտիա, որ քիչ մնաց պիտի կոչուէր հարիւրամեայ կիներուն երկիրը։ Արդարեւ, առնուազն մին կը հեծէ այս օրերս դէպի իր 105րդ տարին։ Ուրիշ պառաւ մը, որ պարեց իր հարիւրամեակին օրը, թեւակոխեց անցեալ օր իր 101 տարին։ Ապրիլ 7ին 100 տարեկան եղաւ ուրիշ Եւա մը։ Այս երեքին դէմ հազիւ մէկ այր կայ հարիւրամեայ։ Այս երեւոյթը պիտի շարունակէ՞ արդեօք մնալ, քանի որ կիներն ալ այրերուն պէս եւ անոնց չափ կ'աշխատին հիմա շնորհիւ ... քաղաքակրթութեան, որպէսզի երբէք մարդիկ գործ չունենան եւ կիները ողողեն աշխատանոցները։ Բայց, վերջ ի վերջոյ, ո՞վ պիտի ծնի, կամ ո՞րչափ պիտի ծնին։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ պզտիկներուն դաստիարակութեան գործը։ Մայրերը որ եւ է դեր չունի՞ն արդեօք բնատեսկան կրթութեան անունով։ Այս հարցումներու պատասխանը թող մայրերը տան։

ՄԱՄՈՒԼ

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի 22ԱՄԵԱԿԸ

«Յուսաբեր» ապրիլ 1ին փակեց իր հրատարակութեան 22ամեակը։ Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, մեր պաշտօնակիցը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Մեր օրկանը, հաւատարիմ իր սկզբնական գաղափարին, անցնող տարին ալ, ինչպէս նախընթաց տարիներուն, շարունակեց իր գործը եւ ապրեցաւ ու պայքարեցաւ իր գաղափարականին իրականացման համար։ Անիկա ծառայեց հայ ժողովուրդին, անոր շահերուն եւ ամէնէն առաջ ու ամէնէն աւելի անոր Դատին։

Իբրեւ հայութեան նուիրուած օրկան, բողոքեց ու քննադատեց, երբ շեղում ու սխալ տեսաւ. դիմակազերծ ըրաւ, երբ դիմակաւորներու հանդիպեցաւ. ոգեւորուեցաւ, երբ օգտակար, հանրօգուտ ձեռնարկներու առջեւ գտաւ ինքզինք. խրախուսեց ու խանդավառեց, երբ անկեղծ ու ժողովրդանուէր գործեր տեսաւ։

Բայց, ինչ որ ըրաւ այս բոլորին հետ եւ այս բոլորէն վեր՝ հաւատքի արծարծումն եղաւ։ Առաջին հաւատացեալներէն՝ անիկա վառ պահեց հաւատքը իր ժողովուրդին մէջ՝ հայ դատին ու հայ հայրենիքին հանդէպ։ Մնաց հաւատարիմ ու հարազատ իր կուսակցութեան, որ հայ ժողովուրդին դատին դրօշակիրը, անոր հայրենաշունչ ոգին աւանդն է։ Կանթեղակիր առաջնորդը այն թափառական ու ազատատենչ ժողովուրդին, որ դարերէ ի վեր կը պայքարի իր ազատ հայրենիքին տիրանալու եւ իրագործելու համար իր հզօր ու ազատ նախահայրերու երազը, յանուն խաղաղ, ստեղծագործ ու արդար աշխատանքի։

Ըրինք՝ ինչ որ հնար էր, մեզի տրուած պայմաններուն մէջ։ Դժգոհ ենք մեզմէ, ոչ թէ որովհետեւ չուզեցինք աւելին ընել, այլ որովհետեւ չկրցանք աւելին ընել. կեանքն ու պայմանները թոյլ չտուին։ Զոհողութեան ոգին չէ որ պակսեցաւ մեզի, այլ մեր բաղձանքներուն համազօր միջոցը միայն։

Բայց, այս ակամայ դժգոհութեան հետ, գոհունակութեան անկեղծ խօսք ունինք մեր հեռաւոր ու մօտաւոր ընթերցողներուն, մեր ժողովուրդին համար. մեր ընկերներուն, մեր բարեկամներուն համար, որոնք իրենց քաջալերանքովը, զոհաբերութեամբը, նամակներովը ոգեւորեցին մեզ եւ հնարաւորութիւն տուին ոգիի վերածելու նիւթը. նիւթը՝ որ արդէն իսկ ոգիի վերածուած ղրկուեցաւ մեզի, եւ ոչ թէ իբրեւ ցամաք ապրանք ու առեւտրական հաշուեկշիռ։

Այս տողերը թող մեր սրտագին խօսքը, շնորհակալիքը կազմեն բոլոր այն հայրենասէր ու հայրենապաշտ Հայերուն, որոնք օտարութեան մէջ, մեզի հետ միասին, կը ջանան վառ պահել հայ մշակոյթի ու լեզուի կանթեղը, հայ հայրենիքի ու անոր դատին հանդէպ հաւատքը։

Գիտենք մեր թերիները, մեր տկարութիւնները՝ որպէս մեծ ժողովուրդի մը ու անոր արիւնոտ դատին նուիրուած օրկան. գիտենք թէ ինչ որ կ'ընենք՝ հազիւ թէ կաթիլ մը ցօղ ըլլայ մեր ժողովուրդի բոցավառ սրտին համար։ Բայց, եթէ քիչ կ'իրագործենք, կը բաղձանք շատը, ու կ'աշխատինք աւելիին համար։ Այս է մեր միակ սփոփանքը եւ այս պիտի ըլլայ մեր գոյութեան միակ արդարացումը։ Ո՞վ կը թէ աւելին տրուէր մեզի եւ աւելին, կրկնապատիկը, տասնապատիկը պահանջուէր։ Հանրային օրկան մը հանրային, միահաղոյն ջանքերով միայն կրնայ է արդիւնաւորել։ Հարստութիւն չենք ու դեր զիջել. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս իր բոլոր օրկանները, երբեք հետապնդած չեն հարստութիւնը։ Բայց, կ'ուզենք որ հարուստ ըլլանք, աւելի հարուստ դարձնելու համար թերթը, աւելի հարազատ ու համապատասխան պատկերը քաղաքականի այն մեծ կազմակերպութեան, որ ամէնէն հարստութիւն ունի ազգային ու շքեղ այս օրերուն, որ միակ հաւատաւորը մնացած է հայ ժողովուրդի վաղուան ճակատագրին հանդէպ»։

ԵՓՐԱՏ, (քաղաքական թէ. «Եփրատ» լրագրին)։ Խմբագիր՝ Ա. Շաքլեան։ Գրական բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ։ Գին 2 ֆրանք։ Հալէպ։

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հոկտ.-դեկտեմբեր 1936, թիւ 10—12։ Տարեկան բաժնեգին 1 անգլ. ոսկի։ Հասցէ.— Mechitharistengasse 4, Vienne, (Autriche).

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԵԼԻ ԱՇԽԱՐՀԻ, ամսագիր (համագրութեան համաշխարհային շարժման) Ա. տարի թիւ 1։ Պատկերազարդ, 32 էջ։ Խմբագիր հրատարակիչ Գէորգ Մեսրոպ։ Տարեկան բաժնեգին 3 տոլար։ Հասցէ.— Տիկին Շաքէ Մեսրոպ, Փաւլովօ, Սոֆիա, (Պուլկարիա)։

ԾԻԾԱՂ

Երբ Թիւլիէօ կարտինալ ձեռնադրուեցաւ, իր կառապի թշնամիներէն աբբայ մը ըսած է.

— Ինչ հակառակ բաներ տեղի կ'ունենան աշխարհիս վրայ։ Սանձօք աւազակն էր որ խաչին վրայ կախուեցաւ, մինչ այսօր խաչն է որ կը կախեն աւազակին վրայ ..

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (249)

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Սոնիան ի զուր կը փորձէր ջոկել Վահէն սեղանի շուրջ հաւաքուած երիտասարդներու մէջէն։ Բոլորն ալ հասակակից մարդիկ էին, բացի Գիծայէն, որ ալեխառն մազ ու մօրուքով քառասունը անցած մարդ մըն էր։ Լեռնական Շատախցիներու գոյնզգոյն շորեր հագած՝ բոլորն ալ մազ ու մօրուքը իրար անցած, քօլօզներու շուրջ փաթթուած փուշիներու ծայրերը դէմքերնուն վերի մասը ծածկած, իրարմէ շատ մեծ տարբերութիւն չունէին.

Սոնիան սեղանի շուրջը մէկ երկու անգամ դառնալով երբ համոզուեցաւ, որ այդ պայմաններուն մէջ պիտի չկրնայ ճանչնալ Վահէն, մօտեցաւ Գարեգինին, որ առանձնակի նստած՝ գիրք մը կը թղթատէր, ու խնդրեց, որ զինքը Վահէին ծանօթացնէ։

— Ուրախութեամբ, բայց կարծեմ դուք ծանօթ էիք։

— Այո, անգամ մը հանդիպած եմ, բայց հիմա՝ այս շորերով շատ կը դժուարանամ ...

Ինչպէս իր տեղին ըսեր էինք, Եղիշէն Սոնիային պատմած էր Վարդանի վերջին երեք չորս ամիսներու պատմութիւնը, մինչեւ անոր ենթադրեալ մահը։ Եղիշէն բնականաբար բազմաթիւ անգամներ խօսած էր Վահէի մասին, որ այնքան մեծ ազդեցութիւն թողած էր Վարդանի վրայ, անոր կեանքը նոր ուղղութեամբ մը առաջնորդելով։

Վահէի ներկայութիւնը, նորէն անոր հանդիպելու գաղափարը զարմանալի կերպով յուզած էր Սոնիան։ Վահէն թէեւ օտարական մը, հազիւ անցողական ծանօթութեամբ մը կապուած, բայց առէկ շատ աւելի բան մըն էր Սոնիային համար։ Ան Վարդանի ընկերն էր, վերջին օրերու գործակիցը։

Երբ Գարեգինի հետ մօտեցաւ սեղանին, Սոնիան սաստիկ յուզուած էր։ Այդ հանդիպումը լեցուցեր էր հոգին Վարդանով, որ մեղմ ցաւի մը նման անվերջ կը մխար սրտին մէջ։

— Վահէ՛, — ըսաւ Գարեգինը ձեռքը դնելով նստողներէն մէկուն ուսին. — հին ծանօթ մը ... Օր. Սոնիա Ասլանով։

Վահէն կիսովին ետ դարձած էր, երբ Գարեգինը ձեռքը անոր ուսին դրաւ։ Բայց երբ այդ ծանօթ անունը լսեց, յանկարծ թէյի բաժակը ձեռքէն ինկաւ յատակի վրայ։ Ոտքի ցատկեց ու առանց բառ մը արտասանել կարենալու՝ ապշանքով աղջկան կը նայէր, որ ձեռքը իրեն երկնցուցած՝ տխրօրէն կը ժպտէր.

— Բոլորովին անսպասելի հանդիպում մը, պարոն Վահէ ..

Վահէն աչքերը խոշոր խոշոր բացած՝ զարմանքով կը նայէր Սոնիային։ Եթէ յանկարծ կայծակ մը իյնար սեղանին վրայ, այն տպաւորութիւնը պիտի չընէր՝ ինչ որ ըրին այդ զոյգ մը մեղմօրէն ժպտացող աչքերը։

— Գիտեմ, որ չէիք սպասեր ...

— Կը խոստովանիմ ... դժուար էր սպասել ... բայց շատ ուրախ եմ, — հազիւ կրցաւ կակազել Վահէն։

— Դժուար է հաւատալ, թէկուզ սեփական աչքերու, տխրօրէն ժպտեցաւ Սոնիան,— ձեզ շատ բարեւներ բերած եմ ձեր ընկերներէն

— Այո՞։

Վահէն առջի մէկ երկու րոպէի զարմանքէն սթափած ինքզինքը հաւաքեց։

— Մասնաւորապէս Արսէնեաններէն, որոնք այնքան յաճախ ձեր մասին կը խօսէին։

— Այո, ի՞նչպէս են տիկինը, պարոն Ալտոր, Եղիշէն .

— Լա՛ւ, որքան որ այդ պայմաններու մէջ կրնան ըլլալ,—Սոնիայի դէմքին տխուր ժպիտ մը երեւցաւ,— Թերեւս չէք գիտեր, թէ փոխադրուած են Երեւան։

— Այդ մասին վերջերս լսեցի։ Տիկին Արսէնեանը .

— Բոլորովին պառաւած է։ Վարդանի անժամանակ մահը,— հոս Սոնիայի ձայնը խզուեցաւ, բայց անմիջապէս ինքզինք զսպելով շարունակեց,— Վարդանի եղերական վախճանը խորտակեց խեղճ կինը։ Այժմ սպիտակած մազերով պառաւ մըն է, որ ժամերով անշարժ կը նստի, առանց բառ մը արտասանելու եւ մինչեւ հիմա առանց արցունքի չի կրնար յիշել զաւկի անունը, թէեւ չորս տարիէն աւելի անցեր է այդ դէպքէն։ Պարոն Ալտոր աւելի լաւ տարաւ այդ հարուածը, թէեւ սկզբնական ամիսներուն ցաւէ տակ ընկճուած՝ չըմեր էր ..

Վահէն ծանր մտքերով տարուած՝ հազիւ թէ մտիկ կ'ընէր Սոնիային։ Որտեղէ՞ն որա՞ն. Սոնիան յանկարծ մէջտեղ կ'ելլէր. Վահէն ամէն բան կրնար երեւակայել, բայց որ Սոնիա Ասլանով՝ Պետը Կարպովիչ Ասլանովի մէկ հատիկ աղջիկը Վանի նման հեռաւոր գաւառ մը գայ, ժողովուրդին ծառայելու. չէ, այդ արդէն իր երեւակայութեան սահմանէն դուրս էր։

Վահէն անգիտակցօրէն սկսաւ խաղալ Խաղախի ոսկեթել ծոպին հետ, մինչ միտքը բոլորովին ուրիշ ուղղութեամբ կը գործէր։ Վահէն կը մտածէր, թէ Սոնիայի անսպասելի երեւումը ի՞նչպէս պիտի անդրադառնար Լեւոնի վրայ։ Վահէն Լեւոնի միակ սրտակից ընկերն էր, ծանօթ էր անոր հոգեկան ապրումներուն, անոր անհուն տառապանքին։ Եթէ Լեւոնը չըճանաչող ընկերները կրնային խորհիլ, անոր մարմարի նման պաղ դէմքէն, բայց Վահէի համար անոր հոգեկան վիճակը շատ պարզ էր։ Լեւոնը քողազերծ ըրած էր սիրտը եւ ցուցուցած Վահէին սրտի վէրքերը, որոնք դեռ շատ թարմ էին, ու կարծես երբեք պիտի չսպիանային։ Վահէն այդ պահուն գրեթէ թշնամական տրամադրութիւն մը կը զգար Սոնիայի հանդէպ։ Ինչո՞ւ եկած էր այդ աղջիկը։ Մի՞թէ անոր պատճառով Լեւոնի տառապանքը բաւական չէր եղած։

Լեւոնը ի՞նչպէս պիտի հանդիպէր Սոնիային, այս միտքը հանելուկային անորոշութիւն մը ունէր Վահէի համար։ Անհրաժեշտ էր Լեւոնը նախապատրաստել երկուքի հանդիպումէն առաջ, մտածեց Վահէն, պէտք էր ինք նախօրօք խօսէր Լեւոնի հետ։

— Այդ զգեստներով ձեզ ճանչնալը շատ դժուար է,— խուզարկու հայեացքով մը ոտքէն մինչեւ գլուխ չափչփելով ըսաւ Սոնիան

— Այո, բայց մենք այլ եւս Կովկասի մէջ չենք. որքան քիչ մարդ ճանչնայ մեզ՝ այնքան լաւ։

Բժշկապետ Զախարովը, բժիշկ Պաւլովը եւ տիկին Աւետեանը մօտենալով ծանօթացան Վահէի հետ, որու մասին այնքա՜ն լսած էին։ Աշխոյժ խօսակցութիւն մը ծայր տուաւ։ Զինուորներէն շատեր, որոնք պաշտօնութիւն ըրած էին, քաշուեցան կողքի սենեակը հանգստանալու։

Վանքի հօտաղ Մարտօն, որ ծանօթ էր բոլոր յեղափոխական ղեկավարներուն հետ, ինքն ալ կամաւոր մը, ատէկ դուրս կուգար սենեակէն, մինչեւ վանքի դարպասը կ'երթար՝ Լեւոնի ճամբան սպասելով։ Դուրսը ոչ մարդ կար, ոչ մարդասան, միայն կատաղութեան հասած սուլեցող քամի մը եւ օդին մէջ բարձրացած ձիւնի սիւներ, որոնք պտոյտ գալով կը զարնուէին վանքի պարիսպին։

Ի զուր Մարտօ երկու անգամ ալ նորոգեց սամավարը՝ Լեւոնի խումբը չերեւցաւ։ Վաղուց ժամը տասնմէկը անցած էր։ Որքան ժամանակը կ'առաջանար, այնքան ներկաներու ուրախ տրամադրութիւնը կ'իջնար։ Հետզհետէ խօսակցութիւնը դադրեցաւ, եւ ատեն մը եղաւ, երբ քառորդ ժամու մը չափ ոչ ոք բերանը բացաւ. ամէն մէկը ինքն իր մէջ ամփոփուած՝ լռելեայն կը մտածէր։ Անշուշտ շատ ալ հաճելի մտքերով չէին տարուած. մռայլ դէմքերով, յօնքերը կիտած կը մտածէին այդ պահուն դուրսը գտնուող ընկերներու մասին։ Դուրսը գտնուելու գաղափարն իսկ բաւական էր, որ մարդու արիւնը սառեցնէր, ուր մնաց իրապէս կատաղած քամիի մը առջեւ գտնուիլը, որ դանակի նման կը կտրէր։

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

Այդ շրջանակին մէջ, հանդարտ եւ անդորր աշխատող մեր հայրենակիցները որ եւ է անակնկալէ պաշտպանելու համար, սովորական վարչային եւ ոստիկանական միջոցներէ զատ, մասնաւոր կարգադրութիւններ ալ ըրինք ։

Որոշեցինք մեր զօրաբաժիններէն մին, պահեստիններովը միասին, ամենալեցուն թիւին բարձրացնել ու եւ է հաւանական պատահարի առաջքը առնելու համար.

Այս նպատակով, մէկ շաբաթ առաջ, մեր կանչած պահեստինները այժմ իրենց տեղը հասած ըլլալով, այդ շրջանի զինուորական կացութիւնը մեծապէս ամրապնդուած է ։

Մէկ կողմէ, երբ պահեստիներու այս կերպ սահմանափակ զօրակոչի պարագան բացատրելով Ազգ. Մեծ Ժողովը տեղեակ կը պահենք մեր ձեռք առած միջոցներուն մասին, միւս կողմէ բացայայտօրէն իրազեկ դարձուցած կ՚ըլլանք հանրութիւնը ։

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, մեր հարաւի սահմանին միւս կողմը ուրիշ հրոսախումբեր ալ կազմուած են եւ կամ կազմուելու վրայ ։

Այդ պատրաստութեանց եւ դէպքերուն հանդամանքը ինչ որ ալ եղած ըլլայ, ԲԱՑԱՐՁԱԿ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՄԲ կրնամ յայտարարել Ազգ. Մեծ Ժողովին եւ մեր մեծ ազգին առջեւ, թէ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵԼԱՊԷՍ ՏԷՐ ԵՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ (ծափեր) ։

Ֆրանքը իր բնական վիճակը պիտի գտնէ

Ելմտական նախարար Պ. Վէնսան Օրիօլ պատասխանելով Լոնտոնի սեղանաւորական մեծ օրկանին՝ « Ֆինէնշըլ Նիւզ»ի հարցումներուն, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի ձգէ որ Ֆրանքը իր բնական մակարդակը գտնէ դրամական օրէնքով որոշուած երկու սահմաններուն միջեւ ։ «Բայց ես կը շարունակեմ հաւատալ թէ բոլոր դրամները երբ կանուխէն եւ միաժամանակ հաստատուն վիճակ մը ստանան, այդ պարագան մեծապէս պիտի նպաստէ տնտեսական վերելքին, փարատելով դրամական անստուգութիւնը »:

Նախարարը հերքեց այն ենթադրութիւնը թէ ճնշում կը գործադրուի Ֆրանքին վրայ. Ցետոյ հաւաստեց թէ կարելի է Ֆրանսայի ելեւմուտքը հաւասարակշռել Ֆրանքի ներկայ մակարդակով. սակայն հաւասարակշռութիւնը կրնայ իրագործուիլ, եթէ չարունակուի տնտեսական վերակենդանացումը: Ինչ լաւատես է այս մասին ։

Յեղափոխական դրօշներ Ցուցահանդէսին մէջ

Աջակողմեան թերթերը դառնութեամբ գրել կուտան թէ կիրակի օր կարմիր դրօշներ պարզուած են ցուցահանդէսի շինութեանց մէջ, մէկ անկիւնը եռագոյն մը տեղաւորուած: Այս դրօշներէն մէկը վար առած ատեն, հրշէջ սպայ մը ինկած եւ վիրաւորուած է: Բայց երկուշաբթի առտու դրօշը նորէն պարզուած է ։ Կ՚ըսուի թէ ոստիկանութիւնը իրաւունք չունի ներս մտնելու եւ արգիլելու այս տարօրինակ դրօշազարդումները, իսկ ցուցահանդէսին պատասխանատու վարիչները վերապահ դիրք մը բռնած են, վախնալով որ գործադուլ կը պատահի, եթէ վճռական միջոցներ ձեռք առնեն ։

« Թան » եւ ուրիշ թերթեր գրել կուտան թէ այս դէպքերը կը վնասեն ցուցահանդէսին յաջողութեան, ծանր տպաւորութիւն գործելով արտասահմանի մէջ։

*** Անցեալ ուրբաթ եռագոյն մը պարզուած էր Նախկին Թրոքատերոյի կեդրոնին վրայ, վրան՝ ընկերվարական, արմատական եւ համայնավար խորհրդանշանները բարդուած: Իրիկունը վար առնուեցաւ, սակայն կիրակի առտու նորէն պարզուած էր, նորէն վար առնուելու համար: Նոյն գործողութիւնը կատարուեցաւ երկուշաբթի օրն ալ, մինչեւ իրիկուն, երբ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը միջամտեց: Այս կազմակերպութեան գործադիր մարմինը առջի օրուան նիստին մէջ երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը ղրկեց, որ պէտք ցուցահանդէսի բանուորներուն յանձնարարեն չպարզել այնպիսի դրօշներ որոնք կը խրտչեցնեն հանրային կարծիքը ։

1917ին հրատարակուած ոստիկանական հրամանագիր մը կ՚արգիլէ որ եւ է տարբեր խորհրդանշան աւելցնել ազգային դրօշին վրայ ։

Եգիպտոսի «Գափիթիւլասիօն»ներու ժողովը

Ինչպէս գրած էինք երէկ, երկուշաբթի օր բացուեցաւ Եգիպտոսի «Գափիթիւլասիօն»ներու խորհրդաժողովը, Մոնթրէօ (Զուիցերիա), ճիշդ այն սրահին մէջ ուր անցեալ տարի ամառը գումարուած էր Նեղուցներու խորհրդաժողովը: Բացման ճառը խօսեցաւ Պ. Մոթա, Զուիցերիոյ նախագահը, բացատրելով թէ 1936 օգոստոս 26ի դաշնագիրը վերջնապէս հաստատած ըլլալով Եգիպտոսի անկախութիւնը, անհրաժեշտ է վերացնել օտարականներու վայելած առանձնաշնորհները (Գափիթիւլասիօն): Նահաս փաշա, Եգիպտոսի վարչապետը եւ պատուիրակութեան նախագահը, խնդրեց հաւանիլ առանձնաշնորհներու ջնջումին, թէ դատական եւ թէ հարկային տեսակէտով. պահանջեց անմիջապէս ջնջել հիւպատոսներու դատական իրաւասութիւնը եւ օտարականները աւելցել ապա համարելու օրէնքը, բայց հաւանեցաւ որ ատեն մը եւս շարունակուին խառն դատարանները, մինչեւ վերջնական կարգադրութիւն: Ֆրանսայի պատուիրակին առաջարկութեամբ, ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Նահաս փաշա: Անմիջապէս յանձնախումբեր կազմուեցան, զանազան հարցեր ուսումնասիրելու համար: Կը յուսացուի երկու շաբաթէն վերջացնել աշխատանքները ։

Սպանիոյ պատերազմը եւ Անգլիոյ նաւերը

Անգլիական կառավարութիւնը լուրջ մտահոգութեան մատնուած է, իր առեւտրական նաւերուն պաշտպանութեան համար: Երեսփ. Ժողովին երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, վարչապետը պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, յայտարարեց թէ բրիտանական նաւերը պիտի պաշտպանուին բաց ծովուն վրայ. Բայց, յանձնարարեց որ անգլիական նաւերը զգուշանան Սպանիոյ ներքին ջուրերէն, ուր դէպքեր կրնան պատահիլ: Զօր. Ֆրանքօ կը սպառնայ պաշարել Պիլպաօն, նոյնիսկ աչք առնելով միջադէպ մը՝ Անգլիոյ հետ: Այս սպառնալութեան վրայ, անգլիական կառավարութիւնը կ՚ընդունի պաշարումը, առանց ճանչնալու Ֆրանքոյի պատերազմիկի հանգամանքը: Այս որոշումը տրուած էր Նախարարական խորհուրդի կիրակի օրուան արտակարգ ժողովին մէջ

Արտաքին նախարար Պ. Իտըն նոյն իրիկունը ճառ մը խօսելով Լիվրփուլի մէջ, անգամ մը եւս շեշտեց թէ անհրաժեշտ է կառչած մնալ ոչ - միջամտութեան քաղաքականութեան ։

*** Կռիւները կը շարունակուին Մատրիտի եւ Քորտովայի ճակատներուն վրայ: Այս վերջին ճակատին վրայ (հարաւ) 15.000 հանրապետական զօրքեր նոր յարձակողականի մը ձեռնարկեցին, առաջնորդութեամբ միջազգային վաշտերու ։

Աշխատանքի Դաշնակցութեան ժողովը

Աշխատանքի Դաշնակցութեան ազգ. կոմիտէն ժողով գումարեց առջի օր, եւ քննեց շարք մը տնտեսական հարցեր ։ Ընդհ. քարտուղար Պ. Լէօն Ժուհօ այս առթիւ բացատրեց թէ անհրաժեշտ է գործադուլները նախապէս հաղորդել շրջաններու մասնաճիւղերուն եւ ոչ թէ հաչակել տեղի - անտեղի եւ ամէն վայրկեան. այլապէս բանուորները իրաւունք պիտի չունենան դաշնակցային համերաշխութեան:«Ամէն համերաշխութիւն պատասխանատուութիւն եւ կարգապահութիւն կ՚ենթադրէ »:

Պ. Ժուհօ ցաւ յայտնեց որ կը ձգձգուին հանրօգուտ շինութիւնները, մինչդեռ մէկ միլիառ 500 միլիոն Ֆրանք տրամադրուած էր 1936ին:

Ժողովականներէն մէկը դիտել տուաւ թէ ատենին աշխատաւորները գրկուած ըլլալով վճարովի արձակուրդէ եւ ուրիշ իրաւունքներէ, կը շահագործուին վարպետներու կողմէ: Շատեր իրենց արհեստանոցները կը գոցեն եւ տուներու մէջ կատարել կուտան գործերը, աւելի չնչին գանելով ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէի ընկերաթամակրական դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ, 16 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Զարգարեան գրադարանը, 181 փուռ Լաֆայէթ: Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ—ԲԻՒԶԱՆԴ, Նիւթ՝ «Նոր օրերու Հայ թերթեր ...»: կը ցուցաբերուին ընկերներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը 16 Ապրիլ, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին իր ակումբին մէջ:

Շնորհակալիք

Այրի Տիկին Մարտիկեան եւ զաւակները, փայլեան եւ գալայճեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, փեսային եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 10ին

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ այսօր, չորեքշաբթի 14 Ապրիլ ժամը 21ին, Ecole des Langues Orientales-ի մէջ, 2 rue de Lille, Paris.

Դասախօս՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայ ազատագրական շարժման ծագումը:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ԱՊՐԻԼ JEUDI 15 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3396

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇՔԱԽՈՒՄԲ ՄԸ՝ ՓՇՈՒՐ ՓՇՈՒՐ...

Արդարութեան պարտք մը,— Աւենէ մը ի վեր աւելի շուտ եւ կանոնաւոր կը ստանանք Երեւանի թերթերը։

Ապրիլ 3էն ստացեր էինք մարտ 5 — 22։ Երէկ ստացանք մարտ 23էն ապրիլ 3,— կը նշանակէ վերջինը՝ տասը օրէն. ինչ որ մեծ բարեփոխում է, բաղդատելով անցեալին հետ։

Արդեօք անո՞ր համար որ գէշ լուրը շուտ կը հասնի, ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը.

Արդարեւ, այս նոր թիւերն ալ կը յորդին «հակայեղափոխական - տրոցկիստական — դաշնակցական - նացիոնալիստական» պատմութիւններով։ Նորէն «երկերեսանի սրիկաներ եւ դաւաճաններ», բոլորն ալ՝ հին շքախումբէն։

Այսպէս, ապրիլ 2ի թիւէն կ'իմանանք թէ մարտ 23էն 27 տեղի ունեցած է Հայաստանի բոլշեւիկեան կուսակցութեան Երեւանի «ակտիվ»ի ժողովը, մասնակցութեամբ՝ «հազարէն աւելի ընկերներու»։ Այս առթիւ կը զեկուցանէ կեդր. կոմիտէին քարտուղար, Ամատունի եւ կ'ողբա՛յ, Սթալինը օգնութեան կանչելով.

— «Ի՞նչպէս կարող էր պատահել, որ մենք, բոլշեւիկներս, մեզանից առանձնապէս նրանք, ում կուսակցութիւնը վստահել է ղեկավարութիւնը — ղեկավար կուսակցական աշխատողներս, կոյր գտնուեցինք, չնկատեցինք այնպիսի ոխերիմ թշնամիների ու դաւաճանների, ինչպիսիք են Դ. Շահվերդեանը, Ա. Երզնկեանը, Ս. Փիրումովը, Դ. Սիմոնեանը եւ ուրիշները։ Մենք, ղեկավար աշխատողներս, ոչ միայն չէինք նկատել նրանց, չնայած Համ. Կ. (բ) Կ. Կենտկոմի եւ անձամբ ընկեր Ստալինի կողմից եղած մի ամբողջ շարք նախազգուշացումներին, այլեւ նոյնիսկ օգնում էինք այդ երդուեալ սրիկաներին սողոսկելու պատասխանատու փոստեր (պաշտօններ)։

Եւ բանը միայն այն չէ, որ կուսակցական կազմակերպութիւնը գլուխն էր գտնուել երկերեսանի խանջեանը, որը գերի էր ընկել Դաշնակների ու Ռամկավարների ձեռքը, որն ամբողջապէս անձնատուր էր եղել նրանց։ Բայց չէ՞ որ նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ յանցանքի վրայ բռնուած, մերկացուած դաւաճանն ինքնասպանութիւն գործեց, մենք չկարողացանք անմիջապէս անել բոլոր անհրաժեշտ հետեւութիւնները, — հակայեղափոխական, նացիոնալիստների - տրոցկիստների մի խումբ, նրանցից առաւել ոխերիմները, մինչեւ վերջին ժամանակներս մնում էին չմերկացուած, նրանք անցել էին կուսակցական փաստաթղթերի ստուգումն ու փոխանակումը»։ (2 ապրիլ)։

Շարունակելով իր «մերկացումները», կեդր. կոմիտէին քարտուղարը կ'երթայ կուգայ եւ միշտ կը թուէ «անձնասպան» Խանջեանը, անոր հետ ալ՝ Ս. Տէր Գաբրիէլեանը, որոնց հովանաւորութեան տակ, «ազ — կուլակային պրակտիկան» մեծ վնասներ պատճառեր է Հայաստանի գիւղերուն, 1932 – 33ին։

Զեկուցումէն վերջը կատարուած վիճաբանութեանց ընթացքին, սեւ ցանկը կ'անցնի նոր երեւելի մը, Ռ. Դաշտոյեան, իր խսկ խօսքերով. «Նա վերջնականապէս բացայայտուեց իբրեւ մերկապարանոց օպորտունիստ, միանգամայն կորցրած իր կոմունիստական կերպարանքը»։

Նոյն զեկուցման առթիւ, «Խ. Հայաստան»ը խմբագրական մը թխելով, կ'ազգարարէ կրկին եւ կրկին.

... Հակայեղափոխական - նացիոնալիստական բուրժուազիայի գործակալը դարձած Ա. Խանջեանը կարողացել էր երկար ժամանակ մնալ չմերկացուած, եւ քողարկելով ու հովանաւորելով հակայեղափոխական - տրոցկիստական - դաշնակցական - նացիոնալիստական տարրերին, պահել նրանց կուսակցութեան մէջ եւ տեղադրել ղեկավար պոստերում։ Բանւոր դասակարգի այնպիսի ոխերիմ ու չարանենգ թշնամիներ, որպիսիք են տրոցկիստների հետ սերտօրէն միահիւսուած հակայեղափոխական նացիոնալիստ Ար. Երզնկեանը, Դր. Սիմոնեանը, Դ. Շահվերդեանը, Ա. Բակունցը եւ այլ սրիկաները տարիներ շարունակ կարողացել են թագնուած մնալ կուսակցութեան մէջ եւ որպէս ֆաշիստական դաշնակցական կուսակցութեան գործակալներ, իրենց հակայեղափոխական լրտեսական գործը կատարել, միայն շնորհիւ նրա, որ մենք անհրաժեշտ եզրակացութիւններ չէինք արել Համ Կ (բ) Կ Կենտկոմի, ընկեր Ստալինի բազմիցս արած ցուցումներից՝ յեղափոխական զգաստութեան, յարձակողական բոլշեւիկեան զգաստութեան բարձրացման մասին»։ (3 ապրիլ)։

Խմբագրական մըն ալ՝ նախորդ օրը գրած էր, ապրիլ 2ին, միեւնոյն բովանդակութեամբ, եւ միշտ կրկնելով նոյն անուններն ու բառերը, տեղ տեղ աւելի գունաւորելով զանոնք, — «Մեր կուսակցութեան եւ հայ ժողովրդի ամենաոխերիմ թշնամիները, երկերեսանի դաւաճան խանջեանի ամենամօտիկ գործակալները՝ Ա. Երզնկեանը, Դ. Շահվերդեանը, Դ. Սիմոնեանը, Ն. Ստեփանեանը, Ա. Բակունց եւ ուրիշները,— Դաշնակների եւ Ռամկավարների կուսակցութեան այդ ուղղակի գործակալները» եւն.։

Ահա, ուրեմն, փշուր փշուր կը փլի, կը տարտղնուի եթէ ոչ ամբողջ սերունդ մը, գոնէ շքախումբ մը, որ դեռ երէկ աշխարհի առջեւ կը ներկայանար իբրեւ Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան ղեկավարութիւնը, զանազան ճակատներու վրայ։

Դեռ պէտք է շարունակել պրպտումները, պէտք է ծայրէ ծայր կարդալ «Խ. Հայաստան»ը, խմբագրական թէ զեկուցում, ժողովի նկարագրութիւն թէ յօդուած, եթէ կ'ուզենք լրիւ ներկայացնել ամբողջ փլուզումը։

Դեռ պէտք է համրել շրջաններու, կուսակցական եւ վարչական մարմիններու մէջ եղած մերկացումները, փոխադարձ մատնութիւնները, ստուգումներն ու վտարումները, որոնք այլապէս շահեկան պատկեր մը կը պարզեն։

Շ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մարտ 24ի թիւէն կը տեղեկանանք թէ Հայաստանի խորհուրդներու արտակարգ 9րդ համագումարը մարտ 23ին հաստատած է նոր սահմանադրութիւնը, «խմբագրական յանձնաժողովի ներկայացրած խմբագրութեամբ»։

Համագումարը միեւնոյնատեն որոշած է յանձնարարել Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին՝ մշակել եւ հաստատել Գերագոյն Խորհուրդի ընտրութեան կանոնագիրը, ինչպէս եւ սահմանել ընտրութեանց թուականը։

Այս առթիւ համագումարը փառաբանութեան եւ երախտագիտութեան հեռագիրներ ուղղած է Սթալինի եւ Բերիայի։

«ԴԱՒԱՃԱՆ»ՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԸ Կ'ԵՐԿԱՐԻ

«Խ. Հայաստան»ի ապրիլ 2ի թիւին մէջ հրատարակուած է կեդր. կոմիտէի քարտուղարին՝ Ամատունիի մէկ զեկուցումը, ուր «ոխերիմ թշնամիներ եւ դաւաճաններ» Դ. Շահվերդեանի, Ա. Երզնկեանի, Դ. Սիմոնեանի եւ ուրիշներու կարգին կը յիշուի նոր անուն մը, Ս. Փիրումով (Փարիզի խորհրդային ներկայացուցչութեան երբեմնի պաշտօնեան)։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ե՞րբ պիտի բացուի Ցուցահանդէսը

[illegible] թերթերը կը կարծեն թէ [illegible] ցումը [illegible] 15ին։ Առեւտրական նախարարութիւնը ցեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ մինչեւ հիմա փոփոխութիւն կատարուած չէ բացման թուականի մասին, բայց թէ կառավարութիւնը քանի մը օրէն պաշտօնապէս պիտի յայտարարէ բուն թուականը.

[illegible] կը համարուի ոչ միայն [illegible] յապաղումը, [illegible] ցերուներէն [illegible] պիտի չկրնան գալ [illegible] թաղաւորին թագադրութեան պատճառով։

Ֆրանսայի ընկերվարականները պիտի վտարուի՞ն

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. խորհուրդը, որ կը [illegible] ակարգին վրայ ունի ծանրակշիռ հարց մը. [illegible] րու վտարման խնդիրը։ Ասոնց գլուխը կը գտնուի Մառսօ Փիվէր, որ թերթ մըն ալ կը հրատարակէ։ Ամբաստանեալները անցեալ ուրբաթ օր պահ մը խանգարեցին Փ. Լէօն Պլումի ճառը, պահանջելով ընդհանուր ներմանութիւնը եւ հրաժարեցնել ներքին նախարարը՝ Տորմուա, որ պատասխանատու կը համարուի Քլիշիի արիւնահեղութեան։

Այդ ճառին մէջ վարչապետը յայտնած էր թէ ինքը հրաժարիլ, բայց ի վերջոյ տեղի տուաւ ընկերներու պնդումին առջեւ։

Յեղափոխական դրօշներու խնդիրը

Աջակողմեան մամուլը կը շարունակէ արտնջալ թէ կառավարութիւնը անտարբեր կը մնայ, երբ ցուցահանդէսին բանուորները յեղափոխական դրօշներ կը պարզեն (կամ բոլորովին կարմիր եւ կամ եռագոյնը ձեւափոխելով)։

Ազգայնական երեսփոխան Թուլօ - Տիւկաժ անցեալ օր վարչապետարան ներկայացաւ, բողոքելու համար այս արարքներուն եւ կառավարութեան անտարբերութեան դէմ եւ ժամադրութիւն խնդրեց վարչապետէն, յանուն խումբ մը պաշտօնակիցներու։ Պատասխանուեցաւ թէ վարչապետը արտաքնան մը գացած է, հանգստանալու համար։ Ասոր վրայ երեսփոխանը հեռաձայնով ժամադրութիւն մը խնդրեց ներքին նախարարէն, չորեքշաբթի օրուան համար։ Պատասխանուեցաւ թէ նախարարը չի կրնար ժամադրութիւն տալ այդ օրուան համար։

Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին անդամները ոստիկանական վերատեսուչին դիմեցին, այս միեւնոյն հարցին առթիւ։ Պատասխանուեցաւ թէ ոստիկանութիւնը հրաման ստացած չէ միջամտելու։ Իսկ ցուցահանդէսին վերատեսուչը յայտարարեց թէ շրջաբերական մը ուղղուած է ձեռնարկուներուն, որպէսզի համոզեն բանուորները որ միայն եռագոյն եւ օտար երկիրներու դրօշները պարզեն, առանց որ եւ է ձեւափոխման կամ յաւելումի։

Շաբաթական երկօրեայ հանգիստը

Լոնտոնի թերթերը ուշադրութեամբ հետեւելով Ֆրանսայի անցուդարձին, կը գրեն թէ ժողովուրդը արագօրէն կը վարժուի շաբաթական երկօրեայ հանգիստին։ Աւելորդ երկու շաբաթ է որ խանութները կը փակուին կիրակի եւ երկուշաբթի։ Յաճախորդներն ալ հեզահետէ կը վարժուին նոր կարգուսարքին, թէեւ դժգոհներ պակաս չեն։ Հաշիւ եղած է թէ Փարիզի մէջ միայն 1000 հաստատութիւններ, որոնք ունին 250,000 աշխատաւորներ, տակաւին չեն գործադրեր օրէնքը գիտուորապար նիւթական դժուարութեանց պատճառով։ Ամենամեծ դժուարութիւնը կը ներկայացնէ ուտելիքներու առեւտուրը։ Բայց մասնաճառները, որոնք անհաշւ բացառութեամբ ստուգել պահարաններ ունին, ուրախութեամբ յարմարեցան օրէնքին։

Շաբաթական երկօրեայ հանգիստին արդիւնքներէն մէկն ալ ճամբու վրայ հաստատուած իջեւաններու բարգաւաճումն է։

Ստրազպուրկի մէջ երկուշաբթի օրուան հանգիստը պարտադրուեցաւ մեծ խանութներու մէջ, սակայն բազմաթիւ փոքր խանութներ բաց մնացին։ Ասոր վրայ մեծ վաճառատուններու աշխատաւորները թափօր մը կազմեցին փողոցներուն մէջ, որպէսզի գոցեն փոքր խանութները։ Ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ միջամտել։

«Զարաչար չգործածել գործադուլի իրաւունքը»

Փ. Լէօն Ժուհօ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, ուշագրաւ աղդարարութիւն մը ուղղեց բանուորներուն, գործադիր կոմիտէի առջի օրուան նիստին մէջ։

Բացատրելով կարգապահութեան եւ հաւատարմութեան անհրաժեշտութիւնը, Փ. Ժուհօ շեշտեց.

— «Մենք այսօր կը կազմենք յառաջապահ գունդը ճարտարարուեստական երկիրներու, ընկերային օրէնսդրութեամբ (մանաւանդ շաբաթական 40 ժամուան օրէնքին գործադրութեամբ)։ Այս պարագան մեր վրայ կը դնէ կարգ մը պարտականութիւններ։ Անհրաժեշտ է որ Աշխատանքի Դաշնակցութեան կողմէ մշակուած կարգապահութիւնը յարգուի բոլորին կողմէ։ Անշուշտ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸ
ՖԷԹՎԱՅԷ ՄԸ ՔԱՂՈՒԱԾ

—

Ծանօթ իրաւագէտ - փաստաբանը, Հ. Խոսրովեան, իր յուշերուն մէջ վերջերս կը պատմէր թէ Սուլթան Մուրատի աղջիկներուն ծառանգական մէկ վէճին դատավարութեան ընթացքին՝ կարդացուած է ֆէթվա մը անուասիկ.

Հարցում.— Ըստ իսլամական օրէնքի, իսլամներու խալիֆա եւ Օսմ. պետութեան փատիշահ նանչցուած անձ մը, այդ հանգամանքով, պետական գանձէն դրամ պահանջելու կամ պետական գանձին դէմ դատ բանալու իրաւունք ունի՞։

Պատասխան.— Ոչ։

Ի՞նչ կ'ուզեն թող ըսեն, — այս ֆէթվան չի գոյթակղեցներ զիս։ Շատ իմաստուն առանդութիւն մըն է այդ, որ, հակառակ Զօհրապի պատճառաբանութեան, արդարօրէն կ'ապրի արդի պետութեանց մէջ։ Զօհրապ կ'ըսէ. «Իսլամութեան առաջին դարուն մէջ, հանրութեան ծառայելը Աստուծոյ ծառայել կը նշանակէր. ուրեմն հանրութեան մատուցուած ծառայութիւն մը Աստուծոյ կրօնքին՝ իսլամութեան մատուցուած կը նկատուէր.— Այս կերպով ոչ միայն խալիֆան, այլեւ ժողովուրդին միւս ծառայողները, — դատաւոր կամ զինուոր — դրամական վարձատրութիւն չէին փնտռեր»։

Ո՞րքան արդիական, ի՞նչքան գեղեցիկ տեսակէտ

Իսկ եւ իսկ համայնավարութիւն, — ոչ սեփականատիրութիւն կայ, ոչ ալ դասակարգ։ Չէ՞ որ կարմիր Ռուսիոյ մէջ՝ ծառայել հանրութեան, կը նշանակէ ծառայել Լէնինի, կամ ծառայել Լէնինի, կը նշանակէ ծառայել հանրութեան։ Պետութիւնը կը կշտացնէ՞ փորդ.— ալ ի՞նչ ամսական, ի՞նչ հարստութիւն։

Զօհրապ կը պնդէ որ «երբ իսլամները քաղաքային իմաստով պետութիւն կազմեցին՝ զգացին որ պետութիւն մը պէտք ունի բանակի, բազմաթիւ դատաւորներու, քաղաքային պաշտօնեաներու, որոնք ապրելու համար դրամի կը կարօտին»։ Կը նշանակէ այլասերեցան,— չմնաց անձնուիրութիւն, խանդավառութիւն, աշխատասիրութիւն։

Հանրութեան ծառայելը անշուշտ չի նշանակեր վճռողականութիւն ընել։ Անհրաժեշտ է որոշ նախիրում։

Եւ քաղաքային հիմերով կազմուած պետութիւններն ալ հասկնալով ատիկա, փոքրիկ տարբերութիւն մը դրին հանրային գործիչին եւ պարզ առեւտրականին միջեւ։ Այսպէս, պետական պաշտօնեաները, գրեթէ ամէն երկրի մէջ, քիչ կը վարձատրուին, այսինքն նուազ կը շահին քան մեր նպարավաճառ, օրինակ։ Կը նշանակէ թէ ֆէթվան կը գործադրուի տակաւին։

Մեր մէջ է միայն որ տարբեր է պարագան։ Հանրային հաստատութեան մը վարիչը ամսական կը ստանայ աւելի քան առեւտրականը, գործարանատէրը, ճարտարարուեստը։

Ըսող մը չկայ որ այս գործին գլուխը կեցողէն զոհողութիւն կը պահանջուի, եթէ ամսական տասը հազար ֆրանք կ'ուզես, գնա *պախալ*ութիւն ըրէ։

Հանրային գործիչին սիրտը տարբեր է, *պախալ*ին սիրտը տարբեր։ Ափսո՜ս, Բարեգործականի միլիոնատէրերը» կը պնդեն թէ առանձին տարբերութիւն չկայ։

Tant pis!, եթէ տարբերութիւն չկայ նաեւ իրենց սրտած տիտղոսին մէջ։

ԱՐԱՉ

Զինուորցուներու բժշկական քննութիւնը Լիոնի մէջ

Լիոնի մեր թղթակիցը կը գրէ երկուշաբթի օրուան թուականով.— Այս տարուան տեղի ունեցաւ հայ զինուորցուներուն բժշկական քննութիւնը Յրդ քաղաքապետարանի մէջ։ Քննուեցան 280 հոգի, որոնց մեծագոյն մասը Հայեր։ Վաղը պիտի քննուին H գիրէն վերջը եկողները։ Աս հասարակ ծառայութեան յարմար նկատուած են։ Հարցուցած են թէ «կ'ուզէ՞ս զինուոր ըլլալ», ի հարկէ մեր տղաքը «այո» ըսած են։ Պաշտօնեաները բացատրութիւն տալէ խուսափած են, ըսելով թէ Փեռաշի զինուորական գրասենեակէն ամէն լուսաբանութիւն կրնաք ստանալ։ Դժբախտաբար ո եւ է մէկը որոշ բան չի գիտեր։ Ես անձնապէս Յառաջէն պիտի խնդրէի որ իր միջոցներով լուսաբանէր հանրութիւնը, օրինակ՝ ո՞ւր պիտի ծառայեն եւ քանի՞ ամիս կամ քանի՞ տարի, որովհետեւ շատ հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն։

Փ. Գ. Ալեքսանեանի յաջողութիւնը

Երեքշաբթի օր, 13 ապրի. Սորպոն, Կօշի ամփիթատրոնին մէջ, Փ. Գառնիկ Ալեքսանեան, Ստրազպուրկի քաղաքի ազգային բարձրագոյն վարժարանի ուսուցիչներէն, ժիւրիին առջեւ պաշտպանեց իր երկու կարեւոր թէզերը Ալզասի մէջ կատարած երկրաբանական հետախուզութեանց մասին։ Փ. Ալեքսանեան, որ ծանօթ է մեր ընթերցողներուն իր կատարած գիտական բանախօսութիւններով, անուանուեցաւ Գիտութեանց Docteur d'Etat եւ ստացաւ խիստ պատուաբեր յիշատակութիւն (mention très honorable)։ Ժիւրիին կը նախագահէր Փրոֆ. Մօրէն

Անգլիոյ նախարարներու թոշակը պիտի աւելնայ

Անգլիոյ ներքին նախարարը երկուշաբթի օր կրկին պաշտպանեց նախարարական թոշակներու յաւելման ծրագիրը, երկրորդ ընթերցման առթիւ։ Ինչպէս գրած ենք արդէն, Օրինագիծը կը տրամադրէ 10,000 անգլ. ոսկի տարեթոշակ վճարել վարչապետին, հաւասարեցնել նախարարներու թոշակները, վերածելով 5000ի, 2000 ոսկի հանգստեան թոշակ սահմանել նախկին վարչապետներու, 2000 ոսկի ալ՝ երեսփ. ժողովի ընդդիմադիր կուսակցութեան առաջնորդին։

Նախարարը այս առթիւ բացատրեց թէ բրիտանական խորհրդարանի պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ պիտի նուիրագործուին «դահլիճ» (Քապինէ) կամ «դահլիճի անդամ», ինչպէս եւ «առաջին նախարար» (վարչապետ) բացատրութիւնները։ Այս վերջինը նախապատական արտայայտութիւն կը համարուէր 1741ի... Այս առթիւ ճշդեց թիւրիմացութիւն մը — «Անգլիոյ վարչապետին թոշակը աւելցնելու առաջարկ չէ որ կը ներկայացնենք, այլ անոր թոշակ մը յատկացնելու ծրագիր։ Վարչապետը այժմ թոշակ չստանար իբրեւ այդպիսին։ Անոր ստացած թոշակը կը վերաբերի ուրիշ պաշտօնի մը»։ Ինչ կը վերաբերի 10,000 ոսկիի գումարին, ան ենթակայ է եկամուտի տուրքին եւ յաւելումածական հարկի մը, որով իրականին մէջ կ'իջնէ 6241 ոսկիի, եւ եթէ վարչապետը ուրիշ եկամուտ ունենայ, աւելի պիտի իջնէ։

Պաշտպանելով ընդդիմադիր կուսակցութեան 2000 ոսկի տարեթոշակ սահմանելու առաջարկը, Ներքին նախարարը բացատրեց թէ երբ նախկին վարչապետ մը ըլլայ այդ վարիչը, պիտի չստանայ 2000 ոսկին, քանի որ օրէնքը հանգստեան թոշակ կը սահմանէ նախկին վարչապետներուն։

Առաջարկուած յաւելումներու գումարը կը հասնի տարեկան 37,000 ոսկիի

«ՓՂՈՍԿՐԵԱՑ ԱՇՏԱՐԱԿ»ԻՆ ԱՌԹԻՒ

(Թ. Եւ վերջին մաս)

Հիմա մտնենք արդի աշխարհին մէջ. Տէքարթի հետ:

Ի՞նչ կ'ըսէ Տէքարթ: Պէտք է դատել ինքզինքը, ճանչնալ իր կատարելութիւններն ու թերութիւնները. բացարձակ հաւատք ունենալ իր դատողութեան վրայ: Քսան տարեկան է, փոքր ու տկարակազմ, այս խօսքերը ըրած ատեն. Ճիզուիթներուն հրաշալի դաստիարակութիւնն ստացած՝ երբ դպրոցը կ'աւարտէ, կը տեսնէ որ մեծ բան մը չի գիտեր դեռ. Որքա՜ն տարբեր է ան մեր այսօրուան ընթացաւարտներէն: Այն պահուն երբ ուրիշներ քննութիւն կ'անցընեն, անիկա իր ուսուցիչները կը քննէ, ու կ'ըսէ թէ իր բոլոր գիտցածները ոչինչ են. եւ կ'ուզէ աշխարհի դպրոցը մտնել, կ'ուզէ ճամբորդել, բայց դրամ չունի, սակայն միջոց մը կը գտնէ, զինուոր կ'ըլլայ:

Օր մը, իր խուցին մենութեան մէջ սա խօսքը կը գրէ. — «Հաւատալ միմիայն ինքզինքին, իր բանականութեան, իր մեթոտին»: Ինչ մեծ յանդգնութիւն, բայց եւ համեստութիւն միեւնոյն ատեն, որովհետեւ կ'ըսէ — «Ողջմտութիւնը աշխարհի մէջ ամէնէն աւելի բաշխուած բանն է». Ինչ որ կը նշանակէ թէ փիլիսոփայ ըլլալու համար բարձր կարողութիւններ ունենալու պէտք չկայ. սովորական դատողութիւնը լաւ մեթոտ մը եւ խորհրդածութիւնը բաւական են: Տէքարթ կը բերէ մեզի տրամաբանութիւն եւ մեթոտ: Մինչ Պղատոնի դրութիւնը սքանչելի համանուագ մըն է, Տէքարթի դրութիւնը մաթեմաթիքական հաւասարութիւն մըն է: Մէկուն մէջ ամէն բան երաժշտութիւն է, միւսին մէջ՝ ամէն բան մաթեմաթիք:

Բայց պէտք չէ կարծել թէ Տէքարթ միմիայն իր միտքը մարզելով անցուցած է իր ժամանակը կամ դոնէ չէ գիտցած թէ այդ միտքը խիստ կարգապահութեան պիտի ենթարկէր այն բոլոր զգացական սկզբունքները զորս պղատոնականութիւնը փառաբանած էր:

Տէքարթ անզգայ մը չէ եղած. Կինեթու հետ յարաբերութիւնը խիստ հաճելի էր իրեն ու մեծ ազդեցութիւն է գործած իր վրայ: Տէքարթ Շուէտի Քրիստինէ Թագուհիին հիւրը, բարեկամը եւ ոգին եղաւ. Ճանչցաւ սէրը, տառապանքը ու հաւատարմութիւնը, ու հետեւաբար ան մեզի համար նոր իմաստասիրութիւն մը արդիւնաւորեց սրտի խռովքը հասատեց.

Տէքարթ ու Պղատոն հասարակաց կէտ մը ունին. մին գեղեցկութեան ու արուեստի ձեւին տակ, միւսը գիտութեան եւ ճշմարտութեան ձեւով, երկուքն ալ մարդկութեան ճակատագիրը կը փնտռեն:

Տէքարթ եւս զբաղած է զգացականութեան կարգադրութեամբ. Պղատոն իտէալիստ էր — անիկա դժուար չէր իրեն համար, քանի որ առողջ էր — բայց Տէքարթ իր տկար կազմին պատճառաւ, երբեք չկրցաւ մարմինը մոռնալ: Անիկա գիտէր թէ, առաջին հարստութիւնը, նոյն իսկ իմաստասէրին համար, նոյն իսկ ամէնէն անշահախնդիր ու ամէնէն բարձր հայեցողութեան համար, լաւ մարսելը, լաւ արեան շրջան մը ունենալն է, թէ միտքը ստրուկն է մարմինին: Հետեւաբար Տէքարթ իր իմաստասիրութեան խիստ գործնական ձեւ մը տուաւ. Մարդոց համար լաւ բարոյական մը ապահովել, այսինքն մտքի լաւ կեանք մը, նաեւ լաւ բժշկութիւն մը, այսինքն բան մը որ առողջութիւնը ապահովէր:

Պէտք չէ կարծել որ երբ մեծ զգացումներ կ'ունենանք, բարոյական են անոնք: Մենք մեր մարմինով է որ կը լսենք երաժշտութիւնը, կը դիտենք նկարներուն վրայ, կը տենչանք, կը տխրինք, կը սիրենք եւն.: Հետեւաբար կրքերու ուսումնասիրութիւնը հոգիին շարժումներուն ուսումնասիրութիւնն է որոնք մարմինէն եկող տպաւորութիւններուն կը համապատասխանեն: Ուրեմն մարմինով է որ պիտի ճանչնանք եւ ուսումնասիրենք կիրքերը: Եւ քանի որ մարմինը գործին կը միջամտէ, հոգին ապահովաբար զինաթափ կ'ըլլայ անոր ներկայութեան, որովհետեւ մարմինին ու հոգիին պայքարին մէջ, մարմինը միշտ սպաննող է: Հարկ է ուրեմն համաձայնութեան գալ մարմինին հետ հոգին փրկելու համար: Ուրիշ խօսքով, պէտք է իմաստասիրել կիրքերուն հետ: Ո՞րն է Տէքարթի դարմանադրութիւնը: Երբոր կ'ուզէք կիրքի մը յաղթել, ուրիշ կիրքի մը պէտք է դառնաք: Երբեմն մէկէ աւելի կիրքեր պէտք են առաջին կիրքին յաղթելու համար:

Իմաստասէրի մը քով միշտ երկու տարբեր տարրեր կան: Մէկը իր ժամանակին գիտութենէն եկածը որ անցաւոր է, իսկ միւսը, իր մտքին բերքը, որ մնայուն է, տեւական, փիլիսոփայութիւն մը որ մարմինի կեանքին վրայ է հիմնուած: Տեւող բանը, հոգիին ու մարմինին իսկութիւնն է կիրքին մէջ ու հոգիին սորկացումը՝ կիրքին կողմէ: Կրքին պատմութիւնը միշտ հոգիին սորկացման պատմութիւնն է: Եւ ուրեմն բարոյականը, իմաստութիւնը կը կայանայ ցրուել գիտնալուն մէջ նախ եւ առաջ պատրանքները որոնց վրայ է հիմնուած կիրք մը: Ընդհանրապէս մարդ կիրք մը կ'ունենայ որովհետեւ կը կարծէ թէ անոր առարկան աւելի գեղեցիկ է քան թէ ինչ որ է իրականին մէջ. աւելի մօտէն եթէ դիտենք հմայաթափ պիտի ըլլանք, հիասթափութիւնը պիտի գայ եւ անոր հետ փրկութիւնը

Հետեւաբար քիչ մը քննական միտք, վերլուծում մը, յստակ ու տարբեր գաղափար մը որ հակառակ պատրանքները եւ անոր տեղը բռնէ, եւ ազատած էք, փրկուած էք:

Երբոր Կիրքերու գիրքը *կը կարդանք, հոն կը գտնենք արդի հոգեբանութեան մը հետ բացարձակապէս յաւիտենական բարոյական մը, որ ճակատագրի բոլոր դժուարութիւններուն յաղթելու համար կ'օգնէ մարդուն.*

Ահաւասիկ հին աշխարհին ու նոր աշխարհին երկու ըմբռնումները համառօտիւ: Թէ մէկուն թէ միւսին մէջ կը տեսնենք որ մարդկութիւնը կը ջանայ դուրս գալ անկարգութենէն որուն մէջ կ'ապրի, բարձրանալու համար ճշմարտութեան կամ բանականութեան իտէալի մը: Երկուքն ալ իմաստութիւնը կը կազմեն, ըլլայ գեղեցիկին սքանչացումով ու պաշտամունքով ըլլայ բանականութեան յորդորներով ու պատկառանքով:

Իմաստասիրութիւն ու երաժշտութիւն, մարդկութեան երկու ամենաբարձր լեզուներն են. այսինքն մեր ապրած իրականութենէն ամէնէն հեռաւոր ձգտումները արտայայտող բարձրագոյն ձեւերը:

Պղատոն ու Տէքարթ կազմեցին դասական իտէալը, երաժշտական ու գիտական միտքը, գեղեցկագիտական եւ իմաստասիրական միտքը:

Այսօր, ամէն մարդ, որոշ չափով պղատոնական եւ տէքարթեան է: Պղատոնէն կը պահենք անոր արուեստի պահանջը, անոր վիպային ձգտումը, կեանքը ձեւափոխելու տենչը, առօրեայ վհատեցուցիչ իրականութիւններէն նողկանքը: Տէքարթէն կը պահենք, իմաստութեան, կարգի եւ տրամաբանութեան ճաշակը: Ընտանեկան թէ անձնական կեանքի մէջ, ներդաշնակութեան ու կարգի այս պահանջը կայ: Շատերուն քով կը պակսի այդ ներդաշնակութիւնը: Նոր տարրեր կուգան բարդուիլ ամէն օր այս իտէալին վրայ, զայն ոչնչացնելու համար երբեմն, յաճախ ալ լրացնելու զայն, այնպէս որ դժուար է գործնական հետեւութեան մը յանգիլ:

Մարդը չէ փոխուած, ներդաշնակութիւնն է խանգարուած:

Արդի մարդը չի կրնար պաշտպանել ինքզինքը նոր հոգեբանական մթնոլորտին դէմ: Ամէն մարդ ճակատագրականօրէն կը կրէ ազդեցութիւնը այն մարդոց որոնց հետ կ'ապրի: Միմիայն մէկ միջոց կայ խուսափումի, առանձնացում կամ փախուստ: Ոմանք իրենք իրենց մէջ կ'ապաստանին, այլապէսով առանձնութիւն կը գտնեն բազմութեան մէջ: «Կրնաս, որ ժամուն որ ուզես, քաշուիլ քու մէջդ. ոչ մէկ ապաստան այնքան հանդարտ է ու նուազ ենթակայ վրդովումի, որքան այն ապաստանը որ հոգիիդ մէջ կը գտնես», կ'ըսէ Մարկոս Աւրելիոս:

Բայց այսօր ոչ ոք կարող է այդպիսի բարոյական կորովի մը: Մեզի համար անկարելի է դարձած յաղթականօրէն պայքարիլ մեր ընկերական շրջապատին դէմ:

Բայց ինչպէս որ երկիրը իր առանցքին շուրջ դառնալով մեզի կուտայ երբեմն լուսաւոր երբեմն մութ ժամեր մը, առանց սակայն փոխուելու, այնպէս ալ մարդը կը պահէ իր անհատականութիւնը իր կեանքը կազմող մարմնային ու մտային ընթացքներու մակընթացութեանց մէջ:

Ամէն էակ ունի ներքին չափում մը, վիճակներուն յաջորդականութիւն մը, ռիթմ մը որ իրեն յատուկ է: Բայց կեանքի ներկայ պայմաններուն տակ մեր ամէնէն յատկանշական գործունէութիւնները գէշ ու անկատար կերպով կ'ապրին: Արդի կայտառ քաղաքակրթութեան հրաշալիքներուն մէջ մարդկային անձնականութիւնը լուծուելու կը թուի ձգտիլ:

Ի՞նչ պէտք է ընել

Մարդը, առանձին, անկարելի է որ տոկայ իր նիւթական, մտաւորական ու անտեսական շրջապատին: Այդ շրջապատին յաղթահարելու համար իրեն պէտք նոյն իտէալն ունեցող ուրիշ մարդոց ընկերութեան պէտք ունի:

Յեղափոխութիւնները ծնած են պզտիկ խմբակներէ, որոնց մէջ նոր ձգտումները կը խմորուին ու կը մեծնան: Այսպիսի խմբակներ էին որոնք ԺԷ. դարու միապետութեան անկումը պատրաստեցին Ֆրանսայի մէջ: Ֆրանս. յեղափոխութիւնը բերողները աւելի հանրապետականները եղան քան թէ ժաքոպէնները: Պայքար մը պէտք է ճարտարարուեստական քաղաքակրթութեան սկզբունքներուն դէմ, նոյնքան կատաղի որքան հանրապետականներունը՝ Ֆրանսայի հին ռէժիմին դէմ: Ֆրանսայի այսօրուան վարիչները շատ լաւ ըմբռնած են ատիկա:

Նաեւ, պէտք չէ մոռնալ որ, Թէնէն, Բրուստէն, Պիրանտէլլոյէն ի վեր, գեղեցիկի կանոններուն վրայ հաստատուած մը աւելցուած է: Այսօր ընդունուած է, գէթ յաւագոյն մտքերուն կողմէ, թէ արուեստը ընկերութեան հետ զարգանալու հարկադրուած ըլլալով, միջին դասու դահակալութենէն ի վեր, չի կրնար ուրանալ միջին դասը, մէջն ըլլալով ռամիկ ժողովուրդը:

Ընդունուած է որ պարզ ձեւական դասականութիւն մը, գոյացութեամբ դատարկ է: Թէ արուեստը կրնայ, առանց նմանելու, ընդունիլ բոլոր արհեստներն ու ընկերական դասերը, մէջն ըլլալով ամէնէն խոնարհները, պայմանաւ որ բան մը ապացուցանելու յետին միտքով չընէ ատիկա:

Արուեստը պէտք է ցոյց տալով գոհանայ ու այն գրականութիւնը որ նկարչութեան վրայ չի կազմակերպուիր, խառնածին, անհարազատ, սոսկալի խառնուրդ մը կ'ըլլայ զգայացումի ու երեւակայութեան գրականութեան եւ գաղափարներու գրականութեան:

Ա. ԱԶՆԱՒՈՐ

ԿԱՐՕՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԱՊՐԻ՛Ք, ՄԱՅՐԵՐ

Քանի մը օր առաջ, Թոլպիաք փողոցէն կը քալէի դէպի Մոն Սուրիի պարտէզը: Ցանկարծ, նոր մտածում մը պատճառ դարձաւ որ, ճամբաս փոխեմ: Կ'անցնիմ Սէնթ Ան եկեղեցիին առջեւէն ու կը շտկուիմ ձախ, բախտաւոր ընկերոջ մը այցելելու:

Ահա խանութը: Եւ ահա ընկերս մկրատ մը եւ սանտր մը ձեռքը մազ կը կտրէ: Կը բարեւեմ ու կը նստիմ: Քիչ յետոյ ինքն ալ կը նստի: Կը խօսինք սարէն ձորէն, բայց ամէն անգամ ալ, մեր խօսակցութիւնը կը դառնայ օրուան հոգերուն, մանաւանդ օրուան երիտասարդ ու երիտասարդուհիներու շուրջ:

Խանդավառուած կը հարցնեմ.

— Ի՞նչ կը կարդաս:

Մէկիկ մէկիկ կուտայ անունները այն գիրքերուն, որ մէկէ աւելի անգամներ աչքէ անցուցեր է: Եւ իբրեւ համոզումի փաստ, կ'առաջնորդէ ներս: Կը վերցնէ պատէն կախուած վարագոյրը եւ ցոյց կուտայ գրքերու, ամսագրերու դէզ մը: Պատկառելի թիւ մը կը կազմէին «Հայրենիք» ամսագիրներն ու «Յառաջ» օրաթերթերը: Երբ արդէն գաղափար մը կազմած, բաժնուելու համար ձեռքս երկարեցի, ըսաւ.

— Կեցիր, մայրիկս կանչեմ, անոր հետ ալ ծանօթացիր:

Ահա մայրը, 55 աշուններու բեռը ուսին, մօտեցաւ: Կը ծանօթանամ: Եւ յանկարծ, ինչպէս որ մայր մը պիտի խօսէր տղուն, հարցուց.

— Ներողութիւն, այսօրուան «Յառաջ»ը ունի՞ս: Ես դեռ իմինս չստացայ:

«Յառաջ»ը, որ իբրեւ պաշար գրպանս կը պահէի, տուի անոր. Վերէն վար ակնարկ մը նետելէ վերջ, մայրական ժպիտով մը ըսաւ.

— Ներս հրամէ, սուրճ մը խմէ: Քիչ մըն ալ կը խօսինք, մինչեւ որ Արամը գործը լմնցնէ:

Ներսը, քանի մը երիտասարդ եւ տարիքաւոր կիներ կը նստին: Ինքն ալ մօտս կը նստի: Հիմա, ակնոցը քթին, կը սկսի կարդալ «Յառաջ»ի թերթօնը՝ «Զարթօնք». Կը կարդայ եւ կը բացատրէ միւսներուն: Երբ լմնցուց թերթօնը, զարմանալի հարցում մը թռաւ շրթներէն.

— Գիտէ՞ք թէ ով է այս պարոն Լեւոնը

Ժպիտը դէմքիս, լաւ մը կը տեղաւորուիմ աթոռիս վրայ ու մտիկ կ'ընեմ:

— Այն Վարդանն է, որ հրաշքով ազատուեցաւ արկածէն, որ Ալայ բեկը գերի բռնեց, որ կը ղեկավարէ յեղափոխական շարժումները: Եւ նշանաւոր Սոնիային, որ բժիշկ Զախարովին հետ Վան պիտի դան հիւանդանոց հիմնելու . .

Այս տաք մթնոլորտին մէջ, սիրտս կ'ուռի: Եւ իմ ալ շրթներէս հարցում մը կը թռի.

— Որքան լաւ պիտի ըլլար, որ ձեզի պէսներուն թիւը շատնար, բազմապատկուէր, մայրիկ: Ու այն ատեն, մենք, հաստատ պիտի ըլլայինք մեր նպատակին :

— Այդ մեր պարտականութիւնն է տղաս, մանաւանդ պատրաստելու այդպիսի Լեւոններ, Սոնիաներ վաղուան համար

Տիկիններուն ամէնէն տարէցը, […] քուր հայերէնով մը, երիտասարդ […] պէս սկսաւ խօսիլ.

— «Ցաւալի է որ, մեր հայ տղաներու մէջ անհոգութեան որդ մը օր օր կ'աճի: Ես պիտի համբուրեմ […] կատը այն մէկին, որ պիտի կարենայ ի սպառ փճացնել այդ որդը:

Խօսքերը տաքցան, հրաժեշտ առին եւ թեւեր առած՝ սկսան […] սենեակին մէջ, պատէ պատ:

Մեր քովը երեխայ մը օրրանին […] կը քնանար: Արթնցաւ: Ձեռքը […] խաղալիկ պզտիկ թռչունին ու […] գլխուն վերեւէն կախուած էր […] Պահ մը խաղաց: Կմկմաց ինքնիրեն […] Եւ յետոյ, սկսաւ ճչալ: Մեծ մայր […] այս երեխային, որ օրուան […] պիտի […], կ'[…] […]ներուն մօտեցաւ .

— Խմէ ձագուկս, որ վաղը […] Սոնիա մը ըլլաս, որ …

Երբ իրիկունը ուշ ատեն […] այս համեստ տանը […] ցի թէ՝ դաստիարակչական ժողովէ մը […] վերադառնամ:

Ապրի՛ք, մայրեր, հազար ապրի[…]

ՊԱՐՄԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

«ԹՈՒՐՔԵՐՆ ՈՒ ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԳԱՄ ՄԸՆ ԱԼ ՄՕՏԵՑԱՆ»

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Անբնական սահմանի մը հողային եւ բնական դիւրութիւններէն օգտուելով մեր հողերը մուտ գործողներէն շատերը կարելիութիւնը չեն ունեցած դարձեալ Սուրիա ապաստանելու: Կրնամ ըսել թէ այն հայրենակիցները որոնք իրենց ներկայ եւ վաղուան հանգստաւէտ կեանքը կը շահին հանրապետութեան պարգեւած ազատութեան մէջ, այսպիսիները միշտ ալ երը պիտի մնան իրենց իրաւունքը եղող պաշտպանութեան եւ ապահովութեան պայմաններուն: Այս է խնդրին ներքին ճակատը:

Գալով արտաքին ճակատին, ան բռնած է ցաւ պատճառել հայրենակիցներուն եւ անոնց մօտ լուրջ պահանջ մը արթնցուցած է կառավարութեան հանդէպ: Չեմ կրնար ծածկել այս պարագան. Թուրքեւսուրիական սահմանը 800 քիլոմեթր երկարութեամբ, սահմանակից ամէն կարգի բնական դիւրութիւններէն զուրկ հողամաս է: Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութեան հիմնուելէն ի վեր մեր Սուրիոյ հողատար կառավարութեան հետ ունեցած յարաբերութեանց հիմնական կէտը եղած է անդորրութեան եւ ապահովութեան հաստատումը սահմանագլխին վրայ: Միշտ այն հաւատքը ունեցանք թէ, այս արդիւնքը կրնայ ապահովուիլ միմիայն երկուստեք անկեղծ բարեկամեցողութեամբ եւ գործակցութեամբ:

Մեր կառավարութիւնը հողատար կառավարութեան լուրջ ուշադրութիւնը հրաւիրեց մեր երկրին ապահովութեան դէմ կատարուած շարժումներուն համար: Վերջ ի վերջոյ նկատեցինք որ կրաւորական միջոցներով կարելի չէ որ վերջ գտնեն տեղի ունեցած յարձակումները՝ ընդդէմ մեր երկրին եւ ժողովուրդին ապահովութեան, որոնք կը քաջալերուէին այդ տեղերու պաշտօնէից կողմէ

Սահմանէն անդին տեղի ունեցող յարձակումներուն վնասները կարելի չէ սահմանափակել, մինչեւ որ չարման մէջ չմտնեն միջազգ. պարտականութիւնները (Ծափեր):

Պէտք է ընդունիլ թէ այս յարձակումներուն աղբիւր կը կազմէ եւ զանոնք կը սնուցանէ Թրքութեան դէմ կատարուած այն քարոզութիւնը որ սահմանէն անդին սկսած է ծայր առնել գիտումնաւոր եւ արուեստակեալ կերպով, Հաթայի հարցին հրապարակ գալէն ի վեր: Մենք կատարելապէս լրջութեամբ մէջտեղ դրինք մեր դատը, որքան կը թոյլատրէին միջազգային հաշիւները: Ազգ. Ժողովի մէջ ձեռք բերուած արդիւնքով այս երկիրը մխիթարուած եւ բաւականացած է:

Ամէն անոնք որ կը կարծեն թէ մեր դէմ ապօրինի քարոզութիւններ եւ անիրաւ յարձակումներ կատարելով պիտի կենանք Ազգ. ժողովի մէջ ձեռք բերած արդիւնքէն, պէտք է գիտնան որ կրնան խանգարել […] մը միջազգ. յարաբերութիւններ, բայց մենք երբեք չպիտի հրաժարինք մեր իրաւունքներէն եւ զանոնք շահած ենք արդէն: Այս յայտարարութեան նպատակն է հասկցնել որ Հաթայի դատին մէջ մեր կառավարութեան բացորոշ եւ օրինաւոր ընթացքը ամենեւին չի կրնար արդարացնել մեր դէմ յարձակումներու պատրաստութիւնը:

Այնքան վստահ ենք մեր ընթացքին ճշդութեան, որ հակառակ բոլոր գէ-

---

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԶՆԿԱՅԷՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հարիւրապետ Ա. ՇԱՎԼՐՆԵՒ)

Նոյն իրիկունը, երբ գացի Մուրատը տեսնելու, ինծի ըսաւ որ իր ստացած տեղեկութիւններուն համաձայն, Քիւրտերը կը պատրաստուէին յարձակում մը գործելու Երզնկայի վրայ, վրէժ առնելու, քանդելու համար մեր թնդանօթները: Հետեւաբար հարկ կատեց զօրացնել պահակները եւ չքանդել ձիերու թամբերը:

Մուրատ չափազանց զայրացած էր, լսելով որ Քիւրտերը կ'առեւանգէին հայ մանուկները, — անոնք կը սպաննէին մանչերը, իսկ աղջիկները կը տանէին իրենց մօտ, կրօնափոխ ընելով ողջեզրելու համար: Մուրատի կամաւորները քրտական գիւղի մը մէջ գտեր էին 8 տարեկան հայ աղջիկ մը, որ առեւանգուած էր 1—2 տարի առաջ: Վրաս դժնդակ տպաւորութիւն մը թողուց տեսարան մը, որուն ականատես կ'ըլլայի: Այս աղջնակը խլելով առեւանգիչներուն ձեռքէն, յանձնուեցաւ իր ծնողքին, որ նետուեցան իրենց հոգեհատորին վրայ: Սակայն աղջնակը բոլորովին մոռցած էր իր ծնողքը. կծկտեցաւ անկիւն մը փոքրիկ վայրի կենդանիի մը նման, չուզելով մօտենալ անոնց: Անկարելի էր ծնողքին յուսահատութիւնը: Ժամանակ մը վերջ միայն՝ ծնողքը կրցաւ պզտիկին յիշողութեան մէջ արթնցնել անցեալը եւ երեխան նետուեցաւ իր մօրը վզին՝ կանչելով. «Մայրի՛կ, մայրի՛կ ...»:

15 Յունուարին, կէսօրին, հրահանգ ստացայ ներկայանալ գնդ. Մօրէլի: Երբ մօտը հասայ, այնտեղ տեսայ բազմաթիւ սպաներ՝ հաւաքուած: Անոնց մէջ՝ տեղակալ Պրժեզալինսկի, որ հրամանատարն էր Մուրատի հեծելազօրաց ջոկատին:

Գնդ. Մօրէլ իր աշխատասենեակին մէջ հաւաքելով մեզ բոլորս այսպէս խօսեցաւ.

— Ծանր դէպքեր պատահած են: Քիչ վերջ Մուրատն ալ պիտի գայ այստեղ խորհրդակցութեան: Մինչ այդ՝ պատմեմ ձեզի ինչ որ պատահած է: Քիչ առաջ հասաւ կառապանը, որ կ'ընկերակցէր երէկ ճամբայ հանուած վիրաւորներու կառախումբին. Զորբերան գիւղին մօտ, Երզնկայէն 23 վերստ հեռու, կէս գիշերին, Քիւրտերը յարձակում կը գործեն վիրաւորներու կառախումբին վրայ, եւ կը կողոպտեն ու կը կոտորեն: Կառապանէն կը յաջողի ազատիլ միայն մէկ զինուոր, որ մթութենէն օգտուելով՝ վար կը նետուի իր նստած տեղէն եւ սողալով կ'իջնէ հեղեղատը, կը պահուըտի եղէգներու մէջ: Ամբողջ գիշերը, կը թափառի ճահիճներուն մէջ, խոյս տալով Քիւրտերուն տեսողութենէն եւ ճամբան շարունակելով դէպի Երզնկա:

Այս վիճակը չի կրնար երկար տեւել: Պէտք է վերջ դնել քրտական յարձակումներուն եւ պատժել միանգամ ընդ միշտ, այլապէս հետզհետէ աւելի երես կ'առնեն եւ անկարելի կը դարձնեն մեր կապը Երզրումի հետ :

Մուրատ հասաւ իր բժիշկ Թարգմանին հետ: Ան արդէն տեղեակ էր դէպքերուն եւ գիտէր թէ ո՞ր գիւղի Քիւրտերն էին որ յարձակած էին վիրաւորներու փոխադրութեան յանձնուած կառքերուն վրայ.

Մեր խորհրդակցութիւնը երկար չտեւեց: Որոշուեցաւ անմիջապէս դէպքին վայրը ղրկել Մուրատի հեծելազօրաց հարիւրակը, իմ թնդանօթաձիներս եւ ջոկատ մը հետեւակ, քանդելու համար յանցապարտ քրտական գիւղերը: Մէկուկէս ժամ վերջ ճամբայ ելած էինք արդէն:

Ես կը մեկնէի տաժանելի զգացումով մը սրտիս մէջ,— առաջին անգամն էր որ կը մասնակցէի պատժական արշաւախումբի մը, մանաւանդ որ գնդ. Մօրէլ մեզի հրամայած էր հիմնովին քանդել յանցապարտ գիւղերը: Չէի կրնար չմտածել որ առիթ ունեցած էինք հրացանազարկ ընել խաղաղ գիւղացիներն ալ միասին: Գնդ. Մօրէլ ինծի հրամայեց միասին տանիլ ռումբի ստուար պաշար եւ ռմբակոծել քրտական բնակութիւնները որքան կարելի է մօտէն: Պիտի կործանէինք երեք գիւղեր,— Սուլէյմանը, Աղֆա, Զորբերան:

Արագօրէն յառաջ խաղացինք, առանց տեղ մը կանգ առնելու: Իրիկուան դէմ՝ մօտեցանք Զորբերանի Հոն ուր կը գտնուէր մեր պահակախումբը, որ պաշարուած էր առաւօտէն ի վեր: Քիւրտերը, դիմացի լեռան վրայ դիրք բռնած, կը կրակէին անընդհատ մերոնց վրայ:

Այս Զորբերան գիւղին մէջ ականատես եղայ քրտական վայրագութեանց: Քիւրտերը, Զորբերանի շրջակայքէն, ձերբակալած էին ծերունի հայ մը իր թոռան հետ, 12—13 տարեկան պատանի մը: Բոլորովին մերկացուցած էին զանոնք եւ սրախողխող ըրած, կտրած էին անոնց քիթերն ու ականջները, յետոյ ոտքերէն բռնած՝ քաշքշած էին Զորբերանի խճալից ճամբուն վրայ, գիւղէն քառորդ վերստ հեռաւորութեամբ: Եւ այնտեղ թողած իրենց ճակատագրին: Սուրի բոլոր հարուածներն ալ այնպէս մը զարնուած էին, որ զոհերը չմեռնին մէկ անգամէն, այլ երկար հոգեվարքով: Երբ մենք հասանք, ծերունին մեռած էր արդէն՝ Պատանին ողջ էր տակաւին ու կը գալարուէր զարհուրելի ցաւերու մէջ:

Այս տեսարանին առջեւ, իմ ջոկատս ուզեց անմիջապէս յարձակիլ քրտական գիւղին վրայ եւ անխնայ պատժել բնակիչները: Գիշեր ատեն, բան անծանօթ կածաններուն ի վեր մագլցելու դժուարութեան առջեւ, այն՝ ստիպուեցան սպասել յաջորդ առաւօտեան.

Երբ լոյսը ծագեցաւ, յարձակեցանք քրտական Զորբերան գիւղին վրայ: Այս գիւղը բոյն դրած էր ժայռերու մէջ, այնպիսի ձեւով մը որ խաղաղութեան շրջանին իսկ անմատչելի կը մնար: Քիւրտերը, ժայռերու եւ խոշոր քարերու ետեւ պատսպարուած, շարունակ կը կրակէին մեր զինուորներուն վրայ, սակայն ոչինչ կրնար կասեցնել մեր զինուորներուն զայրոյթը՝ նախորդ օրուան անօթութենէն վերջ:

Կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, քրտական երեք գիւղերը հիմնայատակ կործանուած էին, հողի հաւասար դարձած հակառակ Քիւրտերու կատաղի դիմադրութեան: Քիւրտերը գիտէին որ պիտի գայինք պատժել զիրենք, այնպէս որ գիւղէն փոխադրած տարած էին ինչ որ կրնային,—միայն ռազմիկներն էին որ կը սպասէին մեզի:

(4)

...ութեանց, խիստ անկեղծ ենք մեր ...երուն մէջ, մանաւանդ Ֆրանսայի ... մեր յարաբերութեանց չարաշահ... ... համար եւ կ'ուզենք որ նոյն ... մէկ ... ... դրութեամբ մը քննուի ... ինչ պայմաններու տակ տեղի կ'ու... ...ան հրապարակային պատրաստ... ...բինք: Այն համոզումը ունինք ... ապահովութեան միջոցներով ... ... երկրին ապահովու- ... եւ եթէ չըսուեն մեր ձեռք ... միջոցները, վայրկեան մը իսկ ... ուշանանք աւելի ընդարձակ ... ձեռք առնելու համար: ... որ Ազգ. Մեծ Ժողովը տեղ... ... ըլլայ առոր:

Ընկերներ, այս առթիւ կ'ուզեմ ... նաեւ աս խորհուրդներ թէ, ... ալ ըլլայ, որու դէմ ալ որ ... Թուրք ազգին ուժը միշտ ... է եւ ի վիճակի պաշտպա... ...էր կեանքն ու արժանապատ... ...թիւնը (երկարատեւ ծափեր):

ՀԱՅՈՒՍԱՆ Է ՈՐ ԿԸ ԶԻՆԵ ...ՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

Նոյն գործավարեն յետոյ խօսք ... Մազհար Միւֆիտ Գանսու ... Զմիւռնիայի:

Ցարդիկի գործավարին յայտա... ...թենէն կը հասկնանք թէ կառա... ...թիւնը խիստ վճռական միջոց... ձեռք առած է՝ արգիլելու համար ...ի մէջ պատահած դէպքե... ...թիւնը: Եթէ այս դէպքե... ... միջոցներ ձեռք առնուած ... երկու Հայրենակիցներու նահա... ...ութիւնն ու 70—80 հոգիի կողոպ... ...ութիւններն թէ անհոգ պա... ...ած են պաշտօն ունեցողները: Ո... կը կարծեմ թէ, որպէսզի ազդե... օրինակ ըլլայ, պէտք է պատժուին ... պաշտօնին մէջ թերացողները:

Որքան ալ կատարեալ ըլլան օրէն... ...ր, կանոն, դրութիւնը, միջոցը, ... չէ օգտուիլ անկէ, եթէ ան... ... կանոնին գործադրողնե... ...որով շատ կ'ազդէ որ անպատ... պատժուին թերացողները, ինչ... որ պարզեւներ տրուած են մեծ... ...երու ծնողներուն.

Ցարդիկի գործավարը ըսաւ թէ լուր ... որ 935—36ին հրապարակի ... կարգաւորուած էին սահմանին ան... ... կ'ազդուէր սահմանին անդին ... Շատ լաւ: Ո՞վ կը պատրաս... ...ը: Մեր սկզբունքն է ան... ... ըլլայ Ներքին թէ արտաքին քա... ...թեան մէջ եւ եղածին պէս ... իրականութիւնը: Ահա բաց կը ... — Բաբեկամ պետականին տակ ... Ֆրանսան է որ կը պատրաս... ... կը զինէ զանոնք (Պոռալ, ձայ... ...)

Մերթ ընդ մերթ կը տեսնենք թէ Պր... ... դաշինքը հակառակ է բարեկա... ... մեզի հետ: Բայց ի՞նչպէս ... բարեկամութեան հետ կարելի է ... այդ զէնքերը, զրամներն ... գործութիւնները: Կրկին ... անձնական շահէ տարուած, դաշ... ... պաշտօնեաներ են որ այսպէս ... գործեն: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ սակայն ... աշխարհի ... դաշինքը լուր չու... ... Որով, այս կացութեան ... Ֆրանսա եւ իր արբանեակ ... ներն են: Բայց շատ լաւ ... թէ ամենեւին չենք ... ... ի տես Թուրքի արիւն հո... ... պատճառ եղող արարքներու

(ձայներ՝ պոռալօ'):

Երանի՜ թէ, փոխանակ դիմակաւոր բարեկամի մը, վեհանձն թշնամի մը գտնուէր մեր դէմ։ Հրապարակ. Մենք ասիկա Ֆրանսայէն եւ Սուրիայէն շատ աւելի լաւ գիտենք, բայց մեզմէ հեռու՝ զիջանիլ վարագոյրի ետեւ «գարակէօզ» խաղցող հրապարակը պատրաստելու: Մենք այլ եւս չենք կրնար Թուրքի արիւն թափել: Համբերութիւնն ալ չափ մը ունի: Այլ եւս չենք կրնար հաւատալ դիմակաւոր բարեկամութեանց: Կառավարութենէն կը խնդրեմ կտրուկ եւ արմատական չարժիլ: Գործելու առեն է այլ եւս: Փոխանակ դիմակով գործելու, Թող իբր վեհանձն թշնամի ելլեն մեր դիմացը. Թուրքը կը սիրէ վեհանձնութիւնը (Պոռալօ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՓԻՇԻ ԶՀԱՒԱՆԻ ՈՐ

Մուզաֆ Միւֆիտէ յետոյ խօսեցաւ Բէֆիք Ինճէ.

— Ներքին գործավարը երբ 15—20 օր առաջ հարաւ-արեւելք ճամբորդեց, բնական է ուղեցինք գիտնալ չարժառիթը: Հասկցանք որ կարգ մը հրոսախումբեր մեր Հարաւ. սահմանի մօտ 100 քիլոմեթր ներս մտած են ու քանի մը հայրենակիցներ սպանելէ եւ քանի մը հոգի կողոպտելէ յետոյ, նոյն կամ տարբեր ճամբով ետ դարձած են: Մեր ականջները հասած են անոնց իրենց վերադարձին կատարած խրախճանքը: Սովորական չէ այս դէպքը: Սուրիացիներն են անոնք: Երէկ մեզմէ բաժնուած խեղճ ազգ մը, այսօր անմտօրէն գործիք դարձած մեծ տէրութեան մը՝ կը ձգտի իրականացնել իր բաղձանքները: Կը վախնամ որ շատ սուղի նստի իրենց այս կուրութիւնը.

Աւշապրու խօսք մը բրաւ. Ներքին գործավարը, ըսելով թէ դրական ընդունելութիւն չեն գտած մեր քաղաքական ձեռնարկները: Ասիկա ուրիշ իմաստ չունի բայց եթէ հասկցնել թէ պիտի չարունակուին մեզի դէմ գործուած արարքները: Բայց Թուրքիա ամենեւին չպիտի հանդուրժէ ասոր:

«ԲԱՆԱԿ ՄԸ ՂՐԿԵՆՔ ԻՒ ՓՃԱՑՆԵՆՔ» ...

Բէֆիք Ինճէն յետոյ բեմ ելաւ Զիա Կէվհէր եւ ի մէջ այլոց ըսաւ.

— Եթէ Ֆրանս. կառավարութիւնը կամ անոնց արբանեակ Սուրիացիները առաջքը չառնեն այս վիճակին եւ չվերադարձնեն բնականոն կացութիւնը, մեզի վիճակելիք պարտականութիւնն է՝ ոչ թէ յելուզակութիւնը յելուզակութեամբ, էնթրիկները էնթրիկներով փոխադարձել, այլ, բացայայտ կերպով հետապնդել այս աւազակները, անոնց բոյնը մտնել եւ անոնց արնուն առացած տեղին մէջ, սահմանէն անդին, իր բոյնին մէջ ժահացնել այս օձը: Եթէ պէտք ըլլայ բանակ ալ կը ղրկենք. կը փճացնենք դաւաղիրները բոյնը: Ասկէ տարբեր ընելիք չկայ: Եւ ասիկա ալ կ'ընէ ազգը:

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Այս եւ ուրիշ բոլոր ճառախօսներէ յետոյ, դարձեալ բեմ ելաւ Ներքին գործավար եւ Հալքի ընդհ. քարտուղար Շիւքրիւ Գայա եւ հետեւեալ կերպով արտայայտուեցաւ.

— Ընկերներ, խիստ բնական է այն դիւրազգածութիւնը զոր ցոյց տուին յարգելի խօսողները հարաւ սահմաններու դէպքերու մասին: Նոյն դիւրազգածութիւնը ունի նաեւ հանրային կարծիքն ալ: Անշուշտ, դուք ալ բնական, անհրաժեշտ եւ տրամաբանական կը գտնէք որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէր այս դիւրազգածութեան զուգընթաց.

Դեռ չենք ենթադրեր որ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը յենու այնպիսի մտայնութեան մը, որով անարժէք նըկատէ Թուրքիոյ հետ բարւոք յարաբերութեան քաղաքականութիւնը: Ահա թէ ինչու չենք ուզեր ժխտական ճշգրտումներ ընել այն պահուն երբ գործնական տեսակէտէ դեռ չէ լրացած Հաթայի խնդիրը եւ երկու կառավարութեանց միջեւ Թղթակցութիւններ կը կատարուին սահմանագլխի նոր դէպքերու մասին:

Իմ յայտարարութիւններուս մէջ յիշած էի Սուրիոյ մէջ կատարուած հակաթուրք քարոզութիւնը: Մինչեւ հիմա պաշարիչն գտնուեցանք այդ քարոզութեան հանդէպ եւ չտարուեցանք գրգռութիւններէ: Միշտ աս համոզումը ունինք թէ, Սուրիոյ ժողովուրդը վստահ է իրեն հանդէպ մեր ունեցած բարեկամեցողութեան: Գրգռութիւնը միմիայն «փօլիթիքաճի»ներու գործն է: Բուն Սուրիացի ժողովուրդին յայտնի պէտք է ըլլայ աս ճշմարտութիւնը թէ՝ Սուրիոյ միութիւնը խանգարողը եւ զայն բաժնողը ոչ Թուրքերն են, ոչ ալ Թուրքիան: Ընդհակառակն, մեր այդ պահանջներով ուղեցինք ապահովել այս միութիւնը:

ՀԱՒԱՍՏԻՔՆԵՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սա պարագան ալ կ'ուզեմ յայտնել որ, խօսողները այդտեղի զանազան տարրերու մասին արտայայտուեցան: Այս տարրերու կարգին, ինչպէս տեսնուեցաւ մամուլին մէջ, Հայերու մասին ալ խօսուեցաւ: Ճառախօսներու ակնարկել ուզած տարրն ալ առանց պէտք է ըլլան: Այս մասին ալ պտտայայտուիլ կ'ուզեմ: Կարգ մը փօլիթիքաճիներու ապրուստի միջոցը եղած է առաջ քշել այն տեսութիւնը թէ՝ անշիջելի թշնամութիւն մը կայ Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ (Ծափեր, պոռալօ): Հաթայի եարցին առթիւ անգամ մըն ալ վիճաբանութեան նիւթ դարձաւ թուրքեւհայ յարաբերութիւնը: Թուրքերն ու Հայերը, իրենց իրական եւ բնական շահերուն մղումով, անգամ մը եւս բնազդօրէն զգացին թէ մօտիկ են իրարու: Այս է իրական կացութիւնը: Բայց հին քօմիթէճիները դարձեալ մէջ մտան եւ սկսան Հաթայի մէջ եռանդ ցոյց տալ նոր թշնամութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու համար երկու ազգերու միջեւ:

Ներկայիս պարզուած տեսարանը, այնպէս ցոյց կուտայ թէ տեղ գտած են քօմիթէճիներու թելադրութիւնները: Բայց, ըստ մեզ, ասիկա ալ երեւութական եւ առժամեայ է: Մեր աչքին առջեւ չէ նուազած արժէքը այն անկեղծութեան, զոր հայ ազգը մեզի հետ ըլլալուն մասին ցոյց տուաւ:

Ընկերներ, իբր վերջին խօսք կ'ուզեմ յայտնել թէ, ոչ մէկը պէտք է կասկածի թէ, Թուրքերուն հանդիսոր, իրաւունքները եւ երկրին սահմանները ապահով պահելու համար, ամէնէն ազդու կերպով պիտի գործածենք այն ուժը զոր Թուրք ազգը կուտայ իր Ազգ. Մեծ Ժողովին եւ անոր վստահած կառավարութեան:

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՄԻՍԱՔ ՕԶԱՆԵԱՆ

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»էն ցաւով կ'իմանանք թէ Ֆիլիպէի մէջ մեռած է Միսաք Օզանեան:

Միսաք Օզանեան հիմնադիրն է եղած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շապին-Գարահիսարի կազմին եւ կատարած է յեղափոխական աշխատանքներ: Անոր շունչին տակ է որ ազգային մեծանուն հերոս Անդրանիկ իր դաստիարակութիւնն առացած է:

Միսաք Օզանեան վարած է նաեւ Դաշնակցութեան մէջ պատասխանատու պաշտօններ: Հետեւած է մեր յեղափոխական եւ ընկերային դրականութեան: Իրմով կ'անհետանայ մէկը այն դէմքերէն, որոնք իրենց համեստ արտաքինին տակ կը պահէին յեղափոխականի անմահ ոգին, անբասիր նըկարագիր եւ գործելու անսպառ եռանդ:

Հանգուցեալը 61 տարեկան էր:

Հանգիստ իր վաստակաբեկ ոսկորներուն:

ԷՐԻՕ ԵՒ ԱԼՔՕԼԸ

Լիոնի քաղաքապետը դպրոցներու մասին խօսած իր ճառերէն մէկուն մէջ, անցեալ կիրակի քաղաքին հանրային առողջութեան մասին եւս շահեկան տեսութիւն մը պարզեց:

«Կը ցաւիմ տեսնելով, որ բաւականէն աւելի կը ծախսենք ընկերային Ֆիզիքական պէտքերուն համար: Մասնաւորապէս կը տեսնենք որ հիւծախտը տարուէ տարի կը ծաւալի: Ես գտնէ չեմ կարծեր որ այս հիւանդութիւնը կանգ առած ըլլայ: Այս օրերուս տեսայ նաեւ որ ահագին գումարներ կը ծախսուին խելագարներուն համար: Ասոնց թիւը հազարաւոր մը աւելցած է Ռոնի նահանգին մէջ քանի մը տարիէն: Կը կարծեմ թէ ալքոլամոլութեան դէմ մեր պայքարին թերութեան մէջ պէտք է փնտռել այս չարիքին պատճառը: Եւ գիտէ՞ք, ո՞րը աւելի կը շատնայ: — Վաղահաս յիմարութիւնը: Հաւանական է որ այս չարիքին սկզբնական պատճառները բնտանեկան-ժառանգական են քան թէ անձնական:

Ուրիշներ, մեր բոլորտիքը, ցեղապաշտական քաղաքականութիւն մը ի գործ կը դնեն: Պէտք է դնել աս հարցումը — Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ֆրանսա, մինչ ուրիշներ այդ ցեղային քաղաքականութեամբ կը վարուին: Ահա իմ խորհուրդս — Պէտք է մենք ալ ցեղային քաղաքականութիւն ընենք Պէտք է գրաղինք պզտիկներով: Ահա հրապարակաւ կ'ըսեմ — եթէ չհակադենք, մեր երկրին ամբողջ ապագան վտանգուած է: Կոչ կ'ուղղեմ բոլոր բարի Ֆրանսացիներուն որ օգնեն մեզի»:

Խիւոյի կողմէ հիմակ ալ ցեղապաշտութեան ջատագովուած այս քաղաքականութիւնը բոլորովին համաձա՞յն է արդեօք Ֆրանսայի արդի ներքին քաղաքականութեան, թէ Լիոնի քաղաքապետին այս նոր ելոյթը եւս մէկ տեսակն է անոր ընդհանրապէս պատեհապաշտ վարդապետութիւններուն:

ՄԱՏՈՒՂ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Հայրենիք» Խետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի գաղթակայաններու քանդումին առթիւ (27 մարտ).

— «Մեր գաղթականներու մէկ մասը — կը գրէ մեր Թղթակիցը Աթէնքէն — իր անձնական միջոցներով կ'աշխատի կերպով մը հաց-ճարակ գտնել: Բայց ունինք հարիւրաւոր ընտանիքներ, որոնք արդէն տարիէ օրը օրին չոր ապրուստ մը կրնային ճարել. Ներկայիս անոնք մատնուած են սոսկալի վիճակի մը»:

Նոյն Թղթակիցը կը հաղորդէ, թէ հնարաւոր է Ներկայ գաղթականներու մօտիկ տեղերու մէջ յարմար գետիններ գտնել եւ մեր գաղթականները համախմբել հոն՝ շինելով տնակներ եւ հիմնելով հայկական թաղամասեր, օժտուած վարժարան-ակումբներով:

Այս գեղեցիկ ծրագրի իրագործման համար, սակայն, կը պակսին նիւթական միջոցներ: Յունաստանի հայ գաղութը, ինչպէս յայտնի է, շատ աղքատ գաղութ մըն է եւ անկարող է հոգալ ասոր համար պէտք եղած բոլոր ծախքերը: Անհրաժեշտ է, ուրեմն, որ դուրսէն օգնութիւն ըլլայ:

Պէ՞տք է ըսել, թէ ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ամերիկահայ բարեկեցիկ գաղութի վրայ կ'իյնայ մեծագոյն պարտականութիւնը՝ սպասուած օգնութեան մէկ կարեւոր բաժինը իր վրայ վերցնելու, Թոյլ չտալու համար որ Իզմիրի ահաւոր աղէտէն յետոյ Յունաստան ապաստանած մեր բազմաչարչար հայրենակիցներէն շատեր նոր նեղութեանց եւ զրկանքներու ենթարկուին:

Անշուշտ լաւագոյնը պիտի ըլլար Յունաստանի մեր բոլոր գաղթականներն ալ Հայաստան փոխադրել: Բայց ատոր վրայ, դժբախտաբար, կարելի չէ յոյս դնել գէթ այժմ: Կը մնայ, որ հայ բարեսիրական կազմակերպութիւնները, մասնաւորապէս մեր Հայրենակցականները հրապարակ գան եւ օգնեն Յունաստանի մեր գաղթականներուն:

Յունաստանի քանդուող գաղթակայաններու մէջ կան, անտարակոյս, հայրենակիցներ արեւմտեան Հայաստանի բոլոր շրջաններէն՝ Էրզրումէ, Բղիսէն, Տարօն-Տուրուբերանէն, Խարբերդէն, Մալաթիայէն, Սեբաստիայէն, Կեսարիայէն եւայլն: Եթէ մեր Հայրենակցական Միութիւններէն ամէն մէկը փութայ իր շրջանի հայրենակիցներուն օգնութիւն հասցնել, այն ատեն յունահայ գաղութը դիւրութեամբ ի վիճակի պիտի ըլլայ անցընելու իրեն վիճակուած այս ծանր տագնապն ալ:

Համախարբերդցիական Հայրենակցական Միութեան մասնաճիւղը Աթէնքէն արդէն հրատարակութեան համար մեզի ղրկած է նամակ մը, որով կոչ կ'ընէ ամերիկահայ Խարբերդցիներուն նիւթապէս օգնել 47 Խարբերդցի ընտանիքներու, որոնց հիւղակները այժմ կը քանդուին Աթէնքի գաղթակայանին մէջ՝ անպատրաստ եւ շատ աղքատ վիճակի մէջ ձգելով զիրենք:

Եթէ Հայրենակցական միւս միութեանց մասնաճիւղերն ալ նման տեղեկութիւններ տան իրենց կարօտ հայրենակիցներու մասին, մենք վստահ ենք, թէ ամերիկահայ գաղութը այս անգամ եւս պիտի չթերանայ իր պարտականութիւնը կատարել Նոր տագնապի մը մատնուած Յունաստանի մեր տարագիրներուն հանդէպ»:

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ. — Պարոն եւ տիկին Զէյլըր, մին բժիշկ, երկրորդը բժշկուհի, Լեհաստանէն եկած հաստատուած են Երուսաղէմ: Այր ու կին կը գործեն իրենց մասնագիտութեամբ քաղաքիս բոլոր խաւերուն մէջ:

Բժշկուհի տիկին Զէյլըր բաւական յաճախորդներ ունի Հայոց Ս. Յակովբայ վանքը հաստատուած ընտանիքներու մէջ: Տիկինը միշտ հիացումով կը խօսի Հայոց վանքը ինկղուած հայ տարագիր ընտանիքներու մասին: Կ'ըսէ թէ շատերը համեստ ապրուստ մը հազիւ կ'ապահովեն, բայց մաքրասէր են ոչ միայն արտաքինով, այլ իրենց Ներքին ճերմակեղէնով, անկողիններով եւ մարմինով: Լսած եղած է որ չարաթը քանի մը անգամներ այցելեմ Հայոց վանքը, խիտ խիտ միասին ապրող այդ ընտանիքները հազիւ մէկ մէկ սենեակ ունին, որ կը ծառայէ իբրեւ հիւրանոց, ննջարան, ճաշասենեակ, բայց մաքրութիւնը միշտ աչքի կը զարնէ: Վստահ եղէք թէ ուր որ երթամ, մանաւանդ մեր հրեայ ընտանիքներու մօտ, կը խօսիմ Հայերու մաքրութեան մասին: Մենք այր ու կին մեր արհեստի պատճառով ամէն ազգէ, կրօնքէ, ցեղէ եւ միջավայրէ յաճախորդներ եւ յաճախորդուհիներ ունեցած ենք, բայց միշտ ալ գիտած ենք որ Հայը նախանձախնդիր է մաքրութեան մասին»:

Տ. Լ.

ԼՍԵՑԷ՛Ք, ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐ

ԱԹԷՆՔ. — Սիրելի հայրենակիցներ, տասնըհինգ տարիներէ ի վեր կը վայելենք աստնջականութիւնը մեծ Յունաստանի որ խորութիւն չէ դրած երբեք իր հարազատներու եւ մեր միջեւ:

Սակայն Ներկայիս, մայրաքաղաքի բարեզարդութեան համար կառավարութիւնը որոշած է քանդել գաղթականական հիւղակները:

Քանդուելիք հիւղակներու կարգին մէջ կ'իյնան նաեւ մեր հայրենակիցներէն տասը ընտանիքներու տնակներ:

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլոր Տրապիզոնցիներու հայրենասիրութեան, որպէսզի չմնային իրենց նիւթական օժանդակութիւնը այս տասը ընտանիքներու պատսպարման համար:

Ի դիմաց Տրապիզոնցի հայրենակիցներու՝ Հրանտ Նալպանտեան, Երուանդ Զաքարեան, Մուշեղ Բատեաեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (150)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Գեւոյի առասպելական մէկ նոր պատմութիւնը:

— Տղա՛ք, ո՞վ կուզայ մեզի հետ ...

...սու Թօփալ Սատանան, — ինծի ալ քոնեակ լեցնող մը լինէր, ես ալ ինչե՛ր կ'ըսէի ...

— Զէ՛նդ, ախմախ, դուք իմ քովս ...

Նի՞դ ցոյց կուտաք:

— Այս, այս երեխան ... կ'ըսէ թէ ես ծեր եմ, — ինքզինքը արդարացնել փորձելով ըսաւ Աւետ Գեւօն, երեխայի նման յուզուած:

...օխան ալ մինչեւ ակռաները փիր սիղահ ..

Ընթերցողը անշուշտ նեղադամիտ պիտի գտնէր դէպի Աւետ Գեւօն, որ ...

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

մենք իրաւունք ունինք քննադատելու կառավարութեան գործունէութիւնը, երբ քննադատութիւնը անհրաժեշտ է - սակայն պարտաւոր ենք յարգել ճշմարտութիւնը: Ոչ մէկ երկրի մէջ որ եւ է կառավարութիւն ընկերային օրէնքներ քուէարկել եւ գործադրել տուած է այդքան արագութեամբ: Մենք կ'ընդունինք անհրաժեշտ գործադուլները, սակայն պէտք չէ որ անոնք տեղի ունենան անկարգութեամբ եւ առանց պատճառի »:

Բանախօսը յետոյ պահանջեց աղգայնացնել երկաթուղիները, հանքերը, դրամատուները, գլխաւոր ճարտարագործութիւնները: Այս առթիւ քննադատեց կառավարութիւնը որ կրճատած է հանրօգուտ շինութեանց վարկերը եւ 2,300,000,000 ֆրանքը անբաւական գտաւ իբրեւ դարման գործազրկութեան:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ՓԱՐԳԵՒԱՆԱՅԻ 4րդ չարքի վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, հինգշաբթի, իրիկուան ժամը 5.30ին, Սալ Փլէյէլի մէջ. Արդիւնքը անմիջապէս պիտի հաղորդուի Էյֆէլի եւ Փօսթ Փառիզիէնի ռատիօներով.

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ Սիլիսթրէի դատարանը մէկէն մինչեւ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտեց 92 պուլկար գիւղացիներ, որոնք ամբաստանուած էին իբրեւ խռովարարներ: Ուրիշ 246 ամբաստանեալներ անպարտ արձակուեցան:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ խռովութեանց առթիւ, հարցումներ ուղղուած ըլլալով Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, կառավարութեան ներկայացուցիչը խոստովանեցաւ թէ շատ մը Հնդիկներ Մոսկուա գացած եւ հետեւած են յեղափոխական դասընթացքներու: Այս ուսանողներուն թիւը 50ի բարձրացած էր վերջին երկու տարիներու ընթացքին: Երբ վերադարձան, ոմանք ձերբակալուեցան, ուրիշներ ալ հսկողութեան տակ առնուեցան: Կառավարութիւնը առ այժմ յարմար չի դատեր այս առթիւ դիտողութիւններ կատարել Մոսկուայի մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ թերթերը կը գրեն թէ Նոյեմբեր 7ին պիտի չվերջանայ փոտուղին (մէթրօ), ինչպէս ծրագրուած էր, իբրեւ հետեւանք խափանարար գործունէութեան: Առաջին մասը չատոնց վերջացած է, իսկ երկրորդ մասը կը ձգձգուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեանց միացման համար խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Փարիզի մէջ: Անցի օր ժողով մը գումարեց այս առթիւ կազմուած յանձնախումբը: Համայնավարները կ'առաջարկեն բոլոր շրջաններուն հաղորդել միացման բանաձեւը, բայց ընկերվարականները կանխահաս գտան այդ ձեռնարկը, եւ որոշուեցաւ նախապէս համաձայնիլ հիմնական կէտերու մասին:

ՏՈՔԹ. ՇԱԽԹ, Գերմանիոյ ազգ. տնտեսութեան նախարարը, որ Պրիւքսէլ կը գտնուի այժմ, Փարիզ պիտի գայ մայիս 5ին, խորհրդակցելու համար տնտեսական գործակցութեան մասին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ «քափիթիւլասիոն»ներու ջնջումը որոշելու համար կազմուած խորհրդաժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները Մոնթրէօյի մէջ: Երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը երկարօրէն պարզեց իր երկրին տեսակէտը:

ՍՊԱՆԻՈՅ ապստամբականները կը սաստկացնեն իրենց յարձակումները, գրաւելու համար Պիլպաօն: Կ'ըսուի թէ որոշած են արգիլել բոլոր նաւերու երթեւեկը, որպէսզի քաղաքը սովի մատնուելով անձնատուր ըլլայ: Գերմանական լրագրի մը համաձայն, Զօր. Ֆրանքօ պիտի քաշուի զինուորական հրամանատարութենէն, եւ պիտի վարէ ապստամբութեան քաղաքական մասը: Իսկ նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ զօրավարը հակայարձակում ձեռնարկած է Մատրիտի դէմ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԸ բուռն պայքար մը բացած են Փրօֆ. Քայցովի դէմ: Հռչակաւոր գիտնականը կը հալածուի իբրեւ ֆաշական, ըսած ըլլալով թէ «մարդիկ հաւասար չեն ծնիր» եւ թէ «միշտ եղած են եւ միշտ ալ պիտի ըլլան ի ծնէ ստրուկներ մարդկութեան մէջ».

ԶՕՐ. ԸՍՄԷԹ եւ Թ. Ր. Արաս կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցան Պելկրատի մէջ, Պալքաններու եւ Միջերկրականի վերաբերեալ հարցերու մասին: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին:

Շնորհակալիք

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ անձնաւորութեանց որոնք վիճակախաղի առարկաներ նուիրած էին Կ. Խաչի օրուան հանդէսին. Տիկ. Տիկ. Ուռճեան, Երուանդեան, Դանիէլեան, Մարի Ակոպեան, Փաշայեան, Պ. Պ. Հրանդ Մարգարեան, Ս. Եղիազարեան, եւ ոմն 10 ֆր.:

Շնորհակալութիւն նոյնպէս գեղարուեստական բաժնին մասնակցողներուն եւ մասնաւորապէս Պ. Ս. Թորոսեանի որ սատնձնած էր սիրողներու խումբին պատրաստութիւնը:

Այս առթիւ մասնաճիւղս պարտք կը համարի իր շնորհակալութիւնները յայտնել նաեւ (թէեւ ուշացած) ընկերուհի Օր. Ցասմիկ Միրանկիւլեանի եւ Պ. Մասիս Սայլանճեանի, որոնց հանգանակութեան մէջ հաւաքուած էր 62 ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՂ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 ապրիլ շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, Nil Bleu ճաշարանին վերնայարկը, 2, Place de l'Odéon:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Հարաւ. Ֆրանսահայոց առաջնորդութեան հնգր. վարչութեան կարգադրութեամբ պաշտօն տրուած ըլլալով Առաջնորդարանի քարտուղար Պ. Վահան Պուլումճեանի զանձելու եկեղեցական-ազգային տուրքերը, Առաջնորդարանի գրասենեակը բաց պիտի ըլլայ միայն, երկուշաբթի՝ ամբողջ օրը, ժամը 8—12 եւ 2—6:

Երեքշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի, ուրբաթ եւ շաբաթ՝ կէսօրէ առաջ միայն, ժամը 8—12: Այս օրերը կէսօրէ վերջ գրասենեակը կը մնայ փակ:

Իսկ Թեմիս պատուիրակ սրբազանը կարելի է տեսնել՝ իր բնակարանին մէջ՝ բաց ի կիրակիէ եւ շաբաթէ՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ, ժամը 3—6: Երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ բացառաբար նաեւ շաբաթ՝ կէսօրէ առաջ եւս, ժամը 9—12:

Կը խնդրուի յարգելի ժողովուրդէն ուշադրութեամբ եւ ճշդապահութեամբ նկատի առնել այս կարգադրութիւնը, եւ ըստ այնմ կատարել որ եւ է դիմում, ձեռնտուայն շզոտելու համար:

Առաջնորդարան
Հարաւ. Ֆրանսահայոց

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Անուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի կողմէ
Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին. Պ. Նիկողոսեանի սրահին մէջ.

Կը խօսի՝ ընկ. ՏՔԹ. ՔՐԻՍԹԻԿԵԱՆ

Պատանեկան գեղեցկագոյն պչրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Գեռ. Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ իր բուժարանին.
24 Ապրիլ, շաբաթ իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ
Aéro Club de France-ի ընդարձակ սրահներուն մէջ, 6 Rue Galilée. Paris (16)
Նախագահութեամբ ՁԱՐԷՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԸՆՏԻՐ ՊՈՒՖԷ — ՊԱՐ ԱՄԷՐԻԿԵԷՆ
Թօմպօլան եւ հաճելի անակնկալներ եւ մրցում գեղեցկագոյն աչքերու:
Դատաւոր մարմնոյ (Jury) կողմէ շահող տիկնոջ կամ օրիորդին իբր մրցանակ իրական մարգարիտ մանեակ մը:

Փարիզ

ՎԱՆԵԷՕ-ՔԱՆԵԱՆԻ Արծիւ ենթակոմիտէի ընկերահամակրական շաբաթօրեայ հանդիպումը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ակումբին մէջ՝ կը խօսի ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը վաղը ուրբաթ, 16 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Զարդարեան գրադարանը. 181 Cours Lafayette. կը խօսի՝ ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ—ԲՈՒՋԱՆԴ. Նիւթ՝ «Նոր օրերու Հայ կինը ըստ ռազմիկ երգերու»: կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը 16 Ապրիլ, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին իր Ակումբին մէջ:

ՍԷՆԹ'ԷԹԻԷՆԻ Անտոք ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի, 18 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Դուրեան գրադարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ՝ ներկայանալ անդամաստուդով:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, (18 ԱՊՐԻԼ) ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Salle Poissonnière
7 Rue du Faubourg Poissonnière, մէթրօ **Montmartre**

Կը նախագահէ
Commandant BENOIST d'AZY

ԿԸ ԽՕՍԻՆ Ռ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, HENRI BARRÉ (S.F.I.O.)
ԵՒ Ս. ԽԱՆԷՅԱՆԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— **Mlle Nelly GAUTHIER**, ջութակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle FRIDE**, Ա. ջութակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle JEGOU**, ալթօ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle HASKIL**, Բ. ջութակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **M. J. GILLES**, թաւջութակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **M. GOETCHELUCK**, Haut-bois, 1er Prix du conservatoire de Paris,
ԿԸ ՆՈՒԱԳԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՏՈՐՆԵՐ
Կ'ԵՐԳԷ ՏԻԿ. ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ
(Գէորգ Չաւուշի Մահերգը, Գիւլիւզարի Ողբերգը, Մշոյ Գեղուլը)
Կ'արտասանեն ԵՐ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ եւ Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ:
ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէին կողմէ
17 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Գարակէօզեանի սրահին մէջ,
45 Rue de la Défense, Իսի լէ Մուլինօ:
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ _ ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած Շավիլի Արդութեան խումբին կողմէ, իր կազմութեան տասնամեակին առթիւ:
18 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Ecusson Bleu սրահին մէջ
23 rue Coteau, Chaville, rue Carnot-ի եւ rue Coteau-ի անկիւնը
ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին: Մուտք՝ այրերու 5, կիներու 3 ֆր.:
ՃԱՄ. ՄԻՋ — Երթեւեկող առնել Սէն Լազարէն ցթուպիս թիւ 1 ֆօն տը Սէվրէն եւ իջնել Doizu—Chaville.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ
18 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. ՇԸՄԷՆ ՏԸ ԼԱ ՄԱՏՐԱԿ ՎԻԼ,
Պար Էնթէրնասիօնալի սրահին մէջ:
Կը դասախօսէ՝ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Նիւթ՝ Խորհրդային Սահմանադրութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:
Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները առանց խտրի խտրութեան:
Ամէն ոք ազատ է հարցում տալու: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՊՐԻԼ 11

Նախաձեռնութեամբ Ս. Ժէռոմի (Մարսէյլ) Ս. Սահակ եւ Մեսրոպ եկեղեցիի թաղականութեան
17 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին. Հսկում պիտի կատարուի եկեղեցիին մէջ, իսկ կիրակի առաւօտ ընդհ. նահատակաց հոգւոյն Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Այց Անմահ Զինուորին դամբարանը:

Բայցնի եւգիկ ՆԵՐՍԷՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տեղի կ'ունենայ այսօր, հինգշաբթի երեկոյ **Salle Gaveau**-ի մէջ
45 Rue la Boétie, մէթրօ **St. Philippe du Roule**
Կը մասնակցին՝ Տիկ **IDA ARD** (Mezzo-Sop.)
Տիկ. **SONAJALG** (pianiste), ԹԱՌ եւ ՏԱՓ:
Յայտագիր.— Սպենդարեանի Ալմաստ օփերայէն՝ La célèbre marche Persienne եւ Danses Almastes Պալաքի Նովայէն, Զայլոցվսքիէն, Ռուսօրսքիէն, Իւալյն Ֆայերէն եւ ռուսերէն երգեր:
Գիները ժողովրդական:

Թատերական Ներկայացում

Մարսէյլի «Աբէլեան» Թատերախումբի եւ մասնակցութեամբ Պուլվար Օտտոյի «Ադամեան» Թատերախումբի
17 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Պահրիկեան սրահին մէջ,
5 րիւ տը Լ'էքլիզ, Մարսէյլ:
Կը ներկայացուի
ԳՈՒԺԱՐԿՆԵԼԸ կամ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ
(Ողբերգութիւն 5 արար)
Գիներ՝ 4 եւ 3 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔՈԼՈՆԿ, Գ. Փափ — 70:
ԼԱ ԿԱՐԷՆ, Տիկ. Գ. — 18:
ԱՎԻՆԵՈՆ, Ս. Ցավ — 35:
ԱՎԻՆԵՈՆ, Հ. Ն — 140:
ՄԵՑ, Ց. Ա. ի 140:
ՊՕՄՈՆ, Գործ — 236.85:
ՎԻՎԻԷ, Ց. Մ — 35:
ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO, Գործ — 370.80:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ — 807: Կարգադրեցինք:
ՓԱՐԻԶ (5), Տիկ. Թ — 35:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 16 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 16 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3397

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ԴԱԺԱՆ ՔԱՆ ՄԱՀԸ

Ի վերջոյ կրնա՞ք երկու բառով բացատրել թէ ի՛նչ պատահած է Հայաստանի մէջ, եւ կամ ինչ տեղի կ'ունենայ այս միջոցին, երբ կարկուտի պէս կը տեղան սլաքները՝ «հակայեղափոխական-տրոցկիստական-նացիոնալիստական-դաշնակցական» տարրերուն դէմ :

Զակերտի մէջ առնուած բառերը միշտ միասին կը գործածուին, բոլոր ճառերուն եւ բանաձեւերուն մէջ։ Այնպէս որ, կացութիւնը աւելի կը բարդանայ։

Դեռ կան միւս բառերն ու բացատրութիւնները.— «Երկերեսանի սրիկաներ, շուներ, գարշելիներ, ժողովուրդի եւ կուսակցութեան ոխերիմ թշնամիներ, լրտեսներ, Ֆաշիզմի եւ Դաշնակներու գործակալներ» եւն. :

Արդ, ի՞նչ է պատահեր։ Ի՞նչ անքաւելի, մահացու մեղքեր են գործուեր, որպէսզի այսքան ծանր բառերով խարանուին երէկուան կուռքերն ու երեւելիները, դառնան փոշի եւ աղտ :

Կը բաւէ միայն «Խ. Հայաստան» կարդալ, համոզուելու համար թէ փողոցի շուները աւելի արժէք ունին, այսօր, Երեւանի մէջ, քան երբեմնի գործավարներն ու գործիչները,— Արամայիս Երզնկեան, Գանուշ Շահվերտեան, Դ. Սիմոնեան, Սիմոնիկ Փիրումեան, Ա. Բակունց եւն. : «Անձնապաշտ» Խանջեանի դիակն իսկ արժանի չի համարուիր որ եւ է յարգանքի, եւ կը յօշոտուի նոյնքան վայրենօրէն որքան միւս կենդանի դիակները

Եւ յուսանքները, նախատինքները, դատափետումները կը կատարուին ոչ միայն օրուան վարիչներուն, Կեդր. Կոմիտէի կամ ուրիշ իրաւասու օրգաններու կողմէ, այլեւ ամէն տեղ։ Որ եւ է կուսակցական կամ արհեստակցական ժողովի մէջ։ Ո եւ է բեմով, կը բաւէ որ լաւ սերտած ըլլայ դասը, զոյգ ընելով ածականներն ու անունները։

Նոյնիսկ հռչակաւոր Մուսաբեկովը, ճառ մը խօսելով Հայաստանի խորհուրդներու արտակարգ 9րդ համագումարին մէջ, յանուն Անդրկովկասի երկրային կոմիտէին եւ Բերիայի, պարտականութիւն կը սեպէ գնահատել Ամատունին եւ Գուլոյեանը։ Գոհունակութեամբ կը յիշէ թէ «հակայական աշխատանք» է կատարուած անոնց ղեկավարութեամբ, «խորհրդային Հայաստանում տրոցկիստական թափթփուքների եւ նացիոնալ-ուկլոնիստների հետքերը ոչնչացնելու համար»։

Եւ անգամ մը եւս կը յանձնարարէ յեղափոխական «զգաստութիւն» (արթնութիւն).

— « Ընկերներ, մաքրենք ուրեմն խորհրդային հողերը հակայեղափոխական գարշելիներից, տասնապատկենք մեր յեղափոխական զգաստութիւնը, որպէսզի կարողանանք պահպանել ու մինչեւ արեան վերջին կաթիլը պաշտպանել մեր մեծ, ստալինեան սահմանադրութիւնը, մեր սքանչելի երկիրը»։ («Խ. Հայաստան», 28 մարտ) :

Սթալինը հրամայեց, Բերիան ազդարարեց, Մուսաբեկովը յիշեցուց,— ասոնք էին Ամատունիներն ու Գուլոյեանն՞երն են որ պիտի համարձակին ընդդիմախօսել :

Ընդհակառակն, անոնք առաջ տասը կտոր կ'ըլլան, խոստովանելու համար իրենց ալ մեղքերը.

— « Ի՞նչպէս եղաւ որ մենք, կուսակցութեան ղեկավարներս, կոյր դտնուեցանք, չնկատեցինք ոխերիմ թշնամիները… Մենք, ղեկավար աշխատողներս, ոչ միայն չէինք նկատած զանոնք, հակառակ անձամբ ընկեր Սթալինի կողմէ եղած շարք մը ազդարարութեանց, այլեւ կ'օգնէինք այդ երդուեալ սրիկաներուն՝ պատասխանատու պաշտօններու մէջ սողոսկելու »։

Կեդր. կոմիտէին քարտուղարը այս խօսքերը կ'արտասանէ աւելի քան հազար հոգինոց ժողովի մը մէջ։ Յետոյ նոյն բովանդակութեամբ գիր մը կը խմբագրուի, ուղղուած ընկեր Սթալինի, ուրիշ տասնեակ հազարներու առջեւ ալ խոստովանելու համար իրենց «անհոգութեան եւ կուրութեան իդիոտական (ապուշ, տխմար) հիւանդութիւնը»։

Ուրեմն ե՛ւ կոյր, ե՛ւ ապուշ, ե՛ւ տարուկ։ Ինչո՞ւ չէն եւ պայծառ չմնայ Երեւանը, երբ ունի այսպիսի ղեկավարութիւն :

Բայց, պատասխանած չեղանք բուն հարցումին,— ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Հայաստանի մէջ :

Ցատկանչական պարագայ մը,— ամէն անգամ որ անուններ կը յիշուին որ եւ է պարսաւանքի առթիւ, հիներուն հետ կը խառնուի նոր մը, եւ միշտ կ'աւելցնեն,— « եւ ուրիշներ»։

Կը նշանակէ թէ՝ բազմութիւն մը կը կազմեն կասկածելիները, իսկ երեւելիներու անունները կը յայտնուին մէկ-մէկ,— օր մը՝ Եսայեան, ուրիշ օր մը՝ Երզնկեան, յետոյ Շահվերդեան, Փիրումեան եւայլն :

Եթէ այս ամբաստանեալներուն դէմ գործածուած որակումներէն միայն մէկը առնենք, «մեր ժողովուրդի եւ կուսակցութեան ամենաոխերիմ թշնամիներ», կը նշանակէ թէ բոլորն ալ ոչ միայն վտարուած, այլեւ բանտարկուած են եւ դատի տակ։

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ կը գրուի անոնց դէմ, աւելի դաժան է քան մահը …

Ճիշդ ինչպէս Զինովիեւն ու ընկերները, Թաթէքն ու միւսները, ապահովաբար ասոնք ալ դարձած են կենդանի դիակներ։ Եւ եթէ պատահի որ հրապարակաւ դատուին, վաղը, պիտի յայտարարեն, լալուած ճախարակներու պէս։

— Այո, մենք դաւաճաններ ենք, սրիկաներ ենք, լրտեսներ եւ շուներ ենք, տրոցկիստ-նացիոնալիստ-դաշնակներ ենք…

Եւ այս՝ 15 տարի երկիր եւ կուսակցութիւն կառավարելէ վերջ :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԵՒ ՀԻԹԼԵՐ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆՈՒԻ՞Ն

Անցեալ օր զրոյց մը կը շրջէր թէ մօտերս տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Մուսոլինիի եւ Հիթլէրի միջեւ։ Այս լուրը անմիջապէս հերքուեցաւ, բայց հիմա նորէն շրջան կ'ընէ։ Հռոմէն պաշտօնապէս կը ծանուցանեն թէ Աւստրիոյ վարչապետը Վիեննէն պիտի այցելէ յառաջիկայ հինգշ., 22 ապրիլ, եւ պիտի տեսակցի Մուսոլինիի հետ, որուն հաւանաբար պիտի ընկերանայ արտաքին նախարարը, Չիանօ։ Այս լուրին հետ մէկտեղ, իրազեկներ յայտնեցին թէ Մուսոլինի սկզբունքով ընդունած է տեսակցութիւն մը ունենալ Հիթլէրի հետ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մուսոլինի Վենետիկէն Միւնիխ պիտի երթայ օդանաւով, Տոքթ. Շուշնիկի հետ տեսակցելէ վերջ։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ ոչ կը հերքեն, ոչ ալ կը հաստատեն այս լուրը. բայց տրուած բացատրութիւններէն կը հետեւի թէ անկարելի չէ այս հանդիպումը-մանաւանդ որ Հիթլէր Մուսոլինիի այցելեց երեք տարի առաջ, հետեւաբար այս վերջինը փոխադարձ այցելութեան պարտք մը ունի։

Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ Աւստրիոյ վարչապետը առ այժմ մէկդի դրած է միապետութեան վերահաստատման ծրագիրը։ Անոր գլխաւոր նպատակն է ապահովել երկրին անկախութիւնը։ Վարչապետը չորեքշաբթի օր ճառ մը խօսեցաւ, որ կը հաստատէ այս տպաւորութիւնը :

Կարմիր դրօշները վար առնուեցան

Չորեքշաբթի օր յանկարծ աներեւոյթացան այն բոլոր կարմիր դրօշները կամ ուրիշ խորհրդանշաններով «ճոխացած» եռագոյն դրօշները որ կ'երեւային ցուցահանդէսին շէնքերուն վրայ, պղտորելով հանրային կարծիքը :

Ինչպէս յայտնի է, աջակողմեան թերթերը պայքար մը բացած էին այս մասին, մէկ շաբաթէ ի վեր։ Կառավարութիւնը շատ կարեւորութիւն չէր տար դէպքին, նախընտրելով բարեկամաբար համոզել բանուորները քան թէ բռնութեան դիմել։ Արդ, առջի օր Թուլոյ ազգայնական թերթ մը, «Լ'Էնթրանսիժան» (Անզիջումը) կը ծանուցանէր թէ իր խմբագիրները առանձին չափ կարմիր դրօշներ խլելով ցուցահանդէսի վայրէն, բերած կախած են խմբագրատան պատուհաններէն։ Յետոյ ոստիկան մը ներկայացած եւ պատուիրած է որ վար առնեն դրօշները։ « Այդպէս ալ ըրինք, դրօշները խմբագրատան մէջ տեղաւորելով, բայց պատուհանները բաց ձգելով»։

Այս դէպքին վրայ, Ներքին Նախարարութիւնը նկատելով որ խռովութիւններ կրնան ծագիլ, հրամայեց ոստիկանութեան՝ վար առնել կարմիր դրօշները։ Եւ 150 ոստիկաններ հրշէջներու աջակցութեամբ գործի սկսան, կարմիր դրօշները վար առնելով Էնվալիտի կայարանէն։ Լուրը հազիւ լսուած, բոլոր դրօշները վար առնուեցան :

Ինչպէս գրած էինք, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն ալ որոշած էր երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը ղրկել, որպէսզի համոզեն բանուորները, բայց պատուիրակութիւնը դեռ չէր գացած չորեքշաբթի առտու եւ կարմիր դրօշները կը ծածանէին բաւականութեան Ձեռնարկներուն յանձնարարուած էր համոզել բանուորները, բայց անոնք տարակեցին թէ իրենք անզօր են։ Այս ամբողջ անցուդարձը փութացուց կառավարութեան միջամտութիւնը, որպէսզի աւելի եւս չյապաղի ցուցահանդէսին բացումը :

Ցուցահանդէսը պիտի բացուի՞

Աջակողմեան թերթերը ամէն օր աննպաստ տեղեկութիւն մը կը հրատարակեն, ապացուցանելու համար թէ ցուցահանդէսը պիտի չհասնի նշանակուած ժամանակին։ Առջի օր գրած էին թէ պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի Մայիս 15ի կամ 23ին։ Այժմ աւելի յոռետես կ'երեւան։ «Լ'Էնֆորմասիոն», որ մինչեւ հիմա ուժ կուտար Պլումի դահլիճին, առնէ մը ի վեր փոխած է լեզուն։ Երեքշաբթի օրուան թիւով դիտել կուտար թէ հազարաւոր օտար այցելուներ յուսախաբութեան պիտի մատնուին, եթէ այսպէս շարունակուի։ «Արդէն ստոյգ է թէ ցուցահանդէսը պատրաստ պիտի չըլլայ Անգլիոյ Թագաւորին Թագադրութենէն վերջ։ Հակառակ բանուորներու թիւին կարեւոր յաւելման, աշխատանքը յուսահատօրէն դանդաղ կ'ընթանայ։ Անընդհատ վէճեր ուշացուցին եւ դեռ կ'ուշացնեն գործը։ Կառավարութիւնը պէտք է փութացնէ գործ մը որուն այնքան կարեւորութիւն ընծայած է։ Միայն ինք բաւարար հեղինակութիւն ունի իր խօսքը լսելի դարձնելու »։

Իրողութիւն է որ դեռ շատ մը շինութիւններ չեն վերջացած։ Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ նոյնիսկ բանուորները գիշեր ցերեկ աշխատին այս երեք շաբաթներու միջոցին, դժուար թէ կարելի ըլլայ ամէն բան լրացնել եւ ցուցահանդէսը բանալ հանրութեան առջեւ :

*** « Թան » յօդուածաշարք մը սկսած էր երէկ,— « Ինչո՞ւ համար ցուցահանդէսը պատրաստ պիտի չըլլայ մայիս 1ին», որ կը ձգտի յապաղման պատասխանատուութիւնը ձգել Ժողովրդական Ճակատի կառավարութեան վրայ :

40 ԺԱՄՈՒԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Գոհացում պիտի տրուի մանր առեւտրականներուն

Երեսփ. Ժողովին առեւտրական յանձնաժողովը առջի օր լսելով աշխատանքի նախարարին բացատրութիւնները, գոհացում ստացաւ մանր առեւտրականներու տրտունջներուն առթիւ։ Նախարարը յայտարարեց թէ մինչեւ ամսվերջ նոր հրամանագիր մը պիտի հրատարակէ, որպէսզի մանր առեւտրականները չհարկադրուին շաբաթը երկու օր յաջորդաբար փակել իրենց խանութները, մանաւանդ ցուցահանդէսի շրջանին։ Աշխատաւորները պիտի չզրկուին իրենց իրաւունքներէն, բայց երկօրեայ հանգիստը պիտի տրուի հերթով, որպէսզի խանութները կարենան բաց մնալ ամբողջ շաբաթը։ Խանութպանները յանձն կ'առնեն ի հարկին առանց պաշտօնեայի աշխատիլ հանգստի օրերը :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԵՌ ՔԱՆԻ՞ ՏԱՐԻ ԱՅՍՊԷՍ…

« Վէմ », Հանդէս Մշակոյթի եւ Պատմութեան, լրացուց իր բաժանորդագրութեան երրորդ շրջանը։ (18 գիրք։ Հրատարակութիւնը սկսած է 1933 հոկտեմբերին)։

Չորրորդը կը բացուի 1937 յունուար-մարտի թիւով, որ լոյս տեսած է արդէն։

Այս առթիւ, խմբագրութիւնը հատորին սկիզբը դրած է յայտարարութիւն մը, ուր իրար խառնուած են գոհունակութիւնն ու վիշտը :

Գոհունակութիւն՝ այն բարոյական քաջալերութեան համար որ վայելած է թերթը, բազմաթիւ ձեռնհաս մտաւորականներու աշխատակցութեամբ : «Առանց դոյզն իսկ նիւթական ակնկալութեան »։

Ու նաեւ արդար գոհունակութիւն՝ լաւ գործ մը կատարած ըլլալու գիտակցութեամբ :

Իսկ վի՞շտը,— ոչ մէկ փոփոխութիւն հայկական ճակատին վրայ ․

— « Մեզ շատ դժուարութիւններ պատճառեցին եւ շարունակում են պատճառել անպարտաճանաչ բաժանորդները, մինչդեռ « Վէմ »ի գոյութեան միակ հիմքը բաժանորդագրութիւնն է։ Եթէ բոլոր բաժանորդները ժամանակին ու կանոնաւոր կերպով վճարեն իրենց բաժնեգինը, «Վէմ»ը բոլորովին ազատ կը լինի նիւթական հոգերէն, որովհետեւ բաժանորդների թիւը միանգամայն բաւական է տպագրական եւ թղթատարական ծախսերը հոգալու համար։ Այս «Թէ»ն է, դժբախտաբար, որ գոյութիւն չունի»։

Արդ, այս քիչ-շատ մասնագիտական հանդէսը յաջողած է ապահովել շուրջ 700 բաժանորդներ, ինչ որ քաջալերական պէտք է համարել, « եթէ »․

Խմբագրութիւնը չի ծածկեր բառերը, «դառն վիշտով» արձանագրելու համար իսկ եւ իսկ հայկական ողբերգութիւն մը.

— « Զարմանալի բան, հայ մարդը, որ զործնական կեանքի բոլոր ասպարէզներում, ճանաչուած է իբրեւ պարտաճանաչ վճարող եւ ուրիշի սեփականութիւնը յարգող, հայերէն գրքի եւ թերթի համար դրամ վճարել չի սիրում եւ հայ հրատարակչից ու խմբագրից խլրտացած դրամը գողութիւն չի համարում։ Հայ մարդը ամէն բանի համար դրամ չի խնայի, բայց երբ հերթը հայ գրքին ու թերթին գայ, հազար անսակ հնարամտութեան կը դիմէ, պարտականութիւնից խուսափելու համար։ Հայ հրատարակչի ու խմբագրի դրամը իւրացնելը, կարծես, բնական է համարում » :

Բանաէր մը կրնա՞ր ճշդել այս կարգի տրտունջներու թիւը, հայերէն գրքի եւ թերթի հրատարակութենէն ի վեր :

Եւ դեռ քանի՞ տարի այսպէս…

ՎԱՀԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ՄԵՂԱՅԱԳԻՐԸ ԱՌ ՄԵԾՆ ՍԹԱԼԻՆ

« Խորհրդային Հայաստան »ի մարտ 28ի թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ գիրը՝ ուղղուած Մեծն Սթալինին։ Յապաւած ենք միայն յառաջաբանն ու վերջաբանը Գրութեան խորագիրն է «Ընկեր Ստալինին», տպուած ամենախոշոր տառերով.—

— « Հայաստանի Կոմկուսի (բ) Կենտկոմի պլենումը լիովին եւ ամբողջապէս միանում Համ Կ (բ) Կ Կենտկոմի պլենումի որոշումներին եւ լիովին համաձայն է տալիս Բուխարինի ու Ռիկովի մասին կուսակցութեան շարքերից՝ նրանց հակախորհրդային, հակայեղափոխական, դաւաճանական գործունէութեան համար :

Առաջնորդուելով ընկեր Ստալինի ցուցումներով, բոլշեւիկեան անողոք ինքնաքննադատութեան հիման վրայ, Հայաստանի Կ (բ) Կ Կենտկոմի պլենումը հրապարակ հանեց կուսակցական աշխատանքի թերութիւնները, անհոգութեան ու կուրութեան իդիոտական հիւանդութիւնը, որից օգտուելով լրտեսները, դիվերսանտները, վնասարարները, հայ ժողովրդի թշնամիները, Ֆաշիզմի հաւատարիմ շները՝ Դաշնակները եւ նրանց գործակալ, հակայեղափոխական վարձկան նացիոնալիստները—ուկլոնիստները, Խանջեանի հովանաւորութեամբ, թափանցել էին ոչ միայն խորհրդային ու տնտեսական կազմակերպութիւնների, այլեւ կուսակցական օրգանների մէջ :

Համ Կ (բ) Կ Կենտկոմի պլենումի որոշումները եւ ձեր զեկուցումը մեզ զինեցին մեր բոլոր թերութիւնների եւ մեր առջեւ ծառացած խնդիրների պարզորոշ ըմբռնմամբ, զինեցին մեզ կուսակցական աշխատանքն արմատապէս վերակառուցելու կամքով՝ բոլշեւիզմի կազմակերպչական սկզբունքների ճշգրիտ ու անշեղ իրականացման հիման վրայ, բոլշեւիզմին տիրապետելու հիման վրայ, կուսակցական-քաղաքական աշխատանքի այնպիսի ծաւալման հիման վրայ, որի պայմաններում բացառուած լինի ստոր, քայքայիչ-աշխատանք կատարելու ամէն մի հնարաւորութիւն ժողովրդի թշնամիների՝ հակայեղափոխական տրոցկիստների, դաշնակների, ուկլոնիստների ու թափթփուկների համար, միջազգային Ֆաշիզմի այդ բոլոր հաւատարիմ գամփռների ու մեր հայրենիքի դաւաճանների համար »։

Պոլսոյ Ազգ. Վարչութեան երախտագիտութիւնը Թուրքիոյ Ներքին գործավարին

Երէկ ամբողջութեամբ արտատպած էինք Թուրքիոյ Ներքին գործավար եւ Խալքի ընդհ. քարտուղար Շիւքրի Գայայի ճառը՝ Ներքին կացութեան եւ Ալէքսանտրէթի հարցի մասին։ Այս առթիւ գործավարը յայտնած էր թէ «Հայերն ու Թուրքերը անգամ մըն ալ մօտեցան իրարու, հակառակ կարգ մը « փոլիթիքաճիներու խաղերուն»։

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ այս յայտարարութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառած ըլլալով, ազգ. վարչութիւնը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Շիւքրի Գայայի.—

« Մեր յոյժ սիրեցեալ ազատարար Աթաթիւրքին յուսատու նամբուն մէջ յաջող քայլեր առնող արժէքաւոր Իսմէթ Ինէօնիւ դահլիճին նոյնքան արժէքաւոր ու անկեղծ անդամներէն՝ մեր ներքին գործավար ու կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին Ազգ. Մեծ Ժողովի երէկուան նիստի ընթացքին խօսած ներշնչեալ, պերճախօս ու պատմական ճառին մէջ Հայերու մասին իր բրած անկեղծ յայտարարութիւնը, կուգայ անգամ մը եւս ու անքակտելի կերպով զօրացնել այն կապը, որով զօդուած են բոլոր Հայերը մեր փառաւոր հանրապետութեան եւ թրքութեան հետ։ Այս առթիւ, ամբողջ թրքահայութեան երախտագէտ ու սիրոյ զգացմանց իբր թարգման, Վարչ. Ժողովս իր ալ երախտիքը յայտնելով, սրտանց կը մաղթէ որ շատ երկար տարիներ ապրիք առողջ ու յաջողութեամբ ձեր բարձր պաշտօնին մէջ, զոր արժանաւորապէս գրաւած էք »։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐԷՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրեթէ բոլորը համակրանքով արտայայտուեցան այս նիւթին շուրջ եւ երիտասարդ գրողներու կողմէ նկատելի է գործնական արդիւնքի մը տենչանքը եւ վերջապէս փութացումը բուն գործին։ Շնորհակալ եմ որ տրուած ծրագրիս շուրջ ալ բատ ամենայնի համակրանքով արտայայտուեցան շատեր։ «Յառաջ» իբրեւ «հում նիւթ» ուզեց տուած ըլլալ զայն, բայց մենք կը տեսնենք որ շատոնց եփած եւ ժամանակը հասած է։ Այս տասնըհինգ տարուան ընթացքին եթէ խնձոր էր կարմրեցաւ, եթէ տանձ էր հասունցաւ. Գործը ինքնին ցոյց կուտայ թէ որքան ուշացած ենք։ Մինչ աշխարհ կը նորոգուի, մինչ աշխարհ կը խլրտի, պարտուածներ իրենց երիտասարդ ուժերով, պարտադրութիւն կը ժխտեն, շղթաներ կը փշրեն եւ ազատութեան մէջ կը ճախրեն, մինչ կամաց կամաց մեր երիտասարդները կը ծերանան, կը հալին օտարութեան մէջ, ոչ իսկ աւանդութիւն մը ձգելով իրենց յաջորդներուն։

Ընկերներ, երբ 1928ին եւ 1929ին կ'արծարծէինք այս հարցերը, մենք աւելի երիտասարդ էինք, այժմ մեզմէ շատերը երեսունը կ'անցնին, կ'ամուսնանան, ընտանեկան հոգեր կ'ունենան եւ աւելի քիչ ժամանակ նուիրելու ազգային երիտասարդութիւն մը զարգացնելու գործին։ Եւ մենք շատ լաւ պէտք է գիտնանք որ մեր յաջորդ սերունդը նախ կէս մը օտար է, երկրորդ՝ տառապանք չէ տեսած, հետեւաբար թրծուած չէ, երրորդ՝ ազգային տեսիլքներէն բան մը չի գիտեր, ոչ ալ մենք կրցած ենք անոնց մէջ ազգային հաւատք մը տնկել։

Արդ, կը վայլէ՞ մեզի դանդաղիլ. մենք որ երիտասարդ ըլլալով հանդերձ շատ տաք ու պաղ տեսանք, անապատ եւ հիւսիս։ Մենք որ քարերու վրայ նստած ենք անկէ մեր հացը հանելու համար, մենք որ լուսաւոր պողոտաներու մէջէն դիտմամբ մեր աչքերը գոցած կ'անցնինք։ Մենք որ անձամբ վայլեցինք այս աշխարհի ամէնէն ծանր տառապանքները եւ ամէնէն փայլուն կեանքերուն, բայց չենք մոռնար մեր հայրենիքն ու մայրենիքը, մեր մեռելներն ու յոյսերը, որոնք հաւասարապէս զարմած են այլ եւս մեզի համար։

Կը վայլէ՞ մեզի որ այս երկունքը մնայ առանց արդիւնքի։

Անշուշտ ոչ։ Բայց մեր երիտասարդներուն մէջ ալ կա՞ն դեռ սպասել ուզողներ արդեօք ... Ես պէտք է այստեղ յիշեմ թէ առաջ քանի մը տարի առաջ, ուրիշ ժողովուրդներու երիտասարդական շարժումներուն ներշնչուած յօդուածներէ օգտուելով «Յառաջ»ի մէջ շարք մը հրատարակող երիտասարդ մըն էր որ առաջարկեց այն ատեն քիչ մը սպասել, մինչեւ որ աւելի հասունցնայ մեր մէջ ալ երիտասարդական կազմակերպութեան միտքը։

Մեծ ափսոս մըն էր այդ. որովհետեւ այսօր ալ նոյն ազդակն են որ կան հրապարակի վրայ, անոնց թիւը աւելցած չէ, այլ պակսած է. մանաւանդ հետեւորդներու թիւը օրէ օր կը պակսի։ Ֆրանսայի մէջ իսկ ամբողջ չէ որ երկրի ազգային քաղաքականութիւնը կը վարէ։ Հայ երկրորդական կազմակերպութեան մասին խօսած ատեն, մեր խօսքը գիտակից մարդոց է որ կ'ուղղենք, ով որ չէ հասունցած այս մտքին, դեռ շատ պիտի սպասէ ...

Կարծ՝ Հայ Երիտասարդական Միութիւններու գոյութիւնը պահանջ է, անոնց գործակցութիւնը պէտք է անպայման ապահովել։ Ծրագրային նոյնութիւնը կը զօրացնէ հայ երիտասարդութեան եղբայրական կապը։ Այս գործին ընթացք տալու համար անհրաժեշտ է ընդհանուր նախապատրաստական ժողով մը՝ բաղկացած միութիւններու ներկայացուցիչներէ, երիտասարդ գործիչներէ եւ մտաւորականներէ, այս վերջինները առանց ձայնի կամ քուէի իրաւասութիւններ ունենալու։

Փարիզի համաշխարհային ցուցահանդէսը ահա բացառիկ առիթ մը կ'ընծայէ այս գործին սկիզբը դնելու։ Փարիզի մէջ գտնուող քանի մը միութիւններ իրարու քով գալով, կոչ կ'ուղղեն համաշխարհային հայ երիտասարդութեան մասնակցելու նախապատրաստական այդ ժողովին։ Փարիզի ցուցահանդէսը տեսնելու համար արդէն շատ երիտասարդներ հաւանաբար այցելեն Փարիզ. բնակութեան եւ այլ դիւրութիւններ ալ կարելի է կազմակերպել նկատի ունենալով հոծ թիւը քաղաքի եւ արուարձանի Հայերուն։ Վերջապէս կամք պէտք է։

Օ՛ն, գործի, հայ երիտասարդներ։ Ես անձամբ պատրաստ եմ հեռաւոր քաղաքէ մը երրորդ անգամ ըլլալով Փարիզ գալու, իմ ծախքով եւ քանի մը օր աշխատելու այս գործին համար։

ՏՈՀՄԻԿ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ՃԱՌԸ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Ապրիլ Տասնըմէկի սգահանդէսին առթիւ, շաբաթ գիշեր Լիոնի մէջ բանախօսելու հրաւիրուած էր նաեւ ֆրանսացի վարդապետ մը, Հ. Մարիա Թալօն, որ լաւ հայերէն գիտէ։ Ահաւասիկ իր բանախօսութիւնը, իր իսկ ձեռքով գրուած.—

Յարգելի պարոններ եւ ազնիւ տիկիններ, այս նուիրական պահուն, ուր հաւաքուած էք բազմութեամբ, եւ կ'ուզէք բուռն սիրով մը միացնել ձեր խորապէս վիրաւորեալ, ճմլեալ եւ անմխիթար սրտերը, ներշնչուած ձեր ազգային վսեմ գաղափարէն, կ'ուզէք գերբնական փայլ մը տալ ձեր սիրեցեալ նահատակներուն իրենց անմոռանալի յիշատակը տօնախմբելով, ես ալ կը մասնակցիմ խորին եւ անկեղծ սրտով ու կարեկցութեամբ այս փառաւոր հանդէսին։

Սաուգիւ ամէն որդիական ազնիւ սիրտ կը պարտի պատշաճ սէր ու յարգանք ցուցնել իր ննջեցեալ ծնողաց հանգիստ. Բայց դուք, եւ ի մասնաւորի դուք ով չարչարեալ մեծ հայ հայրերու բեկեալ մնացորդներ՝ դուք վստահ եմ թէ կ'ուզէք պատուել ձեր ննջեցեալները ոչ միայն իբր սիրեցեալ ազգականներ, հանգուցեալ հայրենակիցներ, այլ նաեւ իբրեւ ազգային անվեհեր նահատակներ եւ ազատութեան մարտիրոսներ։

Եւ իրաւունք ունիք. անոնք չարչարուեցան, հալածուեցան ու անլուր բռնութեամբ տանջուեցան արիւնարբու բռնակալներուն կողմէ, պարզ անոր համար որ Հայ անունը կը կրէին։ Բայց ի՞նչ կը նշանակէ Հայ բառը եւ հայ ազգութիւնը՝ եթէ ոչ հին ծագումով քաղաքակիրթ ու քրիստոնեայ ժողովուրդ մը։

Ուրեմն Քրիստոսի սուրբ կրօնքը եւս մեծ պատճառ մը եղած է որ անգութ հալածիչները՝ Թուրքերը ի բնէ սովորական բարբարոսութեամբ ջանան բնաջինջ ընել բոլոր հայութիւնը։ Այս նենգաւոր ոճրագործներէն եւ վայրագ հալածանքներէն զերծ մնալու դիտումով, ու վերջապէս դառն ու ահաւոր մահէն ազատելու յոյսով, բնականաբար կրնար ենթադրուիլ վհատկներ եւ ուրացողներ, սակայն եւ այնպէս դիւցազնական հայ ազգին քաջ զաւակները բացարձակապէս մահուան առջեւ իսկ, իրենց վեհութեան մէջ անաղարտ մնացին։

Այր ու կին, մեծ ու պզտիկ, ծեր ու երիտասարդ, հարուստ ու աղքատ, ամէնքը միասին չքացան, աքսորի ճամբան բռնելով։ Անատոլուի եւ Ճէզիրէի մէջ, լեռնէ լեռ, քարէ քար, անապատէ անապատ, մերկ, անօթի եւ ծարաւ տառապելով նախընտրեցին մեռնիլ, քան թէ ուրանալ ազգային սրբութիւնն ու հաւատքը։ Սաուգիւ Հայու մը համար, իսլամ դառնալ ու թշնամին մտնալ, կը նշանակէ ուրանալ ոչ միայն «կեանքը եւ ճշմարտութիւնը», այլ նաեւ, ինչպէս կը գրէ Գ. Խրայեան՝ «արդար արեան ու վրէժ լոյսը, վրէժխնդրութեան նախաձայն Աստուածը»։ Իսլամ դառնալն ու թշնամին մտնալը կը նշանակէ ուրանալ հայ անունը, արինքն մոռնալ ազգային պատմութիւնը, դրժել հայ նախնեաց փառքը եւ Քրիստոսի աստուածութեան նուիրուած բոլոր զոհողութիւնները։ Հայաստանի բախտը կապուած է իր զաւակներուն բարոյական զգացումներուն հետ։ Այդ բարոյական զօրութեամբ ու քրիստոնէական մեծ հաւատքով էր որ Հայաստանի մէջ, ձեր հայրերը ստեղծեցին սեփական բանչելի մատենագրութիւնը, այն պայծառ ու հզօր լեզուն, զոր կը զմայլեցնէ արդի գիտունները։ Կարմիր Վարդանը եւ իր անվեհեր ընկերները, կռապաշտ մոգերուն դէմ դիւցազնական ընդդիմութիւնը եւ պայքարը պատճառ եղան այն քրիստոնէական կեանքին, յիշենք Զ. եւ Է. դարու հայկական ճարտարապետութեան հրաշալիքները, Սեւանի «Միրանուրը», Եղմարդի մայր եկեղեցին, Աղթամարի Ս. Խաչը, Դուինի Ս. Գրիգորը եւ Վաղարշապատի Հռիփսիմէն եւ Շողակաթը զոր կը գերազանցէ եւս Զուարթնոց անհամեմատը։ Եւ զարմանք Բագրատունեաց թագաւորութեան ժամանակ ալ դարձեալ ծաղկեցաւ Հայաստան, ոչ միայն խաղաղութեան շնորհով եւ քաղաքականութեան բարիքներով այլ նաեւ եկեղեցական եւ կրօնական հիանալի ծաղկումով, որու վկայ եղան Անի քաղաքին անթիւ անհամար հաստատութիւնները։ Այո, հպարտութեամբ կրնաք արտասանել ձեր հայ անունը։ Ձեր նահատակները աշխարհիս երեսին ցոյց տուին թէ իրենք հարազատ ժառանգորդներն են իրենց նախնեաց մաքուր արեան։ Այդ արիւնը ձեր երակներուն մէջ ձեր անվիճելի հարստութիւնն է։ Սուրբ պահեցէք զայն։

Կ'ուզեմ ըսել թէ Ֆրանսացի ըլլալով հանդերձ, ես ալ նահատակ եղբայրներ ունիմ. Միսիոնարութեանս հայ անդամներէն երկու հոգի զոհուեցան ձեր նահատակներուն հետ։ Թերեւս ձեր ամէնուն ծանօթ է որ յիսուսեան հոգի— աւելի պարզ խօսելով, Միսիոնարութեանս պատկանող քառասունըմէկ վարդապետներ եւ տասնըհօթը աշխատաւոր եղբայրներ — արիւն ու քրտինք կը թափէին Անատոլուի մէջ, ի ծառայութիւն Քրիստոսի եւ ի յօգնութիւն հայ ազգին, մանաւանդ դպրոցներով, վարժարաններով եւ հիւանդներուն բժշկութեամբ զբաղելով։

Մեր երկու նահատակներէն առաջինը — Պետրոս վարդ. Աղաճանեան, Ֆրանսայէն նոր վերադարձած կը գտնուէր Մարզուան մեր հայկական վարժարանին գլուխը։ Թերեւս մէկ երկու խիստ խօսքեր արդարօրէն արտասանեց Թուրք կառավարիչներուն հասցէին։ Անմիջապէս աքսորուեցաւ Անգարա եւ հոն հազիւ հասած՝ բանտարկուեցաւ։ Շատ ժամանակ չանցած, անկից ալ աքսորի ճամբան կը բռնէր ամբողջ հայութեան հետ, դէպի Եփրատի տխուր եզերքները դէպի Ճէզիրէի անապատը, վերջապէս դէպի մահ։ Այս մահաղդու թափօրներուն քստմնելի տեսարանները պէտք չէ որ անծանօթ ըլլան նահատակաց զաւակներուն եւ յաջորդաբար եկող ապագայ սերունդներուն։ Թող կարդան Գ. Խրայեանի «Արիւնի ճանապարհին» տխրօրէն յուզիչ վկայաբանութիւնը, զոր իրաւամբ կրնամ դիտել իբր հաւատարիմ պատկեր մը այն զմնդակ «խաչի ճանապարհին», ուրկէ միլիոնաւոր Հայերու դիւցազնական համբերութիւնը անցաւ, եւ ուր հարիւր հազարաւոր պաշտելի մարմիններ շնչասպառ դարձան։

Աղաճանեան վարդապետ, իր խումբին հետ հետիոտն կտրեց Անատոլուն, մինչեւ Եփրատ, ու անոր միւս կողմը հազիւ թէ անցած այլ եւս բոլորովին ուժասպառ ինկաւ Թուրք վատթար զինուորներու սուիններուն հարուածներուն առջեւ։

Այն պարագաներուն երբ Աղաճանեան վարդապետ կ'իյնար Ճէզիրէի անապատին մէջ, որ հուսկ յետոյ կոչուեցաւ Հայոց գերեզման, Միսիոնարութեանս հայ անդամներէն ուրիշ մը Յովհաննէս Պալեան, արժանացաւ մարտիրոսական պսակին։ Հայր Աղաճանեանին պէս ան ալ ծննդեամբ Մարզուանցի էր ու իբր աշխատաւոր եղբայր կ'օգնէր Բարսամեան վարդապետին, որ ժողովրդապետութեան պաշտօն կը վարէր Սեբաստիոյ եւ Կեսարիոյ միջեւ գտնուող Զեփնի, Տէնաի, Զաթ. Ակէր, Գուրճան եւն. գիւղերուն մէջ։ Վերոյիշեալ վարդապետին կ'ընկերանար գաւառին ամբողջ հայ բնակչութիւնը աքսորանքի ճամբու վրայ, բայց հազիւ թէ ելած էին Զեփնի գիւղէն, վրայ հասաւ Թուրք ու քիւրտ դահիճներու բազմութիւն մը, որ յարձակեցաւ աքսորեալներուն վրայ։ Ոճրագործները ջանացին իսլամ դարձնել մեր Պալեան եղբայրը, բայց ան, ընդհակառակն, պախարակելով մահմետական կրօնքը, սկսաւ օգնութեան կանչել մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս եւ քաջալերել իր սարսափահար ընկերները. Իսկ գիշատիչ աւազակները զինքը չարաչար սպաննեցին։

Ուրեմն իբր ներկայացուցիչ միաբանութեան, ես ալ իրաւունք ունիմ ձեզի հաւասար փառաւորել հայ նահատակաց յիշատակը եւ սրտիս խորը վերատպել անոնց հանդէպ ունեցած անջնջելի երախտիքը ու ըսել.

—Երանի ձեզ, ով պանծալի նահատակներ, քանզի ձեր քաջ կեանքին եւ վարդագոյն արեան գնովն է որ գտած էք ձեր մարտիրոսական անթառամ յիշատակն ու պսակը։ Ահա ձեր սերունդը, թէեւ պանդուխտ, թէեւ ցիր ու ցան, թէեւ տառապեալ, բայց ձեր ետին թողած անփոխարինելի ժառանգութեան շնորհիւ այսօր նորէն կ'աճի, կը բազմանայ ու ձեր արեան գնով կը զօրացնէ իր խէժը։

Վերջացնելէ առաջ կը փափաքիմ ամփոփել ձեր առջեւ նաեւ սուրբընակ հայութեան՝ ամբողջ չորս երկար տարիներու շրջանին՝ իմ վրայ ձգած տպաւորութիւնները։

Ամէնէն զօրաւոր ազդեցութիւնը զոր ունեցայ, անիկա հայ ժողովուրդին ապրելու չարքաշ ընդունակութիւնը եւ շարունակ ոգեւոր, ինքնատեղծ Հայուն ուժն ու զօրութիւնը, ընտանիքի միութիւնն է։ Բազմանդամ եւ միացեալ ընտանիքներուն զօրութեան շնորհիւ է որ հայ ազգը յաղթեր է ամէն թշուառութեանց եւ հալածանքներու։ Երկար դարեր հայ քրիստոնէութեան ընտանիքին հիմն ու կազմութիւնը եղած է միայն ազգային գոյութեան անպարտելի երաշխիքը։ Ինչպէս անցեալին մէջ, նմանապէս ալ ապագայ սերունդին համար ամենազօրաւոր յենարանը կը կայանայ միացեալ եւ բազմանդամ ընտանիքներուն գոյութեան շուրջ։ Անչափ յուսախաբութիւններէ եւ անձնական փորձառութիւններէ վերջ, մէկ կողմ ձգելով եղբայրասպան քաղաքական վէճերը, միացէք եւ ջանացէք ձեր ընտանեաց վիճակը եւս առաւել բարւոքել։ Միայն ձեր ընտանիքներուն բարգաւաճումն է որ լաւագոյն հնարաւորութիւնը պիտի տայ ձեզի ապագային իրագործելու ձեր արդար պահանջումները։

Բայց մոռնալու չէ որ առանց քրիստոնէական սկզբունքի ընտանիք մը անկարելի է դիմադրել նիւթական եւ բարոյական դժուարութիւններուն. Ուրեմն հայ ապրեցէք խաղաղութեամբ, եղբայրասիրութեամբ եւ միաբանութեամբ։ Ձեր աւանդութիւններուն հաւատարմութիւնը կը պահանջէ Յիսուսի խաչին նշանը։ Ան էր որ կերտեց ձեր ամբողջ պատմութիւնը, ձեր մատենագրութիւնը եւ վերջապէս ձեր նահատակներուն զամբանը։ Թող միեւնոյն խաչին նշանը խորապէս դրոշմուի ձեր սրտերուն վրայ։ Այն է որ աշխարհի՝ չորս անկիւնը ցրուած հայութիւնը կը միացնէ եւ կ'ընէ մէկ սիրտ, մէկ հոգի եւ մէկ տոկուն ազգ։ Մեծ է անոր իմաստը։

Ու սրտանց կը մաղթեմ որ նոյն Աստուածային սուրբ խաչը պահպանէ ձեր ընտանիքները ամէն վտանգէ եւ փորձանքէ, եւ շնորհէ ազնիւ հայ ազգին յարաճուն սէր, միութիւն եւ իր արդար պահանջներուն իրագործումը։

M. TALLON

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՆՊԱՍՏԻ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

ԵՒ ԹՈՐԻՇ ԼԱՒՐԵՐ

Գործազուրկներու նպաստի վերահաստատումը նախախնամական պարգեւ մը եղաւ Մարսէյլի հայ աշխատաւորութեան համար, մէկէ աւելի պատճառներով։ Անհրկած բազմութիւններ փրկուեցան ահաւոր փլուզումէ մը։ «Յառաջ»ի մէջ, օրը օրին արձագանգը եղայ անօթի զաւակներու ճիչին եւ կատաղութենէ մոլեգնած հայրերու յուսահատական կանչերուն։ Սակայն, վերջ գտան այսօր այդ բոլորը։ Գայթառացաւ մթնոլորտը եւ դէմքերը սկսան քիչ մը ժպտիլ։ Անոնք որ չեն հասկնար անօթիին վիճակէն, կրնան անվրդով ըսել — «Նպաստի վերահաստատումն այնքան մեծ բա՞ն է ...»։ Այո, մեծ բան է, օրհնութիւն ... Երեւակայեցէք ընտանիքի հայր մը, քանի մը զաւակներու տէր, որ պողոտաները կը չափէր գործի մը յոյսով։ Այսօր սակայն համեստ օրական մը կ'առնէ գէթ չոր հացի դրամ։

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ մեր հանրային կեանքի մէջ վազող վառվռող տարրը, խոնարհ եւ աղքատ տնանկ բազմութիւններն են։ Անոնց թշուառութիւնն ու տառապանքը շատ դէշ ազդեցին հանրային գործին վրայ, հետեւաբար նպաստի վերահաստատումն ալ լաւ ազդեցութիւն պիտի գործէ։

Շատ մը աշխատանոցներու մէջ գործատէրերը կ'օգտագործէին հայ աշխատաւորներու անճար վիճակը, ըսելով.— «Գործ չունիմ, եթէ կ'ուզես ցերեկեալ գիներով աշխատեցէք, բան մը կ'ընենք»։ Ո՞ւր պիտի երթար խեղճ Հայը, որո՞ւ դուռը պիտի զարնէր, կը ստիպուէր աշխատիլ ոչինչ գիներով։

40 ժամուան աշխատանքը մարտէն ի վեր ի զօրու է կաշիի եւ իր յարակից ճիւղերուն մէջ։ Եթէ նպաստը չըլլար, օգտագործելով այս պարագան, գործատէրերը պիտի սպառնային գոցել դուռները ծունկի բերելու համար բանուորները։ Սակայն, այսօր ուրիշ է պատկերը. տեղ տեղ կը յարմարին եւ այսպէս կամ այնպէս կ'աշխատին։

Երբ նպաստը դադրեցաւ արձանագրուած նպաստառուներուն թիւը կը տարուբերէր 2000 —2100 միջեւ. Բաւականներ գործ գտան եւ ձեռք մը սկսան աշխատիլ։ Նկատի առնելով միայն նահանջնեաները, կ'ունենանք 550 —600 հոգի։ Հետեւաբար այսօր, նպաստի իրաւունք ունեցող Հայերուն համրանքը Պուշ տիւ Ռոնի մէջ, վերոյիշեալ թիւը չանցնիր։ Բնական է չենք կրնար խօսքը ընել այն Հայերուն որոնք որոշ հպատակութիւն ունենալով, չեն կրնար օգտուիլ նպաստէն, այսպէս Լիբանանցիները Սուրիացիները, Իրանեան եւ Թրքական հպատակները եւն.։

Բաղդատական պատկեր մը սակայն։ Սէնի նահանգին մէջ, պետութիւնը կը վճարէ ընտանիքի հօր 5.60 նահանգապետութիւնը 3.60, իսկ քաղաքապետութիւնը 1.80, ընդհ. գումար 11 ֆրանք։ Եւ չորս անդամներէ բաղկացած ընտանիքի մը համար պաշտօնական թիւ նշանակուած է ապրուստի ազուեթեան տեսակէտէն 45.90

Արդ, Մարսէյլի մէջ տարբեր է

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԶՆԿԱՅԷՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հարիւրապետ Ա. ՇԱՎԵՐՆԵՒ)

Վերջը հասկցանք որ Քիւրտերը լրտեսներ ունէին Երզնկայի մէջ, այդ լրտեսներուն միջոցով տեղեակ էին ամէն անցուդարձի եւ լոյսերով նշան կուտային։ Այդպէս ալ իմացած էին մեր պատժիչ արշաւախումբին ճամբայ ելլելը։

18 Յունուարին վերադարձանք Երզնկա։ Այդ օրը Մուրատ քաղաքին մէջ չէր գտնուեր։ Մեկնած էր անձամբ քննութիւն մը կատարելու համար Ջարտաքլը գիւղին մեր դիրքերուն մէջ։ Երբ Երզնկա վերադարձաւ, Քիւրտերը յարձակում կը գործեն վրան իրենց թաքստոցներէն։ Հրաշքով ոչ Մուրատ վիրաւորուեցաւ, ոչ ալ իր հետեւորդները։

19 Յունուարին, մասնաւոր խորհրդակցութեան մը միջոցին, գնդ. Մորէլ եւ Մուրատ որոշեցին Երզնկայի քրիստոնեայ բնակչութիւնը պարպել եւ փոխադրել Էրզրում, նկատի առնելով որ կացութիւնը մտահոգութիւն կը ներշնչէ եւ Քիւրտերը հետզհետէ աւելի գործունէութիւն ցոյց կուտային։

Առաջին կարաւանը Երզնկայէն պէտք է մեկնէր երեք օր վերջ, սակայն կարելի չեղաւ ճամբայ հանել։ 19 Յունուարին, գիշերուան մէջ, ահազանգ մը տրուեցաւ։ Քիւրտերը մօտեցեր էին քաղաքին եւ հրացանաձգութեան տակ կը պահէին Երզնկան։

Զինուորական ուժերուն հրաման տրուեցաւ հաւաքուիլ քաղաքին մեծ հրապարակին վրայ, այն շէնքին առջեւ ուր կը գտնուէր սպայակոյտը։ Իր հեծելազօրքին հետ Մուրատ յառաջ նետուեցաւ դէպի քաղաքին այն մասը, որ յարձակումի ենթարկուած էր Քիւրտերու կողմէ։ Տեսնելով հեծելազօրքը, Քիւրտերը խոյս տուին։

20 Յունուարին, լուր առինք որ Խան գիւղը, որ կը գտնուի Երզնկայէն 20 վերստ հեռու, Երզնկա - Էրզրում ճամբուն վրայ, յարձակում կրած էր Քիւրտերու կողմէ։ Այս գիւղին պաշտպանութեան յատկացուած էին միայն 50 զինուորներ, հետեւակ։ Յարձակումը ետ մղուած էր, սակայն մեզմէ կը խնդրուէր անմիջապէս օգնական ուժ հասցնել, որովհետեւ առնուած տեղեկութեանց համաձայն՝ շրջակայքէն շարունակ քրտական հրոսախումբեր կը հասնէին ու կը համախմբուէին Ճամին գիւղին մէջ, Խան գիւղէն չորս վերստ հեռու, գրաւելու համար Խան գիւղը, որպէսզի կտրեն մեր հաղորդակցութեան գիծը Էրզրումի հետ։

Գնդ. Մորէլ եւ Մուրատ որոշեցին անմիջապէս ճամբայ հանել հետեւակազօրաց ջոկատ մը, Մուրատի հեծելազօրքը, գնդացիրի հեծեալ դասակ մը, ինչպէս եւ իմ մարտկոցս։ Մուրատ որոշեց մնալ Երզնկայի մէջ, նկատի առնելով խռովեալ կացութիւնը։

Մեզի հրաման տրուած էր յարձակիլ Ճամին գիւղին վրայ եւ ցրուել քրտական հրոսախումբերը։ Մեր ուժերուն կը հրամայէր հարիւրապետ Եուդին։ Խան հասանք նոյն երեկոյեան։

Որոշուեցաւ Ճամին գիւղին վրայ յարձակումը սկսիլ յաջորդ առաւօտ։ Գիշերը գնդացիրի դասակը պէտք է դիրք գրաւէր Ճամին գիւղին մօտիկ, 500—600 մեթր հեռուն բարձրացող բլուրին վրայ, կտրելու համար Քիւրտերու փախուստի ճամբան։ Ու մինչ ես թնդանօթի պիտի ռմբէր գիւղը, Մուրատի հեծելազօրքը ճակատէն պիտի նետուէր քրտական դիրքերուն վրայ, ժամանակակցութեամբ հետեւակազօրաց։

21 Յունուարին, առաւօտուն, իմ մարտկոցս կրակ բացաւ։ Մուրատի հեծելազօրքն ու հետեւակազօրքը յառաջ խաղացին քրտական դիրքերուն վրայ, մինչ գնդացիրները կը կրակէին՝ երբ Քիւրտերը կը փորձէին փախչիլ գիւղէն։ Կռիւը տարածուեցաւ ամբողջ ճակատին վրայ։ Հակառակ Քիւրտերու սաստիկ կրակին, մեր հեծելազօրքը խուժեց գիւղէն ներս, հետեւակազօրքն ալ ետեւէն։ Քիւրտերը նահանջելով լեռ բարձրացան։

Կռիւի տաք պահուն, հեծեալ զինուոր մը սրընթաց կ'արշաւէր դէպի ինծի, երբ յանկարծ գետին տապալեցաւ. Վազեցին եւ վերցուցին,— վիրաւորուած էր։ Կը պատկանէր գնդացիրի հեծեալ դասակին,— ղրկուած էր մեզի հաղորդելու թէ Քիւրտերը յանկարծակի բերած էին գնդացիրի դասակը, թէ դասակէն մարդ մնացած չէր, բոլորն ալ սպաննուած էին, իրենց պետն ալ, ինք միայն ազատած էր, որովհետեւ բլուրին ստորոտը կը գտնուէր, ձիերուն մօտ պահապան։

Քիւրտերը գրաւելէ վերջ բլուրը, ուր դիրք գրաւած էր գնդացիրի մեր դժբախտ դասակը, իրենց կրակին տակ առած էին գիւղը, ուր կը գտնուէին հետեւակազօրքն ու հեծելազօրքը։ Մարտկոցս սկսաւ կրակ փոխել բլուրին դէմ, դէպի ուր պիտի բարձրանային մեր զինուորները՝ ազատելու համար գնդացիրները եւ մեր մեռեալները։ Հազիւ 10 վայրկեան անցաւ, երբ Էրզրում - Երզնկա ճամբուն վրայ դրած դէտս վազելով լուր բերաւ թէ Քիւրտերը թիկունքէն յարձակում մը կը պատրաստեն։

Արդարեւ, այս լուրը հասած - չհասած՝ Քիւրտերը սկսան կրակել մեր թիկունքէն։ Հարկ եղաւ մարտկոցին կրակի ուղղութիւնը դարձնել եւ ետ մղել այդ յարձակումը։ Կատարելապէս յաջողեցանք եւ Քիւրտերը նահանջեցին։

Այս յարձակումի ընթացքին էր, որ հիւղ իմ քովիկս զարնուեցաւ ու մեռաւ Տօքթ. Ասլանովը, որ կը մասնակցէր յարձակումին, հրացանը ձեռքը, զինուորներու շղթային մէջ պառկած։ Տօքթ. Ասլանով, ինչպէս Զարբերանի արշաւանքին մէջ, կ'աշխատէր դիրք բռնել հոն ուր վտանգը իրապէս ամէնէն աւելի, որպէսզի կարենայ օգնութեան հասնիլ վիրաւորներուն՝ որքան կարելի է շուտ, եւ իբրեւ պարզ զինուոր՝ մաս առնելու համար յարձակողներուն.

Հանգչէ՛ խաղաղութեան մէջ, ո՛վ քաջ պաշտպանը հայրենիքիդ.

Քիւրտերը, պահ մը նահանջելէ վերջ, վերստին խմբուեցան եւ հակայարձակումի անցան։

Հետեւակազօրքը գրաւեց բլուրը Խան գիւղէն մէկ - մէկուկէս վերստ հեռաւորութեան վրայ, պահպանելով Երզնկայի հետ մեր հաղորդակցութեան ճամբան։

Համախմբուելէ վերջ, Քիւրտերը իրենց յարձակումը ուղղեցին այս անգամ Խան գիւղին դէմ, ջանալով նահանջի մատնել մեր զօրքը, որ դիրք գրաւած էր բլուրին վրայ, սակայն մեր կրակին գերազանցութեան տակ Քիւրտերը դարձեալ պարտաւորուեցան նահանջել.

(5)

…պաշտօնէից: Պետութիւնը կը վճարէ գամակերը: Հօր համար 5.60, նահանգապետութիւնը՝ 1.60, իսկ քաղաքապետութիւնը՝ 0.80, գումար՝ 8 Ֆր. Պետութիւնը անդամներէ բաղկացած ընտանիքի մը համար որոշուած պաշտօնական մը համար որոշուած պաշտօնական ծախսն է 47.90 Ֆր., (այս թիւեան վրայ կ'որոշուին ամէն երեք ամիս անգամ մը. նահանգապետարանի մէջ կազմուած մասնաւոր մարմինի մը կողմէ, որ զանազան պիտանի նիւթերուն արժէքը գումարելով, միջինը կը հանէ.

Անգործներու կեդրոնական մարմինի հսկողութեան տակ կազմակերպուած են այլազգի բազմութիւններ կը պահանջէ որոշ յանձնաժողովներ, ինչպէս եղաւ Փարիզի մէջ, մանաւանդ որ ապրուստը աւելի սուղ է մէջ այլոց ընենք նաեւ, որ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կազմակերպուած անգործներու թիւն է 300.000 հոգի.

Մինչ այս մինչ այն, ապրուստը օրէ օր կը սղի: Կարելի չէ բաղդատել երէկն ու այսօրը: Մինչ աջակողման տարրերը ներկայ տագնապը կը վերագրեն կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութեան: Ընդհակառակն, ձախերը բոլոր այս բաները կը վերագրեն դրամատէրներու գործադուլներուն: Գաւառական պաշտօնէութիւններն ալ սկսած են յաւելումներ ընել. Այսպէս Կարմի, Լիւբլ. Ելեկտրականութեան գինը բարձրացաւ… նաեւ գիւղատնտեսական գիները. Եւ հարիւրին 35—45 համեմատութեամբ.

Փառաւոր ժամուան աշխատանքի օրէնքի գործադրութեան վրայ է աշխատանքի ամէն ճիւղի մէջ: Կօշիկի աշխատաւորները մարտ 15էն սկսեալ կը գործադրեն օրէնքը, օրականներու վրայ նախատեսուած հարիւրին քառասուն տոկոսով: Օրէնքի գործադրութեան, ճիշդ է, տեղ տեղ չկատեց աշխատողի չուկան, սակայն, ինչպէս նախորդ օրէնքներուն, աւոր ալ կը վարժուին.

Հանգարտ չեն նաեւ մանր առեւտրականները: Անոնց դժգոհութեան առաջին պատճառը տուրքերու խնդիրն է. Փոքր վաճառականները կ'ըսեն «Մենք կը ճմլուինք տուրքերու բեռան տակ, արդարութի՞ւն»: Ա՛լ որ ժողովրդական ճակատի կառավարութիւնը խոստացաւ օգնել մեզի եւ կ'առաջարկեն հիմնովին փոխել առեւտրական սեննակի ընտրութեան ձեւը, (վերջերս արդէն անոր հոյակապ թեքնակը նախագահ Պ. Փրան տը մինչեւ Գալիա եւ Ենկիւբի գացած էր, պարտուիցաւ նախագահական ընտրութեանց մէջ, իր տեղը տալով ուրիշ միլիոնատէրի մը), դրամատէններուն գործառնութեանց ձեւերն ու կանոնները:

Ներքին շարժում մըն է որ կը կատարի միջին դասակարգերը Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կան 500.000 փոքր վաճառականներ մէկ միլիոն աշխատաւորներով: Իսկ Մարսէյլը իր 800.000 բնակչութեան վրայ կը համրէ 40.000 փոքր վաճառականներ:

Մինչեւ հիմա ոչ մէկ չլուր եւ հրահանգ հայ գինուորցուներու մասին պատկան իշխանութեանց կողմէ: Հաւանական է որ յառաջիկայ հոկտեմբերին կամ նոյեմբերին սկսին արձանագրութեանց: ՀՐԱՉԵԱՑ

ԿԵԱՆՔԸ ԳԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

—•—

ԳԵՐԼԻՆ (Ցառաջ) — «Հայ Երիտասարդ» Միութիւնը օգտուելով Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի ներկայութենէն՝ բանախօսական հաւաքոյթ մը սարքած էր անցեալ հինգշաբթի երեկոյեան (8 ապրիլ) Լանտվէր Քանալոյի սրահին մէջ: Մօտ 60 հոգի ներկայ էին: Միութեան վարիչը ներկայացնելով բանախօսը հրաւիրեց բեմ: Նիւթն էր «Պատմական անցքերը ԺԷ. դարէն մինչեւ Գերլինի վեհաժողովը»: Բանախօսը կանգ առաւ մասնաւորաբար Դաւիթ Բէկի, Իսրայէլ Օրիի եւ Սեբաստացի Մխիթարի գործունէութեան վրայ. առաջինը իբրեւ սուրի մարդ, երկրորդը՝ իբր քաղաքագէտ, իսկ երրորդը իբրեւ գրչի մարդ: Ծանօթացուց նաեւ Մուրատ-Ռափայէլ հիմնարկութեան պատմականին եւ հետեւցուց թէ անհրաժեշտ են աւելի շատ դպրոցներ այլ մանաւանդ աղջկանց յատուկ վարժարաններ, եթէ կ'ուզենք ինքնապաշտպանութիւնը ամրացնել եւ լաւատես ըլլալ յիսուն տարիէն աւելի գիմանալու այս հայրենազուրկ կեանքին մէջ: Գաւէն կախուած եւ սեղաններու վրայ պետեղուած հայկական դրօշներ, ինչպէս հայերէն գիրքերը եւ «Կեցցէ հայ ցեղը» վերտառութիւնը յուսադրիչ նշաններ են թէ մեր երիտասարդութիւնը կապուած է իր հայրենիքին մշակոյթին եւ ցեղին, տեւելու հաստատ հաւատքով: Ինչ որ չէր տեղ նաեւ միութեան վարիչը իր վերջաբանին մէջ

Զմոռնամ արձանագրել թէ Հ. Սահակ անխոնջ ձայնից հայ մայրերու այլասերումը, մանաւանդ օտար լեզուով խօսիլը տուներու մէջ եւ իրենց զաւակներուն հետ:

Նոյն երեւոյթը շատ ազդեցիկ ձեւով մը կ'արդարացնէր Համպուրկի յայտնի գործիչ Պ. Հայկ Թիւրքեան, իր առաջ հինգշաբթի օրուան այցելութեան առթիւ, միանգամայն գոհունակութիւն յայտնելով եւ գովելով Գերլինի «Հայ Երիտասարդ» Միութիւնը.

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆՀԱՏ ՄԸ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴ Ս. ԽԱՉԻ…

—•—

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ անհատ մը, ինքզինքը Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցիի կարգ մը կալուածներուն սեփականատէր-ժառանգորդ ներկայացնելով, դատ բացած էր Թափուր Վարչութեան դէմ, որ իրեն սեփականութեան թուղթ չէր տար այդ կալուածներուն համար:

Խնդրոյ առարկայ կալուածները արձանագրուած են Խաչատուրի որդի Քրիստոսատուրի անունով, ինքզինքը ժառանգորդ ներկայացնող անձն ալ կը պնդէր թէ ինքը Քրիստոսատուրի թոռն է:

Այս եւ յարակից դատերը, որոնք երկար ատենէ ի վեր կը շարունակուէին, մեծապէս կը զբաղեցնէր Ս. Խաչի Թաղ. Խորհուրդը, կարեւոր ծախքեր ընել պարտադրելով Թաղ. ձեռուկին:

Վերջին անգամ, Սկիւտարի Իրաւական ատեանը որոշած էր նոր քննութիւն մը կատարել, ճշդելու համար թէ կալուածներուն ժառանգորդ ներկայացողը իսկապէս Քրիստոսատուրի թո՞ռն է թէ ոչ:

Դատարանը, վերջին նիստին, մերժած է ինքզինքը ժառանգորդ ներկայացնողին պահանջը, համաձայն պատրաստուած տեղեկագրին, որով վերջ կը գտնէ այս հարցը:

ԿՏԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԷՎԳԱՖԸ

—•—

Պոլսոյ պատրիարքարանը կտակաց մասնակարար մարմիններուն գրկեց իր պատրաստած այն շրջաբերականը, որով կը յանձնարարուի անյապաղ էվգաֆի վարչութեան ներկայացնել իրենց կտակուած կալուածներուն կտակագրերը: Շրջաբերականին մէջ Թաղ. մարմիններուն կը յանձնարարուի նաեւ թելադրանքներ ընել բարերարներու, որպէսզի կտակներ ընեն բարենպատակ գործերու համար: Շրջաբերականը ծանօթութիւններ կու տայ նաեւ նոր օրէնքներու մասին, որոնք կը ճշդեն թէ ինչպէս կը կատարուին կտակները եւ կը գործադրուին իրենց նպատակները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳ ՍՈՖԻԱՅԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

—•—

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ անցեալ տարուան պէս, այս տարի եւս Ֆիլիպէի Մ. Միութեան 70 հոգինոց երգչախումբը մեծ պատրաստութեամբ համերգ մը պիտի տայ Սոֆիայի մէջ, «Սլավեանսկի» թատրոնի սրահը, 18 Ապրիլ 1937, կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը ճիշդ 11ին, ղեկավարութեամբ Պ. Կ. Կարապետեանի: Համերգը պիտի տարածուի Սոֆիայի անթելի (Radio) կայանէն, որուն կարճ ալիքներու թիւն է 20.05 = L.Z. A. Արտասահմանի համար:

Անհատական յայտագիրը.—

Ա. ՄԱՍ.— 1. Աղատ Մանուկեան՝ Դարբնոց, 2. Կոմիտաս Վրդ.՝ Եար ջան արի, Էս օր ուրբաթ է, Ջուր կուգայ, 3 Բ. Աթայեան՝ Արն Արնավառ, 4. Կոմիտաս Վրդ.՝ Անձրեւ եկաւ, 5. Կոմիտաս Վրդ.՝ Կալի երգը, 6. Կ. Կարապետեան՝ Տօրք Անգեղ

Բ. ՄԱՍ.— 1. Բ. Աթայեան՝ Իգդէալօ եանեօ սլընցէ, 2. Կոմիտաս Վրդ.՝ Ինչո՞ւ բինգէօլը մռար, Սուսամ Սիւմբիւլ, Արեւ կայնէ կէս օր, Երեւան բաղ եմ արել, Անեմ եթամ, 3. Տ. Խրիմով՝ Սէ զարալի բիլէ Թրէնօ, 4. Կոմիտաս Վրդ.՝ Առաւօտուն բարի լոյս (հարսանեկան), 5. Կոմիտաս Վրդ.՝ Սօնա եար, 6. Տ. Խրիմով՝ Էթկէն Տէտօ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԳԵՐԼԻՆ. Ճարտարապետական բարձրագոյն վարժարանը յաջողութեամբ աւարտեց Գերլինի «Երիտասարդ» Միութեան անդամներէն Արմենակ Մեհրապեան, իբրեւ ելեկտրագէտ-ճարտարագէտ:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՍԹԱՆՈՋՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

—•—

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ (Ցառաջ).— Սթանոզի Հայր. Միութեան խնջոյքը տեղի ունեցաւ շաբաթ երեկոյ Պ. Զ. Միրզէեանի (Գարակէօզեան) սրահին մէջ: Ժամը 9ին սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր եւ նոր եկողները հազիւ կրցան տեղ գտնել: Միութեան երէց անդամները եւ քանի մը երիտասարդներ ջանք չէին խնայեր խնջոյքին յաջողութեան համար: Ժամը 9.15ին Սթանոզցի Պ. Պօյաճեան եւ Բարսեղեան հնչեցուցին «Մեր հայրենիք»ը, որմէ յետոյ սկսաւ կերուխումը, ընտեղծելով հաճելի մթնոլորտ մը որ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր: Երիտասարդներ որոնք օտար երկնքի տակ հասակ նետած են, սրահը կը թնդացնէին ազգային եւ յեղափոխական երգերով,— «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Կռուեցէք տղերք», «Դաշնակցական խումբ», «Լուսին չկար», «Որբեւ արծիւ», «Կուժն առայ ելայ սարը» եւն.: Արտասանութիւններ ըրին Օր. Մ. Գույումճեան, Պ. Պ. Ա. Գարսեան, Ա. Միսաքեան եւ Օ. Գարաճեան: Երգեցին տիկիններ Ն. Պարսամեան եւ Անտոնեան: Պ. Մ. Շիրվանեան իր ուրախ երգերով չէն պահեց մթնոլորտը: Փոքրիկներ Ալեքսանեան եւ Ն. Գուզուճեան պարեցին հայկական պարեր արժանանալով ջերմ ծափերու: Խմբերգներուն կը մասնակցէին Պ. Պ. Պօյաճեան եւ Բարսեղեան իրենց ուտով եւ ջութակով: Վիճակախաղի դրուած էր խորոված հաւ մը զոր շահեցաւ հայրենակից Պ. Սուքիաս Պաղտասեան եւ որ Հայր. Միութեան նուիրեց 25 Ֆրանք:

Խնջոյքին ներկայ ըլլալով այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ Սթանոզցիները վերջերս աւելի սիրով փարած են իրենց Հայր. Միութեան եւ թէ այն քանի մը հայրենակիցները որոնք իրենք զիրենք «Վերաշինաց» կոչելով կ'ուզեն պառակտել հայրենակիցները, պիտի չյաջողին: Ըլլալով ոչ Սթանոզցի, մօտէն գիտեմ որ բոլորն ալ հայրենասէր քաղաքացիներ են:

Ներկայ մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԵՒՍ…

—•—

ԼԻՈՆ.— Շաբաթ օր ընկերներով եւ բարեկամներով շրջապատուած, ցուրտ հողին յանձնուեցաւ որբ մը եւս, Զաւէն Պալեան, 24 տարեկան: Բնիկ Սիվրի-Հիսարցի էր, պատուական ընտանիքի մը երեք եղբայրներուն պզտիկը: Մօրը եւ երկու եղբայրներուն ջանքերը ապարդիւն մնացին: Անողոք հիւանդութիւնը չորս տարիէ ի վեր իր աւերը գործած եւ մաշեցուցած էր այս մարդիկ եւ վառվռուն երիտասարդը:

Վերջին արտաղաղթէն ի վեր ցուրտ հող մը կը հնձէ կը տանի մեր ժողովուրդին ամէնէն կենսունակ եւ պիտանի տարրը

Ո՛վ կրնայ հաշուել տարուէ տարի մեզմէ յաւէտ բաժնուած երիտասարդներու թիւը: Անոնք հողէն հանուած ծաղիկներու պէս, կը թառամին եւ կը թափին իբրեւ աշնան տերեւներ: Աղէտ մըն ալ այս որուն դէմ անզօր են երբեմն մարդկային բոլոր միջոցները: Աղատուիլ թոքախտի ճանկէն եւ գալ ննջել այստեղ օտար երկինքներու տակ, հայրենի կարօտը աչքին…

Այս քանի մը տողը թող ծաղկեպսակ մը ըլլայ թարմ հողակոյտին վրայ, սիրելի Զաւէն: Հանգիստ ցաւատանջ ոսկորներուդ:

Կարօ ԿԷՕՆԷՆՅ

ՄԱՏՈՒԼ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

—•—

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (3 ապրիլ).

— «Առանց ներշնչումի ստեղծագործութիւն չկայ: Երկ մը կամ ձեռնարկ մը, որ զուրկ է ներշնչումէ, ստեղծագործութիւն չէ. թէրեւս ուրիշ շատ բան է, թէքնիք, հմտութիւն կամ հնարք, բայց ոչ ստեղծագործութեան արդիւնք:

Մասնաւորաբար արուեստի ու գրականութեան մարզէն ներս, որ եւ է գործ եթէ արժէք ունի, անպատճառ ծնունդ է մեծ ու խոր ներշնչումի մը: Հոգեկան կամ մտածման հովերն են, որ թեւ կուտան գործի մը՝ սաւառնելու մարդոց սրտերուն անհունութեան մէջ. սերունդէ սերունդ. դարերու վրայէն: Զկա՛յ ներշնչումը, գործ մը՝ նկար կամ քերթուած, ճարտարապետական կառոյց թէ ձայնական ներդաշնակութիւն, շուտով կը թօշնի, շուտ կը դառնայ մուխ ու մոխիր:

Միայն ներշնչումը կը բաւէ յաճախ գործ մը յաւերժական դարձնելու համար: Անշուշտ, այնքան արժէքաւոր է այդ գործը, որքան հարուստ է անոր ներշնչման աղբիւրը, որքան համրային, մարդկային լայն շրջագիծ ունի ան: Բայց, նաեւ, այնքան խորունկ, որքան անհատ մը, ստեղծագործողը, ինքզինք անոր միացած, անոր ձուլուած կը զգայ:

Րաֆֆիի գործերը չափէս համայն-ազգային նշանակութիւն ունին. բայց եթէ անոնք չբխէին Րաֆֆիի հոգիէն, իբրեւ յեղափոխական խառնուածքի մը, անհանգիստ հոգիի մը եւ խռովայոյզ ու մանաւանդ մարգարէաշունչ մտքի մը երգը, երբեք վարակիչ պիտի չդառնային. եթէ միայն տաղանդի արդիւնք, հասարակութեան ուղեցոյց ծառայելու սահմանուած գործեր ըլլային, անոնք երբեք պիտի չունենային այն ճակատագիրը զոր ունին այսօր: Ցեղային շունչ ու ազգային դրոշմ ունին անոնք, բայց այնպէս մը եղջուած, որ դարձած են Րաֆֆիի անձնաւորութեան մէկ ինքնաբեր բխումը: Ցեղը կը խօսի, բայց Րաֆֆիի բերնով,— առաւել թէ ինչու իրեն ունեցողի ունի ան բովանդակ հայութիւնը: Եւ ուրիշներ Րաֆֆիի նման: Ահարոնեանը, Վարուժանը, Սիամանթոն, իրենց լաւագոյն գրուածքներուն մէջ, առաւելապէս իրենք են. անձնական, այսինքն՝ կը խօսին ու կ'երգեն իրենց հոգիներն տարերքէն, իբրեւ անձնական խօսք ու երգ, ոչ թէ հանրութեան տենչերուն մէկ արտայայտակելու արձագանգը:

Արուեստի բոլոր գործերը արժէք ունին եւ ներշնչումի բոլոր աղբիւրները սրբազան են երբ մարդկային են անոնք, այսինքն՝ բարձրագոյն զգացումներու եւ խռովայոյզ մտածման ինքնաբեր ճառագայթում: Բայց, ինչ որ երէկ քերթողներուն տրուած էր, կը թուի թէ այսօր չտեղերուն կը խօսի նոր այլ խորունկ բաղախում մը կը զգայուի հայ գրականութեան ներս, որ, այլ տարրերու կողքին, հայրենիքի զգացումովն ու անոր հեռաւոր կարօտովը կը ներշնչուի: Հայրենիքի պատկերը, պատմութիւնը, կեանքը եւ վերջապէս կարօտն ու անհրաժեշտ կարիքը ծաւալուն ու հարազատ տրամադրութիւն դարձած, մեր մտքի կեանքին խորքը, ենթահողը սկսած են կազմել: Դալկացած ճակատ ու բռնադատուած ներշնչարաններ ըլլալէ, անոնք հետզհետէ կ'իւրացուին մտածող ու զգացող սերունդներէն ու կը դառնան միաձոյլ տարրը անոնց էութեան, վաղը ըլլալու համար իբրեւ սեփական ու անձնական երգ, իբրեւ ցեղային թափուն ալիքներու անդրադարձում:

Ցորդ չէ դեռ այս տրամադրութիւնը, բայց ունի ան յորդումի վայրկեանները, որոնք արուեստի ու գրականութեան մէջ ղերազանց էջեր կուտան, իբրեւ իրական ու խորապէս մարդկային ստեղծագործութիւն: Հայ մշակոյթը իր լայն ու խորագոյն արմատներէն առնուած, կը թաթաւուի հայրենիքի այն փարատիչ շունչով, որ ողողած է մեր ցեղը իր երակներէն, իր լաւագոյն օրերուն. որ յայտնուած է մեր ազնուագոյն արուեստագէտներու գործերուն մէջ Ալիշանի ժամանակէն սկսած: Այս շունչը որ ցեղին առաջ ակունքներէն կը բխի, այսօր իսկ կը զգանք մեր արուեստագէտ գրողներուն գործերուն մէջ, Զարեանէն ու Օշականէն սկսած մինչեւ նորագոյն գրողները, որոնք այլեւս չեն խրտչիր, մինչեւ տասնեակ մը տարիներ առաջ, ազգային տարրը երգելէ:

Ի՞նչ ուրախութիւն որ այսպէս է:

Կա՞յ աւելի խոր, աւելի հարուստ ու աւելի մարդկային աղբիւր ներշնչումի, քան հայրենիքն ու ցեղն են:

Եւ կա՞յ արուեստագէտ մը, որ հասնի անոնց ստուած յաղթումի ալիքին, ու չյաւերժանայ»:

ԾԻԾԱՂ

Ծաղրելի գող մը որ ժամացոյց մը թռցուցած էր, անպայման կ'արձակուի իր փաստաբանի տաղանդին եւ ուժեղ պաշտպանողականին շնորհիւ:

Գողը երբ դուրս կ'ելլէ դատարանէն, ջերմապէս շնորհակալութիւն կը յայտնէ փաստաբանին եւ կ'ըսէ.

— Կրնա՞մ այժմ հետս տանիլ:

— Ի՞նչը:

— Բայց ժամացոյցը:

— Ժամացո՞յցը, ինչպէ՞ս, ուրեմն իրա՞ւ գողցած էիք:

— Ի հարկէ, եթէ այդպէս չըլլար, ի՞նչ կ'արժէր ձեր տաղանդը:

ՁԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—•—

Գիծան սովորական հանդարտ ձեւովը սեղանի աջին նստաւ, գլուխը ձեռքերուն մէջ առնելով: Այդ երկաթէ մարդը, որու խոր գծերով ակօսուած դէմքը կարծես մարմարէ կերտուած ըլլար, դպալիօրէն ընկճուած կ'երեւէր: Առանց խօսակցութեան խառնուելու, երկար ժամանակ անշարժ մնաց, հայեացքը կեդրոնացուցած թէյի բաժակին, մարդու մը նման, որու միտքը հեռուները կը գտնէ.

Գիծան Լեւոնի հանդէպ աւելի քան ընկերական համակրանք մը կը զգար: Անցած երեք տարիներու ընթացքին, գրեթէ օր ու գիշեր Լեւոնի հետ գտնուելով, Գիծան անոր մէջ գտած էր ընածին ղեկավարը, որ վերի մարմինի մը չէր նշանակուեր, այլ բնականօրէն կը գրաւէր առաջնակարգ դիրք մը, առանց այդ դիրքը գրաւելու մասնաւոր ցանկութեան: Լեւոնի ցուցադրած եռանդը, աշխատասիրութիւնը, բայց ամէն բանէ աւելի անոր ուղիղ դատողութիւնը եւ ղեկավարելու կարողութիւնը հմայած էր Գիծան:

— Ուրեմն, մինչեւ ձո՞րն իսկ չէր գացած հասնիլ,— հարցուց Եկաւեանի Վահէին

— Մինչեւ ձո՞րը… չեմ կարծեր, թէ կէս ճամբան իսկ կտրեցինք: Սարսափելի ցուրտ է, կարծես Սիպերիայի մէջ ըլլայինք: Իսկ անտէր բուքը այնպիսի տակնուվրայութիւն մը առաջ բերած է դուրսը, որ Մարտօն իսկ, ոչ թէ ճամբան չգտաւ, ընենք ճամբայ չէ մնացեր որ գտնէր, այլ ձորէն վանք երկնցող առուի հետքն իսկ չկրցաւ նկատել:

— Երանի ճամբայ ելած չըլլային,— գլուխը օրօրելով ըսաւ Եկաւեանը:

— Ի հարկէ, լաւ կը ըլլար, բայց չեմ հաւատար: Որոշուած էր փետրուարի չորսի գիշերը, ու գիտես որ Լեւոնը որքան ճշդապահ է ժամադրութիւն մը պահելու համար:

— Թերեւս Վերին Վարագի աւերակներու մէջ պահուած ըլլան, ինքն ալ իր ըսածին չհաւատալով ըսաւ Գարեգինը:

— Իսկ այնտեղ պատսպարուելու տեղ կա՞յ,— ուզեց իմանալ Սոնեան,— սարսափելի բան է մտածել, թէ այս եղանակին դուրսը մարդիկ կան. Վերին Վարագը

— Օրիորդ, Վերին Վարագ ըսուածը երկու քանդուած եկեղեցիներու հազիւ նշմարելի հետքերն են, որոնք անշուշտ ձիւնով ծածկուած կը ըլլան,— բացատրեց Եկաւեանը:

— Բայց թերեւս Թոզիկ ճգնաւորի ճգնարանը ապաստանած ըլլան,— աւելի շատ ինքզինք խաբել ուզելով ըսաւ Գարեգինը, որ միւսներու նման մեծապէս մտահոգուած էր:

Սպասելէ յոգնած, իրարու ետեւէ Սոնեան, տիկին Աւետեանը եւ բժիշկ Պալովը մեկնեցան իրենց սենեակները:

Գէորգը, ման գալէ յոգնած, մօտեցաւ սեղանին ու տեղաւորուեցաւ Գիծայի կողքին: Ծնշող լռութիւն մը տիրեց սենեակին մէջ: Դուրսը քամին կ'ոռնար հազար ու մէկ վայիւնով, իսկ սենեակի մէջ ոչ մէկ ձայն ծպտուն.

Ցանկարծ սենեակի դուռը թափով բացուեցաւ: Ձիւնախառն քամին ներս խուժեց: Դրան սեմին վրայ երեւցաւ Մոսօն, իսկ անոր ետեւէն Լեւոնը, բոլորովին անճանաչելի մարդ մը շալկած:

— Լեւոնը,— պոռաց Եկաւեանը տեղէն ցատկելով:

«Լեւոնը, Լեւոնը» ու սենեակի մէջ գտնուողները պայծառացած դէմքերով շրջապատեցին, ծանր քայլերով սենեակ մտնող Լեւոնը:

— Վար առէք,— ըսաւ Լեւոնը՝ ակնարկելով շալակի մարդուն,— Գործօթցի Սաքօն է,— ու Լեւոնը կռացած մէջքը շտկելով, հազիւ հազ սառած ոտքերը շարժելու կարող, մօտեցաւ անկիւնի թանձր ներքնակին ու ամբողջ հասակով փռուեցաւ անոր վրայ:

— Խնդրեմ մէկը բժիշկ Պալովը թող կանչէ,— խնդրեց Զախարովը, եւ ինք անմիջապէս մօտեցաւ Սաքոյին, ու անոր կուրծքը բանալով սիրտը մտիկ ըրաւ:

— Կենդանի՞ է,— վարանելով հարցուց Կայծակը:

— Անշուշտ, բարեբախտաբար նոր սկսած է սառիլ, բայց անմիջապէս պէտք է ցուրտ սենեակ մը փոխադրել, ջերմութիւնը կրնայ մահացու հետեւանք ունենալ:

Կայծակն ու զինուոր մը Սաքօն գրկած՝ դուրս ելան, իսկ Զախարովը մօտենալով Լեւոնին՝ անոր ձեռքը սեղմեց.

— Բայց ձեր ձեռքերն ալ բոլորովին սառած են. եա անմիջապէս կը վերադառնամ,— ու դառնալով շրջապատողներուն կարգադրեց որ ձիւնով Լեւոնի եւ Մոսոյի ոտքերն ու ձեռները շփեն, մինչեւ որ ինք վերադառնայ:

Առաւօտեան նախորդ օրուան նման կապոյտ երկինք մը եւ պայծառ արեւ մը կար: Կարծես բնութիւնը եւ գիշերուան բուքը գոյութիւն ունեցած չըլլէր: Հոս հոն կտրուած ծառերու ճիւղերը, բլրացած ձիւնի կոյտերը միայն կը պատմէին անցի գիշերուան տրհասիրքի պատմութիւնը:

Նախորդ գիշեր, երբ Լեւոնի գալով բոլորն ալ միամտած քաշուեր էին իրենց յատկացուած սենեակները, Վահէն միայն վեց զինուորներու հետ լուացուեցեր էր՝ ժամը անգամ մը պահակ փոխելով, մինչեւ որ առաւօտեան կողմ Եկաւեանը եկած էր զինք փոխարինելու

Բժշկապետ Զախարովի սենեակի երկար սեղանի շուրջը հաւաքուած՝ առաւօտեան նախաճաշը կ'առնէին Սոնեան, տիկին Աւետեանը, բժիշկ Պալովը, Գիծան եւ Գէորգը: Միւսները դեռ չէին երեւցած.

— Հաստա՞տ որ որ եւ է վտանգ չկայ,— հարցուց Գիծան որ նոր Սաքոյի մօտէն եկած էր:

— Անշուշտ ոչ, երկու երեք օրէն ոտքի կ'ելլէ,— պատասխանեց Զախարովը:

— Ափսոս տղայ է, շատ հետաքրքիր պատմութիւն մը ունի,— ու Գէորգը սկսաւ պատմել թէ՝ ի՞նչ պայմաններու մէջ Սաքօն միացեր էր իր խմբին:

Ձեր այդ պարոն Լեւոնը հերքիւլեան ուժի տէր անձ մը պէտք է եղած ըլլի, Պարոն Գէորգ,— ըսաւ տիկին Աւետեանը,— բժիշկը կ'ըսէ թէ ինքն ալ կիսասառած վիճակի մէջ է եղեր, երբ ընկերը շալկելով վանք կը հասցնէր:

— Այո,— ժպտելով պատասխանեց Գէորգը,— Լեւոնը շատ ուժեղ է: Զարմանալի է որ մինչեւ այժմ չերեւցաւ: Երեք չորս ժամուան հանգիստը բաւական է, որ ան բոլորովին կազդուրուի:

— Ես քիչ առաջ անոնց մօտ էի,— պատասխանեց բժշկապետ Զախարովը,— պարոն Լեւոնը շուտով կուգայ, բոլորովին կազդուրուած, իսկ Մոսոյի ոտքի մատներուն վրայ երկու երեք վէրքեր բացուեր են:

— Մոսօ՞ ըսիք,— հետաքրքրութեամբ հարցուց Սոնեան, բոլորովին դունաթափուած դէմքով,— եօ տարիներ առաջ Մոսօ մը կը ճանչնայի, որ Երկիր անցաւ…

— Բայց հազարաւոր Մոսօներ կան Հայաստանի մէջ,— ծիծաղելով Սոնեային խօսքը կտրեց Գէորգը:

— Իմ ըսած Մոսօն բնիկ Ալաշկերտցի էր…

— Ճիշդ է:

— Թիֆլիսի մէջ ղունապանութիւն կ'ընէր,— ոգեւորուած շարունակեց Սոնեան:

— Կարծեմ, այդ ալ ճշմարիտ է:

— Հիմա պէտք է որ 27—28 տարեկան ըլլի…

— Դարձեալ ճիշդ է: Ինչպէս կ'երեւի, օրիորդ, ձեր ծանօթ Մոսօն է:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

*** Վարչութեան ատենապետ Գ. Գ. Խօրասանճի, իր կարգին հեռանալը յայտարարած է այս առթիւ «Ճիժհուրիյէթ»ի որ «Հայոց գոհունակութիւնը» խորագրին տակ կը հրատարակէ նաեւ վարչութեան երախտագիտական հեռագիրը, յայտնելէ վերջ թէ Պոլսահայերը մեծապէս գոհ մնացած են ներքին գործավարին յայտարարութենէն․

— « Շատ զգածուեցանք, տեսնելով որ Հաթայի դատին մէջ Հայերու բռնած ընթացքը կը գնահատուի։ Բացառութիւն համարելով կարգ մը «փօլիթիքաճի»ները, Հաթայի Հայերու մեծ մասը երբ չէ կեցած իր հայրենասիրական պարտքը կատարելէ եւ ապահով ենք թէ երբ պիտի չկենայ։ Այն համոզումը ունինք թէ վերջերս ծագած կարգ մը դժուարութիւնները պիտի անցնին։ Որոշ է որ, Հաթայի Հայերուն վրայ ալ շատ նպաստաւոր ազդեցութիւն պիտի գործէ յարգելի գործավարին յայտարարութիւնը։ Պոլսոյ Թրքահայերուն, ինչպէս մինչեւ հիմա, ասկէ յետոյ ալ չպիտի թերանան իրենց հայրենասիրական պարտականութեան մէջ»։

ՏԻԿԻՆ ԼԻԹՎԻՆՈՎ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻ...

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ժընեւէն․— Այսօր զրոյցներ կը շրջէին հոս թէ Տիկին Լիթվինով՝ Խ. Միութեան արտաքին գործավարին կինը, վերջնապէս աքսորուած է Մոսկուայէն, փոխադրուելով Սվերտլովսք (Նախկին Եկատերինա)։ Տիկինը ծագումով անգլիացի է։ Անցեալ փետրուարին ալ այսպիսի զրոյցներ շրջեցան, բայց յետոյ հաստատուեցաւ որ Տիկինը Մոսկուա կը գտնուի։ Այս անգամ վստահելի կը համարուին լուրերը։ Կ'ըսուի թէ Գ. Լիթվինով հարկադրուած է տեղի տալ եւ ընդունիլ իր կնոջ աքսորը, որպէսզի կարենայ պահել պաշտօնը․ Երեկոյթներու համար Տէր եւ Տիկին Լիթվինովի կողմէ ղրկուած հրաւէրները այժմ կը գրուին միայն Գ. Լիթվինովի անունով։ Կը հերքուի թէ Տիկին Լիթվինով որ եւ է քաղաքական գործունէութիւն ունեցած է, բայց իր աքսորութեան պատճառ կը համարուի իր մտերմութիւնը Լոնտոնի նախկին դեսպանին կնոջը հետ։ (Դեսպանը տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ անցեալ յունուարին)։ Գ. Լիթվինովի դիրքն ալ խախտած կ'երեւայ, մանաւանդ հիմա որ Փարիզի դեսպանը՝ Փոթէմքին, օգնական նշանակուած է։ Կ'ըսուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը դժգոհ է իր արտաքին քաղաքականութեան արդիւնքներէն, մանաւորապէս սպանիական հարցին առթիւ։ Փոթէմքին մտերիմ բարեկամն է պատերազմական գործավարին՝ մարաջախտ Վորոշիլովի։ Կարմիր բանակին յաջողուն ազդեցութիւնը նախանշան մը կը համարուի արտաքին քաղաքականութեան փոփոխման ։

«Բաժիթիւյաթիօն»ները պիտի ջնջուին

Մոնթրէօյի խորհրդաժողովը լիագումար նիստի մը մէջ միաձայնութեամբ որոշեց ակզբունքով ընդունիլ Եգիպտոսի օտարականներու առանձնաշնորհներուն ջնջումը․ Մասնաւոր յանձնախումբերը կ'ուսումնասիրեն այս որոշման հետ կապուած խնդիրները, որոնք բարդ հանգամանք ունին։ Իրաւագիտական յանձնաժողովը որոշեց առժամապէս պահել Գահիրէի խառն վերաքննիչ ատեանը եւ Գահիրէի, Մանսուրայի, Աղեքսանդրիոյ երեք նախնական դատարանները ։

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ, աշխատաւորականները պարսաւանքի քուէ առաջարկեցին կառավարութեան դէմ, սպանիական հարցին առթիւ, բայց ժողովը մերժեց 130ի դէմ 345 ձայնով։ Արտաքին նախարարը դիտել տուաւ թէ պատերազմին խառնուած պիտի ըլլան, եթէ բռնի միջամտութիւններ կատարեն սպանիական ջուրերուն մէջ ։

Նոյն նիստին մէջ, ծովային նախարարը յայտարարեց թէ նորէն ազդարարութիւն ուղղուած է զօր․ Ֆրանքոյի, որպէսզի չնեղէ անգլիական նաւերը։

ՃԻԱԼՄԱՐ ՇԱԽԹ, Գերմանիոյ ազգ․ տնտեսութեան նախարարը, որ Պրիւքսէլ կը գտնուի, յայտարարեց թէ Գերմանիա հակառակ չէ տնտեսական գործակցութեան։ «Ինքնարարութիւնը վարդապետութիւն մը չէ, այլ անհրաժեշտութիւն մը եւ Գերմանիա ուրիշ բան չուզեր եթէ ոչ ձգել զայն, նուիրուելու համար միջազգային գործակցութեան »։

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ կռիւները կը շարունակուին առանց վճռական արդիւնքի։ Կառավարական զօրքը նոր յաջողութիւններ կը հաղորդէ Մատրիտի ճակատին վրայ։ Զօր. Մոլա կը շարունակէ սպառնալ Պիլպաօ քաղաքին, պաշարելու եւ սովի մատնելու համար ։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ սեննկապանուհի մը որ յաջողած էր չինց միլիոն ֆրանքի գրամ, գոհարեղէն եւայլն գողնալ իր ծառայած տուներուն մէջ, 1936 մարտէն ի վեր։

Շնորհակալիք

Տէր եւ Տիկին Ղամպարեան եղբարք եւ զաւակունք եւ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօր եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին
ԹՈՒՐՎԱՆՏԱՑ ՂԱՄՊԸՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թոփալեան)

ցաւագին մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ ապրիլ 6ին, 53 տարեկան հասակին, իր բնակարանին մէջ, Մեծրիպէլ (Էն)։

Մերիպէլ 13 ապրիլ 1937

×

Մանուկ Մակարեան եւ իր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր մօրեղբօր՝ ՊՕՂՈՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ (Պէյրութ) մահուան առթիւ։

Սէնթ Անթուան (Մարսէյլ) 13 ապրիլ 1937 ։

×

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Զարդարեան գրադարանի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Գ. Երուանդ Տէր Անդրէասեանի՝ իր նուիրած 7 կտոր գիրքերուն համար։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, անդամուհի Տիկին Միրանկիւլեանի, իր եղբօր Գ. ՀԱՅԿ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻԻ մահուան առթիւ ։

Փարիզ

ՊԱՆԹԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արմէն Ենթակոմիտէի ընկերաժամակրական շաբաթօրեայ ճանդիպումը, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ակումբին մէջ։ Կը խօսի ընկ. ՏԻՐԼԻԱՆԴԱՆԵԱՆ.

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէի ընկերաժամակրական դասախօսական ժողովը այսօր ուրբաթ, 16 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Զարդարեան գրադարանը, 181 Քուռ Լաֆայէթ։ Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ—ԲՈՒԶԱՆԴ, նիւթ՝ «Նոր օրերու Հայ ծերաւը բառ ռազմիկ երգեցու»։ Կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սկնունի Ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը 16 Ապրիլ, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին իր Ակումբին մէջ։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ Անտօք Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի, 18 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գուրեան գրադարանին մէջ, խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայութիւն անդամատետրով։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, (18 ԱՊՐԻԼ) ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle Poissonnière

7 Rue du Faubourg Poissonnière, մէթրօ **Montmartre**

Կը նախագահէ

Commandant BENOIST d'AZY

ԿԸ ԽՕՍԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, *HENRI BARRÉ (S.F.I.O.)*
ԵՒ Ա. ԽԱՆՏԻՇԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— **Mlle Nelly GAUTHIER**, թաւջութակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle FRIDE**, Ա. ջութակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle JEGOU**, ալթօ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle HASKIL**, Բ. ջութակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris. **M. J. GILLES**, դաշնակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris. **M. GOETCHELUCK**, Haut-bois, 1er Prix du conservatoire de Paris.

ԿԸ ՆՈՒԱԳԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՏՈՐՆԵՐ

Կ'ԵՐԳԷ ՏԻԿ. ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Գէորգ Զավուշի Մահերգը, Գիւլիւզարի Ողբերգը, Մշոյ Գլպուլը)

Կ'արտասանեն ԵՐ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ եւ Օ. ԿԱՐԱԳԷՕԶԵԱՆ։

ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէին կողմէ

17 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Գարակէօզեանի սրահին մէջ.

45 Rue de la Défense, Իսի լէ Մուլինօ։

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Շավիլի Արդութեան խումբին կողմէ, իր կազմութեան տասնամեակին առթիւ։

18 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Ecusson Bleu սրահին մէջ 23 rue Coteau, Chaville, rue Carnotի եւ rue Coteauի անկիւնը

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Մուտք՝ այրերու 5, կիներու 3 ֆր.։

ՆՇ. ՄԻՋ — Երթեւեկութ առնել Սէն-Լազարէն Վերսայի թէ 1 փօն տը Սեվրէն եւ իջնել Doizu—Chaville.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի կողմէ

Վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. Նիկողոսեանի սրահին մէջ.

Կը խօսի՝ ընկ. ՏՔԹ ՔԻՒԹԻՒԿԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտօի (Մարսէյլ) Վռամեան Ենթակոմիտէի կողմէ

18 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ՇԸՄԷՆ ՏԸ ԼԱ ՄԱՏՐԱԿ ՎԻԼ, Պար ԷնԹէրնասիօնալի սրահին մէջ։

Կը դասախօսէ՝ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Նիւթ՝ Խորհրդային Սահմանադրութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները առանց սեռի խտրութեան։

Ամէն ոք ազատ է հարցում տալու Մուտքը ազատ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Սէն Լուի Պատանեկան Միութեան կողմէ

6 Մայիս, Յինանցթքի օր։

Կը խօսի՝ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՊՐԻԼ 11

Նախաձեռնութեամբ Ս. Ժէռոմի (Մարսէյլ) Ս. Սահակ եւ Մեսրոպ եկեղեցիի թաղականութեան

17 Ապրիլ շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, հսկում պիտի կատարուի եկեղեցիին մէջ, իսկ կիրակի առաւօտ ընդհ. նահատակաց հոգւոյն Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Այց Անձանօթ Զին. ուորին դամբարանը։

Թատերական Ներկայացում

Մարսէյլի «Արէլեան» Թատերախումբի եւ մասնակցութեամբ Պուլվար Օտտօի «Ադամեան» Թատերախումբի

17 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Քահիրեան սրահին մէջ, 5 րիւ տը լ'էքիբօ, Մարսէյլ։

Կը ներկայացուի՝

ՊՈՒԺԱՌՈՎԱԼԸ կամ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար)

Գիներ 4 եւ 3 ֆրանք։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Երիտասարդաց Միութեան

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

որ տեղի կ'ունենայ 8 Մայիս, շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս,
PALAIS DU CONGRESի շքեղ սրահներուն մէջ,
Parc des Expositions, Porte de Versailles

Թատերական Ներկայացում

Ալֆորվիլի Հ. Կ. Խաչի Մասնաճիւղին կողմէ

17 Ապրիլ, շաբաթ եւ 18 Ապրիլ կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին,

Կ. Խաչի Ակումբին մէջ

Կը ներկայացուի ՂԶԲԱՂԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ (օփերէթ 4 արար,

Միաժամանակ ղեկավարութեամբ գերասան Յ. ՌՈՒԶՈՒՆԵԱՆի եւ տեղւոյ սիրողներուն եւ ծանօթ նուագախումբի։ Օփերէթի համար մասնաւոր հագուստ, տէքոր եւ հարսանեկան տեսարան։

Մուտք 5 եւ 3 ֆր.։ փոքրիկներու՝ 1 ֆր.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Վալանսի Մասնաճիւղին կողմէ

18 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին,

Հ. Յ. Դ. Միամանթօ Ակումբին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկերուհի ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտքը ազատ է։

Տարեկան Ցերեկոյթ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Սկաուտներու եւ Գայլիկներու

Նախագահութեամբ ԶՕՐ. Կ. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆի
(Նախագահ Հայ Արիներու Միութեան)

9 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Centraux մէջ, 8 rue Jean-Goujon, Փարիզ (8), մէթրօ Champs Élysées Clemenceau

Մուտք՝ 10 եւ 5 ֆր.։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՀԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

9 Մայիս, կիրակի մինչեւ կէս գիշեր։

Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ԻՐԻԿՈՒՆԹ

Ազգային մեծ գործիչ բժիշկ ԲԱՐՈՆՆԱԿ ՊԷՅ ՖԷՐՈՒՀԽԱՆԻ մահուան եօթանասնամեայ տարեդարձին նուիրուած

27 Ապրիլ, երկուշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Նուպարեան Մատենադարանի սրահին մէջ, 11 Square Alboni, Paris (16)

Նախագահութեամբ ՏՔԹ. Գ. ՔՕԼՕԼԵԱՆի

Պիտի խօսին՝ ՏՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ եւ Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 ապրիլ շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, Nil Bleu ճաշարանին վերնայարկը, 2, Place de l'Odéon.

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՑ միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 18 ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Café Voltaireի մէջ, 2, Place de l'Odéon։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ ։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՈՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 17 ԱՊՐԻԼ SAMEDI 17 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3398

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԱԼ ԿԸ ՆԵՏԷ ՇՂԹԱՆԵՐԸ

Ապրիլ 12էն ի վեր, կարեւոր ժողով մը տեղի կ'ունենայ Մոնթրէօ (Զուիցերիա), ճիշդ այն դահլիճին մէջ ուր մեծ պետութիւնները անգամ մը եւս խրախուսեցին Թուրքիան, գոհացնելով անոր պահանջները՝ Նեղուցներու վերազինման մասին :

Ժողովին օրակարգը.— ջնջել Եգիպտոսի «քափիթիւլասիոն»ները եւ հաստատել փոխանցման շրջան մը, մինչեւ որ Եգիպտոս կարենայ ամէն երաշխաւորութիւն ընծայել, օտարականներու շահերուն պաշտպանութեան համար:

Առանձնաշնորհներու ջնջումը որոշուած է արդէն, սկզբունքով: Որոշուած էր այն օրէն, երբ Անգլիա դաշնագիր մը կնքեց իր հովանաւորած պետութեան հետ, վերջնապէս հաստատելով անոր անկախութիւնը (1936 օգոստոս 26):

Հոգատարութիւնը պաշտօնապէս ջնջուեցաւ 1922 փետրուար 28ին: Եթէ անկախութեան խնդիրը այդքան ձգձգուեցաւ, պատճառը այն է որ Լոնտոն կ'ուզէր ամուր հիմերու վրայ դնել իր աշխարհակալութեան շահերը,— հաղորդակցութեանց ապահովութիւն, Սուտան, զինուորական պահանջներ եւն.: Օտարականներու եւ փոքրամասնութեանց խնդիրն ալ որոշ դժուարութիւններ կը յարուցանէր:

Բայց եւ այնպէս, կարելի չէր անվերջ ձգձգել անկախութեան իրագործումը:

Եգիպտոսի ազգայնական հոսանքը յարաճուն ուժգնութեամբ ծաւալելով ամբողջ երկրին մէջ, արդէն դարձած էր անդիմադրելի: Դէպքերը իրարու կը յաջորդէին, արիւնը կը հոսէր Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ փողոցներուն մէջ: Իտալական արշաւանքը դէպի Եթովպիա՝ կը կազմէր մտահոգութեան նոր աղբիւր մը: Միւս կողմէ, Պաղեստինի եւ Սուրիոյ դէպքերը անգամ մը եւս կը հաստատէին թէ արաբական աշխարհը չատոնց թեւակոխած է յավաղ— ուլթեան շրջանը:

Մեծն Բրիտանիա ընդ առաջ գնաց: Լոնտոն հրաւիրեց եգիպտական բազմանդամ պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ Նահաս փաշայի, որ երբեմն աչքի փուշ էր, իբրեւ Նախագահ «Վաֆտ»ի եւ ժառանգորդը Զաղլուլ փաշայի :

Դաշնագրին հիմերը արդէն մշակուած էին Գահիրէի մէջ, եւ վերջնական խմբագրութիւնը, հանդիսաւոր ստորագրութիւնն էր որ տեղի ունեցաւ Լոնտոնի մէջ, աւելի բարձրացնելու համար անոր արժէքը :

Մեծն Բրիտանիա շատ բան չզոհեց իր հիմնական շահերէն, մանաւանդ՝ ռազմական ծրագրին վրայ, բայց աւելի գիջողներ կարեց քան ուրիշ անգամ : Եւ նոր առաւելութիւն մըն ալ շահեցաւ, իրեն վերապահելով եգիպտական բանակին կազմակերպութիւնը, ինչպէս եւ ռազմական պիտոյքներու հայթայթումը:

Տարիներէ ի վեր վարժուած՝ առանձնաշնորհեալ կացութեան մը, օտարականները եւ անոնց հովանաւոր պետութիւնները հաճութեամբ չէր որ կը դիտէին «քափիթիւլասիոն»ներու դադարման հեռանկարը: Եւ միշտ պատրուակներ կը փնտռէին, ձգձգելու համար այդ օրը: Բայց երբ Մեծն Բրիտանիա հանդիսաւորապէս ընդունեց ջնջելու սկզբունքը, այլեւս կարելի չէր օրօրել Եգիպտոսի ժողովուրդը :

Եւ ահաւասիկ ժողովի նստած են 12 առանձնաշնորհեալ պետութիւններ,— Անգլիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Ցունաստան, Իտալիա, Հոլանտա, Տանըմարքա, Փորթուկալ, Սպանիա, Շուէտ, Մ. Նահանգները, Նորվեկիա: Կը մասնակցին, նաեւ, Գերմանիա, Աւստրիա եւ Խ. Միութիւնը, որոնք իրենց առանձնաշնորհները կորսնցուցին պատերազմի ընթացքին, եւ ուրիշ եւրոպական պետութիւններ :

Դեռ մէկ շաբաթ է որ բացուեցաւ ժողովը, եւ արդէն խրած է բազմապիսի դժուարութեանց մէջ:

Թուրքիան ալ կը գանուէր «քափիթիւլասիոն»ներու օրէնքի մը տակ (եւ Եգիպտոս այդ հին մեղքն է որ կը քաշէ մինչեւ այսօր), բայց անոր ջնջումը շատ աւելի դիւրին եղաւ, քան եգիպտականը:

Բոլորն ալ ընդունած են ջնջումի սկզբունքը. բայց երբ կարգը կուգայ մանրամասնութեանց, քանի մը ճակատներու կը բաժնուին, համաձայն իրենց շահերուն:

Եղած - չեղած 200,000 օտարականներ են որ կ'օգտուին առանձնաշնորհներէն,— դատական, հարկային, ոստիկանական եւն.: Մեծամասնութիւն կը կազմեն Յոյները (76,264), Իտալացիները (52,500), Ֆրանսացիները (24,500): Բայց, ամէնէն տկար պետութիւնն ալ, օրինակ Պելժիան, որ հազիւ 480 հպատակ ունի, շատ բարձր կը խօսին վիճաբանութեանց ընթացքին, չնչանելով թէ մեծ գումարներ տեղաւորած են Եգիպտոսի մէջ : (Աւելի քան 400 միլիոն անգլ. ոսկի կը հաշուեն շահու դրուած օտար դրամներուն գումարը):

Արդ, միջազգային դրամատիրութիւնը երաշխիքներ կը պահանջէ Նորազատ Եգիպտոսէն: Կ'ուզէ սակարկել իր առանձնաշնորհները, որոնք դատապարտուած են պատմութեան անցնելու: Անոր համար ալ, մանրակրկիտ քննութիւններ կը կատարէ, իրաւագիտական առարկութիւններ կը հիւսէ, որպէսզի կարենայ առաւելագոյն շահերը ապահովել: Օրինակ, բուռն վիճաբանութեանց դուռ բացած է փոխանցման շրջանի պայմանաժամը: Մինչ Եգիպտոս շատ կը տեսնէ 12 տարին, գլխաւոր առանձնաշնորհեալները 18 տարին ալ բաւական չեն սեպեր: Այսինքն կ'ուզեն այդքան ժամանակ եւս պահել չարք մը բացառիկ իրաւունքներ :

Ամէն պարագայի մէջ, այս դժուարութիւնները չեն որ պիտի խանգարեն Եգիպտոսի անկախութեան իրականացումը: «Քափիթիւլասիոն»ներուն ալ եւս դարձած են Թանգարանի նիւթ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գործերը կը թացուին, անգործները կը պակսին

«Նիւ Եորք Հէրըլտ», Փարիզի ամերիկեան օրկանը, ընդհանուր ակնարկ մը նետելով Ֆրանսայի տնտեսական եւ քաղաքական կացութեան վրայ, կը գրէ թէ վերջին օրերու յոռետեսութեան յաջորդած է աւելի լաւատես տրամադրութիւն մը: Հանրային կարծիքին բարուոքումը աչքի կը զարնէր սակարանին մէջ, որ անտեսելով յոռետես զրոյցները, վերագտաւ անցեալ շաբթու կորսնցուցած գիրքին մէկ մասը: Լաւատեսութեան գլխաւոր ազդակներն եղան հետեւեալ իրողութիւնները.—

1. Վիճելի զրոյցները, որոնք բանուորներուն կողմէ խաղաղ առնուեցան չորեքշաբթի օր, երբ ոստիկանութիւնը կը պատսպար բռնութեան դիմել, չպարզուեցան հինգշաբթի օր եւ ընդհանուր կարծիքը այն է թէ այլեւս պիտի չերեւան :

2. Ելմտական նախարարին մէկ յայտարարութիւնը, որ կը հաստատէ վեց շաբաթ առաջ կառավարութեան կողմէ եղած այն խոստումը թէ երկար պայմանաժամով երկրորդ փոխառութիւն մը պիտի չկնքուի այս տարի. նաեւ այն հաւաստիքը թէ եթէ նոր փոխառութիւն մը առաջարկուի խորհրդարանին, ապահովաբար պիտի մերժուի:

3. Աշխատանքի նախարարին խոստումը թէ նոր հրամանագիրներ պիտի հրատարակուին, 40 ժամուան օրէնքին գործադրութիւնը յարմարցնելու համար մանր եւ միջակ խանութպաններու պահանջներուն, որպէսզի կարենան միայն կիրակի օրերը փակել եւ ոչ թէ երկուշաբթի եւս: Խառն յանձնախումբ մը նոր տրամադրութիւններ պիտի մշակէ այս մասին:

Ուրիշ երեւոյթներ ալ կը ցուցնեն թէ կառավարութիւնը տրամադիր չէ ընդ առաջ երթալու ծայրայեղներուն: Կ'ըսուի թէ չորեքշաբթի օր, արմատական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան նիստին մէջ, որուն մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, ազգ. պաշտպանութեան նախարար Պ. Տալատիէ պնդած է որ կուսակցութիւնը աւելի ամուր դիրք մը բռնէ բանուորական բռնութեանց դէմ: Արմատականները անհանդուրժելի կը գտնեն որ բանուորական կարգ մը խմբակցութիւններ իրենց կամքը պարտադրեն կառավարութեան :

*** Վարչապետը կարճ կապելով իր արձակուրդը՝ Փարիզ վերադարձաւ առջի օր եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Լէօն Ժուհոյի հետ: Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը վարչապետին հաղորդեց երկու օր առաջ տրուած որոշումները, որոնք մասնաւորապէս կը ներկայացնեն հանրօգուտ շինութեանց լայն ծրագիր մը: Որովհետեւ 10,000,000,000 ֆրանքի անմիջական վարկ մը կը պահանջուի, շատ հաւանական չերեւար որ կառավարութիւնը կարեւոր յանձնառութիւններ ստանձնած ըլլայ այս մասին:

Վարչապետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ Ներքին Նախարարին հետ, մասնաւորապէս Քլիշիի դէպքին քննութեան եւ ոստիկանական վերակազմութեան մասին: Նախարարական խորհուրդը երեքշաբթի օր պիտի զբաղի այս հարցերով եւ ուրիշ խնդիրներով: Կը կարծուի թէ այդ օրը պիտի ճշդուի նաեւ ցուցահանդէսին բացման թուականը :

*** «Փոփիւլէռ» հիմնուելով աշխատանքի քննիչներու վերջին տեղեկագիրներուն վրայ, կը գրէ թէ գործի մտած բանուորներու թիւը 105,496 աւելցած է անցեալ տարիէն ի վեր: Այն հաստատութեանց մէջ ուր 40 ժամը կը գործադրուի, 88,010 բանուորներ աւելի կ'աշխատին քան մէկ տարի առաջ: Միւս կողմէ մասնակի գործադրկութիւնը հետզհետէ կ'անհետանայ :

Շաբաթական տեղեկագրին համաձայն, ապրիլ 10ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 381,855, այսինքն 4399 պակաս, բաղդատելով անցեալ շաբթուան հետ:

*** Աջակողմեան մամուլը կը շարունակէ աննպաստ լուրեր հրատարակել: «Էքօ տը Փարի» կը գրէ թէ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդէն խումբ մը անդամներ ցուցահանդէսին վայրը այցելելով, եզրակացուցած են թէ անկարելի է որ բացումը տեղի ունենայ մայիսի վերջին օրերէն առաջ: Նոյն թերթին համաձայն, Փարիզի երեսփոխան Ա. Ժոզէֆ Տրնէ գրաւորապէս պահանջած է ստիպողաբար նիստի հրաւիրել ելմտական յանձնաժողովը, քննելու համար դանձին վիճակը: Երեսփոխանը կը կասկածի թէ վերջին փոխառութեան գումարը ամբողջովին ազգ. պաշտպանութեան չէ յատկացուած :

ՄԵԾ ՆԱՒԱՄԱՐՏ ՍՊԱՆԻՈՅ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Միջազգային հսկողութիւնը կը սկսի երկուշաբթի

Սպանիոյ ապստամբները վճռական միջոցներ կը փորձեն, գրաւելու համար Պիլպաօն: Իրենց գլխաւոր նպատակն է սովի մատնել քաղաքը, կտրելով բոլոր հաղորդակցութիւնները: Այս վտանգը կանխելու համար, կառավարական մարտանաւերը չոգեկինք անցան Ճիպրալթարի նեղուցը, ծովային ճակատամարտ մը մղելու համար Պիլպաոյի բացերը: Ազգայնականները կ'ըսեն թէ քաղաքին վիճակը տագնապալի է, պարենաւորման տեսակէտով: Միւս, հաց, շաքար եւ կաթ դժուար կը ճարուին եւ եթէ օգնութիւն չհասնի, քաղաքը պիտի հարկադրուի անձնատուր ըլլալ: Տեղական իշխանութիւնները կը խորհէին Ֆրանսա փոխադրել 25,000 կիներ եւ մանուկներ, սակայն ապստամբները անդադար կը ռմբակոծեն՝ քաղաքը:

Ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին, նաեւ, Մատրիտի ճակատին վրայ, ուր աւելի նպաստաւոր կ'երեւայ կառավարական զօրքին վիճակը :

*** Սպանիոյ նաւահանգիստները եւ սահմանագլուխները միջազգային հսկողութեան տակ պիտի առնուին երկուշաբթի կէս գիշերէն սկսեալ, համաձայն Լոնտոնի չէզոքութեան ժողովին որոշման: Միեւնոյն ատեն նորէն պիտի քննուի օտար կամաւորները ետ կանչելու խնդիրը: Վիճաբանութեանց ընթացքին, իտալական պատուիրակը, որ մէկ ամիս առաջ վճռապէս մերժած էր նոյնիսկ նկատի առնել այս հարցը, հաւանեցաւ նոր քննութեան, մեծ զարմանք պատճառելով: Անոր վրայ խորհրդային պատուիրակը յայտարարեց թէ այլեւս չի պնդեր որ քննիչ յանձնախումբ մը ղրկուի Սպանիա, քննելու համար Իտալացիներու դէմ եղած մեղադրանքները :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՏԱՎՈՒԼ - ԶՈՒԲՆԱ»Ն ԱԼ ՄԱՏԱՂ

Ո՞վ կ'ըսէ թէ միայն խարազանը կը շաչէ խորհրդային աշխարհի մէջ, եւ ու սարսափի մատնելով նոյնիսկ այդ իշխանութեան հիմնադիրներն ու գործակալները:

Խարազանին հետ զուգընթաց, «տավուլ - զուռնա»ն ալ կը թնդայ գանէ Մոսկուայի եւ մասնաւորապէս Հայաստանի մէջ:

Նոր տօն մը սարքուած է վերջերս,— «ժողովրդական ստեղծագործութեան օլիմպիադա»ը, եւ ամէն օր նկարագրութիւններ, նոյնիսկ պատկերներ կ'երեւան Երեւանի թերթերուն մէջ:

Ժողովուրդը կ'երգէ, կը պարէ, կը խաղայ, կը ցատկէ, «տավուլ զուռնա»ն ալ առջեւը ձգած:

Մասնաւոր աշխատակիցներ նշանակուած են, նկարագրելու համար այս ուրախութիւնը: Շինարարական աշխատանք մըն ալ այս, քանի որ բանաստեղծ կ'արտադրէ: Հազարակ բանուորներ, այր, կին, մանուկ, ուրախ եւ երջանիկ օրեր տեսնելով, անմիջապէս բոլորը կը նստին եւ կ'երգեն: Ամէն օր երգեր կը հիւսեն, «ուղղուած ժողովրդական» իմաստուն հօրը, նրան որ կեանք ու կոփեց այս վսեմ երջանկութիւնը»:

Ահա պատանի Պօղոսն ու Պետրոսը — [illegible] — իրենց նոր երգով. [illegible] մարտ) .—

Պօղոս ու Պետրոս եմ, աշխոյժ գեղջուկ վար,

Առողջութիւն քեզի, սիրելի Ստալին,

Թող մեր կեանքը մնայ երկար քեզ համար,

Ազատ, զուարթ են, կեցցէ Ստալին:

Մանկութենէս անցեր, դու քաջ զինուոր,

Սոցիալիզմ արել ես քեզի նպատակ,

Գործով աջակից ես ամէն ժամանակ,

Բոլոր երկրներում սիրելի Ստալին:

Ցաւդ թող գայ մեզի, դուն ապրիս ...,

Մենք կանգնած ենք հսկայ, մեր հզօր Հայրենիք,

Մենք Պօղոս - Պետրոսն ենք, առողջ պատանիք,

Առողջութիւն քեզի, սիրելի Ստալին:

Նորէն տղայ մըն է որ կ'երգէ, բիչ մը աւելի գրական, քանի որ աշակերտ է (Արտաշատ Պատոլյաննի, Աքիրբէկովի միջնակարգ վարժարանէն. «Խ. Հայաստան», 24 մարտ).—

ՍՏԱԼԻՆԻՆ

Մեր լեռնային աղբիւրների

Կարկաչախինդ ջուրը քեզ,

Մայիսածաղ բլուրների

Անմահական բոյրը քեզ :

Մեր դաշտերի անծայրածիր

Մով արտերի հասկը քեզ,

Եւ անթառամ պարտէզների

Բուրումնալից վարդը քեզ :

Մեր սրտառուչ երգիչների

Սիրոյ անհուն երգը քեզ,

Ժողովրդիս անվերջ սրտին

Եւ բազմամեա սէրը քեզ :

Երկիրը տուինք, իշխանութիւնը տուինք, հաց, ջուր, սէր, արեւ, լուսին, վարդ, «խալխյա» — բոլորը տուինք «ժողովուրդնիս իմաստուն հօրը»,— գոնէ «տավուլ - զուռնա»ն մեզի ձգէր, որպէսզի մեր գլուխն պէս երգէինք

ՎԱՀԷ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՍԱՆՃԱՔԻՆ ՄԷՋ

Թուրքերը կը շարունակեն գրգռութիւն սերմանել

Անտիոքէն կը հեռագրեն Հավասի, ապրիլ 15 թուականով.—

Այն օրէն ի վեր որ Ալէքսանտրէթի Սանճաքին խնդիրը Ազգաժողովին յանձնուեցաւ, ժողովուրդը սարսափահար կը գտնէ իր հանդարտութիւնը, որ պահ մը կորսնցուցած էր, կարգ մը քարոզութեանց հետեւանքով: Արդ, ծայրայեղ Թրքասէրները պատրուակ բռնելով մասնաժողովին յանձնախումբին յառաջիկայ գումարումը, նորէն կը փորձեն գրգռել միտքերը, վրդովիչ զրոյցներ տարածելով Թուրքիոյ ընթացքի մասին, եթէ Ազգաժողովին որոշումը համաձայն չըլլայ թրքական տեսակէտին: Սակայն, այդպիսի զրոյցները չեն յաջողիր յուզման մատնել Սանճաքին բնակիչները, որոնք վստահութիւն կը յայտնեն Ազգաժողովին, յաւալոյն ձեւով լուծելու համար վէճը :

Անտիոքի երեսփոխանները, Մուսթաֆա Պուսէյրի եւ Մուհամմէտ Աստըլը չուզելով խանգարել հանրային կարծիքին հանդարտութիւնը, կը խորհին չմասնակցիլ Սուրիոյ խորհրդարանին, որ պիտի վերաբացուի ապրիլ 17ին [illegible] :

«Մաքրագործում» կը սաստկանայ Խ. Միութեան մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ մօտերս պիտի գատուին երկաթուղիի վեց գլխաւոր պաշտօնեաներ եւ երկու հողագործական վարիչներ, իբրեւ խափանարար կամ աւլիկար: Այս որոշման վրայ, պայքարը վերսկսած է, անխնայ մաքրագործում կատարելու համար «պետութեան թշնամիներուն դէմ»:

Հողագործական երկու վարիչներուն յանցանքը շատ աւելի ծանր կը համարուի անոր համար որ միլիոնաւոր արտավար պակաս ցանուած է այստարի, անհրաժեշտ վառելանիւթը ճարուած չըլլալով մեքենաշարժ տրակտորներուն: Հողագործական գործավարութեան պաշտօնաթերթը ապրիլ 14 թուակիր խմբագրականով մը կ'ազդարարէ թէ «ահազանգի ձայներ կը հասնին հարաւային շրջաններէն, ուր հարիւրաւոր տրօրներ չեն բանիր, վառելանիւթի չգոյութեան պատճառաւ, ինչ որ անթոյլատրելի է»:

Գալով երկաթուղիի պաշտօնեաներուն, կը կարծուի թէ որոշուած դատը առաջինն է նոր շարքի մը: Վեց գլխաւոր պաշտօնեաները կ'ամբաստանուին թէ խանգարած են ամէնէն բանուկ ճամբուն՝ Մոսկուա-Քիէվ գծին վրայ կատարուած նորոգութիւնները, պատճառ դառնալով առ նուազն երկու ծանր արկածներու: Երկաթուղիներու պաշտօնեաները անխնայ մաքրագործման պիտի ենթարկուին, որովհետեւ Թաալքի եւ ընկ. դատավարութեան ատեն երեւան ելաւ որ խափանարարութեան մեծ մասը տեղի կ'ունենայ այս ճակատին վրայ :

Եգիպտական առանձնաշնորհներու խնդիրը

Եգիպտոսի «քափիթիւլասիոն»ներու խորհրդաժողովին առջի օրուան նիստին մէջ, տաք վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, փոխանցման շրջանի տեւողութեան մասին: Եգիպտական պատուիրակութիւնը կը մերժէր 12 տարիէն աւելին, իսկ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կ'առաջարկէր 18 տարի: Այս կէտին մէջ եգիպտական պատուիրակութեան ուժ կուտար Անգլիա, իսկ Ֆրանսականին՝ Իտալիա: Ամերիկեան պատուիրակն ալ Եգիպտոսի տեսակէտը պաշտպանեց: Ապա որոշուեցաւ նոր ժողով մը գումարել եւ միջին ճամբայ մը գտնել :

«ՀԱԿԱՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ - ՆԱՑԻՈՆԱԼԻՍՏԱԿԱՆ - ՏՐՈՑԿԻՍՏԱ՚ԿԱՆ - ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ» ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«ԹԵՐԱԳՆԱՀԱՏԵԼ ԵՆՔ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԻ ՎՏԱՆԳԸ»

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, մարտ 23 — 27 տեղի ունեցաւ Հայաստանի բոլշեւիկեան կուսակցութեան Երեւանի կազմակերպութեան «ակտիվ»ի լիագումար նիստը, մասնակցութեամբ հազարէ աւելի ընկերներու: Այս առթիւ ընդարձակ զեկուցում մը տուաւ Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը, Ամատունի: «Խ. Հայաստան»ի ապրիլ 2ի թիւէն նոյնութեամբ կ'արտատպենք այդ զեկուցումը, որ խուճապի մը տպաւորութիւնը կը գործէ.—

«Համ. Կ(բ)Կ Կենտկոմի Պլենումի որոշումների եւ ընկեր Ստալինի ցուցումների լոյսով էլ հէնց, Հայաստանի բոլշեւիկները պէտք է գնահատեն հակայեղափոխական, նացիոնալիստական - տրոցկիստական աշխատանքի վերջերս յայտնաբերուած փաստերը:

Ի՞նչպէս կարող էր պատահել, որ մենք, բոլշեւիկներս, մեզանից առանձնապէս նրանք, ում կուսակցութիւնը վստահել է ղեկավարութիւնը — ղեկավար կուսակցական աշխատողներս, կոյր գտնուեցին, չնկատեցին այնպիսի ոխերիմ թշնամիների ու դաւաճանների, ինչպիսիք են Դ. Շահվերդեանը, Ա. Երզնկեանը, Ս. Փիրումովը, Դ. Սիմոնեանը եւ ուրիշները: Մենք, ղեկավար աշխատողներս, ոչ միայն չէինք նկատել նրանց, չնայած Համ. Կ(բ)Կ Կենտկոմի եւ անձամբ ընկեր Ստալինի կողմից եղած մի ամբողջ շարք նախազգուշացումներին, այլ եւ նոյն իսկ օգնում էինք այդ երդուեալ սրիկաներին առաջադրելու պատասխանատու պոստեր (պաշտօններ):

Եւ բանը միայն այն չէ, որ կուսակցական կազմակերպութեան գլուխն էր գտնուել երկերեսանի Խանջեանը, որը գերի էր ընկել Դաշնակների ու ռամկավարների ձեռքը, որն ամբողջապէս անձնատուր էր եղել նրանց: Բայց չէ՞ որ նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ յանցանքի վրայ բռնուած, մերկացուած դաւաճանը ինքնասպանութիւն գործեց, մենք չկարողացանք անմիջապէս անել բոլոր անհրաժեշտ հետեւութիւնները,— հակայեղափոխական, նացիոնալիստների - տրոցկիստների մի խումբ, նրանցից առաւել ոխերիմները, մինչեւ վերջին ժամանակներս մնում էին չմերկացուած, նրանք անցել էին կուսակցական փաստաթղթերի ստուգումն ու փոխանակումը:

Ընկ. Ստալինը մեր մասին, կուսակցական ղեկավարներիս մասին, ասում է, որ մենք մոռացել էինք կապիտալիստական շրջապատման առկայութիւնը, մոռացել էինք, որ աշխարհի հինգ վեցերորդական մասը — այդ կապիտալիստական պետութիւններն են, որոնք առիթի էին սպասում, որպէսզի յարձակուեն մեզ վրայ, ջախջախեն մեզ. մենք մոռացել էինք, որ ժամանակակից տրոցկիզմը դադարել է բանուոր դասակարգի ներսում քաղաքական հոսանք լինելուց, որ նա այլեւս ան չէ, ինչ եղել է սրանից մի 7—8 տարի առաջ: Տրոցկիստներն այժմ քաղաքական հոսանք չեն բանուորական շարժման մէջ, այլ վնասարարների, դիվերսանտների, մարդասպանների անսկզբունք ու գաղափարազուրկ մի բանդա, բանուոր դասակարգի ոխերիմ թշնամիների մի բանդա, որոնք վարձով գործում են օտարերկրեայ պետութիւնների հետախուզական օրգանների համար:

Պէտք է ուղղակի խոստովանել, որ մենք, Հայաստանի բոլշեւիկների ղեկավարներս, ոչ միայն մոռացել էինք կապիտալիստական շրջապատման մասին, (յատկապէս մեզ այդ ամէնից աւելի քիչ է ներելի), աչքաթող էինք արել տրոցկիզմի էվոլիւցիան, բայց մենք այդ ամէնին գումարած, թերագնահատել ենք, չափից դուրս անհոգ ենք գտնուել այն վտանգի հանդէպ, որ ներկայացնում է Դաշնակների Փաշիստական կուսակցութիւնը եւ մեզ հաշիւ չենք տուել, որ հակայեղափոխական տրոցկիստները, հայկական սպեցիֆիկները վաղուց արդէն միացել ու գործում են Դաշնակների հետ մէկտեղ:

Մեր սխալն այն է, որ մենք հաւատացել էինք սպեցիֆիկների միջից եկած լիբերալ «մարքսիստներին», թէ Դաշնակներն այլ եւս ոչինչ ուժ չեն, որ Դաշնակները երկրի ներսում չունեն բազա, չունեն սոցիալական յենարան, ուստի եւ նրանց կարելի է հաշուից հանել: Բայց դուրս եկաւ որ այդպէս չէ

Մենք աչքաթող էինք արել, որ մեզ թշնամի, ջախջախուած դասակարգերի Հայաստանում եղած մնացուկներն ուղղակի օժանդակութիւն են գտնում խորհրդային իշխանութեան՝ ՍՍՀՄի սահմաններից դուրս գտնուող թշնամիների կողմից, մենք մոռացել էինք, որ Դաշնակների ու ռամկավարների կուսակցութիւններն իմպերիալիստական պետութիւնների, ամէն առաջ Փաշիստական ուժերի հին, փորձուած գործակալներն են հանդիսանում:

Սրանից յետոյ պարզ չէ՞ արդեօք, որ հայ Դաշնակների տէրերը նրանց կ'օժանդակեն բոլոր միջոցներով, այնքան ժամանակ, քանի դեռ իրենք գոյութիւն ունեն: Հասկանալի չէ՞ արդեօք, որ արտասահմանի հայ գաղութներում եղած բուրժուական հակախորհրդային տարրերը եւ թշնամի տարրերի մնացուկները Խորհրդային Հայաստանում, անհրաժեշտ մարդկային ուժ են հանդիսանում միասնաբար, դիվերսիոն ու լրտեսական աշխատանքի համար:

Ահա թէ ինչու խորապէս օպորտունիստական, վնասակար ու հակայեղափոխական են հանդիսանում այն նեխած թէօրիաները, թէ մեր յաջողութիւններին զուգընթաց «Դաշնակներն այլեւս ոչինչ չունեն անելու» եւ նրանք «իրենք իրենց լիկվիդացիայի կ'ենթարկեն»:

Այդ նեխած «թէօրիայի» անպատիժ տարածումն ստեղծեց բարեհոգութեան, հակայեղափոխական նացիոնալիզմի - Դաշնակիզմի արտայայտութիւնների նկատմամբ անուշադիր վերաբերմունքի այն անհանդուրժելի մթնոլորտ, որից եւ օգտւում էր թշնամին

Հայաստանի գիւղում կատարուող աշխատանքի՝ ակցիում «ձախլիկ», իսկ այնուհետեւ աջ - կուլակային պրակտիկան, որը գլխաւորում էին Խանջեանը եւ Տէր Գաբրիէլեանը, 1932 —33 թուականներին Հայաստանի գիւղը հասցրեց բաւականին լուրջ դրութեան, որից օգտուեց թշնամին հակախորհրդային աշխատանքի համար:

Կուսակցութեան Երկրային Կոմիտէն եւ ընկեր Բերիան մեծ աշխատանք կատարեցին գիւղում ստեղծուած դրութիւնն ուղղելու համար:

Բոլշեւիկեան լաւագոյն ուժերը նետուեցին այդ բնագաւառը եւ դրութիւնն ուղղեց — կոլտնտեսութիւններն աճեցին եւ ամրապնդուեցին տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս: Սակայն մեր մարդիկ, զբաղուած լինելով մեր գիւղատնտեսութեամբ, այն աստիճան տարուեցին, որ հողային օրգաններն ամբողջապէս փոխարինեցին իրենցով եւ երեսի վրայ թողին կուսակցական քաղաքական աշխատանքը.

Քաղաքական աշխատանքը, իդէօլոգիական ճակատն ամբողջապէս թողնուել էր Խանջեանին եւ նրա կլիկին, որոնք այդ բնագաւառում աշխատելու համար «ընտրել էին» հակայեղափոխական նացիոնալիստական ու տրոցկիստական տարրերի, իսկ կոմունիստներից նրանք, ովքեր, այնուամենայնիւ մնացել էին այդ բնագաւառում, երկրորդական մարդկանց դերում գտնուեցին: Այնպէս եղաւ, որ լաւագոյն բոլշեւիկեան կադրերը չէին զբաղւում քաղաքական - կուսակցական աշխատանքով, քաղաքականապէս հեռու էին մնում, ուստի եւ չնկատեցին թշնամուն, «դուրս եկան յանկարծակիի բերուած» թշնամիների կողմից:

Կուսակցական աշխատանքը երեսի վրայ էր թողնուած: Անտեսւում էին կուսակցութեան կանոնադրութեան տարրական պահանջները: Հայաստանում, փոքր բացառութեամբ բոլոր կուսակցական օրգաններում խախտուած է ընտրականութեան սկզբունքը, կան կօօպտացիայի բազմաթիւ դէպքեր նոյն իսկ սկզբնական կուսակցական կոմիտէներում, էլ չենք խօսում ռայկոմների եւ կենտկոմի մասին:

Մեր աշխատանքում եղած այս բոլոր խոշորագոյն թերութիւնները, քննադատութեան ու ինքնաքննադատութեան թուլութեան պայմաններում անզուսպ ցնծութիւնների, պարծենկոտութեան, ինքնագովաբանութեան մթնոլորտով, չէին կարող հետ չպահել կուսակցական կադրերի առողջ աճումը եւ առաջքաշումը:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ԻՐ ԴԱՍԵՐԸ, 1914–1921»

ԽՄԲ. – Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան սարքած ֆրանսերէն դասախօսութիւնը այս նիւթին շուրջ: Դասախօսն էր ողբացեալ Արմէն Գարոյի որդին՝ Հրանտ Փաստրմաճեան:

Ստորեւ՝ աշխատակիցի մը տպաւորութիւնները՝ այդ մասին.—

...Ոչ գրպանէն թուղթ հանեց, ոչ ալ թուղթ կար իր առջեւը: Առանց շեշտի, կատարեալ մի Ֆրանսացիի նման, սահուն եւ վճիտ: Սկիզբէն իսկ իշխեց իր ունկնդիրներուն վրայ: Ոչ ձայնի ելեւէջ, ոչ ալ ձեռքերու անտեղի շարժում:

Երբ իր ներածականը ըսաւ, արդէն կը զգացուէր իր խօսքին ջերմութիւնը: Հռետորական ոչ մէկ ճիգ, ոգեւորելու ոչ մէկ ձգտում: Փիլիսոփայ ուսուցչի նման եկեր է սորվեցնելու: Ո՞վ է այս պարոնը: Շատ քիչեր կը ճանչնան,— Հրանտ Փաստրմաճեանը: Իր նիւթին տէր էր: Երկար ճիգ է թափեր, հատորներ է ուսումնասիրեր: Երբ փոքր ժողովուրդ մը երկունքի մէջ է, կը տառապի, կը տենչայ, անոր ո եւ է մէկ անդամը դուրս պիտի չմնայ, անտարբեր պիտի չմնայ, որպէսզի ինչպէս պարտութիւնը նոյնպէս նաեւ յաղթութիւնը բոլորի սեփականութիւնը դառնայ:

Ինչքա՜ն ուժեր ունինք ցրուած, մեկուսացած, քննադատող եւ յորանջող ...

«1914ին, կ'ըսէ Գ. Փաստրմաճեան, հակառակ անոր որ 150.000 զինուոր է տուեր հայկ. Կովկասը Ռուսիոյ, կազմեր էր նաեւ կամաւորական գունդեր Թրքահայ եղբայրներու օգնութեան հասնելու եւ հայկական նահանգները ազատագրելու համար

... Իսկ արեւմուտքի մէջ կը կազմուէր հայկական լեգէոնը:

«Թիֆլիսը, լեռներու ցուրտը, Սարըղամիշի դիմադրութիւնը ջարդ ու փշուր ըրին Էնվէրի բանակները:

1915ին կը սկսի հայ ժողովուրդի գողգոթան, հերոսական դիմադրութիւն ցոյց կուտան Վան, Շատախ, Շապին Գարահիսար, Ուրֆա, Մուսա Տաղ»:

Թիւեր կուտայ, դէպքեր կը յիշէ առանց սնափառութեան, առանց սեթեւեթի, իր նպատակը չէ սիրտերը յուզել, բորբոքել. ոչ, կ'ուզէ սորվեցնել, անաչառ վերլուծումով իմաստ ու լեզու տալ թիւերուն ու դէպքերուն: Կարծես կ'ուզէ ըսել —«Մտածեցէ՛ք այդ թիւերուն եւ դէպքերուն»: Փառք ձեզ, պատմութիւնը պիտի արձանագրէ բոլոր անտարբերութիւնները, բոլոր չհամաձայնութիւնները ... ես ոչինչ եմ, միայն պատմութեան վճիռը որ կը կարդամ ձեզի

Մանաւանդ հայկական պատմութեան վճիռը ...

1916ին ռուսական բանակները կը գրաւեն հայկական բարձրաւանդակը հայ կամաւորներու գործօն աջակցութեամբ ... խոստումները մոռցուած են իսկոյն ... Ալ կամաւորական գունդերու պէտք չկայ ... 1828ին Պասկեվիչի հողային նուաճումը, 1916ին Բեչկովի նահանգապետութիւնը - ի խնդիր ապագայ Կազակներու տեղաւորման: Ձեռքերու պզտիկ շարժումներով Գ. Փաստրմաճեան կ'արտայայտէ իր սրտի դառնութիւնը:

1917ը բերաւ երկու յեղափոխութիւն, որքան առաջինը եղաւ Հայերու համար յուսադրութեան աղբիւր, այդքան նաեւ երկրորդը եղաւ աղէտալի: «Դէպի տուն» «ազգերու ինքնորոշում» ... Հինգ հարիւր քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող ճակատի պաշտպանութիւնը կը յանձնուի Հայերու վտիտ ուժերուն: Եթէ ամբողջ հայ ժողովուրդը զէնքի տակ առնուէր, բաւական չէր Կարսի բերդի լաբիւրինթոսը լցնելու, պաշտպանելու: Եւ ահա Ղարաքիլիսէ, Սարտարապատ ... զօրավարներ Նազարբէկեան, Սիլիկեան, Անդրանիկ, Դրօ, Սեպուհ, Մուրատ ... հին, մանուկ, ծեր, սպայ, խմբապետ, կամաւոր, զինուոր, Թրքահայ, Ռուսահայ, լեռներ, անդնդախոր կիրճեր, ձիւն ձմեռ, քաղց, հիւանդութիւն, յուսալքում, խուճապ եւ վերջապէս կեանքն ու մահը իրար կը պլլուին, իրար կը գգուեն առանց նահանջի, յաղթանակի վճռականութեամբ ... Որովհետեւ Մասիսի ետեւէն բարձրացող արեւածագը դիտել մէկ օրհաս կ'արժէր: 1917 նոյ. 27ին կը կազմուի Կովկասեան Սէյմը . 1917 դեկտ. 13ին կը հրամայուի զօր. Նազարբէկեանին կազմել հայկ. առաջին զօրաբաժինը: 1918 փետր. 10ին կ'որոշուի Տրապիզոնի բանակցութեանց թուականը, բայց այդ որոշումը չարգիլեր Թուրք փաշային յառաջխաղացումը: 1918ի փետր. 22ին Սէյմը Անդրկովկասը կը հռչակէ անկախ: 1919ին կը վերադարձուին 1914ի սահմանները Հայերու կողմէ ...1920ին Նախագահ Ուիլսըն կը գծէ Հայաստանի սահմանները: 1920 սեպտ.ին Թուրքերը կը յարձակին Հայաստանի վրայ, Մոսկուայի համաձայնութեամբ Զինադադար պատերազմող կողմերու միջեւ նոյ. 17ին, Ալեքսանդրապոլի մէջ եւ վերջապէս հաշտութիւն դեկտ. 2ին.

Եւ յետոյ արտագաղթ՝ փետրուարեան ապստամբութենէն վերջ:

Դադար տասը բոպէ

Դիւրի՞ն է այդքան ճանապարհ կտրել, ապրիլ ու պատկերացնել ամբողջ տառապանքը փոքր ժողովուրդի մը, որուն հարազատ զաւակն է նաեւ ինքը:

Դասախօսութեան երկրորդ մասը աւելի ինքնատիպ էր. պատմական մասը բոլորը գիտէին կամ պէտք է որ գիտնային, իսկ սա միւս հարցն է՞ր — Երկրին բնութիւնը, պատերազմին մասնակցող զէնքերը, տեսակները, գործածութեան հնարաւորութիւնները, ճամբաներու չգոյութեան պատճառով պարենաւորման անյաղթելի դժուարութիւնները, լեռնային պատուարները, ձմեռը, բազմաթիւ մանրամասներ, ապա գործօնէութեան եւն.:

«Աստոր համար ալ Էնվէրի բանակները ջարդուեցան 1915ին: Մեծ պատերազմի ժամանակ Թուրքերը կազ չգործածեցին արեւելեան ճակատին վրայ, որովհետեւ լեռները կ'արգիլէին կազերու տարածումը այդ ճակատի վրայ: Նաեւ միեւնոյն պատճառով հրասայլերու գործածութիւնը անհնար եղաւ: Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ օդանաւերու մասին, որոնց թռիչքները լեռնային վայրերու փոփոխուն շրջաններուն մէջ [illegible]: 1920ին Հայերը ունէին երկու օդանաւ, մէկը Կարսէն փախչելով կ'իյնայ Մասիսի օդային [illegible] մէջ եւ կ'անհետանայ անդարձ: Տարերքի եւ բնութեան անհաղորդ ելեւէջներու պատճառով կարելի չէ եղած մեծ բանակներ շարժման մէջ դնել ու ատոր համար ալ արագաշարժ փոքրաթիւ գունդեր միշտ եղել են յարգի: Մէկ խօսքով թշնամին յանկարծակիի բերել լեռներու ծերպերուն մէջ, նահանջը կտրել, կայծակնահար ընել եւ հրոսակային կռիւ մղել եղած են հին եւ նոր ժամանակներու ռազմական ռազմագիտութիւնը»:

Գ. Դասախօսը կը ջանայ արդարացնել Հայերու տկարութիւնը.

«Հայ ժողովուրդը դարերու ընթացքին կորսնցուցած էր իր ռազմունակութիւնը, որովհետեւ մոռցած էր իր հին աւանդութիւնները, դարձած էր ջղային, անկարգապահ, խուճապահար: Շնորհիւ հայ յեղափոխութեան կը վերադառնար դէպի փառաւոր անցեալը, խրոխտ եւ անվեհեր: Շնորհիւ յեղափոխական այս աշխատանքին էր որ Հայերը Բաքուի մէջ Ռոստոմի եւ Գիւլխանդանեանի վերին ղեկավարութեան տակ դիմադրեցին ամիսներ շարունակ Թուրք - Թաթարական հրոսակներուն»:

Ուրաքանչիւր Հայու պարտականութիւնն է Մարաթոնի խարոյկը հասցնել իր տեղը, թէ՛ իբրեւ աւանդ եւ թէ՛ իբրեւ կտակ:

Օր. Ռանձէլեան վերացումով եւ անկեղծ ներշնչումով արտասանեց իր գրած ոտանաւորը: Եղան ուրիշ երկու արտասանութիւններ ալ:

Նախագահը՝ գնդ. Գաղտասարեան շնորհակալութիւն յայտնելով դասախօսին, ստար հիւրերուն եւ ներկաներուն փակեց ժողովը:

Կ.

Ի ՊԷՏՍ ՋԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Սիրելի Արազ.— Ո եւ է հաստատ[ուած] մէջ նախադասութեան (ամբողջական իմաստ կամ խօսք) անհրաժեշտ [տար]րերն են բայը եւ բառը կամ, աւելի [ճիշդ] գոյականը: Երկրորդաբար միայն կու գան ածականները, մակբայները, [եւ] խադրութիւնները, նոյնքան անհրաժեշտ ըլլալով հանդերձ. Ուսանողին առաջին պարտականութիւնն է ճանաչել իր հերկած դաշտին բնութիւնը, հոմանիշները Յաճախ մանր ուշադիր քննութեան ու [illegible] թեան կը կարօտի ո եւ է լեզուի քերականական եւ շարադրական կանոններուն, ձեւերուն ճանաչումը, որուն կը յաջորդէ գործադրութիւնը նոյն կանոններուն եւ ձեւերուն: Ահա մեր [illegible] տեւողները այս սկզբունքին վարժեցնելու նպատակով է որ մենք [illegible] կը համարինք աւելի յանձնօրէն կրկնել տարրական մասերը: Ընտիր գրողական, որոնք լաւագոյն դրողներու [illegible] տեւողութեամբ, ընթերցումով եւ [illegible] նոնց ոճը նմանցնելու խանդավառութեամբ, գրեթէ անթերի են, [illegible] կարգին, այդ տարրական ծանօթութիւններուն մէջ, եւ, ձեռք բերուած վարժութեան եւ դիւրութեան շնորհիւ, կը կարծեն թէ քերականական կարգն ու շարքը ինքնին [illegible] ստեղծագործուին գրողին մէջ Ա. ենթադրութիւնը ունի ճշմարտութեան կարեւոր բաժին մը, բայց ամէն բան չի բացատրուիր ասով: Այդպէս ծնողները կը մոռնան, թէ իրենց [illegible] ուած օրինակներուն — դրողներու [illegible] պատուասար գլխաւոր հոգն է իրենց գրական շաղախին, եւ այդ ուրիշներուն գրածը լեզու, մաքրող, բացատրութիւնը [illegible] կրած է իրենց իսկ զարգացումին, թէեւ յաճախ անգիտակցաբար:

Սիրելի Արազ, գիտեմ որ վարժապետականէն չես սարսռիր, բայց [illegible] նակութեան եւ սարքի խրատներէն [illegible] այ յարգելով, ճերմակ մազերուն [illegible] զեղեկուտ քայլերուն առջեւ պատկառանք, կը թողուս բաց դուռ, իրեն բնազդօրէն մանկավարժ [illegible] միանգամայն, թէ ուսանողները միայն կը կարօտին վարդապետութեան, այլ եւ կ'օգտուին անկից Ա. նոնցմէ մին, անցեալները, կը գրէ ինծի, թէ «քու» քերականութիւնը [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԶՆԿԱՅԷՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հաքիւրապետ Ա. ՇԱՎԵՐՆԵՒ)

Այսուհանդերձ կը ծանրանար մեր կացութիւնը, որովհետեւ Քիւրտերը օգնական ուժեր կը ստանային.

Ահա այդ պահուն բերին տեղական Պրժեզալինսկին, որ կը հրամայէր հետեւակազօրքին,— ծանրապէս վիրաւորուած էր: Իր վէրքը ստացած էր Ճամին գիւղին մէջ, երբ կ'ուզէր ազատել քիւրտ կին մը, որ զէնքը դարձուցած էր իր ազատարարին եւ կրակած այնքան մօտէն.

Հետզհետէ կը դժուարանար Խան գիւղին պաշտպանութիւնը: Բարեբախտաբար յաջողեցանք հեռախօսով հաղորդակցութեան մէջ մտնել Երզնկայի հետ, խնդրելով օգնական ուժ: Նոյն իրիկուան իսկ հասան օգնական ուժերը, որոնց օժանդակութեամբ յաջողեցանք ցրուել Քիւրտերը:

Մեր արշաւախումբը հրահանգ ըստացաւ վերադառնալ Երզնկա, հետեւակազօրաց դասակ մը թողլով Խան գիւղին մէջ:

Մեր այս կռիւին մէջ Թուրքերը միացած էին Քիւրտերուն, ինչպէս հաստատեցինք՝ սպաննեալներուն մէջ գտնելով քանի մը թուրք զինուորներ եւ սպայ մը

Երզնկա վերադարձանք 22 Յունուարի առաւօտուն: Քաղաքին կացութիւնը խոր մտահոգութիւն կը պատճառէր: Մուրատ տեղեկացեր էր որ Քիւրտերը կը պատրաստուէին յարձակիլ քաղաքին վրայ ստուարաթիւ ուժերով: Արդէն Խանի կռիւը մեզի ցոյց տուած էր որ Քիւրտերուն թիկունք կը հանդիսանային Թուրքերը: Անկէ զատ, Մուրատ լուր առած էր որ զինեալ Քիւրտեր եւ Թուրքեր քաղաք մտած էին գաղտագողի, օժանդակելու համար Քիւրտերուն՝ յարձակումի ժամանակ:

Եւ սկսաւ ձերբակալութեանց շարք մը: Այդ գործը յանձնուած էր Մուրատի կամաւորներուն: Այս ձերբակալութեանց ընթացքին սպաննուեցան բազմաթիւ Թուրքեր, պարզ այն պատճառով որ դիմադրած էին կամ զէնք պահած.

Այլ եւս խօսք կարելի չէր ընել Երզնկայի բնակչութիւնը պարպելու մասին, որովհետեւ զանոնք պաշտպանելու համար Քիւրտերու հաւանական յարձակումին դէմ, հարկ էր բնակչութեան փոխադրութեան ընկերացնել կարեւոր ուժեր, մինչ մեր ուժերը արդէն քիչ կուգային մեզի:

Էրզրումէն սպասուած օգնական ուժերը կ'ուշանային, մինչ մենք ամէն օր ակնդէտ կը սպասէինք անոնց ժամանումին.

Մուրատ եւ գնդ. Մորէլ որոշեցին ամրացնել թրքական հին զօրանոցները, որոնք կը գտնուէին Երզնկայէն 3 վերստ հեռաւորութեան վրայ, Խաչխաչ գիւղին մօտ, որպէսզի քրտական յարձակումի մը կամ Երզնկայի Թուրքերուն ըմբոստութեան ժամանակ՝ քրիստոնեայ բնակչութիւնը տեղ մը ունենար ապաստանելու, մինչեւ որ հասնէին Էրզրումի օգնական ուժերը:

Անկէ զատ, Մուրատ իր մարդոցմէ քանի մը հոգի Էրզրում ղրկեց, ներկայացնելու համար մեր կացութիւնը եւ խնդրելու համար որ անմիջապէս օգնութեան փութան: Էրզրում ղրկուած այս մարդիկը հրահանգ ստացած էին ճամբորդել միայն գիշերները:

Երկու օր վերջ գտնուեցաւ մէկը այն ձիերէն, որոնց վրայ հեծած էին Էրզրում մեկնողները: Ձիուն թամբը ողողուած էր արիւնով: Այլ եւս պարզ էր որ Քիւրտերը կտրած էին Երզնկա - Էրզրում ճամբան:

Գնդ. Եանիշեւսկիի, որ ամրաշէն ջոկատին հրամանատարն էր, եւ ինծի հրահանգ տրուեցաւ անմիջապէս ինքնապաշտպանութեան յարմար վիճակի մը վերածել թրքական զօրանոցները: Եւ բնակչութիւնը սկսաւ տեղաւորուիլ այդ զօրանոցներուն մէջ: Մուրատի հետախոյզները լուր բերին, որ Թուրքերը, լսելով Երզնկայի մէջ կատարուած ձերբակալութիւնները եւ գնդակահարութիւնները, սկսած էին զօրացնել Ջարտախլը գիւղին մօտ դիրք գրաւած իրենց ուժերը՝ յառաջխաղացութեան նպատակով, իբր թէ պաշտպանելու համար քաղաքին Թուրք բնակչութիւնը ընդդէմ Հայոց: Արդէն թրքական բանակը, իրենց լրտեսներուն միջոցով, լուր առած էր որ մեր ուժերը աննշան էին, այնպէս որ պիտի չկարենայինք դիմադրել թրքական բանակին յարձակումին: Մուրատ իր ուժերուն մեծագոյն մասը Ջարտախլը ղրկած էր:

26 Յունուարին Մուրատ այցելեց զօրանոցները, զորս ամրացուցած էինք: Աչքէ անցուց ամրացուած դիրքերը եւ մեզի ըսաւ որ նոր սուրհանդակ ղրկած է դէպի Էրզրում, օգնական ուժ խնդրելու համար: Յետոյ աւելցուց թէ Թուրքերը յարձակումի կը պատրաստուէին, թէ մէկ օրէն միւսը կրնար սկսիլ այդ յարձակողականը: Որոշած էր, եթէ գիտնար թէ Էրզրումէն օգնական ուժ պիտի հասնի, ամրանալ զօրանոցներուն մէջ իր զինուորներով եւ դիմադրել Թուրքերուն՝ մինչեւ որ հասնէին օգնական ուժերը.

Մուրատ, աչքէ անցընելէ վերջ բոլոր ամրացուած դիրքերը, հրամայեց ծառերը եւ տուները հիմնայատակ քանդել, որ կը գտնուէին զօրանոցներու շուրջ, մինչեւ մէկուկէս վերստ հեռաւորութեան վրայ, որպէսզի Թուրքերը չկարենան օգտագործել զանոնք՝ իրենց յառաջխաղացութիւնը ծածկելու համար:

27 Յունուարին Մուրատ զօրանոց ղրկեց իր բոլոր կամաւորները, որոնք կը մնային Երզնկայի մէջ, իսկ քաղաքին մէջ զինեց բոլոր անոնք որ կրնային զէնք բռնել:

28 Յունուարին, առաւօտուն. 20—25 հեծեալներու ընկերակցութեամբ Մուրատ հովիւ պէս եկաւ զօրանոցի բակը մտաւ, հրամայեց որ մարտակարգը պատրաստենք կրակի, որովհետեւ Թուրքերը կը մօտենային եւ արդէն գրաւած էին Ջարտախլը գիւղը

Երզնկայի ամբողջ հովիտը ծածկուած էր թանձր մառախուղով մը, որմէ օգտուեցան Թուրքերը յարձակելու համար մեր դիրքերուն վրայ Ջարտախլը գիւղին մօտ: Մեր հեռախօսը իսկ ժամանակ չունեցաւ ծանուցանելու թէ Թուրքերը կը յառաջանան: Ջարտախլը գիւղին մեր յառաջապահ դիրքը հեռախօսով կապուած էր Երզնկայի: Թուրք սպան գրաւելէ վերջ մեր յառաջապահ դիրքը, այդ հեռախօսով սխալմամբ հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէ Երզնկայի հետ, յայտնելու համար թէ գրաւած է Ջարտախլը գիւղը եւ հրահանգ կը խնդրէր:

(6)

փափաքիմ ամէնօրեայ սնունդի տեղ գնել ...

Այսպէս է Արազ, մարդկային միտքը իր կնճիռներով: Գիտնականը գուշը, իր կնճռոտ ուղեղին դալարումներուն, պարոյրներուն բաւիղը: ... աշխատանքով չեն լուծուիր աւանդ...

— Ըսինք թէ նախադասութեան մը ամէն մասը կը կազմեն բայերը եւ ..., գոյականները: Նախադասութիւն մը, ըլլայ պարզ, ըլլայ բարդ, կրնայ չէ, — ամենաէն պարագան է ... անմիջական նայուածքին տակ առ-նել բայը, որուն ուշադիր հետեւելով կարելի է գրեթէ անմիջապէս անոր հետ յարաբերութեան մէջ դնել անոր գործողը կամ գոյականը: Այս անփոխարինելի քայլը ... կը բանայ քովի նաւակ ծանօթ ... ցուցիչ մը գծաւորութիւնները լուծել: Կարգը հասունցնող կամ պարբերութիւն մը, այսինքն միջնակէտով, եւ նոյն խոհուն որ բանի բառերը, եւ կը տեսնես որ անոր ... գոյականը օգնութեան կը ... Ցեհացէք ... լեզուները՝ ... կը խօսիք, որոնցմէ կը ... կը թարգմանէք։

Յայտնի է թէ բայը զանազան ձեւերով, զանազան վերջաւորութիւններով կը ներկայանայ: Այդ ձեւերուն այդ վերջաւորութիւններուն կ'ըսուի «Խոնարհում»: «Բայը խոնարհելու կը նշանակէ զանազան ձեւերու եւ վերջաւորութիւններու հպատակեցնել զայն, խոնարհեցնել», եւ նախադասութեան այդ Թագաւորը տեսնես ... համակրութեամբ պարտադրուած նիստ ու կացին կը խոնարհի, գլուխ կը ծռէ, կը հակի հեզօրէն ... կարծես ընթերցողին եւ ... տալով օրինակ զգաստութեան, ... խոնարհութեամբ հանդերձ:

Բայերուն խոնարհումի ձեւերը զատ զատ անուններ ունին՝ իրենց յայտնած գաղափարին համեմատ: Կան որ ներկայ ժամանակը կը սահմանեն — սահմանական ներկայ — այսինքն այն բուղերը որոնք հիմա կ'անցնին: Կան որ անցնելու վրայ եղող ժամանակը կը նշեն, — անկատար անցեալ — կը խօսէիր քիչ առաջ, ներկային ու անցեալին միջեւ: Կան որ բոլորովին, կատարեալապէս անցնող ժամանակը ցոյց կու տան, պատմական, յաւիտենական այն ընթացքը՝ զոր անհատներ ու ազգեր բոլորեցին բազմաչարչարանք փոփոխութիւններով: Կան որ անստոյգ ապագան կը մատնեն — ապառնի — պիտի գայ իր անակնկալներով, յուզումներով, դուռը գործը, բարեկութեան զանութեան չնչումը, պիտի ճանապարհէ կամ բարութեան արշալոյսը, կամ պիտի ճայթէ ուռուցիկ ամպը, կամ, ինչու չէ՞, պիտի փայլի նայութեան ալ աստղը կապոյտին վերւ: Այս բոլոր նախադասութիւններուն մէջ բայը ապագայի, գալիքի նշանակութեամբ գործածուեցաւ, ինչպէս կը տեսնէք: Կան որ կը պատուիրեն, կը սաստեն, կը խնդրեն, կը թելադրեն — Հրամայական — բայց ոչ այլ եւս ժամանակ, այլ ձեւ, եղանակ, — հրամայական եղանակ —, ժամանակի կամ միջոցի ըմբռնումը երեք է — ներկայ, անցեալ եւ ապառնի: Ժամանակի միջանկեալ երանգաւորումները անոնց եւ կարեւորութիւն չունին:

Անհունէտուեւ, այսպէս, բայերուն խոնարհումի միւս մասերուն մէջ կը մտնէ եղանակ, ձեւ, այսինքն գործողութեան ոչ թէ ժամանակը ցոյց տուող, այլ ինչ ձեւով, ինչ կերպով ըլլալը, պայմանը (պայմանական, թէական) ստորադասութիւնը, այսինքն ժամանակին յարմարելու պայմանը, որ կը սկսի եթէով, որով (ինչպէս Ֆրանսերէնի մէջ Յը). Այսպէս, Հրամայական եղանակէն վերջ ստորադասականը որ, ներկայ եւ անկատար անցեալներուն հետ կապակցութիւն ունենալով, ինքն ալ երկու է — Ստորադասական Ներկայ եւ Ստորադասական Անկատար: Պէտք է որ գամ, պէտք է որ գայիր: Որ գամ — ստորադասական ներկայ. պէտք է ներկայ ժամանակ: Որ գայիր — ստորադասական անկատար, պէտք էր անկատար անցեալ: Ուրեմն ահա բացորոշ կը տեսնես որ ստորադասական եղանակ բռնած երկու ձեւերը կարուկ անցեալներու հետ կապուած են իրարու պայմանաւորուած: Ցեհացէք Ֆրանսերէնի սուպժօնքթիֆները: Հայերէնը աւելի դիւրին է, որովհետեւ որ եթէ չարչարանքներու յաւելումով մի-այն ստորադասականները զիրենք կանխող բայերուն ժամանակի ձեւովը կ'ըլլան. օրինակ, պէտք է որ գամ: «Որ գամ» ստորադասականը ներկայի ձեւով է, որովհետեւ զինքը կանխող «պէտք է» ներկայ ժամանակ է: Միւսներն ալ ըստ այնմ:

Բայերու խոնարհումին ժամանակը եւ եղանակը ցուցնող այս վեց ձեւերէն երեքը (ներկայ, անցեալ, ապառնի) ժամանակ են, իսկ, հրամայական, ստորադասական ներկայ եւ ըստորադասական անկատար ձեւերը կը կոչուին եղանակ: Ստորադասական ապառնի չունինք, որովհետեւ ապառնի ժամանակներուն հետ կապուող ստորադասականները անոնց նման են: Այսպէս՝ պիտի գամ եթէ չանձրեւէ: Գամ եւ անձրեւէ երկուքն ալ ներկայ են, չէ՞: Անկատարն ալ նոյնպէս:

Սիրելի Արազ, կը խորհիմ թէ նախադասութեան նախհպատրաստին՝ բային մասին այսքան խօսք բաւելը աւելորդ չէ:

Աւելի համառօտ պիտի ըլլանք բառ - գոյականներուն մասին:

ՏԱՐԱԶ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ՝
ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՎԷՃԻՆ ԱՌԹԻՒ

— o —

Ծումհիւրիէթի խմբագիր Եսնուս Նատի կը գրէ.—

Հանգիստ չենք մեր երկիրը Սուրիային բաժնող հարաւ. սահմաններուն մէջ: Հակառակ անոր որ Սուրիոյ հովանաւոր Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւնները շատ անգամ բարեկամական բնոյթ կ'ունենան, բայց երբ խնդիրը որ եւ է ձեւով Սուրիոյ վերաբերի, այս յարաբերութիւնները չեն ձերբազատիր գժտական կերպարանք մը առնելէ:

Կարծէք թէ Սուրիոյ մէջ Եւրոպայի մէջ ճանչցած Ֆրանսայէն տարբեր Ֆրանսա մը կայ: Քիչ չեն այն պահերը ուր մարդ ինքզինքը խռհականութեան եւ բարեկամութեան մթնոլորտի մը մէջ կը զգայ երբ կը խօսի Փարիզի արտաքին նախարարութեան մէջ: Բայց Սուրիոյ մէջ կարծէք թէ, կը գտնուի ուաղակային թակարդ մը, որ կ'ուզէ մեր կողէն դաշունահարել մեզ: Ծառոնց ի վեր Ֆրանսայէն բացատրութիւն կ'ուզենք՝ այս արտառոցութեան համար: Վերջապէս, կազմակերպուած աւազակային դէպքի մը պատճառաւ խնդիրը մինչեւ Ազգ. Մեծ Ժողով հկած է: Հոն տեսանք եւ ազգովին բոլորս ալ հասկցանք որ, չենք գիտեր քանիերորդ անգամը ըլլալով, մեր կառավարութիւնը խնդիրը Ֆրանսայի լուրջ ուշադրութեան յանձնելով հանդերձ, ի դէպ ներքին եւ արտաքին ամէն կարգի հաւանականութիւնները, բոլոր միջոցները ձեռք առած է: Արդարեւ, աւելի երկար համբերութիւն ցոյց տալով, չէինք կրնար թողուլ որ փտախտ դառնար այս վէրքը:

Ներքին գործավարին Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ տուած բացատրութիւններէն տեղեկացանք որ, մարտ 15ին, Տիարպէքիրի եւ Մարտինի միջեւ, Գարաքէօփրիւ վայրին մէջ կողոպուտ մը տեղի ունեցած է: Այսպէս, հասկցուած է որ հրոսախումբ մը, օգտուելով այդ շրջանի ապահովութեան մէջ ապրող ժողովուրդին միամտութենէն, Թուրք եւ սուրիական սահմանէն անդին պատրաստուելով մեր երկիրը կը մտնէ եւ Գարաքէօփրիւի կողոպուտը կատարելէ յետոյ, դարձեալ սահմանը կ'անցնի եւ սուրիական հողը կ'ապաստանի:

Դարձեալ ներքին գործավարին Ժողովին մէջ տուած բացատրութիւններէն նոյնութեամբ կ'առնենք.

«Տեղեկացանք թէ, նոյն թուականներուն կարգ մը հին աղաներ, զուրսէն եկած քաջալերողներու ազդեցութեամբ, Տէրսիմի մէջ մեր հետեւած բարենորոգումի ծրագրին դէմ, ուզած են ընդդիմանալ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն: Երբ տեղական ուժերը կը սկսին հետապնդել Գարաքէօփրիւի դէպքին հեղինակները, կ'իմանան թէ անոնք սահմանէն անդին անցած են եւ իրենց գողցած ապրանքները, կենդանիները հրճուանքով եւ աղմկալից ցոյցերով, հրապարակաւ ծախած եւ բոլորին աչքին առջեւ, յաջողութեան խրախճանքներ կատարած են»:

Ըստ բացայայտ է որ, մեր հարաւ. սահմաններէն անդին, սուրիական հողերու վրայ, վերջերս, չենք գիտեր ինչու, մեծ պարկ մը արուած է Թրքութեան դէմ թշնամութեան:

Կարծես թէ չքացէին մաքսանենգութիւնը եւ երբեմն երբեմն կատարուած աւազակութիւնը, հիմա ալ, սահմանէն անդին, յատկապէս հրոսախումբեր կը կազմուին եւ կը զինուին, եւ ասոնք, ծրագրի մը համաձայն մեր երկրին վրայ կը խոյանան:

Միայն թէ, խնդիրը այսքան մեր կապարանոց հրապարակ գալէ յետոյ, եթէ չարունակէ այսպէս Սուրիային մեր երկիրը հրոսախումբերու աւաքումը, պէտք է բացայայտ ըսել թէ խնդիրը այսօր վաղը, կրնայ ծանրակշիռ հանգամանք մը առնել: Եւ արդէն այս պարագան մեր կառավարութեան յայտարարութիւններուն մէջ, թէեւ չափաւոր լեզուով, բայց առանց ծածկելու վեր առնուած է:

Անոնք որ կը խորհին թէ հրոսակութեամբ կրնան տկարացնել եւ անհանգստացնել մեր Հանրապետութեան դաշտը, պէտք է զարմանալ այդպիսիներուն մտքի խեղճութեան վրայ: Անոնք այս նպատակով զարկ տալով հրոսակութեան, յոյս չինելու տեղ աչք կը հանեն:

Հանրապետութեան գործը ինքնիրեն ընթանալով իր ճամբան առած զատ մըն է. բայց այս հրոսակութիւններուն համար պահանջուելիք հաշիւը առանձնապէս աւելի ծանր կ'ըլլայ, եւ այս արարքներուն յանդգնողները երբ չարունակեն յամառիլ իրենց ընթացքին մէջ, բնական է կը տեսնուի եւ պիտի տեսնուի թէ որքան ծանր պիտի ըլլայ հաշուեյարդարութիւնը:

Մեր կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է իր արժանի կարեւորութեամբ: Վստահելով անոր հեռատեսութեանն ու զգայնութեանը, կատարեալ պաղարիւնով եւ համբերատարութեամբ կը սպասենք մօտակայ վաղուան:

«Լ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ»

ՓԱՆԵԿՕ - ՔԱՇԱՆ, (Յառաջ).—Կիրակի կէսօրէ յետոյ, մինչեւ կէս գիշեր, Հ. Կ. Խաչի Փանեկօ - Քաշանի մասնաճիւղը արժանավայել հանդիսաւորութեամբ տօնեց «Կ. Խաչի Օրը» Մոնրուժի կոկիկ սրահի մէջ:

Մասնաճիւղին կողմէ Տիկին Խոնդկարեան բացումը կատարեց հանդէսին, պարզելով Կ. Խաչին դերը հիմնարկութենէն մինչեւ մեր օրերը:

Օրուան բանախօսն էր Պ. Լեւոն Զօրմիսեան, որ շեշտեց ազգապահպանման անհրաժեշտութիւնը, որուն կարեւորագոյն նեցուկներէն մին կը հանդիսանայ Կ. Խաչը, եւ թուեց անոր օգտակարութիւնը մանաւանդ այժմու պայմաններուն մէջ:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ, հաճոյքով լսեցինք Օր. Հռիփսիմէ Գընեալեանի թրթռուն երգերը, Օր. Էլիզա Արրահամեանի գեղեցիկ արտասանութիւնը եւ մէկ զուարթ մեներգ, Օր. Անահիտ Գավէզեանը իր Պէպօի երգով, Պ. Հրաչ Տարօնեանի զգայուն արտասանութիւնը: Շատ հաճելի էին նաեւ սանուհիներու հայկական պարերը: Իսկ Թատերական երկու ներկայացումները յաջողութեամբ կատարեցին դերակատարները, ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Թորոսեանի:

Պէտք է սրտանց քաջալերել Կ. Խաչի սիրողներու թատերական խումբերը, որ կարենան զարգանալ: Ցետոյ սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ կէս գիշեր: Միջանկեալ կը նուագէր Թախտա Գարեգին, ոգեւորելով կովկասեան պարերը:

Գովելի եւ գնահատելի էին Կ. Խաչի անդամներուն տարած աշխատանքները: Միեւնոյն ատեն ամէն մէկը իր կարողութեան համաձայն կրցած էր ուտելիքի բաժինը ապահովելէ,քով:

Խանդ ու եռանդ Կ. Խաչուհիներուն:

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԳԱՏՕՆԸ ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

— o —

ԼԻՕՆ, 12 Ապրիլ.— Անցեալ տարիներու նման այս տարի եւս Ապրիլեան սգահանդէսը կազմակերպուած էր Զօմի մասնաճիւղին կողմէ եւ տեղի ունեցաւ ապրիլ 10ին, շաբաթ իրիկուն 3րդ Թաղ. սրահին մէջ, կոկիկ եւ ընտրեալ բազմութեամբ մը, որ հանդէսին կը հետեւէր լուրջ եւ երկիւղած. Ի պատիւ Զօմերուն, ըսենք որ ամէն առթիւ կ'աշխատին միշտ նորութիւն եւ պէսպիսութիւն մը տալ իրենց հանդէսներուն, որոնց գիտակցելով՝ ժողովուրդը կուգայ քաջալերել զանոնք: Բայց կը թուի թէ մեզի պիտի չսորուի երբեք ինչպէս մեր ուրախութիւնները, նոյնպէս եւ մեր սուգը միահամուռ տօնել: Արդարեւ, ինչպէս նախորդ երկու տարիներուն, այս տարի ալ Լիոնի մէջ սգատօնը կատարուեցաւ երկու անգամ, մէկը՝ ան որ տեղի ունեցաւ այս շաբաթ երեկոյ Զօմերու նախաձեռնութեամբ, միւսը՝ մէկ շաբաթ առաջ, նախաձեռնութեամբ խմբակի մը որ ծպտուած էր Ազգ. Միութեան դիմակին տակ:

Զօմերու կազմակերպած սգատօնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ծաղկեպսակով Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն, Համազգայինը, Ֆր. բանակի նախկին հայ կամաւորները եւ Մեծ Նոր գիւղի Հայր. Միութիւնը. բեմին խորը Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները սեւով երիզուած:

Հանդէսը բացուեցաւ ժամը 9ին Շօփէնի մահերգով (դաշնակ եւ ջութակ) Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ օրուան պատշաճ: Տեղի ունեցան երգեր, արտասանութիւններ եւ նուագ, որոնք տպաւորիչ էին անխտիր: Զ. Ռ. Միութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Խրայեան որ յուզարկեց ժողովուրդը երբեք չյուսահատիլ, այլ ձգտիլ լաւագոյն օրերու: «Սուգ ու - նինք անոնց համար, որ կը մեռնին, բայց չեն գիտեր ինչու, սուգ չունինք անոնց համար որ կը մեռնին գիտակցօրէն: Լացը ապրողներու կեանքին օգնութիւն չի տար, սգատօնը հաշուի տօն է, հասկնալու համար թէ ինչ ունէինք երէկ, ինչ ունինք այսօր, բառ այնմ պատրաստելու համար մեր հաշուեկշիռը: Փրոֆ. Մէյէ ըսած է. Եթէ Հայերը կորսնցուցին իրենց զինուորական պետութիւնը, սասր փոխարէն անոնք ճարտարարուեստի եւ գրականութեան պետութիւնը հիմնեցին.

Հայ ժողովուրդը 14րդ եւ 16րդ դարուն այսօրուընէ աւելի լաւ պայմաններու մէջ չէր գտնուեր: Հայ ազատագրութիւնն ու յրագրութիւնը արտասահմանէն ծնունդ առին, մինչ Հայաստան աւերակ էր այդ ատենները: Մեր հայրերը 600 տարուան սարկաւութենէ վերջ Հայաստան կերտեցին. այս նոր սերունդն ալ օր մը անզայման իր գլուխը պիտի ցցէ, արժանի յաջորդը ըլլալու համար իր նախնիքներուն: Վ. Հիւկօ ըսած է.— «Հայրենիք, եթէ վտանգի մէջ գտնուիս, կը մոռնամ ամէն բան քեզ պաշտպանելու համար»:

Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ խօսեցաւ Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, որ նոյնպէս ոգեւորող էր եւ յուզիչ: — «Աշխարհի ամէն կողմ ուր որ հայութիւն կայ, կը տօնուի այս սգահանդէսը, բացի այն երկրէն որ կը կոչուի Հայաստան, չի տօնուիր ոչ թէ անոր համար որ ժողովուրդը չուզեր, այլ որովհետեւ օտարի իշխանութեան տակ է: Որպէսզի մեր նոր սերունդը օր մը օտարներու նման չըսէ թէ հայ ժողովուրդի կէսը մեռաւ առանց ինքզինքը պաշտպանելու, պէտք է անոր ծանօթացնել մեր պատմութիւնն ու թշնամին»: Յարգելի տիկինը յետոյ ակնարկ մը նետելով անցեալին վրայ, շեշտեց — «Սուլթանները որոնք մինչեւ Վիեննա առաջացեր էին, ստիպուեցան վերջ ի վերջոյ տեղի տալ բուռն ժառանգորդներուն առջեւ. այսպէս շարք մը ժողովուրդներ իրենց անկախութեանը տիրացան, որոնց կ'օգնէին Եւրոպացի ազգերը: Հայ ժողովուրդը եթէ դատապարտելի է իր կոտորուելուն համար, նոյնքան պատասխանատու են քրիստոնեայ կոչուած մեծ պետութիւնները, որոնք իրենց մատներն իսկ չշարժեցին: Հիմա որ ապաստան եւ ազատ Ֆրանսայի մէջ կ'ապրինք, կ'ըսենք իրենց.— Մենք չենք ուզեր իբրեւ օտարական ապրիլ, տուէք մեզի մեր երկիրը. կ'երթանք հոն եւ երախտապարտութեամբ կը յիշենք ձեր գործն ու անունը»:

Վերջին խօսողն էր Ֆրանսացի հայագէտ երիտասարդ ..... մը՝ Հ. Թալօն, որ Զօմերու հրաւէրին սիրով պատասխանած էր, եւ իր արձակուրդը կէս ձգելով նոյն իրիկունն իսկ Արտէշէն Լիոն կը հասնէր, յատկապէս այս սգահանդէսին համար: Հայր Թալօն համակրելի եկեղեցական մըն է, ծանօթ մեր մշակոյթին, եռանդուն եւ մեր կարդ մը գրագէտներուն: Ցեղագային թերեւս պատեհութիւնն ունեցանք իր մասին լայնօրէն խօսելու: Իր գրաւոր գեղեցիկ ճառը (ինքնատիպ հայերէն), կարդաց յստակ եւ հայկական առոգանութեամբ:

(ԽՄԲ.— Տես երէկուան Յառաջը):

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 11.30ին ատենները:

Թղթակից

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԵՏ

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բեմ մը կոյսատ աղջիկ, լոկ մնջիկ կը ճնշին, միջագայքին սկսուտական մեծ ճամբարին համար, որ տեղի պիտի ունենայ Հոլանտայի մէջ: Մեր երիտասարդ անխոնջ բարեկամը՝ Սեթեան նորէն գործի լծուած է երեկոյթ մը հայ արիներով: Տղաքը հանդէս ունէին կիրակի օր, Շահրիկեան սրահին մէջ, որ լեցուած էր բարեկամներով: Թնդաց «Մեր հայրենիքը», ապա՝ պատկերներ, մեծադիր վահաններու վրայ գծուած, ահա Վարդան Մամիկոնեանը, իր երգով, ահա Արտաշէս Թագաւորը որ աշխարհիներու տիրեց: Ահա Սահակ - Մեսրոպ, ու «Յառաջ նահատակ»ով պատկերը կը լրանայ: Թատերախաղ մը, «Ամէն բան կը կարգադրուի», կարճուկ բայց հաճելի վայրկեաններ առեղծեց:

Ահա նոր պատկերներ, «Ամերիկեան ծովայինները», տարազներով եւ պարերով, հնդկական պարեր, նոյնպէս իրենց տարազներով, որոնք իսկապէս որ հաճելի էին: Մանաւանդ տարուած աշխատանքը աչքի կը զարնէր:

Փակուած սրահին մէջ, սկաուտական կեանքն ալ ապրեցանք պահ մը: Ներկայացուցին «բանակումի առաւօտը», յետոյ նախաճաշը եւ աշխատանքի պատրաստութիւնը, ու նուագեց ջութակի վրայ Միլոնեան, «Սեւորակ աչերը»:

Գլուխ գաղափար մը վերջ, ներկայացուեցաւ «Գաղտնի ոստիկանութիւնը», որու բոլոր դերակատարներն ալ գովելի էին:

Վերջին պահուն ներկայացուեցաւ նաեւ «Մեքենայ բժիշկը», որուն զանազան պատկերները զուարճութիւն պատճառեցին:

Մէկ խօսքով, հաճելի երեկոյ մը ապրեցանք եւ լաւ տպաւորութեամբ բաժնուեցանք, վիճակը ուշ ատեն.

Այս առթիւ յիշեցնենք բոլոր հանդէս կազմակերպողներուն թէ, ուշ բանալով շրջաններէն եկող հանդիսականները աւելորդ դժուարութեանց կը մատնեն:

Կ. Պօլիկեան

ԶԱՐԹՕՆՔ
(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— • —

— Ո՞վ է այդ քու Մոսօն,— խորամանկ ժպիտով մը հարցուց տիկին Աւետեան:

— Կերպըրուս, քեզ պատմած եմ, Արմէնեաններու ղանապանը ... Սոնիայի ուրախ դէմքը յանկարծ մռայլեցաւ, — Մոսօն, աւելի տան անդամ մըն էր Արմէնեաններու մօտ ... երբ այն սարսափելի դժբախտութիւնը պատահեցաւ ...

— Ա՛, ահաւասիկ եւ պարոն Լեւոնը,— բացագանչեց ուրախացած բժշկուհը:

Իրօք, Լեւոնը սենեակի դրան մէջ երեւցաւ Շառախցիի հագուստով, քողին փաթթուած փուշին մինչեւ յոնքերը իջեցուցած. Փուշի երկար ծոպերը դէմքի մէկ մասը կը ծածկէին, մասնաւորաբար ձախ այտը: Լեւոնը կաղալով մօտեցաւ Զախարովին:

— Ձեզ շատ նեղութիւն պատճառեցինք, յարգելի բժիշկ,— ըսաւ ան՝ Զախարովի ձեռքը թօթուելով.— ի՞նչպէ՞ս է Սաքոյի վիճակը ..

— Շատ լաւ, քանի մը օրէն ոտքի կ'ելլէ .. Անդրէ, ծանօթանաք մեր խմբի անդամներուն, տիկին Կերոբ Աւետեան ..

Վարդանը թեթեւ մը ծռելով տիկնոջ ձեռքը թօթվեց:

— Օրիորդ Սոնիա Ասլանով,— առաջարկեց Զախարովը.

Լեւոնը վայրկեան մը կայծակնահար եղածի նման երերաց կանգնած տեղը, գլուխը եւ նետեց, յանկարծ այնպէս գունաթափուեցաւ, որ դէմքին վրայ կաթիլ մը արիւն չմնաց, ձախ դէմքի սպիացած պալարները զարմանալի արագութեամբ դողացին ու սարսափահար աչքերը աղջկան ուղղած՝ ձեռքը երկնցուց Սոնիային, առանց բառ մը արտասանել կարենալու:

Ներկաները ապշած իրարու կը նայէին: Անքա՛ն ակնյայտնի էր Լեւոնի յանկարծական յուզումը, դէմքի գունաթափութիւնը, որ Գրծան մտահոգուած հարցուց.

— Լեւոն, ի՞նչ պատահեցաւ, լաւ չե՞ս զգար ...

— Գլխու յանկարծական պտոյտ մը ունեցայ,— խեղդուած ձայնով մը ըսաւ Լեւոնը,— ոչինչ, կարծեմ անցաւ,— ու Գրծայի մօտ տեղաւորուելով փորձեց ժպտիլ:

Սոնիան սաստիկ ուրախացած էր Մոսոյին հանդիպելուն համար: Որքան ալ կը ցանկար Լեւոնին հանդիպիլ, սակայն անծանօթ ծանօթի մը, բարեկամի մը հանդիպելու գաղափարը զինք այնքան ոգեւորած էր, որ գրեթէ չնկատեց Լեւոնի յուզումը: Ձեռքը պարզեց անոր, ինչպէս պարզած էր անոր ընկերներուն: Լեւոնի աւերուած դէմքը ծանր ազդած էր Սոնիայի վրայ, ու աղջիկը փափկանկատօրէն կը խուսափէր ուղղակի անոր դէմքին նայելէ:

Միեւնոյն զգացումն ունեցեր էր նաեւ Տիկին Աւետեանը, ինչ որ առաջ կուգար հաշմանդամի մը զգայնոտութիւնը չվիրաւորելու բարի ցանկութենէն, թէեւ միշտ հակառակ արդիւնք մը առաջ բերելով: Լեւոնը գլխի քօլոզը աւելի վար քաշեց, մինչեւ յոնքերը իջեցնելով զայն:

— Ուրեմն,— նախկին խօսակցութիւնը շարունակել ուզելով՝ ըսաւ Գէորգը եւ խօսքը Սոնիային ուղղեց.— ուրեմն, մեր Մոսոյին ծանօթ էք առաջուց: Գիտի ուրախանայ ձեզ հանդիպելով, ես հիմա մէկը կ'ուղարկեմ անոր ետեւէն ...

Լեւոնը բոլորովին շշմած նստած էր Գրծայի մօտ: Ամէն բան, ամէն բան կրնար երեւակայել, բայց որ Սոնիան գար Հայաստան, այդ այնպիսի անհեթեթ գաղափար մըն էր, որ բնաւ մտքէն չէր կրնար անցընել: Երբ Գէորգը զինուոր մը ղրկեց Մոսօն կանչելու, Լեւոնը անվճռական շարժում մը ըրաւ տեղէն բարձրանալու, բայց աւելի կծկուեցաւ նստած տեղն ու գլուխը վար կախեց, որպէս թէ թէյի բաժակով զբաղած:

Իրարու ետեւէ սենեակ մտան Եկաւեանը, Կայծակը, Գարեգինը ու բոլորուեցան սեղանի շուրջը: Նեբս մտնողներէն ամէն մէկը ըսելու բան մը կը գտնէր Լեւոնին.

— Պատարագ մը ընել տալու ես մեր տղայ,— ուրախ ծիծաղելով ըսաւ Եկաւեանը՝ գաւէն ներս մտնելով,— քեզ անգամ մըն ալ տեսնելու գաղափարէն ձեռք քաշած էինք:

— Իսկ ես վստահ էի, որ մէջտեղ կ'ելնէ,— առանձին հպարտութեամբ մը ըսաւ Գրծան՝ Լեւոնի ուսը թափահարելով.

— Բայց ինչո՞ւ Կարմրուորով չեկար, այն կողմէն դժուարութեան չէիր հանդիպեր,— հարցուց Կայծակը:

— Հնարաւոր չէր,— բան մը պատասխանած ըլլալու համար ըսաւ Լեւոնը, առանց գլուխը բարձրացնելու:

Հազիւ թէ այդ պահուն շուրջը կատարուածի մասին յստակ գաղափար մը ունէր Լեւոնը, եւ ոչ ալ գիտակցօրէն կը լսէր ընկերներու խօսքերը: Անցած տարիները, եթէ քօղարկած էին Լեւոնի զգացումները, եթէ անոր սէրը նախկին անդրսայ թափով չէր արտայայտուէր, այդ չէր նշանակեր թէ՝ խորքին մէջ դէպի Սոնիան ունեցած սէրը մարած էր, ինչպէս որ ժամանակի հետ կը մաշի հագուստ մը, կօշիկ մը, կամ մարդկային կեանքը: Տարիներու հետ, անոր մէջ փոթորկուող սէրը ձեւափոխուած էր՝ աւելի մեղմ արտայայտութիւն մը առնելով: Ճիշդ է, մոխիրը ծածկած էր կրակը, բայց ալ աւելի երկար պահելու համար զայն:

Լեւոնը երեք չորս տարի յղափոխականի անստոյգ օրեր ապրեցաւ: Սեփական կեանքին հետ խաղաց այնպէս անհոգութեամբ, ինչպէս երեխայ մը ձեռքի խաղալիկին հետ: Բայց այդ դժնդակ օրերուն իսկ, երբ կեանքը ու մահը իր շուրջ աչքկապուկ կը խաղային, անոր հոգիին մէջ մշտական կերպով կ'ապրէր Սոնիան, ինչպէս անոր նկարը, Լեւոնի կրծքին կախուած մէտալիոնի մէջ. Որքան ալ որ հոգեպէս կապուած էր անցեալին, Լեւոնի համար սակայն, ան անդարձ կորսուած երազ մըն էր: Ու ահա յանկարծ, բախտի տարօրինակ հեգնանքով մը, նորէն դէմ դիմաց կու գար Սոնիայի հետ, երբ ինք այլ եւս դադրած էր անոր համար Վարդանը ըլլալէ.

— Օրիորդ Սոնիա, ահա ձեր վաղեմի ծանօթ Մոսօն,— ըսաւ Գէորգը՝ ներկայացնելով յաղթանդամ երիտասարդ մը, որ ոչնչով չէր յիշեցներ Արմէնեաններու նախկին ղանապանը:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

Հայկէշները կը փախչին իրենց երկրէն

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ հազարաւոր Հապէշ փախստականներ անցած են սահմանը, բրիտանական Սոմալիլէնտ ապաստանելու համար, մինչեւ 800 մղոն ճամբայ կտրելով։ Բազմաթիւ փախստականներ կոտորուած են ճամբան, հանդիպելով իտալական արշաւախումբերու։ Փախստականները կը պատմեն թէ Եթովպիոյ մէջ բնիկները անհուրօրի ժամանուած են, թէ կեանքը արժէք չունի եւ յաճախ գնդակահարութիւններ կը կատարուին ամէնէն անոտի պատրուակներով։ Ուտելիքի պակասը սաստկացած է Կալլայի նահանգին մէջ։ Հարիւրաւոր բնակիչներ անպատսպար կը մնան եւ Իտալացիները կը գրգռուին քրիստոնեաներուն դէմ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, մարաջախտ Կրացիանիի մահափորձէն վերջը, ջարդերը չեն սահմանափակուած Ատտիս-Ապէպայի մէջ եւ հազարաւորներ սպաննուած են երկրին միւս մասերուն մէջ։

Փախստականներու կարաւանները, այր, կին, մանուկ, դէպի սահմանագլուխ կը հասնին աւելի քան մէկ շաբաթէ ի վեր։ Շատերը վիրաւորուած են։ Անգլիացիները նպաստամատոյց ընկերութիւն մը կազմած են Սոմալիլէնտի մէջ.

Ազգ. Վիճակահանութեան պարգեւներ

Հինգշաբթի օր ժամը 5-30ին տեղի ունեցաւ ազգ. պարգեւախաղի 4րդ շարքին վիճակահանութիւնը։ Երեք միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 0.323.875 թիւը։ 56 տոմսակներ որոնք միայն մէկ թիւով կը տարբերին, շահեցան 30 հազարական ֆրանք։

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.— 0,191.830, 1.077.037, 0.698 517, 0.185.233։ 224 տոմսակներ որոնք միայն մէկ թիւով կը տարբերին, շահեցան 10,000ական ֆրանք։

Հետեւեալ վեց թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 0.484.092, 0.400.438, 0.929.675, 1.148.914, 0.125.047, 1.091.014 ։ 336 տոմսակներ որոնք միայն մէկ թիւով կը տարբերին, շահեցան 5000ական Ֆր.։

37030 վերջացող թիւերը շահեցան 100000 ֆրանք։

89361 վերջացող թիւերը շահեցան 100000 ֆրանք։

0906 վերջացող թիւերը շահեցան 50000 ֆրանք։

391 վերջացող թիւերը շահեցան 10000 ֆրանք։

529 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք ։

47 վերջացող թիւերը շահեցան 1000 ֆրանք ։

14 վերջացող թիւերը շահեցան 500 ֆրանք ։

8 վերջացող թիւերը շահեցան 100ական ֆրանք ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ամերիկեան ճարտարագէտներ կը փնտռէ, կարելի եղածին չափ հզօր նաւատորմիղ մը կառուցանելու համար։ Ծրագրուած է այս տարուընէ ձեռնարկել երկու դրահաւորներու եւ 10 յածանաւերու շինութեան, հետզհետէ հաւասարելու համար Ճափոնի։ Զրահաւորներէն իւրաքանչիւրը պիտի ունենայ 35.000 թօն տարողութիւն։

ԹՐՈՑՔԻ այս միջոցին կը գտնուի Մեքսիքայի մէջ, իր իսկ պահանջին վրայ, իր բարեկամներուն միջոցաւ կազմուած ատեանի մը կողմէ։ Վերջին դատավարութեան ատեն յայտարարեց թէ կը նախընտրէ Սթալինը քան Հիթլերը։ «Միջազգային կացութեան բանալին Խ. Միութեան ձեռքը չէ, այլ Եւրոպայի։ Եթէ Սպանիոյ ժողովուրդը շահի եւ Ֆրանսայի ընկերվարականները արժեցնեն իրենց իրաւունքները, դիւանագիտութիւնը (պիւրոկրասի) կրնայ տապալիլ դանդաղածներու մէկ շարժումով»։ Ապաօրականը յայտարարեց թէ պատերազմի պարագային պիտի պաշտպանէ Խ. Միութիւնը

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Հայֆայի ոստիկանութեան փոխ-վերատեսուչը, Գասթա, որուն դէմ մահափորձ մը կատարուած էր անցեալ ամիս, սպաննուեցաւ ապրիլ 15ին, անծանօթի մը կողմէ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ Պելկրատ կը սպասուի քանի մը օրէն։ Պիտի խորհրդակցի Եուկոսլավիոյ իշխանական հետ, վերջին անցուդարձերու եւ մասնաւորապէս Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագրի մասին։ Միեւնոյն ատեն պիտի քննուի Հունգարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ, ինչպէս եւ Իտալիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ ծրագրուած դաշնագիրներու խնդիրը ։

33.000 ԶԻՆՈՒՈՐ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԱԾ է Հնդկաստանի հիւսիսային-արեւմտեան սահմանին վրայ, զսպելու համար Իփիի Ֆաքիրին ապստամբութիւնը։ Եօթը տարիէ ի վեր անգլեւհնդիկ իշխանութիւնը այսքան ստուարաթիւ զինուոր հանած չէր լեռնականներու դէմ ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «Վէմ»ի ԺԲ. թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Խմբագրութիւն՝ բաժանորդագրութեան նոր շրջանի շէմքին.— Ա. Աբեղեան՝ Միջազգային դաշնագիրներ Հայաստանի մասին.— Եր. Հայրապետեան՝ Հայ թատերական դրականութեան զարգացման ընթացքը.— Տոքթ. Վ. Յ. Թորգոմեան՝ Ցուշատետրէս.— Հմ. Մանուկեան՝ Դէպքերը Վասպուրականում.— Ս. Վր.՝ Հայ-Վրացական միութիւնը.— Հայ-Հայկական բանակցութիւններ.— Հին թուղթեր.— Անցեալը.— Զօր. Մ. Մելիք Մուրատեան, Վարդ Մախոխեան, Կեանք եւ Մշակոյթ.— Քէմանչիստ Ռուբէն Ա. Վ.— Րաֆֆիի Ցարեկանը։ Բեկիրեի ղէպքը։ Գիրք եւ մամուլ ։ Գրական, խմբագրութեան կողմից, յաւելուած։ Վահրամ եպ. Մանկունի, Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը ։

Խմբագրութիւնը շատ կը խնդրէ բաժանորդներէն փութացնել բաժնեգիներու վճարումը։ Մասնաւորապէս կը խնդրուի Ֆրանսայի բաժանորդներէն ջանալ շուտով փակել իրենց հաշիւները, որով մեծ աջակցութիւն ցոյց տուած կը լինեն խմբագրութեան։ Փարիզի բաժանորդները կարող են բաժնեգինը ուղարկել Լ. Գէւոնեանի միջոցով «Յառաջ»ի խմբագրատուն, Մարսէյլինը՝ Ն. Հակոբեանին 49 rue Nationale: կամ ուղղակի խմբագրութեան՝ S. Vratzian, 13 Rue des Platanes Plessis-Robinson, (Seine).

Թատերական Ներկայացում

Մարսէյլի «Աբէլեան» Թատերախումբի եւ մասնակցութեամբ Պուլվար Օտտոյի «Ադամեան» Թատերախումբի

Այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Թաճիրեանի սրահին մէջ, 5 Բիւ տը Լ'Էգլիզ, Մարսէյլ

Կը ներկայացուի՝

ԳՈՒԺԱՌ-ԿԱԼԸ կամ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար)

Գիներ 4 եւ 3 ֆրանք։

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայերէն, Ֆրանսերէն, Անգլիերէն եւայլն ամէն տեսակ գրքեր։

Արդիական կազմատուն։ Տպագրական գործեր։

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով։

51, Rue Mr.le Prince, Paris(6), Chèque postal Paris 1278-35, Tél. Danton: 88-65

Փարիզ

ԱՆԻԷԹ-ԴՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Արամ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողով, 21 ապրիլ, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ 1. վարչական կազմի լրացում։ 2. դասախօսութիւն ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷ։

ԳԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արթիւ ենթակոմիտէի ընկերաճաշակրական շաբաթօրեայ հանդիպումը, այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ակումբին մէջ։ Կը խօսի ընկ. ԳՈՒՀՀԱՆԴԱՆԵԱՆ։

Գաւառ

ՍԷՆԹ'ԷԹԻԷՆԻ Անտօք ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովք վաղը կիրակի, 18 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Դուբեան գրադարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ, (18 ԱՊՐԻԼ) ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle Poissonnière

7 Rue du Faubourg Poissonnière, Մեթրօ Montmartre

Կը նախագահէ

Commandant BENOIST d'AZY

ԿԸ ԽՕՍԻՆ Ռ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, HENRI BARRÉ (S.F.I.O.) ԵՒ Ա. ԽՕՆԴԷՏԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ — **Mlle Nelly GAUTHIER**, թաւջութակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle FRIDE**, Ա. ջութակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris **Mlle JEGOU**, ալթօ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle HASKIL**, Բ. ջութակ 1er Prix du Conservatoire de Paris, **M. J. GILLES**, դաշնակ, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **M. GOETCHELUCK**, Haut-bois, 1er Prix du conservatoire de Paris.

ԿԸ ՆՈՒԱԳԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՏՈՐՆԵՐ

ԿԸ ԵՐԳԷ [illegible]

(Գէորգ Զախուչի Մանկրգը, Գիւլիւլարի Ողբերգը, Մշոյ Գյուղը, Կ'արտասանէ ԵՐ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ եւ Օ. ԿԱՐԱ ԵՏԱՆ)

ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ.

ՐԱԳԱՐԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԻՒՆ

Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Գարակէօզեանի սրահին մէջ, **46 Rue de la Défense**, Իսի լէ Մուլինօ։

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ

[illegible]

Կազմակերպուած Շավիլի Արգութեան խումբին կողմէ, իր կազմութեան տասնամեակին առթիւ

18 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Ecusson Bl[illegible] սրահին մէջ 23 rue Coteau, Chaville, rue Carrot[illegible]

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղար[illegible] Մուտք [illegible]

[illegible] Do.zu Chaville

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի կողմէ

Այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, [illegible] սրահին մէջ

Կը խօսի ընկ. ՏԻԹ ԲԻՒԹԻՒՆԵԱՆ

[illegible]

Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի Մարսէյլ Վասպեան Է Խաչամեանի կողմէ

18 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ԾԸՄԸՆ ՏԸ ԼԱ ՄԱՏՐԱԿ ՎԻԼ, Գալ ԷնԹէլ սահմանային սրահին մէջ

Կը դասախօսէ՝ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԻՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՆԻՒԹ՝ Խորհրդային Ամնաւատորութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները առանց սեռի խտրութեան։

Ամէն ոք ազատ է [illegible] Մուտքը ազատ է։

Թատերական Ներկայացում

Ալֆորվիլի Հ. Կ. Խաչի Մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր, շաբաթ եւ 18 Ապրիլ կիրակի երեկոյ ժամը 8,30ին, Կ. Խաչի Ակումբին մէջ

Կը ներկայացուի ՂԱՐԱԳԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ (օփերէթ 4 արար)

Միրայօժար գեկավարութեամբ գերասան Յ. ԱՐՋՈՒՆԵԱՆի եւ տեղւոյս սիրողներուն եւ ծանօթ նուագախումբի։ Օփերէթի համար մասնաւոր հագուստ, տեքոր եւ հարսանեկան տեսարան։

Մուտ 5 եւ 3 Ֆր., փոքրիկներու՝ 1 Ֆր.

[illegible]

Ֆ. Կ. Խաչի Վալանսի Մասնաճիւղին կողմէ

18 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2 30ին,

Հ. Յ. Դ. Սիամանթօ Ակումբին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկերուհի ԷԼԼԷՆ ԲՐԻԶԱՆԴ

Գեղարուեստական նոխ բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՊՐԻԼ 11

Նախաձեռնութեամբ Ս. Ժէռոմի (Մարսէյլ) Ս. Սահակ եւ Մեսրոպ եկեղեցիի թաղականութեան

Այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ճշկուած պիտի կատարուի եկեղեցիին մէջ, իսկ կիրակի առաւօտ ընդհ. նախատօնակաց հոգւոյն Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Այց Անծանօթ Զին ուորին դամբարանը։

FOURRURES DE ST. BERNARD

ՊԻՍ. ՅԱԿՈՒԲՋԻ ՍԻՒԼՊՈՒ

24, Rue Affre կամ 8, Rue Cave — PARIS - 18e

Մասնաճիւղ 2, Rue de la Charbonnière —

Մեթրօ՝ La Chapelle — Barbès Roch — Tél. Montmartre [illegible]

ՄՏԱՏԱԾ ենք զարնան եւ ամառուան եղանակներու յատուկ մուշտակներ՝ ընտիր արժանթէ, մարթըր, վէզոն, օձիքներ, բիզոն եւլն., շատ նպաստաւոր գիներով։

Կը ստանձնենք ամէն տեսակ մուշտակներու նորոգութիւն, ձեւափոխութիւն, ներկել, մաքրել եւ պահել։

Բաց է կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

ԶԱՆ-ՏԱՄԱՍ

4 Թրավէրս տիւ Մօն-տը Բիէթէ (Անկիւն Ռիւ տ'Էքս) Մարսէյլ

4, Traverse du Mont-de-Piété, Marseille

(Angle Rue d'Aix)

Ուրախութեամբ կուգամ յայտնելու հասարակութեան եւ յարգելի յաճախորդներուս թէ՝ երկու տարիէ ի վեր վարձու տուած «ՏԱՄԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆԻՍ պայմանաժամը լրացած ըլլալով, իր վերահաստատում 15 Ապրիլ 1937, հինգշաբթի օր։ Ջանք չպիտի խնայեմ բաց առաջինին պէս ձգել բոլոր յաճախորդներս, ու մատուցանել Փարիզէն հրաւիրուած մասնագէտ խոհարարապետի մը կողմէ պիտի պատրաստուին համեղ կերակուրներ, քէպապներ, զուտ կարագ և խմորեղէններ եւ զանազան անուշեղէններ։

ԱՆԹԵՐԻ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆ ԱՑԵԼԵՑԷՔ, ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

[illegible]

ՃԱՇԱՐԱՆ «ՏԱՄԱՍ»

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ **48 rue de la République, Marseille**

Tél. Colbert 74—51, 47—22

Օտար դրամներու փոխանակութիւն։ Ցեքեր կը տրուին ամէն երկրի համար։ Կը գնենք եւ կը ծախենք ոսկի դրամներ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

[illegible]

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD

48 rue de la République

Մարսէյլ, Tél C 47-22 եւ C 74-51

ORIENT LLOYD

7 rue Auber, Paris

Tél Opéra 67 [illegible]

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ։

Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար։ Հայ ճամբորդներու համար ձրի։ [illegible] ընկերութիւնները աշխարհի ամէն կողմը

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

«ՇԻՐԱԿ»

Ալեւեայի միակ իսկական օղին է [illegible] Առաջնակարգ որակացոյց [illegible] Հայ ուսանողական [illegible]

ԻՐԱՒԱԳԷՏ — ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

122 Bld. Murat, Paris (16), Tél. Jasmin 52—69

Մեթրօ Փօրթ տը Սէն Քլու եւ Արծիւ մը վերջային կողմէն։ Դիմել իրեն վստահութեամբ ամէն կարգի դատի, արկածի առնելիքի եւ գործի համար։ Գիները չափաւոր։

10 - 12 6.30 Գ. բացի երեքշաբթի եւ ուրբաթ առաւօտներէն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

[illegible] շաբաթ 17 Ապրիլ. Հ. Մ. [illegible] խումբը սարքած է ընկերական պարահանդէս մը Երիտասարդաց Ակումբին մէջ, 8 rue Bossuet, Փարիզ. ժամը 9էն [illegible]

Կիրակի, պահեստի խումբը պիտի մրցի E. S. Viroflayի Ա. խումբին դէմ։ Այս անգամ ալ Շավիլի մեր [illegible] համարումներութիւնը բախտը պիտի ունենայ մօտէն ճանչնալու Հ. Մ. Ը. Մ.ի եռանդուն մարզիկները որոնք անցեալ տարի փայլուն յաղթ հանել մը տարած էին նոյն խումբին վրայ

[illegible] 2ին մեթրօ Pont de Sèvres, առնել թիւ 1 օթօպիւսը եւ իջնել Arcades de Viroflay։ Խաղը կը սկսի ժամը 15 30ին։

— Ապրիլ 11ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը մրցեցան S.A. Vaugirardի Ա. եւ պահեստի խումբերուն դէմ։ Ա. խումբը յաղթեց 5 1ով, իսկ պահեստին պարտուեցաւ 1 1ով

Մ. ԵՐԱՆԵԱՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՑ միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 18 ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2 30ին, Café Voltaireի մէջ, 2, Place de l'Odéon։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

52 Rue Regnault, Paris (13)

Porte d'Ivryի [illegible]

Ճաշ եւ ընթրիք (3 . [illegible])

Գինը 4.50 Ֆրանք։

[illegible]

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Daguerre, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 18 AVRIL 1937

... ՏԱՐԻ 13e Année No. 3399

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԼՈՂԱԼՈՒ ՓՈՐՁ ՄԸ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

Թո՛ղ, թո՛ղ որ դարձեալ ողբամ զքեզ, Հայոց աշխարհ եւ ժողովուրդ, մինչ աշխարհիս չորս կողմանը եւ արեան ալիքներուն մէջ այլ եւ այլ ազգեր կը լողան ազատութեան նաւահանգիստ գտնել, դու ալեաց ելեւէջներու մէջ կը տատանիս. Գիշերային փարոսներ չունիս. Նաւահանգի՜ստ, նաւահանգի՜ստ կ՚որոնես եւ չես գտներ: Այդ յայտնի է, թէ դու անարուեստ ես, լողալ չգիտես:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ (Հայգոյժ)

... Լողալու փորձ մըն էր որ կատարուեցաւ, 1914 - 1918: Փորձ մը՝ «նաւահանգիստ» հասնելու, աշխարհասասան փոթորիկի մը օրհասին մէջ,— եւ ծովամոյն կորաւ ամբողջ ժողովուրդ մը:

Զարաչար կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ կարելի էր անփոյթ պրծիլ այս աննախընթաց ալեկոծութենէն:

Փոթորի՜կ էր. աշխարհ մը կը ձգնէր զգետնել ուրիշ աշխարհ մը, չարժման մէջ դնելով տարիներէ ի վեր կուտակուած զէն ու զրահ, վառօդն ու ռումբը, ինչպէս եւ փոխադարձ ատելութեան խմորուած կալերը: Իսկ փոթորիկը կ՚անցնէր մեր գլխուն վերեւ, մեր ճամբուն վրայ:

Կը սխալին, նաեւ, անոնք որ իմաստութեան եւ հեռատեսութեան գոհարներ կը թափեն այսօր, անհաւատ փլուզումէն տարիներ վերջ.— «Եթէ այնպէս ընէինք, այսպէս չէր ըլլար ...»:

Տակաւին լրիւ չէ գրուած պատմութիւնը՝ անհաւատ ողբերգութեան, ժամանակին անոր կազմակերպութեան: Տակաւին կան պարագաներ որ յուսաբանութեան կը կարօտին:

Բայց, ստոյգ է մէկ բան,— ինչ որ տեղի ունեցաւ 1915 ապրիլին սկսեալ, օրհասական տագնապի մը ազդեցութեան տակ յղացուած, կիրքէն ծնած անակնկալ մը չէր:

Բոլոր վկայութիւնները, նոյնիսկ թրքական պատմութիւնը կը հաստատեն թէ «Ժէօն»երը տարիներէ ի վեր կ՚որոճային ծրագիրներ, անվնաս վիճակի մը, զանցառելի քանակութեան մը վերածելու համար ոչ - թուրք փոքրամասնութիւնները:

Սուլթան - Թալիֆաները զանոնք պահեր էին իբրեւ աւանդ, աշխատանքի եւ եկամուտի աղբիւր: Բայց, նոյնիսկ այդ պարագան արգելք չէր համարուեր կոտորածներ եւ աւարառութիւններ սարքելու պարբերաբար, ամէնէն անոտի պատրուակներով:

Հայաջինջ սարսափները սաստկացան Սուլթան Համիտի շրջանին, որովհետեւ մեր ազգային գիտակցութեան մակարդակն ալ թափ առած էր այդ օրերուն: Թուղթի կտոր մը ունէինք մեր ձեռքը, եւ հետզհետէ աւելի բարձր կը խօսէինք մեր պահանջներու մասին:

Եկաւ Իթթիհատը, իր սահմանադրութեամբ:

Հասեր էինք հանգրուանի մը: Թէեւ խաբուսիկ, բայց եւ այնպէս նոր շրջան մը կը բացուէր, ոտքի կանգնելու, եւ աւելի վրճռական գիտակցութեամբ մը դիմելու համար դէպի ցանկալի հեռանկարը: Ինչ որ բարենորոգում կը կոչուէր, մանաւանդ 1912 - 13ին, երկու օտար մարզպաններու անուանումով, կը կազմէր նոր հանգրուան մը: Շատ աւելի փայլուն քան ինչ որ նախատեսուած էր 61րդ յօդուածով կամ 1895ի մայիսեան ծրագրով:

Եւ եկաւ պատերազմը... երկինքէն ինկած պատեհութիւն մը՝ Թուրքիոյ վարիչներուն համար, որոնք շատոնց ակռայ կը կճրտէին, տեսնելով «րայա» ժողովուրդներու յարաճուն վերելքը, նոյնիսկ «սամանցիական» գրօշին տակ:

Պատերազմը դեռ Ասիա չէր անցած: Թուրքիան տակաւին չէր մտած, թէեւ զօրաշարժ հռչակած: Եւ հպատակ ժողովուրդներու, մանաւանդ Հայերու հաւատարմութեան ցոյցերը, գործնական աշխատանքները հիացում պատճառեր էին նոյնինքն պարագլուխին, Էնվէրի:

Հրէշը ինք անձամբ օրուան պատրիարքին հաղորդած էր իր խորին գոհունակութիւնը, տեսած ըլլալով Հայերուն անձնուիրութիւնը՝ Կարինի եւ Երզնկայի մէջ, իր վերադարձի ճամբուն վրայ՝ դէպի Պոլիս: Ա՛լ ապրանք, ա՛լ ուտելիք, ա՛լ անկողին,— պարպուած էին հայկական տուներն ու խանութները: Հայուհիներ կը ծառայէին հիւանդանոցներու մէջ եւ այլուր, իբրեւ հիւանդապահուհի:

Եւ սակայն, այդ նոյն ճամբուն վրայ սարսափն սկսած էր արդէն: Հարստահարութեանց, կողոպուտներու, սպանութեանց տեղեկագիրները կը տեղային Պատրիարքարան, ինչպէս եւ օսմանեան մէջլիսներուն,— ամէն ուր որ կարելի էր: Թուրք զինուորները արդէն սկսեր էին աւարի տալ հայ աղջիկներն ու կիները, Ալաշկերտի մէջ եւ այլուր: Անդին, Զէյթունը պաշարուած էր մօտէն, իսկ մանաւանդ արեւելեան նահանգներուն մէջ խուզարկութիւնները հասած էին այնպիսի գազանութեանց, որ աննախընթաց պիտի համարուէին, եթէ աւելի վերջը տեսած չըլլայինք բուն հայաջինջ սարսափները, տեղահանութիւն եւ ջարդ:

Արդ, ժողովուրդը հանդուրժեց այս բոլորին, իր լաւագոյն զաւակներն ալ զինուոր տալով մինչեւ 45 տարեկանը:

Եւ եկաւ ապրիլ 11ը (24): Աշխարհ բռնկած, ժողովուրդ մը անտէր ու անդեկ որ աչքի փուշ դարձած էր իր ազատութեան կարօտով. Պատրուակնե՞ր կը պակսէին, զայն միանգամ ընդ միշտ ոչնչացնելու, արմատախիլ ընելու համար:

Թանկագի՜ն էր պատեհութիւնը դաւադիր գազանին համար:

Իսկ մեզմէ ո՞վ ժամը հասած չէր նկատեր նոր հանգրուան մը ողջունելու, եթէ ...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ վարչապետը Եուկոսլավիոյ մէջ

Թուրքիոյ վարչապետը եւ արտաքին գործավարը Եուկոսլավիոյ վարչապետին եւ պատերազմական նախարարին հետ հինգշաբթի օր Քրակիէվաց եւ Քրալյեվօ երթալով, այցելեցին օդանաւային գործարանները: Իրիկուան դէմ Թուրք հիւրերը գացին Վրանիա, ուր ճաշեցին Եուկոսլավիոյ վարչապետին հետ: Յետոյ, Զօր. Ըսմէթ Ինէօնիւ եւ Բ. Արաս Սէքրայէվօ գացին մասնաւոր կառախումբով, ընկերակցութեամբ Եուկոսլավիոյ վարչապետին, պատերազմական եւ հաղորդակցութեանց նախարարներուն եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներու:

Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն այցելութեան առթիւ, զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որ կ՚ըսէ թէ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուեցան Եուկոսլավիոյ վարչապետին հետ, օրուան հարցերու մասին: «Երկու պետական մարդիկը անգամ մը եւս հաստատեցին թէ կատարեալ ներդաշնակութիւն կը տիրէ երկու երկիրներու հասարակաց շահերու մասին, ինչպէս եւ կատարեալ համաձայնութիւն՝ այն բոլոր հարցերու մասին որ այս խօսակցութեանց առարկայ եղան: Անկէ զատ անոնք քննեցին իրենց միջազգային եւ մասնաւոր յանձնառութիւնները եւ ուրախութեամբ հաստատեցին թէ այդ բոլոր յանձնառութիւնները ամբողջովին կը համապատասխանեն երկու երկիրներու արտաքին քաղաքականութեան նպատակին. Պալքանեան միութեան շրջանակին մէջ եւ համաձայն Ազգաց Ընկերութեան ոգիին»:

Ե՞րբ պիտի բացուի Ցուցահանդէսը

Գ. Մոսթիէ, ցուցահանդէսի քարոզչական բաժնին վարիչը, առջի օր պատասխանելով թղթակիցներու հարցումներուն, յայտարարեց թէ մէկ բան ստոյգ է,— բացումը անգի պիտի չունենայ մայիսի սկիզբը: Ինչ կը վերաբերի բուն թուականին, կառավարութեան կ՚իյնայ վճռել այդ խնդիրը: Սակայն եւ այնպէս, կարելի է որ նկատի առնուի Պէնտէկոստէի տօնը (Հոգեգալուստ), 16 մայիս, որպէսզի ցուցահանդէսը օգտուի այդ առթիւ եկած բազմաթիւ այցելուներէն· Բուլոնիէի Փրանս. զեկավար հեռագրած է թէ շատ դժ՛ պիտի մնայ այդ պարագային, որովհետեւ բոլոր նաւերու մէջ տեղերը բռնուած են: Անգլիայէն ալ մեծ բազմութիւն կը սպասուի. Շուէտէն՝ 100.000 հոգի: Գերմանիոյ զեկավարը կը հեռագրէ թէ 150,000 դիմումներ արձանագրուած են ... թղթակցութեանց գրասենեակին մէջ: Ուրեմն անհրաժեշտ է մեծ ճիգ մը ի գործ դնել, կորսուած ժամանակը լեցնելու համար:

Միջազգային ձեռնարկ մը Սպանիան խաղաղեցնելու համար

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ միջամտութեան ձեռնարկ մը ծրագրուած է, վերջ տալու համար Սպանիոյ քաղաքացիական պատերազմին: Իրադէպներ կը հաւաստեն թէ չարժումը գործնական ձեւ առած է արդէն եւ թէ զանազան երկիրներ խոստացած են ուժ տալ:

Վերջին լուրի մը համաձայն, Սպանիացի միլիոնատէր Խուան Մարչ, որ պատերազմին սկիզբէն ի վեր իբրեւ միջնորդ կը ծառայէ Զօր. Ֆրանքոյի եւ միջազգային սեղանաւորներու միջեւ, վերջերս ձեռնարկներ կատարած է Հռոմի մէջ, կարեւոր տեսակցութիւններ ունենալով Սպանիոյ կառավարական եւ ապստամբական ներկայացուցիչներուն հետ: Յայտնի չէ թէ սեղանաւորը տեսա՞ծ է Մուսոլինին կամ ուրիշ նախարարներ, բայց անկարելի է որ Իտալիա տեղեակ չըլլայ կատարուած խօսակցութեանց. «Մաթէն» կը գրէ թէ Մոսկուա եւս տեղեակ է այս ձեռնարկին:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, եթէ պարէն չհասնի Պիլպաօ, կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի պարպել կիներն ու տղաքը, որովհետեւ չուզեր անձնատուր ըլլալ, հակառակ Զօր. Ֆրանքոյի ազդարարութեանց:

*** Սպանիոյ ծովեզերեայ պաշտօնապէս հսկողութեան տակ պիտի առնուին երեքշաբթի կէս գիշերին, մասնակցութեամբ 27 պետութեանց: Մ. Նահանգները միացած չըլլալով այս կարգադրութեան, անոնց նաւերը պիտի չխուզարկուին

Կռիւները կը շարունակուին Մատրիտի ճակատին վրայ եւ այլուր, առանց վճռական ելքի մը յանգելու:

Ձախ Ընկերվարականներու խնդիրը

Ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. խորհուրդը կը գումարուի այսօր, ... նութիւնը: Այս վերջին խնդիրը մասնաւոր կարեւորութիւն առած է վերջերս: Կուսակցութեան մէջ կը գործէ ծայրայեղ ձախ թեւ մը, որուն գլուխը կը գտնուի Մառսօ Փիվէր: Այս թեւը կը կոչուի «յեղափոխական ձախակողմեան». Անդամները կ՚ուզեն որ կուսակցութիւնը իշխանութիւնը գրաւէ յեղափոխական միջոցներով: Թիւով տկար է այս թեւը, բայց գործօն եւ մարտունակ եւ միշտ կը քննադատէ Լէօն Պլումի կառավարութիւնը, մասնաւորապէս ազգ. պաշտպանութեան, ելմտական, նոյնիսկ ընկերային խնդիրներու մէջ, թուլարար չհամարելով կատարուած բարենորոգումները: Վերջերս իրենց թերթը սուր պայքար արձակեց կառավարութեան դէմ, Քլիշիի դէպքերուն առթիւ, եւ ներքին նախարարը հրամայեց գրաւել այդ թիւը (Ավան Կարտ): Ասոր վրայ 22 հոգի վտարուեցան ընկերվարական երիտասարդութեան շարքերէն: Արդ, ազգ. խորհուրդը վտարելու իրաւունք չունի, իսկ Սէնի շրջանին մեծամասնութիւնը հակառակ է որ եւ է վտարման, որով անել վիճակ մը ստեղծուած է:

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՑՈՅՑ ՄԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

Սոֆիայի մէջ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Եուկոսլավիոյ կառավարութեան բարեկամական մէկ ցոյցը: Քանի մը օրէ ի վեր, կը քանդուին այն փշաթելերը եւ ուրիշ ամրութիւնները որ հաստատուած էին պուլկարական սահմանին վրայ, 450 քիլոմեթր երկայնութեամբ:

. . . .

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ Պեսարապիոյ Քոմրաթ քաղաքին մէջ հրդեհ մը ծագելով, հարիւրաւոր տուներ մոխիր դարձան, ինչպէս եւ ահագին քանակութեամբ հացահատիկ: Վնասը 30 միլիոն լէյ կ՚անցնի: Աւերակներուն մէջ գտնուեցան ութ ածխացած դիակներ, որոնց երկուքը մանուկներ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ օրէնքէ դուրս հռչակելու համար, օրինագիծ մը ներկայացուեցաւ Լիւքսէմպուրկի երեսփ. ժողովին. պետական խորհուրդին հաւանութեամբ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻ ԴՊՁԻՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Ի՜նչ բախտ, ի՜նչ բախտ:

Ցատկալեմ իմ հասցէիս կրօնական թերթեր կը ղրկուին Լիբանանէն, Սուրիայէն, Ամերիկայէն:

Երբեմն զիս ալ կը համարին «փըրկուած» մը: Կամ թերեւս կ՚աշխատին «փրկել» զիս:

Ի՜նչ բախտ, ի՜նչ բախտ:

Ես մեղք կը գործեմ, անոնք կը փրկեն զիս:

Մեղք մըն ալ թող գործեմ այսօր:

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի *Պատանեկան արձագանք* մը,— երկշաբաթաթերթ: Մաքուր թուղթ, գեղեցիկ տպագրութիւն: Եւ դո՛ն, հայ բանաստեղծ, միջոց չունիս քերթըուածներդ տպագրելու դեղնած թուղթերու վրան անգամ:

Այս թերթը կարդալէ վերջ, տեսայ որ *բուհճիները* նոր նախտ մըն ալ ստեղծեր են: Մինչեւ այժմ *բուհճիներ* կը գործէին կիներուն մէջ, ինչպէս Էխոուս՝ Մագդաղինեացիներուն մէջ:

Կ՚րսեն թէ քրիստոնէութիւնը իր յաղթանակը կը պարտի կիներուն: Բայց այժմ մարդիկ հասկցած են որ փոխուած է աշխարհը,— երիտասարդներն են որ իջեր են հրապարակ եւ անոնք քիչ մը նուազ կարեւորութիւն կուտան «փրկուած» մայրիկին խօսքերուն: Ահա թէ ինչո՛ւ *բուհճիները* սկըսած են որսալ նաեւ պատանիները:

Պատանեկան արձագանքը կը պատմէ թէ վերջերս Պէյրութի աւետարանիչներու եկեղեցիին մէջ բազմաթիւ երիտասարդներ ապաշխարեր են, ըսելով. — *Իմ ամբողջ կեանքիս մեղքով լեցուն է...*

— *Ես վատ մըն էի...*

— *Իմ կեանքս նախանձով եւ ատելութեամբ լեցուն էր, բայց Քրիստոս մեզ փրկեց ու մեզ փոխեց*

Այս երեւոյթը այնքան գայթակղեցուցիչ է Պէյրութի բնակչութիւնը, որ կարգ մը մարդիկ սկսեր են ծաղրել այս «փրկուած» երիտասարդները, ցնդած կամ ցնորած անուանել զանոնք: Եւ *Պատանեկան արձագանքը* ցաւ կը յայտնէ այդ ծաղրերուն առթիւ:

Ուրեմն, *բուհճիները* հիմա պատանի եւ երիտասարդ կ՚որսան, «փրկելէ» վերջ այնքան դժբախտ կ՚ընեն. Մի՛ զարմանաք բուհճիներու այս յանդգնութեան, անոնք նոյն մտած ոչ միայն ընտանիքներէն, այլեւ մեր պատրիարքարաններէն ու կաթողիկոսարաններէն: Իսկ հիմա փորձ մը՝ մտնելու համար հայ երիտասարդներու հոգիներէն ներս:

Հոգեկան հիւանդնե՞ր, — այո՛, «փրկուած»ները: Բայց իրական *չարչիներ* են անոնք, որ «փրկութեան» գործին լծուած են: Անոնց համար ուրիշ գործ չկայ,— աւելի չահաբեր եւ դիւրին — քան խցանել հայ երիտասարդութիւնը, անոնց քաղելով փրկելու համար իրենց կեանքը եւ ամլացնելու համար մեր ազգային կեանքը: Անոնց համար գոյութիւն չունի Հայաստան, ազգային դատ, հայրենիք:

Բայց Օտանու այս պատակները թող գիտնան, որ սիրուն մը կայ, Զանուներ կամ վ.ահագեան, ազատատենչ կամ հայրենասէր, որ պիտի չների իրենց՝ քանի հոգեկան գինարափութեան կը դատապարտեն հայ երիտասարդութիւնը: Մենք վատերուն մէջ վառ կ՚անուանենք այս ցեղերը, որ սկսեր են ուտել հայ ցեղին սրբազան արիւնով օծուած պատառը,— իննսունըն հայկական քաղաքակրթութիւնը եւ զայն վերապրեցնելու մեր հանգամանքը:

Թող գիտնան չիմարանալ փախած այս մարդիկը, որ պիտի պատժուի ամէն արարք, երբ դէմ է Հայոց պատմական իրաւունքներուն:

Այս կեղը պէտք էր բռնել այսօր ալ, Աղբիւ Ծաղուկէի սգեկրունքներուն գրով:

ԱՐԱԶ

Տարագիրներու զինուորագրութեան խնդիրը

Վերջերս փոխուեցաւ արտաքին նախարարութեան այն պաշտօնատարը, որ ընդհանրապէս կը զբաղէր օտարականներու եւ մասնաւորապէս Հայերու զինուորագրութեան հարցով:

Նոր պաշտօնատարը, Գ. Թիէպի, առջի օր ունկնդրութեան ընդունելով ընկեր Ա. Խատիսեանը, ի մէջ այլոց յայտարարած է թէ տակաւին վերջնական որոշում տրուած չէ օտարականներու զինուորագրութեան հարցի մասին: Առայժմ միայն արձանագրութիւններ եւ բժշկական քննութիւններ կը կատարուին:

Արձանագրելով այս տեղեկութիւնը, մեր մասին կը կարծենք թէ յառաջիկայ հոկտեմբերին ամենայն հաւանականութեամբ դրօշի տակ պիտի առնուին 20 — 21 տարեկանները, երբ վերջնական որոշում տրուի այս հարցի մասին:

Պ. ԷՌԻՈՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օտարականներու իրաւական կացութեան մասին

« Ֆաթէնիթէ » ամսաթերթը, որ այնքան եռանդով կ՚աշխատի օտարականներու իրաւական վիճակի բարւոքման համար, վերջին թիւին մէջ (ապրիլ) տեսակցութիւն մը հրատարակած է Գ. Էռիոյի հետ: Երեսփ. ժողովի նախագահը յայտարարած է, իր պաշտօնին պարտադրած վերապահութեամբ.

— Երկար ժամանելով այս հարցի մասին, իմ առաջին եզրակացութիւնս այն եղած է թէ հարկ է ներգաղթի ճշմարիտ քաղաքականութիւն մը բանալ Ֆրանսայի մէջ: Այսպէս, 1924ին, իմ դժբախտ նախարարութեանս կազմութեան ատեն, ես ներգաղթի տեսչութիւն մը հաստատած էի: Հնգնութիւնները եւ կատակները արգելք չեղան ողջունելու իմ նախաձեռնութիւնս: Ես համոզուած եմ թէ ձեր բոլոր մտահոգութիւնները պիտի փարատին այն օրը, երբ մէկ օրկանի մէջ կեդրոնացուին օտարականներու վերաբերեալ բոլոր սպասարկութիւնները, որոնք այսօր ցրուած են զանազան նախարարութեանց մէջ: Այսօր, օտարականներու ընդհանուր պաշտօնատունէ մը կամ տեսչութենէ մը աւելի, ես պիտի նախընտրէի ճշմարիտ նախարարութիւն մը, փոխ - նախարարութիւն մը: Ֆրանսան երկիր մըն է ուր օտար դաղթականները նոյնքան կարեւոր դեր կը կատարեն որքան Մ. Նահանգներուն մէջ, պահելով հանդերձ բոլոր համեմատութիւնները: Ես ժամանակ մը նախագահն էի այն յանձնաժողովին որ կոչուած էր պաշտպանելու ազգային աշխատաւորութիւնը: Խնդիրը բարդ է: Ոմանք կ՚ըսէին թէ անհրաժեշտ է պահել օտար բանուորները, ուրիշներ՝ հակառակը: Ուրեմն, միայն նախարարութիւն մը կրնայ վճռել օտարականներու պաշտօնմուտքը կամ արգելքը, ինչպէս եւ համեմատութիւնը: Յետոյ կայ բնակչութեան եւ աշխատանքի խնդիրը: Մէկը միւսին հետ կապուած է: Ես չատ լաւ գիտեմ թէ ճարտարագործութեան բանուորները յաճախ օտարականներ են, որովհետեւ Ֆրանսացիները կը նախընտրեն մասնագիտութիւնը. բայց պէտք չէ մոռնալ հիւսիսային Ափրիկէցիներու խնդիրը. ըլլալով Ֆրանսայի զաւակները, անոնք իրաւունք ունին հոս պահանջելու այս երկրէն:

ԹՂԹԱԿԻՑԸ.— Մենք կը կարծենք թէ օտար բանուորութեան մրցակցու-

(Նուրբերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓԱՌՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Փա՜ռք կուտամ ես քու անունիդ, խորախորհուրդ քու ճակատիդ,
Փա՜ռք արեւիդ ու երկնքիդ եւ ալեփառ քու Մասիսիդ:

Մօր մը նըման գորովագութ, ինչպէս էին մեր նախահարք,
Քու գրգուանքիդ, քու կարօտիդ անհաստական, կուտամ ես փա՜ռք:

Փա՜ռք քու կամքիդ հըրաշագործ, որ ապրեցար դարեր ի վեր,
Պիտի ապրի՛ս մինչեւ յաւէտ: Գահ մ'էր ինկար դու կարեվէր,

Մըշտաբաւալ կեանքի ճամբուն — քեզմով անցան ծինկից խաներ,
Շահ, Արասներ ու Սելճուքներ, վանդալական խուլ խուժաններ:

Ճամբու վըրայ անտէր լըքուած փերթերուն պէս մանուշակի,
Անգըթօրէն ոտնակոխան ամէն անցնող ու դարձողի,

Տըլորեցին մարմինը քու, բայց քու հոգիդ կարօտակէզ
Իր խոէպին պաթկաց անզո՛ւսպ ու ծառացաւ առիւծի պէս,

Որ Նայիրեան երկիրը քու տեսնէ արե՛ւ խըղդումներես,
Այդ քու կամքիդ անզըրդուելի, սրբտիս խորէն փառք կուտամ ես:

Փա՜ռք կուտամ ես ամէն անոնց որ կերտեցին այսօրը քու,
Խաղաղութի՜ւն իրենց հոգւոյն, ապետ անոնք կոչման եղան:

Փա՜ռք առ յաւէտ քու դըրօշին, Նարեկացւոյդ ու Քուչակին,
Ոսկեդարեան մատենագիր անմահներուդ, Սուրբ Մեսրոպին:

Փա՜ռք եւ այսօր ու եազա՜ր փառք քու ջահակիր զաւակներուդ,
Մազատ կըրծքով, արեւավառ ճակատներով մըշակներուդ:

Փա՜ռք քու հողիդ, քու ջուրերուդ, քու բերքերուդ առատահոս,
Բազուկներուդ ժիր ու հուժկու, քու նոր կեանքիդ պատգամախօս:

Ու փա՜ռք, դարձեա՛լ, քու մայրերուդ, նազելանեմ աղջիկներուդ,
Դըրօշամբարձ ու վառվռուն հոգիներով տըղամարդերուդ:

Փա՜ռք եւ քեզի ու մեծասքանչ քու քաղաքիդ ոսկեւորիկ,
Դու իմ երգօր, դու թըխաչեայ, կենսանորոգ շէ՛ն հայրենիք:

Աւանդապահ դու մեր ցեղին վայրավատին, փարո՛ս անշէջ,
Առաջնորդն ես մեր ըՍփիւռքին, մեր խաւարտչին ուղիին մէջ:

Արեւելքի շեմին վըրայ դուն պիտ' շողաս զերդ արեգակ,
Պիտի կանգնիս եւ յաղթապանծ, լոյս պիտ' ջամբես մարդոց համակ:

Ցորդավարար Արամերդ պիտ' պըտղաբերէ դաշտերէդ ամէն,
Քու օրերըդ պիտի դառնան եդեմի մէջ ջահեր երեզէն:

Ամէն կողմէ բաց աչքերով, անկիւնները խաւարակոտ,
Քե՜զ պիտի գան հուր կարօտով զաւակներըդ շարքերով կուռ:

Պիտի այնտեղ, հուր կրակով, դարբնեն օրերդ յաւերժութեան,
Շինականիդ բուխերիկէն զուլալ զուլալ պիտ' ելլէ ծուխ:"

Ու մըշտագոյ Մասիսը մեր, զերդ պահապան հաւատարիմ,
Պիտի հսկէ ու հերոսի ի տես մեր Մայր - Հայաստանին:

Վասն ամէնուն այդ պայծառ, խոնարհ որդիդ քափառական,
Ես հեռաւոր այս ափերէն սրբտիս խորէն կուտամ քեզ փա՜ռք:

ՑՈՎՀ. ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

Քոնիօ

ՆԱՃԻՅԷ-ԳԱՅԵԱՆԷ

Համաձայնականները նոր հաստատուած էին Պոլիս, երբ անգլիական դեսպանատան հովանաւորութեամբ հաստատուեցաւ Զէյթուն Տունը, իբրեւ ապաստան ազատագրուած որբերու: Եւ հրաւէրովն ու նախագահութեամբ պատրիարք Զաւէն արք.ի կազմուեցաւ Խնամակալութիւն եւ որբահաւաք մարմին: Գ. Ա. Չաքրեան կը պահէր դեսպանատան եւ Զէյթուն Տունի յարաբերութիւնները:

Ազատագրումի այս դժուարին գործը գլուխ հանելու համար, հարկ էր որ որբախոյզները ցոյց տային իրենց յամառին տակ փոռուած անգլ. նշանակը որ թէեւ անհաճոյ թէյ-փաշաներու, սակայն անոր շնորհիւ մեր անվեհեր եւ անձնազոհ երիտասարդներու կեանքին գնովը յաճախ՝ կը տիրանայինք մեր բեկորներուն:

Այսօր, երբ միջավայրին հետ փոխուած են երեւոյթները միայն, սիրելի ընթերցող, արդիւ քար դրած կարդա եւ ունկնդիր եղիր հազարաւոր զաւակներէդ մէկին համառօտ պատմութեան, ուր հայելիի պէս կը ցոլայ հաւատարիմ ու կենդանի պատկերը ցեղիդ, եւ ուր կրնաս գտնել ոսկի տառերով քանդակուած «Օրհնութ» մեծութիւնն ու իմաստը:

1920. գիշեր է: Մռայլ ու խաւարած գիշեր:

Փոթորիկ, կայծակ, հեղեղներ:

Տարատին ծայրերը վեր քաշած մարդեր բոպիկ՝ դրամի փոխարէն չալակով կը կրեն անցորդները: Զէյթուն Տունը կը քնանայ: Բարի ու հայրագորով Երանոս Աղբարը արթուն՝ բակին շուրջ կը դառնայ սրտատրոփ, ականջ կտրած.

— Մեր տղա՞քն են . .

Անծանօթի մը օգնութեամբ մեր կարիճները կառքէն վար կ'առնեն սեւ փէրաճէին մէջ փաթթուած մը, որուն աղաղակը խառնուած ձիերու խրխնջոյին ու գիշերապահի ճռկանին, կը խեղդուի տեղատարափի մխուրին մէջ:

— Նէճիպ պէ՜յ ... Նէ ... Ճի՜ .

Ու վայրի հեծեծանքներով ծանր բեռի պէս բան մը կ'իյնայ բակի քարերուն վրայ: Ոչ ոք կը համարձակի մօտենալ: Երիտասարդ, մօտ քսան գարուններու հրաշքով գեղեցիկ Նէճիպ պէյը կը մօտենայ իր Թրքական շնորհովը — Նաճիյէ՛, Նաճիյէ ... գուզըմ ... պէն սէնին խանըմ, ոէվկիլիյիմ ... (Մի վախնար, ես քու քովդ եմ, սիրելիս)։

Նէճիպ պէյի քնարային ձայնը, ափսոսանքի չէչտերով արտայայտուած յուզումն ու գորովանքը, չուռով կը սթափեցնեն «Նաճիյէն»: Ու Նաճիյէ ոտքի է արդէն, կառչած իր հզօր ու գեղադէմ պաշտպանին՝ կը նայի շուրջը. փէրաճէն դուրս մնացուած իր զոյգ աչքերով ... Նէճիպ պէյ ապահովցնելէ վերջ թէ ինք հետեւեալ օրը պիտի գայ եւ միասին պիտի վերադառնան իրենց տունը, կը մեկնի թախծոտ ...

Վիշտէն ու սարսափէն քարացած Նաճիյէն կը դառնայ եռեւ, թանկագին բան մը կորսնցնողի անձկութեամբ ... ու յանկարծակի անդրադարձումով մը կը պոռայ սարսափահար, մերժելով ամէն ջերմ վերաբերում:

—Շարաթներէ իվեր մեր հոգին առաւ աս աղջիկը, կ'իմացնէ մեր անմահ Կարօն հաստատութեան կառավարիչ Տիկ. Բաչեանին:

Շատ հարուստ տունէ մը գտած ենք աս կերած-խմած չփացածը, կ'աւելցնէ մեր բարի Պօղոսը: Զփախցնէք նա՜ ...

Նաճիյէ կը գոռայ զարհուրած, որբերը սոսկումով ու քմաթաթախ, հեռուէն հասնող ողբի մը արձագանգը կը բերեն մեզի ... Երանոս Աղբար կը պահպանէ դուռը:

Զէյթուն Տունէն անցնող որբերուն սարսափի պատմութիւնը նոյնն էր ի վերջոյ:

— Կեավուրները մեզսուցին մեր ծնողքը, մարեցին մեր օճախը, մեզ ալ դաշտերու, անապատներու մէջ նետեցին անտէր, անօթի: Հիմա ալ մեզ կը յափշտակեն մեր ձեռքէն, քէօֆէրնին չօրցնելու համար: Եթէ յամառօրէն չպնդէք թէ թիւրք օղլու թիւրք եմ, գիտցած ըլլաք չարաչար կը սպաննեն մեզի: Գազանլարտա գայնար սուլարըն իչինէ աթարլար, պողարլար, քէսէրլէր սիզի (Կաթսաներով եռացած ջուրերու մէջ կը նետեն, կը խեղդեն, կը մորթեն մեզ): Եւ դեռ մահացնելու այնպիսի հրէշային կերպեր, որոնք կարող են յղանալ նոյն ինքն մարդասպանութեան հմուտ արուեստագէտները, իրենց ջրտուած տրամադրանութեամբ . .

Սաստ է: Որբախոյզ Անդրանիկը ոտքի է սրացաւոր կարգադրութիւն մը ընելու այս գաղան աղջկան: Երանակայութիւնը նուիրուած էր սրբազան գործին, մասնաւոր դուրգուրանքով կը պարուրէ տղաքը, անխտիր: (Որբերու ինքնութիւնը սառեցնելու պարտաւորութիւնը, այդ ըլլալով, կը վիճակի ինծի, պաշտօնապէս):

— Աս աղջկան բան օգուտ չունի. առիկա պարպայէս չարիք մը պիտի ըլլայ մեր Տան, կը հաստատէ Տիկ. Բաչեան մտահոգ: Մինչեւ լոյս սարսափեցուց ... Ալլահ աշգընա՜ ... Նէճիպին գօմչուլա՜ր ... պէնի պօղա - ճագլար, եազաճագլար, քէսէճէքլէր ... (Աստուծոյ սիրոյն, հասէք դրացիներ, պիտի խեղդեն, պիտի այրեն, պիտի մորթեն զիս): Մէկ ժամէ ի վեր ինկած է անկողնին վրայ յոգնած, ուժասպառ:

Մանկական զուարթ երգով մը կը մօտենամ «Նաճիյէ»ի՝ Նաճիյէ կը ցատկէ բնդոստ շլմորուն, կը թափահարէ թեւերը, պայթելու մօտ առատագոյն մը ձեւացնելով իրմէ անբաժան փէրաճէն:

— Անհանգիստ մի ըլլար աղջիկս, մենք սատաներ չենք ... եթէ փէրաճէդ քեզի կ'անհանգստացնէ

— Հայըր, հայըր, պէն թիւրք օղլու թիւրք իմ - ալլահ պէնի միւսիւլման եարատմըշ ... (Ոչ, ոչ, ես Թուրք օղլու Թուրք եմ. Աստուած զիս միւսիւլման է ստեղծեր):

— Մայրիկի՞դ փէրաճէ՞ն է հագածդ «Նաճիյէ», կը սկսիմ յանկարծ հայերէնով — քանի՞ տարեկան էիր երբ «կեավուրները» մեզ հանեցին քաղաքէն: Մամքան մեզի հետ քալող Հայերու անունը կը յիշե՞ս, եա՜ . :

Երկար ու մանրամասն հարցումներու տեղատարափին տակ, Նաճիյէ կաս-կարմիր. — «Պէն սիզին սէօզլէրինիզի հէչ անլամայօրում քի ...» (Ես ձեր խօսքերը բնաւ չեմ հասկնար որ): Մինչ՝ գոց սորվածները կրկնելէ վերջ, կը պատասխանէ .

— Ինը տարեկան էի երբ կեավուրները հանեցին մեր տուներէն, Ուէս իւլ Աննի մէջ մայրս, եղբայրներս բաժնեցին իրարմէ, զիս ալ տուն ձգեցին դացին: Փառք Աստուծոյ որ մեր Թուրքերը անցան անկէ, ինծի իրենց տունը տարին, եթէ ոչ ես ալ մեռած կ'ըլլայի ..

Աչքերը լեցուած կարմիր մշուշով, բուռնցքը երկինք՝ սպառնական ու ահարեկ Նաճիյէ կը գոռայ.

— Զաղըմ կեավուրներուն սա օճախը ես պիտի այրեմ, ե՛ս, ե՛ս

Կարեկի միջոցներով կը ջանամ համոզել զինքը: Մինչ «Նաճիյէ»ի մէկ անխոհեմ շարժումովը, փէրաճէին կուրծքէն դուրս կ'իյնայ ոսկի եզերուած երիտասարդ լուսանկար մը

. Օգտուելով առիթէն անուններով ու թուականներով կ'ապացուցանեմ որ եթէ հոս բերուած տղաք յայտնեն իրենց իսկական անունը, կը գրկենք իրենց տէրերուն ... կամ եթէ իրենց ծնող, ազգական ողջ մնացած կան, կը կարդան թերթերու մէջ, կուգան կը տանին իրենց հարազատները. Աւելցնելով միանգամայն թէ մենք թուրք տղոց կերցնելու հաց չունինք:

Նաճիյէ կը ցնցուի անակնկալ սարսուռով մը ... ու, սեւ խոշոր աչքերը պրկած, կը գնէ մինչեւ հոգիիս խորքը, անկեղծութիւն եւ վստահութիւն աղերսողի նայուածքով: Ցոյսի երկնային ճառագայթ մը կը շողայ անոր տանջուող դէմքէն, պահ մը փարատելով առասպելական վախերու մղձաւանջը: Ու «Նաճիյէ» կը շէջէ հեկեկանքի յախնազատ շունչով մը: Ցուցած, տառապանք, անասելի դիշերներ ... Արշալոյսին Զէյթուն Տունն ենք: Զարաճճի «Աէմէտներ», «Թաթմաներ» կը շրջապատեն ամէնքս, մանկական անմեղ ժպիտներով: Տան պաշտօնէութիւնը որբերու հանդէպ իր վերաբերումով կը դերազանցէ հայկական ու անկեղծութիւնը: Նաճիյէ աւելի բնտելացած է այսօր: Անձնուէր տիկ. Բաչեանի ազգ. պատմութիւններ, հայկական երգերը, դոբաւանքը աղուած են վրան ու աչքերը գտած ըլլալ կը թուին իրենց բնական արտայայտութիւնը:

— Օրը գեղեցիկ է այսօր, Նաճիյէ, հեռու պարտէզ իջնե՞նք, աղջիկս: Տես թէ ի՜նչ հիանալի ծաղիկներով ծաղկեցած զարդարուած է մեր պարտէզը .. Հոս եկող տղաքը բախտաւոր են, շրջապատուած՝ անկեղծ մայրերով, քոյրերով ...

— Մեր պարտէզն ալ լեցուն է հազար տեսակ ծաղիկներով, ծառերով ..

— Որ քաղաքը ծնած ըլլալդ յիշե՞ր, աղջիկս: Քու անունդ, մայրիկիդ, եղբայրներուդ անունները բնա՞ւ միտքդ չես պահեր ... Թերեւս ազգականներէդ մէկը ողջ է ու քեզ կը փնտռէ ...

— Անոնք մեռած են հիմա ... Անոնք չատոնց մեռան . Կեավուրները ա-նոնց ամէնքն ալ տարին մեռցուցին

— Մենք մեր յոյսը չենք կտրեր աղջիկս ... Քեզի պէս հոս եկող շատ տղոցներ շատ ունեցանք: Որքան հոս յայտնեց իսկական անունդ, այնքան նպաստաւոր է քեզի համար .

«Նաճիյէ» կը քրտնի .. Ու փէրաճէին մէջ գաղտնիք մը պահելու կիւղով, ձեռքը դէպի վիզը կը տանէ ... Նաճիյէի կուրծքը կը բարձրանայ, կը բարձրանայ ու տոն կարկը անօրինակ ելեւէջներ մը ... Իր աչքերը վտանգելու անուղղութիւնը, տարօրինակ յոյսերի երեւակայութիւնը կը գալարեն, հոգեկան անբացատրելի տաղնապներով: Ու Նաճիյէ կ'արտասուէ, պատանեկան արցունքներով ջերմ ու սրտագրաւ արցունքներով

— Մայրիկիդ երգերէն, ընկերներէդ, դպրոցական խաղերէդ մէկ մը, բան մը չե՞ս յիշեր, աղջիկս: Այն յիշեր մանուանդ եղբայրներդ ու սուցիչներդ որոնք ով գիտէ, որչափ շատ կը սիրէին քեզի պէս սիրուն նման զաւակ մը ... Ինը տարեկան աղջիկ մը պէտք է որ եւ է բան յիշէ անոնցմէ ...

Մանօթ երգեր, մանկական պատմութիւններ պատմելու պատրաստակամութիւն մը կուտան «Նաճիյէ» դէմքին: Ներքին անողոք պայքարը կը սպառնայ քայքայել բովանդակ էութիւնը:

Ու «Նաճիյէ» կը հեծկլտայ խաւարին ու տաք վիշտով մը, տարերայնօրէն զսպուած արցունքներու արգիլիծով մը ...

Ժամերը կ'անցնին ղարիբու սրբադութեամբ բեռնաւոր ...

Նժարի մէջ են Նաճիյէի սիրտն ու հոգին . .

Կապարէ գնդակի պէս բան մը կը սպառնայ խեղդել կոկորդը: Սիրտը բռնած կը մօտենամ կրկնապէս մայրութեան այս աղջկան: Սանձարձակ ու մթնոլորտը նոյնացուցած է ձեռքերը նման տարիներով մտքի ... ու խոր եւ իրարու կարօտ հարազատներու: Մեր արցունքները իրարմէ բաժնել անհնար է այլ եւս ...

Նաճիյէի այտերը կ'այրին բոցավառ կրակի գոյնով ... Մինչ հանդիսաւոր յաղթեանք զգալ՝ ամօթխած կ'երգէ բերնէն շնորհալի բառերը, վարդագոյն գեղեցիկ մատներով կը վերցնէ մատիտ սեղանին վրայէն ինչպէս հաճոյակատարութեամբ ու թուղթի մը վրայ կը շարէ անմեղ մարգարիտի պէս,—

ԳԱՅԵԱՆԷ

Զէյթուն Տունը կը ցնծայ ...

Աւետիսը կը հասնի թերթերուն

• Գայեանէն լուռ է:

Գայեանէն չի հաներ փէրաճէն

. . . .

Թերթին մէջ կարդացեր են - «Փնտռուած է» Աստուածազարդի Գայեանէին ..

Խոհեմութեամբ նախ մօրեղբայրը կը մօտենայ Գայեանէի, կը յիշեցնէ իր անունը — Կարապետ — մանկութեան օրերը, աչքերը, տունը, պարտէզը: Ի զո՜ւր ...

Պէն սէնի քանըմայորում ... (Ես քեզ չեմ ճանչնար):

Եթէ մայրիկդ տեսնես, կը ճանչնա՞ս, հարցուց ...

ՎԱՍՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԵՌԵԼՈՑ..

ԱՆԾԻՀՕՐՍ ԴԱՐԵԳԻՆ ԹԵՐԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անոնք երեք ընկերներ էին, Արտաշը, Օհանը եւ Սարգիսը, որոնք վերադարձած էին գիւղը, մեծ պատերազմին աճաւոր վերիվայրումներէն յետոյ: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը կուգար դաժան առասպելներու ճանապարհներէն: Մէկը իջած էր լեռներէն, երկրորդը եղած էր քիչ մը ամէն ճամբու վրայ խաչելութեան ու երրորդը վերադարձած էր անապատներէն: Բիւթանիոյ մէկ հայաշէնին գիւղացիներն էին: Գիւղը կործանած էր, ծնողք ու ազգականներ հեծուած էին: Կը շրջագայէին անոնք գիւղին աւերակ փողոցներուն մէջ, ծամելով կրակէ բառեր

Օր մը, եկած էին դաշտերը, յիշատակներ քաղելու, եւ պարտասած կը հանգչէին ծալապատիկ, անտառի մը եզերքը, խոտերուն վրայ: Սրախառն քաշկ մը կ'անցնէր ձեռքէ ձեռք: Օհանը, յանկարծ, աչքերը յառեց հեռուն ու ըսաւ .

— Ա՛, սա նայեցէք, ո՛վ կուգայ կոր .

Եկողը Իզզէթն էր: Մինակ չէր. Իրեն կ'ընկերանար Թուրք հովիւ մը: Աւազակային ու արիւնոտ դէմքեր կը պատմուէին Իզզէթ պէյի մասին: Հաւատացած էր ան, պատերազմի ընթացքին, ու կ'ապրէր յղփացումի մէջ: Ունէր տուներ, արտեր, այծեր, ոչխարներ, կովեր ու կիներ:

Արտաշը, Օհանը եւ Սարգիսը աչք կարած կը նայէին: Իզզէթ իրենց կողմը կուգար, թակարդին գացող գազանի պէս:

Սարգիս ըսաւ.

— Խաչոր, տղաք, սրիկա Աստուած կը ղրկէ կոր ... Խէտիրէ է:

Արտաշ աւելցուց .

— Մէկէն ի մէկ գործը մ'աւրէք . Հետը ես խորամանկ պիտի ..

Սարգիս իր խօսքը արձակեց կայծակի պէս.

— Մաքրիր ինծի ...

Իզզէթ տեսած էր հայորդիները ու սաստ խոնեկի գոյն: Ողջ ողջ գերեզմանախոյս մէջ իյնողի պէս յուզումնահար, լեզապատառ: Փուռկափել անհնար էր, չէզել անօգուտ: Անճրկած կը քալէր, ապաւէն գիտնալու կոխած ուղը: Մօտեցած էր խումբին:

Երկվայրկեան մը վերջ Արտաշ ձայնեց .

— Վա՛յ, Իզզէթ պէյ, սա դո՞ւն ես, հոս կէլտին, հօշկէլտին, հոշկէլտին, հօշկէլտին ... հրամմէ, նստէ ...

Իզզէթ չկրցաւ կազմել նախադասութիւն մը, լեզուն ծանրացած, փլած էր հոգին ու մարած էին աչքերուն լոյսերը: Իր ճանչնար ըլլալով հայաշէններուն կարիճները: Գիտէր որ անոնք այժմ արիւնով կը մաքրէին:

Բարեւեց. նստաւ. Հովիւ կեցաւ ոտքի .

— Վարի գիւղերէն մէկը դրած էր, չգտան մը վարժելու ... սովի մէկը գտայ

— Լսեցինք, լսեցինք որ շատ հարստացեր ես, պատերազմի տարիներուն: Հիմակ ուշալսի, չօգալսի պէյ մը ըսեր կ'ըսեն հարկաւ: Մենք մայիս միւլքից աչք չունինք: Գիտես որ մենք չտեսներ չենք:

— Հայրենակիցներ, բաւ Իզզէթ կէս լալագին, չափազանցութիւններ են իմ մասին պատմուածները: Ես վալլահի ...

Արտաշ կարեց անոր կակուղ խօսքը:

— Մենք քեզ մեղադրած չունինք. ինչո՞ւ համար կ'աշխատիս ինքզինքդ արդարացնել: Սա ծխախոտը առ ու սիկարա մը շինէ:

Իզզէթ սկսաւ սիկարա մը կազմել: Չյաջողեցաւ: Քանի մը անգամ վերսկսաւ: Մատները կը դողային ու ծխախոտը կը թափէր:

Օհան ըսաւ.

— Տուր ես փաթթեմ:

Իզզէթին կուրծքին տակ սիրտ չէր մնացած: Աւելի ճիշդը սիրտը բռնած էր ամբողջ կուրծքին տարածութիւնը:

Նայուածքները սուրերու նման կը նետուէին իր վրայ: Երբ իրեն երկարած սիկարան կ'առնէր, իր ծաղկոտ դէմքին մէջ փոսացած աչքերը տեսան դաշոյն մը: Դաշոյնը շատոնց տեսած էր Իզզէթին սիրտը:

Ցուսահատութիւնը կը քաշէր Իզզէթի դէմքին ու անկէ կը պարպէր մնացած ամէն չարն եւ երանգ:

Խուար մը կ'իջնէր, երկաթի նման, անոր տուներուն վրայ ու ախոռներուն, արտերուն վրայ ու պարտէզներուն, կովերուն ու կիներուն վրայ, ամբողջ գիւղի վրայ: Աշխարհը կը նահանջէր իրմէ, կեանքի կապերը կտրել տանելով:

Իր հոգիին մէջ ծուարած էր մը կար: Այդ պահուն առակած էր այդ իմը:

— Վառէ սիկարադ, հանի պէյ, ըսաւ Օհան, փուշի պէս քմծիծաղով մը եւ աւելցուց. չզողացի՞ն ձեռքերդ երբ Հայերուն ինչքը կը յափշտակէիր, երբ կ'առեւանգէիր մեր աղջիկները, երբ կը հրդեհէիր ու մանաւանդ կը ջարդէիր, հոյհոյելով ...

Ծուխը Իզզէթի բերնէն չէ որ կ'ելլէր այլ գլուխէն:

Հովիւը մոժիս կարած էր, ոտքի վրայ: Կը տեսնէր արդէն կատարուելիքը:

Իզզէթ հոգիին մէջ պարապութիւն մը զգաց: Մանգաղ մը իր մէջ կարած էր ամէն յոյս: Ձեռք մը իր կոկորդը մտած էր ու բռնած հոգիին արմատներէն՝ կը քաշէր: Համոզուած էր որ կեանքը հազիւ քանի մը վայրկեան ունէր իր մէջ: Աչքերը դժուարութեամբ վեր առաւ ու նայեցաւ հայորդիներուն: Վրէժի մատանը բացուած էր ու առաջին էջին վրայ մեծ ու կ'երեւէր: Խոնարհեց գլուխը ու թմբրեց .

— Ալլահ աշկընա... ղուրպան ըլլամ, խնայեցէք ինծի ...

— Վա՜ս, իյնտի պէս մեռնիլ գիտցիր ...

Սարգիսն էր, ու յարձակեցաւ ու դաշոյնը խրեց Իզզէթի սրտին մէջ:

Օհան գիակը նետեց փոսի մը մէջ: Սարգիս ուղղուեցաւ դէպի հովիւը: Դէպքը օտար վկայ պէտք չէր ունենար:

Արտաշ ծխախոտ կը փաթթէր:

X

Երեք ընկերները եկած էին սարի մը գագաթը: Համայնապատկերը արեւուն տիրապետութեան ներքեւ էր: Լոյսի ավէլ եանները կը ծփային մթնոլորտին մէջ: Կը վերամխային հայ բուխերիկները: Նոր ու ահաւոր պատմութիւն մը անցած էր այդ ճամբաներէն:

Արտաշ իր երեւակայութեան մէջ կը տեսնէր բռնագաղթը, կոյսերու առեւանգութիւնը, չէններու ամայացումը, անօթութիւնը, ծարաւը, հիւանդութիւնները, կրակները, թալաններ, ջարդերը, չարչարանքները, գուլայններ, հրդեհուածները, ուռածներու գնդակահարութիւնը, խաղաղները, իրենց զաւկին ուղիղ առատ մայրերը, եղբայր թաղող բոյրերը, ցաւէն գարնուածները, փորը ուռած մանուկները, որբութիւնները, խլուածները, մամիկները առաղներուն փակչիլը, վերջապէս կենդանի մեռնալ կմախքները, մէկ միլիոն մեռեալները, անոնց հոգիները ուղէնուած տաք ալեկոծութենէ:

Ամբողջ համայնապատկերը լեցուեցաւ հայ մեռեալներուն կմախքներով: Գետինը, օդին խորքերին, սարն ի վեր.

Արտաշ յիշեց Իզզէթի առասպելը, դեռ մէկ ժամ առաջ, ու ծխախոտի ծուխը Թարերուն ամբողջ ամփոփ ների քաշելով՝ ըսաւ.

— Վասն խաղաղութեան մեռելոց, կմախքէ ձեռք մը, կարծես, կը դուրս ուէր ու կը սեղմէր տղոց ձեռքերը:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մօր ականջը գտաւ զաւկին ձայնը, ու լսելու յոյսն անգամ կորսնցուցած էր տարիներէ ի վեր. Լեռներ ձորեր կտրած, թշնամիին ճիրաններէն իր ազատած, խեղճ ժառանգ աղբիւրի մօտ - ...մով՝ մայրը հեւասպառ հրեց բացաւ դուռը.

— Ինծի կը ճանչ. Նա՛ս. ...

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ ...

Մինչ խելայեղ մայրը ինկաւ գետին նուաղած, ներս թափեցան երեք հոգի — Գայեանէի եղբայրնե՛րը: Գայեանէ կէս խելագար, երկու ձեռքով վար քաշեց փէքաճէն, բոլոր ... ու նետեց ոտքերուն տակ եւ խաչեցեալի մը կերպարանքով ... անճանաչելի սրտա... կուրծքին սեղմեց իր թանկագին եղբայրները: Եւ իր քրոջ անբաղդատելի բարձրութեան հասցնելով Գայեանէ, վար առաւ վիզին մանեակը, ... փշուր փշուր ...

Գայեանէ դո՞ւ ինքն էր, իր սրտի ... եւ դիւցազնական գիտակցութեան ..., կանգնած իր սլացիկ հասակով, այս չքնաղ ու անեղծ Հայուհին, ... նետեց գեղեցիկ գլուխը բարձր ... ու խօսեցաւ բարձրագոչ ... իր սրտին լեզուով.

— Գտա՛յ ... գտա՛յ ... ես իմ հարազատներս գտայ ... գացէք, չուտ ... բերէք Նէճիպ պէյին, հոս ոտքերուս չհամարձակի ...

Այն օր վերջ Նէճիպն ու Նաճիյէն ներկաւ պիտի ըլլային

Գայեանէի անհատականութեան պատմութիւն արձագանգը կը թափանցէ ամիսներէ ի վեր անմոռնալ տառապող մեր բեկորներուն հոգիներէն ներս ... Եւ բոլորը — 12 հոգի — մէկ զօրանալէ մղուածի պէս ներս կը թափին իրար խառնուած ու անարգար տերոջ մը հանդէպ իրենց որբացած իրաւունքը պահանջողի ընդվզումով, այս մանուկ կորիճները՝ չգիտցա՛ծ, չլսուա՛ծ, անպատմելի տեսարան մը կը պարզեն մեր երեսին ի վեր մղելով.—

— Կ'ուզեմ ... ես ալ մայրիկս կ'ուզե՛մ ... ես ալ Հայ եմ ... ես ալ, ես ալ ... Հայ եմ, Հայ.

— Իմ անունս Սերոբ է ... Իմս ալ Սիրա՛ն է ... մայրիկս կ'ուզե՛մ ...

Կ'արտասուէն որբախոյզ պաշտօնեութեան ծեր, երիտասարդ բոլո՛րը, բոլո՛րը ...

Ա. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

Հազարումէկ առակաւոր բանք

Հալիւ չունող ոչխարները
Կը ցրուին տարբեր ծուխեր,
Ի՞նչ կը զարմանաս դու՝ եղբայր
Որ ցիրուցան են Հայերը:

×

Երկաւ նաւակէտ
Ու մեցող նաւակը
Նաւով կը գրնայ
Նոյնն յատակը.

×

Հասակով գանան.
Սրտով խինճանան
Մարդէն հեռու կաց.
Նստուած է գլխուն զարկած:

ԳԱԲ. ԱՐՔ. ԱԵՎԱԶԵԱՆ

Հայ լակոտ է..

— Կը լսէ՞ք ... կը լսէ՞ք
Աչքերը արիւն, սարսափ լեցուած,
Խոյս կուտայ որբը խելագար:
Ան կը վազէր կրակէն փախած
Թռչունին պէս լեղապատառ:
Ու ճամբուն վրայ, իր դէմ կ'ելլեն
Ձինք հալածող թուրք լամուկներ:
Շուներն ալ արիւնի հոտ առնելով,
Կ'իյնան անոր ետեւէն:
Ու խուժանը հալածող,
—«Հա՛յ լակոտ է, քարկոծեցէ՛ք»
Կը պոռայ:
Կանանցի վանդակներու ետին ծածուկ,
Անտես ձեռքեր վարագոյրները կը բանան:
Զէրէէզէի չքնաղ հարսեր
Լեցուած իրենց ամուսիններ,
Ի տես որբին,
Զգացումով անոյշ մեղմի,
Կը հեծկլտան.
— Ո՞Ն ի՞նչ չքնաղ Կուբիտոն մը,
Կը ծաղկի հոս մեր քաղին մէջ
Մենատոր սենեակին մէջ.
Դուստրը Համիտ թուրք մեզոքին,
Զանգն ուժգին, կը քաշէր:
Հրաման կուտար.
— Ուլուն խմէք, ներս քաշէ՛ սա քարի բռնուած
Սիրուն մանչուկն ու դուռն ալ վրան աղէկ կղպէ.
Սուլթանուհին զմայլած էր որբին խապոյ,
Խարտեաշ սիրուն
Վարսերուն, տեսած էր
Անոր յագուրդ նուշ նուշ անուշ մեծ աչքերը.
Անոր շէկ, մարմար ճանդակ պերճ մարմինը,
Անոր սիրովը հրատոչոր
Իր անյագուրդ ցուփ կիրքերուն
Որդ կ'ուզէր ան յագուրդ տալ:
Բայց չկրցաւ ձեռք անցրնել
Լուսին փարփառ, արձան մարմինը հայ որբիկին:
Հէք պատանին թգիկ թգիկ,
Մարմնոյն վրայ արիւն հազած.
Կ'երթայ առաջ:
Թաղէ թաղ խուժանը զայն
Կը հալածէ, կը պոռայ —
«Հայ լակոտ է, քարկոծեցէ՛ք» ..
Թուրք լամուկներ, էգ դեւերու վիժածներ,
Կը փրփրան, կատղած խոզի կոկռանքով,
Դատար չունին քար կը տեղան:
Ու հէք որբին լոյս ճիւնաձիւս, այտերէն վար
Կարմիր արիւնը ակօսելով
Կը հոսի:
Ան իր ա՞յնքան ցաւերուն մէջ, խելագար, ըմբոստացած,
Կայր վագրի պէս կը խածատէ իրեն դպող պիղծ ձեռքերը:
Ան իր լանջքէն կ'առնէ կախուած փուրծը մրսին.
Եւ զայն երկինքն ի վեր նետելով,
Կը պոռայ.
— Առ կշտացիր, արիւնկզակ թուրք Ալլահ.

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ՏԵՂԻ անձկութեան պատճառով բաւական թուղթներ յետաձգել ուրիշ յօդուածներ, որ նուիրուած էին Ապրիլ 11ին.

Հայարէն մեկը

1915ի աշունն էր, ես դեռ պատանի էի: Կորսնցնելով ծնողքս եւ բոլոր հարազատներս, թեւերը կոտրած թռչունի մը պէս ինկած ինձ անծանօթ Քիւրտերու մէջ, բոլորովին կորսուած աշխարհէն:

Շարունակ լալով կ'անցընէի օրերս, այնպէս համոզուած էի որ այլ եւս Հայ մնացած չէ աշխարհի վրայ:

Օր մը քանի մը քիւրտ լաճերու հետ ոչխար կ'արածէինք լերան մը ստորոտը, ես քաշուած էի քարի մը տակ, թաղուած՝ խոր մտածումներու մէջ: Աչքիս առջեւ կը բերէի այն բոլոր գազանային ոճիրները որ տեսած էի ճամբուս վրայ, մեր այն հսկայ կարաւանը որ կ'առաջնորդուէր դէպի Իզոլի եփրատը, որ այդ օրերուն շարունակ արիւն եւ դիակ կը փոխադրէր: Այս մտածումներու մէջ շարունակ արցունքը կը հոսէր աչքերէս:

Յանկարծ ականջիս հասաւ սուր ճիչ մը. գլուխս վեր առի տեսայ որ քիւրտ լաճերը լեռն ի վեր կը բարձրանան, ես ալ անմիջապէս անոնց ցատկելով հետեւեցայ իրենց: Երբ հասանք հսկայ ապառաժի մը տակ, տեսանք թաւ պեխերով Քիւրտ մը որ դանակ մը խրած գօտիին եւ փոքրիկ կացին մը ձեռքը կեցած էր ապառաժին տակ: Քիւրտ տղաքը հարցուցին թէ ինչ աղաղակ էր որ եկաւ այս կողմերէն: Քիւրտը մեզ ցոյց տալով ապառաժին տակի անդնդախոր ձորը, ըսաւ թէ հայ գեղանի հարս մը ինքզինք այս ապառաժէն վար նետեց այդ ձորը եւ անձնասպան եղաւ: Ու բոկաւ պատմել.

— Քանի մը ամիսէ ի վեր շարունակ կ'երթամ կը սպասեմ ճամբաներուն վրայ ուրկէ կ'անցնին հայկական կարաւանները: Նպատակս էր ինծի յարմար գեղեցիկ կին մը ձեռք ձգել անցնող կարաւաններու մէջէն: Բայց միշտ ալ պարապ կը վերադառնայի: Երէկ իմացայ թէ այս առաւօտ կարաւան մը եւս պիտի անցնի: Առտուն կանուխ մը եկայ պառկած տեղս ու անմիջապէս գացի, կտրեցի ճամբան: Բաւական սպասելէ ետք, վերջապէս եկաւ կարաւանը. Հազիւ 50—60 հոգի մը կային, բոլորն ալ կին եւ երեխայ էին, որոնց կ'ընկերանային երկու ոստիկաններ: Ես ալ իրենց խառնուեցայ բաւական տեղ քալեցի: Միշտ շուրջս կը դիտէի ինծի համար կին մը գտնելու: Եւ ահա աչքիս ինկաւ երկայնահասակ չիկահեր մազերով, գեղեցիկ հարս մը, ներկայացայ ոստիկաններուն, ըսի թէ թող տուէք այդ հարսը տանիմ եւ ամուսնանամ հետս: Ոստիկանները ոչ մէկ առարկութիւն ըրին.— «Այսօր վաղը այս բոլորը պիտի սպաննենք արդէն, քանի հառ որ կ'ուզես տար»: Անմիջապէս մօտեցայ հարսին ու բռնեցի թեւէն: Ինքզինքը գետին նետեց, սկսաւ լալ եւ պաղատիլ, կարծելով թէ պիտի սպաննեմ զինքը: Շուրջս հաւաքուեցան ուրիշ քանի մը կիներ, անոնք ալ լալով սկսան պաղատիլ.— Մենք ամիսներէ ի վեր ճամբայ կը քալենք անօթի ծարաւ, արդէն բոլորս ալ պիտի մեռնինք, լաւ է որ մեզ ալ միասին սպաննես: Մէկուս բացատրեցի, իրենց ըսի թէ ես սպաննելու համար չէ որ կ'ուզեմ տանիլ զինքը, այլ ինծի օրինաւոր կին մը պիտի ընեմ, արդէն ձեզ պիտի սպաննեն, ձգեցէք որ տանիմ այս հարսը, թէ իր կեանքը ազատած կ'ըլլամ եւ թէ օրինաւորապէս կ'ամուսնանամ հետը: Բայց չհամոզեցին այս բառերուս, հարսը ինքզինք գետին ձգած շարունակ կուլար, ես այլ եւս մտիկ չըրի, թեւէն քաշելով դուրս հանեցի կարաւանին մէջէն: Քաշելով բաւական տեղ տարի, երբ այլ եւս յոյսը կտրեց, սկսաւ կամաց կամաց քալել, համակերպելով ինծի: Շատ յոգնած էր, բնաւ քալելու ուժ մնացած չէր վրան: Երբ հասանք այս ապառաժին քով, ուզեցի որ քիչ մը հանգստանայ եւ յետոյ քալենք: Հազիւ թէ քանի մը վայրկեան նստաւ, յանկարծ ոտքի ելաւ, կարծեցի թէ բնական պէտք մը ունի, քանի մը քայլ հեռանալէ վերջ, ահռելի ճիչ մը արձակեց եւ նետուեցաւ այս անդնդախոր ձորը:

Երբ Քիւրտը այս եղերական պատմութիւնը վերջացուց, քիւրտ լաճերը հետաքրքրութեան համար սկսան իջնել ձորը: Ես ալ հետեւեցայ իրենց, շատ դժուարաւ իջանք ձորը: Սարսափելի էր տեսարանը, մինչեւ այսօր ալ մարմինս կը սարսռայ, հերոս Հայուհին երեսն ի վար փռուած էր գետին, գլուխը բոլորովին պայթած էր եւ ամբողջ ուղեղը դուրս թափած: Մազերու երկար վարսերը փաթթըւած էին վիզը թաթխուած արեան մէջ:

Երկար ժամանակ դիակը մնաց այդ ձորին մէջ կեր դառնալով գիշատիչ թռչուններու: Ոճրագործը, որ իմ սպրած գիւղէն շատ մօտիկ գիւղ մը կ'ապրէր, յետագային իր բերնով խոստովանեցաւ թէ ուզած էր գազանային կիրքը յագեցնել, բայց Հայուհին նախընտրած է ինքնասպան ըլլալ քան թէ յանձնուիլ գազանին ճանկերուն:

Ո՞վ գիտէ որքան է թիւը նման հերոսուհիներուն, որոնք այդ համատարած ջարդի օրերուն, նախընտրեցին անձնասպան ըլլալ ..

Գ. ՎՐԷԺ

Յիշատակի օր

Տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ.
Հայ անցորդ, կանգ առ:
Ահաղանգի կոչնակներն են որ կը գօղանչեն նորէն
Ու լաց մահերգի ձայնին որ կուգայ մատրան խորէն ..

Սուգի տօն է այս իրիկուն մեր զոհերուն, մեռելներուն: Տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ ...

Ու տես թափօրը հիմա որ դուրս կը յորդի յուղարկաւորներու, լալահառաչ.

Ահա շարանը այրիներու քողարկեալ ու գլխահակ եւ որբերու մատաղատի աչքերով արցունքոտ լեցի, լեցի ..

Տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ, տանկ ...

Ու յիշէ, որ Ապրիլի այս գարնան թարմ օդերուն էր որ ցեղդ կանանչ ու կենդանի բռնեց ճամբան խաչելութեան:

Զինքը տարին բոնի մահուան ..

Ու ջլուեցաւ չորս հովերուն, անջրդի անապատներէն մինչեւ ձորերն ու անդունդներն մահաստաստանս ...

Աշխարհ բռեց իր սարսափի աղաղակը լեզապատառ եւ ցաւերուն կանչերէն պղրդացին լեռները:

Երկինք միայն խլացած էր ...

Շատերն ինկան մորթոտուած զաւակներու քով.

Առատուած չկար այդ օրերուն ... քար լռութի՛ւն ...

Դադրած է ամէն ինչ. կը մնային միայն մերկ դիակներն ու պղծուած, այլանդակուած ... ու մարմիններ անճանաչ, վայրագօրէն յօշոտուած ու ըկուած ... հողերն կարմիր պատանք էին հագած ...

Ալ աշխարհ ինչո՞ւ քար քարի վրայ է կանգնած:

Բայց յիշէ ու չմոռնաս դուն, հայ անցորդ, ամէն անգամ երբ այս ամսուն ողջ մնաս:

Ցիշէ Մեծ Եղեռնը որ մէկ միլիոն հնձեց ցեղէդ, հրէշածին ցեղի մը ձեռքով:

Ու չմեռած դուն կռուէ նոյնը զաւակներուդ եւ թոռներուդ:

Ինչպէս ըրին ու բռին քեզի անոնք որ գացին ու չեկան։

Ապրիլի այս օրերուն այն տարուան .

Տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ ...

ՄԷՆ-ՍԷ

Որբ առեւանգեալ աղջկան մօր

(ԳԻՒԼԻԶԱՐԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ ՄՈՒՍԱ ՊԷԿԻ ԿՈՂՄԷ)

Դեռ երէկ չէն էր եւ ուրախ մեր տուն,
Իմ խեչ միամիտ նստած ժըգլէր տուն,
Էսօր սուգի մէջ մըր բոլոր քուլփաք,
Քու ալով հաւջէ, կը քաշէ հասրաթ,
Վախ իմ խարտիկ մէկ հատիկ Գուլօ,
Քօնցան իմ աչքեր տարտ զքի Մուսա

Տասներեք տարու տեսքդ խօրոտիկ,
Թշերդ Արտմերտու մանին խնձորիկ,
Շօրօր կաքւու պէս քելէս մանտրըտիկ.
Շէկիկ են ծամերդ դուն մեր տան ծաղիկ,
Իսկ մըկայ ո՞ւր ես, ո՞ւր ես, իմ Գուլօ,
Վա՜յ իմ արեւուն, տարաւ զքի Մուսա:

Վըր սպիտակ ճակտիդ փէլկըտար գաւզար.
Ծըզերն էր սըրմա, զրթէն էր այծաթ.
Հալաւ ու քէմէր քըզի կէր հազար,
Ապըրջան ու շարք գինդ, ընխշուն մէշզար.
Խըլեց զքի օտար, իմ պէպախտ Գուլօ,
Փըրցուց զիմ ճիկար, տարաւ զքի Մուսա:

Խարսայ Զըխուրայ ըմէն պատանի,
Սավսափար դառնայ, դըրկէ մատանի,
Ըտրանց մէկըէ չէ քըզի արժանի.
Զքի վարդենացին խարս պիտի տանի,
Բայց ա՜խ կը խելռիմ, իմ պէպախտ Գուլօ,
Լըկեր կը տանի, զքըզի Քուրտ Մուսա:

Հաւա՞ր, Աղաներ, հաւա՞ր ա՛խ Միրօ,
Արի՛ նորընծայ, ե՛լ բշտապ Աբօ՛,
Հանդէ Քուրտ եկաւ. կը տանի աւար,
Թալնէ զմեր տուն. շո՛ւտ հասէք հալար.
Հանդէ կը տանին զիմ աղջիկ Գուլօ,
Զիմ աղջիկ տանի էդ գազան Մուսա:

Զարկէ՛ք, տօ՛ ճըժեր, զէդ անիրաւ Քուրտ,
Զարկէք զէդ շըներ, ըրէք ցպդ ու բուրդ.
Առէք կեա, կոտայ, բիր, վարոց, խարդան,
Թի, փետատ, ճոկան, խանչալ, բուր հրացան,
Հասէք աղբրտանք, տանին զիմ Գուլօ:
Սանամ ծգի խուրպան զարկէք զէդ Մուսա:

Զարկինք ու զարկուանք բայց շանց բիւ շատ էր.

Աղճօն ու Միրօն վըր միջաց պառէր,
Աբօն ուր արնի մէջ կը թափլըտըկէր,
Տէրտէր չէ չիւար, հաւար կը կանչէր,
Թափան դըրկեցներ, բայց զքի Գուլօ,
Զկրցան յետ խլել ու տարաւ Մուսա:

Լսի ես զքում յետքի ճիգ վհատ,
Լսի՛ր հալպաք դու զիմ յետքի խըրատ,
Նամամ, իմ աղջիկ, խկլի չեղնիս վատ,
Զեղնի ուրանաս, թօրկես յուս հաւատք,
Զեղնի մեռկանաս ճակտիդ սուրբ մեռօն,
Լաւ է դուն մեռնիս քանց սիրես զՄուսա:

Հըմկա կասեմ ու խելառած կէրթէմ դէմ
Պալքիմ զիմ աղջիկ Քրտից ազատեմ,
Կամ պարի մեռնիմ իմ աղջկայ ուղղուն,
Անկուման շըջայ ընկայ վըր հողուն,
Կորցըրի եմ զիմ ուշք, իսկ զքի Գուլօ,
Քաշկըրտէ տանի էդ գազան Մուսա:

Տարան փայլեէ՛ր, զիմ աղջիկ տարան,
Զիմ ճրագ լնցուցին. զիմ տուն բըին վերան,
Տարան գծերուկ յէ, տարան տապնատուն,
Տալըն վըէն գըեցին «Գուլօյի ուղղուն»,
Տարան զիմ ջուխտակ աչից լոյս Գուլօն,
Մըրթին քու ջուխտակ աչից լոյս Մուսա

Վայրըմէն Գուլօ, թողիր զիս պէզար,
Կիլամ զքու սեւ բախտ. քաշեմ ախ ու զար,
Խօզի չէր ծներ. խօզի մեռներ դուն,
Քանց եղնէր զերի անիրաւ Քրտուն,
Խօզի չէր խօրատ, իմ պէպախտ Գուլօ,
Պալքիմ չէր տանի զքի շուն Մուսան:

Երկինք իմալ իչեցիր, զէտ զարծ,
Իմալ մօր ու աղջկայ սիրուն ըրիր փորձ,
Ցօրի չիջուցիր կէծակ ու քըկուրդ,
Էրել ու ցեչելէդ գազան ազգ Քուրտ,
Երկիր թէ չուզեր կուլ տալ զՄուսա,
Պարի կուլ տայիր զիմ աղջիկ Գուլօն:

(Տիկ. Արմէնուհի Գեւոնեան այս ողբը պիտի երգէ այսօր, սրահանդէսին մէջ)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Մասօ՛, — եւ Սօնիան յանկարծ դառնալով մը գտնելի ուրախութեամբ ոտքի ցատկեց — որքա՞ն փոխուեր ես, Մասօ՛ ..

Ներս Մասօ: Եթէ յանկարծ ձմեռը փոխուէր գարունի, ձիւնը անհետանայ - թանար ու դրսի տերեւաթափ ծառերը կանաչէին, այնքան պիտի չզարմանար, որքան որ զարմացաւ, երբ տեսաւ Սօնիան: Մինչ շփոթած Մասօն ձեռքը կ'երկնցնէր Սօնիային, քովինի նայեցաւ Լեւոնին, որ գլուխը կախ՝ ձեռքերը կը տրորէր: Պարզ էր, որ Լեւոն կ'ուզէր անծանօթ մնալ:

— Օրիորդ Սօնիա՛, — շփոթած Մասօն աւելի բան մը չկրցաւ ըսել:

— Զարմացա՞ր, Մասօ, չէիր սպասեր. ա՛յ, եկայ Հայաստան: Քեզ շատ բարեւներ բերած եմ. — ու Սօնիան Մասոյին թեւէն բռնած քաշուեցաւ անկիւն մը:

— Կարծեմ սկսելու ժամանակ է: Այս երեկոյ պէտք է ցրուիլ,— ըսաւ Պիծան՝ սեղանէն ելլելով.— Հը՞, ի՞նչ կ'ըսես, Լեւոն:

— Սկսինք, սկսինք,— համաձայնեցան Գէորգն ու Եկաւեանը:

Կողքէ սենեակը յաւելցուած էր զինուորներուն, ուրկէ ապշելի խօսակցութեան հետ բարձրաձայն ծիծաղի ձայներ կը լսուէին: Տիկին Աւետեանը, Սօնիան, Մասօն ու թէյէ Գալուշը անցան զինուորներու մօտ, մինչ մնացածները հաւաքուեցան սեղանի շուրջը, եւ ժողովը սկսաւ:

Ամբողջ ցերեկը մեր բարեկամները գրեթէ բանտարկուած մնացին սենեակին մէջ: Լեւոնը առվօրականէն աւելի լռակեաց էր այդ օրը, հազիւ երբեմն կը մասնակցէր վիճաբանութիւններուն:

Եկաւեանը, որ դեռ շաբաթ մը առաջ եկած էր Պարսկաստանէն, գլխաւոր զեկուցողը եղաւ: Ինչպէս յայտնի եղաւ անոր տուած տեղեկութիւններէն, Եւրոպայի մէջ, Թուրք, Հայ եւ Մակեդոնական յեղափոխական մարմինները, առաջին անգամ լինելով, միացեալ ճակատ մը կազմած՝ որոշած էին գործել ընդհանուր ապստամբական շարժում մը առաջացնել Թուրքիոյ մէջ: Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ այդ շարժման ղեկավարութիւնը իրենց վրայ վերցուցած էին Մակեդոնացիք եւ Թուրք զինուորականները, ու բնականաբար ասիական Թուրքիոյ մէջ Հայերն էին որ պիտի արձագանգէին այդ շարժման:

Բուռն վիճաբանութիւն մը ծայր առաւ: Ոմանք, շարժման սկսելու համար, նախապատրաստական աշխատանքները անբաւարար համարելով՝ կը յամառէին նախկին որոշման վրայ մնալ, այսինքն՝ նախընտրել սպասել աւելի լաւ ամիսը: Իսկ այդ տեսակէտին հակառակորդները իրաւամբ դիտել կուտային, որ եթէ իրենց շարժումը ընդհանուր ապստամբութեան օժանդակելու համար է, ապա ուրեմն պէտք է որ հրդեհը բռնկէր միաժամանակ եւ ամէն ճակատի վրայ:

Երկար վիճաբանութենէ վերջ, երբ որոշուեցաւ մայիսի տասնչինգը, որպէս ապստամբական շարժման թուական, բոլորովին անսպասելի կերպով Լեւոնը նոր առաջարկութիւն մը մէջ տեղ նետեց: Զանազան պատճառաբանութիւններ բերելով, պահանջեց որ ժամանակի մը համար Վահէն մնայ քաղաքի մէջ, իսկ ինքը Պիծայի հետ անցնի Վասպուրականի լեռնային մասերը:

Ներկաներուն մէջ միայն Վահէն էր որ կը զգար Լեւոնի հեռանալու ցանկութեան բուն պատճառը: Մեծամասնութիւնը հակառակ էր այդ կարգադրութեան: Բայց երբ Վահէն, առանց ընդդիմութեան, իր համաձայնութիւնը յայտնեց, խնդիրը վերջացած համարուեցաւ:

Կէս օրուան ճաշէն վերջ, Սօնիան եւ տիկին Աւետեանը կողք կողքի երկնցած անկողնի վրայ՝ կը հանգստանային:

Սօնիան, մէջքի վրայ պառկած, լուռ մտիկ կ'ընէր ընկերուհիի խօսքերուն, որոնք բնականաբար կը դառնային յեղափոխական դէպքերուն շուրջ:

— Հետաքրքրական մարդիկ են ... իմ վրաս շատ լաւ տպաւորութիւն ձգեց պարոն Վահէն, իսկ ալեւոր Պիծան, իսկական ժողովրդական հերոս մը ... Սօնիա՛, հետաքրքրական էր գիտնալ թէ՝ եթէ յանկարծ վանքը շրջապատուէր կառավարական զօրքերով, ի՞նչ պիտի ընեն մեր բարեկամները:

Սօնիան առանց պատասխանելու բակաւ մեղմօրէն ծիծաղիլ:

— Հը, ի՞նչ Սօնիա, կը կարծե՞ս թէ կը կռուէին:

— Կերպրուա, ի՞նչ միամիտ հարցում կուտաս, ի հարկէ կը կռուէին:

— Իսկ եթէ տասնապատիկ աւելի թիւով թշնամի լինի պաշարողը ու աշխատելու ոչ մէկ յոյս ...

— Անշուշտ կը կռուէին մինչեւ վերջին փամփուշտը. չէ՞ որ միեւնոյնն է իրենց համար: Չլսեցի՞ր թէ ինչեր պատմեց Մասօն: Սասնցիէ ամէն մէկը արդէն դատապարտուած է, շատեր մահուան վճիռ ունին, իսկ Լեւոնի գլուխը կառավարութեան կողմէ հինգ հարիւր ոսկի գնահատուած է ...

— Հինգ հարիւր ոսկի բոլոր, այդ մարդու գլխին համար ... Ի՞նչ ճնշող տպաւորութիւն գործեց վրաս այդ մարդը.

— Ո՞վ, Լեւո՞նը:

— Ի հարկէ, Լեւոնը ... ինչ որ վայրենի հով մը ունի վրան: Արդեօք ինչո՞ւ կը խուսափի մէկու մը նայելէ: Նկատեցի՞ր Սօնիա, որ մեզ հետ գրեթէ բառ մը չփոխանակեց ... վայրենին: Ու երեւակայել, որ ես արդէն կէս սիրահարուած էի անոր վրայ ... Բո՛ւհ, գիւղացին, անգամ մը իսկ գլուխը չբարձրացուց եւ դէմքիս չնայեցաւ ... Կ'երեւի, շատ չփացեր է, ես կ'ատեմ մեծամիտ մարդիկը ...

Սօնիան ընկերուհիի չարանալը տեսնելով՝ քրքջալով սկսաւ ծիծաղիլ:

— Ինչո՞ւ կը ծիծաղիս, ճի՞շդ չէ՞մ:

— Ի՞նչ բանի մէջ ճիշդ ես, սիրելի Կերպրուա, ա՞յն՝ որ Լեւոնը վայրենի մըն է որովհետեւ քեզի չնայեցա՞ւ..

— Արդէն չէի ուզեր որ ինծ նայէր, — բարկացաւ տիկին Աւետեանը, — Ի՞նչ սարսափելի դէմք ... Տեսա՞ր, Սօնիա, թէ ինչպէս դէմքը կը կծկըւէր, երեսի կարմիր պալարները կը դողային: Թեւը այնպէս ինչո՞ւ կը ցնցուէր ... Օ՜, Սօնիա, հերոսը պէտք է գեղեցիկ լինի ...

— Բայց լսեցի՞ր թէ ինչե՞ր կը պատմէին զինուորները:

— Որ ի՞նչ:

— Որ անոր մասին կը խօսէին այնպէս, ինչպէս դու կրնաս խօսիլ քու պաշտած մէկ հերոսի մասին ...

— Զինուորը վարժուած է մեծին հպատակելու, — ուզեց առարկել տիկ. Աւետեանը

— Բայց, սիրելի Կերպրուա, հպատակիլը տարբեր բան է, պաշտելը տարբեր ... Երէկ գիշեր, այն սարսափելի բուքի ժամանակ, երբ Լեւոնը փնտռելու առաջարկ եղաւ, զինուոր մը չմնաց տեղը նստած՝ իրարու հետ կը կռուէին դուրս ելլելու համար:

— Հը՞, Սօնիա, — քրքջալով պատասխանեց տիկին Աւետեանը, — չըլլի՞ թէ սիրահարած ես այդ սարսափելի մարդուն:

— Կերպրուա, — վայրկենապէս լրջանալով պատ Սօնիան, — դու գիտես, որ այդ խնդիրը վերջացած է ինծ համար:

— Իսկ եթէ վերջացած չլինէ՞ր .. եթէ Վարդանի պատմութիւնը գոյութիւն չունենա՞ր, դո՛ւ, դու կրնայի՞ր այսպիսի մէկը սիրել.

— Ինչո՞ւ չէ, Կերպրուա, հոգին է կարեւորը: Ինչ որ մինչեւ հիմա լսեցինք անոր մասին ...

— Սօնիա, խօսք չունիմ, այդ սարսափելի մարդը կրնայ իսկական հերոս մը լինել, բայց իմ բասծը ուրիշ բան է. դուն կրնա՞ս, կրնա՞ս զայն որպէս ամուսին սիրել:

— Ինչո՞ւ չէ:

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

թիւնը պիտի անհետանայ, օտարականներու իրաւական վիճակին սահմանումով եւ արհեստակցական կարգապահութեամբ :

ԷՐԻՕ — Անշուշտ · անթոյլատրելի է որ մարդիկ Ֆրանսա փոխադրուին իբրեւ արջառ : Ուրեմն, կեդրոնացումը անհրաժեշտ է : Գալով հպատակութեան ,պարագան նոյնն է :Ֆրանսա չի կրնար թոյլատրել որ առաւելութիւններ շնորհուին այնպիսի քաղաքացիներու որոնք որ եւ է յանձնառութենէ ազատ են իրեն հանդէպ : Ես կուսակից եմ ոչ միայն հպատակութիւն շնորհելու աւելի բազմաթիւ օտարականներու, այլեւ հպատակութեան ստացումը դրեթէ մեքենական դարձնելու բոլոր բարեկիրթ օտար աշխատաւորներու համար որոնք զաւակ ունեցած են մեր երկրին մէջ . Այստեղ ալ միայն առանձին նախարարութիւն մը կրնայ վարել գործը :

ԻՏԱԼԻԱ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ԸՆԾԱՅԷ ԲՈՂԵԱՋԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐ ԱՐՏԱԴՐԵՆ

— o —

Իտալական կառավարութիւնը որոշեց վարկ բանալ այն երիտասարդներուն որոնք ամուսնանալ կ'ուզեն, բայց նիւթական միջոցներ չունին : Արդէն իսկ հրատարակուած է հրամանագիր մը, որով 50 եւ 150 ոսկի (1000 3000 լիր) փոխ պիտի տրուի նորապսակներու : Եթէ երիտասարդ ամոլը զաւակ մը ունենայ առաջին տարին, 10 առ հարիւր պիտի կրճատուի փոխառութեան գումարը : Ցետոյ, ամէն անգամ որ զաւակ մը ծնի, 20, 30, 40 առ հարիւր զեղչ պիտի ըլլայ յաջորդաբար, այնպէս որ հարս - փեսայ կրնան պարտքէ ազատիլ չորրորդ զաւակով մը :Այս վարկը պիտի բացուի անոնց որ 26տարեկանէն վար են, բայց հրամանագիրը ուրիշ առաւելութիւններ ալ կը տրամադրէ բազմածին ընտանիքներու, զանոնք մասամբ կամ ամբողջովին ազատ կացուցանելով փանազան տուրքերէ . Որքան բազմանդամ ըլլայ ընտանիքը, այնքան պակաս տուրք պիտի վճարէ : Կառավարական պաշտօնեաները թոշակի յաւելում պիտի ստանան ամէն նոր զաւկի համար, պետական բնակարաններ պիտի տրամադրուին 8 — 10 հոգինոց ընտանիքներու եւն · :

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՑ ՀԱՅԵՐ եւ չորս Ֆրանսացիներ կէս միլիոն Ֆրանք շահած են Վիէնի մէջ, ազգ · պարգեւախաղի 4րդ վիճակահանութենէն :

ՓՈՒՆԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ հիթլէրականներու պետը, Նազէֆ Թիոէլ, սպաննուեցաւ վրէժառութեան մը ընթացքին :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԹԱԳԱԴՐՈՒԹԵԱՆ «փորձը պիտի կատարուի այսօր, Լոնտոնի մէջ : Թագադրութեան առթիւ ծրագրուած բոլոր արարողութիւնները պիտի փորձուին, առաւօտեան ժամը 6.30էն սկսեալ, արքայական պալատէն մինչեւ Ուէսթմինսթըրի աբբայարանը :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՍՊԱՑԱԿՈՅՏԸ 2000 մարքի գրական մրցանակ մը հաստատեց ,— « Խաղաղութիւնը' դրօշներու շուքին տակ » :

139 ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ, 447 օդանաւեր եւ 40.000 սպաներ ու նաւաստիներ կը մասնակցին Մ · Նահանգներու գարնանային ռազմափորձերուն, որ սկսան ուրբաթ օր, Խաղաղականի մէջ, 2000 մղոն տարածութեան մը վրայ : Ռազմափորձերը պիտի տեւեն երկու շաբաթ :

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՌՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Արամ Ինթափյոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 21 Ապրիլ, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ 1. Վարչական կազմի լրացում. 2. դասախօսութիւն ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ·

ՓԱՐԻԶԻ «Հրազդան» խումբի անդամական ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, 6 Avenue d'Italieի սրճարանին վերնայարկը· մէթրօ փլաս տ'իթալի·

ՓԱՐԻԶԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը 21 Ապրիլ, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple, մէթրօ Գէյմիլ· կարեւոր օրակարգ·

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ, (8 ԱՊՐԻԼ) ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle Poissonnière

7 Rue du Faubourg Poissonnière, *մէթրօ* **Montmartre**

Կը նախագահէ

Commandant BENOIST d'AZY

ԿԸ ԽՕՍԻՆ Հ. ***ՄԻՍԱՔԵԱՆ***, *HENRI BARRÉ (S.F.I.O.)*

ԵՒ Ա. ***ԽԱՆԷՅԵԱՆ***

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ — **Mlle Nelly GAUTHIER**, *թաւջութակ*, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle FRIDE**, *Ա. ջութակ*, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle JEGOU,** *ալթօ*, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **Mlle HASKIL,** *Բ. ջութակ*, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **M. J. GILLES**, *գաշնակ*, 1er Prix du Conservatoire de Paris, **M. GOETCHELUCK**, Haut-bois 1er Prix du conservatoire de Paris.

ԿԸ ՆՈՒԱԳԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՏՈՐՆԵՐ

Կ'ԵՐԳԷ ***ՏԻԿ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ***

(Գէորգ Չավուշի Մահերգը, Գիշերուայ Աղերգը, Մշոյ Գլգուլը)

Կ'արտասանեն *ԵՐ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ* *եւ Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ*

ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ

ԱՅՑ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ

Համախմբումները արգիլուած ըլլալով, Զ · Ո · Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը յարմար դատեց հրաժարիլ, այս տարի, Անծանօթ Զինուորի շիրմին աւանդական այցէն :

Հ · Մ · Ը · Մ ·ի սկաուտներէն եւ Հայ Արիներէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս պարագան, բայց չմոռնալ իրենց մասնակցութիւնը բերել, այս երեկոյ, սգահանդէսին

Զ · Ո · ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Շավիլի Արցութեան խումբին կողմէ, իր կազմութեան տասնամեակին առթիւ

18 Ապրիլ· կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Ecusson Bleu սրահին մէջ 23 rue Coteau, Chaville· rue Carnotի եւ rue Coteauի անկիւնը

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: *Մուտք՝ այրերու 5, կիներու 3 Ֆր.*

ՅԱՂ· ՄԻՋ՝— Հողեկառք առնել ՍԷՆ Լազարէն ցԹօւյիս Թիւ 1 փոն տը Սէվրէն եւ իջնել Doizu—Chaville.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ

ՍԷՆ Լուի (Մարսէյլ) Հայ Երիտասարդաց Մասիս մարզական միութեան Saint-Tronc/ի մարզադաշտին, կիրակի 25 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին· Մասիսի խումբերը պիտի մրցին ֆրանսական ուժեղ խումբերու հետ:

Օժանդակութիւնն երբ կատարել A. Achdjian, 66 Bld Grands Pins St. Loup, Marseille:

Մասնակցութիւն 3 Ֆր., փոքրիկներու 1 Ֆր :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

146 Rue Lafayette (Gare du Nord)

Թէլէֆոն **Nord 84-04** *(անփոփոխ)*

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2– 7, Կիրակի եւ տօն օրեր ժամադրութեամբ

Պատանեկան գեղեցկագոյն աղջիկը .

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Պետ. Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ իր բուժարանին,

24 Ապրիլ· շաբաթ իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Aéro Club de France*ի ընդարձակ սրահներուն մէջ*, 6 Rue Galilée. Paris (16)

Նախագահութեամբ ՉԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԸՆՏԻՐ ԲՈՒՖԷ — ՊԱՌ ԱՄԵՐԻՔԷՆ

Թոմպոլա եւ հանելի անակնկալներ եւ մրցում գեղեցկագոյն աղջկան:

Պնահատիչ մարմինոյ (Jury) կողմէ շահող տիկնոջ կամ օրիորդին իբր մրցանակ իրական մարգարիտէ մանեակ մը:

Տարեկան պարահանդէս

Կազմակերպուած Առաքածորի Հայր. Միութեան կողմէ

2 Մայիս· կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30էն մինչեւ կէս գիշեր

Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46ter rue St. Didier

մէթրօ Victor-Hugo եւ Trocadero

Ընտիր օրքեսթր, ճաշ եւ անակնկալներ:

Ձրի պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Աճուրդ չկայ:

Մուտք՝ 7.50 եւ 10 Ֆր.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Երիտասարդաց Միութեան

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

որ տեղի կ'ունենայ 8 Մայիս, շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս,

PALAIS DU CONGRÈS*ի շքեղ սրահներուն մէջ*

Parc des Expositions, Porte de Versailles·

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ Արծիւ Ակումբի կողմէ

Մայիս 2ին, Փարիզի մեծ պանդոկի մը սրահներուն մէջ:

Նկատի ունենալ այդ թուականը

Փ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ տան հասցէն նոր անունն է՝ **52 Rue Gustave Caurbet, Bagneux, Seine.**

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER AGOPIAN 27, Rue Damesme, PARIS (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՆՐԹԵԼԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԱՊՐԻԼ MARDI 20 AVRIL 1937

ԺԳ. ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3400

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՅԼ ՉՏԱԼ ՈՐ ԹՄՐԻ

Կիրակի օր, ապրիլեան սգահանդէսին առթիւ, նորէն աչքի կը զարնէր երեւոյթ մը որ կը տիրէ սկիզբէն ի վեր։ Եւ ամէն տեղ։

Բազմութիւնը՝ այնքան յորդ եւ անհամբեր, մեծ մասով կը բաղկանար միեւնոյն տարրերէն,— հոգին վառած տարեցներ, այր թէ կին, վաղուան երիտասարդներ։ Միջին դաս եւ խոնարհներ, աշխատաւորներ։ Բուն իսկ ժողովուրդը։

Չկային այն միւսները,— եթէ կ'ուզէք՝ «շնորհքով մարդիկը», ծեր թէ ժամանակէն առաջ ծերացած։

Չկար — ինչպէս չէ եղած 1925էն ի վեր — մէկ հատիկ ներկայացուցիչ՝ այն դասակարգէն որուն հայկական համբաւը կազմուած է բանկային մէջ։

Չկար ոչ իսկ մէկ ակրատէր, երկու Մխիթարեաններու կողքին։

Արդեօք անո՞ր համար որ էջմիածինը արգիլած է մասնակցիլ այսպիսի տօնակատարութեանց։

Բայց նոյն էջմիածինը չէ՞ր որ կոնդակ մը հրատարակեց, 1911ին, սահմանելով թէ հասա՛ծ է ժամը Հայոց ազգին փրկութեան։ Եւ իր ներկայացուցիչները չէ՞ին որ օրհնեցին կամաւորներու սուրը։

Ուրեմն մեղք չէ ի հարկին կրակը նետել ու նետուիլ, խաչով ու խաչվառով։ Սակայն յանցանք է՝ տարին գոնէ մէկ անգամ յիշել անոնք որ կրակին ինկան, աշխարհատարած փոթորիկի մը ընթացքին։

Չկա՞ր, տակաւին, այն միւս հատուածը «ուսումնական», գրիչ - բրիչ դասուն, նախապատերազմեան թէ յետպատերազմեան, որ ահա տարիներէ ի վեր իր ցամքած հոգին կը զովացնէ տեսութիւններ պարզելով կամ «Հայաստանասիրութեան» մարզանքներ ուսուցանելով։

Ինչպէս ալ ուզէինք մեկնել երեւոյթը, եզրակացութիւնը մէկ է,— նոյնիսկ մեռելները չկրցան ներդաշնակութեան շող մը կաթեցնել հոգիներու մէջ, հիմնական հարցերու մասին։

Անցիրը այն չէ թէ այս կամ այն տարրերը բացակայեր են տօնակատարութենէն, պատահաբար կամ դիտակցաբար։ Ոչ ալ այն՝ թէ ամբողջ դասակարգեր, խմբակցութիւններ, հոսանքնե՞ր կան որ սկիզբէն ի վեր դիրք բռնած են նոյն իսկ այս տարեդարձին առթիւ։

Անցիրը շատ աւելի լուրջ է,— Աշխարհասասա՞ն կը կոչէինք ապրիլեան արհաւիրքը, հայաջինջ տարափները,— եւ սակայն, անհամար բազմութեան մը համար, քանի՞ տարի կրցաւ տեւել, իր ուժը պահել այդ սասանումը։

Բանաստեղծութիւն չէ որ կը փորձենք։

Որ եւ է վէրք, ամենախորն ալ, կը սպիանայ ժամանակի ընթացքին։ Տպաւորութիւնները կ'աղօտանան, մանաւանդ երբ կը նետուիս աշխարհէ աշխարհ։

Եւ, ի վերջոյ, լալկան կերպարանքը, ջարդուած ըլլալու տըխուր յիշատակը չէ որ պիտի բարձրացնէ ժողովուրդներու հոգին։

Բայց, այս բոլորը չեն կրնար ժխտել վրդովիչ իրականութիւնը,— եթէ քսան - քսանըերկու տարին բաւական են թառամած յիշատակի մը վերածելու աւելի քան մէկ միլիոնի ողջակէզը, զայն դարձնելու սուգի տօնը միայն որոշ բազմութեան մը, ուրեմն չմեղադրենք որ ուրիշները շատո՜նց մոռցեր են մեզ ...

Տեսէք այս տարուան պատմութիւնը,— մեր գաղութին մէջ, ուր որ աւ մը որբեր կրցեր են պահել իրենց Միութեան կողերը, Ապրիլ Տասնըմէկի տարեդարձ ունեցանք։

Այսպէս, զայն տօնեցին Լիոն, Վալանս եւ Փարիզ։ Մարսէյլն ալ սարքած է յառաջիկայ շաբաթ օրուան համար։ Իսկ միւս քաղաքնե՞րը։

Ուրեմն, եթէ Ձօմը ասպարէզէն քաշուի, մէկ միլիոնի յիշատակն ալ պիտի դառնայ «լքեալ գոյք», լաւագոյն պարագային՝ փակուելու համար հոգեհանգիստով մը որ տարբերութիւն չի կըրնար ունենալ ո եւ է ազնուաշուք փերեզակի տարեկան հոգեհանգիստէն։

Ահա այս թմրութիւնն է որ մեր աչքին կը դառնայ ոչ միայն ծրէտական յանցանք, այլ եւ թունաւոր կաղ։

Եւ այստեղ է որ երիտասարդութիւնը ինք, առանց դաւանանքի խտրութեան, պէտք է ծառանայ, պէտք է ծառայի, իբրեւ սթափեցնող ազդակ։

Թող իրենց բազմոցին անկիւնը կծկուին անոնք որ այլեւս պատմութեան յանձնած են իրենց թախիծն ու հաւատքը։

Թող շարունակեն պատերուն տակէն քալել անոնք որ աշխարհը կը դիտեն իրենց տունին կամ խանութին պատուհանէն։

Բայց այն միւս բազմութիւնը,— այն որ ապրիլեան սարսափները կը նկատէ ոչ թէ իբրեւ վախճան, այլ իբրեւ ամէնէն զարհուրելի ալեկոծութիւնը ազատագրութեան ճամբուն վրայ, այդ բազմութիւնը պիտի չհանդուրժէ որ եւ է թմրութեան։

Հասարակ Մեռելոց մը չէ ապրիլեան տարեդարձը, այլ ազդարար բոց մը, որուն արծարծումը ամէն բանէ առաջ մեր տարագիր հոգիները պիտի լուսաւորէ, միեւնոյն ատեն լուսաւորելով մեր ճամբան։

Ուղենիշ մըն է Ապրիլ Տասնըմէկը,— եւ վա՜յ մեզ, եթէ մենք անոր հետքերը կորսնցնենք այս ափերուն վրայ, մէկ տարիէն միւսը։

Այն բոլոր ազդակներուն մէջ որ կը ծառայեն վառ պահելու ազգային գիտակցութիւնը, ամրապնդելու կապը՝ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ, արմատին եւ ճիւղերուն միջեւ, Ապրիլ Տասնըմէկը պիտի մնայ ամէնէն կենդանի աղբիւրը ներշնչման։

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ԽՆԴԻՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

«Սանճաքը սուրիական է եւ արաբական»

Դամասկոսէն կը հեռագրեն ապրիլ 18 թուականով —

Խորհրդարանը երէկ առտու գումարուելով լսեց վարչապետին մէկ յայտարարութիւնը։ Կառավարութեան ներքին քաղաքականութիւնը պարզելէ վերջ, վարչապետը յիշեց Ալէքսանտրէթի խնդիրը եւ շեշտեց սուրիական պատուիրակութեան ջանքերուն յաջողութիւնը։ Ըսաւ թէ ինք համաձայն չէ Սանճաքի մասին մշակուած տեղեկագրին եզրակացութեան (կ'ակնարկէ Ազգաժողովին որոշման) եւ զայն անընդունելի կը գտնէ Սուրիոյ համար. աւելցուց թէ կառավարութիւնը հաստատապէս կապուած կը մնայ Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեան, ինչպէս եւ Թուրքիոյ հետ բարեկամական յարաբերութիւններ վարելու քաղաքականութեան։

Խօսելով ֆրանքօ-սուրիական յարաբերութեանց մասին, վարչապետը յայտարարեց.

— «Մենք լաւագոյն տրամադրութիւնները տեսանք Ֆրանսայի պետական մարդոց քով։ Կրնանք վստահիլ անոնց աջակցութեան եւ արդարաց գործակցութեան, մեր անկախութեան ճամբուն վրայ։ Մեր պատուիրակութիւնը առիթ ունեցաւ անոնց հետ քննելու զինուորական եւ արտաքին խնդիրները»։

Այս խօսքերը ընդունուեցան ջերմ ծափերով։ Քանի մը երեսփոխաններ ուժգին բառերով բողոքեցին Թուրքիոյ ընթացքին դէմ, շեշտելով Ֆրանսայի բարեկամութիւնը եւ շնորհակալութիւն յայտնելով Ֆրանսայի բռնած դիրքին համար։ Ալէքսանտրէթի երեսփոխան Սաարզ Մարուֆ խօսելով յանուն Սանճաքի իր պաշտօնակիցներուն, որոնք բոլորն ալ ներկայ էին նիստին, յայտարարեց թէ Սանճաքը սուրիական է եւ արաբական եւ այդպէս ալ կ'ուզէ մնալ։ Ցեւայ շնորհակալութիւն յայտնեց հոգատար պետութեան։

Արտաքին նախարար Սաատուլլահ Ճապրի պատասխանելով երեսփոխաններուն, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ բարեկամական յարաբերութիւններ պահել դրացի երկիրներու հետ եւ վստահութիւն յայտնեց թէ վէճերը պիտի կրնան լուծուիլ Ֆրանսայի աջակցութեամբ։

Ունկնդիրներու ամփոփին մէջ կը գտնուէին մարզպանին պատուիրակը եւ Հիճազի արտաքին նախարարը։ Վստահութեան խնդիր չդրուեցաւ։

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐ

Կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի մէջ

Լեհաստանի արտաքին նախարարը Պուքրէշ պիտի երթայ չորեքշաբթի օր։ Այս առթիւ պիտի ճշդուին Լեհաստանի նախագահին եւ մարաջախտին Պուքրէշ այցելութեան, ինչպէս եւ Կարոլ թագաւորին Վարշաւայի ճամբորդութեան մանրամասնութիւնները։

Արտաքին նախարարը յառաջիկայ մայիսին ալ Հռոմ պիտի երթայ։

Մօտերս Հռոմ կը սպասուի Ֆօն - Կէօրինկ, Գերմանիոյ օդանաւային նախարարը։ Կ'ըսուի թէ այս ճամբորդութիւնը անհատական հանգամանք ունի, բայց զօրավարը ժամանակ մը վերջը նորէն Իտալիա պիտի երթայ, այս անգամ կէս պաշտօնական հանգամանքով։

Այս ամսուան վերջը Թիրանա պիտի երթայ կոմս Չիանօ, Իտալիոյ արտաքին նախարարը, որ այս առթիւ պիտի կարգադրէ Զօկու թագաւորին Հռոմ այցելութեան մանրամասնութիւնները։ Նախարարին վերադարձէն վերջ, Հռոմ պիտի այցելէ Ստոյատինովիչ, Եուկոսլավիոյ վարչապետը։ Այս այցելութիւնը պիտի ունենայ թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական հանգամանք։

Հունգարիոյ պատերազմական նախարարը Պերլին կը սպասուի այս շաբթուան վերջը, հրաւիրուած ըլլալով Գերմանիոյ պատերազմական նախարարին կողմէ։

Աւստրիոյ ներքին նախարարը, որ Գերմանիա կը գտնուի, երէկ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Հիթլէրի կողմէ։

Իտալացի նախարար մը ուսումնասիրական պտոյտ պիտի կատարէ Գերմանիոյ մէջ, ապրիլ 24էն մայիս 3, հրաւիրուած ըլլալով գերման երիտասարդութեան առաջնորդին կողմէ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵՐՁԵՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ուշագրաւ թանաւէճ մը մամուլին մէջ

Այս օրերս նորէն կը խօսուի Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան մերձեցման մասին, մասնաւորապէս անգլիական եւ ֆրանսական մամուլին մէջ։ Գերմանական թերթերը հերքելով այս լուրերը, գիտել կու տան թէ Մոսկուան է որ կը տարածէ զանոնք, արժէք տալու համար ֆրանքօ-խորհրդային զինակցութեան, «որ հետզհետէ աչքէ կ'իյնայ Ֆրանսայի մէջ»։ Կարգ մը օտար թերթեր գրած էին թէ ռուսագերման գործակցութիւնը աւանդական եղած է Պիզմարքէն ի վեր, որ 1887ին դաշնագիր մը ստորագրեց Ռուսաստանի հետ, փոխադարձ ապահովութեան համար։ Այս դաշնագիրը զինակցութեան դաշինք մը չէր, այլ հաւասարակշռութեան պայմանագիր մը։ Պիզմարք այլեւս չէր ուզեր պատերազմիլ Ռուսաստանի դէմ Աւստրիոյ հետ, կամ Աւստրիոյ դէմ՝ Ռուսաստանի հետ։ Նոյնպէս, 1922ին Ռափալլոյի մէջ կնքուած դաշնագիրը՝ Խ. Միութեան հետ, ինչպէս եւ 1926ի դաշնագիրը ֆրանքօ-խորհրդային դաշինքին պէս փոխադարձ օգնութեան դաշնագիրներ չեն, այլ չէզոքութեան դաշինքներ։

Պերլինի մամուլը բացատրելով այս կէտերը, դիտել կու տայ թէ հիթլէրական իշխանութեան հաստատումէն ի վեր Գերմանիա ճշդած է իր դիրքը համայնավարութեան հանդէպ։ Այդ դիրքը անփոփոխ կը մնայ եւ որ եւ է վերաքննութեան պիտի չենթարկուի։ Գերմանիոյ մէջ երբեք հաւատք չեն ընծայեր այն զրոյցներուն թէ Սթալին պատրաստ է լքելու Գ. Միջազգայինը։ Հիթլէրական օրկանը կ'ըսէ թէ «խորհրդային դրութիւնը պետութիւն մը չէ որուն հանդէպ կարելի ըլլայ կիրարկել միջազգային ընթացիկ միջոցները»։ Ան ակն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սալ Փուասոնիէր անբաւական կուգար, կիրակի գիշեր, Ապրիլ Տասնըմէկի տօնակատարութեան առթիւ։ Մեծ սրահը յարակից սրահներով եւ վարի սրահը ամբողջովին լեցուած, դրան առջեւ ալ բազմութիւն մը խռնուած էր, համագումար՝ մօտ հազար հոգի։ Ոստիկանութիւնը արգիլեց 200 հոգիի մուտքը, դիտել տալով թէ սրահը չի կրնար տանիլ այսքան ծանրութիւն։

Յայտագիրը գործադրուեցաւ ամբողջութեամբ եւ կանոնաւորութեամբ։ Կը նախագահէր հրամանատար Պըլնուա տ'Ազի։ Խօսեցան պ. Անրի Պառէ (ընկերվարական), Շ. Միսաքեան եւ Արշ. Խանճեանեան։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՆՈՐ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Հայ տարագիրներու զինուորագրութեան մասին

Հայ տարագիրներու զինուորագրութեան, ինչպէս եւ հայ բանուորներու իրաւական կացութեան մասին յստակութիւններ ստանալու համար, դիմումներ կատարած էր Վիէնի երեսփոխան Պ. Lucien Hussel, պատերազմական եւ արտաքին գործերու նախարարութեանց։ Պատասխանները մեր տրամադրութեան տակ ըլլալով, պիտի հրատարակենք յաջորդով։

*** Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը մեզի կը հաղորդէ իր ստացած պատասխանը՝ պատերազմական նախարարութենէն։ (Դիմած էր նաեւ արտաքին նախարարութեան, որուն պատասխանը հրատարակեցինք ժամանակին)։ Պատերազ. նախարարին դիւանապետը պատասխանելով յանուն անոր, կը հաստատէ 1928 մարտ 31ի օրէնքին տրամադրութիւնները՝ այն տարագիր երիտասարդներուն համար որոնք չեն կրնար ապացուցանել իրենց հպատակութիւնը։ Մնացեալ մանրամասնութիւններն ալ կը հաստատեն մինչեւ հիմա հրատարակուած տեղեկութիւնները, (ինչպէս Պ. Լիւսիէն Հիւսէլի տրուած պատասխանին մէջ)։ Գալով հպատակութեան հարցին, նամակը հետեւեալ բացորոշ յայտարարութիւնը կ'ընէ (իր կէտ)։

— «Իրենց գործօն պարտաւորութեանց կատարումը ֆրանսական քաղաքացիի հանգամանք չենթադրեր շահակիցներուն համար. սակայն Պ. դատական նախարարը հրահանգներ տուած է պետական իշխանութեանց որպէսզի փութացնեն իրենց զինուորական պարտաւորութիւնները կատարած երիտասարդներու դիմումներուն քննութիւնը։ Նախարարը ինք անձամբ պիտի հսկէ որ իրենց գործօն ծառայութիւնը կատարած երիտասարդներու մասին որոշումը տրուի, կարելի եղածին չափ, իրենց արձակման պահուն»։

Պատասխանելով ուրիշ հարցումի մը, պատերազմական նախարարութեան դիւանապետը կ'ըսէ թէ անոնք որ որ եւ է հպատակութիւն չունին եւ ծնած են 1904էն վերջ, ենթակայ չեն խաղաղութեան ատեն նախատեսուած զինուորագրութեան տրամադրութեանց։ Միայն զօրաշարժի ատեն պէտք է արձանագրուին իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեանց մէջ։

500,000 ֆր. շահեցան խումբ մը

Հայեր եւ Ֆրանսացիներ

ՎԻԷՆ, 17 ապրիլ (Յառաջ) — «Ազգ. պարգեւախաղի վերջին վիճակահանութենէն Վիէնի մէջ վեց Հայեր եւ երեք Ֆրանսացիներ ամբողջական տոմսակ մը առած ըլլալով, շահեցան 500,000 ֆրանք, ինչպէս հաղորդած էր «Յառաջ»։ Մեր բախտաւոր հայրենակիցներն են.— Սարգիս Դանիէլեան, Գասպար Նորատեան, Խաչիկ Պետրոսեան, Յակոբ եւ Աղամ Ճիլլեան, հայր եւ որդի, եւ անթեացի տիկին մը։ Այս գումարէն իւրաքանչիւրին բաժինն է 50,000 ֆրանք։ Իսկ ամէնէն բախտաւոր, Յակոբ Ճիլլեան որ երկու բաժին ունի, պիտի ստանայ 100,000 ֆրանք, որով իր որդիին հետ միասին կը ստանան 150,000 ֆրանք։ Բոլորն ալ գործարանային բանուորներ են, բացի Խաչիկ Պետրոսեանէ, որ սափրիչ է։

Տոմսակը գնուած դրամատան տնօրէնը նոյն իրիկունը անմիջապէս իրենց ներկայանալով, հաւաստեց թէ քանի մը օրէն պիտի ստանան իրենց դրամները

Այս առթիւ աւելցնեմ որ մեր գաղութին մէջ տեսակ մը փոփոխութիւն առաջ եկած է։ Շատերը տունէ տուն կը պտտին, դրամ կը հաւաքեն եւ տոմսակ կը գնեն

Թատրոններու եւ սինեմաներու գործադուլը

Կիրակի օր փակուեցան Փարիզի թատրոններուն 25 առ հարիւրը, իբրեւ հետեւանք անակնկալ գործադուլի մը։ Թէեւ հրաման տրուած էր փակելու քաղաքին 500 թատրոններն ու սինէմաները, ինչպէս եւ երգեցիկ սրճարանները եւ ուրիշ զբօսարաններ, բայց պաշտօնեաներու մեծ մասը անտեսեց այս հրամանը։ Նոյնիսկ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը համաձայն չէր գործադուլին։ Կարգ մը հաստատութիւններ հարկադրուեցան ջնջել ցերեկոյթները, բայց վերաբացուեցան գիշերը։ Շան զ'Էլիզէի շրջանին թատրոններու մէկ երրորդը եւ Մեծ Պուլվարներու թատրոններուն եւ սինէմաներուն գրեթէ կէսը փակուեցան։ Գործադուլը գրեթէ չազդեց պետական թատրոններուն վրայ։

Գործադուլը, որ ապօրէն կը համարուի, որոշուեցաւ կիրակի առտու, իբրեւ հետեւանք իրաւարարական վճիռի մը որ մինչեւ 10 առ հարիւր կը կրճատէր կարգ մը թատրոններու պաշտօնեաներուն աշխատավարձքը։ Ատենէ մը ի վեր վէճեր ծագած են այս մասին, թատրոնի տէրերուն եւ պաշտօնեաներուն միջեւ։ Գործադուլի որոշումը տրուեցաւ աճապարանքով սարքուած ժողովի մը մէջ, մասնակցութեամբ 1500 անդամներու։ Որոշումը այնքան անտեղի կը համարուէր որ, կառավարութիւնը մերժեց ընդունիլ բանուորներու պատուիրակութիւն մը։ Ոստիկանութիւնը կը հսկէր փակուած թատրոններուն եւ սինէմաներուն առջեւ, բայց որ եւ է անկարգութիւն չպատահեցաւ։

ՄԱՏՐԻՏԻ ռմբակոծութիւնը կը շարունակուի նոր ուժգնութեամբ։ Ձախակողմեան թերթերը կը գրեն թէ Զօր. Ֆրանքօ յուսահատած ըլլալով քաղաքը գրաւելու փորձէն, կ'ուզէ կործանել զայն։— Ապստամբները սաստկացուցած են իրենց յարձակումը նաեւ Պիլպաոյի դէմ, որ կը դիմադրէ քաջաբար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Ս. Փրկիչ եկեղեցին քանդուեցաւ վերջնապէս։ Անոր տեղ սկսած են շինել վիթխարի պատուանդան մը, որուն վրայ պիտի կանգնի Լէնինի արձանը։ Ամբողջութիւնը պիտի ունենայ 100 մեթր բարձրութիւն եւ մաս պիտի կազմէ Խորհուրդներու պալատին, որ դեռ ծրագիր է եւ պիտի ըլլայ աշխարհի ամէնէն մեծ յիշատակարանը։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ԲՌՆԱՊԵՏԱԿԱՆ ՌԱՄԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային կեանքին ուշադրութեամբ հետեւողը նկատած կը լինի, անշուշտ, որ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութիւնը նախապատրաստական աշխատանքներ է կատարում «Ստալինեան Սահմանադրութեան» գործադրութեան համար: Այդ աշխատանքները երկու կարգի են. նախ՝ կուսակցական մեքենան յարմարեցնել նոր պայմաններին, երկրորդ՝ հրապարակը մաքրել այնպիսի տարրերից, որոնք կարող են նոր սահմանադրութեան «ռամկավար» տրամադրութիւնները օգտագործել՝ ընդդէմ Կոմկուսի ներկայ ղեկավարութեան:

Կուսակցական մեքենայի կարգաւորման տեսակէտից կարեւոր նշանակութիւն ունի Համ. Կոմկուսի Կենտկոմի լիագումար նիստի փետր. 27ին ընդունած բանաձեւը, որ մեր արտասահմանի մամուլում գրեթէ ուշադրութեան չարժանացաւ: Այս բանաձեւը խորհրդային իշխանութեան յետագայ զարգացման համար առաջնակարգ նշանակութիւն ներկայացնող փաստաթուղթ է: Ինչ է ասուած նրա մէջ:

Համ. Կոմկուսի Կենտկոմի բանաձեւը նշելով, նախ, «Ստալինեան Սահմանադրութեան» ռամկավարական բնոյթը եւ այն հանգամանքը, որ այդ սահմանադրութեամբ խորհրդային կեանքը կտրուկ շրջադարձ է անելու, պահանջ է դնում, որ «կուսակցութիւնը ինքն էլ հետեւողականօրէն» կիրառէ ռամկավարական գործը, որ իր «ներկուսակցական կեանքում մինչեւ վերջ գործադրէ ռամկավարական կենտրոնացումը, ինչպէս այդ պահանջում է կուսակցութեան կանոնագիրը», որ «կուսակցութեան բոլոր մարմինները լինին ընտրուած»: Այն ինչ, ըստ բանաձեւի հեղինակների, մինչեւ այժմ ճիշդ հակառակն է եղել: Բանաձեւը ասում է, թէ ընտրական սկզբունքը կուսակցութեան մի շարք կազմակերպութիւններում խախտուած է եւ սովորական է դարձած նշանակումի դրութիւնը: Մանաւանդ կուսակցական մարմինների քարտուղարները, որոնք իրական վարիչներ են, նշանակւում են բարձրագոյն մարմիններից՝ մնալով նեթակայ միայն նշանակող իշխանութեան: Եւ բանաձեւը յիշում է գունազեղ դէպքեր, երբ կուսակցական ղեկավար մարմինների մէջ ընտրական սկզբունքը վերացուած է եւ պատասխանատու վարիչները նշանակւում են վերին իշխանութեան կողմից: Փակագծի մէջ ասենք, որ այս տեսակէտից առանձնապէս աղաղակող վիճակ է ներկայացնում Հայաստանի Կոմկուսը, ուր ղեկավարութիւնը, շատ քիչ բացառութեամբ, փաստօրէն նշանակւել է Թիֆլիսից, Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի կողմից:

Այս վիճակի առաջն առնելու նպատակով բանաձեւր հրահանգում է.

1. «Վերջ տալ կոմիտէների անդամները նշանակելու դրութեան եւ վերականգնել, ինչպէս թելադրում է կուսակցութեան կանոնագիրը, կուսակցական կազմակերպութիւնների ղեկավար մարմինների ընտրելիութիւնը:

2. «Արգիլել կուսակցական կազմակերպութիւնների ընտրութեան ժամանակ ցուցակով քուէարկելը: Քուէարկութիւն կատարել առանձին թեկնածուների՝ ապահովելով բոլոր անդամների համար քննադատութեան եւ թեկնածուներ մերժելու բացարձակ ազատութիւնը.

3. «Կուսակցական մարմինների ընտրութեան համար հաստատել գաղտնի քուէարկութեան դրութիւնը:

4. «Բոլոր կուսակցական կազմակերպութիւնների մէջ, կուսակցական ամենատարրական մարմիններից սկսած մինչեւ երկրային, մարզային եւ ազգային համայնավար կազմակերպութիւնների Կենտր. Կոմիտէները, կատարել մարմինների նոր ընտրութիւն՝ վերջացնելով այդ ընտրութիւնները մայիս 20էց առաջ:

«Պարտաւորեցնել բոլոր կուսակցական կազմակերպութիւններին ընտրական ժամկէտների վերաբերմամբ անշեղօրէն գործադրել կուսակց. կանոնագրի տրամադրութիւնները՝ վարի կազմակերպութիւնների մէջ տարեկան մէկ անգամ, շրջանային եւ քաղաքային կազմակերպութիւնների մէջ՝ նոյնպէս տարեկան մէկ անգամ, մարզային, երկրային եւ ազգային-հանրապետական՝ մէկ ու կէս տարին մէկ անգամ»:

Բանաձեւի վերջին երկու կէտում խօսւում է տեղի ունեցող մի շարք թերութիւնների վերացման մասին:

Այս բանաձեւից յետոյ, Կոմկուսի բարձունքներից աղաղակող տրուեց ինքնաքննադատութեան, եւ ահա մի ամիս է «խորհրդային հասարակութիւնն» ու մամուլը դրաղուած են անցեալ կեանքի սեւ արարքների մերկացումներով եւ քննադատութեամբ: Ի՛նչ զարհուրելի մերկացումներ ասես չեն կատարւում, որոնց առջեւ մանկական թոթովանքներ են արտասահմանի «հակայեղափոխականների» ու «Դաշնակների» կատարած մերկացումներն ու քննադատութիւնները:

Ինքնաքննադատութեան եւ մաքրագործման ժամանակ պարզուեց, որ Համայնավար կուսակցութեան եւ պետական ու տնտեսական մեքենայի մէջ բոյն են դրել բազմաթիւ «վնասարարներ» ու «հակայեղափոխական տրոցկիստներ», որոնք փայլ են դնում խորհրդային մեքենայի անիւների մէջ: Պարզուեց նաեւ, որ Կոմկուսի շարքերը վերից վար վարակուած են վտանգաւոր տրամադրութիւններով, որ երիտասարդութեան մէջ շատ աճել է դժգոհութիւնը կուսդեկավարութեան ընթացիկ քաղաքականութիւնից, որ վերջապէս, հին բոլշեւիկները հակառակ են, նոյն իսկ պայքարում են օրուայ ղեկավարութեան, մասնաւորապէս Ստալինի ու նրա հրնարած նոր սահմանադրութեան ու տնտեսական քաղաքականութեան դէմ:

Այս պայմաններում խիստ վտանգաւոր էր անմիջապէս գործադրութեան դնել նոր սահմանադրութիւնը, որ գաղտնի ընտրութեան եւ մի քանի ուրիշ տրամադրութիւնների շնորհիւ կարող էր օգտագործւել ընդդիմադիրների կողմից ընդդէմ ղեկավարութեան: Ստալինը հասկցաւ սպառնացող վտանգը ու իրեն յատուկ կոպտութեամբ սկսեց «նախապատրաստական» ընտրութիւնները եւ, առաջին հերթին ասպարէզը մաքրել վտանգաւոր տարրերից: Այն անհաշիւ ձերբակալութիւնները, որոնց լուրերը ամէն օր հասնում են արտասահման, այն դատական զաւեշտները, աքսորներն ու դնդակահարութիւնները, որոնք օրէ օր յաճախանում են Խորհ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ, ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ նախընտրական պայքար, ի հարկէ, բոլշեւիկեան ձեւերով: Ստալինի տասացի օրէն, բայց աւելի վճռականութեամբ ու կոշտութեամբ կրկնում է Հիթլէրի ընտրական ձեւերը: Եւ տարակոյս չկայ, որ արդիւնքն էլ նոյնը կը լինի եւ, թերեւս, աւելի անկեղծ. խորհրդային «Հարիւր տոկոսով» քուէ կը տան իրենց «հարազատ հօրը»:

Նախընտրական պայքարի ստալինեան ձեւի ամէնէն աղաղակող նմոյշ կարելի է համարել Զեկայի վարիչ Եագոտայի ձերբակալութիւնը հարբեցողութեան, գեղծումների եւ գողութեան ամբաստանութեամբ: Կարծես, Կրեմլում նոր են իմանում, որ Եագոտան հարբեցող է, գեղծարար ու գող: Տասնըհինգ տարի է Խորհ. սատանում քարերն անգամ աղաղակում են Զեկայի վարիչների գործած գեղծումների եւ ապօրինութիւնների մասին: Եւ Եագոտան ամէնից գաժանն էր նրանցից, ամէնից անբարոյականը, ամէնից վատը: Եւ Ստալինին, ի հարկէ, շատ լաւ յայտնի էր, թէ ինչ բարի պտուղ է իր կայսրութեան ոստիկանապետը, բայց ոչ միայն հանդուրժում էր նրան, այլ եւ կուրծքը զարդարում խորհրդային պատուանշաններով: Դեռ վերջերս էր որ Ստալինը Եագոտային շնորհել էր «յեղափոխութեան պատուաւոր չուանը» տիտղոսը, եւ այդ «պատուաւոր չուանը» այժմ բանտ է նետուած: Միայն անյոյս միամիտները կարող են հաւատալ, թէ Եագոտան շնորհապուրկ է եղած քրէական յանցանքների համար: Զեկայի պետն էլ զոհ է նոյն պատճառների, ինչի համար նահատակուեցան Զինովիեւ, Կամենեւ, Պեատակով, ինչի համար բանտն են այսօր Բուխարին, Ռիկովը, կամ կուսակցութիւնից վտարուած են Ռիկովն ու Բուխարին, եւ հարիւրաւոր ուրիշ անուանի եւ դանազան բոլշեւիկներ, խորհրդային կարգի ստեղծիչները, Լէնինի հաւատարիմ աշակերտները, պանծալի մարտիկներն «Հին գւարդիայի»:

«Հին գւարդիայից» Կրեմլում այսօր գրեթէ ոչ ոք չի մնացել: Հները, իրար կերան: Մնացել է միայն Ստալինը՝ իր գահին պաշտպանող դարձնելով Լէնինի զինակիցներին եւ աշակերտների գլխակները: Ոչինչ չի մնացել եւ Լէնինի գաղափարներից: Նոր կարգերն ու նոր սահմանադրութիւնը, իրենց աղքատ բովանդակութեամբ ու նեղ ծաւալով, ամբողջապէս Ստալինի ստեղծագործութիւններն են: Եւ որովհետեւ այդ ստեղծագործութիւնը գաղափարական զէնքերով կարելի չէ պաշտպանել, Ստալինը ապաւինում է բռնութեան բանտերով ու գնդակներով նախընտրական պայքար է կազմակերպում:

«Բռնապետական ռամկավարութիւնը»՝ այսպէս կարելի է բնորոշել այն՝ ինչ որ տեղի է ունենում այսօր խորհրդային աշխարհում:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵԼՃԻԱՅԷՆ

ՌԷՔՍԵՐՈՒ

ՁԱԽՁԱԽԻՉ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս «Յառաջ» օրը օրին ծանուցած էր, Ապրիլ 11ին Գրիւքէլի մէջ տեղի ունեցաւ մասնակի ընտրութիւն մը, որուն արդիւնքը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Գելճիքայի մեծամասնութեան, եւ խրախուսեց Եւրոպայի ժողովրդավարական կարգերու կուսակիցները:

Անկէ առաջ, մասնաւոր թղթակցութեամբ (տես «Յառաջ» թիւ 3375) պարզած էի այն պարագաները, որոնց հետեւանքով պէտք կառավարութիւնը տախպուեցաւ մասնակի ընտրութեան ձեռնարկել Գրիւքէլի նահանգին մէջ, լրացնելու համար կամովին հրաժարած ռէքս երեսփոխանի մը պակասը:

Այդ առթիւ, Ռէքսի երիտասարդ վարիչը՝ Լէօն Տէկրէլ թեկնածու ներկայացաւ, յուսալով թէ իր կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն պիտի շահէր Գրիւքէլի մէջ, որ առիթ ունել ի վեր անդուլ ու անդադար պայքար կը մղէր, եւ տապալելով կառավարութիւնը, պիտի յաջողէր ձեռք անցընել իշխանութիւնը:

Կառավարութեան կուսակից խմբակցութիւնները,— կաթոլիկները, ազատականները եւ ընկերվարականները,— մէջն ըլլալով նաեւ համայնավարները, նախատեսելով այն վտանգը, որ կը սպառնար սահմանադրական վարչաձեւին, Տէկրէլի դէմ իբրեւ միակ թեկնածու ներկայացուցին վարչապետ Պ. Վան Զէլանտ: Այս վերջինը ըլլալով անկուսակցական կաթոլիկ մը, թէեւ չէր մասնակցած 1935ի ընդհ. ընտրութեանց, սակայն իբրեւ կարող վարչապետ ու ձեռնհաս ելեւմտագէտ՝ թագաւորին կողմէ վարչապետ նշանակուած էր, կազմելու համար խառն դահլիճ մը, համաձայն վերջին ընտրութեանց արդիւնքին:

Ռէքսիսթ իրենց առաջնորդին ընտրութիւնը յաջողցնելու համար ամիսէ մը ի վեր կատաղի պայքար կը մղէին Գրիւքէլի դանազան թաղերու եւ արուարձաններու մէջ, կազմակերպելով հսկայ միթինկներ, պարսաւելով ու ձաղկելով վարչապետն ու նախարարները, եւ տալով ու անիրականալի խոստումներ շռայլելով բոլոր դժգոհ տարրերուն:

Խաչոր վերտառութիւններով եւ մեծադիւնից յայտարարութիւններով ծանուցումներ, ծաղրանկարներ, թռուցիկներ եւ օրը օրին հրատարակուած թերթեր Ռէքսերու կողմէ շարաթներով ձրիաբար բաշխուեցան Գրիւքէլի բնակչութեան, ողողելով փողոցները, պարսպները, հասարակաց վայրերն ու շէնքերը, խանութները եւ մինչեւ իսկ անհատական բնակարանները:

Սակայն հակառակ փոթորկալից այս աննախընթաց միջոցներուն եւ հսկայական ծախսերուն, Ռէքսերը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին վերջին ընտրութեանց մէջ:

Այսպէս, Վան Զէլանտ շահեցաւ 275 840 քուէ, իսկ Լէօն Տէկրէլ՝ 69.242 քուէ, այսինքն՝ 19 առ հարիւր: Նախորդ ընդհ. ընտրութեանց հետ բաղդատելով, վարչապետին ի նպաստ քուէ տուող կուսակցութիւնները միասին կը ներկայացնէին 250.000 ձայն, իսկ Ռէքսերը, որոնց թիւին վրայ եթէ աւելցնենք նաեւ Փլամանդ ազգայնականներուն ձայները կը ստանանք 75.000 քուէ, որով ներկայ ընտրութեան մէջ Ռէքսերը ծանր պարտութիւն մը կրեցին ինչ որ նշանակալից է, նկատի առնելով Տէկրէլի մեծադղորդ յայտարարութիւններն մօտալուտ յաղթանակի մասին: Սակայն պէտք է խոստովանիլ թէ ընտրութենէն երկու օր առաջ Մալինի արք.ին կողմէ կաթոլիկ հասարակութեան ուղղուած հովուական թուղթը մեծ ազդեցութիւն գործեց բարեպաշտ ժողովուրդին վրայ, որուն մէկ մասը կ'ուզէր սպիտակ քուէ ձգել:

Հոսրեւ քանի մը կենսագրական տեղեկութիւններ՝ երկու հակառակորդ թեկնածուներու մասին:

Վան Զէլանտ 44 տարեկան է, բարձրահասակ ու համակրելի արտաքինով: Իր բոլոր խօսքերն ու շարժումները չափուած ու կշռուած են. իր ճառերը պարզ, հասկնալի ու բովանդակալից, առանց սեթեւեթի ու ծեքծեքումներու: Ձայնը քաղցր է ու հաճոյիչ: Հանոյակատար, քաղաքավար, բարին խական առումով «ճէնթլմէն» մըն է:

Ուսումը առած է Լուվէնի համալսարանին մէջ, ուր միշտ առաջին հանդիսացած է քննութեանց մէջ: Ստացած է իրաւագիտութեան եւ քաղաքական գիտութեանց վարդապետի տիտղոսները: Հմուտ է եւրոպական լեզուներուն: Իր ուսումը հոգին աւարտած, ուսուցիչ եղած է Լուվէնի համալսարանին մէջ: Խորունկ մասնագիտութիւն ունի ելեւմտական եւ տնտեսական հարցերու մէջ: Վարած է Պելժիքոյ ազգ. դրամատան փոխ-կառավարչութիւնը: Դեռ վերջերս անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները Վան Զէլանտի առաջարկեցին, միջազգային ծրագիր մը, միջազգային առեւտրական ու տնտեսական յարաբերութեանց բարելաւման եւ մաքսային արգելքներու ջնջման մասին:

Ընդհ. պատերազմին, Վան Զէլանտ մասնակցած է սահմանապահաց կռիւներուն եւ գերի բռնուած Գերմաններէն երեք անգամ փախուստ տուած է պատերազմական գերիներու բանտակալութեան եւ կրած բանտային կեանքի դառնութիւնները:

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, իրարու յաջորդող կառավարութիւնները քանիցս իր օժանդակութեան դիմեցին, Պելժիքոյ անունով վարելու համար միջազգային տնտեսական բանակցութիւնները:

Ինչպէս բարինք, երկու տարի առաջ, երբ երկիրը կը տագնապէր տնտեսական տագնապի մը մէջ, եւ քաղաքական կարգ մը պատասխանատու դէմքեր կ'ամբաստանուէին գեղծումներով ու չարաշահութիւններով, թագաւորը Վան Զէլանտի յանձնեց կառավարութեան ղեկը, փրկելու համար երկիրը տնտեսական տագնապէն եւ առաջքն առնելու չարաշահութեանց:

Լէօն Տէկրէլ ծնած է 1906ին Պուլեոնի մէջ, պելժիական Արտէններ: Տասներկու տարեկան էր երբ պատերազմը վերջացաւ: Իր նախահայրերը ֆլենական համեստ բժիշկներ էին, որոնք ձիերով գիւղերու մէջ կը ճամբորդէին զարմանելու համար հիւանդները: Տէկրէլ եղած է բազմանդամ ընտանիքի մը զաւակը, իր մանկութիւնը անցուցած է դաշտերու եւ անտառներու մաքուր ու ազատ մթնոլորտին մէջ, որուն շնորհիւ այսօր մարմինով քաջառողջ է ու չարքաշ եւ կրնայ օրը ժամերով ճառախօսել բազմաթիւ միթինկներու մէջ, առանց յոգնութիւն զգալու: Օժտուած է հռետորական բացառիկ տաղանդով եւ ունի խիզախ ու կորովի նկարագիր մը:

Իր նախնական ուսումը ստացած է Նամիւրի Ցիզուիտներու վարժարանին մէջ: Հոն երեք տարի աշակերտելէ վերջ, կը մեկնի Լուվէն, շարունակելու համար իր ուսումը: Դպրոցին մէջ եղած է անհանդարտ ու խռովարար աշակերտ մը, երբեք յաջողած չէ նուիրուած իր դասերուն: Առանց աւարտելու ուսումը, ինքզինք տուած է լրագրութեան: Ունի արձակ ու ոտանաւոր քանի մը անարժէք գործեր: Նշանաւոր հանդիսացած է խելք ու ազատ բնակարաններու մասին իր հրատարակած գրքոյկով, եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ կատարած ճամբորդութեան յուշումներից նկարագրութիւններով, այն միջոցին երբ Մեքսիկայի մէջ կաթոլիկները անհալածանքներու կ'ենթարկուէին: Տէկրէլ Ամերիկայէ վերադարձին ձեռնարկեց իր միաթիքական շարժման կաթոլիկ երիտասարդութեան մէջ: Ցետոյ մտաւ Լուվէնի «Քրիստոս Թագաւոր» հրատարակչական տունին մէջ, ուր քանի մը շաբաթաթերթեր հրատարակեց: 1934ին, իր շուրջը խմբելով կաթոլիկ երիտասարդներ հասարակելով, զանազան քաղաքներու մէջ կազմակերպեց ազմկարար միթինկներ եւ փողոցային ցոյցեր:

1936ին, հիմնուելով ազգային վերածնունդի ծրագրի մը վրայ, ընտրութեան պայքար մը մղել, անխնայ պախարակելով կուսակցական կարգը, յայտնի պարագլուխներ եւ հին ու նոր նախարարներ, որոնք իրենց քաղաքական դիրքը չարաչար գործածելով ինչ ինչ գեղծումներ կատարած էին Տէկրէլ հիմը դրաւ Ռէքսեան շարժումին, որու մասին խօսած ենք ուրիշ առթիւ:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԻՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Հայ Ազատ Արուեստագէտներու Միութիւն» ամերիկահայերէն գնահատելի գաղափարը ունեցած էր յարգանքի եւ յիշատակի երեկոյ մը յատկացնելու ողբացեալ երկու արժէքաւոր արուեստագէտներու՝ նկարիչ Վ. Մախոխեանի, եւ ճարտարապետ Լ. Նաֆիլեանի:

Երեկոյթին նախագահութիւնը ընդունած էր մեծ եւ բազմավաստակ արուեստագէտը՝ Գ. Խակար Շահին որ կարճ եւ յուզուած բացումի խօսքերով ողբաց երկու եղբայրակիցներու վաղաժամ կորուստը, երբ անոնք դեռ առատ էին հայ ցեղին տալու իր պարտամերի նոր իրաւունքներ եւ առիթներ:

Հ. Ա. Ա. Միութեան նախագահ Պ. Թ. Շիշմանեան ստանձնած էր ներկայացնել Վ. Մախոխեանի կեանքն ու գործը:

Իր արագ՝ բայց խղճամիտ ու մշակուած տեսութիւնը մեծ ուշադրութեամբ ունկնդրուեցաւ հասարակութեան կողմէ, որ կը բաղձանար գիտնալ թէ բացառապէս հայ արուեստին բոլոր ներկայացուցիչներէն, մասնաւոր...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԶՆԿԱՅԷՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հարիւրապետ Ա. ՇԱՎԼՐՆԵՒ)

Երզնկայէն հրակի առաջին գծերը, Թուրքերու դէմ գրկուեցան անմիջապէս բոլոր տրամադրելի ուժերը: Մուրատ հետաղօտութեան ելաւ իր հեծելախումբով:

Տակաւին հրացանաձգութեան ձայն չէինք լսեր հրակի առաջին գիծերու ուղղութեամբ: Բայց մէկ ժամ վերջ լուր առինք որ Թուրքերը սկսած էին յարձակողականը ամբողջ ռազմաճակատին վրայ: Մուրատի ջոկատը կը կռուէր ամենայն քաջութեամբ Զարտախլը ճակատին վրայ, մինչ հետեւակազօրքը կը պաշտպանէր Եփրատի ձախ եզերքը: Ինծի հրահանգ տրուեցաւ ապասել տակաւին, մինչ պատրաստ կրակ բանալու մեր մարտկոցով: Մատախուղին պատճառով չէինք կրնար օգտագործել թնդանօթները:

Ժամը 10ին տակաւին փարատած չէր մառախուղը: Մուրատ եկաւ եւ ըսաւ թէ իր զինուորները հերոսական կռիւ մը կը մղէին, սակայն թիւով շատ քիչ էին քան թշնամին որ կը յառաջանար շարունակ:

Գնդ. Մորէլ եւս մեզի կը տեղեկացնէր թէ մեր հետեւակազօրքը հերոսական կռիւ մը կը մղէր թրքական ու քրտական ստուարաթիւ ուժերու դէմ: Մասնաւորաբար քրտական ուժերը, Թուրքերու հրահանգով, կախի առաջին գիծերուն վրայ կը գտնուէին:

Նկատելով որ շատ քիչ յոյս կար երկար դիմադրութիւն մը փորձելու, գնդ. Մորէլ հրաման տուաւ պարպել Երզնկայի քրիստոնեայ բնակչութիւնը եւ առաջնորդել դէպի Երզրում: Մուրատ որոշեց իր զինուորներով մնալ զօրանոցներուն մէջ, գրաւելու համար թշնամին որքան կրնար աւելի, առով զիւրացնելու համար մեկնողներուն նահանջը:

Կիները եւ երեխաները բռնեցին կողմնակի ճամբայ մը, Խան գիւղին ուղղութեամբ, ուր իրենց պիտի միանար քաղաքին բնակչութիւնը եւ այնտեղէն բոլորը միասին պիտի նահանջէին դէպի Երզրում:

Ռազմաճակատի առաջին գիծերուն վրայ հրացանաձգութիւնը կը սաստականար հետզհետէ: Մերոնք կը նահանջէին շարունակ, թշնամիին ճնշումին տակ,— Թուրքերու ուժերը գերադանց էին մեր ուժերէն:

Ժամը 11ին մօտերը, լուր հասաւ Մուրատի թէ Թուրքերը կը գտնուէին արդէն 6.5 վերստ հեռու զօրանոցներէն: Հակառակ մառախուղին, հրամայեց մեր մարտկոցին կրակ բանալ Թուրքերու գրաւած գիւղին վրայ,— այդ գիւղին հեռաւորութիւնը ծանօթ էր մեզի: Երբ կրակ բացինք, Երզնկայի հետ հեռախօսով հաղորդակցութիւնը կարուեցաւ: Անմիջապէս մարդ ղրկեցինք քննութեան համար եւ վերահաստատեցինք հաղորդակցութիւնը:

Գնդ. Մորէլ հեռախօսով հրաման տուաւ որ զինուորական մեր բոլոր ուժերը նահանջեն դէպի Երզրում: Աւելցուց որ ինք եւս պիտի հեռանայ Երզնկայէն, որովհետեւ Թուրքերն ու Քիւրտերը արդէն մտած են քաղաքին ծայրամասի թաղերը եւ կռիւը սկսած էր փողոցներուն մէջ:

Նահանջի հրամանը ստանալով հանդերձ, Մուրատ որոշեց մնալ զօրանոցներուն մէջ իր մօտ հարիւր զինուորներով եւ պաշտպանել դիրքերը մինչեւ անգամ եթէ մէկ զինուոր մը նար: Ոչ մէկ աղաչանք, ոչ մէկ խնդրանք օգուտ չըրին, որ հրաժարի իր այդ ծրագրէն: Կ'ուզէր իր անձը զոհելով յապաղեցնել Թուրքերուն յառաջխաղացումը, որպէսզի նահանջող ժողովուրդը ժամանակ ունենայ բաւական հեռանալու: Իր ծրագրէն ետ կեցաւ միայն այն ժամանակ, երբ լսեց թէ Քիւրտերը յարձակում գործած են դէպի Խան մեկնած կիներու եւ երեխաներու կարաւանին վրայ, կարելով անոնց ճամբան: Զէր կրնար անշուշտ ձգել որ անոնք կոտորուին:

Անմիջապէս սրը հանեց վերջ ռազմական բոլոր մթերանոցները, փճացնել վերջ պարէնի ամբարները, օգնութեան փութաց կիներու եւ երեխաներու կարաւանին: Իր մօտենալը լսելով, Քիւրտերը խոյս տուած էին արդէն: Մուրատ դարձեալ ետ դարձաւ ու նահանջող զինուորներուն վերջապահներուն միացաւ, կասեցնելու համար թրքական յառաջխաղացումը: Կը նահանջէր ծանրօրէն, կռուելով շարունակ, որպէսզի թշնամին չկարենայ հասնիլ ժողովուրդին:

Իրիկունը Խան գիւղին մէջ միացանք գնդ. Մորէլի ջոկատին, որ կը նահանջէր Երզնկա - Երզրում գլխաւոր ճամբով: Բախտաւոր էին իրենց նահանջին մէջ, որովհետեւ Քիւրտերը, քաղաք մտնելէ վերջ, փախանակ հետապնդելու զօրքը, ինչպէս հրամայուած էր իրենց, սկսան կողոպտել մթերանոցները, այնպէս որ թրքական բանակը, Քիւրտերուն ետեւէն մտնելով Երզնկա, պարտաւորուեցաւ նախ զսպել կողոպտիչները:

Խանի մէջ որոշուեցաւ մեր ուժերը բաժնել 3 խումբի,— մէկ երրորդը յառաջ ղրկուեցաւ ճամբայ բանալու համար նահանջողներուն, մէկ երրորդն ալ անոնց ետեւէն՝ պաշտպանելու համար ժողովուրդը քրտական հաւանական յարձակումներու դէմ: Այս երկրորդ խումբին հետ ճամբայ կ'ելլէր ժողովուրդը, քանի մը վերստ տարածութիւն գրաւելով ճամբուն վրայ: Ամէնէն վերջը կու-գար երրորդ խումբը, իբրեւ վերջապահ, կռուելով յառաջացող թրքական բանակին հետ:

Նահանջը կը շարունակուէր գիշերուան մէջ անդադար: Քամին, ցուրտ որ այնքան սաստիկ էին, որ բազմաթիւ էին անոնք որ մեռան ցրտահար ճամբան տեղ տեղ սառած էր, այնպէս որ շատեր խաւարին մէջ կը գլորէին ու կ'իյնային փոսերու եւ անդունդներու մէջ: Եւ ամէն ապառաժի ետեւ Քիւրտերը, որ մեզ կը գիշատէին հրացանաձգութեամբ: Այդ գիշերը բազմաթիւ մահեր եւ վիրաւորներ ունեցանք:

Առաւօտ դէմ հասանք Ջիլիկ. Այդ տեղ կը բացուէր Զորսի կիրճին բերանը:

Որոշուեցաւ թողուլ որ զինուորները հանգստանան ամբողջ օրը, որ վտանգաւոր էր շարունակել ճամբան օր ցերեկով, որովհետեւ Քիւրտերը աւելի դիրքութիւն պիտի ունենային կրակելու մեր վրայ:

Մուրատ կիրճին բերանը պահպանեց իր զինուորներով եւ ամբողջ օրը կռուեցաւ. Իրիկուան դէմ տեսնուեցան որ իր 7 անբաժան թիկնապահներէն հազիւ մնացեր էին միայն երկու...

(7)

20-4-37

...խմբերէն ու արուեստագէտներէն:
Գիտի չմոռնանամ այդ ուսուցչ...
...թեան վրայ՝ տեղի անձկութեան
...ով, նկատի առնելով նաեւ որ
...խեանի կեանքը եւ արժէքը յա-
...ւ մատակուած են այս սենեակնե-
...ն մէջ:
Նիւմանեան սակայն նկատեց ի-
...ր, որ Մախոխեանի կազմուա-
...ծ իբրեւ ծովանկարիչ, եղած է
...րենքն իբրեւ ծովեզրի բնակիչ,
... իբրեւ արբինք պատանի տարի-
...ի ծովի մեծ բանաստեղծին՝ Այ-
վազովսքիի նկարներէն առաջած ան-
...ի տպաւորութեան.
...ն այդ կրնամ հաստատել անձնա-
...ն փորձառութեամբ:
...րփէշի «Փառքի Տաճար» թան-
...րանը կը պարունակէր քանի մը
...ուանդիր Այվազովսքիներ. Խոկալէս
...ւնչ էին անոնք, իրենց գոյներու
...ով, ամէհի ու խորունկ ալիք-
... թափանցկութեամբ, եւ խորա-
...ր տպաւորուած ուղեղիս մէջ ան-
..., երեք տասնեակ տարիներ յե-
...

Մախոխեանի ենթարկումը մեծ
...րփէշի հմայքին՝ շատ բնական
...էլ է նկատել, հակառակ երկու
...րուեստագէտներու աշխատելու ե-
...անկին եւ զգայնութեան, տեսիլքի
...րութեան

Գալստեանի վիճակուած էր մե-
...ն աւագ ճարտարապետ Նաֆիլեանի
...ր գնահատանքներ, որոնց արժա-
... էր խղճմիտ եւ լուրջ արուեստա-
...

...ր արժէքաւոր գործերը ան ցը-
... էր քիչ մը ամէն տեղ.— Պօ-
..., Դաւրիժ, Փարիզ, կառուցանե-
...ով տաճարներ, պալատ, դպրոց կամ
...կեղեցի, իր ... երկիրին ներ-
... անձ առնղծուածով, եւ մինչ
... հայ հնամենի ճարտարապետ-
...ութեան տարրերու ...
... հաստատութեան մը
... կը գնէր, ինչպէս Փարիզի հայ
...ուածոյական Տունը:

...րկու բանախօսներէն յետոյ Գ. Զօ-
...եան բեմ հրաւիրուելով, եկաւ իր
...անձնական յիշողութիւններով համեմ-
...ուած՝ գնահատանքի եւ մեծարանքի
...րտայայտութիւններ բերել երկու
...յ անմոռացած տաղանդներուն:
Գ. Վ. Մոյիկեան ունկնդիրներուն
...թղթման եղաւ անտարակոյս, քա-
...ն մը բառերով, հայ արուեստին կր-
...ած կորուստներուն համար իր վշ-
...տակցութիւնը յայտնելէ յետոյ, առա-
...րկելով յանկոյս լռութեան վայր-
...եան մը նուիրել երկու հայ արուեստ-
...գէտներու յիշատակին
Բարեպաշտական Տան երկու սրահ-
...րը յեցնող հասարակութիւնը
...րանալէս յուզուած, վայրկեան մը
... ու ինքնամփոփ, զգաց ան-
...— կը սիրեմ յուսալ — իր կո-
...ռուստներուն կարեւորութիւնը:
Գիտի յիշէ սակայն, վաղը, թէ
...րկուաստղ արուեստագէտներ կան,
...ր ապրել կ'ուզեն ...

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ըն-թեռնլի եւ մելանով:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՆԿԷՆ. — «Թր. Հ. Կապոյտ Խաչի Օրթուան տարեկան տօնին եւ Անկէնի սանուհիներու «Արաքս» Միութեան կազմութեան 3րդ տարեդարձին առթիւ, մանածիւղը թէյասեղան մը սարքած էր Ապրիլ 11ին, կիրակի, բանախօսութեան հրաւիրելով Գ. Ս. Վրացեանը:

«Քառաքառ տիւ Լաքէի սրահը դարձեալ լեցուն էր անդամներու եւ համակիրներու բազմութեամբ մը, մտերմական եւ կազդուրիչ մթնոլորտի մը մէջ:

Օր. Միրօս - Անահիտ բացաւ հանդէսը պարզելով Կ. Խաչին նպատակները:

Հայապահպանման գաղափարին ծառայելու հաստատ մտադրութեամբ է որ Անկէնի մանածիւղը 1934 Ապրիլ 14ին հիմը դրած է «Արաքս» Միութեան, կարելի եղածին չափ փրկելու համար նոր սերունդը: Այս ձեռնարկին համար որ եւ է պահողութիւն չէ խնայած մանածիւղը: Եւ տուեալ պայմաններուն մէջ, ձեռք բերուած արդիւնքը իսկապէս գնահատելի է:

Բացման խօսքէն յետոյ խօսք առաւ Գ. Վրացեանը, որ խնամուած բանախօսութեամբ մը ներկայացուց աշխարհի չորս կողմերը ցրուած հայ տարագիր բազմութիւններու կեանքը, իրենց բոլոր ցաւերով ու կարօտներով: Կ'արժէր մանաւոր յօդուածի մը վերածել զայն: Բանախօսը մեթոտիկ կերպով ուսումնասիրած փաստերով, պարզեց օտարութեան այդ եղուկ թիւնը տարագրութեան մէջ ծնած ու մեծցած սերունդին վրայ: Շատերը առաջնակարգ գիրքերու եւ բարձր պաշտօններու կը հասնին, մեծ դէմքեր, տաղանդներ եւ գիտուններ կը ծնին, բայց ոչ մէկ օգուտ հայութեան եւ հայրենիքին համար: Շատերը հայերէն խօսիլ անգամ չեն գիտեր, այլ միայն օգտակար կը հանդիսանան այն երկրին ուր կ'ապրին եւ կը ծառայեն անոր շահերուն, բոլորովին կորսուելով իրենց ազգին համար: Գեղեցկութիւն ունեցող ժողովուրդներէն նոյն ահագին բազմութիւններ կը գտնուին օտար երկիրներու մէջ, բայց անոնք մեր պայմաններով չէր որ ղացած են, եւ անոնց շահերը, նիւթական, բարոյական թէ ազգային՝ յարատեւօրէն եւ անչափօրէն կերպով կը պաշտպանուին իրենց զանազան ներկայացուցիչներու ջանքերով: Իսկ մենք, ո՞վ ունինք պետական ըմբռնումով իբրեւ պաշտպան, բացի մեր անձնական եւ հաւաքական յաճախ տաժանելի ճիգերով կեանք առած քանի մը լուրջ ընկերակցութիւններէ, որպէսզի բոլորովին չկորսուինք մեր հայրենիքէն, լեզուէն, մեր նուիրական եւ սիրելի աւանդութիւններէն եւ մեր մշակոյթէն, եւ օր մը կարենանք երթալ հոն մեր հայրենիքը եւ Հայ երթալ: Հազար անգամ նահատակուած եւ կոտորակուած մեր թիւը պէտք է գուրգուրանքով պահենք. մեզի համար թանկագին է իւրաքանչիւր Հայ եւ արժէք մը կ'ընծայէ մեզ համար: Սրտով ու մտքով կապուած մնալու, զօրանալու եւ առկալու ձգտումով բաղեղուած ամէն գործ, ըլլայ Կ. Խաչ, Համազգային, Երիտասարդական եւն. Միութիւններ, որոնց կոչմէ ալ որ կազմակերպուած ըլլան՝ մնայուն գնահատելի է, եւ պէտք է ամէն կերպով օժանդակել, եւ աջակցիլ անխոնջ: Այդ է կարեւորը եւ գերագոյն պահանջներէն հայ ներկայ իրականութեան: Պէտք է Հայ պահել եւ պահպանել նոր սերունդը, ոչ միայն դաստիարակութիւններով, այլ եւ պարով երգով եւ ուրախ շրջանակներ ստեղծելով, եւ կապելով զանոնք ընկերական եւ ընտանեկան առողջ կապերով

Ներկաներու ջերմ ծափերը անկեղծ շնորհակալութեան արտայայտութիւն եղան այն կուռ բանախօսութեան համար:

Թէյի մեծարանքներէն յետոյ խօսեցան Գ. Ս. Տէր Թովմասեան եւ Գ. Գ. Բալայեան, գնահատելով Կ. Խաչի կատարած գործերը եւ թելադրութիւններ ընելով: Գ. Տէր Թովմասեան այս անգամ յաջողութեամբ վարեց գեղարուեստական սիրուն բաժինը:

Սանուհիներէն Օր. Է. Գալիկեան Դանիէլ Վարուժանի «Կարօտի Նամակ»ը եւ Օր. Ա. Զահրէճեան Ա. Ահարոնեանի «Արաքս»ը արտասանեցին խոր զգացումով, մեծագոյն քաջալերը իրենց համար: «Միխան - Կոմիտաս» երգչախումբէն վեց հոգի հոգինոց խմբակ մը գեղեցիկ երգերով թնդացուց սրահը, բոլորին սրտերուն մէջ վառելով պահ մը կեանքի սէրը եւ ապրելու հմայքը: Գ. Վ. Մանուկեան յաջողապէս արտասանեց Ե. Չարենցի բոլորին սրտին խօսող «Հայաստան»ը: Տիկիններ Է. Կիւլպօլեան եւ Զ. Տէր Թովմասեան եւ Գ. Գ. Պետրոսեան իրենց քաղցրահնչուն եւ արտադրող երգերով, եւ տիկին Ա. Սարգսեան իր գեղեցիկ եւ տիրական արտասանութեամբ (Վ. Թէքեանի «Եկեղեցին») կրկնապատկեցին խանդավառութիւնը: Փոքրիկն Ա. Մաաթէոսեանի «Մովր» գողտրիկ արտասանութիւնը յուզեց ներկաները:

Պարի պզտիկ բաժին մը եւս տեղի ունեցաւ երկու ժամուան չափ, ոգեւորութեան մեծագոյն աղբիւրը նոյնահաս երիտասարդութեան համար: Օր. Հ. Թիւթիւնճեան ձկուն եւ շնորհալի կերպով պարեց հայկական սիրուն պար մը, նոյնպէս Գ. Վ. Գօյաճեան, հայկական եւ կովկասեան պարեր

« Կ. Խաչի Անկէնի մեծ ընտանիքի հաւաքոյթը» պէտք է կոչել այս թէյասեղան - հանդէսները, այնչափ մտերմական են եւ գրաւիչ: Եւ այսպիսի հաւաքոյթներն են որ ճշմարիտ ազդակը կը հանդիսանան յաւագոյն ներշնչումներու, արժանաւոր քաջալերանքն ընծայելով գործին նուիրուածներուն:

Երիտասարդ եւ կրթուած տիկին մը որ առաջին անգամ ներկայ կը գտնուէր մեր թէյասեղանին, թէեւ միշտ քաջալերած է մեր ձեռնարկները, խոստովանեցաւ տպաւորուած գեղեցիկ բանախօսութենէն, զարմանք յայտնեց թէ ինչո՞ւ բոլոր Հայերը այսպէս միութեան մը շուրջ չեն հաւաքուիր, քանի որ բացայայտ են իր ազգօգուտ նպատակները:

Ժամը 9ը անցած էր եւ ներկաները եւ մենք իրապէս ակամայ բաժնուեցանք այս գեղեցիկ հայ մթնոլորտէն:

Դարձեալ ճնշիչ օտարութիւնն էր դուրսը, բայց անոր դէմ զինուելու հմայք մը կը տանէին իրենց հետ,— Հաւատքը գործին:

ՍԱԹԵՆԻԿ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՇՐՋԻՆ

— • —

ՓՈՐՍՕ (Յառաջ) — Կ'արժէ քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ տալ «Արարատ» Միութեան դպրոցի մասին, որ հինգերորդ տարին կը բոլորէ: Նախ ըսեմ որ Ա.Մ.ը կազմուած է մօտ երկու տասնեակ անդամներէ: Միութիւնը ամբողջովին նուիրուած է մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան: Ունի օժանդակ եւ պատուոյ անդամներ: Այս վերջիններէն Գ. Գ. Դանիէլ Շաղլամեան 20 Ֆր., Հայրապետեան եղբայրք 15 Ֆր. եւ Տիգրան Համբարձումեան 15 Ֆր. ամսական կը վճարեն ի նպաստ դպրոցին: Կ. Խաչի տեղւոյս մանածիւղը ինչպէս անցեալ տարի այս տարի եւս 30 Ֆր. ամսականով կ'օժանդակէ դպրոցին:

Անցեալ տարի երբ ուսուցչուհին արձակուեցաւ, Միութիւնը բանակցութիւն վարեց Լիոնի յայտնի ջութակահար Գ. Ա. Մելքոնեանի հետ եւ մէկ տարուան համար պայմանաւորուեցաւ 400 Ֆր. վճարել ամիսը, յունիս 1էն սկսեալ: Անշուշտ Միութիւնը ծանր բեռան մը տակ կը մտնէր, քանի որ հասոյթի աղբիւրներ չունի, բացի աշակերտներու ամսականներէն եւ հանգանակներէն: Աշակերտներէն կը գանձուի եօթը Ֆրանք ամսական, եթէ երկուք են 12 Ֆր.: Իսկ ջութակի հետեւելու պարագային մէկ փոքրիկը 20 Ֆր. ամսական: Երաժշտութեան հետեւողները չորս հոգի են: Դպրոցի աշակերտ - ուհիներու ընդհ. թիւը 27 է, բայց յոյս կայ որ 30 - 32 բարձրանայ:

Միակ անպատեհութիւնը այն է որ աշակերտները երկու մասի բաժնուած են, կէսը Սրնօն, մնացեալը Փորսօ: Եթէ բոլորը միատեղ ըլլային թէ ուսուցչին վատնած աշխատանքը եւ թէ կրթական գործը աւելի արդիւնաւոր կրնար ըլլալ: Ապրիլ 2ին երկրորդ եռամսեայ քննութիւնը տեղի ունեցաւ, նախորդէն աւելի խնամուած: Սանսանուհիները մասնաւորապէս նախորդ քննութենէն աւելի յաջող էին ընթերցանութեան եւ Հայոց պատմութեան դասերուն մէջ: Միութեան ընդհ. ժողովը որոշեց որ աշխարհագրութիւն ալ դասաւանդուի:

Ներկայիս Միութիւնը նիւթական տագնապի մէջ է, ամէն ամիս 73 Ֆր. բաց ունի: Երբ ուսուցիչը պաշտօնի կոչուեցաւ, Միութիւնը 7 - 8 հարիւր Ֆր. պահեստի դրամ ունէր:

Ամսական 30 Ֆր. կը վճարէ քաղաքի մէջ սենեակի մը համար, որ դպրոցի տեղ կը ծառայէ, եւ 10 Ֆր. ամսական «Բարսեղ Շահպազ» ակումբին համար, Սրնօնի դպրոցը: Միութեան անդամները իրենց բոլոր ջանքերը ի գործ կը դնեն որ ծայրը ծայրին կարենան հասցնել 440 Ֆր. հայթայթելու իւրաքանչիւր ամիս, ինչ որ յատուկ դժուարութեանց կը հանդիպի: Թէեւ մեր գաղութը թիւով փոքր է — չափահասներն ալ հաշուելով մօտ 200 անձ — սակայն հոգիով սնւած մարդիկ, միշտ սրամ կը ցանեն: Այսպէս դպրոցի աշակերտներու թիւը կրնայ 40ի հասնիլ:

Շնորհիւ Գ. Ա. Մելքոնեանի, երաժշտական մայլէքներ ալ կ'ունենայ մեր գաղութը: Փափաքելի էր որ Գ. Մելքոնեան համեստ համերգ մը պատրաստէր, հայ ժողովուրդի այնքան գեղեցիկ երգերէն փունջ մը մեզի ծանօթացնելու համար: Ինչո՞ւ չէ, նաեւ օտարներուն: Անշուշտ այդ ձեռնարկին օրը կը սպասէր իր գործերէն երեք նօթագրուած երգեր, որոնք մամուլի տակ են (20 էջնոց տետրակ մը):

Զօվկարացի

ՄԱՄՈՒԼ

———

ՆՈ՞Ր ԿԸԼԼԱՆ ԱՅՍ ԲՈԼՈՐԸ

«Հայրենիք» խմբագրական յօդուածոյ մը մէջ, Հայաստանի վերջին դէպքերուն առթիւ, որոնց զոհ գացին Ն. Ռ. Թամկավարները (6 ապրիլ).

— « Ականաւոր համայնավարներու ձերբակալութիւնները, որ վերջին ամիսներու ընթացքին ... Խորհրդային Հայաստանի մէջ, կ'ենթադրէ թէ, սկսած են պատուաւորութիւն ձգել նոյնիսկ մեր թանձրամիտ Ռամկավար խմբագիրներու վրայ:

Սակայն, ինչ որ Խորհրդային իշխանութիւնը կ'ընէ այժմ Հայաստանի մէջ, նոր չէ երբեք:

Չէ՞ որ տարիներ շարունակ կարմիր Մոսկուան եւ Թիֆլիսը Հայաստանէն անդադար կը հեռացնէին բոլոր այն հայ համայնավարները, որոնք ո եւ է չափով ազգային ոգի եւ հայրենասիրութիւն ցոյց կուտային՝ եւ որոնք գէթ պզտիկ փորձ մը կ'ընէին պաշտպանելու հայ ժողովուրդի ու Հայաստանի ամենատարրական շահերը:

Այդպէս չէ՞ր մի թէ, որ Ա. Մեասնիկեան, Սրապիոնեան (Լուկաշին), Ա. Յովհաննէսեան, Գ. Մակինցեան, Բժ. Համբարձումեան, Ս. Տէր Գաբրիէլեան հեռացուեցան Հայաստանէն:

Այդպէս չէ՞ր մի թէ որ «Ինքնապաշտպանութիւն» գործելու դատապարտուեցաւ Ա. Խանջեան:

Չէ՞ որ ասոնք բոլորը, բացի Ա. Խանջեանէն, հալածուեցան Հայաստանէն դեռ տարիներ առաջ: Բայց ինչո՞ւ իր ժամանակին Ռամկավար խմբագիրները լուռ մնացին այդ առթիւ, երբ Դաշնակցական մամուլը յաճախ կը խօսէր այդ մասին: Ինչո՞ւ Ռամկավար խմբագիրները արիութիւն ու ազնուութիւն չունեցան գէթ իրենց վեթերան ընկերոջ՝ Ա. Չօպանեանի բողոքին ուժ տալու, Ա. Խանջեանի եղերական «Ինքնասպանութեան» առթիւ:

Մի՞թէ աղաղակող իրողութիւն չէին կասկածով եւ շատ ողորմելի չէր, որ տարիներ շարունակ Խորհրդային կառավարութիւնը ամենաչնչին պատրուակներով անխնայ կը հալածէր, կը բանտարկէր, կ'աքսորէր, սովամահ կ'ընէր եւ նոյնիսկ կը գնդակահարէր հարիւրաւոր հայ մտաւորականներ եւ հասարակ քաղաքացիներ ու գիւղացիներ, որոնք կրնային այնքան օգտակար ըլլալ Հայաստանի վերաշինութեան համար: Եւ, ... միայն ... ... գիրները լուռ կը մնային այդ մասին եւ յամառօրէն կը շարունակէին իրենց ... ... ութիւնը Խորհրդային կառավարութեան:

Անկէ՞ն. անոնք լուռ կը մնային նոյնիսկ այն ատեն, երբ արտասահմանէն Հայաստան գրկուած իրենց ընկերներէն ոմանք կ'անտրդուէին, կը հալածուէին, կը բանտարկուէին եւ կը գնդակահարուէին: Եւ այժմ միայն, երբ Խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է անհատաբար կամ խումբերով հայ համայնավարներուն ձեռք տալ, Ռամկավար խմբագիրները նոր կը սկսին տեսնել եւ լսել այն, ինչ որ պէտք է տեսնէին եւ լսէին բարձրաձայն տարիներ առաջ ու տարիներ շարունակ եւ ինչ որ մենք կը տեսնէինք ու կ'ըսէինք անդադար:

Ո՞վ չի գիտեր, թէ Հայաստան մտնելու առաջին օրէն սկսած, Խորհրդային կառավարութիւնը իր գլխաւոր գործերէն մէկը նկատեց սպաննել հայ ժողովուրդի մէջ հայ ազգային ոգին, ոտնակոխ ընել հայ ազգային սրբութիւնները, մահացու պայքար մղել հայ ազգային գաղափարներուն, ձգտումներուն եւ իտէալներուն դէմ, ոչնչացնել հայ ազգային ոգիով ու գաղափարներով տոգորուած հայ մտաւորականութիւնը, ջնջել հայ ազգային ոգի ունեցող գրականութիւնը:

Եւ, սակայն, Ռամկավար խմբագիրները կոյր ձեւացան այդ բոլորին հանդէպ ու լուռ մնացին եւ անմտաբանօրէն շարունակեցին իրենց յորձանուտ փառաբանութիւնը Խորհրդային «փրկիչ» կառավարութեան: Պէտք էր որ այդ կառավարութիւնը, ոչ-համայնավարներէ զատ ազգային ոգին եւ շունչ ոչնչացնելէ յետոյ, ձեռնարկէր նաեւ հայ համայնավարներ... ... Հայու նշմարելի ոգին ու շունչը ոչնչացման, որպէսզի վերջապէս մեր Ռամկավար խմբագիրները աչքերը բացին եւ սկսէին անհաղորդ հնչեցնել այնպէս, որ կարծես թէ այժմ է միայն, որ յանկարծ «անհասկնալի պատճառ» մը կը սանդծուի արտասահմանի եւ ... ... միջեւ:

Երանելիները մինչեւ հիմա մի՞թէ չէին նկատած, որ այդ պատճէշը գոյութիւն ունի աւելի քան 16 տարիներէ ի վեր եւ որ Խորհրդային կառավարութիւնը, Հայաստան մտնելէն անմիջապէս յետոյ, զայն շօշափելոց չինական պարիսպներով եւ արտա... ... հայութեան աչքէն փակեց Հայ ... ... ներս ու դուրս ձգելով միայն անոնք, որոնք պատրաստ էին ու են իր գործակալները դառնալու »:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (254)

ՁԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ձ —

Բայց, Սոնիա, դու խեւ խեւ բաներ կը խօսիս ... Տէր Աստուած, ես ի՞նչ դիշերը երազիս մէջ տեսնեմ այդ ...՝ խելքս կը թռցնեմ:

ԴԷՊԻ ԳԱԻԱՌ

Դեռ բոլորովին չմթնած, Լեւոնն ու Գիծան իրենց ընկերներով մեկնեցան Վարագայ Վանքէն դէպի Բերդակ գիւղը: Բոլորովին մթնած էր, երբ ...սան Կուռուպաշ եւ, առանց գիւղ մտնելու, այգիներու եւ Սուրբ Խաչ վանքի մէջէնեղէն անցնելով ինկան սովորական ճանապարհը, որ ճմռուած ... ծիւնի վրայ ձգուած ... մը նման կ'երկարէր, գիւղերը իրարու կապելով: Այնքան նեղ էր այդ ճանապարհ բուածը, որ հազիւ երկու մարդ կողք կողքի կրնային անցնիլ

Քառասուն քայլ մը առջեւէն կ'երթային երկու Կուռուպաշցի վալադներ, իսկ խումբը կը հետեւէր անոնց արագ քայլուածքով մը, ժամ առաջ Բերդակ հասնելու ցանկութեամբ:

Սառնիկ ցուրտ, բայց պարզկայ գիշեր էր, երբ մութ կապոյտ երկնակամարին վրայ արտակարգ փայլով ցոլացող աստղերը, հեռուէն հեռու իրարու ձայն կուտան ու միջոցին մէջ կը լսուի ոսկի զանգերու մեղմ թրթռումը: Լեւոնն ու Գիծան խմբի առջեւէն կ'երթային՝ կողք կողքի քալելով. Գիծան՝ ըստ սովորութեան կուրծքը բաց, հրացանը ուսը նետած, միշտ պատրաստ, զգուշաւոր, իսկ Լեւոնը անոր կողքէն կը քալէր՝ ինքն իր մտքերուն մէջ կորած:

Կատարեալ խաղաղութիւն մը կը տիրէր ամէն կողմ ու տղոց քայլերու տակ յստակօրէն կը լսուէր ձիւնի թեթեւ ճռճռոցը: Առանց հանգստանալու, մէկմէկու ետեւէ քալելով՝ խումբը հասաւ Կուռուպաշը Բերդակի դաշտէն զատող անճշան լեռնանցքը ու մտաւ նեղ ձոր մը, որու բերանը կը բացուէր Բերդակի դաշտի վրայ: Երբ ձորակէն հանեն վեր, Գիծան հրամայեց հանգստանալ, ֆէտայիները խմբակներու բաժնուած՝ երկնցան ձիւնի վրայ, անհամբերութեամբ ծոցերնէն ծխախոտ ... ... բերելով: Հայդուկային խիստ կարգապահութեան համաձայն, գիշերային գեզերումներու ժամանակ ոչ կա...րելի էր խօսիլ եւ ոչ ալ ծխել: Մասնաւորաբար ծխելու արգելքը ծանր զրկանք մըն էր ֆէտայիներու համար:

Անմիջապէս վալադներէն մէկը ճամբուեցաւ գիւղ, խմբի գալու մասին տեղեկութիւն տալու համար: Թէեւ Բերդակը զուտ հայաբնակ գիւղ մըն էր եւ գլխաւոր ճանապարհէն մեկուսի ինկած, բայց յեղափոխական խումբ մը երբեք գիւղ մը չէր մտներ, առանց նախօրօք իմացնելու, որպէսզի ու որ գիւղը ապահով համարուէր:

Լեւոնը բոլորովին լուռ նստած էր Գիծայի մօտ, մինչ վերջինս ապահօրէն կը ծխէր.

— Նիկոլը էստեղ վիրաւորուեցաւ, խօսքը մայր մը մատնանշելով խօսեցաւ Գիծան:

. Հը .

— Կ'ըսէի, թէ չորս տարի առաջ Նիկոլը էդ քարի մօտ վիրաւորուեցաւ:

Կարծես թէ Լեւոնը չլսեց իսկ ընկերոջ խօսքը:

Գիծան քովինտի նայեցաւ ընկերոջը: Չէր կրնար բացատրել, թէ ի՞նչ էր պատահած Լեւոնին, որ այդ ամբողջ օրը անսովոր լռութիւն մը կը պահէր, նոյն իսկ ժողովի ժամանակ՝ երբ այնքան ճակատագրական նշանակութիւն ունեցող որոշումներ կը տրուէին: Գիծայի ուշադիր հայեացքէն չէր վրիպած Լեւոնի դէմքի ցրուած արտայայտութիւնը, անոր անուշադիր վերաբերմունքը ժողովի ընթացքին, երբ հազիւ մէկ երկու անգամ խօսքի խառնուեցաւ, մինչդեռ ժողովներուն տուն եւ ուղղութիւն տըւողը ընդհանրապէս Լեւոնը կը լինէր:

Ինչպէս նախօրօք ըսած ենք, Գիծան մասնաւոր ջերմութեամբ կապուած էր Լեւոնի հետ, որ տարիքով իր զաւակը կրնար համարուիլ: Գիծան ոչ միայն կապուած էր Լեւոնին, կը սիրէր զայն հարազատի մը ջերմութեամբ, այլ եւ շատ մեծ համարում ունէր անոր վրայ, ո ւ ինք, տասնեակ տարիներու փորձ յեղափոխական մը, վստահօրէն կը հպատակէր Լեւոնի ղեկավարութեան

Գիծան, բոլորովին անտեղեակ Լեւոնի անցեալին ու ներկայ ապրումներուն, ներքուստ մտահոգուած էր Լեւոնի վիճակով: Ու անոր մէջ փոթորիկ մը կար, այդ անկասկածելի էր Գիծայի համար, իսկ թէ ի՞նչ էր պատճառը այդ փոթորիկին, ատոր պատասխան մը չէր կրնար գտնել Գիծան:

— Լեւօն, ալ պալամ, էս օր քեզ ի՞նչ պատահած է, բոլորովին դուն քեզ նման չես:

Լեւոնը, առանց պատասխանելու, մարդու մը նման որուն մտքերը շատ հեռուները կը թափառին, կը շարունակէր հրացանի կոթով ձիւնը ծեծել:

— Լեւո՛ն:

Երիտասարդը գլուխը վերցուց, նայեցաւ Գիծայի մտահոգուած դէմքին ու ջերմօրէն անոր թեւը սեղմելով՝ ինքզինքը թափահարեց, կարծես վատ երազէ մը արթննալու ցանկութեամբ:

— Բան չկայ, Գիծա, շուտով կ'անցնի, երբեմն իմ ալ էծերս կուգան ... Կարծեմ շարժելու ժամանակ է: Կէս ժամէն աւելի եղաւ վալադի մեկնիլը: Հէ՞յ, եէ՛ք տղաք, — ու Լեւոնը աշխուժօրէն ոտքի ցատկեց՝ հրացանը ուսը նետելով:

Խումբը հանդարտ քալուածքով ճամբայ ելաւ: Մօտեցեր էին Բերդակին: Դեռ գիւղ չհասած, ջաղացքի մօտ, չորս Բերդակցի երիտասարդներ դիմաւորեցին խումբը ու առաջնորդեցին գիւղ, ըէսի ընդարձակ ախոռի սաքուն:

Խմբի գալէն շատ առաջ, ըէսի սաքուն լեցուած էր գեղջկանով. Խմբի գալու լուրը անմիջապէս տարածուեցաւ գիւղի մէջ: Հակառակ որ հայ գիւղը կանուխ կը քնի, բայց վալադի գալէն վերջ գիւղի երիտասարդները երբ իմացան, որ Լեւոնի խումբն է եկողը, տնէ տուն ինկած՝ ոտքի հանեցին ամբողջ գիւղը: Մասնաւորապէս կիները շատ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտային Գլլճայի կռուի հերոսը տեսնելու, որու անունը ամէնքի լեզուի վրան էր:

— Բարով, հազար բարով եկաք,— տան չէմքի վրայ խմբին դիմաւորեց ըէսը,— վեր մեր աչաց, վեր մեր գլխին:

Սաքուի մէջ գրեթէ շարժուելու տեղ չէր մնացած. Լեւոնն ու ընկերները բուխերիկի երկու կողմերը տեղ ... ... գիւղացիք եւ քահանան նստան անոնց հետ: Երիտասարդները շրջապատեցին խումբը, իսկ կիներն ու երեխաները դրան առջեւ ու պատի տակ ոտքի մընացին, որպէս յարդանքի նշան ձեռքերնին ծալած կուրծքերնուն վրայ, ու գլխաշորը ծնօտի տակէն մինչեւ քթերնին բարձրացուցած

— Քա աղջի Եղսան, խողիդ սիրես, ո՞րն է պարոն Լեւոնը

— Քա՛, էնա քէօրօղլուր, պետ մարդը:

— Ապա՛ր, ու հազար լեկի երեխան պինդ մը կրծքին սեղմեց:

Եղսան, ... քովի կանգնող հարսի մազէն անցածր ու մտերմաբար անոր կողը թմբեց: Հարսի գրկած երեխան հազիւ ամբուան մը կը լինէր. Երբ ծնունդէն շաբաթ մը վերջ գիւղի եկեղեցին մէջ կնքեցին, կնքահայրը երեխայի անունը, ի պատիւ Գլլճայի հերոսին, Լեւոն դրաւ, որ շատ ալ դործածական անուն մը չէր գիւղերու մէջ:

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

է միջազգային շարժումի մը որ կը ձգտի կործանել եւ ոչնչացնել եւրոպական մշակոյթը »։

Մոսկուայի թերթերը աւելի ուժգնութեամբ կը հերքեն շրջած զրոյցները եւ մերձեցման որ եւ է յոյս չեն տեսներ։ Տոքթ. Շախթ թղթակցի մը հարցումին պատասխանելով յայտարարած էր.— « Մենք մեծագումար առեւտուր ունինք Խ. Միութեան հետ։ Այս առեւտուրը աւելի պիտի աճի եւ մենք կարելին ի գործ պիտի դնենք ատոր համար »։

«Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական օրկանը, վճռապէս կը հերքէ այս հաւաստիքը։ «Զափաւոր բացատրութիւն մը զործածելու համար, ըսենք թէ Տոքթ. Շախթ ճշմարտութիւնը չէ խօսած։ Գերմանեւխորհրդային յարաբերութիւնները ոչ միայն չեն բարւոքիր, այլեւ երթալով կ'աւրուին։ Մեր արտածումները դէպի Գերմանիա անդադար նուազեցան վերջին տարիներու ընթացքին։ 1934ին 430 միլիոն րուբլիի կը հասնէին, 1935ին իջած էին 289 միլիոնի, իսկ 1936ի առաջին ինը ամիսներու ընթացքին անկցան ընդամէնը 100 միլիոն րուբլի միայն։ Ահա այս է իրականութիւնը ։ Եւ այս շարունակական նուազման պատճառները ծանօթ են Տոքթ. Շախթի, ինչպէս մեզի։ Այդ պատճառները պէտք է փնտռել գերմանական կառավարութեան բռնած դիրքին մէջ »։

Այս առթիւ թերթերը կը յիշեն ուրիշ կարեւոր պարագայ մը.— Մոսկուա մերժեց Գերմանիոյ պետական դրամատան վարկերը, մինչդեռ սիրով ընդունեց Անգլիոյ կողմէ տրամադրուած տասը միլիոն ոսկին, որ նախատեսուած էր 1936 յուլիս 31ի համաձայնութեամբ։ Վերջին դատավարութեանց առթիւ գերմանական լրտեսութեան պարագաները, կարգ մը գերման քաղաքացիներու բանտարկութիւնը եւ խորհրդային մամուլին ամենօրեայ յարձակումները յոյս չեն ներշնչեր մերձեցման, գէթ առ այժմ ։

Արմատականներու Երիտասարդական Համագումարը

Կիրակի օր բացուեցաւ արմատական կուսակցութեան երիտասարդական կազմակերպութեանց համագումարը, մասնակցութեամբ 6000 պատգամաւորներու։ Այս առթիւ կարեւոր ճառեր խօսեցան կուսակցութեան գլխաւոր վարիչները։ Արտաքին նախարար Պ. Իվօն Տէլպոս մասնաւորապէս ծանրանալով արտաքին քաղաքականութեան վրայ, ըսաւ թէ «երեք մեծ ժողովրդապետութիւնները, Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա կը նմանին սրատես Աթենասի, որուն սուրը կը պաշտպանէ ձիթենիի ճիւղը, անոնք խաղաղութեան պահակներն են խռովայոյզ աշխարհի մը մէջ։ Ֆրանսա ջանադիր է համաձայնելու ամէնուն հետ եւ չանտեսեր մերձեցման որ եւ է կարելիութիւն։ Հանրածանօթ է մեր անկեղծ բաղձանքը՝ ապառազինութեանց կրճատման համար ։ Բայց մենք ծայրայեղ պատրանքներ չենք սնուցաներ, կարծելով թէ հարցը կրնայ լուծուիլ մէկ հարուածով»։

Ինչ կը վերաբերի ներքին քաղաքականութեան, բոլոր ճառախօսները շեշտեցին թէ կուսակցութիւնը հաւատարիմ կը մնայ ժողովրդական ճակատի կառավարութեան։ Բայց ազդարարութիւններ ալ ուղղեցին՝ զանազան ծայրայեղութեանց առթիւ ։

Ամէնէն առաջ ծերակուտական Բլէման Թէյնօ բարի գալուստ մաղթելով պատգամաւորներուն, յայտարարեց.

— Այստեղ մենք կ'ինդրենք միայն պաշտպանութիւն անհատական սեփականութեան եւ բոլոր ազատութեանց, պահպանում բարեկարգութեան »։

Հանրի երեսփոխան Լէօն Մէյէր աղաղակեց.— «Ոչ կարմիր դրօշ, ոչ ընկերվարութիւն, ոչ ալ բռունցքներ դէպի վեր բարձրացած »։

Նախորդ վարչապետ, Ալպէր Սառօ, յայտարարեց.— « Իրողութիւն է որ ընկերային անկարգութիւնը կը շարունակուի։ Առժամեայ դադարը չի կրնար մեզ առաջնորդել դէպի մարքսեան յեղափոխութեան ճամբան։ Մենք կ'ուզենք որ օրէնքը յարգուի եւ կառավարութիւնը կարենայ գործել կարգ - կանոնով։ Այս պայմաններով միայն մենք պիտի մնանք յարած ժողովրդական ճակատին»։

Ուրիշ երեսփոխ մը, Միսթլէր, ըսաւ.— « Արմատական կուսակցութիւնը ուժ կուտայ կառավարութեան ձեռնարկած փորձին, առանց հրաժարելու իր ազատ քննութեան իրաւունքէն »։

Իսկ արտաքին նախարարը դիտել տուաւ.— « Մենք կը կարծենք թէ յառաջոյն բարենորոգումները պէտք է կատարուին բարեշրջումով մը, որուն ընթացքը գահավիժեցնել՝ անխոհեմութիւն պիտի ըլլար նոյնիսկ շահակիցներուն համար, մանաւանդ եթէ դիմեն բռնութեանց որոնք ուրիշ բան չեն կրնար ծնիլ եթէ ոչ անիշխանութիւ, թշուառութիւ եւ յետաշրջում »։

Իսկ երիտասարդ արմատականներու նախագահը յայտարարեց.— «Ձերիք է որքան տատանեցանք ազդեցկականութեան եւ ժողովրդական ճակատին միջեւ»։

Ընկեր վարականներու Ազգ. Խորհուրդը

Կիրակի օր գումարուեցաւ, նաեւ, ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. խորհուրդը։ Ինչպէս գրած էինք, օրակարգին վրայ կը գտնուէր նաեւ կուսակցութեան ձախ թեւին վտարման խնդիրը։ Պետական նախարար Պ. Փօլ Ֆօռ, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, առանց այլեւայլի պահանջեց վտարել ձախ թեւին կուսակիցները (22 հոգի), յայտարարելով.

— « Ես այժմէն կը դնեմ կարգապահութեան խնդիրը։ Եւ «յեղափոխական ձախակողմը» կ'ամբաստանեմ ոճիրով եւ դաւաճանութեամբ՝ ընդդէմ կուսակցութեան։ Պէտք է վտարել «յեղափոխական ձախակողմը», որ կապ ունի Թրոցքիականներուն, կուսակցութեան թշնամիներուն հետ »։

Զախերուն առաջնորդը՝ Մառսօ Փիվէռ պատասխանեց նոյն ուժգնութեամբ, խոստովանելով հանդերձ թէ ինքն է հեղինակը Բլիւմի դէպքին առթիւ հրատարակուած յայտարարութեան, որ կը քննադատէր կառավարութեան քաղաքականութիւնը ։

Հակառակ լարուած մթնոլորտին, կարելի եղաւ միջին ձամբայ մը գտնել եւ կանխել պառակտումը ։

Փարիզ

ԱՆԻԷՌ-ԳՕԼԱ-ԿՕԼՈՆԳԻ Արամ Եռթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 21 Ապրիլ, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ 1. վարչական կազմի լրացում. 2. դասախօսութիւն ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷ։

ՓԱՐԻԶԻ «Հրազդան» խումբի անդամական ընդհ. ժողովը վաղը չորեքշաբթի ժամը 9ին, 6 Avenue d'Italieի սրճարանին վերնայարկը։ Մէթրօ փլաս տ'Իթալի։

ՓԱՐԻԶԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը 21 Ապրիլ, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. մէթրօ Պէլվիլ։ կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Օ. Քէքլճեան, (Տէսին), իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Վիէնի, Սէն - Մօրիսի, եւ Տէսինի բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն՝ որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրելի աղջիկան ՍՕՆԻԱՅԻ (19 տարեկան) դառնագին մահուան առթիւ ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 14 ապրիլ, 1937, Լիոնի գերեզմանատունը

Սգակիր ծնողք՝
Տէր եւ Տիկին Քէքլճեան

×

Տր. Կ. ԽԱԶԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր ջերմ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Նշանեան ընտանիքին որ 50 ֆր. նուիրած է մասնաճիւղին, Պ. Անդրանիկ Նշանեանի ապաքինման առթիւ ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Եկեղ. Հայուհեաց միութեան վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ ապրիլ 11ի կիրակին։ Շահող թիւերն են՝ 1263. 862. 536. 1231. 791. 1398. 799. 816. 403. 852։ Մինչեւ մէկ ամիս՝ շահող թիւերու տէրերը պարտին դիմել մեզ, Մայր - եկեղեցի, Փրատօ, 339. միասին բերելով իրենց տոմսերը, իսկ եթէ հեռաւոր տեղ են փոստով ուղարկել զանոնք՝ ստանալու համար անմիջապէս իրենց թիւին համապատասխանող նկարը ։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Կիրակի, Ապրիլ 25ին, ժամը 3ին, Sociétés Savantesի C մէլ. 28 rue Serpente, տեղի կ'ունենայ գրական գեղարուեստական հանդէս ի պատիւ Ար. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆի 60ամեակի։ Միութեան անդամներէն Օր. Հր. ԳԱԶԱԶԵԱՆ, Պ. Վ. ԹԱՀՄԱԶԵԱՆ եւ Պ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԻԹԵԱՆ շարադրութիւններ պիտի կարդան Իսահակեանի [illegible] մասին։ Տեղի կ'ունենան նաեւ արտասանութիւններ։

Մուտքերու մասնակցութիւն 3 ֆր.։

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER HAGOPIAN [illegible] Damesme, PARIS (13)

ԵՍ ԳԻՏԵՄ ԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՑՆԷ

Այս գրութեան հեղինակը նախկին մէկ անդամն է Եուկոսլավիոյ Կոմունիստ կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյին, նախկին խմբագիրը նոյն կեդր. կոմիտէի արտասահմանի ներկուսակցութեան կեդրոնական պաշտօնաթերթին եւ կուսակցութեան կոյացուցիչը։ Ապրած է Խ. Միութեան մէջ ինը տարի — մօտ վեց տարին բանտերու մէջ ։

Ա

Այս յօդուածիս մէջ նպատակս է բացատրել խօսիլ դատական քննութեանց այն մեթոտներուն ու միջոցներուն մասին, զորս անձնապէս գիտած եմ Սովիէթ Միութեան մէջ ։ Ռուսիոյ մէջ ապրած ինը տարիներուս (դեկտեմբեր 1926էն դեկտեմբեր 1935) հինգ ու կէսը անցուցած եմ բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ։ Հետեւաբար՝ ես պատեհութիւն ունէի տեսնելու շատ բաներ ։

Դատական գործողութեանց մեթոտները ներկայիս կը ստանան ընդհանուր կարեւորութիւն մը։ Անոնք լոյս կը սփռեն Մոսկուայի վերջին դատավարութեան վրայ, մասամբ կը մերկացնեն վերջին հրէշային ամբաստանութեանց, եւ նոյնիսկ աւելի հրէշային խոստովանութեանց մեքենականութիւնը։ Անոնք երեւան կը բերեն այն ահաւոր դերը, զոր կը խաղան դատաւորները, եւ այն այլանդակ ընթացքը, զոր ցոյց կուտան ամբաստանեալները այսպիսի խնդիրներու մէջ ։

Մոսկուայի դատավարութիւնը վերջինն էր այն միատեսակ քաղաքական դատավարութեանց, որ եւ պատեհութիւն ունեցած էի ուսումնասիրելու ճիշդ տեղին վրայ։ Այն միջոցները, որոնք գործածուեցան պատրաստելու եւ բեմադրելու նախընթաց դատավարութիւնները (ընդդէմ մասնագէտներու՝ 1929ին ու 1930ին եւ ընդդէմ ռուս. մենշեւիկեաններու՝ 1931ին) պարզապէս կատարելագործուած եւ անհաւատալի դարձուած էին վերջին դատերու ժամանակ ։ Վերջին դատավարութեանց բեմադրութեան ճիշդ այդ անհաւատալի, անմիտ տարրն է, որ ենթադրել մը յառաջ բերած է հանրային կարծիքին մէջ եւ ամէնէն առաջ դրած է հետեւեալ հարցումը.- Ի՛նչ է որ տեղի կ'ունենայ Սովիէթ Միութեան մէջ ։ Ո՛րն է ակն ու աղբիւրը այն բարոյական անկման, որուն յանգած է սթալինեան ռէժիմը ։

Բացայայտաբար՝ Սովիէթ Միութեան մէջ պատահող դէպքերուն եւ այսպիսի դատավարութեանց կարելիութեան հիմնական պատճառը կը փնտռուի երկրին ընդհանուր պայմաններուն, Ռուսիոյ ժողովուրդին ընդհ. կացութեան, իր յետ-յեղափոխական շրջանի խոր յոգնութեան, իր բարոյական քայքայման եւ անկումին մէջ։ Միմիայն ըսել պայմանը կրնայ բացատրել օգտակարութիւնը, եւ որոշ չափով յաջող օգտակարութիւնը, այն մասնաւոր դատարանական գործողութեան, զոր անձամբ դիտելու պատեհութիւնը ունեցայ ։

Թոյլ տուէք ինծի անմիջապէս անցնիլ իմ սեփական փորձառութեան ։

Ձերբակալուեցայ 1930 Մայիս 20ի կէս գիշերին։ Ընդհ. կանոն է այդ։ Ձերբակալութիւններ եւ խուզարկութիւններ կը կատարուին գիշերը, գաղտնի կերպով, կատարեալ անզորութեան մէջ։ Այս գաղտնապահութեան նպատակն է ակարացնել ձերբակալեալին ընդդիմութիւնը։ Ձերբակալութեան հրամանը, որ ինծի ցոյց տրուեցաւ, ոչ մէկ պատճառ կուտար իմ ձերբակալութեան համար. Պատահական բան մը չէր. ընդհանուր կանոնն է այդ ։

Առանձին օթեակ մը բանտ առաջնորդուեցայ։ Այս «առանձնաշնորհում»ը կը բացատրուի այն իրողութեամբ, որ այն ժամանակ ես կը բնակէի Լենինկրատ, պալատի մը մէջ ուր կուսակցութեան բոլոր երեւելիները Կիրովին իրենց գլուխն ունենալով, հանդիստ կերպով տեղաւորուած էին։ «Կուսակցութեան առաջեւ բանտային փակ կառքի մը երեւումը չափազանց մեծ յուզում մը յառաջ պիտի բերէր։ Ռուսիոյ մէջ ամէն ինչ, որ տեսնելու պատեհութիւն ունեցած եմ, առաջնորդած է զիս այն համոզման թէ բիւրոկրատիկ «արդարութեան» գործելակերպի հիմնական կանոնը հետեւեալն է։ Ո եւ է խուզարկում, ո եւ է սուտ, ո եւ է տեսակի բռնութիւն, թոյլատրելի է. Ամէն կայն, ան պէտք է գործադրուի առանց աղմուկի, առանց գայթակղութեան։ Երեւոյթները պէտք է պահպանուին ։

(Շար.)

(1)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆ ՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 21 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3401

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Ընկերային յեղաշրջման փորձը, որ մինչեւ հիմա կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ, խոր տպաւորութիւն գործած է սահմանէն դուրս ալ, մինչեւ Ամերիկա :

Սխալ պիտի ըլլար ըսել թէ բոլորն ալ դաս կ'առնեն Ֆրանսայի ժողովրդական Ճակատէն։ Ամէն միջավայր իր առանձին պահանջներն ու հասկացողութիւններն ունի :

Բայց, տարակոյս չկայ թէ Ֆրանսայի մէջ արձանագրուած յաջողութիւնները դարձան մղիչ ազդակ ուրիշ երկիրներու, մասնաւորապէս Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն համար, որոնք միշտ կը պարծենան իրենց ժողովրդապետական կարգ ու սարքով :

Երկու երկիրներն ալ ունին վիթխարի կազմակերպութիւններ՝ իբրեւ ղեկավար աշխատաւոր բազմութեանց։ Զգուշանալով յանդուգն գիրգագին ցնցումներէ, երկուքն ալ ծրագրեալ եւ յարատեւ պայքար մը կը մղեն, արժեցնելու համար իրենց արդար պահանջները

Ունենալով միլիոններ՝ իրենց կռնակը, անոնք դրամատիրական յաւակնութեանց դէմ կը բարձրանան իբրեւ յորդահոսան եւ յարաճուն ալիքներ, եւ լայն ճեղքեր, ակօսներ կը բանան ամէն տարի :

Լոնտոնի մէջ, մարդիկ արդէն սկսեր են հաշուել թէ ի՞նչպէս պիտի օգտագործուի 11 միլիոն բանուորներու վճարովի արձակուրդը, երբ ընդհանրանայ :

Մ. Նահանգներուն մէջ, աշխարհահռչակ Ֆորտը դեռ երկու շաբաթ առաջ սպառնալից կը կարդար աշխատաւորական կազմակերպութեանց, յայտարարելով թէ չի ճանչնար որ եւ է արհեստակցական միութիւն։ Նոյնիսկ 10 տոլարի կը բարձրացնէր բանուորներուն օրականը, որպէսզի գիտակցօրէն կապուին իրեն, փոխանակ կրթալ միանալու արհեստակցական կազմակերպութեանց

Շաբաթ մը չանցած, Գերագոյն Ատեանը վաւերացուց «Վակների օրէնքը»,— հաւաքական պայմանագրութիւններ կնքելու իրաւունքը :

Եւ «ամենակարող» գործարանատէրը սկսաւ իջեցնել առագաստները։ Իրեն դէմ կանգնած է երիտասարդ մը, Ճօն Լիւիս, որուն ձայնը կ'արձագանգէ մինչեւ Գանատա, արդարութիւն պահանջելով յանուն միլիոնաւոր կազմակերպուած բանուորներու : (Վերջին լուրերու համաձայն, Տիթրոյթի գործարանատէրը բոլորովին տեղի չէ տուած եւ այժմ կ'ամբաստանուի իբրեւ օրէնքը դրժող) :

Ամէն պարագայի տակ, Մ. Նահանգներուն մէջ ալ, արդէն բացուած է ճամբայ մը, որ պիտի տանի դէպի աւելի լայն բարօրութիւն։ Եւ այս բոլորը՝ բուռն պայքարի ընթացքին ստոյգ խօսքերով, երբեմն օրէնքի մաուզեր ըլլալով մակաբուծութիւն կամ տարբերակիչ սրտառուչ չմոռցած :

Այս ճամբուն վրայ, Մ. Նահանգներու նախագահն ալ վճռական դեր մը կը կատարէ, իր բարենորոգչական գործունէութեամբ, որ կը շարունակուի նոյն թափով, նախագահական երկրորդ քառամեակին :

Առաջին օրէն իսկ ձեռնարկելով անարիւն յեղափոխութեան մը, Ռուզվէլթ իր երկրին մէջ հաստատեց նորութիւններ, բացաւ երիտասարդացման, բարեկարգութեան, ընկերային արդարութեան ակօսներ։ Ցաճախ հակասահմանադրական հռչակուեցան իր տնօրինութիւնները — նուազագոյն աշխատավարձք, աշխատանքի ժամերու կրճատում եւ այլն : Բայց ան ճակատեցաւ տատամսող կամ հասարակաց օրէնսդիրներու դէմ, դրամատիրական եւ ճարտարագործական բռնակալութեան դէմ :

Եւ ահաւասիկ բուն աշխատաւորական շարժումն է որ կը ձգտի լրացնել մնացեալը :

Ուրեմն, ժողովրդական Ճակատի քաղաքականութիւն մըն է որ կը ծաւալի Ատլանտեանէն անդին, առանց այդ անունը կրելու ։ Ճիշդ ինչպէս որ Անգլիոյ մէջ ալ ձեւ ու մարմին կ'առնեն նոյն խմորումներն ու խլրտումները, առանց անպատճառ «ճակատ»ի մը յանգելու։ (Անգլիոյ աշխատաւորական եւ արհեստակցական կազմակերպութիւնները կը դժկամակին միացեալ ճակատ կազմել քոմիւնիստներուն հետ) :

Մարսէլ Քաշէն, «Իւմանիթէ»ի տնօրէնը, չափազանց խանդավառուած, արդէն կը խօսի «Միջազգային ժողովրդական Ճակատ»ի մը մասին:

Քոլշեւիկ հրապարակագիրը կը գրէ թէ Սպանիոյ ժողովրդական ճակատը կը զօրանայ օրէ օր, «քաղաքական եւ զինուորական գետնի վրայ»։ Անգլիոյ մասին եւս լաւատես է, «հակառակ բոլոր տեսակի դժուարութեանց»։ Պելժիոյ Ռէքսին վերջին պարտութիւնն ալ բարենշան համարելէ վերջ, Մարսէլ Քաշէն ուրախութեամբ կ'աւետէ որ Գերմանիայէն տարագրուած համայնավարները, ընկերվարականները եւ բոլոր հակահիթլերականները կը պատրաստուին ժողովրդական ճակատ մը կազմելու :

Պարզապէս իբրեւ տեղեկութիւն կ'արձանագրենք այս պարագան, որ աւելի շատ քարոզչական հանգամանք ունի:

Անժխտելի է մէկ իրականութիւն,— ամէն տեղ ալ զանգուածները հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն կը ճնշեն, իրենց հսկայական կազմակերպութիւններով եւ ծաւալուն, յարատեւ գործունէութեամբ։ Նոյն իսկ յետադիմական երկիրներու մէջ, օրուան իշխանութիւնը կը փորձէ անոնց վրայ հիմնել իր դիկտատուրան, աւելի մեծ բարիքներ խոստանալով քան «փտած ժողովրդապետութիւնը»։ Իսկ Ֆրանսայի կենդանի օրինակը, ամէն տեղի համար, դարձաւ տեսակ մը ազդանշան կամ խթան՝ զանազան խմորումներու եւ խլրտումներու :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը կը զգուշացնէ Թուրքիան

«Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, խօսելով Թուրքիոյ եւ Եուկոսլավիոյ բանակցութեանց մասին, կ'ըսէ թէ հաստատուած է որ Թ. Ր. Արաս, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, մեծապէս նպաստած է պուլկարեւեուկոսլաւ դաշնագիրներու կնքումին եւ թէ կը ջանայ դիւանագիտական այդ գործունէութիւնը պսակել միջերկրականեան համաձայնութեամբ մը, մասնակցութեամբ Իտալիոյ, Եուկոսլավիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ։ «Ահա այս խնդիրն է որ քննուած է Պելկրատի մէջ», կ'ըսէ թերթը. եւ գիտել կուտայ թէ Թուրքիոյ արտաքին գործավարը սխալ ճամբայ բռնած է — ինչպէս ուրիշ եւրոպացի դիւանագէտներ — ԵՐԲ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԻՐ ԵՐԿՐԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿՆՔԵԼՈՎ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿԻ ՄԸ ԿԱՄ ԱՆՈՐ ԸՆԿԵՐԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ :

*** Զօր. Իսմէթ եւ Թ. Ր. Արաս, որոնք Եուկոսլավիա կը գտնուէին մէկ շաբաթէ ի վեր, մասնաւորապէս պտտելով Տալմացիոյ ծովեզերքը, ապրիլ 19 ին ճամբայ ելան դէպի Էնկիւրի, կանգ առնելով Սոֆիայի մէջ։ Դիտելի է որ երկու նախարարները մասնաւորապէս այցելեցին Եուկոսլավիոյ ազգային պաշտպանութեան հետ կապուած հաստատութիւնները,— Զէմունի օդակայանը, Քրակուեվացի զինարանը, նաւագործարաններ, նաւային կայաններ եւն.: Հացկերոյթի մը պահուն, զօր. Իսմէթ փառաբանեց Եուկոսլավիոյ ուժը եւ Ադրիականի վրայ ունեցած տիրապետող դիրքը։ Մէկ խօսքով, այցելութիւնը իր քաղաքական հանգամանքէն զատ, եղաւ ցոյց մը Թուրքեւեուկոսլաւ սերտ զինակցութեան, որ երկու երկիրներուն կուտայ տիրական դիրք մը՝ Պալքանեան քաղաքականութեան մէջ :

Թրքական «Աստըրմ—յեւէրմ» Հարաւային սահմանին վրայ

Հալէպէն կը հեռագրեն.— Նախկին երեսփոխան Մազի աղա ձերբակալուեցաւ, երբ դուրս կ'ելլէր Թրքական հիւպատոսին տունէն։ Կը թուի թէ այս ձերբակալութիւնը կապ ունի վերջերս կատարուած ձերբակալութեանց հետ, իբրեւ ...ւոնդր թրքասիրական արարքներու.

*** «Սոն Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ հարաւ. սահմանին վրայ խոտի կը գործադրուին ձեռք առնուած զինուորական միջոցները։ Այս սահմանին վրայ չէ մնացած թիզ մը հող որ պաշտպանութեան տակ առնուած չըլլայ :

«Ամբողջովին ջնջուած են այն կէտերը, ուրկէ հրոսախումբերը դիւրութեամբ կ'անցնէին մեր հողերը։ Բացի ասկէ առաջ մինչեւ իր յետին անդամը փճացուած հրոսախումբէն, 16 հոգինոց հրոսախումբ մըն ալ փճացուած է։ Այս վերջին հրոսախումբը, որուն գլուխը կը գտնուի նշանաւոր հրոսակ Համիտ, Գօզանի Գուբու Օրման վայրին մէջ թակարդի մէջ ձգուած է Թուրք հետապնդող ուժերուն կողմէ։ Նոյնպէս Գասըմի ղեկավարութեան տակ գտնուած հրոսախումբն ալ, Սղերդի շրջակայքը յանկարծակիի բերուած է եւ Գասըմը, իր երկու եղբայրներն ու Սէլիմ անուն հրոսակը մեռած վիճակի մէջ ձեռք անցուած են » :

Ընկերվարականները եւ Կոմունիստները պիտի միանա՞ն

Ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. խորհուրդը, որ բացուած էր կիրակի օր, վերջացնելով իր աշխատանքը, բանաձեւ մը քուէարկեց քաղաքական կացութեան եւ կուսակցական կարգապահութեան մասին, 25ի դէմ 4620 ձայնով (ձեռնպահ՝ 583 հոգի, բացակայ՝ 156)։ Բանաձեւը ջերմապէս կը գնահատէ ժողովրդական Ճակատին մասնակցող ընկերներու հաւատարմութիւնը եւ քաջութիւնը եւ վստահութիւն կը յայտնէ վարչապետ Լէօն Պլումի եւ ներքին նախարար Մարքս Տորմուայի, որոնք մասնաւորապէս ենթակայ են հակառակորդներու յարձակումներուն։ Ցետոյ, ակնարկելով «յեղափոխական ձախակողմեան» խմբակին, անգամ մը եւս կը յիշեցնէ բոլոր ընկերներուն.

— « Թէ որ եւ է տեսակէտով անթոյլատրելի է որ կուսակցութեան ծոցին մէջ իսկ գոյութիւն ունենան կազմակերպութիւններ որոնք դուրսէն հրապարակային յարձակումներ կ'ուղղեն կառավարութեան մասնակցող ընկերներու գործերուն դէմ, թէ անկարգապահութեան անթոյլատրելի ձեւ մըն է այդ ։ Հետեւաբար կ'որոշէ թէ այդ կարգի կազմակերպութիւններ չեն կրնար գոյութիւն ունենալ. ասոր կը լուծէ յեղափոխական ձախակողմը. եւ կը յուսայ թէ անոր մասնակցող ընկերները պիտի համակերպին սահմանուած կարգապահութեան, այլապէս յառաջիկայ համագումարը կամ Ազգային խորհուրդ մը պիտի հրաւիրուին ,պատժական տնօրինութիւնները և կանոնագրական վարքումները վճռելու համար » :

Այս բանաձեւին քուէարկութենէն վերջ, Պ. Մառսօ Փիվէռ, «յեղափոխական ձախակողմ»ին վարիչը, յայտարարութիւն մը կարդաց իր եւ ընկերներուն անունով։ Հաստատելէ վերջը թէ կուսակցութիւնը չի կաշկանդեր կարծիքի եւ գնահատման ազատութիւնը՝ կուսակցութենէն ներս, յայտարարութիւնը ստորագրողները կ'ըսեն թէ «կը խոնարհին տրուած որոշման առջեւ եւ հրապարակաւ յանձն կ'առնեն լուծել զանոնք » :

Ժողովը քննեց աւելի կարեւոր հարց մը,— ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց միացումը։ Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը կ'ըսէ թէ երեք համագումարներով հաստատուած Միացման Ցանձնաժողովը միայն իրաւունք ունի յօրինելու միացման օրէնքը եւ ապագայ միակ կուսակցութեան սահմանադրութիւնը, համախորհուրդ ընկերվարական եւ համայնավար պատուիրակութեանց, յետոյ երկու կուսակցութեանց բոլոր կազմակերպութիւններուն վաւերացման ենթարկելու համար զանոնք : Հետեւաբար, կուսակցութեան մասնաճիւղերը պէտք չէ առանձին խորհրդակցութիւններ կատարեն իրենց շրջաններուն մէջ, համայնավար բջիջներուն հետ:

ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ (փուրպուար) ջնջելու համար, վարչապետը եւ աշխատանքի նախարարը օրինագիծ մը պիտի ներկայացնեն խորհրդարանին .

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ԱԼ ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ...

— օ —

Պահելով բոլոր համեմատութիւնները, չեմ կարծեր թէ գտնուի ո եւ է ազգ, որ մեզի չափ ուժ թափած, փայլած ըլլայ միջազգային ճակատներու վրայ :

Օսմանեանը գիտէք արդէն։ Այնտեղ ոչ թիւ - թուական փնտռելու պէտք ունիք, ոչ ալ պատմութիւն քրքրելու :

Ամէն մէկ Հայ իրենին կենդանի պատմութիւն մըն է, այդ ճակատին վրայ :

Պատմութիւն մը կը կազմէ, նաեւ, իրանեան ճակատը:

Երբ այս կէտը կը նշանակեմ, մի -քանիներ պէտք է յիշեմ, նաեւ յունական, եռամէականը, ասորա - քաղդէականը, արաբականը, բիւզանդականը:

Բայց դառնանք մեր օրերուն :

Օսմանեանին զուգընթաց գնաց ռուսական ճակատը, Աշտարակեցիներով եւ խումբ - խումբ զօրավարներով :

Մեծ պատերազմին, ունեցանք, նորէն, ռուսական ճակատ, ֆրանսական ճակատ, արաբական - պաղեստինեան սուրիական - պոնտոսեան - յունական կովկասեան ճակատ:

Եւ ամէն տեղ ալ տուինք անհամար զոհեր, փոխարէն ստանալով փառք եւ պատիւ.— «Եղիրեր պատմութեան համար» :

Եւ ահաւասիկ վերջինը.— Սպանիական ճակատ:

Ամիսներ առաջ, Փարիզի կարմրուկներուն օրկանը պարծանքով կը յայտարարէր թէ յանձնախմբերը կազմուած են Փարիզի թաղերուն եւ գաւառական կեդրոններու մէջ, օգնութիւն հասցնելու համար Սպանիոյ հանրապետական վաշտերուն:

Կը ծանուցանէր, նաեւ, թէ կազմուած են հարիւր հոգի զրկել դէպի ռազմաճակատ:

Կառավարութիւնը փետրուար 20էն ի վեր արգիլած ըլլալով կամաւորներու առաքումը, այլեւս բան չենք լսեր այս կողմէն :

Բայց, ողջ մնայ «Բանուոր»ը.— Նոյն հասանքին ամերիկեան զուռնան ;

Այս թերթն ալ, որուն տէրն է Հայ Աշխատաւորական Միութիւնը (Համ), ամիսներէ ի վեր պայքար կը մղէ, կարելի եղածին չափ մեծ գումարներ, ինչպէս եւ կամաւորներ հաւաքելու եւ Սպանիա ղրկելու համար :

Եւ ահա գոյժ մը, որ միւսնոյն առտեն նոր լուրեր կուտայ, սպանիական ճակատի հայ կամաւորական գործունէութեան մասին. (Բանուոր, 3 ապրիլ 1937).

— « Ամերիկահայ մարտական աշխատաւորութիւնը կորսնցուց իր հաւատարիմ եւ պայքարի ընկերներէն մէկը, յանձին ընկեր Միսաք Չէլէպեանի։ Ան ինկաւ յանուն ամառ. ակիզբներ, Սպանիոյ մէջ, Ֆաշիզմի դէմ մղուած հերոսական ճակատամարտի մը պահուն :

Ընկեր Չէլէպեան, որպէս կամաւոր զինուոր, Ամերիկայէն Սպանիա գնաց, երբ Ֆաշիզմի յետադիմական ուժերը Սպանիոյ գեղջուկ ... պայքարի էին եւ կը սպառնային զայն հիմնայատակ քանդել, եւ երբ ազատագրական մամուլը Սպանիոյ ժողովուրդի մեծամասնութեան քուէով ընտրուած օրինական կառավարութեան մասին ... ... կը դուշակէր ։

Ընկեր Չէլէպեան Ամերիկայէն Սպանիա մեկնող կամաւորական խումբին միացաւ 1936ի դեկտեմբեր ամսուն։ Ան կը պատկանէր Աբրահամ Լինքընի ջոկատին, որուն մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշ հայ բանուորներու խումբ մը։ Ընկեր Չէլէպեանը կը պատկանէր ... խումբի մը եւ հմուտ էր այդ գործին մէջ։ Ան ... ... կազմէ արձակուած ռումբէ մը » :

Պատերազմը վերջացած չէ տակաւին, եւ անշուշտ ուրիշ Չէլէպեաններ ալ պիտի ունենանք, «յանուն Բաղաքակրթութեան»։ Ինչպէս, երբեմն, յանուն Քրիստոնէութեան :

Գետնելով հայկական արիւն հոսեցաւ Արեւելքի մէջ :

Հայոց ազգը կը կործանի՞, եթէ Թուրքիոյ եւ Կովկասի փոխարէն, հայկական արեան վտակներ կազմուին արեւմտեան կողմն աշխարհի ,— առ այժմ սպանիական ճակատին վրայ :

ՎԱՀԷ

Ի՞ՆՉ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՎԱՅԵԼԵՆ Տարագիր բանուորները. Ժընեւի պայմանագրով

ՎԻԷՆԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԺՏԱՑԱԾ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Վիէնի երեսփոխան Պ. Lucien Hussel յուսաբանութիններ խնդրած էր արտաքին նախարարութենէն՝ հայ բանուորներու կացութեան, իսկ պատերազմական նախարարութենէն՝ զինուորագրութեան մասին : Ցարգելի երեսփոխանը մեր տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով իր ստացած պատասխանները, ստորեւ կ'ամփոփենք զանոնք :

Արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Ալէքսի Լէժէ ապրիլ 5թուակիր գրութեամբ մը պատասխանելով բանուորներու մասին եղած հարցումներուն, կը գրէ.—

« Պատիւ ունիմ յայտնելու ձեզի թէ Ֆրանսա ապաստանած Հայերու կացութիւնը կը տնօրինուի համաձայն 1933 հոկտեմբեր 28ին Ժընեւի մէջ ստորագրուած պայմանագրութեան՝ ի մասին ապաստանեալներու միջազգային կանոնագրին : Այս պայմանագրութիւնը գործադրութեան դրուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, խորհրդարանական վաւերացումէն եւ վաւերացումներու փոխանակութենէն վերջ, 1936 դեկտեմբեր 3ին (պաշտօնաթերթ 5 դեկտեմբեր, 1936) :

1933ի պայմանագրութեան 7րդ յօդուածը ընդհանուր ձեւով մը կը տրամադրէ թէ «աշխատանքի ազգային հրապարակին պաշտպանութեան յատուկ օրէնքներու եւ կանոններու գործադրութենէն ծնած սեղմումները անխնայ պիտի չգործադրուին երկրին մէջ կանոնաւոր բնակութիւն հաստատած ապաստանեալներուն համար»։Նոյն յօդուածը կը տրամադրէ նաեւ թէ այդ սեղմումները «ամենայն իրաւամբ» պիտի վերնան այն ապաստանեալներուն համար որ կը լրացնեն կարգ մը պայմաններ, մասնաւորապէս անոնց համար որ «առ նուազն երեք տարի բնակած են մեր երկրին մէջ» :

Այս պարտաւորութեան համար, զոր ընդունած է Ֆրանսական կառավարութիւնը, չկայ ուրիշ սահմանափակում բայց եթէ այն որ կը բխի մեր յիշող պատուիրակին վերապահութենէն, որուն համաձայն այդ տրամադրութիւնը չխանգարեր«գործադրութիւնը այն օրէնքներուն եւ կանոնագիրներուն որոնք կը սահմանեն օտար վարձուորներու (սալարիէ) գործածութեան համեմատութիւնը » :

Ինչպէս կը տեսնէք, հայ ապաստանեալներու աշխատանքի պայմանները ճշդուած են այժմ շատ լայն եղանակով մը, իբրեւ սկզբունք։ Սակայն, գործնականին մէջ, 1933ի պայմանագրութեան գործադրութիւնը յառաջ բերած է կարգ մը դժուարութիւններ։ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅԺՄ ԶԲԱՂԱԾ Է ՀԱՐ -

(Լուծիերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ՆՈՐԷՆ ԷՆՔԻՒՐԻ - ՊԵԼԿՐԱՏ

Կրկին ստիպուած ենք գործածել այս խորագիրը: Երէկ Եուկոսլաւիոյ վարչապետն էր Էնքիւրի այցելողը, այսօր Թուրքիոյ վարչապետն է, որ Պելկրատ կ'այցելէ:

Ի՞նչով մեկնել այս այցելութիւնը: փոխա՞յց մըն է, զոր կը կատարէ Ըսմէթ.

Կամ այս այցելութեան մղիչ ազդակը միայն երկու երկիրներո՞ւն յատուկ է: Կապ ունի՞ ուրիշներու հետ: Իրե՞նց կողմէ կը ձեռնարկուի, թէ կը թելադրուի ուրիշներէ

Հարցումներ, որոնք ինքնին ծնունդ կ'առնեն այս առթիւ.

Խօսելով Սթոյատինովիչի՝ Էնկիւրի ըրած այցելութեան մասին, կ'ըսէինք թէ տնտեսական դաշինքի պարզագն քօղարկում մըն է միայն, եւ թէ, իրականին մէջ, Էնկիւրի եւ Պելկրատ նոյն իսկ պալքանեան սահմաններէն դուրս հարցերու մասին է որ կը խօսին:

Ըսմէթի այցելութեան կապուած է, կրկին, պաշտօնական բացատրութիւն մը: Միամիտ պէտք է ըլլալ, անշուշտ, հաւատալու համար թէ Թուրքիոյ վարչապետը, որ չէշտենք, այնքան քիչ կը հեռանայ երկրէն, ուզած է փոխադարձել պարզապէս Սթոյատինովիչի այցելութիւնը՝ այդքան մեծ չքախումբով մը երթալով մինչեւ Պելկրատ Իր հետեւորդներուն կողմը, ու այդ կողմին մէջ ներկայութիւնը պալքանեան եւ ընդհանրապէս արտաքին գործերու մասնագէտներուն՝ փաստ մըն է թէ Ըսմէթ Պելկրատ այցելեց քաղաքական շատ կարեւոր խնդիրներու համար:

Վստահ, նախ, Թուրքիա եւ Եուկոսլաւիա իրենց միջեւ լուծելիք առկախ խնդիրներ չունին: Դրացիներ չեն: Տնտեսական համեստ կապ մը ունին, որու մասին դրած են հասկացողութեան գետին մը, դաշնակիցներ են պալքանեան ուխտով, որուն խորհրդաժողովը, սակայն, դեռ նոր էր որ գումարուեցաւ Աթէնքի մէջ: Ուրեմն, ինչ որ կար ընդհանրապէս պալքանեաններուն եւ հետեւաբար պալքանեան ուխտին յատուկ, արդէն իսկ ծըգուած ու լուծուած պէտք էր ըլլար Աթէնքի մէջ՝ պալք. ուխտի բոլոր երկիրներու մասնակցութեամբ:

Ծանօթ է, սակայն, որ Պելկրատ, փաստօրէն, հեռացած է պալք. ուխտէն: Միւս բանիք,— Պելկրատ այլ եւս հեռացած է իր այն քաղաքականութենէն, որ զինքը կը մղէր պալք. ուխտի ամէնէն ջերմեռանդ պաշտպաններէն մին ըլլալու՝ տարիներ առաջ: Մտահոգ էր Իտալիայէն ու Պուլկարիայէն: Այսօր՝ բարեկամ է առաջինին ու սերտօրէն կապուած է երկրորդին:

Ուրեմն, Ըսմէթի Պելկրատ այցելութիւնը չի յնար ոչ երկու երկիրներու ժամանակի յարաբերութիւններուն, եւ ոչ ալ նոյն իսկ պալք. ուխտի արամադիծերուն մէջ:

Ուրե՞մն.

Պատասխանը ջանանք փնտռել մերջերս ստեղծուած քաղաքական պայմաններուն մէջ, որոնք այնքան նշանակելի փոփոխում մը յառաջ բերին Արեւելեան Միջերկրականի մէջ:

Այդ առթիւ, հարկ է նկատի ունենալ այն մասնակի ու բացառիկ դերը, զոր սկսած է խաղալ Պելկրատ.

Եուկոսլաւիոյ մայրաքաղաքը, վերջին ամիսներու ընթացքին, յաճախադարար ընդունեց կարգ մը այցելութիւններ

Պուլկարիոյ վարչապետ Քէօսէիվանովէն վերջ, Իտալիոյ արտաքին նախարարը գնաց Պելկրատ: Յետոյ՝ հոն տեղի ունեցաւ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը: Անցեալ շաբթու հոն այցելեց Չեխոսլովաքիոյ հանրապետութեան նախագահը: Այսօր՝ Ըսմէթն է հոն:

Այս բոլոր քաղաքական այցելութիւնները կարեւորութիւն կը ստանան, երբ նկատի առնենք քանի մը պարագաներ:

Առաջին,— Եուկոսլավիա մաս կը կազմէ Պալքանեան ուխտին:

Երկրորդ,— ան մաս կը կազմէ նաեւ Փոքր Համաձայնութեան:

Երրորդ,— ունի շատ կարեւոր աշխարհագրական դիրք մը:

Չորրորդ,— Ֆրանսա կը ճգնի Գերմանիոյ շուրջ շղթայ մը քաշել: Այս շղթային այն օղակը որ կոչուած է ըլլալու Եուկոսլաւիան, ամէնուն ուշադրութեան առարկան է: Վասնզի, Պելկրատ, որոշ առնէ ի վեր, կը ձգտի ոչ միայն փրկուիլ այդ շղթային օղակէն, այլ եւ այն յանձնառութիւններէն, որոնք զինքը կը կապեն Փոքր Համաձայնութեան եւ պալքանեան ուխտին. Եթէ այդ օղակը խախտի, Ֆրանսայի ցանկացած շղթան չի կազմուիր:

Կը թուի թէ այդ օղակը ոչ միայն խախտած է, այլ եւ կը ձգտի փոփոխել Ֆրանքեւրոսա քաղաքականութեան հետ կապուած յարաբերութիւնները:

Առոր ամէնէն խօսուն փաստը այն է, որ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովէն վերջ Չեխոսլովաքիոյ նախագահը պէտք տեսաւ Պելկրատ այցելելու:

Միւս շըլլար, թերեւս նոյն ձեւով մեկնել նաեւ Ըսմէթի այցելութիւնը՝ Պելկրատ, պալքանեան ուխտի խորհրդաժողովէն վերջ:

Այս գոյգ այցելութիւններուն մէջ, առաջին ուշադրաւ իրողութիւնը այն է, որ Պելկրատ ու իր Փ. Համաձայնական թէ Պալքանեան դաշնակիցները այլ եւս իրարու հետ կը խօսին բաց թուղթերով: Առոր նախադայլը առաւ նոյն ինքն Սթոյատինովիչ, Էնկիւրիի մէջ, վերջին անգամ, ինչպէս դիտել տուինք առենին:

Անդրադառնալով ժամանակագրաբար Ըսմէթի այցելութեան, մեզի կը թուի թէ անիկա ոչ միայն երկու երկիրներու մասնակի յարաբերութեան հետ կապ չունի, այլ եւ այդ այցելութեան թելադրանքը կուգայ դուրսէն.

Ու սխալած չենք ըլլար, թերեւս, եթէ ըսենք, Հռոմէն

Սթոյատինովիչ Էնկիւրիի մէջ Բիւտի Արաս Հռոմի մէջ, Չիանօ Պելկրատի մէջ, Ըսմէթ՝ Պելկրատի մէջ ու — ինչպէս գրուեցաւ քիչ առնէն Չիանօ Էնկիւրիի մէջ.

Միւս կողմէ երբ նկատի ունենանք Իտալիոյ չէչտուած ճիգը Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ գոնէ բացարձակ գերակայութիւն մը ստեղծելու՝ ի հեճուկս Անգլիոյ, կը տարուինք աւելի համոզուելու թէ Մուսոլինին կայ Պելկրատի այցելութեան ետեւ, ու անոր թելադրանքով է որ Պելկրատ կը փորձէ գետին հարթել Հռոմի ու Էնկիւրիի միջեւ:

Այդ գետինի մասին մենք խօսեցանք անէլ առաջ: Ջանացինք պարզել թէ ինչ բան է որ Իտալիան հեռու կը պահէ Թուրքիայէն: Ըսինք, նաեւ, թէ՝ փաստօրէն անզօր է այլ եւս միջերկրականեան ուխտը, զոր Անգլիա ստեղծած էր Եթովպեան արշաւանքի եւ իտալեւանգլիական յարաբերութեանց պրկումի օրերուն:

Իտալիա, որ իր նոր պայմաններուն մէջ նոր քաղաքականութիւն մը կը վարէ, եւ, Գերմանիոյ հետ, կ'աշխատի քայքայել ինչ որ Ֆրանսա եւ Անգլիա միասնաբար թէ անջատաբար ստեղծած են՝ զանազան անուններու տակ՝ զանազան պլոքներ կամ շղթաներ կազմելով, բնականաբար պիտի ձգտի ամէն կերպով փրցնել նաեւ թըքական օղակը՝ այդ ընդհանուր շղթային:

Եթէ սխալ չէ մեր այս մեկնաբանութիւնը, հասկնալի կը դառնայ թէ ինչու Ըսմէթ անձամբ կ'երթայ Պելկրատ եւ ինչու իր հետ կը տանի քաղաքական դէմքերու եւ մասնագէտներու չքախումբ մը:

Անշուշտ, կարելի չէ ըսել թէ Պելկրատի այցելութիւնը անպայման շօշափելի արդիւնք մը կուտայ: Կ'ըսէինք նախորդ յօղուածով թէ Թուրքիոյ համար չափազանց դժուար է դիրք մը ճշդել Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ՝ ինչպէս դժուար էր՝ սահմանեան կայսրութեան համար՝ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Ինչ որ ստոյգ կարելի է նկատել, այն է, թէ Հռոմ բոլոր հնարաւորութիւններն ու ձեւերը կ'օգտագործէ իր ուռկանին մէջ առնելու համար նաեւ Թուրքիան:

Ու երբեք պէտք չէ զարմանալ, եթէ վաղը մենք կանգնինք քաղաքական նոր համաձայնութեան մը առջեւ,— Միջերկրականեան Ուխտ՝ Եուկոսլավիոյ, Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ — փոխանակ Անգլիոյ — Իտալիոյ միջեւ:

Իրապէս կը կնքուի՞ նման ուխտ մը, առով կը բարելաւուի՞ն Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները, Ռուսիա կը մնա՞յ ձեռնածալ,— հարցումներ են ասոնք, որոնց պատասխանը պիտի տան ապագայ դէպքերը:

Առայժմ, բացորոշ է, որ քաղաքական լուրջ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան հին յարաբերութիւնները զգալապէս կը փոխուին, ու Թուրքիա որ այնքան ջերմեռանդ կերպով կը ձգնէր Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ ապահովութիւններ ունենալ ու դոյավիճակը պահպանել, ինքզինքը դրած է նոր կացութեան ու նոր պայմաններու առջեւ:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Ցաւով կը տեղեկանանք որ ապրիլ 5ին Գահիրէի մէջ մեռած է բազմամեայ ուսուցիչ Գ. Գր. Միխայեան, իր 70 տարեկան հասակին մէջ:

Հանգուցեալը Պարտիզակցի էր եւ երկար տարիներ ուսուցչական պաշտօն վարած էր Պարտիզակի, Գահիրէի եւ ապա Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ:

Անցեալ տարի ձեռնարկած էր հրատարակելու Պարտիզակի պատմութիւնը:

«ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՀԱՅ „ԿԻՆ ՄԸՆ Է»

Ձմեռնային ցուրտ գիշեր մը, սենեակներուն մէջ փակուած գիւղացիները համարձակութիւն իսկ չունէին պատուհաններէն դուրս ձիւնախառն փոթորիկին նայելու: Հովը երթալով կը սաստկանար ու իր աղմուկով, խոր ու մեռելային տպաւորութիւն մը կը ձըգէր գիշերային մթութեան մէջ:

Թրքական գիւղ մըն էր, ուր մահէն ճողոպրած քանի մը հայ ընտանիքներ իբրեւ գաւառակոփի՝ թուրք աղաներու քով օրն ի բուն կ'աշխատէին պատառ մը հացի փոխարէն: Իրենց գործերը լրացնելէ վերջ՝ քով քովի գալով զանազան զրուցներ, անցեալէն յիշատակներ պատմելէ ուրիշ ոչ մէկ միտոհանք ունէին:

Դուրսը քամին նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուէր, ձիւնի հատիկները կը տեղաւորէր պատուհաններուն ու դուռներուն վրայ:

Հեծկլտուքի ձայն մը լսուեցաւ: Կարելի՞ էր որ այս ցուրտ ձմրան դուրսը մնացող մը ըլլար, պահ մը լռութիւն տիրեց, երկու կիները իրենց ականջները սրած այդպէս սպասեցին, գուցէ սխալած ըլլային, գուցէ նմանութիւն մը փոթորիկի ձայնին:

Հեծկլտուքի ձայնը նորէն լսուեցաւ: Կնոջ մը ձայնն էր, այս անգամ աւելի աղիողորմ ... կասկած չկար այլ եւս, պատուհանէն նայելով մութին մէջ կարելի չէր ստուգում կամ փնտռտուք ընել: Երկու կիները միատեղ վար իջան եւ տանը ձայն հանելու սկսան չորս կողմը փնտռել, անծանօթը գտնելու համար:

Հարեւանին դրանը չէմքին պատսպարուած հագուստներու մէջ կծկուած երիտասարդ կին մըն էր, որ անընդհատ կը լալար

— Ո՞վ էք դուք, ինչո՞ւ այս ժամուն դուրսն էք մնացեր, հարցուց կիներէն մէկը թուրքերէն ու գորովալի արտայայտութեամբ մը:

Դժբախտ կնոջ մարմինէն սարսուռ մը անցաւ, ճիգ մը ըրաւ գլուխը վերցնելու եւ պատասխանելու, չկրցաւ: Գլուխը ինքն իր վրայ ինկաւ դրան չէմքին ..

Բայց ո՞վ էին այս մարդիկը, ինչո՞ւ օրհասական այդ պահուն զինքը հանգիստ չէին ձգեր, ինչո՞ւ իրմով կը հետաքրքրուէին: Որքա՞ն չար են այս մարդիկը, թող զինքը հանգիստ ձգէին, քնանալ կ'ուզէր քունը այդ պահուն այնքան անուշ էր, այնքան անուշ:

Պաղը իր ազդեցութիւնը գործած էր, սառելու վրայ էր խեղճին ամբողջ մարմինը:

— Գիտակցութիւնը կորսնցուցած է, ի՞նչ պիտի ընենք:

— Ներս տանինք:

Երկուքը մէկ գործի վրայ էին, իւրաքանչիւրը իր կարգին բան մը ընել կ'ուզէր, իրենք իսկ օգնութեան կարօտ, պարտաւ սենեակին շուրջ անընդհատ կը դառնային, թերեւս բան մը իյնար իրենց միտքը, թերեւս բան մը հանդիպէր իրենց աչքերուն: Հիւանդը լաթերու մէջ փաթթեցին, ու սկսան տաք ապուր պատրաստել:

Շնորհիւ տարուած խնամքին, կինը քիչ մը սթափեցաւ, աչքերը բացաւ ու սենեակին շուրջը քանի մը անգամ պտտցուց ու կրկին գոցեց: Ահա զառանցանքի մէջ քանի մը բառ արտասանեց:

— Ի՞նչ պիտի ընենք:

— Ես ալ չեմ գիտեր:

— Եթէ Հայ ըլլալը գիտնային, տնեցիներէն արտօնութիւն կ'ուզէի, Հայ մը պատսպարած ըլլալնուս համար վաղը առտու անպայման ալգարարութիւն ունինք

— Միջոց մը խորհեցայ, կինը այս վիճակով կ'իջեցնենք բակը, յետոյ տանտիրոջ լուր կուտանք թէ փողոցը հիւանդ, սառած կնոջ մը ձայնը առնելով ներս բերինք, ու եկանք լուր տալու:

Բակին մէկ անկիւնը կինը նոյն անզգայ վիճակով պառկած էր, մէկը մնաց հիւանդին մօտ, միւսը գնաց տան տիրոջ լուր տալու:

- Ի՞նչ տեսակ հիւանդ է որ ներս առեր էք:

— Երիտասարդ կին մըն է, աղա, ցուրտէն ամբողջ մարմինը սառած, անզգայ վիճակի մը մատնուած:

— Երիտասարդ կի՞ն մը . արդեօք ... արդեօք ինչենի՞ է . լաւ ըրած էք ներս առնելով:

Տնեցիներուն մէկ մասը հաւաքուեցաւ հիւանդին շուրջ, որ նոյն անզգայ վիճակով տագնապներ կ'ունենար եւ կը զառանցէր հայերէն բառերով:

— Գաղթական հայ կին մըն է, գիշեր առնէ ի՞նչպէս եկեր այս գիւղը ինկեր է, ըսաւ տանտէրը զարմացական եղանակով մը:

Հիւանդը նորէն վեր փոխադրեցին ու յանձնեցին հայ կիներուն որոնց ուրախութիւնը սահման չունէր, կըծային իրենց ուզածին պէս գոնէ հանգիստ սրտով խնամք տանիլ: Շնորհիւ տարուած աշխատանքին, կնոջը տագնապները հետզհետէ մեղմացան, աչքերը կրկին բաց ու գաւաթ մը ջուր ուզեց:

— Ահա ջուր, քոյրիկ, մի վախնար, մեր քովն ես, մենք ալ քեզի պէս Հայ ենք:

«Քեզի պէս Հայ ենք» ... ուրեմն ինք օտարի տուն կը գտնուէր: Քիչ առաջ ընտանեկան ամբողջ պարագաները երբ շուրջը կը դառնային, երբ կը խօսէին, կը կատակէին հետը, ուրեմն ատոնք պարզ երեւակայութի՞ւն էին, ուրեմն ճի՞շդ էր որ ինքը տունէն տեղէն հեռացուած արմատախիլ խլեակ մը, ամբողջ պարագաներէն զրկուած թափառական մըն էր: Բայց ո՞վ էին այս կիները, ի՞նչպէս կրցեր էր անոնց հանդիպիլ, ի՞նչպէս ...

Այդ առտու, հակառակ ամէն ճիգի հիւանդը չկրցաւ ոտքի ելլել, չկրցաւ երկու դգալ տաք ապուր ուտել: Խօսակցութիւնը, դէմքի ծամածռութիւնը, աշխարհի բաներէն քէն ըրած, աշխարհիկ կեանքէն հրաժեշտ առնողի մը տպաւորութիւնը կը ձգէին: Աչքերը մերթ կը բանար ու կը գոցէր, գաւաթ մը ջուր եւս ուզեց: Զուգեցին տալ, մտածելով թէ ջուրը կրնայ ծանրացնել հիւանդին վիճակը:

— Տուէք, քոյրեր, գաւաթ մը ջուր տուէք, այլ եւս շատ ուշ է, թերեւս քանի մը ժամ ... քանի մը ժամ ալ ապրիմ ... ախ, ինչո՞ւ ես ողջ մնացի, քիչ մը աւելի՞ չարչարուելու համար:

Հիւանդը յանկարծ պառկած տեղէն արմուկներուն կռթնելով նստաւ, աչքերը խոշորցուց ու սկսաւ դրանը կողմը նայիլ ակնապիշ:

Ներկաներուն ակնարկները այդ կողմը ուղղուեցան: Տանտէրն էր, տունին աղան: Մարմինը դուրսէն կէս մը ներս ձգած, նկած էր հիւանդին որպիսութիւնը հասկնալու

Հիւանդը ճիգ մը եւս ընելով ոտքի ելաւ ու քանի մը քայլ առնելով սկսաւ տանտիրոջ վրայ բարձրաձայն պոռալ.

— Դուն անգութ, մարդասպան, ճանչցա՞ր զիս, ամուսինս, հայրս ու ընտանիքս ամբողջ պարագաները ջարդողը դուն չէ՞իր, դուն չէ՞իր մեր կարաւանը թալնողը ու ամբողջ մանուկներու խումբը Եփրատ թափողը խայտառակ, անիծեալ հրէշ, ի՞նչպէս ես քու տունդ եկեր ինկեր եմ ի՞նչպէս ...

Ճիգ մը ըրաւ վրան ցատկելու, կոկորդէն բռնելու, չկրցաւ. Երկու հայ կիները սարսափած եւ քարացած, մինչ տանտէրը գեփեղծին կարած, ոտքերուն առջեւ փռուած նոր դիակին կը նայէր ...

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ
ԵՒ ՋԵՆԹՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՉԸ

ԽՄԲ.— Ապրիլի առաջին շաբթու լրացաւ Վասպուրականի հերոսամարտին 22րդ տարեդարձը: Այս առթիւ կը հրատարակենք զինուորական մարմնի կոչը, վանի գրաւման [illegible] իբրեւ պատմական փաստաթուղթ:

Հայ ժողովուրդ,

Ահա կը բոլորենք մենք ամսօրեակը — ամսօրեակը պայքարի ու փառքի մահուան ու յաղթութեան մեր ցեղին Ամսօրեակը նաեւ հայութեան առաջին եւ պայծառ գարունին:

Ամիս մը առաջ, այսօր, երբ խուժին վատաբար կռիւ յայտարարեց քաղաքակրթութեան եւ արդարութեան դէմ, մեր դէմ, մենք հաւատքով փարեցանք մեր զէնքին եւ մեր [illegible] խորերէն զգացինք, որ յաղթանակը մերը պիտի ըլլայ այս կռիւին [illegible] վասնզի մեր կռիւը խաւարի դէմ էր ազատութեան ու բռնութեան դէմ ճշմարտութեան եւ արդարութեան համար:

Եւ վերցուցինք զէնքը, կուրծք [illegible] յու համար թշնամիի գնդակներուն ռումբերուն, որոնք կուգային վերջնական հարուածը հասցնելու մեր ցեղի կորացած մէջքին, որոնք գետին [illegible] ծռել կ'ուզէին ճակատը մեր երիտասարդութեան եւ քանդել ակնածելի [illegible] ները վերածնող մեր ցեղին [illegible] կուրծք տուինք մենք թշնամիի [illegible] գին եւ ամբարտաւան ժէխերուն [illegible] յարձակումներուն եւ մեր հերոսական ու պատմական մարտնչումներու [illegible] թացքին՝ ոչ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ վայրկեան թշնամին չտեսաւ մեր զինուորը պարտուած եւ մեր դիրքը լքուած.

Ամսօրեայ պայքարը, զոր տարինք փառքով, այսօր իր կատարելութեան մէջ կը վայելենք ահա մեր յաղթանակներով արբած հայ ժողովուրդի հետ:

Մեր զինուորի արի եւ անսասան դիմադրութիւնը ամէն տեղ թշնամին զգացնել տուաւ, որ մեր երակներուն մէջ չէ դադրած, կը հոսի տակաւին արիւնը ազատութեան եւ կռուի [illegible] այդ աստուածային արիւնն է, որ [illegible] մէկ յոյզ եւ սրբանուէր բռնկումով գիտէ գլխապտոյտ եւ աքիլեր [illegible] խուսափ մատնել երէկի ամբարտաւան եւ ամենազօր, բայց այսօրուան փախկոտ եւ սարսուռ թշնամին ...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԶՆԿԱՑԷՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հարիւրապետ Ա. ՇԱՎԵՐՆԵԻ)

Մուրատի զինուորական տառատակը ծակծկուած էր 5 գնդակներով, իր մաւզէրին յենակը խորտակուած էր գնդակով մը, խալփախը եւս ծակծըկած էր 2 գնդակով:

Անձնապէս տեսայ թէ ինչպէս իր մաւզէրով հնձեց բազմաթիւ Քիւրտեր, որոնք ժայռերու ետեւ պատսպարուած՝ կը կրակէին մեր վրայ: Ամէն անգամ որ կ'արձակէր իր ատրճանակը, կը տեսնէինք որ քարի մը ետեւ պատսպարուած Քիւրտ մը կը ցնցուէր ու կ'իյնար անդունդն ի վար:

Օրուան մէջ քանի մը անգամ, հրացանաձգութիւնը լսելով՝ ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ եւ միայն Մուրատն էր որ կրցաւ վերահաստատել կարգապահութիւնը

Զիլիկի մէջ Մուրատ օդը հանեց ռազմանիւթի եւ պարէնի բոլոր մթերանոցները

Շարունակեցինք նահանջը մինչեւ Զորս, մինչ Քիւրտերու կրակին տակ: Տակաւին Զորսի 2 վերստ մնացած, կիրճը այնքան կը նեղնար, որ երկու զառիթներու միջեւ տարածութիւնը հազիւ կէս վերստ կ'ըլլար: Ահա այդ ամէնէն նեղ մասին մէջ էր, որ Քիւրտերը ղարաւուլ կը սպասէին մեզի եւ սաստիկ կրակ բացին մեր վրայ: Յառաջապահները չկրցան քայլ մը առնել այլ եւս, ժայռերուն ետեւէն անընդհատ կրակ կը տեղային Քիւրտերը ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ, եւ սկսան աջ ու ձախ վազել, ապաստան փնտռելով իրարու ետեւէ ինկան անոնք որ Քիւրտերու կրակին տակ մնացին:

Մուրատ, որ վերջապահներուն մէջ էր, իր կամաւորներուն հետ մաս մը հետեւակ առնելով, կողմնակի արահետէ մը մագլցեցաւ ժայռերն ի վեր: Կամաւորները «կեցցէ Մուրատ փաշան» գոչելով՝ յարձակեցան Քիւրտերուն վրայ, հոն ուր, ժայռերու ետեւ, դիրք բռնած էին Քիւրտերը եւ սուիններու հարուածով ժայռերէն գըլորեցին վար, անդունդին մէջ.

Նահանջի ճամբան ազատ էր այլ եւս:

Իրիկուան դէմ հասանք Զորս: Պէտք է ըսել որ Քիւրտերը, Զիլիկէն Զորս, քանիցս խուժեցին կարաւանէն ներս, կոտորեցին կիները եւ երեխաները, մայրերուն ձեռքէն խլեցին նորածինները եւ երկուքի կտրելով զանոնք՝ նետեցին Եփրատի մէջ:

Բազմաթիւ մայրեր խենթեցան, ուրիշներ, խելակորոյս, իրենք զիրենք նետեցին Եփրատի մէջ, իրենց նորածիններուն հետ միասին:

Զորսի մէջ կանգ առինք՝ գիշերելու համար այնտեղ:

Առտուն, Քիւրտերը սկսան իրենց հրացանաձգութիւնը բոլոր անոնց վըրայ, որոնք դուրս կ'ելլէին իջեւանի իրենց ապաստաններէն եւ զօրանոցներէն: Մուրատ հրամայեց թնդանօթ մը զետեղել բլուրի մը վրայ, ուրկէ կարելի էր կրակի տակ առնել Քիւրտերը:

Կէս օրէ վերջ գնդ. Մորէլ խորհրդակցութեան հրաւիրեց բոլոր սպաները: Մուրատ եւս ներկայ էր: Գնդապետը մեզի պարզեց կացութիւնը: Ծանուցագիր մը ստացեր էր Քեազիմ պէյէն, որ իբրեւ պետը Քիւրտերուն՝ կը հրաւիրէր անձնատուր ըլլալ իրեն, կը խոստանար ազատ թողուլ բոլոր ռուս սպաները: Անձնատուութեան իր պայմաններն էին,— յանձնել մեր բոլոր զէնքերը, չփճացնել ռազմանիւթի եւ պարէնի մթերանոցները, ինչպէս ըրած էինք նահանջած տեղն նախորդ իջեւաններուն: Քեազիմ պէյ կ'աւելցնէր նաեւ որ անկարելի էր մեզի համար կտրել անցնիլ քրտական գիծերը:

Գնդ. Մորէլ ըսաւ թէ չուզեր մեզմէ ծածկել կացութեան ծանրութիւնը, որովհետեւ Զորսէն 6 վերստ անդին Եփրատի կամուրջը գրաւուած է Քիւրտերուն կողմէ եւ անկարելի է այդ կամուրջը գրաւել զինու զօրութեամբ, անոր համար որ Քիւրտերը ամրութիւններ շինած են Եփրատի միւս եզերքը, ուրկէ կրնային դիւրաւ կոտորել մեր ամբողջ զօրքը առանց ժամանակ ձգելու որ գրաւենք կամուրջը:

Անտարակուսելի այս ճշմարտութեան առջեւ, թէ անկարելի էր գետին կամուրջը գրաւել, գնդ. Մորէլ կ'ուզէր հասկնալ բոլորին կարծիքը այն մասին թէ ինչ պէտք պատասխանել Քեազիմ պէյի անձնատուութեան առաջարկին, եւ մանաւանդ թէ ինչ պէտք է ընէինք այս կացութեան մէջ:

Դժբախտաբար գտնուեցան քանի մը մարդիկ, որոնք կ'առաջարկէին անձնատուր ըլլալ Քեազիմ պէյի: Մեծամասնութեան կարծիքն այն էր թէ աւելի լաւ է փորձել կամուրջը գրաւել, եւ եթէ չյաջողէինք՝ մեռնիլ կռիւի մէջ, քան թէ ամօթապարտ անձնատուութեան դիմել:

Գնդ. Մորէլ մտիկ ըրաւ բոլորին ալ տեսակէտները, յետոյ ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Ուզեցի գիտնալ ձեր բոլորին տեսակէտները, այժմ իբրեւ ռուս սպայ եւ ձեր հրամանատարը, կը յայտարարեմ — Անձնատուութեան ոչ մէկ խօսք: Ռուս սպան անձնատուր չըլլար ամօթալի պայմաններու մէջ, եւ դըժուար պահու մը մէջ՝ չի լքեր անոնք որ իրեն յանձնուած են: Ինծի ծանր է տեսնել իմ ստորադաս սպաներուս մէջ մարդիկ, որ յօժարութիւն կը յայտնէին անձնատուր ըլլալու: Հրաման բոլորիդ՝ պատրաստուելու համար որ գիշերը ճամբայ ելլենք: Պիտի փորձենք մեզի ճամբայ մը բանալ զէնքի ուժով: Գիտնանք մեռնիլ կռիւի մէջ քան թէ անձնատուր ըլլալ.

Գնդ. Մորէլէն վերջ խօսք առաւ Մուրատ: Ան նախ շնորհակալութիւն յայտնեց գնդապետին, եւ ըսաւ որ ռուս հրամանատարէ մը ուրիշ ընթացք չէր սպասեր: Այսուհետեւ ինք արդէն ղրկած է Քեազիմ պէյի արժանի պատասխանը: Եւ իր պատասխանը շատ կարճ էր եղած — «Եթէ կրնաս, եկուր առ մեր զէնքերը»:

Յետոյ Մուրատ աւելցուց որ այնքան դիւրին է գրաւել Եփրատի այդ կամուրջը, որքան չի կարծուիր: Զորսէն 5 վերստ հեռաւորութեան վրայ, լեռներուն մէջ, կը գտնուի քրտական գիւղ մը, Սանաս: Այս գիւղը կը տեսնուի կամուրջէն, որ պաշտպանուած է նոյն գիւղի բնակիչ Քիւրտերուն կողմէ: Պէտք է մաս մը զինուոր ղրկել եւ գրաւել այդ գիւղը, հրդեհել ռումբերով: Ծանօթ Քիւրտերու մտայնութեան, Մուրատ համոզուած էր որ Քիւրտերը պիտի լքէին իրենց դիրքերը, օգնութեան փութալու համար իրենց ընտանիքներուն եւ ազատելու համար իրենց ստացուածքը: Այդ պահուն արդէն կարելի էր տիրանալ կամուրջին:

(9)

ՉԻ ԲԱՒԵՐ ՄԻԱՅՆ ԿԱՐԴԱԼ ՍՈՐՎԵՑՆԵԼ

ԿՈՉ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

Գաղութիս գրեթէ բոլոր աղգ. կազմակերպութիւնները ոգի ի բուին կը ճակատին այլասերման դէմ եւ կ'աշխատին ամենայետին գիւղին մէջ իսկ —որ խումբ մը հայրենակիցներ կան հաստատուած,— հիմնել դասընթացքներ, իրենց մայրենի լեզուն սորվեցնելու համար մեր մատաղ սերունդին։

Չի բաւեր սակայն կարդալ սորվեցնել մանուկին, առանց անոր ձեռքը տալու կարդալիք թերթ մը կամ գիրք մը։ Տղան կը սորվի, կը կարդայ, կը գրէ հիմա է, բայց դպրոցէն դուրս կամաց կ'ամոռնայ սորվածին։ Անոր չունի վերամշակելու դաշտ, ճաշակն իր մայրենի լեզուով կարդալու գրականութենէն դուրս որ եւ է բան։

Չի բաւեր դասընթացքներ բանալ, պէտք է մանուկին տալ նաեւ կարդալու նիւթը եւ աստիճանաբար անոր յանձնել մեր գրականութիւնը, մեր միտքերը, մեր գրողները։

Այս այս մտահոգութեամբ հրատարակուեցան «Արփի» ամսագիրը (Ամերիկա, Մատենաշար «Մասիս» ի բռնամնիս) եւ Մրգաստանքը (Պուլկարիա). Այս նպատակով է որ կը հրատարակուի «Նոր Հասկերը» (Իրան). Դժբախտաբար ու տարբեր դիպուածներով դժուարութեանց հետեւանքով, «Նոր Հասկեր»ը եւ ուրիշ հրատարակութիւններ չեն հասնիր ամէնուն ձեռքը, եւ պէտքը գրքի եւ թերթի մանուկին համար՝ կը մնայ աւելի քան սախրողական։

Այս կարեւոր պակասին առջեւ, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ձեռնարկած է հրատարակութեան ամսական փոքրիկ գրքոյկներու, 16 էջնոց, հայերէն մանկական պատմուածքներու, հէքեաթներու, մանկական ոտանաւորներու համար. Ձեռնարկին անւականութիւնը նիւթապէս ապահովուած ըլլալով՝ անոր յաջողութիւնը կախուած է մեր գրագէտ բարեկամներու աշխատակցութեան, որոնց կը դիմէ Միութիւնս հրապարակաւ, խնդրելով որ գրողներ, մանկական թերթի կամ գիրքի հրատարակիչներ, մանկավարժներ, եւ ընդհանրապէս մանուկներու եւ պատանիներու ընթերցանութեան յարմար նիւթեր ունեցող անհատներ մեզի տրամադրեն այդ նիւթերը, հրատարակելու համար։

Չհրատարակուած ձեռագիրները կը վերադարձուին հեղինակին, անմիջապէս։

Գրքոյկին սպառումը սահմանուած է Ֆրանսայի մէջ Շրջ. Վարչութիւնը, միւս գաղութներուն համար պիտի դրկուին Կ. Խաչերուն։

Կանխիկ բաժնեգին պիտի չգանձուի։ Այս կոչը ուղղուած է մանաւանդ մեր գրագէտ եւ հրատարակիչ հայրենակիցներուն, վստահ ենք որ իր արձագանգը պիտի գտնէ բոլոր գաղութներուն մէջ եւ մեր ձեռնարկը լայն ընդունելութիւն պիտի վայելէ, ապահովուած թէ նիւթապէս եւ թէ մանուանդ նիւթերու բնոյթ եւ առատ պաշարով մը։

ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՀԱՍՑԷ — 6. Rue d'Alsace, Asnières France.

Երեք օր է ահա, որ յաղթանակի խնդութիւնը պատեր է մեզ ... Զօրանոցներու գեղատեսիլ հրդեհներու եւ բոլոր զուհճապետներու, արջերու ճարճատումներուն առջեւ մենք կեցած ենք հիացումով եւ արբած ...

Արբած ենք մենք եւ աստուածային խնդութեամբ լեցուած, որովհետեւ հազարաւոր տարիներ մեզ թալնող, կոտորող, խաչողն է, որ գլխապատառ կը փախչի այսօր եւ հազարաւոր տարիներ մեզ թալանողը եւ խաչողն է որ կը թալանենք, կը կոտորենք, կը խաչենք մենք։

Վրէժի անողորմ, բայց արդար Աստուածն է, որ նստած է մեր ներսը ու մեր դլխավերեւը, վրէժի ձայնն է որ կը լսենք մենք հիմա եւ այդ ձայնը կուգայ հազարաւոր տարիներու ընթացքին սրախողխող հայ սերունդներու, թոնիրներու մէջ խորովուած մանուկներու եւ բռնաբարուած կոյսերու սատանեցնող եւ աղեկտուր կանչերու մէջէն։

Այսօր ահա հայկական դրօշակն է, որ հազարաւոր տարիներու ընթացքին առաջին անգամ ըլլալով, կը ծածանի Վանի պատմական բերդի բարձունքներուն վրայ եւ առաջին անգամն է, որ բռնութիւնը, հայ զինուորի գնդակէն հալածական, կը փախչի ինչքով, բռնութիւնով եւ խշխռնութեամբ ..

Եւ այսօր, երբ փառաւոր պայքարն է մեր նոյն, լիակատար յաղթանակն է որ կ'ապրինք եւ վերջնական ազատութիւնն է մեր առջեւ, մենք վստահ գրութիւնն ունինք աւելի երջանկաբեր ու պայծառ հանդրուաններու՝ մեր յուսառատ, երազող ցեղին համար։

Մեր հերոսական կռիւներով մենք արդէն հիմը դրինք այն հզօրակայ ազատութեան, զոր երազեցին մեր հանճարները մեր ժողովուրդին հետ, որու համար երեանաէալ կռիւներով միլիոնաւոր կեանքեր զոհաբերեցինք ու որու առաջին արշալոյսը կը ծագի ահա բախտաւոր Վասպուրականի հրաշալի լեռներուն վրայ ..

Այսօր ուրեմն տօնն է ոչ միայն մեր ամօրեայ պայքարին եւ յաղթանակներուն, այլ եւ նախատօնը հայկական ազատութեան՝ բոլոր բռնաւոր լուծերէն, բոլոր յօշոտող ճիրաններէն ...

Կեցցէ՛ հայկական ազատութիւնը,

Փա՛ռք ինկածներուն,

Կեցցէ՛ Վասպուրականի մարտնչող երիտասարդութիւնը,

Կեցցէ՛ հայկական բանակը ...

Վասպուրականի Հայ Ինքնապաշտպանութեան

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

6 Մայիս, Վան - Այգեստան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՍԻՍ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ), 18 ապրիլ.— Միրեյի «Յառաջ» ինչպէս յայտնի է քեզ, «Հայ Երիտասարդաց Մասիս Մարզական Միութիւնը» կազմուեցաւ 1935 փետր.ի սկիզբը։ Նպատակը — առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան թաղին երիտասարդութիւնը հաւաքել մէկ դրօշի շուրջ, եւ ընդհանրապէս միջոցաւ բարձրացնել անոր բարոյական եւ ֆիզիքական մակարդակը, այս կերպով սատարելու համար ազգապահպանման նուիրական գործին։ (ԽՄԲ.— Կարելի չէ՞ նոյն գործը կատարել Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ)։

Երիտասարդական այս ձեռնարկը ընդունուեցաւ խանդավառութեամբ, եւ շնորհիւ թաղեցիներու ջերմ քաջալերանքին, կարճ ժամանակի ընթացքին կարելի եղաւ ձեռք բերել շօշափելի արդիւնքներ։

Այսօր միութիւնը օժտուած է մարզական բոլոր կարիքներով։

Երկար դիմումներէ վերջ, վարչութիւնը անցեալ տարի յաջողեցաւ վարձել խորտ ու բորդ գետին մը մեր թաղի մօտ Սէն - Թրօնք կոչուած վայրը, 1200 ֆր. տարեվարձքով։ Այժմ այդ գետինը վերածուած է ներկայանալի մարզադաշտի մը, շնորհիւ երիտասարդութեան ժրաջան աշխատանքին։

Վերջերս դժբախտաբար այս միութեան մէջ եւս մուտք գտան որոշ վէճեր, բայց կարելի եղաւ համերաշխութիւնը վերահաստատել։

Հիմա միութիւնը կը գործէ նոր թափով՝ գլխաւորութեամբ իր վարչութեան, որ կը ներկայացնէ հետեւեալ կազմը — պատուական նախագահ՝ Վահան Փիլոյեան, վարիչ նախագահ՝ Աւետիք Աւետեան, փոխ - նախագահ՝ Միրաքեան Խայերեան, քարտուղար՝ Աստուր Դարբինեան, գանձապահ՝ Վարդան Գայթարեան, Ֆէյսէլ ատենի ներկ. Ցարութիւն Մերոնեան։

Ինչպէս շաբթու յարչութիւնը մասնաւոր թուղթիկներով հասարակութեան կը հաղորդէ, իր գործունէութիւնը, յայտնելով թէ մարզադաշտին պաշտօնական բացումը տեղի կ'ունենայ ապրիլ 25ին, կիրակի օր, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, հովանաւորութեամբ թաղ. խորհուրդին։

Այդ օրը «Մասիս» խումբերը պիտի մրցին ֆրանսական ուժեղ խումբերու դէմ։ Անշուշտ մեր թաղեցիները մարզադաշտ պիտի փութան բաղմութեամբ, քաջալերելու մեր երիտասարդ մարզիկները։

Աստղ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Հայկուհի Կիւլպօլեան վեցամսեայ Յառաջ կը նուիրէ Տիկին Օ. Խակէնտէրեանի, Փարիզ։

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի ծրագրած հիւանդապահութեան դասընթացքներուն գաղափարը յուսացուածէն աւելի համակիր ընդունելութեան արժանացաւ։ Դասախօսութիւնները պիտի ըլլան հինգ գլխաւոր նիւթերու շուրջ. Ա) Մարդակազմութիւն, Բ) Տարափոխիկ հիւանդութիւններ, Գ) Վիրաբուժական ծանօթութիւններ, Դ) Հիւանդներու խնամքներ, Ե) Դեղագործական ծանօթութիւններ։ (ԽՄԲ.— Իւրաքանչիւր ճիւղի մանրամասնութիւնները զանց կ'առնենք)

Այս նիւթերէն իւրաքանչիւրը պիտի գրաւէ չորս դաս։ Ուրեմն ամբողջ դասընթացքը բաղկացած պիտի ըլլայ քսան դասերէ։ Դասախօսութիւնները պիտի ըլլան շաբաթը մէկ անգամ, ամէն անգամ երկու պահ, որով ամբողջ դասընթացքը պիտի տեւէ 10 շաբաթ։ Հայ Կարմիր Խաչի Վարչութիւնը՝ յարմարագոյն օրը եւ ժամը կը նկատէ՝ կիրակի առաւօտները 10էն 12, դպրոցականներ ու եւ աշխատաւորներու գործին արգելք չըլլալու համար։ Դասախօսութիւնները որոշուած է կատարել Ֆրանսերէն լեզուով։ Բայց Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը արձանագրուողներու փափաքին պիտի համակերպի, փոխելու համար դասախօսութիւններու օրն ու լեզուն, եթէ անոնք մեծամասնաբար տարբեր թելադրութիւն մը ընեն։

Դասախօսները պիտի ըլլան մասնաւանդ, սկզբնաւորութեան համար, Հ. Կ. Խաչի բուժարանին բժիշկները եւ ուրիշ բժիշկներ։ Դասընթացքներու հետեւողներէն անոնք որ կը փափաքին, պիտի զետեղուին վիրաբուժական (Տոքթ. Տը Մարթէլ), ծննդաբերական (Փրոֆ. Պրէնտօ) եւ բժշկական (Տոքթ. Թրիմոլիէր) քլինիքներուն մէջ, ժամանակ մը ընելով՝ ամբողջացնելու համար իրենց ծանօթութիւնները

Դասախօսութիւնները լրանալէ յետոյ մեր սանուհիները պիտի ներկայացնենք Ֆրանսական Կ. Խաչին, հոն շարունակելու համար իրենց ուսումը եւ քննութենէ յետոյ վկայագիր առնելու համար։

(Վերջ)

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄ ՄԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՓԷՇԹԱ, 12 Ապրիլ.— Վերջերս Վիեննայի Թաղապետական ժողովի որոշումով 17րդ թաղամասի փողոցներէն մին Avedik Gasse անուանուած է իբրեւ վարձատրութիւն եւ բարոյական հաստատում այն հալածանքներուն եւ զրկանքներուն զոր կրած է Աւետիք 1848ի հունգարահաւատարիական յեղափոխական պատերազմին։ Այս լուրը հունգարական օրաթերթեր եւս արձանագրեցին, Հունգարիոյ ի նպաստ կարգադրութիւն մը ըլլալուն համար. սակայն Աւետիք անունին ծանօթներ քաջ գիտեն թէ այս ընտանիքը մօտաւորապէս երկու դարէ ի վեր Հունգարիա հաստատուած եւ առաւելապէս ազգասէր հայ ընտանիք մը եղած է։ Բոլորին ծանօթ է նոյն ընտանիքին շառաւիղներէն Պուտափէշտի շրջանին Ա. պատժական դատարանի նախագահ Dr. Avédik Félix որուն յարատեւ ու անձնուէր աշխատանքին շնորհիւ էր որ տակաւին շարաթ մը առաջ կարելի եղաւ անջատել Հունգարիայերը յառնեակես կաթոլիկներէ։ Հունգարիոյ եպիսկոպոսապետը արտօնած է հայ կաթոլիկ եկեղեցին անջատել եւ հրամայած է որ այսուհետեւ հօրմէ հայ սերունդներ իրենց եկեղեցական տուրքերը հայ կաթոլիկներուն վճարեն։ Ուրոյն հայ կաթոլիկ համայնքը կառավարութեան կողմէ եւս վաւերացուեցաւ։

Այս կարգադրութիւնը մեծ յաջողութիւն մը պէտք է նկատել հայկական տեսակէտէն, որովհետեւ ցարդ ամէն ձեռնարկ անյաջողութեան կը մատնուէր նիւթական աղբիւրներու չգոյութեան պատճառաւ, օտարացած Հունգարահայեր չէին օժանդակեր, կառավարութեան անհաճոյ չերեւալու պատրուակով եւ նոյն իսկ կային շատեր որ իրենց հայկական ծագումը կ'ուրանային անտեղի կերպով։

Կը սիրենք յուսալ թէ Հունգարիոյ բոլոր Հայերը պիտի կրնան գնահատել այս նպաստաւոր կարգադրութիւնը, զայն օգտագործելու համար ի նպաստ հայ կեանքի մը որուն պակասը շատոնց զգալի է այս գաղութին մէջ։

Կ. ԳԱԼՓԱՔԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԴՈՐԵՎԱՆՔԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (8 ապրիլ).

— «Ներկայ տարւոյ յուլիս 30ին կը լրանայ Անթիլիասը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տրամադրութեան տակ մնալու պայմանաժամը։

Ամբողջ եօթը տարի Նիըր Իսթ Ֆաունտէյշընի վարիչները Անթիլիասի իրենց բազմաթիւ կալուածները ձրիօրէն յանձնեցին հոգեւոր մեր բարձրագոյն իշխանութեան, որ իր կարիքներուն համար գործածեց զանոնք։

Բայց որոշուած ըլլալով ծախել այս շէնքերը. Նիըր Իսթ Րիլիֆի վարիչները կը պահանջեն որ յուլիս 30ին, կաթողիկոսութիւնը կամ պարպէ Անթիլիասը եւ կամ գնէ զայն։ Անօրինակ եւ անբնական ոչինչ կայ եղածին մէջ։

Բայց անօրինակ եւ անբնական պիտի ըլլար մեր կեցուածքը, եթէ երբեք հայ արտասահմանը չաշխատէր ազգային սեփականութիւն դարձնել այս հողը եւ կալուածները, որոնք մէկէ աւելի տեսակէտներով այժմ նուիրական են մեզի համար։

Նախ հարցին կը նայինք ազգային արժանապատուութեան տեսակէտով։ Ոչ ոք պիտի փափաքէր որ Կիլիկիոյ դարաւոր հայրապետութիւնը կորսնցնէ նաեւ Սսոյ իր վերապրեցեալ աթոռը, այս երկրին մէջ մնար անապաստան եւ վիզը ծուռ։ Ազգային արժանապատուութիւնն ու հպարտութիւնը թոյլ չպիտի տային այդ բան։

Երկրորդ, կայ 150.000 այս գաղութին գերագոյն շահերու պարագան, ու երբ հարկ կ'ըլլայ խօսիլ այս հակայ բազմութեան անունով, անհրաժեշտ է որ անոր ներկայացուցիչները թողլու անկիւնը ծուարած վարձակալներ չըլլան, այլ իրենց դիրքով ու կեցուածքով յարգանք պարտադրող հեղինակութիւններ։

Ընդամէնը տասը տարուան վարձակալութիւն մը՝ կաթողիկոսութեան պիտի արժէր այն գումարը զոր այս պահուս Նիըր Իսթ Րիլիֆը կը պահանջէ իր շէնքերուն իբրեւ վաճառման գին։ Իսկ տիրանալ այս հողերուն՝ կը նշանակէ մեր գաղութը օժտել նոր կալուածով մը, որուն պէտքը անուրանալի է։

Հաւանօրէն խորհողներ ըլլան, թէ Անթիլիասը շատ է մեկուսացած, բայց պէտք է ընդունիլ, թէ իբրեւ վանք, իբրեւ ընծայարան կամ դպրոց, ան իր ներկայ դիրքով, ունի բազմաթիւ առաւելութիւններ զորս կարելի չէ ձեռք բերել Պէյրութի մէջ կրկին դնով։

Եւ որովհետեւ արդէն իսկ գովելի նախաձեռնութեամբ մը Անթիլիասի գնման հանգանակիչ մարմին մը կազմուած ու գործի լծուած է, կը մնայ բերել մեր օժանդակութիւնը անոր, որ առաջ ազգային սեփականութիւն հռչակելու համար այս կալուածները։

Ցարդ, հազիւ 1,5ը հաւաքուած է պահանջուած գումարէն, մինչ երեք ամիսէն արդէն իսկ կը լրանայ շէնքերը յանձնելու պայմանաժամը։

Ինչ որ ալ ըլլան տնտեսական ներկայ պայմանները, 3000 օսմ. ոսկիի գումար մը երբեք հայ ժողովուրդին պահանջուած անկարելի վեհողութիւն մը չէ. Թող որ հայ Պրեսսը մը գրէր մէկ հարուածով պիտի կրնար աղբը օժտել տասնապատիկով եւ աւելիով։

Եւ որովհետեւ մամուլի պաշտամունքը քար դրած է անոնց խղճմտանքին վրայ, վերջին հայ տպագրական եւ համեստ դասուն ուսերուն կ'իյնայ ծանրութիւնը այս պահուն։

Հայը որ ամէն ինչ լեցուած է իր սիրտն ու քսակը ընծայաբերել համազգային նպատակի մը համար, վստահ ենք, որ ան այդ անգամ պիտի չթողու ծերունազարդ իր 88ամեայ կաթողիկոսին վիշտ որ կ'լայ.

«Դուք որ Նուպարաշէնի նման գեղեցիկ քաղաք մը կանգնեցիք ձեր տարագիր աղգակիցներուն ապաստանարան ըլլալու համար, արդեօք պիտի զլանայի՞ք պատսպարան մը տալ դարդոջուն ծերունիիս, որուն վրայ արգահատեցան Նիըր Իսթ Ֆաունտէյշընի պատուական վարիչներն եւ իրենց Անթիլիասի կալուածը վեհանձնօրէն տրամադրեցին։

Ոչ մէկ կասկած, որ առաքելական հայ գաղութին պիտի արդարացնէ հայրապետական կոչը, ու պիտի բերեն իրենց մասնակցութեան բաժինը, Անթիլիասը ազգային կալուած դարձնելու ձեռնարկին մէջ։

Զմոռնանք, որ ներկայ կաթողիկոսարանն ու յարակից շէնքերը քար առ քար խրճիթ վրայ դրուած են համաշխարհային ազատագրութեան մարտիրոսածին հայ բազմահազար որբերու ձեռքով»։

ՁԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Հայ ժողովուրդը ամէն ժողովուրդէ աւելի համր ոգեւորութիւն մը ունի, որ աւելի լռելեայն կ'արտայայտուի, քան աչքի զարնող արտաքին նշաններով։ Սաքուի մէջ հաւաքուած բազմութիւնը պատկառոտ լռութեամբ կը բաւականանար՝ դիտելով ֆէտայիներու խումբը, անոնց դեկավար Լեւոնը, որոնք ժողովուրդի երեւակայութիւնը վառած էին իրենց վերապրուած կարելի եւ անկարելի քաջագործութիւններով։

Համր պաշտամունք մըն էր խորքով մինչեւ ժողովուրդի հոգին իջած։ Հայ ժողովուրդի համար, ֆէտային առասպելական հերոս մը դարձած էր։ Դարեր շարունակ սարուկի կեանք ապրած ըլլալով, քաջութեան, առնական անվեհերութեան պաշտամունքը աղօտ էր իր մէջ։ Քիչ եղածն ալ սանձահարուած էր պատմական անցեալի մէկ քանի դէմքերով, որոնցմէ առաջինը առասպելական Հայկ դիւցազն էր, երկրորդը քաջն Վարդանը։ Անցեալը՝ մաշուած մոռացուած էր դարերու ընթացքին. Ցեղափոխական շարժումը ու անոր անձնուրաց զինուորները նոր ի նորոյ վերստեղծեցին հայ ժողովուրդի մէջ Վահագնեան պաշտամունքը։ Անօրինակ նոր փթթում մը ունեցան հոգիները, ու նոր կրօնք մը երեւան եկաւ նոր կեանքի մէջէն։ Այդ նոր կրօնքը, հոգիները թարմացնող, ազգային արժանապատուութիւնը խթանող հերոսապաշտութիւնն էր, որմէ առաջ զուրկ էր հայ ժողովուրդը։

Եթէ թողուէր Բերդակցիներուն, անոնք մինչեւ առտու շրջապատած ֆէտայիներու խումբը կը լուացնէին։ Պէտք եղաւ որ բէրը քանի մը անգամ կրկնէր թէ՝ ֆէտայիները երկար ճամբայէ եկած են եւ հանգստանալու պէտք ունին։ Նոր միայն ժողովուրդը կամաց կամաց սկսաւ հեռանալ սաքուէն։

Մնացին միայն գիւղի գործադիրի երեք անդամները եւ կամաւորներէն մէկ երկուքը։ Որքէս բացառիկ շնորհ, Գիժան համաձայնեցաւ, որ գիւղի զինուորները պահակ կանգնին, այդ գիշեր։

— Գրիգոր,— դիմեց պահ մը դադրեցնելով՝ Լեւոնը գործադիրի նախագահին ուղղեց խօսքը.— առտու երկու սուրհանդակ պէտք է։

— Աչքիս վրայ, պարոն Լեւոն։

— Կէս օրին գիւղի խումբերը կը հաւաքէք եկեղեցին։

— Շատ լաւ։

— Գիւղը քանի՞ պահարան ունի։

— Միայն երկու։

Լաւ, իմ ներկայութեանս պիտի բացուին։

— Շատ լաւ, պարոն Լեւոն։

Զաւարի փիլաւ ու մածուն վայելէ վերջ, խմրի տղաքը երկնցան հաստ թաղիքներու վրայ, հանգստանալու համար։ Միայն Լեւոնը արթուն մնաց։

Սաքուի անկիւնը տեղաւորուած, չանթան ծնկուըներուն վրայ, Լեւոնը կը շարունակէր գրել։ Երբեմն միայն կանգ կ'առնէր, գրիչի կոթը շրթունքին, դէմքը տառապալից արտայայտութիւն մը կը ստանար ու մտամոլոր հայեացքը կը կորչէր անորոշութեան մէջ։

Առտու կանուխ Գործադիրի անդամները հաւաքուեցան Լեւոնի մօտ, որ Գիժայի հետ տեղափոխուած էր քահանայի տունը։ Լեւոնի առջի գիշերուան պատուէրի համաձայն սուրհանդակները պատրաստ կը սպասէին ճանապարհ ելլելու։ Սուրհանդակները երկու տարեց կիներ էին։

Այդ կիներէն մէկը, գիւղի ամէնէն աղքատ ընտանիքներէն, Ցօվակ աբօր կինն էր, Ալմաստ մօրքուրը։ Անոր շորերը խղճալի ցնցոտիներու հաւաքածոյ մըն էին, հարիւրաւոր կարկըտաններով ծածկուած։ Սպիտակ մազերը ամփոփուած էին ճերմակ գլխաշորով մը, նկարի մը շրջանակին նման, որու մէջէն դուրս կը ցցուէր անհամար կնճիռներով ակօսուած դէմքը։ Երբ Ալմաստ մօրքուրը մօտեցաւ Լեւոնին, նամակը առնելու համար, Գիժան, որ շատ անգամ հանդիպեր էր անոր, ժպտելով ըսաւ.

— Է՛, Ալմաստ մօրքուր, Աստուած կարողութիւն տայ, նոր հարսի նման ժիր ժիր կը քալես ...

— Դուն անուշ մնաս, դեռ բանի մը պէտք կուգամ։

— Որ Թուրքերը յանկարծ քեզ բռնեն ու նամակը գտնեն վրադ։

— Աջդն անուշ մնայ, պարոն Լեւոնը սաղ մնայ,— ու պառաւը ուսերը անհոգօրէն վեր վերցուց՝ վիզը մէկ կողմ ծռելով, որպէս թէ ըսել ուզէր՝ «ճակատագրի դէմ ո՞վ կրնայ դէմ կենալ»։

— Մայրիկ, ուրեմն չե՞ս վախնար Թուրքերու ձեռքը անցնելէ,— հարցուց Լեւոնը։

— Ինչ վախնամ, տղաս, մէկ ջան մը մնացեր է ... էն տարին որ ... — պառաւը չկրցաւ խօսքը շարունակել, դէմքը ցաւէն կծկտեցաւ ու աչքերը լեցուեցան արցունքով.

— Կոտորածի՞ տարին, մայրիկ։

— Հա, քէ մատաղ, Սահակս էն տանն էր,— ու պառաւը որքան որ կրնար գլխէն վեր բարձրացուց ձեռքը,— էնքան պոյով կորիճ մըն էր ... հիմա որ սաղ էղնէր ...

— Մայրիկ ջան, մենք բոլորս քու զաւակներդ ենք,— զգածուած՝ խօսեցաւ Լեւոնը։

— Սաղ ըլլիս, տղաս, դու որ կաս՝ հայ ազգի փառքն ու պարծանքն ես։ Էրնէկ քեզ պէս հազարը ունենայինք. Հա՛, էն կ'ըսէի, գլխաւորս հիւանդկախ է, տնէն դուրս չի կրնար ելլել ... Երկու այեւոր մնացինք, անտէրնիս չէնցնող չմնաց ... Վայ քոռանամ էն Կզզեցի Քիւրտերը, Աստծու կրակը թափի գլխնուն ... Մեծ դէպքի տարին էր։ Օր մը խապար բերին գեղացիք, որ Քրտերը ռաքի են ելեր։ Վախը ինկաւ մեր ջանին։ Օր մըն ալ, դեռ լաւ չէր լուսցեր, մէկ էլ Քրտերը վրայ տուին։ Գեղացիքն դուրս թափեցան տներէն. որը դաշտի ճամբան բռնեց, որը լեռ սար ինկաւ ... Ես էլ միւս հար ... հետ, բաց Կուռուպաշի կողմը երթամ։ Վույ իմ աղան պալէս, իմ աչքը կուրնար, չտեսնէի։ Քրտերը ճամբանիս կտրեցին, մէկը Հասօն էր, մեր տան աղն ու հացը կերած։ Ոտքը կ'իյնամ, ձեռքերը կը համբուրեմ, «Հասօ, կ'ըսեմ, դուն ու քու Աստուած, Սահակս ազատէ»։ Անօրէնը կուրծքիս աքացի մը կ'իջեցնէ, մէջքիս վրայ կը փռուիմ ճամբու մէջտեղը, ու մէկ էլ թֆանկը վար բերելով՝ կ'արձակէ։ Սահակս վառեկի նման թափալով՝ մնաց երեսաւ բուխ

Ստորական պատմութիւն մըն էր։ Վասպուրականի մէջ չկար հայ ընտանիք մը, որ իր ողբերգական անցեալը չունենար։ Ալմաստ մօրքուրի ... հնոց ցաւէն ճմռթկուած դէմքը, հեկեկանքը այնքան ծանր տպաւորութիւն մը բրին, որ ոչ Գիժան եւ ոչ ալ Լեւոնը համարձակեցան մխիթարական բառ մը արտասանել։

Քիչ վերջ, Ալմաստ մօրքուրը թեւով աչքերը չորցուց ու նամակը Լեւոնի ձեռքէն վերցնելով՝ մեղմ ժպիտով մը ըսաւ.

— Պարոն Լեւոն, հիմա հասկցա՞ր .. Սահակիս պարտքը ինծի բաժին ինկաւ։

Եւ Ալմաստ մօրքուրը աճապարեց միւս սուրհանդակին հասնիլ, որ արդէն ճամբայ ելած էր։

Լեւոնն ու Գիժան Գրիգորի հետ գացին գիւղի պաշտպանական - պահարանները բանալու, ուր ամփոփուած էին գիւղացւոց զէնքերը։ Ամէն եկող գացող խմբապետ պէտք է քննութիւն մը կատարէր՝ տեսնելու համար թէ գիւղի համայնական ու սեփական զէնքերը որքա՞ն խնամքով կը պահուէին, որքա՞ն փամփուշտ կար, հրացաններ որ եւ է պակասութիւն ունէի՞ն։

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

ԹԷԼՈՒ ԱՅՍ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՈՐՔԱՆ ԿԱՐԵԼԻ Է, ՈՐՊԷՍԶԻ ՆՈՅՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿԱՅ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎՈՒԻ ԱՆՈՆՑ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄԲՈՂՋ ՕԳՈՒՏԸ: Ինչ կը վերաբերի ինծ, պիտի չլիչեցնեմ, որպէս մօտաւոր ժամանակի մը մէջ հրահանգներ տրուին ձեռնհաս իշխանութեանց՝ նախարարական դանադան պաշտօնատուններու կողմէ »։

Զինուորագրութեան մասին

Պ. Հիւսէյի կողմէ պատերազմական նախարարութեան ուղղուած հար-ցումներուն պատասխանած է դիւանապետը, ապրիլ 9 թուակիր նամակով մը, որ կը հաստատէ թէ համաձայն 1928 մարտ 31ի օրէնքին 3րդ յօդուածի Բ. հատուածին, Ֆրանսա բնակող այն երիտասարդները որոնք չեն կրնար ոչ ալ է հպատակութիւն ապացուցանել, պէտք է դրօշի տակ առնուին իրենց տարեկից դասուն հետ, օրէնքին պարտադրած զինուորութիւնը կատարելու համար. հետեւաբար պարտաւոր են արձանագրուելու, եթէ իրենց տարիքով կը պատկանին 1924ի դասուն (Ա. ցուցակագրուած դասը համաձայն 1923 ապրիլ 1ի օրէնքին) կամ յետագայ դասի մը։

Զինուորական գործօն ծառայութենէ ազատ են — 1924 1935 Ա. դասերու զանց առնուած երիտասարդները, դասեր որոնք ցուցակագրուեցան 1935 Բ դասին հետ կամ պիտի ըլլան յառաջիկային. բայց այս երիտասարդներէն անոնք որ Ֆրանսական հպատակ ըլլալու բաղձանքով կ'ուզեն զինուորական ծառայութիւն կատարել, հպատակութեան ձեւակերպութիւնները փութացնելու համար, պիտի կրնան բանակին մէջ առնուիլ, այդ ծառայութիւնը կատարելու համար իրենց տարեկից Ֆրանսացիներու հետ։

Գործօն ծառայութեան ենթակայ են, իրենց տարեկից դասին հետ հաւասար տեւողութեամբ, 1935 Բ. կամ յետագայ դասերու երիտասարդները, որ ցուցակագրուած են իրենց տարեկից դասին հետ կամ պիտի ըլլան, իբրեւ զանց առնուած։

Սակայն, այն երիտասարդները, որոնք իրենց տարիքով կը պատկանին 1936 սեպտեմբերին եւ հոկտեմբերին բանակին մէջ առնուած դասուն եւ ցուցակագրուած են այդ դասուն հետ, եւ դրօշի տակ չեն կանչուած այդ շրջանին, պիտի կանչուին 1937ին եւ պիտի ծառայեն միայն մէկ տարի։

Անոնք իրենց զինուորութիւնը պիտի կատարեն մայր երկրի կամ հիւսիսային Ափրիկէի զօրագունդերուն մէջ եւ պիտի կրնան, իրենց խնդրանքին վրայ, մաս կազմել օտար լէգէոնի, Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ։

Հիթլէր կ'ընդունի միջազգային գործակցութիւնը

Պ. Լէնսպրի, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան նախկին ղեկավարը, Պերլին երթալով մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հիթլէրի հետ։ Տեսակցութենէն անմիջապէս վերջը յեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որ կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ վարչապետը պատրաստ է մասնակցելու, եթէ նախագահ Րուզվէլթ կամ ուրիշ վեհապետ մը նախաձեռնութիւնն առնէ համաշխարհային խորհրդաժողով մը հրաւիրելու, տնտեսական գործակցութեան համար։

Տեսակցութիւնը, որ տեւեց 2ուկէս ժամ, մասնաւոր կարեւորութիւն կը ստանայ անոր համար որ զուգադիպեցաւ Հիթլէրի ծննդեան 48ամեակի տօնակատարութեան։ Լուրը անմիջապէս հաղորդուեցաւ աշխարհի ամէն կողմը, հեռագիրներով եւ անթելներով, իբրեւ աւետաբեր չող մը։ Գերմանական թերթերը այնքան մեծ արժէք չեն տար եղածին։ Կը գրեն թէ Պ. Լէնսպրի յուշագիր մը ներկայացուցած էր Հիթլէրի, առաջարկելով համաշխարհային ժողով մը գումարել, փոխադարձ համաձայնութեան մը յանգելու և պատերազմի պատճառները վերցնելու համար։ «Արդ, ինչպէս յաճախ պատահած է, Առաջնորդը չէ ըսեր թէ Գերմանիա հեռու պիտի չմնայ որ եւ է միջազգային գործակցութենէ որ յաջողութիւն կը խոստանայ»։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԹՐՈՅԻ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ գիները պիտի աւելնան։ Քաղաքապետական խորհուրդը եւ Սէնի նահանգային ժողովը արտակարգ նիստի հրաւիրած են ապրիլ 23ին եւ 24ին, փաւերացնելու համար յաւելումը։ Կը հաւաստեն թէ մեթրոյի առաջակին գինը պիտի ըլլայ 90 սանթիմ, փոխանակ 70ի, Ա. կարգը՝ 1.40՝ փոխանակ 1.15ի։ Իսկ հանրակառքերու առաջակներու գինը՝ 35 սանթիմ փոխան 30ի (20նոց տրցակներ) եւ 50 սանթիմ փոխան 40ի՝ երբ անջատ գրուին։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ շինութեանց մէջ, մետաղեայ կամրջակ մը փլչելով, բանուոր մը մահացու վէրքեր ստացաւ։ «Լէմանիթէ» կ'ըսէ թէ ուրիշ բանուոր մըն ալ մեռաւ, Սէն գետէն ջուր խմած ըլլալով։

40 ԺԱՄՈՒԱՆ ՕՐԷՆՔԻ գործադրութեան առթիւ, երկուշաբթի օր ցոյցեր կատարուեցան այն խանութներուն դէմ որոնք բացուած էին։ Գաւառական քաղաքներու մէջ ալ խլրտումներ ծագեցան Սէն-է-Ուազի սրճարանատէրերը, ճաշարանատէրերը եւ պանդոկապետները կը սպառնան մէկ ամիս փակել իրենց հաստատութիւնները, եթէ օրէնքը գործադրուի իրենց պաշտօնեաներուն համար։

93 ՏԱՐԵԿԱՆ ԾԵՐՈՒՆԻ ՄԸ ԵՒ իր անդամալոյծ աղջիկը, 60 տարեկան, միասին կ'ապրէին Շուազի-լը-Ռուայի մէջ։ Առջի օր ծերունին նուաղում կ'ունենայ եւ դրան առջեւ կ'իյնայ վիրաւոր. իսկ անդամալոյծը անօէր մնալով, կատուները վրան կը թափին եւ կը սկսին կրծել։ Մէկ սրունքը յօշոտած էին արդէն, երբ դրացիները օգնութեան հասան։

Փարիզ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ԿՈԼՈՆՊԻ Արամ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 21 Ապրիլ, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական ժողովատեղին։ Օրակարգ՝ 1. վարչական կազմի լրացում. 2. դասախօսութիւն ընկ. ԵԱՒԱՐԲ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷ։

ՓԱՐԻԶԻ «Հրազդան» խումբի անդամական ընդհ. ժողովը այսօր չորեքշաբթի ժամը 9ին, 6 Avenue d'Italieի սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ փլաս տ'Իթալի։

ՓԱՐԻԶԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը 21 Ապրիլ, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ, կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՕՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները 23 Ապրիլ ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Զարդարեան գրադարանը, 131 Cours Lafayette։

ԱՊՐԻԼ 11 Ալֆորվիլի մէջ

Կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ

24 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Հայ Ակումբին մէջ,

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՑՖԲԹ. ՔԻՒԹԻՒՓԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

ԱՊՐԻԼ 11 Շավիլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն եկեղեցական Ընկ. եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սրդութեան» խումբի, «Համազգային»ի եւ Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղերուն։

24 Ապրիլ, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, տեղւոյն մասուռ-դպրոցին մէջ։

Կը նախագահէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ՝ ՀՄԱՅԵԱԿ ՎՐԴ

Կը բանախօսէ՝ Պ. Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական հոխ բաժին։ Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

Առնել Թիւ 1 օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի. 4 րիւ Թրուա Ճանթիլ։

ԱՊՐԻԼ 11 Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին

24 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ցաճիկեան սրահին մէջ,

5 rue de l'Eclipse, Մարսէյլ։

Կը նախագահէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ Տիկ. Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ Պ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Կը նուագէ «Վահագնեան» նուագախումբը։ Գեղարուեստական հոխ բաժին։

Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները։ Մուտքը ազատ է։

RECEIVED FROM THE PUBLISHERS WITH THANKS

KEMAL ATATURK— By Hanns Froembgen. Published in London by Jarrolds Ltd. Price 18 —«The epic story of the man who created modern Turkey.»

ALLAH DETHRONED By Lilo Linke. Published in London by Constable & Co. Ltd. Price 15/— «A journey through modern Turkey»

ՍՏԱՑԱՆՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐԷՆ (Լոնտոն)

1. ՔԷՄԱԼ ԱԹԱԹԻՒՐՔ, Գրեց՝ Հանս Ֆրոմպկէն։ Գին՝ 18 շիլին։

2. ԳԱՀԸՆԿԷՑ ԱԼԼԱՀԸ, գրեց՝ Լիլօ Լինքէ։ Գին 15 շիլին։

Երկու գիրքերն ալ անգլիերէնի թարգմանուած են գերմաներէնէ եւ կը ներկայացնեն արդի Թուրքիան։ Առանձին պիտի խօսինք երկուքի մասին ալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր սրտագին շնորհակալութիւն. Ներ կը յայտնենք ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով մամուլով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին մեր սիրելի որդւոյն, եղբօր, Թոռան, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ԶԱՒԷՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՊԱԼԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

Ցաէմիօ 8 Ապրիլ 937

ՀԱՅ ՈՒՍՏԱՆՈՂԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Ծառաչլեկեայ հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ վաղը, հինգշաբթի 22 Ապրիլ ժամը 21ին, École des Langues Orientalesի մէջ, 2 rue de Lille. Paris.

Դասախօս՝ Պ. ԽԱՆԴԿԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Շիրվանզադէ

Le Gérant: H STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17 Rue Damesme, PARIS (13)

ԵՍ ԳԻՏԵՄ ԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՑՆԷ

Բանտ երթալու ընթացքին՝ օթոմօպիլը այլ բանտարկեալ մը նետուեցաւ, իմ ընկերն էր։ Նուկոլայ բանուոր Տետիչը, որ ինծի հետ կ'ապրէր։

Առաջնորդուեցանք բանտի դրասենեակը։ Անոր մթնոլորտը, քարտուղարին ձայնն ու շարժումները, ամբողջ գործողութեան կերպը յիշեցուցին ինծի արտասահմանի մէջ տեսած բանտային դրասենեակները։ «Ցար եւ Նըման բուրժուական ոստիկանութեան», փսփսաց Տետիչ։

Բանտին մէջ 3 գիշեր մնալէ յետոյ՝ կանչուեցայ քննիչ դատաւորին առջեւ։ Ջեկայի ընդհ. կանոն է այդ. հարցաքննել ձերբակալեալը գիշեր ժամանակ։ Հարցաքննութիւնը աւելի տպաւորիչ է գիշեր ժամանակ։ Քննութ մարդ մը աւելի նուազ չափով ինքն իր տէրն է, նուազ ընդունակ ընդդիմութեան։ Հոգեբանութիւնը Ջեկայի մասնագէտներու նախընտրած գիտութիւնն է։

« Գիտե՞ս թէ ինչու ձերբակալուած ես։ Ոչ, չե՞ս գիտեր։ Ապա ի՞նչ կ'ենթադրես »։

Ասոնք էին առաջին հարցումները։ Առաջին անգամն ըլլալով հանդիպեցայ ժամանակ մը յետոյ, մինչ բանտին մէջ էի, կարդացի ուսումնասիրութիւն մը սպանիական Հաւատաքննութեան մասին եւ մեծապէս զարմացայ երբ գտայ թէ՝ ասոնք էին նաեւ առաջին դասական հարցումները, զորս կուտային Հաւատաքննութեան հարցաքննիչները իրենց բանտարկեալներուն։

Գիտէի իմ ձերբակալութեան պատճառը։ Թուա տրոցկիական ընդդիմադիրներուն հետ ունեցած կապս էր, ինչ որ արդէն արգիլուած էր եւ հակօրինական էր։ Բայց ես չուզեցի ո եւ է բան յայտնել հարցաքննիչին, որքան ատեն որ Ջեկան չէր յայտնած թէ գիտէր ամէն բան. Աւելին, այդ վայրկեանին դիս ամէն բանէ աւելի կը հետաքրքրէր այն՝ թէ Ջեկան ինչպէս իմացած էր արգիլեալ ընդդիմադիրներու հետ ունեցած իմ կապի մասին։

Որովհետեւ մերժեցի խօսիլ այն բաներու մասին, որոնք կը հետաքրքրէին Ջեկան, չուտով ցոյց տուին ինծի իրենց ձեռքը գտնուած փաստերը։ Առաջին անգամն ըլլալով հասկցայ թէ՝ որքան կարեւոր դեր մը կը խաղայ պաշտօնական լրտեսութիւնը ներկայ Ռուսիոյ մէջ։ Այն անձը, որ կապ հաստատած էր մեր խմբին եւ Մոսկուայի ընդդիմադիրներու կեդրոնին միջեւ, եւ այն մարդը որ, իբրեւ այդ կեդրոնի ներկայացուցիչը, մեզի հետ խորհրդակցութիւններ ունեցած էր, կառավարական լրտեսներ էին. Մեր շրջանակի անդամներէն ոմանք ալ երեւան եկան իբրեւ ոստիկանական լրտեսներ։ Իրողութիւնն այն է, որ մեր տասը վստահելի ընկերներու փոքր խմբակը շրջապատուած էր տասը դաղտնի գործակալներէ, որոնք կը հսկէին մեր ամէն մէկ քայլին։

Այլեւս պատճառ չկար ուրանալու ընդդիմադիր շարժման իմ մասնակցութիւնը։ Այն ատեն Ջեկան առաջարկեց ինծի գրաւոր կերպով պատասխանել հետեւեալ երկու հարցումներուն.

1) Ի՞նչ էին իմ քաղաքական տեսակէտները. 2) Ի՞նչ բանէ կը բաղկանար իմ ընդդիմադրական գործունէութիւնը։

Լիովին պատասխանեցի առաջին հարցումին։ Մերժեցի պատասխանել երկրորդ հարցումին, որովհետեւ մատնած պիտի ըլլայի իմ ընկերները։ Իմ գրութիւնը ղրկուեցաւ Մոսկուա, ուր պիտի վճռուէր իմ ճակատագիրը։

Օրեր անցան բանտին մէջ։ Շուտով պիտի ծանօթանայի բանի մը, որ բոլորովին անծանօթ է Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, բայց ան Ռուսիոյ մէջ սովորական, շատ «բնական» դէպք մըն էր։ Քննիչ դատաւորը կանչեց զիս եւ առաջարկեց ինծի՝ լքել ընդդիմադիր շարժումը եւ հրապարակով դատապարտել զայն։ Եւ ի փոխարէն՝ խոստացաւ ազատ արձակել զիս։

« Խնդրեմ», պատասխանեցի ես, «Ի՞նչպէս կրնամ այդպիսի բան մը ընել ես։ Գիտեմ թէ դուք կը հալածէք ընդդիմադիրները իրենց գործունէութեան համար, եւ այժմ, երբ ես պէտք է կրեմ այս գործունէութեան հետեւանքները, կ'առաջարկէք ինծի ուրանալ եւ իմ ազատութիւնը գնել այդպիսի գինով մը։ Այդ ազնիւ մարդու գործ չէ։ Ես ինծմէ պիտի ամչնամ։ Ես արժանի պիտի ըլլայի ձեր արհամարհանքին »։

(Շար.)

(2)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 22 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3402

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Վերջերս Պերլինէն աշխատակից մը կը տրտնջար թէ շատ կը տանջուին Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսահայ գաղութին մէջ, գլուխ հանելու համար երիտասարդական կուռ կազմակերպութեան մը ծրագիրը :

Կը թուի թէ մեր բարեկամը մոռցեր է որ Պերլին եւ Փարիզ նոյն բաները չեն :

Այս կ'ըսենք ոչ թէ արդարացնելու համար Փարիզի թարթափումն ու ձգձգումները, այլ պարզապէս ուշադրութեան յանձնելու հոգեբանական պարագայ մը :

Այսպէս, այն երկիրներուն մէջ ուր պետական կարգ ու սարքը հիմնուած է միահեծան դիկտատուրայի մը վրայ, ուր օղակները անընդհատ կը սրկուին համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը, մարդիկ աւելի անմիջականօրէն կ'ազդուին միջավայրէն, եւ ճամբայ մը կը գտնեն, եթէ միտք ունին գործելու :

Այդպիսի երկիրներ են, ներկայիս, Գերմանիան, Իտալիան, Յունաստանը, Պուլկարիան եւ ուրիշներ : Բոլորն ալ «ֆաշական», ընթացիկ բացատրութեամբ : Այդպէս է, նաեւ, Խ. Միութիւնը, որ յեղափոխական կը կոչուի :

Նոյն ճամբուն վրայ նետուելու փորձ մը ձեռնարկած է, այս օրերս, Թուրքիան, հիմը դնելով «Աթաթիւրք Երիտասարդաց Միութեան», որ պիտի ընդգրկէ 16–21 տարեկանները :

Երիտասարդութիւնը, այդ երկիրներուն մէջ, ուզէ-չուզէ պիտի կազմակերպուի : Պետութիւնը ինքն է որ կը կազմակերպէ, զայն խմբելու, իր ուզած կաղապարին մէջ թրծելու համար :

Ոչ-տեղացիները նկատի չեն առնուիր այսպիսի կազմակերպութեանց մէջ, որոնք ամէն բանէ առաջ սահմանուած են ցեղային գիտակցութեան ոգին արթնցնելու, եւ մարտական, ապա ուրեմն տիրապետութեան տենչը զարգացնելու :

Բայց, ոչ-տեղացիներն ալ ներշնչման աղբիւրներ կը գտնեն այս երեւոյթներու մէջ, կազմակերպելու համար իրենց համեստ ուժերը :

Այդպէս ծնեցաւ ու ծաղկեցաւ, օրինակ, Պերլինի «Երիտասարդ» Միութիւնը, ոստեր արձակելով մինչեւ Համպուրկ :

Նմանապէս՝ նոյն պայմաններուն, այդպիսի կազմակերպութիւն մը շատ բնական պիտի համարուէր նաեւ Իտալահայ գաղութին, գոնէ Միլանոյի մէջ : Մինչդեռ, որքան գիտենք, մեր երիտասարդութիւնը բաժան-բաժան է ինքն իր մէջ : Իսկ անոնք որ չափազանց խանդավառուած են օրուան կարգ ու սարքէն, կը նախընտրեն երթալ կապուիլ բուն իտալական կազմակերպութեանց հետ, լուծուիլ անոնց մէջ :

Արդ, բոլորովին տարբեր է Ֆրանսայի եւ մասնաւորապէս Փարիզի պարագան :

Այս երկիրն ըլլալով դասական վայրը ազատութեանց, բարիքն ու չարիքը իրար կը հաւասարակշռեն, հայկական տեսակէտով :

Բարիք՝ ազատ մտածելու, անարգել գործելու, բաց աչքերով դատելու եւ ասպարէզ նետուելու :

Չարիք՝ սանձարձակ ազատութեամբ, որ կը տանի մինչեւ կազմալուծում : — Ես այսպէս կը մտածեմ, ես այսպէս կ'ուզեմ, եւ կ'ուզեմ պահել իմ անկախութիւնս, ես աւելի լաւ ծրագիրներ մշակած եմ...

«Ես, ես, ես»— բայց երբեք «մենք», բոլորս մէկ :

Եւ միջավայրը ամէն կերպով կ'օգնէ, զարգացնելու համար այս հակումները, որոնք յաճախ բարեմտութեամբ առաջնորդուած են, բայց կը յանգին միեւնոյն հետեւանքին,— պառակտում, խաչաձեւում, կազմալուծում, լաւագոյն պարագային՝ մեկուսացում : Ինչ որ կը նշանակէ կորուստ՝ շատ մը պիտանի ուժերու : Եւ հետեւաբար լճացում՝ հանրային կեանքի մէջ, մինչեւ որ մաշին եղած-չեղած տարրերը :

Հաշուելով 1925էն, կը տեսնենք որ մեր միջավայրին մէջ, բիւզանդաբանութիւնները, ակադեմական մարզանքները, բանգիտութեան յաւակնութիւնները, ինչպէս եւ կուսակցական նախապաշարումներն ու վէճերը շատ աւելի տեղ բռնած են — պիտի ըսէինք՝ հատորներ կազմած են — քան բուն գործը : Քան խանդավառութեամբ առաջնորդուած, հաւատքով ջրդեղուած աշխատանքը :

Մենք փոխանցման շրջան մը չունեցանք ստրկութենէն մինչեւ այս ազատութիւնը, որպէսզի կարենայինք որոշ կարգապահութեան ենթարկել մեր միտքերն ու կիրքերը :

Մեր նոր կեանքը եղաւ ոստում մը՝ ճրագի լոյսէն դէպի ելեկտրական բոցը : Եզան սայլը հազիւ մոռցած, ողջունեցինք օդանաւը : Եւ սկսանք աշխարհներ շինել ամէն օր, մենք մեզի համար, թեւ տալով մեր վառ երեւակայութեան, ինչպէս տղաքը գետնէն կտրած սիրահարները՝ ծովուն վրայ, լուսնի լոյսով...

Այսպիսի «դարընթացք» մը եթէ տասը հոգի համախմբէր որ եւ է երիտասարդական դրօշի տակ, պատահաբար, հարիւր հոգի ալ կը հեռացնէր ծանրութեան կեդրոնէն : Կը դառնէր հասարակ «ամաթէօր»ներ եւ «տիլէթանթ»ներ, որոնք պիտանի են միայն հանդիսաւոր օրերու համար, որոնք վարժուած չե՛ն սեւ աշխատանքի, գիտակից, տեւական, հաւատաւոր ճիգերու :

Ահա թէ ինչու այսօր շատ աւելի տժգոյն է հեռանկարը, այս ճակատին վրայ :

Կան, դեռ, ուրիշ պարագաներ :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒ ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Պուլկարիա՞ն ալ պիտի միանայ Պալքանեան դաշինքին

Թուրքիոյ վարչապետը եւ արտաքին գործոց նախարարը Պելկրատէն Էնկիւրի վերադարձած ատեն, Սոֆիա իջան, Պուլկարիոյ թագաւորին հրաւէրով : Կայարանին մէջ դիմաւորուեցան կառավարութեան բոլոր անդամներուն, ինչպէս եւ Պալքանեան Միութեան եւ Փոքր Համաձայնութեան պետութեանց դեսպաններուն կողմէ : Պուլկարիոյ վարչապետը սեղան մը սարքեց ի պատիւ Թուրք հիւրերուն, որոնք Սոֆիայի մէջ պտոյտ մը կատարելէ վերջ մեկնեցան Պոլիս :

*** Պելկրատէն եւ Սոֆիայէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, քաղաքական շրջանակներու մէջ այն համոզումը կը տիրէ թէ Պուլկարիա մօտերս պիտի միանայ Պալքանեան Համաձայնութեան : Զօր. Իսմէթ եւ Թ. Ր. Արաս Եուկոսլաւիոյ վարչապետին հետ խօսած ատեն, համաձայնութիւն գոյացեր է թէ Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ մասին արգելքներ չկան այդ միացման համար. Պուլկարիա բարեկամութեան եւ ոչ-յարձակման դաշինք մը ունի Թուրքիոյ հետ, 1925էն ի վեր, իսկ Եուկոսլաւիոյ հետ դեռ նոր կնքեց յաւիտենական բարեկամութեան դաշինք մը : Միակ դժուարութիւնը կը ներկայացնէ Յունաստան, քանի որ Պուլկարիա տակաւին դէպի ծով ելք մը կը պահանջէ Եգէականի վրայ, ինչպէս խոստացուած է Նէօյիի դաշնագրով : Կան նաեւ սահմանային առկախ հարցեր :

Սակայն եւ այնպէս, իրազեկներ կը կարծեն թէ շուտով բանաձեւ մը պիտի գտնուի, Պուլկարիան գոհացնելու եւ անոր վարանումները փարատելու համար. Պելկրատի մէջ, ողջերթի ճաշին ատեն ճառ մը խօսելով, Իսմէթ Ինէօնիւ շեշտեց թէ ոչ միայն Թուրքիա եւ Եուկոսլաւիա վճռած են շարունակել իրենց գործակցութիւնը պալքանեան համաձայնութեան մէջ, այլեւ Թուրքիա ուրախութեամբ պիտի ողջունէ համաձայնութեան տարածումը ուրիշ երկիրներու վրայ :

*** Թուրք նախարարները միայն վեց ժամ մնացին Սոֆիայի մէջ : Պելկրատի մէջ կը կարծեն թէ խօսակցութեանց միակ նիւթը եղած է Պուլկարիոյ միացումը Պալքանեան Համաձայնութեան :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են

Պերլինի, Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը նորէն յուզումնալից տեղեկութիւններ կը հրատարակեն Խ. Միութեան եւ մասնաւորապէս Մոսկուայի կացութեան մասին :

« Լ'Էօվր », արմատական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, երէկ վերապահութեամբ արձանագրած էր Պերլինի տեղեկատու դիւանին մէկ լուրը, որուն համաձայն վերջերս ձերբակալուած է Լիւտով, Մոսկուայի Փոքր Թատրոնին տնօրէնը : Նոյն աղբիւրին համաձայն, քանի մը օր առաջ ական մը երեւան հանուեր է Թատրոնի կառավարական օթեակին տակ, ուր դժոխային մեքենայ մըն ալ զետեղուած էր, պատրաստ՝ որ եւ է ատեն պայթելու : Տարակոյս չկայ թէ դաւադրութիւնը ուղղուած էր Սթալինի դէմ, որ յաճախ նոյն թատրոնը կ'երթար, կառավարութեան անդամներուն հետ :

Այս լուրը հազիւ տպուած, Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը յայտարարեց թէ արտօնուած է հերքելու զայն :

*** « Մաթէն », որ ընդհանրապէս Պերլինէն, Վարշաւայէն եւ Լոնտոնէն կը քաղէ իր տեղեկութիւնները՝ Խ. Միութեան մասին, կը գրէ թէ Չեկայի 25 պաշտօնատարներ ձերբակալուած են : Նոյն աղբիւրին համաձայն,— Եէժովի փոխանորդը, Ակրանով, կրցեր է հաստատել թէ Չեկայի մասնաւոր զինուորներուն առաջին վաշտը, որ Մոսկուա կը կենայ, ընդդիմադիր խմբակներուն կը պատկանէր : Հարիւրապետ Ժաանով, տեղակալներ Վորոնով եւ Պէլոնով ձերբակալուած են, ամբաստանուելով թէ մահափորձ մը ծրագրած էին Սթալինի դէմ : Ուրիշ երկու սպաներ, Եւանդուլով եւ Լեւին նմանապէս ձերբակալուած են : Ասոնց պաշտօնն էր հսկել Սթալինի անձնական ապահովութեան վրայ, երբ Թատրոն երթար ան, ընկերակցութեամբ իր նոր քարտուղարին՝ վրացուհի Տորա Խայանի. Ակրանով հրամայած է նաեւ ձերբակալել քանի մը չէկիստներ եւ ճարտարագէտներ, որոնք նոյնպէս Սթալինի վրայ հսկելու պաշտօն ունէին, երբ Միթրօ նստէր ...

40 ժամուան օրէնքին դադարումը Իտալիոյ մէջ

40 ժամուան աշխատանքի դրութիւնը ձախողած կը նկատեն Իտալիոյ մէջ : Արհեստակցութեանց նախարարութիւնը հրամանագրով մը արտօնեց որ դադրեցնեն օրէնքին գործադրութիւնը : Շաբաթական 40 ժամը ի զօրու էր հոկտեմբերէն ի վեր, եթովպական պատերազմի ընթացքին ընդհատուելէ վերջ : Օրէնքին կախակայման գլխաւոր պատճառ կը համարուի ապրուստի սղութիւնը : Իտալացի բանուորները կը գանգատին թէ շաբաթական 40 ժամուան վաստակը չի բաւեր իրենց ապրուստին :

Մուսոլինիի փեսան Ալպանիա կ'երթայ

Կը հաստատուի թէ Իտալիոյ արտաքին նախարարը կոմս Չիանօ, որ Մուսոլինիի փեսան է, Թիրանա պիտի երթայ մայիսի առաջին կամ նոյնիսկ ապրիլի վերջին օրերը : Թիրանայի իտալական դեսպանը Հռոմ գացած է, այցելութեան մանրամասնութիւնները ճշդելու համար : Կոմսը Ալպանիոյ մայրաքաղաքը պիտի մնայ երկու երեք օր :

Այս այցելութիւնը պիտի կատարուի համախորհուրդ Եուկոսլաւիոյ հետ : Երկու երկիրները Ալպանիոյ մասին համաձայնութեան մը եկած էին արդէն, երբ կը կնքուէր մարտ 25ի դաշնագիրը :

Զրոյց կը շրջի թէ Զոկու թագաւորը Իտալուհի մը պիտի առնէ իբրեւ թագուհի :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌ ՆՍՏԻՆՔ, ՇԻՏԱԿ ԽՕՍԻՆՔ

1.— Ոմանք կը գանգատին, որ Ապրիլ Տասնըմէկի այս տարուան սգահանդէսին, Փարիզ, կազմակերպիչները չկրցան ցոյց տալ սպասուած հիւրամեծարութիւնը,— ոտքի վրայ մնացին մեր մեծ մտաւորականները :

Պարզ է որ կազմակերպիչներու այս թերութիւնը կը ծագէր աթոռներու պակասէն,— ոչ նստարան մնաց, ոչ ալ տախտակ, աթոռի վերածուած էր ամէն տրամադրելի առարկայ :

Բայց բուն թերութիւնը կը ծագի ժամի մասին մերոնց ունեցած սխալ գաղափարէն,— ժամն ալ բա՞ն է, կ'ըսեն անոնք. Երկու տեսակ ժամացոյց ունինք Հայերս,— մէկը անգործներու ժամացոյց, միւսը գործ շատ ունեցողներու ժամացոյց : Մեր մտաւորականները շատ գործ ունին, ուստի սովորութիւն ունին հանդէսի կամ ժողովի գալ յայտարարուած ժամէն 2 ժամ վերջ : Նոյնիսկ ես կը ճանչնամ մտաւորականներ, որոնք սովորութիւն ըրած են մէկ ժամ ուշ գալ ժողովի, ուրիշները՝ մէկ ժամ մէկ քառորդ վերջ : Օրինակ, ընկեր բժիշկ մը ունիմ որ ժամը 10ին կուգայ ժողովի, դերասան բարեկամ մըն ալ ունիմ որ ժամը 11ին կուգայ. փրոֆէսէօր ծանօթ մըն ալ ունիմ որ ժամը ճիշդ 10.30ին կուգայ, եռեւէն՝ թէլէֆոն մը. եւ ահա ներողութիւն կը խնդրէ որ պիտի մեկնի, որովհետեւ թէլէֆոնով կը կանչեն [illegible],— ու կը մեկնի առանց կասկածելու որ մենք շատ լաւ գիտենք թէ ժողովի եկած ատեն պատրաստած է որ թէլէֆոն ընեն իրեն : Բայց չէ՞ որ պէտք է այնպէս մը ցոյց տալ թէ գրելու քերթելու ժամանակ չունի : Այսպէ՞ս է մտաւորական Փարիզը :

Ուրեմն արդէն պակսածին հետ չմոռնանք մեղադրել նաեւ Պարոն — ժամը — 10ին — Հանդէս — Եկող եւ Ընկեր — ժամը — 10.30ին — ժողովի — Եկողը :

2.— Ոմանք ալ կը գանգատին, որ գեղարուեստական բաժնին մէջ, ամէն անգամ, Ապրիլ Տասնըմէկի սգահանդէսին կը հրաւիրուին օտար արուեստագէտներ : Ինչո՞ւ ոչ Հայերը :

Որքան ծանօթ եմ Զօմունեաց տեսակէտներուն, անոնք Ապրիլ Տասնըմէկի սգահանդէսին կ'ուզեն տալ դասական նկարագիր մը,— նախ առաւելապէս երաժշտական : Երաժշտութիւնը միջազգային լեզու մըն է, եւ յետոյ աւելի վայելուչ՝ խաղաղութեան հրաւիրելու համար մեծ մեռելներու հոգին : Մեր արուեստագէտները շնորհք չունին անշուշտ, բայց շատ ամբարտաւան են եւ շատ անկարգապահ : Խօսք կուտան հանդէսին գալ, եւ ահա յանկարծ չեն գար,— հիւանդ էի : Արուեստագէտը այն է որ անկողինէն կ'ելլէ եւ կուգայ, ինչպէս ըրաւ համեստ բայց օժտուած երգչուհին, Տիկին Ալմենուհի Գեւոնեան : Յետոյ մեծ գումարներ կը պահանջեն, կամ բնաւ չեն գիտնար հայկական բեմի վրայ երեւնալ :

Զօմունք ամէն տարի, շնորհիւ Հայկանուշ Թորոսեանի աջակցութեան, կը հրաւիրեն Ֆրանսայի Պետ. Երաժշտանոցի պատկառելի արուեստագէտները, որոնք իրենց [illegible] մեծութեամբ՝ կուգան մեզի տալ վայելք մը : Հազիւ ճամբու ծախք մը կը տրուի անոնց :

Եւ վերջապէս Ապրիլ Տասնըմէկի սգահանդէսը ընտանեկան հաւաքոյթ չէ, որ գոհանանք թոռանս ծիծեռնակի երգով, փեսայիս արտասանութեամբ կամ հարսնցուիս պարով : Ապրիլ Տասնըմէկի հանդէսը մեծ հանդէս մըն է, «մեծ» բառին բուն նշանակութեամբ,— հանդէս մը, ուր հոգեկան վայելք ու սնունդ պէտք է գտնեն Հայերն ալ, օտարներն ալ, մտաւորական չափանիշներու [illegible] վրայ :

3.— Կան մարդիկ ալ, որ կը գանգատին թէ ինչո՞ւ այս կամ այն կազմակերպութիւնն ալ հրաւիրուած չէ մասնակցելու Ապրիլ Տասնըմէկի հանդէսին : Նախ Զօմունք բաւական են ներկայացնելու հայութեան բոլոր հոսանքները,— դէպի նահատակները ոգեկոչելու ժամանակ : Եւ յետոյ ես ալ համամիտ եմ Զօմունեաց, որոնք կ'ըսեն թէ ամէն կազմակերպութիւն պէտք է իրեն գործ համարի կատարել ազգային տօն մը՝ ստանձնելով անոր նախաձեռնութիւնը : Երեւակայեցէք, ժամանակ մը չկար կազմակերպութիւն մը որ Մշակոյթի Օր տօնէր,— մէկը միւսին կը թողուր : Ուստի լաւ է որ Զօմը սեփականացնէ Ապրիլ Տասնըմէկը. Համազգայինը՝ Մշակոյթի Օրը, Կապոյտ Խաչը՝ Մանուկներու Օրը. Հայ Երիտասարդութիւնը՝ Մայիս 28ը :

Պիտի հարցնէք թէ Հօկը ի՞նչ տօնէ, Ռամկավարները ի՞նչ

— Հօկերը կրնան տօնել Կայէնին Օրը, իսկ Ռամկավարներն ալ՝ Բարեգործականի սենեակին մէջ Մալէզեանի ոսկի հորթին առջեւ խնկարկելու իրենց աւանդութիւնը :

ԱՐԱԶ

ՀԱՅ ԱՆԳՈՐԾ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել անգործ հայ աշխատաւորներուն թէ իրենցմէ անոնց համար որ յօժար են գաւառները երթալու, կարելիութիւն կայ այժմ աշխատանք գտնելու այնտեղ, մասնաւորապէս անոնց համար որոնք որոշ արհեստի մը տէր են :

Հետեւաբար կը խնդրուի այս կարգի հայ աշխատաւորներէն որ անձամբ ներկայանան Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին, 15, րիւ Ժան Կուժոն, եւ կամ նամակով իրենց փափաքը յայտնեն նոյն հասցէին, տալով անհրաժեշտ տեղեկութիւնները (տարիք, ընտանեկան վիճակ, արհեստ, հասցէ) :

Հայ զինուորցուներուն զինուորական պատրաստութիւնը

Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովը Արտաքին Գործերու Նախարարութեան ներկայացուցած էր, ի միջի այլոց, 1928 մարտ 3ի օրէնքին ենթակայ Ֆրանսաբնակ հայ զինուորցուներէ ոմանց բաղձանքը հետեւելու զինուորական պատրաստութեան դասընթացքներուն, որոնք իրաւունք կուտան աստիճաններ ստանալու Ֆրանսական բանակին մէջ :

Արտաքին գործերու Նախարարութիւնը 1937 ապրիլ 6 թուակիր պաշտօնագրով մը կը հաղորդէ Հայ Գաղթ. Յանձնաժողովին թէ յիշեալ օրէնքին համաձայն (հրահանգ 1936 ապրիլ 15ի, պահեստի աշակերտ-սպաներու զինուորագրութեան եւ կրթութեան մասին) զինուորական բարձրագոյն պատրաստութիւնը բաց չէ օտարականներուն համար :

Գալով զինուորական տարրական պատրաստութեան, սկզբունքով կացութիւնը նոյնն է այս մասին ալ : Բայց Հանրային Առողջապահութեան նախարարութիւնը (Ֆիզիքական կրթութեան պաշտօնատուն) կրնայ արտօնութիւն տալ վերոյիշեալ օրէնքին 3րդ յօդուածին ենթակայ Ֆրանսաբնակ տարագիրներուն որ իրենց դասին Ֆրանսացիներուն հետ միեւնոյն ժամանակ զինուորական ծառայութեան կը կոչուին, որպէսզի հետեւին զինուորական տարրական կրթութեան դասընթացքներուն :

Այդ դասընթացքները յաջողութեամբ աւարտողները իրաւունք ունին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Աւստրիա, վերջին շաբաթներու ընթացքին, պզտիկ շեղում մը բրաւ՝ Իտալիոյ հետ իր ունեցած բարեկամական քաղաքականութեան մէջ: Այդ շեղումը ուշագրաւ է, որովհետեւ, Աւստրիան, վերջին տարիներուն, ոչ միայն սերտօրէն կապուած մնաց Իտալիոյ, այլ եւ Վիէննան՝ քաղաքականօրէն՝ թելադրուեցաւ Հռոմէն: Ուշագրաւ է նաեւ անոր համար, որ՝ Աւստրիան, իր աշխարհագրական դիրքին բերումով՝ մեծ նշանակութիւն ունի մասնաւորապէս միջին-արեւելեան Եւրոպայի քաղաքական իրադարձութիւններուն մէջ:

Արդ, ի՞նչ բան մղեց Աւստրիան՝ կատարելու այն շեղումը, զոր յիշեցինք վերը:

Աւստրիոյ անկախութեան ու դանուբեան պետութեանց վրայ անոր անտեսական ազդեցութեան պահպանումի պայքարը սկսաւ աւելի առաջ, քան Նացիներու իշխանութեան գալը՝ Գերմանիոյ մէջ: Աւստրիական հանրապետութեան հիմնումէն վերջ պակաս չեղան փորձեր՝ Վիէննայի մէջ ստեղծելու շրջագիծ մը՝ իբրեւ դանուբեան պետութեանց մշակութային եւ անտեսական կեդրոն: Այս պայքարին մէջ դիտակցութեան եւ հեղինակութեան ի խնդիր ի գործ դրուած միջոցները չտուին սպասուած արդիւնքը: Աւստրիա ուժաթափ էր, բայց ան ունէր արտաքին երաշխիք մը՝ իր գոյութեան շուրջը,— մեծ ու պզտիկ պետութեանց մրցակցութիւնն ու պայքարը:

Դանուբեան պետութիւններէն ոմանք, մղուած ազգային քաղաքականութենէ մը, ձեռք առին մեծ միջոցներ՝ ինքնաբաւ ըլլալու համար: Ատիկա տուաւ իր նպաստաւոր թէ աննպաստ արդիւնքները: Մեծերէն ոմանք փորձեցին Դանուբի աւազանին անտեսական կեանքը զօրացնել: Գլխաւորաբար Ֆրանսան որ իր քաղաքականութիւնը կը վարէր Եւրոպայի նաեւ այդ մասին մէջ, ծրագիրներ մշակեց ու ձեռնարկներ բրաւ: Բայց, չյաջողեցաւ: Ու Հռոմն էր որ, իր արտակարգօրէն գործօն քաղաքականութեամբ, առաջին շօշափելի քայլը առաւ, մէջտեղ դնելով «Հռոմեան Համաձայնագիրները», որոնք Միջին-Եւրոպայի մէջ իտալական ազդեցութիւնը կ'ամրացնէին ու Աւստրիոյ կը պարգեւէին բնական նեցուկ մը՝ ազգային-ընկերվարական ձգտումներուն դէմ: Հռոմ-Վիէննա եւ Հռոմ-Պուտափէշտ առանցքը, սակայն, կը սահմանափակէր այդ երկու դանուբեան պետութեանց քաղաքական գործունէութեան ազատութիւնը՝ ի նպաստ Իտալիոյ:

Տոքթ. Հոճա, որ ստեղծիչն է «դանուբեան ամէնահին ծրագիրներին», դեռ այն ատեն իր առարկութիւնները կ'ընէր մեծ պետութեան մը (Իտալիա) եւ երկու փոքր պետութեանց (Աւստրիա եւ Հունգարիա) միջեւ կնքուած այդ դաշինքի մասին, ըսելով թէ ատիկա ուշ կամ կանուխ պիտի սպառնայ դանուբեան երկիրներու անկախութեան: Իր ձայնը, սակայն, լսելի չեղաւ, քանի որ այն ատեն Իտալիա նոյն այդ փոքրերը կը պաշտպանէր Գերմանիոյ դէմ:

Հռոմէական կայսրութեան վերստեղծումը, սակայն, իտալական քաղաքականութիւնը մղեց շահերու նկատելի նորութիւն մը գտնելու՝ Միջին եւ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ՝ Գերմանիոյ հետ: Ատիկա կը նշանակէր զիջում մը՝ այդ մասին վրայ՝ Գ. Ռայխին: Անոր փոխարէն Իտալիա ստացաւ Գերմանիոյ անսահման հովանաւորութիւնը՝ համաշխարհային քաղաքականութեան յառնող բոլոր հարցերուն մէջ:

Հետեւապէս, Հռոմ-Վիէննա եւ Հռոմ-Պուտափէշտ խարիսխը սկսաւ տկարանալ՝ ի նպաստ Հռոմ-Պերլին խարիսխին.

Ու յանկարծ չէչտուեցաւ Աւստրիոյ մէջ Հապսպուրկներու վերադարձի ցանկութիւնը: Վիէննայի մէջ ծնունդ առած էր անվստահութիւնը դէպի Իտալիան: Վիէննա այցելեց Գերմանիոյ արտաքին Նախարարը: Այդ առթիւ, Հապսպուրկներու խնդրի մասին Հռոմի, Պելկրատի եւ Պերլինի մէջ եղան արտայայտութիւններ, որոնք երբեք չէին կրնար ապահովութիւն ներշնչել Աւստրիոյ կառավարութեան: Վիէննա կ'անդրադառնար, թէ հռոմէական կայսրութիւնը, ընդգրկելով ուրիշ քաղաքականութիւն մը՝ քան ինչ որ ունէր յետպատերազմեան Իտալիան, կը վերադառնար Գերմանիոյ հետ իր քաղաքական գործակցութեան: Ու, բնականաբար, նախկին դերադանց վստահութեան կը յաջորդէր, հոգեբանօրէն, խոր թերահաւատութիւն մը, որուն կը միանար նաեւ յուսախաբ մարդու դառնութիւնը:

Այդ թերահաւատութեան ու յուսախաբութեան ամբողջային արտայայտութիւնը պէտք է նկատել այն հակիտալական ցոյցը զոր ըրաւ, Վիէննայի մէջ, աւստրիացի 35.000 հոգինոց հսկայ ամբոխը՝ գնդախաղի մը առթիւ:

Աստր յաջորդեց այն փորձը զոր ըրաւ վարչապետ Շուշնիկ՝ արեւմտեան երկու մեծ պետութեանց, ինչպէս նաեւ Փրակայի մօտ:

Ու ահա լուր մը թէ՝ կը խորհուի ստեղծել Վիէննա-Պուտափէշտ-Փրակա խարիսխ մը: Թարմ են յիշողութիւններու մէջ, անշուշտ, Փոքր Համաձայնութեան՝ Աւստրիոյ կամ Հունգարիոյ հետ մերձեցման լուրերը կամ մեկնութիւնները: Լուրեր, սակայն, որ չհերքուեցան: Աստր ապացոյցները կարելի է նկատել նաեւ աւստրիական եւ գերմանական մամուլներուն նոր յարաբերութիւնը, աւստրիական ոստիկանութեան խստութիւնը Նացիներու դէմ, եւ Ներքին նախարար Շթիրմէրի հրաժարումը:

Այս պայմաններուն մէջ, տեղին է, անշուշտ, խորհիլ թէ՝ Աւստրիոյ վարչապետին այցելութիւնը՝ Պուտափէշտ, նպատակ ունեցած պէտք է ըլլայ միջնորդութիւն մը Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ միջեւ՝ այդ դրացի եւ իրեւ երկիրներու միջեւ սերտ գործակցութիւն մը ստեղծելու նպատակաւ:

Ռումանիոյ արտաքին նախարարին այցելութիւնը՝ Փրակա, ու Չեխոսլովաքիոյ վարչապետին այցը Վիէննա կը նկատուին, դարձեալ, նշան մը՝ աւելի մերձեցման Աւստրիոյ, Հունգարիոյ եւ այն պետութեանց միջեւ, որոնք կողմնակից են չեխական դանուբեան քաղաքականութեան:

Վիէննայի, Փրակայի եւ Պուտափէշտի միջեւ բարեկամական դաշինք մը կնքելու մասին եղած բոլոր հաղորդագրութիւնները, սակայն, դեռ շատ վստահութիւն չեն ներշնչեր: Շատ հիմնական պէտք չէ նկատել նաեւ այն տեղեկութիւնը թէ Հռոմ ու Վիէննա բոլորովին հեռացած են իրարմէ: Վասնզի, հակառակ վերջին յիշուած դէպքերուն եւ իրողութիւններուն, Հռոմ ու Վիէննա շահ ունին վերստին ամրացնելու իրենց միջեւ եղած կապը, որ, ինչպէս ըսինք, թուլցած էր, Պերլին-Հռոմ խարիսխին ստեղծումով:

Աւստրիոյ վարչապետ Շուշնիկի հանդիպումը Մուսոլինիի հետ՝ ցոյց կուտայ թէ Իտալիա, իրապէս, հաճոյքով կը դիմաւորէ այն բոլոր ճիգերը, որոնք կը ձգտին դանուբեան աւազանի բարելաւումին:

Այն հսկայ կայսրութիւնը զոր Հռոմ ստեղծեց, կը կարօտի, անշուշտ, խաղաղութեան եւ մանաւանդ բարեկամական յարաբերութեանց:

Ան թերեւս նախկին ձեւով զինական պաշտպանը չըլլայ Աւստրիոյ, բայց, պիտի ուզէ իր կապը ամուր պահել անոր հետ: Իսկ Աւստրիան երբեք շահ չունի Իտալիոյ նման մեծ պետութեան մը հետ գէշ ըլլալու, երբ այնքան լրջօրէն կը շարունակէ իր գոյութեան վտանգը՝ արտաքին աննպաստ շրջագծի մը մէջ.

ԿԱՐՕ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԸ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ ԱՌԹԻՒ

Երանելի եւ մխիթարական ենթադրութեամբ մը՝ պէտքը կը զգամ ինքզինքս համոզելու թէ, հոս այս իրիկուն, գոնէ կէսը ունկնդիրներուս՝ բաղկացած է անոնցմէ, որոնց չորսուցաւ տեսնել աչքերը, որոնք տարագրութեան ճամբուն վրայ՝ չկրնալով իրենց մայրերուն հայրերուն դիակները, որոնց աչքերը ահով լեցուեցան՝ ի տես սիրելիներու, բարեկամներու, արենակիցներու խոշտանգումին, խողխողումին եւ հրացանազարկութեան, որոնց ականջները չխցուեցան եւ սիրտերը չդալարեցան՝ քաշկռտուող եւ չարչրկուող քոյրերու աղիողորմ կանչերէն:

Պահանջ մըն է, ու աւելի քան հրամայական, որ այդ սերունդը, այն որ Մեծ Եղեռնէն վերջ ծնաւ, այն որ օտար պողոտաներու վրայ մեծցաւ, այն որ հայ դաստատներու բերնէն չլսեց մեր պատմութիւնը, փութայ հոս, տարին անգամ մը: Գայ ոչ միայն յարգելու յիշատակը մեր բազմահազար նահատակներուն, այլ մանաւանդ լսելու, ժառանգելու անոնց պատգամը, անոնց կտակը. կ'ըսէ.
— Ձենք ուզեր որ ազգը մեռնի:

Ապրիլ Տասնըմէկի սգատօնը որուն կազմակերպութեան Չափահաս Որբերու Միութիւնը կը նախաձեռնէ այնքան նուիրումով եւ հաւատարմութեամբ, ամէն տարի եւ ամենուրեք, ու անշուշտ դահ է ան որ այս տարի ալ կըցաւ իր տուրքը վճարել, Ապրիլ Տասնըմէկի սգատօնը յարգանքի, ոգեկոչումի եւ պաշտամունքի հաւաքոյթ մը ըլլալով հանդերձ, է մանաւանդ հանդիսատուր այն պահը, ուր կուգանք երկիւղած բարեպաշտութեամբ երդում տալու մեր մեռելներուն թէ՝ հաւատարիմ ենք մեր ուխտին, կապուած կը մնանք մեր իտէալին, չենք լքած ու պիտի չլքենք մեր ազգային դատը: Ահա այս խորհուրդն է, այս իմաստն է որ պէտք է փնտռենք եւ գտնենք «Նահատակացն»ին մէջ, այլապէս աւելորդ է որ «մնացորդաց»ը զայն տօնէ:

Այսպէս, ուրեմն, քսաներկու տարիներ են անցեր Հայոց ազգին անհուն նահատակութեան վրայէն: Քըսաներկու տարի: Երեք տարի եւս, ու շրջանը կը զգենու «[illegible]» յոբելեանը: Սեղո՛ւնդ մը: Խոկացէք այդ մասին ձեր աղօտ պահերուն:

1919 թուականին, ուրեմն տարագրութենէ մեր վերադարձի օրերուն, Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ, Պ. Փոլ Փէնլըվէ, կրթական նախարար այն ատեն, կ'ըսէր իր ճառին մէջ. «Les massacres de 1915 dépassent par leur ampleur et par leur cruauté les plus atroces légendes de tous les siècles et de tous les pays»

Ասկէ աւելի յաջող սարսափ մը մէջ կարելի՞ է խտացնել արհաւիրքին նկարագրութիւնը որուն տարողութիւնն ու խորութիւնը անսպառ նիւթ են մատակարարած բազմաթիւ գրքոյկներու, գրքերու, վէպերու, թերթօններու, յօդուածներու, դիւցազներգութեանց եւ բանախօսութեանց, մայրենի եւ օտար լեզուներով:

Եղերական, այլ անհերքելի իրողութիւն է, որ 1915ի տարագրութիւնն ու ջարդերը արդի պատմութեան ամէնէն սեւ էջը կը ներկայացնեն: Ու, եթէ թոյլ կուտաք, ձեզի պիտի կարդամ մեր ամենամեծ երգիծարան Երուանդ Օտեանի քանի մը պարբերութիւններ, աքսորականի իր յուշերէն քաղուած: Հայերէնը հեղինակինը չէ դժբախտաբար: Տրամադրութեան տակ Պ. Ձօպանեանի ֆրանսերէն թարգմանութիւնը միայն ունեցած եմ.

«Հեռու տեղերէ կուգամ, շատ հեռուներէն: Տէր-էլ-Զօրէն կուգամ, որուն կամուրջին վրայէն երեք հարիւր հազար Հայեր անցան: Այսօր, անոնցմէ հազար հինգ հարիւր կիներ եւ որբեր միայն կը մնան.

«Օսմանիէէն կուգամ, ուր վաթսուն հազար Հայեր, տեղատարափ անձրեւով եւ մտրակի հարուածներուն տակ, լեռնէ լեռ քաշկռտուեցան:

«Կուգամ Պօզանթին Տարսոնի կապող աղետաբեր ճամբէն, ուր Նորածին Հայեր իրենց մայրերուն կողմէ եղեւիններու ներքեւ լքուած, շնագայլերու եւ չուներու կեր դարձան մեր աչքերուն առջեւ:

«Անիծեալ անապատներէն կուգամ, որոնք Հալէպէն Տէր-էլ-Զօր կ'երկարին եւ ուր, ամբողջ երեք տարի, տասնեակ հազարաւոր Հայեր մեռան ցիրմէն, ժանտատենդէն եւ թանչքէն, վրաններու տակ:

«Համայէն, Հոմսէն, Մեսքէնէէն, Համմամէն, Տիպսիէն, Սուլթանիէէն եւ Գոնիայէն կուգամ, ուր երեսուն հազար հայ որբուկներ «մայրիկ, մայրիկ» կ'ողբան, թրքական տուներու վանդակներուն ետին:

«Ես կուգամ ոճիրին չարաշուք վայրերէն, ուր Զօհրապներ, Ակնունիներ, Խաժակներ, Զարդարեաններ, Սիամանթօներ, Վարուժաններ, Քէչէկեաններ, Սեւակներ, Փաշաեաններ, ազգի մը ուղեղը, Ճինկիզխաններու եւ Թիմուրլէնկներու արժանաւոր յաջորդներու հարուածներուն տակ փշրուեցան»:

Ու դեռ ինչե՜ր, ինչեր, սրտամղիկ ի՜նչ դրուագներ ունի իւրաքանչիւր հայ վերապրող:

Հայրենակիցներ, անտարակուսելի ճշմարտութիւն է այսօր այլ եւս որ 1915ի կազմակերպուած եւ ծրագրեալ աղէտը հայկական գոյութեան բնաջնջումին վճիռն էր: Իսպառ անհետացնել թրքահայութիւնը: Այս էր Թուրք կառավարութեան կամքը:

Չիրականացաւ Թուրքին ծրագիրը Որովհետեւ, գոյութիւն ունի Արարատի Հայաստանը (ափսո՛ս որ Մասիսի չեմ կրնար ըսել) որուն կատարած բոլոր նուաճումներովը, զարթօնքի եւ վերելքի ճիգերով նոյնքան բերկրալից եւ հպարտ ենք մենք հոս, հեռաւոր գաւակներն անոր, որքան հայ բնիկներն անոր, ու նոյնքան տխուր ենք անոր բացասական, սրտակեղէք երեւոյթներովը, որքան՝ ինքնակալ եւ ականատես հայ եղբայրները մեր, հո՛ն՝ Արարատի ստորոտը:

Ու, չիրականացաւ Թուրքին ծրագիրը որովհետեւ կան մանր մունր Հայաստանները հայ սփիւռքին, բաղկացեալ եւ լրացուցիչ մասնիկները հայրենիքին, բուն հայրենիքին, վաղուան հայրենիքին:

Ահա թէ ինչու, դէպի հայրենիք արձակուած քարոզական եւ նիւթական կապերու մեր խուրձը չի կրնար մեզ պարտադրել որ անտեսենք, որ լքենք, որ իր ճակատագրին թողունք սփիւռքը:

Ու փառք տարագիր Հայուն, փա՜ռք աննկուն հայ գաղթականին, որ կը գտնի վասն հայութեան: Փառք բոլոր անոնց որոնք հայ ազատագրութեան ջահը յաջորդ սերունդին փոխանցելու աշխատանքին լծուած են:

Ամէնեւին ամուլ չեն անցած քսաներկու տարիները որոնք Մեծ Եղեռնէն մեզի կ'երկարին: Ու թափուր չէ շրջանը: Կը գործէ հայ միտքը: Կը ճգնի ան: Ան կ'արգասաւորէ հայ մշակոյթի անդաստանը: Հայկական փեթակը մեղրով կը լեցուի: Ու չի հանգչիր Հայուն բազուկը: Ան կ'եւեւէ անընդհատ: Կը շինէ, կը վերաշինէ, կը ստեղծագործէ շարունակ:

Վհատութեան ոչ մէկ պատճառ ունինք: Այսօր, պողոտաներու երիտասարդ սերունդը աւելի Հայ է, աւելի դէպի հայութեան վերադարձ, հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ, քան թէ երէկ, քան թէ երկու տարի առաջ, քան թէ հինգ տարի առաջ:

Զուրանանք ճիգերն անոր, նուաճումներն անոր: Ցիրուցան եւ տարուբեր՝ կենսունակութեան ամէն արտայայտութիւն, ամէն երաշխիք ունի ան: Օրէ օր, աւելի հաւատաւոր, աւելի խանդավառ կը դառնայ ան: Հոս Փարիզի մէջ անգամ: Երեմիական ողբերով, «մեռանք» կորանչներով ի զուր չթուլնանք: Շարժման մէջ է երիտասարդութիւնը: Ընկերակցութիւններ, ակումբներ, դասախօսութիւններ, հանդէսներ անցեալ ոլորտում, հեւասպառ հետաքրքրութիւն, վազք դէպի ազգային մշակոյթ, գրականութիւն, պատմութիւն, դէպի ոսկեդարեան մատենագրութիւն, գուրգուրանք դէպի մայրենի լեզու, այս բոլորը, բոլորը միթէ հոգեպարար, սրտապնդիչ, ազատաբար ապացոյցներ չե՞ն նոր սերունդին հայ ոգիին, հայ կամքին:

Մեր հաւատոյ հանգանակը պէտք չունի անոնց, որոնք ընկերաբանութեան անունը հազիւ լսած իմաստակներ, անոր անողոք, անյեղլի, անխուսափելի, անխախտական օրէնքներէն կը բարբառին, միջազգային եւ բարդ քաղաքակրթութիւններու կործանման ազդեցութիւններէն կը ճառեն, թափուած ճիգերը աւելորդ, անօգուտ եւ ապարդիւն կը գտնեն: Այդպիսի սերմնացաններու, այդպիսի յուսահատներու, այդպիսի [illegible] ստուերին յանձին անգամ չենք [illegible] մեր շուրջը եւ մեր մէջ [illegible] լաւատեսութեան պէտք ունինք մենք, եթէ կ'ուզենք ապրիլ, եթէ կ'ուզենք տեւել: Հաւատքի, կորովի, [illegible] պէտք ունինք մենք: Որովհետեւ եթէ կրցանք դիմանալ այնքան աղէտներէ, անասելի, աննկարագրելի այնքան [illegible] բախտութիւններէ վերջ, շնորհիւ [illegible] կոտուածներուն էր:

Ու եթէ արդէն մեզ, մեր պատմութեան ներկայ կամ գալիք օրերուն ենթարկուիլ տակաւին նորանոր նահանջներու, մենք այդ նահանջները պիտի կատարենք երգով, [illegible] եւ երգերով, կրկին յառաջանալու, կրկին բարձրանալու յոյսին կառչած.

Ականջ տուէք. Իմացէք թէ ի՞նչ կ'ըսէր, ի մէջ այլոց, դարձեալ 1919 թուականին եւ դարձեալ Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ, Ֆրանսայի եւ մարդկութեան ամենամեծ գաւակներէն մին, Անաթոլ Ֆրանս. «L'Arménie expire, mais elle renaîtra. Le peu de sang qui lui reste est un sang précieux dont sortira une postérité héroïque»:

Բայց, ամէնէն աւելի [illegible] փարատեցէք ձեր յիշողութեան մէջ Ֆրանսացի մարդասէր կը յայտարարէ. «Un peuple qui ne veut pas mourir ne meurt pas»:

Այո, հայրենակիցներ «ժողովուրդ մը որ չուզեր մեռնիլ, չի մեռնիր»: Մեզմէ իւրաքանչիւրը ազգ մը կը տանի իրեն հետ: Մեզմէ իւրաքանչիւրը հայրենիք մը կը տանի իրեն հետ:

Թերթատեցէք մեր պատմութիւնը Պարթեւները, [illegible], Հռոմէացիք, Արաբները եւ Թուրքերը գրեթէ չուզեր առնել չեն առած մեր երկիրէն: Եւ սակայն, կ'ապրի հայ ազգը, մինչ ջնջուած են, արդէն անոնք [illegible] դրացի ուրիշ ազգեր, սուրով հաստատուած պատմական ժողովուրդներ:

Հոգեկան եւ իմացական կարողութիւններով օժտուած, հետամուտ յառաջդիմելու, արտադրելու, ստեղծագործելու, տոգորուած աշխատասիրութեան ոգւով, Հայը իբրեւ ուրոյն ազգ ապրելու եւ տեւելու ամէն արժանիք եւ ամէն իրաւունք ունի: Եւ, Հայ ազգի մը գոյութիւնը երբեք չարիք մը չէ մարդկութեան համար: Ընդհակառակն, սատար մըն է ան մարդկային քաղաքակրթութեան:

Ու աշխատասէր ժողովուրդ մը խաղաղասէր միայն կրնայ ըլլալ: Անցեալի մեր բոլոր պատերազմները երբեք յարձակողական չեն եղած: Ազգային կամ քննական շրջանի մէջ Արտաշէսները կամ Մեծն Տիգրանները ի՞նչ չափով աշխարհակալներ եղած են: Հայ ժողովուրդը աշխարհակալական ձգտումներու, ուրիշներու հայրենիքը իւրացնելու, ճզմելու ապացոյցներ տուա՞ծ է: Գոնէ պատմութիւնը զոր կը ճանչնանք, ոչինչ կ'ըսէ այդ մասին:

Հայրենակիցներ, յաղթանակը չէ որ շահած ենք ցարդ՝ չի հաւատարիմ մեր սուրին, մեր կորուստին: Ահա թէ ինչու, մենք պարտաւոր ենք շարունակել ճամբան, ուրկէ քալեցին մեր հայրերը, ուր պայքարեցան եւ նահատակուեցան անոնք, անկախութեան եւ ազատութեան գաղափարին համար: Ու ահա թէ ինչու, երիտասարդութիւնը այս իրիկուն կը պատգամէ [illegible] նահատակներուն.

— Ոչ, պիտի չթողունք որ ազգը մեռնի:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Կարդացուած կիրակի օր Փարիզի սգահանդէսին առթիւ:

ՄԱՀ Հ. Յ. ՔՈՍԵԱՆԻ

Անցեալ շաբթու Պոլսոյ մէջ մեռաւ Վիէննական Մխիթարութեան անդամներէն Հ. Յակոբ Ծ. վրդ. Քոսեան:

Հանգուցեալը եղած է միաբանական կրթական մշակ մը եւ 1888-90 երեք տարի պաշտօնավարած է Պոլսոյ Վիէննական Մխիթարեան վարժարանին մէջ, յետոյ կոչուած է [illegible] ժողովրդապետութեան պաշտօնին, զոր վարած է տասը տարի, [illegible] 1908: Ասկէ յետոյ կրթական պաշտօնով փոխադրուած է [illegible] ծննդավայրը:

Հայր Յակոբոս, ըլլալով [illegible] եւ ուսումնասէր միտք մը, գրի առած է կարգ մը գործեր, ինչպէս «Զմիւռնիա եւ իր շրջակայքը» [illegible] հատոր, նոյնպէս «[illegible]» երկու հատոր, «[illegible] կաթողիկէ Հայոց [illegible]» եւ այլ գործեր [illegible] վախճանի 74 տարեկան հասակին [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԶՆԿԱՅԷՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հարիւրապետ Ա. ՇԱՎԵՐՆԵՒ)

Որոշ էր թէ անոնք որ պիտի երթային գրաւելու քրտական գիւղը, մեծ վտանգի մը պիտի ենթարկուէին, սակայն ատիկա անհրաժեշտ էր բոլորին փրկութեան համար:

Որոշուեցաւ դասակ մը զինուոր եւ բազմաթիւ կամաւորներ ղրկել Մուրատի ջոկատէն: Մուրատ ինքն իսկ դասեց ղրկուելիք կամաւորները: Գնդ. Մորէլ վիճակով ընտրեց զօրքէն անոնք որ պիտի մասնակցէին այդ արշաւախումբին: Դարձեալ վիճակով անոնց հրամանատարութիւնը ինկաւ տեղակալ Իշխանովի:

Յետոյ մշակուեցաւ ծրագիրը, որուն համաձայն պիտի մօտենայինք կամուրջին, այն պահուն՝ երբ Իշխանովի արշաւախումբը պիտի հրդեհէր քրտական գիւղը: Գործողութեանց բոլոր մանրամասնութիւնները Մուրատ ուսումնասիրեց եւ ճշդեց մեծ խնամքով:

Այս խորհրդակցութենէն երբ դուրս ելանք, Մուրատ ինծի ըսաւ թէ լուր առած է որ Զորսէն 18—20 վերստ անդին, Վեժան գիւղին մէջ, ջոկատ մը զինուոր կը գտնուէր, մեզի օգնութեան համար ղրկուած: Երբ յաջողէինք անցնիլ կամուրջը, վտանգի գօտին անցած էինք այլեւս:

Խորհրդակցութենէն վերջ զինուորները եւ գաղթական ժողովուրդը սկսան փճացնել ռազմանիւթ եւ պարէնի բոլոր մթերքները,— ամէնը կը նետէին Եփրատի ջուրերուն մէջ: Ոչ ոք կ'ուզէր որ մեր մեկնումէն վերջ Քիւրտերը օգտուէին պարէնէն եւ ռազմանիւթէն.

Վերջապէս հասաւ ճամբայ ելնելու ժամը: Իրապէս սրտակեղէք եղաւ մեր հրաժեշտը այն զինուորներէն, որոնք կը ղրկուէին Սանսայի վրայ յարձակում գործելու: Եթէ մենք տակաւին քիչ մը յոյս ունէինք մեր օձիքը ազատելու, ոչ ոք կը յուսար անգամ մըն ալ տեսնել այն զինուորները, որ կ'երթային իրենց կեանքը զոհելու՝ փրկելու համար մեզ:

Կէս գիշերին, կատարեալ լռութեան մէջ, մեր կարաւանը ճամբայ ինկաւ: Երեխաներն անգամ, կարծես հասկնալով կացութեան ծանրութիւնը, լուռ կը մնային: Խաւարը այնքան թանձր էր, որ երկու քայլ անդին չէր տեսնուեր:

Կամուրջ հասնելու կէս վերստ մնացած էր: Ճիշդ այդ պահուն էր, որ, Մուրատի ծրագրին համաձայն, դէպի Սանսա ղրկուած արշաւախումբը պիտի սկսէր յարձակողականի: Տաժանելի վայրկեան մը, վայրկեան մը եւս, եւ յանկարծ, գիշերուան խաղաղութեան մէջ իրարու ետեւէ կը սկսին պայթիլ ձեռնառումբերը:

Ամէն մարդ կանգ առաւ պահ մը ակամայ եւ ետին դարձուց գլուխը: Վերը, հոն ուր կը գտնուէր Սանսա գիւղը, բոցերու մէջ կը վառէր եւ կ'որոտար: Հրացանաձգութիւնը, ռումբերու պայթիւնը, կսկծալի աղաղակները կը լեցնէին օդը, մինչ հարիւրաւոր ձայներ կը լուսաւորէին լերան գագաթը՝ վրդովելով գիշերուան խաղաղութիւնը.

Այդ պահուն, առանց վայրկեան կորսնցնելու, խուժեցինք դէպի կամուրջը, զոր նշմարեցինք ճամբուն մէկ անկիւնէն,— հսկայ խարոյկի մը պէս կ'այրէր:

Ճիշդ է որ Մուրատի ծրագիրը յաջողած էր, բայց Քիւրտերը, չուզելով թողուլ որ փճանայ իրենց գիւղը, երբ կը փութային օգնութեան, կամուրջը լքելէ առաջ կրակի տուեր:

Երբ մօտեցանք կամուրջին, տեսանք որ բացարձակապէս անկարելի էր անցնիլ: Հեծելազօրքը, որ կը գտնուէր մեր կարաւանին գլուխը, առանց վայրկեան մը վարանելու, նետուեցաւ Եփրատի փրփրոտ ալիքներուն մէջ եւ գետեզերքը պաշտպանող քանի մը Քիւրտերու գնդակներուն դիմադրելով՝ լողալով անցաւ Եփրատը, եւ միւս եզերքը անցնելէ վերջ՝ արագօրէն ցրուեցին Քիւրտերը:

Գետին անցքը այլեւս կը գտնուէր մեր ձեռքը: Սակայն մեզի կը մնար լուծել ծանր հարց մը,— հարկ էր գետին միւս եզերքը փոխադրել գաղթականներու բազմութիւնը: Ժողովուրդը կ'աճապարէր, իսկ մենք մեծ ճիգ կը թափէինք զանոնք կարգապահութեան մէջ կեցնելու համար: Մուրատ յաջողեցաւ կարգապահութիւն մտցնել անոնց մէջ եւ գետին անցքը սկսաւ:

Սաստիկ ցուրտ էր եւ սառուցիկ հով մը կը փչէր: Գաղթական ժողովուրդը մէկիկ մէկիկ ձիերու վրայ դրած, լողալով գետէն կ'անցընէինք: Նախ գետէն անցուցինք վիրաւորները, յետոյ երեխաները եւ կիները: Անշուշտ կարելի չէր միասին տանիլ բեռները: Եւ մենք ականատես եղանք արտասուոտ տեսարաններու: Գաղթականները չէին ուզեր լքել իրենց բեռները եւ կ'աշխատէին ձիուն քամակին կապել իրենց ծրարները: Բռնութեամբ կը խլէինք բեռները եւ կը նետէինք գետին մէջ, որպէսզի կարենանք բեռան տեղ փոխադրել կիները եւ երեխաները:

Ամէն անգամ, գետին միւս եզերքը փոխադրելէ վերջ ձիուն կռնակը դրուած գաղթականը, դարձեալ ձիով լողալ պէտք էր, վերադառնալ միւս եզերքը, վերսկսելու համար փոխադրութիւնը մինչեւ առաւօտ: Առաւօտուն դէմ գետին անցքը վերջացած էր:

(10)

ԱՊՐԻԼ 11Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի երեկոյ յոգնախուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր Սալ Փուա[illegible] Սրահին անօրինութիւնը [illegible] տեսնելով բազմութիւնը, — կը յորդէր սրահէն դուրս, — լեցուցած էին նրբանցքները, բեմին ետեւը [illegible] պատուհանները։ Նստարան, [illegible] վերջապէս ինչ որ կարելի էր [illegible] գործածել նստելու համար, գրաւուած էին, եւ դեռ շատեր ոտքի վրայ [illegible] մինչեւ սանդուղները։ Կարգապահութեան հսկող ոստիկանները ժամը 8-[illegible] վերջ արգիլեցին նոր [illegible] ներս մտնողներու մուտքը, եւ ահագին բազմութիւն մը ստիպուեցաւ ետ դառնալ։

Հ. Ց. Միութիւնը ամէն տարի կը [illegible] Կոմոյի(?) երաժշտական հանդէս [illegible], սակայն այս տարի նախօրօք [illegible] վարձած ըլլալով, վարձուեցաւ այս սրահը։ Անիկա դաս մը եղաւ որ նման համազգային սգահանդէսի մը համար յարմար սրահ մը [illegible] 5—6 ամիս առաջ, անհրաժեշտ [illegible] յաջողութեամբ։

Ժամը ճիշդ 9ին բեմը բացուեցաւ։ Ֆրանսայի Գեռ. Երաժշտանոցի պատկառելի արուեստագէտներէն վեց հոգի մը, (4ը օրիորդ, 2ը պարոն), [illegible] Պէթհովէնի Հերոսական [illegible] Յետոյ բեմ բարձրացաւ Համազգայինի նախագահը, Հազարապետ Գը[illegible], որ խօսեցաւ հետեւեալ [illegible] —

Ապրիլ 1915ին սկսաւ Հայ ժողովուրդին տարագրութիւնը։

Թուրք կառավարութիւնը նախ Հայ [illegible] ու գիտունները քաշեց բանտերն եւ բաշխեց ամէն քաղաքներու մէջ։ Յետոյ հրամայեց տեղահանել հայ ժողովուրդը [illegible] վայրերէն։ Այս տեղահանութիւնը որ տեւեց 2 տարի, [illegible] աւելի քան մէկ միլիոն ժողովուրդ, — ծեր, երեխայ, կին ու տղամարդ։ Բռնագաղթին գործադրութեան յատկացուեցան պաշտպանութիւն եւ [illegible]։ Թրքական իշխանութիւնը հրամայած էր որ տարագիրները իրենք հոգան իրենց պարէնաւորումը, իրենց փոխադրական միջոցները։ Երբ բանակը որ [illegible] ճամբայ ունէին կոտորելու [illegible] գաղթականները, կը [illegible] թէ ինչ ողբերգութիւն ապրեցան ծերերէ, հիւանդներէ, մանուկներէ, կիներէ կազմուած այդ կարաւանները։ Ու պէտք չէ զարմանալ, եթէ բռնագաղթին զոհերու թիւը գլխու պտոյտ կու տայ։ Աւելի քան 1 միլիոն կ'ըսեն հայկական աղբիւրները։ Ֆրանսական վիճակագրութիւն մը, որ շատ թերի է, կը հաշուէ աւելի քան 500.000։

Այս թիւը բաւական է պատկերացնելու համար ողբերգութիւնը, ուր բարձրացաւ հայ ժողովուրդը։

Այսօր, Հայոց համազգային սուգի օր կ'ոգեկոչուին այդ մեռելները եւ ողբերգութիւնը։ Ամբողջ սրտով կը միանամ ձեր սուգին։

1916ին, երբ Մուսա Լերան ազատագրուած հայ տարագիրներէն կ'ուզէին կամաւորական առանձին գունդեր կազմել, Թուրքերու փոխվրէժէն խուսափելու համար եւ ծանօթ Թուրքերու վայրագութեանց՝ աշխատեցայ որ հայկական առանձին եւ անկախ գունդեր չկազմուին։ Գիտէի թէ ինչ կը սպասէր Թուրքիոյ հայ վերապրող մնացորդացին։ Այս դրուագը կուտամ յայտնելու համար թէ ճշմարտութիւն մը չէ ինծի համար ձեր ողբերգութիւնը, ձեր Սուգը։ Ես փափաքող մըն եմ որ իրականանայ ցեղերու եղբայրութիւնը, բայց կը խոստովանիմ որ դժուար է ինծի տեսնել պատերազմի որբերը, որ ձեզ կարկառեն երէկի իրենց ողբերգութեան դերակատարներուն։ Երկու տարբեր ազգերու զինուորները կրնան կռուիլ, իրար խեղդել, բայց եւ բարեկամանալ՝ երբ կ'աւարտի պատերազմը։ Սակայն դժուար է ընդունիլ որ վայրագ յարձակումներու ենթարկուին, ծեր, կին, երեխայ անզէն բազմութիւններ։ Աբրբը այս է որ պիտի չներեն երբեք։

Դուք, որբեր, երիտասարդներ էք դարձած այսօր, ձեզի կ'ուղղեմ ուրեմն իմ խօսքս։

Նախ կը մաղթեմ որ յաջողիք ձեր կեանքին մէջ, ձեր փայլուն իմացականութիւնը գրաւական մըն է յաջողութեան։ Բայց ձեր յաջողութիւններուն մէջ չմոռնաք երբեք թէ ինչու մեռան անոնք, որոնց մահը կ'ողբամ ձեզի հետ։ Անոնք ձեզի կը կտակեն եղբայրական սէր մը հանդէպ ձեր երբեմնի բախտակիցներուն։

Երկրորդ յանձնարարութիւն մը եւս, զոր կը կատարեմ խոր յուզումով, — որովհետեւ խորքէն, ուղելով հոգիս ձեր չատ գգայուն սրտերուն, — որքան ալ տարակարծութիւններ ունենաք, որքան ալ ձեր ըմբոստ նկարագիրը անհանդուրժող ըլլայ, մի՛ թիրանաք պառակտման մը մէջ, որ հայ ժողովուրդին հանդէպ տածած իմ սէրս մեկնելով՝ կը կարծեմ թէ ձեր գլխաւոր պարտականութիւնն է։ — Ձեր ամբողջ հոգին, ի հարկին ձեր կեանքը նուիրեցէք այն յարութեան, զոր երազեցին անոնք որոնց մահը կ'ողբաք այսօր, — հրաշալի յարութիւնը անկախ եւ փառապանծ Հայաստանի»։

Երկրորդ խօսողն էր Անրի Գասսէ, բնկերվարական. որուն ճառը տեսակ մը քաղաքական դաս էր, իրապաշտ ուղղութեամբ։ —

Ցանուն անկախութեան ինկած ձեր նահատակներուն յիշատակին նուիրուած այս երեկոյթին կուգամ խօսիլ կրկնակ հանգամանքով, — իբրեւ Ֆրանսացի եւ իբրեւ ընկերվարական։

Առաջին առթիւ պէտք է խոստովանիլ, որ Ֆրանսացին լաւ չի ճանչնար ձեզ եւ ձեր պատմութիւնը։ Գիտեմ, շատ խոստումներ տրուած են ձեզի, դիւանական պատասխանատու դէմքեր մեծ յանձնառութիւններու տակ մտած են ի նպաստ ձեզի, բայց հաւատացէք որ ձեզ չեն ճանչնար ոչ միայն Ֆրանսացի բանուորները, այլ եւ նոյն իսկ բարձր դասու Ֆրանսացիները։ Ֆրանսացին աշխարհագրութիւն չի գիտեր, պատմութիւն չի գիտեր, ունի միայն իր հայրենիքը։ Ձեր շահուն իսկ համար, պէտք է որ դուք ձեզ ճանչցնէք Ֆրանսացի բանուորին։ Մի՛ մեղադրէք Ֆրանսացի բանուորը, եթէ չի ճանչնար ձեզ, իր անգիտութիւնը ապացոյց մը չէ անտարբերութեան, իր անգիտութիւնը արդիւնք է այն փաստին որ ուզած են անգիտակ պահել զինք։ Այլապէս Ֆրանսացի բանուորը զգայուն է, պարկեշտ եւ այլասէր, անձնուէր եւ կտրուկ։ Ան չի կրնար անփոյթ եւ անտարբեր դառնալ ձեր ճակատագրին, երբ կը ծանօթանայ ձեր ողբերգութեան, ձեր ազատատենչ պայքարներուն։ Ձեզ ճանչնալու համար բաւական չէ բանալ համայնագիտական բառարան մը, տեսնել թէ ինչ գրուած է «Հայաստան» անունին դէմ, թէ աշխարհագրական ինչ դիրք ունի ձեր երկիրը, պատմական ինչ դեր խաղցած է ձեր ժողովուրդը։ Այս հանդէսին գալէ առաջ, ես ալ թղթատեցի համայնագիտարան մը, սակայն գիտեմ որ արժէք չունի գիտնալ թէ ձեր վերջին թագաւորը թաղուած է Ֆրանսայի մէջ։

Ներկայ ժամանակներու մէջ ժողովուրդներու ազատութիւնը կախուած է աշխատաւոր զանգուածներու համերաշխ եւ անշահախնդիր գործունէութենէն, — ատոր համար պիտի ուզէի թելադրել որ մեզի ծանօթացնէք ձեր պատմութիւնը, ձեր հարստահարուած իրաւունքները եւ ուժերը։ Այն ատեն, վստահ եղէք, Ֆրանսացի բանուորն ալ պիտի տառապի ձեր ցաւով, պիտի հետաքրքրուի ձեր դատով։ Եթէ բան չի հասկնար ձեր ցաւէն, պատճառը այն չէ որ անզգայ է, կամ անտարբեր, այլ այն է որ անծանօթ կը մնայ ձեր ողբերգութեան։ Ուրեմն մտէք մեր բանուորական կազմակերպութիւններէն ներս, գործարաններէն ներս, արհեստանոցներէն ներս, ատիկա պատճառ մը չէ որ չմտնէք նաեւ Սորպոնէն ներս։ Մտէք մեր մէջ, խառնուեցէք մեր աշխատաւոր զանգուածին, որ սորվի եւ ճանչնայ ձեր պատմութիւնը, զգայ ձեր տառապանքը։ Արդի Ֆրանսան չէ այն այն որ երէկ խոստումներ կուտար ձեզի՝ իր շահուն համար, արդի եւ իրական Ֆրանսան Ֆրանսացի պրոլետարիատն է, որ գիտէ բանականութեամբ չկրցած շահածը գրաւել բանի ուժով։ Ճանչցուցէք Ֆրանսացի բանուորին ուժին, ծանօթացուցէք ձեր ուժը Ֆրանսացի բանուորին, եւ ուժերու համերաշխութեամբ դուք օր մը կը տիրանաք ձեր ցանկութիւններուն, ձեր ազատութեան վսեմ գիտակ եղէք որ ազատութիւնը չեն տար, այլ կ'առնեն։ Այդ ճամբով միայն դուք կրնաք վստահ ըլլալ թէ կուգայ եւ պիտի գայ օրը, օրը փառաւոր եւ երջանիկ Հայաստանի, օրը ոչ թէ սովետ Հայաստանի, այլ ազատագրեալ Հայաստանի»։

Զ. Ռ. Միութեան կողմէ խօսեցաւ Արշաւիր Խանճեան(?), որուն ճառը տրուած է առանձին։ Ընկ. Շ. Միսաքեան պատմական փաստերով հաստատեց թէ դեռ 1869ին Թուրք Սուլթաններն ու Գամբ Ալին կ'ուզէին՝ ձուլելու ոչ-Թուրք ցեղերը, թէ հայ ժողովուրդը միշտ անկախութիւնը երազած կամ երգած՝ հակառակ բոլոր վտանգներուն։ Այդ երազը այսօր արդէն մարմնացուած է Հայաստանով մը։

Ֆրանսայի արուեստագէտներու վեցեակը յաջորդաբար նուագեց Շուպէրթի Հրամեշտը եւ Կրիկի Աազի մահը։ Տիկ. Արմէնուհի Գեւոնեան հայրենական կենդանի նուագարանի մը չունեցող երգեց երեք ողբերգներ, — Մշոյ Գլգուլը, Գիւլիզարի ողբը, Գէորգ Չաւուշի մահերգը։ Դաշնակով կ'ընկերանար երաժիշտ Արայ Գարթեւեան։ Արտասանեցին Երուանդ Գրիգորեան, Օ. Կարապետեան եւ Հրաչ Տարօնեան՝ մեծ յաջողութեամբ եւ յուզումով։ Սակայն հանդէսին պարտաւոր պիտի գառնար փոքրիկն Նելլի Մերուժեան, — մանուկ մը, թիթեռնիկ մը ըսելու չափ տակաւին փոքր, որ բեմ բարձրացաւ բոլորովին համարձակ եւ արտասանեց Ուխտի եմ եկեր տաղաչափերու պանթէոնին կը-տորը, այնքան զգայնութեամբ, յուզումով, ոճով եւ գեղամշակ շարժումներով, որոնց հետ սրահին բազմութիւնը նաեւ կը միանար կարծես ու կը բաբախէր միաժամանակ։

Բուռն եւ յորդառատ ծափահարութիւն մը ողջունեց այս փոքրիկ բայց օժտուած արուեստագիտուհին, երբ արտասանութիւնը լրացուցած՝ պարիկի մը խոնարհութեամբ կը հեռանար, աւելի ճիշդ՝ կը թռչէր բեմէն դուրս։

Հանդէսին ներկայ էին նաեւ օտարներ, ինչպէս նաեւ մեր կուսակցական եւ քաղաքական ծանօթ դէմքերը։

Հանդէսին կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտները եւ Հայ Արիները։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՄՈՒԼ

—

ԹՈՒՂԹԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այս միջոցին ծանր տագնապ մը կը տիրէ թուղթի հրապարակին վրայ, արեւմտեան Եւրոպայէն մինչեւ Պալքանները։ Սէլանիկի «Հորիզոն»ը նոր խմբագրական մը նուիրելով այս հարցին կը գրէ (13 ապրիլ).

— «Կարդալով մեր կիրակի օրուան խմբագրականը, ընթերցողները գաղափար մը կազմեցին նիւթական այն դժուարութեանց մասին, որոնց ենթարկուած է համաշխարհային մամուլը թուղթի սղելուն հետեւանքով։ Եւրոպական մեծ օրաթերթերը, անշուշտ, այնքան ալ մտահոգուելու պատճառներ չունին, որովհետեւ մինչ մէկ կողմէն կը խորհին վաճառման գիները աւելցնելու մասին, միւս կողմէն, անոնք, մանաւանդ մեծ ծանուցումներէն, խոշոր եկամուտներ կ'ապահովեն, հետեւաբար եւ կրնան հաւասարեցնել իրենց ծախսերը։ Մնաց որ, ինչպէս գրեցինք, թուղթի սղելուն պատճառներէն մէկը իրենք, մեծ ծաւալ եւ մեծ տպաքանակ ունեցող թերթերն են, ամէն օր, աւելցող իրենց խնդրանքներով, այնպէս որ պէտք է կրեն նաեւ իրենց ստեղծած կացութեան հետեւանքները, ապահովուած հսկայական շահերէն վճարելով թուղթի արժէքին տարբերութիւնը։

Մտահոգիչ է սակայն հայ մամուլին կացութիւնը։ Որովհետեւ թուղթի այս տագնապը ծանր հարուած մըն է անոր վտիտ գոյութեան համար։ Եթէ ոչ տապալող, գէթ ուժգնօրէն ցնցող հարուած մը, որ լուրջ մտահոգութեանց դուռ կը բանայ հայ թերթի եւ գրքի հրատարակիչներուն համար։ Արդէն իսկ կը լսուին տագնապին առաջին արձագանգները, երբ մեր պաշտօնակիցներէն ոմանք սկսած են խօսիլ՝ ի վնաս հայ մամուլին աւելցող տնտեսական դժուարութեանց մասին եւ յայտարարել, թէ մանաւանդ այսօր, գերագոյն զոհողութեանց գնով լոյս կը տեսնեն հայ թերթերը։ Այդ դժուարութեանց մէջ կարեւոր տեղ մը կը բռնէ ոչ միայն աշխատավարձերու յաւելումը, այլեւ թուղթի գինին յանկարծակի բարձրացումը, որ աւելի զգալի եւ տաժանելի պիտի դառնայ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին։

ՕՐ. ԱԼԻՍ ՊԱՊՕՆԵԱՆ
եւ
ՍՈՒՐԷՆ ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, 18 Ապրիլ 1937

Հայ թերթերը, ոչ մէկ բացառիկ եկամուտ ունին կարենալ հաւասարակշռելու համար թուղթին վճարուող եւ վճարուելիք բացառիկ գումարները։ Ոչ միայն հրատարակիչներուն, այլեւ ընթերցող հասարակութեան ալ ծանօթ է, որ հայ թերթը եւ մանաւանդ օրաթերթը, հազիւ հազ կը գոցէ իր ծախսերը։ Անոնցմէ ոմանք, նոյնիսկ, ունին կարեւոր բացեր, որոնք կը գոցուին կազմակերպ աղբիւրներէ հոսած ջուրերով։ Ընդհանուր առմամբ, նեղ եղած է եւ է հայ թերթին կացութիւնը։ Ժողովրդական բացառութեամբ՝ հայ հրատարակիչները, պատուէլին մէջ եփած իրենց կերակուրը կ'ուտեն կափարիչին վրայ։ Ուրեմն, իրենց ունեցած սովորական եկամուտները ոչ մէկ լուսանցք կը ձգեն բացառիկ ու անակնկալ ծախսերու համար։ Ինչ որ անակնկալ ու բացառիկ ծախս է, հայ հրատ.ը, հայ խմբագիրը կը վճարէ իր գրպանէն, իր [illegible], [illegible] վաստակէն կարելիով։ Կը նշանակէ, որ նմանօրինակ պայմաններու ներքեւ, հայ թերթը ինքզինքն է որ կը կրծէ, իր սեփական միսն է որ կ'ուտէ, կարենալ դիմանալու համար գէթ այնքան, որքան պիտի ներէին իր տկար միջոցները։

Պարզելով այս կացութիւնը մեր հայ թերթերու ընթերցողներուն, պիտի ուզէինք հարցնել անոնց, թէ ի՛նչ պիտի ըլլար գէթ այսուհետեւ անոնց վերաբերումը հայ մամուլին հանդէպ։ Շատ դառնութիւն քամած ենք այս սիւնակներուն մէջ, դանդատելու համար՝ հայ մամուլին հանդէպ հայ ընթերցողի ցոյց տուած անտարբերութեան դէմ։ Ու դանդատած ենք, երբ կացութիւնը, այսպէս բսած, եղած է «սովորական» եւ «բնական»։ այսինքն երբ բացառիկ ու անկանխատեսելի տագնապներ չէին ցնցած զայն։ Բայց այսօ՞ր, երբ աշխատավարձերը կը աճին եւ մանաւանդ թուղթին գինը կը կրկնապատկուի, առանց եկամուտներու [illegible] յաւելման»։

ՆԱՄԱԿ ՓԻՒՐՈՒԹԷՆ

«ԱԶԴԱԿ»Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ապրիլ 4ին՝ կիրակի կէսօրէ ետք, քաղաքիս մեծագոյն պանդոկներէն «Փալասի» սրահին մէջ, «Ազդակ»ի տասնամեակին առթիւ համակիրներու նախաձեռնութեամբ պատուոյ թէյասեղան մը սարքուեցաւ ի պատիւ հրատարակիչին։

Ներկայ էին 150է մօտ հրաւիրեալներ, որոնց մէջ կը տեսնուէին կաթող. ընդհ. փոխանորդ Գեորգ արք. Սարաճեան, Եղիշէ արք. Կարօեան, Յովհաննէս արք. Նալեան եւ Գեորգ արք. Քէտիճեան գերապայծառները, վերապատուելի Ենովք Կէօգկէօզեան, ծանօթ բանաստեղծ Հ. Յովհաննէս Մրքրեան, Հ. Գօղոս Արիս, Լիբանանի մամուլի սէնտիքայի նախագահ Խալիլ պէյ Թաքյալ, երեսփոխան ու «Լ'Օրիանի» տնօրէն Գ. Կապրիէլ Խապպազ, ամերիկեան համալսարանի փրոֆէսէօրներէն Տօքթ. Թոր. Գ. Քրեպէլի, Ֆրանսական բժշկական վարժարանի ուսուցչապետներէն Տքթ. Գաղտասար Մելքոնեան, Հայ Ճեմարանի վարիչ ընկ. Լեւոն Շանթ, Գասու. Ժողովի ատենապետ ընկ. Յակոբ Տէր Մելքոնեան, ընկերներ Կարօ Սասունի եւ փաստաբան Խոսրով Թիւթիւնճեան, տեղացի ամենասիրուած գրագէտներէն Գ. Քերիմ Միշլէ Քերիմ, արաբ լրագրողներ, գաղութիս ազգային պաշտօնական անձնաւորութիւններ ու աշխատակիցներ։ Մտերմական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, կազմակերպիչ մարմնի կողմէ, Տօքթ. Գարեգին Թաղուբեան հրաւիրեց օրուան նախագահը՝ Եղիշէ արք. Կարոեանը, որ արտասանեց բացման ճառը։ Հետզհետէ խօսք առին Հ. Գօղոս Արիս (արաբերէն), ընկ. Արամ Սաաքեան (հայերէն), Գ. Խոսլար Մալոյեան (ֆրանսերէն), Խալիլ պէյ Թաքյալ, «Ահրար»ի խմբագիրներէն Գ. Ահմէտ Տիմիշքիյէ, որոնց շնորհակալութիւն յայտնելով պատասխանեց «Ազդակ»ի տնօրէն ընկ. Հայկ Պալեան։

Բոլոր բանախօսներն ալ կուռ եւ շինիչ խօսքերով վեր առին տասը երկար տարիներու ընթացքին «Ազդակ»ի մեր շրջանին մէջ կատարած բազմակողմանի ծառայութիւնները։ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ներկայացուցիչ Գ. Օննիկ Գէօճէկեան «Ազդակ»ի հրատարակիչին յանձնեց իրենց մէկ պաշտօնագիրը՝ նախ հայերէն եւ յետոյ ֆրանսերէն լեզուներով կարդալէ ետք։ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Շրջ. Վարչութիւնը, առ ի գնահատութիւն ընկ. Պալեանի դէպի իրենց միութիւնը ցոյց տուած գուրգուրանքին ու ծառայութեանց, պատուակալ անդամի տիտղոսը կուտար։

Միտս հաճելի էր նաեւ գեղարուեստական բաժինը։ Շնորհալի դաշնակահարուհի Օր. Մարիլօն Քէնտիրճեան (վկայեալ Փարիզի Էքոլ Նորմալ տը Միւզիքէն), խորաթափանց զգացումով եւ զարգացած թէքնիքով՝ նուագեց [illegible] [illegible] ու տաղանդաւոր երգահան Գ. Գուրգէն Ալէմշահի «Կովկասեան պարը»։

Սիրուած երգչուհի Օր. Զեփիւռ Ապէլ սխրաքանչիւր ձայնով երգեց Թ. Մելիքեանի «Վարդը» ու Գ. Ալէմշահի «Գումձեր ունիմ»ը դաշնամուրի ընկերակցութեամբ հեղինակին։

Կազմակերպիչ մարմնի կողմէ, գոյգ մը գեղեցիկ ծաղկեփունջեր նուիրուեցան՝ մին Խալիլ պէյ Թաքյալին, իսկ երկրորդը ընկ. Պալեանի։ Այս վերջինին փունջ մըն ալ նուիրեց Գ. Վահրամ Վարժապետեան։

** Մեծ յաջողութիւն գտաւ Գ. Գ. Ալէմշահի նուագահանդէսը՝ Աէն Ժոզէֆ համալսարանին մէջ։ Ներկայ էր հազարի մօտ բազմութիւն մը, որուն մէջ կը նշմարուէին բազմաթիւ երեւելիներ, մարզպանին ներկայացուցիչը, հոգեւոր պետերը եւն.։

Նուագախումբը կազմուած էր 40 արուեստագէտներէ, իսկ 35 հոգինոց երգչախումբը՝ «Սիփան» եւ «Կիլիկիա» Երաժշտասիրաց Միութեանց ընտրելագոյն ուժերէն։

Ծանօթ բանաստեղծ Հ. Յովհ. Մրքրեան ֆրանսերէն ճառով ներկայացուց երիտասարդ երգահանին կեանքն ու գործը։ Տպագրուած թերթերը, հայերէն թէ ֆրանսերէն, մանրամասնօրէն նկարագրեցին նուագահանդէսը, ջերմ գնահատութիւններով։

Երիտասարդ երաժշտագէտը նուագահանդէս մըն ալ սարքեց Հալէպի մէջ, նոյն յաջողութեամբ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՏԱԿ ՄԸ Ի ՆՊԱՍՏ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի

«Յուսաբեր» [illegible] կը տեղեկանայ, թէ Բաղդէն Սեւէնի (Փարեան) եղբայրը՝ Գրիգոր Փարեան, որ վերջերս մեռաւ Պուլկարիոյ մէջ, 10.000 լեւայի նուիրատուութիւն մը ըրած է իր կտակին մէջ, ի նպաստ «Համազգային»ի Փէյրութի Ճեմարանին։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (256)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—•—

Մինչդեռ Լեւոնը, Գիծան եւ Գրիգորը պահարանները կը քննէին, Լեւոնի խմբի հայդուկները բէտի տնէն դուրս ելան եւ եկեղեցի գնացին, ուր հաւաքուած էր գիւղի բոլոր ժողովուրդը։

Այդ օր Առիւծ Գեւոյի տրամադրութիւնը տեղն էր, դեռ քիչ մըն ալ աւելին։ Քահանայի կախուղ միջնորդ վրայ ծալապատիկ նստած՝ բաւականութեամբ երկար պեխերը կը շոյէր, աչքի տակով եկեղեցիի պատին տակ կանգնած կիներուն նայելով. Առիւծ Գեւոն որքան ալ որ կապուած էր Լեւոնի հետ, կը յարգէր, կը սիրէր զայն, սակայն, անոր ներկայութեամբ միշտ ճնշուած կը զգար։ Երբ այդ առտու Գիծան ու Լեւոնը բէտի տնէն քահանայի տունը փոխադրուեցան, մեր բարեկամի աչքերուն լոյս իջաւ ու ան ազատ շունչ մը քաշեց։ Պատրուակով մը սաքուէն դուրս ելաւ, ախոռի մէջ կանգ բէտի երիտասարդ տղան, սարսափելի փորու ցաւէ գանգատեցաւ ու մտերմաբար հասկցուց անոր, որ մէկ երկու մեծ բաժակ օղին կրնար զինքը լաւացնել։ Ու իսկապէս երեք բաժակ խմելու ետեւէ խմելէ վերջ, փորի ցաւը դադրելով կտրուածի նման չքացաւ, ու Առիւծ Գեւոն քոլոզը քիչ մը ծռելով՝ ընկերներով եկեղեցի գնաց։

Առիւծ Գեւոն անհման ճառասաց մըն էր։ Մինչդեռ գիւղացիք մտաւորական համարուած մարդոց խօսելու ժամանակ յօրանջելէ յոգնած կը քնանային, մեծ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէին Առիւծ Գեւոյին՝ աշխատելով բառ մը իսկ չփախցնել անոր խօսքերէն։

— Յեղափոխութիւն որ կայ, — կ'ըսէր Առիւծ Գեւոն՝ բեմի առջեւ կանգնած, վերէն վար նայելով եկեղեցիի դասին մէջ հաւաքուած երիտասարդներուն, — անոր որ հայ քրիստոնեայի սուրբ մկրտութիւն։ Ծանի՛ ա՛ էն երրորդութիւն է, Հայր Աստուած, Որդին Աստուած, Հոգին Սուրբ Աստուած։ Ծօ, ո՞վ կարայ ըսել, թէ երրորդութենէն վեր բան կայ։ Չէ՛, հի՛չ չկայ։ Էնէնց էլ՝ սուրբ յեղափոխութիւնը։ Սուրբ Աստուած՝ մօսին թըֆանգն է, Որդին Աստուած՝ զօրութեանը մեռնիմ՝ ռումբը, Հոգին Սուրբ Աստուած՝ Ֆէտային։ Էն Հայու ազնուն, որ ազգութեան գաֆթարի մէջ գրուկ չի, ծօ էն Վասակ ի, Կայէն ի, վերջի դատաստանին կուպրի կարասի մէջ պիտի եփայ, հուրն յաւիտենից պիտի այրի, մրկի . .

Առիւծ Գեւոն դէմքը խոժոռած՝ ծանր հայեացքը պտտցուց ունկնդիրներուն վրայ՝ արդեօք Վասակ մը, կոտշուռ Կայէն մը չկա՞յ անոնց մէջ։

— Ֆէտային անուն, հա՛յ հո՛յ, ծովէ ծով անցաւ, աշխարհի քրիստոնեայ թագաւորներ մատ խածեցին Հայու քաջութիւն կարդալով, Ինկլիզի իմփերաթոռ նամակ ճամբեց Հայոց կաթողիկոսին, որ Հայոց թագաւորի թագ իր ձեռքով Հայու թագաւորի գլխուն պիտի դնէ … Ափսոս մեր Խայոց Խայրիկ, մէկ աչքը բանակիր [illegible] հաղարաւոր կորիւն պաւակներ … Ծօ ձեզի կ'ըսեմ, — ու Առիւծ Գեւոն սպառնալից ձեւով ցուցամատը շարժեց, - ծօ աւանակներ, յեղափոխութիւն սովրեցէք … յեղափոխութիւն որ կայ, էլ Քերիս, Թուրք ի՞նչ կարան ընել, ոնց որ հաւէ ճուտը ախիս մէջ, ահա՛ տեսէք, — ու Առիւծ Գեւոն աջ բռունցքը բարձրացուց, աչքերը այնպէս ոլորեց, որ գիւղացիներէն շատ քիչեր յանդգնեցան նայել զայրոյթէ կաս կարմիր դարձած անոր դէմքին։

— Երկու հազար տարի առաջ, — ալ աւելի ոգեւորուած, շարունակեց Առիւծ Գեւոն, բաւականութեամբ զինք հրջապատողներու յափշտակուած դէմքերը դիտելով, — երկու հազար տարի առաջ, դուն բաէ երեք հազար, Անճմիտանի թագաւորը անթիւ անհամար դօշակ քաշեց Հայաստանի վրայ, թէ՝ էդ, որ դուք արեւին ծունկ չէք չոքեր, ձեր թողն ու տուժանը երկինք կը թռցնեմ։ Ծօ, գիտէք թէ ի՞նչ եղան էն տարին։ Որ չէք գիտեր՝ մտիկ ըրէք՝ Ցայսմաւուրքի մէջ գրուած է։ Սուրբ քաջն Վարդան Մամիկոնեան զօրավարը, որ յանծիս կէօրէ՝ Ալաշկերտցի էր, եանի՝ մեր տղացի, ոչ աւել ոչ պակաս, թամամ վաթսուն ու չորս հազար կտրիճներով ինկաւ Աճմու բանակին վրայ։ Ափսոս ըսեմ, ալ տուր որ կուտաս … ինչպէս ջարդ, ինչպէս ջարդ մը, որ էլ ծիւոր, էլ փղաւոր, էլ ոտաւոր չմնաց, փախիր որ փախչիս Աճմու սինօռը … Բայց ինչ ըրած որ կացնի կոթը անտառէն է։ Ափսոս ըսեմ, Վասակը որ կը տեսնէ, թէ բանը մինչեւ ո՛ւր հասաւ, մէջտեղ կ'ելլէ, Թօշ Վարդանին կ'ըսէ. «Արի սխպեր բարշինք» … ու ձեռքի դանչալը կը կոխէ Սուրբ Վարդանի սիրտը …

Դէմքի կատաղի արտայայտութեամբ Առիւծ Գեւոն նայեցաւ բերանաբաց յաղներուն, որոնք Վասակի կատարած մեծ ոճիրէն ապշած էին։

— Հապա՞, ի՞նչ կարծեցիք, — ոռոտագին ձայնով շարունակեց Առիւծ Գեւոն՝ անտեսելով Մոսոյի աչք ունքը ընելը, որուն ինչպէս կ'երեւէր, Գեւոյի ճառը շատ ալ դիւր չէր եկած, — որ մեր մէջ Վասակներ չկանուէին, հա՛յ հո՛յ, շատոնց մեր թագաւորը կ'ունենայինք, Անին կը շինէինք, մինչեւ Սթամպոլ մէկ շունչով կ'երթայինք։

— Բերան չէ, տաճար է, տաճար, — քովի նստողը մխթելով բսաւ տարէց գիւղացի մը՝ գլուխը հաւանութիւն յայտնող ձեւով մը շարժելով։

— Լաւ կ'ըսէ ամա, Օսմանցին ալ ղօն է, — տարակուսանքով փսփսաց միւսը։

— Յեղափոխութիւնը ձեզի համար եկած է, — շարունակեց Առիւծ Գեւոն, — բսել կ'ուզեմ որ ամէն Հայ զէնք պիտի առնէ … արուն պիտի թափէ Հայաստանի համար, հասկցա՞ք։

— Լաւ կ'ըսես, Առիւծ Գեւո ախպեր, — անհամարձակ կերպով բսաւ Բերդակի առաջաւոր գիւղացիներէն մէկը, — զէնք առէք ըսիք, մենք ալ առինք։ Ծօ Ցարութ, գեղով քանի՞ կտոր զէնք ունինք … Հա, քանի-հինգ կտոր մը կը լինի։ Հիմա ան բաէ տեսնեմ, աղ զէնքերը ի՞նչ պիտի ընենք . .

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

իրենց ուզած տեղը ծառայելու եւ զինուորական ծառայութեան տեսակը ընտրելու (հետեւակ, հեծելազօրք, հրետանի, օդանաւորդութիւն, եւն.), իսկ յետոյ բանակին մէջ զինուորութեամբ կը հասնին ենթասպայի աստիճաններուն (տասնապետ եւ յիսնապետ):

Հետեւաբար, այդ տարբական պատրաստութեան դասընթացքներուն հետեւիլ փափաքող հայ զինուորցուներէն կը խնդրուի նամակով կամ անձամբ դիմել Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին, որ իրենց պիտի տայ հարկ եղած տեղեկութիւնները՝ ուր եւ ինչ կերպով ներկայացնելու համար իրենց խնդրագիրները:

Թուրք ցեղին՝ ոչ-թուրք դպրոցներու

—•—

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը օտար եւ փոքրամասնութեանց դպրոցներուն յանձնարարած է որ Թուրքերէնի ուսուցիչներէն մէկուն փոխ-տնօրէնութեան պաշտօն յանձնուի, որպէսզի մինչ չփման մէջ գտնուին կրթական տեսչութեան հետ եւ դրաղին մշակոյթի դասերու վերաբերեալ հարցերով: Այդ դպրոցները զանազան առարկութիւններ կատարած ըլլալով, 48 ժամ միջոց տրուած է իրենց հրահանգին համաձայն շարժելու, կը գրէ «Ճիւմհուրիյէթ»: Ուրիշ Թուրք թերթ մըն ալ կ'ըսէ թէ՝ գործավարութիւնը ինք պիտի ընտրէ փոխ-տնօրէնները:

Շաբաթական 40 ժամէն կ'օգտուին 5,000,000 հոգի

—•—

Նախարարական խորհուրդը երեքշաբթի օր գրեթէ վերջացուց 40 ժամուան օրէնքի գործադրութիւնը՝ ճարտարագործութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ, պայն պարտաւորիչ հռչակելով ելեկտրականութեան եւ կազի բանուորներուն եւ սափրիչներուն համար: Առաջին երկու ճիւղերուն մէջ օրէնքին գործադրութիւնը պիտի սկսի ապրիլ 26էն, սափրիչներուն համար՝ ամսուան վերջերը: Տակաւին առկախ կը մնայ ճաշարաններու, սրճարաններու եւ պանդոկներու խնդիրը: Այս հաստատութեանց աշխատաւորները 80 հրապարակային ժողովներ գումարեցին երեքշաբթի օր, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, բողոքելու համար իրենց գործատէրերուն չկամութեան դէմ: Կառավարութիւնը կը ձգձգէ այս խնդիրը, նկատի առնելով ցուցահանդէսի եւ պտոյտներու եղանակը:

Միջին հաշուով այժմ 5,000,000 աշխատաւորներ կ'օգտուին շաբաթական 40 ժամուան օրէնքէն, ինչ որ մեծ մասին համար կը նշանակէ շաբաթը հինգ օր աշխատանք, եւ երկու օր իրարու վրայ արձակուրդ, (շաբաթ եւ կիրակի, կամ կիրակի եւ երկուշաբթի): Նախարարական խորհուրդը իր երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ սկզբունքով հաստատեց որ ցուցահանդէսի ընթացքին փոքրաքանակ խանութները բաց մնան շաբաթը վեց օր, փակելով միայն կիրակի, եւ աշխատաւորները իրենց յաւելուածական արձակուրդը վայելեն հերթով: Եթէ այս կարգադրութիւնը ընդունուի բոլոր շահակիցներուն կողմէ, կրնայ դառնալ տեւական, ցուցահանդէսէն վերջն ալ:

Ցուցահանդէսին բացման թուականը չճշդուեցաւ երեքշաբթի օր: Վարչապետը եւ առեւտրական նախարարը դայն պիտի ճշդեն մինչեւ շաբթուան վերջը: Կը կարծուի թէ մայիս 17ին պիտի բացուի:

*** 40 ժամուան օրէնքին գործադրութեան ծաւալումը եւ առեւտրական հրապարակին կրած գնահատութիւնները անձուսա ազդեցութիւն գործեցին սակարանին մէջ: Երեքշաբթի օր պետական արժեթուղթերը ինկան մինչեւ մէկ ֆրանք, իսկ ազգ. պաշտպանութեան փոխառութիւնը, որ առաջին անգամ սակարանին մէջ կ'արձանագրուէր պաշտօնապէս, 95 ֆր. 50 րանեց, այսինքն 2 ֆր. 50 պակաս՝ շրջաբերութեան գինէն:

Սրճարաններու փակեալ շաբաթ եւ կիրակի...

Բժշկական Ակադեմիան միաձայնութեամբ վաւերացուց բանաձեւ մը, որ կը թելադրէ սրճարանները, ըմպելարանները, «պարծեր» եւն. փակել շաբաթ եւ կիրակի օրերը, որպէսզի աշխատաւոր բազմութիւնները ալքոլամոլութեան չմղուին, «ափէրիթիֆ»ներով եւ «փանաշէ»ներով: Բանաձեւը կը բաղկանայ վեց կէտերէ եւ պիտի ներկայացուի կառավարութեան: Լուրը հազիւ հաղորդուած, փոթորիկ մը բարձրացաւ ամէն կողմէ — «Մենք չենք ուզեր այսպիսի բռնութիւն»...

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱՆԱԴԻ 5րդ շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի մայիս 6ին, դիշերուան ժամը 9ին, Սալ Փլէյէլի մէջ: Վեցերորդ շարքին տոմսակները շրջաբերութեան հանուած են արդէն:

ԱԹԷՆՔԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ հարիւրամեակին առթիւ, որ տօնուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ, իրաւագիտութեան վարդապետի պատուակալ տիտղոս տրուեցաւ Ֆրանսայի կրթական նախարար Պ. Ժան Զէյի եւ ուրիշ պատուիրակներու: Պ. Ժան Զէյ Ֆրանսական դեսպանին հետ Պատուոյ Լէգէոնի սպայի խաչը յանձնեց Յունաստանի ազգային բանաստեղծին՝ Քոսթի Փալամասի:

ՍՊԱՆԻՈՅ ծովեզերքին հակառութիւնը գործնական ձեւ առացած ըլլալով, հաղորդակցութիւնները չափազանց դժուարացած են: Անցեալ օր անգլիական շոգենաւ մը կրցաւ Պիլպաօ հասնիլ, ուտելիք տանելով պաշարեալներուն:

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ դէմ բողոքի ցոյց մը պիտի կատարուի շաբաթ օր, Վէնսէնի անտառին մէջ, նախաձեռնութեամբ աէնտիքաներու միութեան:

ՀԻԹԼԷՐԻ ծննդեան 48ամեակին առթիւ, փայլուն զօրահանդէս մը կատարուեցաւ երեքշաբթի օր եւ 750,000 նացի պետեր ու պաշտօնեաներ իրենց հաւատարմութեան երդումը կատարեցին: Զօրահանդէսի առեն որ տեւեց 1,30 ժամ, 14,000 սպաներ եւ զինուորներ, 1500 ձիեր եւ 740 կառքեր անցան Առաջնորդին առջեւէն: Մամուլը այս առթիւ ալ փառաբանելով Հիթլէրը, կ'ըսէ — «Մենք Գերմանացիներս մեծապետի պէտք չունինք. Առաջնորդ մը պէտք էր մեզի եւ այդ Առաջնորդը տրուեցաւ Աստուծոյ մէկ հրաշքով»:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ (1937 — 38), որ խորհրդարանին յանձնուեցաւ ապրիլ 20ին, ծախքերը կը հաշուէ 862,848,000 ոսկի, եկամուտը՝ 847,950,000, ինչ որ կը նշանակէ 14,898,000 ոսկի բաց: Այս բացը պիտի գոցուի 3 փէննի աւելցնելով եկամուտի տուրքը եւն.:

Պոլսոյ Տէր Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զաքար Մանուկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ՍԱԼՎԻ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ ապրիլ 20ին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, այսօր հինգշաբթի, 22 ապրիլ, առաւօտեան ժամը 10ին, իր բնակարանին մէջ, 213, Ave. d'Argenteuil, Bois - Colombes, Seine:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ_ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, 17, Rue Cadet, Café Cadetի վերնայարկը:

Կը խօսի՝ Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է, միայն consomation:

ԴԱՇՆԱԿ

ԼԻՈՆԻ վաղամեռեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները 23 Ապրիլ ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Զարգարեան գրադարանը, 181 Cours Lafayette:

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 3ին, Միամանթօ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՊՐԻԼ 11 Այֆորվիլի մէջ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ

24 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Հայ Ակումբին մէջ.

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՑՈՔԹ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: -

Կը մասնակցին՝ Պ.Պ. Յ. Ուզունեան, Օ. Կարապետեան եւ Պօղոս Աղաւնեան (արտասանութիւն): Խմբերգ՝ Սանուց Միութեան կողմէ:

ԱՊՐԻԼ 11 Շավիլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Եկեղեցական Ընկ. եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի, «Համազգային»ի եւ Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղերուն:

24 Ապրիլ շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, տեղւոյն Մատուռ-դպրոցին մէջ՝

Կը նախագահէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ՝ ՀՄԱՅԵԱԿ ՎՐԴ.

Կը բանախօսէ՝ Պ. Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

Առնել թիւ 1 օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի, 4 բիւ թրուա շանթիէ:

ԱՊՐԻԼ 11 Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին

24 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ճանիկեան սրահին մէջ.

5 rue de l'Eclipse. Մարսէյլ:

Կը նախագահէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԷԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՏԻԿ. Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ Պ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Կը նուագէ «Վահագնեան» նուագախումբը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները: Մուտքը ազատ է:

Կ. ԽԱՉԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ

24 Ապրիլ շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ

Կը նախագահէ Պ. ԱՐՇԱԻՐ ՀԱՐԷԼԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. ԹՈՐՈՍ ՀԵՐՈՅԵԱՆ եւ ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ, ՆՈՒՊԱՐ ԳԱԶԱԶ (արտասանութիւն). փոքրիկն ՊԷՆՕՆ (ջութակ). Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու եւ աշակերտուհիներու կողմէ արտասանութիւններ, մեներգ, խմբերգ եւ պարեր:

Տախրերու մասնակցութեան համար 2 ֆր.

Թատերական Ներկայացում

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Գօրտոի «Մուրատ» խումբին կողմէ

25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 3.30ին.

Հ. Յ. Դ. Բարսեղ—Շահպազ ակումբին մէջ, Սըննո:

Կը ներկայացուի ՍԱՍՈՒՆԸ ԱՅՐԻՈՒՄ Է (դրամ 5 արար)

Մուտք 3 ֆրանք:

ԽՆՋՈՅՔ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տիգրանակերտի եւ Շրջ.ի Հայր. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ

25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն մինչեւ կէսգիշեր.

Հայ Երիտասարդաց Ակումբին մէջ, 8 rue Bossuet

մէթրօ Poissonnière եւ Gare du Nord

Երգ, արտասանութիւն: Կը նուագէ ԽՓՐԱՏ նուագախումբը:

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ.

Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի Մասնաճիւղին

25 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3 ին,

33 Պուլվար Լօնշան, Սալօն Լօնշանի մէջ, Մարսէյլ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿ. Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Մարսէյլի Հայ Արիներու խումբը:

ՆՈՒԱԳ.— Պ. Թիւթիւնճեան, վկայեալ Մարսէյլի Քոնսէրվաթուարէն, Ա. մրցանակ:

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ — Օգափոխութեան կայան, պատրաստուած Տիկ. Ռ. Միլտոնեանէ, արտասանութիւն՝ Օր. Թուղլաճեան, ֆանթէզի մը — Այս ի՞նչ է, մտադ է — պատրաստուած Ռ. Միլտոնեանէ:

Երգ՝ Պ. Հ. Համբարձումեան, ֆանթէզի՝ Պ. Վ. Մինասեան, արտասանութիւն՝ Պ. Հ. Համբարձումեան:

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ.

Պարերը կը սկսին ժամը 7էն վերջ: ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐ.

Պատմական գեղեցկագոյն աշխարհ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Պետ. Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ իր բուժարանին

24 Ապրիլ, շաբաթ իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Aéro Club de Franceի ընդարձակ սրահներուն մէջ, 6 Rue Galilée, Paris

Նախագահութեամբ ԶԱՐԷՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Պիտի երգէ աշխարհահռչակ երգչուհի MARIE-DUBAS

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԸՆՏԻՐ ՊՈՒՖԷ ... ԱՄԷՐԻՔԵԱՆ

Թոմբոլա եւ հաճելի անակնկալներ եւ մրցում գեղեցկագոյն աչքերու. Դատաւորական մարմինը (Jury) կողմէ շահող տիկնոջ կամ օրիորդին իբր մրցանակ իրական մարգարիտէ մանեակ մը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սալնոյ Ձորի հայրենակցական միութեան ընդհ. անդամական ժողովը, 25 ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Ժանթիյի Հայոց դպրոցին մէջ, 19, rue de Paris Ժանթիյի:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՅՈՅԻ Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ-անդամուհիները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, իր դպրոցին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բաբերդի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները 25 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պուլվար Օտօ, հայրենակից Մ. ... Խաչատուրեանի բնակարանը: Օրակարգ՝ Վարչութեան մէկ տարուան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17 Rue Damesme, PARIS (13)

Տարեդարձ

ՎԱԼԱՆՍ... Պրն. Յ. Կէզիւրեան ... Տէր եւ Տիկին Ա. Նալպանտեան ... բերեն ձեր բարի յիշողութեան՝

ՏԻԿ. Ա. ԿԷԶԻՒՐԵԱՆ

եւ կը խնդրեն որ բարեհաճիք ներկայ գտնուիլ Ս. Պատարագի արարողութեան, որ տեղի պիտի ունենայ շաբաթ առաւօտեան ժամը 9.30ին: Սէն - Ժան եկեղեցիին մէջ:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ այսօր, հինգշաբթի 22 Ապրիլ ժամը 21ին, Ecole des Langues Orientalesի մէջ, rue de Lille, Paris.

Դասախօս՝ Պ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Երկվանգատէ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R C Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 23 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 23 AVRIL 1937

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3403

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ

Կարծողներ կան թէ տարագիր երիտասարդութեան այն մասը որ պիտանի է, այսինքն մտածելու եւ գործելու տրամադրութիւն, գոնէ եռանդ ունի, արդէն դասած է իր ճամբան, բաժնուելով զանազան կուսակցութեանց, խմբակցութեանց կամ հանրային կազմակերպութեանց մէջ։

Հետեւաբար — կ՚ըսեն անոնք — աւելորդ է չունչ սպառել մնացեալ բազմութեան համար,— տեսակ մը «անշարժ կալուած» կամ «սառուցեալ գրամագլուխ»։

Մենք այսպէս չենք դատեր երիտասարդական շարժման ընթացքը։

Իրականին մէջ, շատ ալ մեծ համրանք մը չեն կազմեր այն երիտասարդները, որ հանրային կեանքին կապուած են քաղաքական կուսակցութեանց եւ բազմազան միութեանց միջոցաւ։

Ընդհակառակն, եթէ բաղդատենք երիտասարդներու եւ աղջիկներու համեմատութիւնը, պիտի տեսնենք որ վերջինները շատ աւելի բազմաթիւ են շարք մը կազմակերպութեանց մէջ, քան առաջինները։

Գաղութներ կան որոնք վերջին արտագաղթէն ի վեր կազմուած կամ անոր շնորհիւ աճած, թարմացած ըլլալով, իրենց կազմակերպութիւններն ալ մեծամասնաբար կը բաղկանան երիտասարդներէ։ Նոյն ձեւով ալ կան խմբակցութիւններ՝ իբրեւ նորութիւն, ուրիշ խօսքով՝ իբրեւ հետեւանք տարագրութեան։

Արդ, այս պարագան չի կրնար պարտկել տխուր իրականութիւնը, — երիտասարդութիւնը իր թիւին համեմատութեամբ տեղ չունի, չէ գրաւած մեր հանրային կեանքին մէջ։ Ան թափանցումներ կատարած է, տեղ մը աւելի, տեղ մը պակաս, բայց ոչ համապատասխան իր ուժին եւ յատկութեանց։

Ինչ պատճառաբանութիւններ կամ չքմեղանքներ ալ ճարուին այս մասին, չեն կրնար մեղմացնել ողբերգութիւնը։

Չմխիթարուինք, միշտ իրարու հակադրելով երիտասարդական բազմութեանց մասնակցութիւնը՝ այս կամ այն հանդէսին, տարեդարձին, երեկոյթին։

Բնականաբար երիտասարդներ են որ պիտի լեցնեն սրահները։ Մանաւանդ երբ «ճոխ եւ այլազան» յայտագիր մը կը կազմես, պարն ալ իբրեւ չոգշոգուն յաւելուած։

Իսկ հանդիսութենէն վե՞րջը։ Կրնա՞ս գտնել սրահէն հեռացած բազմութեան մեծագոյն մասին հետքը, մինչեւ ուրիշ հանդիսութիւն մը։ Կրնա՞ս բաժնել նոյնքան հազարներ կամ հարիւրներ — բուն ազգային գործունէութեան ճակատին վրայ։

Ահա այստեղ է որ անողոք իրականութիւնը կ՚ըսէ.— չի բաւեր ինչ որ ունիս իբրեւ երիտասարդութիւն՝ կազմակերպութեան մը ծոցին մէջ, դրօշի մը տակ, միութեան մը կողքին։ Երկու անգամ, հինգ անգամ աւելի մեծ բազմութիւն մը կը գտնուի դուրսը, շմորուն, քնաթաթախ աչքերով եւ բոլոր քայլերով։ Եւ կամ հոգին սառած, դառնացած, թթուած։ Տորհէ միջոցներ, գոնէ մէկ մասը փրկելու։ Գաղափարի մը, շարժումի մը կապելու։ Ինքն իր մէջ կազմակերպելու։ Եթէ ոչ ուրիշ բանի, գոնէ իրենց իսկ ինքնապաշտպանութեան համար։

Երբ հարցը դնենք այսպէս, ելքերն ալ ինքնին կը գտնուին։

Բնականաբար, ամէնէն առաջ այս երիտասարդութիւնը ինքն է որ պիտի գտնէ գլխաւոր ելքը։

Ահա տարիները կը սահին եւ տարիքներն ալ կ՚անցնին։ Դեռ քանի՞ տարի «երիտասարդական», խօսքէն գործի յանգելու համար, երբ նորերուն նորը հասած է, կը հասնի այս ափերուն վրայ եւ ամէն տեղ, շատ աւելի կարօտ՝ ուշադիր աշխատանքի։

Ամէն անգամ որ այս հարցը կ՚արծարծուի, երիտասարդ յօդուածագիրներ միշտ իրարու կը յիշեցնեն հիներուն մեղքերը եւ իրար կը խրախուսեն, նոր ճամբաներ բանալու համար նոր հոգեբանութեամբ։

Մենք պիտի ուրախանայինք, եթէ նորերը կարենային հաստատել թէ իսկապէս ազատ են հիներու վերագրուած ունակութիւններէն, աւելի ընդունակ՝ միաբան եւ շինարար աշխատանքի։

Այդ մխիթարութիւնը կ՚ուշանայ, տակաւին։

Մեծամասնութիւնը անշարժ, «սառուցեալ» երիտասարդութեան՝ տակաւին չդտաւ բանաձեւ մը, դրօշ մը, անոր շուրջը համախմբուելու, եւ, ինչո՞ւ չէ, ապարէզ կարդալու համար, — ահա թէ մենք ինչպէս կ՚ըմբռնենք հանրային գործունէութիւնը։

Ընդհակառակն, յաճախ որդիները քար կը հանեն հայրերուն, իրարու դէմ ճակատելու, ճակատ ճեղքելու կամ գործ խանգարելու համար։ Լաւագոյն պարագային, կը նախընտրեն տունը նստիլ կամ խրիլ պղտոտներու լաբիւրինթոսին մէջ, «չպղտորուելու համար»։

Հետզհետէ կ՚աճին թմրութեան թունաւոր սունկերը՝ մեր հանրային կեանքի ածուներուն մէջ։

Ի՞նչպէս կարելի է կանխել վաղուան վտանգը, երբ, ամէնէն առաջ, երիտասարդութիւնը ինք մղիչ ազդակի մը, ցնցումի մը կը կարօտի, բոլոր ճակատներուն վրայ։

Երիտասարդութիւն մը՝ առանց ինքնավստահութեան եւ խանդավառութեան, առանց կամքի եւ հաւատքի, դատապարտուած է սոսկ նուաճելութեան։ Ան չի կրնար ուրիշ ճակատագիր ունենալ, եթէ ոչ փշրուիլ՝ արդի կեանքի ժայռերուն վրայ, կամ անդարձ խրիլ ամենէն յորձանքին մէջ։

Միայն այս հեռանկարը բաւական չէ՞, թօթափելու համար թմրութեան փոշիները։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՒՍՏՐԻԱՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նոր ծրագիրներ Աւստրիոյ ապագային մասին

Երէկ, Հինգշաբթի, Վենետիկ հասաւ Աւստրիոյ վարչապետը, Տոքթ. Շուշնիկ, տեսակցելու համար Մուսոլինիի հետ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեան։ Շատ բան փոխուած է երեք տարիէ ի վեր, երբ Տոքթ. Շուշնիկ յաջորդեց սպանեալ Տոլֆուսի։ Այն ատեն կը վախցուէր թէ հիթլէրական իշխանութիւն պիտի հաստատուի Աւստրիոյ մէջ, եւ Մուսոլինի ամբողջ բանակ մը փութացուց սահմանագլուխին վրայ։ Այն ատեն Իտալիա պատրաստ էր Աւստրիան պաշտպանելու նաեւ Գերմանիոյ դէմ, իբրեւ պատուար պետութիւն, իսկ այսօր Հիթլէր Մուսոլինիի զինակիցն է, եւ Տոքթ. Շուշնիկ շատ լաւ կ՚ըմբռնէ Գերմանիոյ վերազինման իմաստը։

Մուսոլինի - Տոքթ. Շուշնիկ խօսակցութիւնը սկսաւ երէկուան ժամը 4ին եւ պիտի վերջանայ այսօր։ Խօսակցութեանց ներկայ պիտի ըլլան նաեւ երկու երկիրներուն արտաքին նախարարները։ Նկատի առնելով տեսակցութեան կարեւորութիւնը, բազմաթիւ թղթակիցներ փութացած են Վենետիկ։ Խօսակցութեան առաջին կէտն էր Հապսպուրկեան միապետութեան վերահաստատման խնդիրը, զոր Տոքթ. Շուշնիկ կ՚օգտագործէ իբրեւ տարերային շարժում մը՝ Աւստրիոյ ժողովուրդը միացնելու հիթլէրականութեան դէմ։ Արդ, միապետութեան վերահաստատման հակառակ է Փոքր - Համաձայնութիւնը, եւ կոմս Չիանօ Պելկրատ այցելած ատեն, հաւաստած է թէ Իտալիան ալ հակառակ է։ Փոխանակ միապետութիւնը վերահաստատելու կամ ֆաշական բանակներով ապահովելու Աւստրիոյ անկախութիւնը, Մուսոլինի եւ Շուշնիկ կը խորհին Աւստրիան վերածել տեսակ մը Դանուբեան Զուիցերիայի։ Կը կարծուի թէ առով Գերմանիա աւելի զօրաւոր դիրք մը պիտի ունենայ Աւստրիոյ մէջ, իսկ Իտալիա պիտի հրաժարի իր անուղղակի թեւարկութենէն, առանց սակայն թոյլ տալու որ հիթլէրական շարժումը ծաւալի Աւստրիոյ մէջ։ Իտալացիներ կը հաւաստեն թէ Տոքթ. Շուշնիկ եւ Մուսոլինի ոչ միայն կը վայելեն պալքանեան բոլոր պետութեանց աջակցութիւնը, այլեւ ապահոված են Գերմանիոյ բարեկամութիւնը։

ՖՐԱՆՔԸ ԻՆՉՈ՞Ի Կ՚ԻՋՆԱՅ

Ֆրանքը նորէն ինկաւ աղէկ օր, անգլիականը բարձրացնելով 111ի, իսկ տոլարը՝ 22.55ի։ Պետական արժեթուղթերն ալ աղուեցան եւ մեծ մասը կորսնցուց աւելի քան մէկ ֆրանք։ Ազգ. պաշտպանութեան փոխառութիւնը, որ հրապարակ հանուած էր 98 ֆրանքի, 95էն սակաւ կ՚արժէր, հակառակ ֆրանքին տկարութեան։

Բացի սեղմնաւորական եւ քաղաքական պատճառներէ, կը կարծուի թէ ընկերային խլրտումներն ալ կ՚ազդեն հրապարակին վրայ։ Աջակողմեան թերթերը կը ճգնին այն տպաւորութիւնը ձգել թէ կառավարութիւնը եւ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը չեն կրնար սանձել ծողովրդական ճակատին ծայրայեղ տարրերը, հետեւաբար կարելի չէ բանաւոր եւ տեւական համաձայնութիւն մը կնքել աշխատաւորական վէճերու մասին։

Պաշտպանական նախարարը Անգլիոյ մէջ

Պ. Տալատիէ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Լոնտոն գնաց օդանաւով, խորհրդակցելու համար քաղաքական կացութեան եւ մանաւորապէս Պելժիոյ դիրքի մասին։ Լոքառնոյի դաշինքը իր արժէքը կորսնցուցած եւ Պելժիա իր յանձնառութիւններէն հրաժարած ըլլալով, Անգլիա եւ Ֆրանսա հարկադրուած են նոր ուղեգիծ մը որոշել։ Պ. Տալատիէի գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել երկու երկիրներու ապայակոյտներուն միջեւ։ Կ՚ըսուի թէ Անգլիոյ դահլիճը հաւանած է որ պատերազմի ատեն Պելժիա ծառայէ իբրեւ չէզոքի կայանք օդանաւային արշաւանքներու համար, բայց ոչ իբրեւ խարիսխ գործողութեանց։

Պ. Տալատիէի այցելութենէն վերջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը Պրիւսէլ պիտի երթայ, տեղին վրայ քննելու համար նոյն հարցերը։

Ի խնդիր աշխատանքի ազատութեան

Փարիզի ազգայնական երեսփոխաններէն 9 հոգի նամակ մը ուղղեցին վարչապետին, բողոքելով աշխատանքի ազատութեան կաշկանդումին դէմ։ Այս առթիւ կը յիշեն ցուցահանդէսին մէջ պատահած դէպք մը եւ կը յայտարարեն.

— «Իբրեւ ներկայացուցիչները Փարիզի ժողովուրդին, յանուն գործատէրներուն ինչպէս բանուորներուն որ կ՚ուզեն ազատ մնալ, անգամ մը եւս կը շեշտենք ձեր անձնական պատասխանատուութիւնը՝ այս գործին մէջ։ Անշուշտ, այս անգամ ալ դուք լաւագոյն պիտի համարիք չպատասխանել. այց հանրային կարծիքը պիտի ըմբռնէ ձեր լռութեան իմաստը,— կամ գործուած անիրաւութիւնը վաւերացնելով պիտի նուիրագործէք օրէնքին բռնաբարումը եւ կամ ոչ քաջութիւնը, ոչ ալ միջոցը ունիք զայն զսպելու։ Կամ ձեր լռութեամբ պիտի դառնաք մեղսակիցը անոնց որ անպատկառօրէն կը բռնաբարեն աշխատանքի ազատութիւնը, եւ կամ պիտի հրաժարիք»։

Նոյն անձերը այս նամակին պատճէնը ղրկեցին երեսփ. ժողովի արմատական խմբակցութեան նախագահին, հռչակաւոր իրաւագէտ Քամփինքիի, անոր ալ միջամտութիւնը խնդրելով այս հարցին առթիւ։

Երկու Իտալացի դիւանագէտներ

զէնք կը ծախեին Սպանիոյ

Իրաքի կառավարութիւնը Պաղտատ կանչեց Փարիզի եւ Պերլինի դեսպանատուներու խորհրդականները, դատելու համար։ Առաջինը՝ Ապտիւլ Ազիզ էլ Մուզաֆֆէր, ամբաստանուած է թէ զէնք ծախեր է սպանիական կառավարութեան, իսկ երկրորդը՝ Մուսա էլ Շահպէնտէր, կ՚ըսեն թէ. ռազմանիւթ ծախած է Զօր. Ֆրանքոյի։ Ապտիւլ Ազիզ Պէյրութ կը գտնուի, իսկ Մուսա արդէն Մուսուլ հասած ըլլալով, ձերբակալուած է։ Կ՚ըսուի թէ մեծագումար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԽԱՉԱՏՈՒՐԻ ՈՐԴԻ ՔՐԻՍՏՈՍՏՈՒՐ»

— օ —

Բոլորդ գիտէք,— Անկլիշատակ ժամանակներէ ի վեր, Թուրքիոյ հայաբնակ ժողովուրդները հարկադրուած էին տէրերու անունով արձանագրել իրենց եկեղեցիները, դպրոցները եւ ազգային կալուածները։

Չէ՞ որ պետութիւնը բարոյական անձնաւորութիւն չէր ճանչնար, եւ տարիներով գիտակցաբար միշտ առկախ ձգեց այս խնդիրը։

Այսպէս, ունեցած ենք Յովակիմի որդի Մարիամ, իբրեւ սեփականատէր Ս. Աստուածածին կոչուած եկեղեցիի մը եւ անոր կալուածներուն, կամ Տրդատի որդի Գրիգոր՝ եթէ եկեղեցին կը կոչուէր Ս. Լուսաւորիչ եւն.։

Սուլթանական կառավարութեան մինչեւ քամալականը՝ բոլորն ալ գիտեն այս պարագան, որ անգիր օրէնք մը դարձած էր։

Բայց, ամէն անգամ որ աւարի մը հոտը առնէին, խնդիր կը յարուցանէին եւ կը պահանջէին որ մէջտեղ ելլէ Յովակիմի որդի Մարիամը կամ Տրդատի որդի Գրիգորը։

Արդ, վերջերս Վռամշապուհ անուն մարդ մը իր քրոջը հետ ժառանգորդ ներկայանալով Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցիի կարգ մը կալուածներուն, դատ կը բանայ եւ կալուածագիր կը պահանջէ։

Մարդը ամենայն լրջութեամբ կը պատմէ թէ կալուածները արձանագրուած են Խաչատուրի որդի Քրիստոստուրի անունով, իսկ ինք ալ այդ Քրիստոստուրին թոռն է։

Անցեալ օր հայերէն թերթ մը կը գրէր թէ դատարանը մերժած է այս պահանջը, եւ ուրախութիւն կը յայտնէր։

Իսկ տեսէք ի՛նչ կը պատմէ հռչակաւոր «Ճիւմհուրիյէթ»ը (17 ապրիլ).

— «Գեղուեթեան սեփական կալուածներէն Սկիւտար, Սէլամսըզ, Չըրմագփաքագ, Սիլիհտար աղա պարտէզներուն, գիւղերուն եւ 26 կտոր կալուածներու 1867, 1882, 1891, 1896 թուականներու տէր արձանագրուած են Քրիստոստուր Խաչատուր, Մարիամ անուն միեւնոյն անձեր։

Վռամշապուհ եւ քոյրը դատ կը բանան, իբրեւ ժառանգորդ։

Դատարանը քննութիւն կատարելով, կը հաստատէ թէ այդ կալուածները ոչ թէ վերոյիշեալ մեռեալներուն կը պատկանին, այլ Հայոց եկեղեցիին, որմէ ալ պետութեան անցած են։ Դատարանը հրաւիրած է նաեւ այդ շրջանի եկեղեցիին մատակարար մարմինի անդամները, որոնք եւս խոստովանած են կացութիւնը։ Ուստի դատարանը կը մերժէ դատախազներուն պահանջը եւ այսպէսով տեղի չի տրուիր որ կորսուի պետութեան իրաւունքը»։

Այս բոլորը հանելուկի մը տպաւորութիւնը չե՞ն գործեր ձեր վրայ։

Ո՞վ շահած եղաւ դատը, հայ համայնքը թէ պետութիւնը։

Դատարանը կը հաստատէ թէ Վռամշապուհ եւ քոյրը իրաւունք չունին։

Կը վկայէ որ կալուածները կը պատկանին ոչ թէ Քրիստոստուր Խաչատուրի եւ Մարիամի, այլ Հայոց եկեղեցիին։

Արդ, ի՞նչպէս Հայոց եկեղեցին «պետութեան անցած» կ՚ըլլայ։ Եւ ի՞նչպէս թաղ. խորհուրդն ալ կ՚երթայ կը հաստատէ «պետութեան իրաւունքը»։

Երէ Սկիւտարի Ս. Խաչը կամ Խաչատուրի որդի Քրիստոստուրը «պետութիւն» անուն թոռ մը ունէին, ինչո՞ւ զայն չէին կը պահէին մինչեւ հիմա։

Ու ի՞նչ թոռ.— դեւ մը որ մէկ անգամէն կը լափէ 5 — 30 կտոր կալուածներ

ՎԱՀԷ

500 հայ զինուորացուներու քննութիւնը Վալանսի մէջ

ՎԱԼԱՆՍ, 20 ապրիլ (Յառաջ) — Այսօր, երեքշաբթի՝ տեղի ունեցաւ հայ զինուորացուներու բժշկական քննութիւնը։ Քննութեան ենթարկուեցան աւելի քան 700 հոգի, որոնց գրեթէ 500ը հայեր էին։ Մօտ 20 հայրենակիցներ փոքրպէս անյարմար նկատուեցան։

Ամբողջ օրը, առտուան ժամը 8էն 4 քաղաքը տօնական երեւոյթ ունէր։ Հայերը ուզեցին կէս օրէ վերջ թափօր կազմել՝ բառ ընկալեալ սովորութեան, բայց ոստիկանութիւնը մերժեց՝ կարգը արդէն խանգարուած ըլլալով, ուրախութեան ցոյցերու մէջ։ Ամբողջ քննութեան ընթացքին, բոլոր հայ մայրերն ու մամիկները խռնուեր էին քաղաքապետարանին առջեւ, իրենց երեխաներով, ինչ որ տարօրինակ թուեցաւ օտարներուն։

Միայն հայերու տուած դրամը զարդարիչներու համար՝ 1000 ֆրանքը կ՚անցնէր։— Շ. Ս.

Հայերու ճզմո՞ւմ թէ...

Պանեէօրի մեր թղթակիցը կը տեղեկացնէ թէ այս շարժման ընթացքին, ոստիկանատուն հրաւիրուած են, հայ զինուորացուները, որոնց կարգին կը գտնուին նաեւ ոչ - զինուորացուներ եւս, այսինքն անոնք որ 33էն վեր են։ Այս առթիւ մեր թղթակիցը ներկայանալով օտարականներու ճիւղի ոստիկանապետին, տեղեկացած է թէ պարզապէս արձանագրութիւն է որ կը կատարեն, ճշդելով անուն մականուն, ծննդավայրը եւ հասցէն, ներթակային ինքնութեան թուղթերու վրայէն. Մեր թղթակիցը հարցուցած է թէ տարէցները, որոնք բժշկական քննութեան իսկ չեն կանչուած, պիտի կատարե՞ն իրենց զինուորական ծառայութիւնը, այսինքն գոնէ 21 օրուան մարզանքը։ Պատասխանուած է թէ անոնց համար որ եւ է ծառայութիւն չկայ, այլ ներթակայ պիտի ըլլան միայն ընդհանուր զօրակոչի մը պահուն։

Մեր թղթակիցը հարկ դատած է իմացնել մեզի այս տեղեկութիւնը, նկատի առնելով որ դեռ երկու շաբաթ չկայ զինուորացուներու բժշկական քննութեան կատարումը։

*** Անիէռ - Պուա Քոլոմպի շրջանին մէջ ալ վերջացած են բժշկական քննութիւնները։ 800էն աւելի զինուորացուներու մէջ հայերու թիւը կը հասնէր 600ի։

Թուրքերը կը շարունակեն զրգռել

Հալէպէն կը գրեն «Ճիւմհուրիյէթ»ի.—

Շաբաթէ մը ի վեր ռազմափորձեր կը կատարուին Պէյլանի լեռներուն վրայ։ Ֆրանսահպատակ պաշտօնեաներն ու ժողովուրդը զինուորական հագուստներով կը մասնակցին ռազմափորձերուն։

Զէնք փնտռելու պատրուակով խուզարկութիւններ կը կատարուին թուրք գիւղերու մէջ։ Երկու գիւղերու մէջ երկու որսի հրացան գտնուած են։ Այն տուները ուր գտնուած են այս զէնքերը որոնք օրէնքով չեն արգիլուած, թալանի տրուած են եւ տէրերու ինչքերը գրաւուած են։ Այս յանցանքով ձերբակալուած 7 գիւղացիներ ձեռնակապով Պէյրութի պատերազմական ատեանը ղրկուած են։

Թոյլատուն, անբարոյական եւ անպատկառ պաշտօնեաները, զէնք փնտռելու պատրուակին տակ, կիներն ալ ամբողջովին մերկացնելու յանդգնութիւնը ցոյց կուտան։ Այս շնական արարքները կը կատարուին պարզապէս թուրքերը մղելու որ միջադէպ առաջ բերեն։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԵՐԸ

Ոեւէ խղճամիտ, ողջամիտ եւ պարկեշտ մարդ, որ ծանօթ է հայ ժողովուրդի վերջին քառասուն տարիներու պատմութեան, չի կրնար անլուշտ ժխտել, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ալ ունեցած է իր եռեւ հայ ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը եւ բոլոր ճակատագրական վայրկեաններուն կատարած է ղեկավարող, բախտորոշ դեր հայ կեանքի մէջ։

1903ին, երբ ցարական կառավարութիւնը գրաւեց հայ ազգային-եկեղեցական կալուածները ամբողջ Ռուսաստանի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրդումով ու առաջնորդութեամբ էր որ հայ ժողովուրդը կազմակերպուած հոյակապ դիմադրութիւն ցոյց տուաւ եւ իր պայքարի միջոցով հարկադրեց վերադարձնելու այդ կալուածները իր օրինական տիրոջ։

1905ին, երբ Կովկասի մէջ ցարական կառավարութեան ներշնչումով եւ Թոյլտուութեամբ Թաթարները յարձակում գործեցին Հայերու վրայ եւ այդ կերպով սկսան հայ-թաթարական արիւնալի կռիւները, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ էր որ հայ ժողովուրդը զինուեցաւ, կազմակերպուեցաւ եւ աջանչելի դաս մը տուաւ թէ հարեւան Թաթարներուն եւ թէ ցարական ննենգ կառավարութեան։

1906ին, երբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Խրիմեան Հայրիկի նախաձեռնութեամբ Էջմիածնի մէջ հրաւիրուեցաւ Ռուսահայոց առաջին Ազգային Մեծ Ժողովը եւ այդ առթիւ կատարուեցան ժողովրդական կանոնաւոր ընտրութիւններ ամէն տեղ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուներուն էր որ հայ ժողովուրդը տուաւ իր ձայնը՝ ընտրելով 54 Դաշնակցական պատգամաւորներ եւ միայն 6 ոչ-դաշնակցականներ։

1907ին, երբ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի դէմ Թուրք յեղափոխականները ընդհանուր ճակատ սրոշեցին կազմել, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիմեցին հայ ժողովուրդը իրենց հետ ունենալու համար։ Եւ երբ յեղափոխութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, անոնք 1909ին դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ համաձայնութեան եկան՝ սահմանեան սահմանադրութիւնը պաշտպանելու համար։

1914ին, երբ Թուրքիա կը պատրաստուէր միջամտել ընդհանուր պատերազմին, Թուրք կառավարութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիմեց՝ հայ ժողովուրդի աջակցութիւնը ապահովելու համար թշնամիին դէմ։ Եւ ատոր համար Պոլսէն մինչեւ Էրզրում նոյն իսկ մարդիկ ղրկեց՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին հետ համաձայնութեան մը գալու համար։

Նոյն 1914ին, երբ Թուրքիա Գերմանիոյ դրդումով յարձակեցաւ Ռուսիոյ վրայ, ցարական կառավարութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան էր որ դիմեց՝ հայ ժողովուրդի գործակցութիւնը ապահովելու համար։ Եւ այդ նպատակով բանտերէն ու աքսորներէն ազատ արձակեց Դաշնակցական հարիւրաւոր մարտիկներ ու մտաւորականներ եւ թոյլ տուաւ որ արտասահմանէն Կովկաս մտնէին հալածուած Դաշնակցական առաջնորդները։

1917ին, երբ տապալեցաւ ցարական կառավարութիւնը եւ նոր իշխանութիւն կազմակերպելու համար ընդհ. ժողովրդական ընտրութիւններ տեղի ունեցան, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր որ Կովկասի մէջ ստացաւ հայ քուէներու աւելի քան 95 առ հարիւրը եւ դարձաւ կառավարական կուսակցութիւն մը, դէպի Հայաստանի հանրապետութեան ստեղծումէն առաջ։

1918ին, երբ ռուսական զօրքերու կովկասեան ճակատը լքելուն եւ Թուրքերու Կովկաս ներխուժման հետեւանքով մեր հարեւան Թաթարներն ու Վրացիները բաժնուեցան հայ ժողովուրդէն՝ ձգելով զայն իր բախտին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբ էր որ մարտական հայութիւնը հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուաւ թշնամիին եւ հիմը դրաւ Հայաստանի հանրապետութեան։

Նոյն 1918ին, երբ Թուրքերը կովկասեան Թաթարներու եւ Լեռնականներու հետ միասին յարձակում գործեցին Բագուի հայութեան վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անձնազոհ մարտիկներու եւ մտաւորականներու առաջնորդութեամբ էր որ Բագուի հայութիւնը կրցաւ հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տալ եւ վեց ամիսով ուշացուց Բագուի նաւթահանքերու գրաւումը Թուրքեւգերման բանակներու կողմէ,— պարագայ մը, որ զօր. Լուտենտորֆի իսկ խոստովանութեամբ՝ գլխաւոր պատճառներէն մէկը դարձաւ Թուրքեւգերման պարտութեան մեծ պատերազմին մէջ։

1920ին, դեկտեմբերին, երբ Թուրքերը գրաւեցին Կարսը եւ մտան Ալեքսանդրապոլ, խորհրդային կառավարութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ էր որ իր ներկայացուցիչ Լեգրանի միջոցով համաձայնութիւն կնքեց, որով կը խոստանար պաշտպանել Հայաստանի հողերը եւ յարգել Հայաստանի անկախութիւնը։

Ասոնք մեր մօտիկ անցեալին վերաբերեալ ծանօթ ու անհերքելի փաստեր են, որոնց վրայ պիտի ուզէինք աւելցնել նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան իշխող դիրքն ու բախտորոշ դերը ցոյց տուող փաստեր հայ գաղութներու եւ մասնաւորապէս ամերիկահայ գաղութի կեանքէն, եթէ տեղով սահմանուած չըլլայինք չափազանց երկարացնել մեր այս խմբագրականը։

Սակայն, մի՞թէ այսօր եւս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առաջնորդող ու վճռական դեր մը չի կատարեր հայ կեանքի մէջ, ինչպէս շատ մօտիկ անցեալին։ Մի՞թէ այսօր եւս, երբ հայութիւնը համեմատաբար «խաղաղ» կեանք մը կ'ապրի, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չէ քաղաքական այն առանցքը, որուն շուրջը կը դառնան հայ ժողովուրդի թշնամիներու եւ բարեկամներու խաղերը։

Ինչո՞ւ այսօր ալ հայութեան մահացու թշնամիին՝ Թուրքերու ատելութիւնը կեդրոնացած ու խտացած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Մի՞թէ ոչ անոր համար, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը մարմնաւորէ իր մէջ մարտական հայութիւնը։

Ինչո՞ւ այսօր ալ հայ ժողովուրդը քաղաքական, անտեսական եւ հոգեւոր սարկութեան դատապարտող կարմիր Մոսկուան իր թոյնը կը թափէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Մի՞թէ ոչ անոր համար, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ կը տեսնէ հայ ժողովուրդի ազատատենչ ու մարտական կորովը։

Ինչո՞ւ այսօր ալ, երբ կովկասեան մեր դրացի ազգերը կ'ուզեն խօսիլ եւ համերաշխ գործակցութեան գետին մը գտնել հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն հետ, առանց դէս ու դէն իյնալու կը բախեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան դուռը։ Մի՞թէ ոչ անոր համար, որ շատ լաւ գիտեն թէ հայ իրականութեան մէջ չկայ ուրիշ որ եւ է քաղաքական կազմակերպութիւն, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան չափ հարազատ եւ իրական կերպով արտայայտէ հայ ազատատենչ եւ մարտական ժողովուրդի կամքը։

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԽՕՍՆԱԿ»

— Դ —

(Հեղինակ՝ Յ. Ս. Ֆէրմանեան, տպ. Յ. Տէր Յակոբեան, Փարիզ)

Երկու հատորի, 630 մեծադիր էջերու մէջ յետ մահու ամփոփուած գրուածքներ են որ լոյս տեսած են ԽՕՍՆԱԿ ընդհանուր անուան տակ 1935 եւ 1936 տարիներուն։

Առաջին հատորը կը պարունակէ Պատմուածքներ, Քերթուածներ եւ Ամփոփման պահեր, երկրորդ հատորին մէջ զետեղուած են Քաղաքական յօդուածներ՝ գրուած Լօզանէն այս անուան կապուած խորհրդաժողովներու առթիւ, Եղբայրական սառլիս-ներ, Մտերմութիւններ եւ Ցնրապրումի պահեր։

Բայց ո՞վ է ասոնց հեղինակը։ — Յովակիմ Ս. Ֆէրմանեան ծնած է Սիմ Հանիքէօյ, 1871ին։ Ընթացքը աւարտած Մարզուանի Ամերիկեան գոլէճէն՝ 1891ին Թումաեանի եւ Գայաեանի օրով։ Ուսուցիչ մինչեւ 1895։ Իրբեւ Էշխասը մուզիբրէտէն իրեն կ'արգիլուի ուսուցչութիւնը։ Կըլլայ վաճառական դառնալու համար Իբրանոսեան տան ընդհանուր տնօրէն, յետոյ անկախ վաճառական։ Հասաու քաղաքին՝ կը քաշուի Զուիցերիա, ազգ. ընդհանուր վերիվայրումներու առեն եւ կը մեռնի 1934ին։

Եւ այս Ջոջ վաճառականը եւ քաղաքին հասարակն է, որ գրիչ չարժած է անընդհատ 1898էն մինչեւ իր մահը։ Եւ այսօր մօտ յիսուն տարի վերջ, գրասեղանիս վրայի եւ յետ մահու ԽօսնակներԷն է որ կը տեղեկանամ թէ Արեւելքի... հին հին Արեւելքներու ԱԼՏԵՓԱՐԱՆը որուն յօդուածները այնքան ախորժով կը կարդայինք մեր խանդոտ պատանեկան օրերուն. Յովակիմ Ս. Ֆէրմանեանն է ... Եւ մինչ այս տողերը կը գրեմ, միտքս ինքնաբեր թափով մը կ'երթայ դէպի մէկ ուրիշ գրագէտ, աւելի խոր արժէքով գրագէտ մը՝ մեր պալատամուտքի ատարկան նոյն խանդավառ օրերուն, որ «Ինչո՞ւ չեք գրեր» մեր հարցումին «Զէ կարելի ծառայել Տիրոջը եւ Մամոնային միանգամայն» .. պատասխանը փաւթացուց ...

Յ. Ս. Ֆէրմանեան կ'երեւի իր գրութեանց մէջ այնպէս, ինչպէս որ դաստիարակուած է. Լաւ Հայը, հաւատաւոր Քրիստոնեան եւ անխախտելի հաւատացողը՝ ի հեճուկս բոլոր բարոյական ապականութեանց, անյատակ անկումներու որոնց ցաւովը տոչորեցաւ։ Լօզանէն իր մէկ թղթակցութեան մէջ կը գրէ խորհրդաժողովին պատուիրակներուն ակնարկելով. «Ու կը ծուին ծունկերը, կը չոքին ուղտերու նման, կը կորանան կռնակները, կը խոնարհին գլուխները։ Ու ի՜նչ գլուխներ։ Ամէնէն անթեք իրաւները, ամէնէն պնդակուռ ողնայարներն իսկ կը թեքին, կը ճկին նիւթին առջեւ»։

Եւ կ'աւելցնէ. «Մ՞ուր կ'երթայ մարդկութիւնը, ո՞ւր կը գլորի քաղաքակրթութիւնը։ Մամոնայի տիրապետութիւնը երբեք այսքան հզօր չէր եղած արեւին տակ։ Այսքան զոհ բնաւ չէր ընդունած Մօղոքը։ Շահ, փառք, հաճոյք. Նիւթի տաճարին կուռքերը որոնց բագինին վրայ կը ճենճերին պատիւ, նկարագիր, բարոյական։ — Արիւն, արցունք, հեծեծանք, այդ կուռքերուն խնջոյքը կը կազմեն ամենօրեայ։ Ազնուութիւն, գութ, խղճմտանք՝ ջիղերու տկարութեան արդիւնք կը նկատուին։ Այնքան ինկած է մարդը»

Եւ, սակայն, հակառակ իր այսքան ճշգրիտ դիտողութեան եւ գնահատման՝ իր շրջապատի իրականութեան, անխախտ է իր հաւատքը բարոյականի յաղթանակին եւ սպառնալիք կը նետէ խաղաղութեան պատուիրակներու երեսին. «Մեծ Եղեռնին զոհերը— անմեղները, ու միակ անմեղները այս պայքարին մէջ — պատկերը կը կրեն Աստուծոյ։ Արիւնի ներոսներ, յաղթող թէ յաղթուած, խաչին թէ մահիկին ենտեւողներ, կը հասկնա՞ք թէ զո՞վ կը տանջէք։ Եթէ վարի կրակները չկրցան այրել կիրքերը, վերին այ կրակ կայ»։

Եւ ամբախարխիս հաւատքով Յովակիմ Ս. Ֆէրմանեան տեսնելէ վերջ թէ «Եւրոպան որ պաշտօն եւ իշխանութիւն ունէր Արեւելքի Քրիստոնէից պաշտպանութեան ... այդ պաշտօնով եւ հեղինակութեամբ կերաւ, արբեցաւ, պղծեց, ծախեց, մատնեց, դաւեց, ու զոհեց իր կիրքերուն ու կուռքերուն ամէն սրբութիւն, սրբազնագործելէն, չնախանօրէն», սիրտ ունի գրելու.

«ԵՐԳԻ ՀԱՒԱՏՔՈՎ, ՈՎ ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋ ՀԵԾՈՂ ԱԶԳ ԻՄ ՍԻՐԱԿԱՆ,

«Արեգակն արդար,

Առ իս լոյս ծագեա՛»։

Յ. Ս. Ֆէրմանեանի ամբողջ գրականութեան մէջ Հայը եւ Քրիստոնեան՝ ոչ թէ ծխապաշտ, այլ հաւատաւոր, անպատասխանէ քրիստոնեան է որ իրենց յուզումներն ու ոգեւորութիւնները դրոշմած են։ Եւ այդ դրոշմը գեղարուեստական յատկութիւններ չունի, պէտք ըսել եթէ ցարդ կրցած ըլլայի ճշգրտօրէն պատուրոշել գրական գեղարուեստի յատկանիշները։ — Ես ալ թող ըլլայ իմ մեղքս մէկուն խոստովանութիւնը՝ որուն կը կցեմ երկրորդ մը՝ այն որ գեղարուեստական համբաւուած գրականութիւններէ բան չեմ հասկցած, եւ աւելա, կը կարծեմ ոչ թէ միայն իմ մօտ խորախոյդ մտքի պակասէն, այլ աւելի անոնց մթամած ըլլալուն համար։

Յ. Ս. Ֆէրմանեան գրած է ոչ թէ արուեստի ծառայելու մտահոգութեամբ, այլ որովհետեւ ունեցած է մտքեր, առաջադրութիւններ եւ հոգեկան ապրումներ՝ որոնց ուզած է մղուած իր այլասիրական ներմղումներէն՝ հաղորդակից ընել իր շրջապատը։

Եւ ատոր համար իր լեզուն՝ յստակ, աշխոյժ եւ կենդանի՝ իր լաւագոյն գործիքն եղած է։

Խօսնակի երկու հատորները գրասեղանիս վրայ կը մնան, մտածումի, ինքնանդրադարձումի պահեր կը հայթայթեն ինծ.

ՄԵՐՈՒԺԸ

ՆԱԽԱՆՁԱԽՆԴՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Այս վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, տագնապ մը, տեղատուութիւն մը կ'անցնէ հայ միտքը։

Այն բոլորը որ արժէք կը համարուէր երէկ եւ կը խանդավառէր մեր երիտասարդութիւնն ու տարագիր բազմութիւնները, այսօր դարձեր են անարժէք։ Նախանձախնդրութիւնն ու ապասերումը, իրենց աւերիչ, քայքայող աշխատանքը կը կատարեն մեր հանրային եւ մշակութային բոլոր մարզերուն մէջ։

Նիւթապաշտութիւնը, ինքն իր պատեանին մէջ քաշուելու հոգեբանութիւնը որ կը դատապարտուէր չատերու կողմէ, այսօր ընդհակառակն, դարձեր է նշանախօսք եւ հանրային, մշակութային ձեռնարկներու հանդէպ անտարբերութիւնը՝ առաքինութիւն։ Մայրանքի եւ հեղնանքի առարկայ է այն անձը որ իր առօրեայ հոգեբէն զատ, ժամանակ կը յատկացնէ նաեւ հանրային կամ մշակութային ձեռնարկներու համար։

Այս հոգեբանութիւնը եթէ արժատանայ, անոր բացասական հետեւանքները կարելի է նկատել մեծագոյն թշնամին զոր միջավայրն ու ժամանակը երբ եւ իցէ յարուցած ըլլան հայկական կեանքի յառաջխաղաց ընթացքին դէմ։ Եթէ այսքան ուժեղ է թշնամին, անհրաժեշտ է որ մեր դիմադրութիւնն ալ ըլլայ ուժեղ, միակամ, միահամուռ։ Եթէ անհրաժեշտութիւն է որ հայ երիտասարդութիւնը հետաքրքրուի մեր ազգային կեանքով, ունենայ ազգային խոհալ մը եւ հաւատքով նայի դէպի մեր ապագան, պէտք է որ ամէնէն առաջ, նախ ծանօթանայ հայ մշակոյթին, թեւածէ անոր բարձր ու վսեմ ոլորտներուն մէջ, հաղորդուի եւ բմբռնէ այն գեղեցկութիւնները, զոր հայ հոգին մշակները երկներ եւ տքներ են դարերու ընթացքին։ Դարձ դէպի հայ մշակոյթին ակունքները։ Որովհետեւ կարելի չէ առաքինութիւններ ակնկալել սերունդէ մը որ իր ծագումը կ'անգիտանայ։ Հայկական մշակոյթը մայրն է բոլոր առաքինութիւններուն։

Երեւի այս գիտակցութիւնն է որ սկսած է շեշտ եւ արտայայտութիւն գտնել քիչ մը ամէն տեղ։ Արդարեւ մեր գրաւէր երիտասարդութեան շարքերուն մէջ նշմարելի է զգաստութեան զարթումը։ Անտարբերութեան, նիւթապաշտութեան եւ ապազգայնացումին դէմ, որոշ չափով պայքարելու տրամադրութիւն մը սկսած է խմորուիլ։

Պայքարելու այս ճիգէն, մտահոգութենէն մղուած էր որ, Մարսէյլի մէջ կարգ մը երիտասարդներու կողմէ քանի մը նախնական խորհրդակցութիւններէ վերջ, անհրաժեշտ նկատուեցաւ մշակութային միութեան մը կազմութիւնը, որուն այժմու կորիզը կը կազմեն մօտաւորապէս 20 երիտասարդներ։ Յոյս կայ այս թիւը յետագային աւելցնել նորանոր ուժերով։

Նկատի ունենալով մշակութային կեանքի մը պահանջը, այս միութեան սկզբնական քայլերը կը համարուին յուսատու։

Այս լուսաւոր արտայայտութեան կը մղուիմ, ունկնդրելէ վերջ այն դասախօսութիւնը որ Պ. Ս. Փափազեան կարդաց հայ լեզուի մասին, Մեր յարգելի բարեկամը լրջօրէն ուսում. նասիրած ըլլալով իր նիւթը, հաճոյ մտիկ ըրինք զայն։ Համառօտ բաղդատութեամբ մը նախ մեզ ծանօթացուց հայ լեզուի հնդեւրոպական լեզուներու հետ ունեցած առնչութիւններն, Ցիշատակութիւններ ըրաւ Եւրոպացի լեզուաբան գիտնականներու կարծիքներէն։ Սահմանեց հայ լեզուի դիրքը հնդեւրոպական լեզուախումբի ընտանիքներուն մէջ։ Ապա մեզի ներկայացուց մեր ոսկեդարու գրականութեան դիմագիծը պարզութեան եւ ... թեան, ծանօթացուց գլխաւոր գլուխ... ըը, տուաւ բիւրաքանչիւրին բնութագիրը, մինչեւ արծաթի դարը, ... բարբառը իր անկման շրջաններ... րի Ցաջորդ դասախօսութիւնը պիտի ըլլայ նախորդին շարունակութիւնը, պիտի ընդգրկէ միջնադարու գրականութիւնը։

Քանի մը խօսք ալ Մարսիլիա... երիտասարդութեան։ Տիրող թմր... թիւնը կը դատապարտեն գրեթէ ... րը, բայց կազմակերպուելու ու ... ճիգ։ Պէտք է սթափիլ այն խոր թմր... րութենէն որ պատեր է երիտասարդ... հոգիները։ Արդեօք տեղին չեն ... Հայուն, Խրիմեան Հայրիկի հեւե... եալ կրակէ խօսքերը, խարանելու ... մեր հայ երիտասարդներու մեղկութիւնը.

— «Արթնցէք, Հայկայ որդիք, արթնցէք։ Ձեզ մնան ծնունդք Հայկեան, ձեզ մնան խախտեալ վիճակ, հայրենեաց ի չինել, ի վերանորոգել վէմք անկեան նոցին թաղեալ ի խոր ի նինջ ընդհարով, ձեզ մնան զարեւ... գիտոռ համբուրել. ապա ժողովեցէք արիք ի վայրավատին բաժանմա... նէ ... հասեալ շուրջ փարեցարուք զանձամբ յեշատակօք ձերոց նախնեաց»։

Այս տողերէն մօտաւորապէս 80 տարիներ եաք, մեր կոչը եւս կը ... նոյնը. «Արթնցէք, Հայկայ որդիք, արթնցէք» ... Արեւն քաղաքակրթութեան ի հորիզոն երկնից բարձրացաւ. Հէք բարբարոսական բռնակալութիւն կամաց»։

Հայ երիտասարդութիւնը պիտի կարենա՞յ իրագործել մեծ Հայուն երազը ...

Տ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Խաղաղութեա՞ն համար...

— · —

Միջազգային ժամուլի չինծու լուրերուն վնասակարութիւնը ցոյց տալու եւ կարծիքներ լսելու համար մամուլի խնդրական դերին մասին, Գերմանի «12 Uhr» թերթը հարցարան մը ուղղած է նշանաւոր թերթերու խմբագիրներուն, որոնցմէ ստացած պատասխանները կը հրատարակէ «բացառիկ» թիւերով։ 27 մարտ 1937ի թիւին մէջ կը հանդիպինք ... ան պատասխաններու.

Ասոնց կարգին եւ ամէնէն վերջ ... նուս Նատի (Ձուիցերիէ)։

Այս խաղաղասիրական եւ մարդասիրական յօդուածը կուտանք ամբողջութեամբ հաստատելու համար ... որքան ներդաշնակ են Թուրքի խօսքն ու գործը։

Վերնագիրը՝ Պայքարող եւ պաշտպանող (խաղաղութեան)։ Եթէ պետական մարդիկը եւրոպական խաղաղութիւնը ապահովող գործօններէն մէկը կը հանդիսանան, միւս գործօնը անկասկած ժողովուրդներն են, որոնց ներկայացուցիչը կը հանդիսանայ մամուլը իբր արտայայտիչ հանրային կարծիքին. Կրնամ վստահ ըսել յայտարարել որ եւրոպական ազգերը կը խորշին պատերազմէն եւ զինական բախումի մտածումն իսկ կը ... տառապեցնէ զիրենք։ Անցեալ պատերազմը որուն ծուխն ամպերը մինչեւ այսօր ալ բոլորովին չեն ... հեռացած, վերջ ի վերջոյ ... դաս մըն էր եւ հաստատեց որ ... եւ տաղտուկ կը ծնի։

Պատերազմը ամբարուած հարստութիւններուն հետ երիտասարդ ... եւ նոր զոհուած սերունդը կը ... կը բերէ մարդկութեան միայն ... բախտութիւն եւ յուսալքում եւ ... պէտք է փնտռել նաեւ արժանը ... նալին, որուն ճիրաններէն ... չէ կրցած դեռ ազատիլ։ Ահա այս ... ցութեան մասնեց վերջին մեծ պատերազմը մարդկութիւնը ... Պէտք է հաստատօրէն ենթադրենք որ ժողովուրդները անվերջ յեղափոխութիւններու մէջ պիտի գալարուին, եթէ նոր աղէտ մը պատահի.

Նկատի ունենալով այս ճշմարտութիւնը արեւի պէս պայծառ է թէ ... մեծ պատասխանատուութիւն կ'իյնայ ...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԶՆԿԱՅԻՆ ԿԱՐԻՆ՝ ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ

(«Յառաջ»ի համար գրեց՝ ռուս հարիւրապետ Ա. ՇԱՎՐՈՎԻ)

Մինչեւ Վիժան, ուր վերջ պիտի գտնէր մեր դժբախտութիւնը, կը մնար 10—12 վերստ ճամբայ։

Ցուրտէն փայտ կտրած ու սառած՝ այսուհանդերձ կը շարունակէինք մեր ճամբան դէպի Վիժան։ Ճամբան կ'երկարէր նեղ ու երկար կիրճի մը մէջէն։ Երկու ժամուան այդ ճամբան յաւիտենական կը թուէր մեզի։ Եւ այսպէս ճամբան ծածկուեցաւ հարիւրաւոր դիակներով, — ինչան անոնք որ չկրցան տոկալ ցուրտին։

Վերջապէս երեւցաւ կիրճին բերանը, աւելի հեռուն՝ Վիժանը։ Այնտեղ մեզի կը սպասէին արդէն։ Բժիշկները եւ հիւանդապահուհիները փութացին մեր մօտ, օգնելու մեր վիրաւորներուն եւ սառածներուն։

Վիժանի մէջ մնացինք 24 ժամ, եւ դարձեալ ճամբայ ինկանք դէպի Մամախաթուն։

Այլ եւս վախու տեղ չունէինք Քիւրտերէն, սակայն մեր զօրքին, ինչպէս եւ գաղթականներու կարաւանին վիճակը աւելի քան ողբերգական էր։ Եփրատի անցքին հետեւանքով շատերու ոտքերը սառած էին բառին բուն իմաստով։ Փախուստը աւեր կը գործէր։ Հիւանդապահ եւ դեղօրայք չունէինք։ Որքան կարելի էր, օր առաջ պէտք էր վիրաւորները եւ սառածները փոխադրել Էրզրում, տեղաւորելու համար հիւանդանոցներու մէջ։ Սակայն փոխադրական միջոց ալ չունէինք։

Գնդ. Մորէլ զիս իր մօտ կանչեց եւ ըսաւ թէ Մուրատի հետ համախորհուրդ՝ որոշած է զիս Էրզրում ղրկել, Կովկասեան բանակին հրամանատար՝ Զօր. Օդիշելիձէի մօտ, տեղեկագիր մը ներկայացնելու եւ խնդրելու որ անմիջապէս օգնութեան փութայ

Պէտք է արագ հասնէի Էրզրում, ուստի գառելով զինուորներուս մէջէն քաջառողջները՝ մեկնեցայ

Մամախաթունէն մեկնած պահուս ականատես եղայ սրտաճմլիկ տեսարանի մը։ Ամէն ինչ պատրաստ էր մեկնումին համար, երբ քաղաքին խորքէն լսեցի աղաղակներ.— Հուրրա՜։ Զինուոր մը ղրկեցի, հասկնալու համար այդ ուրախութեան պատճառը, այսպէս իմացայ որ կ'ողջունէին պալատը այն զինուորներուն, որոնք Զօրքէն Սանտա ղրկեր էինք։ Գիւղը կրակի տալէ վերջ, անոնք կրցած էին խոյս տալ եւ Մուրատի ուղեկոյցներուն առաջնորդութեամբ, լեռնային կածաններէ անցնելով, հասնիլ Վիժան։ Կորսնցուցած էինք զանի մը հոգի։

Մեծ ու պզտիկ բոլորը կուլային իրենց ուրախութենէն, տեսնելով զանոնք։

Ես շարունակեցի իմ ճամբաս դէպի Էրզրում, գրեթէ առանց դադար առնելու, գիշեր ցերեկ, կանգ առնելով միայն քիչ մը հանգիստ տալու համար ձիերուն։ Ճամբան ողբերգական պատկեր մը կը պարզէր Հազարաւոր գաղթականներ իրենց զիրենք քաշկռտելով՝ կ'աշխատէին հասնիլ Էրզրում։ Յոգնած եւ սպառած, անոնք չէին կրնար շարունակել այլ եւս եւ կ'իյնային ճամբուն եզերքը։ Երբեմն կը տեսնէինք դիակները անոնց որ մեռած էին ցրտահար։

Վերջին գիշերը, Էրզրում հասնելու նախօրէին, ականատես եղանք շատ ցաւագին տեսարանի մը։ Ձիւնով ծածկուած ճամբուն վրայ, զոր լուսինը կը լուսաւորէր տարտամ շողով մը, տեսանք մութ զանգուած մը, որ կը շարժէր։ Մօտեցանք եւ ձիերէն վար իջանք, հասկնալու համար թէ ինչ է։ Զորս երեխաներ էին, որոնք ճամբայ ինկած ըլլալով առանձին՝ չէին կրցած տոկալ այլ եւս ցուրտին եւ յոգնութեան, պառկեր էին ձիւնին մէջ։ Երկուքը մեռած էին արդէն, միւս երկուքը կ'ապրէին տակաւին,— մէկը մանչ, միւսը աղջիկ, մօտաւորապէս 7 տարեկան։ Ձիերուն վրայ դրինք երկուքն ալ, բայց ճամբան մանչը մեռաւ, իսկ աղջիկը հիւանդանոց դրինք, երբ Էրզրում հասանք։

Էրզրում հասանք առտուն կանուխ։ Սպայակոյտին մօտ երթալէ վերջ գացի Զօր. Օդիշելիձէի ներկայացնել իմ տեղեկագիրս.

Զօրավարը յոգնած լսելով տեղեկագիրս եւ խոստացաւ կատարել ինչ որ կրնար, օգնութեան փութալու համար մեր կարաւանին։ Թէեւ դժուարին ալ չունէր փոխադրական միջոցներ։

Քանի մը օր վերջ Երզնկայի կարաւանը հասաւ Էրզրում։ Մեր զինուորներուն գրեթէ կէսը, վիրաւոր կամ սառած, տեղաւորուեցան հիւանդանոցներու մէջ։ Երբ հիւանդանոց կ'երթայի՝ տեսնելու համար զանոնք, կը տեսնէի հիւանդապահները, որոնք դուրս կ'ելլէին վիրաբուժական գործողութեանց սրահէն, ժամանակ առ ժամանակ կը տանէին ... մէջ դրած կտրուած ոտքեր եւ ձեռքեր։ Փոխանակ աւեր գործեր էր անխնայ։

Եւ Էրզրումի գերեզմանատան մէջ, մեր կարաւանին գալուստէն քանի մը օր վերջ, փայտէ բազմաթիւ խաչեր աւելցան հազարաւոր խաչերու շարքին։

(վերջ)

Կարճատեւ բաժանումները կը բացվառեն սէրը, մինչ երկար տեւողները կը մարեն զայն։

Ժամանակին հետ սէրը կ'անցնի։ Եւ սիրոյն հետ՝ ժամանակը։

մուլին իբրեւ ներկայացուցիչը համայնքին կարծիքին. այսօր գրեթէ չկայ այն հարկ հարց մը որ խաղաղութեան համբով կարելի չըլլայ լուծել, ինչպէս կ'արելիութիւն կայ ազգային պահանջներ միջազգային բանակցութեանց միջոցով գոհացնելու: Այս կարգի հարցերու պարագային անոնց պաշտպանութիւնն ու հետապնդումը համույն ուժին ձգելու է քան զօրութեան. Այս կերպով բագինը պահեստի միջոց մը պիտի այն, զոր թերեւս բնաւ չարժուելի ենթարկելու պէտք չըլլար: Մինչդեռ մամուլը իր պաշտօնը պիտի կատարէ իբր խաղաղարար ուժ եւ զօրութիւն պիտի տարածէ իր բախտաւոր ազդեցութիւնը:

Ասոր համար պէտք է որ մամուլը համարձակօրէն եւ համոզումով ազդէ եւ լուսաբանէ իրաւունքի եւ արդարութեան մասին: Մամուլը նորէն ու նորէն բացայայտօրէն յայտարարէ որ պատերազմը պատիժ մըն է, իսկ խաղաղութիւնը բարիք մը: Պատերազմը շատ շատ գիպուածով ծնած անհրաժեշտութիւն կրնայ ըլլալ մինչ խաղաղութիւնը բնականոն վիճակն է որ վայել է մարդկութեան: Իմ կարծիքով ժողովուրդներու մամուլը միայն, մամուլ մը որ պէտք է միշտ պատուախնդիր եւ դիտակից երբ այս սկզբունքով եւ խորին համոզումով քննէ ամէն տեսակի հարցերը կրնայ ապահովել խաղաղութիւնը, վասնզի մտքի ուժին դէմ չկայ ու մէկ խոչընդոտ, որքան ալ ամուր ենթադրուի ան:

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի Փրաւտան կը գրէ սովետական հայրենասիրութեան էութեան ու արժէքի մասին.—

Խորհրդային ազգը կը պայքարի ոչ թէ երեւակայական, այլ իր իրական հայրենիքին համար: Մենք ստեղծիչներն ենք մեր սեփական կեանքին ու մեր սեփական երջանկութեան, որ անքակտելի կապուած է հայրենիքին բարօրութեան հետ: Հայրենիքի հանդէպ սէրն ու նուիրումը մասնակի կազմեն յեղափոխութեան ամենաշատ անձերու նկարագրին: Մեզի հայրենակցներու եւ մեծ ու սովետական ժողովուրդներու կրպ ստեղծեն ապրեցնող ամենահարուստ գետերը, ծովերը, լեռները, դաշտերն ու անտառները: Մեր ձեռքերով, մեր բազմարդիւնաբերութեամբ սանձուած են ջուրերը ու կառուցուած են ջրանցքներ ու ջրակայաններ, եղած են կառուցումներ Մակնիթոկորսքին եւ Քուզնեցքին եւ կը փնտռուին ու կը հանուին ոսկի, քարածուխ ու քարիւղ. Մեր օդանաւորդներն են, որ կը կատարեն նշանաւոր թռիչքներ, կը տիրեն մթնոլորտին եւ մարդկութեան բարիքին համար բեւեռային գօտիի ձիւնահիւսերուն մէջ հետախուզութիւններ կ'ընեն:

Երիտասարդութիւնը մեր ապագան է, մեր յոյսը: Տղաքը պէտք է դաստիարակուին հայրենասիրական ոգիով որպէսզի կարենան առանել,

ինչպէս կ'ըսուի, իրենց մայր-կաթին հետ սէրը՝ հայրենիքի հանդէպ: Սովետական բնտանիքը, սովետական դպրոցը գեղեցիկ բառերով թող պարզեն մեր ուսումնասէր տղոցը թէ ինչքան ձիգերով իրենց հայրերն ու մայրերը պաշտպանած են մեր հայրենիքը, եւ թէ ինչպէս ամենալաւ երիտասարդներն ու աղջիկները իրենց կեանքը տրամադրած են հայրենիքին պատիւին ու փառքին համար:

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— • —

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ ,18 ապրիլ (Մարսէյլ). —Չորս տարի առաջ Սէն Ժէրոմի թաղային ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ որոշած էր «խորին երկիւղածութեամբ տօնել Ապրիլ 11—24 համազգային սգատօնը»:

Ինչպէս միշտ, այս տարի եւս թաղականութիւնը հրաւիրած էր զաղութը իրենց մասնակցութիւնը բերելու կայանալիք համազգային սգատօնին: Կիրակի առաւօտ կատարուեցաւ հանդիսաւոր պատարագ և հոգեհանգիստ. Եկեղեցւոյ մէջտեղ դրուած էր սգաբեմը, սեւ շղարշներով զարդարուած: Ծունկերամ բազմութիւն մը փութացած էր եկեղեցին, բոլորի յամբակները զարդարուած էին սեւ զարդանիշերով: Հոգեհանգիստի պահուն երբ Գ. Համբարձումեան սկսաւ « Ի վերին Երուսաղէմ»ը երգել, հին սերունդին մնացորդներու աչքերէն արցունքի կաթիլներ կը հոսէին: Պատարագէն անմիջապէս յետոյ կազմուեցաւ ժողովրդական թափորը առաջնորդութեամբ դպրոցի սաներուն: Ի յիշատակ ապրիլեան եղեռնի զոհերուն ծաղկեպսակներ բերած էին թաղականութիւնը, Տիկ. Միութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ» խումբը, Լատրանական Միութիւնը, Սիփրիհիսարի եւ Աֆիոն Գարահիսարի Վերաշինաց Հայր. Միութիւնները: Ժողովրդական թափորը լուռ եւ երկիւղած ղիմեց դէպի գերեզմանոց եւ կանգ առաւ Անծանօթ Զինուորի յիշատակարանին առջեւ: Թափորին կը մասնակցէր Քարթիէ տէ Կոմիտէի կողմէ նախագահ՝ Գ. Մարթէլ քանի մը ընկերներով (ընկերվարական): Յարգանքի ցոյցին բացումը կատարեց թաղականութեան ատենապետ Գ. Բարազամեան հետեւեալ խօսքերով. — Ես պիտի չխօսիմ մտքի ու գրչի տիտաններու մեզ ժառանգ ձգած նուիրական պարտականութիւններու մասին, թէ ի՛նչ ձեւով եւ ի՛նչ գործելակերպով կրնանք արժանի հետեւորդները դառնալ մեր բիւրաւոր նահատակներուն: Գ. Բարազամեան իր կարճ եւ ազդու բացման խօսքով ոգեւորեց ընդհ. նահատակներու անթառամ յիշատակը եւ թելադրեց քալել անոնց ճամբէն: Կրթ. Տիկ. Միութեան կողմէ գրաւոր ուղերձ մը կարդաց Տիկ. Գասպարեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան խումբին կողմէ գրաւոր պատրաստած խօսքեր ըրաւ ընկ. Մ. Ասլանեան: «Ուշացած մարգարէներ ապրիլեան եղեռնը կը վերագրեն Դաշնակցութեան վարած անխոհեմ գործունէութեան: Մինչդեռ Դաշնակցութիւնը ոչ թէ պատճառ դարձաւ Հայ ժողովուրդի կործանման, այլ եւ ինքն ալ զոհուեցաւ հայ ժողովուրդին հետ իր լաւագոյն զաւակներով»: Լատրանական Միութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց Մ. Եղիաեան, իր յարգանքի եւ երախտագիտական արտայայտութիւններէ վերջ ծանրապէս մեղադրելով անոնք որ անտարբեր կը գտնուին դէպի այս նուիրական տօնը: Աֆիոնի Վերաշինաց Հայր. Միութեան կողմէ գրաւոր ուղերձ մը կարդաց Գ. Յ. Տինկուլեան, շեշտելով.— «Անոնք նահատակուեցան հայրենիքի փրկութեան համար: Ամէն ազգ իր անկախութիւնը ձեռք ձգելու համար արիւն թափեց, մենք այդ արիւնէն վերջ ձեռք ձգեցինք ընդհանուր պատերազմին մեր անկախութիւնը, այսօր տն խորհրդային Հայաստանն է, ուր ժողովուրդը կ'աշխատի հայրենիքի բարգաւաճման, մենք ապրիլ 11—24 կը տօնենք մեր զոհերուն բացը լեցնելով, պէտք է առանց երկպառակութեան ուժ տանք մեր նորակայ հայրենիքին»: Սիփրիհիսարի Վերաշինաց Միութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Կ.Բունարճեան, ձաղկելով «քաղաքակիրթ» Եւրոպայի վարած քաղաքականութիւնը, յիշեց Հայերու վերջին ողբերգութիւնը եւ եզրակացնելով ըսաւ. «Փրկութիւնը՝ միութեան եւ համերաշխութեան մէջ կը կայանայ»:

Ի վերջոյ Շաւարշ քհյ. Թէրզեան կարդաց նահատակներու պատգամը, զոր գրած էր Մարսէյլի առաջնորդարանը: «Հայր մերով մը բաժնուեցանք Անծանօթ Զինուորի յիշատակարանէն, լուռ եւ երկիւղած:

Թղթակից

ԽՈՒԲԷՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, 14 ապրիլ (Յառաջ) — Նիսի գաղութը եւս բախտը ունեցաւ լսելու հռչակաւոր վարպետը Խուբէն ու Տիկին, անցեալ կիրակի օր: Նուագահանդէսին բացումը կատարեց Յակոբ Թահրա աէյ, մեր հանելով Խուբէնի կատարած գերը: Ապա բեմ հրաւիրեց Խուբէնը եւ Տիկինը: Եւ նուագը տիրապետեց ամբողջ բազմութեան վրայ, խոր լռութեան մէջ: Խուբէնը կը նուագէ կատարեալ տաղանդով մըրով թէ ինքը կը յուզուի եւ թէ կը յուզէ, քէմանչէն իր ձեռքին տակ կրնայ մրցիլ շատ մը նուագարաններու հետ: Ուր որ հայ գաղութ մը գոյութիւն ունի, պէտք է օգտուի Խուբէնէն եւ Խուբէններէն որոնք մեծ դեր կը կատարեն Հայը հայ պահելու գործին մէջ:

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՄԲՈՅՐ ՄԸ

Առ ԱՏՐՈՒՇԱՆ

«Յառաջ»ի ապրիլ 18 թիւին մէջ հրատարակած «Հայ լակոտ էն» ցնցեց զիս:

Ապրի՛ս, հազար ապրիս դուն, վաղեմի բարեկամ, որ զգայուն գրիչդ արեան մէջ թաթխելով երկի՛նք կը յղես քու յոյժ արդար բողոքդ:

Համբուրեմ այն բեղուն գրիչն ու անկաշառ ձեռքը, որոնք շարեցին այն սրտաղեկ տողերը:

Կ. Յ. Բ.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ԱՇՃԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը՝ իրենց երրորդ զաւկին ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՅԱՐՈՒԹԻՒՆի:

Փարիզ, 8 Ապրիլ 1937

ՇԱՏԱԽՕՍՆԵՐԸ ԿԵՑՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ

— • —

Բնական է թէ անհրաժեշտ էր հնարել այնպիսի գործիք մը, որ պարտաւորէ շատախօս ճառախօսները, ատենաբանները կենալ, քանի որ անկարելի եղած է ցարդ սանձ դնել անոնց լեզուին: Խումանավար քաղաքական մարդիկ եւ այլակերպ մակդիրներով հասարակաց կոչուած անհատներ, ժողովներու մէջ, բեմերու վրայ, միթինկներու ժխորին եւ փողոցի շփոթութեան միջոցին հիմա առաջին վարկը կը վայելեն վստահութեան, եւ ռամիկը կը կախուի անոնց շրթունքներէն, որքան երբեք պատմութեան մէջ միապետ կոչուածները չեն ունեցած արդէն ժամանակներուն բազմալեզու ամբոխավարներուն ազդեցութիւնը: — Ինքնաշարժի ճարտարապետներու վերջին հանդիսաւոր ճաշկերոյթին, Քէնթի (Անգլիոյ) մէջ խիստ հետաքրքրաշարժ գործիք մը պատուոյ տեղ մը կը գրաւէր նախագահին աջեւ: Այս գործիքին հնարիչը կը յայտարարէ թէ իր կեանքին մէջ այնքան երկար տաղտկալի ճառեր լսած է որ երկար ժամանակէ ի վեր ինքն ալ կը մտածէր հնարք մը գտնել ճառաբանական ունայնամիտ ճապաղութիւններուն դէմ կռուելու համար:

Կոչնական մը խօսք առնելուն պէս, գործիքին բերանէն յանկարծ դուրս կուգայ ահազին լեզու մը եւ կը սկսի տատանիլ ձախէն աջ եւ աջէն ձախ 270 երկվայրկեանէ վերջ, կլխուն վրայ ծակուած աչքը շարաճճի կերպով կը թարթէ: Հինգերորդ վայրկեանէն վերջ, շարժման մէջ կը մտնէ ելեկտրական հոսանքը կարող կոճակ մը որ ամենախոր մութի մէջ կ'ընկղմէ սրահը: Առաւել ողորմի այս գիւտը բնողին ծնողքին հոգիին: Բայց ի՜նչ հրաշալի բան պիտի ըլլար, երբ այդ գործիքը զետեղուած ըլլար Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին բեմին վրայ, եւ կարէր անմիտ խօսքը Լոյտ Ճորճի,որ ինքնակորոյս բոպէի մը կ'ըսէր անցեալ օր — «Յիսուն տարիէ ի վեր աշխարհի մէջ սատանի չարդ չէր եղած» .... (Ակնարկութիւն Եթովպիոյ մէջ իրր թէ իտալական խժդժութիւններուն): Երանելի՜ մարդ, ո՞ր պորտին մէջ կը քնանայիր Կարմիր Սուլթանին օրով, ժանաւանդ ձեր պատերազմին ահաւոր տարիներուն, երբ մէկ միլիոն Հայեր սպանդի կը տարուէին:

ՄԱՆՐՈՒՔ ԴՐԱՄ ԿԸ ՏԵՂԱՅ ԵՐԿԻՆՔԷՆ...

— о

Երկու անգլիացի ուսանողներ երկուշաբթի տակն ու վրայ ըրին Վիէննայի քանուկ մէկ փողոցը, խանգարելով երթեւեկը:

Առաւօտեան ժամը 1ին, կին մը Քարթներշթրասէ փողոցէն անցած ատեն, սալայատակին վրայ ինկած դրամներու ձայն լսելով, կնաց ժողվելու: Աւրիշներ ալ եռեւէն հասան, մինչ դրամը կը հոսէր պանդոկի մը պատշգամէն, ուր կը տեսնուէին երկու գլխիկներու կայծերը եւ կը լսուէին երգեր եւ անգլիերէն խօսքեր: Ճաշուած հարիւրի մօտ անցորդներ ... դրամ կը հաւաքէին, ... թէ անգլիական: Հարեւան ... բանէ մը ուրիշներ ալ խուժեցին իրենց կողքին մասնակցելու կռուելու, որոնք անձրեւի պէս կը տեղային: Արդէն հազարի հասած էր բազմութեան թիւը, հրմշտուքներ, կռիւներ ծայր առած էին, մինչ երկու Անգլիացիները կը զուարճանային վերէն դիտելով: Երկու ոստիկաններ ի զուր փորձեցին ցրուել ամբոխը, հարուածներէն ետ դառնալով, ... ու պահանջեցին: Դրացի ... բնակիչները իրենց պատուհաններէն ... պահ ... կը ... որ կը խանգարէր իրենց գիշերուան հանգիստը. կին մըն ալ սափոր մը ջուր թափեց բազմու-թեան վրայ: Վերջապէս մօտակայ ոստիկանատան մը ամբողջ ոստիկանները օգնութեան հասնելով, ամբոխը ցրուեցին, պանդոկ մտան եւ խնդրեցին երկու Անգլիացիներէն որ դադրեցնեն ողորմութիւն բաշխելու այս տարօրինակ ձեւը: Երկու Անգլիացիները փոխանակ ներողութիւն խնդրելու այս անձանց կատակին համար, պարծանք յայտնեցին որ Վիէննայի ժողովուրդը այնքան իրար կ'անցնի մանրուք դրամի համար ... ողորմութիւնը մեծ արանցուի ... Վիէննայի մամուլին եւ թերթ մը գրեց.

— «Տարակոյս չկայ թէ միեւնոյն բանը պիտի պատահէր, եթէ ... մէկը դրամ նետէր Լոնտոնի քանուկ մէկ փողոցին մէջ: Ոչ միայն այս, մենք կը հաւատանք թէ բազմաթիւ Սկովտացիներ կաշխատումով ... Լոնտոն ... կրնան փնտռել ... փողոցին մէջ» (Սկովտացիները հռչակաւոր են իրենց ժլատութեամբ):

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՌԱՆՑ ԽՈՒՃԱՊԻ

Արեւելի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 ապրիլ).

— «Պաղթականական հիւղակներու սոտիճանական քանդումը, մանաւանդ Ճիբութի մէջ ուր կը բնակին հինգ հազար Հայեր — չուարուած յառաջ բերած է:

Դէպքեր կան որոնք երեւութապէս չարիք են, իրականութեան մէջ կը նմանին վիրաբուժական գործողութեան մը որ նոր կեանք կը պարգեւէ հիւանդին:

Ոչ մէկ պատճառ գոյութիւն ունի որ մեր ժողովուրդը ենթարկուի խուճապի: Բոլոր տունակները, մեղի անխախտ հաւատք կը ներշնչեն թէ մեր գաղթականութիւնը պիտի ազատի թշուառութեան բոյներէն ու սեփական տնակներու տէր պիտի ըլլայ

Լաւագոյնն է սեփական ուժերու վստահիլ ամէնէն առաջ, փոխանակ արտաքին աջակցութիւններու յոյսերով օրօրուելու: Եւ այսպէս, Ճիբութի ժողովրդական թաղականութիւնը գնեց 200 բնտանիքներու համար, մէկ միլիոն տրամի արժէքով հողամաս մը, քաղաքէն քիչ հեռու, ծովահայեաց սքանչելի դիրքով. Արդէն ձեռնարկուած է գնելու երրորդ հող մը, նոր արձանագրուած հարիւր բնտանիքներուն համար: Երկրորդ ձեռնարկ մը եղած է հայ կաթոլիկ համայնքին կողմէ, Քաշիրօթիի մօտ 100 բնտանիքի համար: Կեդր. Վարչութեան դիմումով, խնամատարական նախարարութեան տրամադրած հողին վրայ ևս կարելի պիտի ըլլայ հարիւր ընտանիք զետեղել: Սոյն երեք հողերն ալ, ուրախալի է որ իրարմէ քիչ հեռու են, մէկական քառորդ քալելով: Ինչպէս կը տեսնուի՝ կարճ ժամանակի մը ընթացքին, Ճիբութի կայանի բընակչութեան մեծ մասին հողեր գտնուած են:

Անշուշտ գոյութիւն ունի երկրորդ եւ աւելի կարեւոր հարցը, տնակներու կառուցումը: Այս ուղղութեամբ ալ յուսեւս ըլլալու պատճառներ չունինք:

Նախ մեր ժողովուրդը իր սեփական խնայողութիւններով եւ աշխատանքով հրաշքներ կրնայ գործել:

Կարօտ դասին համար ալ, դուռեր շատ կան բացուելիք եւ թուենք հերթով:

Ա) Հելլէն կառավարութեան բարեացակամ վերաբերումը: Մեր բարեսիրական հաստատութիւններու տրամադրած գումարը կրկնապատկած եղաւ, ծրիօրէն տրամադրած հողով: Ոչ մէկ կասկած թէ նոր աջակցութիւններ պիտի ընէ խնամատարական նախարարութիւնը երբ տեսնէ մեր ջանքերը

Բ) Հ. Բ. Ը. Միութիւն, Նանսընեան Օֆիսը, Ամերիկայի հայրենակցական միութիւն...

Գ) Մեր գաղթականներուն ունեցած՝ բարեկեցիկ ազգականները Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ Եգիպտոսի մէջ

Դ) Շինութեանց տրոր ընկերութիւններ, դրամատիրական խմբակներ:

Սոյն չորս աղբիւրներն ալ գործի լծելու համար, ուրախ ենք յայտնելու թէ պատկան ազգային մարմիններ եւ ինք գաղթականութիւնը սկսած է ...

ԱՌԱԾՆԵՐ

— —

Այրերը կրնան փիլիսոփայել աւելի լաւ քան կիները մարդկային սրտի մասին, բայց կիները միշտ աւելի լաւ կը կարդան այրերու սրտերը:

* Համբերութիւնը ամէնամեծ արուեստներէն մէկն է. Կիները չեն կրնար սորվիլ զայն, բայց կը սորվեցնեն.

* Ով որ իր գլխարկը կորսնցուցած է զոյգ մը կօշիկ գնելու համար, կրնայ վերադառնալ զայն երկու սեւ աչքերով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (257)

ՁԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—— • ——

— Ինչ պիտի ընէք մե՞, ծօ աւանակներ, յեղափոխութիւնը սաղ մնայ, ինչպէս որ էն ժամանակ քաջ Վարդանի կորիճները չորս բոլորը հաւաքեց. հիմա ալ մեր նոր Վարդանները ձեզի համրայ պիտի բանան ... Մեր պարոն Լեւոնը որ կայ, ի՛նչ քաջ Վարդան, ի՛նչ Նորաւուզի Շաքիր բէկ ... Էհ մենք ալ քիչ թէ շատ կռիւներու մէջ մտած եղած ենք ... Մենք դէպքին տարին, երբ որ եա Իւչքիլիսէ սլխոն կ'երթայի ...

Ուա՛ղ, Առիւծ Գեւոյի նախադասութիւնը կիսատ մնաց: Այդ պահուն եկեղեցիէն ներս մտան Լեւոնը, Գիծան եւ Գրիգորը՝ պատմութիւնը անուշ տեղէն կտրելով:

Լեւոնի խօսող մը չէր: Երբ գիւղի ամբողջ հասարակութիւնը եկեղեցի լեցուեցաւ, անհամբեր սպասելով Լեւոնի բանախօսութեան, ան՝ եռանակը տուած խորանի պատին՝ հանդարտօրէն սկսաւ խօսիլ յեղափոխութեան մասին, գիւղացիի բնելիքի մասին, ծածկեց անոնցմէ մեծ զոհաբերութիւնը, որ անհրաժեշտօրէն պիտի ծանրանար ժողովուրդին վրայ:

Լեւոնի, ինչպէս եւ իր ընկերներու ամենօրեայ քարոզչութեան էութիւնը զինապաշտութեան շուրջ կը դառնար: Զէնքը, հայ ժողովուրդի զինուոր զինապաշտութեան շուրջ կը դառնար պատմական շարժում մը հնարաւոր պիտի դարձնէր: Այդ պատճառով ալ յեղափոխականներու գործունէութիւնը գլխաւորաբար զէնքի շուրջը կը դառնար: Ամէն գիւղ, որքան ալ փոքրաթիւ, սեփական եւ համայնական քանի մը կտոր զէնք գնած էր: Ոմանք ինքնաբերաբար գնած էին, շատ շատեր ալ յեղափոխական մարմիններու ստիպումով:

Որքան հայ գիւղերու զինումը ընդհանուր կերպարանք մը կը ստանար, այնքան կ'աւելնար ժողովուրդի երկու հատուածներու հոգեբանական խաչաձեւումը: Հակառակորդները, գիւղերու խելօք համարուած առաջաւորները, անկարող սկսուած շարժումը կասեցնելու, շատ անգամ իրենք ալ ակամայ այդ յորձանքին մէջ ինկած, խորապէս կը մտատանջուէին ապագայի հեռանկարով։95—96ի դէպքերը շատ թարմ էին մոռացուելու համար: Միւս կողմէ՝ երիտասարդութիւնը անսահման խանդավառութեամբ նետուած էր յորձանքին մէջ՝ նախընտրելով անստոյգ յաջողութեան մը հպատակի ստրկային կեանքէն, որու անտանելի ծանրութիւնը զգացեր էին սկիզբէն ի վեր:

Եթէ զէնքը յեղափոխական քարոզչութիւններու շնորհիւ հետզհետէ անհրաժեշտութիւն մը դարձեր էր երիտասարդութեան համար, սակայն անոնցմէ շատ քիչերը զէնքի գործածութեան ծանօթ էին, այլ եւս չխօսինք անոնց մարտունակութեան վրայ: Ճիշդ է որ հայդուկային խումբերը տարիներու ընթացքին որոշ սերունդ մը հասցուցած էին, բայց այդ թիւր երիտասարդներու թուի համեմատութեամբ շատ չնչին էր:

Ահա այս պարագան նկատողութեան առնելով, վերջի երկու տարիները, մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուած էր զինավարժութեան վրայ: Լեւոնը գլխաւորներէն մէկն էր այդ յեղափոխական զեկավարներուն, որոնք քարոզչութեան շրջանը անցած համարելով՝ գործնական աշխատանքներու կողմնակից էին:

Հազիւ քանի մը բոպէ խօսելէ վերջ, Լեւոնը Գիծայի հետ դուրս ելաւ եկեղեցիէն: Մոսոյի, Թոփալ Սատանայի եւ Մոկացի Յակոբի ղեկավարութեամբ, գիւղի երիտասարդութիւնը, մինչեւ մթնելը եկեղեցիի մէջ զինավարժութեամբ զբաղեցան:

Երկրորդ գիշերը, երբ Լեւոնը ընկերներով պիտի մեկնէր դէպի Կէմ գիւղը, Բերդակի ամբողջ բնակչութիւնը դուրս թափեցաւ անոնց: Կին, երեխայ, ծերունի կ'ուզէին անգամ մըն ալ տեսնել Լեւոնը, բարի յաջողութիւն մաղթել անոր: Երբ քահանայի անէն դուրս ելաւ Լեւոնը Գիծայի հետ, պառաւ կին մը՝ բազմութիւնը ճեղքելով առաջ անցաւ ու մօտենալով Լեւոնին՝ անոր ծնկուըները գրկեց

- Ի՞նչ կ'ուզես, մարէ,— նեղացած բսաւ Լեւոնը՝ պառաւը ոտքի հանելով,— ինչո՞ւ այդպէս կը չոքիս

— Պարոն Լեւոն, քու խողուն մատաղ, խնդիրք մը ունիմ:

Խօսէ, մարէ՛, ի՞նչ է խնդիրքդ ..

— Միամար խոբոտ տղայ մը ունիմ Իմ Գասպարն ալ ազգի զինուոր գրէս ...

Գասպարը տասնըհինգ տարեկան պատանի մըն էր: Հակառակ մօր բազմաթիւ խնդրանքներուն, գիւղի զօրծաղիկը անոր տարիքը նկատի առնելով, զայն զինուոր չէր արձանագրած: Այդ աննշան խնդիրը գիւղը բաժնած էր երկու թայֆայի եւ ինչպէս միշտ կը պատահի գիւղերու մէջ, թայֆաները բազմաթիւ անդամներ ծեծկուած էին իրարու հետ: Կարգ մը զառերու կարգին, Լեւոնը այդ խնդիրն ալ կարգադրած էր: Բայց աէ, ալ ի՞նչ օրուան մայր էր, Զօշ Ալոյենց աղջիկը, որ խոստովանէր կրած պարտութիւնը:

— Մարէ՛,— մեղմութեամբ խօսեցաւ Լեւոնը,— տղադ դեռ փոքր է, երկու տարի վերջ, Գասպարը խումբին մէջ պիտի առնեմ:

Ղո՞րդ կ'ըսես, պարոն Լեւոն,— ու հպարտօրէն չորս բոլորը նայեցաւ Գասպարի մայրը: Վերջապէս իր խօսքը բրաւ, իր Գասպարը պարոն Լեւոնի զինուոր, թող թշնամիներու աչքը ելլէ:

Գիւղացիք, քահանայով, բէկով, կին ու ճժ ամբողջ մինչեւ աղբիւրը հասցուցին խումբը: Գրեթէ ամէն տուն բան մը պատրաստած էր «աղքի» զինուորներուն համար փոխինդ, գաթա, տապակած հաւ, ու զոռով կը սոխէին որ զինուորները իրենց տրածն ալ առնեն:

— Է՛յ աշխարհ,— հառաչելով բսաւ Առիւծ Գեւոն,— ծօ Սատանայ, էրնէկ էսքան բարիքը Ղլճայի սարը ունենայինք ... մեր կիւղէկիմ տղաքը անօթի փորով մեռան ... Հէյ կիտի Նիկոլ, Յակոբ ... Համբօ,— Առիւծ Գեւոն գլուխը մէկ կողմ դարձուց, որ մարդ չտեսնէ արտասուելը:

— Ծօ, խեւցա՞ր,— բարկացաւ Թոփալ Սատանան:

Այդ երկու օրը Առիւծ Գեւոն սքանչելի տրամադրութեան մէջ էր: Հակառակ միշտ դանդաղելուն թէ՝ փորի ցաւ ունի, երբեմն բոլորովին կը մոռնար փորի ցաւն ալ, տկարութիւնն ալ, ու կ'ելլէր տղոց հետ պարելու: Գիծայի եւ Լեւոնի քահանայի մօտ փոխադրուիլը ճշմարիտ բարիք մը եղած էր Առիւծ Գեւոյի համար, թէեւ բէկի տղան միեւնոյն բանը չէր կրնար ըսել, քանի կը նայէր օրիորդ պարապ չըլլերուն, որոնք պարպուած էին հերոսական Առիւծ Գեւոյի փորի ցաւը անցընելու համար

Բերդակի զինուած երիտասարդները, մինչեւ Կէմի սարը առաջնորդեցին խումբը ու, երբ կը բաժնուէին, հաստատ խօսք առին Լեւոնէն, որ Մայիսէն առաջ անգամ մըն ալ պիտի այցելէ իրենց

- Ծօ՛, ջան տղաք են. էպէս ալ չէն գիւղ ...

- Հը, Գեւօ,— հեգնանքով բսաւ Թոփալ Սատանան, Բէր ակր պարծիդ եկաւ: Խօսքը մէջերնիս մնայ, մարդ այդքան ալ երկարատեւ փորի ցա՞ւ կ'ունենայ:

— Էհ ճանըմ, դուն ալ բան ըսիր, — որպէս թէ նեղացած գլուխը մէկ կողմ դարձուց Առիւծ Գեւոն:

Լեւոնը երկու օր մնաց Կէմ գիւղի մէջ, ուր իրմէ առաջ հաւաքուած էր Հայոց Ձորի յեղափոխական մարմինը, որոշ հրահանգներ ստանալու համար: Կէմի մէջ, Լեւոնի խումբը երեք խմբակներու բաժնուած՝ ցրուեցաւ:

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

գրամ չահուած է երկու գործերուն մէջ ալ: Ապրիլ 20ին վարչապետը հե-տեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ խորհրդարանին մէջ.

— «Կը ցաւիմ յայտնելու թէ այս երկու մարդիկը անհատական շահու համար դէնք ղրկած են Սպանիոյ պատերազմիկներուն, յանուն Իրաքի կառավարութեան, որ անշուշտ երբեք չի կրնար քաջալերել այդպիսի արարքները»:

Հռոմի հիմնարկութեան 2691րդ տարեդարձը

Ապրիլ 21ին տօնուեցաւ Հռոմի հիմնարկութեան 2691րդ տարեդարձը: Քանի մը տարիէ ի վեր, այս տարեդարձին տօնակատարութիւնը դարձած է ճշմարիտ ազգային տօն մը, քանի որ Փաշականութիւնը կ'ուզէ հողեկան սերտ խնամութիւն մը հաստատել իր շրջանին եւ պատմական Հռոմի միջեւ: Այս տարեդարձին կցուած է աշխատանքի տօնն ալ, յաջորդելով նախկին մայիս 1ին: Ամբողջ Իտալիոյ մէջ 53,000 հանդստեան վկայականներ բաժնուեցան անոնց որ «իրենց կեանքի ընթացքին նպաստած են ազգային հարստութեան աճման», այսինքն ծերացած աշխատաւորներու: Հռոմի մէջ 1213 աշխատաւորներ եւ գիւղացիներ Մուսոլինիի ձեռքով ստացան իրենց վկայականները:

Մուսոլինի այս տարեդարձին առթիւ կարճ բանախօսութիւն մը կատարելով յայտարարեց.

— «Մենք միշտ հակառակ ենք միջազգայնականութեան: Ֆաշական վարչաձեւը աշխատանքի եւ աշխատաւորներու վարչաձեւ մըն է: Ֆաշականութեան վարիչները բոլորն ալ ժողովուրդի ծոցէն կուգան եւ ատոր համար է որ կրնան աւելի լաւ ճանչնալ եւ հասկնալ զայն: Ֆաշական վարչաձեւը քաջութիւն ունի: Միշտ ըսուած է թէ իտալացի ժողովուրդը աշխարհի բանիմաց ժողովուրդներէն մէկն է. Այժմ հասկցած են թէ իտալացի ժողովուրդը աշխարհի ամէնէն բանիմաց ժողովուրդն է: Ցիսուներկու ազգերու պաշարման առջեւ իր դիմադրութիւնը տեսնելէ վերջ, մարդիկ հասկցան թէ իտալացի ժողովուրդը աշխարհի ամէնէն քաջ ժողովուրդներէն մէկն է»:

20րդ դարը ամենէն արիւնոտի դարն է

Հարվըրտի համալսարանը հատոր մը հրատարակեց, աշխատակցութեամբ շարք մը եւրոպացի եւ ամերիկացի գիտնականներու: Այս գրքին համաձայն, 20րդ դարուն առաջին քառորդը կը կազմէ «ամէնէն արիւնալի շրջանը մարդկային պատմութեան մէջ»: Վերլուծելով 902 պատերազմներ եւ 1816 խառնակութիւններ վերջին 2550 տարիներու ընթացքին, փրոֆ. Փիթրիմ Սորոքին կ'եզրակացնէ թէ «13րդ դարու մարդը 6500 անգամ աւելի պատեհութիւն ունէր խաղաղութեամբ մեռնելու իր անկողնին մէջ քան թէ այսօրուան իր յաջորդը»: Մանրամասն տեղեկագրի մը համաձայն, Սպանիա առաջին տեղը կը բռնէ պատերազմի տարիներով (67 առ հարիւր): Ետեւէն կուգան Անգլիա (56 առ հարիւր), Ֆրանսա (50 առ հարիւր), Ռուսաստան (46), Իտալիա (36) եւ Գերմանիա (28):

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆԸ կը շարունակուի անխնայ, նոր զոհեր պատճառելով քաղաքացի ժողովուրդին մէջ: Կառավարական զօրքն ալ իր կարգին ռմբակոծեց Թոլէտօն: Կ'ըսուի թէ այս ռմբակոծութեան հետեւանքով պայթած են հինգ վառօդարաններ եւ երեք զինագործարաններ: — Երկու անգլիական նաւեր պիտի փորձեն ճեղքել Պիլպաոյի ճակատը, ուտելիք հասցնելու համար պաշարեալներուն:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ, որ տեղի պիտի ունենար մայիսին, Մարսէյլի մէջ, յետաձգուեցաւ յուլիս 10ին:

ԱԱՓՐԻԶՆԵՐՈՒ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ (վարպետներ) առջի օր ժողով մը գումարելով, եզրակացուց թէ 40 ժամուան գործադուլութիւնը ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ իրենց արհեստին համար: Այս առթիւ գիտել կուտան թէ իրենց հասոյթին 60 - 75 առ հարիւրը կը սպառի աշխատավարձքով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԵՆ կը հեռագրեն թէ' մօտաւոր հաշիւներու համաձայն հունձքի ընդհ. քանակութիւնը պիտի ըլլայ 76,830,000 թոն, այսինքն 15 առ հարիւր պակաս նախորդ երեք տարիներու արտադրութենէն (տարեկան 90,000,000): Այս նուազութիւնը հետեւանք է անցեալ տարուան երաշտին:

ԳԱՂԹԱՑԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Գ. Մութէ, որ քննական պտոյտի մը գացած էր ֆրանսական գաղթավայրերը, առջի օր Փարիզ վերադարձաւ օդանաւով: Նախարարը առաջին իսկ յայտարարութեամբ ըսնշաեց թէ շատ գործեր կան, հիւանդութեանց դէմ պայքարելու, բնակիչները կրթելու եւ գաղթավայրերու միճակը բարելաւելու համար:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՄԸ ծագեցաւ Լոնտոնի մէջ, խանգարելով երթեւեկը: Լեհաստանի մէջ ալ նոյնուկ գործադուլ հռչակեցին հանքագործները, պահանջելով վեց ժամուան իջեցնել օրական աշխատանքը:

ԱՆԻՒԼԹԻ «Արամ» ենթակոմիտէն կազմակերպած է այց մը, ընկերներ ԳԻՈՐԳԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ գերեզմանին, Ֆլիշիի նոր գերեզմանատունը:

Կը հրաւիրուին Շանթ եւ Կայծակ խումբի ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ին, ներկայ գտնուիլ Փլաս Գուրկինեան (Անիէռ):

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Գրօպականտի Յանձնախումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ 27 Ապրիլ, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Վալանս

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, Սիրամանթօ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ.

ԱՊՐԻԼ 11 Այֆորվիլի մէջ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ

24 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Հայ Ակումբին մէջ,

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՅՔԹ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

կը մասնակցին Գ.Գ. Յ. Ուզունեան, Օ. Կարապետեան եւ Պօղոս Աղաւնեան (արտասանութիւն): խմբերգ Սամսոն Միութեան կողմէ:

ԱՊՐԻԼ 11 Շավիլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Եկեղեցական Ընկ. եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արդուլթեան» խումբի, «Համազգայինի» եւ Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղերուն:

24 Ապրիլ, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, տեղւոյն մատուռ-դպրոցին մէջ:

Կը Նախագահէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ՀՄԱՅԵԱԿ ՎՐԴ.

Կը բանախօսէ Գ. Հ. ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

Առնել թիւ 1 օթոպիւսը եւ իջնել մէրի. 4 Րիւ Թրուա Շանթիէ:

ԱՊՐԻԼ 11 Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին

24 Ապրիլ, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Յաքոբեան սրահին մէջ.

5 rue de l'Eclipse, Մարսէյլ:

Կը Նախագահէ Գ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼՃԵԱՆ

Կը խօսին Տիկ. Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ Գ. Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Կը նուագէ «Վահագնեան» նուագախումբը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները: Մուտքը ազատ է:

ԽՆՋՈՅՔ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տիգրանակերտի եւ Շրջ. Հայր. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ

25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն մինչեւ կէսգիշեր.

Հայ Երիտասարդաց Ակումբին մէջ. 8 rue Bossuet

Մեթրօ Poissonnière եւ Gare du Nord

Երգ, արտասանութիւն: Կը նուագէ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ:

Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի Մասնաճիւղին

25 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3—1ի:

33 Պուլվար Լօնշան, Սալօն Լօնշանի մէջ, Մարսէյլ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿ. Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Մարսէյլի Հայ Արիներու խումբը:

ՆՈՒԱԳ.— Գ. Թիւթիւնճեան, վկայեալ Մարսէյլի Քօնսէրվաթուարէն, Ա. մրցանակ:

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ — Օդափոխութեան կայան, պատրաստուած Տիկ. Ռ. Միլտոնեանէ, արտասանութիւն՝ Օր. Թուղլաճեան, ֆանթէզի մը — Այս ի՞նչ է, մօտս է — պատրաստուած Ռ. Միլտոնեանէ:

Երգ՝ Գ. Հ. Համբարձումեան, ֆանթէզի՝ Գ. Վ. Մինասեան, արտասանութիւն՝ Գ. Հ. Համբարձումեան:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ:

Պարերը կը սկսին ժամը 7էն վերջ: ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐ.:

ԵՍ ԳԻՏԵՄ ԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՑՆԷ

«Ոհ, ոչ, Անտոն Անտոնովիչ», պատասխանեց քննիչը: «Անպատիւ ոչ մէկը կը դատապարտէ իր սխալները: Մարդ կրնայ սխալ քայլ մը առնել, բայց հօ քաշուիլ, երբ կը տեսնէ թէ ան ուր կ'առաջնորդէ զինք»:

Ինչ որ մասնաւորապէս ուշագրաւ է՝ այն է, որ 1929 - 1930ի ընթացքին ոչ Զեկան, ոչ ալ ո եւ է այլ կուսակցական մարմին կը դնդէր տեսակէտի փոփոխութեան մը վրայ: Պահանջածնին միայն յայտարարութիւն մըն էր: Գաղտնի կերպով անոնք նոյնիսկ կ'ընդունէին թէ ընդդիմադիրները կրնան ճիշդ ըլլալ «որոշ բաներու մէջ»:

Սակայն եւ այնպէս, անոնք անտեղիտալիօրէն կը պահանջէին որ պաշտօնական յայտարարութիւնները պարունակէին ճիշդ հակառակը: Այսինքն թէ՝ պաշտօնական կուսակցական մեքենան հարիւր առ հարիւր ճիշդ էր, իսկ ընդդիմադիրները հարիւր առ հարիւր սխալ: Անիկա կը պահանջէր «որոշ» պահպանել եւ զօրացնել կուսակցութեան հեղինակութիւնը»: Այս խորհրդութիւնը խիստ կարեւոր է՝ հասկնալու համար Սովիէթ Միութեան քաղաքական եւ ընկերային կեանքի մեքենան:

Ռուս կոմունիստները բացարձակապէս տողորուած են, աւելի ճիշդը խօսելով վարակուած «երկու ճշմարտութեանց» վարդապետութեամբ — մէկը «իրաւ» ճշմարտութիւնը՝ նախընծաներու, երկրի վարիչներու ամենասեղմ շրջանակի համար, եւ միւսը՝ «սուտ ճշմարտութիւնը» ժողովուրդի լայն զանգուածներուն յարմարցուած:

Իր աւելի վերջին հոլովոյթին մէջ, այս «երկու ճշմարտութեանց» փիլիսոփայութիւնը յանգած է այն ընդհանուր սուտին որով այժմ տոգորուած է Ռ. Ռուսիոյ բովանդակ ընկերային կեանքը: Ան առաջ բերած է ամենավերջին «զղջացողներու» կեղծաւորական, սուտ խոստովանութիւնները եւ այլանդակ դատավարութիւնները:

Երկու ամիս բանտ մնալէ յետոյ՝ պատահմամբ հանդիպեցայ ընկերոջս՝ Տեռիչի: Ան կրկնեց ինծի այն շարք մը առաջարկները, որ իրեն ըրած էր քննիչ դատաւորը: Ինծի ալ ըրուած առաջարկներուն յար եւ նման էին: Քննիչը յայտնած էր անոր (ինչ որ ծանօթ էր Զեկային մասնիչի մը միջոցով) որ Տեռիչ այլեւս չէր պատկաներ մեր խմբին: Ան ազատութիւն առաջարկած էր Տեռիչի, եթէ «բացարձակ» խօսէր զանազան խումբերու կապերու մասին, որոնց մասնիչները — հետեւաբար՝ Զեկան, — ծանօթ չէին: Երբ կը մերժէ մատնել Տեռիչ իր ընկերները, որոնք տակաւին ձերբակալուած չէին, քննիչը «որոշ» գիջում մը կ'ընէ անոր: Ան կը խոստանայ կատարեալ ազատութիւն տալ Տեռիչի՝ եթէ ան ստորագրէ յայտարարութիւն մը այն իմաստով, թէ մեր խմբի գործունէութիւնը հակայեղափոխական էր, եւ խարանէ զիս ու մեր հեռաւոր միւս ընկերները՝ Տրոցկիչ իբրեւ երկու հակայեղափոխականներ: Տեռիչ կը պատասխանէ թէ՝ հակառակ մեր բաժնող մասնակիտարբերութեանց, անոնք (ես ու Տրոցկիչը) իմ ընկերներն են եւ ոչ թէ յեղափոխականներ: Տեռիչ նաեւ կը մերժէ շարունակել խօսակցութիւնը առաջարկուած յայտարարութեան մասին: Այդ դէպքէն յետոյ՝ Տեռիչի բախտը վճռապէս կապուեցաւ մերինին:

Ինչպէս կը հասկցուի վերոյիշեալ պարագաներէն՝ քննիչները կ'ուզեն օգտագործել ձերբակալեալ կոմունիստներու բարոյական ու քաղաքական քայքայումը: Փորձը կը կատարուէր ստիպելու բանտարկեալները, որ մատնեն իրենց սեփական ընկերները: Եթէ այս բանին չհամաձայնէին, իշխանութիւնները կը ձգտէին զանոնք գաւառափոխ դարձնելու. Անոնք կ'առաջարկէին ազատութիւն, աշխատանք, եւ յաճախ տարապէշ մը, եթէ միայն բանտարկեալները ատանց իբրապէս փոխելու իրենց հաւատամքը՝ հրապարակով դատապարտէին իրենց ընկերները եւ իրենց գաղափարները:

(Շար.)

(2)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի վասպուրականի Հայր. միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր հայրենակից Գ. Դանիէլ Եղիշեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, Տիկ. ԼՈՒՍԻԿ ԵՂԻՇԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ_ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 25 Ապրիլ կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, 17, Rue Cadet, Café Cadetի վերնայարկը:

Կը խօսի՝ Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ:

Նիւթ՝ Նոր սերունդի հայեցի կրթութիւնը:

Մուտքը ազատ է, միայն consomation:

Թատերական Ներկայացում

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պօրտօյի «Մուրատ» խումբին կողմէ

25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3.00ին,

Հ. Յ. Դ. Բարսեղ—Շահպազ ակումբին մէջ, Սընան:

կը ներկայացուի ՍԱՍՈՒՆԸ ԱՅՐԻՈՒՄ Է (արամ 5 արար

Մուտք 8 ֆրանք:

Հ. ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷՑՐՕ ԿԱՌ ՏԻՒ ՆՈՌ)

Tél. Trudaine 42-69

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:

Առաւօտները ժամադրութեամբ:

Ֆրանսայի մէջ հաստատուած բազմաթիւ օտարականներ կը փափաքին Ֆրանսական հպատակ ըլլալ:

Ի՛ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ Գ. JOSEPH LECOMTEի գիրքյկը

որ անհրաժեշտ է ամէն օտարականի, առաջնորդուելու համար այն ցուցմունքներով, որոնցմով կարելի է կատարուած դիմումները յաջողութեամբ գլուխ հանել: Ամբողջ համար գիրը հաստկ է յի եւ գեկութիւններ՝ նաթիւրալիզասիոնի, աշխատանքի իրաւունքի, արթիզաններու քարթի, զինուորական ծառայութեան, արտաքսման, հանրային պաշտօններ Ֆրանսահպատակներու:

Ապսպրանքի համար, մանուափաստով դրկել 10 Ֆր. հրատարակիչին

M. LECOMTE, 21 Rue de Miromesnil, Paris (8)

Մինչեւ մէկ շաբաթ գիրք գնողները իրաւունք կ'ունենան իրենց որեւէ գործին համար իրաւագիտական գրաւոր ծրի խորհրդակցութիւն: Պախսի համար դրկել 1 Ֆր.ի նամականիշ եւ գրել մանրամասնութիւնները:

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ցունուար 1էն սկսեալ կը գործածենք մեր նոր արժեցուցակը անգլիական, Ֆրանսական եւ չեխօսլաւաք բրդեղէններու, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, թրիքօթաժի, գուլպաներու եւն.ի համար: Ամենալաւ ապրանքներ բացառապէս դեղչուած գիներով:

Կը յանձնարարենք Ռուսաստան դրկել Underwood եւ Royal գիրաշարժարդեքլի զրամեքենաներ, որոնց առաքումը կ'ընենք ուղղակի Ամերիկայէն.

Փափաքողներու կը դրկենք կերպասներու նմոյշները եւ գինները

Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber

Tél. Opéra 67-77, 67-78

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սալնոյ Զորի հայրենակցական միութեան ընդհ. անդամական ժողովը, 25 ապրիլ, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին: Ժանթիյի Հայոց դպրոցին մէջ, 19, rue de Paris Ժանթիյի):

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ-անդամուհիները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, իր դպրոցին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բաբերդի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները 25 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պուլվար Օտտօ, հայրենակից Միսաք Խաչատուրեանի բնակարանը: Օրակարգ՝ Վարչութեան մէկ տարուան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

Ապրիլ 28ին, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին տեղի կ'ունենայ փարիզի եւ շրջանի վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը: Օրակարգ. վարչութեան հաշուետուութիւն Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ խնդիրներ ժողովատեղի՝ 8 rue Bossuet (Հայ Երիտասարդաց Ակումբ), Մեթրօ Poissonnière, փարիզ: Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր հայրենակիցներէն ճիշդ ժամանակին ներկայ ըլլալ:

ՐԱՖՖԻԻ ԱՆՈՒՆԵԱՆ Հարիւրամեակի Յոբելինական Կարգադիր Յանձնախումբը կը խնդրէ իր անդամներէն, ինչպէս նաեւ խմբագրական եւ ելեւմտական յանձնախումբի անդամներէն, որ հաճին ներկայ ըլլալ խառն ժողովին. որ տեղի պիտի ունենայ 28 Ապրիլ, չորեքշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին, 8 rue Bossuet Երիտասարդաց Ակումբին մէջ, Մեթրօ Gare du Nord:

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, 25 Ապրիլ կիրակի ժամը 2ին, Ազգային վարժարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շնորհակալութեամբ ստացուած է Ճալեան ընտանիքի կողմէ ... Կ. Խաչի Նուիրուած 50 Ֆր գումարը, իրենց որդւոյն Գ. ... ՃԱԼՃԵԱՆի ամուսնութեան առթիւ.

×

Շնորհակալութեամբ ստացուած է Ճալեան ընտանիքի կողմէ Մարսէյլի Կ. Խաչի Մասնաճիւղին Նուիրուած 50 Ֆր.ի գումարը, իրենց որդւոյն Գ. ԳԱԳԻԿ ՃԱԼՃԵԱՆի ամուսնութեան առթիւ:

×

Կ. Խաչի ՍԷՆ ժէռօմի ենթամասնաճիւղը ուզելով իր յարգանքը բերել իր նախատակ ... Ապրիլ 11ի ... թիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 50 Ֆր. մանուկներու օդափոխութեան կայանի ձեռնարկին:

Տարեդարձ

ՎԱԼԱՆՍ... Գրօ. Յ. Կէզիւրեան ... Տէր եւ Տիկին Ա. Նալպանտեան ... բերեն ձեր բարի յիշողութեան՝

ՑԻԿ. Ա. ԿԷԶԻՒՐԵԱՆ

եւ կը խնդրեն որ բարեհաճիք ներկայ գտնուիլ Ս. Պատարագի ... որ տեղի պիտի ունենայ ... շաբաթ առաւօտեան ժամը 9.30ին ... ժան եկեղեցիին մէջ:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 24 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 24 AVRIL 1937

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3404

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐԹԻՉ ԳԼԱՆԸ՝ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՄԵԹՈՏՆԵՐՈՎ

Փորձեցէք աչքէ անցընել պոլսական որ եւ է թերթ,— անպատճառ պիտի գտնէք լուր մը, կարգադրութիւն մը, հրահանգ մը՝ ոչ-թուրք հասարակութեանց դպրոցներու, կալուածներու, նոյն իսկ եկեղեցիներու, անոնց մէջ շրջած պնակներու եւ դրան առջեւ ծախուած մոմերու մասին։

Թրքական կառավարութիւնը, միշտ «բարեխնամ», մէկ օր իսկ աչքերը չի փակեր։ Կամ եթէ աչքերը փակէ, ոտքերն ու ձեռքերը շարժման մէջ կը դնէ, հսկելու համար «քրիստոնեայ կամ եահուտի Թուրքերու» հանրային կեանքին, անոնց ազգ. հաստատութեանց մատակարարութեան վրայ։

Եւ, ըլլալով չափազանց սրտցա՛ւ, ամէն օր պակաս մը կը գտնէ։ Հետեւաբար նոր հրահանգ մը կը խմբագրէ, որպէսզի չըլլա՛յ թէ որ եւ է պարագայ խուսափի իր բարձր հսկողութենէն։ Այսինքն իր ամենակուլ եւ աւերիչ թաթէն։

Այսպէս, անցեալ օր «Ճիմհուրիէթ» կը գրէր.

— «Կրթական գործավարութիւնը օտար եւ փոքրամասնութեանց դպրոցներուն պէտք զգացուած է որ թուրքերէնի ուսուցիչներէն մէկուն փոխ-տնօրէնութեան պաշտօն յանձնուի, որպէսզի միշտ շփման մէջ գտնուին կրթական տեսչութեան հետ, եւ զբաղին մշակոյթի դասերու վերաբերեալ հարցերով»։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս որոշման դէմ առարկութիւններ եղած ըլլալով, «48 ժամ պայմանաժամ տրուած է»։ Իսկ ուրիշ թերթ մը կ'ըսէր թէ կրթական գործավարութիւնը ինք պիտի նշանակէ դեր-տնօրէնները։

Վերջին լուրը բոլորովին աւելորդ էր։ Քանի որ նոյն իսկ մէկ անգամ խօսք անցեր է թուրք տնօրէններ նշանակելու, այդպէս ալ պիտի ըլլայ։ «Գաղտնիան ատաց»։ Մնացեալը հասարակ ձեւակերպութիւն է։

Ուրեմն, բաւական չսեպելով 1. կառավարութեան կողմէ յանձնարարուած հիմնադիրները,— 2. անոր հաւանութեամբ նշանակուած տնօրէնները,— 3. անոր կողմէ պարտադրուած թուրք ուսուցիչները,— 4. պաշտօնական քննիչները, տեսուչները, «խաֆիյէ»ները եւ ուրիշ գոյնզգոյն ներկայացուցիչներ, թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ «աչք» մը եւս ունենալ։ Կարճ խօսքով՝ ոչ-թուրք տնօրէնին քով նստեցնել թուրք մը, աթոռ մը աթոռին վրայ պահելու համար միայն այս վերջինը։

Ուրիշ տեղեկութիւն մը, միշտ քաղելով Պոլսոյ թերթերէն։ Ենիկիւղի մէջ կը գտնուին 150 տուն Հայեր, որոնք աղօթատեղի չունին եղեր։ Արդ, շէնք մը վարձելու համար անհրաժեշտ է վճարել ամսական 30 ոսկի, բայց չեն կրնար։ Ուստի ճարահատ աղերսագիր մը ուղղեր են Պոլիս, Պատրիարքարան։

Ոչ — Գաղտնացիներն անգամ գիտեն որ Ենիկիւղին եկեղեցի ալ ունէր (մէկէ աւելի), վանք ալ, դպրոցներ եւ ուրիշ կալուածներ ալ,— եւ սակայն, այսօր 30 ոսկի ամսական կը պահանջեն, որպէսզի բարեհաճին աղօթելու տեղ մը շնորհել։

Այս տեսակէտէն աւելի բախտաւոր կ'երեւայ Տիգրանակերտը, ուր Էվգաֆի վարչութիւնը որոշեր է վերջնապէս հայ ժողովուրդին սեփականութիւնը հռչակել Ս. Կիրակոս եկեղեցին, նկատելով որ ազգ մը հրատարակած, բայց որ եւ է գիտցութիւն չէն տուած ...

Երրորդ լուր մը, որ նոյնքան «բարեխնամ» տրամադրութիւններ կը մատնէ.—

Ջեմհասա իշխանութիւնը գրաւի տակ առած է (hամq) Բեյոլի բոլոր ազգային կալուածներուն վարձքերը, 11,500 ոսկիի գումար մը պահանջելով իբրեւ «իճարէ» խասեան վարժարանին համար։(Նախապէս ալ կարգ մը կալուածներ գրաւի տակ առնուած էին, խանութներու «իճարէ»ներուն համար)։

Տարին տասներկու ամիս այսպիսի տուրքերու խնդիրներ ունին բոլոր ազգ. դպրոցները։ Եւ ամէն մէկէն կը պահանջուին այնպիսի գումարներ, որ պիտի բաւէին ուսուցիչներուն տարեկան թոշակները վճարելու։

Դեռ շատ չըներ որ 7-8000 ոսկի չահատուրք թէ կալուածական տուրք պահանջեր էին նոյն խասեան վարժարանէն, իսկ 6000 ոսկի ալ «իճարէ» գանձեցին Ղալաթիոյ եկեղեցիէն։ Ջե՞ս վճարեր, չե՞ս կրնար,— քանիչորս ժամէն կը գրաւեն կալուածներու վարձքերը, ի հարկին ամբողջ կալուածներ։

Նոյն իսկ Ազգ. Հիւանդանոցը ազատ չէ «արդիական» թալանի այս քաղաքականութենէն։ Իսկ Պատրիարքարանը բաց դուռ մըն է, ճամբու վրայ ինկած բակ մը, ուր յետին ոստիկանը կամ բարապանը կրնայ երթալ հարցումներ ուղղել, տեղեկներ բռնել, կնքել։ Նոյն իսկ սնտուկը գրաւի տակ առնել։

Դեռ կրնայինք երկարել շարքը՝ այս կարգի տնօրինութեանց, որոնք անընդհատ կը վերաքննուին եւ կը ճոխանան, կը նրբանան, ձգտելով միեւնոյն հիմնական նպատակին.—

1. Հարթիչ գլանը անխնայ գլորել փոքրամասնութեանց դպրոցներու եւ ուրիշ հաստատութեանց վրայ, զանոնք դարձնելով թրքացման վառարաններ։

2. Անընդհատ քամել, ցամքեցնել անոնց եկամուտները, որպէսզի չկարենան կանգուն մնալ։

3. Աւարի տալ հասութաբեր կալուածները, որոնց մատակարարութիւնը արդէն իսկ անցած է Էվգաֆին ձեռքը։

Պապերու քաղաքականութիւնն է որ կը շարունակուի աւելի գիտական եւ արմատական, հետզհետէ կազմալուծելու եւ փոշիացնելու համար փոքրամասնութեանց վերջին մնացորդները։

Նոյն հարթիչ գլանն ու թալանը, արդիակա՛ն մեթոտներով։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ԵՒ ՀԻԹԼԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Աւստրիոյ եւ Միջին Եւրոպայի մասին

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Աւստրիոյ վարչապետը Վեննեիկ գնաց, տեսակցելու համար Մուսոլինիի հետ։ Թերթերը կը գրեն թէ Տօքթ. Շուշնիկ առաջին տեսակցութեամբ փութաց հասկցնել թէ Աւստրիա անտարբեր չէ Չեխոսլովաքիոյ հանդէպ եւ չի կրնար հաւանիլ անոր մեկուսացման։ Այս դիտողութիւնը եղած է անոր համար որ, Մուսոլինի իր պալքանեան քաղաքականութեան կապած է Եուկոսլավիան եւ այժմ կը ջանայ ապահովել Ռումանիոյ գործակցութիւնը իր նոր խմբակցութեան համար (Իտալիա-Աւստրիա-Հունգարիա-Ալպանիա-Եուկոսլավիա)։ Ուրեմն, Աւստրիոյ վարչապետը կ'ուզէ որ Չեխոսլովաքիան ալ նկատի առնուի այս նոր ծրագրին մէջ։

Չեխոսլովաքիա զինակիցն է Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան, երկու պետութիւններ որոնց հանդէպ միշտ վերապահումներ ունի Մուսոլինի, երկուքն ալ ժախակողմեան ըլլալով։ Արդ, Չեխոսլովաքիոյ մեկուսացումը գերմանագիտական-ակադեմական տագնապ մը չէ, քանի որ Նացիները կը ձգտին իրենց ազդեցութեան տակ առնել Չեխոսլովաքիան, նոյն իսկ արշաւանք մը կատարել։ Այդ պարագային Աւստրիան ալ կը վտանգուի։

Պերլինի մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին Վենետիկի տեսակցութեան, որուն ելքը չի կրնար անտարբեր ձգել Հիթլերը։ Անշուշտ ատոր համար է որ Հռոմ երթալու կը պատրաստուի մարաջախտ Գէօրինկ, Գերմանիոյ զինուորական նախարարը։

Պաշտպանողական նախարարը Անգլիոյ մէջ

Գ. Տալատիէ առջի օր շատ կարեւոր խօսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ արտաքին եւ պատերազմական նախարարներուն հետ։ Այս առթիւ անգամ մը եւս շեշտուեցան երկու երկիրներու բարեկամութեան եւ գործակցութեան առաւելութիւնները եւ համաձայնութիւն գոյացաւ երկու սպայակոյտներու գործակցութեան նոր բանաձեւի մասին (քանի որ Պելճիա չէզոքութիւն հռչակած է)։

Գ. Տալատիէ յետոյ գնաց Մանչէսթըր, ուր ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ Ֆրանսայի ժողովուրդը ամուր փարած է հանրապետական կարգուսարքին եւ չի կրնար հանդուրժել տարբեր վարչաձեւի։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ հարցումներ եղան Հիթլէր-Լէնսպրի տեսակցութեան մասին։ Վարչապետը պատասխանեց թէ կառավարութիւնը պատրաստ է մասնակցելու միջազգային համագումարի մը, եթէ խոր քննութեամբ մը համոզուի թէ պիտի յաջողի։ Լէնսպրի (աշխատաւորական կուսակցութեան նախկին վարիչը) յայտարարեց թէ այս անգամ ալ Մուսոլինին տեսնելու պիտի երթայ։

Պանդոկապետները կը սպառնան փակել...

Փարիզի եւ շրջանի, ինչպէս եւ Ֆրանսայի շատ մը մասերու պանդոկապետներն ու ճաշարանատէրները կը սպառնան փակել իրենց հաստատութիւնները եթէ կառավարութիւնը պարտադրէ խստօրէն գործադրել շաբաթական 40 ժամը, աշխատավարձքի յաւելումը, պարգեւներու ջնջումը եւ ուրիշ ընկերային օրէնքներ։ Հետեւելով գաւառին, Փարիզի պանդոկապետներն ու ճաշարանատէրներն ալ միթինկ մը գումարեցին առջի օր եւ որոշեցին ուժգնօրէն բողոքել, ի հարկին երկար ժամանակի համար փակել իրենց հաստատութիւնները, եթէ գոհացում չտրուի։ Այս առթիւ հրատարակուած ցնկոյցը կ'ըսէ.— «40 ժամը անգործադրելի է մեր գործին մէջ»։

*** Փարիզի «Բարձր Առեւտուրի» ընկերակցութիւնները, որոնց ափին մէջ կը գտնուի մեծ պաղոտաներու առեւտուրը, միաձայնութեամբ որոշեցին երկուշաբթի օրերը բանալ իրենց վաճառատուները, հիմնուելով 1936 յունիս 21ի օրէնքին վրայ։*

*** Մայիս 1ին հանրակառքերը եւ ստորերկրեայ երկաթուղիները (մէթրօ) եւ թաքսիները պիտի բանին մինչեւ ժամը 20։*

Ապրուստի սղութիւնը Իտալիոյ մէջ

Իտալիոյ աշխատանքի տօնին առթիւ, որ միացուած է Հռոմի հաստատման տարեդարձին եւ որ տօնուեցաւ ապրիլ 21ին, 600.000 անգլ. ոսկի արժողութեամբ հանգստեան թոշակներ սահմանուեցան ծեր եւ անկար բանուորներու։ Այս առթիւ ծանուցուեցաւ թէ աշխատավարձի յաւելումներ պիտի կատարուին ամառը, նկատի առնելով ապրուստի սղութիւնը։ Յաւելման ման-րամասնութիւնները պիտի հաղորդուին Մուսոլինիի կողմէ, ապրիլ 30ին, կեդրոնական արհեստակցական ժողովին առթիւ։ Յաւելումները պիտի հանգստացնեն աշխատաւորները, որոնց տրտունջները մինչեւ Մուսոլինիի ականջը հասած էին վերջերս։ Հացը, մաքարօնին, շաքարը, բրինձը, գինին, կաթը եւ տուներու վարձքերը չեն բարձրացած լիրային արժեզրկումէն ի վեր (1936 հոկտեմբեր), բայց միսը, ածուխը, օճառը, ճարպը, հագուստները, կարասիները եւ ժխտաղները շատ աղած են։

Լեհաստան եւ Ռումանիա կը զինակցի՞ն

Գնդ. Պէք, Լեհաստանի արտաքին նախարարը, Պուքրէշ գնաց, պաշտօնական այցելութիւն մը տալու եւ երկու երկիրներուն բարեկամութիւնը զօրացնելու համար։ Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ գլխաւոր թերթերը կը գրեն թէ երկու երկիրներուն միջեւ զինակցութիւն մը, ուժովցած՝ ֆրանքօ-լեհական զինակցութեամբ, խաղաղութեան ամէնէն ապահով երաշխաւորութիւնը կը կազմէ արեւելեան Եւրոպայի համար։ Գնդ. Պէք տեսակցեցաւ Ռումանիոյ Կարոլ թագաւորին, վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ։ Այս առթիւ պիտի ճշդուին Կարոլ թագաւորին եւ Լեհաստանի հանրապետութեան նախագահին փոխադարձ այցելութեան մանրամասնութիւնները։ Մարաջախտ Ռիծ Սմիկլի, Լեհաստանի զինուորական եւ քաղաքական առաջնորդը, նոյնպէս Պուքրէշ պիտի այցելէ մօտերս։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ «ԽԱՉԻԿ» ԹԻՒ 2

— ◦ —

Երեւելի մը եւս «մերկացուած» Երեւանի մէջ.— Յ. Սուրխաթեան։

Տարիներէ ի վեր Թիֆլիս հաստատուած, այս մարդը համբաւ շինած էր իբրեւ գրական քննադատ։ Ունի եւ դիմանկարներ ալ, առանձին հատորներով տպուած։

Վերջերս ձայնը չէր լսուեր. հանգստեան ոգեւորութենէն վերջ, անոր ալ արեւը խաւարած էր։ «Խ. Հայաստան» քանի մը անգամ իր անունը արձանագրեց իբրեւ հակայեղափոխական։

Մնացեալը կ'իմանանք Երեւանի «Գրական Թերթ»էն (6 ապրիլ, 1937)։

Գրագէտ մը, ոմն Հ. Մամիկոնեան, վարագոյրը կը բանայ շողշողուն խորագրով մը — «Նացիոնալիստական-տրոցկիստական «գրականագիտութեան» դրօշակակիրը»։

Ու կը ճեղքէ, կը ձաղկէ, կը մըտէ իր գաւազանը ինչպէս ինչպէս հռչակաւոր Նայիրի Զարեանը վարուած էր Բակունցի հանդէպ։

Աս ալ, ինչպէս միւսը, Սուրխաթեանի գլխուն կը թափէ մեղքեր, որոնք եթէ գայն բանտ կամ աքսոր ղրկած չեն արդէն, կրնան օր մը օգտակար ըլլալ իբրեւ ... ամբաստանագիր։

Մեղքերը կը սկսին եօթը պարտէն։

Կ'ամփոփենք գլխաւորները.—

1. «Ինչպէս յայտնի է, տրոցկիստական «գրականութեան» այդ նացիոնալիստական դրօշակակիրը նախայեղափոխական շրջանում իր գրական, քննադատական գործունէութիւնն սկսեց որպէս մոլի նացիոնալիստ, որպէս «հայկական դատի» կրքոտ պաշտպան եւ իմպերիալիստական պատերազմի ջատագով»։

2. «Սուրխաթեան 1915 թուի «Մշակ»ում ճգնում էր ապացուցել որ 1914 թուի իմպերիալիստական պատերազմը ժողովրդական երեւոյթ է ոչ միայն «Թուրքահայերի բանուոր դասակարգի», այլ եւ «հայ ազգի համար»։(Բոլոր չակերտները բնագրէն են.— Վ.)։

3. Փետրուարեան յեղափոխութենէն վերջ, եւ հոկտեմբերեան յեղափոխութեան առաջին օրերից սկսած, Սուրխաթեանը հանդէս եկաւ որպէս խորհրդային իշխանութեան կատաղի թշնամի եւ լէնինեան կուսակցութեան սխերիմ հակառակորդ»

4. «Իբրեւ գրական քննադատ, «Գրոտ», ըստ Սուրխաթեանի մեծ է եղել այն չափով, որ չափով իր ստեղծագործութիւններում արտայայտել է նացիոնալիստական-խմբապետական «վրէժ»ի ու «խորին զայրոյթի» ոգին։ Այդ տեսակէտից է գնահատել Սուրխաթեանը թէ Սիամանթոյին եւ թէ Րաֆֆուն»։ (Այս վերջին անունը՝ չեզագիր)։

5. «Թիֆլիսյական չահասակութիւններ այդ «Մշակ»ական պրոպագանտիստը», «Ժողովրդի թշնամի Տրոցկու «գրականագիտական» հայեացքների գրօշակակիրը» դեռ աւելի ծանր մեղքեր գործած է։ «Ան վեր հանեց, տաղանդաւոր հռչակեց Բակունցին, Թոթովենցին, Ալազանին եւ այն բոլոր գրողներին որոնք ձգտել են խորհրդային կարգերում վերականգնեցնել բուրժուական նացիոնալիզմը եւ ուզում էին «ազգային առանձնայատկութիւնների» դիմակի տակ թաքցնել դաշնակցական-նացիոնալիստական ոտնձգութիւնները»։

Ամբողջ ամբաստանագիրը կը բաղկանայ ութ կամ ինը կէտերէ, մանրամասն։

Եւ միայն երկուքը մատնելով, կեցած տեղս դողալ սկսայ, ի դիմաց Սուրխաթեանի։

Ոչ թէ զայն ճանչնալուս համար, այլ իբրեւ ... «հակայեղափոխական-տրոցկիստ-նացիոնալիստ-դաշնակցական»։

ՎԱՀԷ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առջի օր հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ ձերբակալուած է Մոսկուայի Փոքր Թատրոնին տնօրէնը, Լիտտով, դաւադրութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով։

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը, որ դաւադրութիւնը հերքելով հանդերձ լուռ կը մնար այս մասին, առջի օր հետեւեալ հեռագիրը հաղորդեց.— Գ. Լիտտով պաշտօնանկ եղած է խափանարարական արարքներու համար որոնք մեծ վնաս պատճառած են Փոքր Թատրոնին։ Լիտտովի ձերբակալման լուրը, զոր հաղորդած էին կարգ մը օտար թերթեր, չհրատարակուեցաւ Մոսկուայի մէջ։

Զանազան աղբիւրներէ կը հաստատուի թէ նորէն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են, մանաւանդ Մոսկուայի մէջ։

*** Կիւրէվիչ, Մոսկուայի արհեստագիտական վարժարանին տնօրէնը, մահուան դատապարտուեցաւ, 142.000 րուբլի իւրացուցած ըլլալով դպրոցին դրամներէն։ Իր ստացուածքներն ալ պիտի գրաւուին։*

*** Ալեքսանդր Կոսարեւ, Երիտասարդ Համայնավարներու Միութեան Ընդհ. Քարտուղարը, «Փրավտա»յի մէջ հրատարակուած գրութեամբ մը խստօրէն կը ձաղկէ այն կոմսոմոլները որ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը թօթուած է «ժողովուրդներու ափիոն»էն, կրօնքէն։ Ցուցուածագիրը շարք մը փաստեր կը յիշէ, ապացուցանելու համար թէ «դանազան «հրաշքներ» ու հնացուցած են հաւատացեալներու թիւը, թէ բանուորուհի մը անձնատուր եղած է, աէրտէրներու ազդեցութեան տակ իյնալով, թէ եկեղեցիները տարեկան քանի մը հարիւր միլիոն րուբլի եկամուտ կ'առնեն, թէ շատ մը կոմսոմոլներ տեսնուած են եկեղեցիներու մէջ եւ մէկն ալ վերջերս մկրտել տուեր է իր տղան։ Մոսկուայի մօտակայ Սապաքի գիւղին մէջ, գրեթէ բոլոր հանդէսներն ու թաղումները կը կատարուին իբրեւ եկեղեցական արարողութիւններ։ Կարգ մը քահանաներ ժողովուրդ որսալու համար քարոզ խօսեր են «Համայնավարութեան աստուածային իրաւունքի» մասին, ըսելով թէ Աստուած կը սիրէ բոլշեւիկները։ Վերջապէս Կոսարեւ կը յանդիմանէ երիտասարդ բոլշեւիկները որ մէկ հատիկ հակակրօնական գրութիւն չեն հրատարակած իրենց թերթին մէջ, անցեալ տարուան ընթացքին։*

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ ապստամբներուն հրամանատարը, Զօր. Ֆրանքօ, տեսակցութեան մը առթիւ հերքեց այն լուրերը թէ պատրաստ է բանակցելու կարմիրներուն հետ։ «Մենք որ եւ է իրաւախոհութիւն չենք ընդունիր, միայն մեր յաղթանակը կրնայ վերջացնել պատերազմը»։ Խօսելով երկու կողմի կորուստներու մասին, զօրավարը ըսաւ թէ կարմիրները ունեցած են 200 000 սպանեալ եւ վիրաւոր, իսկ ազգայնականները՝ 35.000 (?)։ Դարձեալ, իր խօսքով, «250 000? հոգի գնդակահարուած են համայնավարներուն կողմէ»։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Ֆրանսական հիւանդանոցի մը հիմնարկէքը կատարեց Ֆրանսայի կրթական նախարարը, Գ. Ժան Զէյ։ Հոգը ձրիաբար տրամադրած է յունական կառավարութիւնը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԿԱԽ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

1914ի համաշխարհային պատերազմէն առաջին, երբ շատ մը փոքր ազգեր տիրացան անկախութեան, Հայն ալ, եւս առաւել տոգորուեցաւ անկախութեան գաղափարով։ Բարի նախանձ մը ծնաւ մեր սրտերուն մէջ։ Ուրախացանք, երբ ուրիշներ անկախ դարձան եւ տխրեցանք, երբ ուրիշներու անկախութիւնը խլուեցաւ։ Առանց որ եւ է մէկուն կողքին դիրք բռնելու, զուտ գաղափարական գետնի վրայ, տխրեցանք երբ խլուեցաւ Եթովպիոյ անկախութիւնը։ Ասոր հակառակ, խիստ ուրախացանք, երբ Եգիպտոս, անցեալ տարի, բազմամեայ պայքարներէ յետոյ, տիրացաւ իր անկախութեան, միեւնոյն ատեն դաշնակցելով Անգլիոյ պէս զօրաւոր պետութեան մը հետ։

Եգիպտոսի հայ պետական աւագանին ալ, մանաւորաբար Նուպարեան գերդաստանը՝ Եգիպտոսի ներկայ անկախութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն մէջ ունեցած է գնահատելի ծառայութիւններ։ Մասնաւորաբար Նուպար փաշան, Եգիպտոսի հանդուցեալ Ֆուատ Թագաւորին հօր եւ արդի Ֆարուգ Թագաւորին պապին՝ Իսմայիլ փաշայի հետ միասին հզօր ճիգեր թափելով, յարդարած է ներկայ անկախութեան փշոտ ուղին։ Եւ ճիշդ այս պատճառով է որ, արդի դահլիճը, Եգիպտոսի անկախութեան հաշտման առթիւ, ուրիշներու կարգին, Նուպարեան գերդաստանին երիցագոյն անդամը՝ Առաքել պէյ Նուպարը պատուած է փաշայութեան տիտղոսով։ Այսպէս հայր Նուպար, որդին՝ Պօղոս եւ թոռը՝ Առաքել երեքն ալ յաջորդաբար արժանացան փաշայութեան աստիճանին։

Կ'արժէ յիշել ուրիշ գեղեցիկ զուգադիպութիւն մըն ալ։ Եգիպտոսի արդի վարչապետ եւ Վաֆտ կուսակցութեան նախագահ՝ Մուսթաֆա Նահաս փաշա, Եգիպտոսի անկախութիւնը ապահովելէ ետքը, անցեալ տարի հոկտ. 17ին Լոնտոնէն վերադարձաւ Եգիպտոս եւ Աղեքսանդրիայէ մինչեւ Գահիրէ, ճամբու բոլոր կայարաններուն մէջ արժանացաւ փառաւոր ընդունելութեան մը։ Ասկէ 50 տարի առաջ ալ, ըստ Եգիպտոսի «Ահրամ»ին՝ արաբական աշխարհի ամենամեծ լրագրին, ճիշդ հոկտ. 17ին Նուպար փաշան կը վերադառնար Լոնտոնէն եւ Աղեքսանդրիայէն Գահիրէ, կայարաններու մէջ խռնուած հազարաւոր ժողովուրդին կողմէ կ'արժանանար փառաւոր ընդունելութեան մը։ Նուպար փաշան ալ, Լոնտոնէն կը վերադառնար ի նպաստ Եգիպտոսի ձեռք բերած կարգ մը բացառիկ առանձնաշնորհներով։

Անկախ Եգիպտոսի Վաֆտեան խորհրդարանն ու դահլիճը՝ առջի մէկ օրէն ուշադրութիւն դարձուցին Եգիպտոսի գեղջուկ դասակարգին։

Եգիպտոսի չարքաշ, աշխատասէր եւ գիւղի ու հողի սիրահար Ֆէլլահը արժանի է ամէն տեսակ օգնութեան։

Արդարեւ, հողագործութիւնը ազգային հարստութեան հիմնաքարն է Եգիպտոսի համար։ Ինչպէս նաեւ ազգային զօրութեան։ Բարոյականի եւ նկարագրի պահպանումին։ Տուրքերու եւ պարտքերու բեռան տակ կը տքար Ֆէլլահը՝ Նահաս փաշայի դահլիճը՝ նախ ջնջեց պահապանի տուրքը։ Միւս կողմէ Երկրագործական վարկի Դրամատան կողմէ կիրարկուած վարչական բռնագրաւումներն ու վաճառումները արգիլեց, այս մասին երկրագործներու դէմ բացուած հազարաւոր դատերը ջնջեց, մէկ միլիոն ոսկի աւելցուց յիշեալ պանքային դրամագլուխը տեղական եւ օտար դրամատուներու հետ համաձայնելով, տոկոսի սակերը զեղչել, եւ պարտքի փոխարէն կալուածային եւ հողային վաճառումները յետաձգել տուաւ։ Մշակեց զանազան մարզերու մէջ նոր քաղաքականութիւն մը, ինքնագլուխ եւ ինքնավստահ։ Պէտք չունէր համագործակցութեան։ Անտեսեց Եգիպտոսի միւս երեք ու նուազ կարեւոր՝ Միութեան, Ժողովրդային եւ Ազգային կուսակցութիւնները։ Այս կուսակցութեանց գլուխը կը գտնուին Իսմայիլ Սըտքը փաշայի եւ Մոհ. Մահմուտ փաշայի նման նախկին վարչապետներ։ Մրմռումները ծայր տուին։ Բայց Վաֆտ կուսակցութիւնը՝ յենլով խորհրդարանական ջախջախիչ մեծամասնութեան եւ գեղացիներու անսահման վստահութեան վրայ, գործեց եւ կը գործէ առանձին։ Առ այժմ միւս կուսակցութիւնները լուռ են, սպասելով Մոնթրէօյի համաժողովին վերջաւորութեան։ Մաղթենք որ բոլոր կուսակցութեանց մէջ համագործակցութիւնը շուտով իրականանայ, ի շահ բոլորիս սիրելի Եգիպտոսին։

Վաֆտ կուսակցութիւնը՝ քաղաքական մարզին մէջ մինչեւ ցարդ համակրութիւն ցոյց տուաւ օտարներու հանդէպ։ Նմանապէս փոքրամասնութիւններու հանդէպ։ Փոխադարձաբար օտարներն ու փոքրամասնութիւններն ալ, հանդէպ նորագոյն Եգիպտոսի, անկեղծ զգացումներով համակուած են։ Ազգային պաշտպանութեան համար բացուած հանգանակութեան՝ օտարները, օտար հաստատութիւնները եւ փոքրամասնութեան հաստատութիւններն ու անհատները լայնօրէն մասնակցեցան եւ ղեկավարներն ու լրագիրները յեղու հանեցին։ Օտարները օրինակ ցոյց տուին տեղացիներուն։ Հարիւրաւոր եւ հազարաւոր ոսկիներ արձանագրուեցան։ Օտար ելմտական հաստատութիւններ տասը հազարական ոսկիներով մասնակցեցան։ Ցոյները եւ Հրեաները մեծաքանակ գումարներ արձանագրուեցան։ Հայերը հարիւրաւոր ոսկիներ նուիրեցին։ Առաքել փաշա Նուպար եւ Տօշ հայազգի վաճառատունը 500ական ոսկիով եւ Արմենակ պէյ Կամսարական 200 ոսկիով մասնակցեցան։ Վաֆտ կուսակցութիւնը՝ անկախութեան հարցին հետ անհամապատասխան կը գտնէ կափիթիւլասիոնները եւ խառն դատարանները։ Կը պահանջէ առաջիններուն անմիջական ջնջումը եւ երկրորդներուն, փոխանցման շրջանի մը համար, առժամեայ պահպանումը։ Տասներկու տարի մը միայն։ Այժմ Մոնթրէօյի մէջ գումարուած համաժողովը պիտի լուծէ այս հարցերը։ Երկուստեք բարի տրամադրութիւններով տոգորուած են։ Կը յուսացուի ելքի մը յանգիլ։ Եգիպտոսի կողմէ գլխաւորաբար համաժողովին կը մասնակցին վարչապետ՝ Մուսթաֆա Նահաս փաշա, խորհրդարանի նախագահ՝ Տոքթ. Ահմէտ Մահէր փաշա, արտաքին նախարար ղպտի Վասըֆ փաշա Ղալի եւ ելմտական նախարարը նմանապէս ղպտի Մաքրամ Էպէյտ փաշա։

Վաֆտ կուսակցութիւնը՝ ելմտական հարցերու մէջ, երկիրը կ'առաջնորդէ դէպի արդիացում։ Ելմտական ամէն տեսակ ձեռնարկներու մէջ, տեղացիներու լայնօրէն մասնակցութիւնը կ'ապահովէ։ Նման ուրիշ երկիրներու, երկրագործական Եգիպտոսն ալ կ'ուզէ փոխել ճարտարարուեստական Եգիպտոսի։ Կամ լաւ եւս է ըսել երկրին արտադրած հում նիւթերը գործել նոյն իսկ երկրին մէջ։ Մասնաւորաբար ելմտական նախարարութեան աչքերը յառած են Եգիպտոսի վերջին նահանգին Ասուանի վրայ, որ կը գտնուի Սուտանի սահմանակից։ Կառավարութիւնը կը փափաքի այս նահանգը դարձնել ճարտարարուեստական կեդրոն մը։ Եգիպտոս չունի ածուխ, ինչպէս նաեւ բաւականաչափ քարիւղ։ Բայց Ասուանի մէջ կայ հսկայ ջրամբար մը եւ փակոց մը (պարաժ), որ կը պարունակէ աւելի քան մէկ միլիառ մէթր խորանարդ ջուր։ Եգիպտոս կ'ուզէ ջուրի այս առատ հանքերէն արտադրել ելեկտրական ուժ եւ զայն օգտագործել զանազան ճարտարարուեստներու մէջ։ Առաջին նպատակն է հաստատել ազօթային պարարտանիւթերու գործարան մը եւ արտադրել տարեկան առնուազն 300.000 թոն նիթրօ - շօք կոչուած ազօթային համադրական պարարտէնը։ Եգիպտոս այժմ կը ներածէ տարեկան 400.000 թոն ազօթային զանազան պարարտներ, որոնք հետզհետէ պիտի աւելնան եւ քիչ ժամանակի մէջ պիտի կրկնապատկուին, խոպան հողերու մշակումով եւ ոռոգման աւազանային հին դրութեան, ջրանցքային դրութեան փոխուելովը։ Պարարտի այս գործարանը պատերազմի շրջանին ալ, նման ուրիշ երկիրներու գործարաններուն, պիտի արտադրէ ռազմանիւթեր։ Երկրորդ նպատակն է, այս ելեկտրական ուժը օգտագործել Ասուանի նահանգին ենթահողին մէջ առատօրէն գտնուող երկաթի հանքը շահագործելու համար։ Այս հանքը կը բաղկանայ հէմաթիթէ, շատ առատ է, հարուստ՝ երկաթի պարունակութեամբ եւ կը բաւէ հազարաւոր տարիներ։ Սա պէտք է ըսել թէ մինչեւ այսօր, շատ քիչ բացառութեամբ, կոյս մնացած է Եգիպտոսի ենթահողը, որ չէ շահագործուած եւ կը յուսացուի անոր մէջ գտնել բազմազան հանքեր։ Մանաւանդ անապատային մասը, արժէքաւոր հանքերու տեսակէտով, գեղեցիկ անակնկալներով լեցուն ըլլալ կը կարծուի։

Այս առթիւ քանի մը խօսք ալ Ասուանի ջրամբարին մասին։ Իր ակէն մինչեւ Միջերկրական 7000 քիլոմեթր երկայնութիւն ունեցող օրհնեալ Նեղոս՝ հակառակ մեր երկիրներու մէջ պատահածին, փոխանակ գարնան եւ ձմրան, կը յորդի ամրան եղանակին եւ յորդումի ջուրերը յուլիս, օգոստոս եւ սեպտեմբեր ամիսներու մէջ կը հասնին Եգիպտոս եւ զայն կ'օժտեն գարնանային տեսքով մը։ Ահա Ասուանի փակոցը յորդման այս ջուրերուն մէկ կարեւոր մասը կ'ամբարէ, իրեն յարակից հսկայ ջրամբարի մը մէջ եւ ամրան մայիս, յունիս եւ յուլիս ամիսներու ընթացքին, հարաւի բուսականութեան պապակը կը յագեցնէ։ Այս հսկայ ջրամբարն ու փակոցը ձեռնաշխատանքն է անգլիացի աշխարհահռչակ ջրագրագէտ հանգուցեալ սըր Ուիլիըմ Ուիլքոքսի, որ մինչեւ մահը ապրած եւ ըստ իր փափաքին թաղուած է Եգիպտոսի մէջ։ Ամերիկացիները՝ Ասուանի այս հսկայ փակոցը անուանած են աշխարհի ութերորդ հրաշալիքը։ Այդ միեւնոյն Ամերիկացիները, մէկ կողմէն, Մ. Նահանգներէն Քոլորատօ նահանգին մէջ իրենց շինած Պոլտըրի փակոցով (Պոլտըր տէմ) եւ Թուսիրը, միւս կողմէն, իրենց շինած Տնիէփրոսթրոյի փակոցով զլած անցած են Ասուանի ջրամբարն ու փակոցը։ Վերջերս Ամերիկացիները սկսան շինել աշխարհի ամենամեծ թումբը Ուաշինկթընի նահանգին մէջ։ Այս թումբը որ Կրէնտ Քուլի Տէմ կը կոչուի ամենահսկայ թումբն է աշխարհի եւ որուն առջեւ միւս բոլոր թումբերը պիտի երեւին իբրեւ խաղալիկներ։ Անոր առջեւ պաճաճներ պիտի երեւին նաեւ Փանամայի եւ Եգիպտոսի բուրգերը։ Կրէնտ Քուլի փակոցը՝ ռուսական Տնիէփրոսթրոյի փակոցէն վեց անգամ աւելի ելեկտրական ուժ պիտի արտադրէ եւ պիտի արժէ 400.000.000 տոլար։

Դեռ չվերջացուցի։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ «ՊԼԵՆՈՒՄ»Ը ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կառավարութեան եւ մեծամասնական կուսակցութեան փոխադարձ թափանցումը ամբողջական է Խ. Միութեան մէջ։ Պետական, հանրային եւ տնտեսական կեանքի որ եւ է ճիւղում չի կարելի բաժանում դնել նրանց մէջ եւ ասել, թէ ահա այստեղ իրաւասու է պաշտօնեան կամ ծառայողը, իսկ այնտեղ կուսակցական գործիչը։ Բայց խորհրդային քաղաքացու վրայ հսկող եւ նրա ամէն մի քայլը ղեկավարող այս երկու տարրերը հաւասարազօր չեն եւ երկիշխանութիւն գոյութիւն չունի, որովհետեւ վճռական խօսքը պատկանում է միայն կուսակցութեան։ Թէեւ տեսականօրէն երկիրն օժտուած է պետական կառուցուածքի բոլոր դասական հաստատութիւններով, կայ խորհրդարանի նմանւող Կենտ. Գործադիր Կոմիտէ, Կոմիսարների (գործավար) խորհուրդ իր նախագահով, բարձրագոյն դատարան եւն., սակայն փաստօրէն ամէն բանի տէրն ու տնօրէնը կուսակցութիւնն է եւ վերջին հովիւն անգամ չի կարող խորհրդային այծերը իր առջեւն առնել, եթէ չի վայելում նրա վստահութիւնը։

Մեծամասնական կուսակցութիւնն այսօր իր շարքերում հաշւում է մէկ միլիոն 800 հազար անդամ։ Մօտաւորապէս հարիւր քաղաքացիներից մէկը միայն կուսակցական է, սրանց մէջ, համաձայն Ստալինի մարտ 3ի զեկուցման «3—4 հազար հոգի գրաւում են ղեկավար դիրքեր, դա կուսակցական սպարապետութիւնն է (ժեներալիտէտ)։ Այնուհետեւ գալիս են 30—40 հազար հոգի միջին գործիչներ, կուսակցական սպայութիւն, 100—150 հազար հոգի էլ պիտի հաշւել կրտսեր հրամանատարական կազմի, այսպէս ասած՝ ենթասպայութեան մէջ»։

Կուսակցութեան Կենտ. Կոմիտէի լրիւ կազմը (պլենում) ընտրուած 17րդ համագումարում 1934 թուի փետր. 10ին, կը բաղկանայ 71 անդամներից եւ 68 թեկնածուներից։ Նա հաւաքւում է հազուադէպ, հանդիսաւորութեան պէտք ունեցող արտակարգ որոշումների համար եւ որ կարեւորն է, եթէ իր ընտրած մարմինները նրան հաւիրեն։ Մարմինները երեք են.— Ա) Քարտուղարութիւն, որի մէջ մտնում են հինգ հոգի. Ստալին, Լազար Կագանովիչ՝ Ստալինի երկրորդ կնոջ եղբայրը եւ միաժամանակ հաղորդակցութեան գործավար, Ժդանով - Լէնինկրատի ղեկավար, Եժով՝ ներկայումս ներքին գործերի կոմիսարեանգոտայի տեղ եւ Անդրէեւ։

Բ) Քաղաքական Բիւրօ — Պոլիտ Բիւրօ, ամենակարեւոր հիմնարկութիւնը, որ իրաւասու է քարտուղարութեան առաջարկով կայացնել սկզբունքի որոշումներ բոլոր հարցերի մասին, ունի 10 անդամ, 5 թեկնածու։ Անդամներն են Ստալին, Կագանովիչ, Անդրէեւ (միաժամանակ Կ. Կ. քարտուղարներ), Ուկրայնայի կուսակցութեան պարագլուխ Կոսիոր, Գործ. Կոմիտէի երկու նախագահներ — Կալինին եւ Պետրովսկի, Ժողկոմխորհի նախագահ Մոլոտով, եւ իր տեղակալը Զուբար, ժողկոմներ Վորոշիլով եւ Միկոյեան, թեկնածուներ են Կենտկոմի քարտուղար Ժդանով, Սիպերիոյ կուսակցական վարիչ Էյխէ, Սանտայի՝ Պոստիշեւ եւ Մոլոտովի երկրորդ տեղակալ Ռուդզուտակ։

Գ) Կազմակերպական Բիւրօ — Օրգբիւրօ. պաշտօնն է գործադրել Քաղ. Բիւրոյի որոշումները, բոլոր կարեւորագոյն պաշտօնեաների նշանակումն ու հեռացումը կատարւում է այս միջոցով։ Նրա 10 անդամների թւում են Ստալին, Կագանովիչ, Ժդանով, Եժով, երիտասարդ համայնավարների ընդհ. քարտուղար Կոսարեւ, Արհեստ. Միութիւնների վարիչ՝ Շվերնիկ, պրոպագանտի՝ Ստեցկի, բանակի քաղաքական բաժնի՝ Գամարնիկ, ռազմական արդիւնաբերութեան՝ Միխայիլ Կագանովիչ եւ Կրինիցկի, որ զբաղւում է գիւղատնտեսութեան վերաբերեալ կուսակցական հարցերով։ Վերջին հաշւով այս մարմիններից է կախուած աշխարհի մէկ վեցերորդի վրայ ապրող ժողովուրդների ճակատագիրը։

Յիշատակենք նաեւ, որ բոլոր կազմերի մէջ թեկնածուները մասնակցում են նիստերին՝ խորհրդակցական ձայնով [illegible] ներին հաւասար լիազօրութեամբ [illegible] ցի քուէարկելու իրաւունքից։ Երկու տարի առաջ ընտրուած կերպով [illegible] դամ էր թէ Կ. Կոմիտէին եւ թէ նրանից բխած երեք մարմինների [illegible] վարութիւնից յետոյ [illegible] ուած Պիատակով։ Հինգ մարաջախտներից երկուսը միայն, Վորոշիլով, Եգորով անդամ են Կ. Կոմիտէի, մնացած երեքը՝ Տուխաչեւսկի, Բուդյոնի եւ Բլիւխեր թեկնածու են միայն, ինչպէս եւ աջակողմեան հերձուածողներ Րիկով եւ Բուխարին։

Փետրուարի վերջը եւ մարտի սկիզբը երկար ընդմիջումից եւ նոր սահմանադրութեան հաստատումից յետոյ, առաջին անգամ Կ. Կոմիտէի լրիւ կազմը (պլենում) [illegible] քանի նիստեր։ Նախ եւ առաջ նա [illegible] զեցաւ նախկին վարչապետի եւ մարքսիզմի ամենամեծ տեսաբաններից [illegible] կի խնդրով. մի անգամ էլ պահանջւեց նրանցից ծունկի գալ [illegible] առջեւ եւ «մեղայ» բացագանչել [illegible] Րիկով եւ Բուխարին մերժեցին [illegible] րից յետոյ նրանք արտաքսուեցին [illegible] միայն Կենտկոմից, այլ եւ կուսակցութիւնից (Մոսկուայի Կոմիտէի քարտուղար Խրուշչեւի զեկուցման [illegible] մից)։ Այնուհետեւ ժողովը լսեց [illegible] տուղարութեան երկու անդամների Ժդանովի (փետր. 27ին) եւ Ստալինի (մարտ 3ին) զեկուցումները։ Դրա համար պլենումի հաւաքելու ձեւը [illegible] հանգամանքն ինքնին ցոյց է տալիս թէ որքան կարեւոր նշանակութիւն էր տրւում այդ զեկուցումներին։

Ժդանովի բանաձեւով Կ. Կոմիտէն անունից հրահանգւում է վերջ տալ կուսակցական ղեկավարների [illegible] նշանակումի սովորութեան [illegible] այդպիսով նրանց գործի կապը միայն անուանական եւ վաղուց [illegible] արկութեամբ, վերահաստատել ինքնագործութեան ազատութիւնը, պայքարել ամէն տեղ [illegible] թեան եւ քննութեան դէմ։

Ստալին իր զեկուցման մէջ երկարօրէն ծանրանալով մեծամասնականների ինքնագոհութեան եւ արթնութեան պակասի վրայ, պահանջում մաքրել շարքերը անցանկալի տարրերից եւ բարձրացնել կուսակցականների քաղաքական գիտակցութիւնը։ Պլենումի որոշումները հրապարակուեցան երեք շաբաթ — մի ամիս յետաձգումով եւ առաջ բերին մի նոր [illegible] կայ ետեւից ժողովների, բանաձեւերի եւ նոյն իսկ մասնութիւնների [illegible]

Հեռաւոր Երեւանում եթէ [illegible] յում ու բանտ են նետւում նախկին կոմունիստներ (տեղական չափանիշով կուսակցականների, դա երբեմն թոյլ է [illegible] արձագանգն է այն [illegible] չերի, որոնք հնչւում են Կրեմլից։ «Ցառաջ»ում տպուած Հայկոմկուսի քարտուղար Ամատունի ճառը [illegible] քաղաքը բաղկացած է Ստալինի [illegible] կոմունիստների [illegible] Կենտրոնը պարտաւորեցնում է ծայրագաւառներին «թշնամիներ» գտնել մէկ [illegible] լորովին անմեղ մարդկանցից Աս[illegible]

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Սիրելի Արամ.— Նախադասութեան, բայէն վերջ, երկրորդ՝ բայց նոյնքան անհրաժեշտ մասն է բառը կամ գոյականը, որ բային իմաստին ամբողջացումն է։ Երբ բայ կ'ըսենք, կը հասկնանք արդէն բառ կամ բան (խօսք)։ Յիսուս Բանն էր (Վէրպ) Աստուած բային։ Երկուքը նոյնացած։ Ինչպէս բայը եւ բառը։ Երբ որ եւ է բայ կ'արտասանենք— ինչպէս՝ գացին, ո եւ է ժամանակով կամ եղանակով, միտքը ինքնին ընական հարցում մը կ'ընէ — որո՞նք գացին, եւ մեր լեզուով կը պատասխանէ՝ անոնք. Ահա ուրեմն, բային բառը, գոյականը, բանը, անունը, դերանունը՝ անոնք որ իր հոլովովը — ուղղական — կ'ըլլայ բային տէրը կամ տէր բայի։ Հայերէնի բայերը իրենց դէմքերը (ես, դուն, ան, մենք, դուք, անոնք) իրենց մէջ կը կրեն, անպատճառ գրուելու հարկ չկայ, եթէ այս դէմքերէն տարբեր տէր բայիներ չկան. ինչպէս՝ գացին հիւրերը— «անոնք» դէմքին տեղ անոնցով հասկցուած բուն տէրը. աւելի կը դնեն հիւրերը Արամ՝ հիւրերը կ'ըլլան տէր բայի, փոխանակ «անոնք»ին։ Այսպէս, նաեւ, միւս դէմքերուն համար։ Այս է պատճառը՝ որ դիմաւոր կը կոչուին բային երեք ժամանակները եւ երեք եղանակները (հրամայական, ստորադասական ներկայ եւ ստորադասական անկատար։ Յիշէ անցեալ դասը կամ, անպատճառ փնտռէ նոյն օրուան Յառաջը)։ Հիմա, օտար լեզուով քերականութիւն կարդացողները պիտի յիշեն անորոշ երեք ձեւերը ժամանակներէն եւ եղանակներէն վերջ — աներեւոյթ կամ անորոշ դերբայ, անցեալ դերբայ կամ ընդունելութիւն, ապառնի դերբայ կամ ընդունելութիւն։ Շնորհակալութիւն այս յիշողութեան համար։ — Այո։ Դիմաւորներէն վերջ ունինք այդ երեք անորոշները կամ անդէմները։ Այսինքն՝ անոնք երբ որ արտասանուին՝ անպատճառ չեն պարունակեր իրենց դէմքը կամ երեւոյթը (այս պատճառով ալ անդէմ կամ աներեւոյթ)։ Ինչպէս — ուտել — ո՞վ կամ որո՞նք են ուտողը — յայտնի չէ բնաւ— ուրեմն անդէմ, աներեւոյթ։ Նաեւ՝ կերած (անցեալ դերբայ կամ ընդունելութիւն) — յայտնի չէ բառը կամ գոյականը, զոր իրաւունք ունինք փնտռելու։ Հետեւաբար՝ անդէմ։ Նաեւ՝ ուտելու (ապառնի դերբայ կամ ընդունելութիւն) — նորէն հոս ալ յայտնի չէ բառը կամ գոյականը, զոր իրաւունք ունինք օրոնելու։ Ուստի՝ անդէմ կամ աներեւոյթ։

Անշուշտ գիտցիր որ մէջտեղը դերբայն մը եղաւ ինքնին։

Գալով դերբային — այս երեք աներեւոյթները անդէմները՝ խիստ պէս բայ չեն, այլ դեր - բայ, երբ բայ գործածուող, բային փոխանորդ, ինչպէս ըսեմ — բային դերը կատարող, դերասան։ Ինչպէս՝ դերհիւպատոս, դերակոյտ, դերանուն, անունին տեղ դրուած — ինչպէս քիչ մը վերեւ անոնք բառը «հիւրերը» ըսելու տեղ, ան կ'ըսենք՝ անով հասկցուող տղուն կամ մարդուն տեղ։

Մեծ բարեբախտութիւն մըն է հիմա որ մեր նոր հանճարեղ գրողները սկսած են լեզուին արուեստին, նոյն իսկ արհեստին պայմանները նկատի առնել եւ անկ եղած կարեւորութիւնը տալ անոնց, իրենց հանճարի ցոլքերուն կանոնաւոր ընթացք տալով, մեթոտիկ գնայքը՝ որուն առ հասարակ կը հետեւին, լեզուի կանոններուն տեսակէտով, բոլոր միւս ազգերուն նոյնքան եւ աւելի հանճարեղ գրողները։ Ու եթէ այս գնացքը շարունակէ եւ հայ ընթերցողը, հետաքրքիր վարժուի յաւագոյն գրուածներուն, ատեն պիտի գայ որ ափսոսանք, անկարգ ու անքերական գրուածները պիտի չհամարձակին հրապարակ գալ, որ, այս կերպով, գրուած պիտի ըլլայ լոկ արժանաւորներէն։ Հողագործը, որքան հմուտ ըլլայ, ոչինչ կրնայ ընել առանց պիտանի գործիքներուն։ Քերականութիւնը, կանոնը յեսանն է, որուն [illegible] վրայ պէտք է գան յաճախ գրիչները՝ իրենց բութ եւ զուլ մասը սրութեան հասցնելու համար։ Յիշեցէք ածելին ու շէյրը։

Սիրելի Արամ, իմ անձնական զգացումս, դժխեմ լրջութեանց նշան է բարեպատեհ, թէ համամիտ եմ այս դարձեալ «դասալիք» քարոզչութեան, ջու վրայ փորձելով իսկ ճշմարտութիւնը, եւ օրինակ հանդիսանալով ուրիշներուն, թէ անանկ անճարակ ձեւերով, անվարան համարձակութիւններով կարելի չէ ճահօրէն ճեմել հայ գրականութեան այգիին մէջ եւ անոր վայելչութիւնը եղծանել անպիտան ու բութ գործիներով ու մանգաղներով, առանց կանխաւ զանոնք յեսանելու քերականութեան եւ տրամաբանութեան անիւին կամ քարին վրայ։ Ալ այնուհետեւ — վարժութիւնը առնելէ վերջ— անոնք, Մուսան կամ Պեղասոսը ինչպէս դարձեալ իր բարձունքը կը վերելակէ, անկաշկանդ ու ազնուաբար, առանց ծայրայեղ քերականական կամ տրամաբանական խստապահանջութիւններ ցուցադրելու։ Կանոնները մարմին ու արիւն դարձած կ'ըլլան հանճարին բովքին մէջ։— Ներողութի՛ւն, սիրելի Արամ, գիտեմ կը դժուարանաս, երբ գրական համեստութիւնս նիւթ կ'ընեմ [illegible] հատուածական։ Բայց դառնամ Արիստակէսի Դիոնեսիոսի աշխարհներուն, քերականագէտ ու կանոնագիր միտքին, զոր հայ առաջին քերականները դարեր առաջ վարժապետ ունեցած են իրենց համար։—

Նախադասութեան անհրաժեշտ երկու տարրին՝ բային ու բառին (տէր բայի, ենթակայ) բացատրութենէն վերջ՝ ինքնին խօսքը կուգայ ստորոգելիին վրայ կ'իյնայ — նկարագիրը, յատկութիւնն է, ստորոգելին բային առընթերակից բառին կամ ենթակային, անոր յատկացումը, անոր յատուկ էութիւնը ի վեր հանող մակդիրը, վերադիրը։ Այսպէս՝ փոխանակ պարզապէս ըսելու — «հիւրերը գացին» առնենք բուն նախադասութիւնը, որ էական բայէն (եմ տէր բայէն) եւ ստորոգելիէն կը բաղկանայ։ Ամէն լեզուի մէջ արմատական դարձած բայը եմ էական (իսկական, գլխաւոր) բայն է, քիչ մը աւելի ընդլայնելով մեր նախապէս այս մասին ըսածները։ Ամէն բայի մէջ կայ ան— ուր որ ալ ըլլայ բայը, կամ ով որ ըլլայ։ Երբ կ'ըսենք՝ երթալ, կը հասկնանք անշուշտ՝ «գացող ըլլալ», կ'երթամ՝ «գացող եմ»։ Այսպէս բոլոր բայերուն համար։ Այս է պատճառը որ ո եւ է դիմաւոր բայ, ինչ առանձին, կտրուկ եւ յստակ նախադասութիւն մըն է, որովհետեւ վերլուծելով՝ կը տեսնուի որ կը պարունակէ էական բայը, տէրը եւ ստորոգելին։ Այսպէս. «Կուգամ» լման նախադասութիւն մըն է, որովհետեւ տարրալուծելով կը գտնենք — ես եկող եմ. (տէր բայի — ես— ստորոգելի՝ եկող, էական բայ՝ եմ։

Մի ձանձրանաք, այլ վերանայեցէք ձեր գիտցածները իրենց պարզ ձեւերուն, ինչպէս կ'ընէ բժիշկը իր գործիքները մաքրելով եւ [illegible] զանոնք բաղդատելով ի բարձր [illegible] գութեան։ Քերականութեան հաւատարմութիւնը պայման է։ Անոր [illegible] որ շատ լաւ տէր եղած են բազմաթիւ լեզուներու, հիմը դրած են գրականութեան։ Յիշեցէք մեր [illegible] բուն անզուգական յօրինիչները [illegible] որոնք ցամաքներ ու ծովեր կը կտրէին այլալեզու ազգերուն [illegible] կանոններն ու ձեւերը ուսումնասիրելու եւ զանոնք հայերէն բարբառին յարմարագոյն գործելու համար։

Բայց ահա աքաղաղը կը կանչէ [illegible] սովորականը մօտակայ [illegible] նշան թէ ահա ժամը կը մօտի [illegible] բերուն։

Ու կ'ընդհատենք գիշերային [illegible] տակը ...

ՏԱՐԱԶ

Հաւաքոյթներու եւ պարահանդէսներու մէջ չորս տեսակ մարդիկ կան — Սիրահարուածներ, փառասէրներ, հետաքրքիրներ եւ... ապուշներ. մէնէն երջանիկները այս վերջիններն են։

տունին մտածում է իր մասին եւ գիտէ, թէ որքան շատ լեցնէ քանտերը, այնքան աւելի կ'ամրապնդէ իր դիրքը։ Արդարութեան, ժողովրդի եւ Հայրենիքի շահերը անարժէք բաներ են մի երկրում, ուր միակ բարոյական հասկացողութիւնը կը կայանայ Ստալինի կամքը կատարելու մէջ։ Իսկ թէ ինչ է ասում այդ կամքը՝ դժուար չէ գուշակել. նա ասում է — Այո, պէտք կատարել գերագոյն խորհրդի, թէ կուսակցական մարմինների ընտրութիւնները գաղտնի քուէարկութեամբ, բայց միայն ինձ հլու ու հնազանդ ստրուկների միջից. վա՜յ այն [illegible], որի անփութութիւնը թոյլ կտայ ընտրել Ստալինի կամ նրա սատար Բերիայի կողմից չհամբուրող մէկին։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

«ԽԱՉԻ ԵՒ ՓԱՌՔԻ ՃԱՄԲԱՆ»

Պատմութիւնը պայքարի արձանագրութիւնն է, բառ. Պիմբրիլ Նիքսլի։ Եւ որքան ճիշդ է։ Մանաւանդ հայ ժողովուրդին պատմութիւնը որքան տարբեր է, պայքար մը տակաւին անդուլ, արձանագրութիւնը կարմիր արիւնով։

Տակաւին մեր մէջ իսկ կան միամիտներ որոնք չեն կրնար հասկնալ եւ ընդունիլ զազանութիւնը Թուրքին։ Այդպիսիները բնաւորութիւն մը ունին, — տկարի, յաճախ կը լսենք — «Մենք ալ Թուրքին ինչեր ըրինք, հանդարտ կեցանք...» Թեզձերը ոչինչ գիտեն պատմութենէն եւ իրական կեանքէն, յիմարներ եւ անհաւատներ են պարզապէս։

Այդպիսիները չեն տեսած աքսորի կեանքը, եւ Ջուրի ձախ կուսակ կարաւաններն ու Եփրատի մէջ խեղդուիլը։

Անժխտելի է որ հայկական յեղափոխութիւնը արդիւնքն էր Թրքական անիրաւութեան եւ ջարդերու։ Մենք ալ սխալներ ունեցանք, սխալը մարդկային է, երանի թէ աւելի առաջ եւ աւելի լաւ կազմակերպուած պատերազմի սկսէինք։ Թերեւս այդ կերպով աւելի պակաս նահատակներ կ'ունենայինք։

Թրքական բարբարոսութիւնը, սկսաւ 1453ին, երբ Բիւզանդիոնը ինկաւ եւ Մուհամմէտ Բ.ի յաղթական եւ ջարդարար զինուորները գրաւեցին Պոլիսը։

1859ին գրուած գիրքի մը մէջ անգլիացի գրագէտ Չարլս Բիռ կ'ըսէ. — «Չէք գիտեր թէ Ս. Պօղը դրած է բոլոր երկիրներու կարող գրագէտներուն արդէնոյի ընդօրինակեն հարիւրաւոր Թանկագին հին ձեռագիրները, որոնք կը հանեն մեր երկիրը, Կ. Պոլիս ուր մատենադարանները դատապարտուած են աքսորի բարբարոս Թուրքերու կողմէ»

Այս դէպքը գրուած 1859ին, երբ [illegible] պատահած չէր 1895ի ջարդը ու թալանը, 1909ի Ատանայի ջարդը եւ 1915 ընդհանուր աքսորը, [illegible]ութիւնը, խաչելութիւնը, [illegible] քաղաքակիրթ ազգերուն։

Անարգինք պատմութեան եւ իրականութեան առջեւ։ Մեր սիրելիները նահատակուեցան Թուրքի սուրով եւ հուրով, պէտ մենք չմոռնանք մեր յիմար նիզակներով։ Հայը գիտցաւ մեռնիլ, եւ նոյն գիտակցութեամբ ալ գիտէ ապրիլ։

Աւելի զօրաւոր ազգ մը վաղուց պիտի անհետանար, եթէ մեր կրածին տեսածին քառորդը անոնց պատահէր։

Իսկ մենք ալ, աւելի զօրաւոր ազգ պիտի ըլլայինք, հրաշքներ գործելու ատոր համար, եթէ այս խաչի ճամբէն սորվէինք տարբեր բաներ, — զոհողութեան ոգի, համերաշխութիւն, անկեղծ սէր եւ համագործակցութիւն, այն ատեն Հայոց «խաչի ճամբան» պիտի փոխուէր «փառքի ճամբու»։

ՆՐԲՈՒԱՆԴ ՔԻՐՋԻՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՐՈՖ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ապրիլ 1ին, Երեւանի մէջ տօնուեցաւ փրոֆ. Աւետիս Քալանթարի գիտական գործունէութեան 55ամեակը։

Հողային գործավար Գուժեղին, բանալով յոբելինական հանդէսը, ներկայացուց յոբելեարին բեղնաւոր կեանքը. Ցետոյ խօսեցաւ փրոֆ. Թամամշեան, ու կարդալ իրենց ողջոյնի խօսք արտասանեցին գիտական ճակատի բոլոր աշխատաւորները, — ակադեմականներ Զավադովսկի եւ Սկրիաբին, փրոֆէսորներ Մոսինօ, Նուրբաշեան, Բիցկին, Մելիք-Ադամեան, Մանիշանեան եւ ուրիշներ։ Կարդացուեցան Մոսկուայէն, Լէնինկրատէն, Ադրբէջանէն, Վրաստանէն եւ այլ վայրերէ հասած հեռագիրները։

Ի վերջոյ խօսեցաւ յոբելեարը եւ հանդէսը վերջ գտաւ երաժշտական բաժինով մը։

Հայաստանի կառավարութիւնը յոբելեար փրոֆ. Քալանթարեանի տըւաւ «աշխատանքի հերոս» կոչումը եւ յատկացուց հանգստեան թոշակ, առաջին անգամ տալով 5000 ռուբլի պարգեւ։

ԿԱՄՐԱՑՆԵՆ ԶԱՆԳԻ ԳԵՏԻՆ ԱՓԵՐԸ

Զինհալքի այս օրերուն, ողողումներու դէմ պաշտպանելու համար ցանքերը եւ գիւղերը, սկսած են ամրացնել Զանգի գետին ափերը։ Այս աշխատանքները անհրաժեշտ են նաեւ իբրեւ հետեւանք Քանաքեռի ելեկտրակայանին շինութեան։ Երբ ելեկտրակայանը իր լրիւ ուժով շահագործումի դրուի, եթէ Ջուրին քանակը մէկ վայրկեանի մէջ 12—15 խոր. մեթրէն բարձրանայ 60 խոր. մեթրի, ողողումի վախ կայ։ Ատոր դէմ ի պաշտպանութիւն, հարկ տեսնուած է թումբեր շինել եւ կարգ մը աշխատանքներ կատարել։

Այսպէս Զանգի գետին երկու ափերուն վրայ, զանազան տեղեր, պիտի շինուին 2—2.5 մեթր բարձրութեամբ թումբեր 38 քիլոմեթր երկարութեան վրայ (Զանգի գետին ամբողջ երկարութիւնն է 143 քիլոմեթր)։ Այս աշխատանքները կատարելու համար նախատեսուած է 400 հազար խորանարդ մեթր հողային աշխատանք։ Սեւանայ լճէն մինչեւ Արզնիի հանքային ջուրերը, պիտի քանդուին գետին վրայ շինուած բոլոր հին կամուրջները, անոնց տեղ շինելով 7 արդիական կամուրջներ։ Արզնիի շրջանին մէջ, գետին ափերը պիտի ամրացուին մանաւոր պատերով։ Այս բոլոր աշխատանքները պէտք է աւարտին 1938ին։ Այս տարի. թումբեր պիտի շինուին գետին վերի հոսանքին վրայ, Ծաղկունք եւ Թնզամալ գիւղերուն մօտ, ինչպէս եւ 6 կամուրջներ։ Ցետոյ թումբերը պիտի շինուին Թաշաֆարախ եւ Քեալի գիւղերուն մօտ Կամուրջ մըն ալ կը շինուի Աթարբէկեան գիւղին մօտ, արդէն վերջանալու վրայ է այս կամուրջին շինութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Մոսկուայէն, ծանր արդիւնաբերութեան գործավարութեան կրամաֆոնի ընկերութեան կողմէ յանձնախումբ մը չուելով Երեւան պիտի ղրկուի, ձայնագրելու համար հայկական երգերը, մօտ 100 կտոր։

*** Արագածի վրայ սկսած են շինել ելեկտրակայան մը, որ պիտի ունենայ 350 ձիու ուժ։ Ելեկտրակայանը կը գտնուի Քրմզլու գիւղին մօտ, ուրեմըն 2.200 մեթր բարձրութեան վրայ։

*** Երեւանի նոր հեռագրատունը արդէն կառուցուած վերջացած է։ Հեռագրական աշխատանքները Ապրիլ ամիսէն սկսեալ կը կատարուին նոր շէնքին մէջ։

*** Հայկական պանիրի ընկերութիւնը, որ տարեկան կ'արտադրէր 750 թոն, այս տարի կը խոստանայ տալ 1000 թոն։ Այս տարի պիտի պատրաստուին եւրոպական 11 տեսակ պանիրներ, — 200 կրամէն մինչեւ 5 քիլօ ծանրութեամբ կտորներով, գրուած փոքրիկ արկղերու, տուփերու կամ արծաթափայլ թուղթերու մէջ։ Պանիրի ընկերութեան վարիչն է Սարիբեկ Ցովհաննիսեան։

*** Հայաստանի մարմնակրթական կոմիտէն մրցանակ տուաւ 12 դահուկաւորներու, որոնք դահուկով (ski) բարձրացած էին Արագածի գագաթը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.

Թէեւ կիրակի (18 ապրիլ) մի միայն պահեստի խումբի մրցումը ծանուցուած էր երեկոյթ-պարահանդէսի առթիւ, վերջին պահուն հրաւէր ստացանք դաշտէն մեր առաջին խումբին համար, — Սուասօն քաղաքէն որ կը գտնուի մայրաքաղաքէն 150 քիլոմեթր հեռու դէպի հիւսիս. Փութպոլի յանձնախումբը նկատի ունենալով մեր անցեալ տարուան չարաչար պարտութիւնը վերայիշելու խումբին 11ի դէմ 0ով, չուզեց առիթը փախցընել իր պարտութեան վրէժը լուծելու յոյսով, ինչպէս որ ալ իրականացաւ, շնորհիւ մեր կորովի մարզիկներուն եռանդուն խաղարկութեան։

Ժամը 3.30ին երկու խումբերը դաշտ եկան հոծ բազմութեան մը մէջ ուր կը նշմարուէին տեղական զօրանոցին բարձրաստիճան զինուորականներ։ Խաղը սկսաւ տեղացիներուն յարձակումովը, որ բաւական ժամանակ նեղը դրին մեր բերդը, բայց մեր տղաքը ջանք չխնայեցին եւ դիմադրեցին արիաբար, հետզհետէ խաղը հաւասարեցաւ եւ կիսախաղէն չորս վայրկեան առաջ մեր յարձակողականը նշանակեց իր առաջին կօլը։ Բ. կիսախաղին սկսելուն տեղացիները քաջալերուած ներկաներէն, իրենց բոլոր ջանքերը թափեցին հաւասարեցնելու համար, ունեցանք իսկապէս շատ նեղ վայրկեաններ բայց եռանդով պաշտպանուելէ վերջ եւ հակառակորդ պաշտպաններուն մէկ սխալէն կը գտուելով չահեցանք երկրորդ նշանակէտը, որուն յաջորդեց երրորդը։ Տեղացիները զայրացած մեր այս փայլուն յաղթանակէն, ամէն ջանք ի գործ դրին, բայց ապարդիւն։ Խաղը վերջացաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի յաղթութեամբ 3ի դէմ 0ով։ Օրուան դատաւորն էր տեղւոյն զօրանոցին հազարապետ Փրատէլ որ շատ անկողմնակալ եղաւ։ Մրցումէն վերջ ներկաները ջերմապէս ծափահարեցին մեր մարզիկները։

Իսկ պահեստի խումբը պարտուեցաւ Վիրօֆլէի առաջին խումբէն 4ի դէմ 1ով։ Մեր պահեստի խումբի շարունակաբար պարտութեան պատճառը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ, միշտ իրմէ բարձր խումբերու դէմ մրցիլ։

*** Կիրակի 25 ապրիլ, մեր Ա. խումբը պիտի մրցի Ֆ. Ք. Արժանթէօյի Ա. խումբին դէմ ժամը 3.30ին իրենց դաշտին վրայ Stade des Drapeaux Colombes։ Ուրեմն կոչ կ'ընենք Պուա Քոլոմպի, Անիէռի, Քոլոմպի եւ Արժանթէօյի մեր մարզասէր հայրենակիցներուն գալ քաջալերել մեր մարզիկները. Ժամադրութիւն.. Փորթ տը Բիլէի ժամը 2ին առնել 40 թիւ օթօպիւս եւ իջնել Drapeaux.

Պահեստին կը մրցի A. S. Amicaleի պահեստի խումբին դէմ, Maison Alfortի Թաղապետական սիրուն մարզարանին մէջ, նոյն խումբը կը պատկանի պատւոյ դասակարգի, Ժամադրութիւն 12.45 Փորթ Տորէ, առնել 81 թիւ օթօպիւս եւ իջնել թիւ Բուժէ տը Լիլ։ Խաղը կը սկսի ժամը ճիշդ 13.45ին։

Մ. Երամեան

ՄԱՀ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՊՏԻՒԼՀԱՔ ՀԱՄԻՏԻ

Թուրք գրականութեան ամէնէն կարկառուն դէմքերէն, ազգային մեծ բանաստեղծ Ապտիւլհաք Համիտ մեռաւ ապրիլ 13ին, Պոլսոյ մէջ։

Հանգուցեալը ծնած էր 1852 փետր. 5ին Պէպէքի մէջ, պատանեկան շրջանէն իսկ մեծ հակում ցոյց տուած է գրականութեան եւ իր առաջին ոտանաւորները լոյս տեսած են 17 տարեկան հասակին մէջ։ Ապտիւլհաք Համիտ իր ուսումը աւարտելէ վերջ ծնողքին պնդումներուն վրայ կը մտնէ դիւանագիտական ասպարէզ եւ արտաքին նախարարութեան մէջ փոքր շրջան մը բոլորելէ յետոյ կը կոչուի մինչեւ դեսպանութեան պաշտօնի, Եւրոպայի զանազան կեդրոններուն մէջ։ Ապտիւլհաք Համիտ իբր գրայուն գրագէտ մեծ համբաւ շահած էր եւ Թուրք գրականութիւնը օժտած է արժէքաւոր էջերով։ Ան իր նախորդներէն բոլորովին տարբեր դպրոցի մը հետեւած է եւ իր գրութիւնները ունեցած են միշտ ինքնատիպ դրոշմ եւ շնորհ.

Հանգուցեալը 5—6 տարի առաջ Պոլսոյ երեսփոխան ընտրուած էր։

Ազգային փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը կատարուեցաւ հանգուցեալին համար։

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՇՏ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սան Փոստա թերթին վերջին սպառնալիքներուն առթիւ (15 ապրիլ)։

— «Թուրք թերթեր, հասկցէք Թուրքերը, — կը նկրտին Սանճաքի հարցին մէջ իրենց կրած ձախողանքները վերագրել Հայերուն։ Ձենք զարմանար ատոր։ Վրիպածներու քաղաքականութիւնն է իրենց ձախողանքին համար զոհեր փնտռել։ Ու Հայէն աւելի յարմար, այս պարագային, ո՞վ կրնայ ըլլալ պատասխանատու եւ պատճառ։

Ֆրանսացիները եւ Սուրիացիները կ'ընդդիմանան լիուլի բաւարարել Թուրքիոյ ախորժակը. պատճառը Հայերն են։

Ֆրանսացիները եւ Արաբները չեն ուզեր որ Թուրքիա չափազանցուած ներթափանցումով մը վտանգի տակ պահէ ամբողջ Ալէքսանտրէթը, Անտիոքն ու Քէսէրէի շրջանը. պատճառը քանի մը հազար հայ գաղթականներն են։

Ֆրանսա կշռելով Ալէքսանտրէթի ծովային ռազմական եւ առեւտրական նշանակութիւնը, եւ Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը մերժելով Թուրքիոյ իր սահմանէն ներս ներխուժելով յաւակնոտ եւ ապագայ քաղաքական վըտանգները կ'աշխատին նոյնիսկ արաբական աշխարհի հանրային կարծիքը հանել [illegible] դէմ, ատոր ալ պատճառը, դարձեալ Հայերն են։

Կարելի էր երկարել ու անվերջօրէն, Հայերու պատասխանատուութեան պատճառները՝ Թուրքիոյ կրած հեռաւոր եւ մօտաւոր ամէն կարգի ձախողանքներուն մէջ, համճայ պատճառելու համար իրենց։

Բայց յիշեցնենք, որ ասկէ աւելի զաւեշտական վերագրում ստանալ Թուրք մամուլէն, արդարեւ միամտութիւն պիտի ըլլար։

Իրենց օրուան Հայուն հնհնուքով տարրող հայ տարագիր բազմութիւններու համար ատիկա չափազանցուած եւ նոր տեսակի «պատիւ» մըն է եղածը, որովհետեւ երբ Թուրքերը մեր եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած գործունէութեան գաղտնի ծրագիրներու մասին տեղեկութիւններ կ'ընեն, — նախ շատ շատ մեծցուցած կ'ըլլան մեր ռազմական արժէքը եւ երկրորդ՝ չափէն աւելի փոքրցուցած՝ զօրաւոր եւ մեծ պետութեան մը, Ֆրանսայի ուժը։ Կամ անխելք են այդ մարդիկը կամ վատ տեսակէն դրգռիչ. Եւ որովհետեւ ժամանակներուն իսկ ծիծաղ պատճառող իրենց մեր մասին ըրած վերագրումներով կը հաստատեն իրենց Թաքուն նպատակներու ոգին, ուրեմն թէ անխելք են եւ թէ դրգռիչ։

Ասիկա չի նշանակեր, թէ ազգովին պիտի չուզէինք ըլլալ [illegible] հզօր ու կազմակերպուած որ Ֆրանսան կամ նոյն իսկ ինք Թուրքիա նկատի չառնէր մեզ. ընաւ։ Մեր հոգիով եւ բովանդակ էութեամբ պիտի ուզէինք ըլլալ այդ ուժը, այդ արժէքը, հասնիլ այդ [illegible] նժարը մեր քաղաքական դատին ի նպաստ հակելու համար։

Պիտի աշխատինք այդ ուղղութեամբ, պիտի լարենք մեր ամբողջ ուշադրութիւնը եւ աւիւնը, որպէսզի մեր կարծիքը, ինչպէս մեր բազուկը, ըլլայ օր մը հզօր եւ հաստ, այդ օրը եթէ երբեք ի վնաս Թուրքիոյ խօսք մը ունենանք մենք, պիտի չզարմանայինք բնաւ մեզի եղած վերագրումներուն համար։

Բայց այլ է խնդիրը այսօր։ Ծանօթ մեր ճակատագրին սպառնացող բոլոր անստուգութեանց — որպէս արդիւնք [illegible], — որդի Թուրքիոյ դեռ կը յամառի հալածել եւ անհանդուրժել մեզ նոյն իսկ մեր գաղթակայաններուն մէջ։ Ասիկա կը զգանք մենք չափազանց տմարդի եւ չափազանց անհանդուրժելի։

«Սան Փոստա» [illegible], եւ ի՞նչ սպառնալիքով [illegible] որ համբերութեան մը մասին, որուն ցանցերը կ'երկարին Էնկիւրիէն մինչեւ Թուրքիոյ հողին վրայ ծուարած ափ մը հայութեան պարսպանցները։ Կ'ըմբռնենք եւ այդ համբերութեան [illegible] եւ վտանգաւոր ոգին։ Քաջ ծանօթ ենք նաեւ ատակին, որ կը խօսի սրբենորոր գայլի մը եւ պաշտպան գառնուկի մը մասին. Եւ եթէ դեռ չի յօշոտուիր Թուրքիոյ սրտաներուն վըրայ մնացած հայ գառնուկներու հօտը՝ վերապրելու չէ բնաւ այդ նպաստը որդեգրուած հանդուրժողական փառքաձեւերին եւ փափկութեան են թարխուած նոր տարազի զօրութեան. ատոներն։

Ամէն բան իր ժամանակին, համբերութիւն, կ'ըսեն ու կ'ընդունինք եւ «Սան Փոստա»ի այս վերջին եւ մէկ հատիկ ուղիղ կարծիքը։

[illegible] ներ որ զանազանները սահմանէն անդին ծառայութեան յառանուած են եւ անոնք իրենց սրտաշունի հրաշքը պիտի փարձեն հայ պարանոցներու վրայ, եթէ տրուի այդ պատեհութիւնը նոր Թուրքիոյ նոր սառնորդներուն։

Պիտի ուզէինք, որ այսքանը ըմբռնելու եւ յանձնելու չափ Հայը ըլլար [illegible]։

Կը խորհի [illegible] եւ իբրեւ յուսանք՝ այս սանձնուշարին վրա, հնչուած յանկերգին իմաստութիւնը պիտի ըլլար, որուն համար պէտք է երախտագէտ ըլլալ մեր հին ու նոր դահիճներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (258)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Պիծակ հետ հինգ զինուոր վերցնելով գնաց Բէրձ, այնտեղէն Բլթնոց Այթանի, Ծարականց անցնելու համար Մոկացի Ցակոբն ու Թոփալ Սատանան վեց ընկերներով գացին Երգեմբաշ եւ Անդղ գիւղերը։ Մասօն 5 ընկերներով Մաշտակ գնաց այնտեղէն՝ Իշխանի Գոմ երթալու համար, իսկ Առիւծ Գիսօն եւ ուրիշ հինգ զինուորներ մնացին Լեւոնի մօտ։

Այս կարգադրութիւնը շատ ալ Առիւծ Գիսոյի սրտով չէր։ Ան կը սիրէր ինքնագլուխ խմբապետ խաղալ, իր հասկցած կերպով դատախարակել ժողովուրդը՝ դատախարակութեան ընխաւոր հիմ ընդունելով մարակն ու հայհոյանքը, ժանրամասնօրէն պատմել իր քաջագործութիւնները եւ օգտուել անչուշտ փոքր ցաւած ժամանակ, ոգիի բուժիչ յատկութենէն։ Դժբախտաբար այդ փոքր ցաւերը շատ յաճախակի կը պատահէին, ու այդ պատճառով Լեւոնը կը նախընտրէր իր հսկողութեան տակ պահել Առիւծ Գիսօն, որ անուն հանած հին հայդուկ մըն էր եւ քիչ մը չփացած։ Գիւղացիներն ալ, հակառակ անոր պակասութիւններուն, կը սիրէին զայն ու չէին ուզեր խաթրը կոտրել։

Պիծայի, Մասոյի, Մոկացի Ցակոբի խմբերը պիտի շրջէին վերոյիշեալ գուտ հայարնակ գիւղերը եւ գլխաւորաբար պիտի դրադէին տեղական զինուորները վարժեցնելով, զէնքերը աչքէ անցընելով, գիւղացիներու մէջ ծագած վէճերը տեղին վրայ կարգադրելով։

Շաբաթ գիշեր, լոյսը չբացուած, բոլորն ալ պիտի գտնուէին Խոր Գոմ գիւղը, Լեւոնի հետ անցնելու համար Աղթամար կղզին։

Լեւոնը երեք օր մնաց Կէմ գիւղին մէջ։ Շրջանի ներկայացուցիչներու հետ խորհրդակցութիւնը աւարտելէ վերջ, որ օր մը տեւեց, յաջորդ օրերը Կէմի ու խառն բնակչութիւն ունեցող շրջակայ գիւղերու երիտասարդները մէկտեղելով՝ զինավարժութեամբ զբաղեցաւ անոնց հետ։

Անօրինակ խանդավառութեան ալիք մը անցած էր ամբողջ Վասպուրականի վրայէն՝ հարբեցողութեան տրամադրութիւն մը առաջացնելով ժողովուրդին, բայց ժամանակաւորաբար երիտասարդութեան մէջ. Ցեղափոխական խմբերու յաճախակի այցելութիւնները, գիւղերու համաձայնող զինուիլը, արտասահմանէն փախստական խմբերու մուտքը, հայդուկներու մէկ քանի պատահական կռիւները, մասնաւորաբար Ղըլճայի վերջին կռիւը այնպիսի բարձր տրամադրութիւն մը ստեղծեր էին, որ կը թուէր թէ այլ եւս դժուար պիտի ըլլար սանձահարած պահել ժողովուրդը, եւ պատահական կայծ մը կրնար բռնկեցնել անօրինակ հրդեհ մը։

— Ծօ, Սեդրակ, աչնան առջի պիտի ըլլանք եղեր, էս օր քաղքի պազարին մէջ խապար կուտային — այսպէս կը խօսէին իրարու հետ երկու գիւղացի դրկիցներ

Քաղցէք ի՞նչ գիտեն, էն չոլ տղաները բանէ խապար . չեն։ Մեր կըլայչի ինամին ըսաւ, որ ձիւնը վերնայ չվերնայ կռիւը պիտի սկսի...

— Ծօ, զո՞րդ կ'ըսես։

— Վալլահ։

— Դուն քանի՞ փամփուշտ ունիս, Սեդրակ.

— Հարիւր հատ իսկական, քառասուն չորս ալ վերջին լեցուած։

— Իմոնքս հազիւ հիսուն հատ լինին ... հրացանին տեղն ալ լաւ չի զարներ։

— Հող մի ըներ, միւս անգամ խումբը որ գայ՝ կը չինեն։

— Ծօ, հա՛, Սեդրակ, լսեցի՞ր, կ'ըսեն թէ մեր բէօր երկրորդ համայնական հրացան մըն ալ գնած է գիւղին համար։

— Հա՛ հա՛ հա՛, ծիծաղեցաւ Սեդրակը, — ի՞նչ ալ գնող էր, եթէ Պիծայի օրհնեալ մորակը անոր վզակոթին չիջնար .. «Եաման Պիծ ա ջան, վալլահ, պիլլահ, թիլլահ, քէսէիս մէջ տաս փարանոց մը չունիմ», — կը պոռար մեր բէօրը, «էնա, Տիրամէր աչքս քոռցնէ թէ սուտ կ'ըսեմ» .. բայց մէկ երկու հատ ուտելէն վերջ, խելքի եկաւ, գտնուէր այն բացաւ կաշիէ քսէին բերանը, ու Պիծայի առջեւ իրարու եռեւէ շարեց տասնմէկ հատ օսմանցիի դեղին ոսկի

— Հա, չան որդին շատ դրամ ունի։ Ծօ մեր գիւղի դրօշակը ո՞վ պիտի բռնէ։

— Տէրտէրի Թոռ Մարկոսը։

— Հէլպէթթէ անոր կուտան, եթէ քեասիպ ըլլէր ...

Այսպէս՝ գիւղացիք, առանց հաստատ բան մը գիտնալու կարծես օդի մէջէն կը հոտուըտային գալիք փոթորիկը։ Այնքան մեծ խանդավառութիւն կը տիրէր, որ մարդիկ ժամանակ իսկ չունէին հետեւանքի մասին տարակուսելու։ Իսկ անոնք որոնք բոլորովին հաւատք չունէին, խղճերնին նման քաշուած իրենց պատեանին մէջ, առանց բերան բանալու սարսափով կը դիտէին իրենց դրկիցներու կրակի հետ խաղալը։

Լեւոնը ամբողջովին գործի մէջ խրուած՝ հազիւ ժամանակ կ'ունենար անձնական ցաւով ապրելու։ Գիւղի մէջ դրսէն եկող խմբապետը ամէն ինչ պէտք է լինի. անոր խօսքը անփոփոխելի պատգամի արժէք մը ունէր բոլորի համար։ Իսկ Լեւոնը սովորական խմբապետ մը չէր. ան ամէնէն աւելի աչքի զարնող դէկավարն էր Վասպուրականի մէջ, Ղլլճայի հերոսն էր, ու բնականաբար անոր ներկայութիւնը պատճառ մը՝ որ գիւղի հին ու թայֆայական կռիւները, արտ մը ջրելու հարցը, անոր առջեւ հանուէին, արդար լուծում մը գտնելու համար։

Շաբաթ իրիկուն Լեւոնի մեկնելէն առաջ Կէմի ու խառն բնակչութիւն ունեցող շրջակայ գիւղերու զինուորական խմբերը հաւաքուեցան եկեղեցին, յեղափոխականներու ընդունած երդումը կատարելու համար։

Եկեղեցիի դասին մէջ հաւաքուեցան բոլորը։ Ամէն տասնեակ իր խմբապետովը կանգնած էր առանձին։ Խորանի առջեւ, գրակալի վրայ դրուած էին հրացան, դաշոյն, արծաթէ խաչ ու Աւետարան։

Լեւոնը բարձրացաւ խորանի առջեւ։

Մանր հատու ձայնով մը ան ընկալաւ խօսիլ։ Զարդեց յեղափոխական զինուորի մը կոչումը, անոր պարտքը հայրենիքի հանդէպ։ Դարերու շարունակ օտարի լուծի տակ, ճնշուած ու լլկուած ժողովուրդը նոր միայն ոտքի ելլել կը փորձէ՝ խորտակելու օտարի շղթան [illegible] իր սեփական երկրին մէջ, որպէս ազատ ապրելու համար։

«Ցիշեցէք մեր քաջարի նախահայրերը, Տիգրան Մեծը, Վարդանը, Գայլ Վահանը, Գէորգ Մարզպետունին։ Եթէ հայ ազգը ծնաւ այդ քաջերը, կը ծնի եւ նոր քաջեր ... Ու ես կ'ըսեմ ձեզի, որ այդ վաղուան քաջերը ձեր մէջէն դուրս պիտի ելլեն Դուք էք, որ պիտի խորտակէք ստրկութեան շղթաները։ Դուք էք որ մեր պապենական երկիրը պիտի դարձնէք ազատ, անկախ Հայաստան մը։

«Հիմա պիտի երդնուք։ Սովորական երդում մը չէ այս եւ ոչ ալ պարզ ձեւականութիւն մը. Մեր առջեւ ահաւոր ու արիւնոտ պայքար մը ունինք։ Մենք պէտք է գիտակցինք ատոր։ Կուռի ասպարէզ նետուելէ առաջ, պիտի երդնունք ձեռք ձեռքի տուած՝ հայ ազգի նուիրական դրօշակի վեր պահել, զոհաբերելով անոր համար ամէն ինչ ու, եթէ պէտք եղաւ՝ նաեւ մեր կեանքը»։

Կէմի դպրոցի ուսուցիչը, քաղաքէն եկած պատանի տղայ մը, կարդաց երդմնագիրը, մինչ ներկաները աջ ձեռքերնին գրակալի վրայ դրած, կրկնեցին երդումը

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՏԷՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ 48 ժամ արձակուրդ պիտի ստանան ամէն շաբաթ եւ կիրակի, համաձայն ազգ. պաշտպանութեան նախարարին որոշման։

ՓԱՐԻԶԻ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ ժողով մը գումարելով, պահանջեցին անյապաղ գործադրել 40 ժամուան օրէնքը։

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հեռագրեն թէ մէկ օրուան մէջ (չորեքշաբթի) աւելի քան 300 ռումբ տեղաց քաղաքին վրայ, խրամէ անջատ վայրերու մէջ։ Ամէնէն կատաղի ռմբակոծութիւնը կը համարուի այս։ Մամուլը զայրալից գրութիւններ հրատարակեց այս առթիւ, պահանջելով «բռնութեան պատասխանել բռնութեամբ»։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Պիլպաոյի դէմ կը գործածուին հզօր թնդանօթներ, որոնք հուր ու բոց կը տեղան 30 մղոն հեռաւորութեամբ։ Մեծ զգուշաւորութիւն կը տիրէ այս մասին։ Ամբողջովին Գերմանացիներ են փոխադրողները, տեղաւորողները եւ գործածողները։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ բացուեցաւ ապրիլ 21-ին, Պելկրատի հին բերդին մէջ։ Հաւաքուած նիւթերը կը ներկայացնեն երկրին զինուորական պատմութիւնը, Սերպիոյ անկախութեան պատերազմէն մինչեւ Մեծ Պատերազմը։ Երկու ժամանոր սենեակներ յատկացուած են Ալեքսանդր թագաւորին յիշատակին, սպանութեան բոլոր մանրամասնութիւններով (Մարսէյլ, 1934 հոկտ. 9)։ Ցուցադրուած են նաեւ ահաբեկիչի գործածած զէնքն ու ռազմանիւթը, թագաւորին արիւնոտ շապիկը, այն ինքնաշարժը ուր սպաննուեցան թագաւորը եւ Պարթու եւն.,

ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Հ. Յ. Դ. Մատենադարանէն, ձեռնտու պայմաններով, կը վաճառուին հետեւեալ գիրքերը.—

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ՝ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն I հատ.	30	ֆրանք
» Հոսանքներ	10	»
» Հայկական շարժման նախապատմութիւն I և II հատ. միասին	20	»
» Բողոքը նորագոյն պատմութեան մէջ I հատ.	10	»
» Համաժողովրդական բանակ	3	»
» Աւգուստ Բեբել	8	»
ԶՈՄԲԱՐՏ՝ Սոցիալիզմը եւ Սոց. շարժումը 19րդ դարում	5	»
Ե. ՖՐԱՆԿԵԱՆ՝ մեր փիլիսոփայական Աշխարհայեացքը	12	»
Ն. ՀԱՆԳՈՅՑ՝ Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին	4	»
ԼԵՎԻՆՍԿԻ (թարգ. Կ. Ս.) Ընկ. Միջազգ. եւ Ձնշ. ժողովուրդները	4	»
ԴՈՒՄԱՆ՝ Նախադիծ ժողովրդ. ինքնապաշտպանութեան	2	»
Գ. ԳԻՒԶԱԼԵԱՆ՝ Հայ քաղաք. մտքի զարգ. եւ Հ. Յ. Դ.ը	5	»
ԶԷՅԹՈՒՆՑԻ՝ Զէյթունի անցեալէն եւ ներկայէն	4	»
ԳՐԱԿ. ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹ. Փետրուարի 18	4	»
Լ. ԳԼՈՒՄ (թարգ. Լ. Զ.) Պոլշեւիզմը եւ ընկերվարութիւնը	2	»
ՍԻԱՄԱՆԹՕ՝ Հոգեվարքի եւ Յոյսի ջահեր	3	»
ՍԻԱՄԱՆԹՕ՝ Հայորդիները	2	»
ՔՐ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ՝ Յեղափոխականի մտքերը	4	»
Դ. ԲՐԱՆԴԷՍ՝ Հայաստանը եւ Եւրոպան	1	»
Հ. Յ. Դ. (հրատ.) Յեղափոխականներ (Վ. Փոլոչեան եւ Յ. Աղբիպասեան)	2	»
Հ. Յ. Դ. (հրատ.) Մայիսի 28	4	»
Հ. Յ. Դ. (հրատ.) Եւրոպացիների կարծիքը Հայկ. Դատի մասին	3	»
ՄԱՐ՝ Թիւրքական բանտերը	2	»
Վ. ԱՐԱՐԱՏՍԿԻ՝ Քաղաքական կուսակց. Ռուսաստանում	2	»
ՖՐԻՏ. ԷՆԳԵԼՍ՝ Գիտական Սոցիալիզմ	2	»
Ա. Զ.՝ Մեծ առաւօտը	1	»
ՀԱՅՐԵՆԱՑԷՐԻ ՏԱՂԵՐԸ	1	Ֆր.
ՀԵՐՈՍԸ	1	»
ԱՊՍՏԱՄԲ ՍԱՍՈՒՆԸ	1	»
ԱՅՈՒՀԻՆԵՐԻՆ	1	»
ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ	1	»
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ	2	»
ՈՒՂԵՑՈՅՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՆ	1	»
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՐԹ. ԹԵՐԹՈՒԹԻՒՆԵՐԸ	1	»

Ապսպրանքները կանխիկ, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել հետեւեալ հասցէին — «ՅԱՌԱՋ», ԱՐՑԱԽԵԱՆԻՆ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՎԷՄ,,

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «Վէմ»ի ԺԸ. թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Խմբագրութիւն՝ բաժանորդագրութեան նոր շրջանի շէմքին.— Ա. Աբեղեան՝ Միջազգային դաշնագիրներ Հայաստանի մասին.— Եր. Հայրապետեան՝ Հայ թատերական գրականութեան զարգացման ընթացքը.— Տոքթ. Վ. Յ. Թորգոմեան՝ Ցուշատետրէս.— Հմ. Մանուկեան՝ Դէպքերը Վասպուրականում.— Ս. Վր.՝ Հայ-Վրացական միութիւնը.— Հայ-Հայկական բանակցութիւններ.— Հին թուղթեր.— Անցեալը.— Զօր. Մ. Մելիք Մուրատեան, Վարդ Մախոխեան, Կեանք եւ Մշակոյթ.— Քէմանչիստ Ռուբէն, Ս. Վ.— Րաֆֆիի Ցոբելեանը։ Բերկրիի դէպքը։ Գիրք եւ մամուլ։ Գրախօսական, խմբագրութեան կողմից, յաւելուած։ Վահրամ եպ. Մանկունի, Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը։

Խմբագրութիւնը շատ կը խնդրէ բաժանորդներէն փութացնել բաժնեգիններու վճարումը։ Մասնաւորապէս կը խնդրուի Ֆրանսայի բաժանորդներէն ջանալ շուտով փակել իրենց հաշիւները, որով մեծ աջակցութիւն ցոյց տուած կը լինին խմբագրութեան։ Փարիզի բաժանորդները կարող են բաժնեգինը ուղարկել Լ. Գեւոնեանի ձեռքով «Յառաջ»ի խմբագրատուն, Մարսէյլինը՝ Ն. Կակոսեանին 13 rue Nationale։ կամ ուղղակի խմբագրութեան՝ S. Vratzian, 13 Rue des Platanes Plessis-Robinson, (Seine).

Կ. ԽԱՉԻ ՕՐ

Տ. Կ. Խաչի Իսէօինի Մասնաճիւղին կողմէ
Այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Յան մէջ
Կ. Նախագահէ՝ Պ. ԱՐՇԱԻՒՐ ՀԱԲԷԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ -ԲԻՒԶԱՆԴ
Գեղար ւեստական հոխ բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։

Թատերական Ներկայացում

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Գորտօի «Մուրատ խումբին կողմէ
25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին,
Հ. Յ. Դ. Բարսեղ Շահպազ ակումբին մէջ, Սրճան։
Կը ներկայացուի ՍԱՍՈՒՆԸ ԱՅՐԻՈՒՄ Է (տրամ 5 արար)
Մուտք 3 ֆրանք։

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Գրօպականտի Յանձնախումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ 27 Ապրիլ, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Գաւառ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Ցիամանթօ ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌԻ «Արամ» ենթակոմիտէն կազմակերպած է այց մը, ընկերներ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ գերեզմանին, Քլիշիի նոր գերեզմանատունը։

Կը հրաւիրուին Շանթ եւ Կայծակ խումբի ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ներկայ գտնուիլ Փլաս Գուրկինեան (Անիէռ)

ԱՊՐԻԼ 11 Ալֆորվիլի մէջ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ

Այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Հայ Ակումբին մէջ.

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՏՔԹ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ Ը. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԵՒ Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.

Կը մասնակցին՝ Պ.Պ. Յ. Ուզունեան, Օ. Կարապետեան եւ Պօղոս Աղաւնեան (արտասանութիւն)։ Խմբերգ՝ Սանուց Միութեան կողմէ։

ԱՊՐԻԼ 11 Շավիլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն եկեղեցական Ընկ. եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի, «Համազգային»ի եւ Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղերուն։

Այսօր, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, տեղւոյն մատուռ-դպրոցին մէջ։

Կը նախագահէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ՝ ՀՄԱՅԵԱԿ ՎՐԴ.

Կը բանախօսէ՝ Պ. Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական հոխ բաժին։ Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է։

Առնել թիւ 1 օթօպիւսը եւ իջնել մէրի. 4 րդ թրուա շանթիէ։

ԱՊՐԻԼ 11 Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին

Այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Յաճրիկեան սրահին մէջ,

5 rue de l'Eclipse, Մարսէյլ։

Կը Նախագահէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՏԻԿ. Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ Պ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Կը նուագէ «Վահագնեան» նուագախումբը։ Գեղարուեստական հոխ բաժին։

Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները։ Մուտքը ազատ է։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ_ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Տ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, 17, Rue Cadet, Café Cadetի վերնայարկը.

Կը խօսի՝ Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ։

Նիւթ՝ Նոր սերունդի հայեցի կրթութիւնը։

Մուտքը ազատ է, միայն consomation։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Կիրակի, Ապրիլ 25ին, ժամը 3ին, Sociétés Savantesի C սրահին մէջ, 28 rue Serpente, տեղի կ'ունենայ գրական գեղարուեստական հանդէս ի պատիւ ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ 60ամեակին։

Միութեան անդամներէն ՕՐ. ՀՐ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ, Պ. Վ. ԹԱՀՄԱԶԵԱՆ եւ Պ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԻԹԵԱՆ շարադրութիւններ պիտի կարդան Իսահակեանի ստեղծագործութիւններուն մասին։

Տեղի կ'ունենան նաեւ արտասանութիւններ։

Սալսքերու մասնակցութիւն 3 Ֆր.։

ԽՆՋՈՅՔ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տիգրանակերտի եւ Շրջ.ի Հայր. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ

25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն մինչեւ կէսգիշեր,

Հայ Երիտասարդաց Ակումբին մէջ, 8 rue Bossuet

Մէթրօ Poissonnière եւ Gare du Nord

Երգ, արտասանութիւն։ Կը նուագէ ԷՓՐԱՏ նուագախումբը։

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ։

Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Տ. Կ. Խաչի Մարսէյլի Մասնաճիւղին

25 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3—12։

33 Պուլվար Լօնշան, Սալօն Լօնշանի մէջ, Մարսէյլ։

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿ. Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Մարսէյլի Հայ Արիներու խումբը։

ՆՈՒԱԳ.— Պ. Թիւթիւնճեան, վկայեալ Մարսէյլի Քօնսէրվաթուարէն, Ա. մրցանակ։

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ.— Օղափոխութեան կայան, պատրաստուած Տիկ. Ռ. Միլաօնեանէ, արտասանութիւն՝ Օր. Թուղլաճեան, ֆանթէզի մը.— Այս ի՞նչ է, մօտս է — պատրաստուած Ռ. Միլաօնեանէ։

Երգ՝ Պ. Հ. Համբարձումեան, ֆանթէզի՝ Պ. Վ. Մինասեան, արտասանութիւն՝ Պ. Հ. Համբարձումեան։

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ։

Դարերը կը սկսին ժամը 7էն վերջ։ ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐ.,

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ

Ամսագրին Ապրիլի թիւը, բազմաթիւ նկարներով, նուիրուած Նահատակ գրագէտներուն, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

ԽՄԲ.— Մեր Մեծ Նահատակները.— ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ Հայկական Սազը.— ՀՐԱՆԴ՝ Տողեր Արփիարին ուղղուած.— ՄԿՐՏԻՉ ՊԵՇ... ՍԱՄԵԱՆ՝ Մեռնող Գիւղին Պատմութիւնը.— ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ ... թը (քերթուած).— ՓԱՅԼԱԿ՝ Գրակ (քերթուած).— ԱՆԱՆ՝ «Ազգլին համար»... ԱՐՏ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ՝ Անտիպ նամակ.— ՅՈՎՀ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ Անտիպ նամակ.— Ռ. ՍԵՒԱԿ Անտիպ նամակ։ Նկարներ՝ Ռ. Զարդարեանի ... գի, Դ. Բարսեղեանի, Երուխանի, Սիամանթօի, Դ. Վարուժանի, Արտ. ... թիւնեանի եւ Փայլակի։

Բաժանորդագրութիւն է.— Ֆրանսայի համար տարեկան 30 ֆրանք, Արտասահմանի համար 40 ֆրանք։ Դիմել՝ M. et M. BARSAMIAN 30, Rue Drouot, Paris (9)։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սալնոյ Ձորի հայրենակցական միութեան ընդհ. անդամական ժողովը, 25 ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Ժանթիյի Հայոց դպրոցին մէջ, 19, rue de Paris Ժանթիյի)։

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 28ին, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, 8 rue Bossuet (Հայ Երիտասարդաց Ակումբ), Մէթրօ Poissonnière։ Օրակարգ վարչութեան հաշուետուութիւն. Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ խնդիրներ։ Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր հայրենակիցներէն ճիշդ ժամանակին ներկայ ըլլալ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Տ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ-անդամուհիները այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, իր դպրոցին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բաբերդի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները 25 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պուլվար Օտտօ, հայրենակից Միսաք Խաչատուրեանի բնակարանը։ Օրակարգ՝ Վարչութեան մէկ տարուան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան հաշուետուութիւն, Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՐԱՖՖԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ Հարիւրամեակի Յոբելինական Կարգադիր Յանձնախումբը կը խնդրէ իր անդամներէն, ինչպէս նաեւ խմբագրական եւ եկեղեցական յանձնախումբի անդամներէն, որ հաճին ներկայ ըլլալ խառն ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 28 Ապրիլ, չորեքշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին, 8 rue Bossuet Երիտասարդաց Ակումբին մէջ, մէթրօ Gare du Nord։

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստիոյ Յաճախ... Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը ... Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 8 rue Bossuet, Փարիզ, Մէթրօ Poissonnière։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակութային Միութեան ժողովը, 26 Ապրիլ երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին ...րիկեան սրահին մէջ, 5 Րիւ ... լիփս, Մարսէյլ։ Կը հրաւիրուին ... ու անդամ երիտասարդներ։

Տ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտօ (Մարսէյլ) մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, 25 Ապրիլ կիրակի ժամը 2ին, Ազգային վարժարանին ... Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 25 ԱՊՐԻԼ

25 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3405

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՂ ՐԱՖՖԻՆ ՋԳԷ ԱՒԱԶԻՆ ՇՈՂԸ...

Ինչպէս հաղորդած ենք օրը օրին, արդէն ձեռնարկուած է աշխատանքի, տօնելու համար Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակը:

Ընդհանուր խորհրդակցութենէ մը վերջ, կազմուած են երեք յանձնախումբեր,— գործադիր, խմբագրական եւ նիւթական, փոխադարձ համաձայնութեամբ: Ներկայացնելով բոլոր տարրերն ու հոսանքները: Նոյն իսկ վարձուած է սրահը, յառաջիկայ հոկտեմբերին համար:

Յանձնախումբերէն խմբագրականը իր առաջին ժողովին մէջ իսկ աշխատանքի բաժանում կատարած է, հատորի մը հրատարակութեան համար: Նիւթականը անշուշտ նիւթական միջոցներ պիտի ճարէ, իսկ ընթացիկ աշխատանքները կը վարէ գործադիրը:

Այս տեղեկութիւնները կը հաղորդենք միջանկեալ, ըսելու համար թէ ձեռնարկը գլուխ պիտի հանուի համազգային գետնի վրայ, ինչպէս կը պահանջէ տօնակատարութեան էութիւնն իսկ, իբրեւ մեծարանքի ցոյց:

Շուտով կը հրատարակուին մանրամասնութիւնները, յանձնախումբերու կազմութեան, ինչպէս եւ ծրագրուած աշխատանքներու մասին:

Այն առեն, առաջին ակնարկով իսկ, պիտի հաստատուի թէ բոլորին մտահոգութիւնը եղած է կարելի եղածին չափ ներկայացուցչական մարմին մը կազմել, տօնակատարութեան համար:

Մեր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ այս առթիւ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը տրամադրած են նոյն իսկ այն տարրերը որ ընդհանրապէս կը խուսափին այսպիսի գործերէ կամ կը նախընտրեն առանձին գործել:

Անշուշտ առաջին անգամ չէ որ քով քովի կը հաւաքուին, կը խորհրդակցին ու կը գործեն տարամերժ տարրեր, այսպէս կամ այնպէս հօսրացնելով մթնոլորտը: Ուրիշ առեն ալ ունեցած ենք նոյն մխիթարութիւնը, աւելի կամ պակաս ջերմութեամբ: Օրինակ՝ Աստուածաշունչի թարգմանութեան 1500ամեակը:

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ այս անգամ, նշանակալից է անոր համար որ, մինչեւ հիմա ոչ մէկ վերապահում յայտնուած է որ եւ է հոսանքի կողմէ: Մինչդեռ, ուրիշ պարագաներու մէջ, տօնակատարութեան սկզբունքն իսկ վէճի կ'ենթարկուէր:

Եւ պատկերը կաղդուրիչ է մանաւանդ անոր համար որ, նշաններ չեն երեւար դուրսէն հրահանգներ ստանալու կամ դիրք բռնելու համաձայն որոշ ազդանշանի մը:

Մինչդեռ, ահա տարիներէ ի վեր, տակաւին «ուղեցոյց» մը չէ գտնուած նոյն իսկ Ապրիլ Տասնըմէկի տարեդարձին համար: Տակաւին «տեսակէտ»ներ կը ծամծմուին եւ ճակատներ կը կազմուին....:

Այնքան միամիտ չենք, բացառիկ օրհնութիւն մը համարելու համար Րաֆֆիի հարիւրամեակին առթիւ նշմարուած համերաշխութիւնն ու ներդաշնակութիւնը: Գիտենք որ տօնական տրամադրութիւնները յաճախ կը տեւեն այնքան որքան տօնակատարութիւնը:

Բայց եւ այնպէս, լուսաւոր երեւոյթները այնքան հազուադէպ են մեր ներկայ կեանքին մէջ որ, հարկադրուած ենք այս պզտիկ մխիթարութիւնները արձանագրել իբրեւ բարենշան պարագայ:

Եւ արձանագրելով, խորհրդածութիւններն ալ ինքնին կը հոսին.

Ուրեմն, կարելի՞ է համախմբուիլ սեղանի մը շուրջը, հաւաքաբար խորհրդակցելու, ծրագիր մշակելու եւ մեծարանքի ցոյց մը կատարելու համար ի յիշատակ մեծ դէմքի մը, որ ունի համահայկական արժէք, որ նոր ակօս մը բացաւ մեր գրականութեան եւ ազատագրութեան պատմութեան մէջ:

Ուրեմն, կրնա՞նք մէկդի դնել բոլոր կանխակալ կարծիքներն ու նախապաշարումները, քէներն ու ատելութիւնները, հարիւրամեակ մը սարքելու համար համազգային գետնի վրայ:

Արդ, տօնակատարութեան մը չա՞փ ալ արժէք չունին ուրիշ այնքան խնդիրներ, որոնք նոյնպէս եւ շատ աւելի կը կարօտին հաւաքական խորհրդակցութեան, գործակցութեան, ներդաշնակութեան:

Ամէնքս ալ կը դանգատինք թէ քաոսի մը վերածուած է մեր ներկայ կեանքը, բոլոր գաղութներուն մէջ: Որքան ալ տարբերին տեսակէտները, կարելի չէ պարտկել ոչ տագնապին ծանրութիւնը ոչ ալ, մանաւանդ, անոր անմիջական հետեւանքները:

Հայաստանի մասին չենք խօսիր, աւելի չբարդացնելու համար խնդիրը:

Արդ, ինչո՞ւ վուեթկոտ կ'երեւանք եւ փոխադարձաբար բարեացակամ, երբ հարցը կը վերաբերի տօնակատարութեան մը, իսկ խօսք լսել կամ փոխանակել չենք ուզեր, ամէնէն ճակատագրական հարցերուն առթիւ:

Արդեօք անո՞ր համար որ ո եւ է տօնակատարութիւն ի վերջոյ երեւալու, փայլելու, խօսելու պատեհութիւններ կ'ընծայէ, իսկ հանրային - քաղաքական հոգերը միայն միտք եւ սիրտ կը մաշեցնեն, յոգնութիւն եւ անհանգստութիւն կը պատճառեն:

Այն առեն, կը նշանակէ թէ ոչ իսկ Րաֆֆին կրցած է բան մը փոխել մեր միտքերուն եւ սրտերուն մէջ, եւ եթէ ողջ ըլլար, ապահովաբար նոյնքան վէպ ալ այս մասին գրած պիտի ըլլար ...

«Լոյս, աւելի լոյս», կ'աղաղակէր Կէօթէ:

Կը կարծենք թէ իր երազած «լոյս»ը չափէն աւելի ողողած է մեր այսօրուան կեանքը: Եւ անշուշտ ատոր համար է որ յաճախ կը շլմորինք եւ կը մոլորինք:

Մեզի պակսածն է՝ քիչ մը պայծառութիւն,— եւ թող Րաֆֆին շող մը ձգած ըլլայ այդ ճամբուն վրայ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տակաւին որոշուած չէ ցուցահանդէսին պաշտօնական բացման թուականը: Միշտ կը յիշուին Մայիս 17ի եւ 23ի օրերը, բայց աջակողմեան թերթերը կը կարծեն թէ անկարելի է որ ամէն բան պատրաստ ըլլայ այդ օրերը: Մարէն ձեռնարկուէ մը տեղեկութիւն ստացած է թէ չորս գլխաւոր դուռներէն մէկը միայն պատրաստ պիտի ըլլայ հոգեգալստեան երկուշաբթին, իսկ միւսները հազիւ կրնան լրանալ մինչեւ Մայիսի վերջին օրերը:

ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Ընդդիմադիր թերթերը ամէն օր զարմանազան լուրեր կը հրատարակեն դահլիճին կացութեան մասին: Երէկ ալ «Էքօ տը Փարի»ն ծանրակշիռ լուր մը կը հաղորդէր Քէբիլլիի ստորագրութեան տակ,— «Լէօն Պլում Տօրմուայի՞ պիտի ձգէ իր պաշտօնը»:

Թերթը կը գրէ թէ վարչապետը «Թարոյապէս եւ ֆիզիքապէս ուժասպառ» մարդու մը տպաւորութիւնը կը ձգէ, թէ «Ելիզէի ողբերգութիւնը սոսկալի հարուած մը եղաւ իրեն համար», թէ նոյն օրն իսկ բացագանչած էր, յուսահատօրէն.— «Ա՛, ոչ, մենք արժանի չենք այս ճակատագրին»: Եւ հաղորդելով շարք մը անհաստատ լուրեր,— «ցուցահանդէսին ձախողումը», «գործադուլներուն ծաւալումը», անգլիականին բարձրացումը 105 ֆրանքէն 111ի, ութ օրուան մէջ, կը կարծէ թէ Լէօն Պլում կ'ուզէ քաշուիլ: Իսկ իրեն համար իբրեւ յաջորդ նշանակած է ներքին նախարարը, Գ. Մաքս Տօրմուա:

Պարզապէս ի տեղեկութիւն կ'արձանագրենք այս ենթադրութիւնները, գաղափար մը տալու համար տիրող հոգեբանութեան մասին:

ՊԱՆԴՈԿԱՊԵՏՆԵՐԸ ԿԸ ՍԵՐԺԵՆ 40 ԺԱՄԸ

Ֆրանսական պանդոկներու ազգ. ընկերակցութիւնը ուրբաթ օր ժողով մը գումարելով, երկարօրէն քննեց շաբաթական 40 ժամուան աշխատանքի օրէնքին գործադրութիւնը: Ընդհանուր եզրակացութիւնը այն եղաւ թէ օրէնքին գործադրութիւնը աղէտալի հետեւանքներ պիտի ունենայ իրենց համար, մանաւանդ որ, Պելճիքայ, Զուիցերիոյ, Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ մէջ կառավարութիւնները երբեք այդպիսի օրէնքներ չեն գործադրեր պանդոկներու համար: Ընկերակցութիւնը կը կարծէ թէ բազմաթիւ հաստատութիւններ պիտի փակուին, եթէ օրէնքին գործադրութիւնը պարտադրուի:

Վիճաբանութիւններէն վերջ, բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ անգործադրելի կը հռչակէ 40 ժամուան օրէնքը, եւ կ'ազդարարէ թէ պիտի հարկադրուին ամէնէն ծանրակշիռ միջոցները ձեռք առնել, մինչեւ իսկ փակել պանդոկները եթէ բռնադատուին գործադրելու:

Ըմպելիներու ազգ. դաշնակցութիւնն ալ զեկոյց մը տպելով, ուժգնօրէն կը բողոքէ կարգ մը բանուորական կազմակերպութեանց վարիչներուն դէմ եւ անգործադրելի կը գտնէ 40 ժամուան օրէնքին գործադրութիւնը: Այս կազմակերպութիւնն ալ կը յայտարարէ թէ պիտի հարկադրուի փակել խանութները, եթէ պարտադրուին նոյնութեամբ գործադրել օրէնքը:

Գ. Տալլասիի ճառը Մանչէսթրի մէջ

—— o ——

«ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԻՐԱԳՈՐԾԵԼԻ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ»

Գ. Տալատիէ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Մանչէսթրի ճառին մէջ պարզելով Ֆրանսայի ներքին կացութիւնը, յայտարարեց.

— «Իմ մասին, ես միշտ այն համոզումն ունիմ թէ միայն ազատութիւնը կ'ապահովէ մարդկային ընկերութեան յառաջդիմութիւնը: Ես հաստատապէս կը կարծեմ թէ, արդի աշխարհին մէջ, բարօրութիւնը եւ հարստութիւնը կրնան ծնիլ միայն փոխանակութեանց ազատութենէն: Ես շատ լաւ գիտեմ թէ մեր սահմաններէն դուրս չահախնդիր քարոզութիւններ մեզ կը ներկայացնեն երբեմն պառակտուած քաղաքացիական վէճերէ կամ համայնավարութեան, նոյն իսկ բոլշեւիկեան անդունդին մէջ նետուելու օրին հասած: Բոլորովին սուտ: Ֆրանսացին էապէս անհատապաշտ է: Ան խորապէս տոգորուած է երկրային, գիւղացիական ազդեցութիւններով, եւ եթէ կայ երկիր մը ուր համայնավարութիւնը անիրագործելի է, այդ ալ մանր սեփականատէրներու այս ազգն է, ուր միջին դասերը տնտեսական եւ ընկերային տեսակէտով աւելի կարեւորութիւն ունին քան Եւրոպայի ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ: Գալով հանրային բարեկարգութեան, մի հաւատաք անոնց որ իրենց ուզածին պէս կը խոշորցնեն երկրորդական դէպքերը: Իրական բարեկարգութիւնը երբեք չէ խանգարուած: Վստահ եղէք թէ ո եւ է մէկը կարողութիւն չունի լրջօրէն սպառնալու բարեկարգութեան: Ֆրանսա նոյնքան փարած է հանրային բարեկարգութեան որքան իր ազգային անկախութեան»:

Նախարարը յետոյ փառաբանեց անգլօ-ֆրանսական բարեկամութիւնը եւ գործակցութիւնը, յանուն խաղաղութեան

Վենետիկի տեսակցութեան արդիւնքները

—— . ——

ՆԱՑԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Աւստրիոյ վարչապետը վերջացուցած ըլլալով իր խորհրդակցութիւնը Վենետիկի մէջ, Մուսոլինիի հետ, վերադարձաւ Վիեննա: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը շատ բան չըսեր, բայց միջազգային մամուլը ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ: Այդ աղբիւրներուն համաձայն, Մուսոլինի, որ Աւստրիոյ անկախութեան ախոյեանը կը ներկայանար 1934 յուլիս 25էն ի վեր, երբ սպաննուեցաւ Տոլֆուս, այժմ շատ մեծ արժէք չի տար այդ հարցին: Ջեկոյցէն կը հետեւի թէ այլ եւս արժէքը կորսնցուցած է, նաեւ, Հռոմի համաձայնութիւնը, որով Իտալիա, Աւստրիա եւ Հունգարիա համախորհուրդ պիտի գործէին միջազգային քաղաքականութեան մէջ: Աւստրիոյ վարչապետը նորէն ընդդիմացած է Չեխօսլովաքիոյ մեկուսացման, դիտել տալով թէ իր կառավարութիւնը չի կրնար միանալ ո եւ է զինուորական խմբակցութեան որ յարձակողական նպատակներ կը սնուցանէ: Մուսոլինի ալ նոյնքան ուժգնութեամբ պնդած է իր տեսակէտի վրայ:

Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, Տոքթ. Շուշնիկ հաւանած է որ նացիները (հիթլերական) մասնակցին Աւստրիոյ կառավարութեան: Իբրեւ առաջին քայլ, նացի մը պիտի նշանակուի Աւստրիոյ հայրենասիրական ճակատի վարիչ մարմնին մէջ: Բայց այս մասնակցութիւնը պիտի կատարուի համաձայն 1936

(Նիւթերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԿՈՒ «ՓՈՐՁԵՐ»

— o —

Անցեալ կիրակի «ընդհանուր փորձ» մը կատարուեցաւ Լոնտոնի մէջ, ստուգելու համար թէ լաւ դասաւորուա՞ծ են թագադրութեան հանդէսները:

Փորձի ենթարկուեցան բոլոր այն տարրերը որ պիտի մասնակցին արարողութեան, պալատէն մինչեւ Ուէսթմինսթըրի աբբայարանը, եւ մինչեւ վերադարձը դէպի պալատ:

Շաբթուան ընթացքին ալ, ուրիշ փորձ մը կատարուեցաւ, յատկապէս Աբբայարանին մէջ, ուր շարք մը նոքողութեանց ենթարկուած է, այս առթիւ:

Դեռ պիտի շարունակուին փորձերը, որպէսզի բացարձակապէս վստահ ըլլան թէ ծրագրուած արարողութեանց «մեքենան» պիտի բանի կատարեալ կանոնաւորութեամբ: Առանց խառնելու, խանգարելու կամ արկածներ պատճառելու:

Փորձեր, մարզանքներ կը կատարեն ինչպէս ձիաւոր կամ հետեւակ զինուորներն ու ոստիկանները, նոյնպէս արարողապետներն ու պալատական տիկինները, լորտերն ու «լէյտի»ները, ոսկեզօծ դրանիկներն ու ալեհեր կղերիկոսները, երգիչներն ու նուագածուները:

«Փորձ»էն ազատ չեն նոյն իսկ թագաւորն ու թագուհին, արժանաւորապէս կատարելու համար իրենց ինկած պարտականութիւնները:

Եթէ չեմ սխալիր, տասը տեսակ ընդհանուր փորձեր պիտի կատարուին (répétitions générales), մինչեւ մայիս 12, երբ տեղի կ'ունենայ թագադրութիւնը:

×

Կարդալով այս տեղեկութիւնները, միտքս կ'երթայ դէպի ետ, «գաղափարներու զուգորդութեամբ», ինչպէս պիտի ըսէր մեր վարժապետը:

Դէպի ետ՝ մինչեւ 1905 թուականը, երբ ուրի՞շ «ընդհանուր փորձ» մը կը կատարուէր, դարձեալ արքայի մը համար, բայց բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ:

1905 ... Երկրորդ ... Սուլթան Համիտ ... Քրիստափոր ... Վռամ ... Կառք մը ժամանէժի անիւներով ... :

Առաջին փորձ՝ կարելի կանոնաւորութեամբ եւ չէզոքութեամբ մեծարելու համար երկոտասորդ արքայ մը որ գահ կը բարձրանայ, իր ժողովուրդին կամքով:

Անդին՝ փորձ, կարելի ճշդութեամբ եւ անդո՛ք վճռականութեամբ խորտակելու համար արիւնածարաւ հրէշ մը՝ իր որջին մէջ իսկ:

Ասդին, Լոնտոնի մէջ, ընդհանուր փորձ՝ հրապարակաւ, պաշտօնական հանդիսաւորութեամբ եւ ցուցադրութեամբ:

Անդին, ճախ Սոֆիայի եւ ապա Պոլսոյ մէջ, դաւադրական, յեղափոխական փորձ՝ հազար զգուշութեամբ, ահ ու սարսափ շուրջ, բոլորն ալ մահը աչք առած:

Նախ Ժընեւ... աւելի կանոնաւոր, ու կը պայթի փորձի պահուն, Վիտոշի սարալանջին վրայ, ջարդուփշուր ընելով Քրիստափորն ու Վռամը:

Յետոյ խորհրդաւոր կառքը ժամանէժի անիւներով, որ երկու անգամ Երկրորդ կ'երթայ կուգայ, Սէլամլըքի արարողութեան օրերուն (ուրբաթ), փորձելու համար հրաշագործ մեքենան, գազանին վերադարձի վայրկեանը, ռումբին պայթելու սյահը, եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ:

Ահա մեր աշխարհն ու միւս աշխարհը, իրենց «ընդհանուր փորձերով»:

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ մէկը միւսը չի հասկնար, եւ երբեք պիտի չըհասկնայ . .

ՎԱՀԷ

Համաձայնութիւն Թուրքիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ

1914 ՆՈՅ. 5ԷՆ ՎԵՐՋ ԳԱՑՈՂՆԵՐԸ ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿ

Թուրքիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ ծրագրուած դաշնագիրը նշմարուեցաւ Գահիրէի մէջ: Վերջնական վաւերացումը պիտի կատարեն երկու երկիրներուն խորհրդարանները: Եգիպտական կառավարութիւնը ո եւ է հրատարակութիւն չէ ըրած այս մասին, սակայն թերթերը յաջողած են հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղել.—

Դաշնագիրը յարեւմամն է այն բարեկամական դաշնագիրներուն որ կնքուած են ուրիշ պետութեանց հետ: Գալով երկու երկիրներու քաղաքացիներուն բնակութեան իրաւունքին, Թուրքերը ինչպէս Եգիպտացիները պիտի կրնան երկու երկիրներու մէջ հաստատուիլ, համակերպելով տեղական օրէնքներուն: Երկու երկիրներուն հպատակները պիտի կրնան առեւտուրով, ճարտարագործութեամբ եւ ուրիշ գործերով զբաղիլ, բացի այն արհեստներէն որ վերապահուած են տեղացիներուն: Երկու երկիրներու հպատակները պիտի կրնան կալուածներ գնել եւ ծախել: Երկու կառավարութիւններէն իւրաքանչիւրը պիտի կրնայ միւս պետութեան հպատակներուն վրայ դնել անձնական, առեւտրական, քաղաքային, ուղղակի կամ անուղղակի տուրքեր:

Ինչ կը վերաբերի հպատակութեանց, այն թրքահպատակները որոնք Եգիպտոս հաստատուած են 1914 նոյեմբեր 5էն առաջ կամ անոնք որոնց հայրերը Թուրքիա կամ թրքական նախկին երկիրներու մէջ ծնած են, պիտի կրնան վերստանալ թրքական հպատակութիւնը, եթէ կ'ուզեն: Բայց եթէ Եգիպտոս ծնած են կամ իրենց հայրերը հոն ծնած են, իրաւունք չունին հպատակութիւն փոխելու: Այն թրքահպատակները որոնք Եգիպտոս գացած են 1914 նոյեմբեր 5էն վերջը, պիտի նկատուին թրքահպատակ, բայց եթէ եգիպտական հպատակութիւն ստացած են, պիտի մնան Եգիպտացի: Թուրքիա կ'ընդունի Եգիպտոսի ամբողջ արքայական ընտանիքին եգիպտական հպատակութիւնը:

Այս դաշնագրով վերջ կը գտնէ երկար վէճ մը որ կը տիրէր Մեծ պատերազմէն ի վեր:

Ալէքսանտրէթի ռամնային Սահմանադրութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան այն յանձնախումբը որ պաշտօն ունի մշակելու Ալէքսանտրէթի սանճաքին սահմանադրութիւնը, հինգշաբթի օր վերսկսաւ իր աշխատանքը, նախագահութեամբ Գ. Գուրքէնի (Գէյժ): Ամբողջական յանձնախումբէն զատ, երկու մասնախումբեր կազմուեցան, որ պիտի աշխատին զուգընթաց: Մասնախումբերէն մէկը պիտի զբաղի հիմնական օրէնքին վերաբերեալ հարցերով, նախագահութեամբ անգլիական պատուիրակին, միւսը պիտի մշակէ մասնագիտական խնդիրներու վերաբերեալ կանոնագիրը (դրամ, մաքսային վարչութիւն, թղթատարութիւն եւ նաւահանգիստ):

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ նոյն անորոշ վիճակն է որ կը տիրէ: Մատրիտ նորէն ռմբակոծուեցաւ: Երկու կողմերն ալ յաջողութիւններ կը ծանուցանեն զանազան ճակատներու վրայ: Անգլիական երեք նաւեր յաջողեցան Պիլպաօ հասնիլ, առանց հետապնդուելու: Կը նշանակէ թէ քաղաքը ոչ պաշարուած, ոչ ալ ականներով պաշտպանուած է:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ առթիւ պատրաստուած է «Ժամբորդութեան տոմսակ» մը, որուն տէրերը պիտի կրնան ոչ միայն 40 առ. հարիւր զեղչ ստանալ երկաթուղիներու համար, այլ եւ զեղչեալ գիներով այցելել թանգարանները եւ կարգ մը թատրոններ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Համատարած լքումի եւ բնաջնջումի մէջ, քաղաքակիրթ աշխարհի կամայ թէ ակամայ մոռացութեան եւ պատմական թշնամիի աննախընթաց կատաղութեան դիմաց՝ Վասպուրականը եղաւ միակ վայրը ամբողջ Փոքր Ասիոյ մէջ, որ պատուով եւ քաջութեամբ մաքառեցաւ եւ ի վերջոյ յաղթեց, յաղթեց եւ փրկուեցաւ, չբաժնելով Կարինի, Տարօնի, Խարբերդի, Տիգրանակերտի, Սեւ Ծովեան շրջանի բոլոր քաղաքներու հայութեան եղերական ճակատագիրը։ Վանի հերոսամարտը թրքական արիւնախում ոճիրէն փրկեց աւելի քան 200.000 թարմ եւ կենսունակ հայութիւն եւ, փոխադարձաբար, շա՜տ ծանր հարուած հասցուց մեր ցեղի ընդհանուր թշնամիին . .

Հայկական յեղափոխական պատմութեան տարիներու յամառ եւ հերոսական պայքարն ու դաստիարակութիւնը, առաջին անգամ ըլլալով, Վասպուրականի մէջ կը ստեղծէր առնական սերունդ մը եւ ժողովուրդ մը, որ լիովին կը պսակէր մեր յեղափոխութեան յոյսերը եւ Հայոց ներկայ ու ապագայ պատմութեան առջեւ կը նուիրագործէր մեր յեղափոխական շարժման արդարութիւնը, իմաստութիւնը եւ անոր պատմական - քաղաքական անխուսափելի անհրաժեշտութիւնը։ Առաջին անգամ ըլլալով՝ ամբողջ ժողովուրդ մը կը փարէր յեղափոխական զէնքին . ստրկութեան ու համակերպութեան փոխարէն կ՚ընտրէր յեղափոխական կռուի ճանապարհը եւ իր ճակատը կը պսակէր յաղթութեան եւ ազատութեան արեւով . .

Առաջին անգամ ըլլալով՝ ամբողջ ժողովուրդ մը համերաշխութեամբ աննախընթաց եւ այնքան երազական դաս մը կու տար մեր ներկայ եւ վաղուան սերունդներուն։ Համերաշխութիւն մը, երբ բոլոր կիրքերը կը սանձահարուէին, բոլոր կողմնակցութիւնները կը մոռնային իրենց մասնաւոր շահերն ու հաշիւները, բոլոր անձնական ցանկութիւնները տեղի կու տային ընդհանուրի շահին եւ կամքին առջեւ։ Եւ այդ ընդհանուրը ուրիշ բան մը չէր, եթէ ոչ ցեղին ֆիզիքական եւ հոգեկան ազատութիւնը միայն։

Առաջին անգամ ըլլալով, այնքա՜ն սիրականօրէն, համագործակցութեան կենսական հրամայականը իր հզօր ու կենսագործ թեւերուն տակ կ՚առնէր ամբողջ ժողովուրդ մը, իր բոլոր դասերով ու դասակարգերով, կին ու աղջիկ, ծեր ու մանուկ, եւ կը մղէր զանոնք համախմբուած, կազմակերպուած, անձնազոհ, դիմադրական աշխատանքի, գիտակցական զոհաբերութեան եւ անօրինակ քաջագործութիւններու։

Զոհաբերութիւն եւ քաջագործութիւն։ Եւ միայն անհատներ ու ի վերուստ ընտրուած հերոսներ չէին, որ ընդունած էին լուսապսակը քաջութեան եւ զոհաբերութեան աստուածներէն։ Միայն Վռամեանը չէր, որ գիտակցաբար կ՚երթար ձերբակալուելու. միայն Իշխանն ու իր երեք ընկերները չէին, որոնք հաշտութեան ճամբուն վրայ զոհուելու կը դիմէին. միայն Նալպանտեան մը չէր, որ կ՚ընդունէր թրքական առաջին գնդակը. միայն Այգեստաններ, Պէրպէրեաններ, Գոռողանճեաններ եւ ուրիշ հարիւրաւորներ չէին, որ կը զոհաբերէին իրենց թանկագին կեանքերը Արգեստանի, Քաղաքի, Հայոց Ձորի, Թիմարի, Փեսանդաշտի, Շատախի մէջ. միայն Շիրիններ չէին, որ գիտակցաբար ու անվրդով կը զոհաբերէին իրենց հնամենի բնատնիքն ու դերդաստանը, իրենց կիներն ու երեխաները, այլեւ աստուածային ու ինքնակամ զոհաբերութեան մը նուիրուած էր ամբողջ ժողովուրդ մը, իր բոլոր խաւերով, իր հազարեակ մը մարտիկներով, որոնք ամբողջ երեսուն օր բաց աչքերով չօշափեցին մահը. իր ամրաչէն բանուորներով, որոնք կեանքի գնով արհամարհեցին թշնամիի հազարաւոր ռումբերը. իր տասնամեայ պատանիներով, որոնք թշնամիի ռումբերը եւ գնդակները հաւաքեցին վառօդ գտնելու յոյսով. իր դպրոցական պատանիներով, որոնք գիրքերն ու վիրակապերը նախընտրեցին գրչէ ու դրասեղանէ. իր աղջիկներով ու կիներով, որոնք սրբեցին պաղթական հարազատի արցունքը եւ կապեցին հարազատ եղբօր վէրքերը. իր ծանօթ թէ անծանօթ արհեստաւորներով, վարպետներով, ուսուցիչներով, մտաւորականներով, որոնք հօշիկ ու հագուստ, հաց ու մթերք, զէնք ու վառօդ, փամփուշտ ու պատգարակ, սուրհանդակ ու ամրաչէն բանուոր հասցուցին հայ մարտիկներուն, որոնք խրամներ շինեցին եւ մարտկոցներ կառուցին, թնդանօթ ձուլեցին եւ վառօդ ստեղծեցին, ականներ փորեցին եւ հրդեհումներ ղեկավարեցին, օգնութեան գործ կազմակերպեցին եւ տասնեակ հազարաւոր կեանքեր փրկեցին, եւ վերջապէս յեղափոխական ու պատմական ժամանակաշրջանի մը յաւէտ կառավարական ինքնատիպ մեքենայ մը վարեցին։

Քաջեր ու հերոսներ — բայց բազմաթիւ են անոնք։ Անհնարին է նոյնիսկ անոնց անուններու պարզ թուարկումը։ Գրիգոր Պուլղարացի յեղափոխական, հին գործիչ մը, դաստդրական աշխատանքներու եւ կատարեալ անձնուրացութեան, շիտակութեան ու համեստութեան սքանչելի տիպար մը։ Ոգին՝ Այգեստանի մարտական գործին։ Շիրին Յակոբեան՝ գիւղացի, անձնազոհութեան պատուական մարտիկ մը, անձնական քաջութիւն եւ կազմակերպչական անվիճելի տաղանդ, իր գիւղացիութեան պահապան հրեշտակը՝ Վանի կռիւներէն առաջ, կռիւներու ընթացքին եւ անկէ յետոյ, մինչեւ իր մահը։ Կայծակ Առաքել, դասական հայդուկ՝ իր ամբողջ էութեամբ եւ տարիներու արժանաւոր զինակիցը Անդրանիկի, Սեպուհի եւ Տարօնի առիւծներուն, Վանի մարտիկներու ոգեւորութիւնը՝ ամբողջ հերոսամարտի ընթացքին։ Արմենակ Եկարեան, քաջ անձնապէս, փորձուած ռազմիկ, յարգուած իր կուսակիցներէն եւ հաւասարակշռուած՝ իբրեւ Զինուորական Մարմնի անդամ։ Ալէք Փարսամեան՝ Վանի յեղափոխական գործի ուխտուած ռազմիկը, լուռ եւ համեստ, բայց իր վազքի սրտին վրայ ընդունած թրքական ամեհի գրոհները. բարոյական կատարելութիւն մը՝ իբրեւ մարդ եւ իբրեւ յեղափոխական։ Փանոս Թէրլէմէզեան՝ հայ տաղանդաւոր նկարիչը, որ վրձինի փոխարէն վերցուցած էր հրացանը եւ առոյգեան արհամարհանքով կը հեգնէր մահն ու թշնամին։ Փանոս Ժամկոչեան, արհեստաւոր, Սահակ Պէյի եւ իր ամբողջ շրջանի անզուգական ղեկավարը, յանդուգն՝ բայց շրջահայեաց, կատաղի՝ բայց կարգապահ, Վանի մարտական ամէնէն սիրուած դէմքերէն մէկը։ Մելիքսէթ Էյնաթեան՝ կիրթ ու խիզախ միաժամանակ, միշտ զոհաբերութեան պատրաստ, ռազմունակ հոգի եւ Ցանկոյններու շրջանի բոլոր գրոհներու անմիջական մասնակից։ Նշան Ճամագործեան՝ պաշարման ընդդասա, սրատես եւ հնարամիտ՝ ամբողջ կռիւներու ժամանակ։ Դային՝ ճարտար ու համեստ, Նշանի անզուգական գործակիցը։ Նազարէթ Պուռնուեան՝ առեւտրական, բայց անձնական քաջութեան տէր մարդ մը, հայրենասէր, միշտ վտանգաւոր դիրքերու մէջ։ Կարապետ Շաւախեան՝ կենսուրախ, հոյակապ բնաւորութիւն մը, որ գիտցաւ միշտ արհամարհել մահը։ Նալբանդ Նշան, հին յեղափոխական՝ պարզ արհեստաւորի մը արտաքինի տակ, վարպետութեամբ ղեկավարեց իր շրջանի բազմաթիւ դիրքերու կռիւները։ Թուրքէն Իսրաէլեան՝ արհեստաւոր, երկար ժամանակ վարեց Սահակ Պէյի դիրքի կռիւները եւ անձնական քաջութեան օրինակ հանդիսացաւ շատերու։ Վաղարշակ Շիրվանեան՝ ճարպիկ եւ յանդուգն երիտասարդ մը, որ յաճախ հրաշքներ գործեց։ Եւ դեռ քանի՜ քանիներ, որոնց անուններու յիշատակումը էջեր պիտի լեցնէր եւ որոնք սակայն, լուռ ու համեստ, ամենօրեայ քաջութեամբ ու զոհաբերութեամբ՝ շէնք ու դիւթական, յարատեւ ու յաղթական դարձուցին Վանի հերոսամարտը։

Եւ այս բոլոր յայտնի ու անյայտ հերոսներու, հազարեակ մը մարտիկներու, մարտական ու ստեղծագործական բոլոր կազմակերպութիւններու, Վանի ամբողջ ժողովուրդի դիմադրական օրհասական անհաւ պայքարի ղեկավարը եղաւ Արամը իր բարոյական շունչով, իր անվիճելի հեղինակութեամբ, իր քաղաքական - յեղափոխական - հանրային հարուստ անցեալով, իր կազմակերպչական ինքնատիպ տաղանդով, իր հոյակապ կամքով, մարդկային հոգիները դիւթելու ղեկավարելու բացառիկ հոգեկան ուժով, իր կանխատես հոգիով, իր ամենօրեայ ամէն ժամեայ լարուած ուղեղով եւ սրտով։

ՕՆՆԻԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՋԱՐՀՈՒՐԱՆՔԻ ՕՐԵՐԷՆ

Մինակ էի փշատի մը ստուերին տակ։ Ու կը մտածէի։ Վեց - եօթը տարեկան տղայ, ի՞նչ կրնայի մտածել։ Տուն տեղ, հայր, եղբայրներ, ազգականներ, բարեկամներ բոլորը կորսուած, կրնայի՞ մտածել . .

Երէկ երեկոյ Թուրքի մը պատմած պատմութիւնը խորապէս ցնցած էր մանուկ հոգիս։ Այսպէս ուրեմն, դաւը սարքած էր այն աղան որուն մօտ ես ծառայած էի եւ խուժդուժ ոճիրը գործադրած էր ան որուն հետ ամէն օր կը տեսնուէի, կը խօսէի, կը կատակէի ... «Գուտուննաւուզ» կը կոչէին զինքը։ Անգիթ բոլենի մըն էր։ Ջարդէն առաջ անօթի մըն էր։ Եղեռնի օրերուն ջարդեց, թալլեց, տունն ու տեղը լեցուց, յղփացաւ, բայց, չուայտութեամբ շուտով անանկացաւ եւ նորէն վերադարձաւ իր հին արհեստին,— գողնալու եւ մուրալու։

Երէկ իրիկուն, իմ ներկայութեանս սաստ ու հանդարտ շեշտով մը պատմեց եղերաբախտ հօրս նահատակութեան բոլոր մանրամասնութիւնները։ Դունէն դուրս հանելէն մինչեւ անոր վերջին խօսքն ու շունչը։ Օ՜, դարհուրելի էին տանջանքները որ տուած էին հօրս։ Ջայն մեր տան մէջ իսկ նահատակեր էին։

Երեւակայուած դումարը ձեռք ձգելու համար, նախ կը սկսին անոր մայրէն ու եղունգներէն, կը կտրեն անոր ականջները, յետոյ քիթը, յետոյ ձեռքին մատները, ու ամէնէն վերջ մարմինը կը բաժնեն քանի մը մասերու։ Ու այս գործը կատարեր էին 15 հոգի, բոլորն ալ հօրս ճանչկին ծանօթները եւ բարեկամները։

Պատմած ժամանակ իրենց չար քրքիջին ու կծու ծիծաղին դիմաց, վերջին պահուն չկրցայ ինքզինքս զսպել ու փղձկեցայ։ Անոնք ի տես իմ լացիս, կրկին ծիծաղեցան, հռհռացին ու անփութօրէն շարունակեցին իրենց զրոյցը։ Երբ աղան խիստ շեշտով մը «Եօյլէ գոնուշմա» ըսաւ, գլացի որ իմ լացս անոնց ախորժելի չէր թուած։ Ու պատմող ոճրագործին սուր հայեացքը շեշտակի աչքերուս՝ լաւ նշան չէին։

Առտուն, սովորականին պէս հորթերը առջեւս ձգած, տան մօտակայ դաշտը իջայ։ Անոնք ձգեցի խոտերուն մէջ, իսկ ես, երկնցայ փշատի մը ստուերին տակ։ Երէկ իրիկուան պատմութիւնն էր որ կը դառնար գանկիս մէջ, նկարագրուած պատմութիւններն էին որ կ՚ուրուագծուէին աչքերուս առջեւ.

Ուրեմն, մայրս կը կեղծէր, սուտ կը խօսէր, մեզ կը խաբէր՝ «Հայրիկը պիտի գայ» ըսելով, կամ «բանտն է» փախսալով։

Մտածումներս իրենց ծանրութեամբ կմրեցուցին ուղեղս, թուլցուցին ջիղերս։ Ինծի այնպէս կը թուէր թէ կը գտնուիմ ոճիրներու աշխարհի մը մէջ, ականատես հօրս խողխողումին։ Կամքէս անկախ, երգ մը եկաւ շրթներուս վրայ, կամաց կամաց ձայնս բարձրացաւ, խօսեցաւ, լայնցաւ։ Կ՚երգէի։ Բարձր ձայնով կ՚երգէի ... Ի՞նչ կ՚երգէի, հայերէ՞ն թէ թուրքերէն, չեմ գիտեր, միայն կը յիշեմ որ կ՚երգէի ու գառնօրէն կուլայի։ Արցունքը առատօրէն վար կը վազէր այտերէս եւ կը թրջէր գետինը։ Սիրտս փլած էր ...

Այս բեկբեկ վիճակիս մէջ էի երբ, յանկարծ մորակի ուժգին հարուած մը առացայ ձախ ուսիս վրայ. Ցնցուեցայ։ Աչքերս ետ դարձուցի, նայեցայ, օ՜, օ՜ ... ան էր, երէկ իրիկուան պատմիչը, հօրս ոճրագործը։ Ան էր, քովս կանգնած, չար, հեգնոտ ժպիտը դէմքին, ձեռքը մորակ մը բռնած։ Ի՞նչ կ՚ուզէր, ինչո՞ւ եկած էր, ի՞նչ գործ ունէր այս ժամուն այս ամայի դաշտին մէջ ... Դեղնած, ալլայլած վիճակով մը քարացած մնացի նստած տեղս անշարժ։ Աչքերս անթարթ անոր աչքերուն յառած։

Փշատին ստուերին տակ, հողին վրայ ոզնիի մը պէս կծկուած, դարհուրած, եղերական հայեացքով մը կը նայէի իր կարմրած աչքերուն եւ խոժոռ դէմքին։

— Է, չերգե՞ս, խօսեցաւ վերջապէս, չբաւե՞ց որ աշխարհը քեզի տրուած են։ Հը, «իսլամ եղած եմ» կ՚ըսես, «նամարդ» կ՚ըսես, «Հաղտրինէէն» կը ճառես ու հիմա «կեավուր» հօր մը սատակին համար երէկ իրիկունէն մինչեւ հիմա կուլաս, հը ...

— Աղա՛ա՛ ..

Խօսք կտրեց չար սաստով մը, — «Կ՚ուզե՞ս որ հիմա հաշիւդ մաքրեմ»

Ցնցուեցայ։ Սաստ քրտինք մը պատեց մարմինս։

Քաշեց, ոտքի կեցուց, բռնեց ականջներս ուժով մը քաշեց եւ քրքիջ մը արձակեց։ Յետոյ իջան մորակի հարուածները մերկ ծունկերուս։ Գոռացի, աղաղակեցի . անօգուտ։ Յանկարծ յանդուգն միտք մը յղացայ — փախչի՛լ, ամէն գնով փախչիլ .

Կերած հարուածներուս ցաւը ուժ տուաւ որոշմանս. Գոռացի, ճչացի, ու, յանկարծ, ինքզինքս նետեցի մօտակայ թուփերուն մէջ ու անկից ալ բնազդօրէն բռնեցի մեր գիւղի ճամբան, ուր կ՚ապրէր մայրս։ Կը վազէի, կարծես օդէն կը թռչէի ... Ալ շուրջս չէի նայեր, չէի տեսներ, միայն կը վազէի։ Գոռ ու բամբ ձայն մը միայն մերթ ականջիս կը զարնէր ,— Ծօ, մի փախչիր, եթէ բռնեմ կտոր կտոր կ՚ընեմ ..

Մէկ շունչով մեր գիւղը հասայ եւ դիակի մը պէս ինկայ հօրս բնակարանին սեմին վրայ։ Մայրս, տեսածէն ապշահար, իր բազուկներուն մէջ առաւ յոգնած մարմինս ու ջերմիկ համբոյրներով ողողեց դէմքս ու ճակատս։

Դէպքը պատմեցի որքան որ կրցայ։

Շաբաթ մը վերջ, նորէն զիս բռնօրէն խլեցին մօրս գրկէն ... Անկից յետոյ մայրս թաղեցի, շատերու թաղումին ականատես եղայ, ես ապրեցայ, բայց մինչեւ այս-օրերու հասնելս քանի քանի տեղերէ խլուեցայ, եւ քանի անգամներ մահուան ճիրաններէն ազատեցայ ...

Այդ միայն ապրիլեան սերունդը գիտէ։ Ու այս վերյիշումէս վերջ, չարժե՞ր չանթահարիչ աղաղակ մը չայտել նոյն այդ սերունդի երեսին։

— Վա՛յ քեզ որ գողգոթաներ ապրեցար եւ այսօր գոհ կը թուիս կեանքէդ՝ անցեալը մոռցած .

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐՋԷ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԽԱՅԻԼ ՈՒ ԽԱՓԱՆԱՐԱՐԸ

Մտանք հսկայ ճաշարանը. Մ[...] ուայլ եւ մշակոյթի ու հանգիստի [...] րատանը, քիչ մը թէյ ըմպելու [...] մար։ Սրահը բաւական մաքուր [...] հակառակ անոր որ աթոռները [...] ու վրայ էին, պատերը՝ կարօտ [...] րութեան, իսկ տախտակամածը [...] ւացքի։ Նստանք՝ դրեթէ [...] անտարբերութեամբ՝ դէպի այս [...] կարեւոր մանրամասնութիւններ[...]

Միխայիլ խստօրէն նայեցաւ սպ[...] սարկողին եւ մռմռաց.

— Ահ, ինչպէս կը քնին, ես չեմ [...] րեր սպասարկողները։

Միխայիլ բարեկամս էր, [...] զինուոր՝ դէս քաղաքացիական [...] ուիններու շրջանէն, համայնավար[...] մինչեւ ոսկորները ու հետ[...] տարեկան մոլեռանդ։

Ան ամէն կողմ խափանարար[...] թիւն (սապոթաժ) կը տեսնէր։ [...] րեն՝ բնութիւնը հսկայ [...] թիւն մըն էր, որ կոչուած էր [...] քայլելու երկրորդ հնգամեակը

Սպասարկողը դանդաղօրէն [...] նեցաւ, մեր անութին քովէն [...] րելով փոշին եւ ուրիշ աղտեղութ[...] ները։

Միխայիլ ջղայնօրէն մռմռաց [...]

— Նախայեղափոխական շրջան[...] ան։ Տես ինչպէս կը շարժի, [...] է կարծես։

Նախապէս երբեք չէի խորհած [...] Միխայիլ այսպիսի թափանցող [...] դանդ մը ունի։

— Նախայեղափոխական շրջան[...] սպասարկողները, շարունակեց [...] լաւ չեն։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ [...] նախապաշարմունքը կ՚ըսէ — «Ոչ մէկ [...] վէր»։ Նախայեղափոխական շրջա[...] ները չեն կրնար հասկնալ համայ[...] վարութիւնը։ Չեն կրնար [...] ոչ մէկ նուէրը։ Նախապէս, սպա[...] սարկողը նուէրներով կ՚ապրէր [...] լաւ կը վճարուի, լաւ կ՚ապրի, [...] կը անանի,— բայց, ոչ մէկ նուէր [...] Ու ան խափանարարութիւն կ՚ընէ[...]

Ես ապշած մնացի այս արամա[...] նութենէն։ — Նախայեղափոխական շրջանի սպասարկողները իրենց [...] տին խորքէն հակայեղափոխական[...] են, աւելցուց մռայլօրէն։

Սպասարկողը աւարտեց իր գործը, թաց քուրջով, ու Միխայիլ [...] հարցուց թէ ինչ կ՚ուզենք։ [...] Մարժօրի փչեց պայուսակէն [...] փաչինները եւ առաջարկեց թէյ, [...] կեղ եւ խեղ։ Միխայիլի կինը հա[...] ձայն եղաւ։ Միխայիլ ըրաւ յանձն[...] րարութիւնը։ Սպասարկողը անհետ[...] ցաւ։

Մենք բուռն կերպով կը վիճէինք [...] մուսնալուծման նոր օրէնքին [...] երբ սպասարկողը վերադարձաւ [...]

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն ու թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնլի եւ մելանով ։

ՈՐԲԵՐԴԻ ՊԱՀԱԿԸ

Ամառնային իրիկուն մը, օրուան տաժանակիր աշխատանքէն ուժասպառ, ինծի հետ տանջուող եզան մը մսուրին քով ինկած՝ կը մտածէի ։

Նոյն պահուն, յանկարծ, Թեմուրի խլացուցիչ ձայնը ականջիս հասաւ։ Հնազանդեցայ։ Քանի որ այդ օրուան կեանքս անոր կը պարտէի ։

Թեմուրի առջեւն եմ հիմա։ Զինուորի մը պէս բարեւի կեցած՝ դատաւորս կը լսեմ

- Դէհ, շուտ ըրէ, բահը առ ու պարտէզ գնա, բայց աշխատէ որ, երէկի մնացած մասը լրացնես այսօր ։ Անկէ վերջ, դաշտ կ՚իջնես եւ, բոլոր աղբիւրներուն ջուրերը հաւաքելով՝ մեզ ժառանգ մնացած Միսաքին արտը կը ջրես

Այդ օրուան պարտականութիւնս լաւ մը սերտելէ վերջ, խոնարհութեամբ մը հեռացայ.

Մերթ ընդ մերթ զէնքի պայթիւններ կը լսէի վերի ձորերէն։ Ողջ մեռելներ կ՚անցնէին։ Նորէն ջարդ կար։ Փամ, փո՜ւմ ...

— Կողոպուտ կայ հոսէք, կը ձայնէր թուրք երիտասարդ մը։

— Ջարկէք անխնայ, կը լսուէր ձայն մը, անդիէն։

Ամէն մարդ պարտի առնուազն մէկէկն հինգ Հայ ոչնչացնել, կը խըբառէր ծերունի հօճա մը։

Այս ամէնը կը տեսնէի շարժանկարի մը զարհուրելի տեսարանին պէս։ Կը ցաւէի։ Կուլայի։

Ջուրը կամաց կամաց կը մաղուէր արտին մէջ։ Իսկ ես բահը ձեռքս ելք մը կը մտածէի։

Յուսահատ, այս անմոռանալի ցաւերէն այրող սիրտս զովացնելու համար, պարտէզ ուղղուեցայ։ Բայց հազիւ թէ քանի մը քայլ յառաջացած էի, յանկարծ, վարը մացառին տակ ցնցոտիներով ծածկուած գունդ մը նշմարեցի։

Հետաքրքրուեցայ. Կենդանի շունչ մըն էր։ Շուտով անցայ թուփի մը ետեւ, ու սկսայ դիտել։

Մօտաւորապէս 45 տարեկան կմախացած դէմք մը։ Մարդը կամացուկ մը ելլելով սկսաւ քալել։ Բայց ո՞ւր ։ Շատ չանցած իր դողդոջ քայլերը ուղղուեցան դէպի գիւղը։

Ջրտուքս լմնցած էր արդէն։ Եւ առանց երեւնալու, հետեւեցայ քայլերուն։

Խեղճը, կամաց կամաց քալելով հասաւ այնպիսի տեղ մը, ուր ճար չկար անցնելու։ Կանգ առաւ։ Վերէն վար լաւ մը քննեց, յետոյ, մացառին փուշերը մէկ կողմ հրելով, ներս մտաւ։ Դիտեց Թեմուրի տունը։ Դռները փակ էին։ Լոյսերը մարած։ Գամփռը անշարժ կը քնանար։ Յոգնութիւնը տանելէն վերջ, ճեղքեց մացառը ու դուրս ելաւ եւ առանց վարանելու անցաւ Թեմուրի դրան առջեւէն ու մտաւ դրացի աղայի մը տունը ։

Մուրացկանի տարազով ներս մտնելուն պէս, շուներուն յարձակման ենթարկուեցաւ։ Աղան, ներս մտնողը մուրացիկ մը կարծելով գթաց, շուները մէկ կողմ քշեց եւ, մօտենալով հարցուց.

- Ո՞վ ես դուն։

— Ծառադ, Վարդանը։

— Վարդա՞ն։ Խեղճ մարդ, ո՞րտեղէն այս, ո՞ր ...

— Մի հարցներ, աղա ։

— Կին, շուտ ըրէ, ճրագը բեր ։

Վարդանի սովորական վայրն էր այդ, եւ առանց վարանելու մտաւ ախոռը ու մսուրի մը առջեւ ինկաւ ուժասպառ. Մտայ պարտէզ։ Ախոռի զոյգ պատուհանները դէպի դուրս կը նայէին։ Մօտեցայ։ Բահս կռթնցուցի պատին, կոխեցի երկու ուսերուն վրայ ու բարձրացայ վեր։ Վարդան հոն մսուրին առջեւն էր, երկու բարեսիրտ անձերու ներկայութեան։

Պահ մը հանգստանալէ ետք, աչքերը բանալով տեսաւ իր երկու եզները։ Առաջին տեսնելուն չհաւատաց։ Դողդղալով մօտեցաւ, չօշափեց լաւ մը եւ յանկարծ գտաւ մէկին ալ եղջիւրին վրայ իր դրած նշանները։ Համբոյրներու տեղատարափ մը կը թրջէր եզան աչքերն ու ճակատը։ Եւ կենդանին փոխադարձաբար, կարծես մարդկային իմացականութեամբ մը սկսաւ լզել իր տիրոջ ձեռքերը։

Վարդան իր սրտէն քամուած արցունքներու հեղեղին մէջ խեղդուելով ինկաւ.

— Հանդարտէ, Վարդան, այս բոլորը դարձեալ քուկդ են, ըսաւ Գ. աղան։ Անցեալին վրայ մի խորհիր, պիտի գան օրեր, որ դարձեալ ունենաս նոյն գիրքը, նոյն բախտը։

— Բա՞խտ ըսիր։ Գետինն անցնի այսպիսի բախտը որ մեզ այս օրերուն հասցուց։

— Իրաւունք ունիս, Վարդան, բայց որո՞ւ հասկցնես։ Այս դարին մէջ ամէն մարդ թագաւոր մը եղած է, եւ իր ուզածին պէս կը շարժի։ Ա՜խ, որոնց կ՚ըսեմ, ընողին չի մնար։

Շաբաթներ անցնելէն վերջ, Թեմուր ականջիս փսփսաց.

— Աղէկ մէկն ալ ազատեցինք։

— Ո՞վ է։

— Աներձագիս հողագործը։

— Արդեօք կարելի՞ է հեղ մը տեսնել։

— Ինչո՞ւ չէ։ Բայց ինծի նայէ, բերնէդ որ եւ է խօսք չելլէ, քեզ կը սպաննեմ։

Առաջին տեսնելուս, սիրտս գող ելաւ։ Անցեալի անուշ յիշատակ մը արթնցաւ կուրծքիս տակ։ Նայեցանք իրարու։ Եւ յանկարծ, հօր եւ որդւոյ պէս փաթթուեցանք վիզ վզի։ Լացինք։

— Ի՞նչպէս եղաւ որ ազատեցար այս փոթորիկէն։

— Հրաշքով, տղաս, պատասխանեց մարմրած ձայնով մը,— եւ կողմնակի պատին կռթնելով՝ սկսաւ պատմել ։

—«Կարծեմ կը յիշես, ամիսներ առաջ զինուոր գացի ինծի նման հազարաւոր երիտասարդներու հետ ։ Շատ չանցած, Խարբերդէն հազար հոգիով ճամբայ ելանք դէպի Պոլիս ։ Բոլորս ալ Հայ։ Հոն, երկար չսպասեցինք, անկէ ալ գացինք Կարին ։ Այդտեղ, մեր ուժէն վեր ծանր աշխատանքի մը լծեցին մեզ։ Օրական մէկ սեւ հացով։ Ամիսներ շարունակ աշխատեցանք։ Օրին մէկն ալ, չեմ գիտեր որ ամսուն էր, դարձեալ մեզ դէպի Խարբերդ ղրկելու որոշում տուին։

Ճամբաները լեցուն դիակ։ Ջաճմուռուած բաներ։ Ոմանք հիւանդ, եւ ոմանք ալ հոգեվարքի մէջ։ Սիրտ չէր դիմանար, մեր աչքերը գոցելով կ՚անցնէինք։

Կարաւան կարաւանի ետեւէ կու գար ու կ՚անցնէր։ Հայեր էին։ Հասկցանք որ ջարդ կար։ Մինչեւ Խարբերդ հինգ հարիւր հոգի մնացինք։

Անկէ ալ մնացած հինգ հարիւրը ճամբայ հանեցին Տիգրանակերտ դրկելու։ Հոն, մեզ ընկերացող զինուորները փոխուեցան. Բախտէս ալ ընկերներուն մէջ վաղեմի ծանօթ մը գտայ եւ, խնդրեցի որ իմ մասին մտածէ։

Մթնշաղին, առաջին ոստիկանատունը հասանք։ Բայց հազիւ գիշերը այդ հրապարակին վրայ քիչ մը կանգ առինք, յանկարծ, տեղին ոստիկանապետը յայտարարեց.

— Շուտ ըրէք, քիչ մը անդին կամուրջ մը կայ շինուելիք։

Եւ մեզ առանց կեցնելու ճամբու հանեցին իրիկունով։ Հասանք ամայի տեղ մը, ուր արդէն ամէն բան յատակ կը տեսնէինք։ Մեզի պատուիրեց որ քիչ մը նստինք, խօսինք ու աղօթենք։

Տնտնալու առեն չկար։ Մօտեցայ ծանօթ զինուորիս, եւ խնդրեցի որ քանի խումբը կը կենար, թոյլ տայ ինծի քալելու։

Առաջարկս ընդունուեցաւ։

Քալելէն ապահով անկիւն մը գտայ։ Մութ էր։ Խումբը կամաց կամաց սկսաւ յառաջանալ ժամանակ չկորսնցուցի, եւ անմիջապէս ճամբան չեղելով, քանի մը քայլ [illegible] չոր փուշերու տակ կնճռայ։

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԾԱՏՈՒՐ ՊԼՐՊԼԵԱՆ

[illegible]

ՕՐՕՐԵՐԳ

—•—

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Օրօր մանկիկըս, աչե՛ւ կենսատու,
Քուն եղիր մուշ - մուշ ջինջ համբոյ - րիս տակ.

Այս չար օրերուն, քաջ կարիւն իմ դու,
Մեծցի՛ր մեր նախնեաց հաւատքովն համակ:

Այսպէս ինկեկուն
Մի՛ լար իմ անգին,
Օ՜ր մըն ալ մենք տուն
Կը դառնանք կրկին:
Մեծցի՛ր, անպարտ, պաշտելի՛ տըղաս,
Մեծցի՛ր Հայու պէս, գառնուկդ իմ դու հեզ,
Որ մեզ պէս կեանքիդ մէջ պանդուխտ չըլլաս
— Թո՛ղ մեր հայրերուն օրհնութիւնը քեզ:

Քուն եղիր խաղաղ
Դուն իմ միակ յոյս,
Պիտի ուշ կամ վաղ
Մե՛զ ալ ծագի լոյս:
Խունա՛պ էր օրն այն, բարբարոս հորդան,
Երբ բոլեններ՝ երախով գազան,
Կերան մեր հայրերն ... մենք հայրենի տան

Կարօտ մնացած՝ ինկանք ցիր ուցան:
Այսպէս ինկեկուն
Հայրիկըդ այժմ, ահ բախտին իր - յու,
Օտար երկնի տակ կ՚իջնէ ածխահոր՝
Իր մաշած կեանքէն օ՛ր մ՚ալ վատնելու,
Ու բզմեզ դաժէ վագուան յոյսով խոր:

Քուն եղիր խաղաղ ..
Մօրդ գորովոտ գուրգուրանքին տակ
Թո՛ղ կերտուի տակաւ հոգիդ հեզա - նազ
Հիմա դուն անհոգ, ցաւին անգիտակ,
Խոր խաղաղութեա՛մբ քնացիր, տըղա՛ս:

ՅՈՎՀ. ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

Քոնիօ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

— • —

Մարտ 29ին, այս տարի, լրացաւ Գաբրիէլ Սունդուկեանի մահուան քսանեւհինգամեակը

Ինչպէս արտասահմանի մէջ՝ Վէմ, Հայաստանի մէջ եւս խորհրդային թերթերը յօդուածներ նուիրեցին մեծ թատերագրին յիշատակին: Թարմա - ցնելու համար անոր յիշատակը, ... Հայաստանի մէջ տպուած յօդուածէ մը կ՚առնենք հետեւեալ կենսագրա - կան գիծերը:—

Սունդուկեան ծնած է 29 յունիս 1825ին, Թիֆլիզի մէջ: Նախակրթու - թիւնը կը ստանայ (1832 - 1838) [illegible] 1840 — 1846ին ... Թիֆլիզի գիմնազիոնին մէջ, ... 1850ին կը վերադառնայ ... [illegible]

[illegible]

1850ին կը վերադառնայ Թիֆլիզ եւ կը նուիրուի թատերագրութեան:

Իր առաջին գործն է Գիշերուայ սարսափը [illegible] (1863) [illegible]

[illegible]

(1866), Ոսկան Պետրո - վիչն էն կինքումը (1866), Եւալյն կամ նոր Դիոգինէս (1869), Էլի մէկ զոհ (1869), եւ ի վերջոյ իր գլուխ - գործոցը՝ Պէպօ (1870):

[illegible] (1877), Ամուսիններ (1889 - 1890), Բաղնըսի բաշլղ (1907), ... ազատութիւն (1909)

[illegible] (1877), ... (1872 - 1912), — [illegible]

Մեռաւ 29 մարտ 1912ին:

[illegible]

Թատերագիտական տեսակէտով՝ Սունդուկեան փոխեց հին թէքնիքը, եւ, ինչպէս Շիրվանզադէ կ՚ըսէ, բե - մէն դուրս նետեց անարիւն եւ անկեն - դան մանրքէնները կամ մեներգները, բեմ հանելով կենդանի եւ գործող էակներ

ԹՈԼՍԹՈՅ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԵՐԸ

— —

Ցանախ խօսած ենք այն պայքարին մասին, որ գոյութիւն ունի Թոլսթոյի գործին եւ բոլշեւիկեան վարդապե - տութեան միջեւ: Այս անգամ Մարսէլ Թիէսոն է, որ կը յիշէ այս խնի - րը (La Revue de Paris):

[illegible]

Գ. ՄԽԱԼԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

— —

ԽՄԲ.— Անցեալ օր հաղորդած է - ինք այս վաստակաւոր ուսուցչին մահը Գահիրէի մէջ: Հորիզոնի խմբա - գիր ընկ. Կ. Գէորգեան, որ հանգուց - եալին աշակերտած է Պարտիզակի ա - մերիկեան վարժարանին մէջ, իր տպա - ւորութիւնները գրելով, այս առթիւ կը պատմէ.—

Դեռ Պարտիզակ եղած ատեններս մա - տով ցոյց կուտային Մխալեանը, իբ - րեւ մէկը, որ լոկ ինքնաշխատու - թեամբ կրցած էր հմուտ ուսուցիչ մը դառնալ եւ գիրք մը գրել: Համալ - սարան չէր գացած: Ոչ ալ աւարտած էր ... [illegible]

[illegible]

(Շար. 1 ...)

[illegible]

Ասոր կեանքն ... մեջ, [illegible] — Միխային, [illegible] Ուկրայնայի մէջ: Միխայիլ [illegible]

[illegible]

— Նախանձարարութի՞ւն:

Սպասարկողը չշմեցաւ: Միխայիլ շարունակեց իր պերճախօսութիւնը, յիշելով Մոլոթովի մէկ ճառը: Սպա - սարկողը դիտել տուաւ թէ Մոլոթովի

[illegible] Միխայիլ [illegible] Ցեռոյ յիշեց հատուած մը [illegible] Միխայիլ հոյա - կա՜պ էր: Սպասարկողը սկսաւ տեղի տալ: Բացայայտ էր, որ այս մարդը յարատեւած չէր իր ընթերցումներուն մէջ:

Տեսնելով որ այսպէս պիտի վիճին մինչեւ լոյս, միջամտեցի.

— Տես ինչ, Միխայիլ,— ըսի. ըսէ իրեն որ կարապը փերցնէ հացին վը - րայէն: Ցեռոյ զանոնք դիր բոկեղնե - րուն վրայ ու հացերը հոս տուր:

Միխայիլի դէմքը ճառագայթեց.

— Գամփո՞, ընկեր, վրայ բերաւ ան — դուն կատարեալ մարքսիստ մըն ես. տեսականութիւն եւ գործնակա - նութի՛ւն

Միխայիլ այս ... [illegible]

[illegible]

ԼԷՕ ՌՈՍԹԷՆ

Թարգմ. ՍՕՍԵԱՑ ՏՂԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (259)

ՉԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

[illegible]

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

յունիս 11ի պայմանագրութեան, որով Գերմանիա կը ճանչնայ Աւստրիոյ կառավարութեան քաղաքական բացարձակ անկախութիւնը։ Իտալիան ալ իր կողմէ զիջումներ կատարելով, համոզած է որ Աւստրիա առեւտրական բանակցութիւններ կատարէ Չեխոսլովաքիոյ հետ, դարմանելու համար այն վընասները զորս պիտի կրէ Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութեան հետեւանքով։ Ասոր փոխարէն, Աւստրիոյ վարչապետը յանձն առած է չմիանալ այնպիսի համաձայնութիւններու մէջ որ կ'անցնին Լոնտոնէն, Փարիզէն եւ Մոսկուայէն։ Կ'ըսուի նաեւ թէ յանձն առած է պահել իր դիրքը իբրեւ պատուար համագերմանութեան դէմ։

Մուսոլինի հաւաստիքներ տուած է, Աւստրիոյ կարգ մը կասկածները փարատելու համար։

Պաշտօնական զեկոյցը ըստ սովորութեան «գոհունակութեամբ կը հաստատէ երկու կառավարութեանց միջեւ տիրող համաձայնութիւնը»։ Յետոյ կը բացատրէ թէ կարելի չէ «ընդհանուր կազմակերպութիւն մը ստեղծել Դանուբեան աւազանին մէջ, առանց Գերմանիոյ մասնակցութեան»։

Զեկոյցը եւ ուրիշ տեղեկութիւններ մեծ գոհունակութիւն պատճառեցին Գերմանիոյ մէջ։

Ի՞նչ կ'որոճան Ռումանիա եւ Լեհաստան

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ գնդ. Պէք, Լեհաստանի արտաքին նախարարը եւ «Հիթլէրի շրջուն գործակալը», որ Պուքրէշ գացած է, կը դաւադրէ «Չեխոսլովաքիոյ, Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան դէմ»։ Բոլշեւիկ օրկանին համաձայն, ճիշդ այն պահուն երբ Վենետիկի մէջ Աւստրիան կը ճեղքուի Հռոմ - Պերլին առանցքով, վախ կայ որ գնդ. Պէքի այս ճամբորդութիւնը ծառայէ կազմալուծելու Փոքր Համաձայնութիւնը եւ պաշարելու Չեխոսլովաքիան։ «Ամէն պարագայի մէջ, երկկողմանի համաձայնութեանց փաշական քաղաքականութիւնն է որ կը շարունակուի»։ Եզրակացութիւնը,— Լեհաստան կ'աշխատի Ռումանիան բաժնել Ֆրանսայէն եւ Չեխոսլովաքիայէն, միեւնոյն ատեն մեկուսացնելով Խ. Միութիւնը, չէզոք պետութեանց պատուարով մը, Պալթիկ ծովէն մինչեւ Սեւ ծով։

ՋԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

17 ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ համայնավար կուսակցութեանց միջազգային խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, չորեքշաբթի օր։ Ժողովը որոշեց կրկնապատկել իր գործունէութիւնը, դլուխ հանելու համար միջազգային ճակատի ծրագիրը։

ԼիւՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ Երեսփ. Ժողովը 9ի դէմ 34 ձայնով օրէնք մը քուէարկեց, որուն համաձայն համայնավար կուսակցութիւնը պիտի լուծուի յառաջիկայ շաբթու։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆԱԽՈՐԴ ԱՐՔԱՆ, որ այժմ Ուինդզորի դուքս կը կոչուի, պահանջեց հրապարակէն քաշել «Մեկնութիւններ Թագաւորութեան մասին» անուն գիրքը, այլապէս դատ պիտի բանայ, անուանարկիչ գտնելով իրեն համար։

ՉԻՆԱՑԻՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ կը շարունակուի, համաձայն Մոսկուայէն հասած վերջին լուրերու։ Կ'ըսուի թէ մինչեւ հիմա ձերբակալուած են 300 կարեւոր պաշտօնեաներ, թէ Նանքինայի կինը անձնապան եղած է, թէ կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին Նանքինայի երեք առաջնակարգ գործակիցները, երկուքն ալ Հրեաներ։

այլ եւ վիճաբանութիւնը առաջաւ միջադէպի մը կերպարանքը։ Միաւ-եան սաստիկ ջղայնացաւ եւ գեռ հրապարակային ժողովը չցրուած, առաւ գլուխը քալեց։

Յաջորդ օրը կիրակի էր։ Միասեան, որ կիրակի օրերը դպրոց չէր գար, այդ օր յատկապէս եկած էր։ Կանչեց եւ հաւաքեց մեզ ուսուցչանոցին մէջ։ Այս անմիջապէս խօսք բացաւ նախորդ գիշերուան միջադէպի մասին։

Թելադրեց մեզի կարեւորութիւն չընծայել պատահածին ու մանաւանդ չպղտորել «պարոն Շահրիկեանի հետ իր ունեցած բանավէճէն»։ Հասկցանք, որ Միասեան, անշուշտ ծանօթ ըլլալով Դաշնակցութեան հանդէպ մեր ունեցած նախասիրութեան, կը փափաքէր անվթար պահել ուսուցչի իր հմայքը մեր վրայ։ Եւ պէտք է խոստովանիմ որ յաջողեցաւ իր այդ ցանկութեան մէջ։

Պ. Յովհաննէս Աբիկեան, Պ. Կարապետ Պօյաճեան, Օր. Արշալոյս Պօյաճեան եւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քենիին եւ ազգականին՝

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԽԱՆՃԵԱՆԻ

(Նախկին սանուհիի Իզմիրի Հռիփսիմեան վարժարանի եւ խնամակալուհի Ազգային Որբանոցի)

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 21ին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 16ին իր բնակարանը, 31, Allée Lafontaine, Livry - Gargan (S. et O.)։ Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Հաղորդ.— Շողեկառք Կառ տը Լէսթէն (Կարկանի գիծ) ժամը 14ին. Օթոպիւս՝ Ըէփիւպլիքէն թիւ 95A եւ Օփերայէն թիւ 21B։

Հ. Յ. Դ.

Փաստք

ՓԱՐԻԶԻ Պրօպականտի Ցանծնախումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ 27 Ապրիլ, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ_ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, 17, Rue Cadet, Café Cadetի վերնայարկը։

Կը խօսի՝ Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ։

Նիւթ՝ Նոր սերունդի հայեցի կրթութիւնը։

Մուտքը ազատ է.

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՌԿՈՒՄԲ

Կիրակի, Ապրիլ 25ին, ժամը 3ին, Sociétés Savantesի C սրահին մէջ, 28rue Serpente, տեղի կ'ունենայ գրական գեղարուեստական հանդէս ի պատիւ Ար. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ 60ամեակի։

Միութեան անդամներէն ՕՐ. ՀՐ. ԳԱՉԱՉԵԱՆ, Պ. Վ. ԹԱՀՄԱԶԵԱՆ եւ Պ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ շառադրութիւններ պիտի կարդան Իսահակեանի ստեղծագործութիւններուն մասին։

Տեղի կ'ունենան նաեւ արտասանութիւններ։

Դահլիճին մասնակցութիւն 3 ֆր.։

ԽՆՋՈՅՔ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տիգրանակերտի եւ Շրջ.ի Հայր. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ

25 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն մինչեւ կէսգիշեր,

Հայ Երիտասարդաց Ակումբին մէջ, 8 rue Bossuet

մէթրօ Poissonnière եւ Gare du Nord

Երգ, արտասանութիւն։ Կը նուագէ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը։

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ.

Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 28ին, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, 8 rue Bossuet (Հայ Երիտասարդաց Ակումբ), մէթրօ Poissonnière։ Օրակարգ վարչութեան հաշուետուութիւն. Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ խնդիրներ։ Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր հայրենակիցներէն ճիշդ ժամանակին ներկայ ըլլալ։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Նահանգային Հայր. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 5 Րիւ տը լ'Էքիւրիւ, Եաճըրկեան սրահին մէջ, Մարսէյլ։

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17 Rue D... PARIS (13)
Le Gérant: H. STEPHAN

ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

9 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր,

Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ,

46bis Rue Saint Didier, մէթրօ Boissière.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Երիտասարդաց Միութեան

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

որ տեղի կ'ունենայ 8 Մայիս, շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս,

PALAIS DU CONGRÈSի շքեղ սրահներուն մէջ.

Parc des Expositions. Porte de Versailles:

Կը նախագահէ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Տարեկան պարանցիկ ցերեկոյթ

կազմակերպուած Առաքազարի Հայր. Միութեան կողմէ

2 Մայիս՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30էն մինչեւ կէս գիշեր

Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46ter rue St. Didier

մէթրօ Victor-Hugo եւ Trocadero

Ընտիր օրքէսթր, ճաշ եւ անակնկալներ։

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Անուրդ չկայ։

Մուտք՝ 7.50 եւ 10 ֆր.։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի Մասնաճիւղին

25 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3—12։

33 Պուլվար Լօնշան, Սալօն Լօնշանի մէջ, Մարսէյլ։

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿ. Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Դարբերը կը սկսին ժամը 7էն վերջ։ ՄՈՒՏՔ 5 ֆր.։

Աւանդական նուագի սիրահարներուն

Այսօր, կիրակի առաւօտ ժամը 10էն սկսեալ 45 Rue de la Défense (Իսի լէ Մուլինօ), սրճարանին շքեղ սրահին մէջ կը նուագեն ՔԷՄԱՆԻ ՍԱՐԳԻՍ եւ ՈՒՏԻ ՅԱԿՈԲ։

Անխարդախ օղի՝ առաջնակարգ ազան ըերներով։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԱՊՐԻԼ
MARDI 27 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3406 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՄԱՆԻ՛Ր, ՄԱՆԻ՛Ր, ԻՄ ՃԱԽԱՐԱԿ...»

Բոլորովին ուրի՛շ ճախարակ է այս։

Առէնէ մը ի վեր, չոգեմինդ կը բանի դիւանագիտական մեքենան, պաշտօնագիրներու փոխանակութեամբ եւ պաշտօնատարներու այցելութեամբ։

Օր չանցնիր որ մէկ մայրաքաղաքէն միւսը չուղեւորուին մեծ կամ փոքր պետութեանց նախարարները։

Թերեւս առեւտրական գործակալներ, շրջուն վաճառորդներ այնքան հետ ի հետ ճամբորդած չեն, ի խնդիր նոր յաճախորդներու, որքան օրուան դիւանագէտները։

Արձանագրենք միայն վերջին երկու շաբաթներու կարեւոր պտոյտները.

1. Լեհաստանի արտաքին նախարարը, գնդ. Պէք, Պուքրէշ գնաց անցեալ շաբթու։ Նպատակն էր ոչ միայն ամրապնդել երկու երկիրներուն բարեկամութիւնը, այլ եւ ճամբան հարթել՝ Լեհաստանի նախագահին եւ սպարապետին Պուքրէշ այցելութեան, ինչպէս եւ Կարոլ թագաւորին դէպի Վարշաւա ճամբորդութեան։

Նախարարին ճամբորդութիւնը վերջացաւ սովորական զեկուցով մը, որ կը յայտարարէ թէ «երկու կառավարութեանց տեսակէտները չեն տարբերիր քննուած հարցերու մասին եւ թէ երկու երկիրներուն գործակցութիւնը կը զարգանայ վստահութեամբ եւ բարեկամութեամբ»։

Անշուշտ այս ձուլածոյ զեկոյցները չեն որ պիտի պարզեն կատարուած բանակցութեանց եւ ծրագրուած գործակցութեան գաղտնիքները։ Կը բաւէ ըսել թէ՝ ոչ Փարիզի, ոչ ալ Մոսկուայի մէջ հաճոյք պատճառեց գնդ. Պէքի այս այցելութիւնը։ Մանաւանդ որ, այդ կը կազմէ նախարանը աւելի կարեւոր այցելութեանց։ Ռումանական թերթերը այժմէն կը ծանուցանեն թէ Լեհաստանի սպարապետը, որ միեւնոյն ատեն երկրին բուն «Առաջնորդ»ը կը համարուի, Պուքրէշ պիտի հասնի յառաջիկայ յունիսին։

2. Թուրքիոյ վարչապետն ու արտաքին գործավարը Պելկրատ գացին եւ ամբողջ մէկ շաբաթ մնացին Եուկոսլավիոյ մէջ, երկնալով մինչեւ Ադրիականի ափերը, աչքէ անցընելով նոյն իսկ զինարանները, նաւարանները, օդանաւային կայանները եւ ամրութիւնները։ Վերադարձին, 5-6 ժամ ալ Սոֆիա մնացին, որ միայն աշխարհագրական ճամբայ մը չէ, այլ եւ կը կազմէ խորհրդաւոր հանգոյց մը, Թուրքիոյ դիւանագիտական ագնութեանց մէջ։

Պելկրատի այցելութիւնը տեղի ունենալով Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ դաշնագրին կնքումէն քիչ վերջը, ուշադրութիւն գրաւեց մանաւանդ Մոսկուայի մէջ, ուր թէ կառավարական թերթը՝ «Իզվեստիա» եւ թէ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ «Փրավտա», անհաճոյ խօսքեր արձանագրեցին բարեկամ եւ զինակից Թուրքիոյ հանդէպ։ Առաջինը, «Իզվեստիա», «Ո՞ւր կ'երթայ Թուրքիա» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, դառնութեամբ գիտել կու տար թէ Թուրքիա «նոր ճամբաներ կը փնտռէ իր արտաքին քաղաքականութեան համար»։ Մոսկուայէն հասած լուրերն ալ կը հաստատեն նոյն տհաճութիւնը։ Եւ ահաւասիկ ճախարակը նորէն կը բանի,— Թ. Ր. Արաս Մոսկուա պիտի երթայ յառաջիկայ յունիսին, բոլոր խնդիրները լայնօրէն քննելու եւ թիւրիմացութիւնները հարթելու համար։

3. Զօր. Կէօրինկ, Գերմանիոյ օդանաւային նախարարը, որ իրականին մէջ Հիթլէրի շրջուն լիազօրն է, Հռոմ հասաւ կիրակի գիշեր։ Այս այցելութիւնը նշանակալից է անոր համար որ, դեռ նոր Վենետիկէն վերադարձաւ Աւստրիոյ վարչապետը, Տոքթ. Շուշնիկ։ Իրազեկներու կարծիքով, Հիթլէր կ'ուզէ ստուգել թէ Մուսոլինի իսկապէս հրաժարա՞ծ է Աւստրիոյ խնամակալի հանգամանքէն, որ երկու տարի առաջ ամբողջ իտալական բանակ մը շարժել տուաւ դէպի սահմանագլուխ։

Վերջին լուրերու համաձայն, զօրավարը պիտի քննէ կարգ մը ստիպողական հարցեր, բուն քաղաքական խնդիրները վերապահելով արտաքին նախարարին, որ Հռոմ պիտի երթայ մայիսին։ Այս առթիւ, անգամ մը եւս պիտի քննուի Հիթլէր-Մուսոլինի տեսակցութեան խնդիրը։

4. Օգտուելով Պելժիա գնաց Պ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, երբ դեռ նոր յանձնուած էր անգլեւֆրանսական հաւաքական յայտարարութիւնը, որ Պելժիան կ'ազատէ Լոքառնոյի եւ 1936ի Լոնտոնի յանձնառութիւններէն։

Ինչպէս յայտնի է, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Պելժիա մէկ ճակատ կը կազմէին մինչեւ հիմա, եւ շարք մը յանձնառութիւններ ստորագրած էին, ի նախատեսութիւն արտաքին վտանգներու։ Անցեալ տարի, Պելժիոյ երիտասարդ արքան ճեղք մը բացաւ այս ճամբուն վրայ, յայտարարելով թէ կ'ուզէ միջազգային յանձնառութիւններէ ազատ պահել իր երկիրը, եւ անոր պաշտպանութիւնը ապահովել անկախօրէն։

Այս յայտարարութիւնը ժխտումն էր Լոքառնոյի դաշինքին, ինչ որ բաւական տհաճութիւն պատճառեց թէ Փարիզի եւ թէ Լոնտոնի մէջ, իսկ ուրախութիւն՝ Պերլինի մէջ։ Այս առթիւ ոչ միայն բանակցութիւններ, այլ եւ դիւանագիտական պտոյտներ կատարուեցան, Պելժիոյ թագաւորն ալ անձամբ Լոնտոն գնաց։ Եւ ահա, Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան նախարարին՝ Տալատիէի այցելութենէն անմիջապէս վերջը, կը յանձնուի հաւաքական յայտարարութիւն մը, ազատ կացուցանելով Պելժիան։

Բայց խնդիրը այնքան ալ պարզ չէ. ուստի անհրաժեշտ համարուեցաւ Պրիւսէլ ղրկել Անգլիոյ արտաքին նախարարը, մի անգամ ընդ միշտ ապահով ըլլալու համար թէ Պելժիան իբրեւ խարխուլ պիտի չծառայէ թշնամի պետութեան մը։

Մենք յիշեցինք ճախարակներուն գլխաւորները կամ գլուխները միայն։

«Ցայտագիրը» դեռ կը պարունակէ շարք մը պտոյտներ։ Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Խ. Միութիւնը գոհ չէ Էնգիւրիի վերջին ձեռնարկէն

Յառաջիկայ յունիսին Մոսկուա կը սպասուի Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, Թ. Ր. Արաս։ Այցելութիւնը պաշտօնական հանգամանք պիտի ունենայ «Թանը» թղթակիցը այս առթիւ գիտել կու տայ թէ երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները խիստ բարեկամական են, բայց Թ. Ր. Արասի դիւանագիտական գործունէութիւնը վերջերս միշտ ալ ամբողջական հաւանութիւն չի գտներ Մոսկուայի մէջ։ Կը թուի թէ Թուրքիոյ արտաքին գործավարը քիչ մը չափ համարձակ շարժած է հաւաքական ապահովութեան դրութեան մասին։ Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդային մամուլը այս մեղադրանքը կ'ուղղէ անոր։ Մոսկուայի մէջ հաչտ աչքով չդիտեցին Թ. Ր. Արասի կատարած բանակցութիւնները Իտալիոյ հետ, միջերկրականեան դաշինքի մը մասին։ Կը կարծուի թէ դիւանագիտական այս նոր կարգադրութիւնը մաս պիտի կազմէ պալքանեան համաձայնութեան, իբրեւ ծանրութեան կեդրոն ունենալով Հռոմը։ Մոսկուայի մէջ զարմանքով նկատեցին թէ Թ. Ր. Արաս մերձեցում մը կը ծրագրէ Իտալիոյ հետ որ ընդհանրապէս կը համարուի վտանգաւոր պետութիւն մը Թուրքիոյ համար։ Մոսկուայի մէջ կը կարծեն թէ արտաքին գործավարը երբեմն շատ յառաջ կ'երթայ եւ թէ իր քաղաքականութիւնը միշտ ներդաշնակ չէ Թուրքիոյ հանրային կարծիքին հետ։ Խորհրդային մամուլը նոյն իսկ դայն քողարկեալ ձեւով մը կը հակադրէ Աթաթիւրքի, որուն համար կ'ըսեն թէ աւելի յստակօրէն կապուած է հաւաքական ապահովութեան ծրագրին.

Ինչ ալ որ ըլլայ, Թ. Ր. Արասի այցելութիւնը պատեհութիւն պիտի ընծայէ երկու կառավարութեանց՝ ամբողջութեամբ նկատի առնելու թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց խնդիրը։

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ ?

Զրոյցներ նապարաւոր ձերբակալութեանց մասին

Աջակողմեան թերթ մը, «Էը Ժուռ», կիրակի օր հրատարակած էր լոնտոնէն հեռագիր մը՝ Ռիկայի թղթակցէն, որ «խիստ լաւատեղեակ աղբիւրէ» առնելով կը հաղորդէր թէ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Թիֆլիսի մէջ։ Նոյն տեղեկութիւնը հրատարակած էր նաեւ «Լա Լիպերթէ», նոյնպէս կակարողէն։ Զունենալով ուրիշ աղբիւր, կ'արձանագրենք հեռագրին բովանդակութիւնը, իբրեւ պարզ տեղեկութիւն։

Դաւադիրները, որոնց մէջ կը գտնուին շատ մը համայնավար պատուիրակներ եւ բարձր պաշտօնատարներ, մտադիր էին ընդհանուր ապստամբութիւն մը յարուցանելու Վրաստանի մէջ, դայն Սթալինի լուծէն ազատելու եւ անկախ պետութեան վերածելու համար։ Բայց Չեկան երեւան հանեց դաւադրութիւնը եւ անմիջապէս դրակոնեան միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Կ'ըսուի թէ պաշտօնական վճիռ հրատարակուած է եւ քաղաքապահ զօրքը շարժման մէջ դրուած։ Թիֆլիսի եւ շրջականներուն մէջ կատարուած ձերբակալութիւնները հարիւրներու կը հասնին։ Դաւադրութեան վարիչներէն շատերը, որոնց մէջ Թիֆլիսի համալսարանին վերատեսուչը, անմիջապէս գնդակահարուեցան։ Սակայն սպառազէն գիւղացիներու խումբեր յաջողեցան կովկասեան լեռներուն մէջ եւ անդադար կը նեղեն զիրենք հետապնդող զինուորները։ Հրոսակային անընդհատ կռիւ մըն է որ կը մղուի եւ կարմիր զինուորները միշտ ալ յաղթական չեն ելլեր։

Երկրորդ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Բագուի մէջ, եւ դայն մը նուազ բուռն չէ եղած քան Թիֆլիսի մէջ։

Մոսկուայի մէջ ալ Սթալինի եւ իշխանութեան դէմ ընդդիմութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ եւ ամէն օր լուրեր կը հասնին նոր ձերբակալութեանց մասին։ Ամէնէն աղդեցիկ անձնաւորութիւններն իսկ իրենք զիրենք ապահով չեն զգար. Եէժով, Չեկային վարիչը, չի վարանիր պրպտումներ կատարել խորհրդային գործունէութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ, հետապնդելով մինչեւ իսկ գործավարութեանց բարձր պաշտօնատարները։

** «Իւմանիթէ» կիրակի օր յիշելով այս տեղեկութիւնները, ինչպէս եւ տասը խորհրդային դրագէտներու ձերբակալման զրոյցը, բոլորն ալ կը վերագրէ հակախորհրդային նոր պայքարի մը եւ կը կոչէ Պերլինի կամ Ռիկայի մէջ դարբնուած սուտեր, առանց լուսաբանութիւններ հաղորդելու։

Պելժիա ազատեցաւ իր յանձնառութիւններէն

Ապրիլ 24ին Պրիւսէլի ֆրանսական եւ անգլիական դեսպանները Պելժիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատունը երթալով, նախարարին յանձնեցին հաւաքական յայտարարութիւն մը, որով Պելժիան ազատ կը կացուցանեն դաշնագրով հաստատուած յանձնառութիւններէն։ Նախարարը շնորհակալութիւն յայտնեց, փոխադարձաբար գիր մը յանձնելով երկու դեսպաններուն։ Յայտարարութեան համաձայն, Պելժիա իրաւունք ունի իր բոլոր ուժով պաշտպանելու իր սահմանները որ եւ է արշաւանքի դէմ, թոյլ չտալու որ իր երկիրը խարխուլ ծառայէ ուրիշ պետութեան մը զինուորական գործողութեանց համար եւն. Ասով ինքնին կ'ազատի Լոքառնոյի դաշինքէն եւ 1936 մարտ 19ի Լոնտոնի համաձայնութեան պարտադրած յանձնառութիւններէն։

Պ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պրիւսէլ գնաց օգտուելով, թէ այս հարցի մասին մանրամասնօրէն խօսելու եւ թէ անգլեւպելժիական սերտ գործակցութեան ծրագիր մը հաստատելու համար։ Միւս կողմէ Անգլիա եւ Ֆրանսա հաւանած են որ Պելժիոյ վարչապետը՝ Վան Զէլանտ, Ամերիկա երթայ, իբրեւ հեղինակաւոր անտեսագէտ, ուսումնասիրելու համար անտեսական ընդհանուր գործակցութեան մը ծրագիրը։

— — —

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ 23.000 բանուորներէն 3000ը միայն աշխատեցան շաբաթ օր։ Բացման թուականը պիտի որոշուի այսօր, երեքշաբթի։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՄՆԸՍԷԿԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Քաղաքապետն ալ ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի

Շաբաթ օր Ալֆորվիլի մէջ Ապրիլեան սգահանդէսը տօնուեցաւ խուռն բազմութեամբ եւ կատարեալ կարգապահութեամբ։ Քանի մը ողորմելիներ ի զուր փորձած էին պղտորել միտքերը, տօնակատարութիւնը ներկայացնելով իբրեւ «փաշական հաւաքոյթ» եւ ուրիշ հէքեաթներ պատմելով։ Տօնակատարութեան ներկայ էր նոյն ինքն Ալֆորվիլի երեսփոխան - քաղաքապետը, Պ. Քափրոն (հանրապետական), որ այս առթիւ ոչ միայն յատկացնել տուած էր իրենց յատուկ ժողով մը, այլ եւ մինչեւ վերջ մնաց, նաեւ մըն ալ խօսելով։ Օրուան բանախօսներն էին ընկերներ Շ. Միսաքեան եւ Լ. Զարմիսեան, իսկ ֆրանսերէն ճառ մը խօսեցաւ իրաւագէտ Պ. Պէռնար Վանէ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Մարսէյլի զինուորացուներն ալ կը կանչուին

Մարսէյլի թերթերուն մէջ հրատարակուած ազդով մը, քաղաքապետնախարարը կը յայտարարէ թէ «զինուորական պարտաւորութեանց կը ենթարկուին այն օտարականները որ չեն կրնար ո եւ է հպատակութիւն ապացուցանել»։ Եւ կը շարունակէ.—

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը իր 1937 փետր. 24 թուակիր շրջաբերականով կը նշէ թէ այդ կարգի օտարականներէն անոնք, [illegible] ծնած են 1904 յունուար 1էն 1917 դեկտ. 31, պէտք է ցուցակագրուին, բժշկական քննութեան ենթարկուելու համար. Հետեւաբար, ենթակաները պէտք է առանց դանդաղելու ներկայանան քաղաքապետարանի զինուորագրութեան գրասենեակը, 2, Place Villeneuve - Bargemon, միասին առնելով ինքնութեան վկայական մը իրենց բազմի ստորին տեղեկութեան տեսուչէն, ինչպէս եւ ուրիշ ամէն թուղթ որ կրնայ ապացուցանել իրենց հայրենազուրկի հանգամանքը։ Այս երիտասարդները իրենց զինուորութիւնը կատարելով Ֆրանսայի [illegible], նիւթական առաւելութիւններ պիտի վայելեն զանազան տեսակէտներով։ Աւելի դառն անունք պէտք է նկատի ունենալ թէ իրենց վայելած առաջնակարգութիւնը Ֆրանսայի մէջ՝ իրենց վրայ պարտականութիւն կը դնէ գործակցիլ երկրին պաշտպանութեան, եւ այս ոգիով է որ ծառայութեան կը հրաւիրուին անոնք եւ ոչ թէ բռնադատելով։

Թրքական արշաւանքի մը Հայերուն

«ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՊԱՏԻԺԸ ԱՒԵԼԻ ՍԱՍՏԻԿ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՔԱՆ ԻՆՉ ՈՐ ԵՂԱՒ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՍԿԻԶԲԸ»

Թուրք մամուլը կը շարունակէ արիւն պղտորել Ալեքսանդրէթի վէճին առթիւ։ Ասըմ Ուս (Մէհմէտ Ասըմ) կը գրէ «Գուրուն»ի մէջ (Վաքըթ).

—«... Թուրքիա չի ներեր որ Սուրիացիները զաղուէն գարձնեն «Հաթայ»ը (Իսքէնտէրունը), որուն բնակչութեան մեծամասնութիւնը Թուրք է եւ որ սահմանակից է Թուրքիոյ։ Եւ եթէ Սուրիոյ վարիչները կ'ուզեն հակառակիլ Թուրքիոյ, երբ հարկը պահանջէ, իրենց կը յիշեցնենք լաֆոնթէնի հռչակաւոր առակը։

Եթէ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ Իսքէնտէրունի նահանգին մէջ սանդծել հայկական ուրիշ շրջան մը, ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՇԱՏ ՍՈՒՂԻ ՊԻՏԻ ՆՍՏԻ ԱՅՍ ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՐՁԸ.

Եւ յանուն այն բարեկամութեան, որ Ֆրանսան կը միացնէ Թուրքիոյ եւ յանուն մարդկային պարտաւորութեանց, Թուրքիա ստիպուած կը զգայ յիշեցնելու Ֆրանսայի կառավարութեան, թէ քանի մը անգամ է փորձել Հայերը Թուրքիոյ դէմ, որովհետեւ կը վախնանք որ ՀԱՅԵՐԸ ԵՆԹԱԿԱՅ ԸԼԼԱՆ ԱՅՆ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԲԱՆԻՆ, ՈՐՈՒՆ ԵՆԹԱԿԱՅ ԵՂԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ, ԵՐԲ ՔԱՆԻ ՄԸ ԱԶԴԵՐ ՊԱՇՏՊԱՆԵՑԻՆ ԶԻՐԵՆՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԴԷՄ :

ԲԱՅՑ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՊԱՏԻԺԸ ԱՒԵԼԻ ՍԱՍՏԻԿ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՔԱՆ ԱՅՆ ԻՆՉ ՈՐ ԵՂԱՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՍԿԻԶԲԸ.

Ահա այս պատճառաբանութեանց վրայ յենլով, Պ. Պլումի ուշադրութեան կը յանձնենք երկրորդ անգամ Իսքէնտէրունի խնդիրը, որպէսզի վերջանայ ան ի նպաստ Թուրքիոյ, միաժամանակ պահելու համար ֆրանքեւթուրք բարեկամութիւնը։

Ալեքսանտրէթի ու Ժընեւի Ս. [illegible] պիտի քննէ

Ազգաժողովին մասնաժողովներու յանձնախումբը, որ իր աշխատանքները վերսկսած էր հինգշաբթի օր, ուրբաթ օր քննեց Ալեքսանտրէթի սանճաքին սահմանագրութեան վերաբերեալ խնդիրները, հիմ ունենալով թուրք պատուիրակին նախագիծը եւ ֆրանսական պատուիրակին կարգ մը թելադրութիւնները։ Յանձնախումբը այս շաբթու պիտի գրադի սանճաքին իրաւական վիճակով։

ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ ԿՈՉ ՄԸ ՊԻՏԻ ՈՒՂՂԷ

Գործատէրերուն եւ բանուորներուն

Շատ կարեւոր խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին այս շաբթուան ընթացքին, մանաւանդ որ խորհրդարանն ալ պիտի վերաբացուի։

Շաբաթ օր վարչապետը իր բնակարանը հրաւիրեց կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, ինչպէս եւ ելմտական, ներքին եւ հողագործական նախարարները։ Առանց դժուարութեան համաձայնութիւն գոյացաւ կարգ մը օրինագիծերու մասին որոնք խորհրդարանին պիտի ներկայացուին. Եւսայ որոշուեցաւ որ ելմտական նախարարը ելմտական յանձնաժողովին ներկայանալ, պատասխանելու համար ազգային վարկին դէմ բացուած նոր պայքարին։ Իսկ Լէօն Պլում յայտարարութիւն մը պիտի ուղղէ երկրին, մանաւանդ հրաւիրելով գործատէրերն ու բանուորները որ լրջօրէն նկատի առնեն կացութեան պահանջները։ Առաջիններուն պիտի յիշեցնէ թէ պարտաւոր են հպատակիլ օրէնքին, իսկ վերջիններուն ուշադրութեան պիտի յանձնէ անկարգ եւ անխորհուրդ գործունէութեան մը վտանգները.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄ ԱՆԿԱԽ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Լրացնեմ ինչ որ գրի առած էի առաջին յօդուածով (Յառաջ, 24 ապրիլ)։

Վաֆտ կուսակցութիւնը՝ անտեսական ասպարէզին մէջ առաւ նախ դովելի քայլ մը հաստատելով առեւտրական եւ ճարտարարուեստական նախարարութիւն մը, որ կը ձգտի երկրին առեւտուրը արդիացնելու, ամէն ուղղութեամբ կատարելով զանազան բարենորոգումներ. Պիտի հաստատուին առեւտրական նորանոր սենեակներ, ցուցահանդէսներ, տօնավաճառներ, առեւտրական առաքելութիւններ ևն.։ Պիտի պաշտպանուին եւ քաջալերուին տեղական մանր առեւտուրներն ու ճարտարարուեստները։ Մղում պիտի տրուի նաեւ մեծ ճարտարարուեստներու։ Պիտի հովանաւորէ Սուէզի սուփէրֆոսֆաթի (քիմիական ֆոսֆաթային պարար մը) գործարանի մը շինութիւնը, յար եւ նման այս տարի Եգիպտոսի Քաֆրը Զայաթ քաղաքին մէջ Սօլտէնի Սօդա ընկերութեան կողմէ հաստատուած նմանօրինակ արդիական գործարանի մը։

Կրթական մարզին մէջ ալ, Վաֆտը ձեռնարկած է հիմնական բարենորոգումներու։ Եգիպտոսի մէջ անգրագէտներու թիւը մեծ գումարի մը կը յանգի։ Պիտի ջնջէ գիւղերէն Քուբբաները եւ անոնց տեղ պիտի հաստատէ արդիական նախնական վարժարաններ։ Այս Քուբբաները յար եւ նման են մեր երբեմնի նախնական հին վարժարաններուն (Տէր Թոդիկեաններուն)։ Վերջերս կրթական նախարարութիւնը տօնեց իր հաստատութեան հարիւրամեակը։ Այս առթիւ հրատարակուած վիճակագրական տախտակները, վերջին հարիւրամեայ ընթացքին Եգիպտոսի կրթական մարզին մէջ կատարուած սլացքները կը ցուցնեն։ Այս ուղղութեամբ յիշատակութեան արժանի է կրթական նախարարութեան հանգուցեալ փոխ-նախարար հայազգի Եաղուպ Արթին փաշան՝ ուսուցիչը հանգուցեալ Ֆուատ Թագաւորին եւ նախագահը եգիպտական կաճառին՝ որ չատ արժէքաւոր ծառայութիւններ մատուցած է։

Վաֆտ կուսակցութիւնը զինուորական հարցին մէջ ալ, Եգիպտոսը մօտաւոր Արեւելքի մէջ ախոյար բանակով մը օժտելու համար հզօր ճիգեր կը թափէ։ Համաձայն անգլ. զինուորական պատուիրակութեան հետ, Եգիպտոս երեք տարուան ընթացքին պիտի ունենայ 20.000 հոգինոց արդիական բանակ մը, փոխանակ այժմու 12.000ին։ Բանակը պիտի օժտուի գիտական եւ մեքենական ամէն տեսակ կազմածներով։ Երկիրը պիտի օժտուի օդանաւերու տորմիղով մը։ Զինուորական ծառայութիւնը առ այժմ պիտի չըլլայ պարտաւորիչ, բայց զինուորներու ուժանի մակարդակը բարձրացնելու համար զինուորական այժմու 20 եգիպտական ոսկիի փրկանքը հետզհետէ պիտի բարձրացնեն 50, 70 եւ 100 ոսկիի, որպէսզի միջաւորական դասակարգն ալ, չկրնալով վճարել բարձր սակերը, պարտաւորուի զինուորագրուիլ։

Ընկերային մարզին մէջ ալ կը նըշմարուին յառաջդիմական քայլեր։ Վարչապետին կնոջմէն սկսեալ բոլոր դասակարգի իսլամ կիները քօղը ջնջած են եւ գլխարկ կը դնեն։ Կը յուսացուի որ ժամանակ մը յետոյ ֆէսն ալ գլխարկով փոխարինուի։ Այս ուղղութեամբ Եգիպտոսի անգլիական ամենամեծ օրաթերթը, «Էճիփշըն Կազէթ», անցեալները խմբագրական մը գրած էր եւ գլխարկին գովքը կը հիւսէր։ Եգիպտոսի գիւղերու տուները՝ անասուններու ախոռներէն ու գոմերէն գրեթէ տարբերութիւն չունին։ Ֆէլլահը՝ անասնավայել կեանք մը կը վարէ։ Երկրին ղեկավարները այս կենսական կէտն ալ նկատի առած են։ Այս ուղղութեամբ Եգիպտոսի Երկրագործական Արքայական Ընկերութիւնը, որուն արդի նախագահն է արքայական ընտանիքէն իշխան Իօմէր Թուսուն, իսկ ատենին փոխ-նախագահը եղած է հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշան, տիպար գիւղերու շինութեան ձեռնարկած է։ Առաջին նմոյշ գիւղը հիմնած է Եգիպտոսի Կալուպիէ նահանգի Պահթիմ գիւղին մէջ։ Այս տիպար գիւղը ունի առողջապահիկ բնակարաններ, ախոռներ, ընթերցարան, մատենադարան, թէնիսի եւ գնդախաղի մարզարան, ակումբ, դպրոց, ըմպելի մաքուր ջուր, ծառաղարդ փողոցներ, հանրային պարտէզ ևն.

Ամերիկացիք կ՚ըսեն թէ՝ Աստուած չինեց գիւղը եւ մարդիկ՝ քաղաքը։ Իսկ Ֆրանսացի ընկերաբան մը կ՚ըսէ. — Շէնցուցէք գիւղերը, քանդեցէք քաղաքները։ Առանց բաժնելու այս Ֆրանսացի ընկերաբանին ծայրայեղ գաղափարը, պէտք է չիշել սակայն որ գեղն ու գեղացին՝ պահապանն են ազգային նկարագրին։ Հիմն են ազգ. հարստութեան։ Որքան բարգաւաճ բլլայ գիւղը, այնքան հաստատուն եւ ճոխ կ՚ըլլայ քաղաքը։ Երբ եգիպտական կառավարութիւնը աստուածատիպ գիւղին վրայ կը գուրգուրայ, նոյն համեմատութեամբ եւ աւելի գուրգուրած կ՚ըլլայ մարզանիստ քաղաքին Եգիպտոսի մէջ. Ֆէլլահը նոյնացած է հողին եւ գեղին հետ։ Խոխէն ի վեր, անիկա հողին հարազատ փեսան է։ Հողին հետ կնքած է անքակտելի ամուսնութիւն մը։ Գեղն ու գեղջկական տունը իր պալատներն են եւ դաշտերը՝ ամենաթանկագին դրօսավայրերը։ Ուրիշ երկիրներու մէջ գիւղերէ քաղաք հոսանք մը կայ։ Գիւղեր հետզհետէ կը պարպուին եւ քաղաքները կը խճողուին։ Նման տնտեսական եւ ընկերային բարդ հարց մը հոս գոյութիւն չունի։ Արդարեւ պետական իմաստութիւն է հաւասարակշռութիւնը պահել քաղաքներու եւ գիւղերու բնակչութեան միջեւ։ Այդպիսի հաւասարակշռութիւն մը բաղձալի է նաեւ մեր հայրենիքին համար, որ գիւղացիներու հանրապետութիւն մըն է, գեղաշխարհ մըն է։ Այսօր արտասահմանի մէջ, Ամերիկա Ֆրանսա, Ռումանիա եւ Յունաստան մանուածարար, հայկական գաղութները ձուլուած եւ ձուլման վտանգին ենթարկուած են։ Հայերը կաթիլ կաթիլ կը հալին եւ կ՚անհետանան։Որովհետեւ այդ հոսանքը արգիլող կամ մասամբ դիմակալող գիւղն ու գիւղացին չունինք վերոյիշեալ երկիրներու մէջ։ Այս տեսակէտէն մօտեցնելով Զամը ուզեց տիպար ազարակ մը կազմել, բայց ոչ մէկ ջիղ եւ ոչ մէկ կողմնակերպութիւն չհետաքրքրուեցաւ այդ կենսական հարցով։ Որբերը՝ «որդեգիր» էին, բան ջիղի մը գոհ ըլլալ յաջողութեան։ Հայ ժողովուրդը կրթութեամբ է, գծրականաբար եւ կիրքի կը զոհէ աղգային շահերը։ Բայց գոցենք այս սեւ էջը։

Գեղեցիկ զուգադիպութեամբ մը, Եգիպտոսի անկախութեան հռչակման հետ, հինգ տարիներէ ի վեր երկիրը տողորող տնտեսական տագնապն ալ սկսաւ փարատիլ։ Նիւթեր եղնելու չըլլալով վերջացաւ եւ սկսաւ պարտքերու եղնելու չըլլալը։ Վերջին ամսուան մէջ Եգիպտոսի ոսկեղէն բերքին՝ բամպակին գիները (աէքալարիտաւ եւ կեղէ տեսակները), քանթար գլուխ՝ 17 ռիալէ (մէկ ռիալը քառն եգիպտական ղրշ. է) բարձրացաւ 22, 23 եւ մինչեւ իսկ 24 ռիալի։ Երկրագործ դասակարգը թրախուսուելով այս բարձրացումներէն մեծ թափ տուաւ բամպակի մշակութեան։ Երեքնուկի արտեր քակուեցան եւ վերածուեցան բամպակի արտերու։ Արդէն անցեալ տարի Եգիպտոս ունեցաւ բամպակի բացառիկ բերք մը՝ 9.000.000 քանթար։ Այս տարի մրցանիշը պիտի կոտրուի եւ կը սպասուի 10.000.000 քանթար, եթէ բնական պատահարները չխանգարեն հաշիւները։ Հողերու գիները արդէն սկսան բարձրանալ։ Հարիւրին 30 համեմատութեամբ բարձրացած են արդէն։

Այս առթիւ նորէն փակագիծ մը։ Տիկին Երանուհի Ցակոբեան փաշային (կողակիցը՝ Եգիպտոսի երկաթուղիներու նախկին ընդհանուր տնօրէն՝ Թագւոր փաշա Ցակոբեանի) Հ. Մ. Ը. Մ. նուիրուած Եգիպտոսի Մէկին ագարակը ծախել կ՚ուզէր, երբ իմացանք, երկու տարի առաջ, «Յառաջ»ի մէջ գգուշացուցինք ղեկավարներ, որ նման սխալ քայլ մը առնելէ։ Ըսինք որ պիտի ներկայանան առիթներ, որ այդ հողին իւրաքանչիւր ֆէտտանը (մօտ 4200 մեթր քառակուսի) կարելի պիտի ըլլայ ծախել բարձր գինով. Այդ ժամանակ հողերը կ՚արժէին 80—90 ոսկի, այսօր հասած են արդէն 120—130 ոսկիի եւ մօտ է թուականը, որ պիտի հասնի այդ հողերու նախորդ արժեքներին՝ 250 — 300 ոսկիի։ Պէտք չէ աճապարել, պահպանելով հանդերձ հողին արդասաւորման ուժը։

Հազիւ վերջացուցած էինք, երբ առաւ հեռագիրը աւետեց Եգիպտոսի «րափիֆիէ» սորոնտերուն ընզէսմը։ Ուրեմն, Անգլիոյ հետ միա օտար պետութիւններն ալ հաստատած եւ ճանչցած եղան Եգիպտոսի անկախութիւնը։ Որքա՜ն կ՚ուրախացնեն մեզ Հայերս, ազատութեան եւ անկախութեան վսեմ գաղափարները։ Երջանիկ Եգիպտոս։ Արդարեւ՝ ազգերու անկախութիւնը՝ ազգերու երջանկութիւնն է։

ՆԱՄԱԿ

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕԻՆ

Օտարին սուգը մէկ օր է,
Հայրապատինը՝ ամէն օր։

Ժուռ կ՚ուզեմ դուն Օհան, ժամանակին թեւերով ինչպէս դուն թռար, Բուզուզիր մեզ ու հեռացար։

Ով երանի՜ տանել քեզ մեռնելու Փարիզում։ Մեր մնաց մեր ունայր, — մեռնել Նարեկացու գերեզմանին վրայ եւ կամ բարձրաբերձ Բասուծի, Մինակենց գագաթին վրայ։

Ապրիլ 27ին մեռար, երբ դեռ նոր կակաչն ու նունուֆարը, նարգիսն ու զինարբուքը առատօրեան շաղերով կը լեցուէին։ Գիտե՞ս դուն, Առաքէլ ու Աղթամարը ինչպէս անէծքներ են քեզ լալիս եւ Եղերովի քամիները՝ ողբի չարական, գամ։ Բասուծի ծաղիկները սեւ օրօր եւ բայախի կոկոնները թաց՝ ախո՜ն են փափատ մեր հայրենի լեռնալանջերի վրայ։

Ափսո՜ս, ի՜նչպէս ինկաւ մեր փեսան իր փեսապարը երգելիս։

Ով խարիզ քեզ, որ դու երթաս ու քո փեսապարը զէմ «Ալիթամարին», Լիւքսեմպուրգի այգիներում երգես եւ քո «Գէօղանդ պարը»՝ Ծանզ՚ էլիզէի ծաղկանոցներում դու քաշես։

Ելէ՜ք սեւեր հագէք, սեւ սեւուոր,
Ոչտուռնիքի սեւեր կապած լոյս հարսներ,
Այլ եւս չկայ մեր սրտի խար, Օհան խար։

Ողբի զանձ եւս եկէք,
Ողբի պար պարեկէք,
Զեռնախաղ...

×

Դու դարձար զեղատուն - զործատուն բանուոր, հող չէ թէ կատավարիչ։ Քո պաշտօ՜նդ էր այդ, հօրը թողած դու հովիւ։ «Ցանուն Հայաստանի հանրապետութեան» քո քարզութիւնը ինչպէս ուղեցոյր մնացի 16, Rue Cujasի հինգերորդ յարկի թիւ 47 սենեակում. ցուրտ եւ անլոյս, անկենդան եւ անարեւ, յուսխենական գոյր ...

Գիտե՞ս դու, դեռ մինչեւ հիմա, Հափիփին ու Մարօն ի՞նչ կ՚ասեն քեզ։ Արուսեակին արցունքնե՞րը, նրա գիշեր վայեր կը լսե՞ս։ Ի՞նչ մեռնել էր, դու կապեցիր այս սեւաւոր զլուխներուն։ Մէկն իր կուսութիւնը ցամաքեցից Աենդրոսսի լեռնալանջերի վրայ, միւսն իր սիրտը խարովեց սիրոյց բարկ բաղինինիդայ, երրորդը իր ողջ էութիւնը մրկեց քո բոցերի բարկ հոսքին մէջ։ Իսկ մեզաւոր Մադդաղինէ՞ն։ Գիտե՞ս ինչ գրեց իր մեղաւոր ինքնահող նուրբ զրիչով ամերիկեան կեղծ աղօթքի ժողովներում։

Ինչքան կարօտներ ունէիր դուն, անմուրազ, Ժուռ կ՚ելլ դու Օհան։

Թըչուենիքի ճղակոտոր ծառերը խնձորներ պիտի թափէին եւ սուրբ խաչին միայն բռնոյցները պիտի ապրէին։ Հարսներն ու աղջիկները դեռ նոր հինա պիտի դնէին, աչքերը կայամ տի քաշէին ու նոր եւէին պարերի պարը պարելու. «Ճօրօր», «Անունասար»։

Առնեմ, էլնեմ Առնօսասար,
Տեսնէ, դինէ, տինքստանի,
Ծաղիկ ճաղեմ, ծաղկի նմանի,
Տեսնէ տինէ, տինքստանի։
Առնեմ խմ խար, էլնեմ սէյրանի,
Տեսնէ, դինէ, տինքստանի,
Ձէյրանի անեմ, ջէյրանի զայնեմ,
Տեսնէ, դինէ, տինքստանի։
Սարեր զըմէն ման խմ եկն,
Տեսնէ, դինէ, տինքստանի,
Իմ խարի պէս խար չըմ գըտնի,
Տեսնէ, դինէ, տինքստանի։
Առնօսասար առնեմ էլնեմ,
Տեսնէ, դինէ, տինքստանի,
Իմ խարն առնեմ, սէյրանի անեմ,
Տեսնէ, դինէ, տինքստանի։

Տղաները, աղջիկներ, ծափ չառուած, «Մափ պարը» չպարած, ի՞նչ խաղխաղացինք, ի՞նչ խաղ - խաղացուն։ Հէ՜յ ջանեման, ջանեման։

Արտաշէցից յետոյ դո՞ւ էլ.
Ո՜ւ խիօ, ո՜ւ խանէ,
Ո՜ւ խիօ, ո՜ւ խանէ,
Խանէ՛, խանէ՛, խի՛ ...

Էլ իմ սանտերը ես ո՞ր օրւայ համար ծեծեմ,

Էլ իմ կրակները ես ո՞ր թոնիրում վառ պահեմ։

Եզան վաստակն էլ՝ չմնաց որ ես իմ լօխերը քինեմ փրփուր, փրփուր։

Ի՞նչ սեւ Ապրիլ էր որ ապրեցանք։ Դու էիր պակաս Օհան, այս սեւ Ապրիլին։

Սեւ օրերի այս անապատում, ի՜նչքան օձեր կան թունաւոր, խեթ, որոնք ոսկոր կը կրծեն։

Անապատին մէջ փառուած ոսկորները որքա՜ն են չատ եւ ապխտակ, չոր եւ չարչարուող։

Եղունգ չմնաց մատներուս վրայ նրբանց ժողվելու համար։

Սե՜ւ օրերի Ապրիլ։
Ապրիլ, 7, 11, 24, 27։

Ե՞րբ պիտի փչէ յարութեան սարերը ու կատարուի մարգարէին խօսքը։

«Լսեցէք, ով չորցած ոսկորներ, ահա ես ձեր մէջ հոգի պիտի դնեմ եւ ձեզ վրայ միս պիտի բերեմ եւ ձեզ պիտի մորթով պատեմ եւ ձեր մէջը շունչ պիտի դնեմ, ու ձեզ պիտի կենդանացնեմ, կանգնեցնեմ ձեր ոտների վրայ, մի խիստ մեծ բանակի պէս»։

Ցարութեան Ապրիլի յոյսով քո՝

MORE

Սահակ - Մեսրոպ կերտեցին մեր լեզուի հոյակապ այբենարանը։ Ո՞վ, ո՞վ պիտի կերտէ մեր հայրենիքի ազատութեան և անկախութեան աստուածային այբենարանը։ Արամազդ կը պատասխանէ Արարատի անդունդներէն.

— Այդ պիտի կերտէ հայ ժողովուրդը՝ անսասան հաւատքով, զերմարդկային ճիգով եւ անսահման կարովով։

ՍԵԳՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԱՌԱԾՆԵՐ

Այր մարդ մը չատ անգամ կը վարանի սիրոյ իր ազատութեան համար. կին մը՝ բնաւ չի վարանիր։

* Իր սիրած մէկուն սիրոյն վրայ կասկածիլը, զայն կորսնցնելէ աւելի ցաւալի է։

* Նախանձը միշտ սիրոյ հետ կը ծնի, բայց միշտ չի մնանիր անոր հետ։

Լիւսիեն Լէվի Պրիւլ

ԽՄԲ.— Ցօդուածագիրը, որ [...] երաւագէտ մըն է, այժմ [...] եւ ունի շարք մը [...] գիրքերու եւ մանագրական [...] թերու մէջ, ինքնաբերաբար [...] խատակցութիւնը տրամադրել [...] ասիք։ Պիտի գրէ ենթատ [...] միջավայրին պահանջները [...] կային պիտի գրէ ուրիշ [...] թերու եւ տարագիրները [...] հարցերու մասին —

Լիւսիէն Լէվի - Պրիւլ, Բարոյական եւ Քաղաքական [...] թեանց Ֆրանսական Ակադեմ[...] այս տարի լրացուց իր ութսուն[...] եակը։

Այս առթիւ կ՚ուզենք [...] այստեղ թէ ինչ կը պարտին [...] գիտունին եւ մեծ մարդուն [...] կեանքը նուիրած է հաստատ[...] ներու եւ անհրաժեշտներու [...] ատանց պաշտպանութեան.

Երբ կը փորձուիմ ճշել իր [...] գրին էութիւնը, գրչիս տակ [...] տարազ մը որ առաջին առթիւ [...] տոճառ պիտի թուի. — Լէվի [...] վարդապետ մըն է կրօնական [...] պաշտութեան։ Սակայն ո՛չ [...] որ Օկիւսթ Քոնթի [...] հիմնադիրը գրապաշտութեան [...] տարով էր կրօնքին իբրեւ [...] մարդկային յառաջդիմութեան [...] պէս կը դաւանի Լէվի - Պրիւլ, [...] այդ տեսակէտէն հրաժարած [...] րեր. Առանց հարկաւոր [...] ուսանարանական որեւէք [...] վի - Պրիւլ գրաւած է այն [...] որոնք կը վերաբերին մեր [...] նպատակին, էութեան եւ [...] սահմանումութեան։ Սակայն [...] յաւձուածները կը կրեն [...] (épistémologique) մեծ տարակ[...] բաղմը Բանականութեան [...] նակի զրապաշտ, փորձնական [...] ներու հետախուզութեա՞ն մէջ [...] Անձնանօթը, բարձրագոյն [...] պէտք է հետե՞ւ պահել [...] խատանքներէ։ Մարդը, իբրեւ [...] ւոր էակ, պէտք է հրաժարի [...] րողներէն, կախարդական [...] րէն եւ անոնց անանկարելի [...] մեկել.

Լէվի - Պրիւլ իր գրական [...] գը ակսած է ուսումնասիրու[...] մը Սենեկայի աստուածաբան[...] մասին, — Սենեկայի աստուած[...] բեւ սանդուխը աշխարհին, [...] նական է քան յունական - հռո[...] գիցաբանութեան ատած մարդ[...] ատուածութիւնները. Ցետոյ, [...] ուսումնասիրութեամբ մը [...] նատուութեան զապափարին [...] այդ ուսումնասիրութեան մէջ [...] գի այն տեսակէտին թէ պէտք [...] րանջատել բարոյական յանցա[...] րաւական յանցապարտութենէն [...] յաւէս, բարոյական գետին [...] ի՛նչպէս կարելի է հասնիլ [...] նուր եւ ռեալական գաղափար[...]

Լէվի - Պրիւլ, այսուհետ գրո[...] գծած է նաեւ Օկիւսթ Քոնթի [...] փիլսոփայութիւնը, իսկ ուրիշ գրել[...] կը յարձակի բարոյական անգլ[...] նութեան agnosticisme ethique [...] հարցերուն վրայ։ Ու կ՚եզրակաց[...]

ՈՐԲԵՐՈՒ ՊԱՀԱԿԸ

Կարաւանը եկաւ ու անցաւ առանց զիս տեսնելու։ Բայց ես տեսայ այն բոլորը, որ մէկ տարուան կեանք ապրեցան ինծի հետ։ Քիչ մը վերը, այս անգէն, հիւծած ու յոգնած կարաւանը դարձուցին դէպի ձորը։ Աչքէս բնաւ չհեռացան տաննապետ Կարօն, սեւ ոլխերով Գուրգէնը, Մկօն եւ Գեւօն, Ցովհաննէս վարժապետն ու Թաչօն .. կարգով կեցուցին ու գնդակահարեցին։

Ես այն հազարէն մէկն եմ, որ միայն ազատեցայ»։

×

Վարդան ինծ գրացի էր։ Ցաճախ կը տեսնէի զինքը։ Մաչած մարմինը հետզհետէ կը զօրանար։ Դէմքը գոյն կ՚առնէր եւ, սիրտը կը լեցուէր՝ վրէժի հրայիս կայծերով

Անցան ամիսներ, օր մըն ալ տեսայ որ, մօրուք մը թողած է։

— Այս ի՞նչ է, Վարդան։

— Կենաց եւ մահու խնդիր։ Զայներկան թէ, ուրանդ Հայ մը կայ, դարձեալ պիտի հաւաքեն։ Բայց դուն այս մօրուքիս մի նայիր։ Հայ եմ ես։ Անուանս տէրը, Վարդան Մամիկոնեան իր ազգին համար զոհուեցաւ։ Ես ես ալ ...

Եկաւ օր մը, որ վերջապէս Վարդան հաւատաց թէ՝ խաղաղութիւն է այլ եւս։

Սարսափ չկար։ Եւրոպացիները զալով բոյն կը դնէին Թուրքիոյ կուշտ սրտին վրայ։

Այդ տարի, Վարդան իր խորհրդաւոր մօրուքին հետ՝ չորրորդ տարին կը թեւակոխէր։ Ու տարուան օփզը ներկայանալով ապային, խնդրեց որ իրեն բաժին մը տայ գիւղ երթալու համար Այսան, անուանի համեստ Քիւրտ մը, որոշում տուաւ, որ աշնան, կալը իր գեղին մօտ պատրաստէ։

Իրիկուն մը, երբ քարէ բարձիս վըրայ գլուխս դրած կը հանգչէի, Վարդան հպարտ, ներս մտաւ.

— Պիտի երթամ, գիտե՞ս։

— Ո՞ւր։

— Հօն, որբազան ծննդավայրս։

Աշունն եկաւ։ Վարդան իր հայրենի գիւղին մէջ էր։ Քանի մը ամսուան ընթացքին, Վարդան ինքզինքը չտեսնէր։ Ընտանեկան կահ կարասիներ, երկրագործական գործիքներ, էշ մը, երկու կով եւ չորս եզներ ամէն օր իր գոմէն կը մտնէին ու կ՚ելլէին։ Ու ատեն մը վերջն ալ, ամուսնացաւ գիւղացի աղջկան մը հետ։

Այդ տարուան պատրաստած հերկերը աշնան ցանեց, ու գալիքին համար ալ, ծրագիր պատրաստեց։

Առտու մը, երբ ես ալ դաշտ գացի, հոն գտայ զինքը։ Բայց նոյն Վարդանը չէր։ Բան մը փոխուած կար։ Ինչ որ ուշադրութիւնս գրաւեց, պատկառելի կէս ճերմակ մօրուքին բացակայութիւնն էր։ Ու հարցուցի.

— Քեզ տարբեր կը տեսնեմ։

— Հասկցայ։ Գիտեմ թէ ինչ ըսել կ՚ուզես, — պատասխանեց քրքիջ մը բարձրացնելով, մօրուքիս վրայ կը խնդաս։ Պիտի գայ օր մը, որ իրաւունք տաս ինծի .

Երբ Վարդանի հետ նստած մօրուքին պատմութիւնը կ՚ընէինք, յանկարծ արտին ջուրը կտրեցաւ։ Վեր ցատկեց, բահն առաւ ու սկսաւ վազել։ Թուրք մը կը կենար աղբիւրին առջեւ.

— Ո՞վ կտրեց այս ջուրը, էֆէնտի։

— Ես, պատասխանեց խրոխտ ձայնով մը։

— Բայց երկու ժամ իրաւունք ունիմ տակաւին, կրկնեց քաղաքավարութեամբ մը։

— Ա՜յ կեավուր, դեռ իրաւո՞ւնք ալ կը փնտռես։ Զի՞ս գիտես, որ Հայուն կեանքն ու հողին մեր ձեռքն է...

Վարդան ազդուեցաւ։ Տեսնելով որ քաղաքավարութիւնը օգուտ չըներ, սկսաւ իր ամէն մէկ բառին վրայ չեշտ մը դնել։ Բայց Թուրքը կատղած, դարձեալ կը պոռպռար եւ, երբեմն ալ յարձակման փորձեր կ՚ընէր։ Այսանգ. Վարդանը երկար չհամբերեց։ Զուր դարձուց իր կողմը։ Թուրքը Վարդանի յառաջխաղացումը տեսնելով՝ ապտակ մը զարկաւ։ Ու դեռ կը պատրաստուէր երկրորդ մըն ալ զարնելու, Վարդան եռ եռ քաշուելով առիծի պէս մռնչեց.

— Դեռ այս չան ձագի՞ն ալ համբերեմ, — ու բահը վերցնելով ուժգին հարուած մը իջեցուց գլխին։

Հասան, արդար պատիժը գտած, լուռ ու մունջ ճակտէն քամուող արեան պզպջակները կը գիտէր։

×

Այդ տարի աշնան, երկու տարի պիտի ըլլար Վարդանի գիւղ հաստատուիլը

Ամառ։ Հունձքերը հասունցած էին։ Մինակը քաղեց ու կամնեց։ Արդի՞ւնքը։ Անկնկալածէն չատ աւելի։ Տունն ու տեղը ամբողջութեամբ լեցուեցաւ։ Վարդանի անունը տարածուեցաւ մինչեւ հեռաւոր գիւղերը։

— Լուր տուէք ամէն կողմ։ Ուր որ Հայ մը կայ, թող գայ հոս։ Ամէնուս ալ կը բաւէ։ Վարենք, ցանենք եւ չինենք Գոմքը ...

Վարդանի այս խօսքերը սկսան արգիւնաւորուիլ։ Ամէն օր, վերապրող մայրեր ու որբեր, մէկ մէկ, զոյգ զոյգ կը հասնէին։ Իրիկունը ուշ ատեն հարազատ հօր մը պէս, Վարդան կը խրատէր ամէնն ալ։ Ու երբեմն ալ, կոնակը պատին, թոյլ կուտար որ պատմէին իրենց կեանքէն։

Վարդանի 150 հայաչունչ տուներէ բաղկացեալ գիւղը լեցուած էր արիւնռուշտ Թուրքերով։ Երէկուան գանէ գուռ մուրացողները մէկ մէկ էֆէնտիներ դարձեր, հարստացեր էին

Ծուռով ուշադրութեան առարկայ դարձաւ Վարդան։ Կը զարմանային թէ ի՞նչպէս երէկի մեռնող Հայը, հանգստի եւ երջանկութեան ճամբան ձեռք առած էր դարձեալ։

Այդ օրերուն, իր դրացիներն ըսկսան բարեկամանալ։ Վարդան յառաջ կը զգուշանար անոնց բարեկամութենէն։ Գիտէր որ այդ բարեկամական կապերուն տակ ուրիշ մը կար պահուած։

Կեանքի անիւը շրջեցաւ։

Սեւ ջարդէն եաք, ճերմակ ջարդ։ Արտաքսում։

«Եթէ չէք ուզեր 1915ի փորձանքին հանդիպիլ, գացէք մեր երկրէն»։

Այս էր վերջին հրովարտակը Թուրքիոյ, հայ աւերակներուն վրայէն կախուած։

Անանուն գիշեր մը, իր Թուրք «բարեկամներու» ճերմակ ջարդէն առաջ՝ սեւ ջարդի որոշում կուտան։

Սակայն, Վարդան առանց գուշակելու գլխուն սարքուած սեւ ծրագիրը, կը շարունակէ իր բարեկամութիւնը, ի նպաստ ցեղին վերապրող դաւակներուն։ Ու դեռ հօս ու հոն ցրուած հայ ձագուկները համրելով կը բերէր իր մօտ, նոր շունչով մը զատտիարակելու։ Շատ հեղ, անհնազանդ պայման-ներու բերումով, կը զրկէր [...] եան N.E.R.ի որբանոցը՝ Խարբե[...]

Ամառուան պայծառ գիշեր [...] Վարդան սովորականին պէս [...] կ՚իյնայ տանիքին վրայ [...] վարի աւերակներու տուներէ[...] գինեալ դաշիճներ զուրս կուգա[...] բազօրէն։

Այս գործունէիք անիրէն՝ [...] րեար կը պահէ։ Զեմիլը կը [...] Ծառերն անգամ իրենց կլո[...] կախեն։ Ու բնութիւնը սեւ կը [...] կարծես։

Վարդան դարձեալ չզգար [...] ահաւոր սարսուռը։ Կը քնանայ [...]

Տաքէն, խոքերը կ՚ծուէին [...] ներան զարկը կը բազմապատ[...] Կեանքի եւ մահու քրտինք մը [...] հոսիլ իր ամբողջ մարմնէն

Ինքնը, մահուան քրտինքէն [...] պրգապատ կուրծքը կը բանայ [...] զովանալու։

Ու դարձեալ կը քնանայ

Անգիէն, երեք սուսերները [...] վեր մագլցելով՝ կը մօտենան [...] նին։ Փորձը նախապէս սերտ[...] լալով՝ մէկնի երկուքի [...] տար ...

Վերապրող որբերու պատ[...] մեռնի տաննակ մը գալով [...] ուածներուն տակ, առանց իր [...] խօսքն ըսելու կնոջը, որ [...] լուռ կը քնանար քովը։

(Վերջ)

ՇԱՏՈՒՐ ԳԷՈՐԳ[...]

բարոյագիտութիւնը, իբրեւ սկզբնապատճառ մարդկային յառաջդիմութեան, բանաւոր արուեստ մըն է եւ ոչ թէ գիտութիւն մը։ Իբրեւ այդպիսին, բարոյագիտութիւնը կը դառնայ նկարագրութիւն եւ պատմութիւն բարքերու.

Այս սարքերուն մէջ, Լէվի-Պրիւլ կ'իմնեց իր monumentum aere perennius։ Հինգ ստուար հատորներու մէջ, որոնք դասական դարձած են այլ եւս, — վերջերս մըն ալ պատրաստութեան մէջ է ներկայիս,— խոր հմտութեամբ եւ աննման վերլուծումով մը կ'ուսումնասիրէ նախամարդոց (primitifs) հոգին, ցոյց տալով բաղդատական ազատագրութեան սքանչելի մեթոտ մը։

Սակայն ի՞նչ բան կը բացատրէ այն անխոնջ հետաքրքրութիւնը, որ զինք կը մղէ հաւաքելու այսքան ծանօթութիւններ, մարդկային իմացականութեան դիցաբանական արտայայտութեանց այլազան նշխարանքներ։ Ի՞նչն է որ զինք կը մղէ գծելու, մեծ խնամքով, կենդանանկարը Փափուա կամ խափշիկ ցեղերու աստուածներուն կարօ՞տը Հիմարիս Սատաւածը գտնելու, անչէջ ցանկութի՞ւն մը կրօնական տուրքութեանց։ Իմ խոր համոզումովս, մեծ հետաքրքրութիւն մը գրաւած է Լէվի-Պրիւլի միտքը հանդէպ «գոյապաշտ փիլիսոփայութեան philosophie existentielle) դպրոցին բոլոր հոսանքներուն (Ժասփէրս, Հայտէկկէր, Քերքէկարտ, Ջեաթալ)։

Ասանց տարուելու այս կամ այն փարգապետութեամբ, խղճամիտ եւ ուշադիր դիտող, եռանդաշատ եւ անկողմնակալ միանգամայն՝ հետեւելու համար մարդկային հոգւոյն բոլոր երազներուն, Լէվի-Պրիւլ իմ աչքիս կը ներկայանայ մեր դարաշրջանի առաքինալի կրօնական խրապաշտութեան։

ԷՐՆԷՍԹ ՖՐԷՆՔԷԼ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ — Լէվի-Պրիւլի գլխաւոր աշխատութիւններէն յիշատակենք — Ժան Ժորէս (1924), Բարոյագիտութիւնը եւ բարքերու գիտութիւնը (1903), Ստորին ընկերութեանց մտային կարողութիւնները (1910), Նախնական մտայնութիւն (1922), Նախնական հոգի (1927), Գերբնականը եւ բնութիւնը նախնական մտայնութեան մէջ (1933), Նախնական դիցաբանութիւն (1935)։ Լէվի-Պրիւլ կը վարէ նաեւ Revue Philosophique պարբերականին խմբագրութիւնը։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

ՎԻԷՆՆԱ, 21 Ապրիլ (Յառաջ) — Իրեան ճարտարապետ Գ. Կամսարական, Եր. Միութեան ժրաջան անդամներէն, դասախօսութիւններու շարք մը տուաւ արդիական հարցերու մասին։

Uraniaի մէջ, փետրուարին դասախօսեց Թուրքիոյ եւ Իրանի մասին։ Մարտի սկիզբը տեղական միութեան մը մօտ ընդարձակօրէն բանախօսեց Ասիոյ քաղաքական արդի կացութեան մասին (Ճափոն, Ծայր. Արեւելք, Արաբիա, Թուրքիա եւ Իրան)։

Leo Gsellschaft, որ Աւստրիոյ մշա-կութային-քաղաքական մեծագոյն ընկերութիւնը կը համարուի, մեծապէս կը գնահատէ ճարտարապետ իշխան Գ. Կամսարականի հմտութիւնը իր ծիւղին մասին, եւ առէջ աւելի կուտայ անոր, բանախօսելու իր արահին մէջ։ Ապրիլ 3ին հայ բանախօսը հոն 'մէկուկէս ժամէն աւելի ծանրացաւ «Արեւելեան ասիական խնդիրներու վրայ, ականաւոր անձերու ներկայութեան։ Դասախօսութիւնն ունէր հետեւեալ կէտերը —

Ճափոնի բնակչութեան խառնը համեմատութիւնը երկրին հում նիւթերուն հետ։ Ասոր հետեւանքով Ճափոն հարկադրուած է իր աչքերը ուղղել դէպի հարաւ, ուր. բնակչութիւնը այնքան խիտ չէ, իսկ հում նիւթի աղբիւրը կը կազմէ հիւսիսը (Մանչուրիա եւ Չինաստան)։ Ճափոնի շահերը Մանչուրիոյ անկախութեան հետ հաշտ կը մնան։ Բանախօսը իր յաջորդ խօսքերով ցոյց տուաւ թէ ինչպէս այս հարցը՝ վարչական եւ տնտեսական տեսակէտներով դլուխ կը հանուի։ Հիւս. Չինաստանի հինգ նահանգները Ճափոնի կը հայթայթեն քարածուխ եւ երկաթ։ Ճափոն միւս կողմէ մեծ ջանք կը թափէ՝ Թուրքեստանը Չինաստանի կցող վերջին պողոտան գրաւելու եւ իր հակողութեան ենթարկելու։ Այս առթիւ խօսեցաւ Սիանֆուի վերջին դէպքերու մասին։

Ապրիլ 14ին իշխ. Գ. Կամսարական բանախօսեց Վիէննայի անիւէն (չորրորդ անգամն է, որ կը խօսի այս կայանէն)։ Ներկայացուց Թուրքիոյ եւ Իրանի բնակչութեան, տնտեսութեան, շինութիւններու եւ երթեւեկի պարագաները։ Իրան կը գտնուի մէջին կէտի մը վրայ, Սառւտի-Արաբիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ. առաջիններուն մէջ կրօնքը գլխաւոր տեղը կը գրաւէ, իսկ երկրորդը, կ'անջատէ կրօնքն ու պետութիւնը եւ արաբական մշակոյթէն հեռանալով՝ կը մերձենայ եւրոպականին։ Իրանի կրօնականները տակաւին մեծ դեր կը խաղան իրենց երկրին մէջ, ժամանակաւորութեան հոգին կը տիրէ քաղաքային օրինաչափին։ Թուրքիոյ իրենց կայքին միայն փոքրաքանակ ժողովուրդներ ունին, զոր կը ջանան լուծել իրենց մէջ։ Ասոր հակառակ Իրանի մէջ բնակող զանազան ցեղերը՝ իրենց քաղաքով պատկանելի են. ասոր համար է, որ վերջերս հարկ եղաւ երկրին անունը «Իրան» կոչել, ընդհանուր միութիւն հաստատելու առաջադրութեամբ։ Տնտեսականօրէն Թուրքիա հարուստ է հանքերով (քրոմ, պղինձ, քարածուխ) ցորենով եւ բամպակով։ Քրոմը Թուրքիոյ արտածութեան մէջ հսկայական դեր կը կատարէ (աշխարհիս արտածութեան 38 առ հարիւրը Թուրքիոյ կը պատկանի)։ Իրան թէեւ նմանապէս փարթամ է հանքերով, բայց դեր կը կատարէ յատկապէս իր քարիւղով (3 առ հարիւրը հին արտածութեան)։ Միեւնոյն ատեն Իրան կը ջանայ ինքզինքը անկախ դարձնել հիւսուածեղէնի ներածումէն, որ երկրին ներածման 50 առ հարիւրը կը կազմէ։ Ետքը խօսեցաւ երկու երկիրներու ճամբաներու եւ երթեւեկի հարցերու մասին, որ երկրին յառաջդիմութեան գլխաւոր ազդակները կը կազմեն։

ԱՐՓԻԱՐ

Մեր ցաւամասեր

ՇԱՎԻԼ — Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի «Արդութեան» խումբը անցեալ կիրակի օր տօնեց իր կազմութեան տասնամեակը։

Շավիլէն ու շրջականներէն, մանաւանդ Իսիէն շատ մը ընկերներ ու համակիրներ եկած էին այդ օրը միայն հետ միասին փառաբանելու Դաշնակցութեան ուժն ու հմայքը։

Ներկաներու միաձայն փափաքով խնջոյքին ատենապետ ընտրուեցաւ ընկ. Գ. Բալայեան, որ ոգեկոչելով ողբացեալ Իշխան Արղութեանի յիշատակը, գոհունակութիւն յայտնեց որ Շավիլի ընկերները տասը տարի առաջ գեղեցիկ գաղափարն ունեցած են յարգելու Իշխանի յիշատակը։

Խումբին տասը տարուան գործունէութեան մասին համառօտ տեղեկագիր մը կարդաց ընկ. Կիւլեան։ Նրմանապէս ընկերուհի Ս. Տէր Դաւթեան խումբին գործունէութեան մասին խօսելէ յետոյ, յայտնեց որ իրենք այս տարի ձեռնարկած են Հանդանակութեան համեստ շրջիմ մը կանոնելու համար ընկեր եւ ընկերուհի Արղութեաններու հողակոյտին վրայ։ Օրուան քաղաքական հարցերու մասին մանրամասն կերպով խօսեցաւ ընկ. Վահան Համբարձումեան։ Ետքոյ բաժակաճառեր խօսեցան ընկերներ Ս. Վրացեան, Հ. Հանտայեան, Ա. Գոյաճեան եւ Ա. Գարսամեան։ Երգեցին տիկիններ Խաչիճեան, Գարսամեան, Օր. Գառէկեան եւ Գ. Խ. Գոչեան։

Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Գնէլ Կոչկարեան, Արփօ եւ Ժիրայր։ Ընկ. Եափունճեան իր սրախօս պատմուածքներով զուարճացուց ներկաները։ Ինչպէս Շավիլի բոլոր հաւաքոյթներուն, այս անգամ ալ փոքրիկն Օր. Շարապխանեան ոգեւորութիւն առեղծեց իր արտասանութիւններով։ Շավիլի Րաֆֆի նորակազմ երգչախումբն եւս իր ժամանակցութիւնը բերաւ մեր հանդէսին։ Նոյն իրիկուան Փարիզի համազգային ազատոնին հասնելու նախանձախնդրութեամբ էր որ ժողովուրդը ուշ ատեն հեռացաւ ակամայ այդ տաքուկ մթնոլորտէն, յեղափոխական երգեր թնդացնելով եւ այն խոր հաւատքով թէ դարձեալ միայն ու միայն կայ ու կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, արթուն պահակը հայ ժողովուրդի ազատագրութեան։

Գ. Վարդուճի

ՏԻՐՈՒՆԻ

Մասնաւոր նամակէ մը ցաւով կիմանանք թէ ընկեր Յ. Գուռնազեան, որ Ալպանիա հաստատուած է տարիներէ ի վեր, դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր երկրորդ զաւակը, Սեդան, հազիւ չորս տարեկան։

Իսկ մահազդ մը, Իրակլիոնէն (Քանդիա, Կրէտէ) կը գուժէ մահը Տիկին Վերոնիկ Միքայէլեանի, կողակիցը Իգմիրի ծանօթ դէմքերէն Գ. Յակոբ Միքայէլեանի։

Մեր սրտագին վշտակցութիւնները ընկեր եւ ընկերուհի Գուռնազեանի եւ պարագաներուն, ինչպէս եւ մեր վաղեմի բարեկամին՝ Գ. Յ. Միքայէլեանի։

ՃԱՅՆԵՐ ԳԻՒՂԷՆ

ԿԼԻՈՐՅՑ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 17 Ապրիլ (ՅԱՌԱՋ) — Ապրիլ 11ի կիրակին Մալաթիոյ Կրթ.-սրահին մէջ պարապ տեղ մնացած չէր։ Օրուան նախագահը, Գ. Ս. Ընտրիկեան բացատրելէ յետոյ օրուան նշանակութիւնը, բեմ հրաւիրեց Տիկ. Էլլէն Բիւզանդը, որ իր այնքան հմայիչ խօսքերով խոր տպաւորութիւն ձգեց ունկնդիրներուն վրայ։

Մօտաւորապէս երեք քառորդ ժամ տեւող իր բանախօսութեամբ, Տիկինը ժողովրդաց յաղմութիւնը։

Խօսքը իրեն տանք — «Գիտեմ թէ հայ կինը որքան համեստութեամբ կը վարուի իր ամուսնոյն հետ՝ յաճախ հանդուրժելով անտանելի զրկանքներու եւ իր ընկերակցի յանդիմանութեանց, ինչ որ արդէն զինք դարձուցած է ամէնէն ազնիւ մայր - կինը տիեզերքի մայրերուն։ Արդ, ես կը յորդորեմ հնազանդիլ, բայց երբ այրերը կը յանդգնին արգիլել իրենց կիներուն եւ քոյրերուն օգտակար անոնք գործէն հնազաբեան կեանքի Կ. Խաչի շրջանակին մէջ, այն ատեն ես կ'ըսեմ ձեզ՝ ըմբոստացէք անոնց դէմ որ կը խափանեն ձեր գործակցութիւնը կանացի այն մեծ ընտանիքին մէջ։ Տուն մը, մանաւանդ հայ ազգին տունը, մէկ սիւնի վրայ չի շինուիր. ձեր ամուսինները ինչ հոսանքի ալ որ պատկանին, ըլլան ռամկավար, հօկ կամ դաշնակցական, պէտք չէ ձեզ արգիլեն օգնելու հայ տան վերականգնումին»

Բանախօսութիւնը վերջացաւ ջերմ ծափերու մէջ։ Ետքոյ ներկայացուեցաւ «Արշին Մալ Ալանը», սիրողներու կողմէ։ Հակառակ սրահին բեմական անյարմարութեանց, խաղը անցաւ շատ յաջող։ Տիկին Միհրան Փափազեանը անգամ մը եւս մեզ առիթը տուաւ լսելու իր չինչ ձայնը՝ Գիւլչօրայի դերին մէջ։ Տէր եւ տիկին Գույումճեաններ Ասկեարի եւ Խալայի բաժիններուն մէջ շատ յաջող էին։ Հ. Գուլաքսըզեան (Ս. Բէկ), Ա. Տէմիրճեան (Սիւլէյման), Տ. Մարիամ Սարգիսեան (Թէլլի) եւ Մ. Ճապուղեան (Վէլի) իրենց դերերը տարին արժանավայել կերպով. իսկ խաղին ոգին եղաւ Օր. Վերժին Ժամկոչեանը։

Աշխատելու նոր շրջան մը բացուած է մեր խաչուհիներուն համար։ Յաջողութիւն ձեզ, քոյրեր։

ՍՕՍ - ՄԱՐԵՏ

ԿԱԼՅԱՐ ՔԱՂԱՔ. ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

«Ժամանակակից քաղաքական տարագիրներու պատմութեան կաճառի երկրորդ ժողովը տեղի ունեցաւ ուրբաթ կէսօրէ վերջ, նախագահութեամբ Գ. Խոուսար աը Նովայլ-Լրպաթիւ, պատուակալ տնօրէն արտաքին նախարարութեան։ Ներկայ էին՝ ընդհ. քարտուղար Գ. Մարսէլ Փան, զօրավար Գրէմօն, Կոմս Գրենու տ'Ազի, Գ. Գ. Ա. Խատիսեան, Լ. Բաշալեան, Ա. Հանրմեան, Ա. Չօպանեան, Կ. Բասմաճեան, Ալիխանեան եւ Հրանտ-Սամուէլ։ Կը բացակայէին կարգ մը անդամներ։

Նախագահը բացատրեց Կաճառի նպատակը, որուն պիտի անդրադառնանք շուտով։ Ցայտնի է թէ առաջին ժողովին՝ որուն հինգ հոգի միայն ներկայ եղած էին, որոշուած էր կազմել Երկու յանձնաժողովներ միայն։ Այս որոշումը հաստատուեցաւ։ Անդամները համաձայն իրենց մասնագիտութեան պիտի անդամակցին Յանձնաժողովներէն մէկուն կամ միւսին։ Գ. Փան կարդաց Կաճառի աշխատանքներուն մանրամասնութիւնը։ Աշխատանքի բաժանում պիտի կատարուի յաջորդ նիստին։ Փարիզի քաղաքապետական ժողովը խոստացած է յարկաբաժին մը յատկացնել Կաճառին, որուն մաս կը կազմեն նաեւ ռուս տարագիրները։

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԻՆԱՐԱՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Արէնի «Նոր Օր»-ը ուրախութեամբ կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (18 Ապրիլ) —

— «Ոգեւորութեան զմայլելի տեսարանի մը առջեւ կը գտնուինք ամիսներէ ի վեր։ Մեծով պզտիկով, ազգնահայութեան բոլոր խաւերը, դրամատէր, արհեստաւոր եւ աշխատաւոր, վերաշինութեան տենդէն բռնուած, նոր գաղթակայաններու կառուցման յոյսը կը փայփայեն։

Բոլորը գործի վրայ են այժմ։ Բոլորը գործնական ծրագիրներու հետապնդումին եւ իրագործումին նուիրուած են։ Բոլորին ցանկութիւնը մէկ է. Հայութեան համախումբ կենցաղը, ազգային հաւաքականութեան պահպանումը, նոր հայաշխարհի մը ստեղծումը, Ասորիքէ պայծառ ու անամպ երկինքին տակ։

Երբ գաղթականական հիւղակներու փլուզումը սկսաւ, խուճապին ու երկիւղին ցուցնելով, պարծի յնուեցաւ Հայու շինարար եւ գործնական ոգին։ Ոչինչ կար մէջտեղը, բացի փափաքէն, կամեցողութենէն եւ ազգային ոգիէն։ Նոր գաղթակայանի մը շինութիւնը կապուած էր միլիոններու հետ, մեծ դժուարութիւններու եւ ճիգերու հետ. Պէտք էր հայաբնակ բազմութիւն տեղաւորել սեփական հողերու վրայ։ Ծրագիրը մեծ էր, կարելի է ըսել տիտանեան, բայց զայն գործադրութեան դնելու միջոցները չափազանց [illegible]։ Ու սկսանք գործի։

Ոչինչը շուտով փոխուեցաւ լեցուն արժէքի մը։ Մէկ միլիոն արախմի արժէքով հող գնուեցաւ։ Առաջին քայլը առնուած եւ կամուրջը նետուած էր Տէրկութիւն Գաչիրոսի եւ Գրահամի։

Եղածը ինքնին հրաշք էր, որուն չէր հաւատար ոչ ոք։ Այս հրաշքը իրականացաւ, շնորհիւ մեր ժողովուրդի շինարար ոգիին, յարատեւող կամքին եւ բարոյական այն ուժերուն, որոնցմով ժողովուրդները ապագային կ'երկարեն յաւերժութեան ձգտումներով։

Հայ ժողովուրդը աշխատասէր ու շինարար ժողովուրդ է։ Անոր պատմութեան թղթատումը ցոյց կուտայ թէ ամէնէն մռայլ եւ յուսահատական շրջաններուն անգամ, հայ ժողովուրդը միշտ կառուցանող, շինող, արդիւնաբերող եղած է։ Անապատներու մէջ անգամ ընկճուած չէ։ Մէկ կողմէ, իր գոյութեան պայքարը մղած է զմայլելի արիութեամբ, միւս կողմէ երկրորդ հայրենիքներ ստեղծած է օտար հորիզոններու տակ, պահելով իր աւանդութիւնները, ցեղային բարքերը եւ ազգային արժէքները։

Նոյն ոգին այսօր ի յայտ կուգայ ազգնահայութեան մէջ։ Օրուան նշանախօսքն է՝ պէտք է տեղաւորել գաղթականութիւնը, վերջ դարձնել գեփականատէր, արժանի քաղաքացիները այս պատմական երկրին, որուն աստղաշատութիւնը կը վայելենք։ Եւ այս նշանախօսքը, ուշ կամ կանուխ, պիտի գործի վերածուի եւ մենք մօտաւոր յառաջիկային առիթը պիտի ունենանք Գարչիրոսի եւ Գրահամի տափաստաններուն վրայ տեսնելու ծաղկեալ աւաններ, ուր կենդանի կոթողները հայ ժողովուրդի շինարար եւ ստեղծագործ ոգիին։

Զմայլինք դժուարութիւններէն, նիւթական միջոցներու պակասը թող չյուսահատեցնէ մեզ։ Մեր ժողովուրդը երբեք լայն միջոցներ ունեցած չէ, երբեք առատութեան մէջ լողացած չէ։ Միշտ նեղը նեղին, միշտ տառապանքով, ծանր երկունքներով է որ ապահոված է»։

[illegible] քամի

Մուկը իր ծակը չէ մըտնի,
Աւելն խափն է կապել.
Գըլուխը տինձ պահի ո՛վ մարդ,
Մեծ բանի ձեռք մի՛ զարնի։

×

Տըղէտ ես ու խոնարհ եղա՞ր,
Գիտունի չափ պատիւ ունիս։
Գիտուն ես ու հպարտ եղա՞ր,
Տըգէտին չափ պատիւ չունիս։

Ո՛վ սար՝ տեղէդ ել մօտս արի,
Ասաց Քրիստի Աըզնաւորը։ —
Սարը առաց,— ինքդ արի,—
Եկաւ գըճնաց սարին ձորը։

×

Քարը գուհար չի լինի
Յոսկի սընտուկ պահելով,
Կըկուն բուլբուլ չի լինի
Գուղունի փետուրներով։

Սիրէ ըղէզ սիրողը՝
Թէեւ լինի հողոյ խաւառար.
Մի՛ սիրեր քեզ չը սիրողը
Թէեւ լինի մեծ ճախարար։

×

Խաղողը սեւ խաղողն
Նայելով կը սեւանայ,
Մարդը նայի խելօքին՝
Խենթն ալ խելօք ձեւանայ։

ԳԱԲ. ԱՐՔ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

« ԵԱՄԻԼԷ »

Մեզի կը հաղորդեն թէ Անուի Գաստոյի ծանօթ վէպին՝ «Եամիլէ»ի մէջ, որ շարժանկարի կը վերածուի Գ. Շարլ տ'Էսփինէյի կողմէ, Շէյխ Բաշիր էլ Մամէդի դերը պիտի կատարէ Գ. Մաքսուտեան. Շարժանկարը ամբողջովին կը պատրաստուի Լիբանանի մէջ, աշխատակցութեամբ Գ. Քրիւէլի, երեք լեզուներով,- ֆրանսերէն, անգլերէն եւ արաբերէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹՐԹՕՆԸ (260)

ՋԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

—— o ——

«Վերջի ձիւնափոթորիկներու պատճառով ռազմամթերքի փոխադրութիւնը բոլորովին կանգ առաւ։ Կ'երեւի, պէտք է սպասել մինչեւ ձիւնի հալիլը։ Հրացաններու փայտեղէն մասերը շինելու ուժ տուէք։ Լաւ կը լինէր, եթէ Գիժան երկու օգնականներով այդ գործին նուիրուէր։ Մեզ հարկաւոր է ամենաքիչը վեց հարիւր հատ»։

Երբ Լեւոնը նամակը կարդաց վերջացուց, երկու ընկերները պահ մը լուռ իրարու նայեցան մտահոգուած դէմքով.

- Զօրքը այս շրջանը կեդրոնանալէն լաւ հոտ չի գար,— ըսաւ Գիժան— կ'ենի՞ թէ կառավարութիւնը շշուկ մը լսած լինի կամ տեղեկութիւն մը մեր ծրագրի նկատմամբ։ Ի՞նչ կ'ըսես, Լեւոն։

— Տեսնենք, շուտով յայտնի կը լինի. Եթէ զօրք գալու տարաձայնութիւնը ստուգուի, ես վստահ եմ որ զօրքի գալը մեր ձեռնարկին հետ կապ մը ունի ... մինչեւ հաստատ բան մը իմանալնիս՝ մենք գործը կը շարունակենք, ինչպէս որ ծրագրեցինք ...

Թէեւ այդ հարցի մասին այլ եւս չխօսեցան, բայց երկուքն ալ շատ մըտահոգուած կ'երեւէին մանաւանդ Լեւոնը, որու բնականէն խիստ դէմքը դաժան արտայայտութիւն մը առած էր։

Հազիւ մթնել սկսած էր, երբ Լեւոնն ու իր քսանըվեց ընկերները առաջատանաւը մտան ու ճամբայ ելան դէպի Աղթամար կղզին, որ հեռուէն հեռու մութ զանգուածի նման կը բարձրանար ծովու մակերեսէն։ Շուտով մթնեց։ Խաղաղ գիշեր մըն էր, եւ Վանայ խելառ ծովակը հայելիի ողորկութիւն ստացած։ Երկու նաւավարներ կը թիավարէին, իսկ Շէյխը գեկի մօտ նստած՝ թեթեւ քամիի մը գալուն կը սպասէր.

Երկու ժամ անցաւ։ Հազիւ թէ ցամաքէն քիչ հեռացած լինէին։ Եթէ բանը մնար թիավարելուն, հազիւ թէ միւս օր հասնէին կղզին։

Բարեբախտաբար, կէս գիշերի մօտ արեւելեան թեթեւ քամի մը ելաւ։ Խաղաղ ծովակի մակերեսը սկսաւ փոթփոթիլ, մինչեւ այդ թուլօրէն կախուած առագաստը քամիով լեցուած փքուեցաւ, կայմի պարանները ձգուեցան, ու նաւու քիթը բարձրացող ալիքները ճեղքելով ուղղուեցաւ կղզիի կողմը։

Առաւօտեան ժամը երկուքը կար, երբ նաւը առագաստը իջեցուց Աղթամարի առջեւ, եւ Լեւոնն ու ընկերները դուրս թռան կղզին։ Առագաստանաւը հազիւ քանի մը րոպէ կանգ առնելով՝ նորէն շարունակեց ճանապարհը ուղիղ դէպի արեւմուտք, Կաւաշի Մոխրաբերդ գիւղը, ուր պիտի սպասէր Լեւոնի կարգադրութեան։

Գիժան երբեմն ամիսներով կը մնար Աղթամարի մէջ եւ քաջ ծանօթ էր կղզիին։ Երբ ցամաք ելան, խմբի առաջնինկաւ առաջնորդելու համար։ Ժայռոտ փոքր վերելքէ մը վերջ, կղզիի հարթութեան վրայ էր խումբը։ Քիչ հեռուն խաւարի մէջ կ'երեւէին անորոշ զանգուածներ։

Մօտեցան ընդարձակ շինութեան մը, որու բազմաթիւ պատուհաններէն ոչ մէկ ճրագ կ'երեւէր։ Գիժան գետնէն ափ մը ձիւն վերցուց ու նետեց երկրորդ յարկի սենեակներէն մէկու պատուհանին։ Մէկ երկու վայրկեան վերջ պատուհանը բացուեցաւ ու սենեակի խաւարի մէջէն դուրս երկնցող գլուխ մը երեւցաւ, եւ խռպոտ ձայն մը պոռաց.

— Էդ ո՞վ է։

— Վարդապետ, մենք ենք։

— Վա՜յ, Գիժա, վայրկեան մը ...

Սենեակի մէջ անմիջապէս պզտի ճրագ մը պլպլաց, ու քիչ վերջը մաղն ու մօրուքը իրար անցած, միջին տարիքի մարդ մը երեւցաւ մուտքի դըռան առջեւ։

— Բարով եկաք, վա՜յ, պարոն Լեւոնն ալ, գալուստդ բարի լինի. առաջին անգամն է, որ մեր կղզին ոտք կը դնես։

— Վարդապետ, մեզքս քաւելու համար ուխտի եկած եմ,— ու Լեւոնը գրկուելէ ետքը վարդապետի հետ, իր հետեւորդներով սենեակը մտաւ։

Խումբը այդ փոքր սենեակի մէջ չէր կարող տեղաւորուիլ։ Վարդապետը պատուշգամ դուրս գալով՝ կողքի ընդարձակ սենեակը բացաւ, ուր տեղաւորուեցան զինուորները։ Երբ Գիժան, Լեւոնը եւ վարդապետը առանձին մնացին, Դանիէլ վարդապետը, որ Մուս վարդապետ անունով յայտնի էր, թախտի ծայրը նստելով՝ հարցուց.

— Խեր լինի, չէ՞ք առանց նախօրօք իմացնելու յանկարծ գալ։

— Վանէի հետ մեր շրջանները փոխեցինք,— ծիծաղելով պատասխանեց Լեւոնը,— ատեն մըն ալ ես այս շրջանները կ'ուզեմ մնալ։

— Հա, էդ շատ լաւ կը լինի մեր շրջանի ժողովուրդն ալ խինթեցեր է քեզ տեսնելու ցանկութեամբ։

— Է՜հ, —ուսերը անտարբեր ձեւով մը թօթուեց Լեւոնը,— ժողովուրդը նոր դէմքերու սիրահար է միշտ, մէկ երկու օրէն ինծմէ ալ կը կշտանայ. մանաւանդ որ ... դէմքս ալ շատ տեսնելիք բան չէ ...

— Վարդապետ, եպիսկոպոսը վանքի մէ՞ջն է,— հարցուց Գիժան։

- Ոչ, երէկ միասին դրախ տուեր գացինք, ան հոն մնաց. ես վերադարձայ, որ վաղը առտու ինքս ալ երթամ։

— Ուրեմն, վանքի նաւակը քովդ է,— հարցուց Գիժան։

— Այո, պահեցի որ ...

— Նաւակը հոս կը պահես, քանի մենք հոս ենք,— կարգադրեց Գիժան,— ինքդ ալ կը մնաս։ Ետքոյ կը խօսինք։

— Շատ լաւ, ձեզաց սամավար մը դնեմ տամ.

— Ջուղեր, աւելի լաւ է մէկ երկու ժամ հանգստանանք։ Արդէն լուսնալու վրայ է։

Գիժան ու Լեւոնը, առանց հանուելու, առանց նոյն իսկ փամփշտակալները արձակելու, երկուքով երկնցան վարդապետի նեղ անկողնին վրայ եւ հազիւ երկնցած՝ քնել սկսան օրերով յոգնած մարդու ծանր քնով։ Հայդուկներու համար անգիր օրէնք մը գոյութիւն ունեցած է միշտ, դեռ յեղափոխութեան առաջին օրերէն դրուած. Զէնքի տակ գտնուող հայդուկ մը երբեք իրաւունք չունի, սովորական մահկանացուներու նման, շորերը հանել ու՞ այնպէս մտնել անկողին։ Ան պարտաւոր էր կօշիկները ոտքին, հագուստով ու մէջքի փամփշտակալներով, երկննալ, հրացանը կողքին դրած։ Ամենաշատը որ կրնայ ընել՝ կուրծքը խաչաձեւող փամփշտակալները հանել էր, որոնք անտանելի չարչարանք մը կը դարձնէին քնանալը՝ մարդու կողոսկրները ջարդելով։

Մինչ ընկերները թախտի վրայ երկնցած սկսան քնանալ խռմփացնելով, վարդապետը զգուշութեամբ դուրս ելաւ սենեակէն եւ մտաւ տղոց սենեակը, ուր անոնք վանքի մեծ սամավարը շրջապատած՝ թէյ կը խմէին։

Մեր Մուս վարդապետը, Վասպուրականի բացառիկ կերպարաններէն էր։ Ան հեշտութեամբ միջոցը գտած էր երկու հակոտնեայ ծայրերը իրարու միացնելու։ Վարդապետը, բոլորովին մաքուր խղճով ու ձեռքերով իր հասկցած կերպովը կը ծառայէր իր Աստուծուն։ Երբեմն խորանի վրայ, սկիհը վեր բարձրացնելով, կ'աղօթէր աշխարհի խաղաղութեան համար, երբեմն ալ հրացանը վերցնելով կը միանար հայդուկային խմբերէն մէկուն, հաւատարիմ զինուորի մը նման կը տանէր չարքաշ կեանքը, մասնակցելով անոնց թափառումներուն ու պատահած պարագային ալ նաեւ կռիւներուն։ Կարծես, սրբազան մարդ մըն էր. Գրեթէ բոլոր հայդուկներու հետ ծանօթ էր, շատերու հետ զինակից ընկեր եղած։

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

100.000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Շաբաթ օր պատկառելի ցոյց մը տեղի ունեցաւ Վիէննէի անտառին մէջ, ապրուստի սղութեան դէմ: Կարգով խօսք առին վեց ճառախօսներ, իսկ ամէնէն վերջը՝ Աշխատանքի Դաշնակցութեան Ընդհ. քարտուղարը՝ Լէօն Ժուհօ, որ չեշտեց թէ ընկերային օրէնքները պիտի գործադրուին բոլոր աշխատաւորներուն համար հաւասարապէս: Յետոյ պահանջեց անմիջապէս ձեռնարկել հանրօգուտ շինութեանց: «Մենք ներկայացուցիչներն ենք անոնց որ կ'աշխատին, որ իրենց վաստակով կ'ապրին եւ կ'ուզեն աշխատիլ ազատ: Մեր պարտականութիւնն է նախատեսել եւ կամենալ որ այսօրուան իրականացած բարենորոգումները ուրիշներ ծնին: Տասը միլիառ ֆրանք հաւաքուեցաւ սպառազինութեանց համար եւ հիմա կ'ուզեն հաւատացնել մեզի թէ կարելի չէ այդքան գումար հանել կեանքի գործերու համար: Գումարները կը գիզուին մեծ դրամատուներու սնտուկներուն մէջ, ծառայելով շարաշահութեանց: Անշուշտ հարկ է գտնել կարգ մը առանձնաշնորհներու: Բայց անհրաժեշտ է որ շուտ սկսին հանրօգուտ շինութիւնները: Միլիոններ կան ապահովագրական ընկերութեանց սնտուկներուն մէջ: Անհրաժեշտ է ազգայնացում հաստատել, եւ առիկա պիտի ըլլայ բրիչի առաջին հարուածը դրամատիրութեան պատին: Մենք չենք ուզեր վազը լալ մեր պարտութեան վրայ: Մենք կ'ուզենք պահովել մեր յաղթանակը եւ անոր զարգացումը: Մենք կ'ուզենք որ վստահութիւնը տիրապետէ բոլոր շրջանակներուն մէջ, որպէսզի վերջնապէս չէզոքացնենք ֆաշականութիւնը եւ մեր երկրին ապահովենք անհրաժեշտ խաղաղութիւնը»:

Միթինկէն յետոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնելով ապրուստի սղութեան, հանրականքերու եւ մէթրոյի գիներու ծրագրուած յաւելման եւն. դէմ խօսուած ճառերուն, կը պահանջէ անմիջապէս ձեռնարկել հանրօգուտ շինութեանց, հանգստեան թոշակ հաստատել ծեր բանուորներու համար, օրէնքի տակ առնել ատոնին աշխատանքները եւ յուծել խառնարար կազմակերպութիւնները:

Հօլի արմատականները կը բաժնուին ժողովրդական ճակատէն

Հօլի արմատական կուսակցութեան գործադիր յանձնաժողովը քաղաքապետ Գ. Լէօն Մէյէրի եւ շրջանի կուսակցական վարիչին ցնհուցումը յանձնէ վերջ, բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը դադրեցնէ որ եւ է գործակցութիւն ժողովրդական ճակատին հետ եւ կը մերժէ որ եւ է պատասխանատուութիւն անոր որոշումներուն համար: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ ժողովրդական համախմբումի կազմակերպութիւնը դարձած է «քաղաքական գործիք մը ծայրայեղներուն ձեռքը», թէ Հօլի արմատական կուսակցութիւնը, որ կը ներկայացնէ հանրապետական ընտրողներու աւելի քան երկու երրորդը, «հաստատապէս փարած է անհատական ազատութեան, արհեստակցական ազատութեան եւ աշխատանքի իրաւունքին, որ շարունակ կը բռնաբարուի», եւ թէ այլ եւս բաւական է որքան արմատականները տատանեցան ընդմէջ ազգային միութեան որ չի ներկայացներ իրենց կարծիքները եւ ժողովրդական ճակատին, որ այլ եւս չի ներկայացներ զանոնք»:

«Թռչուն-Մարդը» ջախջախուեցաւ

Ամերիկացի քաջ օդաչու մը, Քլէմ-Սօհ, որ «Թռչուն-մարդը» կը կոչուէր իր հնարած գործիքին համար, կիրակի օր ջարդ ու փշուր եղաւ Վէնսէնի մէջ, օդանաւային մարզանքներու միջոցին: Իր վայրէջքին առաջին մասը կատարելէ վերջ, գետնէն 400 մեթր բարձրութեան վրայ, անկարգելները չբացուեցան եւ դժբախտ օդաչուն ջախջախուեցաւ գետնին վրայ: Հանդիսավայրը կը գտնուէին 200.000 քաղաքացիներ, որոնք սարսափով դիտեցին այս անհակի արկածը:

Արկածահար երիտասարդը 26 տարեկան էր եւ աւելի քան 200 վայրէջքներ կատարած Ամերիկայի մէջ: Կանուխէն նուիրուելով մարզանքներու, մասնաւորապէս փարած էր անկարգելին (փառաշիւթ): 18 տարեկան էր, երբ առաջին փորձը կատարեց եւ հետզհետէ դարձաւ առաջնակարգ մասնագէտ: Քլէմ Սօհ իրեն յատուկ հագուստ մը հնարած էր, որ առագաստի ձեւ ունէր եւ թռչունի մը կերպարանքը կուտար իրեն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԲՈԼՈՐ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐՈՒ բանուորները որոշեցին ընդհ. գործադուլ հռչակել մայիս 1ին, այսինքն թագադրութենէն 12 օր առաջ, դոհացում տալու չըլլալով իրենց պահանջներուն:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՆ համաշխարհային մրցանիշը կոտրեց Ֆրանսացի օդանաւորդ Մոռիս Ռոսի, 5000 քիլոմեթր թռիչքը կատարելով 16 ժամէն, այսինքն ժամական 312 քիլ. 500: Նախորդ մրցանիշը շահած էին Ամերիկացիները (ժամական 272 քիլոմեթր)

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ ՄԷՐՄՈԶ, որ զոհ գնաց յանդուգն թռիչքի մը, մեծ հանդիսաւորութեամբ մեծարուեցաւ շաբաթ օր, երբ Մոնթէնեի փողոցը կոչեցին իր անունով: Հանդիսութեանց կը մասնակցէին աւելի քան 20.000 համակիրներ: Հանդուցեալը անդամ էր գնդ. որ լա Ռոքի կուսակցութեան, որ առիթէն օգտուեցաւ ցոյց մը կատարելու համար: Աջակողմեան թերթերը գիտել կուտան թէ ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ նահանգապետութիւնը ներկայացուցիչներ ղրկած էին

ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, կռիւները սաստկացած են բոլոր ճակատներուն վրայ: Կ'ըսուի թէ Գիպալթարի կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը վարէ, անձնատուր ըլլալու համար Անգլիոյ միջնորդութեամբ: Հանրապետական աղբիւրէ տեղեկութիւններ կը պակսին այս մասին:

ՋՕՐ. ԿԷՕՐԻՆԿ Հռոմ հասաւ, տեսակցելու համար Մուսոլինիի հետ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, որ տեղի կ'ունենայ Աւստրիոյ վարչապետին այցելութենէն անմիջապէս վերջը:

ԼԻՈՆԻ մէջ 8—10 տարեկան տղաք իրենց մէկ ընկերը քարի բռնելով, ծանրապէս վիրաւորեցին: Տղան, որ Լիոնի առեւտրական սենեակի նախագահին եղբօրորդին էր, տուն հասնելէ մէկ ժամ վերջը մեռաւ, գանկը ջախջախուած ըլլալով: Անչափահաս ոճրագործները բռնուելով ոստիկանատուն տարուեցան, բայց կարելի չեղաւ որ եւ է լուսաբանութիւն ստանալ:

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Գրօշականտի Ցանձնախումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ 27 Ապրիլ, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ ճաշարանին:

Մարսէյլ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Անկունի» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը չորեքշաբթի (28 Ապրիլ) երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական ճաշարանին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Համազասպ» խումբի դասախօսական ժողովը, հինգշաբթի (29 Ապրիլ) երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական ճաշարանին:

"ՎԷՄ,,

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «Վէմ»ի ԺԶ. Թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Խմբագրութիւն՝ բաժանորդագրութեան նոր շրջանի շէմքին.— Ա. Աբեղեան՝ Միջազգային դաշնագիրներ Հայաստանի մասին.— Եր. Հայրապետեան՝ Հայ թատերական գրականութեան զարգացման ընթացքը.— Տոքթ. Վ. Յ. Թորգոմեան՝ Յուշատետրէս.— Հմ. Մանուկեան՝ Դէպքերը Վասպուրականում.— Ս. Վր.՝ Հայ-Վրացական միութիւնը.— Հայ-Հայկական բանակցութիւններ.— Հին թուղթեր — Անցեալէ.— Զօր. Մ. Մելիք Մուրատեան, Վարդ Մախոխեան, Կեանք եւ Միակոյթ.— Քէմանչիստ Ռուբէն, Ս. Վ.— Րաֆֆիի Ցոբելեանը: Բերկրիի դէպքը: Գիրք եւ մամուլ: Գրախօսական, խմբագրութեան կողմէ, յաւելուած: Վահրամ եպ. Մանկունի, Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը:

Խմբագրութիւնը շատ կը խնդրէ բաժանորդներէն փութացնել բաժնեգիններու վճարումը: Քասնաւորապէս կը խնդրուի Ֆրանսայի բաժանորդներէն ջանալ շուտով փակել իրենց հաշիւները. որով մեծ աջակցութիւն ցոյց տուած կը լինին խմբագրութեան: Փարիզի բաժանորդները կարող են բաժնեգինը ուղարկել Լ. Գեւոնեանի հասցէով «Յառաջ»ի խմբագրատուն. Մարսէյլինը՝ Ն. Կակոսեանին 49 rue Nationale: կամ ուղղակի խմբագրութեան՝ S. Vratzian, 15 Rue des Platanes Plessis-Robinson, (Seine).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԻՆՔ ՏԱՐԵՑՈՅՑ

Ամսագրին Ապրիլի թիւը, բազմաթիւ նկարներով. Նուիրուած Նահատակ գրագէտներուն, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

ԽՄԲ.— Մեր Մեծ Նահատակները.— ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ՝ Հայրենական Սագը.— ՀՐԱՆԴ՝ Յոգնր Արփիարին ուղղուած.— ՄԿՐՏԻՉ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ՝ Մեռնող Գիւղին Պատմութիւնը.— ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ Ակութը (քերթուած).— ՓԱՅԼԱԿ Կրակ (քերթուած).— ԱՆԱՆ՝ «Ազգին համար...» ԱՐՏ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ՝ Անտիպ Նամակ.— ՅՈՎՀ. ԴԱԶԱՆՃԵԱՆ՝ Անտիպ Նամակ.— Ռ. ՍԵՒԱԿ՝ Անտիպ Նամակ: Նկարներ՝ Ռ. Զարդարեանի, Հրանդի, Դ. Վարուժանի, Երուխանի, Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի, Արտ. Յարութիւնեանի եւ Փայլակի:

Բաժանորդագրութիւնն է.— Ֆրանսայի համար տարեկան 30 ֆրանք, Արտասահմանի համար 40 ֆրանք: Դիմել՝ M. et M BARSAMIAN 30, Rue Drouot, Paris (9):

"ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՕՐԸ"

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

8 ՄԱՅԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս

PALAIS DU CONGRÈSի շքեղ սրահներուն մէջ.

Parc des Expositions, Porte de Versailles

Կը նախագահէ Գ. Ալ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

կը խօսին՝ Գ. Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ եւ Տկն. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

(Հայ կամ. եւ մարտիկներու միութեան կողմէ)

Գ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հայ Սպայից Միութեան կողմէ):

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին.

Կէսգիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը, մասնակցութեամբ ԹԱՌԻՍ ԺՕՐԺ ԵՒ ԻՐ ՕՐՔԷՍԹՐԻՆ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երզնկացի (Թողամի շրջան) Տիկ. Կիւլինէս Մըրեան եւ Փերրոն Մահտեսի Մանուկեան կը փնտռեն իրենց եղբօր՝ Հաճի Մանուկի զաւակները՝ Արմենակ եւ Միրանոյշ Հաճի Մանուկեան, որոնք 15 տարի առաջ (17 եւ 15 տարեկան) տեսնուած են Մալաթիոյ Քիւրտերուն քով եւ Հալէպ փախչելու յաջողութիւն ունեցած են. Իրենց մօր անունն է՝ Վարդուհի, մեծհօր անուն՝ Հաճի Գէորգ:

Կը փնտռուի նաեւ իրենց քոյրը Եղսան՝ եւ անոր զաւակները Փերուզիկ, Միհրան եւ Գրիգորիկ Քէչիշեան, որոնք 1922ին, 10, 6 եւ 3 տարեկան էին: Իրենց հօր անունը՝ Յովհաննէս Քէչիշեան:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Madame Gulina Messerian, 11, Rue Quatorze Cantons, Valence (Drôme), France:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՆՈՐ ԿԱՎՌՕՇ» երգիծական շաբաթաթերթ, թիւ 1.2.3.4: Խմբագիր՝ Գրիգոր Վահան: Վարիչ՝ Ժորժ Շահպարոնեան, որուն պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում: Տարեկան բաժնեգին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ 75 ֆրանք, ուրիշ երկիրներ 100 ֆր.: Հատով՝ 1.50 ֆրանք: Հասցէ — 12, Rue de la Grange Batelières, Paris.

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER AGOPIAN

17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի վաճառականների Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 28ին, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, 8 rue Bossuet (Հայ երիտասարդաց Ակումբ), մէթրօ Poissonnière. Օրակարգ վարչութեան հաշուետուութիւն. նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ խնդիրներ կը խնդրուի անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր հայրենակիցներէն ճիշդ ժամանակին ներկայ ըլլալ:

J. BLUMBERGի

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տեղի կ'ունենայ 28 Ապրիլ, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Salle Chopin, 252 Fbg. St. Honoré, Փարիզ: Երգայ'րգէն, հրէերէն հին ժողովրդական երգեր: Մուտք՝ 25, 20, 15, 10 եւ 8 ֆր.:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Schola Cantorumի մէջ, 269 rue St. Jacques. Փարիզ (5), 26 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, կը դասախօսէ՝ Գ. Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ. Նիւթ՝ Հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը: Մասնակցութեամբ Մարգարիտ Մ. Բաբայեանի եւ Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեանի:

ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Հ. Յ. Դ. Մատենադարանէն, ծախսատար պայմաններով, կը վաճառուին հետեւեալ գիրքերը.—

- Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ՝ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն I հատ. — 30 ֆր.
- » Հատընտիր — 10
- » Հայկական շարժման նախապատմութիւն I և II հատ. միասին — 2
- » Բողոքը նորագոյն պատմութեան մէջ I հատ.
- » Համաժողովրդական բանակ — 3
- » Ազատ Բեքլ — 3
- ԶՕՀՐԱՊ՝ Սոցիալիզմը եւ Սոց. շարժումը 19րդ դարում — 5
- Ե. ՖՐԱՆԿԵԱՆ՝ մեր փիլիսոփայական Աշխարհայեացքը — 12
- Ն. ՀԱՆԳՈՅՑ՝ Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին — 4
- ԼԷՎԻՆՍԿԻ (թարգ. Կ. Ս.) Ընկ. Միջազգ. եւ Ձնչ. ժողովուրդները — 4
- ԴՈՒՄԱՆ՝ Նախագիծ ժողովրդ. ինքնապաշտպանութեան — 2
- Գ. ԳԻՐՃԱԼԵԱՆ՝ Հայ քաղաք. մտքի զարգ. եւ Հ. Յ. Դ.ը — 5
- ԶԷՅԹՈՒՆՑԻ՝ Զէյթունի անցեալէն եւ ներկայէն — 4
- ԳՐԱԿ. ՌՈՒՍ. ՄԻՈՒԹ. Փետրուարի 18 — 4
- Լ. ԳԼՈՒՄ (թարգ. Լ. Զ.) Գոլլեկտիվիզմը եւ ընկերվարութիւնը — 2
- ՍԻԱՄԱՆԹՕ՝ Հոգեվարքի եւ Յոյսի Ջահեր — 3
- ՍԻԱՄԱՆԹՕ՝ Հայորդիները — 2
- ՔՐ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ՝ Յեղափոխականի մտքեր — 4
- Դ. ԲՐԱՆԴԷՍ՝ Հայաստանը եւ Եւրոպան — 1
- Հ. Յ. Դ. (Հրատ.) Յեղափոխականներ (Վ. Փափազեան եւ Յ. Ազբիւրաեան) — 12
- Հ. Յ. Դ. (Հրատ) Մայիսի 28 — 4
- Հ. Յ. Դ. (Հրատ.) Եւրոպացիների կարծիքը Հայկ. Դատի մասին — 5
- ՄԱՐ՝ Թիւրքական բանտերը
- Վ. ԱՐԱՐԱՏՍԿԻ՝ Քաղաքական կուսակց. Ռուսաստանում — 2
- ՖՐԻՏ. ԷՆԳԵԼՍ՝ Գիտական Սոցիալիզմ — 2
- Ա. Զ.՝ Մեծ տառասօր — 1
- ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԻ ՏԱՂԵՐԸ — 1 ֆր.
- ՖԵՐՈՍԸ — 1
- ԱԶԱՏ ՍԱՍՈՒՆԸ — 1
- ԱՅՐՈՒՀԻՆԵՐԻՆ — 1
- ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ — 1
- ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ — 2
- ՈՒՂԵՑՈՅՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՆ — 1
- ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՐԹ. ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ — 1

Ապսպրանքները կանխիկ, փոստի ծախք չկայ:

Դիմել հետեւեալ հասցէին.— «ՅԱՌԱՋ», ԱՐՇԱԿԵԱՆԻՆ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ՄԵՏՐՕ ... ԿԱՅԱՐԱՆ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 28 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3407

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԿԱՐԵՒՈՐ ՊՏՈՅՏՆԵՐ

Դիւանագիտական պտոյտներու յայտագիրը կը պարունակէ այլապէս ուշագրաւ այցելութիւններ:

Իտալիոյ արտաքին նախարարը, կոմս Չիանօ, որ Մուսոլինիի փեսան է, Ալպանիա պիտի երթայ այս շաբթու:

Երկու երկիրները իրարու հետ կապուած են ոչ միայն սերտ բարեկամութեամբ, այլ եւ զինակցութեամբ: Ալպանիա սկիզբէն իսկ, բայց մանաւանդ 1927էն ի վեր կը գտնուի Փաշական Իտալիոյ թեւարկութեան տակ, թէ վարչական, թէ տնտեսական եւ թէ զինուորական տեսակէտով: Դաշնագիր մը կնքուած է քսան տարուան համար

Հռոմ Ալպանիոյ մէջ շահու դրած է մեծ գումարներ: Երկրին պաշտպանութեան, ճամբաներու եւ նաւահանգիստներու շինութեան համար տրամադրած է խոշոր վարկեր: Իտալացի մասնագէտներ են որ կը մարզեն ալպանական բանակը եւ կը սարքեն վարչական կազմակերպութիւնը:

Ատեն մը, երբ սաստիկ լարուած էին Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ յարաբերութիւնները, Ալպանիան կը համարուէր զինուորական խարիսխ մը, տեսակ մը սպառնալիք՝ սլաւական պետութեան դէմ: Հիմա երբ Հռոմ եւ Պելկրատ բարեկամութեան դաշնագիր մը կնքած են, Ալպանիան է որ մտահոգութիւններ կը մատնէ:

Ուրեմն, կոմս Չիանոյի այցելութեան գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ փարատել զանազան մտավախութիւններ, ինչպէս նաեւ Իտալիա հրաւիրել Զօկու Թագաւորը, որուն համար հարսնցու մըն ալ պատրաստ է, կ՚ըսեն:

Ամէն պարագայի մէջ, իտալական ազդեցութեան շնորհիւ է որ Զօղը, ինչպէս եւ ուրիշ իսլամական սովորութիւններ ջնջուեցան եւ արդիացման փորձեր կը կատարուին այս յետամնաց երկրին մէջ:

Թէեւ կապուած՝ հանդիսաւոր առիթի մը, բայց դարձեալ քաղաքական արժէք ունի Թուրքիոյ վարչապետին յառաջիկայ այցելութիւնը, Անգլիոյ Թագաւորին Թագադրութեան առթիւ:

Զօր. Իսմէթ Ինէօնիւ Լոնտոն պիտի գտնուի մայիս 12ին, ընկերակցութեամբ արտաքին նախարարին եւ բազմանդամ պատուիրակութեան մը:

Այս «քաղաքավարական» այցելութիւնը միեւնոյն ատեն պատասխանն է այն հրաւէրին, զոր անցեալ տարի ուղղեց Անգլիոյ հրաժարեալ արքան, Էտուըրտ Ը., երբ սիրալիր տեսակցութիւն մը կ՚ունենար Աթաթիւրքի հետ, Վոսփորի ափերուն վրայ:

Այն ատեն կը կարծուէր թէ այցելութիւնը պիտի կատարուի անմիջապէս: Բայց Էնկիւրի հարկադրուած էր քիչ մը բարակ մտածել, եւ նախընտրեց յետաձգել մինչեւ նոր Թագաւորին Թագադրութիւնը, փարատելու համար հաւանական թիւրիմացութիւններ:

Անվիճելի է Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ բարեկամութեան սերտացումը, մանաւանդ Եթովպիոյ պատերազմէն ի վեր, երբ Էնկիւրի սիրայօժար յանձն առաւ օգնութեան հասնիլ, եթէ Մեծն Բրիտանիա յարձակման ենթարկուէր Միջերկրականի մէջ ..

Մերձեցումը աչքի կը զարնէ, նախ, տնտեսական ճակատին վրայ: Անգլիացիներ են որ կը շինեն Թուրքիոյ երկաթի մեծ գործարանը Քարապիւքի մէջ, որուն բացման ներկայ եղաւ բրիտանական դեսպանը: Եւ դեռ ուրիշ ծրագիրներ մշակուած են:

Բայց աւելի կարեւոր է քաղաքական ճակատը:

Ինչպէս ուրիշ հարցերու մէջ, այստեղ ալ դէմ դիմաց կը գտնուին Մեծն Բրիտանիա եւ Իտալիա, Թուրքիան իրենց հանդոյցին մէջ ձգելու համար, ի խնդիր Միջերկրականի գերակշռութեան:

Մուսոլինի բարեպատեհ առիթ մը կը սպասէ, Էնկիւրի դըրկելու համար իր փեսան: Այս այցելութիւնը աւելի անհրաժեշտ կը համարուի այժմ, քանի որ իտալեւեուկոսլաւ համաձայնութենէն անմիջապէս վերջը, Պելկրատ գացին Թուրքիոյ վարչապետն ու արտաքին գործավարը, եւ ամբողջ մէկ շաբաթ մնացին, յածելով մինչեւ Ադրիականի ափերը:

Իտալական ծրագիրը կը տրամադրէ նոր ճակատ մը կազմել, իր եռեւէն քաշելով Թուրքիան:

Կը հաստատուի թէ Լոնտոն այցելած ատեն, Թուրքիոյ վարչապետը իր հետեւորդներով պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ, ուր այնքան հրատապ խնդիրներ կարգի կը սպասեն, Թրքական ճակատին վրայ: Առաջինը՝ Ալեքսանտրէթի վէճը, որ նուիրական պատերազմի մը հանգամանքն ստացած է Թուրքիոյ համար, ի հարկին հայերու գլխուն պայթելու գնով, ինչպէս կը սպառնար «Գուրուն» ...

Ամփոփենք, զանց առնելով ուրիշ պարբերական կամ պատահական պտոյտներ, որոնք ամէն պարագայի մէջ ոչ թէ լաւատեսութիւն, այլ յոռետեսութիւն կը ներշնչեն:

Ի վերջոյ իրողութիւն չէ՞ որ դիւանագիտական պտոյտներու այս ճախարակը անընդհատ կը բանի մէկ հիմնական մտահոգութեամբ,— ամրապնդել խաղաղութիւնը, յետաձգել — եթէ կարելի չէ խափանել — նոր պատերազմը:

Միայն մարդիկ — օրուան վարիչները — չեն որ կը տեղափոխուին, այլ ամբողջ ծրագիրներ եւ ճակատներ, գետիններ եւ յենարաններ:

Ոչ միայն խարխափում, այլ եւ խախտում ամուր կարծուած ճակատներու ...

Եւ դեռ ամբողջովին լուսաբանուած չէ Հռոմի տեսակցութիւնը, որ վառօդ կը բուրէ: Մանաւանդ եթէ գլուխ գլխի տան Մուսոլինի եւ Հիթլեր:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՅԻՍ 1Ը ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ

Ցուցահանդէսը պիտի բացուի Մայիս 24ին

Նորութիւն մը եւս, շնորհիւ Ժողովրդական Ճակատի կառավարութեան,— Մայիս Մէկը պիտի վերածուի ազգային տօնի:

Գ. Ժորժ Իգառ, Երեսփ. Ժողովի աշխատանքի յանձնախումբին ղեր - նախագահը, ապրիլ 19ին նամակ մը գրելով Գ. Լէօն Պլումի, կը յայտնէր թէ յանձնախումբը հաւանած է Ազգ. Տօն հռչակելու Մայիս 1ը: Բազմաթիւ աշխատաւորներ փափաք յայտնած են որ այս նորութիւնը գործադրուի այս տարուընէ. բայց անհրաժեշտ է որ խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկէ այս մասին: Վարչապետը պատասխանելով այս նամակին, կը յայտնէ թէ ժամանակը շատ կարճ է օրինագիծ մը ներկայացնելու եւ անոր անմիջական քննութիւնը պահանջելու համար: Սակայն, կառավարութիւնը պատրաստ է առաջարկուած սկզբունքը գործադրելու պետական հաստատութեանց եւ վարչութեանց համար: Հետեւաբար, որոշուած է անհրաժեշտ հրահանգները տալ շաբաթ օրուան համար (Մայիս 1), բոլոր վարչութեանց պետերուն:

Նախարարական խորհուրդն ալ համաձայն գտնուեցաւ այս կարգադրութեան:

Ուրեմն, շաբաթ օր գոց պիտի ըլլան պետական պաշտօնատուները, մէջն ըլլալով նամակատուներն ալ:

*** Նախարարական խորհուրդի երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, ցուցահանդէսի պաշտօնական թուական նշանակուեցաւ Մայիս 24ը: Հանդէսը պիտի հովանաւորէ Հանրապետութեան Նախագահը: Ցուցահանդէսը հանրութեան առջեւ պիտի բացուի Մայիս 25ին, տեւելով մինչեւ Նոյեմբեր:*

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Օրուան հոգերու մասին

Նախարարական խորհուրդը առջի օր եւ երէկ նիստ գումարելով, քննեց շարք մը հրատապ հարցեր: Աջակողմեան թերթերը կ՚ամբաստանեն աւելցնել թէ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ առժամեայ եղանակը (շուէնշ առնել): Միւս կողմէ, նոր ծախքեր պիտի չըլլան, նկատի առնելով գանձին վիճակը:

Կը թուի թէ արմատական նախարարները գերակշիռ ազդեցութիւն ունեցած են տրուած որոշումներուն վրայ, ուշադրութեան յանձնելով յարաճուն տրտունջներն ու խլրտումները:

Իրաւէկ թերթեր կը գրեն թէ անցեալ շաբթուան ընթացքին կարեւոր բանակցութիւններ տեղի ունեցած են, ամենամեծ գաղտնապահութեամբ: Այս առթիւ գոյացած համաձայնութիւնը մեծ ազդեցութիւն ըրած է նախարարական խորհուրդին վրայ:

Գանձին վիճակը այնքան ծանր չէ որքան կը ներկայացնեն գաւառին հակառակորդները, բայց անհրաժեշտ կը համարուի ոչ միայն նոր ծախքեր չաւելցնել, այլ եւ կարգ մը կրճատումներ կատարել. Երկաթուղիները մեծ բացեր ունին, թղթատարական վարչութիւնը շատ կը նեղուի, ուրիշ առեւտրական պէտքեր դրամ կը պահանջեն, այնպէս որ առ այժմ անկարելի կը համարուի 10 միլիառի փոխառութիւն մը կնքել հանրօգուտ շինութեանց համար, ինչպէս կը պահանջէ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը:

Խորհրդարանը վերաբացուեցաւ երէկ, երեքշաբթի: Ելմտական նախարարը այսօր իսկ պիտի ներկայանայ ելմտական յանձնաժողովին, պարզելու համար գանձին վիճակը, իսկ վարչապետը ուրբաթ օր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ, բանուորական պահանջներու եւ ներկայ հնարաւորութեանց մասին:

Նախարարական խորհուրդը տեւեց երեք ժամ եւ, հակառակ բոլոր վիճաբանութեանց, վերջացաւ կատարեալ համաձայնութեամբ:

*** Հանրակառքերու եւ մեթրոյի գինները ղառ, երկաթուղիներու սակերն ալ պիտի բարձրանան: Այս առթիւ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին, որ յայտնեց թէ գործերու ներկայ վիճակին մէջ, կառավարութիւնը չի կրնար հակառակիլ ծրագրուած յաւելումներուն:*

30,000 փոքրաքանակ առեւտրականներու բողոքը

Երկուշաբթի օր առեւտրական մեծ տուներու եւ խանութներու պաշտօնեաները պտտեցան գլխաւոր պողոտաներու վրայ, ստուգելու համար թէ բոլոր խանութները փակուա՞ծ են: Մեծ վաճառատուն մը բաց գտնելով, ցուցարարները պահանջեցին փակել, յարգել օրէնքը: Քանի մը հոգի ալ ներս մտան. խանութին տէրը օգնութիւն խնդրեց ոստիկանութենէն: Կարգ մը հրմշտուքներէ վերջ, քանի մը ցուցարարներ պահականոց առաջնորդուեցան: Ցուցարարները յայտարարեցին թէ յառաջիկայ երկուշաբթի նորէն սառուգում պիտի կատարեն:

*** «Առեւտրական զանգուածներու համախմբումը» որուն կը մասնակցին փոքրաքանակ խանութպաններու կազմակերպութիւնները, երկուշաբթի օր միթինկներ գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեց յանուն հարիւր հազարաւոր արհեստակիցներու: Կը մասնակցէին 30.000 հոգի: Բանաձեւը կը յայտնէ թէ առեւտրականները «իրենց բոլոր ուժով պիտի պայքարին 40 ժամուան օրէնքին շարաչար գործածութեան դէմ», օրէնք մը «որ դիկտատուրայի, հարստահարութեան եւ դասակարգային պայքարի գործիք մը դարձած է»: Ժողովականները սկզբունքով հակառակ չեն 40 ժամուան օրէնքին, բայց կը պահանջեն որ յարմարցուի առեւտուրի սովորութեանց եւ յաճախորդներու պէտքերուն:*

Բանաձեւը առանց վերապահութեան կ՚արտօնէ փակել բոլոր խանութները, եթէ կատարեալ գոհացում չտրուի: Միեւնոյն ատեն կը մերժէ ենթարկուիլ նոր փորձարկութեանց «որոնք ուղղակի ընկերային վերիվայրումներու կ՚առաջնորդեն»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ...

Զրկուած՝ անմիջական եւ ուղղակի հաղորդակցութենէ, ինչպէս ... Բաթեգործականն ու Հօկը, չեմ գիտեր թէ այս միջոցին ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ Խ. Հայաստանի, գոնէ Երեւանի մէջ:

«Անճարին ուտէ բանջարը», կ՚ըսէ մեր իմաստուն ժողովուրդը:

Ես ալ՝ ճարահատ՝ աջ - ձախ կը դարձնեմ «Խ. Հայաստան»ը, իբրեւ ամէնէն վստահելի եւ հսկում աղբիւրը:

Մեղքը իմս չէ, եթէ երբեմն խնդալիք, իսկ աւելի շատ լալիք բաներ աչքի կը զարնեն:

Այսպէս, հորեւանցի ակնարկ մը նետելով, տեսայ թէ «մաքրագործում»ը կը շարունակուի անխնայ: Վերէն վար: Քաղաքներէն մինչեւ գիւղերը:

Ո՞ւր էր թէ մէկ պատժուածը, «անձնապան»ը կամ սպանեալը, վըտարեալը կամ աքսորականը հանգիստ ձգէին իր գերեզմանին, զնտանին, աքսորավայրին կամ որջին մէջ:

Ո՛չ. առտուն կանուխ արթնցողը լախտ մը կ՚իջեցնէ, բութ, ժանգոտ զէնքի մը կամ դանակ մը ձեռքը՝ անխնայ կը ճեղքէ, կը մանրէ, թոյն ու թարախ կը հոսեցնէ.

Ամէն մէկը իր «տեսակէտներ»ը ունի զոհերու մասին, հետեւաբար պարտականութիւն կը սեպէ «հարիթա» մը փակցնել իր կարգին:

Ահաւասիկ նոր դատաւոր մը, ամն Վ. Ղազանջեան:

Լայնօրէն փռուած՝ «Խ. Հայաստան»ի ապրիլ 8ի թիւին մէջ, այս նշանաւոր անձնաւորը կրկին կը դառէ դատապարտեալները: Կ՚ուզէ ապացուցանել, թէ անոնք «հակայեղափոխական թէօրիաներ» պարզած են «մարքսիզմի դիմակին տակ»:

Այդ չէ որ կը զրահեցնէ զիս:

Փորձուեցայ ծաղկաքաղ մը կազմել՝ իր ամէնէն ... «մարքսիստական» բառերէն եւ բացատրութիւններէն:

— «Հակայեղափոխական տրոցկիստ նացիոնալիստ Ն. Սուքիասեաններ, Դր. Սիմոնեաններ եւ շայկայ ...

— «Տրոցկիստական - զինովիեւական ու բուխարինեան հակայեղափոխական սոոր վիժուածքները փայտոջիլի նման մեզ մօտ եւս բոյն էին դրել գիտական, գրական եւ այլ կազմակերպութիւնների ու հիմնարկների ծերքերում:

— «Պատահական չէր որ տարիներ շարունակ նացիոնալիստական վիժուածք դաւաճան Խանջեանի հովանաւորութեամբ մեր բարձրագոյն ուսումնական ու կրթական հաստատութիւններում տեղ էին գտել հակայեղափոխականներ Ն. Սուքիասեանը, Դր. Սիմոնեանը, Մ. Խաչատրեանը, Գ. Վանանդեցին եւ այլ սրիկաներ...

— «Պատահական չէր նաեւ այն որ ցցուել էր դաւաճան Դ. Սիմոնեանը, Գ. Վանանդեցին եւ նրանց գրական գործակից համակիրները . .

— «Բանդիտ, տրոցկիստ, տեռորիստ Վ. Վահանեանը (զնդակահարուած Զինովիեւի հետ), Դ. Սիմոնեանը եւն»:

Այսքանը մարսեցէք, յետոյ ուրիշ պատառներ ալ կը ճաշակէք:

ՎԱՀԷ

Ժողովրդական ճակատի ցոյցերը [illegible]

Տեղական թերթի մը համաձայն, Լէօն Պլում իր մտերիմներուն յանգատեր է թէ «իր կուսակիցներուն պահանջները անտանելի կը դարձնեն իշխանութեան բեռը իրեն համար»: Իր գլխաւոր դժուարութիւնն է հաշտեցնել աջ արմատականներու եւ ձախ համայնավարներուն պահանջները: Այս երկու ծայրայեղ թեւերուն միջեւ ձգտումը ամէն օր կը զօրանայ, իբրեւ հետեւանք 40 ժամուան օրէնքին գործադրութեան, արտադրութեանց նուազման, նաեւ գործադուլներու շարունակութեան և իրաւարարական վճիռներու մերժումին:

Գ. Լէօն Ժուհօ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, 10 միլիառ Փրանք կը պահանջէ հանրօգուտ շինութեանց համար, իսկ ելմտական նախարարը վճռապէս յայտարարած է թէ նոր փոխառութիւն պիտի չկնքուի այս տարի: Հանրօգուտ շինութեանց վարկէն զատ, կը պահանջուի հանգստեան թոշակ հաստատել ծերացած բանուորներու համար, ինչ որ առ նուազն 300.000 000 Փրանքի նոր ծախք մը պիտի պատճառէ:

Գրած էինք թէ արմատական կուսակցութեան Հավրի շրջանը բաժնուած է Ժողովրդական ճակատէն, բողոքելով զանազան ծայրայեղութեանց դէմ: Նոյն կուսակցութեան Մոնլիւսոնի մասնաճիւղն ալ կիրակի օր ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեց, որ կը մեղադրէ կառավարութիւնը թէ «չկրցաւ յարգել տալ աշխատանքի ազատութիւնը եւ թոյլ տուաւ որ թշնամական տրամադրութիւններ ցարդյանեն զանազան դասակարգերու միջեւ»: Բանաձեւը կը պահանջէ կառավարութենէն պահպանել բարեկարգութիւնը, անհատական ազատութիւնը, աշխատանքի ազատութիւնը, ժողովներու եւ սեփականութեան իրաւունքները: Ժողովին կը նախագահէր նախկին ելմտական նախարար, Լամուռէօ:

Գառոյի մէջ 5000 գործարանատէրներ, առեւտրականներ, խանութպաններ, արհեստաւորներ եւ ագարակապաններ ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեցին ուր կ՚ըսեն թէ ընկերային կացութեան կը յանձնարարէ տագնապը: Բանաձեւը շարք մը բաներու կարգին կը պահանջէ յարգել աշխատանքի ազատութիւնը եւ «անհատական սեփականութեան սրբազան իրաւունքները»

Փարիզի Առեւտրական Սենեակի նախագահը ուժգին բողոքագիր մը ուղղեց վարչապետին, վախ յայտնելով թէ «կառավարութիւնը թոյլ կուտայ որ կործանին ազատութեան սկզբունքները եւ գիտակցօրէն կ՚արտօնէ ընկերային կերպարանափոխութեան մը իրագործումը որ երբեք չէ նախատեսուած օրէնսդիր իշխանութեան կողմէ»:

Այս բոլոր խնդիրներու մասին հարցապնդումներ պիտի՞ կատարուին Երեսփ. Ժողովին մէջ, որ բացուեցաւ երէկ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ առանձնաշնորհներու ջնջումին առթիւ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը մասնաւոր երաշխիքներ պահանջած ըլլալով, Եգիպտացիները մերժեցին եւ Մոնթրէօյի խորհրդաժողովը յետաձգուեցաւ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ Թագաւորին պաշտօնական հրաւէրին վրայ, Իտալիոյ արտաքին նախարարը Թիրանա պիտի երթայ ապրիլ 28ին: Թագաւորը կ՚ուզէ ստուգել թէ Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ կնքուած դաշինքը պիտի չազդէ Ալպանիոյ հետ եղած յարաբերութեանց վրայ, որ ճշդուած են 1927ի դաշնագրով, 20 տարուան համար Այս համաձայնութեան գործնական արդիւնքներէն մէկը եղած է պաշտպանողական ամրութեանց շինութիւնը ալպանեւեուկոսլաւ սահմանագլուխին վրայ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԵՐ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ը, սիրելի «Յառաջ», գոնէ մեր շրջանին համար, երիտասարդական ամէնէն առողջ, ամէնէն կենսունակ Միութիւնն է: Ասոր պատճառները մէկէ աւելի են: Նախ անոր հիմնադիրները, 1923ին երբ առաջին անգամ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի անունը արտասանեցին այս ափերուն վրայ, յետին նպատակներէ չէին մղուած, ինչպէս ըրին միւս մարզական Միութեան վարիչները, որոնք Հ. Մ. Ը. Մ.-ի անունը աղաւաղելով կազմեցին Երիտասարդաց Միութիւն մը, որ առաջին օրէն իսկ դասուեցաւ Բարեգործականի եւ Կաթողիկոսարանի նպաստընկալ միութիւններու կարգին: Ընդհակառակն Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարիչները անոր հիմը դրին զոհաբերութեան գետնի վրայ ու քալեցին եւ կը քալեն անսայթաք մինչեւ այսօր իրենց գծած ճամբով, ամէն նոր անդամի հետ կողք կողքի, ձեռք ձեռքի դեռ կը տանին գործը անարատօրէն, ամուր կառչած Միութեան երկաթեայ օրէնքներուն, որոնց անաղարտ գործադրութիւնը միայն կրնայ Միութիւնը հասցնել իր գերագոյն նպատակին:

Ահաւասիկ այս կազմակերպութիւնն է որ Լիբանանի մէջ, իր ծնունդէն քանի մը տարի ետք, 1927ին, առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպէ միջմասնաճիւղային մրցումներ Հալէպի մէջ: Այդ թուականէն ասդին, ամէն Զատկի, ամենայն կանոնաւորութեամբ այդ մրցումները տեղի կ'ունենան երբեմն Հալէպ, երբեմն Պէյրութ. Այս տարի, 1937, կը զուգադիպի այդ մրցումներուն տասնամեակին: Ուրեմն տասը տարի անընդհատ, եկող ու յաջորդող վարչութիւնները եւ Շրջ. Վարչութիւնները անվհատ քալած են նոյն ճամբով, ամէն տարի բան մը աւելցնելով նախորդինին վրայ:

Եթէ տասը տարի առաջ երկու խումբեր՝ Հալէպն ու Պէյրութն էին որ Հալէպի մէջ դաշտ իջան հազիւ մէկ երկու հարիւր հէս մը հետաքրքիրներու ուշադրութիւնը հրաւիրելով, այսօր, տասը տարի ետք մասնաճիւղերուն թիւն է 22, իսկ դաշտ իջնողներունը 13 եւ հանդիսականներունը 10 հազար: Աւելորդ փաստ է, ով որ չի հաւատար, թող մուտքի տոմսակները թւէ եւ ապա պարտցնէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի հսկայ դաշտին շուրջ: Անհամար բազմութեան մէջ ստուար մեծամասնութիւնը կազմողներն էին մեր պատանիներն ու երիտասարդները, որոնք յարուած ուշադրութեամբ կը հետեւէին խաղցողներուն ամէն շարժումին:

Միջմասնաճիւղային մրցումները կազմակերպելու պարտքը կ'իյնայ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Սուրիոյ եւ Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան վրայ: Ան է որ կը տնօրինէ բոլոր մարզիկներուն անուանցը, պանդոկի եւ այլ ծախքերը. Որպէսզի աւելի լաւ պարզուի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մարմիններու տարած աշխատանքը, կ'արժէ կարծենք այստեղ ըսել թէ Շրջ. Վարչութիւնը ուրիշ Միութիւններու վարչութիւններուն նման ձեռքի տակէ եկամուտներ չունի, այլ իր հասոյթը կը կազմեն մասնաճիւղերուն տուրքերը, եթէ ան ալ վճարուի: Ուրեմն երբ Շրջ. Վարչութիւնը կը ձեռնարկէ այս մրցումներուն, նոյնիսկ իր լիազօր ներկայացուցիչի ճամբու ծախքերը չունի իր գանձին մէջ: Սակայն, ան ունի ուրիշ գանձ մը, — մեր ժողովուրդին անվերապահ համակրանքը Հ. Մ. Ը. Մ.-ի հանդէպ, որ ամէն առեն ալ կը քաջալերէ անոր ձեռնարկները: Ապացոյց՝ այն որ, այս տարի եւս Հալէպի գաղութը, հակառակ անտեսական ծանր տագնապին եւ քաղաքական անստուգութեան, լայն չափով բացաւ իր քսակը ու իր ներկայութեամբն ալ ծափահարեց մեր մարզիկները:

Սիրելի «Յառաջ», ինչպէս ինծի, նաեւ քեզի ալ այնքան կարեւոր չէ գիտնալ թէ ո՞ր Հ. Մ. Ը. Մականը այս ինչ կամ այն ինչ կէտը նշանակեց ի նպաստ իր մասնաճիւղին, կամ ո՞ր մասնաճիւղը ունեցաւ լաւագոյն խաղարկութիւնը: Բայց գիտեմ որ կը հետաքրքրուիս թէ այդ մասնաճիւղերը Սուրիոյ եւ Լիբանանի ո՞ր անկիւններէն հաւաքուած էին:

Պիտի ուզէի որ վայրկեան մը աչքէդ անցնես Միջ. Արեւելքի քարտէսը (Պաղեստին, Լիբանան, Սուրիա եւ Իրաք) եւ հետեւիս մեր մասնաճիւղերուն: Պաղեստինի մէջ ունինք երկու մասնաճիւղեր՝ Երուսաղէմ եւ Հայֆա, լաւ կազմակերպուած, որոնք դժբախտաբար չկրցան մասնակցիլ իրենց յատուկ պատճառով մը: Յետոյ Պէյրութ, Պուրճհամուտ (Պէյրութի արուարձան), Զահլէ, Բայաս, Դամասկոս, Հոմս, Թրիփոլի (չմասնակցեցաւ արտօնագիր չունենալով), Լաթաքիա, Անտիոք, Ալեքսանտրէթ (իր նուագախումբով), Գրըք-Խան, Աղէկ, Հալէպ, Նոր Գիւղ (Հալէպի արուարձան, ուր կ'ապրի 15.000 հայութիւն): Նիւթական պատճառներով չկրցան մասնակցիլ՝ Տէր-Զօր, Գամիշլի, Այն Տիվար, Արաբ-Փունար, Մուսուլ, Ճարապուլուս: Ահաւասիկ մեր մասնաճիւղերը. Շրջ. Վարչութիւնը անոնց բոլորին հետ ալ յարաբերութեան մէջ է իր նամակներով եւ շրջաբերականներով: Պարզ է, մեր շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարիչներուն ուսերուն վրայ մեծ պարտականութիւն կայ կատարելու, դաշտը ընդարձակ է, անհուն, օրը օրին նորերը հասակ կը քաշեն, կը մեծնան այս տակաւին պատանիները, հապա պատանուհինե՞րը… Պետական պիտաճէով առաջադրուած Միութիւններու գործ է այս, այսուամենայնիւ այս իրողութեան առջեւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարիչները անճրկած չեն ու իրենց պատանեկէն ներս քաշուած, ընդհանրապէս Երուսաղէմէն Պէյրութ-Գամիշլի-Տէր Զօր, բոլորն ալ կը գործեն մեքենան շարժման մէջ պահելու ջանքով: Տարբեր կ'ըլլար թերեւս Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մեր շրջանի վիճակը, մասնաւորապէս Հիւսիսային Սուրիոյ՝ Հալէպ կեդրոն ունենալով, եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը ունենար իր կեդրոնական մարմինը գործի դաշտին վրայ: Որովհետեւ այդպիսի մարմին մը, լայն իրաւասութիւններով, կրնար աւելի հարուստ գաղութներէ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի նպաստը բաժնող նոյնիսկ անհատներէ նիւթական օժանդակութիւն ճարելով նպաստել Սուրիոյ մեր կարգ մը մասնաճիւղերուն: Կարծողներ կան, եւ ալ այդ գաղափարէն եմ թէ նպաստընկալ Միութիւնները ոչ միայն իրենց նպատակին չեն ծառայեր, այլ եւ շուտով կը կազմալուծուին: Բայց չմոռնանք ուրիշ պարագայ մը, — մենք Սուրիոյ եւ Լիբանանի շրջանի մէջ ունինք աւելի քան 2000 անդամատետրերով անդամներ որոնց մեծ մասը սկաուտներ են եւ այս ամէնուն համար չունինք շրջուն գործիչ մը: Ահա թէ որքա՛ն հաւեստ է մեր պահանջքը կեդրոնական մարմինէ մը: Անհատական զոհողութիւնը անշուշտ իր լայն տեղն ունի, բայց ո՞վ կրնայ իր տունը, գործը ձգելով տարին տասներկու ամիս թափառիլ 22 մասնաճիւղերու սկաուտական շարժումը կազմակերպելու: Այս հարցը տարիէ մը ի վեր է որ Շրջ. Վարչութեան սեղանին վրայ է, եւ չլուծուեցաւ: Պատճա՞ռը, նախ եւ առաջ նիւթականը.

Ինչպէս կը տեսնես, սիրելի «Յառաջ», միջմասնաճիւղային մրցումները պատճառ եղան որ միջամուխ ըլլանք Հ. Մ. Ը. Մական խնդիրներու որոնք կը պատկանին իրենց, եւ իրենց մարմիններուն:

Անցնինք մրցումներուն:

×

Հալէպը Զատկի զոյգ կիրակիներուն եռուզեռի մէջ էր: Հայ երիտասարդութիւն ամէն տեղ, պանդոկ, ճաշարան, շուկայ, ընկերներու, բարեկամներու տուները հաւաքուած Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամէն քաղաքէ: Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դաշտը կ'եռայ, արիները իրենց համազգեստներով ամէն տեղ են, եւ բսեմ նաեւ որ շատերուն յամրակին Եռագոյն զարդանիշներ որոնք փակցուած են շաբաթէն կիրակի լուացող գիշերը եկեղեցիին մէջ: Ուրեմն այս մթնոլորտին մէջ դաշտ կ'իջնեն ֆութպոլի խումբերը հազար հազարներու սրտատրոփ ծափերուն տեղատարափին տակ որոնց վերեւ, կեդրոնական կայմէն հպարտ ու հանդարտ կը ծածանի Եռագոյնը, իսկ աջն ու ձախը՝ Ֆրանսական եւ սուրիական դրօշներով:

Ֆութպոլի խումբերը կը բաժնուին երկու դասերու, Ա. կարգի եւ Բ. կարգի: Այստեղ չեմ խօսիր անոնց իւրաքանչիւրին մասին: Միայն կուտամ արդիւնքները.

Բ. կարգի ախոյեան Նոր Գիւղ, Ա. կարգի ախոյեան Հալէպ եւ Դամասկոս՝ հաւասար: Դամասկոսի մասին արդէն ժամանակին գրած եմ որ մեր շրջանի անխորտակելի բերդն է: Միջմասնաճիւղային մրցումները եկան ցոյց տուին որ Հալէպն ալ եթէ ոչ նոյնքան, գոնէ հաւասար ուժ ներկայացնող խումբ մըն է, բայց իր հեռաւորութիւնը Պէյրութէն մեծապէս կ'անդրադառնայ իր զարգացման:

Երկուշաբթի կ. ե. ժամը 5ին արդէն մրցումները լրացեր են: Տողանցք բազմաթիւ հրամանով կը կեդրոնանան ու բաժակներու յանձնումը յաղթական խումբերուն: Ինծ համար, սիրելի «Յառաջ», ամէնէն հետաքրքրական պահն է, որովհետեւ քիչ վերջ, պիտի անցնի Հայկականներու տարազիր «բանակիկ»ը, առաջնորդուած Եռագոյնով: Արդէն կարգի են: Փողերը կը հնչեն: Թմբուկները կը գղրգան: Շարքերը կը շարժին: Արիները խիտ շարքերով արդէն կը մօտենան, կ'անցնին, կ'անցնին նաեւ գայլիկները իրենց վեց տարեկանի սրունքները հպա՛րտ, հպարտ շարժելով: Հետզհետէ կը հասնին նաեւ ֆութպոլի խումբերը իրենց դրօշներով: Զղուա սրունքները բաց, անտարի խառնուածքով կ'անցնին: Դաշտին միւս ծայրը տեղ-քայլը սկսեր է, սկսուա խումբ- դաշտին կեդրոնը· արդէն ամէն խումբ իր տեղը գրաւած է: Արդանչանով մը, բոլորն ալ կը շարժին, կը յառաջանան դէպի հանդիսավայր. Նուագախումբը «Յառաջ Նահատակ»ը կը նուագէ: Բոլորն ալ բարեւի են: Ժողովուրդը յոտնկայս կ'ունկնդրէ: Զահր տպաւորիչ է: Օրուան Թագուհին բաժակները կը յանձնէ: Այս տեղ բսեմ որ Հալէպի մասնաճիւղը մեր շրջանի լաւագոյն միջազգային հեծելանորդ Եզր. Օննիկ Գալըգճեանի եռագոյն եղերուած շապիկ մը նուիրեց:

Սիրելի «Յառաջ», մեզի կը մնայ ոչ թէ մաղթել, այլ աշխատիլ, գործել որ սերունդը այսպէ՛ս մարզուի:

ՇԱՀՐՈԶ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ

Մեծ եւ փոքր Մասիսները

Անկէ երկու երեք տարի առաջ, Հարաւային Ամերիկայի երկու պետութիւններ՝ Պոլիվիա եւ Փարակուէյ, պատերազմի կը բռնուէին իրարու հետ, «Կրան Շաքօ» կոչուած ընդարձակ տարածութեան մը սեփականութեան իրաւունքը հաստատելու համար:

Նախ քան սոյն պատերազմը, Պոլիվիան հրապարակ էր հանած դրոշմաթուղթ մը, որ կը ներկայացնէր այս երկրին աշխարհագրական քարտէսը:

Այս դրոշմաթուղթը հրատարակողները քաղաքական անխոհեմութիւնը գործած էին այդ քարտէսին մէկ անկիւնն ալ ներկայացնելու «Կրան Շաքօ»ն, որուն՝ ինքզինքը միշտ տէր էր նկատած Փարակուէյի կառավարութիւնը:

Այս դէպքը միտքս ինկաւ անցեալ օր, երբ կը կարդայի Խորհրդային Հայաստանի նոր սահմանադրութեան վերջին գլուխները, մասնաւորապէս Հայաստանի դրօշին եւ զինանշանին վերաբերեալ մասը:

« ՅՕԴ. 117.— Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան պետական գերբը բաղկացած է մեծ եւ փոքր Արարատներից· վերը արեւի ծագող ճառագայթների մէջ մուրճ եւ մանգաղ միմեանց վրայ, խաչաձեւ, կողերը դէպի վար· առաջ բռնում՝ խաղողի որթ··· » եւայլն:

Զինանշան մը ուրիշ բան չէ բայց եթէ պատկերի ձեւին տակ ներկայացուած՝ երկրի մը ձգտումներուն խորհրդանիշ: Տեսակ մը այլաբանական պատկեր պետութեան առաջնորդող գաղափարներուն.

Արդ՝ ի՞նչ կը տեսնենք Խ. Հայաստանի զինանշանին վրայ, Մեծ ե Փոքր Մասիսները.

Դարեր շարունակ Արարատը եղած է հայկական ազգային խորհրդանշան մը, համախմբումի նշան: Տեսակ մը շօշափելի պատկեր «Հայաստան» աշխարհագրական կոչումին:

Բայց՝ անցեալին մէջ գրեթէ միշտ Արարատը կազմած է Հայաստանի հողային ամբողջութեան մաս եւ կամ գոնէ ամբողջ հայութիւնը՝ առանց բացառութեան նկատած է մէկ Հայաստան մը, հողային միութիւն մը, Արարատը մէջտեղը

Նոյն իսկ Հ. Հանրապետութեան օրով, երբ Հայաստան կը քաշէր Մասիսի ստորոտներուն եւ կայծն որոշ յաւակնութիւններ անոր շուրջ, հրապարակ էր հանուած նամականիշներ Մեծ եւ Փոքր Մասիսներով:

Բայց՝ այսօր Մասիսը Հայաստանէն հեռու է, նոյն իսկ խորհրդային համադաշնակցութեան սահմաններէն ալ դուրս: Ան կը պատկանի օտար պետութեան մը եւ մաս կը կազմէ անոր երկրին, որուն որ եւ է նահանգին վրայ ոչ մէկ յաւակնութիւն չունենալը՝ Երեւանի վարիչները միշտ կը շեփորեն ի լուր աշխարհի: Աւելին՝ այդ պետութիւնը Թուրքիոյ բարեկամ եւ դաշնակից մըն է նաեւ:

Այսպէս՝ խոհեմութիւն սեպուեցաւ պաշտօնապէս Թրքահայաստանի մը գոյութիւնը ժխտել, այն աստիճան որ վերջերս՝ նոյն իսկ՝ խեղճ գրագէտ մը, Ա. Բակունցը պախարակեցին իբրեւ «նացիոնալիստ-հակայեղափոխական», որ գրքի մը մէջ գեղջուկին բերանը դրած էր հետեւեալ խօսքը, — « Մեր սահման նեղ է»:

Արդ, տրամաբանօրէն՝ ի՞նչպէս հաշտեցնել Թրքահայ դատին ժխտումը եւ զոյգ Մասիսներու զինանշանի նիւթ կազմելը.

Ինչո՞ւ էվերէսթը եւ կամ Մօն Պլանը չառնել իբրեւ խորհրդանշան: Քաղաքական տեսակէտով անոնք նոյնքան օտար են Հայաստանի որքան Մասիսը եւ կրնան կազմել համեմատութեան եզր:

Բայց ահա, քաղաքական նկատումներէն դուրս, կայ ու կը մնայ ազգային նկատում մը, տեսակ մը ներքին ձայն, ցեղային մագնիսական ձգտում մը, տեսակ մը արեան կոչ, որ ամենահին ժամանակներէ ի վեր խօսեր է հայ սրտին: Ամենաթթու ազգայնականէն ամէնէն ծայրայեղ միջազգայնական-համայնավարը չեն կրցեր ազատիլ անկէ, եւ եթէ ուզած չուզած, աչքերը դարձեր են միշտ դէպի Մասիսի բարձրաբերձ գագաթները, դէպի ցեղին նշանախօսքը, ի՛նչ իշխանութեան տակ որ ալ ըլլայ:

Անոնց օտարին ձեռքը եղած Մասիսը իբրեւ զինանշան, կը նշանակէ դեռ ներշնչուիլ անկէ, հաստատել «ազգայնական» ծի մը նման եւ ընդունիլ թէ դեռ կան հողեր որոնք կորսուած են աշխարհակալներու ձեռքով եւ թէ պէտք է մաս կազմեն հայրենիքին

. . . .

Գիշեր ատեն մերթ եւն շիրմաց խաչերը
Կ'երերային, եւ Մասիսի քաջերը
Մութին մէջէն կը շողային քարկանց
Աչքերէն արծակելով շառ ճառագայթ
Օդին մէջ խուլ կը թնդային թմբուկներ
Դուն, դող ելած, կ'առնէիր աչքերդ
Ու վերդրված կը նայէիր լեռան …

. . . . . .

Յաւիտենական հալածական … յատաանը կրկին աչքերը վեր կ… դէպի Մասիսի լեռները, երբ միշտ լուրտր նորէն լեցուած է խժալուր …մուկով մը:

ՄՈՒՐ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՆՉՈՒ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Փարիզեան թերթի մը մէջ, Տ. … Փիէր Փերոնեօ կ'ուսումնասիրէ Ֆրանսայի բնակչութեան նուազման պատճառները, որոնց գլխաւորն է … ծնունդներու թիւին պակսիլը, … կան եւ ծանր հիւանդութիւն մը … կը Ֆրանս երկիրը, կը կրճատէ … ինքնապաշտպանութեան բնական … ջացները՝ այնքան որ ի վերջոյ … ւա, անարիւն ու տկար, որս կը … նայ ահեղ եւ ընչաքաղց դրացի … կիրներու

Ֆրանսայի այս ծանօթ «հիւանդութեամբ» կը զբաղի Ընդհ. Բժշկութեան Ազգ. Խորհրդաժողովը, … հիմնուած է Տոքթ. Կոռլեւըլի … խաձեռնութեամբ, վեց տարիէ ի … Փրոֆ. Քարնոյի նախագահութեան տակ՝ տարին մէկ անգամ քով … կը բերէ մայրաքաղաքի եւ գաւառներու բժիշկները, խորհրդակցելու համար ընկերա-բժշկական հարցերու, Ֆրանսայի ծննդական վիճակագրութիւններու մասին:

Այդ վիճակագրութիւններէն … նենք Մնաւնդներու Գերագոյն Խորհուրդի փոխ-նախագահ Ժէրնան Գոփրայի մէկ ցեկոյցը.—

Ֆրանսայի մէջ ծնունդներու … ամէնէն աւելի բարձր է եղած Երկրորդ Կայսրութեան օրերուն - 1868ին՝ 1,078,000: Այնուհետեւ … նուազած է շարունակ: 1934ին՝ ծնունդներու թիւն էր 677,000 (որուն … հազարը օտարականներու զաւակ …). Ուրեմն 66 տարուան մէջ նուազած է տարեկան 357,000ի … այս՝ հակառակ բնակչութեան … ճումին, 3 միլիոն ներգաղթողներ … Ֆրանսական հպատակութիւն … ցողներ, այսպէս երկրին բնակչութեան թիւը 38էն բարձրանալով … նուազումը այնուհետեւ աւելի … վայրէջք մը ցոյց կուտայ, … տարուան մէջ տարեկան նուազումը … հասնի 45.000ի, իսկ 1935ի … երեք ամիսներուն՝ ծնունդներուն … նուազումը ցոյց կուտար 17,000

Աւելի հետաքրքրական … մը, — իւրաքանչիւր ամուսնութեան …

ԳՐԻԳՈՐ ՄԻԽԱԼԵԱՆ

— . —

.. Խմբագիր «Յառաջ»ի.— Թոյլ տուր քանի մը խօսք ըսելու հանգուցեալ բարեկամիս եւ թանկագին պաշտօնակցիս մասին: Բայց այս երկու տխրօսները անձշան եւ առժամանակեայ կը մնան անոր բուն տխրօսին մօտ, որ կ'ապրի ու պիտի ապրի իր բազմահարիւր աշակերտներուն միտքին մէջ, որոնք վստահաբար ողբացին, կ'ողբան անոր կորուստը: Այս տխրօսէն իսկ անկախաբար, որ պիտի բաւէր անմահութեան մը համար, Գրիգոր Միխալեան կը ներկայացնէր տիպար մը ճշմարիտ գիտնականի: Ուսողական գիտութիւններուն մէջ իր — եթէ կրնամ այսպէ՛ս ըսել — բնազդական, տարերային ըմբռնողութիւնները զինքը կը ներկայացնէին իբրեւ նուիրեալ մը թիւերու որոնք, վերջ ի վերջոյ, մտաւոր մարզանքներուն տարերքը կը կազմեն եւ յաճախ իսկ կը թագաւորեն մեր գաղափարներուն վրայ:

Ծայրագոյն դիւրութեամբ եւ լուծումի մերձաւոր հաւանականութիւններով՝ ան թիւերը կը թուէր, հպատակեցնելով զանոնք իր ըմբռնումի կարողութիւններուն, եւ մինչեւ աստղերը մեծութեամբ ու բարձրութեամբ թուանշաններ կարծես իսկ միաւորներ էին առանց բարդութեան, առանց կնճիռի: Այս մասին միտքի իր վսեմ կարողութիւնը ինչ·ին կը բաւէր առաջնակարգ ուսուցիչ մը դարձնելու իրմով, որ կարենար ամբողջ դասարաններու անսահման վստահութիւնը գրաւել եւ իր բոլոր պաշտօնակիցներուն մէջ վայելել յարգանքի, նոյն իսկ պատկառանքի նախանձելի տուրքի մը իրաւունքը: Արդէն զինքը յարգողներուն գլխաւորն էր իր վարդապետ-տեսուչը, անզուգական Եղիշէ Դուրեան:

Հոս, շարունակելէ առաջ, տրուած չէ ինծի՝ առանց դիւրահոս եւ վառ արցունքիս՝ ակնարկել 1880 թուականներուն Պարտիզակի կրթական, մտաւորական անցեալին, որուն հունձքը բաւեց տեւեց երեսնեակ, քառասնեակ տարիներով, թէ բուն իսկ գիւղին թէ անկէց դուրս շրջանակուած մեծածաւալ կալին մէջ: Անանիա Հաբէշեանի դեռահաս մահուան տխուր պատեհութեամբ, յամառ վերապրողս համառօտիւ յիշեցուցած էի նշանաւոր փեթակը՝ որ կը բզզար մեղրաթաթախ, Պարտիզակի աննման վայրի ծաղիկներէն պատրաստելով կրթական մշակութեան խիւսը, վարդապետութեամբ ու վարդապետութեամբ Եղիշէ Դուրեանի. Անոր շունչին տակ, Միխալեանի թիւերը բանաստեղծական ճկունութիւն մը կ'առնէին, ընդհանուր գատարկութեան եւ ամենահնար հմտութիւններու պայքար մը օր բառ օրէ կ'աւելնար ամէնուս ալ մեթերքին վրայ: Աշխատանք դպրոցին մէջ, աշխատանք տունին մէջ: Բայց ոչ այսչափ միայն — աշխատանք մէկ մի կազմակերպուած կամ յաճախագոյն պատահական հաւաքոյթներու մէջ: Լո՛սոյ աշխատանք արդարեւ — Կրթական մէկ մի մարդ որ բառ օրէ շրջապատի կը լայնէր, համաշխարհային ընդարձակ ոլորտները մասնագիտական ծանօթութիւններով կը մետրմանային եւ չահագետ Դուրեան իրմէ անբաժան որ եւ է մատեանի մը վերլուծումը կը կատարէր այնպիսի ձեռնհասութեամբ՝ որուն ծանրախոհութեան կը հաւասարէր միայն ունկնդիրներուն ուշադրութիւնը: Ամէն օր, որ գիշերուան մը համար իր պարծառութիւնը կը կորսնցնէր, նոր բան մը գեանդած էր մեր միտքին մէջ եւ հետեւող յամբարին լոյսը, իր կարգին, նոր պրպտումներու, նորագոյն քաղուածներու ուղին կը յարդարէր: Մ'վ սովաց փոփոխման ··· (Պարտականութեան չափերը գոռ կը հնչէր: Աստուած վկա՛յ, գոնէ այս նշխարեալ օրերուն վերապահուած հաւատարմութեամբ, այո՛, Աստուած վկայ, որ այդ պարտականութիւնը մեր անձնական, բնատնեկան արդարանալի նկատումներուն անշուքութեամբ չէր միայն որ կը մղէր մեզ բունէթեւ, հայ հայրենիքին, հայկական ընդհանրականութեան բուռն սէրը արդարեւ տեռակ մը «ուրբթ» յիմարութեամբ կը տողորէր մեզ, գիշերները մեր սնարը կը հսկէին Ալիշաններ, Հիւրմիւզներ, Բագրատունիններ, այլովքն հանդերձ, իրենց ոսկի ու արծաթ գրականութեամբ, որուն մէջ հայրենի սէրը կը խաղար մեռեալ օրէն լեզուին զուտ գիտական կամ կազմախօսական մասին հետ: Եւ ընթերցումը մեր մէջ կը փոխադրէր ոչ միայն լեզուին գանձը, այլ կորսուած հայրենիքին ազնիւ տարփանքը ... Ահա թէ ինչո՛ւ կը մրկեմ հիմա նոր սերունդին համար

Դուրեանի ուսուցչական մասնագիտութիւնն կը ինքնապարզուէր տենդ մը վառել իր աշակերտներուն մէջ, որոնց մեծագոյն մասը ոչ այնքան հայագէտ էին կամ եղան իրենք պէս, որ հայագիտութիւն (իմա լեզուն իր ասորքը) կ'ուսուցանէր, այլ զանազան ճիւղերով պճնազարդուեցան, գլխաւորաբար լեզուական, գիտական պայքարով: Պարտիզակէն առաջ կամ վերջը իր բոլոր աշակերտներուն մէջ բորբոքած ինքնազարգացումի այս տենդը տակաւին ճարակ կը փնտռէ վերապրողներուն մինչեւ իսկ յառաջացած ծերութեան օրերուն, երբ աչքերու փայլը անշքացած է եւ մտաւոր արթնութիւնը զգըրեցուցած իր պահակի դերը ըմբռնումի դուռներուն առջեւ:

Բայց ընկերանանք հանգուցեալ Միխալեանի քայլերուն: 1882էն մինչեւ 1914 — 1915 վաղախտարակ թուականը յարատեւ ուսուցչական պաշտօնին վրայ· Պարտիզակի երկսեռ նախակրթարանը տարիներով տարիներո՛վ պաշտօնակիցներու հետ իր շունչին տակ պահելէ վերջ, անցաւ Պարտիզակ հաստատուած Ամերիկեան բարձրագոյն վարժարանը ուր հոլովեց յուռթի շրջան մը իր մասնագիտական ճիւղերը արդիւնաւորելով, արժանի ամէնուն համակրութեան, սկսեալ տեսուչներէն մինչեւ յետին պաշտօնեան յարգանք ունէր անոր նկատմամբ շնորհիւ իր հուժկու նկարագրին եւ, նոյն իսկ, փոքր ինչ անժպիտ դէմքին: Ան նոր ապացոյց մը եղաւ այն ճշմարտութեան, թէ յաճախ անժպիտ, նոյն իսկ դժնեայ կերպարանքներու տակ մաքուր սիրտ մը, միտք մը կը թաքչի, եւ արտաքնայարդար նրբութիւնները իրենց արուեստականութեամբ նոյնքան թագուն թակարդ են գայթակղութեան: Ուսուցչական այս հանգոյցներէն իրենց միտքի պայքարը համբարող հարիւրաւոր (հազարաւոր պիտի ըսէի՝ եթէ Միխալեանին պէս գիտնայի թուանշաններուն ներկայացուցած կարողութիւնները) պատանիներ, աշխարհի զանազան կողմերը ցրուած, լաւագոյն յիշատակը պահած կ'ըլլան անոր բարեմասնութիւններուն եւ առնցմէ իրենց քաղած օգուտներուն: Հապա ո՛րքան երկար պէտք է ըլլայ թիւը անոնց որ անճրկի անապատներուն եւ ջրաբբի-ճահիճներուն մէջ կորա՛ն, կորա՛ն, կորա՛ն, վատթար ու … կոր քաղաքակրթութեան մը դաշ… նայուածքին տակ, ապաշաւ ան… մար ու լաւագոյն սերունդներու … մը ցամքա՛ծ իրենց երանքին ու … յարին մէջ …

Դէ՛հ, հապա նոյն ինքն Միխալեան … որ կրեց բովանդակ դառնութիւնը … նեծապարտ ապաքինութեան … պաւակին մահիճը գրեթէ իրեն … պատցնելով ա՛յն … ճամբաներու վրայ: Ո՛վ սարսուռ անապատական … մինչեւ ե՞րբ պիտի քաշես մեր … նաւանց ծերերուս ոգիները, ո՛վ … ժի ծարաւահիւծ պատուչ, … ե՞րբ պիտի այրես, անյագուրդ … մանուանդ երիտասարդներուն … նառանց շրթունքները, պրկելով … նոնք մայրակարօտ բնավայրին … բոյրներէն:

Զորս հովերուն տարողեան Պարտիզակցի վերապրող հայրենակից … ներս կը յիշենք անշուշտ դառն … բանիմի կատարած դերը տարագրութեան նախորդ օրերուն: Գիւղին … ւելիները Պոլիս կը գրկեն Միխալեան … որպէսզի հոն ապրող Պարտիզակցի … րէն հանգանակութեամբ գումար … ձեռք բերէ, այն գաղանին … իբրեւ շանխուր, որով զուցէ … մնան տարագրուելէ կամ, գոնէ … մացուին դառնութիւնները՝ Նահանջի ճամբուն վրայ:

(1)

ԽՏՄ

վրայ հաշուելով՝ ծնունդներու թիւը աւելի շատ է նուազած։ 1800ին ամէն մէկ ամուսնութիւն կուտար 4,5 ծնունդ. Անցեալ դարուն վերջերը, այդ թիւը նուազեցաւ մինչեւ 3, այսօր՝ 2. կը նշանակէ 50 առ հարիւր նուազում։ Ժողովրդագրական պատմութեան մէջ աղետալի յեղափոխութիւն մըն է այս, — Ֆրանսան որ կը համարուէր բազմանդամ ընտանիք մը, քանի մը տարիէն վերջ կը դառնայ փոքր ընտանիք մը։

Այժմ բաղդատութեան դնենք հետեւեալ պատկերը.—

	1870ին	1935ին
Գերմանիա	39 միլիոն	67 միլիոն
Անգլիա	25 միլիոն	43 միլիոն
Իտալիա	26 միլիոն	46 միլիոն
Բրազիլիա	10 միլիոն	47 միլիոն
Ճափոն	33 միլիոն	68 միլիոն
Ֆրանսա	38 միլիոն	41 միլիոն

Բոլոր այս աճող ու բազմացող ժողովուրդներուն մէջ՝ միայն Ֆրանսան է որ կը... նուազի։

Հետաքրքրական է քննութեան առնել Ֆրանսայի նահանգային ծննդական վիճակագրութիւնները, բաղդատութեան մէջ դնելով 1926ի եւ 1931ի մարդահամարի թիւերը —

Ա - 20 նահանգներու մէջ բնակչութիւնը աճած է, ուր ծնունդներու թիւը աւելի է մահերու թիւէն (այս նահանգները կարելի է կոչել կենսաբաշխ գօտի)։

Բ - 16 նահանգներու մէջ բնակչութիւնը աճած է, ուր ծնունդներու թիւը սակայն նուազ է մահերու թիւէն (ներգաղթի գօտի)։

Գ - 9 նահանգներու մէջ բնակչութիւնը աճած է օտարականներու հաստատումին հետեւանքով։

Դ - 23 նահանգներու մէջ բնակչութիւնը նուազած է, հակառակ ծնունդներու յաւելումին (արտագաղթի գօտի)։

Ե - 21 նահանգներու մէջ բնակչութիւնը կը նուազի, որովհետեւ մահերու թիւը աւելի է ծնունդներու թիւէն (մահուան գօտի)։

Հիմա առնենք կարգ մը նահանգներ առանձին առանձին.—

Փրոֆ. Լրատ, տեսուչ Պըզանսոնի բժշկ. վարժարանին, քննութեան առնելով Տու (Doubs) նահանգին ծնունդներու վիճակագրութիւնը, կու գայ հետեւեալ եզրակացութեան. — Քաղաքային բնակավայրերու մէջ ծնունդներու համեմատութիւնը բարձր է (26 - 34 առ հարիւր), կէս - քաղաքային բնակավայրերու մէջ գոհացուցիչ է ծնունդներու համեմատութիւնը (19 - 20 առ հարիւր), իսկ դաշտային բնակավայրերու եւ գաւառական կեդրոններու մէջ՝ տկար (15 - 17 առ հարիւր)։ Լեռնային բնակավայրերու մէջ կը տիրէ հովուական կեանքը, այնտեղ բնակչութիւնը աւելի հաստատուն կը մնայ աւանդական բարքերու. Կ'ընդունինք որ տնտեսական գոհացուցիչ պայմաններն ալ, լեռնային այդ բնակավայրերուն մէջ, որոշ չափով իր դերն ունի ծնունդներու աճումին մէջ։ Սակայն նուա՞զ բարեկեցիկ է գաւառական կեդրոններու բնակչութիւնը, որ կ'օգտուի ճարտարարուեստական դիւրութիւններէ. Ծնունդներու աճումին գլխաւորապէս կը նպաստեն անպայման բարոյական, մտաւորական եւ կրօնական ազդակները։ Ինչպէս կը տեսնուի, ծնունդները կ'աճին հոն, ուր կը տիրեն աւանդական եւ կրօնական բարքերը։

Տոքթ. Ժաքար, խօսելով նոյն նահանգի ծնունդներու հարցին մասին, դիտել կու տայ որ 700 - 900 մեթր բարձրութեանց վրայ, ուր ժողովուրդը կ'ապրի առաւելապէս հողագործութեամբ, ուր ամէն մարդ կ'աշխատի, ուր կլիման խիստ է եւ կը հալածէ եկուորը կամ դաշտեցին, հոն բարձր է անպայման ծնունդներու թիւը.

Մայրական բնազդը, կ'ըսէ Տոքթ. Ժաքար, մաքուր է այնտեղ եւ ուժեղ։ Ընտանիքներու փոխադարձ օժանդակութեան ոգին եւս զօրաւոր է։ Բազմանդամ ընտանիքները, որոնք շատ են այնտեղ, խրախոյս մը կը կազմեն երիտասարդ ամոլներու համար։ Կրօնական ըմբռնումները կը տիրեն անոնց հոգւոյն, մասնաւորաբար բազմածին մայրերու հոգւոյն մէջ։ Երբեք վիժում չեն կատարեր։ Պարգեւներ կը տրուին այն մայրերուն, որոնք աշխարհ կը բերեն երկրորդ զաւակ մը, այդ պարգեւը կը շատնայ՝ քանի կ'աճի զաւակներուն թիւը։ Մեկուսի ագարակներու մէջ, հողագործ ընտանիքները անպայման բազմանդամ են, — կարծես հողագործը ինք ուզէր շատցնել իրեն անհրաժեշտ աշխատաւորները։

Տոքթ. Շապանով, իր կարգին, կը խօսի Հօթ - Սաւուայի նահանգին ծնունդներուն մասին եւ դիտել կու տայ նոյնպէս որ բնակչութիւնը կ'աճի բնական ճամբով լեռնային մասերուն քան թէ դաշտին մէջ։ Որքան բնակչութիւնը կը մօտենայ ձիւնի գօտիին, այնքան աւելի կ'աճի։ Անկէ բժիշկները կը հետեւցնեն թէ, ձիւնաբեր եղանակին, երբ բնակավայրերու միջեւ հաղորդակցութիւնը կը դադրի եւ մեկուսացումը կը դառնայ անխուսափելի, աւելի ջերմութիւն մը կը տիրէ ընտանեկան մթնոլորտը, եւ յետոյ անոնք ստիպուած են «իրենց տունէն» ճարել հովիւ տարերուն վրայ արածող անասուններուն համար, ինչպէս եւ աշխատող նոր բազուկներ հասցնելու համար ցանքին եւ հունձքին, որոնք արագ աշխատանք կը պահանջեն՝ կարճ ըլլալով աշխատանքի եղանակը բարձունքներուն վրայ, ուր շուտ կը նստի ձիւնը։

Տոքթ. Արտակ Ռեւ կը խօսի Ժօթ - Լուառի ծնունդներուն մասին եւ կը հասնի դրեթէ նոյն եզրակացութեան։ Բարձր սարահարթերու վրայ բնակչութիւնը կ'աճի շարունակ (28,4 առ հարիւր), մինչ կը նուազի դաշտերու մէջ։

Տոքթ. Լը Մէօր կ'ուսումնասիրէ Ֆինիսթէրի ծնունդներուն համեմատութիւնը Պրըթոն նահանգին մէջ եւս ծնունդները շատ են, բաղդատմամբ մահերուն, առաւելապէս գիւղերու մէջ, մինչ որոշ չափով կը նուազին ծովեզերքներուն վրայ։ Այսուհանդերձ, միջին հաշիւով Պրըթոն նահանգը կ'աճի գոհացուցիչ համեմատութեամբ մը։ Այնքան որ եթէ բովանդակ Ֆրանսա ծնէր, ինչպէս կը ծնին Պրըթոնները կամ Լամփոնի մէջ, երկիրը պիտի բազմանար տարեկան 500.000 ծնունդներու յաւելումով մը։

Երեք բժիշկներ, Լանսլօ, Գոպու, Արման Պէռօ, խօսելով Լա Ռօշէլի մասին, կ'արձանագրեն ծնունդներու յաւելում մը 1920ին, յետոյ նուազում մը 1934ին եւ 1936ին։ Նուազումը հետեւանքն էր տնտեսական տագնապին, որ պահ մը ցնցեց ամէն կողմ։ Լա Ռօշէլ եթէ ուրիշ ժամանակ նուազում չէ արձանագրած, պատճառն այն է որ քաղաքը շատ քիչ տառապած է գործազրկութենէ։

Ներկայացուցինք աճող նահանգները, այժմ կը մնայ ներկայացնել նուազողներու պատկերը, որ գլխու պտոյտ կու տայ իրապէս։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԳՐԳՌԻՉ ԽՕՍՔԵՐԸ

«Ճիւմհուրիէթ» խմբագրականի մը մէջ նորէն քրքրելով Ալեքսանտրէթի խնդիրը, դիտել կու տայ

Շատ բացայայտ է, որ մեր հարաւային սահմաններէն անդին, սուրիական հողերու վրայ, վերջերս չենք գիտեր ինչու, մեծ զարկ մը տրուած է թրքութեան դէմ թշնամութեան։

Կարծես թէ չբաւէին մոլեռանդութիւնը եւ երբեմն երբեմն կատարուած աւազակութիւնը, հիմա ալ, սահմանէն անդին, յատկապէս հրոսախումբեր կը կազմուին եւ կը զինուին եւ տասնը ծրագրի մը համաձայն, մեր երկրին վրայ կը խուժեն։

Միայն թէ խնդիրը այսքան մերկապարանոց հրապարակ գալէ յետոյ, եթէ շարունակուի այսպէս Սուրիայէն մեր երկիրը հրոսախումբերու առաքումը, պէտք է բացայայտօրէն ըսել, թէ խնդիրը այսօր վաղը, կրնայ ծանրակշիռ հանգամանք մը առնել։ Եւ արդէն այս պարագան մեր կառավարութեան յայտարարութիւններուն մէջ, թէեւ չափաւոր լեզուով, բայց առանց ծածկելու [illegible] առնուած է։ Եթէ կը խորհին թէ հրոսակութեամբ կրնան տկարացնել եւ անհետացնել մեր Հաթայի դատը, պէտք է զարմանալ այդպիսիներու մտքի խեղճութեան վրայ։ Անոնք այս նպատակով զարկ տալով հրոսակութեան, յոյս չունենալու տեղ աչք կը հանեն։

Հաթայի գործը ինքն իրեն ընթանալով իր ճամբան առած դատ մըն է, բայց այս հրոսակութիւններուն համար պատասխանատու [illegible] հաշիւը առանձնապէս աւելի ծանր կ'ըլլայ եւ այս արարքներուն յանցաւորները երբ շարունակեն յամառիլ իրենց ընթացքին մէջ, բնական կը տեսնուի եւ պիտի տեսնուի, թէ որքան ծանր պիտի ըլլայ հաշուեյարդարութիւնը։

Մեր կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է իր արժանի կարեւորութեամբ։ Վստահելով անոր հեռատեսութեան ու զգաստութեան, կատարեալ պաշարիչով եւ համբերատարութեամբ կը սպասենք մօտաւոր վաղուան»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնլի եւ մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Կը շարունակուին ամբաստանութիւնները երէկուան վարիչներուն դէմ, եւ ամէն օր մտաւորական մը կը սահի կ'երթայ ... անծանօթ ուղղութեամբ։

Խորհ. Հայաստան թերթին գաւառական թղթակցութիւնները ուրիշ բանի մասին չեն խօսիր, բայց եթէ մատնել այս կամ այն գործիչը իբրեւ [illegible] Խանջեանի մանկլաւիկ ու տրոցկիստ, հակայեղափոխական եւ ... Դաշնակցական։

Բառերը իմաստ չունին դժբախտ Հայաստանի մէջ,— պատրաստ են տարազները։ Հիմա սովորութիւն է կոչել «տապուչային հիւանդութիւն» այն ընթացքը, զոր ցոյց տուած են կարգ մը մտաւորականներ՝ անտարբերութեամբ նայելով թայֆայական պայքարներուն, եւ ասոր համար ալ դատապարտուելով իբրեւ ... հակայեղափոխական։

Կարելի չէ հաշուել բոլոր զոհերը, մանաւանդ գաւառի համայնավար գործիչներէն։ Յիշենք միայն Երեւանի զոհերը,— երէկուան գլխաւոր դէմքերը։

Երզնկեաններու եւ Բակունցներու հետ ջլուած են նաեւ Աշրաֆեան, Գետիկ Գէորգեան, Կ. Բոխեան, Մ. Խաչատրեան, Տիգրան Յարութիւնեան, Մարտեան, Թ. Ասլանբէկեան, Թ. Դաշտոյեան, Ա. Շիրինեան,— ոմանք նախկին Կեդր. Կոմիտէի անդամ, գործավար, գիւղատնտես. բարձր. վարժարանի եւ մանկավարժ. ուսումնարանի դասախօսներ։

Եղիա Ջուբարի Խորհ. Հայաստան թերթը կը շարունակէ դառնալ «բարոյական մահազդի թերթ» համայնավար մտաւորականներուն համար,— ու կը հասկցուի որ մտաւորական պիտի չթողուն Երեւանի մէջ, ազատ ձգելով միայն անոնք որ Ամատունիի չափ մտաւորական պաշար մը ունին։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՆ

Երեւանի Օփերան արդէն թեւակոխած է իր հինգերորդ տարին։

Մինչեւ այժմ բեմադրուած էԱլմաստ, Անուշ, Քաջ Նազար օփերաները՝ հայերէն, ինչպէս եւ Քարմէն, Թօսքա, Ֆաուսթ, Չիօ - Չիօ Սանի դասական օփերաները։

Հասած են երիտասարդ ուժեր, որոնք կը ստանձնեն գլխաւոր դերերը։

Այս տարեշրջանին պիտի բեմադրուին Ցաւերժահարսը, Խաղաղ Դոնը, Թոսքան, Պերիկոլլան, Սասունցի Դաւիթը. Սափան, ինչպէս եւ նախորդ տարեշրջանի խաղացանկի գործերը, երաժիշտ Սարգիս Բարխուդարեանի Նարինէ պարախաղը, վրացի երաժիշտ Զ. Փալիաշվիլիի Դայիսը։

Խորհ. Հայաստան թերթին մէկ աշխատակիցը կը քննադատէ Օփերայի տնօրէնութիւնը կարգ մը թերութիւններու համար,— յուշարար չկայ եւ դերասանները «կը կլլեն» մոռցուած նախադասութիւնները, բեմական յարդարանքները կը պակսին, լոյսի խաղեր չկան, զգեստաւորումը թերի է, դիմափոխութիւնը զէշ, եւն.։

ՄԱՐՄԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Երեւանի մէջ, արհեստական ծաղիկի եւ քիմիական գունաքարի գործարաններուն միջեւ, ինկած տարածութեան վրայ, սկսած են շինել մարմարի նոր գործարան մը, որ պիտի բռնէ 6.5 հեկտար տարածութիւն։ Շինութիւնը պիտի աւարտի գալ տարի։ Նոր գործարանը պիտի ըլլայ 10 անգամ աւելի մեծ քան հինը, եւ պիտի օժտուի նորագոյն մեքենաներով։ Շինութեան համար կը նախատեսուի ծախսել 4.5 միլիոն րուբլի։

Հին գործարանը կը բանի շարունակ։ Այս տարի պիտի արտադրէ 3000 քառ. մեթր մարմարեայ տախտակ, 4000 թոն մարմարի խիճ, ինչպէս նաեւ կաղապարներ եւ սեղանի զարդեր։

Մոսկուայի ստորերկրեայ երկաթուղիներու շինութեան համար պատրաստուած է 790 հազար րուբլի արժէքով մարմար։

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Եգիպտոսի «Արեւ»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 Ապրիլ).

— «Յունահայ թերթի մը մէջ կարդացինք հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

«Դատաւոր մը (Հէյլէն) անցեալ տարի 300 դրախմի տուգանքի դատապարտեց հայ ուսուցիչ մը, զայրացած այն պատճառով, որ անհրաժեշտ խնդրոյ մը առթիւ դատարան հանուած այդ ուսուցիչը երկու բառ յունարէն չէ կրցած խօսիլ եւ թարգմանի պէտք ունեցած է։ «Այսքան տարի Յունաստան կը մնաք եւ երկու բառ յունարէն չէք սորված»։ — Այսպէս սաստած էր՝ իրաւամբ զայրացած դատաւորը։ Այս մէկ պատահարը չի՞ բաւեր ըսելու համար, թէ որքա՞ն յանցաւոր են մեր մտաւորականները, յունարէն չսորվելու իրենց անհոգութեան մէջ»։

Այս օրինակը եւ եզրակացութիւնը կարելի է նոյնութեամբ պատշաճեցնել ուրիշ երկիրներու եւ մասնաւորապէս արաբական երկիրներու Հայութեան, ոչ միայն անոր անուս եւ կամ կիսագրագէտ դասին, այլ նաեւ եւ մանաւանդ մտաւորականներուն, սկսելով ուսուցիչներէն. Երբ մենք այս սիւնակէն յաճախ կրկնած ենք արաբերէնի ուսումը ընդհանրացնելու մասին, լսած ենք՝ երբեմն՝ դիտողութիւններ թէ արաբերէնը դժուար լեզու է եւ դիւրաւ չի սորվուիր։ Հապա յունարէ՞ն

Եթէ այս անհոգութիւնը մնար միմիայն մեր անհատական յարաբերութեանց սահմանին մէջ եւ մեր վրայ սխալ գաղափար մը տալու միայն ծառայէր, տակաւին պիտի չունենար այն հետեւանքները, որ այդ անհոգութիւնը — ըսելու համար նուազագոյն բառը — ունի [illegible] տեսակէտէն, քանի որ տեղական լեզուն չգիտնալը կ'ազդէ մեր ապրած երկիրներուն մէջ մեր ունեցած կամ ունենալիք դիրքին վրայ, իբրեւ համայնք եւ իբրեւ մաս՝ այս երկիրներու ժողովուրդներուն

Սակայն կայ աւելին։ Եթէ մենք չենք ուզեր եւ կամ չենք կրնար սորվիլ այժմ մեր ապրած երկիրներուն լեզուն, [illegible] ներհունս մեր մայրենի լեզուն — հայերէնը — միայն խօսելու։ Ո՛չ դժբախտաբար Այլ մեզմէ ոմանք — եւ անոնք տեղ տեղ՝ շատեր — կը շարունակեն խօսիլ թուրքերէնը, եւ ոչ միայն կը խօսին, այլ կ'երգեն ու բարձրաձայն, ուրիշները անհանգստացնելու աստիճան։ Այսպէս է որ Յունաստանի եւ Սուրիոյ գաղթականներուն մէջ — խօսելու համար միայն Եգիպտոսէն դուրս գտնուողներու մասին — թուրքերէնը դարձած է «պաշտօնական» լեզու, իր «զուարճալի» բացատրութիւններովը, իմա՛ բազմատեսակ հայհոյութիւններովը...։

Զարմանալի մարդիկ ենք, կը գանգատինք Թուրքիայէն վտարուածի մեր կացութենէն, և «անհայրենիքցի» եւ թափառականի ճակատագրէն, սակայն չենք ուզեր մոռնալ այն բոլորը, սկսելով լեզուէն — որ մեզ կը յիշեցնեն անցեալի մեր դժբախտութիւնները եւ մեր մտահոգութիւններուն բուն պատճառները։ Ոչ միայն չենք մոռնար, այլ մեր ուրախութիւնները կ'ընենք այն լեզուով, զոր պէտք արտայայտութեան պահերուն յիշելու էինք. Եւ սակայն Ափրիկէն, Եւրոպա եւ Ամերիկա Վիրջինա Կ. Գալոյ «Նոր Լոյս» թերթին մէջ [illegible] սկզբունքին մը Մանթէվիտէօ (Ուրուկուայէն) գրուած։ Թղթակիցը կը նկարագրէ տեղւոյն հայ կեանքը, եւ ի մէջ այլոց կը գրէ.

«Բայց Բարեկենդանի առթիւ այս տաք օրերուն (հոս ամառ է դեռ) սովորական դարձած է որ [illegible] թէ երիտասարդ [illegible] եւ [illegible], պատշգամներուն վրայ իսկ կոկորդին ներածին չափ հնչեցնելով «Մեր Հայրենիք»ը ու «Հեռաւոր երկիր»ը, անմիջապէս սկսելու համար Աէօյլէրմէ պէլլի ...»։

Սոյն աղբիւրէ կը լսենք թէ [illegible] պատուիրակութեան անդամներէն ոմանք Փորթ-Սայիտ շրջանակի մը մէջ զուարթ խօսելէ յետոյ Սուրիոյ Հայերուն երկրին հանդէպ [illegible] զգացումներուն մասին, զանգատ յայտնած են անոնք թուրքերէն կը խօսին եւ այդ կերպով ալ ոչ միայն անտարբեր կը գտնուին երկրին պաշտօնական լեզուին հանդէպ, այլ իրենց թրքախօսութեամբը կուտան այն սխալ կարծիքը թէ Սուրիոյ արուշ շրջանակներուն բնակչութիւնը մեծամասնութեամբ թուրք է, քանի որ թրքախօսներէ կը բաղկանայ ...»։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լենինականի արդիւնաբերական եւ քաղաքային շինարարութեան յատկացուեցաւ 37 միլիոն 800 հազար րբ.։

Այս գումարը պիտի ծախսուի հիւսուածեղէնի երկրորդ գործարանին շինութեան եւ բանուորական թաղամասին բարեկարգութեան (19 միլիոն ր.), սղոցարանին եւ [illegible] (3 միլիոն), կօշիկի եւ կարի գործարաններուն, բնակարանային շինարարութեան, դպրոցներու, հիւանդանոցներու, փոխադրական միջոցներու զարգացման, ելեկտրական լուսաւորութեան, բաղնիքի եւ լուացարանի շինութեան, հանրակառքի գծին զետեղման։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (261)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Վարդապետը հազիւ սենեակ մտած, աղջիկները ուրախ բացագանչութիւններով շրջապատեցին զայն, հարցեր ու մէկ հարցեր թափելով գլխուն.

Առիւծ Գեւօն, որու նկարագրին քիչ թէ շատ ծանօթացաւ ընթերցողը, հարեւանութիւններու մէջ կը սիրէր ինքն իրեն տալ քրտական բէկի մը դիրքն ու վայելել ծանրութիւնը։ Սենեակի պատուաւոր անկիւնը, ծալլապատիկ նստած թաղիքի վրայ, երբ տեսաւ Տէր Վարդապետը, տեղէն բարձրացաւ, վարդապետին թեւէն բռնած՝ իր անկիւնը տարաւ ու ծունկ ծունկի նստան իրարու քով։ Հին ընկերներ էին։

— Հը՞, Գեւօ՛, անիրաւ, էս անգամ էլ կալէր սաղ սալամաթ դուրս բերիր Ղըլճայի կռուէն։ Ջօռ բախտ ունես, ախպէր, — ընկերոջ ուսը ծեծելով ըսաւ վարդապետը։

— Հա՛, վարդապետ, ազատեցանք, ամմա..

— Գիտեմ, [illegible], Գեւօ ջան, ի՞նչ կրնանք ընել, ամէնքս ալ նոյն ճամբով պիտի երթանք..

— Շիտակ կ'ըսես, վարդապետ, բայց մեզ եղաւ... Աւելի շատեր էին, մէկը տասնի դէմ կ'ելլէր...

Առիւծ Գեւոյի առնական խրոխտ դէմքը խղճալի արտայայտութիւն մը ստացաւ, շրթները ակամայ դողացին ու արցունքը լճացաւ աչքերուն մէջ։ Հակառակ անոր [illegible] տառապանքին, [illegible] զգացումներու տէր մարդ մըն էր։ Ղզլճայի կռուին, մօտիկ ընկերներու կորուստը, բայց մանաւանդ անբաժանելի Համբոյի մահը ծանր քարի նման նստած էր իր սրտի վրան։ Դառնութեամբ շուրջը կը նայէր՝ շարք մը նորեկներու մէջէն հին ընկերներու դէմքերը փնտռելով։ Հազիւ չորս հինգ հատ մնացեր էին հիներէն. իսկ մնացածները տարիներու ընթացքին, հայդուկի վայել մահով, ինկած էին կռիւներու մէջ։ Ո՞րտեղ ըսես չէին թափթփած անոնց անթաղ մնացած ոսկորները. Հայաստանի ամէն սար ու ձոր դամբարան մըն էր եղած, սրբազան մասունք մը ունէր իր ծոցին մէջ։

Առիւծ Գեւօն սպաւոր տրամադրութեան մէջ միակ մխիթարութիւն մը ունէր։ Կը սիրէր պատմել իր փառաւոր անցեալի հերոսական դէպքերը, որոնց ճշդութեանը որքան ալ որ ընկերները կասկածանքով կը վերաբերուէին, բայց նորեկ երեխաներու յատուկ հետաքրքրութեամբ եւ ազնուաշուք հէքեաթ մը լսելու ոգեւորութեամբ կը շրջապատէին զայն, անոր շրթունքներէն կախուելով։ Ամէն անգամ, որ Առիւծ Գեւօն անմխիթար տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր, ընկերները իրարու աչք կ'ընէին եւ խօսակցութիւնը վարպետօրէն կը դարձնէին դէպքի մը շուրջ, որուն մասնակցած էր մեր հերոսը։

Այդքանը բաւական էր։ Գեւոյի դէմքը անմիջապէս կը ճառագայթէր, ու բանաստեղծական աւիւնով, սուտն ու իրաւը իրար խառնելով, կը սկսէր պատմել՝ շատ անգամ ինքն ալ հաւատալով իր պատմութիւններուն։

Մեր Տէր Վարդապետը տարիներէ ի վեր կը ճանչնար Առիւծ Գեւօն, ծանօթ էր անոր մարդկային տկարութիւններուն

— Հը՛, Գեւօ՛, իրա՞ւ որ Ալայ Բէկը բռնեցիք, — հարցուց վարդապետը՝ Գեւոյի տխրութիւնը փարատելու մտահոգութեամբ։

Գեւոյի դէմքը մէկէն շողաց։ Թեւ թեւ մը ժպտաց ու մէկ աչքը փակելով վարդապետին նայեցաւ, կարծես ըսել կ'ուզէր. «Խեղճ պէխապէր մարդ, միայն դուն կաս [illegible]»։

— Աստուծոյ սիրես, մէկ պատմէ տեսնենք, էդ ի՞նչպէս պատահեցաւ։

— Պատմէ՛, պատմէ՛, Գեւօ ջան, — չորս կողմէն խնդրեցին զինուորները անոր շուրջը հաւաքուելով։

Առիւծ Գեւօն իր արժանիքին գիտակցութիւնը ունեցող մարդ մըն էր։ Շատ ալ որ կը խնդրէին շուրջինները, պէտք էր ծանրէն ծախել։ Ծանր ու մեծ սիկարէթ մը պլլեց, խնամքով անցուց երկար չիպուխի ծայրը։ Նոր զինուորներէն մէկը կրակ մը մօտեցուց, ձախ ձեռքը կուրծքին վրայ դրած, ինչպէս որ վայել էր դիրքի տէր մէկուն կրակ տրուած ժամանակ։

Առիւծ Գեւօն իրարու ետեւէ քաշեց չիպուխը։ Ծուխը բերնէն ու քթածակերէն առատօրէն դուրս խուժեց։ Բաւականութեամբ դիտեց շուրջինները, որոնք բերանաբաց կը սպասէին իր պատմութեանը։

— Հաղթայ Տաղէն որ անցանք Ղըզըլճայի սարը, — սկսաւ պատմել Առիւծ Գեւօն, — օխտը օրէ ի վեր բրթուճ մը բան կերած չունէինք, այնպէս չէ՞..., — ու կարծես նոր անդրադառնալով, որ իր այնքան պատուական Համբոն այլեւս չկար՝ քիչ մը շփոթած ձեւով մը շարունակեց — օխտը օր կ'եղնէր որ հաց կերած չէինք, հը, Թոփալ Սամսոն, այնպէս չէ..

Ի հարկէ այդպէս չէր. բայց երեք օրուան եւ եօթը օրուան մէջ այնքան քիչ տարբերութիւն կար, որ Թոփալ Սամսոնն այոն եւ ոչի անորոշ արտայայտութեամբ գլուխը շարժեց։ Այդքան փոքր բանի մը համար չ'արժեր Առիւծ Գեւոյի սիրտը կոտրել։

— Վարդապետիս ըսեմ, — սկսաւ [illegible] ըսելով, իրեն յատուկ ոգեւորութեամբ, ձեռքերու լայն շարժումներով ու անխուսափելի չափազանցութիւններով շարունակեց պատմել կռուի մանրամասնութիւնները, Նիկոլի, Յակոբի եւ մանաւանդ Համբոյի հերոսական մահը, իր կատարած քաջագործութիւնները։

Մօտիկ ընկերը հազիւ թէ շունչ կ'առնէին, հետ ի հետ հետեւելով Գեւոյի պատմութեանը։ Նոյնիսկ Ղըզըլճայի կռուին մասնակցող մարտիկները՝ ամբողջովին լռութիւն կտրած՝ բառ մը իսկ չէին ուզեր փախցնել անոր պատմութենէն

Կամաց կամաց լոյսը բացուեցաւ, բայց դեռ Առիւծ Գեւօն միեւնոյն ոգեւորութեամբ կը շարունակէր պատմութիւնը, որ կարծես վերջ պիտի չունենար։

Լեւոնն ու Գիծան քանի մը ժամու հանգստութենէն բոլորովին կազդուրուելով՝ կողք կողքի նստած կը խորհրդակցէին իրենց աշխատանքներու մասին։ Որոշեցին, որ Գիծան երկու ընկերներով կղզին մնայ, հրացաններու փայտերէն [illegible] շինելու համար, որոնց մասին յանձնարարած էր Վահէն, իսկ Լեւոն անցնի Գաւառի [illegible] մինչեւ որ ձիւնը քիչ մը վերնալով՝ հնարաւոր լինի Կաղզուանի շրջանը անցնիլ։

— Ուրեմն, այս գիշեր կը մեկնի՞ս, — ըսաւ Գիծան

— Անշուշտ, իմաստ չունի հոս մնալ։

— Ինծ կը թուի, թէ խումբը շատ մեծ է։ Եթէ հնարաւոր լինէր...

— Ես ալ այդ կը մտածեմ։ Եթէ հնարաւոր լինէր, մէկ մասը Մուշի հետ Կարճկանի կողմը կը ճամբէի։ Բայց կ'երեւի այդ պիտի ուշանայ ժամանակ մը, մինչեւ ճամբաները բացուին։

Կէս օրուան մօտ վարդապետն ու Լեւոնը միասին դուրս ելան՝ կղզին պտտելու համար։ Ինչպէս ըսինք, Լեւոնը առաջին անգամն էր որ կուգար Աղթամար, որ այնքա՜ն հարուստ պատմական անցեալ մը ունեցեր էր։

(Շ.) ՏԱԼԱՍ

ԵԱԿՈՏԱ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԷ՞Ր ՍԹԱԼԻՆԸ

«Մաթէն» ինտինեայ ինուագիրը կը հրատարակէ Պիրլինէն.— Մոսկուայէն կ'իմանանք թէ Եակոտայի դէմ կազմուած ամբաստանագիրը պիտի բաղկանայ չորս գլխաւոր կէտերէ: Ընդհ. դատախազը Չեկայի նախկին նախագահը կ'ամբաստանէ հետեւեալ յանցանքներով.—

1. Դաւադրութիւն մը սարքած է Սթալինի կեանքին դէմ.— 2. Հակայեղափոխական եւ Թրոցքիական ուժեղ գործունէութեան մը նուիրուած է.— 3. Հանրային կարեւոր գումարներ իւրացուցած է.— 4. Բազմիցս բռնաբարած է օտար դրամներու օրէնքը:

Ամբաստանագիրը կ'աւելցնէ թէ կարմիր բանակէն ուժ զօրավարներ մեղսակից են Սթալինի դէմ սարքուած մահափորձին եւ նոյնպէս ձերբակալուած են: Այս մահափորձը պիտի կատարուէր դժոխային մեքենայի մը միջոցաւ:

Ուրիշ հեռագիրի մը համաձայն, ձերբակալուած է Մոսկուայի օփերային տնօրէնը, Միւթնիչ:

«Մաքրագործում»ը Մոսկուայի գրողներուն մէջ

«Պրոլետարական Գրողներու Յեղափոխական Ընկերակցութեան» ջնջման նրդ տարեդարձին առթիւ, Մոսկուայի «Փրավտա»ն բուռն յարձակողական հրատարակեց կարգ մը դրողներու դէմ, որ երբեմն վարիչներն էին այդ ընկերակցութեան: Թերթը մասնաւորապէս կը պախարակէ Աուէրպախը, որ Եակոտայի աներձագն է, թատերագիր Քիրխոնը, ինչպէս եւ Աֆինոկէնովը: Առաջինը կոչելով Թրոցքիական եւ ոճէր, կ'ըսէ թէ օտարապի պէս կը վարուէր, երբ ամենակարող դիրք մը գրաւած էր լուծուած ընկերակցութեան մէջ:

Թերթին պատմութեան համաձայն, Պալթիկ - Սպիտակ ծով ջրանցքին բացման առթին, Աուէրպախի եւ Քիրխոնի ներշնչումով, լուծեալ ընկերակցութիւնը ձեռնարկեց ջրանցքին նուիրուած գրքի մը հրատարակութեան, որ ահագին ծախք պատճառեց: Այս ձեռնարկին ուժ կուտար Եակոտա, (Չեկայի նախագահը, որ բանտարկուած է այժմ):

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ընդհանուր մաքրագործումը կը շարունակուի գրական շրջանակներու մէջ, ուր անապարծութիւնը, ներպատականութիւնը, կամայականութիւնը, պաշտօնակիցներու միջեւ գռեհկութիւնները, անարդար մեղադրանքները, չափազանցուած համբաւները կը տիրապետեն մինչեւ հիմա:

Ինչե՛ր կ'որոճան Կէօրինկ եւ Մուսոլինի

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին զօրավար Կէօրինկի եւ Մուսոլինիի տեսակցութեան: Երկու վարիչները առաջին օրը մէկ ժամ դլուխ գլխի խօսեցան իրենց երկիրներու քաղաքականութեան մասին: Գերման զօրավարը նախապէս տեսակցած էր Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ: Իրազեկներ կը հաւատան թէ անգամ մը եւս որոշուած է որ Գերմանիա եւ Իտալիա համախորհուրդ գործեն Սպանիոյ հանդէպ: Անշուշտ երկուքին ալ շահը կը պահանջէ որ յաղթանակը շահի զօր. Ֆրանքօ:

Եթէ հաւատանք տեղական թերթերուն, Հռոմի տեսակցութիւնը ի վերջոյ կրնայ յանգիլ երկու Ֆաշական երկիրներուն զինակցութեան: Մայիս 9ին պիտի տօնուի իտալական կայսրութեան հիմնարկութեան առաջին տարեդարձը: Այս առթիւ Հռոմ պիտի երթայ Գերմանիոյ զինուորական նախարարը, մարաջախտ Պլոմպէրկ: Այս այցելութիւնը պիտի կամէ նախարարը երկու տպարակոյաններու գործակցութեան:

Միւս կողմէ, մինչ կը խօսուի Հիթլէրի եւ Մուսոլինիի տեսակցութեան մասին: Հաւանական է որ Մուսոլինի Գամարիա այցելէ այս ամառ, եւ այնտեղ սարքուի հանդիպումը:

ԱՆԱՅԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

100 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿիի փոխառութիւն մը հրապարակ պիտի հանուի հինգշաբթի օր, իբրեւ առաջին գումարը Մեծն Բրիտանիոյ ազգ. պաշտպանութեան փոխառութեան (400.000.000 ոսկի):

ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ ՏԱԿՆ ՈՒ ՎՐԱՅ եղան երկուշաբթի օր, ոչ միայն Փարիզի մէջ, այլ եւ ուրիշ հրապարակներու վրայ: Փարիզի մէջ բոլոր արժեթուղթերը ինկան, ռանթերը՝ 1.50էն մինչեւ 1.90: Ֆրանքն ալ տկար էր: Անգլիականը կ'արժէ 111.15, տոլարը՝ 22.55:

ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, ապստամբները գրաւած են Տուրանկօն, Գիլպաոյի բանալին, եւ էյպարը, որ ճարտարապործական մեծ կեդրոն մըն է: Ապստամբները կ'ըսեն թէ 3000 գերի բռնած են վերջին 48 ժամուան ընթացքին: Կառավարական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Կրրնատայի մէջ ժողովուրդը եւ բանակը ըմբոստացած են ապստամբներուն դէմ:

ՊԱՅԹԻՒՆ մը տեղի ունեցաւ Սէվրանի վառօդի գործարանին մէջ: Մէկ հոգի մեռաւ, 7 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան:

Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ժողովները

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ակնունի» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր չորեքշաբթի (28 Ապրիլ) երեկոյեան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Համազասպ» խումբի դասախօսական ժողովը, հինգշաբթի (29 Ապրիլ) երեկոյեան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի եւ «Վահագն» խումբի դասախօսական ժողովը Ապրիլ 30, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Շահրիկեան սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Վարանդեան» խումբի դասախօսական ժողովը 1 Մայիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Վարանդեան սրահին մէջ:

Վերոյիշեալ ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն պիտի դասախօսէ՝

ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գնդախաղի մեծ մրցում Մարսէյլի մէջ

2 Մայիս, կիրակի ժամը 15,30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գոմոնի դաշտին վրայ Հ. Մ. Ը. Մ. ընդ. դէմ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

ժամը 2ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը ընդ. դէմ զօրաւոր խումբի մը:

Իսկ ԺՈՒՆԻՕՐ խումբը որ Զատկուան առթիւ U. S. R.ի կազմակերպած Tournoi de Sixteի մասնակցող 16 խումբերուն յաղթելով շքանշաններու եւ M. Rodolphe Pollakի կողմէ նուիրուած բաժակին արժանացած էր, մարզասէր ժողովուրդի ներկայութեան պիտի ստանայ այն նուէրները:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme PARIS (13)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԵՃԻԼԷ ԱԼՄԱՆԱԽ (?)

Ամսագրին Ապրիլի թիւը, բազմաթիւ նկարներով. Նուիրուած Նահատակ գրագէտներուն, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

ԽՄԲ.— Մեր Մեծ Նահատակները.— ԹՈՒՐՔԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ Հայրենական Սազը.— ՀՐԱՆԴ Տողեր Արփիարին ուղղուած.— ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ Մեռնող Գիւղին Պատմութիւնը.— ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ Ակութը (քերթուած).— ՓԱՅԼԱԿ Գրակ (քերթուած).— ԱՆԱՆ «Ազգին համար»

ԱՐՏ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ Անտիպ նամակ.— ՅՈՎՀ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ Անտիպ նամակ.— Ռ. ՍԵՒԱԿ Անտիպ նամակ: Նկարներ՝ Ռ. Զարդարեանի, Հրանդի, Դ. Բարսեղեանի, Երուխանի, Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի, Արտ. Յարութիւնեանի եւ Փայլակի:

Բաժանորդագրութիւնն է.— Ֆրանսայի համար տարեկան 30 ֆրանք, Արտասահմանի համար 40 ֆրանք: Դիմել՝ M. et M. BARSAMIAN

30, Rue Drouot, Paris (9):

ԵՍ ԳԻՏԵՄ ԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՑՆԷ

Բայց, դեռ այդ ժամանակները՝ կոմունիստները չէին բանադատուեր սուտ վկայութիւններ տալու իրենց կամ այլոց մասին, եւ չարչարանք չէր կիրարկուեր զանոնք աւելի կակղեցնելու: Չարչարանքներու կ'ենթարկուէին եւ խոստովանութիւններու կը բանադատուէին այն ատեն միայն ոչ-կոմունիստները: Այդ բանը տեղի ունեցաւ իմ աչքերուն առջեւ. իմ բաղդակիցներն, ի հարկէ, անզօր էին.

Շատեր կը շարունակեն ինծ հարցնել զարմացած.

— Չարչարանքներ, տանջանքներ ու սուտ խոստովանութիւններ կը գործածուի՞ն Սովետ Միութեան մէջ: Միատեւմաթիկ կերպով կը գործածուի՞ն:

Բանտ մտնելէ առաջ ես ոչ միայն կը տարակուսէի աս մասին, այլ եւ կը հաւատայի թէ նման յայտարարութիւնները սուտ զրպարտութիւններ էին՝ ուղղուած ընդդէմ Ռուսիոյ, նոյն իսկ ընդդէմ Ստալինի Ռուսիոյ:

Հետեւեալը տեղի ունեցաւ իմ առաջին բանտարկութեան ընթացքին: Երկու հոգի էինք բանտի խուցին մէջ: Իրիկուան մը ընկերս ձեռքը դրաւ ականջին: «Ի՞նչ կայ», հարցուցի: «Չե՞ս լսեր խուլ ձայն մը», պատասխանեց: Իրապէս բանտին մէկ ծայրէն կը լսուէին խեղդուկ ձայներ: «Ի՞նչ է այդ», հարցուցի: «Մէկը կը խոշտանգուի», ըսաւ ան:

Չայրացայ ես իր դէմ: «Կրնամ հասկնալ որ նման մանր բուրժուական պատմութիւններ կը տարածուին Չեկայի մասին, բայց ամօթ է որ անոնք կրկնուին Ռուսիոյ մէջ: Կորսուէ՛, Չեկան ցարական Օխրանան չէ: Հասկնալի է որ Չեկան կը սպաննէ՝ երբ անհրաժեշտ է: Կը ջնջէ, բայց չի տանջեր»:

Ընկերս կասկածանքով երեսս նայեցաւ: Չէր գիտեր թէ ինչ մտածէր իմ մասին: Ցետոյ ըսաւ.

«Կ'ուզեմ որ բաւական երկար մնաս Չեկայի ձեռքերուն մէջ: Այն ատեն պիտի տեսնես, թէ ինչ կ'ընէ եւ ինչ չըներ: Դուք, օտար կոմունիստներդ, բան չէք գիտեր: Եթէ ռուս կոմունիստ մը ըսէր այդ, ես պիտի ըսէի որ պիտի հրաժարէր անոր հետ խօսելէ»:

Երբ փոխադրուեցայ նոր խուցին դէպի բանտին «աղատ» մասը, ուր կը նայի հանդիպիլ չորսէն հինգ հարիւր այլ բանտարկեալներու, առանձնաբար ծանօթացայ իրականութեան: Ինքզինքս գտայ մէկ թեւին մէջ այս «ազատ» բաժանմունքին, որ կը բաղկանար հինգ կամ վեց անհատական խուցերէ: Ոեւէ խուցը, ուր ես կը մնայի, շինուած էր 23 բանտարկեալներու համար, բայց այնտեղ լեցուած էին մօտ 100 հոգի: Տեուէլի խուցին մէջ կային 65 հոգի, թէեւ ան շինուած էր 14 անձի համար: Նոյն թեւի բոլոր խուցերու մարդիկը նոյն ժամանակ պատոյտի կը հանուէին:

Մեր թեւի բազմաթիւ բնակչութեան ընկերային բաղադրութիւնը բաւական այլազան էր: Ան կը ներկայացնէր երկրի բոլոր շրջանները, բոլոր դասակարգերը եւ բոլոր խմբաւորումները: Այդ ժամանակ բանտը խճողուած էր մասնագէտներով եւ «վնասարարներով»: Դէպքոհ բանուորներ, նաւաստներ, ընդդիմադիր կոմունիստներ կը պտըտէին «չահագէտներու» եւ կղերականներու շուրջին:

Մասնագէտներուն մէջ կային մարդիկ, որ «խոստովանած» էին իրենց մասնակցութիւնը սապոթաժի, վնասարարութեան մէջ: Մենք կը գտնուէինք հրէշային «սապոթաժի» դատավարութեանց շրջանին մէջ:

Կամաց կամաց, որոշ դժուարութեամբ, իմացայ անոնց դժուարութեանց պատմութիւնը, անոնց կապը «սապոթաժ»ի հետ:

«Առանձին պահեցին զիս ամբողջ հինգ ամիս», խոստովանողներէն մին պատմեց ինծի, «առանց լրաթերթի, առանց որ եւ է ընթերցանութեան նիւթի, առանց նամակի, առանց ոչ եւ է յարաբերութեան՝ արտաքին աշխարհին հետ, առանց այցելութեան մը՝ ընտանիքիս ո եւ է մէկ անդամին կողմէ: Անօթի էի: Կը տառապէի մենաւորութենէ: Անոնք կը պնդէին որ խոստովանիմ սապոթաժի մը մասին, որ երբեք տեղի ունեցած չէր: Մերժեցի ստանձնել յանցանք մը ուրիշներու համար, որոնք գործուած չէին: Բայց ըսին ինծ թէ, եթէ ես իրապէս բարեկամ էի սովետ իշխանութեան — ինչպէս բաւած էի թէ՝ եմ,— ես պէտք է որ ընդունէի ամբաստանութիւնը, քանի որ սովետ իշխանութիւնը պիտի օգտուէր այդ խոստովանութենէս: Վստահեցուցին զիս թէ՝ վախնալու չէի հետեւանքներէն: Սովետ կառավարութիւնը անմիջապէս նկատի պիտի առնէր իմ բաց - սիրտ խոստովանութիւնը եւ ինծի գործ պիտի տար, ինչպէս նաեւ պատեհութիւն՝ գործով զարմանելու սխալներս: Անմիջապէս որ խոստովանէի՝ այցելութիւններ պիտի ընդունէի ընտանիքէս, ազատ պիտի ըլլայի թղթակցելու, պտտելու, լրաթերթեր կարդալու: Բայց եթէ յամառէի ու մերժէի՝ պիտի ենթարկուէի անողոք խոշտանգումի: Ոչ միայն ես, կինս ու զաւակներս: Ընդդիմացայ ամիսներով: Բայց վերջապէս զարձաւ անտանելի: Այլ եւս աչքիս ոչինչ վատթար կ'երեւէր: Վերջապէս, իրապէս անտարբեր դարձայ թէ՝ մարդիկ ի՛նչ պիտի ըսէին: Ստորագրեցի ինչ որ առաջարկուեցաւ քննիչ դատաւորէն»:

Այս մասնագէտի «խոստովանութեան» յետոյ, Չեկան իրապէս տուած էր անոր ինչ որ խոստացած էր: Այդպէսով, միայն խոշտանգումով, Չեկան կը գնէ մարդկային էակներ, կամաց կամաց, քայլ առ քայլ առաջնորդելով զանոնք դէպի սուտ յայտարարութիւններ: Սակայն, բարոյապէս, մասնագէտը բոլորովին ջախջախուած ու ճզմուած էր իր ընկերներին համար: Սրտաբեկ մարդու մը նման ան կը պտտէր խուցին շուրջը: Եւ այդ էր այն հոգեկան տագնապը որուն ենթարկուած էին շատ մը բանտարկեալներ, որոնք փրկած էին իրենց ընտանիքին սուտ կերպով խոստովանելով իրենց «վնասարարութիւնը»: Եւ բռնի այս բարոյական տագնապը կը վերջանար անձնասպանութեամբ, բայց այդ տարբեր խնդիր մըն է. Այդ կը վերաբերի «հետեւանքներու» գլուխին:

Ձեզ ուզեր բսել թէ՝ մասնագէտներու մէջ չկային լրտեսութեանց ու վնասարարութեանց կղզիացեալ ու կենտ պարագաներ:

(Շար.)

(4)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆ ՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 29 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3408

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԵԱՆ ՃԻԳԸ

«Փորձ» կամ «փորձարկութիւն»,— այսպէս կը կոչուի Ժողովրդական Ճակատի դահլիճին գործունէութիւնը, նոյն ինքն Լէօն Պլումի բերնով:

Պէտք է որ յաջողի այս փորձը,— կը յիշեցնէ, յաճախ, վարչապետը, ամէն անգամ որ նոր տագնապ մը կը ծագի, կամ դժուարութիւններ կը սարքուին ընդդիմադիրներու կողմէ:

Իրն է, դարձեալ, ուրիշ խօսք մը,— «Մենք մուրհակ քաշած ենք ապագային վրայ»:

Ահա տասը ամիս է որ կը շարունակուի «փորձ»ը, իր ճամբուն վրայ բանալով խոր եւ լուսաւոր հետքեր, որոնք նորութիւններ են ոչ միայն այս յեղափոխական երկրին, այլ եւ աշխարհի մեծագոյն մասին համար:

Բուն բառով ընկերվարական չէ դահլիճը, բայց անոր գործունէութեան հիմնական սկզբունքները կը բխին ընկերվարական աշխարհահայեացքէն

Ծնած ըլլալով Ժողովրդական Ճակատէն, դահլիճը անոր մշակած առաջադրութիւններն է որ կը գործադրէ ստիճանաբար: Իսկ այդ առաջադրութիւնները կը կազմեն բարեխառն խառնուրդ մը երեք տարբեր աշխարհահայեացքներու,—արմատական, ընկերվարական եւ համայնավար. Անոնց գլխուն վերեւ ալ, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն է որ իր գործնական գիտելիքները կ'արժեցնէ, յորդորիչ յարաճուն կազմակերպութեան մը: (Երկու միլիոնէն աւելի քան 5,000,000ի բարձրացաւ այս կազմակերպութիւնը, որ անպաշտօն նախարարութեան մը դերը կը կատարէ, ինչպէս բոլշեւիկներու «ժողովրդական կոմիսարութիւնը»)

Արդ, ինչպէս ամէն յեղափոխութիւն կամ յեղաշրջում, այս վերանորոգչական շարժումն ալ, թէեւ անարիւն, խոր ճեղքեր բացաւ Ֆրանսայի ընկերային եւ տնտեսական կեանքին մէջ:

Լուրջ ցնցումներ կրեցին տիրող դասակարգերը, եւ հետզհետէ զգալի դարձաւ հակազդեցութիւնը: Այնպէս որ, Լէօն Պլում հարկադրուեցաւ առժամեայ դադար մը հռչակել: Ոչ թէ նահանջելու, այլ քիչ մը շունչ առնելու համար:

«Շունչ առնելու» այս քաղաքականութիւնը անխուսափելի դարձած էր, մանաւանդ, ելմտական - դրամական պատճառներով:

Պետական գանձը խոշոր բացեր կ'արձանագրէր, տարիներէ ի վեր: Ժողովրդական Ճակատի դահլիճին ընկերային օրէնքները եւ մանաւանդ ազգ. պաշտպանութեան բացառիկ վարկերը մէջտեղ բերին նոր բացեր, որոնք այլ եւս անտանելի կը թուէին: Եթէ արտակարգ յաջողութիւն մը գտան նոր փոխառութեան առաջին երկու բաժինները, պատճառը այն է որ կառավարութիւնը ամէն հաւաստիք տուած էր թէ ամբողջ գումարը պիտի յատկացուի ազգ. պաշտպանութեան:

Լէօն Պլումի հռչակած «դադար»ը կերպով մը կը զուգադիպէր խորհրդարանի դադարին: Իսկ հիմա որ նիստերը վերսկսած են, աչքի կը զարնեն երկու տեսակ անհամբերութիւններ:

Առաջին՝ անհամբեր են Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Համայնավար Կուսակցութիւնը, տեսնելով որ կը ձգձգուին հանրօգուտ շինութիւնները, ծերացած բանուորներու հանգստեան թոշակը եւ ուրիշ առաջադրութիւններ:

Անոնք գիտեն կուտան.— Տասը միլիառ գտաք սպառազինութեանց համար, ինչո՞ւ կարելի չէ նոյնքան ալ ճարել բազմութեանց կեանքը փրկելու, անոնց աշխատանք ճարելու համար: — Եւ կը դրդեն, երբեմն ալ կը սպառնան պարպել «դիզուած» միլիոնները:

Անհամբեր են չափաւոր տարրերը, միջին դասերն ու փոքրաքանակ առեւտրականները, որոնք շատ ծանր կը գտնեն ընկերային օրէնքներուն եւ մասնաւորապէս 40 ժամուան անխտիր գործադրութիւնը:

Այս ճամբուն վրայ, տրտունջներ կը յայտնեն, նաեւ, արմատականները, որոնց զանազան մասնաճիւղերը բողոքի բանաձեւեր քուէարկեցին, եւ տեղ - տեղ ալ բաժնուեցան Ժողովրդական Ճակատէն:

Բնականաբար դժգոհներուն գլուխը կը գտնուին բուն շահագործողները, դրամատիրական - ճարտարագործական վիթխարի կազմակերպութիւններն ու անոնց հետ կապուած աջակողմեան հոսանքները: Բայց, ունենալով հսկայական կարողութիւններ, անոնք աւելի դիւրաւ կը տոկան քան միջին դասերը:

Ուրեմն, կառավարութիւնը հարկադրուած է ելք մը գտնել, երկու անհամբերութեանց միջեւ:

Հաւասարակշռութեան այդ ճիգն է որ կը փորձուի, այս անգամ ալ: Եւ կը թուի թէ պիտի յաջողի:

Արդարեւ, խորհրդարանին վերաբացման առթիւ, ձախակողմեան հոսանքները նախնական խորհրդակցութիւն մը կատարեցին, եւ անմիջապէս համաձայնութիւն գոյացաւ, փոխադարձ զիջումներով:

Այս առթիւ վճռական դեր կատարեց Երեսփ. Ժողովին արմատական խմբակցութեան նախագահին միջամտութիւնը: Ան բացէ ի բաց յիշեցուց թէ ժամանակը եկած է կարճ կապելու «ամբոխավարական խոստումները», որոնք ամէն բանէ առաջ դրամ կը պահանջեն: Իսկ ելմտական նախարարը, որ ընկերվարական է, դեռ երէկ վճռապէս կը յայտարարէր թէ անկարելի է նոր գումարներ ճարել փոխառութեամբ:

Անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ երեք թեւերէն ոչ մէկը կ'ուզէ անել մը մատնել դահլիճը: Իսկ ամէնէն ճկուն դիրքը բռնածն են համայնավարները:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՍԿՍԻՆ ՄԱՅԻՍ 7ԻՆ

Ձախերը համաձայնեցան վիճելի հարցերու մասին

Ինչպէս հաղորդած էինք, Երեսփ. Ժողովը վերաբացուեցաւ երեքշաբթի օր: Առնական գործողութիւններէն վերջ, որոշուեցաւ որ դահլիճին ընդհանուր քաղաքականութեան մասին վիճաբանութիւնները սկսին յառաջիկայ ուրբաթ, 7 մայիս: (Շատեր կ'ուզէին որ այս ուրբաթ կատարուի, բայց յետաձգուեցաւ, Մայիս 1ի տօնին առթիւ):

Երեսփ. Ժողովը յետոյ քննեց կարգ մը օրինագիծներ: Հաւանական է որ միայն երկու օր նիստ գումարէ յառաջիկայ շաբթու եւ յետաձգուի մինչեւ մայիս 25, որպէսզի երեսփոխանները եւ ծերակուտականները կարենան մասնակցիլ նահանգային ժողովներուն.

Քաղաքական մթնոլորտը աւելի մեղմացած է այժմ, քան խորհրդարանի վերաբացումէն առաջ: Կը հաստատուի թէ «դադար»ը պիտի շարունակուի, հակառակ ծայրայեղ տարրերու ճնշումին: Երեքշաբթի օր կարմիր դրօշ մը պարզուած էր ցուցահանդէսին մէջ, Երեսփ. Ժողովին ձիշդ դիմացը, բայց վար առնուեցաւ բանուորի մը կողմէ, ոստիկանի մը առաջարկին վրայ: Սակարանն ալ աւելի լաւատես վիճակ մը կը ներկայացնէ:

Նոյն օրը Երեսփ. Ժողովի ձախակողմեան խմբակցութեանց ներկայացուցիչները ժողով գումարելով, համաձայնութեան մը յանգեցան վիճելի խնդիրներու մասին: Արմատական ներկայացուցիչը, Պ. Քամփէնքի կարգ մը հարցումներ ուղղեց համայնավար պատուիրակին՝ Պ. Ժագ Տիւքլոյի, 40 ժամուան օրէնքին գործադրութեան մասին: Պ. Տիւքլօ (Կոմկուսի փոխ - քարտուղարը), յայտարարեց թէ իր կուսակցութիւնը համաձայն է որ խանութները եւ վաճառատուները բաց մնան շաբաթը վեց օր, եւ պաշտօնեաները երկօրեայ արձակուրդը վայելեն կարգով: Այս յայտարարութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէ հարթելու լուրջ դժուարութիւն մը, քանի որ առեւտրականները կը սպառնան փակել իրենց խանութները, եթէ նոյնութեամբ գործադրուի 40 ժամուան օրէնքը:

Ձախակողմեան պատուիրակութեանց այս նոյն նիստին մէջ, արմատական խմբակցութեան վարիչը ջերմ կոչ մը ուղղեց, որպէսզի վերջ տրուի ծայրայեղութեանց եւ նոր դժուարութիւններ չյարուցուին կառավարութեան առջեւ: Պ. Քամփէնքի խնդրեց Ժողովրդական Ճակատի բոլոր հոսանքներէն եւ մասնաւորապէս համայնավարներէն դադրեցնել «ամբոխավարական խոստումները, քանի որ գիտեն թէ անոնք չեն կրնար իրագործել ներկայիս, գանձային դժուարութեանց հետեւանքով»:

** Դահլիճը նոյն օրը նիստ գումարելով, որոշեց 40 ժամուան օրէնքը գործադրել հանրակառքերու, մանր երկաթուղիներու, Փարիզի մեթրոյին մէջ եւն.: Հանրապետութեան նախագահը ստորագրեց հրամանագիր մը, որով կը հաստատուի պետական պաշտօնեաներուն իրաւունքը՝ արհեստակցական միութիւններ կազմելու: Արտաքին նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց միջազգային կացութեան մասին, առանձնապէս ծանրանալով Կեդր. Եւրոպայի վրայ:

Սպանիոյ ամենահին քաղաքներէն մէկը աւերուեցաւ

Երէկ հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Սպանիոյ ապստամբները գրաւած են Էյպարը, որ 30 մղոն հեռու է Պիլպաօ քաղաքէն եւ ռազմանիւթի ամենամեծ կեդրոնը՝ Սպանիոյ մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն, կառավարական զօրքը քաշուելէ առաջ կրակի տուած է ռազմանիւթի մթերանոցը, քանդելով ամբողջ քաղաքը: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ այս յաղթանակը ոչ միայն զինուորական արժէք ունի, այլ եւ բարոյական, քանի որ Էյպար միջնաբերդն էր համայնավարներուն, որոնք հանրապետութիւն հռչակեցին 1931ին, պաշտօնական հռչակումէն երկու օր առաջ: Ապստամբները անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր կը ճգնէին գրաւել այս քաղաքը, որ ռազմական բանալին է Պիլպաոյի: Ուրիշ զօրագունդ մը գրաւեց Տուրանկօն:

ՈՒՐԻՇ ՔԱՂԱՔ ՄԸՆ ԱԼ ՔԱՐԱՒՔԱՆԴ

800 ԿԻՆԵՐ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Նոր հեռագիրներ կը հաղորդեն թէ զօր. Մոլայի բանակը 10—12 քաղաքներ եւ գիւղեր աւերած է իր ճամբուն վրայ: Ամէնէն ահռելի վիճակին մատնուած է Կուէրնիքա քաղաքը, հրակէզ գերեզմանի մը վերածուելով: Այս քաղաքէն, որ Վիզքայայի նահանգին նախկին մայրաքաղաքն էր, մնացած են միայն հին խորհրդարանը եւ հարիւրամեայ կաղնին, որուն տակ խորհրդակցութիւններ կը կատարէին նահանգային ժողովին անդամները: Կուէրնիքա սպարեան ժողովրդապետութեան խորհրդանշանն էր եւ երբ նախագահը իմացաւ անոր կործանումը, յայտարարութիւն մը հրատարակեց որ կ'ըսէ —«Այսպիսի անարգանքի մը առջեւ, մենք Պասքերս կ'երդնունք մեր երկիրը եւ ազատութիւնը պաշտպանել հերոսներու քաջութեամբ»:

Քաղաքը կործանեցաւ երկու յաջորդական արշաւանքներու հետեւանքով. Պասքերը կ'ըսեն թէ աւելի քան 800 կիներ եւ մանուկներ սպաննուեցան առաջին արշաւանքին առեն: Ապստամբները կործանեցին նաեւ Էյկուէթան, 7000 հրձիգ ռումբեր տեղացնելով 1 - 2 ժամուան մէջ, համաձայն պասք. աղբիւրներու: Զօր. Մոլա կը հեռագրէ թէ պասքեան ճակատը խորտակուած է եւ թշնամին ղէպի Պիլպաօ կը փախչի խուճապահար: Նոյն աղբիւրին համաձայն Պիլպաոյի ժողովուրդը կը պահանջէ անձնատուր ըլլալ, անկարելի գտնելով դիմադրութիւնը, Տուրանկոյի եւ Էյպարի անկումէն վերջ:

«Թայմզ»ի թղթակիցը նկարագրելով Կուէրնիքայի ահռելի ջարդը, կ'ըսէ թէ բազմաթիւ գիւղացիներ խեղդուած են, թէ կիներ եւ մանուկներ թաղուած են եկեղեցիներու փլատակներուն տակ, թէ բոլոր ռումբերը գերմանական են եւն.:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ միջեւ պայքարը նորէն սաստկացած է Անգլիոյ մէջ: Ընկերվարականները որոշեցին չմասնակցիլ Մայիս 1ի առաջին օրուան ցոյցին, որ համայնավարական կը համարուի, եւ զայն առանձին տօնել յաջորդ օրը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶՔ ԳՈՑԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԿԱՄ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Պրուքլինի մէջ շռնդալից դատավարութիւն մը տեղի ունեցաւ վերջերս:

Բարակուկ կին մը, ամերիկեան ապրանք, անուանենք՝ Միս Քէնընտի, դատ բացած էր ուրիշ Ամերիկուհիի մը դէմ, անուշահոտ եւ փափկասուն, որ գլխէ հանած էր Մըսթըր Քէննըտին.

Երկու մրցորդ տիկինները, փոխանակ իրենց իրենց մէջ լուծելու վէճը՝ ինչպէս հին առեն,— ո՞վ չէ տեսած իրարու մազ փետող Եւաները Ասիոյ մէջ,— դիմեր են արդի քաղաքակրթութեան բէէլամային աւանդութիւններուն

Միս Քէննըտիի փաստաբանը, իր անհուն ճարտասանութեամբ, փառաբանեց բնական իրին սրբութիւնը, հաւատարմութեան վեհութիւնը, ամուսնութեան բարոյականը: Ու կրակ տեղաց բոլոր այն կիներուն դէմ, որոնք իրենց աչքերուն հրդեհով, ծոցին աբեւաշեր բուրումով, մորթին շողակաթ գոյնով կը բոցնեն բարի եւ խելօքիկ այրերուն խելքը:

Եւ ահա կը բարբառի մրցակից կինոջ փաստաբանը.— «Պարո՛ն դատաւորներ. ձեր արդարամտութեան կը դիմեմ, որովհետեւ կը հաւատամ որ մարդ էք ամէն բանէ առաջ,— կը մտածէք ինչպէս կը զգաք. փառք Աստուծոյ որ կը գործեն ձեր բոլոր զգայարանքները, նաշակն ունիք գեղեցիկին»

—« Եւ բարիին. բարոյական օրէնքներուն. միջամտեց Միս Քէննըտիի փաստաբանը՝ ակնարկելով բարոյապէս թերացող մրցորդ կնոջ»:

— «... Եւ ճշմարիտին, աւելցուց միւսը, հասկցնելով որ կ'ուզէ խօսիլ ճշմարիտ, իրական զգացումի մը մասին. զոր ամէն մարդ կը ճանչնայ: Այդ զգացումը չէ՞ր, որ օգտագործեց Միսիս Մարթան, գլխէ հանելու համար Մըսթըր Քէննըտին եւ դառնալու համար անոր կինը:

Պարո՛ն դատաւորներ. չեմ կարծեր որ դուք համաձայնիք այրերը որձատելու, բայց բարոյապէս որձատել չի՞ նշանակեր միթէ՝ երբ կ'արգիլէք որ կիները օգտագործեն իրենց շնորհուած բնական զէնք մը,— աչքի կամ մարմնոյ գեղեցկութիւն մը, ձայնի քաղցրութիւն մը, մազերու անուշահոտութիւն մը: Մարդկայի՞ն է միթէ, «խելք չբռնելու համար», զրկել կիները իրենց կախարդանքէն, — այրերէն առաջ կիները իրենք պիտի ընդվզէին այդ բարբարոսութեան դէմ: Խորհեցէք որ քաղաքակրթութեան բռնչքը պիտի կասէր, կեանքը պիտի դառնար անհամ, եթէ կիները որ եւ է զինուորութիւն չպատճառէին այրերուն: Աշխարհի պիտի նմանէր պալատի մը, ուր մարդիկ պիտի ապրէին տխուր, յոռետես, բարկասիրտ: Ո՛չ երազնութիւն, ո՛չ ծիծաղ: Այրերը պիտի խուսափէին կնոջ եռանդեղէ, «գլխէ ելլելով» բոյն մը կազմել: Ո՛չ եւ ո՛չ, պարոն դատաւորներ, թոյլ տուէք որ կիները գինովցնեն մեզ՝ իրենց անուշահոտութիւններով, կախարդանքներով, ժպիտներով»...

Փաստաբաններուն ճառէն այսքանը՝ նաշակ մը տալու համար: Պատկառելի դատաւորները երկարօրէն եւ ծանրախոհօրէն մտիկ ըրին՝ ոչ իսկ շարժելով իրենց այծի մօրուքը: Ետոյ քաշուեցան խորհրդարան: Մէկ ժամ վերջ դուրս եկան, եւ կարդացուեցաւ վճիռը, հիմնուած՝ կնոջ մասին իրենց հետեւեալ սահմանումին վրայ.

— Տիպար կինը պէտք է օժտուած ըլլայ.

1. Իր ամուսնոյն ճաշարանին յարմարելու կարողութեամբ:

2. Իր ամուսնոյն աշխատանքով հետաքրքրուելու ցանկութեամբ:

3. Իր ամուսնոյն բարոյական եւ իմացական կարողութեանց մասին վստահութեամբ:

4. Եւ վերջապէս, իր ամուսնոյն արտա - բնտանեկան շարժումներուն աչք գոցելու վարժութեամբ:

Այս վերջին պայմանը հրաշալի է պարզապէս:

Աչք գոցելու այդ կարողութի՜ւնը,— ատոր վրայ է հիմնուած արդէն ամբողջ աշխարհը: Արդարեւ, աչք պիտի գոցեն կիները քեզի որ ամուսնանաս, աչք պիտի գոցէ կինդ քեզի որ քիչ մը ազատ շունչ առնես, — եթէ միշտ բաց պահէք ձեր աչքերը, տակնուվրայ կ'ըլլայ աշխարհ:

Աստուած անգամ աչք կը գոցէ երբեմն, կ'ըսէ մեր Տէր - Հայրը:

ԱՐԱԶ

ՋԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

Կիներ ալ զոհ կ'երթան «մաքրագործում»ին

ՏԻԿԻՆ ՄԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ ԱՆՋՆԱՍՊԱՆ

Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակիցը կը գրէ Մոսկուայէն, երկուշաբթի օրուան թուականով. (Այս թերթն էր որ առաջին անգամ հաղորդեց Ա. Խանջեանի «անձնասպանութիւնը») —

Կ'իմանամ թէ տիկին Փիաթաքով, այրին ծանր ճարտարարուեստի փոխ - գործավարին որ գնդակահարուեցաւ փետր. 1ին, զաղտնապէս հրացանի բռնուած է:

Ծնդ. Փաուքէր, Չեկային Մոսկուայի «գործողութեանց» բաժնին վարիչը, ձերբակալուած եւ դրկուած է իր վարպետին՝ Եակոտայի քով, Լուպիանքայի բանտը: Փաուքէր Աւստրիացի է, նախկին սափրիչ մը՝ եւ պատասխանատուն՝ Ստալինի եւ միւս վարիչներու պաշտպանութեան համար ձեռք առնուած միջոցներուն: Բացի բոլշեւիկ վարիչներու, օտար դեսպաններու եւ կարգ մը զինուորական կեդրոններու համար կառքերով զինեալ պահակներ ճարելէ, նոյն իսկ պարտադրելէ, Փաուքէր դիշեր ցերեկ Չեկայի ջոկատներուն միջոցաւ հսկողութեան կ'ենթարկէր Մոսկուա տանող բոլոր ճամբաները: Ան ոստիկանական ահագին ցանց մը կը կազմակերպէր, առաջնորդները չէզոքացնելով զանդուածներէն, զանոնք պաշտպանելու պատրուակով:

Ցամաւ դրոյց կը շրջի թէ տիկ. Փոսթիշեւ, Ուկրայնայի նախկին դիկտատորին կինը, անձնասպան եղած է: Տակաւին կարելի չէ երեւան հանել այս ողբերգութեան մանրամասնութիւնները, բայց հասարակութեան ծանօթ են հետեւեալ իրողութիւնները.—

Մէկ ամիս առաջ, առանց որ եւ է դայթակղութեան Փօլ Փոսթիշեւ յանկարծ հանուեցաւ 30.000.000 Ուկրայնացիներու փոխարքայութեան պաշտօնէն եւ կոչուեցաւ Քուիպիշեւի (Սամարա) շրջանի կուսակցական ղեկավարի բաղդատաբար անկարեւոր պաշտօնին.

Այս չնորհազրկութեան պատճառը լուսաբանուած է այժմ: Փոսթիշեւի վստահելի բարեկամը եւ գլխաւոր օգնականը, Իլին, գնդակահարուած է իբրեւ գերման լրտես, Ֆրանսայի դաշնի ապասարկութեան մատնանշումով: Կը թուի թէ այս երիտասարդ բոլշեւիկը յաջողած է բոլոր դաշնի փաստաթուղթերու մէկ պատճէնը փոխանցել գերման գործակալներուն: Կ'ըսուի թէ այս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԸ ԱՉՔՈՎ

—•—

Հայազգի նշանաւոր բանաստեղծուհի Մարիէտտա Շահինեանը Մոսկուայում եւ Լենինգրադում 1927 թուին «Լեռնային Ղարաբաղ» խորագիրը կրող մի գրքոյկ է լոյս ընծայել ռուսերէն լեզուով, որ ձեռք բերելու եւ կարդալու բախտն ունեցայ: Բաւական սահուն եւ մաքուր բանաստեղծական ռուսերէն լեզուով գրուած այդ աշխատութիւնը լուրջ ուսումնասիրութիւն չէ ի հարկէ, այնուամենայնիւ արժէ նրա հետ ծանօթացնել հայ ընթերցողներին, քանի որ սովետական նոր սահմանադրութեամբ հայկական Ղարաբաղը պոկուած է իր հարազատ մայր երկրից — Հայաստանից — եւ կցուած է հողով ու մարդով իրեն միանգամայն խորթ Ադրբէջանին: Սակայն ես չեմ հաւատում, որ մեր հնաւուրց յիշատակութեան եւ անկախութեան վառարանը, — Արցախ - Ղարաբաղը — հանդուրժէ այդ անիրաւութիւնը, երբ մանաւանդ նրա հարազատ քոյրը — Զանգեզուրը — կցուած է Խորհրդային Հայաստանին...

Գրուածքից պարզ երեւում է, որ Մարիէտտա Շահինեանն ամառն է տաք գրել Ղարաբաղի պատմական հողի վրայ եւ տափաստանում, Թաթարական մասում բաւականաչափ նեղուել է մոծակներից, մանաւանդ Եւլախ կայարանում, մինչեւ որ մտել է հայկական Լեռնային Ղարաբաղը՝ գլխաւորապէս Ջրաբերդ ու Խաչէնը, ուր լիուլի շնչել է մեր լեռների զովարար եւ կենսատու օդը եւ հանգստացել մարմնով ու հոգով...

«Լեռնային Ղարաբաղը, գրում է բանաստեղծուհին, գերազանցօրէն հայկական է, հայ ազգաբնակութեամբ, խիտ բնոյթ, ոչ հեռու երկրներից եւ նրան նման Զանգեզուրից. բայց իր աշխարհագրական եւ տնտեսական դէմքով նա դարձած է աւելի շատ Ադրբէջանի կողմը»...:

Սա արդէն ժամանակակից տարբ է, որ տալիս է հայ բանաստեղծուհին, քանի որ գերազանցօրէն հայկական Ղարաբաղը էլ չի կարող աշխարհագրական եւ տնտեսական դէմքով աւելի շատ դառնալ Ադրբէջանի կողմը: Վերջին եզրակացութիւնը տրամաբանօրէն չի բխում առաջին տուեալից

Զանգեզուրը եւս իր աշխարհագրական եւ տնտեսական դէմքով կարելի է դարձած համարել դէպի Իրան ու Ադրբէջան, եթէ Ադրբէջան անելով հասկանանք մանաւանդ Բագուն...

Ընդհակառակն, ես կրնայի ապացուցանել թէ դաշտային, թաթարական Ադրբէջանը, իսա դաշտային Ղարաբաղը, ջուր է առնում Լեռնային կամ Հայկական Ղարաբաղից, այլ եւ տափաստանի հօտերը կը կոտորուէին ամռան տօթից, եթէ երեք - չորս ամսով չբարձրանան մեր լեռները: Ուրեմն, եթէ մարքսեան տեսակէտից դատենք, Ադրբէջանն իր տնտեսական - բնական - աշխարհագրական դէմքով դարձած է դէպի Լեռնային Ղարաբաղը եւ առանց վերջինիս չի կարող ապրել բաւական մասով, իսկ Լեռնային Ղարաբաղը փառաւորապէս ապրել է առանց Բագուի մինչեւ 1880-ական թուականները եւ էլի կարող է ապրել, մանաւանդ եթէ լաւ շահագործուին ոչ միայն Ղափանի, այլ եւ Գետաբեկի պղնձահանքերը, ինչպէս եւ Մեսմանայի արծաթահանքը եւ այլ վայրերի հանքերը...

Մարիէտտա Շահինեանը թռուցիկ ակնարկ է գցում մօտիկ անցեալի վըրայ եւ յիշատակում է, որ ազգամիջեան կռիւների ընթացքում 212 գիւղերից ոչնչացել են 59, ազգաբնակութեան քառորդ մասը, 37,000 շունչ, մնացել է առանց օթեւանի, եօթը հազար տնտեսութիւն է այրուել, քաղաքները վերածուել են աւերակի, քանի որ Ստեփանակերտը (Խանքենդ) 1920ին ոչնչացել է. չէին էին մնացել միայն երկու - երեք տուն, իսկ Շուշուայ հայկական քաղաքամասն այրուած է եւ աւերակոյտի վերածուած... Այժմ մոռացուել են փոխվրէժները եւ տիրում է շինարար աշխատանքը: Ստեփանակերտում երեք հարիւր շունչ կար առաջ, իսկ այժմ եօթ հազարից աւելի է. տները սունկի պէս են բուսնում Ստեփանակերտում. կառուցում են կաթնատնտեսութիւններ, հողագործական կայաններ, մետաքսի գործարաններ, տախտակի սղոցարաններ, հետազօտում են Մեսմանա գիւղի մօտ գտնուող արծաթի եւ կապարի հանքերը, Գիւլիստանում, Ջրաբերդի սահմաններում...

Լեռնային Ղարաբաղի «փոքրիկ երկրամասը նման է այն թռչունին, որ նստած է, թեւերը բարձրացրած. նա դեռ նստած է, բայց արդէն թռչելու վրայ է»...

Ազգամէ շրջանում աչքի է ընկնում թթենի ծառերի վրայ խաղողի որթերի պատուաստումը, բայց դա կատարւում է ի վնաս թէ՛ թթենու եւ թէ խաղողի. տեղական հողագէտները պայքարում են այդ երեւոյթի դէմ, բայց դեռ չեն կարողացել արմատախիլ անել այդ յոռի սովորոյթը:

Մեզ անծրեւներ շատ յաճախ են տեղում Լեռնային Ղարաբաղում, ինչպէս Բաւարիայում, Զուիցերիայում, Տիրոլում եւ Աւստրիայում...

Լեռնային Ղարաբաղը — աւատական նահանգն է, Հայաստանի ազնուական կառքը. այդտեղ պահուել են հինաւուրց իշխանական տոհմիկ Մելիքութիւնները, որոնք ռուսական պետութեանն այնքան առատութեամբ ճարել են գնդապետներ եւ զօրավարներ: Սակայն դրանք, ըստ բանաստեղծուհու՝ նման չէին վրացական իշխաններին. երբ այդ աւագ սպաները տուն էին վերադառնում, Ղարաբաղ, հանում էին զինուորական վերարկուն եւ աշխատում էին կալում, քնում էին դարադամ խրճիթում, որի նմանը ցայսօր պահուել է Զանախչի գիւղում Աւետարանոց, Մելիք-Շահնազարեանների տոհմական աթոռանիստ աւանում...

Ղարաբաղի օդը ջինջ է ու մաքուր (լաւ է որ ամառն է եղել բանաստեղծուհին Ղարաբաղում եւ չի տեսել մեր երկրի հռչակաւոր մառախուղները), Ստեփանակերտն էլ հրաշալի ամառանոց է... Արցախի օդը թարմ է, հարուստ թթուածինով, որովհետեւ անտառների պատճառով ուժեղ եւ անընդհատ գոլորշիացում է տեղի ունենում... խոխոջացող առուակները եւ գետակներն էլ միւս կողմից են չարունակ թարմացնում հովիտների օդը... Մէկ քառակուսի քիլոմետրի վրայ, Ղարաբաղում, 29 հոգի է ապրում, իսկ իւրաքանչիւր գիւղացի, միջին թուով, առնում է հողից 8,4 փութ հացահատիկ. աշխատող ձեռքեր շատ կան եւ ամէնքը չեն կարողանում բուն երկրում աշխատանք ունենալ, ուստի եւ չուում են դէպի Բագու գլխաւորապէս՝ թէ՛ բանուորները եւ թէ քարտաշները, որոնք հռչակուած են ողջ Կովկասում:

Ղարաբաղի հայ գիւղացու աշխատանքի աղբիւրներից մէկն է շերամապահութիւնը, որի համար Ղարաբաղն ունի թթենու անվերջ այգիներ: Թուքից Ղարաբաղում 60 տոտփանի օղի են քաշում, որ մալարիայի դէմ շատ լաւ է ներգործում, իսկ թթենու տերեւներով կերակրում են շերամի որդերին: Շերամապահութեանը, հետեւապէս եւ մետաքսագործութեանը Ղարաբաղում կարելի է շատ աւելի մեծ զարկ տալ եւ Արցախը դարձնել մի փոքրիկ Չինաստան կամ բելգիական մի նահանգ... Այն ժամանակ հազարաւոր աշխատաւորներ չեն վազել այլեւս Ապշերոնեան թերակղզին, այլ հաճոյքով կ'աշխատեն իրենց բնագաւառում: Այնուամենայնիւ այսօր էլ 70 հայ գիւղեր զբաղուած են շերամապահութեամբ: Մինչեւ համաշխարհային պատերազմը՝ Լեռնային Ղարաբաղում տարեկան մանում էին35.000 փութ չոր բոժոժ, իսկ մանածը երկու միլիոն ռուբլու էր արտահանւում:

Նշանաւոր է եւ Ղարաբաղի գորգագործութիւնը, որ բաւական վատացել է անիլինի գործածութեան հետեւանքով. կառավարութիւնը դրա դէմ պայքար է մղում եւ շատ տեղեր բուսական գոյներ գործ անում. այդ գոյները բարձրացնում են գորգերի որակը:

ՑՈՎԻԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

1879էն յետոյ, առաջին անգամ ըլլալով պատմութեան մէջ, Թուրքիոյ հետ առեւտրական պայքար մը կրնալ Վենետիկեան մեծ համայնքը, որ դարերէ ի վեր առեւտուրի աշխարհակալ դրօշն ունէր իր ձեռքը եւ որու 3000 առեւտրական նաւերը կը լողային Միջերկրականի մէջ, ապրանքներ հասցնելով մինչեւ Բիւզանդի, Կիպրոս, Փոքր Հայքի, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի նաւահանգիստները:

Ըստ 1914ի ցարական վիճակագրութեան, Անդրկովկասի մէջ կային 1.686.000 Հայեր, 1,740.000 Վրացիներ եւ 1.800.000 Մահմետականներ:

Պատմագիրները կը հաստատեն, որ Անդրկովկասի մէջ ապրած են աւելի քան 300 ցեղեր: Եթէ անցեալի մէջ այսքան ցեղեր եկեր ու ապրեր, ձուլուեր կամ ձուլեր են իրենց մէջ աւելի տկարները, այսուհանդերձ դեռ այսօր ալ Անդրկովկասի մէջ կ'ապրին 40-45 ցեղեր.

ՆՈՐԷՆ ԾԱՂԿԵՑԱՒ

—•—

ՅՈՎՀ. ՄԱՀՏԵՍԵԱՆԻՆ

Անձենի մը ունիմ աղուորիկ, ճիշդ բնակարանիս դիմացը: Գարնան հետ տեսայ: Տաք արեւ տեսաւ, ու դարձեալ արթունքին հասաւ:

Ծաղկեցաւ նորէն: Ու հիմակ, սպիտակ հագուստներուն մէջէն, նոր հարսի նման, խնդում երեսով, փայփըլուն աչքերով կը դիտէ գիս չարունակ, առանց յոգնելու, կարծես չի ալ ձանձրանար...

Տասը տարի է ահա, գրեթէ, դէմ դիմաց կ'ապրինք: Իրարու գրացի եղած ենք: Կ'ապրինք շատ սիրով, առանց քէնի ու կռուի, երկնային բնակիչներու նման...: Աստուածային աչք ու պաշտամունք ունինք իրարու հանդէպ: Բայց մեր պատմութի՛ւնը —

Տասը տարի առաջ երբ իր մօտաւորը դարձայ, պզտիկ թփիկ մըն էր տակաւին, հողէն հազիւ քանի մը թիզ բարձրացած:

Քանի մը տարի միշտ կանանչ մընաց, առանց ծաղիկի ու ժպիտի:

Ու անկէ յետոյ, ամէն տարի, երբ Մայիսի շէմքին կը հասնի, կը պըճնուի աղուոր տեսքով մը, ու համակ ծիծաղ կը դառնայ:

Ու ես ամէն գարնան, զինքը կը դիտեմ, կը դիտե՛մ անզուսպ, օրերով, ցերեկները արեւի շողերուն տակ, իր փունջ - փունջ ծաղիկները ճերմակ, աչքերս կը խաղացնեն:

Իսկ գիշերները, սա երկինքի տերուղը, գիշերապահ՝ արծաթազօծող լուսինին քով կը փայլփլայ, երբեմն օրօրուելով իրեն քսուող մեղմիկ հովմերէն, ու երբեմն հանդարտութիւնը պահելով, լուռ ու մունջ կը դիտէ զիս, իր անթիւ ծաղիկներու փունջերուն մէջէն պճլտացող աչուկներովը:

Ու այսպէս, տարիներէ իվեր ամէն գարնան: Ոստիկները կ'ուռին, ինչպէս նոր արբունքի նշանն զգացող աղջկան մը կուրծքերը... Եւ, քանի մը օր վերջ մերկանալով իր ճերմակ ծաղիկներէն, ողկոյզ - ողկոյզ կարմիր պտուղները կ'երեւան ճիշդ բալի նման, կախուած իր ճիւղերուն ամէն կողմերէն, խիտ առ խիտ:

Զինքը դիտելով, անոյշ յիշատակներ կ'արթննան մէջս... Հոգիս կը տխրի, կուրծքս կը տրոփէ, սիրտս կ'արիւնի՜... Գիւղիս, — է՜յ լսեցէք, գուք քաղաքցիներ — իմ մեռած գիւղիս, բազմաթիւ անձենիները կը յիշեմ, իրենց սլացիկ հասակներովը: Կը պատկերացնեմ մեր մանկական խաղերը, անոնց զով շուքերուն տակ, այս եղանակներուն:

Ու իմ այս սիրունիկ անձենիիս բոլորտիքն ալ, նոր նոր թփիկներ սկսած են բարձրանալ, եւ անոնցմէ ոմանք ալ իրենց փոքրիկ հասակները զարդարած թիթեղներով

Իրմէ քիչ վերեւ, նաեւ սկսած են բարձրանալ քանի մը հատ աղուոր թփիկներ, որոնք տարին տասներկու ամիս միշտ կանանչութիւնին կը պահեն, մշտադալար ու անուշիկ տեսքով մը:

Ու վերջապէս սա երկարավիզ ու ոլորուն խաժնող մորենիները, ասոնց կեղով կ'ուզեն իմ աղուոր անձենիիս կողերուն փաթթուիլ ամէն կողմերէն:

Եւ, տեսարանը գեղեցիկ ու ներդաշնակ է, բնակարանիս դիմացը, սա փոքրիկ լերան կողիկին վրայ: Տեղ - տեղ ցցուած ժայռերուն մէջտեղերն ալ կանանչներ ու ծաղիկներ ամէն դի:

Ու այս բոլորէն բարձր, այս պզտիկ լերան պորտին վրայ, յիշատակներս արթնցնող սա չքնաղ անձենիս, իր ըսպիտակ հագուստներով կ'իշխէ բոլորին:

Բայց, անձենիդ իմ գարնան - հարսնուկ, այս ամբողջը մինչեւ այստեղ, քու պատմութիւնդ էր: Արդեօք հաճելի պիտի չըլլա՞ր քեզի, որ քանի մը խօսքով, իմ պատմութիւնս ալ արձանագրէինք այստեղ, միախառնելով երկուքնիս ալ, մէկը համակ զուարթութիւն, իսկ միւսը վշտալի ու տըխուր ... այսպէսով կազմել թատերգութիւն մը, երջանկութեամբ սկսող ու ողբերգութեամբ վերջացող ...

— Անձենիդ իմ սպիտակազարդ, ես ալ քեզ նման դեռ կանաչ թփիկ մըն էի տարիներ առաջ, երբ վայրենի ու չար ձեռքեր արմատէս պոկելով նետեցին անծանօթ վայրեր ... Վայրագ հով մը զիս առջեւէն քշելով, պտըտցուց, քաշկռտեց, տափաստաններէ տափաստան, քաղաքէ քաղաք, երբեմն կիսամերկ ու բոպիկ, գլուխս բաց, ցուրտին, տօթին ու ձիւնոտ եղանակներուն: Ու երբեմն ալ շատ աղքատ ցնցոտիներու մէջ, առանց սնունդի, թօշնած ու մաշած հոգիիս մէջ բոլոր ցրկանքները իւրացուցած

Բայց ապագայ փթթումիս յոյսովն ու տենչանքներով, որբացած սրտիս հետ օր մըն ալ մենք մեզ գտանք, օտար, բազմամբոխ քաղաքի մը պողոտաներուն վրայ ... Անչնչելի ու անհարազատ գտայ ինծի համար, ու ինքզինքս չուտով նետեցի այս հեռաւոր ու քիչ մը աբեւոտ խաղաղ անկիւնը...Ու ընդունեցի քու բարի դրացնութիւնդ:

Բայց անձենիդ իմ ծաղկազարդ, քեզ սիրելով հանդերձ, պէտք է խոստովանիմ որ շատ անմեղ նախանձ մը ունիմ քեզի հանդէպ,— կ'ուզեմ որ ես ալ քեզի նման ամէն գարնան ծաղիկ ունենամ ... Ծաղկիմ ու ժպտիմ ես ալ քեզի՝ ինչպէս դուն ինծի, որպէսզի մոռնամ դառնութիւններն ու զրկանքները գէթ ժամանակի մը համար:

Ահա գարուններս յաւելի մը օրերէն քիչ մըն ալ աւելի, թառալըլոր մէկը միւսին ետեւէն սահեցան ու կորան անհետ, առանց ծաղկումի, առանց հատիկ մը պտուղի:

Ու վիտնայիր, վիտնայիր անձենիդ իմ աղուորիկ, թէ ինչպէս կուրծքիս տակ դառնութիւնը իր բոյնը շինած է, ու ամէն գարնան այս եղանակին, երբ կը դիտեմ ծիծաղկոտ արբունքդ, կ'ուզեմ, կը տենչամ, ո՜ր ես ալ ծաղկիմ, ես ալ, իմ անուշիկ անձենիս .

ԶԱՐՄԷՆ - ՇԻՆԱԿԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ըռթեռնլի եւ մելանով :

ՓԱՌՔ ԱՐՒԻՆԻԴ, ՑԵՂ ԻՄ

—•—

Լիոնի ամէնէն մեծ ու բանուկ փողոցին վրայ, ուր բազմութիւններ բարր հրմշտկելով կ'անցնին, անընդհատ կը քալեմ: Ցանկարծ կանգ կ'առնեմ ցուցափեղկի մը առջեւ, ուր բաւական բազմութիւն մը խռնուած է:

Արուեստի աստուածներու գործեր են որ ցուցադրուած են այնտեղ...
յատկապէս աչքի կը զարնէ այն մեծ ծովանկարը, որ գետեղուած է ճիշդ ցուցափեղկին կեդրոնը: Ու միւսները բոլորն ալ ամբողջ գործեր աչքէ անցրնելէ վերջ, կուգամ կանգ կ'առնեմ ու հիացումով կը նայիմ այդ ծովանկարին, որուն առջեւ ես ոտնաւորէն կանգնած եմ:

Կը նայիմ, կը նայիմ ինծի հետ ալ բազմութիւններն ալ ու ..
ացման, գոհունակութեան մրմունջներ է որ կ'արձակեն, զմայլական խօսքով կը փառաւորեն հեղինակը:

Նկա՞ր ... կը ներկայացնէ յայն անծայր հորիզոնով ծովը, ձախ կողմ մը՝ բարձր, ցից ժայռերու կոյտ մը:
Շատ հեռուէն, մութ - կապոյտ ալիքները կը կանգնին, կը մեծնան, կը բարձրանան, ապա զինուորական շարանցքի պէս իրարու ետեւէ կը յառաջին եւ հուսկ ուրեմն դէպի ժայռը կը չարժին:

Երկինքը սեւ, մութ ու ամպերու կոյտերով ողողուած, վերը հորիզոնի վրայ իր բախտին ձգուած աչնատան առագաստանաւ մը կը տատանի նաւը, կը խորասուզուի, ու ձախ կը գալարուի, բայց չընկղմիր:

Ժայռը, բարձր ու հպարտ, աներկիւղ մէկու մը պէս կեցած է հանդարտ ու պաղարիւն ... Մենամարտ, կամ ճակատագրական պայքար որ կայ իր եւ ջուրերուն միջեւ կարծես այլ եւս չեն խռովեր իր ոգին, եւ կուրծքը բաց առանց զրահի առջեւ, կը խոկայ ու խաղաղ ժպիտով մը կը սպասէ .

Ալիքները կը բարձրանան, կ'ուռին կուգան կը փլին ժայռին վրայ, անոր քար սրտին վրայ ...

Ու իր բախտը ծովերուն յանձնած նաւը կ'իյնայ, կը հակի ու կըկին կը կանգնի: Քանի մը վայրկեան անթարթ դիտող մը կը չփոթի, ակամայ սարսուռ մը կը զգայ, ինքզինքը այդ տատան նաւու մը վրայ, եւ կամ մեր կածուփ ծովեզերք մը կը կարծէ.

Ու այս հրաշալի ու պատկառելի գործին հեղինակը Հայ մըն է, հայ մօրով եւ սրտով: Այս այն անձն է որուն գործերը ցուցադրած առիթներ «une gloire française» կը գրեն

Թող գրեն, թող ըսեն ինչ որ կ'ուզեն, այդպէսով «փառքը» չի կորսուիր: Ինքը Հայ մըն է, անունը Վարդան Մախոխեան, Տրապիզոնցի Այնպէս չէ՞ն ըսեր մինչեւ այսօր ալ ուրիշ հանճարի մը՝ անմահ Այվազովսքիին համար ...

«Նկարիչին մնաց գկտաւն յիշատակ», ըսեր է մեծ արուեստագէտը Գ. Աղամեան: Իսկ Վ. Մախոխեանի նկարները, գործերը, անտարակոյս ոչ միայն պիտի մնան միայն յիշատակներ, այլ եւ պիտի կազմեն դա...

ԳՐԻԳՈՐ ՄԽԻԼԵ՛ԱՆ

—.—

(Գաղտնիքն այդ ծնունդին կը համրէր աւելի քան մէկ բիւր — տասը հազար հոգի): Ո՛վ անհասանելի հրէշութիւն, ճիւաղը կը ղանձէ զումարը, կամ կը թուի ղանձել զայն, ու կը սկսի, զէնք սրբտելու փուճ պատրուակին տակ, բրածեծ ընել երեւելիները՝ որոնց գլխաւորներէն Գրիգոր Մխալեան: Կ'երեւակայէ՞ք, չէ՞, զաւազանահար անմեղունդ որսղիներուն պառուշը սաղայէլ Բպրահիմին խարազանին ալ ներքեւ: Ու ըսի՛լ թէ այս վերագ Թուրքն ալ մէկը եղաւ այն ոչ նուազ հրէշներէն, որոնք մարզանէր Ինկիլիզներուն եւ Դաշնակիցներուն փափուկ սիրտը ի զորով չարժեցին: Եւ երբ սա՛ վերինները անկախութեամբ եւ մեծամեծ շնորհներով «վարձահատոյց» եղան «քաղաքակիրթ» Թուրքիոյ պատերազմական խժդժութիւններուն, նոյն Իպրահիմը, Բիւրին պատուիչը, Անգարա պատիժներու արժանացաւ, եւ հիմա, ո՛վ գիտէ, ո՞ր Գալէմին Րէիսն է... Աւա՜ղ, ո՛վ զարք, ո՛վ բարք: Ի՞նչ կ'ըսես, ի՞նչ կը հծծես, ոգիդ Սոկրատայ:

Բայց ներէ ինծի, հէք բարեկամս, մօռցայ քեզ տարագրութեան՝ նահատակութեան գողգոթային վրայ: Համբերէ՛ սակայն պահիկ մը — ահա՛ Դաշնակիցները կը յառաջանան ամէն կողմ, Թուրքը սկսած է հետախաղաղ ծածկուիլ իր արիւնոտ ամօթին մէջ: Համբերէ՛ բարեկամս, սի՛րտ առուր քովիններուդ, բոլորի՛ն, բոլորի՛ն ալ, ազատութեան արեւը պիտի ծագի Անատոլո՛ւ, մեր հայրենիքին մէջ, ու մենք հոն ամէնքս ալ պիտի նուիրուինք վերաշինութեան, վերածնունդեան.

Տարագրութեան շրջանը լման, լրիւ բոլորեց հէք Մխալեան, աղեղնաձեւ դծեց ոտքով անապատ ու ապակեր, մինչեւ որ բախտը բերաւ, Հալէպները կամ, ո՛վ գիտէ, դեռ ո՛ւր ինկաւ

Իրեն համար յոյժ բարեբախտաբար, մեր պատուական բարեկամը նուրբին - քաղաքական վարդապետութիւն մը ունէր՝ որ — գիտենք — հաճոյ է Բարեպործականի մարդոց, զոր կը վարէ ... Վարիչը: Բայց այդ վարդապետութիւնը շնթող, կեղծապարէտ չէր բնաւ, վերացական, անկախ սկզբունք մը, որ սիրով եւ համոզումով կ'ողջունէ յաւագոյնը բոլոր միւս վարդապետութիւններուն մէջ, անոր խոէալ էր միայն. թերեւս սկիզբները բուռն ու թափով գործունէութիւններու հանդէպ բնական ինքնայատուկ անախորժութեամբ: Այլապէս, պաշտող մըն էր հերոսական ճիգերու ի սպաս հայրենի, ու սիրտէն յօժար էր արիւն տալու որ ներարկուի քաղձամարտիկ Հայորդիներու: Այո՛, սակայն, յոյժ բարեբախտաբար որ Բարեգործականը համամիտ գտան զայն իրենց, ապա թէ ոչ՝ տարագրութեան տառապանքներէն կիսամեռ այդ արժանաւոր ուսուցիչը շատ կանուխէն բախտակից կ'ըլլար այնպիսիներու՝ որոնք երջանկութիւնը չունեցան նոյն մարդոց բարեհաճ ակնարկները վայելելու: Մխալեան նոր աշխոյժ մը զգացած՝ անձնուէր ողի մը դարձաւ որբերուն աչքին: Հիմա սատիճանին վրայ էր այլեւս, եւ առանց բնաւ նշանախեց մը կորսնցնելու իր արժանապատուութեան զգացումէն, լոկ իր ուսուցչական բարեմասնութիւններուն շնորհիւ երկար պա՛հ մը, ըլլայ Սուրիա, ըլլայ Եգիպտոս, յաւագոյն որբանոցներուն եւ դպրոցներուն ընտիր դաստիարակ մը դարձաւ, առանց երբեք տարինեբուն նախատինքը կրելու:

Հուսկ ուրեմն, անցա՜ւ Երուսաղէմ նոյն պաշտօնով: Հոն զիրար գտան եւ զիրար ողջագուրեցին ուսուցիչ ու աշակերտ: Դուրեան Եղիշէ իր համեստութեան միանգամայն բազմահըմտութեան փառքը կը տարածէր վանքին ու վարժարանին վրայ, ուր կըր-նա՞ր միթէ Մխալեանէն լաւագոյն օժանդակ մը գտնել իբրեւ ուսուցիչ: Երկուքն ալ արդէն ճերմկած եւ առաջինը ենթարկուած կանխահաս մահուան հալածանքին: Երկուքը կողք կողքի ուղիղ վարեցին ժառանգաւորաց Ակոսը, մինչեւ որ առաջինը «կատարեց ընթացքը»:

Ո՜հ, երանի՜ քեզի, բարեկամ, որ թուանշաններուդ ուժով աւելի գործնական եղար, եւ վայլեցիր յետին մտերմութիւնը Մեծ Դաստիարակին, որ ամենուս ալ էր: Հոն գտար նաեւ քեզմէ, ինձմէ աւելի աւեհեր ընկերը, Աղաւնունի Ս.-ը, որ մեր մանկական ու պատանեկան, յետոյ ուսուցչական ճակատին վրայ իր ժառանգոր տեղը ունէր եւ մեր բազմամեայ ապարէզին նկարչական իրադարձութիւններուն մէջ յաջողեցաւ ճողոպրիլ ապժամանակեայ տաղաւնկներէն, Եհովան շատ կանուխէն տեսնելով Սիոնի բարձունքին վրայ, ուր ահա երկու հայրենակից մեծութիւններ իրենց ստուերը կը ձգեն այսօր: Դուն, իրաւ է թէ Դուրեանին մահէն վերջ աղօտալոյս տեսար բախտդ, եւ ժառանգաւորներուն սրահին մէջ չունեցար հմտութեանդ, փորձառութեանդ, այն է՝ արժանիքիդ համապատասխան դերն ու դիրքը, որուն վիճակեցուց քեզ Դուրեան, հակառակ ա՛յն պարագային՝ որ անոր յաջորդը աւելի քան ծանօթ մըն էր քեզի, դասարաններուդ կանխագոյն հետեւող մը եւ ընիկ զարմէն Գարտիզակի, դուն լաւ մնացիր այս անակնկալին առջեւ՝ որ խոցեց բնականաբար բարոյականիդ չափ նիւթականդ ալ, եւ մտերմական անմիջական շրջանակի մը մէջ, ո՛վ գիտէ, հազիւ շօշափեցիր այս գիւրազգած հարցին մէկ գիծը:

Բայց կը վախնամ որ այսչափով իսկ չարաչար կը գործածեմ տեսակ մը կոտակ, եւ առաջին փափաքողն եմ հիմա որ այս մասին թեր ու դէմ ո՛ եւ է ակնարկութիւն չկտրատէ մտերմութեան թելը չիթօցի պէս:

Գնա՛ դուն, հիմա խաղաղութեամբ գնէ, հո՛ն ուր կը հաւաքուին քսան տարիներէ ի վեր վերջին բոլոր դըժգոհները իրենց սուգ ու շիւանով, իրենց անիծակուռ ծամածռութիւններով, յուսահա՛տ բոլոր Սիոններէն, բոլոր ա՛յն զագաթներէն՝ ուր Եհովաներ կը խոճոճին, զարերու անզարծութեան մէջ պապաչոտ դարած իրենց ուռճահալ զահոյքին վրայ: Գնէ, տնաւեր աստուածներ, ծերուկ վերապրողներուն, աւերակներու վերեւ բուինակի պէս վայող սա՛ մնացորդներուն հասարակաց գերեզման մը ճարէիք կամ ձգէիք, ուր իրենց աճիւնները հետզհետէ մէ՛կ երիզ ձեւացնեն, անով նարօտելու համար հայաջինջ քաղաքակրթութեան օգոստափառ մարմինը:

(Վերջ)

ԵՏԱՆ

ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻ ԱԶԱ՞Տ ԵՆ

—.—

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ նոր ... տական գործավարութեան որոշման համաձայն, հանրային կրթութեան ծառայող հաստատութիւնները՝ դպրոցները ազատ են կալուածական տուրքէ:

Հայերէն թերթերը այս որոշումէն կ'եզրակացնեն թէ վարժարանները ... հատուրքէ ալ զերծ պիտի ըլլան, քանի որ նախ՝ վնասի վրայ շահատուրք գանձել ճիշդ չէ, եւ յետոյ՝ կալուածական տուրքէ զերծ հաստատութիւն մը ինքնին շահատուրքի ալ ենթակայ չըլլար:

Իսկ «Սօն Փօսթա» կը գրէ — Նաւ... հատուրքէ զերծ կացուցուած են կը... թական գործավարութեան պաշտօնական ծրագիրները եւ հրահանգները ... նոյնութեամբ ընդունած մասնաւոր մանկապարտէզները, նախակրթարաններ, միջնակարգ դպրոցներ, լիսէներ եւ մասնագիտական դպրոցներ։ Իսկ շահատուրքի ենթակայ են կրթական գործավարութեան ծրագրէն տարբեր ծրագիր եւ հրահանգ ունեցող փոքր... մասնաւորութեանց դպրոցները, ... վարժարանները եւ թարգմ... դպրոցները: Այս պարագան գլխաւորուած է եղմտական ճիւղերուն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ, Պ. MARCEL CAPRON

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ Պ. ՔԱՓՐՈՆԻ ՃԱՌԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ (Յատուկ) — Այնքան պզտոր եւ գրգռիչ բաներ պատմեր է-ին որ, չարաճ ատոր տակաւին կասկածէի, նոյն իսկ վստահացա՞ր կը համարուէր սգահանդէսին կատարումը։ «Ֆաշական ժողով, Ֆաշականներուն «շէֆ»ը պիտի գայ խօսելու, կարելի՞ բան է» ...

Եւ սակայն, թիւրիմացութիւնը շատ հարթուեցաւ, շնորհիւ երեսփոխան-քաղաքապետ Պ. Քափրոնի, անդամ Գ. Միջազգայինի.

- «Բանի որ այդպէս է, ես անձամբ կուգամ խօսք առնելու ձեր զոհերու յիշատակին», ըսած էր Պ. Քափրոն.

Եւ խոստումը կատարեց։

Հայ Ակումբը սեղմուելով կ'առնէ 200—250 հոգի։ Թերեւս ներկայ էին վեց հարիւր, ներսը եւ դուրսը։

Ժամը ճիշդ 9ին սրահէն ներս մտաւ քաղաքացի Քափրոն, ծափերու տեղատարափի մը տակ։ Նախագահը, Տքթ. Գիլիկեան, բացաւ հանդէսը։ Յոտնկայս յարգանք նահատակներու յիշատակին։ Սրահին խոր լռութեան մէջ կ'ելլէ երկսեռ երգչախումբը ա-ռաջնորդութեամբ Ս. Ցովհաննէսեան-ի։ Ցեառյ Օր. Ալաջաճեան կ'արտասանէ Սուզը (Տքթ. Կիլիկեցիի)։ Անդուլ հանդէսին ատենցը կը կարմէր «Ֆաշիստներու» պեարը' Շ. Միսաքեան։

Խօսքը կը պատկանի ընկ. Շ. Միսաքեանին, կը յայտարարէ նախագահը.

Թերեւս մտածողներ եղան թէ հիմա խռարանցումը կը սկսի։ Մանաւանդ որ «հակառակորդներ» ալ եկած էին։ Ոչ ձայն, ոչ ծպտուն, խոր լռութիւն։ Հոգիները խռար կը հասկնան։ Սգատօնի առթիւ վէճ ու կռի՞ւ։ Իսկ քաղաքացի Քափրոնի ներկայութիւնը։

«... Ինչպէս մեր թշնամին ունեցաւ բոլորը առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան, մեր ազգային խնճոյքի ծրագիրը իրականացնելու համար, նոյնպէս ալ մենք պարտաւոր ենք աշխատիլ, առանց սեռի եւ դաւանանքի խտրութեան, մեր ազգային իտէալի իրականացման։ Ինչ դաւանանքի ալ պատկանելու ըլլանք, երբ հարցը կուգայ հայրենիքի պաշտպանութեան եւ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան, վէճերն ու տեսակէտները մնատակար են եւ մահացու» ։

Ցիշել յետոյ շարք մը քամենալի գրուածներ' հայաջինջ սարսափներէն, բանախօսը Պ. Քափրոնի ուղղեց հետեւեալ խօսքերը' Ֆրանսերէն.

— «Ձերմ շնորհակալութիւն ձեզի, որ օգնեցիք ձեր ներկայութեամբ փարատելու շարք մը թիւրիմացութիւններ։ Մեր ուզածն է ճիշդ այն, ինչ որ դուք կը պահանջէք Ֆրանսայի համար— «Ազատ, հզօր եւ երջանիկ Հայաստան».

Եւ ծափերու տակ իջաւ բեմէն։

Դեբասան Ռուբինեան արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Ջօնր», խոր բըզացումով։

Ահա բեմին վրայ է խրաւաջէտ Գլէնար Վահէն, որ ֆրանսերէն ճառով մը դրուատեց քաղաքապետ Պ. Քափրոնի անաչառ գործունէութիւնը։ Կարգով յիշեց գործադրկութեան նպաստի արդար բաշխումը, քաղաքապետին ձեռնարկները' Մարսէյլի գործաւորներու նպաստին վերահաստատման համար, Ալֆորվիլի 400 օտար մանուկներու ամառնային արձակուրդը, անոնց զգեստի հայթայթումը, սնունդի կանոնաւորումը դպրոցներու մէջ, բժշկական հոգածութիւնը, մէկ խօսքով ինչ որ կրնայ ընել քաղաքապետ մը, առանց խտրութեան, դժբախտներու վիճակը բարելաւելու համար ։

Այս խօսքերը շատ լաւ ազդեցութիւն գործեցին ներկաներուն վրայ։

Երգէ մը վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ նոյն ինքն քաղաքապետը։ Ահաւասիկ իր ճառին հիմնական մասերը.

— «Իմ ստարաքրութիւնս իմ ամենատկար կողմս է, մանաւանդ Հայերու հանդէպ իմ անվերապահ զիրքը ։ Անոնց ուշիմ ու խելացի մանուկներուն հանդէպ ունիմ հիացում։

« ... Այս հիւրընկալ երկիրը ունի իր օրէնքները, զոր պէտք է յարգել · օտարները պէտք է զգուշանան միջամտել անոր ներքին վէճերուն։

« ... Բոլորս պէտք է ձգտինք խաղաղութեան ամրացման. այս գնով միայն կրնանք ապահովել հաց եւ ազատութիւն ... » ։

« ... Թիւրիմացութիւնները հարթուած են հայ համայնքի զանազան տարրերու միջեւ. «ֆաշիստ» արտայայտութիւն մը չի համապատասխաներ իրականութեան. »

« ... Ոմանք վախ ունին Հայաստանի ապահովութեան մասին եւ կը զանգատին թէ Սթալին ծախեց հայկական հողերը ... Ինծի կը թուի թէ թիւրիմացութեան մէջ են. ընկ. Սթալին հաւաքեց Հայերը մէկ տեղի մէջ, առաւ զանոնք իր հովանաւորութեան տակ եւ անոնք կը վայելեն լեզուական եւ մշակութային ազատութիւն ։ Ինչ կը վերաբերի ապահովութեան, ընկ. Լիթվինով քանի մը անգամներ յայտարարեց թէ իրենք չեն ձգտիր մէկ թիզ հող գրաւելու, ոչ ալ թողլ կուտան որ ուրիշ մը մէկ թիզ հող գրաւէ խորհրդային երկիրներէն...»։

Քաղ. Քափրոնի խօսքերէն կը բուրէր ջերմութիւն եւ անկեղծութիւն ։ Պ. Քաղաքապետը կրնայ վստահ ըլլալ որ, ինչպէս սրահէն ներս մտած ատեն, նոյնպէս եւ իր մեկնումի պահուն, ներկաներու համակրական ցոյցերն ինքնաբուխ էին եւ անկեղծ ։

Ընկ. Օ. Կարապետեանի յաջող մէկ արտասանութենէն վերջ, երգչախումբը երգեց երեք ժողովրդական երգեր։

Վերջին բանախօսն էր ընկ. Զօրմիսեան։

Ալֆորվիլի մէջ ընկ. Զօրմիսեան այդ իրիկուն ինքզինքը կը զգար հայրենասէրներու մէջ։ Իր խօսելու եղանակը, պարզութիւնը, բոլորին համար հասկնալի լեզուն ու եզրակացութիւնները այդ կ'ապացուցանէին ։

« ... Պէտք չէ ըլլան ճնշողներ եւ ճնշուողներ, աշխարհի հալածանքն ու անարդարութիւնները սեփականութիւնը չեն միայն Հայերու։ժողովուրդի մը ապրելու տենչը պէտք չէ չափել իր քանակով։ Ինչ որ ալ ըլլայ իր քանակը, ամէն ժողովուրդի իրաւունքն է ապրել դառնալ իր ճակատագրին։ Սփիւռքի Հայերը կարօտով իրենց աչքերը սեւեռած են դէպի Հայաստան, ուր ամէնէն աննշան դէպքը խոր արձագանգ տալով գաղթահայութեան մէջ, դրական կամ բացասական ազդեցութիւն կը ձգէ » ։

Հանդէսը փակուեցաւ Պ. Աղուանեանի արտասանութեամբ, «Ցար-զա՞նք fbq»։

Ժամը ճիշդ 11 էր։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

սերունդներու հայրենասիրութիւնը եւ ներշնչման աղբիւրները։ Եթէ մէկը ուզեց իր գրիչով ապալայ սերունդներու հաւատքի ու ներշնչման աղբիւր կը դառնայ, ուրիշ մը իր սուրով, ապա նոյնպէս Վ. Մախոխեանը իր «անխօս» պաստառներով։

«Մէկն իր խաչով, մէկն իր սուրով համազօր, Քու Քայլերուդ հետ Քայլով Արարատեան արշալոյսին դպրութեան դուռը մեզ բացին »...

Ոհ, փառք արմենական հանճարին, որ իր բեկբեկեալ տառապանքին մէջ իսկ կրցաւ ու տակաւին կրնայ ծնիլ եւ սուրի, ե՛ւ գրչի, ե՛ւ երգի ու նըկարի եւ արուեստի փառքեր։

Փառք արեւուդ, ցեղ իմ ...

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐՋԷ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ

— . —

Մեզի հաղորդուած կոչէ մը կ'իմանանք թէ յանձնաժողով մը կազմուած է Փարիզի մէջ, տօնելու համար Պ. Արշակ Չօպանեանի գրական գործունէութեան յիսնամեակը։ Ստորեւ' կոչին ամփոփումը.—

Մեծանուն եւ բազմարդիւն գրագէտ Արշակ Չօպանեանի գրական յիսնամեայ գործունէութիւնը տօնելու համար, իր բարեկամներէն ոմանք այս տարուան սկիզբը մտածումը ունեցած էին այս բարեդէպ տարեդարձին առթիւ ներկայ տարուան վերջերը յոբելեանի հանդէս մը կազմակերպելու։ Սակայն, իրենց նախնական խորհրդակցութեանց ատեն, տեղեկացան թէ որոշուած է 1937ի ընթացքին տօնել հայ ազգային մեծ վիպասան Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակը, ինչպէս եւ վերջին պահուն իմացուեցաւ թէ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը կարգադրած է յառաջիկայ աշնան տօնել վաստակաւոր բանասէր Կ. Բասմաջեանի գործունէութեան յիսնամեակը։

Այս հանգամանքներուն մէջ, Արշակ Չօպանեանի յիսնամեայ յոբելեանին նախաձեռնութիւնն առաձող բարեկամները, յոբելեարին իսկ խնդրանքին վրայ, յարմար գտնեցին այդ յոբելեանը տօնել 1938ի առաջին ամիսներուն։

Այդ նախաձեռնարկ բարեկամներուն հրաւէրով, Ապրիլ 10ին տեղի ունեցաւ խորհրդակցական հաւաքոյթ մը, որ իր համաձայնութիւնը յայտնեց թէ առնուած նախաձեռնութեան եւ թէ որոշուած թուականին համար, եւ կազմեց ժամանակաւոր կարգադիր յանձնախումբը մը, որ յոբելեանի կազմակերպութեան աշխատանքներուն պիտի ձեռնարկէ երբ որ ժամանակը գայ։

** Ուրիշ կոչ մը' Փլովտիվէն (Պուլկարիա) կը խնդրէ ծանուցանել թէ յառաջիկայ մայիս 3ին պիտի տօնուի ծանօթ փաստաբան Պ. Ստեփան Հինդլեանի կրթական եւ հանրային գործունէութեան 30ամեայ յոբելեանը, մասնակցութեամբ յարանուանութեանց եւ զանազան Միութեանց ։ Ցանձնաժողովի հասցէն.— Karnik Tutundjian, Plovdive (Bulgarie).

ԴԱՇՏԵՐՈՒ ՈՌՈԳՈՒՄԸ

Հայաստանի բամպակի վարչութիւնը, որուն մաս կը կազմէ դաշտերու ոռոգման կոմիտէն, այս տարուան համար պատրաստած է նոր ծրագիր մը,— առաջին առթիւ ոռոգման ցանց մը պիտի շինուի Հարաւային եւ Հարաւ - արեւելեան դաշտերու համար (Վեդիի եւ Ղամարլուի շրջաններ), ուր պիտի ոռոգուի 28.7 հազար հեկտար հողամաս։ Այս աշխատանքները պէտք է աւարտին 1939ին։ Ցետոյ ոռոգման երկրորդ ցանց մը պիտի շինուի 21.9 հազար հեկտարի համար ։

Առաջին ցանցին աշխատանքները 40 առ հարիւր լրացած են։Այս տարի պիտի շինուին ջրանցքները եւ կամուրջները, (մէկը Երեւանի մէջ, Հարաւային պողոտային վրայ), ինչպէս նաեւ ջրանցքի ցանց մը Նուպարաշէն եւ Ն. Խարբերդ աւաններուն համար։ Կը նախատեսուի շորցնել Սարունջիի ճահիճները։ Այս աշխատանքներուն համար պէտք է ծախել 165.000 խոր. մեթր։ Ներկայիս կ'աշխատին 600 բանուորներ ։

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ

— . —

«Հայյթենիք»ի դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (13 ապրիլ).

— «Երկու օր առաջ հեռագիրները հաղորդեցին, թէ Թուրքերը զօրքեր կը կեդրոնացնեն Սուրիոյ սահմանագլխին վրայ

Բոլոր նշաններէն դատելով' լուրը ճիշդ է, թէեւ անակնկալ մըն է, որովհետեւ կը թուէր թէ Աղեքսանտրէթի սանճաքի մասին կայացած թուրքեւ-ֆրանսական ծանօթ համաձայնութենէն յետոյ, Թուրքերը այլ եւս պէտք պիտի չզգային նման զօրաշարժի մը համար։ Սակայն, կ'երեւի, թէ, անոնք տակաւին կը վախնան բանէ մը կամ ունին տակաւին մութ նպատակներ, զորս կ'ուզեն իրագործել ռազմական պատրաստութիւններ տեսնելով Սուրիոյ սահմանագլխին վրայ

Թէ ի՞նչէ կը վախնան կամ ի՞նչ մութ նպատակներ ունին, դժուար չէ գուշակել։ Պէտք չէ մոռնալ, որ Աղեքսանտրէթի սանճաքի սահմանադրութիւնը տակաւին ոչ վերջնական ձեւակերպում մը ստացած է եւ ոչ ալ վաւերացուած է։Ազգերու Լիկէն նշանակուած յանձնախումբ մը կը զբաղի այս պահուս այդ սահմանադրութեան մշակումով։ Եւ մայիս 25ին, երբ Ազգերու Լիկի խորհուրդը գումարուի կրկին իր հերթական նստաշրջանին համար, պիտի քննութեան նիւթ առնուի այդ նախագիծը, վերջնապէս ընդունուելու եւ վաւերացուելու համար

Արդ' Թուրքերը կը վախնան, որ Աղեքսանտրէթի սանճաքի սահմանադրութեան վերջնական ձեւակերպման ատեն, Սուրիացիներու ճնշման տակ եւ Ֆրանսայի պահանջով, Ազգերու Լիկը կրնայ մտցնել այնպիսի մանրամասնութիւններ, որոնք կարող են կասկածելի դարձնել ու վտանգել այն, ինչ որ իրենք քանի մը ամիս առաջ յաջողեցան կորզել Ֆրանսացիներէն քաղաքական շանթաժի միջոցով։ Ուստի նախօրօք, զօրքեր կեդրոնացնելով Սուրիոյ սահմանագլխին վրայ' Թուրքերը կ'ուզեն իրենք զիրենք դնել այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ կարենան աւելի ազդու կերպով սպառնալ Ֆրանսացիներուն ու Ազգերու Լիկին եւ ստիպել զանոնք պարտուրգա ձեւակերպում մը տալու Աղեքսանտրէթի սանճաքի սահմանադրութեան։ Իսկ եթէ չյաջողին այդ ընել' այն ատեն աւելի դիւրութեամբ պիտի կարենան ներս խուժել Աղեքսանտրէթի սանճաքն ու Հալէպի շրջանը կամ երկրորդ Սպանիա մը դարձնել Սուրիան։

Գաղտնիք չէ, որ Թուրքերը չեն ուզեր գոհանալ Աղեքսանտրէթի շրջանի ինքնավարութեամբ, այլ ամբողջ հիւսիսային Սուրիոյ վրայ աչք ունին։ Եւ որովհետեւ անոնք կը տեսնեն, որ Արաբները սկսած են արթննալ եւ կըռահել թրքական մեծ սպառնալիքները, ուստի պէտք կը տեսնեն նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել Արաբներու դէմ, եթէ անոնք փորձ ընեն խ դերեւ հանելու թրքական ծրագիրները

Գաղտնիք չէ, որ թրքական թերթերը վերջերս ալ ո՞րչափ եռանդով գրոյցներ կը տարածեն ու ահազանգ կը հնչեցնեն ոչ միայն Արաբներու այլ եւ Հայերու զինման մասին։ Թուրքերը ամէն ջանք կը թափեն, որ Հայերն ու Արաբները ինքնապաշտպանութեան համար միացեալ ճակատ մը չկազմեն եւ չկարենան արգելք ըլլալ իրենց դաւերուն հիւսիսային Սուրիոյ մէջ։

Ինքնավարութիւնը Աղեքսանտրէթի սանճաքին մէջ հաստատուելէն յետոյ իսկ, Թուրքերը հարկաւ չեն կրնար վստահ ըլլալ, թէ պիտի հասնին իրենց բուն նպատակին, եթէ իրենց կողքին չունենան Հայերը։ Կամենալով փոքրամասնութիւն մը միայն սանճաքի բնակչութեան մէջ' Թուրքերը պէտք ունին չօշափելի թիւ մը ներկայացնող Հայերու աջակցութեան, չեզոքացնել կարենալու համար Արաբները։

Սակայն, Թուրքերը շատ լաւ գիտեն, թէ Աղեքսանտրէթի սանճաքի Հայերը չեն կրնար իրենց բարեկամ ըլլալ, այլ Արաբներուն հետ են եւ պիտի ըլլան։ Եթէ ամիսներ առաջ դեռ պզտիկ պատրանքներ ունէին Հայերու մասին, այժմ այլ եւս տարակոյս չեն կրնար ունենալ, որ Հայերը Արաբներու կողմն են։

Սուրիոյ սահմանագլխին վրայ զօրքեր կեդրոնացնելով եւ թրքական մամուլի միջոցով հայկ… քարոզչութեան սպառնալիքներ ուղղելով' Թուրքերը կը փորձեն այժմ վախցնել Աղեքսանտրէթի սանճաքի Հայերը եւ ստիպել զանոնք անցնելու իրենց կողմը»։

ՕՐ. ԱՆՆԱ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

եւ

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՏՈՅԵԱՆ

Ամուսնացած

Տէհրան, 24 Ապրիլ 1937

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ Օ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

(Մարդիրոսցի)

ԳՈՒՐԳԷՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(Խոտէմիշցի)

Նշանուած

Շուազի - լը - Ռուա, 25 Ապրիլ 1937

Փարիզ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Գրիգորեան կը ծանուցանեն ծնունդը' իրենց չորրորդ զաւկին' ԱՐԱՄԻ։

Տէհրան, 20 Ապրիլ 1937

---

 (262)

ՃԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Շատ հին ժամանակ, — կը բացատրէր վարդապետը, — նախ քան Արծրունեաց թագաւորութիւնը, այս կղզին պարզ ամրոց մը եղած է, այնքան աննշան, որ մեր պատմութեան մէջ չի յիշուիր։ Աղթամարի իրական արժէքն ու փառքը կը սկսի Արծրունի թագաւորներու ժամանակ, բայց մասնաւորաբար Գագիկ Արծրունի թագաւորի օրով, որ շինարար եւ փառասէր մարդ մը եղած է։

— Այո՛, դժբախտաբար մեր պատմութիւնը քիչ անգամ նման թագաւորներու մասին կը խօսի։

— Բայց մենք դեռ ամբողջական պատմութիւն մը չունինք։ Դժբախտաբար, մեր պատմութեան մեծագոյն մասը դեռ գետնի տակ կը գտնուի ։ Երբ ժամանակ եւ հնարաւորութիւն ունենանք պեղումներ կատարելու, երբ ամէն աւերակ իր հողին տակ թաղնուած պատմութիւնը լոյս աշխարհ տայ, թերեւս այն ժամանակ այնքան ալ խեղճ չըլլինք մեր թագաւորներու նկատմամբ

— Ինչ որ է, սիրելի վարդապետ, դու խօսքդ շարունակէ.

— Կ'ըսէի որ, — կիսատ ձգած բացատրութիւնը շարունակեց վարդապետը, — Գագիկ թագաւորի օրով Աղթամարը իր փառքի գագաթը հասաւ։ Ճարտարապետ Մանուէլի ծրագրով ամբողջ կղզին շրջապատուեցաւ հաստատուն պարսպով, բուրգերով, բարձր աշտարակներով։

— Բայց զարմանալի է որ ատոնց հետքն իսկ մնացած չէ, — ըսաւ Լեւոնը, որ ի զուր չորս բոլորը կը նայէր' պարսպի մնացորդ մը տեսնելու համար։

— Անշուշտ ժամանակի ընթացքին աշտարակները կործանեցան, պարիսպը սկսաւ քանդուիլ, իսկ եթէ ատոնց հետքն իսկ չկայ այսօր, պատճառն այն է, որ մեր ծովակի ջուրը դարերու ընթացքին բարձրացեր է։ Ոստանական Ականց քաղաքն ալ, որ պարսպապատ մեծ քաղաք մը եղած է ժամանակին, այժմ ծովակի ջրին տակ կը հանգչի։

— Ուրեմն, Աղթամարի պարիսպը ամբողջովին ջրի տակ մնացեր է։

— Այո՛, ինչպէս նաեւ Գագիկ թագաւորի շինել տուած նաւահանգիստը։ Պէտք է ենթադրել, որ Աղթամար կղզին հին ժամանակ կրկին մեծութիւն ունեցած ըլլալու է, որովհետեւ մեր մատենագրութեան մէջ կը յիշուի, որ Գագիկը կղզիի վրայ բարգեր շինեց։ Հաւ, ուշ գրէք բամբիս, ոչ թէ բերդ, այլ մէկէ աւելի բերդեր, թագաւորական պալատներ եւ տասնեակ մը եկեղեցի, որոնց թագուհին էր Սուրբ Խաչ եկեղեցին։

— Անհամբեր եմ տեսնելու այդ եկեղեցին, որու մասին շատ լսած եմ ։ Ճիշդ ըսելով' ոչ Սուրբ Գրիգորը եւ ոչ ալ Վարագը իմ վրաս տպաւորութիւն մը չըրին, կարծես գիւղական եկեղեցիներ ըլլային։

— Վերադառնալու ժամանակ եկեղեցին պիտի հանդիպինք։

Վարդապետն ու Լեւոնը ձիւնի պատճառով, դժուարութեամբ կղզիի շրջանը կ'ընէին, որ մօտաւորապէս չորս հազար մեթր շրջագիծ ունէր ։ Երբ ուղղուեցան դէպի վանքը, շըքորհալի գծերով երեւցաւ Սուրբ Խաչ եկեղեցին, որ Մանուէլ ճարտարապետի գլուխ գործոցն էր։ Դեռ եկեղեցին չհասած' տեսան բազմաթիւ տապանաքարեր եւ խաչքարեր, որոնք կիսովին թաղուած էին ձիւնի տակ. Վարդապետը անոնց քով կանգնելով' ըսաւ Լեւոնին.

— Հին գերեզմանատուն մըն է. կաթողիկոսներ, թագաւորներ եւ թագաւորական տան պատկանողներ կը հանգչին հոս։

— Իսկ ե՞րբ կաթողիկոսութիւն հաստատուեցաւ Աղթամարի մէջ, — հարցուց Լեւոնը։

— Երբ Գագիկ թագաւորը գարդարեց կղզին, Սուրբ Խաչ եկեղեցին ալ աւարտեց, իր դիրքը կրօնական եւ քաղաքական տեսակէտով հայ ժողովուրդի աչքին աւելի զօրացնելու մըտքով, 921 թուականին, իր ազգականներէն Եղիշէ արքեպիսկոպոսը կաթողիկոս օծել տուաւ։ Անկէ վերջ, Աղթամարի կաթողիկոսութիւնը յաջորդաբար շարունակուեցաւ մինչեւ 1895 թուականը։

Դժուարութեամբ ձիւնի մէջէն քալելով հասան եկեղեցիի մօտ։ Երբեք Լեւոնը այդքան շքեղօրէն զարդանկարներով եւ քանդակներով զարդարուած եկեղեցի մը չէր տեսած ։ Սուրբ Խաչ եկեղեցիի չորս պատերն ալ որբազան պատմութենէ առնուած քանդակներով ծածկուած էին, իսկ Աւագ դրան մօտ, քանդակուած էր Գագիկ թագաւորի պատկերը, ձեռքը Սուրբ Խաչ եկեղեցիի մանրանկարը բռնած։

Լեւոնը վերադարձաւ ընկերներուն մօտ, երբ արեւը դէպի արեւմուտք կը թեքէր։

Այդ գիշեր Լեւոնն ու ընկերները մեկնեցան կղզիէն։

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ

— • —

Լեւոնը վեց օրէ ի վեր մեկնած էր ։

Վանքի գետնափոր սենեակներէն մէկը յարմարցուցած արհեստանոցի, Գիծան երկու ընկերներով զբաղած էր հրացանի կոթեր պատրաստելով։ Այդ առտու շատ կանուխ վարդապետը վանքի նաւակով դուրս տունը եկած էր, ընկոյզի տախտակները բերելու համար։ Ինչպէս որոշուած էր, վարդապետը պիտի վերադառնար իրիկուան մթնով, աչքի չզարնուելու համար։

Գիծան եւ երկու ընկերները որպէս արհեստանոց յարմարցուած սենեակին մէջ իրենց սովորական աշխատանքին կպած էին. Կէս օրուան մօտ կը լինէր, երբ վանքի ծառաներէն մէկը արհեստանոցէն ներս մտնելով' յայտնեց Գիծային, որ վանքի նաւակը կը վերադառնայ։ Ինչպէս նախօրօք որոշուած էր, վարդապետը տախտակի բեռով ուշ ատեն պիտի գար։ Այդ ժամանակ վերադարձը, Գիծան ինքն ալ հաստատ չէր գիտեր թէ ինչո՛ւ համար, վատ անդրադարձաւ իր եւ ընկերներուն վրայ։ Գիծան ծանր նախազգացում մը ունեցաւ ։ Ձեռքի աշխատանքը ձգած' անմիջապէս բարձրացաւ վարդապետի սենեակը, պատէն վար առաւ դիտակը, մօտեցաւ պատուհանին։

Նաւակի մէջ ընկոյզի տախտակները չէին երեւնար, որոնց բերելու համար մանաւորապէս գնացեր էր վարդապետը։ Միայն երկու մարդիկ կ'երեւային, մէկը թիավարը, միւսն ալ դեկի մօտ նստող վարդապետը։ Նաւակի դատարկ լինելու պարագան աւելի եւս մտահոգեց Գիծան։ Անմիջապէս սենեակէն դուրս գալով, ուղղուեցաւ դէպի կղզիի ժայռոտ խորշը, որ որպէս նաւահանգիստ կը գործածուէր։

Գիծան ծովափը հասաւ այն պահուն' երբ վարդապետը նաւակէն դուրս կուգար Վարդապետի սովորաբար զէմքի ուրախ արտայայտութիւնը, աչքերուն մէջ կայծկլտացող ծիծաղը բոլորովին անյայտացեր էին։ Գիծային առաջին մտածումը այն եղաւ, որ վարդապետը հիւանդ է։ Քայլերը արագացնելով, մօտեցաւ անոր.

— Հը՞, վարդապե՛տ, ի՞նչ խաբար է, գոյնդ թռած ...

— Սո՛ւս, Գիծա՛, մէկ սենեակս հասնինք։

— Տօ՛, ի՞նչ պատահեցաւ, — անհանգստացած' վարդապետի թեւէն բռնեց Գիծան.— ի՞նչ է պատահեր։

— Ա՛խ հարցներ, աղջի տունը քանդուեցաւ...

(Շար.)

ՄԱԼԽԱՍ

մթնոլորտին մէջ էր որ տեղի ունեցաւ Թուխաչեւսքիի դատը։ Չի կարծուիր թէ Իլինի լրտեսական ոճիրը կապ ունի Թրոցքիական մաքրագործման կամ Եակոտայի խայտառակութեանց հետ։ Բայց Քրեմլին կատղած է որ այս պատմութիւնը առաջին անգամ կը լսուի «օտարեկամ պետութենէ մը», փոխանակ իր իսկ Չեկային։

Այս դէպքէն առաջ անձնապահ եղած էր տիկին Եակոտա, երբ ձերբակալուեցաւ իր ամուսինը։

Մոսկուայի Աշխարհաւոյներր Մայիս 1ի առթիւ

Համաձայն աւանդական սովորութեան, բոլշեւիկեան կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն երկար յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ներկայացնելով իր նշանաբանները օրուան կարեւոր հարցերու մասին։ Մոսկուայի թերթերը նոյնութեամբ հրատարակեցին յայտարարութիւնը, որ կը բաղկանայ 40 նշանաբաններէ եւ կը հրաւիրէ աշխարհի չուներորները միանալ Կոմինթերնի դրօշին տակ, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան։ Ըստ սովորութեան Ֆաշականութիւնը կը ձաղկուի ծանր բառերով։ Բոլոր երկիրներու աշխատաւորները պարտաւոր են «ընդլայնել եւ զօրացնել պայքարի ժողովրդական ճակատը Ֆաշականութեան եւ պատերազմի դէմ, յանուն խաղաղութեան, ժողովրդապետական ազատութեան եւ ընկերվարութեան»։

Կոչը բնականաբար կը խօսի նաեւ Սպանիոյ մասին, սակայն, մինչ անցեալ հոկտեմբերին օգնութեան հրաւէր կ'ուղղուէր, այս անգամ կը գոհանան պղատոնական խօսքերով,— «Մեր եղբայրական ողջոյնը սպանիացի բանուորներուն, իրենց հերոսական պայքարին մէջ ընդդէմ Ֆաշականութեան եւ օտար միջամտութեան»։

Քանի մը խօսքեր ալ նուիրուած են կարմիր բանակին.— «Կեցցէ՛ մեր սիրելի եւ անպարտելի բանակը, հաւատարիմ պահակը հոկտեմբերեան մեծ յեղափոխութեան նուաճումներուն եւ ընկերվարական հայրենիքի սահմաններուն»։

Յայտարարութիւնը շնորհաւորելով ճարտարագործութեան եւ փոխադրութեանց բանուորները, որոնք որոշուած ժամանակէն քանի մը ամիս առաջ լրացուցին երկրորդ հնգամեակը, կը յիշեցնէ թէ շատ ետ մնացած են դաշտային աշխատաւորները եւ կը հրաւիրէ արագօրէն լրացնել զարնանացանը.

Վերջապէս, յայտարարութիւնը խանդավառ կոչ մը կ'ուղղէ բազմանդամ ընտանիքներու եւ հայրենասիրութեան համար, անողորմաբար ձաղկելով Թրոցքիականութիւնը,— «Ջախջախենք ճափոն-գերման-Թրոցքիական լրտեսները եւ խափանարարները։ Մա՛հ հայրենիքի դաւաճաններուն»։

Ոչ նուագախումբ, ոչ պար, ոչ ալ «խոպոտ»

Երկուշաբթի օր դոց էին Փարիզի գրեթէ բոլոր կապէլաները (քաֆէ), պարասրահները եւ գիշերային ակումբները, որպէսզի հանգիստ ընեն երաժիշտներն ու նուագածուները, համաձայն 40 ժամուան օրէնքին։ Ճաշարաններն ու սրճարաններն ալ զրկուած էին իրենց նուագախումբերէն։ Այնպէս որ, պարող զոյգերու ոտքերն ալ հանգստացան ղանէ մէկ գիշեր ...

Անպայմանօրէն կը փոխուի Փարիզի ամենօրեայ կերպարանքը։

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ Պրիւքսէլէն վերադարձաւ Լոնտոն եւ առաջին առթիւ յայտարարեց թէ «չափազանց գոհ» մնացած է իր ճամբորդութենէն։ Պելճիա հաւատարիմ կը մնայ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ պէտք չզգար Գերմանիոյ երաշխաւորութեան։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ» հանդամակութեան ձեռնարկած է, մեծ եւ շքեղ տուն մը ապահովելու համար կուսակցութեան։ Այս առթիւ հրատարակուած կոչը կ'ըսէ թէ երբ ներկայ շէնքին մէջ տեղաւորուեցան (120, Rue Lafayette) կուսակցութիւնը 40.000 անդամ ունէր, իսկ այժմ կը համրէ 312.000 անդամ, որով շատ նեղ կուգայ։

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Ալպանիա գնաց երէկ, չորեքշաբթի. խումբ մը պաշտօնատարներու հետ։

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ մէջ Ֆրանսական նաւաղնացութիւնը, որ երեսի վրայ ձգուած էր 1934էն ի վեր, պիտի վերահաստատուի մօտերս։ Առաջին շոգենաւը Մարսէյլէն ճամբայ ելաւ ապրիլ 27ին։

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ.— Անգլիականը՝ 111.48, տոլարը՝ 22.53, մարքը (100) 863, լէյը (100) 16 իտալական լիրան (100) 118.65

Փարիզ

ԳԱՆԵԼԵՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 1 Մայիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ակումբին մէջ։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՕԼԻՆՕԻ Ջաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը, ուրբաթ, 30 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, ակումբին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։

ԲԵԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը, 30 Ապրիլ, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սրճարանը՝ կարեւոր օրակարգ։

ԸԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Արմենակ Գեւորգեանի բնակարանը, 58bis route Nationale, Վիլըժուիֆ։ կարեւոր օրակարգ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը վաղը, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկ. Արփիարի բնակարանը։ կարեւոր օրակարգ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Յաւոյս խումբի ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ, ընկեր Ճանիկեանի բնակարանը։

Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ժողովները

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի եւ «Վահագն» խումբի դասախօսական ժողովը Ապրիլ 30, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Շահրիկեան սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ջաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Վարանդեան» խումբի դասախօսական ժողովը 1 Մայիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Վարանդեան սրահին մէջ։

Վերոյիշեալ ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն պիտի դասախօսէ՝
ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Թէյասեղան Կ. Խաչի Օրուան Առթիւ

Ց. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Մասնաճիւղին կողմէ
1 Մայիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Բանփիլեանի սրճարանը,
6bis Bld. Rodin, Իսի լէ Մուլինօ։
Կը խօսի Պ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
Գեղարուեստական բաժին: Ծախսերու համար 2 Ֆր.

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան
եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական խումբին
2 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին,
Վիէնի Ցէրցլը կաթոլիկ սրահին մէջ։
Կը խօսի Պ. ՊՕՂՈՍ ՀՐԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Ծախսերու մասնակցութեան համար 1 Ֆր.

Գնդակախաղի մեծ մրցում Մարսէյլի մէջ

2 Մայիս, կիրակի ժամը 15,30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գոմսի դաշտին վրայ
Հ. Մ. Ը. Մ. ընդդէմ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ
ժամը 2ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը ընդդէմ զօրաւոր խումբի մը։
Իսկ ԺՈՒՆԻՕՐ խումբը որ Զատկուայ առթիւ U. S. Rի կազմակերպած Tournoi de Sixteի մասնակցող 16 խումբերուն յաղթելով՝ բաժակը եւ M. Rodolphe Pollakի կողմէ նուիրուած բաժակին ալ տիրացած էր, մարզանքը ժողովուրդի ներկայութեան պիտի առնէ այն նուէրները։

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

9 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր,
Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ,
46bis **Rue Saint Didier**, մեթրօ **Boissière.**
Ընտանեկան խիստ հաճելի մ' նոյարու գեղարուեստական անակնկալ ժամանցներ, քաթիլեօն եւ մանաւանդ Հայկական Գեղերկութեան Մրցանակի մը սարքումը։

«Միհրան—Կամսար» Երգչախումբի
ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ–ՀՈՒԱՔՈՅԹԸ

Տեղի կ'ունենայ 30 Ապրիլ, ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ կէսգիշեր, Երիտասարդաց Միութեան սրահներուն մէջ,
8 Rue Bossuet, Place Lafayette, Փարիզ
Եւրոպական պարեր, գեղարուեստական բաժին, մեներգ, արտասանութիւն, խմբական երգեր եւ անակնկալներ Միութեան անդամներուն կողմէ։
Մուտք ծախսերու մասնակցութեան համար 3 Ֆր.

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17 Rue Daubenton, PARIS (13)

ԵՍ ԳԻՏԵՄ ԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՑՆԷ

Աակայն բացարձակապէս ստոյգ է թէ՝ գոյութիւն չունէր այն ընդհանուր սարսափը, որ կը նկարագրուէր երկրի ամբողջ ընակչութեան եւ արտաքին աշխարհին՝ այն խոստովանութիւններով, որոնք կը կատարուէին թատերական դատավարութեանց ընթացքին։ Իր դատավարութենէն անմիջապէս յետոյ՝ Պրոֆ. Ռամզին ազատ արձակուեցաւ եւ բոլշեւ դատախօսել համալսարանին մէջ։

Քանի մը ամիս «վնասարար» մասնագէտներու մօտ անցնելէ յետոյ՝ գիտայ թէ ինչ որ գոյութիւն ունէր այնտեղ ալ, թէեւ անողոք, սարսափ մը չէր, այլ անխուսափելի սարսափ մը, միախառնուած ամենապղծելի հարստահարութեան մը։ Կարծես թէ պետութիւնը կ'ըսէր իր հակառակորդներուն.

«Ըրէ՛ ինչ որ կը պահանջենք որ ընես։ Ծախէ խիղճդ ու պատիւդ։ Ստանձնէ յանցանքը ոճիրներու համար, զորս դուն երբեք գործած չես։ Եւ երբեւ հատուցում պիտի ստանաս աշխարհի ամենալաւ բաները»։

Եթէ հարցնէք թէ ինչ էր նպատակը այս մեթոտին, կրնամ պատասխանել քանի մը բառերով թէ՝ խնդրոյ առարկայ սրջանին ամէն մասնաւոր գործ մըն էր այն քաղաքական պայքարին մէջ, զոր կուսակցական բիւրոկրասին կը մղէր ընդդէմ ոչ կուսակցական մասնագէտներուն։ Ենթերը բաւական կարեւոր էր։ Մասնագէտները կ'երազէին — եւ կը թուէր թէ անոնց երազը այդ ժամանակ իրականանալու պատեհութիւններ ունէր — թէ պիւղացիները, ըմբոստանալով ընդդէմ բռնի հաւաքականացման, պիտի տապալէին «կոմունիստ» բիւրոկրասի իշխանութիւնը։ Եւ կը մտածէին թէ այս փոփոխութիւնը պիտի յանգէր մասնագէտներու կառավարութեան մը։ Ստալինեան իշխանութիւնը, իր կողմէ, կ'ուզէր ոչ միայն ֆիզիքապէս ջնջել իր թշնամիները, այլ եւ բարոյապէս նուաճել զանոնք — սուտ խոստովանութիւններով եւ թատերական դատավարութիւններով։ Ստալինեան կառավարութիւնը նոյն ատեն կը բաղձար իր քաղաքական հակառակորդներուն բռնցնել երկիրը ձնշող քաղաքական ու տնտեսական դժուարութեանց պատասխանատուութիւնը։

Լէնինկրատի բանտի բնակիչներուն մէջ կային խումբ մը անձեր, որոնք ձերբակալուած էին ոսկիի խնդրով։ Այդ ժամանակ բազմաթիւ մարդիկ ձերբակալուած էին՝ կասկածուելով որ ոսկի եւ գեղարուեստական առարկաներ ունէին։ Այսպիսիներու հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումը հետեւեալն էր։

Գիշերային խուզարկութեանց ընթացքին Չեկան կը գրաւէր անոնց բնակարանին մէջ գտնուած ամէն արժէքաւոր իր, արծաթ դգալէն սկսած մինչեւ գեղարուեստական առարկան։ Այս իրերու ոչ՛րերը բանտ կը տարուէին, խնդիր չէ թէ ինչ լինէր խուզարկութեան արդիւնքը։ Անոնցմէ կը պահանջուէր որ հնգամեայ ծրագրին առիթով պետութեան նուիրուէին բոլոր արժէքաւոր իրերը, որ արդէն գրաւուած էին, ինչպէս եւ անոնք, որ կրնային պահուած ըլլալ։ Պատրուակը, չքմեղանքը բաւականհամոզիչ ընդունելի կը թուէր։ Բայց, նկատի ունեցէք թէ ինչ պայմաններու ներքեւ կը կատարուէր ան։

Այս զմրախտները օրերով կանգնած կը մնային գրասենեակներու անցքերուն մէջ՝ առանց կերակուրի, առանց քունի, որպէսզի Չեկան աւելի լաւ կերպով կարենար անոնցմէ կորզել «նուէրը յօգուտ հնգամեայ ծրագրին»։ Ես կրցայ տեսնել այսպիսի մարդկանց խմբեր, երբ կոչուեցայ Չեկայի քննիչին առջեւ։ Երիտասարդ աստմանարոյժ մը որ ինծի հետ կը գտնուէր նոյն խուցին մէջ, ամբողջ 48 ժամ կանգնած մնաց Չեկայի քննիչի դրան առջեւ։ 48 ժամուան լրումէն յետոյ աստմանարոյժին վարդագոյն դէմքը ստացաւ հողի եւ լեղակի գոյն։ Միջանցքին մէջ կանգնած ուրիշ անձ մը խելագարեցաւ

«Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, արիւն ...», աղաղակել սկսաւ ան, տեղ մը ցոյց տալով միջանցքին մէջ։ Չեկան թողուց զայն՝ այդ վիճակին մէջ 24 ժամ եւս, որպէսզի այդ սարսափելի տեսարանով ջախջախէր ընդդիմութիւնը, տոկունութիւնը ամէն անոնց, որոնք տակաւին պատրաստ չէին նուէրներ ընելու հնգամեայ ծրագրին։

(Շար.)

■■ LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 »	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 30 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 30 AVRIL 1937

ԺԳ ՏԱՐԻ — 13e Année No. 3409

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ

Պատահաբար, թերթի մը անկիւնը կը կարդանք շատ կարեւոր տեղեկութիւն մը, այն ալ Լոնտոնի թերթերէն առնուած,— Լ. Գարախան, Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանը, ետ կանչուած է: (Փարիզի մէջ շատ չեն հետաքրքրուիր այսպիսի պզտիկ բաներով...):

Մանրամասնութիւնները կը պակսին, առ այժմ: Բայց, կը թուի թէ ճիշդ է լուրը, դատելով անոր կցուած բացատրութիւններէն, մանաւանդ «Թայմզ»ի խորհրդածութիւններէն:

Ամէն պարագայի մէջ, այս միջոցին պաղ հով մը կը փչէ Մոսկուայէն Էնկիւրի, եւ փոխադարձաբար: Թ. Ր. Արասի անընդհատ պտոյտները մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք, անոր «շրջուն բանագնաց»ի զարմանազան թափառումները, խօսակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները, միջամտութիւններն ու բարեխօսութիւնները եւ ուրիշ կարգ մը երեւոյթներ դժուար թէ հաճոյք պատճառած ըլլան խորհրդային իշխանութեան:

Մնաց որ, դեռ 8-10 օր առաջ Մոսկուայի երկու պաշտօնաթերթերը, կուսակցականն ու կառավարականը, կարգ մը կծու խօսքեր գրի առած էին: Յիշեցնելով երբեմնի բարեկամութեան եւ զինակցութեան բարիքները, երկուքն ալ ցաւով գիտել կուտային թէ «Թուրքիա նոր ճամբաներ կը փնտռէ իր արտաքին քաղաքականութեան համար. ճամբաներ որոնք արմատապէս կը տարբերին մեր հասկացողութենէն»:

Այս արտայայտութիւններէն բացորոշ կ'երեւար թէ Մոսկուայի մէջ դժգոհ են շարք մը անցուդարձերէ:

Այսպէս, անոնք հաճութեամբ չեն դիտեր գերման քաղաքական եւ տնտեսական գործիչներու երթեւեկը դէպի Թուրքիա:

Դժգոհ են Էնկիւրիի եւ Հռոմի նոր մերձեցումէն, որուն յառաջաբանը կազմեց Թ. Ր. Արաս - Չիանօ տեսակցութիւնը եւ որ աւելի ուշագրաւ հանգամանք մը պիտի առնայ մօտերս, երբ Էնկիւրի այցելէ Իտալիոյ արտաքին նախարարը, որ միեւնոյն ատեն Մուսոլինիի փեսան է:

Մոսկուայի տհաճութիւնը աւելի սաստկացաւ եւ բացորոշապէս արտայայտուեցաւ, երբ Թուրքիոյ վարչապետն ու արտաքին գործոց Պելկրատ գացին: Անոնք ամբողջ մէկ շաբաթ՝ հիւր մնացին եւ Եուկոսլաւիան վայելեցին այնպիսի մտերմութեամբ մը որ մինչեւ հիմա յատուկ էր միայն Խ. Միութեան:

Տակաւին չենք խօսիր Էնկիւրիի եւ Լոնտոնի միջեւ հաստատուած մերձեցման, որ հետզհետէ կը շեշտուի եւ որ ապահովաբար նոր գոյն մը պիտի առնայ, երբ Իսմէթ Ինէօնիւ Լոնտոն հասնի աննախընթաց շքախումբով մը, թագադրութեան հանդէսներուն առթիւ:

Ինչ հետեւանքներ ալ ունենան այս դիւանագիտական պտոյտներն ու մարզանքները, կը թուի թէ տակաւին շատ մը տաք ու պաղ ջուրեր պիտի հոսին Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի միջեւ:

Շատ մը լուրջ պատճառներ կան, այսպիսի ենթադրութեան մը յանգելու համար:

Այդ չի նշանակեր թէ Թուրքիա եւ Խ. Միութիւնը այսօրուընէ պիտի խզուին, պիտի դառնան թշնամիներ, ինչպէս ցարական Ռուսաստանն ու սուլթանական Թուրքիան:

Պէտք է զգուշանալ այդպիսի պատրանքներէ, երեւոյթները, առերեւոյթները շփոթելով բուն իրականութեան եւ մեր բաղձանքներուն հետ:

Մոսկուա եւ Էնկիւրի մետաքսի թելով մը կամ «պատահմունքով» չէ որ կապուած են իրարու հետ, այսքան տարիներէ ի վեր:

Եւ առաջին անգամ չէ որ անհամութիւններ կը ծագին երկուքին միջեւ, այս կամ այն պատճառով: Տարիներ առաջ, շատ աւելի սուր տագնապ մը ծագեցաւ, տնտեսական պատճառներով, երբ մէկը միւսին ապրանքը ետ կը ղրկէր կամ վար կը դնէր, երբ նոյն իսկ յարաբերութեանց խզումը անխուսափելի կը համարուէր:

Այդ բոլորը հարթուեցան եւ ապահովաբար այս մէկն ալ անուշի պիտի կապուի, քանի որ Թ. Ր. Արաս կը պատրաստուի Մոսկուա երթալու, յառաջիկայ յունիսին:

Բայց, այս նոր տագնապը անգամ մը եւս կը հաստատէ երկու երեւոյթներ, որոնք արժանի են բոլորիս ուշադրութեան:

1. Թուրքիա միշտ մտահոգ՝ իր հողային ապահովութեան մասին, գիշեր ցերեկ ծրագիրներ կ'որոճայ, նոր զինակիցներ եւ խարխախներ ճարելու համար:

Ան շատ լաւ գիտէ որ, ինչքան ալ բազմապատկէ ազգ. պաշտպանութեան միջոցները, պիտի չկրնայ հաւասարիլ եւրոպական պետութեան մը կատարելութեան: Իսկ վտանգը աւելի շատ արեւմուտքէն՝ ծովէն կը տեսնէ, քան արեւելքէն, Կովկասէն:

2. Երկու դարաւոր աշխարհակալները, Լոնտոն եւ Մոսկուա, նորէն մրցումի բռնուած են, իրենց ետեւէն քաշելու, գոնէ իրենց շուքին տակ պահելու համար Թուրքիան:

Այս անգամ, այդ ճամբուն վրայ կը գտնուի նոր թեկնածու մը, Փաշական Իտալիան, որ կերպով մը նախկին Աւստրիա-Հունգարիոյ տեղը կը բռնէ: Եւ բան մըն ալ աւելի, քանի որ այսօրուան Հռոմը յարաճուն դերակցութեամբ կը գործէ ոչ միայն ցամաքի վրայ՝ Պալքաններու միջոցաւ, այլեւ ծովէն՝ Միջերկրականի ճամբով:

Ուրեմն երեք հզօր ուժեր կը դարպասեն Թուրքիոյ: Իսկ երեքէն իւրաքանչիւրը կը փորձէ անոր արեւշատութեամբ սպառնալ միւսներուն, Միջերկրականի կամ Կովկասի մէջ ...

Քաղաքական խաղերու այս լաբիւրինթոսին մէջ է որ կը յածի մեր ճակատագիրն ալ ինչպէս Կովկասի մէջ, նոյնպէս իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ:

Իսկ այս պարագան կը պարտադրէ լրջութիւն եւ արթնութիւն:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

30,000,000,000 ֆր.ի ֆրանսական դրամ արտասահման փոխադրուած

Ելմտական նախարար Պ. Վէնսան Օրիօլ չորեքշաբթի օր մանրամասն զեկուցում տուաւ Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնախումբին առջեւ: Դէզ մը թուանշաններ ձեռքին տակ, նախարարը բաւական յոգնեցաւ, փարատելու համար երկիւղալի լուրերը, որոնք վերջերս շրջան կ'ընեն Փարիզի սեղանաւորական շրջանակներուն մէջ, ազդելով ֆրանքի եւ պետական արժեթուղթերու գիներուն վրայ:

Պ. Օրիօլ բացատրեց թէ գանձը ի վիճակի է կատարելու իր յանձնառութիւնները, յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին: Համաձայն իր տուած խոստումին, կառավարութիւնը երկարատեւ պայմանաժամով նոր փոխառութիւն պիտի չհանէ այս տարի: Կը նշանակէ թէ ընթացք պիտի չտայ Աշխատանքի Դաշնակցութեան պահանջին, որ կը տրամադրէ 10 միլիառ ֆրանք ճարել փոխառութեամբ, հանրօգուտ շինութեանց համար:

Նախարարը մասնաւորապէս շեշտեց թէ պիտի չձգէ որ ֆրանքը արժեզրկման օրէնքով նախատեսուած սահմանէն վար իջնէ (տոլարը բարձրացնելով 23 ֆր. 96ի) եւ թէ ազգ. դրամը պիտի պաշտպանուի այդ սահմանէն վար իյնալու վտանգին դէմ, հաւասարեցման դրամագլխով եւ Պանք տը Ֆրանսի ոսկի պահեստով, որ 57.359.000.000 ֆրանքի գումար մը կը ներկայացնէր երկու շաբաթ առաջ: Նախարարին կարծիքով, ֆրանքին վերջին թուլութիւնը հետեւանք է եղանակին պահանջներուն եւ հում նիւթի ներածման: Գալով հոգեբանական պատճառներուն, Պ. Օրիօլ գիտել տուաւ թէ 30.000.000.000 ֆրանքի գումար մը արտասահման կը պահուի դեռ, անոնց կողմէ որ վստահութիւն չունին Ֆրանսայի վարկին վրայ: Այս առթիւ ազդարարեց.— «Ազատութիւնը անհրաժեշտ է, բայց պայմանաւ որ չվնասէ ազգին շահերուն»: Շատեր այս յայտարարութենէն կը հետեւցնեն թէ կառավարութիւնը կրնայ ի հարկին միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ որ կը շարունակեն Ֆրանսայէն դուրս պահել իրենց դրամները:

Յանձնաժողովի նիստէն վերջ, որ տեւեց կէս օրէն մինչեւ իրիկուն ուշ ատեն, կարգ մը երեսփոխաններ յայտարարեցին թէ նախարարին զեկուցումը շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց եւ մեծապէս պիտի նպաստէ վերահաստատելու վստահութիւնը դահլիճին դրամական քաղաքականութեան մասին: Թէեւ սակարանին մէջ նախարարին յայտարարութիւնները իմացուեցան փակումէն վերջը, բայց ֆրանքին գինը չտկարացաւ եւ արժեթուղթերը ընդհանրապէս ամուր են եւ բարձրանալու հակամէտ:

Զեկուցման ատեն, Պ. Օրիօլ պատասխանեց շատ մը հարցումներու: Ի մէջ այլոց բացատրեց թէ առեւտրական կշիռը բարելաւելու համար, որ 5 միլիառ ֆրանքի բաց մը կը ցուցնէ այս տարուան առաջին եռամսեային համար, կառավարութիւնը կարգ մը միջոցներ կը խորհի,— բարձրացնել մաքսատուրքը, վերահաստատել ջնջուած կամ զեղչուած բաժնեցուցակները եւ պետական նպաստ յատկացնել ֆրանսական ճարտարարուեստութեանց:

Նախարարը չծածկեց թէ երկաթուղիներու գինները կրնան բարձրանալ 10—15 առ հարիւր համեմատութեամբ: Կառավարութիւնը պիտի ջանայ գանձին պէտքերը հոգալ կարճ կամ միջին պայմանաժամով փոխառութիւններով, բայց երբեք երկարատեւ փոխառութեան պիտի չդիմէ այս տարի:

Ազգային պաշտպանութեան փոխառութենէն գոյացած է 8.011.000.000 ֆր. որուն միայն 164.000.000ը արտասահմանի մէջ արձանագրուած է, իսկ մնացեալը մեծ մասով ֆրանսական դրամատուներու միջոցաւ կնքուած:

ՄԱՅԻՍ 1Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հաղորդակցութեան միջոցները պիտի բանին մինչեւ ժամը 20

Ինչպէս հաղորդած էինք, կառավարութիւնը որոշեց այս տարի ազգ. տօն նկատել Մայիս 1ը, թէեւ խորհրդարանը տակաւին օրէնք չէ քուէարկած այս մասին: Տրուած որոշման համաձայն, պետական պաշտօնեաներն ալ ատուար մեծամասնութեամբ պիտի կրնան միանալ բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն, տօնելու համար ինչպէս Աշխատանքի Օրը, նոյնպէս ժողովրդական ճակատին ընտրական յաղթանակին տարեդարձը, քանի որ այդ յաղթանակին շնորհիւ Ֆրանսա գրաւեց «առաջին տեղը ընկերային յառաջդիմութեան մէջ», ինչպէս կ'ըսէ Աշխատանքի Դաշնակցութեան յայտարարութիւնը:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Մայիս 1ին, շաբաթ, աշխատանքի դադարը գրեթէ ամբողջական պիտի ըլլայ ոչ միայն Փարիզեան շրջանին, այլ եւ Ֆրանսայի ճարտարարուեստական բոլոր շրջաններուն մէջ: Միայն հանրօգուտ մեծ սպասարկութիւնները,— երկաթուղի, հեռագիր, առողջապահական վարչութիւններ եւն. պիտի բանին: Կիրակնօրեայ կանոնը պիտի գործադրուի կազի, ելեկտրականութեան, ջուրի սպասարկութեանց մէջ: Հանրակառքերը, ինքնաշարժները եւ Մեթրոն պիտի բանին մինչեւ ժամը 20: Այս որոշումը տրուած է Աշխատանքի Դաշնակցութեան բացորոշ պահանջին վրայ, նկատելով որ սարքուած ժողովրդական մեծ տօնակատարութիւնը պիտի վնասուի, եթէ ժողովուրդը զրկուի հաղորդակցութեան սովորական միջոցներէն: Ճիշդ նշանակուած ժամուն երթեւեկը պիտի դադրի եւ անոնք որ ուշ մնացած են, պիտի հարկադրուին քալել կամ փողոցը մնալ ...

Շաբաթ առաւօտէն, առանց կարդացած ըլլալու իրենց թերթերը — քանի որ լոյս պիտի չտեսնեն այդ օրը— բանուորական կազմակերպութեանց անդամները նշանակուած հաւաքատեղիները պիտի երթան, արձանագրուելու համար: Կէս օրէն վերջը, Փարիզեան շրջանի աշխատաւորները պիտի համախմբուին կեդրոնական կազմակերպութեանց կողմէ նշանակուած վայրերը, միասնական ցոյց մը կատարելու համար: Այս առթիւ պիտի կազմակերպուին երկու թափօրներ: Առաջինը ճամբայ պիտի ելլէ ժամը 2ին, Պուլվար Պօմար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԷՎՐԷՔԱ՛ ...

Կար ու չկար, «Հայկական Փարիզ մը», ինքնագոհ եւ ամբարտաւան, որ պատգամներ կ'արձակէր աջ ու ձախ:

«Արեւ» մէկ հարուածով կը քաղէ զայն.

—« Հայկական Փարիզը», ուրեմն, խօսք մըն է միայն: Իրականին մէջ անիկա գոյութիւն չունի այլ եւս» (21 ապրիլ):

Ի՞նչպէս:

Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը յօդուածաշարք մը հրատարակեց վերջերս, չման 12 հատ,— «Հայկական Փարիզը երէկ եւ այսօր»:

Ես ժամանակ չունեցայ կարդալու. բայց սա խմբագրութիւնը օգնութեան կը հասնի ամենուս:

Խմբագրականի մը մէջ խտացնելով յօդուածաշարքին բովանդակութիւնը, կ'ըսէ թէ յօդուածագիրը տուած է Փարիզի հայկական կեանքին ամբողջական պատկերը, Բարեգործական, Գաղթ. Յանձնաժողով, եկեղեցի, դպրոց եւն.:

Ու կ'եզրակացնէ.

— «Այս պայմաններուն մէջ, դժբախտաբար, Փարիզ ոչ իսկ կրցած է ֆրանսահայ գաղութին կեդրոնը դառնալ, այլ կը մնայ իր յաւակնութեանց մէջ առանձնացած, եթէ ոչ կտրուած ոչ միայն դուրսի, այլ նոյնինքն Փարիզի հայ զանգուածներէն»:

Կը պատրաստուէի ծափահարելու երբ, շարունակութեան մէջ, աւելի յանդուգն խոստովանութիւն մը կարդացի.

— «Արդարեւ, խօսելով նախ Հ. Բ. Ը. Միութեան մասին, մեր աշխատակիցը կը մեղադրէ Միութեան այժմու վարիչները, որ չկրցան բարձրանալ այն ղեկավարութեան դիրքին վրայ, ուր Միութեան հիմնադիրները ուզած էին դնել զայն, փոխադրելով անոր կեդրոնը Փարիզ: Պօղոս Նուպարի մահէն յետոյ եւ մահէն յետոյ Կեդրոնի իր միւս ընկերակիցներուն, որոնք Բարեգործականի շունչ եւ տեսիլք կրցած էին տալ, Բարեգործականին կեդրոնը այժմ կը շարժի միայն Ամերիկայի եւ Եգիպտոսի իր երկու կարեւոր շրջանակներուն մղումով, որ երբեմն ցնցումի կը փոխուի Փարիզի անտարբերութեան կամ գաղութներու պայմաններուն հանդէպ ցոյց տուած յամառ անհասկացողութեան պատճառով: Որքան ալ Բարեգործականի հիմնարկութեան եւ առաջին քառորդ դարու գործունէութեան ոգին տակաւին կենդանի մնացած ըլլայ իր վարիչ պատուիրակին եւ Կեդր. Վարչութեան այժմ մաս կազմող անհատներէ ոմանց մէջ, սակայն անոնք դժբախտաբար չեն կրնար հակազդել պէտք եղած չափով՝ իրենց շրջապատի պայմաններուն եւ հոգեբանութեան, որոնք հետզհետէ աւելի կաշկանդիչ կը դառնան նոր նախաձեռնութեանց եւ Միութիւնը գործունէութեան նոր դաշտեր մղելու կամ արդէն գոյութիւն ունեցող գործունէութեան դաշտը բաւ արժանայն արդիւնաւորելու համար»:

Հիփ, հիփ, հուռռա՛ ...

Բայց, առ Աստուած երեք անգամ:

«Արեւ» կէս ճամբան մնացողներէն չէ: Դեռ ինչե՞ր, ինչե՞ր կը խորհի ու կը գրէ.

— «Ու ատեն՝ ոմանց միտքին մէջ կը ծագի հարցը թէ՝ ժամանակը չէ՞ մտածելու, Փարիզը պահելով իբրեւ ուրոյն շրջանակի մը կեդրոնը, Միութեան Կեդրոնը փոխադրել Եգիպտոս, նախորդ կեդրոնատեղին: Որովհետեւ, հակառակ շատ մը կորուստներու՝ այստեղ ալ Բարեգործականը իր հաւատաւոր եւ գաղութներու պահանջներուն մօտէն տեղեակ ներկայացուցիչները կը հաշուէ դեռ: Անիկա պիտի ըլլար նաեւ խնայողութիւն մը՝ վարչական ծախքերու համար: Ինչ որ ներկայ տնտեսական պայմաններու մէջ ոչ նուազ նկատի առնուելու արժանի կէտ մըն է»:

Զմռսուած տեսնէինք այդ օրը— Բարեգործականը իր ամբողջ շքախումբով վերադարձուած Եգիպտոս, իբրեւ սխալ հասցէի ուղղուած մոմիա:

— Ա՜հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ, պիտի ըսէր վարիչ-պատուիրակը:

— Բայց այն ատեն եթէ ոչ Բարեգործականը, գոնէ «Հայկական Փարիզը» կը փրկուի ...

ՎԱՀԷ

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ Լ. ԳԱՐԱԽԱՆ ԵՏ ԿԱՆՉՈՒԱԾ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Լեւոն Գարախան, Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանը, ետ կանչուած է: Պոլսոյ լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ այս կարգադրութիւնը ապացոյց կը համարուի թրքօ-խորհրդային յարաբերութեանց տեսակ մը թուլցման: Այս առթիւ նշանակալից է երկու երկիրներու մամուլին դիրքը: Գարախանի մեկնումին պատճառ կը ցուցնեն տարակարծութիւն մը՝ թրքօ-խորհրդային բարեկամութեան դաշինքի մեկնութեան մասին: Կ'ըսուի թէ Էնկիւրի պահանջած է ուրիշ երկիրներու վրայ եւս տարածել այս դաշինքը, բայց Մոսկուա մերժած է:

«Թայմզ»ի կարծիքով, խորհրդային դեսպանին հեռացման պատճառը պէտք է փնտռել Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան վերջին անցուդարձերուն մէջ,— մերձեցում Անգլիոյ հետ՝ Նեղուցներու խորհրդաժողովէն վերջ, համաձայնութիւններ՝ Հռոմի հետ եւ ասիական դաշինք Աֆղանիստանի, Իրանի եւ Իրաքի հետ. երեւոյթներ որոնք Թուրքիոյ նոր ձգտումները կը մատնեն:

Մոսկուա կը կասկածի Լեհաստանի ծրագիրներէն

Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային շրջանակները մեծ կասկածանքով կը հետեւին Լեհաստանի արտաքին նախարարին վերջին պտոյտներուն: «Փրավտա», Կեդր. Կոմիտէին օրկանը ուղղակի կ'ամբաստանէ զնդ. Պէքը թէ կը ջանայ խախտել Ֆրանսայի զինակցութիւնները արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ուրիշ խօսքով՝ ոչնչացնել հաւաքական ապահովութիւնը: Թերթին կարծիքով, լեհ նախարարը այժմ զբաղած է հրապուրելու Ռումանիան, որ ոչինչ պիտի շահի: «Զնդ. Պէք կը ջանայ պետութեանց խմբակցութիւն մը ստեղծել Պալթիկէն Սեւ ծով, Խորհ. Միութիւնը բաժնելով Գերմանիայէն: Այս պետութիւնները յետոյ «իրենց սահմանագլուխները փակ պիտի տան, ապահովելն յարձակում մը կատարելու համար Խ. Միութեան դէմ», ինչպէս կ'ըսէ Սթալին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն լուրերը թէ Եակոտայի կինը եւ տիկին Փոսթիշեւ ձերբակալուած եղած են, իսկ տիկին Փիաթաքով դնդակահարուած է, ինչպէս կը տեղեկացնէր Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակիցը:

ԱԼԳԱՆԻՈՅ օրթոտոքս եկեղեցին անկախ հռչակուեցաւ, Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքին հաւանութեամբ: Համաձայնաւոր արարողութեան մը պահուն, նոր հովուապետը վարչապետին յանձնեց ինքնօրինութիւնը հաստատող կոնդակը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Նացի (հիթլէրական) կուսակցութիւնը 2 ու կէս միլիոն նոր անդամներ պիտի արձանագրէ մայիս 1ին: Կուսակցութիւնը այժմ կը հաշուէ 3 ու կէս միլիոն անդամներ, ուրեմն մայիս 1էն վերջը պիտի ունենայ վեց միլիոն: Կուսակցութիւնը առ այժմ բաժնուած է 33 շրջաններու, 760 տեղչութեանց եւ 21.345 տեղական խմբակցութեանց:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԸ ԱՉՔՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ջրաղացի քարեր պատրաստելը նոյնպէս որոշ չափով աշխատանքի աղբիւր է ծառայում Ղարաբաղում, մանաւանդ Ջրաբերդում, Գանձասարի Վանք գիւղի մօտ, ինչպէս նաեւ տաղձագործութիւնը: Շահինեանը լաւ է ուսումնասիրել Ղարաբաղի անտառային հարցը: Նա ասում է, որ «Անտառն երկրի կեանքն է, նրա թոքերը: Երկիրը շնչում է անտառների միջոցով: Նրանցից է կախուած կլիման, նրանցով են սնւում գետերը · նրանք պահպանում են խոնաւութիւնը, որոշելով երկրի արգասաւորութիւնը: Կտրել անտառը, — նշանակում է երկիրը մեռցնել: Թողնել նրան ժամանակի կոյր բախտին չի կարելի: Եւ անտառը ապրում է մարդկային կեանքի նման · ունենում է մեռելներ, ծերեր, երիտասարդներ · մի սերունդ փոխարինում է ուրիշ սերունդով, մեռելները թաղւում են, երիտասարդի տեղն է բացւում: Անտառի արդիւնաբերական նշանակութիւնը կայանում է պարբերական եւ յանախալի փայտ մատուցանելու անհրաժեշտութեան մէջ»:

Ինչպէս տեսնում էք, ընթերցող, այս պարբերութեան մէջ ե՛ւ գիտութիւն կայ, ե՛ւ բանաստեղծութիւն:

Պարզւում է, որ Ղարաբաղի անտառները բռնում են 150,000 քառակուսի դեսիատին տարածութիւն, որ իր գեղեցկութեամբ եւ արդիւնաբերական նշանակութեամբ յետ չի մընում Տիւրինգենի եւ Բադենի գովքի արժանացած անտառներից: Խաչէնում, Վարանդայում, Ջրաբերդում եւ Դիզակում կան միայն երեք անտառային վարչութիւններ՝ տասը անտառային ամարանոցներով: Ազգամիջեան կռիւների եւ անիշխանութեան օրերին ժողովուրդը կտրել է անխնայ անտառները, ուստի եւ անտառների 15-20 առ հարիւրը ոչընչացել է: Այժմ, ի հարկէ, անտառները խիստ հսկողութեան են ենթարկուած անտառապետների եւ նրանց ենթակայ պաշտօնեաների կողմից, որոնց թիւը սակայն երկու անգամ տակաւին քիչ է նախապատերազմեան ժամանակից: Նկատի պէտք է ունենալ, որ ինչպէս համայն Անդրկովկասում, այնպէս եւ Ղարաբաղում, սայլի ճանապարհները անտառների միջով բացակայում են · այլ է կացութիւնը Ռուսաստանի եւ եւրոպական շատ երկիրների անտառներում: Վայրի պտղատու ծառեր շատ կան Ղարաբաղի անտառներում · դրանք են՝ կաղին, ընկոյզ, տանձ, խնձոր, սալոր եւ հոն, մոշ, զկեռ · վերջինները բուսնում են մանաւանդ թփերի, իսկ առաջինները՝ գլխաւորապէս ծառերի վրայ:

Բանաստեղծուհին յիշատակում է Սաղսաղանի կամ Կաչաղակաբերդի մասին · առաջ է բերում այդ բերդի անուան շուրջը հիւսուած աւանդութիւնը, սակայն ոչ մի խօսք չի ասում Գանձասարի վանքի, Եօթայ վանքի, Ամարասի, Դոնդիկի (Ղեւոնդեանց անապատի), Շօշկայ վանքի, Սարիբէկի, Բօուրխանի, Շգգայայի եւ այդպէս շատ ու շատ պատմական վայրերի մասին: Եւ երեւի յարգելի բանաստեղծուհին ժամանակ չի ունեցել բովանդակ Լեռնային Ղարաբաղում, կամ թէ հակայեղափոխական քայլ է համարել Գանձասարի, Ամարասի եւ Դիզափայտի մասին խօսելը···

Շատ իրաւամբ սիրահարուել է մեր բանաստեղծուհին Ղարաբաղի նժոյգի վրայ, որի շատ թուացիկ պատմականն է տալիս, ըստ որում՝ Ղարաբաղի ընտիր նժոյգը սերած է արաբական ցեղի ձիուց, որ բերուած է եղել Արցախ՝ Բաղդադի լաւագոյն ախոռից: Բանաստեղծուհին նկատել է, որ ձիաբուծութիւնը Լեռնային Ղարաբաղում խիստ յետադիմել է հայկական մելիքութիւնների անյայտացումով, պատերազմն էլ բաւական մեծ հարուած հասցրեց, իսկ յեղափոխութիւնն ուղղակի կործանեց այդ զբաղումը Հայերի մէջ ···

Եւ Արզոյեանի յամառ ջանքերի շնորհիւ Ստեփանակերտում կազմակերպուել է երկրագործական ցուցակէտ, իսկ Թթու-Ջրում կառուցուել են ալպեան տեսակի ագարակներ, բացուել են երեք կաթնատնտեսական գործարաններ, պանրագործարան, անասնաբուծական կէտեր քոչի համար, անտառային տնկարաններ, եւայլն: Նոյն Արզոյեանը չինեց Ղարաբաղի ազնիւ նժոյգի ձիաբուծարան, որի համար որոնեց եւ գտաւ ընտիր ձիեր···

Իր գրքոյկի հինգերորդ գլխում, Մարիէտտա Շահինեանը խօսում է հանգամանօրէն անասունների ժանտախտի մասին:

1925 թուին Լեռնային Ղարաբաղում ժանտախտից սատկել է 3678 գլուխ տաւար, 42 հազարի միջից · 1926 թուի ամառուայ երկու ամիսների ընթացքում խոզերի կէսից աւելին կոտորուել է · Թռչնեղէնը, գըլխաւորապէս հաւերը, քոլերայից կոտորուել են տասնեակ հազարներով: Սիբիրախտը բոյն է դրել դժբախտաբար Դիզակում եւ Վարանդայում: Լաւ չէ վիճակը եւ Զանգեզուրում: Այնտեղ 1926 թուին կոտորուել են 2576 գլուխ տաւարներ: Եթէ այդպէս շարունակուի, գրում էր Մ. Շ. 1927 թուին, ո՛չ թէ մեր Լեռնաստանը, այլ եւ ողջ Անդրկովկասը կը կորցնէ իր բոլոր անասուններին:

— «Ռուսական գիւղական մշակոյթը, պէտք է արդար լինել խոստովանելու, շատ աւելի բարձր էր եւ մարդկային, քան ռուսական խաղաղ քաղաքականութիւնը: Նրան ենք մենք պարտական գեղեցիկ ճանապարհներով, ինչպէս եւ Անդրկովկասեան անասնաբուծութեան համեմատական բարգաւաճմամբ»···

Համաճարակներն ո՞րտեղից են սկիզբ առնում, — հարցնում է Մ. Շ.-ն եւ աշխատում է ըստ ամենայնի լուսաբանել:

Անդրկովկասում շատ կան հրաշալի ալպեան արօտատեղիներ: Թաթարները, Քրդերը եւ մասամբ լեռնցի Հայերը տակաւին քոչուորներ են մնացել ցայսօր, անասնապահութիւնն էլ հետեւապէս քոչուորական բնոյթ է կրում · ամռան շոգերն ընկնելուն պէս տասնեակ գիւղեր պոկւում են իրենց բնակավայրերից եւ տաւարը քըշում են դէպի լեռները, երբեմն հարիւրաւոր վերստեր անցնելով · ահա՛ եւ այդ քոչուոր կարաւաններն են, որ տանում - տեղափոխում են իրենց հետ հիւանդութիւններ, որոնց առաջն առնել դժուար է, քանի որ անասուններն անցնելով արօտատեղիներից, վարակում են հիւանդոտ թուքով եւ այդ արօտավայրերը դարձնում են վարակման օջախներ···

Ապրանքների վաճառում է կատարւում եւ Իրանի հետ · առնում են եւ ծախում փոխադարձաբար · ահա հէնց այդ միջոցով էլ տարածւում է վարակիչ ախտը: Բացի դրանից, Անդրկովկասից թաթար ուխտաւորները դիմում են հարիւրներով դէպի մահմեդական սուրբ վայրերը՝ Մեքքա, Քերբալա եւ այլն: Այդ ուխտաւորները եւս փառաւոր կերպով տարածում են հիւանդութիւնները:

Նախ քան պատերազմը՝ Անդրկովկասում լաւ էր դրուած սահմանապահութիւնը · համաճարակի դէպքում անմիջապէս ձեռք էին առնում դրական, անգամ դրակոնական միջոցներ · սահմանի վրայ մշտական կարանտին կար, որպիսին այժմ էլ պէտք է ուժեղացնել, դնել լաւ հիմքերի վրայ, այլ եւ օգնութեան հասնել հարեւան Իրանին՝ արմատական պայքար մղելու անասունների ամէն տեսակի վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ: Սրանք են անշուշտ արմատական միջոցները:

Վեցերորդ գլուխը կրում է Շուշւայ տխուր խորագիրը: Այստեղ շոշափուած է Լեռնային Ղարաբաղի նախկին կենտրոն Շուշի քաղաքի հայկական թաղամասի տխուր ողբերգութիւնը, որ տեղի ունեցաւ 1920 Մարտ 20ին, եւ ո՛չ թէ երեք օրում, ինչպէս գրում է բանաստեղծուհին: Ըստ Շահինեանի վկայութեան՝ Թթու Ջուրն ունի Կիսլավոդսկու Նարզանի նման ջուր · Թթու-Ջրի բարձրութիւնն է 7500 ոտնաչափ, իսկ Շուշին բարձր է ծովի մակերեւոյթից 5000ից աւելի ոտնաչափ: Թթու-Ջուրը մեծ ապագայ է խոստանում · այժմ էլ այստեղ գալիս են ո՛չ թէ միայն մուսուլմաններ, այլ եւ բուդդայականներ եւ քրիստոնեաներ ամենահեռաւոր անկիւններից · գալիս են բըժշկուելու համար · Թթու-Ջրում կան եօթը հանքային աղբիւրներ՝ երկաթաջուր, թթու եւ ծծմբային, որոնցից օրական ընդհանուր առմամբ 1500 դոյլ է ստացւում: Շուշին եւս ամարանոց է, ուր մեծ մասամբ Բաքուեցիներ են գնում, այն էլ հազարներով, չնայած բնակարանային տաղնապին եւ հայկական թաղամասի աւերածութեան: Բանաստեղծուհին խօսում է ի միջի այլոց Շուշի քաղաքի պատմական անցեալի մասին, սակայն նրա գիտցածը շատ մակերեսային է, անգամ ոչ ստոյգ··· օրինակ միանգամայն սխալ է Շահինեանի յիշատակութիւնը թէ Շուշում ապրում էին 35 հազար Հայեր եւ 25 հազար Թաթարներ: Շուշին իր մէջ երբեք ընդամէնը 35 հազար բնակչից աւելին չէ ունեցել, հայ եւ թուրք միասին հաշուած, չհաշուած եմ իր մէջ, որովհետեւ Կովկասեան եւ Ռուսաստանի շատ քաղաքներում կային տասնեակ հազարաւոր նախկին Շուշեցիներ, որոնք երբեք Շուշի քաղաքում չէին բնակւում: Իսկ 1920ի ազգամիջեան կռիւների ընթացքում Շուշում Հայ եւ Թուրք միասին հաշուած 25000 հոգուց աւելի չէին:

Շահինեան բանաստեղծուհին ազգամիջեան կռիւների հետեւանքով աւերուած քաղաքի տեսքով եւ 2-3 հազար կոտորուած Հայերին դժբախտ փաստով այնքան է իրեն յուզուած ձեւացնում եւ չանթեր թափում դաշնակցական կուսակցութիւնների հասցէին, որ կարծես ինքը լուսնի բնակիչ է եղել եւ իր իսկ աչքերով չի տեսել քաղաքացիական տնաքանդ կռիւների պատճառով աւերուած հարիւրաւոր գիւղերն ու տասնեակ քաղաքները իրենց գործարաններով, այլ եւ չի տեսել կամ լսել 10-15 միլիոն ռուսական քաղաքացիների խողխողումն ու մորթոտուիլը յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան: Բայց թող յարգելի բանաստեղծուհին սխալ չհասկնայ մեզ եւ չկարծէ թէ մենք արդարացնում ենք որ եւ է կոտորած, մանաւանդ հայկական կոտորած ··· Ուրախ ենք արձանագրելու, որ բանաստեղծուհին իր գրքոյկը գրի է առել Սեւանայ կղզում, «Հին Աստուածներ»ի հեղինակ Լեւոն Շանթի նկարագրած մենաստանում · այս մի հատիկ փաստը բաւական է մեզ համոզելու, որ Լեռնային Ղարաբաղը, իր Խաչէնով ու Ջրաբերդով անմիջապէս կապուած է Նոր-Բայազետին, պատմական Մելիքների ճանապարհով, Սոթք (Զօդ) գաւառով, հետեւապէս Արցախ-Ղարաբաղը իր դէմքը ուղղած է դէպի Հայաստան ···

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՀԱՑԻ ԳԻ՞ՐՔԸ...

Ֆրանսերէն թերթ մը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ մարզական (սփորթիֆ) ուղղութեան մասին, որուն այնքան նախանձախնդրութիւն ցոյց կուտայ արդի ընկերվարական կառավարութիւնը, «ընկերային բարեկարգութիւններու» առաջին գծին վրայ դնելով մարզանքը, արշաւները եւ ըմբշական վարժութիւնները.—

Արձակուրդի կամ պարապոյ ժամերուն կազմակերպութեան համար մեր կառավարութիւնը մեծամեծ բաներ կը խորհի: Շաբաթ եւ կիրակի օրերը անհամար խումբեր կ'երթան զինավարժութիւն ընել կլոր օդապարիկով եւ ձուաձեւ օդապարիկով: Հեռաւոր արշաւ, երկանիւ, ձկնորսութիւն հետզհետէ իրենց հաւատացողները եւ ջերմեռանդները կ'ունենան: Ուրիշներ սկսած են աւելի հեռաւոր արուարձանները երթալ, ժամանակաւոր զեղչեալ եւ ձրի տոմսակներով, որոնք նախարարին անունով «Լակրանժ» կը կոչուին:

Լաւ, ըսելիք չունինք: Անշուշտ անխուսափելի հարկ մըն է ընկերութեան համար՝ քաղաքներուն փոշիներէն խըլել շարժումի ծարաւի երիտասարդութիւնը, որ ի հարկէ, աւելի կ'աճի կ'ուռճանայ բացօթեայ եւ արեւուն մէջ: Այո, մենք ալ գիտենք եւ չենք առարկեր, թէ արձակուրդի կամ պարապուրդի մարզական շահագործումը պիտի նպաստէ զարգացնելու զօրաւոր, առողջ եւ երջանիկ ցեղ մը, քանի որ այլ եւս գրեթէ սովորութիւն եղած է երեք մակդիր տալ գոյականի մը արժէքը բարձրացնելու համար:

Սակայն, ինչո՞ւ մեղքս պահեմ, շատ պիտի փափաքէի որ այս երեք ածականներուն վրայ խորհինք աւելցընել նաեւ չորրորդն ալ — «մշակուած»: Ինչո՞ւ արձակուրդը չնպաստէ նաեւ անհրաժեշտ մշակոյթին: Ինչո՞ւ չըկազմակերպուին այցելութիւններ թանգարաններու, եւ կը վախնամ որ խելքերնիս միտքերնիս արեւուն եւ բացօթին տալով, անփոյթ գտնուինք բանի մը համար, որ ձեր բոլոր մտածումներէն աւելի կարեւոր է: Բայց, հապա, ընթերցո՞ւմը, գի՞րը, գի՞րքը ···

Եւ ատոնց համար ըլլալիք կազմակերպութիւնը այնքան ալ կնճռոտ չէ: Նախ ամբողջացնել գոյութիւն ունեցող գրադարանները եւ բաւական թիւով նորեր կազմակերպել: Բայց ինչո՞ւ միեւնոյն ատեն չխորհինք բանախօսութիւններ սարքել քիչ մը ամէն կողմ ընթերցանութեան ճաշակը տարածելու համար, միայն թէ չըլլայ որ մեր նախասիրած ընթերցումները միայն պարտաւորիչ ընենք ···

Որքան պոռանք, կանչենք, դարձեալ քիչ է, թէ գիրքը գործիքն է ճշմարիտ ազատութեան, մանաւանդ միտքին ազատութեան: Ամէնէն գեղեցիկ մարդ կենդանին, ամէնէն ուժովը, ամէնէն ճկունը, դժբախտ գերի մը, կալանաւոր մը կ'ըլլայ յաւէտ, եթէ խորհուրդը, միտքը պակսի անոր, եթէ չկարդայ, եթէ ներքին կեանք չունենայ: Աստ գլխաւոր ապացոյցը այն է որ բոլոր բռնապետական վարչաձեւերը տարապարտ, հալածած են գիրքը: Որովհետեւ մարդ գիրքին մէջէն կը քաղէ միտքին անկախութիւնը, ընտրութեան կարողութիւնը: Գիրքը մեծ ազատարարն է, գիրքը մխիթարիչն է նաեւ: Մեր մըտերիմ բարեկամն է, միշտ ներկայ եւ միշտ հաւատարիմ: Ի՞նչպէս կարելի է մոռնալ զայն, այն պահուն, երբ բոլոր մեր բրած կամ ընելիք կազմակերպութեան մէջ գիրքը պէտք է ամէնէն թանկագին օժանդակը ըլլայ:

Բայց իրար չխաբենք: Իրողութիւն է, թէ գիրքը մոռցած ենք քիչ մը: Որո՞ւն միտքէն անցաւ բնաւ նախարարական (Կռանժ) տոմսեր սահմանել գրադարաններու համար: Որովհետեւ ամէն մարդ այնպէս կը խորհի թէ արձակուրդ ընել չէ ճամբորդել, բացօթեայ եւ արեւուն տակ մնալ: Բայց, խնդրեմ, այս ըմբռնումը քիչ մը անձկամտութիւն չէ: Ծուլութեան կամ հաճոյքին նպաստելով միայն գործ չի լմննար, պէտք է նոյն իսկ ամէնէն աւելի, նկատի առնել միտքին մշակութիւնը, որ պարտականութիւն է նաեւ ամէնուն համար: Արձակուրդ եւ պարապուրդ, իրենց նշանակութենէն եւ ազնուութենէն շատ բան կը կորսնցնեն, եթէ մեր զաւակները ըմբիշ ըլլալու համար միայն պիտի պատրաստենք:

Տարակոյս չկայ թէ Ֆրանսերէն թերթին այս առողջ խորհրդածութիւնները ալ աւելի կը պատշաճին մեր նոր սերունդին որ, տեղ տեղ, կը թըւի չափազանց անձնատուր եղած մարզական արշաւներու եւ արձակուրդներու, «արեւուն տակ», առանց գիրքին ընթերցումի եւ մտաւոր զարգացումի լաւագոյն ազդակին: Ֆրանսական Կ. Խաչի յոյժ անձնուէր եւ աշխատասէր մարմինը ի՞նչ կը խորհի արդեօք այս մասին:

••

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնլի եւ մելանով:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

MARTHE RICHARD

(MARIGNAN - MARIVAUX)

Մեծ պատերազմին ցնցող դրուագները կը շարունակեն հետաքրքրել շարժանկարի բեմադիրները:

Լրտեսական գործունէութիւնը՝ իր խորհրդաւոր կողմերով ալ դրուագներուն ամէնէն հետաքրքրական մասը կը կազմէ: «2e Bureau»էն եւ «Les Loups entre eux»էն յետոյ, «Մարթ Ռիշառ»ը կուգայ հաստատելու այդ շարքը:

Ֆաղին իսկական հերոսուհին դեռ կենդանի է:

Իր կեանքը՝ մեծ պատերազմի ամբողջ ընթացքին՝ եղաւ ամենօրեայ պայքարի եւ վտանգի շարք մը:

Բեմադիրը՝ Ռէյմօն Պէռնառ օգտագործելով իրական դրուագները, պատկերազարդած է զանոնք աւելի կամ նուազ յաջողութեամբ, կազմելով պատմութիւն մը, որ իրական է իր էութեամբ:

Մարթ Ռիշառ եկած է իր [illegible] երբ գերմանական արշաւանքին առաջին ալիքները կուգային քայքայել իր ընտանեկան յարկը:

Գերմանացիները հրացանազարկ ըրած էին ծնողքը: Իր նշանածը բանակներու առաջին ընդհարումին անհետացած էր:

Ու զինքը կը գտնենք օր մը «Երկրորդ Գրասենեակ»ի տնօրէնին դիմաց:

Մարթ Ռիշառ եկած է իր անվերապահ ծառայութիւնը առաջարկելու, իր ծնողքին վրէժը կարենալ լուծելու համար:

Ան կ'ուզէ լրտես ըլլալ:

Երկար վարանումներէ յետոյ է միայն, որ պետը կը յօժարի Մարթին յանձնել շատ դժուարին առաքելութիւն մը:

Գերմանական ընդծովեայ կռիւը հասած է շատ սուր շրջանի մը · գերման սուզանաւերը կը սպառնան խըզել դաշնակիցներուն ծովային հաղորդակցութեան գիծերը, իրենց ամենօրեայ յարձակումներով՝ պարէն կամ զօրք փոխադրող նաւերուն վրայ, եւ շատ զգալի կորուստներ պատճառելով:

Գերման սուզանաւերը ապահով եւ օգտակար կայան մը գտած են Սպանիոյ ծովափներուն մէկ անծանօթ խորշը:

Մարթ հրահանգ ստացած է Սպանիա երթալ, Սէն-Սէպասթիէն՝ գերման լրտեսական գործունէութեան կեդրոնը, եւ հոն յարաբերութեան մէջ մտնելով անոր պետին հետ, տեղեկանալ սուզանաւերու կայանին դիրքը եւ կարեւորութիւնը:

Մարթ Ռիշառ առաքելութեան մէջ կը յաջողի, գրաւելով գերման գործակալին վստահութիւնը եւ սէրը ···

Բազմաթիւ եւ անձկալից դրուագներէ յետոյ, երբ ամերիկեան միջամտութիւնը կը վճռուի, գերմանական սուզանաւերը հրաման կը ստանան ընկղմել բոլոր ամերիկեան փոխադրանաւերը:

Վայրկեանը տագնապալի է դաշնակիցներուն համար:

Մարթ Ռիշառ կը յաջողի յարձակումին օրը եւ ժամը յայտնել իր պետին:

Եւ որոշուած պահուն, երբ գերման սուզանաւերը ամերիկեան փոխադրանաւերուն ընդառաջ կը սուրան, դաշ-

ՀԱՐՕՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՆՈՐԷՆ ՀՐԱԺԵՇՏ

— Վաղը իրիկուն մեզի հրամմէ, ըսաւ ծանօթներէս մէկը, Զաքարին վերջին օրն է:

— Ինչո՞ւ:

— Կը դրկենք հեռու, հեռու աշխարհ:

Դարձեալ «ինչու» մը կը թռի բերնէս: Պատասխանը կ'ըլլայ շատ տըխուր «չեմ գիտեր» մը, որ ինքնիրեն կը հալէր ու կ'արիւնէր:

Դուռը կը բանամ ու կը մտնեմ: Ներսը, կլոր սեղանի մը առջեւ քանի մը հիւրեր, դրացիներ եւ բարեկամներ իրենց տեղերը կը գրաւեն: Տան տիրուհին 60ը անց պառաւ մը, իրեն յարմար տեղ մը ունի: Ամէնքն ալ կը խօսին: Կը խօսի պառաւը նաեւ, յաճախ ճզմելով բառերը, որ կարուած նուռի մը պէս կ'արիւնէին:

Պահ մը, սենեակին մէջ լռութիւն տիրեց: Ամէն մարդ իր նստարանին կռթնած, աչքերը առիքին, բան մը կը մտածէ:

Ցանկարծ, հեկեկանք մը խզեց այդ լռութիւնը: Աղջիկը պառաւին, իր ամուսինին բաժանման դառնութիւնը մտաբերելով՝ կուլար: Եւ յուզեց շատեր ալ:

Հիմա, ձայներու մեղմօրօր ալիք մը սկսաւ շրջիլ սենեակին մէջ:

— Ինչո՞ւ կուլաս, քոյրս ···

— Աստուած մեծ է: Օր մըն ալ դուն զաւակներուդ ձեռքէն բռնելով՝ եաւէն կը հասնիս:

— Մենք արդէն վարժուած ենք գաղթելու, ասո՞ր ալ հոգ կ'ընես:

— Բայց մինչեւ ե՞րբ գաղթականի ցուպը մեր ձեռքը պիտի մնայ, — յանկարծ ձայն տուաւ երիտասարդ մը: Գաղթել, բայց ոչ հեռաւոր տարածութիւններ, այլ դէպի մեր սահմանները, մեր երկիրը ···

Լացող երիտասարդ կնկան եղբայրը, որ ձեռքը ճակատին կը մտածէր, լըռեցուց, հազաց եւ սկսաւ խօսիլ.

— Գոցեցէք այդ պատմութիւնը: Մի քրքրէք վէրքերս: Ամէնէն առաջ ուզեցի որ տունով տեղով մեր երկիրը երթանք: Հոն ապրինք եւ հոն մեռնինք: Ճամբու ծախքերէս զատ, 15 հազար ֆրանք ալ Հայաստանի շինարարութեան նուիրելու հաճութեամբ, երբ դիմեցի Հօկի Կեդր. քարտուղարութեան յայտարարեց.

— Անկարելի է:

Այս երիտասարդը, «անկարելի»ի բառէն յուսահատ, աչքերը սեւեռեց դէպի հեռու աշխարհ: Հաճոյքի՞ համար: Ոչ անշուշտ: Օրուան տաղտուկէն ու հոգերէն ազատելու միայն:

Հիմա ճամբորդի պայուսակը մէջտեղ, երիտասարդ կինը կը շարէ պէտք եղածները:

— Այս ճերմակեղէններդ են: Այս ալ գուլպաներդ: Ահա վիրարկուդ: Թաշկինակներդ ալ հոս վրան կը դնեմ: Սա ալ մեր հարս ու փեսայութեան նկարն է ···

— Աղջի, թել ու ասեղ չմոռնաս, կը խօսի ուրիշ կին մը: Փողկապները զոյգ զոյգ թող ըլլան: Օձիքները շատ շատ:

Ցանկարծ, ներս կը մտնեն երկու տիկիններ: Կը բարեւեն ու կը նստին: Մէկին ձեռքը ծրար մը կայ: Աչքերուն կը նայիմ՝ կարմիր են: Դէմքը՝ խռովայոյզ: Վերջին պահուն երբ այլ եւս պիտի բաժնուէր, ձօնեցաւ ճամբորդին ·

— Այս ծրարը ամուսինիս կը յանձնես, ու կ'ըսես թէ կինդ գիտցածիդ պէս է: Եթէ պզտիկները հարցնելու ըլլայ, ըսէ երեսներդ կը պագնեն Մեզի թող չմոռնայ ···

Տիկինը յուզուեցաւ, լռեցաւ: Ալ չկըրցաւ խօսիլ: Միւս կողմէ քանի մը ձայներ օգնութեան կը հասնին ·

— Շատ մը բաներ ըսէ: Պատմէ ինչպէս որ կը տեսնես:

Զաքար հաճոյքով լսեց: Երբ ձեռքը երկարեց «մնաս բարի» ըսելու, պայուսակը բացաւ տիկինը ·

— Այս մեր վերջին նկարն է: Եթէ քեզի ձանձրոյթ չըլլար, այս նամակն ալ գրպանդ դիր ···

Խեղճ կին, իր սիրտն ու հոգին անշուշտ, ծալեր տեղաւորեր էր այդ նամակին մէջ: Եւ դեռ ինչե՛ր:

Անկէ երկու ամիս առաջ, իր ամուսինն ալ մեր Զաքարին պէս, երկու պզտիկներ իրենց մօրը հետ՝ խուցի մը չորս պատերուն յանձներ, գացեր է: Դեռ կան շատեր, որ պատրաստուած են այս ճամբան քալելու:

Հիմա, կարգը հոս մնացողներուն է: Անոնք ալ մէկ մէկ խրատներ տալով մեկնեցան: Առաւօտ երբ զինք ճամբու ձգելու գացի, ըսաւ.

— Ինչ դժուար է, ձգել տուն տեղ եւ զաւակներ ու երթալ օտար աշխարհ: Բայց չկրցայ դիմանալ: Այս տեղի տաղտուկն ու հոգերը մաշեցին զիս: Ալ կը բաւէ: Կ'երթամ ···

Իր երկու տարեկան աղջնակն ու անկէ քիչ մը մեծ տղեկը զինքը ճամբու դնելու եկած էին: Անոնք անգամ զգացեր էին օրուան դառնութիւնը: Երբ բաժանման ժամն հնչեց, բոլորին աչքերն ալ թաց էին: Տեղատարափ համբոյրներ: Կառաշարը սուրաց, հեռացաւ, շարժեցաւ: Մայրը, երկու պզտիկները թեւերուն տակ, ալ չկրցաւ նայիլ ամուսինին ճերմակ թաշկինակին, որ կառաշարին պատուհանէն դեռ կը շարժէր, կը տեսնուէր հեռուէն:

Երբ կառաշարը աներեւութացաւ, աղջնակը Մարի, հարցուց ·

— Մայրիկ, ո՞ւր գնաց հայրիկը:

— Շաքար բերելու, աղջիկս:

Պզտիկը, յօնքերը պռստեց եւ, ձեռքերը աչքերուն՝ լալով, նետուեցաւ մօր գիրկը:

Զաքար ալ չկար: Սակայն հոդ, անիւներուն տակ ճզմուող մէկու մը պէս լուռ, փափուկ, շատ փափուկ սիրտ մը կ'արիւնէր ···

ՓԱՐՄԱՆԻ

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԸ

Ֆրանսայի ազգ. պարգեւախաղին 6րդ շերտին վիճակահանութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ 6 Մայիսին, պիտի կատարուի նոր պայմաններով —

Հրապարակ հանուած են մէկուկէս միլիոն տոմսեր 100 ֆրանքնոց, (առաջ 1.200.000 էր): Պիտի շահին՝

1 թիւ 5 միլիոննոց:
4 թիւ 1 միլիոննոց:
6 թիւ կէս միլիոննոց:
30 թիւ 120 հազարական:
150 թիւ 50 հազարական:
1500 թիւ 10 հազարական:
1500 թիւ 5 հազարական:
15.000 թիւ հազարական:
15.000 թիւ 500 ֆրանք:
150.000 թիւ 120 ֆրանք:

«Մխիթարութեան» համար պարգեւներ պիտի տրուին նախորդ ձեւով եւ նոյն քանակութեամբ, կէս միլիոն կամ աւելի շահող տոմսերու մօտիկ թիւ ունեցողներուն:

նակից օդանաւերու տարմիղ մը կը յայտնուի իրենց վրայ, ռումբերու տարափի մը տակ փշրելով անոնց որմայքը :

Ժամբան ազատ է :

Մարթ Ռիչառ իր վրէժը լուծած է: Եւ երբ ան կուգայ գերման գործակալին ճակտին նետել ճշմարտութիւնը, իր առեղծուածային կրակէն շիկացած բառերով, գերման սպան՝ իր ցեղին եւ դասակարգին տպաւորիչ սառնութեամբ կը դիտէ Ֆրանսուհին, կը ձգէ դաշնակը եւ նուագած խորխտ եղանակը, կը մօտենայ սուրի մը, կը թափայ լինելի մը սրուակը, եւ քանի մը կաթիլ առնելով ներարկումի գործիքին մէջ, մահացու ասեղը կը մխէ դանդաղօրէն բազուկին մէջ ...

Մարթ արձանացած կը դիտէ :

Սպան այժմ նորէն դաշնակին առջեւ նստած է, իր դեռ աշխոյժ մատները կը սահին ստեղնաշարին վրայ, ալխուր դաշնաւորումներու հանդարտ եղերերգութեան մը մէջ:

Կեանքին անիմաստ ու ոճրալից պայքարէն հրաժարած հոգիի մը գեղեցկութիւնը կայ իր դէմքին վրայ :

Եղանակը կը դանդաղի ... կ'ընդհատի ... պարբերութեան մը սկիզբը դարձեալ ... քանի մը ընդհատ նօթեր ... եւ դաշնակը կը լռէ, կարկամած մատներու տակ ...

Յաղթական կամարին տակ պատերազմիկներու տողանցքն է հիմակ:

Ժոֆր եւ Ֆօշ կ'առաջնորդեն ազգերու բանակներուն:

Ամբոխին մէջ Մարթ Ռիչառ կը դիտէ անծանօթ այն յաղթականները, որոնց չտեսնելուն կեանքը փրկած է ծովամոյն ըլլալէ ...

Էտվիժ Ֆէօյէռ կրցած է ստեղծել շատ գեղեցիկ ու կենդանի Մարթ մը, ճշգրիտ խաղով եւ խորապէս տպաւորիչ:

Գերման սպայի դերը կը կատարէ յայտնի գերման արուեստագէտ Էրիք ֆոն Շթրօհէյմ, որուն բազմաթիւ ժապաւէններու վրայ յաւերժացուցած անձնաւորութիւնները ծանօթ են:

ՀՐ. ԱԼԽԱՆԱՔ

ԽԵՆԹԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

— o —

«Մաթէն» կը գրէ թէ խենթերը կը շատնան Ֆրանսայի մէջ:

Սէն նահանգի յիմարանոցներուն բնակչութիւնը 1936ին կը հաշուուէր 20.000: Եւ խորհիլ որ 1922ին 13.000 էին անոնք: Օրով նահանգին բնակչութեան 10.000էն կ'իյնայ 38 խենթ:

Յիմարանոցները այնքան խճողուած են, որ ինչպէս անգամ մը կը գրէինք, խենթերը կը պառկին քովքովի, իրարու չփռւելով, ինչ որ առիթ կը դառնայ յաճախակի կռիւներու:

Եւ ահա Օրն նահանգէն նոր կը հաղորդեն թէ մինչեւ 1 մարտ 1937 Օրն նահանգին յիմարանոցներուն բնակչութեան թիւն է 2.593, մինչ 1924ին անոնց թիւն էր 1656, կը նշանակէ թէ խենթերուն թիւը աւելցած է կէս առ կէս 13 տարուան ընթացքին:

Եթէ այսպէս երթայ, Ֆրանսայի բնակչութեան կէսը յիմարանոց պիտի չինէ միւս կէսին համար,— կ'ողբան ֆրանսական թերթերը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ք. Ռուբէն

ՆԻՍ — Համբաւաւոր հայ թռուցատուները իր երկրորդ եւ վերջին նուագահանդէսը տուաւ շաբաթ գիշեր, Նիսի կոկիկ սրահներէն մէկուն մէջ, հովանաւորութեամբ Հ. Մ. Մ.ի որ այն առթիւ միաժամանակ իր հիմնադրութեան 12րդ տարեդարձը կը տօնէր: Ներկայ էին բազմաթիւ հայրենակիցներ:

Ռուբէն իր քէմանչէով,— պարզ գործիք մը, համեստ իր տիրոջը պէս, — նոր կրակ մը ձգեց մեր արդէն վառած սիրտերուն մէջ, պզտիկ ճպատովը կը քերթէր, կը մաքրէր օտարութեան մէջ մեր քրտնած սիրտերու ժանգը, սրսկելով անոնց վրայ հայրենիքի սփոփարար ցօղը: Համակրելի վարպետը փոխն ի փոխ մեզ տարաւ Արագածի ստորոտը փռուած կանաչագեղ ու ծաղկազարդ մարգերուն վըրայ, ուր հայ երիտասարդ հովիւը իրիկնամուտի սրինգը կը զարնէր, մինչ մօտակայ ձորէն կը լսուէին կարմիր գօգնոցներով, կարմիր, անխարդախ շրթներով ուշ մնացած հայ կոյսերու զուարթ պարերգները, անվերապահ քրքիջները մեր սեփական երկինքին տակ: «Ծիրանի ծառով» մենք արդէն կը լսէինք Գողթան անմահ այգիներու կից մեր պտղաչատ պարտէզներու ծառերուն սօսափիւնը: «Ցուշեր Հայաստանէն» մէկը իր բազմաթիւ հեղինակութիւններէն, որքան ալ ադգուած Սառաղաթիւցեկայնէր վայրըներէն, կը պահէր սակայն բնատոհմիկ դրոշմը հայրենի երգին որով դինովցուց ներկաները: Դըրդազին ծափերով կ'ընդմիջուէր այս տպաւորիչ գործը: Գ. Ռուբէն երկու ժամ տեւող իր մեղրանուշ երգերով տեսակ մը պաղատանք ուղղեց դէպի հայ ժողովուրդը որ ճամբայ մը գտնէ մօտենալու համար կարծիքի ամէն զանազանութիւն եւ կեդրոնացնէ իր ցիրուցան բոլոր ուժերը յօգուտ մեր ազատ եւ որդեկարօտ հայրենիքին: Տաղանդաւոր ջութակահարը իրօք յաջողեցաւ սրահին մէջ ստեղծել սիրոյ եւ միութեան պաղջ մթնոլորտ մը զոր ներկաները դեռ կ'ուզէին շնչել հակառակ արագօրէն յառաջացող ժամերուն:

Տիկ. Ռուբէն դաշնակով ճարտարօրէն կ'ընկերանար իր տաղանդաւոր ամուսնոյն եզական նուագին, նենթերի վարպետութեամբ հետեւելով մեր ազգային երաժշտութեան բոլոր նրբութիւններուն:

Ներկաներու մէջ կը նշմարուէին քանի մը օտարականներ, ինչպէս նաեւ բախտակից Ռուսեր, որոնք հիացումով լսեցին Ռիմսքի Կորսաքովի ռոմանները եւ Գէլինկի «Վօլկա-Վօլկան»:

Շադկեփունջեր նուիրուեցան Հ. Մ. Մ.ի եւ Կ. Խաչի վարչութիւններէն: Երեկոյթը անթերի էր, որուն համար ջանք չէին խնայած միութեան անդամները:

Գ. Ռուբէն կը պատրաստուի Ամերիկա անցնիլ, հոն ալ սիրտերը յուզելու, յիշատակներ արթնցնելու եւ «Եղբայր ենք մենք» երգելու համար:

Սրտագին ողջերթ եւ յաջողութիւն կը մաղթենք համակրելի ժողովրդական երգիչին:

ԳԱՐ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

— . —

ՎԻԷՆՆԱ, 26 Ապրիլ (Յառաջ). — Անցեալ օգոստոսէն ի վեր մեր յայտնի նկարիչը Լոնտոնէն Վիէննա վերադարձած էր: Ինչպէս իր սովորութիւնն է, Սեւրուկեան այս 7 — 8 ամիսները «ճգնաւորութեամբ» անցուց, ստեղծագործելու համար նկարներ, որոնք իր անուան նոր փայլ մը տալու կոչուած են: Այս անգամ նկարիչը յայտնապէս անգլիական ճաշակին ազդեցութեան տակ է, որուն շընորհիւ նկարներուն մէջ շղարշային նրբութիւն եւ եթերային թեթեւութիւն մը կը յածի : «Դարվիշ» իր գլուխ գործոցները այս վերջին նկարներով է որ կուտայ, եւ մենք առանց դեգեւելու կրնանք ըսել, թէ նկարիչը իր մեծագոյն յաջողութիւնը հիմա պիտի գտնէ :

Նկարիչը երկու շաբաթ առաջ դարձեալ Լոնտոն մեկնեցաւ, իր վերջին ստեղծագործութիւնները ցուցադրելու համար: Հայտարարապատ թագաւորը, որ թագադրութեան հանդիսութիւններուն առթիւ Լոնտոն պիտի գտնուի, մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ «Դարվիշի» արուեստին: Երկու տարի առաջ թագաւորը 100 կտոր գնած էր հայ նկարչին գործերէն եւ մասնաւոր սրահներու մէջ զետեղած, «Դարվիշի կալէրի» անունով :

Արփիար

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

— . —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ապրիլ 18ի գիշերը տեղի ունեցաւ Ֆ. Կ. Խաչի երգախառն ներկայացումը, «Ղարաբաղի Մելիքները»: Որոշեալ ժամէն շատ առաջ սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը: Շրջադայութիւնը գրեթէ անկարելի դարձած էր: Հ. Կ. Խաչի վարչութեան անդամները, բոլորն ալ կարգադիր յանձնախումբի անդամներ դարձած էին կարգ կարգ նալ պահելու համար: Նոյն ներկայացումը կրկնուեցաւ նաեւ կիրակի գիշեր, դարձեալ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Ներկայացումը անցաւ շատ յաջող, ղեկավարութեամբ դերասան Ռեզունեանի, սիրողներու խումբով: Գ. Ռեզունեան իր մասնակցութիւնն ալ բերած էր, ստանձնելով խեղկատակի ամենադժուարին դերը: Գ. Յակոբ Մինասեան, հակառակ իր յառաջացած տարիքին, մինչ երիտասարդի ճկունութեամբ կատարեց Մելիք Շահնազարի դերը: Գ. Հրանտ Ռմանեան, յաջողութեամբ կատարեց Մելիք Ալլահվերտիի դերը: Պատանի դերակատար Կարապետ Գալչեան շատ վարժ խաղաց Շահնազարի տղուն դերը: Օր. Խաթուն Նիկողոսեան, իբրեւ առաջին անգամ բեմ ելլող՝ յաջողութեամբ կատարեց Ալլահվերտիի աղջկան դերը, միայն համարձակութիւնը քիչ մը կը պակսէր: Գ. Վահան Մանկասարեան յաջող էր երկրորդ խեղկատակի դերին մէջ: Նոյնպէս Գ. Գօղոս Աղասեան՝ իր կեղծ վարդապետի եւ Մելիքի դերին մէջ: Յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը տիկիններ Խոսրովուհի Ալթունեան եւ Շնորհիկ Զէրչեան:

Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը յաճախ այս տեսակ առիթներ կը ստեղծէ, ժողովուրդին մէջ վառ պահելու համար սէրը՝ հանդէպ հայ բեմին եւ միշտ ալ յաջողութեամբ կը պսակուին իր ձեռնարկները: Կեցցէ Ֆ. Կ. Խաչը եւ կեցցեն մասնաճիւղի վարչութեան աշխատող անդամները:

Ներկաներէն մէկը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նորքի մէջ, Երեւանի մէկ թաղամասը, կը բնակին 5,000 հոգի: Այս թաղամասը ձգուած է կարծես իր բախտին, փողոցները աղտոտ են, տուները արտաքնոց չունին : Չկայ թատրոն կամ սինեմա, եւ բազմաթիւ են գրել - կարդալ չգիտցողները :

*** Երեւանի վարակիչ ախտերու հիւանդանոցին շինութիւնը կ'աւարտի շուտով: Այս հիւանդանոցը պիտի ունենայ 150 մահճակալ, 75ը մանկահասակ հիւանդներու համար :

*** Աղստաֆա գետը, որ կ'ողողէր Խաչթառակ գիւղին դաշտերն ու պարտէզները (Իջեւանի շրջան), հեղեղին զոհ տանելով ոչ միայն անասուններ, այլ եւ երբեմն մարդիկ, գիւղացիներուն ջանքերուն զսպուեցաւ վերջապէս,— գետին եզերքները ամրացուած են եւ հիմնուած նոյնպէս կամուրջ մը որ Խաչթառակ գիւղը կը միացնէ Սեւ - Քարին :

*** Երեւանի կառավարութեան նիւթական օժանդակութեամբ, 100,000 րուբլի փոխառութեամբ՝ Թաքառլու, Ուլաշիկ, Կորչլըու, Կարակալա (Թրքական), Միխանա (յունական) եւ Խոտորջուր գիւղերու աշխատաւորները ձեռնարկած են ջրաելեկտրական յանի մը շինութեան, Միխանա գետին վրայ (Ախտայի շրջան): Ելեկտրակայանը պիտի ունենայ 100 քիլովաթ ուժ եւ լիովին պիտի գոհացնէ յիշեալ գիւղերուն պահանջները :

*** Երեւանի ձէթ - օճառի գործարանը ձեռնարկած է, բամպակի իւղէն արհեստական ճարպ(սալամաս) պատրաստելու համար, մասնաւոր գործարանի մը շինութեան: Այս գործարանը պիտի արտադրէ տարեկան 6000 թոն սալամաս: Շինութեան համար նախատեսուած է 1,200,000 րուբլի ծախք: Շինութիւնը կ'աւարտի գալ տարուան վերջերը: Սալամասի պատրաստութեան համար անհրաժեշտ ջրածինն ու ատաւն պիտի հայթայթէ Երեւանի արհեստական ձգախէժի գործարանը: Սալամասի պատրաստութեամբ կը յուսացուի աժան եւ առատ օճառ արտադրել :

*** 1935ին Հայաստանի մէջ կային 900 ինքնաշարժի վարիչներ, այսօր այդ թիւը կը հասնի 2000ի: Կան նաեւ 875 օգնական - վարիչներ: Մեծ մասը կ'ապրին եւ կ'աշխատին Երեւանի մէջ: Կազմակերպուած չեն, կը հաւաքուին Լէնինեան հրապարակին վըրայ, ուր կասկածելի մարդիկ կը խառնուին իրենց եւ ինքնաշարժի դանազան մասերու գողութիւն կը կատարեն յաճախակի: 1934ին ակումբ մը ունէին, որու շինութեան համար ծախսուեցաւ 300,000 րուբլի: Շինութենէն վերջ կրթ. գործավարութիւնը գրաւեց զայն եւ ինքնաշարժի վարիչները մնացին.... Լէնինեան հրապարակին վրայ :

*** Առողջապահական գործավարութիւնը 2 միլիոն 588,000 րուբլի վարկ բացաւ, բժշկական եւ առողջապահական հաստատութիւններ շինելու համար Երեւանի մէջ: Բազմարուժարան մը պիտի հիմնուի Կիրովեան թաղամասին մէջ, (օրական սպասարկութիւն 400 հիւանդի), ուրիշ մըն ալ Ստալինեան թաղամասին մէջ (օրական սպասարկութիւն 600 հիւանդի): Այս տարի պիտի բացուի նոր ծննդակայան մը Սպանդարեան եւ Սունդուկեան փողոցներուն վրայ 100 մահճակալով,— ասոր վրայ պիտի ծախսուի 1 միլիոն 318,000 րուբլի : Նորքի մէջ պիտի հիմնուի մանկաբարձական կայան մը, Նուպարաշէնի մէջ՝ նոր հիւանդանոց մը յարակից ծննդատունով, քաղաքին երեք թաղամասերուն մէջ՝ մսուրներ, իւրաքանչիւրը 104 մահճակալով, մսուր մըն ալ Քանաքեռի մէջ 80 երեխայի, արհեստական ձգախէժի գործարանին կից ուրիշ մը՝ 50 երեխայի համար :

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Պէյրութի «Ազդակ»ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (21 ապրիլ).

— «Վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին, նախանիւթերու գիներուն կրած արտակարգ բարձրացման պատճառաւ, տեղի ունեցան բացառիկ գործառնութիւններ: Գիներու այդ յանկարծական փոփոխութիւնը այնքան արագ եւ մեծ եղաւ որ առեւտրական շատ մը հաստատութիւններ հարկադրուեցան կասեցնել իրենց վաճառումները: Ուրիշներ հսկայաքանակ ապսպրանքներ տուին, աւելի կասկածելի դարձնելով հրապարակը: Երկաթի եւ պղպատի գիներուն այսպէս անրբեւակայելի համեմատութիւններով բարձրացումը արդիւնքը կը նըկատուի սպառազինման խոլական արշաւին: Զէնքի բոլոր գործարաններն ալ մեծաքանակ ապսպրանքներ ստացան: Այսօր ամէնէն անվստահելի նըկատուած զէնքի գործարանն անգամ, ապահոված է մէկ տարուան համար գործ, շատ շահաւոր պայմաններով:

Զանազան նախանիւթերու կարգին, ամէնէն աւելի մեծ համեմատութեամբ բարձրացում կրեց նաեւ թուղթի գինը: Մանաւանդ լրագրի թուղթը նմանը չտեսնուած թափով կը սրդէ, անելի մատնելով լրագրողները : Իբրեւ յարաճուն սպառում ունեցող արտադրութիւն, տպագրական թուղթը վեց ամիսէ ի վեր դինի բարձրացում կը կրէ, նախ ապսպրանքներու շատութեան եւ յետոյ նախանիւթերու տագնապին հետեւանքով: Թուղթի բոլոր գործարաններն ալ այնքան շատ ապսպրանք ստացած են որ նոյն իսկ օրուան չափազանցեալ գիներով տրուած ապսպրանքները դժուարութեամբ եւ երկար ժամանակամիջոցով կ'ընդունին: Երբեմն նոյն իսկ անկարելի կը դառնայ 7 — 8 ամիսէն առաջ ապսպրանքներ ստանալ :

Եւ պէտք չէ մոռնալ որ այսօր մեծ երկիրներու մէջ փոփխականտիդործին ամբողջ պատասխանատուութիւնը յանձնուած է մամուլին: Թերթերը իրենց ծաւալը հարկադրուած են մեծցնելու օրէ օր շատցող յայտարարութեանց տեղ յատկացնելու համար: Միւս կողմէ շատցած են սպառումները, կրկնապատկելով թուղթի սպառման քանակը :

Շատ բնական է որ երբ այսքան շատ է խնդրանքը, գիներն ալ կ'ըլլան սուղ, անկախ նախանիւթերու կրած փոփոխութենէն: Հարաւային Ամերիկայի մեծ թերթերն անգամ մեծաքանակ ապսպրանքներ տուած են կեդրոնական Եւրոպայի գործարաններուն, պատերազմի հաւանականութեան պարագային տագնապի չմատնուելու համար:

Նախանիւթերու սղելուն պատճառները տնտեսական են: Մէկ կողմէ դըրամական փոփոխութիւններն ու ընդհանուր տագնապը, միւս կողմէ միջազգային անապահով կացութիւնը պատճառ կ'ըլլան երկաթի, պղպատի, նաւթի, քաուչուկի, բամպակի, ցորենի եւ զանազան մետաղներու սղութեան: Նախանիւթերու գիներուն բարձրացումով, անխուսափելի կերպով կը սղին նաեւ ճարտարարուեստական, երկրագործական եւ ձեռարուեստի բոլոր արտադրութիւնները, յառաջացնելով կեանքի ընդհանուր սղութիւն :

Լրագրական թուղթի սղութեան համեմատութիւնը շատերուն գլխու պըտոյտ կրնայ պատճառել: Աւելի հինգ վեց ամիս առաջ թոնը 9 անգլ. ոսկի արժող թուղթը այսօր կ'արժէ 17 —18 ոսկի: Այսինքն մօտ 34 սուր. ոսկի արժող թոն մը թուղթը այսօր կ'արժէ 95 սուր. ոսկի: Այսօր, օրական տասնեակ հազար թոներով թուղթ կը սպառէ ապագրական մամուլը: Երեւակայեցէք այս հսկայ տարբերութեան պատճառած վնասը, որու հետեւանքով բազմաթիւ թերթեր պիտի ստիպուին դադրեցնել իրենց հրատարակութիւնները :

Սակայն, Եւրոպայի մէջ արդէն բեկած են բարձրացնել թերթի վաճառման գինները, ուրկէ ուրի որեւէ հաւասարակշռուած ծախքերը կարենան դիմագրաւել :

Թուղթի գինին այս անրբեւակայելի համեմատութեամբ բարձրացումը, հայ թերթերու հրատարակիչներուն արդէն փախտ պիւտճէները բոլորովին տակն ու վրայ ըրած է: Թէպէտ հայ թերթերը այնքան մեծ սպառում մը չունին, տագնապ յառաջացնելու չափ, սակայն յառաջացող տագնապէն ամէնէն շատ աղդուողները պիտի ըլլան իրենք: Եւրոպայի մէջ աւելի զգալի է թերթի վաճառման գիներուն բարձրացումը քան մեր մէջ: Թերթի գինին վրայ կատարուած ամենչյան բարձրացում մը անգամ կրնայ պատճառ դառնալ հայ թերթի ընթերցողներէն շատերուն դժգոհութեան :

Մտանաւորելով մեր խօսքը մեր գաղութին համար, հրատարակչական գործը հոս կրեց ամէնէն մեծ հարուածը: Ֆրանքի արժեզրկումը բոլոր գիները բարձրացուց եւ ծախքերը կրկնապատկեց: Թերթի հասոյթները մընացին նոյնը, իսկ ծախքերը՝ թուղթ, մելան, ելեքտրականութիւն անհամեմատօրէն սղեցին, վեր ի վայր շրջելով հաշիւները :

Մտահոգիչ է ներկայ սղութիւնը եւ մեծապէս կը դժուարացնէ հրատարակչական գործը, եթէ, բացառիկ դիւրութիւններ չընծայուին հրատարակիչներուն »:

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (263)

ԶԱՐԹՕՆՔ

(ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— • —

— Ի՞նչ կը խօսիս... Լեւո՞նը...

— Աւելի վատը, աւելի վատը:

— Տօ, օրհնած, բերանդ չբանա՞ս:

Բայց վարդապետը, առանց պատասխանելու, հարբած մարդու նման երերալով կը քալէր, կցկտուր բառեր արտասանելով, որոնցմէ բան մըն ալ չէր հասկնար քովէն քալող Գիծան :

Երբ սենեակը մտան, մինչ Գիծան դուռը կը փակէր, վարդապետը անկողնին վրայ երկննալով երեխայի նըման հեկեկալ սկսաւ :

Աւելի տխուր երեւոյթ չկայ քան տեսնել տարիքն առած մարդու մը հեկեկալը: Գիծան, վայրկեան մը երկուք դիտելով վարդապետը, որ երեսն ի վար ինկած, ամբողջ մարմնով կը ցնցուէր, բարկացած մօտեցաւ անոր, ու ուսերէն բռնած ուժեղ մը ցնցեց զայն .

— Բաւական է, պիտի խօսի՞ս թէ չէ... — առամներու արանքէն սուլեց Գիծան, կատաղի կերպարանք մը բռնած :

Վարդապետի լացը յանկարծ կտրեցաւ, ելաւ ու գիւանի ծայրին նստելով մնացած նայեցաւ Գիծային, որ կարծես առաջին անգամն էր որ զայն կը տեսնէր :

— Մարդ Աստուծոյ,— համբերութենէ ելած պոռաց Գիծան, — բերանդ չբանա՞ս :

— Գիծա, մեր տունը քանդուեցաւ:

— Ի՞նչ ...

— Քանդուեցաւ, կ'ըսեմ, ամէն ինչ քանդուեցաւ, քաղաքը տակն ու վրայ վիճակի մէջ է, հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ ...

Գիծան կարծես պիտի խեղդուէր, դէմքը կարմրած, վզի երակները հաստ պարաններու նման ուռեցան, ձեռքը նետեց եւ պատռեց շապիկի օձիքը :

— Ցետո՞յ, յետո՞յ ...

— Կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը վանքի մը մէջ մեծ պահեստ մը գտած է ...

Գիծայի դէմքը մէկէն դունաթափուեցաւ. աչքերուն մէջ կարծես անյատակ անդունդներ բացուեցան ու կայծակնահար կաղնիի նման՝ ինկաւ թախտի վրայ, վայրենի աղաղակ մը արձակելով :

— Վանքը ... վանքը ... վանքը ...

— Գիծա,— իր կարգին տարտամած պոռաց վարդապետը — ուրեմն ճի՞շդ է ... վանքի մէջ պահե՞ստ ունէինք ..

— Վանքը ... վանքը — ու Գիծան յուսահատօրէն ձեռքերը կը ճմլէր, անկարող բառ մը արտասանելու :

Յանկարծ Գիծան վեր թռաւ տեղէն, ու խելագարի շարժումներով սկսաւ սենեակին մէջ վեր ու վար քալել, երբեմն սեղմած բռունցքով օդը ծեծելով, երբեմն, ըստ երեւոյթին անկապ, անիմաստ բառեր արտասանելով .

— Անիծուին... անիծուին... շատ մօտ էր քաղաքին ... գիտէի որ ... իմ խօսքիս մտիկ չըրին, հիմա... հիմա, ամէն ինչ կորաւ ... տարիներու աշխատանքը... մէկ անգամէն... առանց կռուի ...

Վարդապետը սահմռկած նստած տեղը մնաց, դեռ չէր հասկցեր կատարուածի ամբողջ ծանրութիւնը, բայց կը զգար որ անդառնալի աղէտ մը պատահած էր :

Գիծան, յանկարծ կանգ առաւ Վարդապետին առջեւ :

— Լեւոնէն ի՞նչ լուր :

— Ոչ ոք տեղեկութիւն չունի, գիւղերը իրարմէ կտրուած են... զօրքն ու ժանտարմները ամէն գիւղ գրաւած... եւ հազիւ ժամանակին ինքզինքս նաւակը նետեցի ու փախայ... դրսի տունն ալ հսկողութեան տակ է ... հա, քաղաքէն նամակ մը կայ պարոն Լեւոնին ...

Գիծան յափշտակեց ու բանալով ըսկսաւ մտովի կարդալ նամակը :

Քանի նամակի ընթերցումը կը շարունակէր Գիծան, անոր դէմքը անսահման յուսահատութեամբ կը ծածկուէր: Այդ քանի մը բոպէներու մէջ կարծես Գիծան ծերացաւ տասնեակ տարիներով, դէմքը կախուեցաւ, մեռելի գոյն առացած, ուհատաչելով ինկաւ գիւանին վրայ, դէմքը ձեռքերով ծածկած :

— Գիծա, Գիծա...

Երբեք այդ երկաթէ մարդը, այդ ինքնակորոյս վիճակին մէջ չէր տեսած վարդապետը :

— Գիծա... ի սէր Աստուծոյ, Գիծա...

— Հա, վարդապետ,— մեռած ձայնով սկսաւ խօսիլ Գիծան,— ամէն ինչ վերջացեր է, ազդուրաց դաւաճան մը ...

— Ո՞վ, Գիծա, ո՞վ ...

— Դհերցի Դաւօն, — հազիւ լսելի ձայնով շշնջաց Գիծան:

— Դաւօ՞ն... բայց անկարելի է ... խելքիս կուգամ ... Դաւօ՞ն ...

— Մատներ է, անաստուածը մատներ է Սուրբ Գրիգորի մեծ պահեստը ... քաղաքի շատ մը պահեստները ցուցուցեր է... կառավարութեան զօրքը հոն ձգած կ'աւրէ ինչ որ տարիներու ընթացքին արիւն քրտինքով, հարիւրաւոր դահերու գնով ամբարած էինք ...

— Հապա ընկերնե՞րը ...

— Եկաւեանը, Գարեգինը, Ներսէսը բանտարկուած են հարիւրաւոր երիտասարդներու հետ...

— Վահէ՞ն, Կայծա՞կը ...

— Վահէն վիրաւորուած է: Թուրք ոստիկաններ եւ զօրքեր զաւածանի առաջնորդութեամբ առտու շատ կանուխ կը շրջապատեն անոր թաքնուած տունը: Վահէն միայն երեք ընկերներով կը լինի: Երբ կը տեսնեն որ շըրջապատուած են, դուրս կուգան արտնէն դէպի այգիի դուռը: Զօրքը, չորս կողմէն կրակ բանալով վրայ կուտայ: Վահէն եւ ընկերները կը հասնին այգիի դուռը, որ ինչպէս գիտես, ընդհանրապէս նեղ եւ ցած բացուածք մըն է: Վահէն,— հոս Գիծայի ձայնը ակամայ խեղդուեցաւ,— Վահէն երեք ընկերները կ'անցընէ դռնէն, ու որպէսզի ժամանակ տայ անոնց հեռանալու, ինքզինքը նետելով առուի թումբի ետին, մօտեցող զօրքի եւ ոստիկանութեան վրայ կրակ կը բանայ: Ռումբեր մը եւ երկու զինուոր կը ըսպաննուին, երկու ուրիշներ ալ կը վիրաւորուին:

Վարդապետը որ երկար տարիներ Վահէի հետ աշխատած էր, Գիծայի շրթունքէն կախուած սոված երեխայի նման անոր բերնէն ելած բառերը կը ծծէր .

— Երբ Վահէն ընկերներուն հասնելու համար, կը փորձէ թումբի ետեւէն դուրս ցատկել, գնդակով մը ծունկէն կը վիրաւորուի ու գետին կ'իյնայ: Կատաղած զինուորները վըրայ կը հասնին ու կ'ուզեն բզիկ-բզիկ ընել վիրաւորը: Բարեբախտաբար շէրքէզ հրամանատարը վրայ կը հասնի եւ կը փրկէ Վահէի կեանքը...

— Այո, կը փրկէ կեանքը, որպէս զի ...

Վարդապետը չվերջացուց նախադասութիւնը, կարծես մէկը կոկորդը հուպ տուաւ: Ձայնը խեղդուեցաւ, ու սարսափած նայեցաւ Գիծային: Երկու ընկերները պահ մը լռեցին, ամէն մէկը իր մտքին մէջ կորած: Թերեւս երկուքն ալ միեւնոյն մտածումը ունէին: Ի՞նչ պիտի ըլլար Վահէի վախճանը:

— Ուրեմն քաղաքի մէջ ոչ ոք չէ մընացած,— խօսեցաւ վարդապետը ,— ոչ ոք, ոչ ոք...

— Ամէն մարդ ինքզինք ազատելու մասին կը մտածէ... բոլոր աչքի զարնուող երիտասարդները ձերբակալուած են... Մերոնցմէ միայն Կայծակը ազատուած է: Ան ալ փոքր խմբով մը Թիմարի կողմը գնացեր է, անկարող այլեւս քաղաքի մէջ մնալու: Երէկուան ընկերը՝ այսօր դաւաճան է դարձեր, մարդ մարդու չի վստահիր ...

(Շար.) ՄԱԼԽԱՍ

չէր անկիւնէն եւ Գամբէթի հրապարակէն, Վէնսէն երթալու համար: Երկրորդը պիտի մեկնի ժամը 2.15ին, Թօրէզ փողոցէն եւ Պուլվառ Վոլթէռէն, դարձեալ Վէնսէնի ուղղութիւնը բռնելու համար: Երկու թափօրները իրարու պիտի միանան ժամը 3.30էն սկսեալ եւ յետոյ պիտի սկսին հանդիսութիւնները, որոնք պիտի հաղորդուին ամէն կողմ, ալեակային ձայնասփիւռներով: Ժամը ճիշդ 4ին յաջորդաբար խօսք պիտի առնեն վարչապետը՝ Լէօն Պլում, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Լէօն Ժուհօ եւ ուրիշներ: Բազմութիւնը պիտի ցրուի բանախօսութիւններէն անմիջապէս վերջը:

Այս առթիւ հրատարակուած կոչերը կատարեալ կարգապահութիւն կը պատուիրեն, որպէսզի բարեկենդանային հանդամանք մը չստանայ տօնակատարութիւնը: Համապատասխան կարգադրութիւնները եղած են նաեւ գաւառի մէջ: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ներկայացուցիչներ նշանակած է 310 գաւառական կեդրոններու համար:

Ապստամբներ կը սպառնան խր խրի վրայ չձգել...

Սպանիոյ ապստամբները աննկարագրելի կատաղութիւն մը կը ցուցնեն, գրաւելու համար Պիլպաօն, պասքեան շրջանի մայրաքաղաքը:

Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, երկու կարեւոր քաղաքներ կործանած են Պիլպաոյի ճամբուն վրայ, պահակաօրէքին հրկիզումով կամ ապստամբներու օդակոծութեան հետեւանքով: Արշաւողները քանի կը մօտենան, կացութիւնը այնքան կը ծանրանայ: Վերջին լուրերու համաձայն, զօր. Մոլա կը սպառնայ քարուքանդ ընել Պիլպաօն, եթէ անձնատուր չըլլայ: Պասքեան կառավարութիւնը Փարիզի ներկայացուցիչներուն միջոցաւ տրամադրութիւն յայտնած է պարպելու ոչ-ռազմիկ բնակիչները եւ քաղաքը պաշտպանելու մինչեւ վերջին փամփուշտը: Կը խորհուի 150—200.000 քաղաքացիները չոգենաւ դնել եւ Ֆրանսա, Անգլիա կամ Սքանտինաւեան երկիրները ղրկել: Այս առաջադրութեամբ, խնդրուած է Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն՝ իրենց մարտանաւերուն պաշտպանութիւնը տրամադրել, փոխադրութեան առթիւ:

Զօր. Մոլայի սպառնալիքը, որ իբրեւ թէ սահմանուած է «դաս մը տալու Անգլիոյ», շատ գէշ տպաւորութիւն գործեց: Ամէն կողմ կոչեր կ'ուղղուին, բնաջնջումէ փրկելու համար պասք ժողովուրդը, որ Եւրոպայի ազատ ժողովուրդներուն ամէնէն հինը կը համարուի:

Մինչ այս մինչ այն, ապստամբները կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացութիւնը, պաշարելու համար Պիլպաօն:

ԱՆԱՑԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ կարգ մը ներկայացուցիչները, որոնք դժգոհ են ժողովրդական ճակատէն, առաջարկեցին արտակարգ համագումար մը հրաւիրել: Առաջարկը մերժուեցաւ, Պ. Տալատիէի մէկ բացատրութենէն վերջը: Ցետոյ առաջարկուեցաւ որ կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակէ: Այս ալ մերժուեցաւ, իբրեւ թշնամական ցոյց մը ժողովրդական ճակատի կառավարութեան դէմ:

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ — Անգլիականը 110·70, տոլարը՝ 22·40, մառքը (100) 863, իտալական լիրան (100) 118.60, լէյը (100) 16:

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Արարատ Միութեան եւ մասնակցութեամբ

Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի

2 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3.30ին,

Հ. Յ. Դ. Բարսեղ—Շահպազ Ակումբին մէջ. Սրհոն:

Կը նախագահէ Պ. Լ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ընկ. Ա. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ

Պ. Վ. Պալտասարեան (երգ), Օ. Գ. Մէլքոնեան (դաշնակ),

Տիկ. Ն. Անանեան եւ Օր. Ե. Վարդանեան (արտասանութիւն)

Մուտքը ազատ է:

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ԵՊԻՍԿ. Ի ԹԱՂՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի Պալաքեան յանձնախումբը Մարսիլիոյ եւ շրջակայից հայ ժողովուրդին կը յայտարարէ թէ ողբացեալ Գրիգորիս եպիսկ. Պալաքեանի թաղման համար յարմար գերեզմանատեղին արդէն գնած է, եւ յարակից պատրաստութիւններն ալ կը տեսնուին հետզհետէ:

Կաթ. Պատրուէրակի կարգադրութեամբ յառաջիկայ Մայիս ամսի 16ին, տօն Հոգեգալստեան — ձեռնադրութեան օրը հանգուցեալին, — Մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ սրբազան հանգուցեալին: Պիտի պատարագէ եւ խօսի պատուիրակ սրբազանը: Ներկայ պիտի ըլլան բոլոր քահանայ հայրերը եւ պաշտօնական մարմինները:

Թաղումը պիտի կատարուի նոյն կամ յաջորդող կիրակին: Շուտով այս մասին ալ հարկ եղած յայտարարութիւնը պիտի ըլլայ:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս կարգադրութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր տիկնանց ընկերութեան հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, Մայիս 2ին, կիրակի առտու պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ. 15 րիւ ժան կուժօն փարիզ. ի յիշատակ հանգուցեալ անդամուհիներուն:

Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին վարժարանին սանուհիներուն կողմէ: Կը հրաւիրուին բոլոր ազգակիցները ներկայ ըլլալ:

ՀԱՅ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՆԻԷՌ-ԿՈՒՐ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Արամ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խօսի ընկ. Ե. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ԳԱՆԵԼԸ-ՔԱՇԱՆԻ Աթոիւ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 1 Մայիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ակումբին մէջ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը, ուրբաթ, 30 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը, 30 Ապրիլ, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը, վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Արմենակ Գեւեանի բնակարանը, 58bis route Nationale, Վիրոֆլէ: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկ. Աբփիարի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Տաւրոս խումբի ժողովը, վաղը, շաբաթ երեկոյ, ընկեր Ճանիկեանի բնակարանը:

Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ժողովներ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի եւ «Վահագն» խումբի դասախօսական ժողովը Ապրիլ 30, ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Շաֆրիկեան սրահին մէջ:

ՄԻՕՐԷՅԻ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Վարանդեան» խումբի դասախօսական ժողովը 1 Մայիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Վարանդեան սրահին մէջ:

Վերոյիշեալ ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն պիտի դասախօսէ՝ ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Թէյասեղան Կ. Խաչի Օրուան համար

Ֆ. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Մասնաճիւղին կողմէ

1 Մայիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Բանիկեանի սրճարանը, 6bis Bld. Rodin, Իսի լէ Մուլինօ:

Կը խօսի՝ Պ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժին: Ծախքերու համար 2 Ֆր.:

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական խումբին

2 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին,

Վիէնի Սէրցլը կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Պ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Ծախսերու մասնակցութեան համար 1 Ֆր.:

Տարեկան պարահանդէս ցերեկոյթ

կազմակերպուած Ատարազարի Հայր. Միութեան կողմէ

2 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30էն մինչեւ կէս գիշեր՝

Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46ter rue St. Didier

Մէթրօ Victor-Hugo եւ Trocadéro

Ընտիր օրքէսթր, ճաշ եւ անակնկալներ:

Gario Cantiի 8 նուագածուներու ընտիր երաժշտախումբը,

Jazz եւ Tango

Կատակերգակ ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՅԻՐԵԱՆ իր ինքնատիպ ստեղծագործութիւններուն մէջ, Տալը հետաքրքրական պատկերներ Ատարազարէն: Դաշնակ փոքրիկն ԱՆԺԷԼ ՆԻՋԱՄԵԱՆԻ կողմէ:

Արտասանութիւն եւ ճաշնի անակնկալներ:

Ձախ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Ճնշում չկայ:

Մուտք՝ 7.50 եւ 10 Ֆր.:

Կ. ԽԱՉԻ ՕՐ

Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Պուլվար Օտոռի Մասնաճիւղին կողմէ

2 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին,

Երմէն տը լա Մատրակ, Պառ. Նասիօնալի սրահը:

Կ. Խաչի սանուհիներուն կողմէ երգ, արտասանութիւն եւ մէկ արար «Անուշ»էն:

Մուտքը ազատ է:

Ֆութպոլի մեծ մրցում Մարսէյլի մէջ

2 Մայիս, կիրակի ժամը 15,30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գոմոնի դաշտին վրայ Հ. Մ. Ը. Մ. ընդ. դէմ ՑՈՒՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

Ժամը 2ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը ընդ. դէմ զօրաւոր խումբի մը:

Իսկ ԺԻՒՆԻՕՐ խումբը որ Զատկուայ առթիւ U. S. R.ի կազմակերպած Tournoi de Sixteի մասնակցող 16 խումբերուն յաղթելով չգանչերներու եւ M. Rodolphe Pollakի կողմէ նուիրուած բաժակին արժանացած էր, մարզասէր ժողովուրդի ներկայութեան պիտի ստանայ այն նուէրները:

ԵՍ ԳԻՏԵՄ ԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՑՆԷ

Ցետագային, Սիպերիոյ մէջ, ես հանդիպեցայ մարդոց, մեծ մասով ծեր այրերու եւ կիներու, որոնք 10—20 օր պահուած էին չտաքցուած տուներու մէջ, պատուհանները բաց ձգուած էին Սիպերիոյ սառնաշունչ քամիին առջեւ: Ծեր այրեր ու կիներ, դատապարտուած սովամահ ըլլալու, որոնց կը մերժուէր խմելու ջուր: Եւ այս ամէնը կը գործադրուէր անոնց վրայ, որպէսզի անոնցմէ առնուէր այն ոսկին, որ կը կարծուէր թէ անոնք պահած էին:

Ինչ որ ամէնէն աւելի սոսկ ու զզուելի թուեցաւ՝ այն վերաբերումն էր, որ կը հետեւէր պետութեան հաշւոյն այս նուէրներու խլումին: Իրենց ոսկին ու թանկարժէք իրերը յանձնելէ յետոյ՝ այդ դժբախտ մարդիկը կը ստիպուէին ստորագրելու այսպիսի յայտարարութիւն մը.

«Ինքնաբերաբար եւ կամաւորապէս կը նուիրեմ այս գումարը յօգուտ ընկերվարական ճարտարարուեստականացման»:

Բանտարկեալներ ու խոշտանգեալներ, երբ ազատ կ'արձակուէին, կը ստիպուէին ստորագրելու խոստմնագիր մը թէ՝ ոչ ոքի պիտի խօսէին այն մասին, թէ ինչ պատահած էր, ինչ տեսած ու ինչ լսած էին բանտին մէջ: Երբ ծանօթացայ պաղանային բռնութեամբ ոսկի կորզելու ստալինեան մեթոտին, յիշեցի Սպանիացի արբանեակները, որոնք համանման մեթոտներ կը գործածէին կողոպտելու համար ամերիկեան Հնդիկները իրենց ոսկիներէն:

Ես պատեհութիւն ունեցայ հանդիսատես ըլլալու այս տանջանքներու կիրարկման մարդոց վրայ, որոնք ոսկի պահելու յանցանքէն տարբեր պատճառներով ձերբակալուած էին: Ես ականատես եղայ հարցաքննութեանց, որոնք առանց ընդհատումի շարունակուեցան 16—24 ժամ:

Քննիչ դատաւորները կը փոխուէին պարբերաբար, որպէսզի անոնք մընային թարմ եւ կարողանային աղդու կերպով յառաջ տանիլ իրենց քննութիւնները, եւ կամ ամբաստանեալները նոյն ժամանակ կը հարցաքննուէին քանի մը դատաւորներէ: Այսպիսի գործողութիւ մը վտանգաւոր կը ցնցէ ամբաստանեալին ջիղերը:

Կրօնական աղանդի մը պատկանող անձ մը այսպիսի քննութենէ մը յետոյ մեր խուցը վերադարձաւ: Հազիւ թէ կեանքի նշոյլ մը մնացած էր իր մէջ: Նետուեցաւ ճաշին վրայ, զոր մենք պատրաստած էինք իրեն համար: Հանեց կօշիկները: Ինկաւ մահիճի մը վրայ, զոր այլ բանտարկեալ մը հրամցուց իրեն: Բայց, տակաւ վայրկեան հանգստացած չէր, երբ դուռը բախեցին եւ բանտապահը դուրս հանեց զայն՝ նորէն հարցաքննելու Ձեկայի քննիչներուն կողմէ:

Սարսափելի ճնշուած էի այս բաներէն: Մինչեւ այնատեն չէի կրնար հաւատալ թէ նման բաներ կրնային տեղի ունենալ սովետ Ռուսիոյ մէջ: Նոյն իսկ լաւ կարծիք մը ունէի Ձեկայի մասին: Ես այժմ ի վիճակի էի համոզելու ինքզինքս թէ նախապէս յեղափոխական սովետ պետութեան վտանգաւորումը հասած էր կէտի մը, զոր երբեք չէի կրնար երեւակայել: Այլահար էի: Այնքան ազդուած էի այս բաներէն, որ առաջին պատեհութեամբ իսկ (այն է՝ իմ հարցաքննութեան ժամանակ) բարձրաղաղակ բողոքեցի Ձեկային՝ ընդդէմ այս անարդարութեանց, ընդդէմ այս բոլոր խոշտանգումներուն, ընդդէմ բոլոր ամբաստանութիւններուն եւ ոչ նըւազ սուտ «խոստովանութեանց»:

«Ի՞նչ է կ'ընէք», ըսի իրենց: «Մենք միշտ կը պաշտպանենք ձեզ արտասահմանի մէջ, բայց դուք այստեղ այնպիսի բաներ կ'ընէք, որ ես երբեք չէի մտածեր թէ կարելի են, եթէ իմ աչքերով տեսած չըլլայի զանոնք: Դուք կ'անպատուէք թէ յեղափոխութիւնը եւ թէ ընկերվարութիւնը: Ձեր այս մեթոտներով դուք գիւղացիները եւ քաղաքներու մանր առեւտրականները եւ ոչ-կուսակցական մտաւորականները կը դարձնէք մահացու թշնամիներ յեղափոխութեան եւ ընկերվարութեան»:

Քննիչ դատաւորը չկրցաւ ուրանալ դէպքերը, որ տեղի ունեցած էին իր ներկայութեան: Բայց բացատրեց ու արդարացուց զանոնք հետեւեալ խօսքերով.

(Շար.)

(6)

ՖՈՒԹՊՈԼ

Յառաջիկայ կիրակի 2 Մայիս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը պիտի մրցի Ս. Օ. Շամպլիի Ա. խումբին դէմ: Շամպլի կը գտնուի Փարիզէն 45 քիլ. հեռու դէպի հիւսիս. ժամադրութեան ժամը 1.15 Կառ տիւ Նոռ, շոգեկառքը կը մեկնի 14.01: Պահեստին պիտի մրցի «Ս. Ամանթ»ի պահեստի խումբին դէմ: Այս քաղաքը կը գտնուի Փարիզէն 58 քիլ. հեռու դէպի արեւմուտք, ժամադրութիւն 12.45, Կառ Սէն Լազար, մեկնում 13.20:

Ցանձնախումբս կը փափաքի Հոգեգալստեան տօնի առթիւ (15—16 Մայիս) ուղարկել Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը, Լիոն, Վիէն, Վալանս, Մարսէյլ եւ կամ Կրընոպլ մրցելու համար տեղւոյն քոյր մասնաճիւղերուն հետ:

Կը խնդրուի հետաքրքրուողներէն թղթակցիլ յանձնախումբիս քարտուղարին՝ Միսաք Երանեան, 14, Rue Loradoux, Պուա - Քոլոմպ: Սէն:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ

Փարիզի Սեբաստացիներու «Այգ» Երիտ. Միութեան մասնաճիւղի նախկին անդամները կուզանք հրապարակաւ յայտարարելու թէ ժամանակին մեր ընդհ. անդամական ժողովի որոշումով մասնաճիւղս քարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը դրկած ենք բոլոր հետաքրքրուող հայրենակիցներուն, միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար անտեղի քննադատութեանց:

Մասնաճիւղի անդամներ՝ Հ. Կ. Փամպուգեան, Գ. Գարակէօզեան, Պ. Կէմճեան, Ա. Տիւրկէրեան, Մ. Պօղոսեան, Կ. Ցակոբեան, Ա. Խոռխոռեան, Յ. Մարտիրոսեան, Գ. Հերարիմեան, Մ. Օտապաշեան, Վ. Երանոսեան, Պ. Քիւքճեան:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՀԱՑ ԿԱՄ. ԵՒ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ Միութիւնը Փարիզեան շրջանի ընկերներն անդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այսօր, ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, 66 րիւ տը Պէլվիլի Պաթալայի վերնայարկը: Պարտադիր ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եղակութային Միութեան հերթական դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Շաֆրիկեան Ակումբին մէջ: Դասախօս՝ Պ. Թ. ԳՈՒՆԵԱՆ:

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան ժողովը 2 Մայիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, 6, Rue des Petites Maries: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամ եւ ոչ անդամ Վասպուրականցիները:

Կարեւոր օրակարգ:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme. PARIS (13)